

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Γ. ΡΑΪΚΟΥ

ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ ΠΑΡ' ΑΡΕΙΩ. ΠΑΓΩ.

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΟΛΟΓΙΑΣ  
ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΝ ΤΗ ΠΑΝΤΕΙΩ. ΑΝΩΤΑΤΗ.  
ΣΧΟΛΗ. ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

---

# ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΕΚΛΟΓΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΙΣΧΥΟΝΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ  
ΠΕΡΙ ΕΞΕΛΕΓΞΕΩΣ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΜΕΤΑ ΠΑΡΑΘΕΞΕΩΣ  
ΤΩΝ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΕΚΛΟΓΟΔΙΚΕΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΝΔΕΚΑΤΗ

ΑΘΗΝΑΙ 1982

**ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Γ. ΡΑΪΚΟΥ**

**ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ ΠΑΡ' ΑΡΕΩ. ΠΑΓΩ.**

**ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΟΛΟΓΙΑΣ  
ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΝ ΤΗ ΠΑΝΤΕΙΩ. ΑΝΩΤΑΤΗ.  
ΣΧΟΛΗ. ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

---

# **ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΕΚΛΟΓΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ**

**ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΙΣΧΥΟΝΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ  
ΠΕΡΙ ΕΞΕΛΕΓΞΕΩΣ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΜΕΤΑ ΠΑΡΑΘΕΞΕΩΣ  
ΤΩΝ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΕΚΛΟΓΟΔΙΚΕΙΟΥ**

**ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΝΔΕΚΑΤΗ**

**ΑΘΗΝΑΙ 1982**



**ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Γ. ΡΑΪΚΟΥ**

**ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ ΠΑΡ' ΑΡΕΙΩ. ΠΑΓΩ.**

**ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΟΛΟΓΙΑΣ  
ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΝ ΤΗ ΠΑΝΤΕΙΩ. ΑΝΩΤΑΤΗ.  
ΣΧΟΛΗ. ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

---

# **ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΕΚΛΟΓΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ**

**ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΙΣΧΥΟΝΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ  
ΠΕΡΙ ΕΞΕΛΕΞΕΩΣ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΜΕΤΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΩΣ  
ΤΩΝ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΕΚΛΟΓΟΔΙΚΕΙΟΥ**

**ΑΘΗΝΑΙ 1982**

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως

## ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΕΝΑΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Ἡ προηγουμένη καί ἡ παρούσα ἐκδοσις τοῦ ἔργου ἀποτελοῦν ἀμεταβλήτους ἀνατυπώσεις τῆς ἐβδόμης ἐκδόσεως (1977). Κατά τήν διαρρεύσαν διετίαν δέν ἔγινε βεβαίως οἰαδήποτε τροποποίησις τοῦ Δικονομικοῦ Ἑκλογικοῦ Δικαίου τῆς Ἑλλάδος, ἐπιβάλλουσα τήν ἀναθεώρησιν τῆς ἐβδόμης ἐκδόσεως. Ἐν τούτοις, ἡ ἐκδοσις θά ἔπρεπε μετά τό θέρος τοῦ 1978 νά συμπληρωθῇ διά τῆς παραθέσεως καί κριτικῆς τῆς νομολογίας τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ἡ ὁποία ἀφορᾷ τό κύρος τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν τῆς 20ῆς Νοεμβρίου 1977. Τήν συμπλήρωσιν αὐτήν ἐκρίναμεν σκόπιμον νά κάμωμεν διά τῆς ἐκδόσεως αὐτοτελοῦς μελέτης ὑπό τόν τίτλον « Ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν τῆς 20ῆς Νοεμβρίου 1977, Συμπλήρωμα τοῦ Δικονομικοῦ Ἑκλογικοῦ Δικαίου » (Ἀθῆναι 1979, σελίδες 159). Τοιοῦτοτρόπως ἐπληρώθη τό κενόν, τό ὁποῖον ὑπῆρχεν εἰς τήν προηγουμένην ἐκδοσιν, ἡ ὁποία δέν περιέλαβε τά πορίσματα τῆς πρώτης ἐκλογικῆς νομολογίας τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου ἐν ὧν τῆς ἐπικειμένης ἐκδόσεως τοῦ Συμπληρώματος.

Ἀθῆναι, Φεβρουάριος 1980

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Γ. ΡΑΪΚΟΣ

## ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Τὸ ἀνὰ χεῖρας ἔργον ἐξεδόθη διὰ πρώτην φορὰν τὸν Μάρτιον τοῦ 1967, ἐκτυπωθὲν ὑπὸ τοῦ Ἑθνικοῦ Τυπογραφείου. Μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς Δικτατορίας (1974) τὸ ἔργον ἀνετυπώθη ἄνευ οἰασδῆποτε μεταβολῆς πέντε φορὰς. Εἰς τὰς τελευταίας ἀνατυπώσεις τοῦ ἔργου προσετέθη μόνον ἓν Συμπλήρωμα, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε τὰ πορίσματα ἑνὸς μέρους τῆς νομολογίας τοῦ Ἑκλογοδικείου τοῦ ἔτους 1975. Ἡ ἀμετάβλητος ἐπανεκδόσις τοῦ ἔργου ὀφείλετο κυρίως εἰς τὸ γεγονός, ὅτι τὸ προδικτατορικὸν Δικονομικὸν Ἑκλογικὸν Δίκαιον τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ κύριον ἀντικείμενον αὐτοῦ, ἐπανῆλθεν ἐν ἰσχύϊ ἀμετάβλητον μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ ἴσχυσε μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου (1976). Ἡδὴ μετὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ νέου Συντάγματος (1975) καὶ τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου κατέστη ἀναγκαία ἡ προσαρμογὴ τοῦ ἔργου εἰς τὸ ἰσχύον δίκαιον. Ἡ προσαρμογὴ αὕτη γίνεται διὰ τῆς παρούσης ἐκδόσεως, εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνονται καὶ τὰ πορίσματα τῆς νομολογίας τοῦ τελευταίου Ἑκλογοδικείου. Ἡ ὅλη τῆς ἐκδόσεως σχεδὸν ἐδιπλασιάσθη ἐν ὄψει ἰδίως τῶν νέων συνταγματικῶν καὶ νομοθετικῶν διατάξεων καὶ τῆς προσφάτου νομολογίας τοῦ Ἑκλογοδικείου. Ἐξ ἄλλου, ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν ἀναθεωρήσεις ἀλλοδαπῶν Συνταγμάτων, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν μετὰ τὴν πρώτην ἐκδόσιν, καθὼς καὶ νεωτέρα βιβλιογραφία.

Ἀθῆναι, Νοέμβριος 1977

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Γ. ΡΑΪΚΟΣ



## ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Ἡ παρούσα ἔκδοσις τοῦ ἔργου ἀποτελεῖ ἀμετάβλητον ἀνατύπωσιν τῆς πρώτης, ἣ ὁποία ἐνεφανίσθη τὸν Μάρτιον τοῦ 1967. Ἡ ἀμετάβλητος ἐπανέκδοσις τοῦ ἔργου ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸ γεγονός, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Δικονομικὸν Ἐκλογικὸν Δίκαιον, τὸ ὁποῖον ἴσχυε τὴν 20ὴν Ἀπριλίου 1967 καὶ ἀποτελεῖ τὸ κύριον ἀντικείμενον αὐτοῦ, ἐπανῆλθεν ἤδη ἐν ἰσχύϊ ἀμετάβλητον. Πράγματι, διὰ μὲν τοῦ ἀριθ. 1 τῆς Συντακτικῆς Πράξεως τῆς 1ης Αὐγούστου 1974 «ἐπανετέθη ἐν ἰσχύϊ» τὸ Σύνταγμα τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1952 ἀμετάβλητον ὡς πρὸς τὸ ἀρθρ. 73 καὶ τὰς λοιπὰς ἐκλογικὰς διατάξεις του, ἀπὸ δὲ τῆς τοιαύτης ἐπαναφορᾶς ἐν ἰσχύϊ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952 ἐπανῆλθον αὐτοδικαίως ἐν ἰσχύϊ αἱ περὶ τοῦ ἐλέγχου τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν διατάξεις τῶν ἀρθρ. 116-132 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος τοῦ 1963 (Β. Δ. 592/1963). Αἱ διατάξεις αὗται τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος τοῦ 1963 περιελήφθησαν ἀμετάβλητοι εἰς τὰ ταυτάριθμα (116-132) ἀρθρα τοῦ ἰσχύοντος Ἐκλογικοῦ Κώδικος (Πρ. Δ/γμα 650/3-10-1974).

Τὰ ὑπὸ τῆς παρούσης Κυβερνήσεως ψηφισθέντα ἐκλογικὰ νομοθετήματα οὐδόλως ἔθιξαν τὸ Δικονομικὸν Ἐκλογικὸν Δίκαιον. Δι' αὐτῶν ἐτροποποιήθη μόνον τὸ Οὐσιαστικὸν Ἐκλογικὸν Δίκαιον καὶ ἰδίως τὸ ἐκλογικὸν σύστημα. Οὕτω, τὸ ἀρθρ. 2 τῆς Συντακτικῆς Πράξεως τῆς 24ης Σεπτεμβρίου 1974 προσέθεσεν εἰς τὸ ἀρθρ. 68 τοῦ Συντάγματος νέαν παράγραφον (3), ἐπιτρέπουσαν τὴν ἐκλογὴν ἑνὸς μέρους τῶν βουλευτῶν, μὴ ὑπερβαίνοντος τὸ ἐν εἰκοστὸν (1/20) τοῦ συνόλου αὐτῶν, ἐνιαίως εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἐπικράτειαν («βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας»), ἐνῶ τὸ Ν.Δ. 65/1974 προέβλεψε τὴν ἐκλογὴν δώδεκα τοιούτων βουλευτῶν καὶ ἐτροποποίησε τὸ ὑπὸ τοῦ Κώδικος τοῦ 1963 (ἀρθρ. 88-89) θεσπισθὲν καὶ διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ὑπολοίπων διακοσίων ὀγδοήκοντα ὀκτὼ βουλευτῶν (βουλευτῶν τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν) ἰσχύον σύστημα τῆς ἐνισχυμένης ἀναλογικῆς. Ἐξ ἄλλου, ἡ Συντακτικὴ Πράξις τῆς 5ης Ὀκτωβρίου 1974 κατήγγησε τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθρ. 71 τοῦ Συντάγματος καθιερούμενα κατώματα τῆς ἐκλογιμότητος τῶν καθηγητῶν τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων.

Τὸ ἀρθρ. 1 τῆς προκημυμονευθείσης Συντακτικῆς Πράξεως τῆς 24ης Σεπτεμβρίου 1974 ἀντικατέστησε τὸ ἀρθρ. 67 τοῦ Συντάγματος ὡς ἀκολούθως: «Οἱ βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουσι τὸ Ἔθνος». Διὰ τῆς τοιαύτης τροποποιήσεως τῆς συνταγματικῆς διατάξεως ἐνισχύεται ἡ ἀποφίς μου (βλ. κατωτ.,

σελ. 144 επ.), κατά την οποίαν είναι αντισυνταγματική ή διάταξις τοῦ ἄρθρ. 119 § 1 τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος. Ὑπὸ τὴν νέαν διατύπωσιν τῆς συνταγματικῆς διατάξεως πρέπει νὰ θεωρῇται ὡς ἀναμφίβολον τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλογέως νὰ προσβάλλῃ τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς ὅχι μόνον τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας ἀλλὰ καὶ τῶν βουλευτῶν οἰασδήποτε ἐκλογικῆς περιφερείας.

Ὡς πρὸς τοὺς λόγους ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας ἰσχύουν τὸ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος καὶ τὸ ἄρθρ. 121 § 1 τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος. Συνεπῶς, λόγοι ἐνστάσεως κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐν λόγῳ βουλευτῶν δύνανται νὰ εἶναι τόσον ἡ ἔλλειψις προσόντων ὅσον καὶ αἱ ἐκλογικαὶ παραβάσεις. Ὡς ἐκλογικαὶ παραβάσεις δὲν νοοῦνται ἐν προκειμένῳ μόνον αἱ παραβάσεις τοῦ ἄρθρ. 68 § 3 τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν κατ' ἐξουσιοδότησιν αὐτοῦ ἐκδοθεισῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 3 τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 3 τοῦ Ν.Δ. 65/1974) ἀλλὰ καὶ ἡ παράβασις οἰασδήποτε ἄλλης διατάξεως τοῦ Συντάγματος ἢ τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος.

Τὸ Δικονομικὸν Ἑκλογικὸν Δίκαιον θὰ ἐφαρμοσθῇ ἀναλόγως, κατὰ τὸ ἄρθρ. 6 τῆς Συντακτικῆς Πράξεως τῆς 4ης Ὀκτωβρίου 1974, διὰ τὸν ἐλεγχον τοῦ κύρους τῶν ὑπὸ τῆς Πράξεως αὐτῆς προβλεπομένων δημοψηφισμάτων.

Ἀθῆναι, Ὀκτώβριος 1974

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Γ. ΡΑΪΚΟΣ

## ΕΙΣΑΓΩΓΗ

### ΙΣΤΟΡΙΚΗ, ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΞΕΩΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

§ 1.— Η ΕΞΕΛΕΓΞΙΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ  
ΕΝ Τῇ ΑΛΛΟΔΑΠῇ

Ι. Ἱστορία τῆς ἐξελέγξεως τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐκλογῶν ἐν Εὐρώπῃ, ἰδίᾳ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ.

1. Ἡ ἱστορία τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν ἐν Ἀγγλίᾳ<sup>1</sup>.—Ἡ ἱστορία τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλο-

---

1. G. B. Adams, Constitutional History of England, 1922, σ. 381· R. Altermatt, Die parlamentarische und die richterliche Ueberprüfung der Unterhauswahlen in England, Kritische Betrachtung der englischen Wahlprüfung in Gegenwart und Vergangenheit, Diss. Bern, 1957· W. Blackstone, Commentaries on the Laws of England, ἐκδ. 19ῃ ὑπὸ J. Hovenden, 1836, σ. 180, σσμ. 78· J.—P. Charnay, Le contrôle de la régularité des élections parlementaires, ἐν «Bibliothèque de Droit Public», τ. LI, 1964, σ. 359 ἐπ. H. Hallam, The Constitutional History of England from the accession of Henri VII to the death of George II, 1870, σ. 199 ἐπ., 216 ἐπ.· J. Hatschek, Das Parlamentsrecht des Deutschen Reiches, 1915, σ. 422 ἐπ.· F. Maitland, The Constitutional History of England, 1961, σ. 247 ἐπ.· E. May, The Constitutional History of England since the accession of George the Third, 1760-1860, 1861, σ. 301 ἐπ. τοῦ αὐτοῦ, Treatise on the law, privileges, proceedings and usage of Parliament, ἐκδ. 17ῃ (1964), σ. 184 ἐπ.· O. H. Phillips, The Constitutional Law of Great Britain and the Commonwealth, 1952, σ. 118 ἐπ.· W. Stubbs, The

γῶν τῶν μελῶν τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων (House of Commons) διακρίνεται εἰς τρεῖς περιόδους, κατὰ τὰς ὁποίας ἔσχυσαν διαδοχικῶς τὰ τρία γνωστὰ ἀμιγῆ συστήματα ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν, ἥτοι α') ἡ ἐξέλεγχξις τῶν ἐκλογῶν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως (Μεσαίων), β') ἡ ἐξέλεγχξις τῶν ἐκλογῶν ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων (1604-1868) καὶ γ') ἡ ἐξέλεγχξις τῶν ἐκλογῶν ὑπὸ τῶν Δικαστηρίων (1868 μέχρι σήμερον).

α'. Ἡ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἐξέλεγχξις τῶν ἐκλογῶν.— Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Μεσαίωνα ὁ Βασιλεὺς εἶχε τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν τῶν μελῶν τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, τὸ ὁποῖον ἥσκει μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Συμβουλίου του (Privy Council). Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθῇ, ὅτι κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν περίοδον ἦτο γνωστὴ μόνον ἡ ἐξέλεγχξις τῶν πληρεξουσίων, ὅχι δὲ καὶ ἡ ἐξέλεγχξις τῶν ἐκλογῶν ὑπὸ τὴν στενὴν ἔννοιαν (*stricto sensu*), δηλαδή ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους ἀμφισβητούμενων ἐκλογῶν. Διότι κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν δὲν ὑπῆρχον ἀμφισβητούμεναι ἐκλογαὶ ὑπὸ τὴν σημερινὴν ἔννοιαν, δεδομένου ὅτι ἡ ιδιότης τοῦ βουλευτοῦ δὲν ἐθεωρεῖτο ὡς δικαίωμα ἢ προνόμιον, ἀλλ' ὡς ὑποχρέωσις ἢ βάρος ἀπέναντι τοῦ μονάρχου. Εἰς μίαν ἐποχὴν — γράφει ὁ W. Stubbs<sup>2</sup> — κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ λειτούργημα τοῦ βουλευτοῦ ἐθεωρεῖτο μᾶλλον ὡς βάρος ἢ ὡς προνόμιον, δὲν ἐκπλήττει τὸ γεγονὸς ὅτι ἀνευρίσκει τις ἀμφισβητήσεις ἐκλογῶν προκληθείσας μᾶλλον ἀπὸ τὴν δυσχέρειαν

Constitutional History of England, τ. III, 1878, σ. 421 ἐπ. H. Stauber, Das englische System der Prüfung angefochtener Unterhauswahlen durch das Gericht, unter Berücksichtigung der Entscheidung bestrittener parlamentarischer Wahlen in anderen modernen Staaten, Diss. Zürich, 1928. Stephen's, Commentaries on the Laws of England, ἐκδ. 18η (1925), σ. 167 ἐπ. T. Taswell-Langmead, English Constitutional History from teutonic conquest to the present time, 1880, σ. 334 ἐπ. E. Wade-G. Phillips, Constitutional Law, ἐκδ. 5η (1957), σ. 124 ἐπ.

2. Op. cit., σ. 421.

άνευρέσεως ύποψηφίων ή άπό τόν πρὸς άλλήλους άνταγωνισμὸν τῶν ύποψηφίων. Εἰς τὰς ὀλίγας περιπτώσεις άμφισβητηθεισῶν έκλογῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι γνωσταὶ ἐκ τοῦ 14ου καὶ 15ου αἰῶνος, ὁ Βασιλεὺς ἐν Συμβουλίῳ άπεφαίνετο ὀριστικῶς ἐπ' αὐτῶν άνευ οὐδεμιᾶς διαμαρτυρίας τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων.

β'. Ἡ ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων ἐξέλεγκξις τῶν ἐκλογῶν.—Ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων διὰ πρώτην φορὰν κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 16ου αἰῶνος καὶ δὴ τὸ 1553 (Nowell's Case) καὶ τὸ 1586 (Norfolk's Case) διεξεδίκησε τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν τῶν μελῶν της. Εἰς σύγκρουσιν ὅμως πρὸς τὸ Στέμμα ἦλθεν αὕτη κυρίως τὸ 1604 ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰακώβου Α' ἐξ άφορμῆς τῆς περιφήμου Goodwin's Case, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Βασιλεὺς άνεγνώρισε τὸ δικαίωμά της νὰ ἐλέγχη, παραλλήλως πρὸς τὴν Chancery, τὰς ἐκλογάς. Τὸ δικαίωμα τοῦτο άνεγνωρίσθη ὡσαύτως τὸ 1674 ὑπὸ τοῦ Court of Exchequer Chamber, τὸ 1689 ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων, κατὰ τὰ ἔτη 1680 καὶ 1702 ὑπὸ τῶν δικαστηρίων καὶ διὰ νόμου (Act 7 William III.c.7).

Αἱ άμφισβητούμεναι ἐκλογαὶ ἐξηλέγχοντο ἀρχικῶς ὑπὸ εἰδικῶν Ἐπιτροπῶν (Committees of Privileges and Elections), αἱ άποφάσεις τῶν ὁποίων ὑπεβάλλοντο εἰς τὴν Ὅλομέλειαν τῆς Βουλῆς πρὸς ἔγκρισιν ἢ ἀπόρριψιν. Ὁ George Grenville, ἐπιθυμῶν νὰ ἐξαλείψῃ τὴν κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ὅλομελείας τῆς Βουλῆς ἐξέλεγκξιν τῶν ἐκλογῶν ἐπικρατοῦσαν ἀδικίαν καὶ μεροληψίαν, εἰσήγαγε τὸ 1770, παρὰ τὴν αντίθεσιν τοῦ Βασιλέως, μίαν σπουδαίαν καινοτομίαν, ἡ ὁποία εἶναι γνωστὴ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ὡς Grenville Act: Ὁ ἔλεγχος τῶν άμφισβητούμενων ἐκλογῶν άνετέθη εἰς εἰδικὰς 15μελεῖς Ἐπιτροπὰς (Grenville-Committees), αἱ ὁποῖαι άπεφάσιζον ὀριστικῶς καὶ άμετακλήτως. Ἡ ἰσχὺς τοῦ νόμου αὐτοῦ, ὀρισθεῖσα ἀρχικῶς εἰς ἓν ἔτος καὶ παραταθεῖσα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, κατέστη τὸ 1774 ὀριστικὴ κατόπιν προτάσεως τοῦ Sir Edwin Sandays.

Τὸ 1839 ὁ Robert Peel, ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως,

υπέβαλεν ἐν νομοσχέδιον, διὰ τοῦ ὁποίου διὰ πρώτην φοράν ἐπεδιώχθη ἡ βελτίωσις τῆς Grenville Act. Τὸ νομοσχέδιον κατέστη νόμος (Peel's Act), ὁ ὁποῖος ὅμως μετὰ δύο ἔτη κατηργήθη.— Νόμος τοῦ 1843 προέβλεψε τὴν συγκρότησιν μιᾶς γενικῆς Ἐπιτροπῆς (General Committee of Elections), ἡ ὁποία ἐξέλεγεν εἰδικὰς Ἐπιτροπὰς (Special Committees of Elections), αἱ ὁποῖαι ἐξεδίκαζον ὀριστικῶς τὰς ἀμφισβητουμένας ἐκλογάς. Ἡ γενικὴ Ἐπιτροπὴ, συγκροτούμενη ἐξ ἐξ βουλευτῶν, διώριζε, διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν τεσσάρων μελῶν τῆς, τὰ μέλη τῶν εἰδικῶν Ἐπιτροπῶν, εἰς τὰς ὁποίας παρέπεμπε πρὸς ἐκδικασιν τὰς κατὰ τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν ὑποβαλλομένας ἐνστάσεις. Ἡ διαδικασία αὐτὴ ἔσχυσε μέχρι τοῦ ἔτους 1868.

γ'. Ἡ ὑπὸ τῶν Δικαστηρίων ἐξελέγξις τῶν ἐκλογῶν.—Ἐν ὅψει τῆς διαπιστωθείσης ἀποτυχίας τοῦ συστήματος τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν, ἡ Κυβέρνησις Disraeli ὑπέβαλε τὸ 1867 ἐν νομοσχέδιον, τὸ ὁποῖον μετεβίβαζε τὸν ἔλεγχον τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν εἰς ἐν Δικαστήριον. Ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων ὑπεδέχθη μὲν εὐμενῶς τὴν βασικὴν ἀρχὴν τοῦ νομοσχεδίου, συνήντησεν ὅμως ἀντιρρήσεις ἢ συγκρότησις τοῦ δι' αὐτοῦ προτεινομένου Ἐκλογοδικείου. Ἡ λῆξις τῆς συνόδου παρεκώλυσε τὴν περαιτέρω συζήτησιν τοῦ νομοσχεδίου.—Ἡ Κυβέρνησις, ἀνταποκρινομένη εἰς ἐκδηλωθεῖσαν ἐπιθυμίαν τῆς Βουλῆς, ὑπέβαλε μίαν πρότασιν νόμου, ὁ ὁποῖος ἀνέθετεν εἰς ἐν τριμελὲς Δικαστήριον τὴν ἐξέλεξιν τῶν ἐκλογῶν. Ἡ Βουλὴ δὲν ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν αὐτήν, ἀλλ' ἐψήφισε νόμον — τὴν κληθεῖσαν Parliamentary Elections Act, 1868 (31 καὶ 32 Vict. c. 125) — διὰ τοῦ ὁποίου ἡ ἐκδίκασις τῶν κατὰ τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν ὑποβαλλομένων ἐνστάσεων ἀνετέθη εἰς ἓνα δικαστὴν τοῦ Court of Commons Pleas.

Μετὰ τὴν τροποποίησιν τοῦ νόμου αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Parliamentary Elections and Corrupt Practices Act τοῦ 1879 (42 καὶ 43 Vict. c. 75) καὶ τῆς Supreme Court of Judicature Act τοῦ 1881, ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους τῶν ἀμφισβητουμέ-

νων ἐκλογῶν μετεβιβάσθη εἰς ἓν διμελὲς Δικαστήριον (Election Court). Ὁ οὕτω τροποποιηθεὶς νόμος τοῦ 1868 ἴσχυσε μέχρι τοῦ 1949, ὅποτε ἀντικατεστάθη, ἄνευ οὐδεμιᾶς οὐσιώδους μεταβολῆς, ὑπὸ τῆς Representation of the People Act (12 καὶ 13 Geo. 6. c. 68), ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν ἰσχύοντα Ἐκλογικὸν Κώδικα καὶ τὸ τρίτον μέρος (ἄρθρ. 107-164) τῆς ὁποίας ρυθμίζει τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων καὶ τῶν ὀργάνων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως.

Οὕτω διεμορφώθη τὸ λεγόμενον «ἀγγλικὸν σύστημα» ἐξελέξεως τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐκλογῶν, τὸ ὁποῖον εἰσήχθη κατὰ βάσιν εἰς πολλὰς Χώρας.

2. Ἡ ἱστορία τῆς ἐξελέξεως τῶν ἐκλογῶν ἐν Γαλλίᾳ<sup>3</sup>.—Ἐν Γαλλίᾳ ἴσχυσαν ὡσαύτως δια-

---

3. O. Aubry, Die Französische Revolution, 1942, τ. I, σ. 66 ἐπ.· J. Barthélemy - P. Duez, Traité de Droit Constitutionnel, 1933, σ. 437 ἐπ.· R. Bienvenue, De l'inéligibilité et de l'incompatibilité en matière parlementaire depuis 1789, th. Rennes, 1904, σ. 13, σημ. 1, 154 ἐπ.· R. Bonnard, Précis élémentaire de Droit Public, ἐκδ. 2α (1932), σ. 55 ἐπ.· K. Braunias, Das Parlamentarische Wahlrecht, ein Handbuch über die Bildung der gesetzgebenden Körperschaften in Europa, 1932, τ. II, σ. 284 ἐπ.· G. Burdeau, Droit Constitutionnel et Institutions Politiques, ἐκδ. 16η (1964), σ. 109 ἐπ., 483 ἐπ. 537· Charnay, op. cit.· Ch. Debbsch, Précis de Contentieux Administratif, 1975, σ. 767 ἐπ.· L. Dubouis - G. Peiser, Droit Public, ἐκδ. 4η (1975), σ. 73 ἐπ.· A. et Fr. Demichel, Droit Electoral, 1973, σ. 267 ἐπ.· L. Duguit, Traité de Droit Constitutionnel, ἐκδ. 2α (1924), τ. IV, σ. 274 ἐπ.· M. Duverger, La cinquième République, 1959, σ. 155 ἐπ.· τοῦ αὐτοῦ, Institutions Politiques et Droit Constitutionnel, ἐκδ. 7η (1963), σ. 636 ἐπ.· Ch. Eisenmann - L. Hamon, La juridiction constitutionnelle en Droit Français (1875-1961), ἐν «Verfassungsgerichtsbarkeit in der Gegenwart» (Beiträge zum ausländischen öffentlichen Recht und Völkerrecht, τ. 36), 1962, σ. 262 ἐπ.· Hatschek, op. cit., σ. 399 ἐπ.· A. Hauriou, Droit Constitutionnel et Institutions Politiques, ἐκδ. 5η (1972), σ. 873 ἐπ.· B. Jeanneau, Droit Constitutionnel et Institutions Politiques, ἐκδ. 4η (19-

δοχικῶς τὰ τρία γνωστὰ ἀμιγῆ συστήματα ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν καὶ δὴ α') τὸ σύστημα τῆς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἐξελέγξεως (Παλαιὸν Καθεστῶς), β') τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέγξεως (1789-1958) καὶ γ') τὸ σύστημα τῆς δικαστικῆς ἐξελέγξεως (1958 μέχρι σήμερον).

α'. Τὸ σύστημα τῆς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν.—Ὑπὸ τὸ Παλαιὸν Καθεστῶς «ἡ ἐξέλεγκσις τῶν πληρεξουσίων» (*la vérification des pouvoirs*) τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τάξεων (*Etats généraux*) ἀπετέλει *de jure* μίαν ἀποκλειστικὴν προνομίαν τοῦ Βασιλέως, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἐδικαιοῦτο ν' ἀποκρούῃ οἰονδήποτε ἀντιπρόσωπον, ἀκόμη καὶ ἐκεῖνον, τὰ πληρεξούσια ἐγγράφα τοῦ ὁποῖου ἦσαν κανονικά. Ἐκάστη τάξις ἐξήλεγχε βεβαίως *de facto* τὰ πληρεξούσια τῶν μελῶν της. Ἡ ἐξουσία ὅμως αὕτη τῶν τάξεων ἐθεωρεῖτο ὡς μία ἐλευθέρως ἀνακλητὴ παρὰ ῥά ῥησις τοῦ μονάρχου. Ἡ πρώτη προσπάθεια τῆς τρίτης τάξεως τοῦ 1588, ὅπως χειραφετηθῇ ἐν προκειμένῳ ἀπὸ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἀπέτυχεν. Ὁ Βασιλεὺς ἐπεβεβαίωσε τὴν προνομίαν του καὶ εἰς τὰς τάξεις τῶν Παρισίων τοῦ 1614.

β'. Τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν.—Τὴν 5ην Μαΐου 1789, κατὰ τὴν ὁποίαν συνῆλθον ἐν Βερσαλλίαις αἱ ὑπὸ τοῦ Λουδο-

---

75), σ. 205 ἐπ.· G. Jellinek, *Ausgewählte Schriften und Reden*, 1911, τ. II, σ. 407 ἐπ.· L. Philip, *Le contentieux des élections aux Assemblées politiques françaises, De la vérification des pouvoirs par les Chambres au contrôle juridictionnel du Conseil Constitutionnel*, ἐν «*Bibliothèque de Droit Public*», τ. XXXVII, 1961· E. Pierre, *Traité de Droit Politique, Electoral et Parlementaire*, ἐκδ. 5η (1925), σ. 404 ἐπ.· M. Prélot, *Précis de Droit Constitutionnel*, 1949, σ. 474 ἐπ.· τοῦ αὐτοῦ, *Institutions Politiques et Droit Constitutionnel*, ἐκδ. 3η (1963), σ. 794 ἐπ.—N. Ἀντωνόπουλου, Ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν, γερουσιαστικῶν καὶ προεδρικῶν ἐκλογῶν καὶ τοῦ δημοψηφίσματος κατὰ τὸ γαλλικὸν Σύνταγμα τοῦ 1958, Ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Ἐπιθεωρήσεως Δημοσίου Δικαίου καὶ Διοικητικοῦ Δικαίου», τ. Δ', 1960.



βίκου XVI συγκληθεῖσαι τάξεις, ἀνεφύη μεταξὺ αὐτῶν ἡ περιφημος ἔρις περὶ τὸν ἔλεγχον τῶν πληρεξουσίων, ἡ ὅποια προεκάλεσε τὴν στροφὴν ἀπὸ τοῦ μεσαιωνικοῦ ταξικοῦ κράτους εἰς τὸ σύγχρονον συνταγματικὸν κράτος. Ἐθεωρήθη ὡς αὐτονόητον, ὅτι ἡ ἐξέλεγχις τῶν πληρεξουσίων ἦτο ὑπόθεσις τῶν τάξεων. Λίαν ἀμφίβολον ἦτο μόνον τὸ ζήτημα, ἂν ἐκάστη τάξις θὰ ἐξήλεγγε κεχωρισμένως τὰ πληρεξούσια τῶν μελῶν της ἢ ἡ ἐξέλεγχις τῶν πληρεξουσίων ὅλων τῶν βουλευτῶν θὰ ἐγένετο ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐν κοινῇ συνεδριάσει τῶν τριῶν τάξεων. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς τρίτης τάξεως, ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἐξουσιῶν καὶ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καὶ ἀπὸ τὴν παρ' αὐτοῖς ἐπικρατήσασαν ἀντίληψιν ὅτι ἡ ἐξέλεγχις τῶν πληρεξουσίων ἀποτελεῖ συστατικὸν στοιχεῖον τῆς «συντακτικῆς ἐξουσίας» (*pouvoir constituant*), ἐτάχθησαν σθεναρῶς ἤδη κατὰ τὴν πρώτην συνεδριάσιν των — 6 Μαΐου 1789 — ὑπὲρ τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος ὑπὸ τὴν δευτέραν ἔννοιαν, δηλαδή ὑπὲρ τῆς ἐν κοινῇ συνεδριάσει τῶν ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν τάξεων διενεργείας τῆς ἐξελέγξεως τῶν πληρεξουσίων. Τὸυναντίον, ἡ τάξις τῶν εὐγενῶν διὰ ψήφων 141 κατὰ 47 καὶ ἡ τῶν κληρικῶν διὰ ψήφων 133 κατὰ 114 ἀπεφάσισαν τὴν κεχωρισμένην ἐξέλεγχιν τῶν πληρεξουσίων τῶν μελῶν των καὶ οὕτω τὴν διατήρησιν τοῦ χωρισμοῦ τῶν τάξεων.—Ἡ τάξις τῶν κληρικῶν ἐτήρησε μετριοπαθῆ στάσιν καὶ ἐμεσολάβησε μεταξὺ τῶν δύο ἄλλων τάξεων πρὸς ἐπίτευξιν συμβιβασμοῦ. Ἡ ὑπ' αὐτῆς προταθεῖσα καὶ πραγματοποιηθεῖσα διάσκεψις ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν τάξεων εἰς οὐδὲν ἀποτέλεσμα κατέληξεν ἐν ὅψει τῆς ἀδιαλλάξίας τῶν ἀντιπροσώπων τῶν εὐγενῶν καὶ τῆς τρίτης τάξεως. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς διασκέψεως ἐπενέβη αὐτοπροσώπως ὁ Βασιλεὺς διὰ τὴν συμβιβαστικὴν λύσιν τῆς ἔριδος, προκαλέσας τὴν ἐπανάληψιν τῶν συζητήσεων μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τάξεων ἐνώπιον ἀντιπροσώπων του. Κατὰ τὰς συζητήσεις αὐτὰς ὁ Ὑπουργὸς Necke προέτεινεν ἓνα συμβιβασμόν, κατὰ τὸν ὅποιον τὸ κῦρος τῶν ἀμφισβητουμένων πληρεξουσίων θὰ ἐκρίνετο ἐν κοινῇ συνεδριάσει ὅλων τῶν τάξεων διὰ τῆς πλειο-

νοψηφίας τῶν ψήφων, ἀλλ' ἐὰν τὰ δύο τρίτα τῶν ψήφων μιᾶς τάξεως ἐτάσσοντο κατὰ τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς τῆς Συνελεύσεως, ἡ ὑπόθεσις θὰ ἐφέρετο ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως πρὸς ὀριστικὴν κρίσιν. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς τρίτης τάξεως ἀπέρριψαν τὸν συμβιβασμὸν αὐτόν.—Ἡ τρίτη τάξις, ἐγκαταλείπουσα τὴν ἐπιφυλακτικὴν στάσιν της, προσεκάλεσε τὰς δύο ἄλλας τάξεις εἰς κοινήν συνεδρίασιν διὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἐξέλεγκξιν τῶν πληρεξουσίων. Μὴ προσελθόντων τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν κληρικῶν εἰς τὴν προταθεῖσαν κοινήν συνεδρίασιν, ἡ τρίτη τάξις ἤρχισε τὴν 12ην Ἰουνίου τὴν ἐξέλεγκξιν τῶν πληρεξουσίων δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως, ἐπεκτείνασα αὐτὴν καὶ ἐπὶ τῶν μελῶν τῶν δύο ἄλλων τάξεων. Περαιτωθείσης τῆς ἐξελέξεως τῶν πληρεξουσίων τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ἡ τρίτη τάξις, κατόπιν προτάσεως τοῦ Siéyès, τὴν 17ην Ἰουνίου ἐκήρυξεν ἑαυτὴν εἰς «Ἐθνικὴν Συνέλευσιν» («Assemblée Nationale»).—Ματαίως προσεπάθησεν ὁ Βασιλεὺς μετὰ τὴν συγκρότησιν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως νὰ διατηρήσῃ τὸν χωρισμὸν τῶν τάξεων. Οὗτος ἠναγκάσθη τελικῶς νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ συνέστησε τὴν ἔνωσιν τῶν τάξεων. Οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ κληρικοί, συμμορφούμενοι πρὸς τὴν βασιλικὴν σύστασιν, προσεχώρησαν τὴν 27ην Ἰουνίου εἰς τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς ἡμέρας αὐτῆς κατέστη ὄντως ὁ ἀντιπρόσωπος ὁλοκλήρου τοῦ γαλλικοῦ Ἔθνους.

Τὸ οὕτως ὑπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως διακηρυχθὲν δικαίωμα τοῦ Κοινοβουλίου νὰ ἐξελέγῃ τὰ πληρεξούσια τῶν μελῶν του κατωχυρώθη ὑφ' ὅλων τῶν μέχρι τοῦ ἔτους 1958 ἰσχυσάντων Συνταγμάτων — ἐξαιρουμένων ἐκείνων τῶν ἐτῶν 1799, 1802 καὶ 1804 — καὶ ἐκλογικῶν νόμων <sup>4</sup>. Τὸ σύστημα αὐτὸ τῆς ὑπὸ

4. Τίτλ. III, κεφ. I, τμ. IV, ἀρθρ. 5-6 καὶ τμ. V, ἀρθρ. 2, κεφ. III, τμ. III, ἀρθρ. 7 Συντ. τῆς 3-9-1791· ἀρθρ. 43 § 2 Συντ. τῆς 22-8-1795· ἀρθρ. 13 ord. τῆς 13-7-1815· ἀρθρ. 11 § 2 ἐκλ. ν. τῆς 5-2-1817· ἀρθρ. 45 καὶ 61 ἐκλ. ν. τῆς 19-4-1831· ἀρθρ. 68 ἐκλ. ν. τῆς 15-3-1849· ἀρθρ. 5 ὀργανικοῦ διατάγματος τῆς 2-2-1852· ἀρθρ. 10 Συνταγμ. Νόμου τῆς 16-7-1875· καὶ ἀρθρ. 8 Συντ. τῆς 27-10-1946. Βλ. τὰ κείμενα ἐν L. Duguit - M. Monnier - R. Bonnard - G. Bérliat, Les constitutions et les lois

τοῦ Κοινοβουλίου ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν ἀπεκλήθη «γαλλικὸν σύστημα» ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν, εἰσήχθη δὲ καὶ ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ ἰσχύη εἰς τὰ πλείστα Κράτη.

γ'. Τὸ σύστημα τῆς δικαστικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν.—Τὸ ἰσχύον Σύνταγμα τῆς 4ης Ὀκτωβρίου 1958 κατήγγησε τὸ πατροπαράδοτον σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν, μεταβιβάσαν τὸν ἔλεγχον τοῦ κύρους τῶν ἀμφισβητουμένων κοινοβουλευτικῶν ἐκλογῶν εἰς τὸ δι' αὐτοῦ ἰδρυθὲν Συνταγματικὸν Συμβούλιον (Conseil constitutionnel)<sup>5</sup>, ὁ δικαστικὸς χαρακτήρ τοῦ ὁποίου εἶναι ἀμφίβολος ἐν ὧφει ἰδίως τῆς συνθέσεώς του<sup>5α</sup>. Τὸ ἄρθρον 59 ὀρίζει σχετικῶς τὰ ἑξῆς: «Τὸ Συνταγματικὸν Συμβούλιον ἀποφαίνεται, ἐν περιπτώσει ἀμφισβητήσεως, ἐπὶ τῆς κανονικότητος τῆς ἐκλογῆς τῶν βουλευτῶν καὶ γερουσιαστῶν». Ἐν ὧφει τῆς διατυπώσεως τῆς διατάξεως, ἡ ὁποία, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀντίστοιχον διάταξιν τῶν Συνταγμάτων τοῦ 1875 καὶ 1946, δὲν ὁμιλεῖ καὶ περὶ τοῦ ἐλέγχου τῆς ἐκλογιμότητος τῶν βουλευτῶν καὶ γερουσιαστῶν, εἶναι ἀμφίβολος ἡ ἔκτασις τῆς συνταγματικῶς κατοχυρουμένης ἀρμοδιότητος τοῦ Συμβουλίου. Μὲ ἄλλας λέξεις, γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἂν ἡ διάταξις μετεβίβασεν εἰς τὸ Συμβούλιον ὁλόκληρον τὴν πατροπαράδοτον ἐξουσίαν τῶν Βουλῶν, ἦτοι καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν προσόντων τῆς ἐκλογι-

principales politiques de la France depuis 1789, ἔκδ. 7η, 1952· M. Duverger, Constitutions et documents politiques, ἔκδ. 6η (1971)· J. Godechot, Les constitutions de la France depuis 1789, 1970.

5. Τὸ ἄρθρ. 58 ἀναθέτει εἰς τὸ C.C. καὶ τὴν ἐκδίκασιν τῶν κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὑποβαλλομένων ἐνστάσεων, τὴν αὐτὴν δὲ ἀρμοδιότητα ἀπονέμει εἰς αὐτὸ προκειμένου περὶ τοῦ δημοψηφίσματος τὸ ἄρθρ. 60 ἐν συνδ. πρὸς τὸ ἄρθρ. 50 τῆς ord. n° 58-1067) 7-11-1958 περὶ ὀργανικοῦ νόμου περὶ C.C.

5α. Βλ. Burdeau, op. cit., σ. 110 ἐπ.· Hauriou, op. cit., σ. 931.—Ἐκ τῆς νομολογίας τοῦ Συμβουλίου συνάγεται, ὅτι τοῦτο θεωρεῖ ἑαυτὸ ὡς Δικαστήριον. Βλ. τὴν ἀπόφασίν του τῆς 15-1-1975 καὶ τὰς ἐπ' αὐτῆς παρατηρήσεις τῶν L. Favoreu καὶ L. Philip εἰς ΤοΣ. 2 (1976), σ. 55 ἐπ., 59.

μότητος. Τὸ ζήτημα ἐτέθη κατὰ τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Mignot προέτεινεν, ὅπως ἐκάστη Βουλὴ παραμείνῃ δικαστῆς τῆς ἐκλογιμότητος τῶν μελῶν τῆς. Ὁ Waline ἀπήντησεν, ὅτι ὁ ἔλεγχος τῆς «κανονικότητος» (νομιμότητος) τῆς ἐκλογῆς περιελάμβανε καὶ ἐκεῖνον τῆς ἐκλογιμότητος. Ἡ πρότασις τοῦ Mignot ἀπερρίφθη, ἡ δὲ ἀποφίσις τοῦ Waline ἐκυρώθη ὑπὸ τῆς ἰσχυοῦσης νομοθεσίας<sup>67</sup>, ἡ ὁποία ἀναθέτει εἰς τὸ Συμβούλιον καὶ τὴν κρίσιν τῆς ἀμφισβητουμένης ἐκλογιμότητος τῶν ἐκλεγέντων μελῶν τοῦ Κοινοβουλίου.

3. Ἡ ἱστορία τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν ἐν ταῖς λοιπαῖς Χώραις μέχρι τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου.—Τὸ σύστημα τῆς ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν ἀπεκρούσθη ὑφ' ὅλων τῶν Κρατῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, τὰ ὁποῖα υἱοθέτησαν τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν, τὸ ὁποῖον ἴσχυσεν εἰς τὰ πλεῖστα Κράτη μέχρι τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου. Τὸ σύστημα τοῦ δικαστικοῦ ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν εἰσήχθη μέχρι μὲν τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου ἐν Σουηδία (1866), Οὐγγαρία, Βουλγαρία, Σερβία (1901-1903) καὶ Λωρραίνῃ καὶ Ἀλσατία, μετὰ δὲ τὸν πόλεμον αὐτὸν ἐν Αὐστρία<sup>8</sup>, Βυρτεμβέργῃ<sup>9</sup>, Δάντσιχ<sup>10</sup>, Ἑσση<sup>11</sup>,

6. Ἀρθρ. 7 § 2 ἐδ. 2 τῆς ord. n° 58-998/24-10-1958 περὶ ὀργανικοῦ νόμου ἀφορῶντος τοὺς ὅρους τῆς ἐκλογιμότητος καὶ τὰ κοινοβουλευτικὰ ἀσυμβίβαστα. Πρβλ. ἀρθρ. 35 τοῦ νόμου περὶ C.C.

7. Βλ. σχετικῶς Charnay, op. cit., σ. 103, σημ. 6· L. Philip, Les attributions et le rôle du Conseil constitutionnel en matière d' election et de référendums, ἐν «Revue du Droit Public et de la Science Politique», 1962, σ. 65.

8. Ἀρθρ. 141 ὁμοσπ. Συντ. τῆς 1-10-1920.

9. Ἀρθρ. 14 Συντ. τῆς 25-9-1919.

10. Ἀρθρ. 10 Συντ. τῆς 15/17-11-1920.

11. Ἀρθρ. 27 Συντ. τῆς 12-12-1919.

Σάαρ<sup>12</sup>, Φινλανδία<sup>13</sup>, Ἰρλανδία, Ἑσθονία, Πολωνία καὶ Τσεχοσλοβακία<sup>14</sup>.

Τὸ γερμανικὸν Σύνταγμα τῆς Βαϊμάρης (ἄρθρ. 31)<sup>15</sup> εἰσήγαγεν ἐν μικτὸν σύστημα, ἀναθέσαν τὸν ἔλεγχον τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν τῶν μελῶν τοῦ Reichstag εἰς ἐν ἀνεξάρτητον Ἐκλογοδικεῖον (Wahlprüfungsgericht), συντιθέμενον ἐκ μελῶν τῆς Βουλῆς αὐτῆς καὶ τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Διοικητικοῦ Δικαστηρίου. Τὸ σύστημα αὐτὸ υἱοθέτησαν καὶ τὰ Συντάγματα τῆς Πρωσσίας τοῦ 1920 (ἄρθρ. 12), τοῦ Μπράουνσβάιγκ τοῦ 1922 (ἄρθρ. 19) καὶ τοῦ Λίππε τοῦ 1920 (ἄρθρ. 19)<sup>16 17 18</sup>.

12. Ἄρθρ. 41 ἐκλ. ν. τῆς 19-5-1922.

13. Ἄρθρ. 24 τοῦ νόμου περὶ Κοινοβουλίου τῆς 13-1-1928.

14. Βλ. σχετικῶς Braunias, op. cit., τ. I, passim.

15. Πάντα τὰ προηγούμενα γερμανικὰ Συντ. (ἄρθρ. 112 ὁμοσπ. Συντ. 1848/49, ἄρθρ. 27 Συντ. Βορειογερμανικῆς Ὁμοσπονδίας τοῦ 1867, ἄρθρ. 27 ὁμοσπ. Συντ. 1871) ἐθέσπισαν τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέξεως τῶν ἐκλογῶν.

16. Αἱ Χῶραι τοῦ Anhalt (ἄρθρ. 26 Συντ. 1919), τοῦ Thüringen (ἄρθρ. 9 Συντ. 1921) καὶ τοῦ Schaumburg-Lippe (ἄρθρ. 27 Συντ. 1922) διέτηρσαν τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέξεως τῶν ἐκλογῶν, προέβλεψαν ὅμως ὑπὸ ὠρισμένης προϋποθέσεως τὴν ἴδρυσιν ἐνὸς Ἐκλογοδικείου.

17. Βλ. τὰ κείμενα τῶν παρατεθέντων γερμανικῶν Συντ. ἐν O. R u t h e n b e r g, Verfassungsgesetze des Deutschen Reichs und der Deutschen Länder, 1926.

18. Περὶ τῆς ἐξελέξεως τῶν ἐκλογῶν ἐν Γερμανίᾳ μέχρι τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου βλ. H. A n d e r s, Richterliche Wahlprüfung in den modernen Verfassungen, Diss. Breslau 1922· G. A n s c h ü t z, Die Verfassung des Deutschen Reiches vom 11-8-1919, ἐκδ. 14η (1933), σ. 209 ἐπ· K. B a l l, Das materielle Wahlprüfungsrecht, 1931, §§ 2, 24, 32· V. B r e d t, Der Geist der Deutschen Reichsverfassung, 1924, σ. 233 ἐπ· A. F i n g e r, Das Staatsrecht des Deutschen Reichs der Verfassung vom 11-8-1919, 1923, σ. 231 ἐπ· L. G e b h a r d, Die Verfassung des Deutschen Reiches vom 11-8-1919, 1932, σ. 192 ἐπ· F. G i e s e, Die Verfassung des Deutschen Reiches, ἐκδ. 8η (1931), σ. 102 ἐπ· K. G l o c k n e r, Badisches Verfassungsrecht, ἐκδ. 2α (1930), σ. 226 ἐπ· J. H a t s c h e k, Das Preussische Verfassungsrecht, 1924, σ. 155 ἐπ· τ ο ὕ α ὗ τ ο ὕ, Ausserpreussisches Landesstaatsrecht, 1926, § 11· τ ο ὕ

## II. Ἡ ἐξέλεγχξις τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐκλογῶν εἰς τὰ σύγχρονα Κράτη.

1. Ἡ ἐξέλεγχξις τῶν ἐκλογῶν ἐν Εὐρώπῃ.<sup>18α</sup>— α) Τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ ἰσχύῃ εἰς τὰ πλεῖστα Κράτη.

αὐτοῦ, Deutsches und Preussisches Staatsrecht, ἐκδ. 2α (1930), τ. I, § 20· E. Hubrich, Das demokratische Verfassungsrecht des Deutschen Reiches, 1921, σ. 72 ἐπ· G. Kaisenberg, Die Wahlprüfung, ἐν Anschütz-Thoma, Handbuch des Deutschen Staatsrechts, τ. I, 1930, § 36· τοῦ αὐτοῦ, Die Wahlprüfung, ἐν Handwörterbuch der Rechtswissenschaft, τ. VI, σ. 761 ἐπ· H. Katsch, Regierung und Volksvertretung im Saargebiet, 1930, σ. 107· Kluge, Die Wahlanfechtung im geltenden Recht des Reichs, der deutschen Länder, Danzings, Oesterreichs und der Schweiz, Diss. Leipzig 1933· Kressenstein, Der bayerische Landtag als Prüfungsinstanz für Wahlen und Abstimmungen, Diss. Erlangen 1932· Kutzner, Die Prüfung der Gültigkeit von Wahlen, unter Berücksichtigung der Reichsverfassung und der Verfassungen der deutschen Länder, 1922· P. Laband, Das Staatsrecht des Deutschen Reiches, ἐκδ. 4η (1901), τ. I, σ. 337 ἐπ· G. Leser, Untersuchungen über das Wahlprüfungsrecht des Deutschen Reichstags, 1908, κεφ. I, III· O. Meissner, Das neue Staatsrecht des Reichs und seiner Länder, 1921, σ. 55 ἐπ· R. Mohl, Ueber die Untersuchung bestrittener ständischer Wahlen durch die Abgeordneten-Kammern selbst, ἐν «Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft», τ. IV, σ. 523 ἐπ· H. Nawiascki, Bayerisches Verfassungsrecht, 1923, σ. 159 ἐπ· Poetzsch-Hefter, Handkommentar der Reichsverfassung, ἐκδ. 3η (1928), σ. 174 ἐπ· A. Schulze, Das Reichstagswahlrecht, 1920, σ. 144 ἐπ· M. Seydel, Der Deutsche Reichstag, ἐν «Annalen des Deutschen Reichs», 1880, σ. 393 ἐπ· F. Stier-Somlo, Die Wahlprüfungen im Reichstage, ἐν «Das Recht», τ. 11, σ. 92 ἐπ· τοῦ αὐτοῦ, Deutsches Reichs — und Landesstaatsrecht, τ. I, 1924, σ. 559 ἐπ· L. Wittmayer, Die Weimarer Reichsverfassung, 1922, σ. 95 ἐπ· T. Wohlfart, Das formelle Recht der Wahl — und Abstimmungsprüfung, Diss. Bonn, 1933.

18α. Βλ. D. Sternberger-B. Vogel, Die Wahl der Parlamente und anderer Staatsorgane, Ein Handbuch, τ. I, 1969 (System. Teil ἐκάστης μελέτης).

Οὕτω, τὸ σύστημα τοῦτο καθιεροῦται ὑπὸ τῶν Συνταγμάτων τοῦ Βελγίου (ἄρθρ. 34)<sup>19</sup>, τῆς Δανίας (ἄρθρ. 33), τῆς Ἰσλανδίας (ἄρθρ. 46), τῆς Ἰταλίας (ἄρθρ. 66), τοῦ Λιχτενστάιν, (ἄρθρ. 59), τοῦ Λουξεμβούργου (ἄρθρ. 57), τῆς Νορβηγίας (ἄρθρ. 55, 64) καὶ τῆς Ὀλλανδίας (ἄρθρ. 101). Τὸ σύστημα κρατεῖ ἀνέκαθεν καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ, θεσπιζόμενον ὑπὸ τῆς ὁμοσπονδιακῆς νομοθεσίας προκειμένου περὶ τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν τῶν μελῶν τῆς Κάτω Βουλῆς (Nationalrat, Conseil national)<sup>20</sup> καὶ ὑπὸ τῆς νομοθεσίας τῶν Καντονίων ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἔλεγχον τῶν ἐκλογῶν τῶν μελῶν τῶν Κοινοβουλίων αὐτῶν<sup>21</sup>. Τὸ σύστημα προβλέπεται ὡσαύτως ὑπὸ τῶν Συνταγμάτων τῶν κομμουνιστικῶν Χωρῶν<sup>22</sup>. Τὸ Σύνταγμα τῆς Σουη-

19. O. Urban, *Le Droit Constitutionnel de la Belgique*, τ. II, 1908, σ. 470 ἐπ. J.-J. Thonissen, *La Constitution Belge annotée*, ἐκδ. 3η (1879), σ. 137 ἐπ. P. Wigny, *Droit Constitutionnel, Principes et Droit Positif*, 1952, τ. II, σ. 509 ἐπ.

20. Ἄρθρ. 3 ἐπ. τοῦ Κανονισμοῦ αὐτοῦ τῆς 4-4-1946· ἄρθρ. 10, 25 καὶ 29 τοῦ ὁμοσπ. νόμου περὶ ὁμοσπ. ἐκλογῶν καὶ δημοψηφισμάτων τῆς 19-7-1872. Βλ. F. Fleiner-Z. Giacometti, *Schweizerisches Bundesstaatsrecht*, 1949, σ. 499 ἐπ. V. Picenoni, *Die Kassation von Volkswahlen und Volksabstimmungen in Bund, Kantonen und Gemeinden*, Diss. Zürich, 1945, σ. 180 ἐπ.

21. Ἄρθρ. 28 § 5 Συντ. Ἀαργκάου (1885), ἄρθρ. 27 § 3 Συντ. Βασιλείας-Πόλεως (1889), ἄρθρ. 26 § 1 ἀριθ. 15 Συντ. Βέρνης (1893), ἄρθρ. 45 στοιχ. α Συντ. Φριβούργου (1857), ἄρθρ. 46 § 1 ἐδ. 3 Συντ. Γενεύης (1847), ἄρθρ. 53 § 1 Συντ. Σάνγκτ Γκάλλεν (1890), ἄρθρ. 44 Συντ. Σβύτζ (1898), ἄρθρ. 33 § 1 ἐδ. 1 Συντ. Τουργκάου (1869), ἄρθρ. 36 Συντ. Βῶ (1885), ἄρθρ. 44 ἀριθ. 1 Συντ. Βάλλις (1907) καὶ ἄρθρ. 41 στοιχ. α Συντ. Τζούγκ (1894). Βλ. τὰ κείμενα ἐν *Schweizerische Bundeskanzlei, Wappen, Siegel und Verfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft und der Kantone*, 1948.— Ἐκλογ. νόμοι τῆς Ζυρίχης τῆς 4-12-1955 (ἄρθρ. 131), τῆς Βασιλείας-Χώρας τῆς 6-6-1919 (ἄρθρ. 72), τῆς Λουκέρνης τῆς 31-12-1918 (ἄρθρ. 39), τοῦ Νουσατέλ τῆς 21-11-1924 (ἄρθρ. 53 § 3) καὶ τοῦ Σολότουρν τῆς 16-7-1899 (ἄρθρ. 62)· Κανονισμὸς τῆς Βουλῆς τοῦ Οὔρι τῆς 14-5-1952 (ἄρθρ. 7). Βλ. καὶ Z. Giacometti, *Staatsrecht der schweizerischen Kantone*, 1941, σ. 340· Picenoni, *op. cit.*, σ. 181 ἐπ.

22. Ἄρθρ. 74 Συντ. Βουλγαρίας (1971), ἄρθρ. 187 Συντ. Γιουγκοσ-

δίας τοῦ 1975 (κεφ. 3, ἄρθρ. 11) ἀναθέτει τὸν ἔλεγχον τοῦ κύρους τῶν ἀμφισβητουμένων βουλευτικῶν ἐκλογῶν εἰς μίαν Ἐπιτροπὴν, ἡ ὁποία ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς· αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν Πρόεδρον, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ εἶναι ἢ νὰ διέτελεσε τακτικὸς δικαστὴς καὶ νὰ μὴν εἶναι βουλευτής, καὶ ἑξ ἑκτὸς τὰ μέλη ἐκλέγονται, ὅταν αἱ γενικαὶ ἐκλογαὶ καταστοῦν ἀμετάκλητοι, καὶ ἀσκοῦν τὸ λειτούργημά των μέχρι τῆς νέας ἐκλογῆς τῆς Ἐπιτροπῆς· αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι ἀμετάκλητοι.

β) Τὸ σύστημα τοῦ δικαστικοῦ ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν ἰσχύει, πλὴν τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας κατὰ τὰ ἤδη ἐκτεθέντα, καὶ εἰς ὠρισμένα ἄλλα Κράτη καὶ ἰδίως εἰς τὴν Αὐστρίαν<sup>23</sup>, Κύπρον<sup>24</sup>, Μάλταν<sup>24α</sup> καὶ Φινλανδίαν<sup>25</sup>. Εἰς τὰς τρεῖς πρώτας Χώρας ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους τῶν ἀμφισβητουμένων κοινοβουλευτικῶν ἐκλογῶν ἀνατίθεται εἰς τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον. Ἐν Φινλανδίᾳ ἡ ἐξέλεξις τῶν ἐκλογῶν ἐνεργεῖται εἰς πρῶτον βαθμὸν ὑπὸ τοῦ Ἐπαρχιακοῦ Δικαστηρίου, κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ ὁποίου ἐπιτρέπεται προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Διοικητικοῦ Δικαστηρίου.

λαβίας (1963), ἄρθρ. 32 Συντ. Λευκορωσίας (1937) καὶ Οὐκρανίας (1937), ἄρθρ. 16 § 2 Συντ. Πολωνίας (1952), ἄρθρ. 47 Συντ. Ρουμανίας (1965), ἄρθρ. 50 Συντ. Σοβιετικῆς Ἐνώσεως (1936, βλ. R. Maugach, Handbuch der Sowjetverfassung, 1955, σ. 205) καὶ ἄρθρ. 55 Συντ. Τσεχοσλοβακίας (1960).— Οὕτω καὶ εἰς τὴν Ἀνατ. Γερμανίαν (ἄρθρ. 17 τῶν ἐκλ. νόμου τῆς 31-7-1963, ὡς ἐτροποποιήθη, καὶ ἄρθρ. 59 προῤῥύσαντος Συντ.) καὶ τὰς Χώρας αὐτῆς (βλ. F. Giese, Staatsrecht, 1956, σ. 154).

23. L. Adamovich, Grundriss des Oesterreichischen Staatsrechts, 1932, σ. 348 ἐπ. L. Adamovich, — H. Spanner, Handbuch des Oesterreichischen Verfassungsrechts, ἔκδ. 6. (1971), σ. 461 ἐπ.

24. Ἄρθρ. 85 καὶ 145 Συντ.— Βλ. W. Blümel, Die Verfassungsgerichtsbarkeit in der Republic Zypern, ἐν «Verfassungsgerichtsbarkeit in der Gegenwart», σ. 643-726.

24α. Ἄρθρ. 64 καὶ 96 § 2 Συντ.

25. P. Kastari, Verfassungsgerichtsbarkeit in Finnland, ἐν «Verfassungsgerichtsbarkeit in der Gegenwart», σ. 222.



γ) Τὰ Συντάγματα τῆς Δυτικῆς Γερμανίας καὶ τῶν ὁμοσπόνδων Χωρῶν αὐτῆς καθιεροῦν δύο μίκτὰ συστήματα ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν καὶ δὴ τὸ σύστημα τῶν δύο βαθμῶν δικαιοδοσίας καὶ τὸ σύστημα τοῦ μικτοῦ Ἐκλογοδικείου. Τὸ πρῶτον σύστημα προβλέπεται ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 41 τοῦ Θεμελιώδους Νόμου τῆς Βόννης, τὸ ὁποῖον ἀναθέτει τὸν ἐλεγχον τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν τῶν μελῶν τῆς Κάτω Βουλῆς (Bundestag) εἰς τὴν Βουλὴν αὐτήν, κατὰ τῆς ἀποφάσεως τῆς ὁποίας ἐπιτρέπεται «προσφυγή», ( «Beschwerde», Wahlprüfungsbeschwerde) εἰς τὸ Ὅμοσπονδιακὸν Συνταγματικὸν Δικαστήριον (Bundesverfassungsgericht)<sup>26 27</sup>. Τὸ ἐν λόγῳ σύστημα καθιέρωσεν ἤδη

26. Οὕτω κατὰ βάσιν καὶ ἄρθρ. 51 Σχεδίου Συντ. τῆς Herrenchiemsee (1948). Βλ. τὸ κείμενον ἐν Bayerische Staatskanzlei, Bericht über den Verfassungskonvent auf Herrenchiemsee vom 10 bis 25-8-1948.

27. H. Feldmann - M. Geisel, Deutsches Verfassungsrecht des Bundes und der Länder, 1954, σ. 130, 192· H. Feneberg - A. Simader, Bundeswahlgesetz, ἔκδ. 7η (1972), σ. 70 ἐπ· W. Geiger, Gesetz über das Bundesverfassungsgericht, 1952, σ. 39 ἐπ., 170 ἐπ· F. Giese - E. Schunck, Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23-5-1949, ἔκδ. 5η (1960), σ. 86 ἐπ· J. C. Greere, Die Wahlprüfung, unter Berücksichtigung der Wahl zum Bundestag der Bundesrepublik Deutschland, Diss. Hamburg 1954· A. Hamann - H. Lenz, Das Grundgesetz, Kommentar, ἔκδ. 3η (1970), σ. 461 ἐπ· K. Hesse, Grundzüge des Verfassungsrechts der Bundesrepublik Deutschland, ἔκδ. 8η (1975), σ. 240, 271· P. Karpenstein, Die Wahlprüfung und ihre verfassungsrechtlichen Grundlagen, Diss. Mainz 1962· H. Lechner, Bundesverfassungsgerichtsgesetz, ἔκδ. 3η (1973), σ. 85 ἐπ., σ. 271 ἐπ· G. Leibholz - R. Rupprecht, Bundesverfassungsgerichtsgesetz, 1968, σ. 156 ἐπ· G. Leibholz - H. Rinck, Grundgesetz, ἔκδ. 4η (1971), σ. 547 ἐπ· H. v. Mangoldt - F. Klein, Das Bonner Grundgesetz, ἔκδ. 2α (1957-1961), σ. 919 ἐπ· Th. Maunz, Deutsches Staatsrecht, ἔκδ. 16η (1968), σ. 332· Th. Maunz - G. Dürrig - R. Herzog, Grundgesetz, ἔκδ. 4η, ὑπ' ἄρθρ. 41, 1960· O. Model - Kl. Müller, Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, ἔκδ. 7η (1972), σ. 258 ἐπ· K. Nass, Wahlorgane und Wahlverfahren, Grundlagen des Wahlvollzuges (Göttinger Rechts-

ρικανικῶν Κρατῶν<sup>37</sup>. Τὸ σύστημα ἰσχύει εἰσέτι καὶ εἰς πολλὰς Ἀσιατικὰς<sup>38</sup> καὶ ὠρισμένας ἀφρικανικὰς<sup>39</sup> Χώρας.

β) Τὸ ἀγγλικὸν σύστημα υἱοθέτησαν κατὰ βάσιν πολλὰι Χῶραι τῆς Βρεταννικῆς Κοινοπολιτείας<sup>40</sup> καὶ δὴ ὁ Καναδᾶς, ἡ Νέα Ζηλανδία, ἡ Αὐστραλία, αἱ Ἰνδίαι (ἄρθρ. 324 καὶ 329 Συντ.)<sup>41</sup>, ἡ Κένυα (ἄρθρ. 44 Συντ. 1963), τὸ Μαλάβι (ἄρθρ. 32 Συντ. 1966), ἡ Ζάμπια (ἄρθρ. 69 Συντ. 1964), ἡ Τανζανία (ἄρθρ. 36 Συντ. 1965) καὶ ἡ Σιέρρα Λεόνε (ἄρθρ. 30 Συντ. 1971). Τὸν δικαστικὸν ἔλεγχον τῶν ἐκλογῶν εἰσήγαγον ὡσαύτως ἡ Τουρ-

(1947), ἄρθρ. IV § 7 Συντ. Νέου Μεξικοῦ (1912), ἄρθρ. III § 9 Συντ. Νέας Ὑόρκης (1895), ἄρθρ. II § 22 Συντ. Βορείου Καρολίνας (1876), ἄρθρ. III § 11 Συντ. Νοτίου Καρολίνας (1895), sect. 47 Συντ. Βορείου Ντακότας (1889), ἄρθρ. V § 30 Συντ. Ὀκλαχόμας (1907), ἄρθρ. IV § 11 Συντ. Ὀρεγόν (1859), ἄρθρ. IV § 6 Συντ. Ρόντ Ἀϊλαντ (1843), ἄρθρ. II § 11 Συντ. Τέννεσσι (1870), ἄρθρ. III § 8 Συντ. Τέξας (1876), ἄρθρ. 6 § 10 Συντ. Οὐταχ (1896), ἄρθρ. II §§ 14 καὶ 19 Συντ. Βέρμونت (1793), ἄρθρ. IV § 47 Συντ. Βιργινίας (1902), ἄρθρ. VI § 24 Συντ. Δυτ. Βιργινίας (1872), ἄρθρ. II § 8 Συντ. Βάσιγκτων (1889), ἄρθρ. IV § 17 Συντ. Μισσοῦρι (1875) καὶ ἄρθρ. III § 10 Συντ. Βυόμινγκ (1890). Τὰ κείμενα βλ. ἐν S. S. A b r a h a m s o n (Legislative Drafting Research Fund of Columbia University), *Constitutions of the United States, National and State*, 1962.

37. Ἀρθρ. 56 § 1 Συντ. Ἀργεντινῆς (1957), ἄρθρ. 64 Συντ. Αἰτῆς (1964), ἄρθρ. 103 ἀριθ. 3 Συντ. Κολομβίας (1960), ἄρθρ. 60 Συντ. Μεξικοῦ (1966), ἄρθρ. 181 ἀριθ. 9 Συντ. Ὀνδούρας (1965), ἄρθρ. 140 § 1 Συντ. Παραγουάης (1967) καὶ ἄρθρ. 47 ἀριθ. 1 Συντ. Ἑλ Σαλβαντόρ (1962).

38. Βλ. π.χ. ἄρθρ. 71 Συντ. Ἰορδανίας (1957), ἄρθρ. 30 Συντ. Λιβάνου (1926, ὡς ἀναθεωρήθη τὸ 1960), ἄρθρ. 26 Συντ. Λάος (1947 ὡς ἀναθεωρήθη τὸ 1965) καὶ ἄρθρ. 95 Συντ. Κουβέιτ (1962). Τὰ Συντ. τῆς Ἰορδανίας καὶ τοῦ Λιβάνου ἀπαιτοῦν διὰ τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἐκλογῆς ἐνὸς βουλευτοῦ πλειοψηφίαν τῶν 2/3 τοῦ συνόλου τῶν βουλευτῶν.—Τὸ σύστημα καθιεροῦται ἐπίσης ὑπὸ τῶν Συντ. τῶν Λαϊκῶν Δημοκρατιῶν τῆς Κίνας τοῦ 1954 (ἄρθρ. 34) καὶ τῆς Μογγολίας τοῦ 1960 (ἄρθρ. 27), ἰσχύει δὲ καὶ εἰς τὸ Ἰσραήλ (βλ. E. S. L i k h o v s k i, *Israel's Parliament, The Law of the Knesset*, 1971, σ. 30 ἐπ.).

39. Βλ. λ.χ. ἄρθρ. 93 Συντ. Αἰγύπτου (1971), ἄρθρ. 2 § 8 Συντ. Λιβερίας (1847, ὡς ἀναθεωρήθη τὸ 1955) καὶ ἄρθρ. 30 Συντ. Νιγηρός (1960).

40. C h a r n a y, op. cit., σ. 368. ἐπ.

κία (άρθρ. 75 Συντ.), καί, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἰσχύοντος γαλλικοῦ Συντάγματος, πολλὰ ἀφρικανικὰ κράτη-μέλη τῆς Γαλλικῆς Κοινοπολιτείας<sup>42 43</sup>. Τὸ ἐν λόγῳ σύστημα καθιερώθη καὶ ὑπὸ πολλῶν νοτιοαμερικανικῶν Κρατῶν καὶ δὴ τῆς Βολιβίας (άρθρ. 67 § 4 Συντ. 1967), τῆς Βραζιλίας (άρθρ. 123-132 ὁμοσπ. Συντ. 1967), τοῦ Ἰσημερινοῦ (άρθρ. 107 ἐπ. Συντ. 1967), τῆς Κостаρίκας (άρθρ. 99 ἐπ. Συντ. 1949), τῆς Νικαράγουας (άρθρ. 302-311 Συντ. 1950), τῆς Οὐρουγουάης (άρθρ. 322-328 Συντ. 1967), τοῦ Παναμᾶ (άρθρ. 105 Συντ. 1946), τῆς Χιλῆς (άρθρ. 26 καὶ 79 Συντ. 1925), τῆς Κούβας (άρθρ. 162-165 Συντ. 1959) καὶ τῆς Γουατεμάλας (άρθρ. 38 Συντ. 1965).

γ) Μικτὰ συστήματα ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν καθιεροῦνται ἐν Ἰαπωνίᾳ καὶ Φιλιππίναις. Τὸ ἀρθρ. 55 τοῦ Συντάγματος τῆς Ἰαπωνίας (1946) φαίνεται θεσπίζον τὸ ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς 12ης Φεβρουαρίου 1889 εἰσαχθὲν σύστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ μὲν δικαστήριον κρίνει τὰς ἐκλογικὰς παραβάσεις, ἡ δὲ Βουλὴ ἐξελέγχει τὰ προσόντα τῆς ἐκλογιμότητος<sup>44</sup>. Ἐξ ἄλλου, τὸ ἀρθρ. 6 § 11 τοῦ Συντάγματος τῶν Φιλιππίνων (1935) προβλέπει δύο Ἐκλογοδικεῖα καὶ δὴ ἐν διὰ τὸν ἑλεγχον τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν καὶ ἐν διὰ τὴν ἐξέλεγχιν τοῦ κύρους τῶν γερουσιαστικῶν ἐκλογῶν· ἕκαστον ἐξ αὐτῶν συγκροτεῖται ἐκ τριῶν με-

41. Basu, Commentary on the Constitution of India, ἐκδ. 2α (1952), σ. 766 ἐπ.· M. M. Jain, Indian Constitutional Law, 1962, σ. 343 ἐπ.· N. Raghavarian, The Constitution of India with commentaries, 1951, σ. 400 ἐπ.

42. Charnay, op. cit., σ. 397 ἐπ.

43. Ἀρθρ. 23 Συντ. Τσάδ, ἀρθρ. 28 Συντ. Γκαμπὸν καὶ Μαυριτανίας. Ἡ ἐν λόγῳ διάταξις τοῦ Συντ. τοῦ Τσάδ φαίνεται νὰ καθιερώνῃ σύστημα ἀνάλογον πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Θεμελιώδους Νόμου τῆς Βόννης θεσπιζόμενον, ὀρίζουσα ὅτι «ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἀποφασίζει ἐπὶ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς τῶν μελῶν της» καὶ ὅτι «εἰς τὴν περίπτωσιν ἀμφισβητήσεως τὸ Ἀνώτατον Δικαστήριον ἀποφαίνεται, κατ' αἵτησιν ἐνὸς ὑποψηφίου, ἐπὶ τῆς ἐκλογιμότητος τῶν βουλευτῶν καὶ τῆς κανονικότητος τῆς ἐκλογῆς των».

44. Charnay, op. cit., σ. 401.

λῶν τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου ὀριζομένων ὑπὸ τοῦ Ἀρχιδικαστοῦ καὶ ἐξ βουλευτῶν (Ἐκλογοδικεῖον τῆς Βουλῆς) ἢ γερουσιαστῶν (Ἐκλογοδικεῖον τῆς Γερουσίας) ἐκλεγομένων ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἢ τῆς Γερουσίας καὶ δὴ τριῶν κατόπιν προτάσεως τοῦ ἔχοντος τὰς πλείονας ἑδρας κόμματος καὶ τριῶν κατόπιν προτάσεως τοῦ δευτέρου εἰς ἀριθμὸν ἐδρῶν κόμματος τοῦ Ἐκλογοδικείου προεδρεύει τὸ ἀρχαιότερον δικαστικὸν μέλος αὐτοῦ <sup>45</sup>.

## § 2. — Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΞΕΩΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ

### I. Ἡ συνταγματικὴ ρύθμισις τοῦ θεσμοῦ.

Παρ' ἡμῖν ἴσχυσαν μόνον τὰ δύο ἐκ τῶν τριῶν γνωστῶν ἀμιγῶν συστημάτων ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν <sup>1</sup> καὶ δὴ 1) τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέγξεως (1821-1911) καὶ 2) τὸ σύστημα τῆς δικαστικῆς ἐξελέγξεως (1911 μέχρι σήμερον).

1. Τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν <sup>2</sup>.—Τὸ σύστημα τῆς

45. Τὰ κείμενα τῶν παρατεθέντων Συντ. βλ. ἐν A. S. Peaslee, *Constitutions of Nations*, ἐκδ. 3η (1966-1974)· «*Les Constitutions d'Asie et d'Australasie*», ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Συγκριτικοῦ Δικαίου τοῦ Πανεπιστημίου Παρισίων (*Travaux et Recherches*, τ. XXVI), 1965· P. C. Mayer-Tasch, *Die Verfassungen der nicht — kommunistischen Staaten Europas*, ἐκδ. 2α (1975).

1. Ἀνάλογον πρὸς τὸ σύστημα τῆς ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν καθιέρωσε τὸ Συντ. τοῦ Ἠνωμένου Κράτους τῶν Ἰονίων Νήσων τῆς 17/29-12-1817 (κεφ. Γ' τμ. Β', ἀρθρ. 22).

2. Ἡ λ. Ζέγγελη, Τὸ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦν Κοινοβουλευτικὸν Δίκαιον, 1906, τ. I, σ. 170 ἐπ.: Α. Ἰδρωμένου, Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος μετὰ ἐρμηνείας, 1908, σ. 255 ἐπ.: Διομ. Κυριακοῦ, Ἐρμηνεία τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος, 1904, τ. II, σ. 187 ἐπ.: I. Λυκοῦδης, Ἐκλογικὸς Κώδιξ, 1889, σ. 152 ἐπ.: Ν. Παπαδόπουλα, Ἱππόδαμος, Ἀρχαί

ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν ἐφηρμόσθη ἤδη κατὰ τὸν ἑλεγχον τῶν ἐκλογῶν τῶν μελῶν τῶν ἐπαναστατικῶν Συνελεύσεων<sup>3</sup>, καθιερώθη δὲ κατὰ βάσιν ὑπὸ τῶν ἄρθρ. 158 καὶ 160 τοῦ «Ἡγεμονικοῦ Συντάγματος τῆς Ἑλλάδος» (1832).

Τὸ ἄρθρ. 66 τοῦ Συντάγματος τῆς 18ης Μαρτίου 1844, ληφθὲν ἐκ τοῦ ἄρθρ. 34 τοῦ Συντάγματος τοῦ Βελγίου τοῦ 1831<sup>4</sup>, καθιέρωσε ρητῶς τὸ σύστημα τοῦτο: «Ἡ Βουλὴ ἐξετάζει τὰ πληρεξούσια τῶν Βουλευτῶν καὶ ἀποφασίζει περὶ τῶν ἀναφυομένων ἀμφισβητήσεων»<sup>5</sup>. Ἡ διάταξις αὕτη περιελήφθη ἀμετάβλητος εἰς τὸ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος τῆς 17ης Νοεμβρίου 1864<sup>6</sup>, τὸ ὁποῖον ἔσχυσε μέχρι τοῦ ἔτους 1911.

Τὸ ἐν λόγῳ σύστημα ἀπέτυχε πλήρως παρ' ἡμῖν, ὅπως καὶ εἰς τὰς ἄλλας Χώρας. Ἡ Βουλὴ ἐξήλεγχε τὰς ἐκλογὰς ὡς πολιτικὸν Σῶμα ἐπὶ τῇ βάσει ἀποκλειστικῶς πολιτικῶν κριτηρίων καὶ ὅχι, ὡς ὤφειλεν, ὡς ὀρκωτὸν Δικαστήριον συμφῶνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου<sup>6</sup>. Πράγματι, αἱ ἐκάστοτε κοινο-

---

τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου ἢ τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα σχολιασμένον, 1848, σ. 302 ἐπ.· Ν. Ι. Σαριπόλου, Πραγματεία τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου, ἐκδ. 2α (1874), τ. II, σ. 277 ἐπ.· Α. Στούπη, Σύστημα Συνταγματικοῦ Δικαίου, τ. I, 1889, σ. 288 ἐπ.· Θ. Φλογαίτου, Ἐγχειρίδιον Συνταγματικοῦ Δικαίου, ἐκδ. 2α (1895), § 142.

3. Βλ. σχετικῶς Α. Μάμουκα, Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, 1839-1852, τ. II, σ. 10, 64, τ. IV, σ. 38 ἐπ., 41, 54 τ. VI, σ. 13 ἐπ., τ. XI, σ. 5, 37.

4. Βλ. Πρακτικὰ τῆς Γ' Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, 1843/44, σ. 365.—Τὰ πληρεξούσια τῶν μελῶν τῆς Συνελεύσεως αὐτῆς ἐξήλεγξε μία ὑπ' αὐτῆς ἐκλεγείσα Ἐπιτροπὴ, αἱ ἀποφάσεις τῆς ὁποίας ἐνεκρίθησαν ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας ἄνευ συζητήσεως (βλ. αὐτόθι, σ. 26 ἐπ.).

5. Ἡ Συνέλευσις ἐψήφισε τὸ ἄρθρον αὐτὸ — ἄρθρ. 76 τοῦ Σχεδίου τῆς Συνταγ. Ἐπιτροπῆς — κατὰ τὴν συνεδρίασιν ΤΑΣ' τῆς 7-10-1864. Βλ. τὰς σχετικὰς συζητήσεις ἐν Ἐπισ. Ἐφημερίδι τῆς Συνελεύσεως, τ. VI, σ. 682 ἐπ.—Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ν. Ι. Σαριπόλου συνταχθείσῃ ἐκθέσει τῆς Ἐπιτροπῆς ἀνεφέρετο, ὅτι τὰ ἄρθρ. 75 καὶ 76 τοῦ Σχεδίου καθιεροῦν «δύο σπουδαιότατα προνόμια τῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, ὧν εὐδηλος ἡ διατήρησις» (βλ. αὐτόθι, τ. V, σ. 43).

6. Ζέγγελη, op. cit., σ. 216, 218, 222.

βουλευτικάι πλειονοψηφίαι, ἐξαιρουμένων μόνον ἐκείνων τῶν ὁποίων ἡγήθησαν οἱ Χ. Τρικούπης <sup>7</sup> καὶ Ἑλ. Βενιζέλος <sup>8</sup>, ἐπεκύρουν σκανδαλωδῶς τὰς παρανόμους ἐκλογὰς τῶν μελῶν των καὶ ἐνίοτε ἡκύρουν τὰς κατὰ πάντα νομίμους ἐκλογὰς τῶν βουλευτῶν τῶν μειονοψηφιῶν. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἡ ἐπιστήμη συνέστησε τὴν μεταβίβασιν τοῦ ἐλέγχου τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν εἰς τὰ δικαστήρια, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν κρατήσασαν καὶ ὀρθοτέραν γνώμην <sup>9</sup>, μόνον διὰ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος ἡδύνατο νὰ γίνῃ <sup>10</sup>.

2. Τὸ σύστημα τῆς δικαστικῆς ἐξελέξεως τῶν ἐκλογῶν.—Τὸ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος δὲν περιελήφθη μεταξὺ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων οὔτε εἰς τὸ Βουλευτικὸν Ψήφισμα τῆς 18ης Φεβρουαρίου 1910 οὔτε εἰς τὸ Προσχέδιον τοῦ Ραλλικοῦ Κόμματος. Τούναντίον, ἡ «προμελέτη» τῆς Κυβερνήσεως Δραγούμη καὶ τὸ Σχέδιον τῆς Κυβερνήσεως Βενιζέλου προέτεινον τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ δικαστικοῦ ἐλέγχου τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν. Ἡ Συνταγματικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Β' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς υἱοθέτησε τὴν πρότασιν ἀναθεωρήσεως τῆς διατάξεως, τὴν ὁποίαν διετύπωσεν ὡς ἑξῆς: «Ἡ ἐξελέγξις καὶ ἐκδίκασις τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, κατὰ τοῦ κύ-

7. Αὐτόθι, σ. 219 ἐπ.

8. Οὕτως ἡ ἐξελέγξις τῶν ἐκλογῶν τῶν μελῶν τῆς Β' Ἀναθεωρητ. Βουλῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ πλειοψηφοῦν ἦτο τὸ Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, ἐγινε κατὰ τρόπον ἀμερόληπτον καὶ σύμφωνον πρὸς τὸ Σύντ. καὶ τοὺς νόμους. Βλ. Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων, τ. I, σ. 82 ἐπ., 95 ἐπ.

9. Οὕτως οἱ Στ. Δραγούμης (Ἐφημ. Συζητήσεων Β' Ἀναθ. Βουλῆς, τ. I, σ. 1683), Ἡλ. Ζέγγελης (op. cit., ἐκδ. 2α, 1912, σ. 200 ἐπ.) καὶ Ν. Ν. Σαρίπολος (Ἑλληνικὸν Συνταγματικὸν Δίκαιον, ἐκδ. 2α, τ. I, 1912, σ. 304, σημ. 2). Ἀντίθετος ὁ Λυκοῦδης (op. cit. σ. 153), θεωρήσας ὡς ἐπιτρεπτὴν τὴν διὰ νόμου εἰσαγωγὴν τοῦ δικαστικοῦ ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν.

10. Τὸ σύστημα τῆς δικαστικῆς ἐξελέξεως τῶν ἐκλογῶν εἶχεν ἤδη εἰσαχθῆ καὶ ἐπιτύχει εἰς τὴν Κρήτην (ἄρθρ. 45 Συντ. τῆς 16-4-1899, ἄρθρ. 66 Συντ. τῆς 8-2-1907).

ρους τῶν ὁποίων ἐγείρονται ἐνστάσεις, ἀναφερόμεναι εἴτε εἰς ἐκλογικὰς παραβάσεις περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων εἴτε εἰς ἑλλειψιν προσόντων, ἀνατίθεται εἰς εἰδικὸν δικαστήριον ἐκ 13 μελῶν, συγκροτούμενον διὰ κληρώσεως μεταξὺ πάντων τῶν μελῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῶν Ἐφετείων τοῦ Κράτους. Ἡ κλήρωσις ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει, τὴν προεδρίαν δὲ τοῦ εἰδικοῦ Δικαστηρίου λαμβάνει ὁ ἐκ τῶν κληρωθέντων κατὰ βαθμὸν ἢ ἀρχαιότητα προηγούμενος. Κατὰ τὰ λοιπὰ τὰ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ ὀρισθῆσονται διὰ νόμου»<sup>11 12</sup>. Ἡ ἐπὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ ἀρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος συζήτησις ἐν τῇ Βουλῇ διεξήχθη κατὰ τὴν συνεδριάσιν τῆς 19ης Ἀπριλίου 1911<sup>13</sup>, κατὰ τὴν ὁποίαν συνηγόρησε θερμῶς ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἐκλογοδικείου ἰδίως ὁ τότε Πρωθυπουργὸς Ἑλ. Βενιζέλος, ὁ ὁποῖος, ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ θεσμοῦ ἐν Κρήτῃ, εἶπε, μεταξὺ ἄλλων, τὰ ἑξῆς: «Ἰσχυρίζομαι, ὅτι τὸν νεωτερισμὸν τὸν προτεινόμενον δυνάμεθα μετὰ θάρρους νὰ ψηφίσωμεν, ὅτι ἔχομεν καθήκον νὰ ψηφίσωμεν αὐτόν, ἂν τὸ παρελθὸν πρόκειται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἡμᾶς ὡς μάθημα περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὀφείλομεν νὰ τροποποιήσωμεν τὰ τοῦ πολιτεύματος ἡμῶν... Ἐχω τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ Βουλὴ ψηφίζουσα τὴν τροποποίησιν τοῦ ἀρθρου τούτου θέλει εἰσαγάγει εἰς τὸ νέον πολίτευμα, τὸ ὁποῖον ψηφίζομεν σήμερον, μίαν τῶν καινοτομιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀληθῶς εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων ἐξ ὧν ψηφίζομεν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παρούσης διπλῆς Βουλῆς». Ἡ Βουλὴ ἐψήφισε τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν ἀρθρ. 73 τοῦ Σχεδίου τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν συνεδριάσιν τῆς 20ῆς Ἀπριλίου 1911 μὲ ὠρισμένας

11. Ἡ μειοψηφία τῆς Ἐπιτροπῆς προέκρινεν ἐν μικτὸν δικαστήριον «ἀποτελούμενον μὲν κατὰ πλειονότητα ἐκ δικαστῶν, συμπεριλαμβάνον δὲ καὶ ξένα πολιτικά ἀπλῶς πρόσωπα».

12. Βλ. τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας ἐν Μ. Δ α β ῆ - Γ. Παπαϊωάννου, Τὸ ἱστορικὸν τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος καὶ τὰ ἐπίσημα κείμενα, 1911, σ. 34 ἐπ., 88 καὶ 142.

13. Βλ. Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων, τ. I, σ. 1655 ἐπ.

ἀσημάντους τροποποιήσεις, ἀποτελέσαν τὴν §1 τοῦ ταῦταριθμοῦ ἄρθρου τοῦ Συντάγματος τῆς 3ης Ἰουνίου 1911<sup>14</sup>.

Τὸ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος περιελήφθη σχεδὸν ἀμετάβλητον εἰς τὸ ἄρθρ. 42 τοῦ Συντάγματος τῆς 30μελοῦς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Δ' Συντακτικῆς Συνελεύσεως<sup>15</sup> καὶ τὸ ἄρθρ. 43 τοῦ Συντάγματος τῆς 3ης Ἰουνίου 1927<sup>16</sup>, αἱ διατάξεις δὲ αὐταὶ ἐφηρμόζοντο καὶ προκειμένου περὶ τῆς ἐξελέξεως τοῦ κύρους τῶν γερουσιαστικῶν ἐκλογῶν (ἄρθρ. 64 Συντ. 30μελοῦς Συντ. Ἐπιτροπῆς, ἄρθρ. 66 Συντ. 1927). Τὸ ἄρθρον ἐτροποποιήθη κατὰ τὴν προτελευταίαν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος (1946-1950) μόνον ἐν σχέσει πρὸς τὴν συγκρότησιν τοῦ Ἐκλογοδικείου. Ἐνῶ τὸ ἄρθρ. 42 τοῦ Σχεδίου Συντάγματος τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Β' Ψηφίσματος τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς ἀνέθετεν εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας τὸν ἔλεγχον τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν<sup>17</sup>, τὸ ἄρθρ. 73 τοῦ Σχεδίου Συντάγματος τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΞΗ' Ψηφίσμα-

14. Ὡς § 2 αὐτοῦ ἐτέθη ἡ διάταξις, κατὰ τὴν ὁποίαν «ἡ ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος παραίτησις εἶναι δικαίωμα τοῦ βουλευτοῦ». Ἡ διάταξις αὕτη ὀρθῶς περιελήφθη εἰς τὸ ἄρθρ. 72 § 2 τοῦ προῖσχύς. Συντ., «διότι ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς καταδείκνυται ὅτι ἔχει μεγαλυτέραν σχέσιν μετὰ τὴν περὶ ἐκπτώσεως ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος διάταξιν ὥς προβλέπει τὸ ἄρθρ. αὐτό, παρὰ μετὰ τὴν περὶ ἐξελέξεως καὶ ἐκδικάσεως τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν». (βλ. Πρακτικά Ἐπιτρ. ΞΗ' Ψηφ. Δ' Ἀναθ. Βουλῆς, 1953, σ. κβ').

15. Βλ. Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων τῆς Δ' Συντ. Συν., τ. IV, σ. 844. Ἐπίσ. Πρακτικά τῆς 30μελοῦς Συντ. Ἐπιτροπῆς αὐτῆς, 1925, σ. 263.

16. Βλ. Πρακτικά τῆς ἐπὶ τοῦ Συντάγματος Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, 1926/27, σ. 26. Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων τῆς Ἀναθεωρ. Βουλῆς τοῦ 1926/27, 1927, σ. 103.

17. Ἡ διάταξις αὕτη ἐψηφίσθη κατόπιν προτάσεως τοῦ Ἀλ. Βαμβέτσου κατὰ τὴν συνεδρίασιν ΚΣΤ' τῆς 12-10-1946 (Ἔσεν. Πρακτικά, 1948, τ. I, σ. 119, τ. II, σ. 717, τ. V, σ. 1599).— Βλ. τὴν κατὰ τῆς διατάξεως κριτικὴν τοῦ Χρ. Σγουρίτσα (Κριτικὴ τοῦ «Σχεδίου Συντ. τῆς Ἑλλάδος», 1949, σ. 18 ἐπ.), ὁ ὁποῖος (Σχέδιον ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντ., 1947, σ. 93 ἐπ.) προέτεινε τὴν ἀνάθεσιν τοῦ ἐλέγχου τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν εἰς ἓν μικτὸν Ἐκλογοδικεῖον, συγκροτούμενον διὰ κληρώσεως μεταξὺ ὅλων τῶν μελῶν τοῦ Σ.τ.Ε. καὶ τοῦ Α.Π.



τος τῆς αὐτῆς Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς (ἄρθρ. 73 προϋσχύσαντος Συντ.) προέκρινεν ἐν μικτὸν Ἐκλογοδικεῖον ἐκ Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας καὶ Ἀρεοπαγιτῶν<sup>18</sup>, ὀρίζον τὰ ἐξῆς: «Ἡ ἐξέλεγχξις καὶ ἐκδίκασις τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, κατὰ τοῦ κύρους τῶν ὁποίων ἐγείρονται ἐνστάσεις, ἀναφερόμεναι εἴτε εἰς ἐκλογικὰς παραβάσεις περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων, εἴτε εἰς ἄλλειψιν προσόντων, ἀνατίθεται εἰς εἰδικὸν δικαστήριον συγκροτούμενον ἐκ τοῦ προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἢ τοῦ ἀναπληρωτοῦ αὐτοῦ καὶ ἐξ ἴσου ἀριθμοῦ συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας καὶ μελῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου, λαμβανομένων διὰ κληρώσεως. Τοῦ Δικαστηρίου προεδρεύει ὁ πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, τούτου δὲ κωλυομένου ὁ πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἐφ' ὅσον μετέχει αὐτοῦ. Κατὰ τὰ λοιπὰ τὰ τῆς λειτουργίας καὶ τῆς ὅλης διαδικασίας αὐτοῦ ὀρίζονται διὰ νόμου»<sup>19 20 21</sup>

Τὸ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952 ἐτροποποιήθη ὑπὸ τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς (1974-1975). Ἦδη αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρ. 58 καὶ 100 § 1 ἐδ. α' τοῦ Κυβερνητικοῦ Σχεδίου Συντάγματος ἀνέθετον τὸν ἔλεγχον τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ δευτέρου ἁρθρου προβλεπόμενον «Εἰδικὸν Δικαστήριον». Ἐξ ἄλλου, αἱ διατάξεις τοῦ ἁρθρ. 100 §1 ἐδ. β'-γ' τοῦ Σχεδίου αὐτοῦ ἀνέθετον εἰς τὸ Εἰδικὸν Δικα-

18. Βλ. καὶ Φ. Βεγλερῆ, Ἡ Διοικητικὴ Δικαιοσύνη ὑπὸ τὸ Σύνταγμα, 1960, σ. 100 ἐπ., σημ. 123.

19. Βλ. τὰς σχετικὰς συζητήσεις ἐν Πρακτικοῖς, σ. 225, 837 ἐπ. Ἡ Ἐπιτροπὴ διὰ ψήφων 22 κατὰ 9 ἀπέρριψε τὴν ὑπὸ τοῦ Θ. Κώη κατὰ τὴν συνεδρίαν ΕΓ' τῆς 20-12-1949 ὑποβληθεῖσαν πρότασιν περὶ μὴ ἀναθεώρησης τοῦ ἁρθρ. 73.

20. Πρότασις περὶ συμμετοχῆς καὶ μελῶν τοῦ Σ.τ.Ε. εἰς τὸ Ἐκλογ. ὑπεβλήθη ἤδη καὶ εἰς τὴν Β' Ἀναθεωρ. Βουλὴν, δὲν ἔγινε ὅμως δεκτὴ ἐν ὄψει τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ Δικαστήριον δὲν εἶχεν ἀκόμη συσταθῆ. Βλ. Ἐφημ. τῶν Συζητήσεων τῆς Β' Ἀναθ. Βουλῆς, τ. Ι, σ. 1670, 1684. Πρακτικὰ Ἐπιτροπῆς ΕΗ' Ψηφ. Δ' Ἀναθ. Βουλῆς, σ. κγ'.

21. Τὰ κείμενα τῶν Συντ. βλ. ἐν Ἡλ. Κυριακοπούλου, Τὰ Συντάγματα τῆς Ἑλλάδος, 1960.

στήριον τὸν ἔλεγχον τοῦ κύρους δημοψηφίσματος καὶ τὴν κρί-  
σιν τοῦ ζητήματος τῆς ἐκπτώσεως τῶν βουλευτῶν ἔνεκα ἐπι-  
γενομένης στερήσεως τῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος ἢ δια-  
τηρήσεως ἢ ἀποδοχῆς ἔργων ἀσυμβιβάστων πρὸς τὸ βουλευ-  
τικὸν ἀξίωμα, ἢ ὅποια ὑπήγετο κατὰ τὸ προῖσχῦσαν Σύνταγμα  
εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς Βουλῆς. Αἱ διατάξεις αὗται συνεζη-  
τήθησαν ἀρχικῶς εἰς τὴν Α' Ὑποεπιτροπὴν τῆς Συνταγματικῆς  
Ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 24ης Φεβρουαρίου 1975  
καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὰς  
συνεδριάσεις τῆς 3ης καὶ 22ας Μαρτίου 1975. Ἡ Ὑποεπιτροπὴ  
καὶ ἡ Ὀλομέλεια ἐψήφισαν κατὰ πλειοψηφίαν ἄνευ οἰασδῆποτε  
ὁμοθυμαδὸν μεταβολῆς τὰς διατάξεις, αἱ ὅποιαι περιελήφθησαν  
εἰς τὰ ταυτάριθμα ἄρθρα τοῦ Σχεδίου Συντάγματος τῆς Ἐπι-  
τροπῆς. Ἡ Ἀντιπολίτευσις ἐτάχθη κατὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ «Εἰ-  
δικοῦ Δικαστηρίου» καὶ προέτεινε τὴν διατήρησιν τῶν ὑπὸ τοῦ  
προῖσχῦσαντος Συντάγματος προβλεπομένων Εἰδικῶν Δικα-  
στηρίων (Ἐκλογοδικείου καὶ Δικαστηρίου Συγκρούσεως Καθηκόν-  
των)<sup>22</sup>.—Ἡ Βουλὴ ἡσχολήθη μὲ τὰς διατάξεις κατὰ τὰς συνε-  
δριάσεις τῆς 11ης καὶ 12ης Μαΐου 1975, κατὰ τὰς ὁποίας αὗται  
ἐψηφίσθησαν ὅπως ἀκριβῶς διευτυπώθησαν ὑπὸ τῆς Συνταγμα-  
τικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἀπετέλεσαν τὰ ταυτάριθμα ἄρθρα (58 καὶ  
100) τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος. Ἡ Βουλὴ ἐδέχθη μόνον μίαν  
τροποποίησιν ἀναφερομένην εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ Εἰδικοῦ Δικα-  
στηρίου καὶ τὴν προσθήκην τῆς λέξεως «Ἀνώτατον» πρὸ  
τοῦ τίτλου τοῦ Δικαστηρίου αὐτοῦ («Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δι-  
καστήριον»), τὴν ὁποίαν προέτεινεν ὁ Πρόεδρος αὐτῆς Κ.Ε.  
Παπακωνσταντίνου. Ἡ Βουλὴ ἀπέρριψε πρότασιν τῆς Ἐνώ-  
σεως Κέντρου περὶ διατηρήσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 73 τοῦ  
Συντάγματος τοῦ 1952 προβλεπομένου Ἐκλογοδικείου καὶ πρό-  
τασιν τοῦ Πανελληνίου Σοσιαλιστικοῦ Κινήματος περὶ τῆς ἀν-

<sup>22</sup> Βλ. τὰς σχετικὰς συζητήσεις εἰς τὰ Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων  
τῶν Ὑποεπιτροπῶν τῆς ἐπὶ τοῦ Συντάγματος 1975 Κοινοβουλευτικῆς Ἐπι-  
τροπῆς, 1975, σ. 290 ἐπ. καὶ τὰ Ἐπίσημα Ἑστενογραφημένα Πρακτικὰ  
τῆς Ὀλομελείας τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συντάγματος 1975, 1975, σ. 160, 412 ἐπ.

τικαταστάσεως τοῦ ἄρθρ. 100 διὰ τῶν ἄρθρ. 73 καὶ 85 τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος»<sup>23</sup>. Πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ Δικαστήριον δὲν ὠνομάσθη, ὅπως θὰ ἔπρεπε, «Συνταγματικὸν Δικαστήριον» διὰ λόγους πολιτικῆς σκοπιμότητος καί, εἰδικώτερον, διότι τὸ Δικαστήριον, προβλεφθὲν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν ὑπὸ τῶν δικτατορικῶν συνταγματικῶν κειμένων τοῦ 1968 καὶ τοῦ 1973, κατέστη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Δικτατορίας λαομίσητον<sup>24</sup>. Αἱ ἐν λόγῳ διατάξεις τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος δὲν ἐτέθησαν ἀμέσως ἐν ἰσχύϊ λόγῳ τῆς μὴ ἐκδόσεως τοῦ νόμου περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου (ἄρθρ. 115 §2 Συντ.).

Ὁ θεσμὸς τοῦ Ἐκλογοδικείου ἐπέτυχε καὶ ἀνταπεκρίθη πλήρως εἰς τὰς προσδοκίας τῶν ἰδρυτῶν του. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὅλοι αἱ μετὰ τὸ 1911 συνελθοῦσαι Συντακτικαὶ Συνελεύσεις καὶ Ἀναθεωρητικαὶ Βουλαι υἱοθέτησαν ἀνεπιφυλάκτως τὸν θεσμὸν αὐτόν, ἡ ὀρθότης καὶ σκοπιμότης τοῦ ὁποίου εἶναι νῦν ἀναμφίβολοι. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ θεσμοῦ ἀνεγνωρίσθη ἀνεπιφυλάκτως καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος. Μόνον ἡ 11μελὴς Ἐπιτροπὴ τῶν Εἰσηγητῶν τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Γ' Συντακτικῆς Συνελεύσεως προέτεινε τὴν κατάργησιν τοῦ θεσμοῦ καὶ τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ συστήματος τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν<sup>25</sup>, τὴν πρότασιν δὲ αὐτὴν ἀπεδέχθη ἡ Ὀλομέλεια τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς.

23. Βλ. τὰς σχετικὰς συζητήσεις εἰς τὰ Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν Συζητήσεων τοῦ Συντάγματος 1975, 1975, σ. 726 ἐπ., 753 ἐπ.

24. Βλ. π.χ. τὴν ἀγόρευσιν τοῦ Βουλευτοῦ Α. Κ α κ λ α μ ά ν η κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Α' Ὑποεπιτροπῆς τῆς 24-2-1975 (Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῶν Ὑποεπιτροπῶν κλπ. σ. 291)· καὶ ἐκείνην τοῦ Βουλευτοῦ Γ. Β. Μ α γ κ ά κ η κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς τῆς 11-5-1975 (Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς κλπ., σ. 727).

25. Βλ. Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων αὐτῆς, 1921, σ. 161 ἐπ.

## II. Ἡ νομοθετικὴ ρύθμισις τοῦ θεσμοῦ.

1.—Ἡ διαδικασία τῆς ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν ἐρρυθμίζετο ὑπὸ τῶν ἄρθρ. 2-7 τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς τῆς 7ης Ἰουλίου 1865, τὰ ὅποια ἴσχυσαν ἀμετάβλητα, ἐξαιρουμένης μιᾶς παροδικῆς τροποποιήσεώς των, μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1911 ἀναθεωρήσεως τοῦ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος. Τὸν τρόπον καὶ τὴν προθεσμίαν ὑποβολῆς τῶν ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν καθώριζε τὸ ἄρθρ. 66 τοῦ Ν.ΧΜΗ' τῆς 17ης Σεπτεμβρίου 1877 περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν.

2.—Τὰ τῆς συγκροτήσεως καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ Ἐκλογοδικείου ἐρρυθμίσαν ἀρχικῶς ὁ Ν. Γ'λΝΕ' (3955) τῆς 12ης Δεκεμβρίου 1911 «περὶ ἐξελέγξεως καὶ ἐκδικάσεως τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν» καὶ τὸ ἐκτελεστικὸν αὐτοῦ Διάταγμα τῆς 14ης Ἰανουαρίου 1912. Ἡ νομοθεσία αὐτὴ ἴσχυσε μέχρι τοῦ ἔτους 1952, ἐφηρμόσθη δὲ ἀναλόγως ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927 καὶ ἐπὶ τῆς ἐκδικάσεως τῶν γερουσιαστικῶν ἐκλογῶν <sup>26</sup>.

Τὸ Ν.Δ. 2202 τῆς 15ης Αὐγούστου 1952 «περὶ ἐξελέγξεως καὶ ἐκδικάσεως τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν» ἐπανέλαβε κατὰ βάσιν τὴν προἰσχύσασαν νομοθεσίαν, ἐναρμονίσαν μόνον τὰς ἀφορώσας τὴν συγκρότησιν τοῦ Ἐκλογοδικείου διατάξεις πρὸς τὸ ἀναθεωρηθὲν ἄρθρ. 73 τοῦ προἰσχύσαντος Συντάγματος <sup>27</sup>. Τὸ ἐν λόγῳ Ν. Διάταγμα ἴσχυσεν ἀμετάβλητον μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ἔτους 1955, ὅποτε ἐτροποποιήθη οὐσιωδῶς ὑπὸ τοῦ Ν. 3465

26. Ἄρθρ. 14 Ν. 3786/1929 «περὶ συγκροτήσεως τῆς Γερουσίας».

27. Οὕτω, πλὴν τῶν ἄρθρ. 1-3 τὰ ὅποια ἐρρυθμίζουν τὰ τῆς συγκροτήσεως τοῦ Ἐκλογ. συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρ. 73 Συντ. (1952), τὰ μὲν ἄρθρ. 4, 5 καὶ 9 ἐπανέλαβον μὲ ὠρισμένας φραστικὰς μεταβολὰς τὰ ταῦτάριθμα ἄρθρα τοῦ Ν. Γ'λΝΕ', προστεθεῖσάν μόνον εἰς τὸ ἄρθρ. 9 δύο παραγράφων, τὰ δὲ ἄρθρ. 6-8 καὶ 10-15 ἦσαν ἀπαράλλακτα πρὸς τὰ ταῦτάριθμα ἄρθρα τοῦ Ν. Γ'λΝΕ'. Τὸ ἄρθρ. 16 ἐπανέλαβεν αὐτολεξεῖ τὸ ἄρθρ. 3 τοῦ Β.Δ. τῆς 14-1-1912, παρλειφθείσης μόνον τῆς διατάξεως «λαμβάνομένης» ὑπ' ὄψιν τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 3 τοῦ αὐτοῦ νόμου ΑΦΚΗ' τοῦ 1887... γεννηθέντων», θεωρηθείσης ὑπὸ τοῦ Ἐκλογ. ὡς ἀντισυνταγματικῆς.

τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1955 «περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν διατάξεων τοῦ Ν.Δ. 2202/1952...», ὁ ὁποῖος ἀντικατέστησε τὰ ἄρθρ. 2, 5, 6, 7 § 1 καὶ 9 αὐτοῦ καὶ εἰσήγαγε σπουδαίας καινοτομίας ἀφορώσας τὴν διαδικασίαν ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου. Τὸ Διάταγμα ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρ. 72-88 τοῦ Ν.Δ. 4274 τῆς 12ης Νοεμβρίου 1962 «περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῆς ἐκλογικῆς νομοθεσίας»<sup>28</sup>, αἱ ὁποῖαι ἐπανελάβον κατὰ βάσιν τὸ προϊσχύσαν δίκαιον καὶ ἔλυσαν ὠρισμένα ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἐγεννήθησαν ἐν τῇ νομολογίᾳ τοῦ Ἐκλογοδικείου. Αἱ διατάξεις αὐταί, περιληφθεῖσαι εἰς τὸ ἕκτον μέρος (ἄρθρ. 116-132) τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος τοῦ 1963 (Β.Δ. 592/27-9-1963)<sup>29</sup> καὶ τοῦ 1974 (Π. Δ. 650/3-10-1974)<sup>29α</sup> ἴσχυσαν μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος

28. Τὸ σχετικὸν σχέδιον ὑπεβλήθη εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ὑπὸ τῶν Κ. Παπακωνσταντίνου (Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης) καὶ Γ. Ράλλη (Ὑπουργοῦ τῶν Ἑσωτερικῶν), εἶχε δὲ τελικῶς συνταχθῇ ὑπὸ Ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἀπὸ ἀνώτατους δικαστικούς λειτουργούς. Βλ. τὸ κείμενον καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ Εἰσηγητικὴν Ἐκθεσιν τῶν ἐν λόγῳ Ὑπουργῶν ἐν Ἀρχεῖῳ τῆς Βουλῆς, Περ. ΣΤ', Σύν. Α', 1961-1962, τ. Α' σ. 436 ἐπ.

29. Οὕτω κατηργήθη ἡ ἐπὶ μίαν πεντηκονταετίαν ἐπικρατήσασα αὐτοτέλεια τοῦ δικαίου περὶ τοῦ ἐλέγχου τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν ἀπέναντι τῆς λοιπῆς ἐκλογικῆς νομοθεσίας καὶ ἐπεβεβαιώθη καὶ τυπικῶς ἡ ἐνότης ὁλοκλήρου τοῦ Ἐκλογικοῦ Δικαίου. Μία τοιαύτη ἐνιαία κωδικοποίησις τοῦ Ἐκλογικοῦ Δικαίου ἐγένε καὶ εἰς ἄλλας Χώρας, ὅπως εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν. Παρ' ἡμῖν ὅμως θὰ ἦτο ὀρθοτέρα ἡ διατήρησις τῆς αὐτοτελείας τοῦ Δικονομικοῦ Ἐκλογικοῦ Δικαίου ἐν ὅψει τοῦ παραδόξου φαινομένου τῆς σχεδὸν δι' ἐκάστην ἐκλογὴν ἐκδόσεως νέου Ἐκλ. Κ.

29α. Ἡ γερμανικὴ ἐπιστήμη (βλ. λ.χ. Ball, op. cit., σ. 2 Braunnias, op. cit., τ. II, σ. 283, Maunz - Dürig - Herzog, op. cit., ἐπ' ἄρθρ. 41, σ. 8, Kl. Schmiemann, Wahlprüfung im Kommunalwahlrecht, 1973, σ. 85 ἐπ., 271 ἐπ.) διακρίνει τὸ δίκαιον ἐξελέγξεως τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐκλογῶν (parlamentarisches Wahlprüfungsrecht) εἰς δύο μέρη καὶ δὴ εἰς «τυπικὸν ἢ δικονομικόν» (formelles Wahlprüfungsrecht), «verfahrensrechtlicher Teil des Wahlprüfungsrechts») καὶ «οὐσιαστικόν» (materielles Wahlprüfungsrecht). Τὸ πρῶτον περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν νομικῶν κανόνων, οἱ ὁποῖοι καθορίζουν τὸ ἀρμόδιον ὄργανον καὶ τὴν διαδι-

τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου (1976).

3.—Ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 100 § 3 τοῦ Συντάγματος ὀρίζει, ὅτι «ἡ ὀργάνωσις καὶ λειτουργία τοῦ δικαστηρίου, τὰ τοῦ ὀρισμοῦ, ἀναπληρώσεως καὶ ἐπικουρίας τῶν μελῶν αὐτοῦ, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ διαδικασίας ὀρίζονται δι' εἰδικοῦ νόμου». Ἡ ἐν λόγῳ διάταξις ἐξουσιοδοτεῖ προφανῶς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν νὰ ρυθμίζῃ ἐκ ἄσ το τε τὰ ἐν αὐτῇ ἀναφερόμενα θέματα. Μὲ ἄλλας λέξεις, ὁ ὑπὸ τῆς διατάξεως προβλεπόμενος «εἰδικὸς νόμος» δὲν εἶναι ἀναμφιβόλως «ἐφ' ἅπαξ ἐκδιδόμενος νόμος», ἔχων ἡῤξημένην τυπικὴν δύναμιν. Ἡ ἀντίθετος ἐρμηνεία, ἡ ὁποία ὑπεστηρίχθη εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου περὶ κυρώσεως τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου<sup>30</sup>, δὲν εὐρίσκει ἔρεισμα οὔτε εἰς τὴν διατύπωσιν οὔτε εἰς τὸν σκοπὸν τῆς διατάξεως.

Ὁ ὑπὸ τῆς διατάξεως προβλεπόμενος νόμος ἔπρεπε, κατὰ τὰς μεταβατικὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρ. 115 § 2 τοῦ Συντάγματος, νὰ ἐκδοθῇ τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἥτοι μέχρι τῆς 11ης Ἰουνίου 1976· μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐν λόγῳ νόμου καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τοῦ Δικαστηρίου ὁ μὲν ἔλεγχος τοῦ κύρους τῶν ἀμφισβητουμένων βουλευτικῶν ἐκλογῶν καὶ τοῦ δημοψηφίσματος ἀνετίθετο εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ προἰσχύσαντος Συντάγματος προβλεπόμενον Ἐκλογο-

κασίαν ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν, ἐνῶ τὸ δεύτερον ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς κανόνας δικαίου, οἱ ὁποῖοι ρυθμίζουν τοὺς λόγους ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς. Ἀποδεχόμεθα μὲν κατὰ βάσιν τὴν ἐν λόγῳ διάκρισιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀντιστοιχεῖ ἡ διαιρέσις τοῦ παρόντος ἔργου εἰς δύο μέρη, δὲν κρίνομεν ὅμως σκόπιμον νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν σχετικὴν ὀρολογίαν ἐν ᾧ τῆς χρησιμοποιοῦσεως ἀναλόγου ὀρολογίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν διττὴν διάκρισιν τοῦ Ἐκλογικοῦ Δικαίου εἰς τὸ Οὐσιαστικόν Ἐκλ. Δίκαιον καὶ τὸ Δικονομικόν Ἐκλ. Δίκαιον (βλ. Ἀλ. Βαμβέτσου, Τὸ κύρος τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, ἐν Ν. Δικαίῳ ΙΒ', σ. 482, ὑπ' ἀριθμ. 3).

30. Βλ. τὴν ἀγόρευσιν τοῦ Βουλευτοῦ Ἀγ. Κουτσόγιωργα κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς τῆς 3.6.1976 καὶ τὴν ὀρθὴν ἀπάντησιν τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης Κ. Στεφανᾶκη εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς, 1976, σ. 5241.

δικεῖον, αἱ δὲ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἔκπτωσιν βουλευτῶν ἀμφισβητήσεις θὰ ἐπελύοντο ὑπὸ τῆς Βουλῆς. "Ἡδη κατὰ τὸν Νοέμβριον 1975 ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης ἡ κατάρτισις τοῦ νομοσχεδίου εἰς τὴν Νομοπαρασκευαστικὴν Ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῆς τρεχούσης νομοθετικῆς ἐργασίας τοῦ Ὑπουργείου· ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη, ἀσχοληθεῖσα μὲ τὸ θέμα ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1975 μέχρι τῶν ἀρχῶν Μαρτίου 1976, κατήρτισε τὸ νομοσχέδιον. Ἐν συνεχείᾳ αἱ διατάξεις τοῦ ἀρθρ. 7 § 2 τοῦ Ν. 255/1976 «περὶ μετονομασίας τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Νομοθετικῆς Ἐργασίας εἰς Κεντρικὴν Νομοπαρασκευαστικὴν-Νομοτεχνικὴν Ἐπιτροπὴν, ἀναδιοργανώσεως αὐτῆς καὶ ρυθμίσεως συναφῶν θεμάτων»<sup>31</sup> προέβλεψαν τὴν συγκρότησιν εἰδικῶν ἐπιτροπῶν (συντακτικῆς καὶ ἀναθεωρητικῆς) καὶ διὰ τὴν σύνταξιν κώδικος περὶ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου. Κατ' ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων αὐτῶν συνεκροτήθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 20739/1976 κοινῆς ἀποφάσεως τῶν Ὑπουργῶν Προεδρίας Κυβερνήσεως καὶ Δικαιοσύνης πενταμελὴς Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ<sup>32</sup>, ἡ ὁποία, ἐργασθεῖσα περίπου ἐπὶ ἓνα μῆνα καὶ λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὰς ἐργασίας τῆς πρώτης Νομοπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς,

31. «Διὰ τὴν σύνταξιν κωδίκων νόμων... γ) περὶ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου κατὰ τὸ ἀρθρον 100 τοῦ Συντάγματος συνιστῶνται ἰσάριθμοι εἰδικαὶ ὁμελεῖς ἐπιτροπαί, τὰ τῆς συνθέσεως, τῆς λειτουργίας ἐν γένει καὶ τῆς γραμματείας τῶν ὁποίων ὀρίζονται διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τῶν Ὑπουργῶν Προεδρίας Κυβερνήσεως, Δικαιοσύνης καὶ τοῦ καθ' ὕλην ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ. Διὰ κοινῶν ἀποφάσεων τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν περὶ ὧν ἀνωτέρω Ὑπουργῶν δύναται νὰ συνιστῶνται ἀντίστοιχοι πρὸς τὰς ὡς ἄνω ἐπιτροπαί πρὸς ἀναθεώρησιν τῶν οὕτω συνταχθησομένων κωδίκων ἀπαρτιζόμεναι ἐξ ἑπτὰ τὸ πολὺ μελῶν ὀριζομένων ἅμα τῶν τῆς συνθέσεως, λειτουργίας καὶ γραμματείας τούτων διὰ τῶν ἰδίων ἀποφάσεων...».

32. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπετελέσθη ἀπὸ τοὺς: Σ. Ράγκαν, Ἀρεοπαγίτην, ὡς Πρόεδρον, Εὐθ. Κουρουσόπουλον, τέως Ἀντιπρόεδρον τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, Κων. Ευπολιᾶν, Καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Γ. Κώνσταν, Ἐφέτην, Γ. Κασιμάτην, Ἐντετ. Ὑφηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὡς μέλη, καὶ Κυριακῆν Μπαρδάνη, ὑπάλληλον τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης, ὡς γραμματέα.

κατήρτισε Σχέδιον Νόμου καὶ μίαν σχετικὴν Εἰσηγητικὴν Ἐκθεσιν (14-4-1976). Τὸ Σχέδιον αὐτὸ ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 7 § 1 τοῦ Ν. 255/1976 προβλεπομένην Εἰδικὴν Κεντρικὴν Νομοπαρασκευαστικὴν Ἐπιτροπὴν, ἥ ὁποία διετύπωσεν ὠρισμένας παρατηρήσεις ἐπ' αὐτοῦ<sup>33</sup>. Ἐν ὧσφι τῶν παρατηρήσεων αὐτῶν καὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ θεσμοῦ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου ἐκρίθη σκόπιμος ἡ συγκρότησις ἐπταμελοῦς Ἀναθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ Σχεδίου. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτῃ συνεκροτήθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 38794/7-5-1976 κοινῆς ἀποφάσεως τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν Ὑπουργῶν Προεδρίας Κυβερνήσεως, Δικαιοσύνης καὶ Οἰκονομικῶν<sup>34</sup>, ἥ ὁποία ὠρίζεν ὅτι «ἡ ὅλη ἐργασία τῆς ἀναθεωρήσεως δεόν ὅπως περατωθῇ τὸ βραδύτερον μέχρι τῆς 26ης Μαΐου 1976». Ἡ Ἐπιτροπὴ ἤρχισε τὸ ἔργον τῆς τὴν 10ην Μαΐου 1976 καὶ ἐπεράτωσεν αὐτὸ τὴν 22αν Μαΐου 1976, συνελθοῦσα εἰς ἑνδεκα συνεδριάσεις. Αὕτῃ συνέταξε νέον Σχέδιον Κώδικος καὶ ἐν σχετικὸν Εἰσηγητικὸν Σημείωμα<sup>35</sup>. Τὴν 25ην Μαΐου 1976 ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ

33. Βλ. τὰ Πρακτικὰ αὐτῆς τῆς συνεδριάσεως τῆς 4-5-1976, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰσηγήθησαν ἐπὶ τοῦ Σχεδίου Νόμου οἱ Γ. Οἰκονομόπουλος (Πρόεδρος) καὶ Γ. Μητσόπουλος (Καθηγητὴς καὶ τότε Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν). Εἰς τὴν συνεδρίασιν αὐτὴν παρέστη καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς Κ. Ε. Παπακωνσταντίνου.

34. Ἡ Ἐπιτροπὴ συνεκροτήθη ἐκ τῶν: Γ. Κοντογιάννη, Συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς Προέδρου, Διον. Καλοδοῦκα, Συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας, Εὐθ. Κουρουσοπούλου, τέως Ἀντιπρόεδρου τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, Ἀθ. Ρατσοῦ, Καθηγητοῦ τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, Κων. Μπέη, Ἐκτάκτου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ν. Βερβεσοῦ, Ἐφέτου, Ι. Δροσοπούλου, Διευθυντοῦ τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης, ὡς μελῶν, καὶ Ἀλεξάνδρας Χώρα, Τμηματάρχου τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης, ὡς γραμματέως.

35. Ἡ Ἐπιτροπὴ κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίασιν (10-5-1976) ἀπεφάσισε τὴν κατανομὴν τῆς ὕλης τοῦ κειμένου τῶν διατάξεων τοῦ ὑπὸ ἀναθεώρησιν Σχεδίου Κώδικος εἰς τὰ μέλη τῆς, λόγῳ τοῦ ἐπείγοντος τῆς περαιώσεως τοῦ ἔργου τῆς, ὡς ἐξῆς: Ὁ Ἰ. Δροσοπούλος ἀνέλαβε τὴν εἰσήγησιν



Δικαιοσύνης εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Βουλῆς πρὸς ψήφισιν κατὰ τὴν εἰδικὴν διαδικασίαν τῆς ἐπιψηφίσεως κωδίκων (ἄρθρ. 76 § 6 Συντ.) σχέδιον νόμου «περὶ κυρώσεως τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 100 τοῦ Συντάγματος Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου». Ἡ Βουλὴ ἡσχολήθη μὲ τὸ νομοσχέδιον αὐτὸ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 3ης Ἰουνίου 1976, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἀντιπολίτευσις ἐζήτησεν ἐπιμόνως τὴν ψήφισιν τοῦ Κώδικος κατὰ τὴν συνήθη διαδικασίαν καὶ ὄχι κατὰ τὴν διαδικασίαν ἐπιψηφίσεως κωδίκων, ἐπέκρινε δὲ καὶ ὠρισμένας διατάξεις αὐτοῦ. Ὁ Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης ἐπέμεινεν εἰς τὴν ψήφισιν τοῦ Κώδικος κατὰ τὴν εἰδικὴν διαδικασίαν ψηφίσεως κωδίκων ἐν ὧσιν ἰδίως τῶν προπαρατεθεισῶν διατάξεων τοῦ Ν. 255/1976<sup>31</sup>, αἱ ὁποῖαι προφανῶς προέβλεψαν τὴν διαδικασίαν αὐτὴν καὶ κατὰ τῶν ὁποίων ἡ Ἀντιπολίτευσις οὐδεμίαν ἐπιφύλαξιν διετύπωσε κατὰ τὴν ψήφισίν των, καὶ τῆς ἐπικειμένης λήξεως τῆς συνταγματικῆς προθεσμίας ἐκδόσεως τοῦ νόμου περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ

ἐπὶ τῶν ἄρθρ. 1-6 (Συγκρότησις, Ἔδρα, Κατάστημα, Ὁργάνωσις, Ἀρμοδιότης)· οἱ Κ. Μπέης καὶ Ν. Βερβεσὸς ἀνέλαβον τὴν εἰσήγησιν ἐπὶ τῶν ἄρθρ. 7-23 (Γενικοὶ Δικονομικοὶ Κανόνες, Ἐνδίκια Μέσα, Πρόσθετοι Λόγοι καὶ Παρέμβασις, Παραστάσις Διαδίκων, Συζήτησις, Ἀπόφασις)· ὁ Ἀθ. Ράϊκος ἀνέλαβε τὴν εἰσήγησιν ἐπὶ τῶν ἄρθρ. 24-37 (Ἐξέλεξις τοῦ κύρους τῶν Βουλευτικῶν Ἐκλογῶν), 38-41 (Ἐνστάσις κατὰ τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων δημοψηφίσματος), 42-45 (Κρίσις περὶ τοῦ ἀσυμβιβάστου ἢ τῆς ἐκπτώσεως Βουλευτῶν) καὶ ὑπέβαλεν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ἐν σχετικῶν σχέδιον· ὁ Εὐθ. Κουρουσόπουλος ἀνέλαβε τὴν εἰσήγησιν ἐπὶ τῶν ἄρθρ. 46-51 (Ἄρσις συγκρούσεων μεταξύ Δικαστηρίων καὶ Διοικητικῶν ἀρχῶν κ.λ.π.)· καὶ οἱ Γ. Κοντογιάννης καὶ Διον. Καλλοδόουκας ἀνέλαβον τὴν εἰσήγησιν ἐπὶ τῶν ἄρθρ. 52-55 (Ἄρσις τῆς ἀμφισβήτησεως περὶ τῆς συνταγματικότητος ἢ τῆς ἐννοίας τυπικοῦ νόμου) καὶ 56 ἐπ. (Ἀμφισβήτησις περὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ κανόνων τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου ὡς γενικῶς παραδεδεγμένων καὶ μεταβατικαὶ διατάξεις).— Δὲν συνετάχθησαν λεπτομερῆ Πρακτικὰ ἐκάστης συνεδριάσεως τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀλλὰ μόνον συνοπτικὰ Πρακτικὰ ὅλων τῶν συνεδριάσεων, εἰς τὰ ὁποῖα περιελήφθησαν κυρίως αἱ ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς διατυπωθεῖσαι μειοψηφαὶ ἐπὶ τῶν ἄρθρων τοῦ Σχεδίου Κώδικος.

Δικαστηρίου (11-6-1976)<sup>36 36α</sup>. Ἡ Βουλὴ ἐψήφισε τὸ νομοσχέδιον κατὰ τὴν εἰδικὴν διαδικασίαν (Νόμος 345/1976)<sup>37</sup>. Ὁ Νόμος αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἄρθρα. Τὸ πρῶτον ἄρθρον ἐκύρωσε τὸν ὑπὸ τῆς Ἀναθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆς συνταχθέντα Κώδικα, ἐνῶ τὸ δεύτερον ἄρθρον ὥρισεν ἰδίως τὸν χρόνον ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ Κώδικος<sup>38</sup>. Ὁ Κῶδιξ ἐτέθη ἤδη (1976) πλήρως ἐν ἰσχύϊ, ἤρχισε δὲ ἡ λειτουργία τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον ἐξέδωσε τὰς πρῶτας ἀποφάσεις του<sup>39</sup>.

Ὁ Κῶδιξ ἀποτελεῖται ἀπὸ δέκα κεφάλαια καὶ περιλαμβάνει 58 ἄρθρα. Τὸ πρῶτον κεφάλαιον (ἄρθρ. 1-5) ρυθμίζει τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου<sup>40</sup>, ἐνῶ τὸ δεύτερον

36. Βλ. τὰς σχετικὰς συζητήσεις εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς, 1976, σ. 5230 ἐπ.

36α. Περὶ τῆς ἱστορίας καταρτίσεως τοῦ Κώδικος βλ. τὴν ἐπὶ τοῦ σχεδίου νόμου περὶ κυρώσεως αὐτοῦ ἀπὸ 25-5-1976 Εἰσηγητικὴν Ἐκθεσιν τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης Κ. Στεφανιάκη καὶ τὴν ἀγόρευσιν αὐτοῦ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς τῆς 3-6-1976 (Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς, 1976, σ. 5230).

37. Οὗτος ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 141 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως (τ. Α') τῆς 10-6-1976, ἥτοι ἐντὸς τῆς συνταγματικῆς προθεσμίας (ἄρθρ. 115 § 2 Συντ.).

38. § 1: «Ἡ ἰσχὺς τοῦ διὰ τοῦ ἄρθρου πρώτου τοῦ παρόντος κυρουμένου Κώδικος ἄρχεται μετὰ ἓνα μῆνα ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, πλὴν τῶν διατάξεων αὐτοῦ τῶν ἀφορωσῶν εἰς τὰς ἀπαραιτήτους ἐνεργείας διὰ τὴν ἐναρξιν λειτουργίας τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, τῶν ὁποίων ἡ ἰσχὺς ἄρχεται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως».

39. Βλ. τὰς ἀποφ. 1-2 (1976) ΤοΣ. 3 (1977), σ. 313 ἐπ.

40. Τὸ ἄρθρ. 5 προβλέπει τὴν ἐκδοσιν ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ, συντασσομένου ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου ἐν συμβουλίῳ καὶ δημοσιευομένου διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως Δι' αὐτοῦ καθορίζονται: α) Ἡ διάρθρωσις, ὀργάνωσις καὶ λειτουργία τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ. β) Τὰ τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν ὥρῶν συνεδριάσεων αὐτοῦ, μὴ ἀποκλειομένου καὶ τοῦ ὀρισμοῦ ἐκτάκτων δικασίμων. γ) Ὁ χρόνος ἐργασίας τοῦ βοηθητικοῦ προσωπικοῦ, ὡς καὶ πᾶσα ἀναγκαία λεπτομέρεια διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ. Ὁ ἰσχύων Ἐσωτερικὸς Κανονισμὸς συνετάχθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1/1976 ἀποφάσεως τοῦ Δι-

κεφάλαιον (άρθρ. 6) καθορίζει την δικαιοδοσίαν αὐτοῦ, ἐπαναλαμβάνον τὰς διατάξεις τοῦ άρθρ. 100 § 1 τοῦ Συντάγματος. Τὸ τρίτον κεφάλαιον (άρθρ. 7-23) περιλαμβάνει τὰς «γενικὰς διαδικαστικὰς διατάξεις», δηλαδή τὰς διατάξεις ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἐφαρμόζονται κατ' ἀρχὴν ἐφ' ὅλων τῶν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Δικαστηρίου ὑπαγομένων διαφορῶν. Τὰ ἐπόμενα ἑξ κεφάλαια (Γ'-Θ') περιέχουν τὰς εἰδικὰς διαδικαστικὰς διατάξεις, ἥτοι τὰς διατάξεις ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἰσχύουν ἐπὶ τῶν κατ' ἰδίαν διαφορῶν, θεσπίζουσαι ἐξαιρέσεις ἀπὸ τοὺς κανόνας, τοὺς ὁποίους καθιεροῦν αἱ γενικαί, ἢ συμπληροῦσαι αὐτάς. Εἰδικώτερον, τὸ τέταρτον (άρθρ. 24-34) καὶ πέμπτον κεφάλαιον (άρθρ. 35-38) περιλαμβάνουν τὰς εἰδικὰς διατάξεις, αἱ ὁποῖαι ἐφαρμόζονται ἀντιστοίχως κατὰ τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν καὶ τοῦ δημοψηφίσματος· τὸ ἕκτον κεφάλαιον (άρθρ. 39-41) περιέχει τὰς εἰδικὰς διατάξεις, αἱ ὁποῖαι ἰσχύουν κατὰ τὴν κρίσιν περὶ τῆς ἐκπτώσεως βουλευτῶν· τὸ ἑβδομον κεφάλαιον (άρθρ. 42-47) περιέχει τὰς εἰδικὰς διατάξεις, αἱ ὁποῖαι ρυθμίζουν τὴν ἄρσιν τῶν συγκρούσεων· τὸ ὄγδοον (άρθρ. 48-51) καὶ ἕνατον κεφάλαιον (άρθρ. 52-54) περιλαμβάνουν τὰς εἰδικὰς διατάξεις, αἱ ὁποῖαι διέπουν ἀντιστοίχως τὴν ἄρσιν τῶν ἀμφισβητήσεων περὶ τῆς συνταγματικότητος ἢ τῆς ἐννοίας τυπικοῦ νόμου καὶ περὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ κανόνων τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου ὡς γενικῶς παραδεδεγμένων. Πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι τὸ άρθρ. 23 τοῦ Κώδικος ἐπιτάσσει τὴν ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας<sup>41</sup> ἐπὶ τῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν ρυθμίζονται ὑπὸ τῶν γενικῶν ἢ εἰδικῶν διατά-

καστηρίου καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 1369/11-11-1976 Φ.Ε.Κ. (τ. Β').

41. «Κατὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου διαδικασίαν ἐφαρμόζονται ἀναλόγως κατὰ τὰ λοιπὰ καὶ ἰδίως ὡς πρὸς τοὺς λόγους ἐξαιρέσεως τῶν δικαστῶν, τῶν ἐπικουρικῶν μελῶν καὶ τῶν ὑπαλλήλων τῆς γραμματείας, τὴν διεξαγωγὴν τῶν συζητήσεων, τὴν εὐταξίαν τοῦ ἀκροατηρίου, τὴν κατάρτισιν τῶν πρακτικῶν καὶ ἀποφάσεων, αἱ διατάξεις τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας».

ξεων αὐτοῦ. Τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 55-58) περιλαμβάνει τὰς τελικὰς καὶ μεταβατικὰς διατάξεις <sup>42</sup>.

Αἱ περὶ ἐκδικάσεως τῶν ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν διατάξεις τοῦ Κώδικος ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς γενικὰς διατάξεις αὐτοῦ ἐπαναλαμβάνουν κατὰ βάσιν τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρ. 116-132 τοῦ ἰσχύοντος Ἐκλογικοῦ Κώδικος. Τὸ ἄρθρ. 58 ἐδ. β' τοῦ Κώδικος κατήγγησε ρητῶς τὰς διατάξεις αὐτὰς τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος, ἐξαιρουμένων τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρ. 119 § 1 (νομιμοποιήσεις τοῦ ἐνισταμένου), 121 (λόγοι ἐνστάσεως) καὶ 132. Αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρ. 119 § 1 καὶ 121 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος διετηρήθησαν ἐν ἰσχύϊ, διότι ἡ πλειοψηφία τῆς Ἀναθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆς δὲν περιέλαβεν εἰς τὸν Κώδικα σχετικὰς διατάξεις, θεωρήσασα ἐσφαλμένως αὐτὰς ὡς οὐσιαστικὰς καὶ ὄχι διαδικαστικὰς <sup>43</sup>. Νομίζομεν ὅτι σιωπηρῶς κατηργήθη καὶ τὸ ἄρθρ. 132 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος, διότι τοῦτο καλύπτεται πλήρως ἀπὸ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 25 § 4 τοῦ Κώδικος <sup>44</sup> (ἄρθρ. 58 ἐδ. γ' Κ.Α.Ε.Δ.). Αἱ ἐν λόγῳ διατάξεις τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου καὶ τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρ. 58 καὶ 100 τοῦ Συντάγματος ἀποτελοῦν τὸ ἰσχῶν παρ' ἡμῖν Δικονομικὸν Ἐκλογικὸν Δίκαιον, ἡ συστηματικὴ ἐρμηνεία τοῦ ὁποῖου ἀποτελεῖ τὸ κύριον ἀντικείμενον τοῦ παρόντος ἔργου.

42. Βλ. τὸ κείμενον τοῦ Κώδικος καὶ τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ Συντ. καὶ τοῦ Κ. Πολ. Δ. εἰς Παρμ. Τζίφρα, Τὸ Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον, 1976.

43. Οὕτως, ἡ διατήρησις ἐν ἰσχύϊ τῶν διατάξεων αὐτῶν τοῦ Ἐκλ. Κ. διασπᾷ τὴν αὐτοτέλειαν τοῦ Δικονομικοῦ Ἐκλογικοῦ Δικαίου ἀπέναντι τοῦ Οὐσιαστικοῦ Ἐκλογικοῦ Δικαίου, ἡ ὁποία ἀποκατεστάθη ὑπὸ τοῦ Κ.Α.Ε.Δ. Βλ. ἀνωτ., σ. 37, σημ. 29.

44. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὑπεστηρίζαμεν εἰς τὴν Ἀναθεωρητικὴν Ἐπιτροπὴν, ὅτι διὰ τοῦ ἄρθρ. 58 ἐδ. β' τοῦ Κώδικος θὰ ἔπρεπε νὰ καταργηθῇ καὶ ἡ ἐν λόγῳ διάταξις τοῦ Ἐκλ. Κ. καὶ ὅτι «ὕπὸ τὴν ἀντίθετον ἐκδοχὴν θὰ ἔπρεπε νὰ περιληφθῇ εἰς τὸ ἄρθρ. 40 τοῦ σχεδίου διατάξις ἀνάλογος πρὸς τὸ ἄρθρ. 132 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος».

§ 3. — Η ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΞΕΩΣ  
ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

I. Ἡ νομικὴ φύσις τῆς ἐξελέγξεως τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐκλογῶν.

1.— Τὸ ζήτημα τῆς νομικῆς φύσεως τῆς ἐξελέγξεως τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐκλογῶν (*vérification des pouvoirs, Wahlprüfung*) συνεζητήθη εὐρέως ἰδίως ἐν τῇ γαλλικῇ καὶ γερμανικῇ ἐπιστήμῃ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ συναφές ζήτημα τοῦ καταλληλοτέρου ὀργάνου διὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς. Ὑπεστηρίχθησαν κυρίως δύο θεωρίαι<sup>1</sup>. Κατὰ τὴν μίαν θεωρίαν, ἡ ἐξελέγξις τῶν ἐκλογῶν ἀποτελεῖ πολιτικὴν πράξιν (*acte politique*). Τὴν θεωρίαν αὐτὴν ὑπεστήριξε σθεναρῶς ἐν Γαλλίᾳ ὁ G. Clemenceau κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς τῆς 4ης Ἰουνίου 1879 ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐξελέγξεως τῆς ἐκλογῆς Blanqui, εἰπὼν τὰ ἑξῆς: «Ἡ Βουλὴ δὲν εἶναι οὔτε ἐν ὀρκωτὸν δικαστήριον οὔτε ἐν δικαστήριον· ἡμεῖς εἴμεθα ἡ Βουλὴ τῶν ἀντιπροσώπων, δηλαδή ἐν πολιτικὸν σῶμα ἀποφαινόμενον ἐπὶ μιᾷ ἐκλογῇ, ἥτοι ἐπὶ μιᾷ πολιτικῇ πράξεως»<sup>2</sup>. Ἡ ἐν λόγῳ θεωρία δὲν εὔρε μεγάλην ἀπήχησιν εἰς τὴν γαλλικὴν ἐπιστήμην, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐκράτησεν ἀνέκαθεν ἡ ἑτέρα θεωρία, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐξελέγξις τῶν ἐκλογῶν εἶναι κατ' οὐσίαν δικαστικὴ πράξις ἢ λειτουργία (*acte juridictionnel, fonction juridictionnelle*)<sup>3</sup>. Ἡ

1. Βλ. εὐρεῖαν ἔκθεσιν ὅλων τῶν σχετικῶν θεωριῶν ἐν Charnay, *op. cit.*, σ. 21-80.

2. Παρατίθεται αὐτόθι, σ. 23.

3. J. Barthélemy, *Précis de Droit Constitutionnel*, 1932, σ. 237· R. Bonnard, *Précis de Droit Public*, ἔκδ. 6η (1944), σ. 55· Charnay, *op. cit.*, 26 ἐπ., 32 ἐπ.· L. Duguit, *Manuel de Droit Constitutionnel*, ἔκδ. 3η (1918), σ. 412 ἐπ.· Duverger, *La cinquième République*, σ. 155· τοῦ αὐτοῦ, *Institutions Politiques et Droit Constitutionnel*, σ. 637· G. Vedel, *Manuel élémentaire de Droit Constitutionnel*, 1949, σ. 370 ἐπ.— Οὕτω καὶ ἐν Βελγίῳ οἱ P. Errera (*Traité de Droit Public Belge*, 1909, σ. 169 ἐπ., § 111, *Das Staatsrecht des Königreichs Belgien*, 1909, σ. 105) καὶ Wiggy (*op. cit.*, σ. 507).

δευτέρα θεωρία, ούσα προδήλως ὀρθότερα, ἐκράτησε καὶ ἐν τῇ γερμανικῇ ἐπιστήμῃ<sup>4 5</sup>.

Ἡ ἐλληνικὴ ἐπιστήμη<sup>6</sup> θεωρεῖ ὡσαύτως τὴν ἐξέλεγχιν τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν ὡς δικαστικὴν πράξιν. Τὴν ἀποψιν αὐτὴν ὑπεστήριξεν ἤδη ἐν τῇ Β' ἐν Ἀθήναις Ἑθνικῇ Συνελεύσει ὁ πληρεξούσιος Μπουσκος, κατὰ τὸν ὅποιον «ἡ Βουλὴ ἐξετάζουσα τὰ πληρεξούσια τῶν βουλευτῶν ἐκτελεῖ ἔργον δι-

---

4. Anschütz, op. cit., σ. 210· Ball, op. cit., σ. 1· Blüher, Die Wahlprüfung des Reichstags, ἐν «Deutsche Juristenzeitung», τ. 15, σ. 622· Brauns, op. cit., τ. II, σ. 284· Hatschek, Das Parlamentsrecht des D. Reiches, σ. 481 ἐπ., 491 ἐπ· Hubrich, op. καὶ loc. cit· H. Jaques, Die Wahlprüfung in den modernen Staaten und ein Wahlprüfungsgerichtshof für Oesterreich, 1885, σ. 54 ἐπ· Jellinek, op. cit., σ. 400· τοῦ αὐτοῦ, Ein Verfassungsgerichtshof für Oesterreich, 1885, σ. 10· τοῦ αὐτοῦ, Allgemeine Staatslehre, ἐκδ. 2α (1905), σ. 598 ἐπ· Jess, ἐν «Bonner Kommentar», ὑπ' ἀρθρ. 137, σ. 19· Laband, op. cit., σ. 337· Leser, op. cit., σ. 45 ἐπ· v. Mangoldt-Klein, op. cit., σ. 922 ἐπ· Maunz-Dürig-Herzog, op. cit., ὑπ' ἀρθρ. 41, σ. 4· G. Meyer-G. Anschütz, Lehrbuch des Deutschen Staatsrechtes, ἐκδ. 6η (1919), σ. 295· H. Seifert, Das Wahlgeheimnis, Eine rechtsvergleichende Darstellung, Diss Hamburg, 1934, σ. 78 ἐπ· M. Seydel, Staatsrechtliche und Politische Abhandlungen, 1893, σ. 195· F. Stier-Somlo, Die Wahlprüfungen im Reichstage, ἐν «das Recht», τ. 11, σ. 91.— Σύμφωνοι ἐν Ἑλβετίᾳ οἱ Fleiner-Giacometti (op. cit., σ. 499), Giacometti (op. cit., σ. 340 ἐπ.) καὶ Stauber (op. cit., σ. 133 ἐπ.).

5. Πρβλ. ἐν ταῖς Ἠνωμ. Πολιτεῖαις E. Dumbauld, The Constitution of the United States, 1964, σ. 93· N. J. Small-L. S. Jayson (Legislative Reference Service, Library of Congress), the Constitution of the United States of America, Analysis and Interpretation, 1964, σ. 127.

6. Ἀλ. Βαμβέτσου, op. cit., ἐν «Θέμιδι» ΕΔ', σ. 409· Α. Γλαράκη, Τὸ Σύνταγμα καὶ ἡ ἀναθεώρησις αὐτοῦ, 1910, σ. 32 ἐπ· Ἡλ. Κυριακοπούλου, Ἑλληνικὸν Συνταγματικὸν Δίκαιον, τ. I, 1932, σ. 409· Ν. Ν. Σαριπόλου, op. cit., σ. 305 ἐπ· τοῦ αὐτοῦ, Das Staatsrecht des Königreichs Griechenland, 1909, σ. 57· Χρ. Σγουρίτσας, Συνταγματικὸν Δίκαιον, τ. I, 1959, σ. 280, σημ. 1.

καστικόν»<sup>7</sup>.—Τὸ ζήτημα συνεζητήθη ζωηρῶς ἐν τῇ Β' Ἀναθεωρητικῇ Βουλῇ. Ὑπὲρ τῆς κρατούσης καὶ ὀρθοτέρας γνώμης ἐτάχθησαν οἱ Ἑλ. Βενιζέλος, Ἀ. Θεοδωρίδης καὶ Ἀ. Χριστόπουλος, κατ' αὐτῆς δὲ ὁ Δ. Κατρῆς ὑποστηρίξας ὅτι «ὁ ἐλεγχος τῶν ἐκλογῶν εἶναι πρᾶξις πολιτική, εἶναι φύσεως πολιτικωτάτης καὶ ὄχι δικαστικῆς». Ὁ Ἀ. Μιχαλακόπουλος διέκρινεν — ὄχι ὀρθῶς — μεταξὺ τῆς ἐξελέξεως τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς, ἡ ὁποία ἔχει δικαστικὸν χαρακτῆρα, «διότι τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς συνέχεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ ποινικὸν ἀδίκημα γενόμενον κατὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀνήκει φυσικῶς τῷ λόγῳ εἰς τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν νὰ κρίνῃ περὶ τούτου» καὶ τῆς ἐξελέξεως τῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος, ἡ ὁποία εἶναι πολιτικῆς φύσεως, διότι «τὸ ἐκλέγεσθαι ἢ μὴ ἐκλέγεσθαι, τὰ προσόντα τῆς ἐκλογιμότητος, εἶναι ζήτημα κατ' ἐξοχὴν πολιτικόν»<sup>8 9</sup>.

2.—Ἡ ἐξέλεξις τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐκλογῶν ἀποτελεῖ εἰδικώτερον πρᾶξιν τῆς συνταγματικῆς δικαιοσύνης. Μὲ ἄλλας λέξεις, εἰς τὰς Χώρας, εἰς τὰς ὁποίας, ὅπως π.χ. εἰς τὴν Γερμανίαν<sup>9α</sup>, ἐκράτησε καὶ καθιερώθη νομοθετικῶς ἡ διάκρι-

7. Ἐφημ. Συζητήσεων τῆς Συνελεύσεως, τ. VI, 1864, σ. 689.

8. Ἐφημ. Συζητήσεων τῆς Β' Ἀναθ. Βουλῆς, τ. I, 1912, σ. 29, 1657, 1659, 1660 ἐπ., 1663 ἐπ., 1685 ἐπ.

9. Δικαστικὴν πρᾶξιν ἀποτελεῖ, κατὰ τὴν ὀρθοτέραν γνώμην (Giacometti, op. cit., σ. 340 ἐπ., Hatschek, Das Parlamentsrecht, σ. 481 ἐπ., 491 ἐπ., Picenoni, op. cit., σ. 183, ἀντίθετος ὁ Jellinek, Ausgewählte Schriften und Reden, τ. II, σ. 414), μόνον ἡ ἐξέλεξις τῶν ἀμφισβητούμενων ἐκλογῶν (Wahlprüfung im engeren Sinne), ὄχι δὲ καὶ ἡ ἐξέλεξις τῆς νομιμοποιήσεως ἢ τῶν πληρεξουσίων τῶν βουλευτῶν (Legitimationsprüfung, Prüfung der Wahlvollmachten), ἡ ὁποία ἀποτελεῖ πιστοποιητικὴν πρᾶξιν (Beurkundungsakt). Συνεπῶς, ἡ ἐπὶ τῆς δευτέρας ἐκδιδρυμένη ἀπόφασις δὲν παράγει δεδικασμένον.—Πρβλ. ἄρθρ. 120 ἀριθ. 1 Συντ. Παναμά, κατατάσσει τὴν ἐξέλεξιν τῶν πληρεξουσίων τῶν βουλευτῶν εἰς τὰς «διοικητικὰς λειτουργίας» τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

9α. Βλ. ἄρθρ. 40 καὶ 193 τοῦ νόμου περὶ διοικητικῶν δικαστηρίων (Verwaltungsgerichtsordnung) τῆς 21-1-1960.—A. Koehler, Verwal-

σις τῶν διαφορῶν τοῦ δημοσίου δικαίου (öffentlichrechtliche Streitigkeiten) εἰς συνταγματικὰς (verfassungsrechtliche Streitigkeiten, Verfassungsstreitigkeiten) καὶ διοικητικὰς (verwaltungsrechtliche Streitigkeiten), αἱ κοινοβουλευτικαὶ ἐκλογικαὶ διαφοραὶ πρέπει νὰ καταταχθοῦν εἰς τὰς συνταγματικὰς διαφοράς. Παρ' ἡμῖν ὅμως καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου εἶναι ἀκόμη ἄγνωστος ἡ διάκρισις αὐτὴ τῶν διαφορῶν τοῦ δημοσίου δικαίου, αἱ κοινοβουλευτικαὶ ἐκλογικαὶ διαφοραὶ — ὅπως διὰ τὴν ταυτότητα τοῦ λόγου καὶ αἱ κοινοτικαὶ ἐκλογικαὶ διαφοραὶ (ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν τῶν ὀργάνων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως) — κατατάσσονται ἀνέκαθεν εἰς τὰς διοικητικὰς διαφοράς (contentieux administratif)<sup>10</sup>. Ἀμφίβολος εἶναι μόνον ἡ εἰδικωτέρα φύσις καὶ δὴ ἡ κατάταξις τῶν ἐκλογικῶν διαφορῶν εἰς τὰς διοικητικὰς διαφοράς πλήρους δικαιοδοσίας ἢ οὐσίας (ὑποκειμενικὰς διαφοράς) ἢ τὰς διοικητικὰς διαφοράς ἀκυρώσεως (ἀντικειμενικὰς διαφοράς). Ἡδη ὁ E. Laferrière<sup>11</sup>, ὁ ὁποῖος ἔκαμε τὴν τετραπλῆν διάκρισιν τῶν διοικητικῶν δια-

tungsgerichtsordnung vom 21-1-1960, σ. 186 ἐπ.· M. Fromont, La répartition des compétences entre les tribunaux civils et administratifs en droit allemand, ἐν «Bibliothèque de Droit Public», τ. XXXIII, 1960, σ. 41 ἐπ., 76 ἐπ.

10. Μ. Δένδια, Διοικητικὸν Δίκαιον, τ. III, ἐκδ. 2α, 1965, σ. 479· Μ. Στασινοπούλου, Δίκαιον τῶν Διοικητικῶν Διαφορῶν, ἐκδ. 4η, 1964, σ. 63, 307.—Ὁ Φ. Βεγλερῆς (op. cit., σ. 141, σημ. 170) ὑποστηρίζει ὅτι αἱ ἐκ τῆς ἐξελέξεως τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν ἀναφύμεναι διαφοραὶ (ἀρθρ. 73 Συντ.) εἶναι διοικητικαὶ «μόνον ἂν δεχθῇ τις ὅτι ἡ δι' αὐτοῦ τοῦ συντάγματος ὑπαγωγή των εἰς δικαστήρια μὴ διοικητικὰ δὲν καθιστᾷ ἀδύνατον τὸν ἐπιστημονικὸν χαρακτηρισμὸν των ὡς διοικητικῶν».—Ἡ ἀποφ. 1/1947 τοῦ Δικαστηρίου Συγκρούσεως Καθηκόντων («Θέμις» ΝΗ', σ. 381 ἐπ.) ἐδέχθη ὡσαύτως, ὅτι τὸ Ἐκλογ. «δὲν ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, ἀλλ' εἶναι ἑκτακτον δικαστήριον εἰς ὃ ἔχει ἀνατεθῇ ἡ κρίσις διαφορῶν διοικητικῆς φύσεως, τουτέστιν εἶναι ἑκτακτον διοικητικὸν δικαστήριον». Οὕτω καὶ ἡ Α.Π. 770/1964 (NoB 13, σ. 622) προκειμένου περὶ τῶν ἐκ τῆς ἐξελέξεως τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν διαφορῶν.

11. Traité de la Juridiction Administrative et des Recours Contentieux, ἐκδ. 2α (1896), τ. I, σ. 10, τ. II, σ. 321 ἐπ.



φορῶν<sup>12</sup>, κατέταξε τὰς ἐκλογικὰς διαφορὰς εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν διοικητικῶν διαφορῶν πλήρους δικαιοδοσίας. Ἡ ἀποφίς αὐτὴ ἐκράτησεν ἐν τῇ γαλλικῇ<sup>13</sup> καὶ ἑλληνικῇ<sup>14</sup> ἐπιστήμῃ, μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι ὁ ἐκλογικὸς δικαστὴς ἔχει καὶ ἐξουσίαν μεταρρυθμίσεως τῆς ἀνακηρυσσοῦσης τοὺς ἐκλεγέντας ἀποφάσεως. Ὑποστηρίζεται ὅμως καὶ ἡ ἀντίθετος ἀποφίς<sup>15</sup>, ὑπὲρ τῆς ὁποίας συνηγοροῦν ἰδίως ὁ προεχόντως ἀντικειμενικὸς χαρακτήρ τῆς ἐκλογικῆς δίκης καὶ ἡ ἀπόλυτος φύσις («*erga omnes*») τοῦ ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαστοῦ παραγομένου

12. Contentieux de l'annulation, contentieux de pleine juridiction, contentieux de l'interprétation καὶ contentieux de la répression.

13. R. Alibert, Le contrôle juridictionnel de l'administration au moyen du recours pour excès de pouvoir, 1926, σ. 169· J. Appleton, Traité élémentaire du Contentieux Administratif, 1927, σ. 38· J. M. Auby - R. Drago, Traité de Contentieux Administratif, ἔκδ. 2α (1975), σ. 139, n° 1003, τ. II, σ. 427, 449, τ. III, σ. 123· H. Berthélemy, Traité élémentaire de Droit Administratif, ἔκδ. 9η (1920), σ. 1035· M. Hauriou, Précis élémentaire de Droit Administratif, 1926, σ. 468 ἐπ. τοῦ αὐτοῦ, Précis de Droit Administratif et de Droit Public, ἔκδ. 11η (1927), τ. I, σ. 377, σημ. 2· A. de Laubadère, Traité élémentaire du Droit Administratif, ἔκδ. 3η (1963), σ. 483· J. Rivero, Droit Administratif, ἔκδ. 2α (1962), σ. 186· G. Vedel, Droit Administratif, ἔκδ. 2α (1961), σ. 326.— Βλ. καὶ F. Wodtke, Der recours pour excès de pouvoir, 1912, σ. 13 ἐπ.

14. Δένδια, *op. cit.*, σ. 397· Ἡ λ. Κυριακοπούλου, Ἑλληνικὸν Διοικητικὸν Δίκαιον, τ. III, ἔκδ. 3η, 1959, σ. 16, σημ. 23.

15. Στασινοπούλου *op. cit.*, σ. 80 ἐπ. Π. Παπασταθοπούλου, Διοικητικαὶ Διαφοραί, 1929, τ. I, σ. 165, σημ. 64, τ. II, σ. 104, 152, σημ. 2.— R. Crémery, Les pouvoirs du juge dans le contentieux administratif des élections, th. Paris, 1936, σ. 246 ἐπ.· P. Duez - G. Debeyre, Traité de Droit Administratif, 1952, σ. 335, 412, σημ. 3· J. Tournyol du Clos, Essai sur le recours pour excès de pouvoir, th. Paris, 1905, σ. 21, 35 ἐπ.· M. Waline, Droit Administratif, ἔκδ. 7η (1957), σ. 176, n° 300. — Αἱ Ἑκλογ. 1-26 (σκέψις 3η) ἐθεώρησαν ὡσαύτως τὰς κοινοβουλευτικὰς ἐκλογικὰς ἀμφισβητήσεις ὡς ἀνηκούσας «ἐκ καταγωγῆς καὶ φύσεως» εἰς τὰς διαφορὰς «τοῦ ἐξ ἀντικειμένου ἀμφισβητουμένου».

δεδικασμένου. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ὑπὸ τὴν κρατοῦσαν θεωρίαν, αἱ ἐκλογικαὶ διαφοραὶ ἀποτελοῦν ἐν χαρακτηριστικὸν παράδειγμα διαφορῶν πλήρους δικαιοδοσίας, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι συγχρόνως καὶ ὑποκειμενικαί<sup>16</sup>. Ἐν ὅψει τῆς τοιαύτης ἰδιομορφίας τῶν ἐκλογικῶν διαφορῶν, αὗται πρέπει, νομίζομεν, νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς διοικητικαὶ διαφοραὶ *sui generis*<sup>17</sup>.

## II. Τὸ ζήτημα τοῦ σκοπιμωτέρου συστήματος ἐξελέγξεως τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐκλογῶν.

1.—Τὸ ζήτημα τοῦ σκοπιμωτέρου συστήματος ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν συνεζητήθη εὐρέως καὶ παρ' ἡμῖν καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων συστημάτων τὸ σύστημα τῆς ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν ὀρθῶς δὲν εὔρεν ὑποστηρικτὴν τινα, ἡ σχετικὴ δὲ συζήτησις περιωρίσθη εἰς τὰ δύο ἄλλα ἀμιγῆ συστήματα. Ὑπὲρ τοῦ συστήματος τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν προεβλήθησαν κυρίως τὰ ἀκόλουθα πέντε ἐπιχειρήματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δύο πρῶτα, ἀναγόμενα εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν<sup>18</sup>, εἶναι κα-

16. De Laubadère, op. cit., σ. 438 («...C' est un exemple type de non-coïncidence du contentieux de pleine juridiction avec le contentieux subjectif»). P. Sandevour, Etudes sur le recours de pleine juridiction, ἐν «Bibliothèque de Droit Public», τ. LVI, 1964, σ. 409.

17. Περὶ τοῦ ἐν τῇ παλαιότερᾳ γερμανικῇ ἐπιστήμῃ ζωηρῶς συζητηθέντος ζητήματος τῆς νομικῆς φύσεως τῆς διαδικασίας ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν βλ. Hatschek, Das Parlamentsrecht, σ. 490· τοῦ αὐτοῦ, Ausserpr. Landestaatsrecht, 1926, σ. 225· τοῦ αὐτοῦ, D. und Preuss, Staatsrecht, τ. I, σ. 381· H. Molitor, Zur juristischen Natur des Verfahrens bei Prüfung parlamentarischer Mandate, ἐν «Archiv des öffentlichen Rechts», τ. 34, σ. 245 ἐπ.· Schneider, op. cit., σ. 1· Steir-Somlo, D. Reichs-und Landestaatsrecht. τ. I, σ. 559· M. Seydel, Der Deutsche Reichstag, ἐν «Annalen des Deutschen Reichs», τ. II, 1885, σ. 168.

18. Jellinek, Ausgewählte Schriften und Reden, τ. I, σ. 409 ἐπ.

θαρῶς θεωρητικῆς φύσεως: α) ἡ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων ἐξέλεγξις τῶν ἐκλογῶν ἀντίκειται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς διακρίσεως καὶ ἰσορροπίας τῶν ἐξουσιῶν, τιθεμένης οὕτω τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας ὑπὲρ τὴν νομοθετικὴν· β) ἡ ἀνάθεσις τοῦ ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν εἰς τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, προσβάλλουσα τὸ κῦρος τῆς Ἀντιπροσωπείας τοῦ Κυριάρχου Λαοῦ ("Ἔθνους)"<sup>19</sup>. γ) τὸ Κοινοβούλιον χρειάζεται τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν τῶν μελῶν του διὰ τὴν διατήρησιν τῆς δυναμικῆς ἐν τῷ Κράτει θεσεώς του καὶ τὴν κατοχύρωσιν τῆς αὐτοτελείας καὶ ἀνεξαρτησίας του· δ) τὸ Κοινοβούλιον δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ πρόσθετον τοῦτο ἔργον ἱκανοποιητικῶς καὶ ἀζημίως πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν· ε) ἡ ἀνάθεσις τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν εἰς τὰ δικαστήρια καὶ ἡ ἀνάμιξις αὐτῶν εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις βλάπτουν μεγάλως τὸ ἔργον καὶ τὸ γόητρον τῆς Δικαιοσύνης καὶ κλονίζουν σοβαρῶς τὴν πρὸς αὐτὴν ἐμπιστοσύνην τῶν πολιτῶν<sup>20</sup>.

Ἐξ ἄλλου, ὑπὲρ τοῦ συστήματος τῆς δικαστικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν προετάθησαν<sup>21</sup> τὰ ἐπόμενα ἑννέα ἐπιχειρήματα: α) ἡ ἐξέλεγξις τῶν ἐκλογῶν ἀποτελεῖ πρᾶξιν τῆς δικαιοσύνης, διὰ τὴν ὁποίαν φύσει ἀρμόδια εἶναι τὰ δικαστήρια

19. Πρβλ. Ζέγγελη, *op. cit.*, ἐκδ. 2α, σ. 197· Λυκούδης, *op. cit.*, σ. 149 ἐπ.—Βλ. καὶ ἀγόρευσιν Δ. Κατρη ἐν Β' Ἀναθ. Βουλῇ, Ἐφημ. Συζητήσεων, τ. I, σ. 1656.

20. Βλ. τὰς σχετικὰς ἀντιρρήσεις (ἐπιστολὴν τῆς 6-2-1868 πρὸς τὸν Lord Chancellor) τῶν Ἀγγλῶν δικαστῶν ἐν Hatschek, *Das Parlamentsrecht*, σ. 429 ἐπ.—Βλ. καὶ Molitor (*op. cit.*, σ. 248 ἐπ.), πρὸς δὲ ἀγορεύσεις Μιχαλακοπούλου καὶ Μπουφίδου ἐν Β' Ἀναθ. Βουλῇ (Ἐφημ. Συζητήσεων, τ. I, σ. 1658, 1666 ἐπ.).

21. Braunias, *op. cit.*, τ. II, σ. 286 ἐπ.· Hatschek, *Das Parlamentsrecht*, σ. 486 ἐπ.· Jaques, *op. cit.*, σ. 56 ἐπ.· Jellinek, *Ein Verfassungsgerichtshof*, σ. 10 ἐπ.· τοῦ αὐτοῦ, *Ausgewählte Schriften und Reden*, τ. II, σ. 415 ἐπ.· Leser, *op. cit.*, σ. 131 ἐπ.· Seydel, *Staatsrechtliche und Politische Abhandlungem*, σ. 211 ἐπ.

καὶ ὄχι τὰ Κοινοβούλια <sup>22</sup>. β) τὰ Κοινοβούλια ἐξελέγχουν τὰς ἐκλογὰς μεροληπτικῶς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἀποκλειστικῶς πολιτικῶν κριτηρίων. γ) τὰ Κοινοβούλια, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ δικαστήρια, δὲν ὑποχρεοῦνται νὰ αἰτιολογοῦν τὰς ἀποφάσεις των, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀμβλύνει τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης τῶν μελῶν των. δ) οἱ τύποι καὶ ἡ ἐν γένει διαδικασία διεξαγωγῆς τῶν συζητήσεων ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ καὶ ταῖς ἐπιτροπαῖς αὐτοῦ δὲν εἶναι κατάλληλοι διὰ τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει ὁ ἔλεγχος τῶν ἐκλογῶν. ε) ἡ ἠθικὴ εὐθύνη τῶν βουλευτῶν εἶναι μικροτέρα ἢ ἡ τῶν δικαστῶν ἐνεκα τῆς πολυμελοῦς συγκροτήσεως τοῦ Κοινοβουλίου. στ) πολλὰ μέλη τοῦ Κοινοβουλίου στεροῦνται τῶν διὰ τὴν λύσιν τῶν κατὰ τὸν ἔλεγχον τῶν ἐκλογῶν ἀναφυομένων δυσχερῶν νομικῶν ζητημάτων εἰδικῶν γνώσεων. ζ) ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῶν δικαστηρίων δημιουργεῖται μία σταθερὰ πρακτικὴ, ἀπὸ τῆς ὁποίας ταῦτα δὲν ἀφίστανται ἄνευ σπουδαίου λόγου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν συμβαίνει προκειμένου περὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν Κοινοβουλίων. η) εἶναι παράλογον καὶ ἀπαράδεκτον ν' ἀνατίθεται ὁ ἔλεγχος τῶν ἐκλογῶν εἰς βουλευτὰς «εἰκαζομένους» καὶ «ὑποδίκους», αἱ ἐκλογαὶ τῶν ὁποίων δὲν ἐξηλέγχθησαν εἰσέτι καὶ ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἀποβάλλονται τῆς Βουλῆς ὡς παρανόμως ἐκλεγέντες, ἐνῶ προηγουμένως καὶ ἐνίοτε τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐξέβαλον ἢ εἰσήγαγον ἄλλους εἰς τὸ Βουλευτήριον παρανόμως ἐκλεγέντας <sup>23</sup>. καὶ θ) ἡ δικαστικὴ ἐξέλεξις τῶν ἐκλογῶν συμβάλλει εἰς τὴν πρόληψιν τῶν ἐκλογικῶν παραβάσεων, δεδομένου ὅτι ἡ γνώσις ὅτι ἐν ἀνεξάρτητον δικαστήριον καὶ ὄχι μία φιλικὴ πλειονοψηφία θὰ κρίνῃ τὸ κῦρος τῶν ἐκλογῶν δημιουργεῖ τὴν πεποίθησιν τοῦ ἀλυσίτε-

22. Βλ. ἀγόρευσιν Preuss ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει τῆς Βαϊμάρης ἐν Ball, op. cit., σ. 127 ἐπ.

23. Βλ. ἀγόρευσιν Βενιζέλου ἐν Β' Ἀναθ. Βουλῇ, Ἐφημ. Συζητήσεων, τ. I, σ. 1685, ἐπ. Κυριακοπούλου, Ἑλλην. Συντ. Δίκ., σ. 409. Λυκούδη, op. cit., σ. 150.

λοῦς καὶ ἐπιζημίου τῶν παραβάσεων τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου καὶ τείνει εἰς τὴν βαθμιαίαν ἐξάλειψιν αὐτῶν <sup>24</sup>.

2.—"Ὅλα τὰ ὑπὲρ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν προταθέντα καὶ ἤδη ἐκτεθέντα ἐπιχειρήματα εἶναι προδήλως ἀβάσιμα. Τὰ δύο πρῶτα θεωρητικὰ ἐπιχειρήματα δὲν εὐσταθοῦν, διότι, ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι ἡ ἐξέλεγχξις τῶν ἐκλογῶν ἀποτελεῖ κατ' οὐσίαν πρᾶξιν τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας <sup>25</sup>, ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία καὶ ἡ κυριαρχία ἀνήκουν εἰς τὸ Κοινοβούλιον ὡς Σ ὤ μ α καὶ ὄχι εἰς τὰ καθ' ἕκαστον μέλη του <sup>26</sup>, τὰ ὁποῖα, ἄλλως τε, πρὸ τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν τῶν δὲν ἔχουν ὀριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως τὴν ιδιότητα αὐτήν." Ὅπως δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑποταγὴ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας εἰς τὴν δικαστικὴν ἢ ὑπαγωγὴ τῶν καθ' ἕκαστον βουλευτῶν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν δικαστηρίων γενικῶς, οὕτω δὲν δύναται προφανῶς νὰ θεωρηθῇ ὡς τοιαύτη ὑποταγὴ ἢ εἰς ἓν δικαστήριον ἀνάθεσις τοῦ ἐλέγχου τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν τῶν καθ' ἕκαστον μελῶν τοῦ Κοινοβουλίου.—Τὸ τρίτον ἐπιχείρημα δὲν εἶναι ὡσαύτως ὀρθόν. Διότι ἡ μὲν δυναμικὴ θέσις τοῦ Κοινοβουλίου, μὴ ἀποτελοῦσα, ἄλλως τε, αὐτοσκοπὸν <sup>27</sup>, οὐδόλως θίγεται διὰ τοῦ δικαστικοῦ ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν διὰ τοὺς ἤδη ἐν σχέσει πρὸς τὰ δύο πρῶτα ἐπιχειρήματα ἐκτεθέντας λόγους, ἡ δὲ αὐτοτέλεια αὐτοῦ θὰ ἐκινδύνευε μόνον, ἂν ἡ ἐξέλεγχξις τῶν ἐκλογῶν ἀνετίθετο εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν καὶ ὄχι εἰς τὰ δικαστήρια, τὰ ὁποῖα εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους εἶναι τελείως ἀνεξάρτητα ἀπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς καὶ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας κατὰ τὴν

24. Βλ. ἀγόρευσιν Βενιζέλου ἐν Β' Ἀναθ. Βουλῇ Ἐφημ. Συζητήσεων, τ. Ι, σ. 1687· καὶ ἐκείνην Μάτσει, ἐν Ἐπιτροπῇ Εἰσηγητῶν Συνταγμ. Ἐπιτροπῆς Γ' Συντ. Συνελεύσεως, Πρακτικά τῶν Συνεδριάσεων αὐτῆς, 1921, σ. 161 ἐπ.

25./ Πρβλ. Charnay, op. cit., σ. 333 ἐπ.

26. Seydel, Staatsrechtliche und Politische Abhandlungen, σ. 209 ἐπ.—Βλ. καὶ Στούπη, op. cit., σ. 291 ἐπ.

27. Seydel, Staatsrechtliche und Politische Abhandlungen, σ. 210.

ἀπονομήν τῆς δικαιοσύνης, ὑποκείμενα μόνον εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους. Τὸ σύστημα τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν καθιερώθη ἀκριβῶς, διότι δὲν ἦτο ἐπιθυμητὸν τὸ σύστημα τοῦ ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, μὲ τὴν ὁποίαν ἦτο ἀρχικῶς ἠνωμένη ἡ δικαστικὴ ἐξουσία<sup>28</sup>.— Καὶ τὰ δύο ἄλλα ἐπιχειρήματα δὲν εὐσταθοῦν, δοθέντος ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ Κοινοβούλιον ἐν ὅψει τῆς κτηθείσης πείρας δὲν εἶναι τὸ κατάλληλον ὄργανον διὰ τὴν ὀρθὴν καὶ ἀμερόληπτον διενέργειαν τοῦ ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ ὑπὸ τῶν Ἀγγλων δικαστῶν ἐκφρασθέντες φόβοι κατὰ τῆς δικαστικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν δὲν ἐπηλήθευσαν εἰς τὰς εἰσαγαγούσας τὸ σύστημα αὐτὸ Χώρας<sup>29</sup>.

Τούναντίον, τὰ ὑπὲρ τῆς δικαστικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν προταθέντα ἐπιχειρήματα εἶναι ὀρθά. Ἐξ αὐτῶν ἀποφασιστικὴν σημασίαν διὰ τὴν λύσιν τοῦ ἐνταῦθα ἐξεταζομένου ζητήματος ἔχουν τὰ δύο πρῶτα: Ὁ ἑλεγχος τῶν ἐκλογῶν ἀποτελεῖ κατ' οὐσίαν δικαστικὴν πράξιν<sup>30</sup>, ἡ δὲ ἀνάθεσις αὐτοῦ εἰς τὰ δικαστήρια ὑπαγορεύεται καὶ ἐξ ἄλλων σοβαρῶν λόγων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ ἀμερόληπτον διενεργίαν του. Τὰ Κοινοβούλια ἀπεδείχθησαν ὅπως ἀκατάλληλα διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ δικαστικοῦ τούτου ἔργου. Κατὰ τὰ ἐκ τῆς πείρας δεδομένα, αἱ ἐκάστοτε κοινοβουλευτικαὶ πλειονοψηφίαι κατὰ κανόνα ἐπικυροῦν μὲν τὰς ἐκλογὰς τῶν ὁπαδῶν των, ἀκυροῦν δὲ τὰς ἐκλογὰς τῶν βουλευτῶν τῶν μειονοψηφῶν<sup>31</sup>.

28. Βλ. ἀγόρευσιν Βενιζέλου ἐν τῇ Β' Ἀναθ. Βουλῇ, Ἐφημ. Συζητήσεων, τ. I, σ. 1685 ἐπ.—Charnay, op. cit., σ. 336.

29. Ὁρισμέναι ὅμως ἀποφ. τοῦ Ἐκλογ. ἀπετέλεσαν ἀντικείμενον δριμυτάτων ἐπικρίσεων τῶν κομμάτων ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλίᾳ Βλ. Charnay, op. cit., σ. 364, σημ. 27, 376; σημ. 62.

30. Μόνῃ ἡ δικαστικὴ φύσις τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν δὲν ἐπιβάλλει ὅπως οἷον τὴν εἰς τὰ δικαστήρια ἀνάθεσιν αὐτῆς, δεδομένου ὅτι ὁ χωρισμὸς τῶν ἐξουσιῶν δὲν πραγματοποιεῖται ἀπολύτως εἰς τὸ θετικὸν δίκαιον, τὸ δὲ Κοινοβούλιον δὲν εἶναι ἀκατάλληλον διὰ τὴν ἄσκησιν οἷουδὴποτε δικαστικοῦ ἔργου.

31. Κυριακοπούλου, Ἑλλήν. Συντ. Δίκ., σ. 480 ἐπ. Σγού-

Ἡ ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου ἐξέλεγξις τῶν ἐκλογῶν προσλαμβάνει πάντοτε πολιτικὸν χαρακτῆρα, κρίνεται δὲ κατ' αὐτὴν ἡ δύναμις τῶν κομμάτων <sup>32</sup>. Εἶναι προφανές, ὅτι ὁ ἔλεγχος τῶν ἐκλογῶν δὲν πρέπει ν' ἀνατίθεται εἰς ἓν Σῶμα, τὸ ὁποῖον «ἀσχολεῖται πάρα πολὺ de lege ferenda, ἵνα δύναται πάντοτε ν' ἀπονέμῃ δικαιοσύνην de lege lata» <sup>33</sup>.—Τὰ πλεῖστα μειονεκτήματα τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν καὶ ἰδίᾳ τὰ ὑπὸ τὰ στοιχεῖα γ'-στ' ἐκτεθέντα ἀφοροῦν τὴν ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τοῦ Κοινοβουλίου ἐξέλεγξιν τῶν ἐκλογῶν καί, ἐπομένως, θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξαλειφθοῦν διὰ τῆς ἀναθέσεως τῆς ὀριστικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν εἰς τινὰ ὀλιγομελῆ Κοινοβουλευτικὴν Ἐπιτροπὴν. Ἐν ὅμως μειονέκτημα καὶ δὴ τὸ σπουδαιότερον δὲν δύναται νὰ ἐξαλειφθῇ διὰ τοῦ τρόπου τούτου: ἡ μεροληψία τῆς πλειονοψηφίας τοῦ Κοινοβουλίου, ἡ ὁποία θ' ἀντιπροσωπεύεται ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ διὰ τῶν πλειόνων μελῶν, καὶ ἡ ὁποία, συνεπῶς, θὰ δύναται ἐκάστοτε νὰ ἐπηρεάζῃ τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς συμφῶνως πρὸς τὰ συμφέροντά της. Τὸ σύστημα τῆς Ἐπιτροπῆς ἐφηρμόσθη πράγματι ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπὶ δύο περιόδου αἰῶνας (1770-1868) καὶ ἀπέτυχε πλήρως.

Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς εἶναι ἀποκρουστέον τόσον τὸ ἀμιγὲς σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν ὡς οἰανδῆποτε μορφήν αὐτοῦ <sup>34</sup>, ὅσον καὶ οἰονδῆποτε μικτὸν σύ-

ρίτσα, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 280, σημ. 1· Φλογαίτου, op. cit., σ. 281 ἐπ.—May, The Const. History of England, σ. 301.

32. Οὕτως ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ Sir Robert Walpole παρητήθη τὸ 1741 κατόπιν ἐπανελημμένων ἐπικρίσεων κατὰ τῆς Κυβερνήσεώς του συνεπεῖα τῆς δυσμενοῦς δι' αὐτὸν ψηφοφορίας τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων ἐπὶ τῆς Chippenham Election Petition (L. Lowell, The Government of England, 1914, τ. I, σ. 230, May, Treatise on the law κλπ., σ. 184, σημ. γ).

33. Jellinek, Ein Verfassungsgerichtshof, σ. 14 ἐπ.

34. Κατ' αὐτοῦ ἐτάχθησαν οἱ πλεῖστοι Ἕλληνες καὶ ξένοι συγγραφεῖς, συνηγορήσαντες ὑπὲρ τοῦ δικαστικοῦ ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν. Βλ. παρ' ἡμῖν,

στημα, κατὰ τὸ ὅποιον τὸ Κοινοβούλιον συμπράττει εἰς τὴν ἐξελέγξιν τῶν ἐκλογῶν καθ' οἷονδῆποτε τρόπον καὶ ἰδίως διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐξελέγξεως τῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος τῶν ἐκλεγέντων<sup>35</sup> ἢ τῆς συμμετοχῆς μελῶν τοῦ εἰς τὸ Ἐκλογοδικεῖον<sup>36</sup>, ἢ τῆς ἐκλογῆς τῶν μελῶν τοῦ ὀργάνου ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν<sup>36α</sup>. Ἀντιθέτως, δὲν εἶναι ἀπορριπτέον καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἰσχύοντος Θεμελιώδους Νόμου τῆς Δυτικῆς Γερμανίας καθιερούμενον μικτὸν σύστημα, διότι τοῦτο ἐπιφυλάσσει τὴν τελευταίαν λέξιν ἐπὶ τοῦ κύρους πάσης ἀμφισβητουμένης ἐκλογῆς εἰς ἓν Δικαστήριον καί, ἐπομένως, ἐξομοιοῦται κατ' οὐσίαν πρὸς τὸ σύστημα τοῦ δικαστικοῦ ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν.

Τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν ἀπέτυχεν ἀπολύτως εἰς ὅλα τὰ Κράτη, ὃ δὲ σπουδαιότερος λόγος τῆς καθιερώσεως αὐτοῦ καὶ δὴ ἡ σύγχυσις τῆς ἐκτελεστικῆς καὶ δικαστικῆς ἐξουσίας ἐξέλιπεν ἤδη μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ δημοκρατικοῦ Κράτους Δικαίου. Ἀντιθέτως, τὸ σύστημα τῆς δικαστικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν ἐπέτυχεν πλή-

πλὴν τῆς ἐν σημ. 31 βιβλιογραφίας, Κ. Βασιλείου, Ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντ., 1912, σ. 104, ἐπ., Γλαράκη, *op. cit.*, σ. 61 ἐπ., Κυριακοῦ, *op. cit.*, σ. 188, σημ. 3, Λυκούδη, *op. cit.*, σ. 151 ἐπ., Στούπη, *op. cit.*, σ. 291 ἐπ. διὰ τὴν Γαλλίαν Charnay, *op. cit.*, σ. 332 ἐπ. διὰ τὴν Γερμανίαν τὴν ἐν σημ. 21 βιβλιογραφίαν καὶ διὰ τὴν Ἑλβετίαν Fleiner-Giacometti, *op. cit.*, σ. 499, σημ. 112.

35. Τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς πρέπει νὰ κρίνεται ἐνιαίως ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς (Κοινοβουλίου, δικαστηρίου ἢ οἰουδῆποτε ἄλλου ὀργάνου), εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει, διὰ τὴν ταυτότητα τοῦ λόγου, ν' ἀνατίθεται καὶ ἡ κρίσις τῆς ἐκπτώσεως ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος. Εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις αὐτὰς πρόκειται περὶ τῆς κρίσεως τοῦ αὐτοῦ ζητήματος, ἥτοι τῆς ἰδιότητος ἢ — ὡς ὑποστηρίζεται ἐν Γερμανίᾳ (βλ. π.χ. Jellinek, *Ausgewählte Schriften und Reden*, τ. II, σ. 400) — «τοῦ δημοσίου δικαιώματος» («subjektives» öffentliches Recht) τοῦ μέλους τοῦ Κοινοβουλίου καί, ἐπομένως, ὀφείλει τις ν' ἀποφασίσῃ ὑπὲρ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς» (Seydel, *Staatsrechtliche und Politische Abhandlungen*, σ. 20). — Κατὰ τοῦ ἰαπωνικοῦ συστήματος (βλ. ἄνωτ., σ. 27) καὶ ὁ Charnay, *op. cit.*, σ. 401.

36. Brauns, *op. cit.*, τ. II, σ. 288 ἐπ.

36α: Βλ. τὸ ἄνωτ., σ. 21 ἐπ. ἐκτεθὲν σύστημα τῆς Σουηδίας.



πως εἰς ὅλας τὰς Χώρας, αἱ ὁποῖαι ἐθέσπισαν αὐτό. Ἐν τούτοις, τὸ πρῶτον σύστημα ἐξακολουθεῖ ἀκόμῃ νὰ ἰσχύῃ εἰς τὰ πλεῖστα σύγχρονα Κράτη, τὰ ὁποῖα καθιέρωσαν τοῦτο ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν σχετικῶν γαλλικῶν ἐπαναστατικῶν ἀντιλήψεων. Ἡ διατήρησις τοῦ συστήματος ὀφείλεται κυρίως εἰς δύο λόγους καὶ δὴ ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰ Κοινοβούλια εἶναι λίαν συντηρητικὰ ἐν σχέσει πρὸς τὴν κατάργησιν τῶν παραδεδομένων θεμελιωδῶν δικαιωμάτων των, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ κοινὴ γνώμη διάκειται πάντοτε δυσμενῶς πρὸς τὴν μείωσιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Κοινοβουλίου διαβλέπουσα εἰς αὐτὴν μείωσιν τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν<sup>37</sup>. Πρέπει, πάντως, νὰ σημειωθῇ, ὅτι παρατηρεῖται τάσις καταργήσεως τοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ἐγκατελείφθη ἤδη ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ νεωτέρᾳ κοιτίδι του, τῇ Γαλλίᾳ.

Τὸ ζήτημα τοῦ καταλληλοτέρου δικαστηρίου διὰ τὴν διενέργειαν τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν δὲν δύναται νὰ τύχῃ μιᾶς ἐνιαίας λύσεως δι' ὅλας τὰς Χώρας, ἐξαρτωμένης ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων συνθηκῶν ἐκάστης ἐξ αὐτῶν. Κατ' ἀρχήν, πάντως, τὸ ζήτημα πρέπει νὰ λυθῇ ὑπὲρ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου καί, ἐν ἑλλείψει τοιούτου Δικαστηρίου, ὑπὲρ τοῦ Ἀνωτάτου Διοικητικοῦ Δικαστηρίου ἐν ὧς τῆς ἐκτεθείσης νομικῆς φύσεως τῶν ἐκλογικῶν διαφορῶν<sup>38</sup>.

3.—Ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν ἔχει καὶ ὑπὸ τὸ ἀναλογικὸν ἐκλογικὸν σύστημα μεγάλην πολιτικὴν σημασίαν. Ἡ ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τὸ Σύνταγμα τῆς Βαϊμάρης ὑποστηρικθεῖσα<sup>39</sup> ἀντίθετος ἀποψις δὲν ἀπεδείχθη ὀρθὴ εἰς τὰς καθιερωσάσας τὸ σύστημα αὐτὸ Χώρας<sup>40</sup>. Πράγματι, τὸ σύστημα δὲν ἠδυνήθη,

37. Seydel, Staatsrechtliche und Politische Abhandlungen, σ. 201.—Βλ. καὶ ἀγόρευσιν Δ. Μάρκου ἐν Β' Ἀναθ. Βουλῇ, Ἐφημ. Συζητήσεων, τ. I, σ. 1678.

38. Βλ. ἀνωτ., σ. 47 ἐπ., σημ. 9α καὶ 10.—Βλ. καὶ Hatschek, Ausserpr. Landesstaatsrecht, σ. 228· τοῦ αὐτοῦ, D. und Preuss. Staatsrecht, τ. I, σ. 384.

39. Ball, op. cit., σ. 213 ἐπ.

40. Πρβλ. Braunias, op. cit., τ. II, σ. 288.

τουλάχιστον παρ' ἡμῖν, νὰ ἐξαλείψῃ τὸν ὑπὲρ τῶν κομμάτων ἀσκούμενον ἀθέμιτον ἐπηρεασμὸν τῶν ἐκλογέων, τὸν ὅποιον ἐπιτείνει ὁ πρὸς ἀλλήλους ἀνταγωνισμὸς τῶν ὑποψηφίων ( «σταυροὶ προτιμήσεως» ) <sup>41</sup>. Ἐξ ἄλλου, ὑπὸ τὸ ἐν λόγῳ σύστημα καὶ ἰδίως τὸ «ἐνισχυμένον» ( «ἐνισχυμένην» ἀναλογικὴν ) γεννῶνται ἐνίοτε κατὰ τὸν ἔλεγχον τῶν ἐκλογῶν σοβαρώτατα νομικὰ ζητήματα, τὰ ὅποια συνήθως ἔχουν καὶ μεγάλην πολιτικὴν σημασίαν, καὶ ἡ ὀρθὴ καὶ ἀμερόληπτος κρίσις τῶν ὁποίων, ἐπομένως, δύναται νὰ γίνῃ μόνον ὑπὸ ἐνὸς δικαστηρίου.

---

41. Ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐνθα ἰσχύει ἀνέκαθεν τὸ πλειοψηφικὸν σύστημα, παρατηρεῖται κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μία σχεδὸν πλήρης ἐξαφάνισις τῶν ἐκλογικῶν ἐνστάσεων, ἡ ὅποια ἀποδίδεται εἰς τὴν ἐξάλειψιν τῆς δωροδοκίας ἕνεκα τῆς βελτιώσεως τοῦ ἐπιπέδου τῆς δημοσίας ἠθικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς μορφώσεως τῶν ἐκλογέων καὶ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ἐκλογέων μιᾶς συγχρόνου ἐκλογικῆς περιφερείας (Wade-Phillips, op. cit., σ. 124). Ὁ Altermatt (op. cit., σ. 70) ἀναφέρει, ὅτι τὸ Ἐκλογ. οὐδέποτε ἐλειτούργησε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1929 καὶ 1955.

## ΜΕΡΟΣ Α'

### ΣΥΝΘΕΣΙΣ, ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΩΣ ΕΚΛΟΓΟΔΙΚΕΙΟΥ

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

### ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΚΑΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

#### § 4. — Η ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

#### Ι. Ἡ συγκρότησις τοῦ Δικαστηρίου.

1.— Αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 100 § 2 τοῦ Συντάγματος ὁρίζουν, ὅτι τὸ Δικαστήριον συγκροτεῖται ἐκ τῶν Προέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ἐκ τεσσάρων Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἐκ τεσσάρων Ἀρεοπαγιτῶν, ὀριζομένων ἀνὰ διετία διὰ κληρώσεως, ὡς μελῶν· κατὰ τὴν ἄρσιν τῶν συγκρούσεων καὶ τῆς ἀμφισβητήσεως περὶ τῆς οὐσιαστικῆς συνταγματικότητος ἢ τῆς ἐννοίας διατάξεων τυπικοῦ νόμου (ἄρθρ. 100 § 1, στοιχ. δ' καὶ ε' Συντ.), μετέχουν τῆς συνθέσεως τοῦ Δικαστηρίου καὶ δύο τακτικοὶ καθηγηταὶ νομικῶν μαθημάτων τῶν Νομικῶν Σχολῶν τῶν Πανεπιστημίων τῆς Χώρας· τοῦ Δικαστηρίου προεδρεύει ὁ ἀρχαιότερος τῶν Προέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἢ τοῦ Ἀρείου Πάγου<sup>1</sup>. Οὕτω, τὸ Δικαστή-

1. Βλ. τὴν κριτικὴν τῆς συνθέσεως αὐτῆς τοῦ Δικαστηρίου τοῦ Μιχ. Κυπραίου, Τὸ Ἀνώτατο Εἰδικὸ Δικαστήριον (Ὅργανο συνταγματικῆς δικαιοσύνης· κατὰ τὸ ἄρθρ. 100 παρ. 1ε τοῦ Συντάγματος), ΤοΣ. 3 (1977), σ. 278 ἐπ.

ριον αποτελείται κατά μὲν τὴν ἐκδίκασιν τῶν προμνημονευθεισῶν δύο κατηγοριῶν διαφορῶν ἀπὸ 13 μέλη, κατὰ δὲ τὴν ἐκδίκασιν ὅλων τῶν ἄλλων διαφορῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἐκδίκασις τῶν ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν (Ἐκλογοδικεῖον), ἀπὸ 11 μέλη. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ ρύθμισις τῆς συγκροτήσεως καὶ ιδίως τοῦ τρόπου τῆς κληρώσεως, τοῦ ὁρισμοῦ, τῆς ἀναπληρώσεως καὶ ἐπικουρίας τῶν μελῶν τοῦ Δικαστηρίου καὶ τῆς γραμματείας αὐτοῦ καταλείπεται (ἄρθρ. 100 § 3 Συντ.) εἰς τὸν κοινὸν νομοθέτην. Τὰ θέματα αὐτὰ ρυθμίζονται ὑπὸ τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρ. 1-4 τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Δικαστηρίου<sup>2</sup>.

2.—Ὅλα τὰ μέλη τοῦ Δικαστηρίου ὀρίζονται μετ' ἰσαριθμῶν ἀναπληρωματικῶν ἀνὰ διετίαν διὰ κληρώσεως (ἄρθρ. 1 § 1 ἐδ. γ' Κ.Α.Ε.Δ.). Ἡ κλήρωσις τῶν μελῶν τοῦ Δικαστηρίου ρυθμίζεται ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 2 τοῦ Κώδικος. Ὁ Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης ἀποστέλλει κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου ἐκάστου δευτέρου ἔτους εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ Συμ-

2. Δὲν προβλέπεται ἡ παράστασις Εἰσαγγελέως ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου. Τοῦτο συνέβαινε καὶ κατὰ τὸ προῖσχῶσαν δίκαιον προκειμένου περὶ τοῦ Ἐκλογοδικείου. Τὴν σύμπραξιν Εἰσαγγελέως ἀπέκλειε ρητῶς ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 2 § 3 τοῦ Ν. Γ'ΛΝΕ'/1911, ἡ ὁποία, ἐπαναληφθεῖσα εἰς τὸ ταυτάριθμον ἄρθρον τοῦ Ν.Δ. 2202/1952, ὁρθῶς δὲν περιελήφθη εἰς τοὺς Ἐκλ. Κώδικας τοῦ 1963 καὶ τοῦ 1974, οὕσα προδήλως περιττή. Ἡ ἀντίθετος διάταξις τοῦ νομοσχεδίου, τὸ ὁποῖον κατέστη ὁ Ν. Γ'ΛΝΕ', ἀπηλείφθη ὁμοφώνως ὑπὸ τῆς Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, μετὰ τὴν ἐσφαλμένην αἰτιολογίαν ὅτι ἡ σύμπραξις Εἰσαγγελέως δὲν προσηρμόζετο πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος (1911) «ἀντικειμένη πρὸς τὴν εἰδικὴν δικαστικὴν λειτουργίαν τοῦ εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ὅπερ μόνον, ἄνευ τινὸς ἐποπτείας ἢ γνωμοδοτικῆς συνδρομῆς ἐκ μέρους ἐτέρου ὀργάνου τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, καλεῖται νὰ ἀποφανθῇ, ἂν ἐν τοῖς ὑπὸ τὴν κρίσιν αὐτοῦ ὑποβληθεῖσι θέμασιν ἐτηρήθησαν αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν νόμιμον συγκρότησιν τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ Σώματος διατάξεις τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν ἐκλογικῶν νόμων». Βλ. τὴν ἐκθεσιν αὐτῆς, ἐν Παραρτήματι τῆς Ἐφημερίδος τῆς Β' Διπλῆς Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς, τευχ. Β', 1912, σ. 143.—Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὴν Ἀγγλίαν προβλέπεται ἡ παράστασις εἰσαγγελέως ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου (ἄρθρ. 149, 159 Ἐκλ. Κ.).

βουλίου τῆς Ἐπικρατείας καταλόγους τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, τῶν Ἀρεοπαγιτῶν καὶ τῶν τακτικῶν Καθηγητῶν τῶν νομικῶν μαθημάτων τῶν Νομικῶν Σχολῶν τῶν Πανεπιστημίων τῆς Χώρας. Καθηγηταί, οἱ ὅποιοι ἔχουν καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ μέλους τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἢ τοῦ Ἀρείου Πάγου, δὲν περιλαμβάνονται εἰς τοὺς καταλόγους τῶν Καθηγητῶν. Κατὰ τὸ δεύτερον δεκαήμερον τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου ἐκάστου δευτέρου ἔτους διενεργεῖται κλήρωσις ἐνώπιον τῆς Ὀλομελείας τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει, βάσει τῶν καταλόγων αὐτῶν. Πρὸς τοῦτο ὁ Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας θέτει εἰς χωριστὰς κληρωτίδας τὰ ὀνόματα τῶν Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, τῶν Ἀρεοπαγιτῶν καὶ τῶν Καθηγητῶν τῶν Πανεπιστημίων. Ἐν συνεχείᾳ αὗτος ἐξάγει ἐκ τῶν κληρωτίδων, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνουν τὰ ὀνόματα τῶν Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῶν Ἀρεοπαγιτῶν, ὁκτὼ κλήρους ἐξ ἐκάστης. Οἱ ἀναγραφόμενοι εἰς τοὺς τέσσαρας πρώτους ἐξ ἐκάστης κληρωτίδος ἐξαγομένους κλήρους εἶναι τὰ τακτικά μέλη τοῦ Δικαστηρίου, οἱ ἐπομένοι δὲ τέσσαρες, κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἐξαγωγῆς, τὰ ἀναπληρωματικά μέλη αὐτοῦ. Ἀκολουθῶς ὁ Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐξάγει ἐκ τῆς κληρωτίδος, ἣ ὁποία περιλαμβάνει τὰ ὀνόματα τῶν Καθηγητῶν τῶν Πανεπιστημίων, τέσσαρας κλήρους· οἱ ἀναγραφόμενοι εἰς τοὺς δύο πρώτους ἐκ τῶν κλήρων αὐτῶν εἶναι τακτικά μέλη τοῦ Δικαστηρίου, οἱ δὲ ἀναγραφόμενοι εἰς τοὺς ἐπομένους δύο κλήρους εἶναι ἀναπληρωματικά μέλη κατὰ τὴν σειρὰν ἐξαγωγῆς. Περὶ τῆς συγκροτήσεως τοῦ Δικαστηρίου δι' ἐκάστην ἀρχομένην διετίαν ἐκδίδεται ἀπόφασις τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης, ἣ ὁποία περιλαμβάνει τὰ ὀνόματα τῶν κληρωθέντων τακτικῶν καὶ ἀναπληρωματικῶν μελῶν, δημοσιεύεται διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἀνακοινοῦται πρὸς τοὺς κληρωθέντας, τοὺς Προέδρους τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ τὸν Κοσμήτορα τῶν Νομικῶν Σχολῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκουν οἱ κληρωθέντες Καθηγηταί.

Εἰς περίπτωσιν ἐλλείψεως, ἀπουσίας, κωλύματος ἢ ἐξαιρέσεως οἱ Πρόεδροι τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ὡς μέλη τοῦ Δικαστηρίου ἀναπληροῦνται ἀντιστοίχως ὑπὸ τῶν Ἀντιπροέδρων τῶν Δικαστηρίων αὐτῶν κατὰ σειράν ἀρχαιότητος, τὰ δὲ τακτικὰ μέλη αὐτοῦ ἀναπληροῦνται ὑπὸ τῶν ἀναπληρωματικῶν, καλουμένων κατὰ τὴν τάξιν τῆς κληρώσεώς των. Εἰς τὴν περίπτωσιν ἀποχωρήσεως ἢ θανάτου τακτικοῦ ἢ ἀναπληρωματικοῦ μέλους ἐνεργεῖται νέα κλήρωσις πρὸς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ κατὰ τὰ ἐκτεθέντα. Μέχρι τῆς ἀναδείξεως τῶν νέων μελῶν τὸ Δικαστήριον νομίμως συγκροτεῖται ἐκ τῶν λοιπῶν μελῶν του.

3.— Τὸ ἄρθρ. 73 τοῦ προῤσχύσαντος Συντάγματος ἀνέθετε μόνιμως τὴν προεδρίαν τοῦ Ἐκλογοδικείου εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τὸν ὁποῖον, κωλυόμενον — ἢ, διὰ τὴν ταυτότητα τοῦ λόγου, ἐλλείποντα — ἀνεπλήρωνεν ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἐφ' ὅσον ἐκληροῦτο καὶ μετεῖχεν αὐτοῦ, ἄλλως ὁ ἀναπληρῶν τὸν πρῶτον Ἀντιπρόεδρος ἢ μέλος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας<sup>3</sup>. Τὴν ρύθμισιν αὐτὴν υἱοθέτησεν ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 100 § 2 τοῦ Κυβερνητικοῦ Σχεδίου Συντάγματος προκειμένου περὶ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, καταστήσασα τὸν Πρόεδρον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας μόνιμον Πρόεδρον αὐτοῦ. Τὸ θέμα τῆς προεδρίας τοῦ Δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον συνάπτεται πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ προβαδίσματος μεταξὺ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, συνεζητήθη εἰς τὴν Συνταγματικὴν Ἐπιτροπὴν καὶ τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Βουλῆς. Ἡ Α' Ὑποεπιτροπὴ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 24ης Φεβρουαρίου 1975 ἐδέχθη κατὰ

3. Οὕτως, ἡ συνταγματικὴ αὐτὴ διάταξις ἐκύρωνεν ἐμμέσως τὸ προβαδίσμα τοῦ Προέδρου τοῦ Σ.τ.Ε. ἀπέναντι τοῦ Προέδρου τοῦ Α.Π., τὸ ὁποῖον καθιέρωνεν ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 7 τοῦ Ν. 3713/1918, ἀνεγνώριζε δὲ τὸ προβαδίσμα τοῦ τελευταίου ἀπέναντι τοῦ Ἀντιπροέδρου τοῦ Σ.τ.Ε. Ἡ ἐν λόγῳ διάταξις τοῦ Ν. 3713 δὲν περιελήφθη εἰς τὸν ἰσχύοντα νόμον περὶ τοῦ Σ.τ.Ε. (Ν.Δ. 170/1973).

πλειοψηφίαν, όπως τοῦ Δικαστηρίου προεδρεύη «ὁ ἀρχαιότερος τῶν Προέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἢ τοῦ Ἀρείου Πάγου»<sup>4</sup>. Τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν τῆς Ὑποεπιτροπῆς υἱοθέτησε καὶ ἡ Ὀλομέλεια τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 22ας Μαρτίου 1975<sup>5</sup>. Ἡ Ὀλομέλεια τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 12ης Μαΐου 1975 ἐψήφισε κατὰ πλειοψηφίαν ἀμετάβλητον τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 100 § 2 ἐδ. β' τοῦ Σχεδίου Συντάγματος τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς (ἀρθρ. 100 § 2 ἐδ. β' ἰσχύοντος Συντ.): «Τοῦ δικαστηρίου τούτου προεδρεύει ὁ ἀρχαιότερος τῶν Προέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἢ τοῦ Ἀρείου Πάγου»<sup>6</sup>. Εἶναι αὐτονόητον ὅτι ἡ ἐν λόγῳ διάταξις τοῦ Συντάγματος ὡς ἀρχαιότερον ἐννοεῖ τὸν ἀρχαιότερον εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Προέδρου<sup>7</sup>. Ἀπὸ τὴν διάταξιν αὐτὴν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 88 § 7 τοῦ Συντάγματος<sup>8</sup> προκύπτει σαφῶς, ὅτι τὸ ἰσχύον Σύνταγμα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ προῖσχύσαν<sup>9</sup>, ἀναγνωρίζει ἐμμέσως τὴν ἰσοτιμίαν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου.

4. Τὴν διατύπωσιν αὐτὴν προέτεινεν ὁ Βουλευτὴς Δ. Παπασπύρου, ἐνῶ ὁ Βουλευτὴς Ν. Ἀλαβάνος προέτεινε τὴν ἀνάθεσιν τῆς προεδρίας εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ Σ.τ.Ε. Βλ. Πρακτικὰ τῶν Ὑποεπιτροπῶν τῆς ἐπὶ τοῦ Συντάγματος 1975 Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, 1975, σ. 305.

5. Κατὰ τὴν συνεδρίασιν αὐτὴν ὁ Βουλευτὴς Γ. Β. Μαγάκης προέτεινεν ἀνεπιτυχῶς τὴν ἀνάθεσιν τῆς προεδρίας εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ Σ.τ.Ε. Βλ. Ἐπίσημα Ἑστενογραφημένα Πρακτικὰ τῆς Ὀλομελείας τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συντάγματος 1975, 1975, σ. 414.

6. Ἡ Βουλὴ ἀπέρριψε τὴν ὑπὸ τῆς Ἐνώσεως Κέντρου ὑποβληθεῖσαν πρότασιν, ὅπως τοῦ Δικαστηρίου προεδρεύῃ ὁ Πρόεδρος τοῦ Σ.τ.Ε. Βλ. Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν Συζητήσεων τοῦ Συντάγματος 1975, 1975, σ. 754.

7. Βλ. τὴν παρατήρησιν τοῦ Βουλευτοῦ Ν. Γαζῆ εἰς τὴν Α' Ὑποεπιτροπὴν κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 24-2-1975 καὶ τὴν σχετικὴν ἀπάντησιν τοῦ Προέδρου αὐτῆς εἰς Πρακτικὰ τῶν Ὑποεπιτροπῶν κλπ., σ. 305.— Τὴν ἰδίαν παρατήρησιν ἔκαμεν ὁ Βουλευτὴς αὐτὸς εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ Κώδικος. Βλ. Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς, 1976, σ. 5248.

8. «Εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος εἰδικῶς προβλεπόμενα δικαστήρια

Εἰς τὴν περίπτωσιν ἀπουσίας ἢ κωλύματος τοῦ ἀρχαιοτέρου Προέδρου τοῦ Δικαστηρίου προεδρεύει, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 1 § 1 ἐδ. δ' τοῦ Κώδικος, ὁ ἕτερος Πρόεδρος. Ἡ διάταξις αὕτη δὲν ρυθμίζει τὴν προεδρίαν εἰς τὴν περίπτωσιν ἀπουσίας ἢ κωλύματος καὶ τῶν δύο Προέδρων. Τοιουτοτρόπως ὑπάρχει ἐν προκειμένῳ ἐν κενόν, τὴν πλήρῳσιν τοῦ ὁποῖου ἀνεπιτυχῶς προετεινάμεν μὲ τὸν Καθηγητὴν Κ. Μπέην κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἀναθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆς ψήφισιν τῆς διατάξεως<sup>9</sup>.

4.— Τὸ ἄρθρ. 3 τοῦ Κώδικος ρυθμίζει τὰ τῆς ἐπικουρίας τῶν μελῶν τοῦ Δικαστηρίου. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου προτείνει εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης διετίας εἰς τὸν Ὑπουργὸν Δικαιοσύνης τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀναγκαιούντων δικαστικῶν λειτουργῶν καὶ ὑφηγητῶν νομικῶν μαθημάτων τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν πρὸς ἐπικουρίαν τῶν μελῶν αὐτοῦ. Οἱ ἐν λόγῳ δικαστικοὶ λειτουργοὶ καὶ ὑφηγηταὶ ὀρίζονται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης, δημοσιευομένης διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ οἰκείου Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου προκειμένου περὶ τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν καὶ κατόπιν προτάσεως τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν προκειμένου περὶ τῶν ὑφηγητῶν. Οὗτοι ἐπικουροῦν τὰ μέλη τοῦ Δικαστηρίου εἰς τὴν ἐν γένει προπαρασκευῇ τῶν πρὸς συζήτησιν ὑποθέσεων, κατὰ τὰ εἰδικώτερον διὰ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτοῦ ὀριζόμενα, ἀσχοῦν δὲ τὸ ἔργον αὐτὸ παραλλήλως πρὸς τὰ κύρια καθήκοντα των. Διὰ τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τοῦ Δικαστηρίου ὁ Πρόεδρος αὐτοῦ δι' ἀποφάσεώς του ἀναθέτει τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὸν συντονισμόν τῶν προπαρασκευαστικῶν ἐν γένει ἐργασιῶν εἰς ἓνα ἐκ τῶν πρὸς ἐπικουρίαν τῶν μελῶν τοῦ Δικαστηρίου ὀριζομένων δικαστικῶν λειτουργῶν, ὁ ὁποῖος δύναται ν' ἀπαλλαγῇ ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει

<sup>9</sup> ἡ συμβούλια, εἰς ἣ μετέχουν μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, προεδρεύει ὁ ἐκ τῶν μελῶν τούτων ἀρχαιότερος εἰς τὸν βαθμόν».

9. Βλ. Πρακτικὰ αὐτῆς, εἰς τὰ ὅποια ἀναγράφεται ἡ σχετικὴ μειοψηφία μας.



τῶν κυρίων καθηκόντων του, κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ οἰκείου Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου.

5.— Τὰ τῆς γραμματείας τοῦ Δικαστηρίου ρυθμίζονται ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 4 τοῦ Κώδικος. Εἰς αὐτὸ τοποθετοῦνται δι' ἀποσπάσεως ἐκ τῆς Γραμματείας τῶν Πολιτικῶν Δικαστηρίων καὶ Εἰσαγγελιῶν κατὰ τὰς κειμένας διατάξεις: α) Ὡς γραμματεὺς αὐτοῦ δικαστικὸς ὑπάλληλος ἐπὶ βαθμῷ γραμματέως Ἐφετῶν Α' ἢ Β' τάξεως καὶ β) ὡς βοηθητικὸν προσωπικὸν δέκα, κατ' ἀνώτατον ὅριον, δικαστικοὶ ὑπάλληλοι μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ γραμματέως Πρωτοδικῶν Β' τάξεως. Πρὸς ἀντιμετώπισιν ἐκτάκτων ἀναγκῶν ἡμπορεῖ δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης, ἐκδιδομένης μετὰ πρότασιν τοῦ Προέδρου τοῦ Δικαστηρίου, ν' αὐξηθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς αὐτὸ ἀποσπωμένων δικαστικῶν ὑπαλλήλων. Ἡ ἐν λόγῳ ἀπόσπασις τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων δὲν περιορίζεται χρονικῶς, δύναται δὲ ν' ἀνακληθῇ κατὰ τὴν διαδικασίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔγινεν, ὅποτεδῆποτε, ἂν τοῦτο ἐπιβάλλεται ἐξ ὑπηρεσιακῶν λόγων. Ἡ ἀπόσπασις, ἡ ὁποία γίνεται διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν ἐκτάκτου ἀνάγκης, λήγει μετὰ τὴν παρέλευσιν αὐτῆς. Οἱ ἀποσπώμενοι δικαστικοὶ ὑπάλληλοι, καθὼς καὶ ὁ δικαστικὸς λειτουργός, εἰς τὸν ὅποιον ἀνατίθενται, κατὰ τὰ ἐκτεθέντα, ἡ ἐπιμέλεια καὶ ὁ συντονισμὸς τῶν προπαρασκευαστικῶν ἐν γένει ἐργασιῶν, εἰς τὴν περίπτωσιν πλήρους ἀπαλλαγῆς του ἐκ τῶν κυρίων καθηκόντων του, διατηροῦν ὅλα τὰ ἐκ τῆς ὀργανικῆς των θέσεως ἀπορρέοντα δικαιώματα, τοῦ χρόνου τῆς ἀποσπάσεως των λογιζομένου ὡς διανυθέντος εἰς τὴν ὀργανικὴν θέσιν των. Πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι τρία μέλη τῆς Ἀναθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆς <sup>10</sup> ὑπεστήριξαν κατὰ τὴν ψήφισιν τῶν ἐν λόγῳ διατάξεων τὴν γνώμην, ὅτι εἰς τὴν Γραμματείαν τοῦ Δικαστηρίου ἔπρεπε νὰ τοποθετῇται μόνιμον προσωπικὸν εἰς νενομοθετημένας ὀργανικὰς θέσεις αὐτοῦ καὶ ὅχι ἐν ἀπροσπάσει ἐκ τῶν Πολιτικῶν Δικαστηρίων καὶ Εἰσαγγελιῶν.

10. Εὐθ. Κουρουσόπουλος, Κ. Μπέης καὶ Ἀθ. Ράικος.

6.—Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 116 § 4 τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος ὠρίζεν, ὅτι τὰ μέλη καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ Ἑκλογοδικείου ἠδύναντο κατὰ τὸ στάδιον τῆς λειτουργίας αὐτοῦ ν' ἀσκοῦν παραλλήλως καὶ τὰ κύρια καθήκοντά των. Ἡ διάταξις αὕτη ἐπέτρεπεν εἰς τὰ μέλη τοῦ Ἑκλογοδικείου ν' ἀπαλλάσσωνται, ἐφ' ὅσον τὸ ἐπεθύμουν, τῶν κυρίων καθηκόντων των κατὰ τὸν χρόνον τῆς λειτουργίας αὐτοῦ. Ἡ διάταξις περιελήφθη διὰ πρῶτην φοράν εἰς τὸ ἄρθρ. 1 § 1 τοῦ Ν. 3465/1955, μετὰ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι ἡ «ταυτόχρονος ἀσκήσις ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου τῶν διπλῶν καθηκόντων αὐτῶν (κυρίων δικαστικῶν καὶ ὡς μελῶν τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου) καὶ λίαν ἐπιπικρυνόμενος δύνατον νὰ εἶναι καὶ μεγάλας δυσκολίας νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν τε δύο ἀνωτάτων δικαστηρίων καὶ τοῦ ἐκλογοδικείου... λαμβανομένου ὑπ' ὅψιν, ὅτι τὸ δημόσιον συμφέρον ἐπιβάλλει τὴν ταχυτέραν δυνατὴν περάτωσιν τῆς ἐκ τῆς ἀσκήσεως τῶν ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν δημιουργουμένης ἐκκρεμότητος»<sup>11</sup>. Ἡ διάταξις κατηργήθη ἤδη ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 58 ἐδ. β' τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Δικαστηρίου, δὲν περιελήφθη δὲ ἀνάλογος διάταξις εἰς αὐτόν. Ἐντεῦθεν πρέπει νὰ συναχθῇ, ὅτι τὰ μέλη τοῦ Δικαστηρίου ὀφείλουν ν' ἀσκοῦν ταυτόχρονως καὶ τὰ κύρια καθήκοντά των. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 56 τοῦ Κώδικος ἐπιτάσσει τὴν καταβολὴν μηνιαίου ἐπιδόματος εἰς τοὺς μετέχοντας τοῦ Δικαστηρίου δικαστικοὺς λειτουργοὺς καὶ καθηγητάς, καθὼς καὶ εἰς τοὺς ἐπικουροῦντας αὐτούς· τὸ ἐπίδομα αὐτὸ καθορίζεται εἰς ποσοστὸν ἐπὶ τῶν ἀποδοχῶν τῶν ἐν λόγῳ λειτουργῶν διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τῶν Ὑπουργῶν Δικαιοσύνης καὶ Οἰκονομικῶν<sup>12</sup>.

11. Εἰσηγητικὴ Ἐκθεσις τοῦ Ν. 3465.

12. Ἐπὶ τῆς διατάξεως αὐτῆς ἐμειοψηφήσαμεν, ὑποστηρίζαντες «ὅτι αὕτη εἶναι οὐσιαστικὴ καὶ ὄχι διαδικαστικὴ καί, ὡς ἐκ τούτου, δὲν δύναται νὰ περιληφθῇ εἰς τὸ σχέδιον κώδικος». «Μετὰ μεγάλης λύπης» μας παρετηρήσαμεν, «ὅτι ἡ πλειοψηφία τῆς Ἐπιτροπῆς δὲν εἶναι συνεπὴς πρὸς ἑαυτήν, δεδομένου ὅτι αὕτη θεωρεῖ ὡς διαδικαστικὴν τὴν ἐν λόγῳ διάταξιν, ἐνῶ ἐθε-

7.—Τὸ ὑπὸ τῶν προῖσχυσάντων Συνταγμάτων μας προβλεπόμενον Ἑκλογοδικεῖον δὲν ἦτο ἐν «μόνιμον» ἢ «δικαρχές» Δικαστήριον<sup>12α</sup>, ἀλλὰ συνεκροτεῖτο ἐκάστοτε ἐν ὄψει τῆς διενεργείας γενικῶν ἐκλογῶν ἢ μιᾶς ἀναπληρωματικῆς ἐκλογῆς, διαλυόμενον αὐτοδικαίως μετὰ τὸν ἔλεγχον τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν αὐτῶν καὶ τῶν τυχόν διεξαγομένων ἐπαναληπτικῶν<sup>13</sup>. Ἀντιθέτως, τὸ Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον εἶναι μόνιμον ἢ δικαρχές Δικαστήριον<sup>12α</sup> καὶ δὲν συγκροτεῖται ἐκάστοτε πρὸς ἐκδίκασιν μιᾶς ὀρισμένης διαφορᾶς. Ὁ μόνιμος χαρακτήρ τοῦ Δικαστηρίου αὐτοῦ συνάγεται σαφῶς ἐκ τῆς συλλήσεώς του ἐκ τῶν ἐκάστοτε Προέδρων τῶν τριῶν Ἀνωτάτων Δικαστηρίων καὶ ἐκ τῆς διετοῦς θητείας τῶν μελῶν του<sup>14</sup>.

## II. Ἡ ἐξαίρεσις τῶν μελῶν τοῦ Δικαστηρίου.

1.—Τὸ ἄρθρ. 117 § 5 τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος, τὸ ὁποῖον ἐπανάλαβε κατὰ βᾶσιν τὸ ἄρθρ. 3 § 3 τοῦ Ν. Γ'ΛΝΕ' καὶ τοῦ

ὥρηνεν ὡς οὐσιαστικὴν τὴν διάταξιν περὶ τῆς ἐνεργητικῆς νομιμοποιήσεως τοῦ ἐνισταμένου εἰς τὴν ἐκλογικὴν δίκην».

12α. Ἀπόφ. Ἑκλογ. 52/1975. Βλ. κατωτ., σ. 112.

13. Ἐλ. Βενιζέλος ἀγορεύων εἰς τὴν Β' Ἀναθεωρητικὴν Βουλὴν κατὰ τὴν συνεδριάσιν τῆς 4-3-1911 προέτεινε τὴν εἰς τὴν Βουλὴν ἀνάθεσιν τῆς κρίσεως τοῦ ζητήματος τῆς ἐκπτώσεως τῶν βουλευτῶν, μετὰ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι τὸ Ἑκλογοδικεῖον «δὲν εἶναι πάγιον, ἀλλ' ἐκτάκτον». Βλ. Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων, τ. I, σ. 1558.—Πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι δὲν ἦτο ἐπιτυχὴς ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτοῦ τοῦ Ἑκλογοδικείου ὡς «ἐκτάκτου» δικαστηρίου, τὸν ὁποῖον ἔκαμε καὶ ἡ ἀνωτ., σ. 48, σημ. 10 παρατεθεῖσα ἀπόφ. τοῦ Δικαστηρίου Συγκρούσεως Καθηκόντων. Διότι ἡ σύστασις καὶ ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Δικαστηρίου αὐτοῦ καθωρίζοντο ἐκ τῶν προτέρων ὑπὸ τοῦ Συντ. καὶ τοῦ νόμου. Κατὰ τοῦ χαρακτηρισμοῦ αὐτοῦ καὶ οἱ Μ. Δένδιας, ὁρ. cit., τ. III, σ. 201) καὶ Ἡλ. Κυριακόπουλος (Διοικ. Δίκ., τ. III, 1959, σ. 61, σημ. 22). Τὸ Δικαστήριον ὁμοίᾳζε μᾶλλον πρὸς τὰ «ἐξαιρετικά» δικαστήρια.

14. Τὸ Δικαστήριον ἐδρεύει ἐν Ἀθήναις, τὸ κατάστημα δὲ καὶ ὁ τόπος τῶν συνεδριάσεων αὐτοῦ ὁρίζονται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης, δημοσιευομένης διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως (ἄρθρ. 1 § 3 Κ.Α.Ε.Δ.).

Ν.Δ. 2202, επέτασεν ως πρὸς τοὺς λόγους καὶ τὴν διαδικασίαν τῆς ἐξαιρέσεως τῶν μελῶν τοῦ Ἑκλογοδικείου τὴν ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τῶν ἀρθρ. 14-24 τοῦ Κώδικος Ποινικῆς Δικονομίας. Ἀντιθέτως, ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 23 τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου ὀρίζει, ὅτι κατὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου διαδικασίαν ἐφαρμόζονται ἀναλόγως αἱ διατάξεις τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας ὡς πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Κώδικος περὶ αὐτοῦ μὴ ρυθμιζόμενα θέματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρει ἐνδεικτικῶς «τοὺς λόγους ἐξαιρέσεως τῶν δικαστῶν, τῶν ἐπικουρικῶν μελῶν καὶ τῶν ὑπαλλήλων τῆς γραμματείας». Οὕτω, τὰ τῆς ἐξαιρέσεως τῶν μελῶν καὶ τοῦ γραμματέως τοῦ Δικαστηρίου ρυθμίζονται ὑπὸ τῶν διατάξεων τῶν ἀρθρ. 52-60 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας<sup>15</sup>.

Ὁ Κῶδιξ Πολιτικῆς Δικονομίας προβλέπει, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Κώδικα Ποινικῆς Δικονομίας, μόνον τὴν ἐξαίρεσιν (Ablehnung), ὅχι δὲ καὶ τὸν ἀποκλεισμόν (Ausschliessung) τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν. Ἡ ὑπὸ τῆς Ποινικῆς Δικονομίας γινομένη διάκρισις μεταξὺ ἀποκλεισμοῦ καὶ ἐξαιρέσεως δὲν εἶχεν ὅμως εἰς τὴν ἐκλογικὴν δίκην ἐν ὧσιν τοῦ ἀμετακλήτου τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἑκλογοδικείου (ἀρθρ. 130 § 1 Ἑκλ. Κ.) καὶ δὲν θὰ εἶχεν εἰς τὴν δίκην ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου διὰ τὸν αὐτὸν λόγον (ἀρθρ. 100 § 4 ἐδ. α' Συντ., ἀρθρ. 21 § 1 Κ.Α.Ε.Δ.) τὴν κυρίαν πρακτικὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὴν ποινικὴν δίκην· ἡ σημασία αὕτη συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι εἰς τὴν πρῶτην περίπτωσιν ἔχομεν *judex inhabilis* καὶ ἡ ὑπὸ τοιοῦτου δικαστοῦ ἐκδοθεῖσα ἀπόφασις ὑπόκει-

15. Βλ. Στ. Δεληκωστοπούλου-Λ. Σινανιώτου, Ἑρμηνεία (κατ' ἀρθρον) Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας, τ. Α', 1968, σ. 139 ἐπ.· Γ. Μητσοπούλου, Πολιτικὴ Δικονομία, τ. Α', 1972, σ. 97 ἐπ.· Κ. Μπέη, Πολιτικὴ Δικονομία, τ. Β', 1973, σ. 298 ἐπ.· Γ. Ράμμου, Ἐπιτομὴ Ἀστικοῦ Δικονομικοῦ Δικαίου, 1975, σ. 24 ἐπ.· Στ. Σταυροπούλου, Ἑρμηνεία τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας (κατ' ἀρθρον), τ. Α', 1968, σ. 119 ἐπ.· τοῦ αὐτοῦ, Ἑρμηνεία τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας (κατ' ἀρθρον), Συμπλήρωμα καὶ προσαρμογὴ, 1972, σ. 35 ἐπ.

ται πάντοτε εἰς ἀναίρεσιν λόγῳ κακῆς συνθέσεως τοῦ δικαστηρίου, ἐνῶ εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἔχομεν ἀπλῶς *judex suspectus* εἰς τρόπον ὥστε, ἐὰν οἱ λόγοι ἐξαιρέσεως, μὴ ἀποτελοῦντες καὶ λόγους ἀποκλεισμοῦ, δὲν προταθοῦν ἐγκαίρως ὑπὸ τῶν διαδίκων, καλύπτονται καὶ δὲν ἀποτελοῦν λόγον ἀναίρέσεως<sup>16</sup>. Ἡ σημασία τῆς διακρίσεως περιωρίζετο οὕτως ἐν τῇ ἐκλογικῇ δίκῃ μόνον εἰς τὴν ἐξ ἐπαγγέλματος λῆψιν ὑπ' ὄψιν τῶν λόγων ἀποκλεισμοῦ καὶ τὸ χρονικῶς ἀπεριόριστον τῆς προτάσεως αὐτῶν<sup>17</sup>. Πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι τὸ ἄρθρ. 56 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας προβλέπει ἐν προκειμένῳ τὴν αὐτεπάγγελτον ἐνέργειαν τοῦ δικαστηρίου.

2.— Οἱ λόγοι ἐξαιρέσεως καθορίζονται περιοριστικῶς ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 52 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐξαιρετικά καὶ ὡς τοιαῦται πρέπει νὰ ἐρμηνεύωνται στενῶς. Κατὰ τὰς διατάξεις αὐτάς, τὰ μέλη καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ Δικαστηρίου δύνανται νὰ προτείνουν τὴν ἐξαίρεσιν των ἢ νὰ ἐξαιρεθοῦν παρὰ παντὸς διαδίκου: «α) ἐὰν εἶναι διάδικοι ἢ εὐρίσκωνται πρὸς ἓνα τῶν διαδίκων εἰς σχέσιν συνδικαιούχου, συνυποχρέου, ὑποχρέου εἰς ἀποζημίωσιν ἢ ἐὰν ἔχουν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον συμφέρον εἰς τὴν δίκην, β) ἐὰν εἶναι μετὰ τινος διαδίκου κατ' εὐθεϊαν γραμμὴν συγγενῆς ἐξ αἵματος ἢ ἐξ ἀγχιστείας ἢ συνδεδεμένοι δι' υἰοθεσίας, ἐὰν εἶναι συγγενεῖς ἐκ πλαγίου μέχρι τετάρτου βαθμοῦ ἐξ αἵματος ἢ μέχρι δευτέρου ἐξ ἀγχιστείας, ἐὰν εἶναι ἢ ὑπῆρξαν σύζυγοι ἢ μνηστῆρες, γ) ἐὰν εἶναι κατ' εὐθεϊαν γραμμὴν συγγενεῖς ἐξ αἵματος ἢ ἐξ ἀγχιστείας

16. Βλ. τὴν Εἰσηγητικὴν Ἐκθεσιν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης Θ. Τσάτσου, εἰς Α. Μπουροπούλου, Κώδιξ Ποινικῆς Δικονομίας, ἔκδ. 3η (1956), σ. 4· Ἡ λ. Γάφου, Ποινικὴ Δικονομία κατὰ τὸν νέον Κώδικα, ἔκδ. 3η (1965), σ. 29 ἐπ· Ι. Ζησιάδου, Ποινικὴ Δικονομία, τ. Ι, 1964, σ. 142 ἐπ· Α. Μπουροπούλου, Ἑρμηνεία τοῦ Κώδικος Ποινικῆς Δικονομίας, ἔκδ. 2α (1957), τ. Ι, σ. 29· Κ. Σιφναίου, Πανδέκτης τῆς ἰσχυοῦσης Ποινικῆς Δικονομίας, τ. Ι, 1957, σ. 23, 27 ἐπ.

17. Μπουροπούλου, Ἑρμηνεία Κ. Ποιν. Δ., σ. 33 ἐπ· Σιφναίου, *op. cit.*, σ. 28, ὑπ' ἀριθ. 33-34.

ἢ συνδεδεμένοι δι' υἱοθεσίας ἢ εἶναι συγγενεῖς μέχρι δευτέρου βαθμοῦ ἐκ πλαγίου, ἐξ αἵματος ἢ ἐξ ἀγχιστείας, προσώπου τὸ ὁποῖον εἴτε διὰ παρεχομένης ὑπηρεσίας εἴτε ἐξ οἴουδ' ἂν λόγου λαμβάνει μισθὸν ἢ ἄλλην χρηματικὴν ἀξίαν χορηγίαν παρὰ φυσικοῦ ἢ νομικοῦ προσώπου ἢ εταιρίας οἰασθ' ἂν μορφῆς, ἐχόντων ιδιωτικὸν συμφέρον ἄμεσον ἢ ἔμμεσον εἰς τὴν ἐκβασιν τῆς δίκης, δ) ἐὰν κατὰ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἐξητάσθησαν ὡς μάρτυρες ἢ παρέστησαν ὡς δικηγόροι ἢ ἐν γένει ὡς πληρεξούσιοι ἢ παρέστησαν ἢ δύνανται νὰ παραστοῦν ὡς νόμιμοι ἀντιπρόσωποι τινὸς τῶν διαδίκων, ε) ἐὰν διεξήγαγον τὴν ὑπόθεσιν ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθεν ἡ διαφορά ἢ ἐὰν εἰς τὴν δίκην ἐνήργησαν ὡς πραγματογνώμονες ἢ σύμβουλοι ἢ διαιτηταὶ ἢ συνέταξαν τὸ προσβαλλόμενον ἔγγραφον ἢ ἔλαβον μέρος εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ ἐκδόντος τὴν ἀπόφασιν δικαστηρίου κατὰ τῆς ὁποίας ἡσκήθη ἔφεσις ἢ ἀναίρεσις, στ) ἐὰν διήγειραν ἢ διεγείρουν ὑπόνοιαν προσωποληψίας καὶ ἰδίᾳ ἐὰν ἔχουν πρὸς τινὰ τῶν διαδίκων ἰδιαιτέραν φιλίαν, ἰδιαιτέρας σχέσεις καθηκόντων ἢ ἐξαρτήσεως, ἔριν ἢ ἔχθραν».

Τὸ Ἐκλογοδικεῖον εἰς ὀλίγας περιπτώσεις ἡσχολήθη με ζητήματα ἐξαιρέσεως τῶν μελῶν τοῦ 18. Ἡ νεωτέρα νομολογία ἡσχολήθη κυρίως με τὴν ἔννοιαν τοῦ διὰ τοῦ ἄρθρ. 23 § 3 τοῦ Κώδικος Ποινικῆς Δικονομίας θεσπιζομένου λόγου ἀποχῆς 19 20,

18. Βλ. τὰς ἀποφ. 3, 4/1920, 1-3/1952, 4/1953 καὶ 5/1958.

19. «Καὶ μὴ ὑφισταμένων τῶν ἐν § 1 λόγων, ἐὰν σοβαροὶ λόγοι εὐπρεπείας ἐπιβάλλουν τὴν ἀποχὴν τοῦ ἐν ταῖς προηγουμέναις παραγράφοις δικαστικοῦ προσώπου ἀπὸ τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του, ὀφείλει τοῦτο νὰ δηλώσῃ αὐτοὺς ὁμοίως».

20. Μετὰ τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων εὐπρεπείας ἡσχολήθη ἡ ἀποφ. 5/1958, δεχθεῖσα σχετικῶς τὰ ἐξῆς: «Ὡς σοβαρὸς δὲ «λόγος εὐπρεπείας» κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς ὡς ἄνω διατάξεως, δεόν νὰ νοῆται πᾶς λόγος μὴ περιλαμβανόμενος μὲν εἰς τοὺς ἐν ἄρθρ. 14 ἀναφερομένους λόγους ἐξαιρέσεως, ἐκ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ὁποίου ὅμως ὁ δικαστικὸς λειτουργὸς κατ' ἀντικειμενικὴν κρίσιν, ἐνδεδειγμένον εἶναι ν' ἀπέχῃ ἀπὸ τῆς ἐπὶ συγκεκριμένης ὑποθέσεως ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του, ὥστε τὴν ἐπὶ ταύτης ἀπόφασιν νὰ ἀποδέχεται καὶ ὁ ἐξ αὐτῆς θιγόμενος διάδικος ὡς τὸ ἀποτέλεσμα ἀπροκαταλήπτου καὶ

τὸν ὁποῖον δὲν καθιερώνει ὁ Κώδιξ Πολιτικῆς Δικονομίας. Οἱ «σοβαροὶ λόγοι εὐπρεπείας», οἱ ὁποῖοι οὕτω δὲν ἀποτελοῦν αὐτοτελῆ λόγον αὐτοεξαίρεσεως τῶν μελῶν τοῦ Δικαστηρίου, δύνανται νὰ θεμελιώσουν αἰτήσιν ἐξαίρεσεως ἢ αὐτοεξαίρεσεως αὐτῶν μόνον, ἂν ἐμπίπτουν εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 52 § 1 ἐδ. στ' τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας, ἂν, δηλαδή, «διήγειραν ἢ διεγείρουν ὑπόνοιαν προσωποληψίας».

Ἡ ἀπόφασις 1/1952 τοῦ Ἐκλογοδικείου ἡσυχολήθη μὲ τὸ ζήτημα τῆς αὐτοεξαίρεσεως ἐνὸς μέλους του, τὸ ὁποῖον μετέσχε τῆς διενεργησάσης τὰς ἐκλογὰς Ὑπηρεσιακῆς Κυβερνήσεως. Εἰδικώτερον, ἡ ἀπόφασις αὕτη ἔκρινε τὴν ὑπὸ τινος Συμβούλου

ἀδιαβλήτου κρίσεως καὶ νὰ μὴ ἀπομένῃ εἰς τὴν ψυχὴν τούτου τὸ παράπονον, ὅτι πιθανῶς ἄλλοιᾶ θὰ ἦτο ἡ ἔκβασις τῆς ὑποθέσεως, ἂν παρ' ἄλλου δικαστοῦ ἐκρίνετο αὕτη. Τοιοῦτος δὲ σοβαρὸς λόγος εὐπρεπείας, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου τούτου, ὑφίσταται καὶ ἐν προκειμένῳ, δεδομένου ὅτι οὐ μόνον ὁ ὑποβαλὼν τὴν ἔνστασιν ἐξαίρεσεως διαδίκος ὑπολαμβάνει, ἔστω καὶ ἀδικαιολογήτως, ὅτι ὁ δικαστικὸς λειτουργὸς διακατέχεται ἔναντι αὐτοῦ ἐκ προκαταλήψεως καὶ δυσμενείας, ἀλλὰ καὶ ὁ καθ' οὗ ἡ ἔνστασις δικαστικὸς λειτουργός, λαβὼν γινῶσιν τῆς τοιαύτης ἐσφαλμένης, ἀντιλήψεως τοῦ διαδίκου, δηλοῖ ὅτι αἰσθάνεται δέσμευσιν τῆς συνειδήσεώς του, ἀποστεροῦσαν αὐτὸν τῆς ἐλευθερίας ἐκείνης, ἥτις εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαία διὰ τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ ἀπροσωπώληπτον δικαστικὴν κρίσιν. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος εὐπρεπείας συντρέχει καὶ ὅταν ὁ δικαστικὸς λειτουργὸς ὑποβάλλῃ, ὡς ἐν προκειμένῳ, δῆλωσιν ἀποχῆς ἀπὸ τῆς ἐκδικάσεως καὶ ἐτέρας, κατὰ τὴν αὐτὴν δικάσιμον συζητηθείσης, ἐνστάσεως, ἥτις, μολονότι ἀφορᾷ εἰς ἐτέρους διαδίκους, ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ νομικοῦ λόγου καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς λύσεως τοῦ αὐτοῦ νομικοῦ ζητήματος». Ἡ ἀπόφασις αὕτη δὲν φαίνεται ὀρθή, εἶναι δὲ ἐν πολλοῖς ἀντιφατικὴ καὶ ἀντίθετος πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 23 § 3 τῆς Ποινικῆς Δικονομίας. Διότι, ἐνῶ θέτει ὀρθῶς τὴν ἀρχὴν ὅτι ὡς σοβαρὸς λόγος εὐπρεπείας νοεῖται πᾶς λόγος ἐπιβάλλων «κατ' ἀντικειμενικὴν κρίσιν» τὴν ἀποχὴν τοῦ δικαστοῦ, ἐν συνεχείᾳ ἀνατρέπει αὐτὴν διὰ τῆς χρησιμοποίησεως ὑποκειμενικῶν κριτηρίων πρὸς καθορισμὸν τῆς αὐτῆς ἐννοίας καὶ δὴ τὴν ἀντίληψιν τοῦ αἰτοῦντος τὴν ἐξαίρεσιν διαδίκου καὶ τοῦ καθ' οὗ ἡ αἰτήσις ἐξαίρεσεως δικαστικοῦ λειτουργοῦ. Κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως τεθεῖσαν ἀρχήν, ὁ δικαστὴς θὰ πρέπει νὰ ἐξαίρηται πάντοτε, ὅταν ὑποβάλλεται σχετικὴ αἰτήσις ὑπὸ τινος διαδίκου, ἐπικαλουμένη ἀπλῶς καὶ μόνον προκατάληψιν καὶ δυσμένειαν τοῦ δικαστοῦ ἔναντι τοῦ αἰτοῦντος, μὴ

τῆς Ἐπικρατείας, ὑποβληθεῖσαν δῆλωσιν ἀποχῆς ἀπὸ τῆς ἐκδικάσεως ὅλων τῶν κατὰ τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν ὑποβληθεισῶν ἐνστάσεων, ἡ ὁποία ἐστηρίζετο εἰς τὸ γεγονός ὅτι οὗτος μετέσχε τῆς Ὑπηρεσιακῆς Κυβερνήσεως. Ἡ ἀπόφασις ἀπέρριψε τὴν δῆλωσιν αὐτὴν ὡς νόμῳ ἀβάσιμον, μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι ἡ συμμετοχὴ τοῦ αὐτοεξαιρουμένου δικαστοῦ εἰς τὴν διενεργήσασαν τὰς ἐκλογὰς Κυβέρνησιν καθ' ἑαυτήν, ἄνευ τῆς συνδρομῆς καὶ ἐτέρου τινὸς λόγου, δὲν δύναται νὰ ὑπαχθῇ εἰς οὐδεμίαν τῶν εἰς τὰ ἄρθρ. 14, 15 καὶ 23 § 3 τοῦ Κώδικος Ποιν. Δικονομίας περιλαμβανομένων περιπτώσεων ἀποκλεισμοῦ, ἐξαιρέσεως καὶ ἀποχῆς, εἰδικώτερον δὲ οὐδόλως κρίνεται ἱκανή, ὅπως δικαιολογήσῃ δυσπιστίαν ἐπὶ τὸ ἀμερόληπτον αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν καθηκόντων τοῦ Ἐκλογοδίκου, οὔτε συνιστᾷ τὸν ἐν ἄρθρ. 23 §

οὔσης ἀναγκαίας καὶ τῆς συνδρομῆς περιστατικῶν δικαιολογούντων ἀντικειμενικῶς τὴν τοιαύτην προκατάληψιν καὶ δυσμένειαν. Περαιτέρω, ὡς ὀρθῶς ὑπεστήριξεν ὁ Ἄλ. Βαμβέτσος (op. cit., Νέον Δίκαιον, τ. 15, σ. 17 ἐπ.), «εἶναι καὶ ἐσφαλμένον καὶ μειωτικὸν τοῦ κύρους τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐπικίνδυνον ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ εὐπρέπεια καὶ ἡ εὐθιξία νὰ ἄρχωνται μετὰ τὴν ὑποβολὴν αἰτήσεως ἐξαιρέσεως, ἀφ' ἐτέρου δὲ νὰ τίθεται ὡς ἀρχή, ὅτι ὀφείλει ὁ δικαστὴς νὰ ἀπέχῃ τῶν καθηκόντων ἐκ λόγων εὐπρεπείας καὶ εὐθιξίας διότι μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς ἀποφάσεως «ὁ ἐξ αὐτῆς ἐνδεχομένως θιγόμενος διάδικος» δὲν θὰ εὐαρεστεῖται («ἔστω καὶ ἀδικαιολογήτως» νὰ τὴν ἀποδέχεται ὡς τὸ ἀποτέλεσμα ἀπροκαταλήπτου καὶ ἀδιαβλήτου κρίσεως...»). Ἡ ἀπόφασις διευκολύνει οὕτω τὴν στρεψοδικίαν, τὴν ὁποίαν ἀκριβῶς ἠθέλησεν ὁ νομοθέτης νὰ καταπολεμήσῃ διὰ τῆς περιοριστικῆς ἀπαριθμήσεως τῶν λόγων ἀποκλεισμοῦ, ἐξαιρέσεως καὶ ἀποχῆς καὶ τῶν αὐστηρῶν διατυπώσεων, ὑπὸ τὰς ὁποίας οὗτοι δύνανται νὰ προτείνωνται καὶ ἀποδεικνύωνται.—Μὲ αἰτήσεις ἀποχῆς στηριζομένας ἐπὶ σοβαρῶν λόγων εὐπρεπείας ἡσχολήθησαν καὶ αἱ ἀποφάσεις 3/1952 καὶ 4/1953. Ἡ πρώτη ἐθεώρησεν ὡς τοιοῦτον λόγον ἀποχῆς τὴν συγγένειαν τοῦ μέλους πρὸς τινὰ τῶν ἐνισταμένων, ἐνῶ ἡ δευτέρα ἀπέρριψε τὴν αἴτησιν τοῦ Ἐκλογοδίκου, ἡ ὁποία ἤρειδετο ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι οὗτος κατήγετο ἐκ τῆς σχετικῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας, ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν πολιτευομένων καὶ ὁ ἐκ μητρὸς θεῖος του, πολιτευόμενος ὡς ἀρχηγὸς κόμματος, δὲν ὑπέβαλε μὲν ὑποψηφιότητα, ὑπεστήριξεν ὁμως καὶ προφορικῶς καὶ διὰ δηλώσεως δημοσιευθείσης εἰς τὰς τοπικὰς ἐφημερίδας τοὺς ὑποψηφίους ὠρισμένης παρατάξεως.



3 τοῦ Κώδικος Ποιν. Δικονομίας λόγον ἀποχῆς. Τούναντίον, ἡ ἀπόφασις ἐθεώρησεν ὡς νόμῳ βάσιμον τὴν αἴτησιν ἀποχῆς ἀπὸ τῆς ἐκδικάσεως τῶν ἐνστάσεων, αἱ ὁποῖαι ἀφεώρων τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος τῶν ἐκλογέων τοῦ Α.Ν. 1508/1950 (ἄρθρ. 1, 9) καὶ τῶν σκηνιτῶν, ὡς πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ αὐτοεξαιρούμενος δικαστὴς ἐξήνεγκε γνώμην ὡς μέλος τῆς Ὑπηρεσιακῆς Κυβερνήσεως ἐν συνεδρίᾳ αὐτῆς, καθ' ὅσον τὸ περιστατικὸν αὐτὸ εἶναι ὄντως ἱκανὸν νὰ δικαιολογήσῃ ἐμφανῶς δυσπιστίαν ἐπὶ τὴν ἀμεροληψίαν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν καθηκόντων του ὡς μέλους τοῦ Ἐκλογοδικείου<sup>21</sup>. Δὲν θεωροῦμεν ὀρθὴν τὴν ἀπόφασιν, καθ' ὅσον αὕτη ἀπέρριψε τὴν αἴτησιν ἀποχῆς ἀπὸ τῆς ἐκδικάσεως ὅλων τῶν ἐνστάσεων. Ἡ συμμετοχὴ δικαστῶν τινος εἰς τὴν Ὑπηρεσιακὴν Κυβέρνησιν εἶναι πράγματι ἱκανὴ νὰ δικαιολογήσῃ ἐμφανῶς δυσπιστίαν ἐπὶ τὴν ἀμεροληψίαν αὐτοῦ, ἀπετέλει δὲ καὶ σοβαρὸν λόγον εὐπρεπείας ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἄρθρ. 23 § 3 τῆς Ποινικῆς Δικονομίας. Διότι, ὅπως ὀρθῶς ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τῆς σχολιαζομένης ἀποφάσεως κριθεῖσαν αἴτησιν αὐτοεξαιρέσεως, ἡ Ὑπηρεσιακὴ Κυβέρνησις ἔχει ἀποκλειστικὴν ἐντολὴν τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐκλογῶν καὶ ἔνεκα τούτου εἶναι εὐλογον τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μετασχόντος αὐτῆς, ὅπως κριθοῦν ὡς νομίμως διεξαχθεῖσαι ὅλαι αἱ ἐκλογαί, αἱ κατὰ τοῦ κύρους τῶν ὁποίων ὑποβαλλόμεναι ἐνστάσεις ἐρείδονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ ἐκλογικῶν παραβάσεων, διὰ τὰς ὁποίας ἡ κοινὴ γνώμη θεωρεῖ ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει ὡς ὑπεύθυνον τὴν Κυβέρνησιν.

Γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἂν ἡ ἐν τῷ προσώπῳ ἐνὸς μέλους τοῦ Δικαστηρίου ὡς Ἐκλογοδικείου ὑπαρξίς λόγου ἐξαιρέσεως ἐν σχέσει πρὸς τινὰ διάδικον (ἄρθρ. 52 § 1 ἐδ. β' Κ. Πολ. Δ.) ἐπιβάλλει ὅπωςδῆποτε τὴν ἐξαίρεσιν αὐτοῦ ἢ πρέπει πρὸς τοῦτο ὁ διάδικος νὰ ἔχῃ ἔννομον συμφέρον ἐκ τῆς ἐκβάσεως τῆς δι-

21. Πρβλ. τὰς ἀποφ. τῆς 2-3 καὶ 25-3-1966 τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου τῆς Δυτ. Γερμανίας, ἐν BVerfGE, τ. 20, σ. 1 ἐπ., 14 καὶ 29.

κης, δηλαδή ἐκ τῆς ἐπικυρώσεως ἢ ἀκυρώσεως τῆς σχετικῆς ἐκλογῆς. Ἡ παλαιότερα νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου ἔλυσε τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν δευτέραν ἔννοιαν. Οὕτως, ἡ μὲν ἀπόφασις 3/1920 ἀπέρριψε τὴν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ ἐνὸς ἀποτυχόντος ὑποψηφίου ὑποβληθεῖσαν αἴτησιν αὐτοεξαίρεσεως ὡς νόμῳ ἀβάσιμον, μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι ἡ ἐπικύρωσις ἢ ἀκύρωσις τῆς ἐκλογῆς τοῦ Μετώπου τῆς Μ. Ἀσίας, τὴν ὁποίαν αὕτη ἀφεώρα, οὐδὲν ἔπηρέαζε τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα ὡς πρὸς τὸν ἀδελφὸν τοῦ μέλους, λαβόντα ἐλαχίστας ψήφους καί, ἐπομένως, οὔτε αὐτὸς οὔτε, κατὰ μείζονα λόγον, ὁ ἀδελφὸς του δικαστῆς εἶχεν οἰονδήποτε συμφέρον ἐκ τῆς ἐκβάσεως τῆς δίκης· ἡ δὲ ἀπόφασις 4/1920 ἐδέχθη τὴν αἴτησιν αὐτοεξαίρεσεως, διότι ἡ ἐπικύρωσις ἢ ἀκύρωσις τῆς ἐν λόγῳ ἐκλογῆς ἔπηρέαζε τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα ὡς πρὸς δύο ἐπιτυχόντας βουλευτὰς (πρωτεξαδέλφους τοῦ αὐτοεξαιρουμένου μέλους) καὶ ἓνα ἐπιλαχόντα (πρῶτον ἀνεψιὸν αὐτοῦ). Ὑπὲρ τῆς νομολογίας αὐτῆς συνηγορεῖ βεβαίως ὁ ἐξαιρετικὸς χαρακτήρ τῶν περὶ ἐξαίρεσεως νομοθετικῶν διατάξεων, ὁ ὁποῖος ἐπιβάλλει τὴν συστατικὴν καὶ στενὴν ἐρμηνείαν των. Ἐν τούτοις, νομίζομεν, ὅτι ἡ ὑπαρξὶς λόγου ἐξαίρεσεως ἐν σχέσει πρὸς ὠρισμένον διάδικον καθιστᾷ τὸν δικαστὴν πάντοτε ἐξαιρετέον· διότι ἡ κρίσις περὶ τοῦ ἐὰν ἐπηρεάζεται τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα ὡς πρὸς τὸν διάδικον ἰσοδυναμεῖ προδήλως πρὸς τὴν κρίσιν τοῦ παραδεκτοῦ καὶ τοῦ νόμῳ βασίμου τῆς αἰτήσεως (ἐνστάσεως) ἢ τῆς παρεμβάσεως, ἡ ὁποία κρίσις δύναται νὰ γίνῃ μόνον μετὰ τὴν ἐπ' ἀκροατηρίου διαδικασίαν.

3.— Τὸ Δικαστήριον δύναται ν' ἀποφασίσῃ περὶ τῆς ἐξαίρεσεως μέλους ἢ τοῦ γραμματέως αὐτοῦ: α) κατόπιν δηλώσεως τοῦ μέλους ἢ τοῦ γραμματέως (αὐτοεξαίρεσις ἢ δήλωσις κωλύματος, Selbstablehnung) β) ἐξ ἐπαγγέλματος καὶ γ) κατόπιν αἰτήσεως ἐνὸς διαδίκου (ἐξαίρεσις ὑπὸ τὴν κυρίαν ἔννοιαν ἢ κυρία ἐξαίρεσις).

α) Τὴν αὐτοεξαίρεσιν ρυθμίζει τὸ ἄρθρ. 55 τοῦ Κώδικος Πολ. Δικονομίας. Τὰ μέλη καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ Δικαστηρίου

ὀφείλουν νὰ δηλώσουν εἰς τὸν Πρόεδρον αὐτοῦ τυχὸν ὑπάρχοντα λόγον ἐξαιρέσεως αὐτῶν. Διὰ τὴν ὑποβολὴν τῆς δηλώσεως αὐτῆς δὲν θεσπίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου χρονικὸς περιορισμός· συνεπῶς, αὕτη δύναται νὰ ὑποβάλλεται ὁποτεδήποτε μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῆς ὀριστικῆς ἀποφάσεως. Ἄν ἡ ἐξαίρεσις τοῦ δηλοῦντος ἀποφασισθῇ μετὰ τὴν ἐπ' ἀκροατηρίου συζήτησιν, αὕτη πρέπει νὰ ἐπαναληφθῇ (ἄρθρ. 307 Κ. Πολ. Δ.)<sup>22</sup>. Ὁ νόμος δὲν καθορίζει τὸν τύπον τῆς δηλώσεως καί, ὡς ἐκ τούτου, αὕτη δύναται νὰ ὑποβάλλεται καὶ προφορικῶς. Τὸ Δικαστήριον ἀποφασίζει περὶ τῆς ἐξαιρέσεως μὴ μετέχοντος τοῦ δηλώσαντος καὶ ἄνευ ἐπ' ἀκροατηρίου συζητήσεως.

β) Τὸ Δικαστήριον δύναται, κατὰ τὸ ἄρθρ. 56 τοῦ Κώδικος Πολ. Δικονομίας, ν' ἀποφασίσῃ καὶ αὐτεπαγγέλτως περὶ τῆς ἐξαιρέσεως μέλους ἢ τοῦ γραμματέως αὐτοῦ κατόπιν προτάσεως τοῦ Προέδρου του. Ἡ ἐξαίρεσις δύναται ν' ἀποφασίζεται, ὅπως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς αὐτοεξαίρέσεως, ὁποτεδήποτε μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῆς ὀριστικῆς ἀποφάσεως. Ἡ ἀπόφασις λαμβάνεται ἐν συμβουλίῳ καὶ ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἐξαιρουμένου, τὸν ὁποῖον τὸ Δικαστήριον δύναται ν' ἀκούσῃ.

γ) Τὰ τῆς κυρίας ἐξαιρέσεως ρυθμίζονται ὑπὸ τῶν ἄρθρ. 57-60 τοῦ Κώδικος Πολ. Δικονομίας. Ἡ ἐξαίρεσις προτείνεται ὑπὸ τοῦ διαδίκου πέντε ἡμέρας πρὸ τῆς ἐπ' ἀκροατηρίου συζητήσεως, βραδύτερον δὲ καὶ μέχρι πέρατος τῆς ἐπ' ἀκροατηρίου συζητήσεως μόνον, ἐφ' ὅσον πιθανολογηθῇ ὅτι ἡ περίπτωσις ἢ οἱ λόγοι τῆς ἐξαιρέσεως προέκυψαν ἢ ἔγιναν γνωστοὶ εἰς τὸν διάδικον μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς πενθημέρου προθεσμίας. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ αἴτησις περὶ ἐξαιρέσεως, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν δήλωσιν περὶ αὐτοεξαίρέσεως ἢ τὴν αὐτεπάγγελτον ἐνέργειαν τοῦ Δικαστηρίου, δὲν δύναται ἀναμφιβόλως νὰ ὑποβληθῇ μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐπ' ἀκροατηρίου συζητήσεως καὶ δὴ κατὰ τὴν διάσχεψιν ἢ μετ' αὐτήν. Ἀντιθέτως, τὸ Ἐκλογοδικεῖον (ἀπόφ. 5/1958) ἐδέχθη ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ προῖσχύσαντος δικαίου, ὅτι,

22. Μπέη, *op. cit.*, τ. 2, σ. 306.

ἐφ' ὅσον ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 16 § 3 τοῦ Κώδικος Ποιν. Δικονομίας «ἀορίστως ὁμιλεῖ περὶ μεταγενεστέρας ὑποβολῆς, θὰ ἔδει νὰ θεωρηθῇ, ὅτι ἡ ὑποβολὴ τῆς περὶ ἐξαιρέσεως αἰτήσεως δύναται νὰ ὑποβληθῇ μέχρι τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως»<sup>23</sup>. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ὑποβολῆς τῆς αἰτήσεως ἐξαιρέσεως μετὰ τὴν πάροδον τῆς πενθημέρου προθεσμίας, ἐὰν ἡ ἐξαίρεσις γίνῃ δεκτὴ, δύνανται κατ' αἴτησιν νὰ κηρυχθοῦν ἄκυροι αἱ πράξεις τῆς διαδικασίας, εἰς τὰς ὁποίας συνέπραξεν ὁ ἐξαιρούμενος.

Ἡ αἴτησις ἐξαιρέσεως, ὑποβαλλομένη πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπ' ἀκροατηρίου συζητήσεως, γίνεται ἐγγράφως καὶ κατατίθεται εἰς τὴν γραμματεῖαν τοῦ Δικαστηρίου· εἰς τὴν αἴτησιν πρέπει ἐπὶ ποινῇ ἀπαραδέκτου νὰ περιέχωνται οἱ λόγοι ἐξαιρέσεως. Αὕτη ἀνακοινοῦται ἀμελλητί εἰς τὸν ἐξαιρούμενον διὰ νὰ ἐκφρασθῇ ἐπ' αὐτῆς καὶ συζητεῖται τὸ βραδύτερον μέχρι τῆς ἐκδικάσεως τῆς ὑποθέσεως, ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἐξαιρουμένου· εἰς τὴν συζήτησιν καλοῦνται ὅπως παραστοῦν οἱ διάδικοι ἐπιμελεῖα τῆς γραμματείας τοῦ Δικαστηρίου. Ἡ αἴτησις, ὑποβαλλομένη διαρκούσης τῆς ἐπ' ἀκροατηρίου συζητήσεως, γίνεται διὰ δηλώσεως καταχωριζομένης εἰς τὰ πρακτικὰ καὶ περιλαμβάνει τοὺς λόγους ἐξαιρέσεως, συζητεῖται δὲ ἀμέσως ἄνευ συμμετοχῆς τοῦ ἐξαιρουμένου. Καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις ὁ

23. Τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν ἐπέκρινε δριμύτατα ὁ Ἄλ. Βαμβέτσος (op. cit., Νέον Δίκαιον, τ. 15, σ. 15, § 34), ὑποστηρίξας σθεναρῶς τὴν ἄποψιν ὅτι ἡ αἴτησις ἐξαιρέσεως ἡδύνατο νὰ ὑποβληθῇ τὸ βραδύτερον μέχρι τοῦ πέρατος τῆς ἐπ' ἀκροατηρίου συζητήσεως καὶ δὴ μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς διασκέψεως τοῦ Δικαστηρίου, οὐδέποτε δὲ μετὰ τὴν διάσκεψιν καὶ τὴν ψηφοφορίαν, μετὰ τὸ «ἐκρίθη καὶ ἀπεφασίσθη». Ὁρθότερα ἐφαίνετο ἡ ἄποψις τοῦ Ἐκλογοδικείου, ὑπὲρ τῆς ὁποίας συνηγόρει προδῆλως καὶ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 180 § 1 τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ἀποφάσεις ἡδύνατο ν' ἀνακαλοῦνται ἐλευθέρως καὶ ἀπεριορίστως ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου μέχρι τῆς δημοσιεύσεώς των (Β. Οἰκονομίδου, Πολιτικὴ Δικονομία, ἔκδ. 3η, 1870, σ. 251, Γ. Ράμμου, Στοιχεῖα Ἑλληνικῆς Πολιτικῆς Δικονομίας, ἔκδ. 3η, 1955, τ. I, σ. 371, σημ. 10) καὶ ἡ ὁποία ἐφηρμόζετο ἀναλόγως καὶ προκειμένου περὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἐκλογοδικείου (ἄρθρ. 127 § 1 Ἐκδ. Κ.).

ἐξαιρούμενος, ἀφ' ἧς ἔλαβε γνῶσιν τῆς αἰτήσεως ἐξαιρέσεως, ὀφείλει νὰ ἀπέχη πάσης ἐνεργείας, πλὴν ἂν προκύπτῃ κίνδυνος ἐκ τῆς ἀναβολῆς. Ἡ ἐπὶ τῆς αἰτήσεως ἐξαιρέσεως ἀπόφασις ἐκδίδεται ἀμέσως ἐπὶ τῇ βάσει πιθανολογήσεως τῶν περὶ ἐξαιρέσεως λόγων.

4.—Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 117 § 5 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος ὠρίζεν, ὅτι ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν κατ' ἀνώτατον ὅριον ἐξαιρετέων μελῶν τοῦ Ἐκλογοδικείου ἐφηρμοζόντο αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρ. 2 καὶ ἐπόμενα τοῦ νόμου τῆς 20ῆς Ἰουλίου 1838 «περὶ ἐξαιρέσεως δικαστῶν ἢ ὀλοκλήρων δικαστηρίων». Τὸ θέμα αὐτὸ ρυθμίζεται νῦν ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 53 § 3 τοῦ Κώδικος Πολ. Δικονομίας. Κατὰ τὴν διάταξιν αὐτὴν, «αἵτησις ἐξαιρέσεως ὀλοκλήρου τοῦ Δικαστηρίου τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ πάντων τῶν μελῶν τῆς εἰσαγγελίας αὐτοῦ ἢ τόσων ἀρεοπαγιτῶν, ὥστε διὰ τοῦ ὑπολειπομένου ἀριθμοῦ αὐτῶν νὰ μὴ καθίσταται δυνατὴ ἡ νόμιμος συγκρότησις τοῦ δικαστηρίου τούτου, εἶναι ἀπαράδεκτος». Κατ' ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως, δὲν ἐπιτρέπεται, κατόπιν δηλώσεως αὐτοεξαιρέσεως ἢ αἰτήσεως ἐξαιρέσεως, ἡ ἐξαίρεσις ὀλοκλήρου τοῦ Δικαστηρίου ἢ τόσων μελῶν του, ὥστε νὰ εἶναι ἀδύνατος ἡ νόμιμος συγκρότησις αὐτοῦ. Κατ' ἀκολουθίαν, δὲν δύνανται π.χ. νὰ ἐξαίρεθοῦν περισσότεροι τῶν τεσσάρων Συμβούλων τῆς Ἐπιτρατείας, κληρωθέντων ὡς τακτικῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν μελῶν τοῦ Δικαστηρίου, οὔτε περισσότεροι τῶν τεσσάρων Ἀρεοπαγιτῶν, κληρωθέντων ὡσαύτως ὡς τακτικῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν μελῶν αὐτοῦ.

#### § 5.— Η ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΩΣ ΕΚΛΟΓΟΔΙΚΕΙΟΥ

I. Ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Δικαστηρίου ὡς Ἐκλογοδικείου ἐν γένει.

Τὸ ἄρθρ. 100 § 1 τοῦ Συντάγματος (ἄρθρ. 6 Κ.Α.Ε.Δ.) καθορίζει περιοριστικῶς τὰς διαφοράς, αἱ ὁποῖαι ὑπάγονται εἰς

τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου. Αἱ διαφοραὶ αὗται εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: α) ἡ ἐκδίκασις ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν (ἄρθρ. 58 Συντ.). β) ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων δημοψηφίσματος, ἐνεργουμένου κατὰ τὸ ἄρθρ. 44 § 2 τοῦ Συντάγματος· γ) ἡ κρίσις περὶ τῆς ἐκπτώσεως βουλευτοῦ (ἄρθρ. 55 § 2 καὶ 57 Συντ.). δ) ἡ ἄρσις τῶν συγκρούσεων μεταξὺ τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν ἢ μεταξὺ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων ἀφ' ἐνὸς καὶ τῶν ἀστικῶν καὶ ποινικῶν δικαστηρίων ἀφ' ἑτέρου ἢ τέλος μεταξὺ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ τῶν λοιπῶν δικαστηρίων· ε) ἡ ἄρσις τῆς ἀμφισβητήσεως περὶ τῆς οὐσιαστικῆς ἀντισυνταγματικότητος ἢ τῆς ἐννοίας διατάξεων τυπικοῦ νόμου, ἐὰν ἐξεδόθησαν περὶ αὐτῆς ἀντίθετοι ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου· στ) ἡ ἄρσις τῆς ἀμφισβητήσεως περὶ τὸν χαρακτηρισμὸν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου ὡς γενικῶς παραδεδεγμένων (ἄρθρ. 28 § 1 Συντ.). Αἱ ὑπὸ τὰ στοιχ. α' καὶ δ' διαφοραὶ ἀνετίθεντο ὑπὸ τοῦ προϊσχύσαντος Συντάγματος εἰς δύο εἰδικὰ δικαστήρια, ἥτοι ἀντιστοίχως εἰς τὸ Ἐκλογοδικεῖον (ἄρθρ. 73) καὶ τὸ Δικαστήριον Συγκρούσεων Καθηκόντων (ἄρθρ. 85). Αἱ ὑπὸ στοιχ. γ' διαφοραὶ ὑπήγοντο, κατὰ τὸ προϊσχῦσαν Σύνταγμα (ἄρθρ. 72 § 3), εἰς τὴν Βουλὴν. Αἱ λοιπαὶ τρεῖς διαφοραὶ δὲν προεβλέποντο ὑπὸ τοῦ προϊσχύσαντος Συντάγματος. Εἰς τὴν παροῦσαν παράγραφον θὰ ἐξετάσωμεν τὰς τρεῖς πρῶτας συναφεῖς ἀρμοδιότητος τοῦ Δικαστηρίου καὶ ἰδίως τὴν πρῶτην, δηλαδή τὴν ἀρμοδιότητα αὐτοῦ ὡς Ἐκλογοδικείου.

Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος ὀρίζει τὰ ἑξῆς: «Ἡ ἐξέλεξις καὶ ἡ ἐκδίκασις τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, κατὰ τοῦ κύρους τῶν ὁποίων ἐγείρονται ἐνστάσεις, ἀναφερόμεναι εἴτε εἰς ἐκλογικὰς παραβάσεις περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων, εἴτε εἰς ἔλλειψιν νομίμων προσόντων, ἀνατίθεται εἰς τὸ κατὰ τὸ ἄρθρον 100 Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον». Οὕτως, ἡ διάταξις αὕτη, εἰς τὴν ὁποίαν παραπέμπει ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 100 § 1 ἐδ. α'

τοῦ Συντάγματος<sup>1</sup>, ἐπανελάβεν αὐτολεξεῖ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 73 § 1 τῶν Συνταγμάτων τοῦ 1911 καὶ τοῦ 1952<sup>1α</sup>. Κατ' ἀκολουθίαν, τὸ ἰσχύον Σύνταγμα μετεβίβασεν εἰς τὸ Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον ἀμετάβλητον τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἐκλογοδικείου τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952.

Ἐκ τῆς διατυπώσεως τῆς προκειμένης συνταγματικῆς διατάξεως καὶ τῶν ἐν τῇ Β' Ἀναθεωρητικῇ Βουλῇ γενομένων σχετικῶν συζητήσεων<sup>2</sup> προκύπτει σαφῶς, ὅτι ὁ συνταγματικὸς

1. «Συνιστᾶται Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάγονται: α) Ἡ ἐκδίκασις ἐνστάσεων κατὰ τὸ ἄρθρον 58». Ἐν μέρει διάφορος ἦτο ἡ διατύπωσις τοῦ ἄρθρ. 100 § 1 ἐδ. α' τοῦ Σχεδίου Συντ. τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς, οὐδόλως μεταβάλλουσα τὴν ἔννοιαν τῆς διατάξεως: «Συνιστᾶται Εἰδικὸν Δικαστήριον εἰς ὃ ἀνήκει: α) Ἡ ἐκδίκασις ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων βουλευτικῶν ἐκλογῶν, εἴτε ἔνεκεν ἐκλογικῶν παραβάσεων κατὰ τὴν διενέργειαν αὐτῶν εἴτε ἔνεκεν ἐλλείψεως τῶν νομίμων προσόντων».

1α. Ἡ διάταξις περιελήφθη μὲ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς φράσεως «περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων» τόσον εἰς τὰ δημοκρατικὰ Συντ. τοῦ 1925 (ἄρθρ. 42 § 1) καὶ τοῦ 1927 (ἄρθρ. 43 § 1) ὅσον καὶ εἰς τὸ Σχέδιον Συντ. τῆς πρώτης Συντ. Ἐπιτροπῆς τῆς Δ' Ἀναθ. Βουλῆς (ἄρθρ. 42). Τὸ ἄρθρ. 121 § 1 στοιχ. ε' τοῦ Σχεδίου αὐτοῦ ἐπανελάβε τὴν διὰ τοῦ ἄρθρ. 42 καθιερωθεῖσαν ἀρμοδιότητα τοῦ Σ.τ.Ε. διὰ τῆς φράσεως «ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν». Ἡ μακρὰ καὶ πλεοναστικὴ διατύπωσις τῆς διατάξεως εἶναι πρωτότυπος, διαφέρουσα ἐκείνης τῆς ἀντιστοίχου διατάξεως τοῦ κρητικοῦ Συντ. καὶ τῶν Συντ. τῶν ἄλλων Κρατῶν. Ὁρθότερα θὰ ἦτο ἡ ἀκόλουθος διατύπωσις αὐτῆς: «Ἡ ἐκδίκασις τῶν κατὰ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν ὑποβαλλομένων ἐνστάσεων ἀνατίθεται...» ἢ «Ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους τῶν ἀμφισβητούμενων βουλευτικῶν ἐκλογῶν ἀνατίθεται...».

2. Οὕτω, κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 19-4-1911 ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, εἰς παρατήρησιν τοῦ βουλευτοῦ Κ α φ ε τ ζ ο π ο ὕ λ ο υ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ ἄρθρ. 73 τοῦ Σχεδίου τῆς Ἐπιτροπῆς προκύπτει ὅτι τὸ Ἐκλογ. θ' ἀποφαίνεται μόνον ἐπὶ τῶν δι' ἐνστάσεων προσβαλλομένων ἐκλογῶν, αἱ δὲ μὴ ἀμφισβητούμεναι θὰ ἐξελέγχωνται, ὡς καὶ πρότερον, ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἀπήντησεν «ὄχι». Ἐν συνεχείᾳ ἡ Βουλὴ ἀπέρριψε πρότασιν τοῦ αὐτοῦ βουλευτοῦ, ὅπως ἡ διάταξις, πρὸς ἄρσιν πάσης ἀμφιβολίας καὶ ἀποφυγὴν ἐν τῷ μέλλοντι περιπτώσεων ὁμοίων πρὸς ἐκείνην τοῦ Κ ο ν τ ο - μ ι χ ἄ λ ο υ, ὁ ὁποῖος δὲν θὰ εἰσῆρχετο εἰς τὴν Βουλὴν, ἀν αὕτη δὲν ἐξήλεγ-

νομοθέτης ἀφῆρσεν ἀπὸ τὴν Βουλὴν ὅλην τὴν προηγουμένην δικαιοδοσίαν τῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐξέλεξιν τῶν ἐκλογῶν, μετεβίβασε δὲ αὐτὴν εἰς τὸ Δικαστήριον μόνον ἐν μέρει καὶ δὴ μόνον καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἔλεγχον τοῦ κύρους τῶν ἀμφισβητούμενων ἐκλογῶν<sup>3</sup>. Ἐντεῦθεν ἐπεται ὅτι αἱ μὴ ἐμπροθέσμως δι' ἐνστάσεως προσβληθεῖσαι ἐκλογαὶ καθίστανται ὀριστικαὶ καὶ ἀμετάκλητοι, ὁ δὲ συντεταγμένος νομοθέτης δὲν δύναται ν' ἀναθέσῃ εἰς τὸ Δικαστήριον ἢ τὴν Βουλὴν τὴν ἐξέλεξιν καὶ τῶν μὴ ἀμφισβητούμενων ἐκλογῶν. Ἡ τοιαύτη ρύθμισις τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος, τὴν ὁποίαν εἰσήγαγον κατὰ τὸ ἀγγλικὸν πρότυπον<sup>4</sup> καὶ τὰ Συντάγματα ἄλλων Κρατῶν<sup>5</sup>, δὲν

χεν ἐξ ἐπαγγέλματος τὰς ἐκλογάς, διατυπωθῇ ὡς ἐξῆς: «Ἡ ἐξέλεξις καὶ ἐκδίκασις τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, κατὰ τοῦ κύρους τῶν ὁποίων ἐγείρονται ἐνστάσεις..., ἀνατίθεται εἰς Εἰδικὸν Δικαστήριον..., περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἡ Βουλὴ ἐξετάζει τὰ πληρεξούσια καὶ ἀποφασίζει περὶ τῶν ἀναφυόμενων ἀμφισβητήσεων», ἢ, ἄλλως, «ἡ ἐξέλεξις καὶ ἐκδίκασις πασῶν τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν ἀνατίθεται...». Τὸ ζήτημα ἀνεκινήθη καὶ κατὰ τὴν ἐπομένην συνεδρίαν (20-4-1911), κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Βενιζέλος, εἰς ἐρώτησιν τοῦ βουλευτοῦ Μάρκου «τὶ γίνεται, κύριε Πρόεδρε, διὰ τὰς ἐκλογάς, κατὰ τοῦ κύρους τῶν ὁποίων δὲν ἐγείρονται ἐνστάσεις;» ἀπήντησε τὰ ἀκόλουθα: «Περὶ αὐτῶν δὲν θὰ γίνῃ τίποτε. Ἐὰν ἐντὸς τῆς ὀρισθησομένης προθεσμίας δὲν ὑποβληθῇ ἔνστασις κατ' αὐτῶν, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἐξετασθῇ τὸ κύρος αὐτῶν». Βλ. Ἐφημ. τῶν Συζητήσεων, τ. I, σ. 1680 ἐπ., 1689.— Ὁ Βενιζέλος εἰσήγαγεν ἐν προκειμένῳ προδήλως τὴν ρύθμισιν τοῦ κρητικοῦ Συντ. (ἄρθρ. 45 Συντ. 1899, ἄρθρ. 66 Συντ. 1907), διὰ τοῦ ὁποίου ἀντίθετο εἰς τὸ Ἐκλογ. «ἡ ἐξέλεξις τῶν ἀμφισβητούμενων βουλευτικῶν ἐκλογῶν».

3. Κ. Γεωργιόπουλου, Παραδόσεις Ἐκλογικοῦ Δικαίου, 1955, σ. 64· Ζέγγελη, *op. cit.*, ἐκδ. 2α, σ. 203, 206· Κυριακόπουλου, Συντ. Δικ., σ. 412· τοῦ αὐτοῦ, Διοικ. Δικ., τ. III, σ. 61· Ν. Ν. Σαριπόλου, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 304, σημ. 3· Σγουρίτσα, Συντ. Δικ., τ. I, σ. 282.

4. Ἄρθρ. 50 τῆς Parliamentary Elections Act τοῦ 1868, ἄρθρ. 107 § 1 τοῦ ἰσχύοντος Ἐκλ. Κ.

5. Οὕτω π.χ. ἄρθρ. 141 § 1 Συντ. Αὐστρίας, ἄρθρ. 85 καὶ 145 Συντ. Κύπρου, ἄρθρ. 59 Συντ. Γαλλίας (ἄρθρ. 34 § ord. τῆς 7-11-1958 περὶ τοῦ C. C., βλ. Charnay, *op. cit.*, σ. 164 ἐπ., 243, Philip, *Les attribu-*



εἶναι *de lege ferenda* ὀρθή ἐν ὧσει τοῦ προεχόντως ἀντικειμενικοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν, ὁ ὁποῖος ἐπιβάλλει τὸν ἐξ ἐπαγγέλματος ἔλεγχον ὅλων τῶν ἐκλογῶν.

Τὸ Σύνταγμα ἀναθέτει εἰς τὸ Δικαστήριον τὴν κρίσιν τοῦ κύρους τῶν ἀμφισβητουμένων ἐκλογῶν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Μὲ ἄλλας λέξεις, τὸ Δικαστήριον εἶναι ἀρμόδιον διὰ τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται τόσον εἰς ἐκλογικὰς παραβάσεις ὅσον καὶ εἰς ἔλλειψιν προσόντων. Εἰς τὴν Βουλὴν παρέμεινε μετὰ τὴν συνταγματικὴν ἀναθεώρησιν τοῦ 1911 μόνον ἡ ἀρμοδιότης ν' ἀποφασίζῃ ἐπὶ τῶν ἀμφισβητήσεων, αἱ ὁποῖαι ἀνεφύοντο ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἔκπτωσιν ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος ἔνεκα ἐπιγενομένης στέρησεως τῶν θετικῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος (ἄρθρ. 70 § 2 ἐδ. β' Συντ. 1911<sup>6</sup> καὶ 1952, ἄρθρ. 38 § 2 ἐδ. β' Συντ. 1925,

tions et le rôle du Conseil const. κλπ., σ. 59 ἐπ.) καὶ ἄρθρ. 324 καὶ 329 Συντ. Ἰνδίας.—'Εν Γερμανίᾳ ὑπὸ τὸ ἄρθρ. 31 WRV, τὸ ὁποῖον δὲν ἐρρύθμιζε ρητῶς τὸ ζήτημα, ἐκράτησεν ἡ ἀποφίσις ὅτι τὸ Ἐκλογ. ἐξήλεγχεν ἐξ ἐπαγγέλματος ὅλας τὰς ἐκλογὰς τῶν μελῶν τοῦ Reichstag (ἄρθρ. 5 τῆς WPO τῆς 8-10-1920, W. Jellinek, *Verfassung und Verwaltung des Reiches und der Länder*, ἐν Teubners Handbuch der Staats- und Wirtschaftskunde, τμήμα 1, τ. III, ἐκδ. 2α, 1926, σ. 63). Τοῦ ἄρθρ. 41 τοῦ G. G. ὁμιλοῦντος γενικῶς περὶ τῆς «Wahlprüfung», τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ ὁμοσπ. WPG ἐπιτρέπει μόνον τὸν ἔλεγχον τῶν δι' ἐνστάσεως (Einspruch) προσβαλλομένων ἐκλογῶν (Mangoldt-Klein, op. cit., σ. 921, Maunz-Dürig-Herzog, op. cit., ὑπ' ἄρθρ. 41, σ. 7, Randnr. 21). Ὑπὸ τὴν ἀνάλογον διατύπωσιν τῶν Συντ. τῶν ὁμοσπόνδων Χωρῶν θεσπίζουν τὸν ἐξ ἀπαγγέλματος ἔλεγχον τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν ἢ Ἑσση (ἄρθρ. 6 WPG τῆς 3-9-1948), ἢ Ρηνανία-Παλατινάτον (ἄρθρ. 1 τῆς WPO τῆς 16-1-1952) καὶ τὸ Σιλέσβιχ-Χολστάϊν (ἄρθρ. 36 § 1 τοῦ ἐκλογ. ν. τῆς 17-7-1959).—'Εν Ἑλβετίᾳ ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν ἐνεργεῖται ὡσαύτως κατόπιν ὑποβολῆς σχετικῆς ἐνστάσεως (Beschwerde), ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς ἀπαραίτητος προϋπόθεσις (conditio sine qua non) διὰ τὴν γένεσιν τῆς ἐκλογικῆς δίκης (Picenoni, op. cit., σ. 122 ἐπ.).

6. Ἡ διάταξις ἐψηφίσθη κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς 4-3-1911 κατόπιν προτάσεως τοῦ Βενιζέλου: «...» Ἀν ἀρμοδιότητα περὶ τούτου δὲν ἔχῃ, πρέπει νὰ τῆς τὴν δώσωμεν, λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ Δικαστήριον δὲν εἶναι

άρθρ. 39 § 2 έδ. β' Συντ. 1927) και αρνητικῶν προσόντων τῆς έκλογιμότητος ἢ τῆς διατηρήσεως ἢ ἀποδοχῆς έργων ἀσυμβιβάστων πρὸς τὰ καθήκοντα τοῦ βουλευτοῦ (άρθρ. 72 § 3 Συντ. 1952) <sup>7 8</sup>. 'Η διατήρησις τῆς ἐν λόγῳ ἀρμοδιότητος τῆς Βουλῆς ἦτο ἐπικριτέα, θὰ ἔπρεπε δὲ αὕτη διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ν' ἀνατεθῇ εἰς τὸ Δικαστήριον ἡδὴ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1911 <sup>9 10</sup>. 'Η ἀπὸ τῆς προκειμένης ἀπόψεως διάκρισις μεταξὺ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς ἐκπτώσεως ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος, ἡ ὁποία κρατεῖ ἀνέκαθεν καὶ εἰς τὴν 'Αγγλίαν <sup>11</sup>, εἶναι προδήλως ὅλως

πάγιον, ἀλλ' ἔκτακτον. Εἶναι ὀρθότερον εἰς τοιαύτας περιπτώσεις νὰ θεωρῶμεν τὴν Βουλὴν ἀρμοδιάν...» (βλ. 'Εφημ. τῶν Συζητήσεων, τ. I, σ. 1558).

7. Τὸ Σύντ. τοῦ 1911 δὲν περιέλαβε σχετικὴν διάταξιν, ἀλλ' ὁ Βενιζέλος προσέβη μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ άρθρ. 72 εἰς τὴν ἀκόλουθον ἐρμηνευτικὴν δῆλωσιν ἀναγραφεῖσαν ἐν τοῖς Πρακτικοῖς δι' ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς: «'Η Βουλὴ θ' ἀποφαίνεται περὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν, κατὰ τὸ άρθρ. 72, ἐπέρχεται ἐκπτώσις τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος, ἐνεκεν ἀποδοχῆς ὑπὸ βουλευτοῦ τῶν ἐν τῷ άρθρ. 71 καθηκόντων ἢ έργων, καθόσον συντρέχουσι πάντες οἱ ὅροι τῆς ἀναλόγου ἐφαρμογῆς τῆς διατάξεως τοῦ άρθρ. 70» ('Εφημ. Συζητήσεων, τ. I, σ. 1631). 'Η δῆλώσις αὕτη περιελήφθη εἰς τὸ άρθρ. 72 § 3 τοῦ προΐσχύσαντος Συντ. (βλ. ἔκθεσιν 'Επιτρ. ΞΗ' Ψηφισμ. Δ' 'Αναθ. Βουλῆς, Πρακτικά, σ. κβ').

8. Τὴν ἀρμοδιότητα αὐτὴν τῆς Βουλῆς περιέλαβε καὶ τὸ Σχέδιον Συντ. τῆς πρώτης Συνταγμ. 'Επιτροπῆς τῆς Δ' 'Αναθ. Βουλῆς (άρθρ. 40 § 2 έδ. 2, 48 §§ 7), ἡ ὁποία ἀπέρριψε τὴν πρότασιν τοῦ 'Αλ. Βαμβέτσου περὶ μεταβιβάσεως αὐτῆς εἰς τὸ 'Εκλογ. καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Κ. Καλλία προταθεῖσαν μέσῃν λύσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ 'Εκλογ. θ' ἀπεφαίνετο ἐπὶ τοῦ ζητήματος μετὰ προηγουμένην παραπομπήν του εἰς αὐτὸ δι' ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς» (βλ. Πρακτικά, τ. II, σ. 713 ἐπ.).

9. Σύμφωναι οἱ 'Αλ. Βαμβέτσος (op. cit., Ν. Δίκαιον, τ. 15, σ. 409, σημ. 1 καὶ ΝοΒ 14, σ. 189) καὶ Δ. Τσάτσος (Τὸ κοινοβουλευτικὸν ἀσυμβιβαστον ἐν τῷ 'Ελληνικῷ Συνταγματικῷ Δικαίῳ, 1965, σ. 139, σημ. 2, 196 ἐπ.) — Πρβλ. Σγουρίτσα, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 289, σημ. 2.

10. Βλ. περὶ τοῦ λόγου τῆς διατηρήσεως τῆς ἀρμοδιότητος αὐτῆς τῆς Βουλῆς ἀνωτ., σ. 81, σημ. 6.

11. Βλ. Charnay, op. cit., σ. 367 ἐπ.· May, Treatise on the law κλπ., σ. 185 ἐπ.

ἀδικοιολόγητος καὶ ἀντιφατική<sup>12</sup>. Οἱ νομοθέται τῶν λοιπῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν, τὰ ὁποῖα εἰσήγαγον τὸν θεσμὸν τοῦ Ἐκλογοδικείου ἢ μικτὰ συστήματα ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν, ἐθεώρησαν ὁρθῶς ὡς αὐτονόητον τὴν εἰς τὸ ἐλέγχον τὸ κῦρος τῶν ἐκλογῶν ὄργανον ἀνάθεσιν καὶ τῆς κρίσεως τοῦ ζητήματος τῆς ἐκπτώσεως ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος<sup>13</sup>.—Τὸ θέμα συνεζητήθη κατὰ τὴν τελευταίαν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος. Ἦδη αἱ διατάξεις τῶν ἀρθρ. 57 § 7<sup>14</sup> καὶ 100 § 1 ἐδ. γ'<sup>15</sup> τοῦ Κυβερνητικοῦ Σχεδίου Συντάγματος ἀνέθετον τὴν κρίσιν περὶ τῆς ἐκπτώσεως ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος εἰς τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον. Ἡ Α' Ὑποεπιτροπὴ τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 24ης Φεβρουαρίου 1975 ἐψήφισε κατὰ πλειοψηφίαν τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 100 § 1 ἐδ. γ' τοῦ Σχεδίου αὐτοῦ<sup>16</sup>. Ἀντιθέτως, ἡ Β' Ὑποεπιτροπὴ κατὰ

12. Βλ. ἀνωτ., σ. 56, σημ. 35.

13. Οὕτως ἀρθρ. 141 § 1 ὁμοσπον. Συντ. Αὐστρίας, ἀρθρ. 8 καὶ 20 τῆς ordon. n° 58-998 τῆς 24-10-1958 περὶ τῶν ὄρων τῆς ἐκλογιμότητος καὶ τῶν κοινοβουλευτικῶν ἀσυμβιβάστων τῆς Γαλλίας, ἀρθρ. 41 § 1 G.G. Δ. Γερμανίας (ἀρθρ. 31 § 1 WRV) καὶ αἱ ἀντίστοιχοι διατάξεις τῶν Συντ. τῶν ὁμοσπόνδων Χωρῶν αὐτῆς (ἀρθρ. 31 § 1 Συντ. Βάδης-Burττεμβέργης, ἀρθρ. 33 § 3 Συντ. Βαυαρίας, ἀρθρ. 9 § 1 Συντ. Ἀμβούργου, ἀρθρ. 78 § 1 Συντ. Ἑσσης, ἀρθρ. 5 § 1 Συντ. Κ. Σαξωνίας, ἀρθρ. 33 Συντ. Βορείου Ρηνανίας-Βεστφαλίας, ἀρθρ. 82 § 1 Συντ. Ρηνανίας-Παλατινάτου).—Ἡ γερμανικὴ ἐπιστήμη (βλ. Mangoldt-Klein, op. cit., σ. 921, Maunz, op. cit., σ. 332, Maunz-Dürig-Herzog, op. cit., ὑπ' ἀριθ. 41. σ. 1 ἐπ.) ἐν ὧσιν τῆς προφανοῦς ὁμοιότητος τῶν δύο θεμάτων ἐδημιούργησεν ἓνα εὐρύτερον ὅρον καὶ δὴ τὸν ὅρον «ἐξέλεγξις τῶν ἐκλογῶν ὑπὸ εὐρεῖαν ἔννοιαν (Wahlprüfung im weiteren Sinne), περιλαμβάνοντα τὴν «ἐξέλεγξιν τῶν ἐκλογῶν ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν» (Wahlprüfung im engeren Sinne) καὶ τὴν κρίσιν τῆς ἀπωλείας τῆς βουλευτικῆς ιδιότητος (Mandatsprüfung).

14. «Ἐπὶ ἀμφισβητήσεως περὶ τῶν ἀσυμβιβάστων καὶ τῆς ἐκπτώσεως ἀποφαίνεται τὸ κατὰ τὸ ἀρθρον 100 τοῦ παρόντος Δικαστηρίου».

15. Εἰς τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον ἀνήκει «γ) ἡ κρίσις περὶ τῶν ἀσυμβιβάστων ἢ τῆς ἐκπτώσεως βουλευτοῦ κατὰ τὰ ἀρθρα 55 § 3 καὶ 57 τοῦ παρόντος».

16. Ὁ Βουλευτὴς Α. Κανελλόπουλος εἶπεν: «Ἐμεῖς ζητοῦμεν

την συνεδρίασιν τῆς 24ης Φεβρουαρίου 1975 ἐτροποποίησε τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 57 § 7 τοῦ Σχεδίου, διατηρήσασα τὴν ἐν προκειμένῳ ἀρμοδιότητα τῆς Βουλῆς<sup>17</sup>. Ἡ Ὁλομέλεια τῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 25ης Φεβρουαρίου 1975 σχεδὸν ὁμοφώνως υἱοθέτησε τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 57 § 7 τοῦ Σχεδίου τῆς Κυβερνήσεως<sup>18</sup>. Ἡ Βουλὴ κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς 9ης Ἀπριλίου καὶ 12ης Μαΐου 1975 ἐψήφισε τὰς διατάξεις τοῦ Κυβερνητικοῦ Σχεδίου<sup>19</sup>. Ἡ ἐπιτυχὴς καινοτομία περιελήφθη τελικῶς εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 100 § 1 ἐδ. γ' τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, ἡ ὁποία ἀναθέτει εἰς τὸ Δικαστήριον τὴν κρίσιν περὶ τῆς ἐκπτώσεως τῶν βουλευτῶν ἔνεκα ἐπιγενομένης στέρησεως τῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος ἢ διατηρήσεως ἢ ἀποδοχῆς ἔργων ἀσυμβιβάστων πρὸς τὸ βουλευτικὸν

τὴν διαγραφὴν τῆς παραγράφου (ἄρθρ. 100 § 1 ἐδ. γ') καὶ ἐπ' αὐτοῦ θέλομεν ὀνομαστικὴν ψηφοφορίαν». Κατὰ τὴν διεξαχθεῖσαν ὀνομαστικὴν ψηφοφορίαν ἐψήφισαν ὑπὲρ τῆς διαγραφῆς 4, κατ' αὐτῆς 13. Βλ. Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῶν Ὑποεπιτροπῶν τῆς ἐπὶ τοῦ Συντ. 1975 Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, 1975, σ. 304.—Ὁ εἰσηγητὴς τῆς πλειοψηφίας Βουλευτῆς Κ. Τριανταφύλλου εἶπε σχετικῶς τὰ ἑξῆς: «Διὰ τὰ τῶν ἐκπτώσεων τῶν βουλευτῶν προσωπικῶς θὰ προετίμων νὰ ἀποφασίζῃ ἡ Βουλὴ, ὡς μέχρι τοῦδε, διότι αὕτη θὰ δύναται νὰ κρίνῃ μὲ εὐρύτητα τὰ στοιχεῖα ἐκάστης υποθέσεως, παρὰ ταῦτα ὅμως ἀποδέχομαι τὴν ὑπαγωγὴν καὶ τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ εἰς τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον, ἐφ' ὅσον τοῦτο συνιστᾶται μὲ τόσον εὐρείας ἀρμοδιότητος». Βλ. αὐτόθι, σ. 290.

17. Ἄρθρ. 57 § 5 τοῦ Σχεδίου, ὅπως διεμορφώθη ὑπὸ τῆς Ὑποεπιτροπῆς αὐτῆς: «Ἐπὶ ἀμφισβητήσεως περὶ τῶν ἀσυμβιβάστων καὶ τῆς ἐκπτώσεως ἀποφαίνεται ἡ Βουλὴ ἐν ὀλομελείᾳ». Ὑπὲρ τῆς διατάξεως ἐψήφισαν 11, κατ' αὐτῆς 2. Βλ. Πρακτικὰ τῶν Ὑποεπιτροπῶν κ.τ.λ., σ. 535.

18. Τὴν ψήφισιν τῆς διατάξεως αὐτῆς εἰσηγήθη ὁ Γενικὸς Εἰσηγητὴς τῆς πλειοψηφίας Βουλευτῆς Δ. Παπασπύρου, ὑπεστήριξε δὲ ἐνθέρμως ὁ Πρόεδρος τῆς ΕΔΑ Ἡλ. Ἡλιοῦ, εἰπὼν μεταξύ ἄλλων ὅτι «ἐγγύησις εἶναι νὰ μὴ κρίνωμεν ἡμεῖς περὶ ἡμῶν αὐτῶν. Νὰ ὑπάρχῃ ἓνα δικαστήριον». Βλ. Ἐπίσημα Ἐστενογραφημένα Πρακτικὰ τῆς Ὁλομελείας τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συντάγματος 1975, 1975, σ. 101, 159 ἐπ.

19. Βλ. Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν Συζητήσεων τοῦ Συντ. 1975, 1975, σ. 176, 754.

ἀξίωμα. Κατ' ἀκολουθίαν, τὸ Δικαστήριον εἶναι ἀποκλειστικῶς ἀρμόδιον πρὸς κρίσιν οἰουδήποτε ζητήματος, τὸ ὅποιον ἀφορᾷ τὴν σύνθεσιν τῆς Βουλῆς, δηλαδή τόσον τὴν κτῆσιν ὅσον καὶ τὴν ἀπώλειαν τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος.—'Εν ὅψει τῆς τοιαύτης ἐνιαίας ρυθμίσεως τοῦ ὀργάνου κρίσεως τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν καὶ τῆς ἐκπτώσεως τῶν βουλευτῶν δὲν γεννᾶται πλέον τὸ ζήτημα, τὸ ὅποιον ἐγεννήθη καὶ συνεζητήθη ζωηρῶς ὑπὸ τὸ κράτος τῶν προηγουμένων Συνταγμάτων μας καὶ τὸ ὅποιον ἀνεφέρετο εἰς τὸ κριτήριον διαχωρισμοῦ τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ 'Εκλογοδικείου ἀπὸ ἐκείνης τῆς Βουλῆς <sup>20</sup>. 'Η διάκρισις μεταξὺ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς συνδρομῆς τῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος καὶ τῆς ἐκπτώσεως τοῦ βουλευτοῦ ἔχει νῦν σημασίαν μόνον ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμοστέαν διαδικασίαν καὶ δὴ ἂν θὰ ἐφαρμοσθοῦν ἀντιστοίχως αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρ. 24-34 ἢ αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρ. 39-41 τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ 'Ανωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου <sup>21</sup>. Τὸ κριτήριον τῆς διακρίσεως εἶναι ἐν προκειμένῳ, ὅπως ἀκριβῶς ἦτο καὶ τὸ κριτήριον διαχωρισμοῦ τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ 'Εκλογοδικείου καὶ τῆς Βουλῆς, καθαρῶς *χρονικόν*: Κατὰ τὴν διαδικασίαν τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν κρίνεται ἡ *μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἐκλογῆς* συνδρομὴ τῶν προσόντων τοῦ ἐκλογίμου, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖται διὰ τὸ κῦρος τῆς ἐκλογῆς (τῆς κτήσεως τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος), ἐνῶ κατὰ τὴν διαδικασίαν τῆς ἐκπτώσεως ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος κρίνεται ἡ *μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς* στέρησις τῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος, ἡ ὁποία συνεπάγεται τὴν ἐκπτωσιν (ἀπώλειαν) τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος.

'Η διάταξις τοῦ ἄρθρ. 100 § 1 ἐδ. β' τοῦ Συντάγματος ἀναθέτει εἰς τὸ Δικαστήριον «τὸν ἔλεγχον τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων δημοψηφίσματος, ἐνεργουμένου κατὰ τὸ ἄρθρον 44

20. Βλ. τὰς προηγουμένας ἐκδ. τοῦ παρόντος ἔργου, σ. 58-61.

21. 'Η κρίσις τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς διαπράξεως ἐκλογικῶν παραβάσεων δύναται νὰ γίνεταί μόνον κατὰ τὴν διαδικασίαν ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν (ἄρθρ. 24-34 Κ.Α.Ε.Δ.).

§ 2». Ἐκ τῆς σαφοῦς διατυπώσεως τῆς διατάξεως αὐτῆς συνάγεται, ὅτι τὸ Δικαστήριον ἐλέγχει τὸ κύρος τοῦ δημοψηφίσματος καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος καὶ ὄχι μόνον κατόπιν ἐνστάσεων. Ἡ ἐννοια αὐτὴ τῆς διατάξεως, τὴν ὁποίαν ἐπαναλαμβάνει ἀμετάβλητον ἢ μεταβατικὴ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 115 § 2 στοιχ. β' τοῦ Συντάγματος, προκύπτει καὶ ἀπὸ τὴν ἀντιπαραβολὴν τῆς πρὸς τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρ. 58 καὶ 100 § 1 ἐδ. α' τοῦ Συντάγματος, αἱ ὁποῖαι ἀναθέτουν εἰς τὸ Δικαστήριον μόνον τὴν ἐκδίκασιν ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν προεβλέψαμεν διὰ τοῦ εἰς τὴν Ἀναθεωρητικὴν Ἐπιτροπὴν ὑποβληθέντος Σχεδίου μας καὶ τὸν ἐξ ἐπαγγέλματος ἑλεγχον τοῦ κύρους τοῦ δημοψηφίσματος<sup>22</sup>. Ἐν τούτοις, ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν ἐδέχθη τὴν ἀποψίν μας καὶ ἐψήφισε τὸ ἄρθρ. 35 τοῦ Κώδικος, τὸ ὁποῖον θεσπίζει μόνον τὸν κατόπιν ὑποβολῆς ἐνστάσεων ἑλεγχον τοῦ κύρους τοῦ δημοψηφίσματος<sup>23</sup>.

22. Ἀρθρ. 38: «Τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον ἐλέγχει τὸ κύρος καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας προκηρυχθέντος καὶ διεξαχθέντος ἐπὶ κρισίμων ἐθνικῶν θεμάτων δημοψηφίσματος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν εἰς αὐτὸ ἀποστελλομένων ἀντιγράφων τῶν πράξεων τῶν κατὰ νόμον ἀρμοδίων ὀργάνων διὰ τὴν διενέργειαν τοῦ δημοψηφίσματος καὶ τῶν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος κεφαλαίου ἀσκουμένων ἐνστάσεων».—Ἀρθρ. 43: «Τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον, διαπιστοῦν ἐξ ἐπαγγέλματος ἢ κατ' ἀποδοχὴν σχετικῆς ἐνστάσεως παράβασιν τοῦ νόμου περὶ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ δημοψηφίσματος, ἢ ὁποία καθιστᾷ ἀμφίβολον τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τοῦ δημοψηφίσματος, διατάσσει τὴν ἐπανάληψιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἢ τὰς ἐκλογικὰς περιφέρειας, εἰς τὰς ὁποίας διεπράχθη ἢ παράβασις».

23. Ἐπὶ τοῦ ἁρθροῦ αὐτοῦ ἐμειοψηφήσαμεν, ὑποστηρίζαντες τὴν γνώμην, «ὅτι ὁ ἑλεγχος τοῦ κύρους δημοψηφίσματος δέον, κατὰ τὸ ἄρθρ. 100 § 1 στοιχ. β' τοῦ Συντάγματος, νὰ διενεργῇται καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος, δεδομένου ὅτι ἡ συνταγματικὴ αὐτὴ διάταξις, τὴν ὁποίαν ἐπαναλαμβάνει ἀμετάβλητον καὶ τὸ ἄρθρ. 115 § 2 στοιχ. β' τοῦ Συντάγματος, ἀναθέτει εἰς τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον τὸν «ἑλεγχον τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων δημοψηφίσματος» καὶ ὄχι, ὅπως προκειμένου περὶ τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, μόνον τὴν ἐκδίκασιν τῶν κατὰ τοῦ κύρους αὐτοῦ ἀσκουμένων ἐνστάσεων».

## II. Ἡ ἐκδίκασις ἐνστάσεων ἀναφερομένων εἰς ἐκλογικὰς παραβάσεις.

1.— Τὸ πρῶτον σκέλος τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Δικαστηρίου ὡς Ἐκλογοδικεῖον περιλαμβάνει τὴν ἐκδίκασιν ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς «ἐκλογικὰς παραβάσεις περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων» (ἄρθρ. 58 Συντ.). Ἡ διατύπωσις τῆς διατάξεως καὶ δὴ ἡ φράσις «περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων», τὴν ὁποίαν ὀρθῶς δὲν περιέλαβον τὰ δημοκρατικὰ Συντάγματα τοῦ 1925 καὶ 1927 καὶ τὸ Σχέδιον Συντάγματος τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Β' Ψηφίσματος τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς, ἐγέννησε πολλὰς ἐρμηνευτικὰς δυσχερείας. Ἦδη ἀπὸ τῆς πρώτης ἐφαρμογῆς τῆς διατάξεως ἐγεννήθη καὶ ἡμφεσβητήθη ζωηρῶς τὸ ζήτημα, ἂν ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Δικαστηρίου περιορίζεται μόνον εἰς τὴν κρίσιν τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ψηφοφορίας συντελουμένων ἐκλογικῶν παραβάσεων ἢ ἐκτείνεται καὶ εἰς τὴν κρίσιν τῶν πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς ψηφοφορίας ἐκλογικῶν παραβάσεων. Ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικεῖου ἀρχικῶς ἐκυμάνθη μεταξὺ τῆς στενῆς καὶ τῆς εὐρείας ἐρμηνείας τῆς διατάξεως. Ἦδη ὅμως ἐκράτησεν ἐν αὐτῇ ἡ εὐρεῖα ἐρμηνεία, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Δικαστηρίου ὑπάγονται κατ' ἀρχὴν ὅλαι αἱ ἀπὸ τῆς προκηρύξεως τῶν ἐκλογῶν μέχρι καὶ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ἐκλεγέντων συντελούμεναι ἐκλογικαὶ παραβάσεις. Οὕτω π.χ. τὸ Ἐκλογοδικεῖον τοῦ 1951<sup>24</sup> ἐδέχθη, ὅτι «ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐκλογῆς νοητέον οὐ μόνον ἡ ἡμέρα τῆς ψηφοφορίας, ἀλλὰ πᾶσαι αἱ διὰ τὴν διενέργειαν αὐτῆς ἐπὶ μέρους πράξεις καὶ ἐνέργειαι ἀπὸ τῆς προκηρύξεως τῶν ἐκλογῶν μέχρι καὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων Δικαστηρίων ἀνακηρύξεως ὡς Βουλευτῶν τῶν ἐπιτυχόντων ὑποψηφίων» καί, συνεπῶς, «πᾶσα πλημμέλεια εἰς οἰανδήποτε τῶν κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀπαρτιζουσῶν τὴν σύνθετον ἐννοίαν τῆς ἐκλογῆς εἰρημένων ἐπὶ μέρους πράξεων καὶ πᾶσα τῶν ἀφορώντων

24. Ἀποφ. 18 καὶ 19 (σκέψις 2α).— Βλ. καὶ τὰς ἀποφ. 20, 21, 31, 36 καὶ 41 αὐτοῦ.

ταύτας Νόμων παράβασιν υπάγεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ἐκλογοδικείου, ἣν οὔτε περιορίζει ὁ ἤδη ἰσχύων ἐκλογικὸς νόμος... οὔτε καὶ δύναται νὰ περιορίσῃ, συνταγματικῶς θεσπισθεῖσαν». Τὴν αὐτὴν ἀποφιν υἱοθέτησε καὶ ἡ νεωτέρα νομολογία<sup>25</sup>.—Ἡ ἀποφιν αὐτὴ τῆς νομολογίας, ἡ ὁποία ἐκράτησε καὶ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ<sup>26</sup>, εἶναι ὀρθή. Ἡ ἀληθὴς ἐννοια τῆς διατάξεως εἶναι ὅτι αὕτη καθιερώνει τὴν ἀρχήν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὸ Ἐκλογοδικεῖον υπάγεται ἡ ὀριστικὴ καὶ ἀμετάκλητος κρίσις πάσης παραβάσεως τοῦ Ἐκλογικοῦ Δικαίου ὁποτεδῆποτε συντελουμένης καὶ ἀφορώσης τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς<sup>27</sup>. Ἡ τοιαύτη εὐρυτάτη ἐννοια τῆς διατάξεως ἀνταποκρίνεται προδήλως εἰς τὴν θέλησιν τοῦ συνταγματικοῦ νομοθέτου, ὁ ὁποῖος ἐθεώρησε τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ θεσμοῦ τοῦ Ἐκλογοδικείου ὡς μίαν τῶν σπουδαιοτάτων κατὰ τὸ ἔτος 1911 ψηφισθεισῶν καινοτομιῶν<sup>28</sup>, καὶ ὁποῖος ἀνέθεσε τὸν ἔλεγχον τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν εἰς ἐν Δικαστήριον τοιαύτης συνθέσεως. Ὑπὲρ τῆς εὐρυτάτης ἐρμηνείας τῆς διατάξεως συνηγορεῖ ἀναμφιβόλως καὶ τὸ ἄρθρ. 11 § 1 τοῦ ὑπὸ τῆς Β' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς ψηφισθέντος Ν. Γ'ΛΝΕ' (ἄρθρ. 11 § 1 Ν.Δ. 2202), κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ Ἐκλογοδικεῖον ἡδύνατο ν' ἀκυρώσῃ τὴν ἐκλογὴν «διὰ παράβασιν τῶν διατάξεων τῶν νόμων καὶ ἐν γένει διὰ πλημμελείας τῆς ἐκλογῆς». Ὁ ἰσχύων Ἐκλογικὸς Κῶδιξ (Ν.Δ. 4274/1962) δὲν περιέλαβε τὴν διατύπωσιν τῆς διατάξεως αὐτῆς ἢ, τοῦλάχιστον, τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 73 § 1

25. Ἀποφ. 13-16, 21, 24-29, 31-33, 35, 36, 40, 43-48, 51, 52, 58, 63-66, 68, 69-77, 79/1958, 25/1964.

26. Βαμβέτσου, *op. cit.*, Θέμ. ΞΔ' σ. 410, § 5, Ν. Δίκαιον ΙΒ', σ. 486, § 13, σημ. 34, Ν. Δίκαιον ΙΕ', σ. 7 ἐπ. Συγυρίτσα, *op. cit.*, τ. Ι, σ. 282 ἐπ.

27. Πρβλ. ἐν Γερμανίᾳ Maunz - Dürig - Herzog, *op. cit.*, ὑπ' ἄρθρ. 41, σ. 2.

28. Βλ. ἀνωτ., σ. 31.



τοῦ Συντάγματος, ἀλλ' υἱοθέτησε μίαν ἄλλην διατύπωσιν, ἡ ὁποία φαίνεται περιορίζουσα τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Δικαστηρίου. Οὗτος (ἄρθρ. 116 § 1, 119 § 1 καὶ 121 § 1) διακρίνει τὸ προκείμενον σκέλος τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Ἐκλογοδικείου εἰς «παράβασεις τοῦ νόμου κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν» («παράβασις τοῦ νόμου κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐκλογῆς») καὶ «ἐσφαλμένην ἀρίθμησιν τῶν ψήφων» («λάθος περὶ τὴν ἀρίθμησιν τῶν ψήφων»). Ἐπὶ τῆς διατυπώσεως αὐτῆς (ἄρθρ. 72 τοῦ σχεδίου Ν.Δ.) ἔγινε συζήτησις ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ κατὰ τὴν συνεδρίασιν 4 τῆς 5ης Νοεμβρίου 1962, κατὰ τὴν ὁποίαν αὕτη καὶ δὴ ἡ ἀντικατάστασις τῆς λέξεως «περὶ» τοῦ ἄρθρ. 73 § 1 τοῦ Συντάγματος διὰ τῆς λέξεως «κατὰ» ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν βουλευτῶν Σ. Ἡλιοπούλου<sup>29</sup> καὶ Ν. Ζορμπᾶ<sup>30</sup> ὡς περιορίζουσα τὴν συνταγματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἐκλογοδικείου. Ἀντιθέτως, οἱ βουλευταὶ Γ. Ράλλης (Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν)<sup>31</sup>, Κ. Μητσο-

29. «...Ἐνῶν δηλαδὴ τὸ Σύντ. προβλέπει ἀρμοδιότητα τοῦ Ἐκλογ. διὰ πᾶσαν πλημμέλειαν περὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν ἐκλογῶν, τὸ ἄρθρ. 72 τοῦ σχεδίου Ν.Δ. προβλέπει διὰ πᾶσαν παράβασιν νόμου κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν ἐκλογῶν. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν στενεύει τὰ πλαίσια τῶν ἀρμοδιοτήτων τοῦ Ἐκλογ. Ἡμεῖς προτείνομεν ὅπως ἰσχύσῃ ἡ ὑπάρχουσα διατύπωσις διὰ πᾶσαν πλημμέλειαν περὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν ἐκλογῶν. Νὰ ἰσχύσῃ δηλαδὴ ἡ εὐρεῖα ἀρμοδιότης ὡς τὴν θεσπίζει τὸ Σύντ. Θὰ πρέπει νὰ διευρυνθῇ ἡ δικαιοδοσία τοῦ Ἐκλογ., ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐπεμβαίῃ καὶ νὰ ἐρευνᾷ κάθε περίπτωσιν περὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν ἐκλογῶν. Ἡμεῖς μάλιστα πιστεύομεν ὅτι ὅχι μόνον θὰ ἔπρεπε νὰ ἀλλάξῃ ἡ διάταξις καὶ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν παλαιὰν διατύπωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ γενικευθῇ ἡ διατύπωσις ὥστε νὰ εὐρυνθοῦν αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Ἐκλογ.»

30. «Δὲν μᾶς δίδει τὸ Σύντ. τὸ δικαίωμα νὰ περιορίσωμεν τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἐκλογ. Καὶ διὰ τοῦτο προτείνω ὅπως ἡ διάταξις αὕτη νὰ μὴ ἀναγραφῇ ὡς διατυποῦται εἰς τὸ σχέδιον Ν.Δ., ἀλλ' ὅπως διατυποῦται εἰς τὸ Σύντ.»

31. «Δὲν στενεύει καθόλου. Ἡ διάταξις διευκρίνισθη ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴν, τῆς ὁποίας μέλος ἦτο Σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, ὁ ὁποῖος καὶ τὴν διευκρίνισεν».

τάκης<sup>32</sup> καὶ Β. Παπαρρηγόπουλος ὑπεστήριξαν ὅτι ἡ διατύπωσις οὐδόλως περιορίζει τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Δικαστηρίου, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν δὲ αὐτὴν ἡ Ἐπιτροπὴ ἐψήφισε τὴν ὡς ἄνω διάταξιν τοῦ σχεδίου<sup>33</sup>. Ἡ τοιαύτη ἔννοια τῆς διατάξεως προκύπτει καὶ ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθρ. 55 § 2 τοῦ αὐτοῦ Ν.Δ. (ἀρθρ. 92 § 2 Ἐκλ. Κ.), ἡ ὁποία ἐπανάλαβε τὴν διατύπωσιν τοῦ προϊσχύσαντος δικαίου, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν «ἀκυρωθείσης τῆς ἐκλογῆς διὰ παρὰ βασιν τῶν διατάξεων τοῦ νόμου καὶ διὰ πλημμελείας ἐν γένει...». Ἐκ τῶν ἐν λόγῳ διατάξεων τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος ἰσχύουν μόνον τὰ ἀρθρ. 92 § 2 καὶ 121 (ἀρθρ. 58 στοιχ. β' Κ.Α.Ε.Δ.).

2.—Ἐν προκειμένῳ γεννῶνται εἰδικώτερον τὰ ἀκόλουθα ζητήματα καὶ δὴ ἂν ὑπάγεται εἰς τὸ Δικαστήριον ὁ ἔλεγχος α) τῆς συνταγματικότητος τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου, β) τοῦ κύρους τῶν προπαρασκευαστικῶν πράξεων τῆς ἐκλογῆς, γ) τῆς νομιμότητος τῆς διενεργείας τῆς β' καὶ γ' κατανομῆς ἐν περιπτώσει ἰσχύος τοῦ ἀναλογικοῦ συστήματος, δ) παραβάσεων συντελουμένων μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ἐκλεγέντων καὶ ἀναφερομένων εἰς τὴν πλήρωσιν βουλευτικῆς ἑδρας καὶ ε) ἂν τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας εἶναι ἀρμόδιον νὰ κρίνῃ τὸ κύρος τῶν προπαρασκευαστικῶν πράξεων τῆς ἐκλογῆς.

α'. Ἡ ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου ἐξέτασις τῆς συνταγματικότητος τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου.—Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐγεννήθη τὸ 1929, ὅποτε προσεβλήθη ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου τὸ κύρος γερουσιαστικῶν τινῶν ἐκλογῶν δι' ἐνστάσεων, ἀναφερομένων εἰς ἀντισυνταγματικότητα τοῦ ἐκτελεστικοῦ τοῦ Ν. 3786/1939 «περὶ συγκροτήσεως τῆς Γερουσίας» Π. Διατάγματος τῆς 26ης Ἰανουαρίου 1929.

32. Οὗτος δὲν ἐθεώρησε μὲν τὴν διατύπωσιν ὡς περιορίζουσαν τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἐκλογ., συνέστησεν ὁμῶς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς ἐν τῷ Συντ. ἀναγραφομένης λέξεως.

33. Πρακτικὰ Εἰδ. Ἐπιτροπῆς ἀρθρ. 35 Συντ., Περ. ΣΤ', Σύν. Α', 1962, τ. Β', σ. 805.

Τὸ Δικαστήριον <sup>34</sup> ἐθεώρησεν ἑαυτὸ ἀναρμόδιον πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἐνστάσεων αὐτῶν, μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι τοῦτο ἐκδικάζει ἐνστάσεις ἀφορώσας παραβάσεις τῶν κειμένων διατάξεων τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου ἢ ἔλλειψιν προσόντων (ἄρθρ. 4 καὶ 11 Ν. Γ'λ-ΝΕ') «καὶ δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐξετάσῃ, ἂν οἱ κείμενοι νόμοι, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων διεζήχθησαν αἱ προκείμεναι ἐκλογαί, εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὸ Σύνταγμα ἢ τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ νόμου ἐκδοθέντα Διατάγματα εἶναι σύμφωνα πρὸς αὐτόν, ἀφοῦ μάλιστα ἡ ἀκύρωσις θὰ ἦτο ἄσκοπος καὶ ματαία, ἀφοῦ ἡ ἐκλογὴ ἤθελεν αὐθις ἐνεργηθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐτῶν νόμων ὡς διεζήχθησαν καὶ αἱ ἄλλαι τοῦ αὐτοῦ εἴδους ἐκλογαί». Τὸ ζήτημα ἤχθη καὶ πάλιν ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου δι' ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν τῶν χωριστῶν ἐκλογικῶν συλλόγων, ἐρειδομένων ἐπὶ τῆς ἀντισυνταγματικότητος τῶν σχετικῶν νομοθετικῶν διατάξεων (ἄρθρ. 1 §§ 2-3, 111 Ν. 5493, ἄρθρ. 1 §§ 8-10 Ν. 3824/1929). Αἱ ἀποφάσεις 19/1932 καὶ 13/1933 ἐδέχθησαν τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Δικαστηρίου, τὴν ὁποίαν ἡ δευτέρα τούτων ἠτιολόγησεν ὡς ἐξῆς: «... Αἱ τοῦ δικαστηρίου τούτου ἀποφάσεις ὑπὸ οὐσιαστικὴν ἔποψιν δικαστικαὶ ἀποφάσεις καὶ αὗται εἰσὶ, συμφώνως τῷ Συντάγματι καὶ τοῖς νόμοις ἐκδιδόμεναι καὶ πλήρους τυγχάνει καὶ ὡς πρὸς τὸ εἰδικὸν δικαστήριον ἐφαρμογῆς ἢ διατάξεις τοῦ 5ου ἁρθρου τοῦ Συντάγματος, ὡς καὶ ἡ ἐρμηνευτικὴ ἐπὶ τούτου δήλωσις, καθ' ἣν τὰ δικαστήρια ὑποχρεοῦνται νὰ μὴ ἐφαρμόζουν νόμον, οὗτινος τὸ περιεχόμενον ἀντίκειται πρὸς τὸ Σύνταγμα. Ἡ γενικῆς σημασίας ἔκφρασις τοῦ Συντάγματος, ὅτι αἱ ἐνστάσεις δεόν νὰ ἀναφέρονται εἰς ἐκλογικὰς παραβάσεις, ὡς καὶ ἡ τοῦ ἁρθρ. 4 τοῦ εἰδικοῦ νόμου τοιαύτη περὶ παραβάσεως κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐκλογῆς, οὐδεμίαν ἐμφανίζουσιν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀνωτέρω κεφαλαιώδη ἀρχήν, τὴν διὰ τοῦ ἁρθρ. 5 τοῦ Συντάγματος καθιερουμένην, ἀφοῦ καὶ ἡ ἐνέργεια τῆς ἐκλογῆς ἐπὶ τῇ βάσει νόμου ἀντισυνταγματικοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀνυπάρκτου, καθόλου πλημμελὲς

34. Ἀποφ. 4, 6, 12/1929.

έστί). Είς τὴν τελευταίαν αὐτὴν ἀποψιν ἐνέμεινε τὸ Ἐκλογοδικεῖον παγίως μέχρι σήμερον, θεωρῶσαν σιωπηρῶς ἑαυτὸ ἀρμόδιον πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἐπὶ ἀντισυνταγματικότητος τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου στηριζομένων ἐνστάσεων<sup>35</sup>. Μὲ τὸ ζήτημα ἡσυχολήθη εἰδικῶς ἐκ τῆς νεωτέρας νομολογίας ἢ ἀπόφασις 17/1962 (σκέψις 7η), ἢ ὁποία ἀνεγνώρισε τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Δικαστηρίου μὲ τὴν ἀκόλουθον αἰτιολογίαν: «Ἐπειδὴ δὲν εὐσταθοῦσι καὶ οἱ ἕτεροι ἰσχυρισμοὶ τῶν καθ' ὧν ἡ ἐνστασις, ὅτι δὲν ἀνήκει εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου τούτου ἡ ἐξέτασις τῆς αἰτιάσεως περὶ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης διὰ τοῦ βασ. δ/τος 23/23-9-1961 γενομένης κατανομῆς τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν μεταξύ τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν. Διότι τὸ κατὰ τὸ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος Ἐκλογοδικεῖον, καὶ ὡς Εἰδικὸν ἔτι δικαστήριον, συγκροτούμενον κατὰ τὰ ἐν τῇ συνταγματικῇ ταύτῃ διατάξει καὶ τῷ νόμῳ διατεταγμένα, ἐξ οὐδεμιᾶς διατάξεως παρακωλύεται ὅπως, προκειμένου νὰ κρίνῃ περὶ τῆς συγκεκριμένης ἐκλογῆς, ἥς τὸ κῦρος προσβάλλεται ἐνώπιον αὐτοῦ ὑπὸ τὴν κατὰ τὰς ἡγουμένας σκέψεις ἀρμοδιότητά του, ἐπεκτείνῃ τὴν ἔρευναν αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προτάσεων τῶν ἐνισταμένων, καὶ εἰς τὴν παρεμπίπτουσιν ἐξέτασιν τῆς συνταγματικότητος ἢ τῆς νομιμότητος πάσης προγενεστέρας νομοθετικῆς ἢ διοικητικῆς πράξεως, ἥτις ἐφηρμόσθη κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ ἀμφισβητουμένης ἐκλογῆς, ἵνα περαιτέρω κρίνῃ ἐὰν ἐκ τῆς τοιαύτης ἐφαρμογῆς τῆς ἀντισυνταγματικῆς ἢ παρανόμου πράξεως γεννᾶται ἀμφιβολία περὶ τοῦ ἂν τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα ταύτης ἤθελεν εἶναι τὸ αὐτὸ ἄνευ τῶν ἐπικαλουμένων ἐλαττωμάτων, περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν ὁποίων πείθεται τὸ δικαστήριον (ἄρθρ. 11 νομ. δ/τος 2202/52). Ἄλλωστε τὸ ἄρθρ. 11 τοῦ νομ. δ/τος 2202/1952 ὀρίζον ὅτι τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον ἀποφαίνεται ἄκυρον τὴν ἐκλογὴν... διὰ παράβασιν τῶν διατάξεων τῶν νόμων καὶ ἐν γένει διὰ πλημ-

35. Ἀποφ. 1, 21/1950, 20 30, 31/1951, 5, 17, 20, 21, 27, 36, 37/1956, 13-16, 20, 21, 23-29, 32, 33, 36, 40, 45-47, 49, 50, 58, 63, 65, 70-74, 76, 79/1958, 15, 29, 34, 38, 44, 45, 51, 71, 76/1962.

μελείας τῆς ἐκλογῆς, οὐδὲν παρέχει ἐρμηνευτικὸν ἔρεισμα εἴτε ἐκ τοῦ γράμματος, εἴτε ἐκ τοῦ λόγου, εἴτε ἐκ τοῦ σκοποῦ τῆς διατάξεως ταύτης πρὸς τὴν ἐκδοχὴν, ὅτι ἀποκλείει διὰ τὸ δικαστήριον τοῦτο τὴν παρεμπίπτουσαν ἐξέτασιν τῆς συνταγματικότητος τοῦ νόμου ἢ τῆς συνταγματικότητος ἢ νομιμότητος τῶν διοικητικῶν πράξεων, κατ' ἐφαρμογὴν τῶν ὁποίων διενεργήθη ἢ καθ' ἧς ἢ ἐνστάσις ἐκλογῇ (σχετικὰ καὶ τὰ ἄρθρ. 139 καὶ 140 ἐκλογ. νόμου), ἐκτὸς ἐὰν περὶ τῆς νομιμότητος τῶν πράξεων τούτων ὑφίσταται ἐξ ἐτέρων διατάξεων δεδικασμένον δεσμεῦον καὶ τὸ ἐκλογοδικεῖον».

Ἡ ἐν τῇ νομολογίᾳ τοῦ Ἐκλογοδικείου κρατήσασα ἀποψις εἶναι προδήλως ὀρθή. Ἡδὴ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος ἦτο ἀναμφίβολους ἡ προκειμένη ἀρμοδιότης τοῦ Δικαστηρίου <sup>36</sup> <sup>37</sup> τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον παρ' οὐδενὸς ἡμ-

36. Σ γ ο υ ρ ί τ σ α, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 282, σημ. 1· Χ ρ. Σ τ α υ ρ ο π ο ὕ λ ο υ, Ἦτο ἀρμόδιον τὸ Ἐκλογοδικεῖον νὰ ἐξετάσῃ τὴν ἀντισυνταγματικότητα τοῦ Ν. 3824 ὡς πρὸς τοὺς χωριστοὺς ἐκλογικοὺς συλλόγους; ἐν «Θέμιδι» ΜΒ', σ. 717 ἐπ.— Πρβλ. ἄρθρ. 139 § 1 Ἐκλ. Κ. τοῦ 1958 καὶ 1961: «Ἐν περιπτώσει ἀκυρώσεως ἐκλογῆς τινος διὰ παράβασιν διατάξεων τοῦ Σ υ ν τ ᾶ γ μ α τ ο ς ἢ τοῦ Νόμου ἐπαγομένην μεταβολὴν εἰς τὰς ἐκλογικὰς περιφέρειας...». Τὸ ἄρθρ. 92 § 3 ἰσχύοντος Ἐκλ. Κ. (ἄρθρ. 55 § 3 Ν.Δ. 4274) δὲν ἐπανάλαβε τὴν διατύπωσιν αὐτήν.

37. Ἐν Γαλλίᾳ ἡ νομολογία τοῦ C.C. θεωρεῖ ὡς ἀπαράδεκτον τὴν ἐνστάσιν ἀντισυνταγματικότητος τοῦ ἐκλ. ν. κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν, δεχομένη ὅτι τὸ Συμβούλιον δύναται νὰ ἐξετάζῃ τὴν συνταγματικότητα τῶν νόμων μόνον ὑπὸ τοὺς ὅρους τοῦ ἄρθρ. 61 Συντ. Βλ. τὰς ἀποφ. n° 58 42/5.5.1959 καὶ n° 59-224/16.6.1959, ἐν Recueil des Décisions du C.C., 1958/1959, σ. 217, 245 ἐπ. (βλ. καὶ Chagnay, op. cit., σ. 145, σημ. 34, ἐνθα ὅμως ὑποστηρίζεται ὅτι μία εὐρεῖα ἐρμηνεία τοῦ ἄρθρ. 44 τῆς ord. τῆς 7-11-1958 θεμελιώνει τὸ παραδεκτὸν μιᾶς τοιαύτης ἐνστάσεως, Philip, Les attributions et le rôle du C. c. en matière d' élections et de référendums, σ. 62). Ἀλλως ἐν Γερμανίᾳ, ἐνθα θεωρεῖται ἐπιτρεπτή ἡ ὑπὸ τοῦ BVerfG. ἐξέτασις τῆς συνταγματικότητος τοῦ ἐκλ. ν. καὶ κατὰ τὴν διαδικασίαν ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν, ἐνῶ τὸ εἰς πρῶτον βαθμὸν ἐλέγχου τὸ κῦρος τῶν ἐκλογῶν ὄργανον (Bundestag), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ κρατοῦσαν καὶ ὀρθοτέραν γνώμην (v. Mangoldt -

φρονητήθη ἡ ὑποχρέωσις τῶν δικαστηρίων νὰ ἐξετάζουν παρεμπιπτόντως τὴν συνταγματικότητα τῶν νόμων<sup>38</sup>. Τὴν ὑποχρέωσιν αὐτὴν τῶν δικαστηρίων καθιερώνει ρητῶς ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 93 § 4 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, κατὰ τὴν ὁποίαν «τὰ δικαστήρια ὑποχρεοῦνται ὅπως μὴ ἐφαρμόζουν νόμον, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου ἀντίκειται πρὸς τὸ Σύνταγμα». Ἡ διάταξις αὕτη, ὅπως προκύπτει καὶ ἀπὸ τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 100 § 1 στοιχ. ε' τοῦ Συντάγματος, κυροῦσα τὸ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν προηγουμένων Συνταγμάτων μας δημιουργηθὲν συνταγματικὸν ἔθιμον, ἐπιτάσσει τὸν ἑλεγχον μόνον τῆς οὐσιαστικῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων. Ἀντιθέτως, τὰ δικαστήρια, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, δὲν δύνανται νὰ ἐξετάζουν τὴν τυπικὴν συνταγματικότητα τῶν νόμων, ἂν, δηλαδή, οὗτοι κατηρτίσθησαν συμφώνως πρὸς τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος<sup>39</sup>. Κατ' ἀκολουθίαν, τὸ Δικαστήριον ὀφείλει, ἐξ ἐπαγγέλματος ἢ κατ' ἐνστασιν ἐνὸς

v. Klein, op. cit., σ. 921, Holtkotten, ἐν «Bonner Kommentar», ὑπ' ἀρθρ. 100, σ. 164 ἐπ.), παγίως δὲν ἀναγνωρίζει εἰς ἑαυτὸ μίαν τοιαύτην ἀρμοδιότητα (σύμφωνος πρὸς τὴν νομολογίαν τοῦ Bundestag ὁ Th. Maunz, ἐν Maunz - Dürrig - Herzog, op. cit., ὑπ' ἀρθρ. 41, σ. 5 ἐπ.).

38. Ἀθ. Παῖκου, Ἡ ἀναδρομικότης τῶν νόμων ἐν τῷ Ἑλληνικῷ καὶ Ἀλλοδαπῷ Συνταγματικῷ Δικαίῳ, Ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Ἐπιθεωρήσεως Δημοσίου Δικαίου καὶ Διοικητικοῦ Δικαίου», 1966, σ. 25, σημ. 84.

39. Ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 100 § 1 στοιχ. ε' τοῦ Σχεδίου Συντ. τῆς Κυβερνήσεως προέβλεπεν ὁρθῶς τὸν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως δικαστικὸν ἑλεγχον τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων (τυπικῆς καὶ οὐσιαστικῆς). Ὁ περιορισμὸς τοῦ ἐλέγχου εἰς τὴν οὐσιαστικὴν συνταγματικότητα τῶν νόμων προστάθη ὑπὸ τῆς Α' Ὑποεπιτροπῆς τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία προσέθεσεν εἰς τὸ Κυβερνητικὸν Σχέδιον καὶ τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 93 § 4 (ἀρθρ. 93 § 4 ἰσχύοντος Συντ.), υἱοθετήθη δὲ ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τῆς Ὁλομελείας αὐτῆς καὶ τῆς Βουλῆς. Βλ. Πρακτικά τῶν Συνεδριάσεων τῶν Ὑποεπιτροπῶν κλπ., σ. 277· Πρακτικά τῆς Ὁλομελείας τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συντ. 1975, σ. 403· καὶ Πρακτικά τῶν Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν Συζητήσεων τοῦ Συντ. 1975, σ. 678 ἐπ.—Τὸν περιορισμὸν αὐτὸν τοῦ ἐλέγχου τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων δὲν προβλέπουν τὰ Συντάγματα ἄλλων Κρατῶν π.χ. ὁ Θεμελιώδης Νόμος τῆς Δυτ. Γερμανίας (ἀρθρ. 93 ἀρθρ. 2).

διαδίκου, νὰ ἐξετάζῃ παρεμπιπτόντως τὴν οὐσιαστικὴν συνταγματικότητα τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου κατὰ τὸν ἔλεγχον τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν. Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ κατὰ τὴν παρεμπίπτουσαν αὐτὴν ἐξέτασιν τῆς συνταγματικότητος τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου ἐκδιδόμενη ἀπόφασις τοῦ Δικαστηρίου, ἡ ὁποία θεωρεῖ διάταξιν αὐτοῦ ὡς ἀντισυνταγματικὴν, δὲν καθιστᾷ αὐτὴν ἀνίσχυρον ἔναντι πάντων (ἄρθρ. 100 § 4 ἐδ. 2 Συντ., ἄρθρ. 51 § 1 Κ.Α.Ε.Δ.)· τοῦτο συμβαίνει μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν ἄρσεως τῆς ἀμφισβητήσεως περὶ τῆς ἀντισυνταγματικότητος διατάξεων νόμου κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 100 § 1 στοιχ. ε' τοῦ Συντάγματος.

Κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου τοῦ 1962 (Ν.Δ. 4274) οἱ βουλευταὶ Ι. Ζίγδης, Ν. Μπακόπουλος καὶ Κ. Μητσοτάκης ὑπέβαλον τὴν ἀκόλουθον τροπολογίαν: «1. Ἐντὸς 10 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου ὁ Ἄρειος Πάγος, συνερχόμενος ἐν Ὀλομελείᾳ, μετέχοντος καὶ τοῦ Εἰσαγγελέως, ἀποφαίνεται περὶ τῆς συνταγματικότητος τῶν διατάξεων τούτων. Ἡ συζήτησις γίνεται ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει, καθ' ἣν δικαιοῦνται νὰ παρασταθῶσι διὰ νομίμων ἀντιπροσώπων καὶ τὰ κατὰ τὸν Κανονισμόν τῆς Βουλῆς ἀνεγνωρισμένα κόμματα. Ἡ ἀπόφασις ἐκδίδεται τὸ ἀργότερον ἐντὸς 15ημέρου ἀπὸ τῆς συζητήσεως»<sup>40</sup>. Ἡ ἐπὶ τῆς ἐν λόγῳ τροπολογίας συζήτησις ἔγινε

40. Ἐν τῇ σχετικῇ αἰτιολογικῇ ἐκθέσει (Ἀρχεῖον τῆς Βουλῆς, Περ. ΣΤ', Σύν. Α', 1961-62, τ. Α', σ. 464 ἐπ.) ἀνεφέροντο τὰ ἑξῆς: «Ἡ κατὰ τὸ Σύντ. προσαρμογὴ τῶν ἐκλ. νόμων συζητεῖται καὶ κρίνεται κατὰ κανόνα μετὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐκλογῶν ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντ. Εἰδ. Δικ. (Ἐκλογ.).—Ἡ μετὰ τὴν διενέργειαν ὅμως τῆς ἐκλογῆς κρίσις κατ' ἀνάγκην ἐπηρεάζεται ἐκ τοῦ δημιουργηθέντος ἀποτελέσματος, διότι εἶναι ἀδύνατον τὰ μέλη τοῦ Ἐκλογ. νὰ μὴ λάβουν ὑπ' ὄψιν τὴν ὅτι ἡ τυχὸν περὶ ἀκυρότητος κρίσις τῶν θὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἐπανάληψιν τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν καθ' ὁλόκληρον τὴν χώραν ἢ τμῆμα αὐτῆς.—Διὰ τῆς παρ. 1 τῆς τροπολογίας τὴν ὁποίαν ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ προτείνωμεν, καίτοι δὲν παραγνωρίζομεν τὸ γεγονός ὅτι τὴν τελειωτικὴν κρίσιν θὰ ἔχῃ τὸ Εἰδ. Δικ., ἀποσκοπεῖται νὰ τακτοποιηθῇ τὸ σοβαρώτατον τοῦτο θέμα. Καὶ τοῦτο διότι μίᾳ ἀπόφασιν τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν τῆς Κυβερνή-

κατὰ τὴν συνεδρίασιν 4 Δ' τῆς 9ης Νοεμβρίου 1962<sup>41</sup>, κατὰ τὴν ὁποίαν αὕτη ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν Π. Λυκουρέζου καὶ Κ. Παπακωνσταντίνου ὡς ἀντισυνταγματικὴ καὶ ἰδίως ὡς ἀντικειμένη εἰς τὸ ἄρθρον 73 τοῦ Συντάγματος<sup>42</sup>. Τὴν συνταγματικότητα τῆς τροπολογίας ὑπεστήριξαν οἱ Ν. Μπακόπουλος καὶ Ἡλ. Ἡλιοῦ. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπέρριψε τὴν τροπολογίαν, ἡ ὁποία, μετὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Ν. Μπακοπούλου παρασχεθείσας σχετικὰς ἀντιφατικὰς καὶ νομικῶς πεπλανημένας ἐξηγήσεις, κατέστη ὅλως ἀκατανόητος καὶ ἄνευ ἀντικειμένου. Πράγματι, οὗτος, κατόπιν σχετικῶν ἐρωτήσεων τοῦ Π. Λυκουρέζου, εἶπεν, ὅτι ἡ τροπολογία οὐδόλως ἔθετεν ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Ἀρείου Πάγου τὴν συνταγματικότητα τοῦ ἐκάστοτε θεσπιζομένου ἐκλογικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει δύναται νὰ εἶναι ἀντισυνταγματικόν, «διότι τὸ Σύνταγμα ἀναθέτει εἰς τὴν Βουλὴν νὰ καθιερώσῃ τὸ Σύνταγμά της».—Ἡ ἐν λόγῳ καινοτομία ἦτο κατ' ἀρχὴν ὀρθή, δεδομένου ὅτι εἶναι *de lege ferenda* ἐπιβεβλημένος ὁ πρὸ τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν ἔλεγχος τῆς συνταγματικότητος τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου. Ἡ εἰς τὸν Ἀρειὸν Πάγον ἀνάθεσις τῆς ἀρμοδιότητος αὐτῆς δὲν ἀντέκειτο βεβαίως εἰς τὸ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952 (ἄρθρ. 58 ἰσχύοντος Συντ.), δι' ὃν λόγον δὲν ἀντέκειτο εἰς αὐτὸ καὶ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 89 § 6 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος<sup>43</sup>. Τὸ Δικαστήριον ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ καταλληλότερον διὰ τὸν τοιοῦτον ἔλεγχον τῆς συνταγματικότητος τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου. Ὁρθότερα φαίνεται

σεως καὶ τοῦ Νομοθ. Σώματος περὶ τοῦ ματαίου τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν ἐπὶ τῇ βάσει διατάξεως ἀμφισβητουμένης συνταγματικῆς ἰσχύος.—Ἡ προτεινομένη διάταξις ἄλλωστε δὲν εἶναι καινοφανής, διότι καὶ εἰς τὸν ἰσχύοντα ἐκλ. ν. ὑφίσταται ἡ διάταξις τῆς παρ. 7 τοῦ ἄρθρ. 132, ἡ ὁποία παρέχει τὸ δικαίωμα εἰς τὸν Α.Π. αὐτεπαγγέλτως νὰ κρίνῃ περὶ τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν, ἐὰν τὰ μετέχοντα αὐτῶν κόμματα εἶναι αὐτοτελῆ ἢ ἀποτελοῦν συνασπισμὸν κομμάτων».

41. Βλ. Πρακτικὰ τῆς Ἐπιτροπῆς, Περ. ΣΤ', Σύν. Α', 1962, τ. Β', σ. 899 ἐπ.

42. Οὕτω καὶ οἱ Α. Μ π α σ ι ᾱ κ ο ς καὶ Β. Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς.

43. Βλ. κατωτ., σ. 103 ἐπ.



ἡ ὑπὸ τοῦ Ἡλ. Ἡλιοῦ ὑποστηριχθεῖσα ἄποψις, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἔργον αὐτὸ θὰ ἔπρεπε ν' ἀνατεθῇ ἢ εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, τὸ ὁποῖον εἶναι εἰδικευμένον διὰ τὸ Δημόσιον Δίκαιον<sup>44</sup>, ἢ εἰς ἓν Σῶμα συγκροτούμενον ἐκ τῶν Ὀλομελειῶν τῶν δύο τούτων Δικαστηρίων<sup>45</sup>. Πάντως, ἡ ὑφ' οἰουδήποτε Δικαστηρίου προσωρινὴ ἐξέτασις τῆς συνταγματικότητος τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου δὲν ἀποκλείει τὴν δημιουργίαν περιπλοκῶν καὶ ἀνωμαλιῶν. Ἡ ὀρθότερα λύσις τοῦ ζητήματος θὰ ἦτο ἡ εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ Δικαστήριον, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ἐλέγξῃ τὸ κῦρος τῶν σχετικῶν ἐκλογῶν, ἀνάθεσις τῆς ἐξουσίας τῆς ὀριστικῆς κρίσεως τῆς συνταγματικότητος τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου πρὸ τῶν ἐκλογῶν. Μία τοιαύτη ρύθμισις δύνатаι, νομίζομεν, νὰ γίνῃ καὶ διὰ νόμου, ὁ ὁποῖος δὲν θ' ἀντέκειτο εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἄρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος. Ἡ συνταγματικὴ αὐτὴ διάταξις, λογικῶς ἐρμηνευομένη, δὲν δύνатаι νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπαγορεύουσα τὴν ὑπὸ τοῦ Ἐκλογοδικείου ὀριστικὴν κρίσιν παντὸς ζητήματος, ὑπαγομένου εἰς τὴν ἀρμοδιότητά του<sup>46</sup>, πρὸ τῆς

44. Διὰ τὴν ταυτότητα τοῦ λόγου θὰ ἔπρεπε ν' ἀνατεθῇ εἰς αὐτὸ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 89 § 6 Ἐκλ. Κ. ἀνατεθεῖσα εἰς τὸν Α.Π. ἀρμοδιότης. Μίαν τοιαύτην διευρύνει τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Σ.τ.Ε. ἐπέτρεπεν ἀναμφιβόλως τὸ ἄρθρ. 83 Συντ. («Εἰς τὸ Σ.τ.Ε. ἀνήκουσιν ἰδίως...»).

45. Ὁ Ν. Μπακοπούλος εἶπε σχετικῶς τὰ ἐξῆς: «Καὶ αὐτὸ τὸ ἐσκέφθημεν, ἀλλ' αὐτὸ θὰ ἀπετέλει ἓνα πρόκριμα διὰ τὸ Ἐκλογ., τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ Ἀρεοπαγίτας καὶ Συμβούλους Ἐπικρατείας. Καὶ δι' αὐτὸ εἴπομεν ὅτι τὴν μὲν ἀντισυνταγματικότητα νὰ τὴν ἔχῃ ὁ Α.Π., τὴν δὲ νομιμότητα τῶν δ/των τὸ Σ.τ.Ε.».

46. Κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς ἐν λόγῳ τροπολογίας δλα τὰ λαβόντα τὸν λόγον μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ὑπεστήριξαν τὴν ὀρθὴν ἄποψιν ὅτι ὁ ἐλεγχος τῆς συνταγματικότητος τοῦ ἐκλ. ν., ὁ ὁποῖος ἐθεωρήθη ὑπὸ τοῦ Ι. Ζίγδη ὡς «δεύτερος κατὰ σπουδαιότητα μετὰ τὸ Σύντ. νόμος τῆς χώρας» (βλ. Πρακτικά, σ. 899 ἐπ.), ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἐκλογ. Βλ./ἰδίως τὰς ἀγορεύσεις Π. Λυκουρέζου («Παρ' ἡμῖν τὸν ἐλεγχον τῶν ἐκλογῶν καὶ τῆς συνταγματικότητος ἀκόμη τῆς διενεργείας τῆς ἐκλογῆς ἔχει τὸ Ἐκλογ.»), Α. Μπασιάκου (εἰπόντος ὅτι οὐδεμία ἀπόφασις δύνатаι νὰ δεσμεύσῃ τὸ Ἐκλογ., τὸ ὁποῖον «ἀδιάφορον ἐὰν ἐκ τοῦ Συντ. δὲν ὀρίσθῃ ὡς Συνταγματικὸν Δικαστήριον πάντως εἶναι τὸ τελευταῖον Δικαστή-

διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν, ἐφ' ὅσον μία τοιαύτη κρίσις εἶναι, ὡς ἐν προκειμένῳ, δυνατὴ<sup>47</sup>.

β'. Ὁ ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου ἑλεγχος τοῦ κύρους τῶν προπαρασκευαστικῶν πράξεων τῆς ἐκλογῆς.—Τὸ ζήτημα τοῦτο τίθεται ἐν σχέσει πρὸς αα) τὰ προπαρασκευαστικά τῆς ἐκλογῆς Π. Διατάγματα, ββ) τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων, γγ) τὴν κατὰ τὸ ἄρθρ. 89 § 6 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος ἀπόφασιν τοῦ Α' Τμήματος τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ δδ) τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους.

αα) Τὸ ἰσχύον ἐκλογικὸν δίκαιον προβλέπει τὴν ἔκδοσιν τριῶν Διαταγμάτων καὶ δὴ τὸ Διάταγμα περὶ τῆς προκηρύξεως τῶν ἐκλογῶν καὶ τῆς συγκλήσεως τῆς Βουλῆς, τὸ ὁποῖον καθορίζει καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὰς ὥρας ἐνάρξεως καὶ λήξεως τῆς ψηφοφορίας καὶ δημοσιεύεται διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως 30 τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς ψηφοφορίας (ἄρθρ. 41 § 3 καὶ 53 § 1 Συντ., ἄρθρ. 31 § 1 καὶ 42 § 1 Ἐκλ. Κ.), τὸ Διάταγμα περὶ καθορισμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφερείας, τὸ ὁποῖον δημοσιεύεται ἐντὸς πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ προηγούμενου Διατάγματος (ἄρθρ. 31 § 2 Ἐκλ. Κ.), καὶ τὸ ἐκτελεστικὸν τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου Διάταγμα (ἄρθρ. 144 Ἐκλ. Κ.), τὸ ὁποῖον εἶναι πάγιον, δηλαδὴ δὲν ἐκδίδεται ἐν ὄψει ὀρισμένης ἐκλογῆς. Ἡδὴ ἐνώπιον τοῦ πρώτου Ἐκλογοδικείου τοῦ Ν. Γ'ΑΝΕ' ἐγεννήθη τὸ ζήτημα τῆς ἀρμοδιότητος αὐτοῦ πρὸς

---

ριον, τὸ ὁποῖον θὰ δικαιῶται νὰ ἐκφέρῃ γνώμην περὶ τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων») καὶ Κ. Παπακωνσταντίνου («...κατὰ τὸ Σύνταγμα μας ἡ κρίσις ἐπὶ τῶν ἐκλογῶν καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ ἐπὶ τῆς συνταγματικότητος τῶν ἐκλ. νόμων ἀνατίθεται εἰς τὸ Εἰδ. Δικ. τοῦ ἄρθρ. 73»). Βλ. αὐτόθι, σ. 900, 905 καὶ 908.

47. Τοιαύτην πρότασιν φαίνεται νὰ ὑπέβαλεν ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ ὁ Κ. Μητσοτάκης, τὴν ὁποίαν ἀπέκρουσεν ὁ Γ. Ράλλης μετὰ τὴν ἐξῆς αἰτιολογίαν: «Τὸ Σύντ. προβλέπει ὅτι τὸ Ἐκλογ. ἔχει περιορισμένην ἀρμοδιότητα, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπεκτείνωμεν τὰς ἀρμοδιότητάς του καὶ πρὸ τῆς ἐκλογῆς (βλ. Πρακτικά, σ. 549).

ἐξέτασιν τοῦ κύρους τοῦ πρώτου Διατάγματος<sup>48</sup>. Τὸ Δικαστήριον<sup>49</sup> ἀπέρριψε τὴν ἐνστάσιν ὡς ἀπαράδεκτον δι' ἑλλειψιν δικαιοδοσίας, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι αὕτη δὲν ἀνεφέρετο εἰς ἑλλειψιν προσόντων ἢ παραβάσεις τῶν νόμων κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν ἐκλογῶν, περὶ τῶν ὁποίων καὶ μόνον ἡδύνατο τοῦτο ν' ἀποφαίνεται κατὰ τὸ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος καὶ τὸν Ν. Γ'λΝΕ'. Τὸ ζήτημα ἤχθη καὶ πάλιν ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου δι' ἐνστάσεως στρεφομένης κατὰ τοῦ κύρους μιᾶς ἀναπληρωματικῆς ἐκλογῆς καὶ βασιζομένης ἐπὶ τοῦ λόγου ὅτι τὸ προκηρῦξαν αὐτὴν Π. Διάταγμα τῆς 5ης Φεβρουαρίου 1930 ἦτο ἄκυρον, διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐξεδόθη, χωρὶς κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκδόσεώς του νὰ ὑφίσταται κενὴ βουλευτικὴ ἔδρα, διὰ τὴν πλήρωσιν τῆς ὁποίας διετάχθη ἡ ἐνέργεια τῆς προσβαλλομένης ἐκλογῆς, ἀφ' ἐτέρου δὲ δὲν ἐδημοσιεύθη 30 τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς ψηφοφορίας (ἄρθρ. 67 § 2 Ν. 3824). Τὸ Ἐκλογοδικεῖον<sup>50</sup>, συντεθὲν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τότε Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου Ἀ. Ζηλήμονος, ἀπέρριψε μὲν ὡς ἀπαράδεκτον τὴν ἐνστάσιν ὡς πρὸς τὸν πρῶτον λόγον ἀκυρότητος τοῦ Π. Δ/τος, («διότι τὸ Δικαστήριον τοῦτο δὲν ἔχει, ὡς σαφῶς προκύπτει ἐκ τῶν ἄρθρ. 4 καὶ 11 τοῦ νόμου Γ'λΝΕ', ἀρμοδιότητα, ὅπως ἀποφαίνεται καὶ ἐπὶ τοιούτου εἴδους ἐνστάσεων, ἥτοι ὁρώσης εἰς τὸ ἔγκυρον τοῦ Διατάγματος, ὡς Κυβερνητικῆς πράξεως, δι' οὗ διετάχθη ἡ ψηφοφορία καὶ βεβαιοῦται ὅτι

48. Ἡ σχετικὴ ἐνστάσις, στρεφομένη κατὰ τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν ὅλων τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν τῆς 11-3-1912 καὶ εἰδικῶς τοῦ Νομοῦ Ἀττικοβοιωτίας, ἡρείδετο ἐπὶ τῆς ἀκυρότητος τοῦ προκηρῦξαντος αὐτὰς Δ/τος. Ἐν αὐτῇ ἀνεφέροντο ὡς λόγοι ἀκυρότητος τοῦ Δ/τος ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀντισυνταγματικότης τοῦ ἀπὸ 31-5-1911 Ψηφίσματος τῆς Ἀναθ. Βουλῆς, τὸ ὁποῖον ὥρισεν τὸν χρόνον τῆς ἐνεργείας τῶν ἐκλογῶν μετὰ τὴν διὰ Β. Δ/τος κήρυξιν τῆς λήξεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἡ ὑπογραφή αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἀκύρως (κατὰ παράβασιν τοῦ ἄρθρ. 3 Συντ.) διορισθέντος Πρωθυπουργοῦ, ὄντος ἀλλοδαποῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

49. Ἀποφ. 4/1912.

50. Ἀπόφ. 1/1930.

υφίσταται κενή βουλευτική έδρα πρὸς πλήρωσιν τῆς ὁποίας δέον νὰ ἐνεργηθῇ ψηφοφορία». Τοῦναντίον, τοῦτο ἐκηρύχθη σιωπηρῶς ἀρμόδιον καὶ ἐξήτασε κατ' οὐσίαν τὸν ἕτερον λόγον ἀκυρότητος τοῦ αὐτοῦ Δ/τος, τὸν ὁποῖον καὶ ἀπέρριψεν ὡς ἀνυπόστατον, δεδομένου ὅτι τὸ Δ/μα ἐδημοσιεύθη ἐντὸς τῆς νομίμου προθεσμίας<sup>51</sup>. Ἡ νομολογία αὐτὴ δὲν φαίνεται ὀρθή. Τὸ Δικαστή-

51. Ἡ ὑπόθεσις, τὴν ὁποίαν ἔκρινεν ἡ ἀπόφασις αὐτή, εἶχεν ὡς ἐξῆς: Βουλευτὴς τις, διατελὼν κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑλληνικῆς Ἡλεκτρικῆς Ἑταιρείας, ἀπολαυούσης τοῦ εἰδικοῦ προνομίου τοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Εὐρύπου καὶ τῆς πόλεως τῆς Χαλκίδος, δὲν ἐδήλωσεν ἐντὸς τῆς ὑπὸ τοῦ Συντ. (ἄρθρ. 40 § 3 Συντ. 1927, ἄρθρ. 71 § 6 Συντ. 1952) καθοριζομένης προθεσμίας ἐπιλογὴν μεταξὺ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς ὡς ἂν θεσεώς του. Μετὰ πάροδον μακροῦ χρόνου ἡ Κυβέρνησις, θεωρήσασα τὴν θέσιν αὐτὴν ὡς ἀσυμβίβαστον καὶ τὸν βουλευτὴν ὡς αὐτοδικαίως ἐκπεσόντα τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος, προεκήρυξε διὰ τοῦ ἀπὸ 5-2-1930 Π. Δ/τος ἀναπληρωματικὴν ἐκλογὴν πρὸς πλήρωσιν τῆς οὕτω κενωθείσης βουλευτικῆς ἑδρας. Ἐγερθείσης μετὰ τὴν προκήρυξιν τῆς ἐκλογῆς ἀμφισβητήσεως περὶ τοῦ ἂν ἡ ἐν λόγῳ θέσις ἦτο ὄντως ἀσυμβίβαστος ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἄρθρ. 40 § 3 Συντ. 1927, ἡ Βουλὴ διὰ τῆς ἀπὸ 28-2-1930 ἀποφάσεως ἔλυσεν τὸ ζήτημα καταφατικῶς. Ὁ οὕτως ἐκπεσὼν βουλευτὴς ἀπέτυχε κατὰ τὴν ἀναπληρωματικὴν ἐκλογὴν, ἡ ὁποία προσεβλήθη δι' ἐνστάσεως ἀναφερομένης εἰς ἀκυρότητα τοῦ προκηρύξαντος αὐτὴν Δ/τος. Ὡς πρῶτος λόγος ἀκυρότητος τοῦ Δ/τος προσεβλήθη τὸ ὅτι δὲν προηγήθη τῆς ἐκδόσεώς του ἀπόφασις τῆς Βουλῆς, ἀποφαινομένη, ἕνεκα τῆς ἐγερθείσης σχετικῆς ἀμφισβητήσεως, περὶ τοῦ ἂν συνέτρεχε πράγματι περιπτώσις ἀσυμβιβάστου καὶ κηρυττούσης, ἐν καταφατικῇ περιπτώσει, ἐκπτώτον τὸν βουλευτὴν, πρὸς δὲ δὲν περιεῖχεν, ὡς τυπικὸν στοιχεῖον τοῦ κύρους του, τὴν βεβαίωσιν περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως, οὔτε καὶ ἦτο ἀληθὴς ἡ ἐν αὐτῇ περιεχομένη βεβαίωσις περὶ τῆς συνδρομῆς περιπτώσεως ἐκ τῶν ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ συνταγματικῇ διατάξει ἀναφερομένων καὶ, ἐπομένως, τοῦτο ἐξεδόθη, χωρὶς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκδόσεώς του νὰ ὑφίσταται κενὴ βουλευτικὴ ἑδρα. Ὁ λόγος αὐτὸς τῆς ἐνστάσεως ἦτο βεβαίως ἀβάσιμος τοσοῦτ' ἥττον, καθ' ὅσον ἡ σχετικὴ ἀπόφασις τῆς Βουλῆς εἶχεν ἀπλῶς ἀναγνωριστικὸν καὶ ὄχι δημιουργικὸν χαρακτῆρα. Ἐν τούτοις, εἰς τοιαύτας περιπτώσεις, πρὸς πρόληψιν ἐνδεχομένων ἀνωμαλιῶν, σκοπιμώτερον ἦτο ἡ Κυβέρνησις νὰ προκαλῇ προηγουμένως ἀπόφασιν τῆς Βουλῆς καὶ μετὰ τὴν παρ' αὐτῆς ἀναγνώρισιν τῆς αὐτοδικαίως ἐπελθούσης ἐκπτώσεως ἀπὸ τοῦ βουλευ-

ριον είναι, νομίζομεν, κατὰ τὸ ἄρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος, ἀρμόδιον νὰ κρίνῃ τὸ κύρος οἰασδὴποτε συναφοῦς πρὸς τὴν ἐκλογὴν βουλευτῶν πράξεως τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἀνεξαρτήτως τοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς ὡς κυβερνητικῆς ἢ καθαρῶς διοικητικῆς. Ἡ θεωρία περὶ τῶν κυβερνητικῶν πράξεων (ἄρθρ. 45 § 6 Ν.Δ. 170/1973) δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Δικαστηρίου. Περαιτέρω, ἡ δευτέρα ἀπόφασις εἶναι προδήλως καὶ ἀντιφατική. Διότι αὕτη θεωρεῖ τὸ αὐτὸ Δ/μα εἰς τὴν μίαν περίπτωσιν «κυβερνητικὴν πρᾶξιν», τὸ κύρος τῆς ὁποίας δὲν δύναται νὰ κρίνεται ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου, καὶ εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν ὡς μὴ κυβερνητικὴν πρᾶξιν, ὑπαγομένην εἰς τὴν ἀρμοδιότητα αὐτοῦ. Ἡ ἀπόφασις ὠφείλει, ἵνα εἶναι συνεπὴς πρὸς ἑαυτήν, ν' ἀπορρίψῃ τὴν ἔνστασιν ὡς ἀπαράδεκτον καὶ καθ' ὅσον αὕτη ἠρείδετο ἐπὶ τοῦ δευτέρου λόγου ἀκυρότητος τοῦ Δ/τος, ἐφ' ὅσον ἅπαξ ἐφήρμοσε τὴν θεωρίαν περὶ κυβερνητικῶν πράξεων, διότι ἡ νομικὴ φύσις τῆς ἐν λόγῳ πολιτειακῆς πράξεως εἶναι πάντοτε ἡ αὐτή.—Ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Ἐκλογοδικείου πρὸς ἐξέτασιν τοῦ κύρους τῶν δύο ἄλλων Διαταγμάτων (Δ/τος περὶ καθορισμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν καὶ τοῦ ἐκτελεστικοῦ τοῦ ἐκλογ. ν. Δ/τος) εἶναι σήμερον ἀναμφίβολος. Τοῦτο ἐδέχθη ρητῶς καὶ ἡ ἀνωτέρω<sup>51α</sup> πα-

τικοῦ ἀξιώματος νὰ προκηρύσῃ τὴν ἀναπληρωματικὴν ἐκλογὴν. Πάντως, ὑπὸ τὸν Κ.Α.Ε.Δ. (ἄρθρ. 40), ὁ ὁποῖος ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸν δημιουργικὸν χαρακτῆρα τῆς ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου, δὲν εἶναι ἐπιτρεπτή ἡ προκήρυξις ἀναπληρωματικῆς ἐκλογῆς ἢ ἡ κατ' ἄλλον νόμιμον τρόπον πλήρωσις μιᾶς βουλευτικῆς ἑδρας εἰς τὴν περίπτωσιν ἀμφισβήτησεως περὶ τὴν ἐκπτώσιν τοῦ κατέχοντος αὐτὴν βουλευτοῦ πρὸ τῆς ἐκδόσεως ἀποφάσεως αὐτοῦ, ἀναγνωρίζουσης τὴν ἐπελθοῦσαν ἐκπτώσιν.

51α. Σ. 92 ἐπ.

52. Ἡ ἀποφ. 6/1916 ἀπέρριψε τὴν κατὰ τοῦ κύρους τοῦ ἐκλογικοῦ προνομίου τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων (ἄρθρ. 2 Ν. ΧΜΗ') ὑποβληθεῖσαν ἔνστασιν, μετὰ τὴν σκέψιν ὅτι «τὸ περιστάτικόν ἂν τὰ Νέα Ψαρά δικαιῶνται νὰ ἐκλέξουν προνομιακῶς δύο βουλευτὰς ἢ αἱ νόμιμοι προϋποθέσεις τῆς ἀσχέσεως τοῦ προνομίου τούτου οὐδέποτε ἐπληρώθησαν ἢ πληρωθεῖσαι ἅπαξ, ἐξέλιπον κατόπιν, προδήλως μὲν δὲν ὑπάγεται εἰς τὸ α' θέμα τοῦ ἄρθρ. 11 (Ν. Γ'λ-

ρατεθεῖσα ἀπόφασις 17/1962 τοῦ Ἐκλογοδικείου, ἡ ὁποία ἀπέρριψε τὸν ἰσχυρισμὸν περὶ τῆς ἀναρμοδιότητος αὐτοῦ πρὸς ἐξέτασιν τοῦ Δ/τος περὶ καθορισμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν <sup>52</sup>.

ββ) Εἶναι ἀμφίβολον τὸ ζήτημα, ἂν ὑπάγεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Δικαστηρίου ἡ κρίσις τῶν κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων (ἄρθρ. 32-33 Ἐκλ. Κ.) καὶ τῶν συνδυασμῶν (ἄρθρ. 34-35 Ἐκλ. Κ.) συντελουμένων τυπικῶν παραλείψεων, π.χ. τῆς ἐκπροθέσμου ἢ παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦλάχιστον τῶν 12 ὑπογραφῶν ἀνακηρύξεως ὑποψηφίου τινός. Ἡ παγία νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου ἔλυσε τὸ ζήτημα καταφατικῶς <sup>53</sup>. Τὴν ἀποψιν αὐτὴν ἐδέχθη καὶ ἡ ἀπόφασις 25/1964 (σκέψις 3η) μὲ τὴν ἀκόλουθον αἰτιολογίαν: «Ἐπειδὴ ἡ ἀρμοδιότης τοῦ πρωτοδικείου πρὸς ἀνακήρυξιν τῶν τακτικῶς προταθέντων ὑποψηφίων, ἥτοι ἐκείνων τῶν ὁποίων ἡ πρότασις ὑποψηφιότητος φέρει τὰ ὡς ἄνω ὑπὸ τοῦ νόμου (ἄρθρ. 32 Ἐκλ. Κ.) ἀπαιτούμενα στοιχεῖα, ἡ ἔλλειψις τῶν ὁποίων καθιστᾷ τὴν πρότασιν ἀπαράδεκτον, δὲν κωλύει τὴν, κατόπιν ἐνστάσεως, ἐπανεξέτασιν τοῦ θέματος

ΝΕ'), ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὸ β' ἀνάγεται, ἀφοῦ δὲν ἐπηρεάζει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας, διότι ἐκ τῆς τυχόν παραδοχῆς τῆς ἀνυπαρξίας τοῦ προνομίου δὲν θὰ παρείπετο μεταβολὴ τοῦ ἀποτελέσματος ἀλλ' ἀναγνώρισις τῆς καταργήσεως τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας, ἣν ἀναγνώρισιν ὁ νόμος δὲν ἀνέθηκεν εἰς τὸ Δικαστήριον τοῦτο».

53. Οὕτω σιωπηρῶς αἱ ἀποφ. 9/1912 καὶ 35/1953, ἐξετάσασαι, κατ' οὐσίαν ἐνστάσεις ἀναφερομένας εἰς ἐκπρόθεσμον ὑποβολὴν ὑποψηφιότητος καὶ ἐκπρόθεσμον ἀνακήρυξιν καὶ κοινοποίησιν συνδυασμοῦ τινος.—Ἀπόφ. 4/1916: «...προκειμένου περὶ τοῦ ἐγκύρου ἢ μὴ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων ὑπὸ τῶν Πρωτοδικείων καὶ ὠρισμένως περὶ τοῦ ἂν αἱ πρὸς ἀνακήρυξιν προτάσεις, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων τὸ δικαστήριον προβαίνει εἰς τὴν πρᾶξιν ταύτην, ὑπεβλήθησαν ἐμπροθέσμως, ἀρμόδιον νὰ ἀποφανθῇ γενομένης ἐνστάσεως, εἶναι τὸ εἰδικὸν δικαστήριον κατὰ τὰς συνδυασμένας διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντ. καὶ τοῦ ἄρθρ. 11 τοῦ Ν. Γ' ΝΕ'..., καθόσον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς φράσεως «παραβάσεις περὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν ἐκλογῶν» περιλαμβάνονται οὐ μόνον αἱ πράξεις αἱ λαμβάνουσαι χώραν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς ἀλλὰ καὶ αἱ κατὰ τὸ προεκλογικὸν στάδιον τοιαῦται, ἐφ' ὅσον πρὸς τὴν διεξαγωγὴν αὐτῆς στενῶς καὶ οὐσιωδῶς συνδέονται, οἷα καὶ ἡ τοῦ ἐγκύρου τῆς ἀνακηρύξεως, περὶ ἧς ἐν προκειμένῳ προβάλλεται ἐνστάσις».

ὕπὸ τοῦ Ἐκλογοδικείου, ὅπερ δὲν περιορίζεται εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν παραβάσεων, τῶν συντελουμένων κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ψηφοφορίας καὶ ἀφορωσῶν μόνον τὴν ψηφοφορίαν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς, ἀλλ' ἐκτείνεται εἰς πᾶσαν τὴν ἐκλογικὴν διαδικασίαν ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων, ἀποτελοῦσης ἀναγκαίαν προπαρασκευαστικὴν ἐνέργειαν τῆς ἐκλογῆς, μέχρι τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ἐπιτυχόντων καὶ ἐπιλαχόντων βουλευτῶν». Τὴν ἀντίθετον ἄποψιν ὑπεστήριξεν ὁ Χρ. Σγουρίτσας<sup>54</sup>, κατὰ τὸν ὁποῖον ἀποκλείεται ἡ ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος ἀρμοδιότης τοῦ Ἐκλογοδικείου. Θεωροῦμεν ὀρθοτέραν τὴν ἐν τῇ νομολογίᾳ τοῦ Ἐκλογοδικείου κρατήσασαν ἄποψιν. Πράγματι, αἱ προκείμεναι παραβάσεις, ὡς δέχεται καὶ ἡ ἀντίθετος ἄποψις, ἀποτελοῦν προδήλως «ἐκλογικὰς παραβάσεις» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἀρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος, οὐδεμίᾳ δὲ διάταξις τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου ἀπέκλειεν ἢ ἀποκλείει καὶ οὔτε δύναται ν' ἀποκλείσῃ τὴν ἐν προκειμένῳ ἀρμοδιότητα τοῦ Δικαστηρίου. Τὸ ὑπὸ τῆς ἀντιθέτου ἐκδοχῆς προτεινόμενον ἐπιχείρημα, ὅτι αἱ τυπικαὶ παραλείψεις δὲν ἐπηρεάζουν τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα<sup>55</sup>, δὲν εὐσταθεῖ, διότι καὶ αἱ παραλείψεις αὗται ἀποτελοῦν λόγους ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς<sup>56</sup>. Κατ' ἀκολουθίαν, αἱ περὶ ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων καὶ τῶν συνδυασμῶν ἀποφάσεις τῶν ἀρμοδίων δικαστηρίων εἶναι προσωριναὶ καὶ οὐδόλως δεσμεύουν τὸ Δικαστήριον.<sup>57</sup>

γγ) Λίαν ἀμφίβολον εἶναι τὸ ἕτερον συναφὲς ζήτημα, ἂν ἐκ τῆς κατὰ τὸ ἀρθρ. 89 § 6 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος<sup>58</sup> ἐκδιδομένης

54. Συντ. Δίκ., τ. Ι, σ. 284: «Ἐκλογικαὶ παραβάσεις εἶναι καὶ αἱ τυπικαὶ παραλείψεις κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων ἢ τῶν συνδυασμῶν... αὗται ὅμως δὲν ἐμπίπτουν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἐκλογ., ἐφ' ὅσον δι' αὐτῶν... δὲν ἐπηρεάζεται τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας».

55. Πρβλ. καὶ Ζέγγελη, *op. cit.*, ἐκδ. 2α, σ. 146.

56. Βλ. κατωτ., σ. 510 ἐπ.

57. Σύμφωνας ὁ Ἀλ. Βαμβέτσος (*op. cit.*, Θέμ. ΞΔ', σ. 518 ἐπ.), ὁ ὅποιος (αἱ ἀποφάσεις τοῦ Ἐκλογοδικείου ἀνεπίδεκτοι προσβολῆς ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε. κλπ., ἐν Δικαστικῇ, τ. Ε', σ. 518 ἐπ.) ἄλλοτε ἐδέχθη τὴν ἀντίθετον γνώμην.

58. «Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος ἀρθρου καὶ πρὸς

ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου παράγεται δεδικασμένον δεσμεῖον καὶ τὸ Δικαστήριον. Ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου τοῦ 1958<sup>59</sup> ἔλυσε τὸ ζήτημα ἀποφατικῶς μὲ τὴν ἀκόλουθον σχέψιν: «Διὰ τῶν ὁρισμῶν τούτων ὁ νομοθέτης δὲν προϋτίθετο νὰ ἀποστερήσῃ τὸ Ἐκλογοδικεῖον τῆς ἐξουσίας, ὅπως, εἰς περιπτώσιν ἀμφισβητήσεων, ἐλέγξῃ καὶ αὐτὸ τὴν ιδιότητα κόμματός τινος ὡς αὐτοτελοῦς ἢ συνασπισμοῦ πλειόνων κομμάτων, ἀποφανθῇ δὲ — ἐνδεχομένως — καὶ ἀντιθέτως πρὸς τὸν Ἀρειὸν Πάγον. Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ἀρειὸς Πάγος κρίνει ἐκ τῶν ἐνόντων καὶ κατὰ διαδικασίαν συνοπτικὴν (λόγῳ τῆς ἀνάγκης ὅπως οἱ ἐκλογεῖς εἶναι κατατοπισμένοι ἐγκαίρως) ἐνισχύει τὴν ἁποψὶν ὅτι τὸ «ἀμετακλήτως» ἔχει τὴν ἐννοίαν ἀφ' ἐνὸς τοῦ μὴ ἀνακλητοῦ τῆς ἀποφάσεως ἀπὸ μέρους τοῦ ἐκδόντος αὐτὴν δικαστηρίου καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ ἀπροσβλήτου αὐτῆς δι' ἐνδίκων μέσων, καὶ δὲν ἔχει τὴν ἐννοίαν δεσμεύσεως τοῦ Ἐκλογοδικείου διὰ τῆς δημιουργίας δεδικασμένου... Ὑπὸ τὴν ἀντίθετον ἐρμηνείαν, ὁ νόμος δὲν θὰ ἦτο ἐν τούτῳ σύμφωνος πρὸς τὸ Σύνταγμα, δοθέντος ὅτι ἡ δικαιοδοσία τοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου, εἰς τὸ ὅποῖον, δυνάμει τοῦ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος, ἀνετέθη «ἢ ἐξέλεγξιν καὶ ἐκδίκασιν τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, κατὰ τοῦ κύρους τῶν ὁποίων ἐγείρονται ἐνστά-

ἀποφυγὴν περιγραφῆς αὐτῆς, τὸ Α' Τμῆμα τοῦ Α.Π. συνέρχεται αὐτεπαγγέλτως ἐν Συμβουλίῳ ἅμα τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀνακηρύξει τῶν συνδυασμῶν καὶ ἀποφαίνεται ἀμετακλήτως τίνα κόμματα εἶναι πράγματι αὐτοτελῆ καὶ τίνα ἐμφανίζονται μὲν ὡς αὐτοτελῆ, πράγματι ὅμως εἶναι κεκαλυμμένοι συνασπισμοὶ συνεργαζομένων κομμάτων ἢ τούτοις ἐξομοιούμενοι συγχωνεύσεις κομμάτων. Τὸ Α' Τμῆμα τοῦ Α.Π. ἀποφαίνεται κατ' ἐλευθέραν κρίσιν ἐκ τῶν ἐνόντων καὶ ἄνευ δικονομικῶν διατυπώσεων...».

59. Ἀποφ. 13-16, 21, 24-29, 31-33, 35, 36, 40, 43-48, 51, 52, 58, 63-66, 68, 69-77 καὶ 79.— Αἱ ἀποφάσεις αὗται ἀπεφάνθησαν ἐπὶ ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν τῇ 11-5-1958, ἐρειδομένων ἐπὶ τοῦ λόγου ὅτι ἡ ὑπ' ἀριθ. 315/1958 ἀπόφ. τοῦ Α.Π. ἐσφαλμένως ἐχαράκτήρισε τὴν Ἑνιαίαν Δημοκρατικὴν Ἀριστεράν (ΕΔΑ) ὡς αὐτοτελὲς κόμμα καὶ ὅχι ὡς συνασπισμὸν συνεργαζομένων κομμάτων καί, συνεπῶς, αὕτη παρανόμως μετέσχε τῆς β' κατανομῆς, ἀποκλεισθέντος τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων.



σεις αναφερόμεναι εἴτε εἰς ἐκλογικὰς παραβάσεις περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων, εἴτε εἰς ἔλλειψιν προσόντων», δὲν περιορίζεται εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν παραβάσεων τῶν συντελουμένων κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ψηφοφορίας καὶ ἀφορωσῶν μόνον εἰς τὴν ψηφοφορίαν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς, ἀλλ' ἐκτείνεται εἰς πᾶσαν τὴν ἐκλογικὴν διαδικασίαν ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων μέχρι καὶ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ἐπιτυχόντων καὶ ἐπιλαχόντων βουλευτῶν, ὡς ἐκ τούτου δὲ περιλαμβάνει καὶ τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἐνστάσεων, διὰ τῶν ὁποίων προτείνονται παραβάσεις ἀναφερόμεναι εἰς οἰανδήποτε σχετικὴν πρὸς τὰς ἐκλογὰς πράξιν ἢ ἐνέργειαν, ἐπομένως καὶ εἰς τὰς κατὰ τὴν δευτέραν κατανομὴν ἀνακηρύξεις τῶν ἐπιτυχόντων, ἐφ' ὅσον ἐκ τῶν παραβάσεων τούτων ἐπηρεάζεται τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας, εἴτε ἀναφορικῶς πρὸς τὴν μεταξὺ τῶν κομμάτων κατανομὴν τῶν ἐδρῶν, εἴτε ἐν σχέσει πρὸς τὴν σειρὰν ἐπιτυχίας τῶν ὑποψηφίων. . . Δὲν εἶναι δὲ βάσιμος ἡ ἀντίρρησης, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ . . . ἀπόφασις τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος, ὁ καθορισμὸς τοῦ ὁποίου γίνεται ἐλευθέρως ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, δυναμένου, κατὰ τοὺς ἀντιλέγοντας, νὰ συνιστᾷ (δυνάμει τοῦ ἄρθρ. 82 ἐδ. 2 τοῦ Συντάγματος) καὶ οἷονδήποτε ἄλλο, ἐκτὸς τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, δικαστήριον, καὶ νὰ ἀναθέτῃ ἀποκλειστικῶς εἰς αὐτὸ τὸ ἔργον τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν κομμάτων ὡς αὐτοτελῶν ἢ ὡς συνασπισμῶν, χωρὶς νὰ παραβιάζῃ τὴν προσδιορίζουσαν τὴν ἔκτασιν τῆς ἐξουσίας τοῦ Ἐκλογοδικείου διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος, διότι τὸ ἐκλογικὸν σύστημα ἀποτελεῖ ἄθροισμα κανόνων, διὰ τῶν ὁποίων (προκειμένου περὶ τῆς διαθέσεως τῶν ἐκ τῆς πρώτης κατανομῆς ἀπομεινῶν ἀδιαθέτων ἐδρῶν) τίθενται αἱ ἀντικειμενικαὶ προϋποθέσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας τὰ κόμματα καὶ οἱ συνασπισμοὶ δικαιοῦνται νὰ μετᾶσχουν τῆς δευτέρας κατανομῆς, ἐνῶ ἡ κρίσις περὶ τοῦ ποῖα ἐκ τῶν κατερχομένων ἐκάστοτε εἰς τὰς ἐκλογὰς συγκεκριμένων κομμάτων εἶναι ἢ οὐ αὐτοτελεῖ, ἀποτελεῖ ἐφαρμογὴν τῶν ρηθέντων κανόνων δι' ἐξατομικεύσεως αὐτῶν εἰς τὰς καθ' ἕκαστον περιπτώσεις, καί, συνεπῶς, ἡ περιέχουσα τὴν κρίσιν ταύτην ἀπόφασις τοῦ κατὰ νό-

μον ἀρμοδίου ὀργάνου εἶναι πρᾶξις προπαρασκευαστικὴ τῆς ἐκλογῆς, ἀνάγεται εἰς τὴν ἐκλογικὴν διαδικασίαν καί, ὡς τοιαύτη, ἐγκύρως μὲν ἐκδίδεται, ὑπόκειται ὅμως εἰς τόν, ἐξ ἀφορμῆς ἐγέρσεως σχετικῶν ἀμφισβητήσεων ἀσκούμενον, ἔλεγχον τοῦ Ἐκλογοδικείου, ἡ δέ σμευσις τοῦ ὁποίου θὰ ἰσοδυνάμει πρὸς ἀντισυνταγματικὴν ἀφαίρεσιν ὕλης, ἀνηκούσης εἰδικῶς καὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ εἰδικὸν τοῦτο συνταγματικὸν δικαστήριον». Ἡ νομολογία αὐτὴ ὀρθῶς ἔλυσε τὰ ἐνταῦθα γεννώμενα δύο ζητήματα, δηλονότι ἂν ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἀρείου Πάγου εἶναι κατὰ νόμον ἀμετάκλητος καὶ ἂν ὁ νόμος ἐν καταφατικῇ περιπτώσει θὰ ἦτο σύμφωνος πρὸς τὸ Σύνταγμα. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀλ. Βαμβέτσου<sup>60</sup> σθεναρῶς καὶ διὰ μακρῶν ὑποστηριχθεῖσα ἀντίθετος λύσις τῶν ζητημάτων αὐτῶν δὲν φαίνεται ὀρθή. Καὶ ἡ μὲν λύσις τοῦ πρώτου ζητήματος εἶναι πράγματι λίαν δυσχερὲς ἐν ὅφει τῆς διατυπώσεως τῆς παρατεθείσης διατάξεως τοῦ Κώδικος, ἡ ὁποία παρέχει σοβαρὸν ἐπιχείρημα καὶ εἰς τὴν ἀντίθετον ἐκδοχὴν. Ἡ λύσις ὅμως τοῦ ἐν προκειμένῳ προέχοντος συνταγματικοῦ ζητήματος εἶναι εὐχερὲς, δεδομένου ὅτι οὔτε τὸ γράμμα οὔτε τὸ πνεῦμα τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος παρέχουν οἰονδήποτε ἔρεισμα εἰς τὴν ἀντίθετον ἄποψιν. Ἡ συνεπὴς ἐφαρμογὴ τῆς ἀντιθέτου ἐκδοχῆς θὰ ἠδύνατο προδήλως νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν οὐσιαστικὴν κατάργησιν τοῦ Ἐκλογοδικείου διὰ τῆς ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας ἀναθέσεως τῆς ἀμετακλήτου κρίσεως τῶν σπουδαιοτέρων θεμάτων τῆς ἀρμοδιότητος αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀρειον Πάγον ἢ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας. Ὁ νομοθέτης δύναται ἀναμφιβόλως ν' ἀναθέτῃ εἰς οἰανδήποτε ἀρχὴν (δικαστικὴν ἢ διοικητικὴν) τὴν λύσιν παντὸς ζητήματος ἀφορῶντος τὴν προπαρασκευὴν καὶ διεξαγωγὴν τῶν ἐκλογῶν, ὅταν κρίνῃ τοῦτο ἀναγκαῖον διὰ τὴν ὁμαλὴν καὶ ἀπρόσκοπτον διενέργειαν τῶν ἐκλογῶν καὶ τὴν ἐνότητά τῆς ἐκλογικῆς διαδικασίας, ἀλλ' ἡ

60. Op. cit., Ν. Δίκαιον, ΙΕ', σ. 9 ἐπ., §§ 19-21.

σχετική απόφασις τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει δύναται νὰ δεσμεύῃ τὸ Δικαστήριον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης ἐπεφύλαξε τὴν τελευταίαν λέξιν ἐπὶ παντὸς ζητήματος ἀφορῶντος τὸ κύρος τῶν ἀμφισβητούμενων βουλευτικῶν ἐκλογῶν. Μὲ ἄλλας λέξεις, τὸ Δικαστήριον εἶναι δυνάμει τοῦ ἀρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος τὸ Ἀνώτατον Ἐκλογικὸν Ὅργανον, εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ὁποίου ὑπόκεινται ὅλαι αἱ πράξεις τῶν ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας ἐκάστοτε ἰδρυομένων ἐκλογικῶν ὀργάνων ἀνεξαρτήτως τῆς φύσεως αὐτῶν.

δδ) Ἀμφισβητεῖται ζωηρῶς τὸ ζήτημα, ἂν αἱ περὶ ἐγγραφῆς ἢ διαγραφῆς ἐκλογέων ἐκ τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων ἀποφάσεις τῶν Πρωτοδικείων δημιουργοῦν δεδικασμένον διὰ τὸ Δικαστήριον <sup>61</sup>. Ἡ Ἐπιστήμη <sup>62</sup> ἔλυσε τὸ ζήτημα αὐτὸ καταφατικῶς. Τὴν αὐτὴν ἀποψιν ἐδέχθη καὶ ἡ παλαιότερα νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου <sup>63</sup>, μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι ἀφ' ἐνὸς μὲν αἱ περὶ παρανόμου καταρτίσεως καὶ ἀναθεωρήσεως τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων καὶ περὶ τῆς ἐγγραφῆς ἢ διαγραφῆς τῶν ἐκλογέων ἀποφάσεις δὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν «ἐνέργειαν» τῶν ἐκλογῶν ἀλλ' εἰς τὰς προπαρασκευαστικὰς πράξεις αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ σχετικαὶ ἀμφισβητήσεις ὑπῆχθησαν ὑπὸ τοῦ νόμου εἰς τὴν

61. Ἀρθρ. 18 § 2 ἐδ. γ' Ἐκλ. Κ.: «Ἡ ἀπόφασις τοῦ πρωτοδικείου... εἶναι πάντοτε ὁριστικὴ καὶ εἰς οὐδὲν ὑπόκειται ἐνδίκον μέσον».

62. Βαμβέτσου, op. cit., Ν. Δικ. IB' 491 καὶ IE' 10· Ἀλ. Σβώλου, Συνταγματικὸν Δίκαιον, τ. II, 1935, σ. 39.

63. Ἀποφ. 1, 2, 7, 8, 11, 14, 16/1946, 6, 7, 14, 33/1950.—Ἐκ τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν αἱ 7 καὶ 14/1946 ἐδέχθησαν, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀγάγῃ εἰς ἀκύρωσιν τῆς ἐκλογῆς ἢ εἰς τοὺς καταλόγους ἐγγραφῇ προσώπων ἐστερημένων τοῦ δικαίωματος τοῦ ψηφοφορεῖν «ἐκτὸς ἐὰν ταῦτα ψηφίσωσι, καθ' ὅσον ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὡς καὶ εἰς ἐκείνην, καθ' ἣν ψηφίζουσι πρόσωπα ἀπολέσαντα τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν μετὰ τὴν ὁριστικότητα τοῦ εἰς δὲν ἐνεγράφησαν καταλόγου, πρόκειται περὶ παραβάσεως κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐκλογῆς».

ἀποκλειστικὴν δικαιοδοσίαν τῶν Πρωτοδικείων. Ὁρθότερα εἶναι ἡ ἀντίθετος ἀποψις, ὑπὲρ τῆς ὁποίας φαίνεται ταχθεῖσα καὶ ἡ νεωτέρα νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου<sup>64</sup>. Ἐν προκειμένῳ γεννῶνται, ὅπως καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἀρείου Πάγου (ἄρθρ. 89 § 6 Ἐκλ. Κ.), δύο ζητήματα καὶ δὴ ἂν ἡ ἀπόφασις τοῦ Πρωτοδικείου δημιουργῇ κατὰ τὸν ἐκλογικὸν νόμον δεδικασμένον διὰ τὸ Ἐκλογοδικεῖον καὶ ἂν ἐν καταφατικῇ περιπτώσει ὁ νόμος εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ ἄρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος. Ἡ ἀποφατικὴ λύσις τῶν ζητημάτων αὐτῶν καὶ ἰδίως τοῦ δευτέρου εἶναι ἐπιβεβλημένη κατὰ τὰ ἤδη προκειμένου περὶ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐκτεθέντα. Δι' ὃν λόγον ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου τῆς κοινῆς δικαιοσύνης δὲν δύναται, κατὰ τὸ Σύνταγμα, νὰ δεσμεύσῃ τὸ Δικαστήριον, διὰ τὸν αὐτόν, ἂν μὴ διὰ μείζονα, λόγον δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ δεδικασμένον διὰ τὸ Δικαστήριον ἡ ἀπόφασις τοῦ Πρωτοδικείου. Πράγματι, ἡ κατάρτισις τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων ἀποτελεῖ μίαν — καὶ μάλιστα τὴν σπουδαιοτάτην<sup>65</sup> — προπα-

64. Ἀπόφ. 10/1956: «...ναὶ μὲν ὁ καθ' οὗ διεγράφη ἐκ τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων, ὡς ἀνυπότακτος, κατὰ τὴν ἐτησίαν ἀναθεώρησιν διὰ τῆς... ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου..., ἡ τοιαύτη ὁμῶς διαγραφὴ, συνδεομένη πρὸς τὴν δυνατότητα ἀσκήσεως ἀπλῶς τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ἐκ μέρους τούτου οὔτε ἀπώλειαν αὐτοῦ τούτου τοῦ δικαιώματος ἐπάγειται οὔτε, κατ' ἀκολουθίαν, γεννᾶται ἐκ ταύτης δεδικασμένον ὡς πρὸς τὴν καθ' ἑαυτὴν ὑπαρξίν ἢ μὴ τοῦ δικαιώματος τούτου». Ἡ ἀπόφασις, μὴ δεχθεῖσα δεδικασμένον ἐκ τῆς περὶ διαγραφῆς ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου, ἐζήτησε καὶ ἔλυσε ἀποφατικῶς τὸ ζήτημα, ἂν ὁ καθ' οὗ ἡ ἐνστάσις βουλευτῆς διεγράφη νομίμως ἐκ τοῦ ἐκλογικοῦ καταλόγου ὡς ἀνυπότακτος.— Αἱ ἀποφ. 3 καὶ 27 τοῦ 1956 ἀπέφυγον τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος («ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν παραδεκτῶς καὶ ἀρμοδίως προβάλλεται ἐνώπιον τοῦ Εἰδικοῦ τούτου Δικαστηρίου», ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς συντάξεως ἐκλογικῶν καταλόγων). Ἡ δευτέρα ἀπόφασις ἀπέρριψε τὴν σχετικὴν ἐνστάσιν ὡς ἀόριστον, ἐνῶ ἡ πρώτη παραδόξως ἐζήτησε κατ' οὐσίαν τὴν ἐνστάσιν καὶ ἀπέρριψεν αὐτὴν ὡς ἀβάσιμον πρὶν τῇ λύσει, ὡς ὠφελε, τὸ ζήτημα τοῦ παραδεκτοῦ τῆς ἐνστάσεως καὶ δὴ τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Δικαστηρίου.

65. Ζέγγελη, *op. cit.*, ἐκδ. 2α, σ. 104: «...ὁ ἐκλογικὸς κατάλογος εἶναι ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τοῦ ἐκλογικοῦ δικαίου· εἶναι ἡ εἰσδεχομένη πάν-

ρασκευαστικήν πρᾶξιν τῆς ἐκλογῆς, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν ἀνωτέρω τεθεῖσαν ἀρχήν, ὑπάγεται προδήλως εἰς τὴν ἀποκλειστικήν δικαιοδοσίαν τοῦ Δικαστηρίου. Τὸ ζήτημα τῆς συμφώνως πρὸς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους συγκροτήσεως τοῦ Ἐκλογικοῦ Σώματος ἀνήκει προεχόντως εἰς τὰ ζητήματα, ἡ ἀμετάκλητος κρίσις τῶν ὁποίων ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος εἰς τὸ Δικαστήριον. Ἡ ἀληθὴς καὶ σύμφωνος πρὸς τὸ Σύνταγμα ἔννοια τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 18 § 2 ἐδ. γ' τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος εἶναι ὅτι ἡ περὶ ἐγγραφῆς ἢ διαγραφῆς ἀπόφασις τοῦ Πρωτοδικείου δεσμεύει μόνον τὰ λοιπὰ ἐκλογικὰ ὄργανα καὶ ἰδίως τὰς ἐφορευτικὰς ἐπιτροπὰς (ἄρθρ. 75 §§ 1-3 Ἐκλ. Κ.), ὅχι δὲ καὶ τὸ Δικαστήριον. Μὲ ἄλλας λέξεις, ἡ ἀπόφασις τοῦ Πρωτοδικείου δημιουργεῖ ἐν τεκμήριον περὶ τοῦ δικαιώματος τῶν ἐκλογέων, τὸ ὅποῖον δύναται ν' ἀνατρέπεται μόνον δι' ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου <sup>66</sup>.

τας τοὺς ἐκλογεῖς δεξαμενὴ ἐξ ἧς διοχετεύεται ἐν τῇ Βουλῇ ἡ Ἐθνικὴ Ἀντιπροσωπεία· ἵνα δ' αὕτη παριστᾷ τὴν ζῶσαν καὶ γνησίαν τοῦ Λαοῦ Ἀντιπροσωπείαν πρέπει οἱ ἐν αὐτῇ ἐγγεγραμμένοι νὰ ὦσιν ἐκλογεῖς ἀληθεῖς...».

66. Τὴν ἐν τῷ κειμένῳ ἀποψιν ἠκολούθει ἐν Γερμανίᾳ τὸ Ἐκλογ. τοῦ WRV (βλ. M. Drath, Das Wahlprüfungrecht bei der Reichstagswahl, Diss. Kiel, 1927, σ. 51 ἐπ.), ἀκολουθεῖ δὲ ἐν Γαλλίᾳ ἡ νομολογία τοῦ C.C. (Charnay, op. cit., σ. 156 ἐπ.), ἡ ὁποία ὅμως ἀποδίδει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἀπόδειξιν τῶν περὶ παρανόμου μὴ ἐγγραφῆς ἢ διαγραφῆς ἐκλογέων προβαλλομένων ἰσχυρισμῶν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων ἐκλογέων ἀσκησιν σχετικῆς ἐνστάσεως ἐνώπιον τῶν ὀργάνων συντάξεως τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων (βλ. τὰς ἀποφ. nos 63-341/342/343/345 τῆς 9-7-1963, ἐν Recueil des Décisions du C.C., 1963, σ. 149 ἐπ.). Βλ. περὶ τοῦ ζητήματος Barthélemy, op. cit., σ. 149· Duvenger, La 5e République, σ. 79· Hauriou, Précis de Droit Administratif et de Droit Public, σ. 82 ἐπ.· Laferrière, op. cit., τ. II, σ. 330 ἐπ.· G. Vedel, Manuel élémentaire de Droit Constitutionnel, σ. 350· G. Zèze, Les Principes généraux de Droit Administratif, ἐκδ. 3η, τ. II, 1930, σ. 550 ἐπ. Βλ. περὶ τοῦ ζητήματος ἐν Ἑλβετίᾳ, εἰς τὰ πλεῖστα Καντόνια τῆς ὁποίας κρατεῖ ἡ ἐν κειμένῳ γνώμη, Picenoni, op. cit., 6. 16 ἐπ.· G. Staub, Das Stimmregister im schweizerischen Recht mit Berücksichtigung ähnlicher Einrichtungen des Auslandes, Diss. Bern, 1927, σ. 131 ἐπ.· καὶ

γ'. 'Ο ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου ἑλεγχος τῆς νομιμότητος τῆς β' καὶ γ' κατανομῆς.—Τὸ 'Εκλογοδικεῖον<sup>67</sup> ἀρχικῶς ἐνομολόγησεν, ὅτι αἱ ἀποφάσεις τῶν 'Εφετείων καὶ τῆς 'Ανωτάτης 'Εφορευτικῆς 'Επιτροπῆς περὶ διενεργείας τῆς β' καὶ γ' κατανομῆς συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Ν. 5493 ἦσαν ἀμετάκλητοι καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ προσβληθοῦν παραδεκτῶς ἐνώπιον αὐτοῦ διὰ λόγους ἀναφερομένους ἀποκλειστικῶς εἰς διαπραχθείσας παραβάσεις κατὰ τὴν διενέργειαν τῶν ἐν λόγῳ κατανομῶν, διότι αἱ παραβάσεις αὐταὶ δὲν ἀπετέλουν «παραβάσεις περὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐκλογῆς». Τὴν ἀντίθετον ὀρθὴν ἄποψιν ἐδέχθη τὸ 'Εκλογοδικεῖον τοῦ 1951<sup>68</sup>. Τὸ ζήτημα ἔλυσε ρητῶς ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς ἀπόψεως ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 1 § 2 τοῦ Ν.Δ. 2202, κατὰ τὴν ὁποίαν «ἐν ἧ, περιπτώσει αἱ ἐκλογαὶ θέλουν λάβει χώραν διὰ τοῦ ἀναλογικοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος, ἡ πρώτη, δευτέρα καὶ τρίτη κατανομὴ ἀποτελοῦν συνεχῇ ἐκλογικὴν ἐνέργειαν καὶ ἡ νόμιμος διαδικασία αὐτῶν ὑπάγεται ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ 'Εκλογοδικείου». Τὴν διάταξιν αὐτὴν ἐπανέλαβε τὸ ἄρθρ. 120 § 1 ἐδ. 2 τοῦ 'Εκλογικοῦ Κώδικος τοῦ 1963 καὶ 1974, ὀρίζον ὅτι «ἐν περιπτώσει ἐφαρμογῆς τοῦ ἀναλογικοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος προβλέποντος πλείονας κατανομὰς βουλευτικῶν ἐδρῶν, ἡ ἔνστασις δύναται νὰ στρέφεται κατ' ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν ἐξ οἷα σδῆποτε κατανομῆς».—Ἡ διάταξις περιελήφθη μὲ διάφορον διατύπωσιν εἰς τὸ ἄρθρ. 25 § 1 ἐδ. β' τοῦ Κώδικος περὶ 'Ανωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου. Τὸ 'Εκλογοδικεῖον<sup>69</sup> ὀρθῶς

γενικῶς Braunias, op. cit., τ. II, σ. 139.—Πρβλ. ἄρθρ. 39 §§ 1 καὶ 4 τοῦ ἀγγλικοῦ 'Εκλ. Κ.

67. 'Αποφ. 10/1946, 9, 18, 20-22, 24-31, 34, 34α, 35/1950.

68. 'Αποφ. 18-21, 30-33, 36, 41-43: «...Τὸ Σύνταγμα πάγιος ὄν νόμος, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποβλέψαν μόνον εἰς τὸν ἰσχύοντα κατὰ τὴν ψήφισίν του ἐκλογ. Ν., καθιεροῦντα τότε τὸ πλειοψηφικὸν διὰ σφαιριδίων σύστημα. Αἱ ὑπ' αὐτοῦ θεσπιζόμεναι ἀνωτέρω ἀρχαί, εἰσὶν ἐφαρμοστέαι ἐπὶ παντὸς καὶ ἐν τῷ μέλλοντι θεσπισθησομένου ἐκλογικοῦ συστήματος, συνεπῶς καὶ τοῦ ἤδη ἰσχύοντος ἀναλογικοῦ τοιοῦτου».

69. 'Απόφ. 22/1964, σκέψις 4η: «Ἐπειδὴ, κατὰ τὰς συνδεδασμένας

ἔκρινεν, ὅτι ὑπάγεται εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα αὐτοῦ καὶ ἡ κρίσις τῆς νομιμότητος τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἀνωτάτης Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς.

δ. Ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικικοῦ Δικαστηρίου ἔλεγχος παραβάσεων συντελουμένων μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ἐκλεγέντων καὶ ἀναφερομένων εἰς τὴν πλήρωσιν βουλευτικῆς ἔδρας.—Ἡ ἀπόφασις 52/1975 τοῦ Ἐκλογοδικείου ἔκρινεν ἔνστασιν ὑποψηφίου βουλευτοῦ τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ κόμματος τῆς «Νέας Δημοκρατίας» τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας τοῦ Νομοῦ Κερκύρας κατὰ τῆς πράξεως τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων τῆς 3ης Ἰουλίου 1975, διὰ τῆς ὁποίας ἐκλήθη νὰ καταλάβῃ τὴν συνεπείᾳ παραιτήσεως βουλευτοῦ Ἐπικρατείας τῆς «Νέας Δημοκρατίας» κενωθείσαν ἔδραν ὁ λαβὼν τὰς πλείονας ψήφους προτιμήσεως ἀναπληρωματικὸς βουλευτῆς τῆς Α' ἐκλογικῆς περιφέρειας τοῦ κόμματος αὐτοῦ συμφώνως πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 3 § 8 ἐδ. β' τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος. Εἰδικώτερον, διὰ τῆς ἐνστάσεως ἐπεδιώκετο ἅφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀκύρωσις τῆς ἐν λόγῳ πράξεως τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ ἐπακολουθήσαντος πρωτοκόλλου ὀρκωμοσίας τοῦ δι' αὐτῆς κληθέντος ἀναπληρωματικοῦ βουλευτοῦ, ἅφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀνακήρυξις τοῦ ἐνισταμένου ὡς βουλευτοῦ Ἐπικρατείας. Ἡ ἀπόφασις (σκέψις 2α) ἀπέρριψε τὴν ἔνστασιν ὡς ἀπαράδεκτον λόγῳ ἀναρμοδιότητος τοῦ Δικαστηρίου μὲ τὴν ἀκόλουθον αἰτιολογίαν: «Ἐπειδὴ κατὰ τὸ ἄρθρον 58 τοῦ Συντάγματος 1975, εἰς τὸ κατ' ἄρθρον 100 αὐτοῦ Ἀνώτατον

διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντ. καὶ 121 § 1 περ. β' τοῦ Β. Δ/τος 592/1963 (Ἐκλ. Κ.), καὶ ἡ ἐμφιλοχρήσασα παράβασις, κατὰ τὰς ὑπὸ τῆς Ἀνωτάτης Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐνεργουμένας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κατὰ τὸ ἄρθρ. 88 τοῦ Ἐκλ. Ν. πινάκων τῶν οἰκείων Πρωτοδικείων, κατανομή τῶν ἀδιαθέτων ἐδρῶν καὶ ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τοιαύτης παρανόμου κατανομῆς γενομένη παράνομος ἀνακήρυξις μὴ ἐπιτυχόντος βουλευτοῦ ἀντὶ τοῦ ἐπιτυχόντος τοιοῦτου, ἀποτελεῖ παράβασιν περὶ τὴν ἐκλογὴν καὶ ἀποκλειστικῶς ἀρμόδιον καὶ διὰ ταύτην εἶναι τὸ Ἐκλογ.».

Εἰδικὸν Δικαστήριον ἀνατίθενται ἡ ἐξέλεγχξις καὶ ἐκδίκασις τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, κατὰ τοῦ κύρους τῶν ὁποίων ἐγείρονται ἐνστάσεις, ἀναφερόμεναι εἴτε εἰς ἐκλογικὰς παραβάσεις περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων, εἴτε εἰς ἔλλειψιν τῶν νομίμων προσόντων». Κατὰ δὲ τὸ ἄρθρον 115 § 2 β' τοῦ αὐτοῦ Συντάγματος, μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐν ἄρθρῳ 100 προβλεπομένου νόμου καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τοῦ συνιστωμένου Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου «ἡ ἐκδίκασις ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 58 ἀσχεῖται ὑπὸ τοῦ κατ' ἄρθρον 73 τοῦ ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1952 Συντάγματος Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ἐφαρμοζομένης τῆς διαδικασίας τῶν ἁρθρῶν 116 ἐπομ. τοῦ Π.Δ. 650/1974». Ἐξ ἄλλου κατὰ τὸ ἄρθρον 116 §§ 1 καὶ 2 τοῦ Π.Δ. τὸ κατὰ τὸ ἄρθρον 73 τοῦ Συντάγματος 1952 Εἰδικὸν Δικαστήριον (Ἐκλογοδικεῖον), συγκροτούμενον διὰ κληρώσεως κατὰ τὰ ἐν ἁρθρῳ 117 τοῦ Π. Δ/τος ὀριζόμενα, πρὸ ἐκάστης ἐκλογῆς, εἶναι ἀποκλειστικῶς ἀρμόδιον διὰ τὴν ἐκδίκασιν ἐνστάσεων στρεφομένων κατὰ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, ἀναφερομένων εἴτε εἰς παραβάσεις τοῦ νόμου κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν εἴτε εἰς ἔλλειψιν προσόντων τῶν κατ' αὐτάς ἀνακηρυχθέντων ὡς βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν τοιούτων εἴτε εἰς ἐσφαλμένην ἀρίθμησιν ψήφων. Κατὰ δὲ τὰ ἄρθρα 119 § 2 καὶ 120 τοῦ ὡς ἄνω εἴρηται Π. Δ/τος ἡ κατὰ τοῦ κύρους βουλευτικῆς ἐκλογῆς ἐνστάσις στρέφεται κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν τοιούτων ἀσκουμένη ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως. Ἐκ τῶν διατάξεων τούτων προκύπτει ὅτι τὸ Εἰδικὸν τοῦτο Δικαστήριον (Ἐκλογοδικεῖον), ὅπερ δὲν εἶναι ἐν μόνιμον ἢ διαρκὲς Δικαστήριον (ὡς τὸ ὑπὸ τοῦ ἁρθροῦ 110 τοῦ Συντ. 1975 συνιστώμενον), ἀλλὰ συγκροτεῖται ἐκάστοτε ἐν ὄψει διενεργείας γενικῶν ἐκλογῶν ἢ ἀναπληρωματικῆς ἐκλογῆς, δὲν περιορίζεται μὲν εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ψηφοφορίας συντελουμένων παραβάσεων καὶ ἀπορωσῶν τὴν ψηφοφορίαν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς, ἀλλὰ εἶναι ἀρμόδιον πρὸς ἐκδίκασιν καὶ ἐνστάσεων ἀναφερομέ-



νων εἰς παραβάσεις ἐν γένει τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου, τοῦτο ὅμως ἐφ' ὅσον αἱ παραβάσεις αὗται συντελοῦνται μέχρι καὶ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ἐκλεγέντων καὶ τῶν ἀναπληρωματικῶν βουλευτῶν. Ἐντεῦθεν δὲ ἔπεται ὅτι μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδίκασιν τῶν ὑποβληθεισῶν ἐνστάσεων κατὰ τῶν περὶ ἀνακηρύξεως τῶν ἐκλεγέντων καὶ τῶν ἀναπληρωματικῶν βουλευτῶν ἀποφάσεων τὸ ἔργον τούτου τερματίζεται καὶ οὐδεμίαν πλέον κέκτηται ἀρμοδιότητα ὥπως ἐπιλαμβάνεται τοῦ ἐλέγχου τοῦ κύρους πράξεων ἀναφερομένων εἰς ἐφαρμογὴν τῆς ἐκλογικῆς νομοθεσίας, οἷα ἡ προσβαλλομένη, μετὰ τὴν γενομένην ἀνακήρυξιν». Ἐμειοψήφησαν τρία μέλη τοῦ Δικαστηρίου, κατὰ τὴν γνώμην τῶν ὁποίων «ἐν τῶν ὡς ἄνω συνταγματικῶν διατάξεων συνάγεται ὅτι εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἐκλογοδικείου ὑπάγεται καὶ ἡ ἐκδίκασις ἐνστάσεως στρεφομένης κατὰ τοῦ κύρους οὐχὶ μόνον τῆς περὶ ἀνακηρύξεως βουλευτῶν καὶ ἀναπληρωματικῶν τοιούτων ἀποφάσεως, ἀλλὰ καὶ κατὰ πάσης ἄλλης μεταγενεστέρως ἐκδοθείσης πράξεως ἐτέρου ὀργάνου σχετιζομένης πρὸς πλήρῳσιν βουλευτικῆς ἑδρας περὶ οὗ εἰδικῶς δὲν προέβλεψε» καί, συνεπῶς, ἔδει νὰ ἐξετασθῇ κατ' οὐσίαν ἡ ὑπὸ κρίσιν ἐνστάσις <sup>69α</sup>.

Δὲν θεωροῦμεν ὀρθὴν τὴν ἀπόφασιν. Ὁρθότερα εἶναι ἡ γνώμη τῆς μειοψηφίας, τὴν ὁποίαν ὑπεστηρίξαμεν <sup>69β</sup> ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς ἀναλόγου ὑποθέσεως, ἡ ὁποία ἀπησχόλησε τὴν Βουλὴν, τὸ Ἐκλογοδικεῖον, τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας καὶ τὸν Ἀρειὸν Πάγον: «...Τὸ ὡς ἄνω θέμα καὶ πάντα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν πλήρῳσιν τῶν διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου κενουμένων βουλευτικῶν ἐδρῶν ζητήματα ὑπάγονται ἀναμφιβόλως καί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, δυνάμει τοῦ προμνημονευθέντος τεκμηρίου ἀρμοδιότητος εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἐκλογοδικείου, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου δύναται νὰ ὑπο-

69α. Ἡ ἀποφ. αὕτη καὶ ἡ ἀποφ. 51/1975 εἶναι αἱ πρῶται ἀποφάσεις τοῦ Ἐκλογοδικείου, εἰς τὰς ὁποίας καταχωρίζεται ἡ γνώμη τῆς μειοψηφίας συμφώνως πρὸς τὸ ἀρθρ. 93 § 3 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος καὶ τὸ ἀρθρ. 35 § 1 τοῦ Ν. 184/1975.

69β. Βλ. τὰς προηγουμένας ἐκδόσεις τοῦ παρόντος ἔργου, σ. 61.

βάλλεται σχετική ένστασις ἐντὸς τῆς νομίμου προθεσμίας ἀρχομένης ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς κλήσεως ἀναπληρωματικοῦ τινος πρὸς πλήρωσιν τῆς κενωθείσης ἑδρας (ἄρθρ. 94 § 1 Ἑκλ. Κ.)... Ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, τὸ ζήτημα ἀνεφέρετο εἰς τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν κενωθείσαν καὶ ὑπὸ τῶν δύο ἀναπληρωματικῶν βουλευτῶν διεκδικουμένην ἑδραν τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας τῶν Ἀθηνῶν, ἥ δὲ σχετικὴ ἀπόφασις τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἐπεῖχε θέσιν ἀνακηρύξεως τοῦ ἐκλεγέντος ὡς τακτικοῦ βουλευτοῦ».

Ὁ ἀπόλυτος χρονικὸς περιορισμὸς τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Ἑκλογοδικείου (ἡ ἐκδίκασις ἐνστάσεων ἀναφερομένων εἰς ἐκλογικὰς παραβάσεις συντελουμένας μέχρι καὶ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ἐκλεγέντων καὶ τῶν ἀναπληρωματικῶν βουλευτῶν), τὸν ὁποῖον ἐδέχθη ἡ ἀπόφασις<sup>69γ</sup>, δὲν δύναται νὰ συναχθῇ ἐκ τῶν περὶ τοῦ ἐλέγχου τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν διατάξεων τοῦ προϊσχύσαντος καὶ τοῦ ισχύοντος Συντάγματος, αἱ ὁποῖαι ἀναθέτουν εἰς τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἀσκουμένων καὶ εἰς «ἐκλογικὰς παραβάσεις» ἀναφερομένων ἐνστάσεων, χωρὶς νὰ καθορίζουν τὸν χρόνον τῆς διαπράξεως αὐτῶν. Κατ' ἀκολουθίαν, ἂν αἱ ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως ἐπικαλούμεναι διατάξεις τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 119 § 2 καὶ 120) ἐθέσπιζον τὸν ὑπ' αὐτῆς υἱοθετηθέντα περιορισμὸν τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Ἑκλογοδικείου, αὗται δὲν θὰ ἦσαν ἐν τούτῳ σύμφωνοι πρὸς τὸ Σύνταγμα. Πάντως, αἱ ἐν λόγῳ διατάξεις τοῦ Κώδικος δὲν εἶχον τὴν ἐννοίαν αὐτὴν, ἀλλ' ἀπλῶς ἐρρῦθμιζον τὴν συνηθεστέραν καὶ σπουδαιότεραν περίπτωσιν τῆς ὑποβολῆς ἐνστάσεων κατὰ τῶν περὶ ἀνακηρύξεως τῶν ἐκλεγέντων ἀποφάσεων τῶν Πρωτοδικείων καὶ δὲν προέβλεψαν, ὅπως ὤφειλον, τὴν περίπτωσιν τῆς μεταγενεστεράς ἀσκήσεως ἐνστάσεως κατὰ σχετικῶν ἀποφάσεων ἄλλων

69γ. Τὸν περιορισμὸν αὐτὸν υἱοθέτησε καὶ ἡ προηγουμένη νομολογία τοῦ Ἑκλογοδικείου, ἡ ὁποία ὅμως δὲν ἔκρινεν ἀνάλογον ἐνστασιν, ἥτοι ἀναφερομένην εἰς ἐκλογικὴν παράβασιν συντελεσθεῖσαν μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ἐκλεγέντων.

ὀργάνων. Διὰ τὸ λόγον αὐτὸν αἱ διατάξεις ἔπρεπε νὰ ἐφαρμόζωνται ἀναλόγως εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις ὑποβολῆς ἐνστάσεων, τὰς ὁποίας δὲν προέβλεπον, καὶ ἰδίως εἰς τὴν περ.πτωσιν τῆς ἀσκήσεως ἐνστάσεων κατὰ τῶν πράξεων τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, διὰ τῶν ὁποίων ἐκαλοῦντο οἱ ἀναπληρωματικοὶ βουλευταὶ πρὸς πλήρωσιν τῶν διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου κενουμένων ἐδρῶν (ἄρθρ. 94 Ἑκλ. Κ.).

Ὑπὲρ τῆς ἀποφάσεως δὲν ἠδύνατο νὰ συναχθῇ ἐπιχείρημα ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἑκλογοδικείου ὡς μὴ νομίμου ἢ μὴ διαρκοῦς Δικαστηρίου. Διότι τὸ Δικαστήριον συνεκροτεῖτο βεβαίως ἐν ὧσιν τῆς διενεργείας γενικῶν ἐκλογῶν ἢ μιᾶς ἀναπληρωματικῆς ἐκλογῆς, ἦτο ὅμως ἀρμόδιον διὰ τὴν ἐπίλυσιν οἰασδῆποτε ἀμφισβητήσεως, ἢ ὁποία ἀνεφύετο κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βουλευτικῆς περιόδου καὶ ἀφεώρα τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς (γενικῆς ἢ ἀναπληρωματικῆς), διὰ τὸν ἑλεγχον τῆς ὁποίας συνεκροτήθη.

Κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου ἐπεδιώξαμεν τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος ὑπὸ τὴν ἐνταῦθα ὑποστηριζομένην ἔννοιαν. Πράγματι, ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 24 § 4 τοῦ Σχεδίου μας ὥριζε τὰ ἀκόλουθα: «Ἡ ἐνστάσις δύναται ὡσαύτως ν' ἀσκήται κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ κατὰ νόμον ἀρμοδίου ὀργάνου, διὰ τῆς ὁποίας καλεῖται ἀναπληρωματικὸς πρὸς πλήρωσιν τῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βουλευτικῆς περιόδου κενουμένης βουλευτικῆς ἑδρας». Ἡ Ἀναθεωρητικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν υἱοθέτησε τὴν διάταξιν αὐτὴν καὶ τοιουτοτρόπως μᾶλλον ἐκύρωσε σιωπηρῶς τὴν ἐκτεθεῖσαν ἀποφιν τοῦ Ἑκλογοδικείου.

ε'. Ὁ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἑλεγχος τοῦ κύρους τῶν προπαρασκευαστικῶν πράξεων τῆς ἐκλογῆς.—Τὸ ζήτημά τοῦ παραδεκτοῦ τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως κατὰ τῶν προπαρασκευαστικῶν πράξεων τῆς ἐκλογῆς ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἀμφισβητεῖται μεγάλως καὶ παρ' ἡμῖν καὶ ἐν Γαλλίᾳ. Τὸ ζήτημα τίθεται παρ' ἡμῖν κυρίως ἐν σχέσει

πρὸς τὰ ἐκτελεστικά τῆς ἐκλογῆς Διατάγματα, δοθέντος ὅτι αἱ λοιπαὶ σπουδαιότεραι πράξεις τῆς ἐκλογικῆς διαδικασίας (π.χ. ἡ ἀνακήρυξις τῶν ὑποψηφίων καὶ τῶν συνδυασμῶν) δὲν δύνανται νὰ προσβάλλωνται παραδεκτῶς δι' αἰτήσεως ἀκυρώσεως ἤδη διὰ τὸν λόγον ὅτι αὗται ἐκδίδονται ὑπὸ τῶν κοινῶν δικαστηρίων. Τὸ ἡμέτερον Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας θεωρεῖ ὡς «κυβερνητικὴν» πρᾶξιν (ἄρθρ. 46 § 6 Ν.Δ. 170/1973) καί, ἐπομένως, ὡς ἀπρόσβλητον ἐνώπιον αὐτοῦ μόνον τὸ Διάταγμα περὶ προκηρύξεως τῶν ἐκλογῶν<sup>70</sup>. Τοῦναντίον, τὸ Δικαστήριον<sup>71</sup> παγίως κηρύσσει ἑαυτὸ ἀποκλειστικῶς ἀρμόδιον πρὸς ἐξέτασιν τοῦ κύρους τῶν λοιπῶν προπαρασκευαστικῶν τῆς ἐκλογῆς Διαταγμάτων (Δ/τος περὶ καθορισμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν καὶ Δ/τος περὶ ἐκτελέσεως τοῦ ἐκλογ. ν.), μετὰ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν οὔτε ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ ἀρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος (1952) οὔτε ἐκ τῶν ἐν τῇ Β' Ἀναθεωρητικῇ Βουλῇ γενομένων σχετικῶν συζητήσεων συνάγεται ὅτι αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν ἐκλογὴν πράξεις τῆς Διοικήσεως ὑπῆχθησαν ὑπὸ τὸν ἀποκλειστικὸν ἔλεγχον τοῦ Ἐκλογοδικείου, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν συντρέχει ἐν προκειμένῳ παράλληλος προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου (ἄρθρ. 45 § 1 Ν.Δ. 170/1973) «λόγῳ τοῦ μὴ πρὸς τοῦτο ἰσοδυνάμου τῆς ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου ἐνστάσεως, δι' ἧς ἐπιτυγχάνεται ἀπλῶς ἡ ἀκύρωσις ἐν ὠρισμένη περιφερείᾳ διεξαχθείσης ἐκλογῆς ἢ τμήματος αὐτῆς, οὐχὶ δὲ ἡ ἐξέτασις τῆς περὶ τὴν ἐκλογικὴν διαδικασίαν ἐλαττωματικῆς διοικητικῆς πράξεως, τῆς ὁποίας τὴν νομιμότητα, ὡς προϋπόθεσιν τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς, παρεμπιπτόντως ἐξετάζει τὸ Ἐκλογοδικεῖον, χωρὶς ἡ ἀπόφασις αὐτοῦ νὰ ἐξικνῇται μέχρι τῆς καταργήσεως τῆς ἐν λόγῳ πράξεως, ἡ ὁποία οὕτω καταλείπεται ἐν ἰσχύϊ, δυναμένη νὰ παραγάγῃ καὶ περαιτέρω ἔννομα ἀποτελέσματα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν εὐρύτητα καὶ καθολικότητα τῶν ἀποτελεσμάτων

70. Ἀποφ. 250/1930, 1596/1951.

71. Ἀποφ. 1596, 2119/1951, 699 (Νέον Δίκαιον IB', σ. 577 ἐπ.) καὶ 700/1956.

τῆς ἀκυρωτικῆς ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἐπαγομένης τὴν νόμιμον κατάργησιν τῆς προσβληθείσης πράξεως ἐναντι πάντων καὶ ὡς πρὸς πάσας τὰς δι' αὐτῆς παραχθείσας ἐννόμους συνεπείας»<sup>72</sup>. Ἡ ἀπόφασις 1796/1962 τοῦ Δικαστηρίου ἐπεβεβαίωσε μὲν κατ' ἀρχὴν τὴν ἐν προκειμένῳ ἀρμοδιότητά του, ἐθεώρησεν ὅμως ὡς ἀπαράδεκτον τὴν κατὰ τοῦ Β. Διατάγματος τῆς 23ης Σεπτεμβρίου 1961 περὶ καθορισμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν τῶν καθ' ἑκάστον ἐκλογικῶν περιφερειῶν μετὰ τὴν διενέργειαν τῶν ἐκλογῶν ὑποβληθεῖσαν αἵτησιν ἀκυρώσεως, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι «ἢ ἐκ τῶν ὑστέρων (μετὰ τὴν διενέργειαν δηλαδὴ τῶν ἐκλογῶν καὶ τὴν κατ' ἀκολουθίαν αὐτῶν συγκρότησιν τοῦ νομοθετικοῦ Σώματος) ἀμφισβήτησις ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τούτου τῆς νομιμότητος τῆς ὁλοσχερῶς πλέον ἀναλωθείσης διοικητικῆς ταύτης πράξεως ἀποκρούεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ Συντάγματος, δοθέντος ὅτι τυχὸν ἀκύρωσις αὐτῆς, τὴν ὁποίαν ἤδη ἐπιδιώκει ἢ ὑπὸ κρίσιν αἵτησις, συνεπαγομένη ἀναγκαίως τὴν πλήρη ἀνατροπὴν τῆς ζωῆς τῆς ἤδη συγκροτηθείσης νομοθετικῆς ἐξουσίας, ἀντιτίθεται πρὸς τὰς ἐπιτακτικοῦ περιεχομένου συνταγματικὰς διατάξεις τῶν ἀρθρ. 37, 54 καὶ 60, συμφῶνως πρὸς τὰς ὁποίας ἢ τε ἐκλογή, ἢ συγκρότησις καὶ ἢ λειτουργία τῆς Βουλῆς τάσσονται δεσμευτικῶς δι' ἀπάσας τὰς ἐν τῇ πολιτείᾳ συντεταγμένους ἐξουσίας, ἐντὸς ὁρισμένων τακτῶν χρονικῶν ὁρίων, μεθ' ἑκάστην διάλυσιν ταύτης, τοῦ Συντάγματος μιᾶς μόνον προβλέποντος ἐν προκειμένῳ παρεκκλίσεως ὡς πρὸς τὴν συγκρότησιν τοῦ νομοθετικοῦ Σώματος, ἐκείνης καθ' ἣν κατὰ τὸ ἀρθρ. 73 εἶναι ἐπιτρεπτὴ ἡ ἀμφισβήτησις τῆς νομιμότητος, ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου, τῆς ἐκλογῆς βουλευτῶν, μεμονωμένως καὶ κατὰ συγκεκριμένην ἑκάστοτε περίπτωσιν,

72. Σύμφωναι οἱ Μ. Δένδιας (op. cit., τ. III, σ. 202, 480 ἐπ.), Δ. Πολίτης (Εἰσῆγησις ἐπὶ τῆς Σ.Ε. 3/1929, Θέμ. Μ', 426 ἐπ.). Ἀντίθετοι οἱ Ἀλ. Βαμβέτσος (ἐν Δ/κῇ, τ. 5. σ. 518 ἐπ., καὶ op. cit., Ν. Δικ. IB', σ. 486, § 13, σημ. 34, καὶ IH', σ. 445 ἐπ.) καὶ Χρ. Σγουρίτσας (Συντ. Δικ., τ. I, σ. 282 ἐπ., σημ. 1). Βλ. σχετικῶς καὶ Δ. Κόρσο, Εἰσγγήσεις Διοικητικοῦ Δικαίου, τ. Β', τευχ. Α', 1976, σ. 122-127.

λόγῳ ἐκλογικῶν παραβάσεων περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων ἢ διὰ τὴν ἔλλειψιν προσόντων»<sup>73</sup>.

Τὴν ἐν προκειμένῳ ἀρμοδιότητα τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἀνεγνώρισε καὶ ἡ ἀπόφασις 5/1956 τοῦ Ἐκλογοδικείου, δεχθεῖσα δεδικασμένον ἐκ τῆς ἀποφάσεως 700/1956 τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἀπορριψάσης ὡς ἀβάσιμον αἴτησιν ἀκυρώσεως κατὰ τοῦ Διατάγματος περὶ καθορισμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφέρειας<sup>74</sup>. Οὕτω, κατὰ τὴν νομολογίαν αὐτὴν, τὸ κῦρος τῶν προκειμένων πράξεων τῆς Διοικήσεως δύναται νὰ κρίνεται τόσον κυρίως ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ὅσον καὶ παρεμπιπτόντως ὑπὸ τοῦ Ἐκλογοδικείου, ἐφ' ὅσον δὲν παράγεται δεδικασμένον ἐκ τυχόν προεκδοθείσης ἀποφάσεως τοῦ πρώτου<sup>75</sup>.— Τὴν ἀντίθετον ἄποψιν ἀκολουθεῖ ἡ παγία νομολογία τοῦ γαλλικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἡ ὁποία θεωρεῖ ἀπαράδεκτον τὴν αἴτησιν ἀκυρώσεως καθ' οἷασδήποτε πράξεως τῆς Διοικήσεως ἀφορώσης τὴν προδικασίαν τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐκλογῶν, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ἡ κρίσις τῆς νομιμότητος τῶν ἐν λόγῳ πράξεων ὑπάγεται εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ συνταγματικοῦ ὀργάνου ἐλέγχου τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν<sup>76</sup>. Τὸ Συνταγματι-

73. Βλ. αὐτὴν ἐν «Ἐπιθεωρήσει Δημοσίου καὶ Διοικητικοῦ Δικαίου», τ. Ζ' (1963), σ. 73 ἐπ.

74. Πρβλ. καὶ Ἐκλογ. 17/1962, σκέψιν 6ην.

75. Οὕτως, ἡ Ἐκλογ. 21/1956 ἐξήτασε κατ' οὐσίαν ἐνστάσιν στρεφομένην κατὰ τοῦ κύρους τοῦ ἀπὸ 12-1-1956 Β.Δ/τος περὶ καθορισμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχε προηγουμένως ἀποφανθῇ ἡ Σ.Ε. 699/1956, μὲ τὴν ὁποίαν συνεφώνησε θεωρήσασα ἔγκυρον τὸ Δ/μα.

76. Βλ. ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀτομικὰς πράξεις τὰς ἀποφ. τῆς 26-7-1946 (Pébellier), ἐν Recueil Sirey, 1947-3-11, τῆς 8-6-1951 (Dreyfus-Schmidt καὶ Brusset), ἐν Recueil Dalloz, 1951, J.529 ἐπ., καὶ τῆς 2-11-1951 (Tixier), αὐτόθι, 1952, J.39 (ἀντίθετος μόνον ἡ περίφημος ἀπόφ. τῆς 26-1-1912, Dame M. Durand, ἐν Recueil Sirey, 1912. 3.90, θεωρήσασα ὡς παραδεκτὴν τὴν κατὰ τῆς περὶ ἀνακηρύξεως ὑποψηφίων ἀποφάσεως τοῦ Νομάρχου ὑποβληθεῖσαν αἴτησιν ἀκυρώσεως)· καὶ διὰ τὸ Δ/μα προκηρύξεως τῶν ἐκλογῶν τὰς ἀποφ. τῆς 6-8-1912 (M ai-

κὸν ὁμῶς Συμβούλιον τείνει νὰ περιορίσῃ τὴν ἀρμοδιότητά του μόνον εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ κύρους τῶν πράξεων τῆς ἐκλογικῆς διαδικασίας ὑπὸ τὴν στενὴν ἔννοιαν, ἀποφεύγον τὴν κρίσιν τοῦ κύρους τῶν ἐκτελεστικῶν τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου Διαταγμάτων. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῆς θεωρίας<sup>77</sup> ἡ μεταβολὴ τῆς σχετικῆς νομολογίας τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας<sup>78</sup>. Ἐν τούτοις, τὸ Δικαστήριον αὐτὸ διὰ τῆς ἀποφάσεως τῆς 14ης Ἰανουαρίου 1963 (Sieur Bellot) ἐνέμεινεν εἰς τὴν ἐκτεθεῖσαν νομολογίαν του, ἀπορρίψαν ὡς ἀπαράδεκτον τὴν κατὰ Διατάγματος προκηρύξεως ἐκλογῆς μέλους τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύ-

tre) καὶ τῆς 8-6-1951 (Hirschowitz), ἐν Recueil Dalloz, 1951, J. 529 ἐπ.. Ἡ ἀπόφ. τῆς 2-11-1951 (Tixier) ἐθεώρησε, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀπόφ. τῆς 9-6-1950 (Mallarmé), ὡς ἀπαράδεκτον καὶ τὴν αἴτησιν ἀκυρώσεως κατὰ τοῦ ἐκτελεστικοῦ τοῦ ἐκλ. νόμου Δ/τος. Βλ. σχετικῶς Charnay, op. cit., σ. 115 ἐπ.· Demichel, op. cit., σ. 269 ἐπ.· Philip, Le contentieux des élections κλπ., σ. 118 ἐπ.· τοῦ αὐτοῦ, Les attributions et le rôle du C.c. σ. 63 ἐπ.· J. Salomon, Les opérations préparant les élections devant le juge de l' excès de pouvoir, en Revue du Droit Public et de la Science Politique, 1957, σ. 605-661.— Τὴν αὐτὴν ἀποψιν ἠκολούθει ἡ νομολογία τοῦ Δικαστηρίου μέχρι τοῦ 1903 καὶ προκειμένου περὶ τῶν ἀφορῶν τὴν προδικασίαν τῶν κοινοτικῶν ἐκλογῶν διοικητικῶν πράξεων. Ἐκτοτε ὁμῶς τοῦτο θεωρεῖ παγίως, κατ' ἐφαρμογὴν τῆς θεωρίας τῶν «actes détachables», ὡς παραδεκτὴν τὴν αἴτησιν ἀκυρώσεως κατὰ τοῦ κύρους τῶν πράξεων τούτων. Βλ. σχετικῶς Alibert, op. cit., σ. 101 ἐπ.· Crémery, op. cit., σ. 32 ἐπ., 45 ἐπ.· Delvolné, ἐν Recueil Sirey, 1951. 3.75· Duez-Debeyre, op. cit., σ. 379, n° 569· M. Long-P. Weil-G. Braibant, Les grands arrêts de la Jurisprudence Administrative, 1956, σ. 344· Tournyol du Clos, op. cit., σ. 100 ἐπ.· M. Waline, ἐν Revue du Droit Public et de la Science Politique en France et à l' Etranger, 1952, σ. 766.

77. Charnay, op. cit., σ. 109, 117· Philip, Le contentieux des élections κλπ., σ. 120 ἐπ.

78. Ἡδη ἡ ἀποφ. τῆς 19-10-1962 (Brocas), R. Dalloz, 1962, J. 701 ἐπ., ἐνθα καὶ αἱ σχετικαὶ conclusions τοῦ M. Bernard, ἐδέχθη ἐν ὄψει τῆς ἀποφάσεως τοῦ C.C. τῆς 23-12-1960, ὅτι τὰ περὶ τοῦ δημοψηφίσματος κανονικὰ Δ/τα εἶναι «διοικητικαὶ πράξεις, ἡ κρίσις τῆς νομιμότητος τῶν ὁποίων ἀνήκει εἰς τὸ Σ.τ.Ε.».

σεως υποβληθεῖσαν αἴτησιν ἀκυρώσεως, μετὴν σκέψιν ὅτι κατὰ τὸ ἄρθρ. 59 τοῦ Συντάγματος «ἡ κρίσις τῆς νομιμότητος τῶν προπαρασκευαστικῶν πράξεων τῆς ἐκλογῆς ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ Συνταγματικὸν Συμβούλιον»<sup>79</sup>.

Ὁρθότερα φαίνεται ἡ ἐν τῇ νομολογίᾳ τοῦ γαλλικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας κρατήσασα ἀποψις<sup>80</sup>. Κατὰ τὴν γνώμην μας, τὸ Ἐκλογοδικεῖον ἦτο ὁ δικαστὴς τοῦ κοινοῦ δικαίου ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἐκλογικοῦ Δικαίου καὶ ἀπεφαίνετο κυριαρχικῶς καὶ ἀμετακλήτως ἐπὶ τῆς συνταγματικότητος καὶ νομιμότητος ὅλων τῶν ἐκλογικῶν πράξεων, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν κανονιστικῶν, ἐξαίρεθεισῶν τοῦ ἀκυρωτικοῦ ἐλέγχου τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Συντάγματος<sup>81</sup>. Ἐν

79. Βλ. αὐτὴν ἐν «Recueil des Décisions du C.d'E. Statuant au contentieux, du Tribunal des Conflits et de jugements des tribunaux administratifs», 1963, 369.

80. Κατὰ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς οἱ Long-Weil-Braibant (op. cit., σ. 344) καὶ M. Waline (ἐν Revue du Droit Public κλπ., 1952, σ. 767). Βλ. καὶ τὸ σχόλιον ἐπὶ τῆς ἀποφ. τῆς 2-11-1951 (Tixier) τοῦ Σ.Ε., ἐν R. Dalloz, 1952, J. 39 ἐπ.

81. Πρβλ. ἄρθρ. 50 τοῦ ὁμοσπον. ἐκλογ. ν. τῆς Δυτ. Γερμανίας τῆς 7-7-1972· «Ἀποφάσεις καὶ μέτρα, τὰ ὅποια ἀφοροῦν ἀμέσως τὴν ἐκλογικὴν διαδικασίαν, δύνανται νὰ προσβάλλωνται μόνον διὰ τῶν εἰς τὸν παρόντα νόμον καὶ τὸ ἐκτελεστικὸν διάταγμα προβλεπομένων ἐνδίκων μέσων ὡς καὶ ἐν τῇ διαδικασίᾳ ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν». Ἡ διάταξις, τὴν ὁποίαν περιέλαβον καὶ οἱ ἐκλ. ν. τῆς Κ. Σαξωνίας τῆς 17-12-1958 (ἄρθρ. 50) καὶ τοῦ Σλέσβιχ-Χολστάιν τῆς 17-7-1959 (ἄρθρ. 37 § 2), δὲν ἔχει, τοῦλάχιστον ἐν σχέσει πρὸς τὴν αἴτησιν ἀκυρώσεως, δημιουργικὸν χαρακτῆρα (Nass, op. cit., σ. 22, Seifert, op. cit., σ. 215). Βλ. περὶ τοῦ ζητήματος καὶ Feneberg-Simader, op. cit., σ. 70 ἐπ.· Koehler, op. cit., σ. 213· Mangoldt-Klein, op. cit., σ. 924· Maunz-Dürig-Herzog, op. cit., ὑπ' ἄρθρ. 41, σ. 6· Reitdorf, Wahlprüfung und verwaltungsgerichtliche Generalklausel, ἐν «Deutsche Verwaltung», 1948-1949, σ. 665 ἐπ.· K. H. Seifert, Parlamentswahlen und Verwaltungs-



πάση περιπτώσει, ἡ ἔνστασις ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ ὡς μία παράλληλος προσφυγὴ (recours parallèle) ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἀρθρ. 46 τοῦ Ν. 3713 (ἀρθρ. 45 § 1 Ν.Δ. 170/1973). Διότι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἐκλογοδικείου ἀναγνώρισις τῆς ἀκυρότητος ἐνὸς ἐκτελεστικοῦ τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου Διατάγματος ἰσοδυναμεῖ πρακτικῶς πρὸς τὴν ἀκύρωσιν αὐτοῦ, δεδομένου ὅτι μόνον μία παράλογος Κυβέρνησις θὰ παρεγνώριζε μίαν τοιαύτην ἀπόφασιν τοῦ Δικαστηρίου καὶ θὰ ἐτόλμα νὰ διενεργήσῃ μίαν ἄλλην ἐκλογὴν ἐπὶ τῇ βᾶσει τῆς ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἀκύρου θεωρηθείσης κανονιστικῆς πράξεως<sup>82 83</sup>. Μία εὐρεῖα ἐρμηνεία τῆς

gerichtsbarkeit, ἐν «Deutsche Oeffentliche Verwaltung», 1953, σ. 363 ἐπ.— Τὸ ἀρθρ. 1 § 3 τοῦ WPG τῆς Βάδης-Βυρτεμβέργης τῆς 7-11-1955 ἀποκλείει ρητῶς τὸν ἔλεγχον τῆς συνταγματικότητος καὶ τοῦ κύρους τοῦ ἐκλ. ν. καὶ τοῦ ἐκτελεστικοῦ δ/τος αὐτοῦ κατὰ τὴν διαδικασίαν ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν.

82. Οὕτως, ὅταν ἡ Ἐκλογ. 13/1933 ἠκύρωσε τὴν ἐκλογὴν τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ χωριστοῦ ἐκλογικοῦ συλλόγου τῶν Ἰσραηλιτῶν δι' ἀντισυνταγματικότητα τοῦ ἀρθρ. 1 § 9 Ν. 3824, ἐξεδόθη ἀμέσως (3 ἡμέρας μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἐν λόγῳ ἀποφ.) Ἀναγκ. Δ/μα (κυρωθὲν ὑπὸ τοῦ Ν. 5831/1933), τὸ ὁποῖον κατήγγησε τὴν ἀντισυνταγματικὴν κριθεῖσαν διάταξιν τοῦ Ἐκλ. Ν. καὶ τὸν συμφώνως πρὸς αὐτὴν ἰδρυθέντα χωριστὸν ἐκλογικὸν σύλλογον τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ὡσαύτως ὁ Α.Ν. τῆς 30-12-1935 (ἀρθρ. 1) κατήγγησε καὶ τὰς ἀφορώσας τοὺς χωριστοὺς ἐκλογικοὺς συλλόγους διατάξεις τοῦ Ν. 5493.

83. Ἡ νομολογία τοῦ ἡμετέρου Σ.τ.Ε. δὲν ἐξήρесе τοῦ ἀκυρωτικοῦ ἐλέγχου οὔτε τὸ Δ/μα περὶ καθορισμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν ἐκάστης ἐκλ. περιφερείας (ἀρθρ. 31 § 2 Ἐκλ. Κ.), τὸ ὁποῖον, ὅπως καὶ ὅλαι αἱ ἀτομικαὶ πράξεις τῆς ἐκλογικῆς προδικασίας, ἐκδίδεται ἐκάστοτε ἐν ὄψει τῆς προκηρυχθείσης ἐκλογῆς καὶ ἰσχύει μόνον δι' αὐτήν. Ἡ Σ.Ε. 1796/1962 εἶναι προδήλως ἀντιφατικὴ. Διότι ἐδέχθη μὲν ὀρθῶς ὅτι τὸ ἐν λόγῳ Δ/μα «σκοπὸν εἶχε τὸν καθορισμὸν τῶν ἐδρῶν τῶν βουλευτῶν κατὰ περιφερείας μόνον διὰ τὴν διενέργειαν τῶν ἐκλογῶν τούτων, μεθ' ἣν διενέργειαν τὸ Δ. κατὰ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, ὡς προπαρασκευαστικὴ τῶν ἐκλογῶν πράξις, ἠναλώθη πλήρως», δὲν συνήγαγεν ὅμως τὴν ἐντεῦθεν συνέπειαν, δηλαδὴ δὲν ἐθεώρησεν ἀπαράδεκτον τὴν αἴτησιν λόγῳ παραλλήλου προσφυγῆς ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογ. Δὲν βλέπομεν τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον ἡ πρὸ τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν ἀσκουμένη αἴτησις κατὰ τοῦ Δ/τος εἶναι παραδεκτὴ, ἀφοῦ ὁ αἰτῶν δύναται νὰ

ἐν λόγῳ διατάξεως ἦτο προδήλως ἐνταῦθα ἐπιβεβλημένη καὶ δεδικοιολογημένη τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον τὸ Ἐκλογοδικεῖον συνεκροτεῖτο κατὰ πλειονοψηφίαν ἐκ μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ προηδρεύετο ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτοῦ. Ὁ ὑπὸ τῆς ἐπικρινομένης νομολογίας ἀποκλεισμός τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου ἐπὶ τῶν σοβαρωτέρων θεμάτων τοῦ Ἐκλογικοῦ Δικαίου, ὅπως εἶναι π.χ. ἡ συνταγματικότης τοῦ ἐκάστοτε ἰσχύοντος ἐκλογικοῦ συστήματος, δὲν συνεβιβάζετο πρὸς τὸ ὅλον πνεῦμα τοῦ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος<sup>84</sup>, τὸ ὁποῖον προκύπτει ἐκ τῶν ἐν τῇ Β' Ἀναθεωρητικῇ Βουλῇ γενομένων σχετικῶν συζητήσεων καὶ ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς καθιερωθείσης νέας συνθέσεως τοῦ Δικαστηρίου. Ἐξ ἄλλου, ὑπὸ τὴν ἀντίθετον ἐκδοχὴν, ἦτο προφανὴς ὁ κίνδυνος ἐκδόσεως ἀντιφατικῶν ἀποφάσεων ὑπὸ τοῦ Ἐκλογοδικείου καὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐπὶ τοιούτων σοβαρωτάτων ζητημάτων καὶ ἡ ἐντεῦθεν διατάραξις τῆς ὁμαλῆς λειτουργίας τοῦ πολιτεύματος<sup>85 86</sup>.

ἐπιτύχη κατ' οὐσίαν πλήρως τὸν διὰ τῆς αἰτήσεως ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν διὰ τῆς ὑποβολῆς σχετικῆς ἐνστάσεως ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογ. καὶ ἀφοῦ μετὰ τὴν ἀπρακτον παρέλευσιν τῆς προθεσμίας ἀσκήσεως ἐνστάσεως ἡ ἐν λόγῳ διοικητικῇ πράξις «ἀνάλίσκεται πλήρως», μὴ δυναμένη ἐφεξῆς νὰ παραγάγῃ οὐδὲν ἐννομον ἀποτέλεσμα.— Βλ. καὶ τὴν κατὰ τῆς ἀποφ. αὐτῆς ὀρθὴν κριτικὴν τοῦ Β α μ β ε τ σ ο υ, ορ. cit., Ν. Δίκ. ΙΗ', σ. 445 ἐπ.

84. Ὁ βουλευτὴς Σ. Ἡ λ ι ό π ο υ λ ο ς κατὰ τὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ ἄρθρ. 75 τοῦ Ν.Δ. 4274 ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ, εἰς παρατήρησιν τοῦ Γ. Ράλλη (Υπουργοῦ Ἐσωτερικῶν) ὅτι τὸ Δ/μα περὶ καθορισμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν προσβάλλεται ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε., εἶπεν ὀρθῶς τὰ ἐξῆς: «Ἐὰν οὕτως ἔχῃ τὸ πρᾶγμα πολὺ φοβοῦμαι ὅτι ἐπιδιώκεται ὁ περιορισμός τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Ἐκλογ. Ἀλλὰ τὸ Ἐκλογ., κ. Υπουργέ, εἶναι ὁ πιστὸς τηρητὴς τοῦ Συντ. καὶ δὲν δεσμεύεται ἀπὸ τὴν τυχὸν ἀπόφασιν τοῦ Σ.τ.Ε.» (βλ. Πρακτικά, 1962, τ. Β', σ. 805).

85. Ἐν περιπτώσει συγκρούσεως μεταξὺ Σ.τ.Ε. καὶ Ἐκλογ., ὅπως καὶ μεταξὺ τοῦ δευτέρου καὶ τῆς Βουλῆς, δὲν ὑπῆρχε δυνατότης ἄρσεως αὐτῆς. Οὕτως ἡ ἀπόφ. 1/1947 τοῦ Δικαστηρίου Συγκρούσεως Καθηκόντων (Θέμ. ΝΗ', 381 ἐπ.) ἀπέρριψεν αἰτήσεις ἄρσεως τῆς ἀποφατικῆς συγκρούσεως μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν Δικαστηρίων ὡς ἀπαράδεκτον, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ἐν προ-

Τὸ ζήτημα συνεζητήθη κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος. Τοῦτο ἀνεκινήθη ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς Κ. Παπακωνσταντίνου κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Α' Ὑποεπιτροπῆς τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς 24ης Φεβρουαρίου 1975, κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτος ὑπεστήριξε σθεναρῶς τὴν ὀρθὴν ἄποψιν ὅτι τὸ κύρος ὄλων τῶν νομοθετικῶν καὶ διοικητικῶν πράξεων, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐκλογικὴν διαδικασίαν, πρέπει νὰ κρίνεται ἀπὸ τὸ ἐλέγχον τὰς ἐκλογὰς Δικαστήριον καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς προέτεινεν εἰς τὴν Ὑποεπιτροπὴν τὴν ἀκόλουθον προσθήκην εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 100 § 1 ἐδ. α' τοῦ Κυβερνητικοῦ Σχεδίου Συντάγματος: Ἀνατίθεται εἰς τὸ Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον «ἡ ἐκδίκασις προσφυγῶν καὶ αἰτήσεων ἀκυρώσεως κατὰ νομοθετικῶν καὶ διοικητικῶν πράξεων ἀναφερομένων εἰς τὴν προπαρασκευὴν καὶ διενέργειαν ἐκλογῆς βουλευτῶν»<sup>87</sup>. Ἡ διάταξις αὕτῃ ἀνέθετεν εἰς τὴν ἀπο-

κειμένῳ δὲν ὑφίσταται σύγκρουσις καθηκόντων ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἄρθρ. 16 Ν. 406/1941 ἀλλὰ σύγκρουσις μεταξὺ δύο διοικητικῶν δικαστηρίων.

86. Οἱ Ι. Ζίγδης, Ν. Μπακόπουλος καὶ Κ. Μητσοτάκης προέτεινον, πλὴν τῆς ἤδη μνημονευθείσης διατάξεως (βλ. ἄνωτ., σ. 95, σημ. 40), καὶ ἄλλην διάταξιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπεδιώκετο ἡ πρὸ τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἐκλογῆς ἐκδίκασις τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως κατὰ τῶν Δ/των περὶ ἐκτελέσεως τοῦ ἐκλογ. ν. διὰ τῆς συντηρήσεως τῶν προθεσμιῶν ὑποβολῆς καὶ ἐκδικάσεως τῶν αἰτήσεων. Ἡ διάταξις, ἡ ὁποία, νομίζομεν μὲν, ἦτο ἀντισυνταγματική, δὲν ἐψηφίσθη ἀπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς.—Ἡ πρὸ τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἐκλογῆς ὀριστικὴ κρίσις τοῦ κύρους τῶν κανονιστικῶν ἐκλογικῶν Δ/των θὰ ἔπρεπε ν' ἀνατεθῇ εἰς τὸ Ἐκλογ., μίᾳ τοιαύτῃ δὲ ρύθμισις δὲν θ' ἀντέκειτο εἰς τὸ ἄρθρ. 73 Συντ. δι' ὃν λόγον δὲν θ' ἀντέκειτο καὶ ἡ εἰς αὐτὸ ἀνάθεσις τῆς πρὸ τῆς ἐκλογῆς ἐξετάσεως τῆς συνταγματικότητος τοῦ ἐκλ. ν. (βλ. ἄνωτ., σ. 96).

87. Ὁ Πρόεδρος εἶπε, μεταξὺ ἄλλων, τὰ ἀκόλουθα: «... Ποία εἶναι ἡ πρωτοτυπία τῆς διατάξεως αὐτῆς; Πρῶτον εἰς τὸ αὐτὸ δικαστήριον ὑπάγεται ὁ ἔλεγχος ὄλων τῶν πράξεων, αἵτινες ἀνάγονται εἰς τὴν ἐκλογικὴν διαδικασίαν, ἀπὸ τῆς προκηρύξεως τῶν ἐκλογῶν μέχρι τῆς ἐκδικάσεως τῶν ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους αὐτῶν. Ἔως τώρα εἶναι δεδομένον, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952, ὅτι τὸ μὲν ἐκλογοδικεῖον ἀποφαίνεται περὶ τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν, ἐφ' ὅσον προσβάλλονται δι' ὀρισμένους λόγους, τοὺς ὁποί-

κλειστικήν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον κρίνει τὸ κῦρος τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, τὴν ἀκύρωσιν ὅλων τῶν πράξεων, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὴν προπαρασκευὴν καὶ διενέργειαν αὐτῶν, ἀποκλείουσα τὴν ἐν προκειμένῳ ἀκυρωτικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Τοιοῦτοτρόπως ὅλα τὰ θέματα τοῦ Κοινοβουλευτικοῦ Ἐκλογικοῦ Δικαίου καὶ δὴ τόσον τὸ κῦρος τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν ὅσον καὶ τὸ κῦρος ὅλων τῶν πράξεων προπαρασκευῆς καὶ διεξαγωγῆς αὐτῶν θὰ ἐκρίνοντο ὑπὸ τοῦ ἰδίου Δικαστηρίου.

ους ἀναγνωρίζει ὁ νόμος περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν. Ἀντίθετα, ὁ ἔλεγχος τῶν πράξεων, αἵτινες σχετίζονται μὲν μὲ τὸ θέμα γενικῶς τῆς ἐκλογῆς βουλευτῶν, ὅπως εἶναι τὸ διάταγμα, ἐπὶ παραδείγματι, τῆς κατανομῆς τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν εἰς τὰς ἐκλογικὰς περιφέρειας, ἀνήκει εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας. Τὸ 1956 καὶ τὸ 1958 ἡσκήθησαν προσφυγαὶ καὶ αἰτήσεις ἀκυρώσεως κατὰ πράξεων διοικητικῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐκλογῶν, αἱ ὁποῖαι εἰσήχθησαν εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, παραλλήλως ἡσκήθησαν ἐνστάσεις κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς, αἱ ὁποῖαι ὑπήχθησαν εἰς τὸ ἐκλογοδικεῖον. Ἀπὸ τότε ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνάγκη ὅπως ὅλα αὐτὰ τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα ἀνάγονται εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐκλογῶν, ὑπαχθοῦν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν ἐνὸς καὶ μόνου δικαστηρίου. Αὕτη εἶναι πρῶτον ἡ πρωτοτυπία, ἡ ὁποία εἰσάγεται διὰ τῆς διατάξεως αὐτῆς. Δὲν θὰ ὑπάρχει πλέον κίνδυνος, ἄλλα νὰ δεχθῇ τὸ ἐκλογοδικεῖον προκειμένου περὶ τῆς συνταγματικότητος ἢ μὴ τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου καὶ ἄλλα τὸ Σ.Ε. ὅχι ἐπὶ προσφυγῆς κατὰ τοῦ κύρους τοῦ νόμου, ἀλλὰ κατὰ τοῦ κύρους πράξεως, ἡ ὁποῖα ἐβασίσθη εἰς τὸν ἀντισυνταγματικὸν νόμον. Θὰ ὑπάρχῃ πλέον ἐνότης κρίσεως. Τὸ δικαστήριον τοῦ ἄρθρου 100, τὸ ὁποῖον συντίθεται περίπου ἡ ἀκριβῶς, ὅπως συντίθεται τὸ σημερινὸν Ἐκλογοδικεῖον, θὰ ἀποφαίνεται ἐπὶ ὅλων αὐτῶν τῶν θεμάτων... Νομίζω ὅτι ἡ διάταξις αὕτη, ὅπως εἶπα καὶ προηγουμένως, εἶναι ἀπαραίτητος. Ἡπειλήθη συχνὰ εἰς τὸ παρελθὸν ἡ ἔκδοσις ἀποφάσεως ὑπὲρ τῆς Α' ἀπόψεως ἀπὸ τὸ ἐκλογοδικεῖον καὶ ὑπὲρ τῆς Β' ἀπόψεως ἀπὸ τὸ Σ.Ε... Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μᾶς ἐπηρεάσῃ τὸ ὅτι ἡ διάταξις αὕτη ἔχει περιληφθῇ εἰς τὸ Σύνταγμα τῆς δικτατορίας. Διότι δὲν ὀφείλεται αὕτη ἡ διάταξις εἰς ἐπινόησιν τῆς δικτατορίας. Ἐχει προταθῇ πολλάκις εἰς τὸ παρελθόν. Αὐτὰ εἶχα νὰ ἐπισημάνω καὶ νὰ συστήσω εἰς τὸ παρελθόν. Αὐτὰ εἶχα νὰ ἐπισημάνω καὶ νὰ συστήσω στοὺς κ.κ. συναδέλφους τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ ἄρθρου 100». Βλ. Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῶν Ὑποεπιτροπῶν κλπ., σ. 297, 299 καὶ 302.

Ἡ Ὑποεπιτροπὴ ἐψήφισε ὁμοφώνως τὴν ἐν λόγῳ διάταξιν <sup>88</sup>.—  
 Μὲ τὴν διάταξιν ἡσχολήθη ἡ Ὀλομέλεια τῆς Συνταγματικῆς  
 Ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 22ας Μαρτίου 1975. Ὁ  
 Πρόεδρος αὐτῆς Κ. Τσάτσος (νῦν Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας)  
 εἶπεν, ὅτι ἡ Ὑποεπιτροπὴ «προτείνει τὸ Εἰδικὸν αὐτὸ Δικασ-  
 τήριον νὰ γίνῃ καὶ Ἀκυρωτικὸν κατὰ νομοθετικῶν καὶ διοι-  
 κητικῶν πράξεων, ἀναφερομένων εἰς τὴν προπαρασκευὴν καὶ  
 τὴν ἐνέργειαν ἐκλογῆς βουλευτῶν. Ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸ Συμβούλιον  
 τῆς Ἐπικρατείας αὐτὴν τὴν ἀρμοδιότητα». Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπέρ-  
 ριψε τὴν πρότασιν τῆς Ὑποεπιτροπῆς <sup>89</sup>, ἡ δὲ διάταξις ἀτυχῶς  
 δὲν περιελήφθη εἰς τὸ ἰσχύον Σύνταγμα. Ἐντεῦθεν πρέπει, νο-  
 μίζομεν, νὰ συναχθῇ μᾶλλον, ὅτι ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης  
 ἐκ ὕρωσε σιωπηρῶς τὴν ὑπὸ τὸ προἰσχυῶσαν Σύνταγμα  
 ἐν τῇ νομολογίᾳ τῶν δικαστηρίων μας κρατήσασαν καὶ ἤδη ἐκ-  
 τεθεῖσαν ἄποψιν. Κατ' ἀκολουθίαν, ὑπάγονται εἰς τὴν ἀκυρωτι-  
 κὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας αἱ κανονι-  
 στικαὶ πράξεις τῆς Διοικήσεως, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὴν  
 προπαρασκευὴν καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν.  
 Οὕτω, ἡ συνταγματικότης καὶ ἡ ἔννοια τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου θὰ  
 κρίνωνται παραλλήλως τόσον ἀπὸ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρα-  
 τείας κατὰ τὸν ἑλεγχον τοῦ κύρους τῶν πράξεων αὐτῶν, ὅσον  
 καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου κατὰ τὴν ἐκδίκα-  
 σιν ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν <sup>90</sup>.

88. Βλ. Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῶν Ὑποεπιτροπῶν κλπ., σ. 304.

89. Μετὰ τὴν ψηφοφορίαν ὁ Πρόεδρος εἶπε τὰ ἑξῆς: «Κύριοι συνάδελ-  
 φοι, ἐγὼ προτείνω τὴν διαγραφὴν αὐτῆς τῆς παραγράφου. Δὲν μοῦ ἀρέσει μὲ  
 μίαν πρᾶξιν νὰ δημιουργήσωμεν αὐτὴν τὴν εἰδικὴν διαδικασίαν ἐνώπιον αὐτοῦ  
 τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου». Ὁ Βουλευτὴς Γ. Β. Μαγάκης εἶπε: «Πολύ  
 σωστά, κ. Πρόεδρε, πέραν τοῦ ὅτι εἶναι καὶ νομικῶς ἀδόκιμον, διότι προσ-  
 φυγαὶ κατὰ νομοθετικῶν πράξεων δὲν γίνονται σήμερον ὑπὸ τὸ ὑπάρχον σή-  
 μερον Νομικὸν καθεστώς». Βλ. Ἐπίσημα Ἐστενογραφημένα Πρακτικὰ τῆς  
 Ὀλομελείας τῆς Ἐπιτροπῆς κλπ., σ. 412.

90. Τὰ Συντάγματα ὠρισμένων νοτιοαμερικανικῶν Κρατῶν ἀναθέτουν  
 τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἐκλογικοῦ Δικαίου εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα  
 τοῦ Ἐκλογοδικείου. Οὕτω, τὸ ἀρθρ. 102 § 3, τοῦ Συντ. τῆς Κοσταρίκας τῆς

Ἄν τὰ δύο αὐτὰ Δικαστήρια ἐκδώσουν ἐν προκειμένῳ ἀντιθέτους ἀποφάσεις, δὲν προβλέπεται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἡ ἄρσις τῆς ἀμφισβητήσεως αὐτῆς. Τὸ Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον δύναται νὰ ἐπιλύῃ τὸ ζήτημα τῆς συνταγματικότητος καὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου δεσμευτικῶς δι' ὅλα τὰ Δικαστήρια μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 100 § 1 ἐδ. ε' τοῦ Συντάγματος, ὅταν, δηλαδή, ἐκδοθοῦν δύο σχετικαὶ ἀντίθετοι ἀποφάσεις ὑπὸ τῶν δύο ἐκ τῶν τριῶν Ἀνωτάτων Δικαστηρίων.

### III. Ἡ ἐκδίκασις ἐνστάσεων ἀναφερομένων εἰς ἔλλειψιν προσόντων.

1.—Τὸ δεύτερον σκέλος τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Ἐκλογοδικείου περιλαμβάνει τὴν ἐκδίκασιν ἐνστάσεων, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς «ἐλλειψιν προσόντων» τῶν ἐκλεγέντων. Εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν προσόντων περιλαμβάνονται τὸσον τὰ θετικὰ (ἄρθρ. 55 § 1 Συντ.) ὅσον καὶ τὰ ἀρνητικὰ (ἄρθρ. 56 §§ 1, 3 καὶ 4 Συντ.) προσόντα τῆς ἐκλογιμότητος<sup>91</sup>. Ἐν ὅψει τῆς σαφοῦς διατυπώσεως τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 56 §§ 1, 3 καὶ 4 τοῦ Συντάγματος («...δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθοῦν ὑποψήφιοι...») καὶ τῆς ratio τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἀνακηρύξεως ὡς ὑποψηφίων τῶν εἰς αὐτὰς ἀναφερομένων προσώπων<sup>92</sup> εἶναι ὡσαύτως ἀναμφίβολος ἡ ἀρμοδιότης τῆς ἀνα-

7-11-1949, ὡς ἀνεθεωρήθη, ὀρίζει, ὅτι τὸ Ἀνώτατον Ἐκλογοδικεῖον ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα νὰ ἐρμηνεύῃ ἀποκλειστικῶς καὶ δεσμευτικῶς ὅλας τὰς συνταγματικὰς καὶ νομοθετικὰς διατάξεις, αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν τὰς ἐκλογάς. Ἀνάλογους διατάξεις περιέλαβον τὰ Συντάγματα τοῦ Ἰσημερινοῦ τῆς 25-5-1967 (ἄρθρ. 114 § 4) καὶ τῆς Γουατεμάλας τῆς 15-9-1965 (ἄρθρ. 38 ἀριθ. 7).

91. Βαμβέτσου, *op. cit.*, Θέμ. ΞΔ', σ. 410· Τσάτσου, *op. cit.*, σ. 140, σημ. 2.

92. Ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἀνακηρύξεως περιελήφθη διὰ πρώτην φοράν εἰς τὰ Συντ. τοῦ 1925 (ἄρθρ. 39 § 1) καὶ 1927 (ἄρθρ. 40 § 1), εἶχε δὲ ψηφισθῇ ὑπὸ τῆς Α' Συνταγμ. Ἐπιτροπῆς τῆς Δ' Συντακτικῆς Συνελεύσεως ἀπρὸς ἀποτροπὴν ματαίων ἐκλογῶν, ὅπως θὰ συνέβαινεν, ἐάν οἱ ἐμμισθοὶ δημόσιοι

κηρυσσούσης τούς υποψηφίους αρχῆς — νῦν τοῦ Πρωτοδικείου — νὰ ἐξετάζῃ τὴν τήρησιν τῶν ἐν λόγῳ διατάξεων καὶ ν' ἀρνῆται τὴν ἀνακήρυξιν τῶν μὴ συμμορφουμένων πρὸς αὐτὰς υποψηφίων<sup>93</sup>. Ἐκ τῆς σχετικῆς ὅμως ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου δὲν δημιουργεῖται προδήλως δεδικασμένον διὰ τὸ Ἑκλογοδικεῖον<sup>94</sup>, εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ὁποίου ἀνήκει ἡ ὀριστικὴ καὶ ἀμετάκλητος κρίσις τῶν ἀρνήτικῶν προσόντων τοῦ ἐκλογίμου καὶ τοῦ κύρους τῆς ἀνακηρύξεως ἢ μὴ ἀνακηρύξεως υποψηφίου τινός. Ἐν προκειμένῳ εἶναι ἀδιάφορον, ἂν ὁ ἀνακηρυχθεὶς υποψήφιος ἐξελέγῃ βουλευτῆς. Διότι ἡ ἄκυρος ἀνακήρυξις υποψηφίου μὴ ἐπιτυχόντος, ὅπως καὶ ἡ κατὰ παράβασιν τοῦ ἀρθρ. 56 τοῦ Συντάγματος μὴ ἀνακήρυξις υποψηφίου τινός, συνιστᾷ προδήλως «ἐκλογικὴν παράβασιν περὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐκλογῆς» ὑπαγομένην εἰς τὸ πρῶτον σκέλος τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Ἑκλογοδικείου. Τὸ Δικαστήριον<sup>95</sup> ἀπέφυγε μὲν τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, ἐξήτασεν ὅμως κατ' οὐσίαν τὸν σχετικὸν λόγον τῆς ἐνστάσεως.

2.—Ἐγεννήθη ἤδη ὑπὸ τὸ κράτος τῶν προηγουμένων Συνταγμάτων μας καὶ ἀμφισβητεῖται ζωηρῶς τὸ ζήτημα, ἂν ὁ νόμος δύναται ν' ἀπονείμῃ εἰς τὸ ἀνακηρῦσσον τούς υποψηφίους

ὑπάλληλοι κλπ., καίτοι δὲν εἶχον παραιτηθῇ πρὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν υποψηφίων, μ' ὅλα ταῦτα ἀνεκηρύσσοντο υποψήφιοι καὶ ἡ κάλπη αὐτῶν ἐτίθετο εἰς τὰ ἐκλογικὰ τμήματα, μετὰ δὲ τὴν ἐκλογικὴν των ἐπιτυχίαν, λόγῳ τῆς μὴ ἐγκαίρου παραίτησεως, ἡ ἐκλογὴ αὐτῶν ἐκηρύσσετο ἄκυρος (βλ. τὴν Γ' Εἰσηγ. Ἐκθεσιν τῆς 10-1-1925, ἐν Κυριακοπούλου, Συντ. Δίκ., σ. 312, σημ. 1). Πρβλ. Κ. Γεωργοπούλου, Παραδόσεις Ἑκλογικοῦ Δικαίου, 1955, σ. 34.

93. Βαμβέτσου, ἐν ΝοΒ 14, σ. 187· Γεωργοπούλου, ὁρ. καὶ loc. cit.· Σγουρίτσα, Συντ. Δίκ., τ. Ι, σ. 260, σημ. 2· Τσάτσου, ὁρ. cit., σ. 139 ἐπ.

94. Βαμβέτσου, ἐν ΝοΒ 14, σ. 187· Τσάτσου, ὁρ. cit., σ. 140.

95. Ἀπόφ. 12/1953 (σκέψις 3η): «... Ἀνεξαρτήτως τοῦ ζητήματος, ἂν προτείνεται παραδεκτῶς λόγος ἀναφερόμενος εἰς ἀκυρότητα τῆς ἀνακηρύξεως οὐχὶ τοῦ ἐκλεγέντος βουλευτοῦ, ἀλλὰ τρίτου υποψηφίου μὴ ἐκλεγέντος...». Βλ. καὶ Βαμβέτσου, ὁρ. cit., Θέμ. ΞΔ', σ. 417.

ὄργανον — νῦν τὸ Πρωτοδικεῖον — τὴν ἐξουσίαν ἐξετάσεως καὶ τῶν θετικῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος καὶ τῆς μὴ ἀνακηρύξεως τῶν στερουμένων αὐτῶν ὑποψηφίων<sup>96</sup>. Ἐκράτησεν ἡ ἀποφατικὴ λύσις τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι εἰς τοιοῦτος νόμος θὰ ἀντέκειτο εἰς τὰ ἄρθρ. 58 καὶ 55 § 1 τοῦ Συντάγματος (ἄρθρ. 73 καὶ 70 Συντ. 1952)<sup>97</sup>. Δὲν θεωροῦμεν ὀρθὴν τὴν ἀποψιν αὐτὴν<sup>98</sup>. Τὸ σπουδαιότερον ἐπιχείρημα τῆς κρατούσης γνώμης, ὅτι ἡ ἀνάθεσις τῆς ἐν λόγῳ ἀρμοδιότητος εἰς τὰ Πρωτοδικεῖα θὰ παρεβίαζε τὸ ἄρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος, εἶναι προδήλως ἐσφαλμένον. Ἡ διάταξις αὐτὴ οὐδόλως ἀποκλείει τὴν ὑπὸ τῶν Πρωτοδικείων προσωρινὴν ἐξέλεγκξιν τῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος τῶν ὑποψηφίων, ὅπως ἀκριβῶς δὲν ἀποκλείει τὴν ὑπὸ τῶν ἐκλογικῶν ὀργάνων προσωρινὴν κρίσιν παντὸς θέματος ὑπαγομένου εἰς τὸ πρῶτον σκέλος τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Ἐκλογοδικείου («ἐκλογικαὶ παραβάσεις περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων»). Ἡ διάταξις ἐπιφυλάσσει πράγματι εἰς τὸ Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον (Ἐκλογοδικεῖον) τὴν τελευταίαν λέξιν ἐπὶ παντὸς ζητήματος ἀφορῶντος τὸ κύρος

96. Περὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ βλ. τὰς εἰδικὰς μελέτας μας: Ἡ ἐξέλεγκξιν τῶν προσόντων ἐκλογιμότητος τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν ὑπὸ τῶν Πρωτοδικείων, Ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Ἐπιθεωρήσεως Δημοσίου Δικαίου καὶ Διοικητικοῦ Δικαίου», τ. Γ', 1959· Der Umfang des Prüfungsrechtes der Wahlbehörden bei der Zulassung der Wahlvorschläge für die parlamentarischen Wahlen nach dem französischen und griechischen Verfassungsrecht, unter Berücksichtigung des schweizerischen, deutschen, österreichischen, belgischen und englischen Verfassungsrechtes, Zürcher Diss. 1961.

97. Κυριακοπούλου, Συντ. Δίκ., σ. 341 ἐπ.· Ν. Ν. Σαριπλόου, op. cit., τ. Ι, σ. 276 ἐπ.· Σγουρίτσα, Συντ. Δίκ., τ. Ι, σ. 260 ἐπ.· Τσάτσου, op. cit., σ. 139, σημ. 3.—Ἀπόφ. 5057/1926 Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν, ἐν Θέμ. ΚΖ', σ. 588 ἐπ.

98. Κατ' αὐτῆς ἐτάχθη καὶ ὁ Δ. Βεζανῆς, Ἡ ἔκτασις ἀρμοδιότητος τῶν Πρωτοδικείων ἐν τῇ ἀνακηρύξει ὑποψηφίων βουλευτῶν, ἐν Θέμ. ΕΓ', σ. 1 ἐπ.



τῶν ἐκλογῶν καὶ δὲν ἀπαγορεύει τὴν παρ' ἄλλων ἀρχῶν προσωρινὴν λύσιν οἰουδὴποτε θέματος ὑπαγομένου εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα αὐτοῦ. Ἐν προκειμένῳ ἡ κρατοῦσα ἀποψὶς ἀντιφάσκει προφανῶς πρὸς ἑαυτὴν, διότι οὐδόλως ἀμφισβητεῖ τὴν συνταγματικότητα καὶ τῶν διατάξεων ἐκείνων τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος (π.χ. ἄρθρ. 78 §§ 3-4, 89 § 6), αἱ ὁποῖαι ἀναθέτουν εἰς τὰ ἐκλογικὰ ὄργανα τὴν προσωρινὴν κρίσιν παντὸς ζητήματος ἀφορῶντος τὸ ἕτερον σκέλος τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Ἐκλογοδικείου. Ἄν αἱ διατάξεις αὗται δὲν εἶναι ἀντισυνταγματικαὶ — καὶ δὲν εἶναι ὄντως<sup>99</sup> — διὰ ποῖον λόγον θὰ ἀντίκειται εἰς τὸ Σύνταγμα ἢ διάταξις, ἢ ὁποῖα θ' ἀναθέσῃ εἰς τὰ Πρωτοδικεῖα τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ προσωρινοῦ ἐλέγχου τῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος τῶν ὑποψηφίων; Μία τοιαύτη διάκρισις μεταξὺ τῶν θεμάτων τῶν δύο σκελῶν τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Ἐκλογοδικείου εἶναι προφανῶς νομικῶς καὶ λογικῶς ἀνεπίτρεπτος. — Ἀβάσιμον φαίνεται καὶ τὸ ἕτερον ἐπιχείρημα, ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν Πρωτοδικείων κρίσις τῶν προσόντων τῶν ὑποψηφίων θ' ἀντέκειτο εἰς τὸ ἄρθρ. 55 § 1 τοῦ Συντάγματος, κατὰ τὸ ὁποῖον τὰ προσόντα τοῦ ἐκλογίμου πρέπει νὰ ὑφίστανται κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς καὶ ὄχι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων. Διότι καὶ τὰ Πρωτοδικεῖα θὰ ἐξετάζουν, ἂν τὰ προσόντα θὰ συντρέχουν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς<sup>100</sup>. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς εἶναι ἀπολύτως δυνατὴ ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν. Ἐν σχέσει ὅμως πρὸς τὰ ἄλλα προσόντα τῆς ἐκλογιμότητος καὶ δὴ τὴν ἐλληνικὴν ἰθαγένειαν καὶ τὴν νόμιμον ἱκανότητα τοῦ ἐκλέγειν τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, δεδομένου ὅτι εἶναι ἐνδεχόμενον ν' ἀποκτήσῃ τις ταῦτα μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων. Ἡ περίπτωσις αὕτη εἶναι λίαν ἀπίθανος, δύναται δὲ καὶ ν' ἀποκλεισθῇ τελείως, ἂν παρασχεθῇ

99. Οὕτως, ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἄρθρ. 89 § 6 Ἐκλ. Κ. 104 ἐπ., ἢ ἀνωτ., σ. 104, σημ. 59, παρατιθεμένη νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου.

100. Πρβλ. ἄρθρ. 119 bis τοῦ βελγικοῦ Ἐκλ. Κ.,

εἰς τὰ Πρωτοδικεῖα τὸ δικαίωμα ν' ἀναθεωροῦν μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἐκλογῆς τὰς περὶ ἀνακηρύξεως ἀποφάσεις των. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὁ παρὰ τὸ Σύνταγμα μὴ ἀνακηρυχθεὶς ὑποψήφιος δι' ἔλλειψιν προσόντων θὰ δύναται νὰ προσβάλῃ τὸ κύρος τῆς σχετικῆς ἐκλογῆς ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου καί, ἂν αὕτη ἀκυρωθῇ, νὰ μετάρῃ εἰς τὴν ἐπαναληπτικὴν. Ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης γνώμης συνηγοροῦν καὶ αἱ ἐν τῇ Β' Ἀναθεωρητικῇ Βουλῇ γενόμεναι ἐπὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος συζητήσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Ἑλ. Βενιζέλος δὲν ἀπέκλεισε τὴν διὰ νόμου εἰσαγωγὴν τοῦ κρητικοῦ συστήματος <sup>101</sup>, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ ὑποψήφιοι ἀνεκηρύσσοντο ὑπὸ τοῦ Ἐκλογοδικείου μετὰ προηγουμένην ὀριστικὴν ἐξελέγξιν τῶν προσόντων τοῦ ἐκλογίμου <sup>102</sup>. Ἡ διὰ νόμου εἰσαγωγὴ τοῦ συστήματος αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι *de lege ferenda* τὸ ὀρθότερον ὅλων τῶν γνωστῶν συστημάτων ἐξελέγξεως τῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος, δὲν φαίνεται ν' ἀντίκειται εἰς τὸ ἄρθρ. 55 § 1 καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἄρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος, ἐὰν ἐπιτραπῇ ἡ ὑποβολὴ ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν ἀναφερομένων εἰς κτῆσιν ἢ ἀπώλειαν προσόντων ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ψηφοφορίας.— Ἐκ τοῦ ἄρθρ. 56 §§ 13-4 τοῦ Συντάγματος δὲν δύναται ἐν ὅψει τῆς *ratio* αὐτοῦ <sup>92</sup> νὰ συναχθῇ ἐπιχείρημα ἐξ ἀντιδιαστολῆς <sup>103</sup> ὑπὲρ τῆς κρατούσης γνώμης. Τούναντίον, κατ' ἀνάλογον ἐφαρμογὴν αὐτοῦ, τὰ Πρωτοδικεῖα δύνανται, νομίζομεν, νὰ μὴν ἀνακηρύσσουν τοὺς στερουμένους τῶν θετικῶν προσόντων τοῦ ἐκλογίμου ὑποψηφίους. Δι' ὃν λόγον τὸ Σύνταγμα ἀπαγορεύει ρητῶς τὴν ἀνακήρυξιν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ στρατιωτικῶν, διὰ τὸν αὐτόν, ἂν μὴ διὰ μείζονα, λόγον δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀπαγορευὼν τὴν μὴ ἀνακήρυξιν τῶν ἀλλοδαπῶν, τῶν

101. Βλ. Ἐφημ. Συζητήσεων, τ. I, σ. 1687.

102. Βλ. ἄρθρ. 31, 32 καὶ 87 Ἐκλ. Κ. τῆς 22-1-1901, ἐν Ἐπισ. Ἐφημερίδι τῆς Κρητ. Πολιτείας, φύλλ. 4 τῆς 27-1-1901.

103. Οὕτως ἡ Ἐκλογ. 1/1930.

ἀνηλίκων καὶ τῶν στερουμένων τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ὑποψηφίων <sup>104 105</sup>.— Τὴν ἐνταῦθα ὑποστηριζομένην γνώμην φαίνεται δεχθεῖσα ἡ ἀπόφασις 51/1962 (σκέψεις 3-4) τοῦ Ἐκλογοδικείου, ἡ ὁποία ἠκύρωσε ἐκλογὴν τινα δι' ἀποστέρησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων λόγω καταδίκης, ὑφισταμένην καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν «δὲν δύναται νὰ ἐκλεγῇ βουλευτὴς ὁ τελῶν ὑπὸ τοιαύτην καταδίκην καὶ ὁ τυχὼν ἀνακηρυχθεὶς ὡς ὑποψήφιος καὶ ἐκλεγείς βουλευτὴς οὐχὶ νομίμως ἀνακηρύσσεται βουλευτὴς». Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν αὐτὴν φαίνεται ἐρμηνεύων τὴν ἀπόφασιν καὶ ὁ Ἀλ. Βαμβέτσος <sup>106</sup>, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ αὐτὴν «νομικῶς ἐσφαλμένην, παρασυρθεῖσαν ἀπὸ τὸ ἄρθρ. 56 § 1 τοῦ Συντάγματος (ἄρθρ. 71 § 1 Συντ. 1952), ἀπαγορευὼν καὶ τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων.— Τὸ ζήτημα συνεζητήθη ζωηρῶς ἐν τῇ ψηφισάσῃ τὸ Ν.Δ. 4257 Ἐπιτροπῇ τοῦ ἄρθρ. 35 τοῦ Συντάγματος κατὰ τὴν συνεδρίασιν ΠΕ' τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου 1962 ἐξ ἀφορμῆς τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 28 § 3

104. Πρβλ. ἀγόρευσιν τοῦ Γ. Ράλλη κατὰ τὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ ἄρθρ. 28 § 3 σχεδίου Ν.Δ. (Ν.Δ. 4274) ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ: «... Συνεπῶς, εἶναι ἀπαραίτητος νὰ τεθῇ ἡ διάταξις διὰ νὰ μὴ ὑποβάλλεται τὸ Κράτος εἰς ἀσκόπους δαπάνας» (Πρακτικά, σ. 689).

105. Διὰ τοὺς ἐν τῷ κειμένῳ ἐκτεθέντας λόγους δὲν θὰ ἦτο ἀντισυνταγματικὴ καὶ ἡ εἰς τὰ Πρωτοδικεῖα ἀνάθεσις τῆς ἀρμοδιότητος μὴ ἀνακηρύξεως ἐπιτυχόντων ὑποψηφίων, οἱ ὁποῖοι ἐστερήθησαν τῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ψηφοφορίας. Κατὰ τῆς ἀρμοδιότητος αὐτῆς, ἡ ὁποία εἶναι *de lege ferenda* ἐπιβεβλημένη ἐν ὧσιν τοῦ μὴ ἀνασταλτικοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐνστάσεως ἐνώπιον τοῦ Α.Ε.Δ., δὲν δύναται μάλιστα ν' ἀντιταχθῇ τὸ ἐκ τοῦ ἄρθρ. 55 § 1 Συντ. ὑπὸ τῆς κρατούσης γνώμης συναγόμενον ἐπιχείρημα κατὰ τῆς ἐτέρας ἀρμοδιότητος τῶν Πρωτοδικείων διὰ τὴν μὴ ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων στερουμένων τῶν θετικῶν προσόντων τοῦ ἐκλογίμου.— Μίαν τοιαύτην ἐξουσίαν παρέχει εἰς τὴν ἐκλογικὴν ἀρχὴν τὸ ἄρθρ. 35 § 2 ἐκλ. ν. τῆς Ἑσσης τῆς 21-7-1958, τὸ ὁποῖον ὄχι ὁρθῶς ὁ N a s s (op. cit., σ. 115) θεωρεῖ ἀντισυνταγματικόν.

106. Op. cit., Ν. Δικ. ΙΗ', 448, σημ. 21.

τοῦ σχεδίου <sup>107</sup>. Ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ ἐκράτησεν ἡ ἐνταῦθα ὑποστηριζομένη γνώμη, ὅτι, δηλονότι, τὸ Σύνταγμα (ιδίως ἄρθρον 58) δὲν ἀπαγορεύει τὴν εἰς τὰ Πρωτοδικεῖα ἀνάθεσιν τῆς ἀρμοδιότητος τῆς προσωρινῆς ἐξελέγξεως τῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος τῶν ὑποψηφίων. Τὴν ἀποψιν αὐτὴν ὑπεστήριξαν σθεναρῶς ἰδίως οἱ Γ. Ράλλης καὶ Ν. Μπακόπουλος, οἱ ὅποιοι ἐθεώρησαν ὡς συνταγματικὴν τὴν ἐν λόγῳ διάταξιν τοῦ σχεδίου <sup>108</sup>, καὶ οἱ ὅποιοι ἀνέφερον ὑπὲρ τῆς ἀπόψεώς των τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἄλλως θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀντίθετοι πρὸς τὸ Σύνταγμα καὶ αἱ ἄλλαι διατάξεις τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου περὶ γραμματίων εἰσπράξεως καὶ λοιπῶν διατυπώσεων καὶ δηλώσεων τῶν ὑποψηφίων. Τὸ ἐν λόγῳ ὀρθὸν ἐπιχείρημα εἶχομεν <sup>109</sup> ἤδη προηγουμένως προτείνει κατὰ τῆς κρατούσης γνώμης καὶ διατυπώσει ὡς ἐξῆς: «Εἶναι, περαιτέρω, ὅλως ἀκατανόητον καὶ ἀπαράδεκτον νὰ δύναται ὁ κοινὸς νομοθέτης νὰ παράσχη εἰς τὰ Πρωτοδικεῖα τὸ δικαίωμα τῆς ἐξελέγξεως τῶν παρ' αὐτοῦ καθοριζομένων τυπικῶν προσόντων τῶν ὑποψηφίων, ὡς τῆς ὑπογραφῆς τῶν προτάσεων ὑπὸ δώδεκα ἐκλογέων, τῆς ἐπισυνάψεως γραμματίων κλπ., ἡ συνταγματικότης τῶν ὁποίων δὲν εἶναι ἀναμφισβήτητος,

107. «... Ἐπίσης ἐν τῇ προτάσει ἡ ἐν τῇ δηλώσει περὶ ἀποδοχῆς ὑποψηφιότητος, δέον νὰ ἐπισυνάπτεται ἀπόσπασμα ἐγγραφῆς τοῦ ὑποψηφίου εἰς τὸ μητρῶον ἀρρένων ἢ εἰς τὰ δημοτολόγια δήμου τινὸς ἢ κοινότητος τοῦ Κράτους ὡς καὶ ληξιαρχικὴ πρᾶξις γεννήσεως... καὶ νὰ δηλῶται ὑπευθύνως ὑπὸ τοῦ προτείνοντος ἑαυτὸν ἢ τοῦ ἀποδεχομένου πρότασιν ἐκλογέων ἢ τοῦ πληρεξουσίου αὐτοῦ ὁ δῆμος ἢ ἡ κοινότης εἰς τὸν ἐκλογικὸν κατάλογον τοῦ οὐοίου φέρεται ἐγγεγραμμένος, ὡς καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἐστερημένος τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν καὶ δὲν ὑπέβαλεν ὑποψηφιότητα οὐδὲ ἀπεδέχθη πρότασιν ὑποψηφιότητος εἰς ἄλλην περιφέρειαν. Ὁ ψευδῶς δηλῶν ὑπόκειται εἰς τὰς ποινὰς τῆς παρ. 5 τοῦ ἄρθρ. 65».

108. Οὕτω καὶ οἱ Ι. Μελαῖς καὶ Ι. Ζίγδης, ἀντίθετοι οἱ Ι. Εὐαγγελίδης, Β. Ἐφραιμίδης, Ἡλ. Ἡλιοῦ καὶ Α. Φωτῆ-λας. Βλ. Πρακτικὰ Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς ἄρθρ. 35 Συντ., Περ. ΣΤ', Σύν. Α', 1962, τ. Β', σ. 686 ἐπ.

109. Ἡ ἐξελέγξις τῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν ὑπὸ τῶν Πρωτοδικείων, σ. 9.

καί, ἐν ἐλλείψει τούτων, τῆς ἀρνήσεως τῆς ἀνακηρύξεως, καὶ νὰ μὴ δύναται οὗτος ν' ἀναθέσῃ εἰς αὐτὰ τὴν ἀρμοδιότητα τῆς ἐξελέγξεως τῶν ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 70 τοῦ Συντ. (ἄρθρ. 55 § 1 ἰσχύοντος Συντ.,) καθοριζομένων οὐσιαστικῶν προσόντων τῶν ὑποψηφίων». Τελικῶς ἡ ὡς ἄνω διάταξις τοῦ σχεδίου ἐψηφίσθη ἐν μέρει (ἄρθρ. 32 § 3 Ἑκλ. Κ), τῆς Ἐπιτροπῆς θεωρησάσης ἀρχικῶς ὡς ἐπαρκῆ τὴν ὑποβολὴν ὑπευθύνου δηλώσεως περὶ συνδρομῆς τῶν θετικῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος. Κατόπιν ὁμοῦς αὕτη ἐψήφισεν ἄλλην διάταξιν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ Πρωτοδικεῖον θ' ἀνεκήρυσσε τοὺς ὑποψηφίους «μετ' ἐλεγχον τῶν καθωρισμένων προσόντων αὐτῶν». Ἡ διάταξις αὕτη τελικῶς διεγράφη κατόπιν προτάσεως τοῦ Π. Λυκουρέζου, ὁ ὁποῖος ἐθεώρησεν αὐτὴν ὡς ἀντικειμένην πρὸς τὸ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος, ἀναθέτον ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ Ἐκλογοδικεῖον τὸν ἐλεγχον τῶν προσόντων τῶν ἐκλεγέντων καὶ τῶν ὑποψηφίων<sup>110</sup>.

Εἶναι ἀξιοσημείωτον τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα δὲν ἐγεννήθη εἰς ἄλλας Χώρας, εἰς τὰς ὁποίας, ὑπὸ συνταγματικὰς διατάξεις ὁμοίας ἢ ἀναλόγους πρὸς τὰς τῶν ἄρθρ. 55 § 1 καὶ 58 τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος, ἐθεωρήθη αὐτὸν ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦ κοινοῦ νομοθέτου ν' ἀναθέσῃ εἰς τὰ ἐκλογικὰ ὄργανα τὴν ἐξουσίαν προσωρινοῦ ἐλέγχου τῶν προσόντων τοῦ ἐκλογίμου τῶν ὑποψηφίων. Τοῦτο συνέβη τόσον εἰς τὰς Χώρας, εἰς τὰς ὁποίας ἰσχύει ἀκόμη τὸ σύστημα τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν, ὅπως εἰς τὸ Βέλγιον<sup>111</sup> καὶ ὠρισμένα

110. Βλ. Πρακτικά, 1962, τ. Β', σ. 861 ἐπ.

111. Τὴν καινοτομίαν εἰσήγαγεν ὁ νόμος τῆς 17-5-1949, ὁ ὁποῖος, τροποποιήσας τὰ ἄρθρ. 119-125 τοῦ Ἑκλ. Κ., μετεβίβασεν εἰς τὸ ἀνακηρύσσον τοὺς ὑποψηφίους ὄργανον (bureau principal) ἐν ἀπεριόριστον δικαίωμα ἐλέγχου τῶν προσόντων αὐτῶν. Ὁ νόμος ὁμοῦς τῆς 17-3-1958 (ἄρθρ. 119 bis Ἑκλ. Κ.) περιώρισε τὸ δικαίωμα αὐτὸ μόνον εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα τῶν ὑποψηφίων. Κατὰ τῆς ἀρνούμενης τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου τινὸς ἢ τῆς ἀπορριπτουμένης σχετικῆς ἐνστάσεως ἀποφάσεως τοῦ bureau principal ἐπιτρέπεται ἡ ὑποβολὴ ἐφέσεως ἐνώπιον τοῦ Ἐφετείου.— Αἱ ἐν λόγῳ διατάξεις ὄχι μόνον δὲν ἐθεωρήθησαν ὡς ἀντίθετοι πρὸς τὸ Σύντ. καὶ

έλβετικά Καντόνια <sup>112</sup>, ὅσον καὶ εἰς τὰς εἰσαγαγούσας τὸν δικαστικὸν ἔλεγχον τῶν ἐκλογῶν Χώρας, ὅπως εἰς τὴν Γερμανίαν <sup>113</sup>, Αὐστρίαν <sup>114</sup> καὶ Γαλλίαν <sup>115</sup>. Εἰς τὴν τελευταίαν Χώραν, ἐκ

ιδίως τὸ ἄρθρ. 34 αὐτοῦ, ἀλλ' ἡρμηνεύθησαν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι αἱ Βουλαι δὲν δύνανται ἐφεξῆς νὰ ἐλέγχουν τὰ προσόντα τῶν ἐκλεγέντων μελῶν των διὰ τὸν μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἐκλογικοῦ ὀργάνου (bureau ἢ Ἐφετείου) χρόνον, μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι αὗται «ἐξήντηλσαν τὴν ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 34 τοῦ Συντ. ἀπονεμομένην εἰς αὐτὰς ἐξουσίαν διὰ τῆς ψηφίσεως τῆς τροποποιήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου» (Wigny, op. cit., τ. II, σ. 510, Charnay, op. cit., σ. 401, σημ. 3). Βλ. καὶ P. de Visscher, L' evolution de Droit Public Belge de 1930 à 1950, ἐν «Jahrbuch des öffentlichen Rechts der Gegenwart», N. F., τ. II (1953), σ. 234.

112. Ἄρθρ. 9 καὶ 12 ἐκλ. ν. Ἀαργκάου τῆς 10-1-1921, ἄρθρ. 7 καὶ 8 ἐκλ. ν. Σβύτς τῆς 28-11-1906, ἄρθρ. 10 ἐκλ. ν. Τουργκάου τῆς 10-1-1953, ἄρθρ. 64 καὶ 70 ἐκλ. ν. Βῶ τῆς 17-11-1948, ὡς ἐτροποποιήθη, καὶ ἄρθρ. 61 ἐκλ. ν. Βάλλις τῆς 1-7-1938.

113. Ἄρθρ. 27 ὁμοσπ. ἐκλ. ν. Δ. Γερμανίας τῆς 7-7-1972 ἐν συνδ. πρὸς ἄρθρ. 30 § 5 ἀριθ. 5 καὶ 32 τοῦ ἐκτελεστικοῦ δ/τος αὐτοῦ τῆς 28-7-1972 (βλ. Nass, op. cit., σ. 92 ἐπ., Seifert, Das Bundeswahlgesetz, σ. 150). ἄρθρ. 27 § 2 Βάδης-Βυρτεμβέργης τῆς 9-5-1955 ἐν συνδ. πρὸς ἄρθρ. 31 τοῦ ἐκτελ. δ/τος τῆς 14-8-1955. ἄρθρ. 45 ἐκλ. ν. Βαυαρίας τῆς 5-9-1958/12-11-1958 ἐν συνδ. πρὸς ἄρθρ. 29 § 2 ἀριθ. 4 καὶ 31 τοῦ ἐκτελ. δ/τος τῆς 22-9-1958. ἄρθρ. 16 § 7 ἐκλ. ν. Βερολίνου τῆς 28-5-1958 ἐν συνδ. πρὸς ἄρθρ. 35 καὶ 42 τοῦ ἐκτελ. δ/τος τῆς 12-7-1958. ἄρθρ. 24 § 1 ἐκλ. ν. Βρέμης τῆς 9-6-1959 ἐν συνδ. πρὸς ἄρθρ. 23 § 4 τοῦ ἐκτελ. δ/τος τῆς 22-6-1959. ἄρθρ. 28 § 3 ἐκλ. ν. Ἑσσης τῆς 21-7-1958 ἐν συνδ. πρὸς ἄρθρ. 27 § 3 καὶ 32 § 2 τοῦ ἐκτελ. δ/τος τῆς 28-7-1958. ἄρθρ. 23 § 3 ἐκλ. ν. Κ. Σαξωνίας τῆς 17-12-1958 ἐν συνδ. πρὸς ἄρθρ. 28 § 5, 34 § 3 καὶ 36 § 1 τοῦ ἐκτελ. δ/τος τῆς 18-12-1958. ἄρθρ. 22 §§ 2-3 ἐκλ. ν. Βορείου Ρηνανίας-Βεστφαλίας τῆς 4-2-1958 ἐν συνδ. πρὸς ἄρθρ. 21 § 4 καὶ 25 § 2 τοῦ ἐκτελ. δ/τος τῆς 8-4-1954, ὡς ἐτροποποιήθη. ἄρθρ. 33 § 3 καὶ 34 § 1 ἐκλ. ν. Ρηνανίας-Παλατινάτου τῆς 12-1-1959 ἐν συνδ. πρὸς ἄρθρ. 27 τοῦ ἐκτελ. δ/τος τῆς 12-1-1959. ἄρθρ. 30, 32 καὶ 33 ἐκλ. Σάαρ τῆς 29-9-1960. ἄρθρ. 27 ἐκλ. ν. Σλέσβιχ-Χολσπιάιν τῆς 17-7-1959 ἐν συνδ. πρὸς ἄρθρ. 26 § 3, 32 § 3 καὶ 34 τοῦ ἐκτελ. δ/τος τῆς 1-2-1958.

114. Ἄρθρ. 52-53 ὁμοσπ. ν. περὶ ἐκλογῆς τῆς Κάτω Βουλῆς τῆς 18-5-1949, ἄρθρ. 31-32 ἐκλ. ν. Burgenland τῆς 29-6-1949, ἄρθρ. 46-47 ἐκλ. ν. Kärnten τῆς 10-6-1949, ἄρθρ. 45-46 ἐκλ. ν. Κάτω Αὐστρίας τῆς 15-6-

τῆς ὁποίας εἰσῆχθη ἡ παρ' ἡμῖν κρατήσασα ἄποψις, ἔγινε δεκτὸν ἤδη ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν ὅτι ὁ Νομάρχης ἠδύνατο κατ' ἐξαίρεσιν ν' ἀρνηθῇ τὴν ἀνακήρυξιν ἐνὸς ὑποψηφίου εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς «προφανοῦς μὴ ἐκλογιμότητος» (*inéligibilité notoire*)<sup>116 117</sup>.

Ὁ Ἐκλογικὸς Κώδιξ (ἄρθρ. 33) δὲν παρέχει εἰς τὰ Πρωτοδικεῖα τὸ δικαίωμα ἐλέγχου τῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος τῶν ὑποψηφίων<sup>118</sup>. «Νομίμως» ἤ, ὡς ὠρίζον οἱ προϋ-

1949, ἄρθρ. 48-49 ἐκλ. ν. Ἄνω Αὐστρίας τῆς 23-7-1949 καὶ ἐκλ. ν. Σάλτσμπουργκ τῆς 30-6-1949, ἄρθρ. 46-47 ἐκλ. ν. Steiermark τῆς 11-7-1949, ἄρθρ. 34-36 ἐκλ. ν. Τυρόλου τῆς 19-7-1949, ἄρθρ. 44-45 ἐκλ. ν. Vorarlberg τοῦ 1949 καὶ 47-48 ἐκλ. ν. Βιέννης τῆς 21-6-1949. Βλ. τὰ κεείμενα τῶν ἐκλ. νόμων τῶν Χωρῶν ἐν L. Adamovich, *Die Landesverfassungsgesetze und Landtagswahlordnungen*, ἐκδ. 2α, 1950.

115. Ἄρθρ. 7 τῆς ord τῆς 24-10-1958 περὶ τῶν ὅρων τῆς ἐκλογιμότητος καὶ τῶν κοινοβουλευτικῶν ἀσυμβιβάστων: «Ἀπαγορεύεται ἡ ἀνακήρυξις ἐνὸς ὑποψηφίου μὴ ἐκλογίμου συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῶν προηγουμένων ἀρθρῶν. Ἐὰν ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως (Νομάρχης) φρονῇ, ὅτι μία πρότασις ὑποψηφιότητος ὑπεβλήθη ὑπὸ μὴ ἐκλογίμου προσώπου, ὀφείλει ν' ἀναβάλῃ τὴν ἀνακήρυξιν καὶ νὰ προσφύγῃ ἐντὸς 24 ὥρῶν εἰς τὸ διοικητικὸν δικαστήριον, τὸ ὁποῖον ἀποφαίνεται ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν. Ἡ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου δύναται νὰ προσβάλλεται μόνον ἐνώπιον τοῦ C.C. δι' ἐνστάσεως κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς. Ἐὰν παρέλθουν ἄπρακτοι αἱ ἐν τῇ προηγουμένῃ παραγράφῳ μνημονευόμεναι προθεσμῖαι, πρέπει ν' ἀνακηρυχθῇ ὁ ὑποψήφιος». Βλ. καὶ Chagnay, op. cit., σ. 119, σημ. 55.

116. Barthélemy-Duez, op. cit., σ. 406. A. Esmein-H. Nézard, *Eléments de Droit Constitutionnel Français et Comparé*, ἐκδ. 8η, τ. II, 1928, σ. 313, σημ. 29. M. Hauriou Σχόλιον, ἐπὶ τῆς ἀποφ. τοῦ Σ.τ.Ε. τῆς 26-1-1912 (Dame Durand), ἐν Rec. Sirey, 1912. 3.89. τοῦ αὐτοῦ, *Précis de Droit Constitutionnel*, 1923, σ. 542. M. Waline, ἐν *Revue du Droit Public et de la Science Politique*, 1952, σ. 763.—Τὴν ἀποψιν αὐτὴν φαίνεται δεχθεῖσα καὶ ἡ ἀπόφ. τοῦ C.d.E. τῆς 26-1-1912 (Dame Durand).

117. Πρβλ. ἄρθρ. 154 τῆς Election Act τῆς καναδικῆς Ἐπαρχίας τοῦ Κεμπέκ τῆς 1-6-1945.

118. Βαμβέτσου, op. cit., Ν. Δικ. ΙΗ', σ. 448, σημ. 21. Σγοῦρ-ρίτσα, Συντ. Δικ., τ. I, σ. 261.—Ἀντίθετος ὁ Δ. Βεζανῆς, op. cit.

σχύσαντες έκλογικοί νόμοι, «τακτικῶς» προταθέντες κατὰ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς διατάξεως εἶναι ἐκεῖνοι, αἱ προτάσεις τῶν ὁποίων πληροῦν τὰς τυπικὰς προϋποθέσεις (ἄρθρ. 32 § 7 Ἑκλ. Κ.). Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν περιελήφθη διὰ πρώτην φορὰν ἡ διάταξις εἰς τὸ ἄρθρ. 30 τοῦ έκλογικοῦ νόμου τῆς 21ης Νοεμβρίου 1864, εἰς τὸν ὁποῖον ρητῶς ὠρίζετο ὅτι «τακτικῶς προταθέντες» ὑποψήφιοι ἦσαν ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων αἱ προτάσεις ἔφερον τὸν ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 27 αὐτοῦ ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν ὑπογραφῶν. Ἐν συνεχείᾳ ἡ διάταξις περιελήφθη καὶ εἰς τὸ ἄρθρ. 28 τοῦ Ν. ΧΜΗ' /1877, τὸ ἄρθρ. 29 τοῦ ὁποίου ἀπηγόρευε ρητῶς τὸν ὑπὸ τῶν Πρωτοδικείων ἔλεγχον τῶν οὐσιαστικῶν προσόντων τῶν ὑποψηφίων. Ἐκ τῆς ἐννοίας αὐτῆς τῆς διατάξεως ἤγετο προδήλως καὶ ὁ Ν. 2486/1920 (ἄρθρ. 3), ὁ ὁποῖος ἀπηγόρευε τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ἐστερημένων τοῦ έκλογικοῦ δικαιώματος ἔνεκα καταδίκης ὑποψηφίων.—Ἡ νέα διάταξις τοῦ ἄρθρ. 28 § 3 ἐδ. 2-3 τοῦ Ν.Δ. 4274 (ἄρθρ. 32 § 3 ἐδ. 2-3 Ἑκλ. Κ.), ὡς συνάγεται σαφῶς καὶ ἐκ τῶν προπαρασκευαστικῶν ἐργασιῶν<sup>119</sup>, οὐδόλως μετέβαλεν ἐν τούτῳ τὸ προῖσχῶσαν δίκαιον, προσθέσασα μόνον ἐν ἀκόμῃ τυπικὸν προσὸν τῶν ὑποψηφίων, ἥτοι τὴν ὑποβολὴν μιᾶς ὑπευθύνου δηλώσεως περὶ τῆς συνδρομῆς τῶν οὐσιαστικῶν προσόντων ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ προτεινομένου ὑποψηφίου. Ἐὰν τοιαύτη δήλωσις δὲν ὑπεβλήθη, ἡ πρότασις ὑποψηφιότητος εἶναι ἀπαράδεκτος. Τὸ Πρωτοδικεῖον δὲν δικαιούται νὰ ἐλέγξῃ τὴν οὐσιαστικὴν ὀρθότητα τῆς δηλώσεως. Ἐὰν ὅμως ἐν τῇ δηλώσει ἀναφέρεται ρητῶς ἡ ἔλλειψις προσόντος τινὸς τῆς έκλογιμότητος, τὸ Πρωτοδικεῖον δύναται καὶ ὀφείλει

119. Γ. Ράλλης (Πρακτικά, σ. 688, 690): «Δὲν θέλω νὰ ἀναθέσω εἰς τὰ Πρωτοδικεῖα τὸν ἔλεγχον τῆς έκλογιμότητος τῶν βουλευτῶν. Ἐὰν ὑποβάλλῃ ψευδῇ δήλωσιν ἡ έκλογὴ τοῦ θὰ ἀκυρωθῇ ἀπὸ τὸ Ἑκλογ. καὶ αὐτοχρόνως θὰ ἐπέλθουν καὶ αἱ συνέπειαι τῆς ψευδοῦς δηλώσεως. Νὰ ἀρκεσθοῦμεν λοιπὸν εἰς τὰς ὑπευθύνους δηλώσεις... Τὸ Πρωτοδικεῖον θὰ ἐλέγχῃ, ἐὰν ὑπάρχουν ὑπεύθυνοι δηλώσεις».



ν' ἀρνηθῇ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ ὑποψηφίου <sup>120</sup> <sup>121</sup>. Πρέπει, πάντως, νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ διάταξις ἀποτρέπει τὰ σπουδαιότατα ἄτοπα τοῦ προῖσχύσαντος δικαίου καὶ ἰδίως ἀποκλείει τὴν ἀνακήρυξιν τῶν προδήλως μὴ ἐκλογίμων ὑποψηφίων, δεδομένου ὅτι σπανίως θὰ τολμήσῃ τις νὰ υποβάλλῃ ψευδῇ δῆλωσιν ἐν ὅψει τῶν ἀπειλουμένων ποινῶν. Οὕτως ἐμειώθη σοβαρῶς ἡ σημασία τῆς εἰς τὰ Πρωτοδικεῖα ἀναθέσεως τῆς ἀρμοδιότητος ἐξελέγξεως τῶν θετικῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος.

#### IV. Ἡ κρίσις τῶν προδικαστικῶν ζητημάτων.

Κατὰ τὴν ἐκ τοῦ ἀρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος συναγομένην καὶ ἤδη ἐκτεθεῖσαν γενικὴν ἀρχήν, τὸ Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον κρίνει ἀποκλειστικῶς καὶ κυριαρχικῶς ὅλα τὰ ζητήματα τοῦ Ἐκλογικοῦ Δικαίου, τὰ ὅποια γεννῶνται κατὰ τὸν ἔλεγχον τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς. Τὸ Δικαστήριον δύναται κατ' ἀρχὴν <sup>121α</sup> νὰ κρίνῃ καὶ ὅλα τὰ προδικαστικὰ ζητήματα, τὰ ὁ-

120. Ἐκ τῶν κατὰ τὸ ἀρθρ. 32 § 3 ἐδ. 2 Ἐκλ. Κ. στοιχείων, τὰ ὅποια πρέπει ν' ἀναγράφονται ἐν τῇ ὑπευθύνῳ δηλώσει, ἡ εἰς τὸν ἐκλογικὸν κατάλογον ἐγγραφή τοῦ ὑποψηφίου δύναται νὰ παραλείπεται, καθ' ὅσον αὕτη δὲν ἀποτελεῖ, κατὰ τὴν ἀνέκαθεν παρ' ἡμῶν κρατήσασαν καὶ ὀρθοτέραν γνώμην, προσὸν τῆς ἐκλογιμότητος (ἀρθρ. 55 § 1 Συντ.). Ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 29 § 1 Ἐκλ. Κ. (ἀρθρ. 26 § 1 Ν.Δ. 4274), ἡ ὅποια διὰ πρώτην φορὰν καθιέρωσε τὴν εἰς τὸν ἐκλογικὸν κατάλογον ἐγγραφὴν ὡς προϋπόθεσιν κτήσεως τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγεσθαι, ὀρθῶς ἐθεωρήθη ὡς ἀντισυνταγματικὴ ὑπὸ τῆς Ἐκλογ. 20/1964. Βλ. κατωτ., σ. 307 ἐπ. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν προφανῶς ἡ διάταξις δὲν περιελήφθη εἰς τὸν ἰσχύοντα Ἐκλ. Κ. (1974).

121. Εἶναι ἀμφίβολον τὸ ζήτημα, ἂν εἶναι ἐπιτρεπτὴ ἡ ἄσκησις ἐφέσεως κατὰ τῆς περὶ ἀνακηρύξεως ἀποφ. τοῦ Πρωτοδικείου. Ὁρθότερα φαίνεται ἡ ἀποφατικὴ λύσις τοῦ ζητήματος (Συνορίτσα, Συντ. Δικ., τ. I, σ. 261, Ἐφετ. Κερκύρας 20/1963, ἐν ΝοΒ 11 1151, Γνωμ. Εἰσ. Α.Π. 25/1963, ἐν ΝοΒ 12 653, ἀντίθετοι Βεζανῆς, op. cit., Ἐφετ. Πατρῶν 166/1962, ἐν ΝοΒ 10 728).

121α. Ἐν Γαλλίᾳ ἡ ἀρχὴ αὕτη διατυπῶται ὡς ἐξῆς: «Le juge de l' action est en même temps le juge de l' exception»).

ποῖα τίθενται κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ζητήματος τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς, καὶ τὰ ὁποῖα ὑπάγονται εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα ἄλλων δικαστηρίων. Ἡ τοιαύτη ὅμως ἀρμοδιότης τοῦ Δικαστηρίου, τὴν ὁποίαν ἀνεγνώριζεν ἐμμέσως καὶ ἡ μὴ περιληφθεῖσα εἰς τὸ ἄρθρ. 130 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος καὶ τὰ ἄρθρ. 21 § 1 καὶ 33 τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου διάταξις τοῦ ἄρθρ. 12 § 2 τοῦ Ν. Γ'ΧΝΕ' καὶ τοῦ Ν.Δ. 2202 καὶ τὴν ὁποίαν προβλέπει ρητῶς τὸ ἰσχύον γαλλικὸν δίκαιον <sup>121β</sup>, ἰρίσταται μόνον, ἐφ' ὅσον τὸ σχετικὸν ζήτημα δὲν ἐλύθη κυρίως δι' ἀμετακλήτου ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου δικαστηρίου, ἐκ τῆς ὁποίας παράγεται δεδικασμένον δι' αὐτό <sup>121γ</sup>. Οὕτω, δεσμεύουν τὸ Δικαστήριον π.χ. αἱ περὶ κτήσεως καὶ στερήσεως τῆς ἐλληνικῆς ἰθαγενείας ἀποφάσεις τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν, αἱ ἀπαγγέλλουσαι ἢ συνεπαγόμεναι τὴν στέρησιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ἀποφάσεις τῶν ποινικῶν καὶ πολιτικῶν δικαστηρίων (ἄρθρ. 5 στοιχ. α' — δ' Ἐκλ. Κ.) καὶ αἱ διατάσσουσαι ἢ συνεπαγόμεναι τὴν ἄρσιν τῆς στερήσεως αὐτῆς ἀποφάσεις τῶν αὐτῶν δικαστηρίων. Τούναντίον, αἱ τυχόν πρὸ τῆς ἐκδικάσεως τῆς ἐνστάσεως ἐκδιδόμεναι καὶ ἀφορῶσαι ἐκλογικὰ ἀδικήματα ἀποφάσεις τῶν ποινικῶν δικαστηρίων οὐδόλως δεσμεύουν τὸ Ἐκλογοδικεῖον, ἀφοῦ τὰ ἐκλογικὰ ἀδικήματα ἀποτελοῦν προεχόντως «ἐκλογικὰς παραβάσεις» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἄρθρου 58 τοῦ Συντάγματος <sup>122</sup>.

V. Ἡ ἐκτασις τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Δικαστηρίου εἰς τὴν περίπτωσιν ἀποδοχῆς τῆς ἐνστάσεως.

1.— Τὸ Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον ἔχει κατ' ἀρχὴν μόνον ἀκυρωτικὴν, ὅχι δὲ καὶ μεταρρυθμιστι-

121β. Ἀρθρ. 44 § 1 τοῦ νόμου περὶ C.C.: «Pour le jugement des affaires qui lui sont soumises, le Conseil constitutionnel a compétence pour connaître de toute question et exception posée à l'occasion de la requête». Βλ. σχετικῶς Charnay, op. cit., σ. 144 ἐπ., 311 ἐπ.

121γ. Πρβλ. ἐν Βελγίῳ Wigny, op. cit., τ. II, σ. 507.

122. Ἀντίθετος ἐν Γαλλίᾳ ὁ Charnay, op. cit., σ. 155.

κ ή ν δικαιοδοσίαν, δηλαδή δύναται κατ' ἀρχήν μόνον ν' ἀκυρώνη τήν προσβαλλομένην ἐκλογήν, ὅχι δὲ καί ν' ἀνακηρύσσει ἄλλον ὑποψήφιον ὡς ἐπιτυχόντα εἰς τήν θέσιν τοῦ ἀκύρωσ ἀνακηρυθέντος βουλευτοῦ. Μὲ ἄλλας λέξεις, ἡ ἐνστάσις κατὰ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν εἶναι κατ' ἀρχήν ἐν ἀρνητικὸν ἐνδίκον μέσον (negatives Rechtsmittel)<sup>123</sup>. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἰσχύει ἀνέκαθεν παρ' ἡμῖν, συναγομένη σαφῶς ἐκ τοῦ ἀρθρου 58 τοῦ Συντάγματος καὶ καθιερουμένη ρητῶς ὑπὸ τοῦ νόμου. Ἡ ἀρχὴ εἶναι καὶ de lege ferenda ὀρθή, διότι μίᾳ πεπλανημένη μεταρρύθμισις τῆς περὶ ἀνακηρύξεως ἀποφάσεως, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς μίαν πεπλανημένην ἀκύρωσιν αὐτῆς, δὲν ἀποτελεῖ μίαν ἀπλὴν παράβασιν τοῦ Ἐκλογικοῦ Δικαίου, ἀλλ' ἐπὶ πλεόν καὶ ἀντιποίησιν τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Ἐκλογικοῦ Σώματος<sup>124</sup>.

Τὸ Ἐκλογοδικεῖον τοῦ ἔτους 1975, τὸ ὁποῖον ἐξεδίκασε τὰς ἐνστάσεις κατὰ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν τῆς 17ης Νοεμβρίου 1974<sup>125</sup>, ἡσχολήθη μὲ δύο ἐνδιαφέροντα ζητήματα ἀφορῶντα: α) τὴν ἔκτασιν τῆς ἀκυρωτικῆς δικαιοδοσίας τοῦ προκειμένου περὶ τῶν ἐκλογῶν τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας, κατὰ τοῦ κύρους τῶν ὁποίων στρέφεται ἡ ἐνστάσις, καὶ β) τὴν ἔκτασιν τῆς ἀκυρωτικῆς δικαιοδοσίας τοῦ προκειμένου περὶ ἐκλογῶν ἄλλων ἐκλογικῶν περιφερειῶν (ἐκείνων κατὰ τῶν ὁποίων δὲν ἡσκήθη ἐνστάσις).

α) Ἡ ἀπόφασις 10 (σκέψις 4η)<sup>126</sup> ἐδέχθη, ὅτι τὸ Δικα-

123. Πρβλ. H a t s c h e k, Das Parlamentsrecht, σ. 508 ἐπ., ἐνθα ἡ Wahlanfechtung χαρακτηρίζεται κατ' ἀρχήν ὡς μίᾳ «negative Gestaltungs-klage».

124. C h a r n a y, op. cit., σ. 304: «...La réformation erronée ou injustifiée constitue en plus un excès de pouvoir pour incompétence (usurpation des pouvoirs du corps électoral)».

125. Βλ. Ἀ θ. Γ. Ρ α τ σ ο υ, Ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν τῆς 17ης Νοεμβρίου 1974, εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν Δημοσίου Δικαίου καὶ Διοικητικοῦ Δικαίου», τ. ΙΘ' (1975), σ. 221 ἐπ., 345 ἐπ., τ. 20 (1976), σ. 18 ἐπ..

126. «Ἐπειδὴ ἀναφέρεται μὲν ἀρχικῶς ἐν τῷ κειμένῳ τῆς ἐνστάσεως ὡς τρίτος λόγος αὐτῆς ἡ ἔλλειψις ἀντιπροσώπου τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς εἰς

στήριον δὲν δύναται ν' ἀκυρώσῃ ἐκλογὴν τινὰ ἄνευ σχετικοῦ ρη-  
τοῦ αἰτήματος τοῦ ἐνισταμένου, ἀκόμη καὶ ἔσαν ἀναφέρεται  
ἐν τῷ κειμένῳ τῆς ἐνστάσεως ἐκλογικὴ παράβασις. Τὴν ἄποψιν  
αὐτὴν ἐπανέλαβε καὶ ἡ ἀπόφασις 36 (σκέψεις 15η), κατὰ τὴν  
ὁποίαν ὁ Ἑκλογικὸς Κώδιξ (ἄρθρ. 119 ἐπ.) «ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς  
τὸ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος δὲν ἐπιτρέπει τὴν ὑπὸ τοῦ Ἑκλο-  
γοδικείου ἐξέλεγκξιν τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν εἰμὴ κατόπιν ἐν-  
στάσεως καὶ δὴ συμφῶνως πρὸς τὸ περιεχόμε-  
νον τοῦ ἐν αὐτῇ αἰτήματος». Τοιουτοτρόπως τὸ  
Δικαστήριον ἐφήρμοσεν αὐστηρῶς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 73  
τοῦ προἰσχύσαντος Συντάγματος (ἄρθρ. 58 καὶ 100 § 1 στοιχ.  
α' τοῦ ἰσχύοντος Συντ.) καὶ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρ. 119 ἐπ.  
τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 24 ἐπ. Κ.Α.Ε.Δ.), αἱ ὁποῖαι  
ἐπιτρέπουν τὸν ἔλεγχον μόνον τῶν δι' ἐνστάσεων προσβαλλο-  
μένων ἐκλογῶν, συστατικὸν στοιχεῖον τῶν ὑπολοίπων εἶναι καὶ τὸ  
σχετικὸν ἀκυρωτικὸν αἶτημα<sup>127</sup>. Πάντως, ἡ πρώτη ἀπόφασις  
ἀκόμη καὶ ὑπὸ μίαν αὐστηρὰν ἐφαρμογὴν τῶν ἐν λόγῳ διατά-  
ξεων, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἐπιδοκιμαστέα ὡς ὕλως ἀσυμβίβαστος  
πρὸς τὸν προεχόντως ἀντικειμενικὸν χαρακτῆρα τῆς ἐκλογικῆς  
δίκης, δὲν φαίνεται ὀρθὴ τοσοῦτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ ἐνιστά-  
μενος ἐκ προφανοῦς παραδρομῆς δὲν περιέλαβεν εἰς τὴν ἐνστα-  
σιν αἶτημα ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸν προβληθέντα εἰδικὸν καὶ ὠρι-  
σμένον λόγον ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς, ὁ ὁποῖος δι' ἄλλων ἀπο-  
φάσεων τοῦ Δικαστηρίου ἐθεωρήθη ὡς βάσιμος. Ἡ ἐν προκει-  
μένῳ αὐτεπαγγέλτως ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου ἢ ὑπὸ τοῦ ἐνιστα-  
μένου μέχρι τῆς ἐπ' ἀκροατηρίου συζητήσεως συμπλήρωσις τῆς

ὑπ' ἀριθ... ἐκλογικὰ τμήματα, τελικῶς ὅμως δὲν προβάλλεται ἀκυρότης  
τῆς ἐν λόγῳ διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ὡς σαφῶς προκύπτει ἐκ τοῦ αἰτητικοῦ τῆς  
ἐνστάσεως, δι' οὗ ὁ ἐνιστάμενος ἐξαιτεῖται τὴν ἐκ τοῦ νέου ἀριθμῆσιν τῶν ψη-  
φοδελτίων τοῦ ΠΑΣΟΚ καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς σταυρῶν προτιμήσεως ὡς καὶ τὴν  
διενέργειαν ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς εἰς τὰ ἐκλογικὰ τμήματα... μόνον, οὐχὶ  
δὲ καὶ εἰς τὰ ἐκλογικὰ τμήματα εἰς ᾗ ἐσημειώθη ἀπουσία ἀντιπροσώπου τῆς  
δικαστικῆς ἀρχῆς».

127. Βλ. κατωτ., σ.197.

ἐνστάσεως δὲν φαίνεται παραβιάζουσα οὔτε τὰς διατάξεις αὐτὰς οὔτε τὸ ὑπὸ τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 126 § 3) καὶ τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου (ἄρθρ. 31 § 1) καθιερούμενον σύστημα τῆς συζητήσεως. Διότι μία τοιαύτη συμπλήρωσις τοῦ αἰτητικοῦ τῆς ἐνστάσεως δὲν ἀποτελεῖ ἀνεπίτρεπτον προβολὴν νέου πραγματικοῦ ἰσχυρισμοῦ (ἄρθρ. 123 § 8 Ἑκλ. Κ., ἄρθρ. 28 § 3 Κ.Α.Ε.Δ.), ἀλλὰ τὴν συναγωγὴν τῆς συνεπείας ἐκ τοῦ νομοτύπως καὶ ἐμπροθέσμως προβληθέντος τοιούτου ἰσχυρισμοῦ. Ἄλλως τε, μίαν ἀνάλογον παραδρομὴν ἔλαβεν ὑπ' ὄψει ἡ ἀπόφασις 40 (σκέψις 6η), δεχθεῖσα ὅτι ἐκ τῶν προσαγομένων βιβλίων πράξεων τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν ἐν τῇ ἐνστάσει μνημονευομένων ἐκλογικῶν τμημάτων «ἐξ ὧν τὰ ὑπ' ἀριθ. 131 καὶ 297 ἐκ γραφικοῦ σφάλματος φέρονται ἐν τῇ ἐνστάσει, ἀντιστοίχως, ὡς ὑπ' ἀριθ. 132 καὶ 295» προκύπτει, ὅτι εἰς ὅλα αὐτὰ ἡ ἐκλογὴ διεξήχθη ἄνευ τῆς παρουσίας δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου, ἥτοι ἀκύρως.

β) Ἡ ἀπόφασις 36 (σκέψις 15η) ἡσχολήθη μὲ τὸ ζήτημα, ἂν τὸ Ἑκλογοδικεῖον ἠδύνατο νὰ ἐξετάσῃ τὰς ἐπιπτώσεις, τὰς ὁποίας συνεπήγετο ἡ δι' αὐτῆς γενομένη μεταρρύθμισις τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας ἐπὶ τῶν ἐκλογικῶν ἀποτελεσμάτων τῶν λοιπῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν τῆς Χώρας, μὲ τὴν ὁποίαν θ' ἀσχοληθῶμεν κατωτέρω. Τὸ ζήτημα αὐτὸ ἐτέθη λόγῳ τῆς μὴ ὑποβολῆς σχετικῆς ἐνστάσεως κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς τῶν ἄλλων ἐκλογικῶν περιφερειῶν καὶ ἐν ὄψει τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 129 § 2 ἐδ. γ' τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 32 § 4 Κ.Α.Ε.Δ.), κατὰ τὴν ὁποίαν «εἰς ἣν περίπτωσιν ἡ κατὰ τὴν παροῦσαν παράγραφον ἀκύρωσις τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἐπάγεται ἐννόμους συνεπείας καὶ ἐπὶ ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἡ ἀναπληρωματικῶν τοιούτων εἰς ἄλλην ἢ ἄλλας ἐκλογικὰς περιφερείας, τὸ Ἑκλογοδικεῖον ἀπαγγέλλει διὰ τῆς ἀποφάσεώς του καὶ τὰς συνεπείας ταύτας». Ἡ ἀπόφασις ἔλυσε τὸ ζήτημα ἀποφατικῶς μὲ τὴν ἀκόλουθον αἰτιολογίαν: «Ἐπειδὴ ἐν τῇ ρυθμίσει ταύτῃ ἐξαντλεῖται ἡ δικαιοδοσία τοῦ Δικαστηρίου τούτου, μὴ δυναμένου νὰ ἐξε-

τάση τὰς ἐξ αὐτῆς περαιτέρω προκαλουμένας ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῶν ἐκλογικῶν ἀποτελεσμάτων τῶν λοιπῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν τῆς Χώρας περὶ ὧν δὲν ἡσκήθη ἐνστάσις, καθ' ὅσον ἡ τοιαύτη ἀναμόχλευσις τῶν ἀποτελεσμάτων ἀντίκειται πρὸς τὸ σύστημα τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου (ἄρθρ. 119 ἐπ.), ὅστις, ἐν ἁρμο- νίᾳ πρὸς τὸ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος, δὲν ἐπιτρέπει τὴν ὑπὸ τοῦ Ἐκλογοδικείου ἐξέλεγχιν τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν εἰμὴ κατόπιν ἐνστάσεως καὶ δὴ συμφώνως πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐν αὐτῇ αἰτήματος (Ἐκλ. 10/75), ἐπιβάλλει δὲ τὸν τερματισμὸν τῆς ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου διαδικασίας ἐντὸς τοῦ βραχυ- τέρου δυνατοῦ χρονικοῦ διαστήματος, χάριν τῆς σταθερότητος τῆς συνθέσεως τοῦ νομοθετικοῦ σώματος, ὡς τοῦτο προκύπτει καὶ ἐκ τοῦ ἄρθρ. 94 § 4, ὅπερ προβλέπει ὅτι ἐπὶ ἐπαναληπτι- κῆς ἐκλογῆς τὸ νέον ἀποτέλεσμα οὐδεμίαν ἀσκειῖ ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ψήφων τῶν κομμάτων καὶ τοῦ ποσοστοῦ αὐ- τῶν, ὡς καθωρίσθη ὑπὸ τῆς Ἀνωτάτης Ἐφορευτικῆς Ἐπιτρο- πῆς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι εἰς τὴν μνησθεῖσαν παρ. τοῦ ἄρθρ. 129 τοῦ Ν. Δ/τος 650/74 περιελήφθη περαιτέρω διάταξις ὀρί- ζουσα ὅτι «εἰς ἣν περίπτωσιν ἢ κατὰ τὴν παροῦσαν παράγραφον ἀκύρωσις τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἐπάγεται ἐννόμους συνε- πείας καὶ ἐπὶ ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν τοι- ούτων εἰς ἄλλην ἢ ἄλλας ἐκλογικὰς περιφέρειας, τὸ Ἐκλογοδι- κεῖον ἀπαγγέλλει διὰ τῆς ἀποφάσεώς του καὶ τὰς συνεπείας ταύ- τας». Κατὰ τὴν ὀρθὴν ὅμως ἐννοίαν τῆς διατάξεως ταύτης, ἐρ- μηνευομένης κατὰ τὸ γενικὸν πνεῦμα τῶν λοιπῶν διατάξεων τῆς ἐκλογικῆς νομοθεσίας καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν συναφῆ διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 124 § 2 τοῦ αὐτοῦ κωδικοποιητικοῦ δ/τος, δι' ἧς προβλέπεται ἡ μερίμνη τοῦ εἰσηγητοῦ κοινοποιήσις τῆς ἐνστάσεως, ἐὰν ἡ ὑπ' αὐτῆς διωκομένη ἀκύρωσις ἀνακηρύξεως βουλευτοῦ ἐν ὠρισμένη περιφερείᾳ ἐπάγεται «ἀφ' ἐαυτῆς» ἐν- νόμους συνεπείας καὶ ἐπὶ τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν εἰς ἄλλην ἢ ἄλλας ἐκλογικὰς περιφέρειας, ὡς συνέπειαι ἅς δύναται ν' ἀπαγ- γείλῃ τὸ Ἐκλογοδικεῖον διὰ τῆς ἀποφάσεώς του, δι' ἧς ἀκυ- ροῦται ἀνακήρυξις βουλευτοῦ, νοοῦνται μόνον αἱ ἀναγκαῖαι ἐκ

τῆς ἀκυρώσεως ταύτης συνέπεται, αἱ «ἄφ' ἑαυτῆς» ἐπερχόμεναι, τουτέστιν αἱ ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ κρινομένου βασίμου ἀκυρωτικοῦ αἰτήματος τῆς ἐνστάσεως καὶ οὐχὶ αἱ τυχὸν περαιτέρω ἀντανεκλαστικαὶ συνέπεται τῆς ἀκυρώσεως, αἱ ἐξερχόμεναι τοῦ αἰτήματος, οἷαι ἐν προκειμένῳ τυγχάνουσιν αἱ ἐκ τῆς ἀποδοχῆς τῆς ὑπὸ κρίσιν ἐνστάσεως προκαλούμεναι τυχὸν ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῶν ἐκλογικῶν ἀποτελεσμάτων ἄλλων ἐκλογικῶν περιφερειῶν τῆς Χώρας».

Ἡ παρατεθεῖσα αἰτιολογία τῆς ἀποφάσεως ἦτο κατὰ βάσιν *de lege lata* ὀρθή. Ἡ διατύπωσις τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 129 § 2 ἐδ. γ' τοῦ Κώδικος ἦτο βεβαίως εὐρεῖα καὶ συνηγόρει ὑπὲρ τῆς ἀντιθέτου λύσεως τοῦ ζητήματος. Ἐν τούτοις, ἡ στενὴ (συσταλτικὴ) ἐρμηνεία τῆς ἐν λόγῳ διατάξεως ἦτο ἐπιβεβλημένη ἄφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τοῦ ἐξαιρετικοῦ χαρακτῆρος της, δεδομένου ὅτι τὸ Ἐκλογοδικεῖον κατ' ἀρχήν, καθιερουμένην ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν συμφῶνων πρὸς αὐτὸ διατάξεων τοῦ Κώδικος, ἐνήργει μόνον κατ' ἐνστασιν καὶ ὅχι ἐξ ἐπαγγέλματος· ἄφ' ἑτέρου δὲ ἐν ὕψει τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 124 § 2 ἐδ. α' τοῦ Κώδικος, εἰς τὴν ὑποίαν προφανῶς ἀνεφέρετο τοσοῦτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον δὲν ἦτο ἐπιτρεπτὴ ἡ ἀκύρωσις τῆς ἀνακηρύξεως ἐνὸς βουλευτοῦ ἄλλης ἐκλογικῆς περιφερείας, ἂν δὲν παρείχετο εἰς αὐτὸν ἡ εὐκαιρία (διὰ τῆς κοινοποιήσεως τῆς ἐνστάσεως) νὰ παρέμβῃ εἰς τὴν δίκην καὶ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ἐκλογὴν του.

Ἦδη τὸ ζήτημα ἐλύθη ρητῶς ὑπὸ τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου καὶ μάλιστα ὑπὸ ἐννοίαν ἀντίθετον ἐκείνης, τὴν ὑποίαν ἐδέχθη ἡ ἐν λόγῳ ἀπόφασις τοῦ Ἐκλογοδικείου. Πράγματι, ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 32 § 4 τοῦ Κώδικος <sup>127α</sup> ἐπανελάβεν ἀμετάβλητον τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 129

127α. «Εἰς ἣν περίπτωσιν ἡ κατὰ τὰς παραγράφους 2 καὶ 3 ἀκύρωσις τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν συνεπιφέρει ἐννόμους συνεπείας καὶ ἐπὶ ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν εἰς ἄλλην ἢ ἄλλας ἐκλογικὰς περιφερείας, τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον ὑποχρεοῦται νὰ ἀπαγγείλῃ διὰ τῆς ἀποφάσεώς του καὶ τὰς συνεπείας αὐτὰς τηρουμένων τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου 29».

§ 2 ἐδ. γ' τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος, δὲν περιελήφθη δὲ εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὴν συναφῇ διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 29 § 1 αὐτοῦ ἡ φράσις «ἀφ' ἑαυτῆς» (ἄρθρ. 124 § 2 Ἐκλ. Κ.). Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἀναθεωρητικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν υἱοθέτησε τὴν διατύπωσιν τῶν σχετικῶν διατάξεων τοῦ Σχεδίου μας <sup>127β</sup>, διὰ τῶν ὁποίων ἐπεδιώκετο ἡ λύσις τοῦ ζητήματος ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὸ ἔλυσεν τὸ Ἐκλογοδικεῖον καὶ ἡ ὁποία συμβιβάζεται πρὸς τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρ. 58 καὶ 100 § 1 στοιχ. α' τοῦ Συντάγματος <sup>128</sup>. Πάντως, ἡ ρύθμισις τοῦ Κώδικος εἶναι *de lege ferenda* ὀρθότερα διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον εἶναι ἐπιβεβλημένος ὁ ἐξ ἐπαγγέλματος ἑλεγχος τοῦ κύρους ὅλων τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν.

2.—Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 11 § 2 τοῦ Ν. Γ λΝΕ' καὶ τοῦ Ν.Δ. 2202 εἰσήγαγε μίαν ἐξαίρεσιν τῆς ἤδη ἐκτεθείσης ἀρχῆς περὶ τῆς ἀκυρωτικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Δικαστηρίου, ὅρισασα ὅτι «βεβαιωθέντος ἀπλῶς λάθους περὶ τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ψήφων, τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον δὲν ἀποφαίνεται ἀκυρον

127β. Ἄρθρ. 24 § 2 ἐδ. β': «Εἰς τὴν περίπτωσιν ἐφαρμογῆς ἀναλογικοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος μετὰ πλειόνων κατανομῶν ἡ ἔνστασις πρέπει νὰ στρέφεται... καὶ κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν εἰς ἄλλην ἢ ἄλλας ἐκλογικὰς περιφερείας, ἡ ὁποία θίγεται ἀναγκαίως ἐκ τῆς δι' αὐτῆς διωκομένης ἀκυρώσεως τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν».—Ἄρθρ. 34 § 4: «Εἰς τὴν περίπτωσιν ἡ κατὰ τὰς παραγράφους 2 καὶ 3 ἀκύρωσις τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἐπάγεται ἀφ' ἑαυτῆς ἐνόμους συνεπείας καὶ ἐπὶ τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἡ ἀναπληρωματικῶν εἰς ἄλλην ἢ ἄλλας ἐκλογικὰς περιφερείας, τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον ἀπαγγέλλει διὰ τῆς ἀποφάσεώς του καὶ τὰς συνεπείας αὐτάς».

128. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐμειοψηφήσαμεν, ὑποστηρίζαντες τὴν γνώμην ὅτι εἰς τὴν § 4 τοῦ ἄρθρ. 32 καὶ τὴν συναφῇ διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 29 § 1 τοῦ Κώδικος «πρέπει νὰ προστεθῇ ἡ φράσις «ἀφ' ἑαυτῆς» (ἄρθρ. 34 § 4 ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἄρθρ. 24 § 2 τοῦ Σχεδίου μας), δεδομένου ὅτι τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον δύναται, κατὰ τὰ ἄρθρ. 58 καὶ 100 § 1 τοῦ Συντάγματος, νὰ ἐξελέγχῃ τὸ κύρος τῶν ἐκλογῶν μόνον κατ' ἔνστασιν καί, συνεπῶς, δικαιούται καὶ ὀφείλει ν' ἀπαγγέλλῃ μόνον ἐκείνας τὰς συνεπείας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀναγκαῖαι διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ κρινομένου βασίμου ἀκυρωτικοῦ αἰτήματος αὐτῆς».



τὴν ἐκλογὴν, ἀλλ' ἀνακηρύσσει ὡς ἐπιτυχόντα τὸν κατὰ τὴν ὀρθὴν ἀπαρίθμησην τῶν ψήφων πλειονοψηφήσαντα». Τὴν ἐξαίρεσιν αὐτὴν καθιέρωσεν ἐν συνεχείᾳ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 129 § 3 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος τοῦ 1963 (ἄρθρ. 85 § 3 Ν.Δ. 4274) καὶ τοῦ 1974, ἡ ὁποία περιελήφθη σχεδὸν ἀμετάβλητος εἰς τὸ ἄρθρ. 32 § 3 ἐδ. α' τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου<sup>129</sup>. Ἡ διάταξις αὕτη ὡς ἐξαιρετικὴ πρέπει βεβαίως νὰ ἐρμηνεύεται στενῶς. Ἐν τούτοις, αὕτη ἔπρεπε, διὰ τὴν ταυτότητα τοῦ λόγου, νὰ ἐφαρμόζεται ἀναλόγως εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ θέλησις τοῦ Ἐκλογικοῦ Σώματος εἶναι βεβαία καὶ ἀναμφίβολος καί, συνεπῶς, εἶναι περιττὴ ἡ ἐπανάληψις τῆς ψηφοφορίας. Τοῦτο ὀρίζει ἤδη ρητῶς ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 32 § 3 ἐδ. β' τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ἐπαναλαμβάνουσα ἀμετάβλητον τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 34 § 3 ἐδ. β' τοῦ Σχεδίου μας: «Ἡ διάταξις αὕτη ἐφαρμόζεται ἀναλόγως καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν ἀκυρώσεως ἀνακηρύξεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐν ὄψει τῆς φύσεως τῆς ἐκλογικῆς παραβάσεως εἶναι προφανῶς, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, περιττὴ ἡ ἐπανάληψις τῆς ψηφοφορίας».

Ἡ ἀπόφασις 17/1962 (σκέψις 7η) τοῦ Ἐκλογοδικείου ὀρθῶς ἡρνήθη τὴν ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τῆς ἐν λόγῳ διατάξεως εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἀντισυνταγματικῆς κατανομῆς τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν μεταξὺ τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν μὲ τὴν ἀκόλουθον αἰτιολογίαν: «Ἐπειδὴ κατὰ τε τὸ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος καὶ τὸ ἄρθρ. 11 τοῦ Ν.Δ. 2202/1952 ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Δικαστηρίου τούτου περιορίζεται εἰς τὴν κατὰ τοὺς ὅρους καὶ ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις τῶν διατάξεων τούτων ἀπαγγελίαν τῆς

129. «Τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον ἀποδεχόμενον λάθος περὶ τὴν ἀρίθμησην τῶν ψήφων, ἀποφαίνεται ἄκυρον τὴν συνεπείᾳ τοῦ λάθους γενομένην ἀνακήρυξιν καὶ ἀνακηρύσσει βουλευτὰς ἢ ἀναπληρωματικοὺς τοὺς κατὰ τὴν ὀρθὴν ἀρίθμησην τῶν ψήφων πλειονοψηφήσαντας». Ἡ διάταξις τοῦ Κώδικος ἐπανάλεβεν αὐτολεξεῖ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 34 § 3 ἐδ. α' τοῦ εἰς τὴν Ἀναθεωρητικὴν Ἐπιτροπὴν ὑποβληθέντος Σχεδίου μας.

άκυρότητος τῆς ἐκλογῆς... , μόνον δὲ ἐν περιπτώσει λάθους  
 περὶ τὴν ἀρίθμησην τῶν ψήφων τὸ δικαστήριον τοῦτο δὲν ἀπο-  
 φαίνεται ἄκυρον τὴν ἐκλογὴν, ἀλλ' ἀνακηρύσσει ὡς ἐπιτυχόντα  
 τὸν κατὰ τὴν ὀρθὴν ἀπαρίθμησην τῶν ψήφων πλειονοψηφήσαντα.  
 Κατ' ἀκολουθίαν τούτου, τὸ αἴτημα τῶν ἐνισταμένων, ὅπως τὸ  
 δικαστήριον τοῦτο, γενομένων δεκτῶν τῶν ἰσχυρισμῶν των,  
 ὡς πρὸς τὴν παρὰ τὸ Σύνταγμα γενομένην διὰ τοῦ Βασ. δ/τος  
 τῆς 23/23-9-1961 κατανομὴν τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν μεταξὺ  
 τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν, προβῇ περαιτέρω εἰς τὴν ἀνακα-  
 τανομὴν αὐτῶν, ἄκυροῦν τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀκύρως ἐκλεγέντων  
 καὶ ἀνακηρύσσον τοὺς μετὰ τὴν ἀνακατανομὴν ἐκλεγομένους,  
 δὲν δύναται νὰ εὕρῃ ἔρεισμα εἰς τὰς ἀνωτέρω συνταγματικὰς  
 καὶ νομοθετικὰς διατάξεις, διότι τὰ τοιαῦτα περὶ τὴν κατανο-  
 μὴν τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν μεταξὺ τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν  
 σφάλματα δὲν δύνανται νὰ ταυτισθῶσι πρὸς τὰ σφάλματα περὶ  
 τὴν ἀπαρίθμησην τῶν ψήφων, ἵνα χωρήσῃ οὕτως ἢ κατὰ τὴν  
 ἐξαιρετικὴν διάταξιν τοῦ νόμου ἀνακήρυξις τοῦ κατὰ τὴν ὀρθὴν  
 ἀπαρίθμησην τῶν ψήφων ἐπιτυχόντος, ἀλλ' ἀποτελοῦσιν, ἐνδε-  
 χομένως, παράβασιν τοῦ νόμου καὶ τοῦ συντάγματος ἢ πλημμέ-  
 λειαν, ἣτις ἄγει, συντρεχουσῶν καὶ τῶν λοιπῶν νομίμων προϋ-  
 ποθέσεων, εἰς ἄκυρότητα (ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει) τῆς ἐκλογῆς τῆς  
 δι' ἣν ἡ ἐνστασις περιφερείας. Ἀλλὰ καὶ τὸ περαιτέρω αἴτημα  
 τῶν ἐνισταμένων, ὅπως ὑποκαθιστῶν ὁ δικαστὴς τὸν νομοθέ-  
 την, ἀντικαταστήσῃ τὴν τυχὸν ὑπ' αὐτοῦ κρινομένην παράνομον  
 μέθοδον κατανομῆς τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν δι' ἑτέρας, ἐκ τῶν  
 πλειόνων δυναμένων νὰ προκριθῶσι, συμφώνου, κατὰ τὴν κρί-  
 σιν του, πρὸς τὸ σύνταγμα, ἐξέρχεται, ἄνευ ρητῆς περὶ τούτου  
 διατάξεως, τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ δικαστηρίου, περιοριζομένης  
 εἰς μόνην τὴν ἀπαγγελίαν τῆς ἀκυρότητος τῆς ἐκλογῆς...».

Ἐν προκειμένῳ ἡ μεταρρύθμισις τῆς περὶ ἀνακηρύξεως ἀποφά-  
 σεως δὲν θ' ἀπετέλει προφανῶς ἐπέμβασιν τοῦ Δικαστηρίου εἰς  
 τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἐκλογικοῦ Σώματος, ἀλλ' ἄσκησιν νομο-  
 θετικῆς ἐξουσίας. Ἀντιθέτως, τὸ Δικαστήριον ἔχει μεταρρυ-  
 θμιστικὴν ἐξουσίαν εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς ὑπὸ τῶν ἐκλογικῶν

ὀργάνων παρανόμου κατανομῆς τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν μεταξύ τῶν διαφόρων κομμάτων καὶ τῶν συνδυασμῶν αὐτῶν. Οὕτως, ἐὰν τὸ Ἐκλογοδικεῖον τοῦ 1958<sup>130</sup> ἔκρινεν ὅτι ἔπρεπε κατὰ νόμον νὰ μετᾶσχη τῆς δευτέρας κατανομῆς τὸ Κόμμα τῶν Φιλευλευθέρων καὶ ὅχι ἡ Ε.Δ.Α., θὰ ἠδύνατο, ἀκυροῦν τὴν ἀνακηρύξιν τῶν βουλευτῶν τῆς Ε.Δ.Α., νὰ προβῇ εἰς νέαν κατανομήν τῶν ἐκ τῆς πρώτης κατανομῆς παραμενουσῶν ἀδιαθέτων ἐδρῶν μεταξύ τῶν νομίμως μετεχόντων τῆς δευτέρας κατανομῆς κομμάτων (Ε.Ρ.Ε. καὶ Φιλευλευθέρων) καὶ ν' ἀνακηρύξῃ τοὺς κατὰ νόμον καταλαμβάνοντας τὰς ἔδρας αὐτὰς ὑποψηφίους αὐτῶν. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἀνωτάτη Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ κατένειμε παρανόμως τὰς ἀδιαθέτους ἔδρας μεταξύ τῶν μετεχόντων τῆς δευτέρας καὶ τρίτης κατανομῆς κομμάτων ἢ τῶν συνδυασμῶν αὐτῶν. Τὴν περίπτωσιν αὐτὴν προβλέπει ρητῶς ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 32 § 4 τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου (ἄρθρ. 129 § 2 ἐδ. γ' Ἐκλ. Κ.)<sup>127α</sup>. Κατ' ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως αὐτῆς ἡ ἀπόφασις 22/1964, ἀκυρώσασα τὴν περὶ ἀνακηρύξεως ἀπόφασιν τοῦ Πρωτοδικείου Λευκάδος καὶ κρίναςα ὅτι ἡ τοιαύτη ἀκύρωσις συνεπήγετο τὴν ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς Ε.Ρ.Ε.—Κ. Π. τοῦ Νομοῦ Πιερίας ἀφαίρεσιν μιᾶς ἔδρας καὶ τὴν παραχώρησιν αὐτῆς εἰς τὸν συνδυασμὸν τῆς Ε.Κ., μετερρύθμισε τὴν περὶ ἀνακηρύξεως ἀπόφασιν τοῦ Πρωτοδικείου Κατερίνης, ἀνακηρύξασα βουλευτὴν ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς Ε.Κ. Διὰ τὴν ταυτότητα τοῦ νομικοῦ λόγου ἢ ἐν λόγῳ ἀπόφασις ἐφήρμοσεν ἀναλόγως τὴν διάταξιν καὶ διὰ τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν τοῦ Νομοῦ Λευκάδος, ἀκυρώσασα τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ βουλευτοῦ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς Ε.Κ. καὶ ἀνακηρύξασα ὡς ἐκλεγέντα ἐκ τῆς τρίτης κατανομῆς τὸν πλειοψηφήσαντα ὑποψήφιον τῆς Ε.Δ.Α.<sup>131</sup>.

130. Βλ. ἀνωτ., σ. 104 ἐπ., σημ. 59.

131. Ἀκυρωτικὴν ἐξουσίαν ἔχει κατ' ἀρχὴν τὸ ἐλέγχον τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς ὄργανον καὶ εἰς ἄλλα Κράτη, ὅπως λ.χ. εἰς τὴν Γερμανίαν (βλ. πλὴν τῆς ἐν σημ. 123 παραπομπῆς καὶ W. Jellinek, *Verfassung und Verwaltung*, σ. 63), ἐνθα ὁμως κατ' ἐξαιρέσιν ἀναγνωρίζεται καὶ μεταρρυθμι-

Ἡ ἀπόφασις 36/1975 (σκέψις 11η) τοῦ Ἐκλογοδικείου ἡρμῆνευσε τὴν προπαρατεθεῖσαν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 129 § 3 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 32 § 3 ἐδ. α' Κ.Α.Ε.Δ.)<sup>129</sup>. Τὸ Δικαστήριον ἐδέχθη ὀρθῶς τὴν εὐρεῖαν ἐρμηνείαν τῆς διατάξεως αὐτῆς: <sup>132</sup>: «Κατὰ τὴν ὀρθὴν ἔννοιαν τῆς τελευταίας ταύτης διατάξεως, ὡς ἀπλοῦν λάθος περὶ τὴν ἀρίθμησην τῶν ψήφων, ἢ διαπίστωσης τοῦ ὁποίου ἐπιτρέπει εἰς τὸ Ἐκλογοδικεῖον ὅπως προβαίνει εἰς τὴν μεταρρυθμίσιν τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος, ἄνευ τῆς ἀνάγκης ἐνεργείας ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς, δὲν νοεῖται μόνον ἢ τυχὸν ἐσφαλμένη ἀπαρίθμησης αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ἐπιτυχόντων βουλευτῶν ἢ ὑπὸ τῶν ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν κατὰ τὸ κλείσιμον τῶν πινάκων διαλογῆς ἢ τὴν καταχώρησιν τῶν ψηφοδελτίων εἰς τοὺς πίνακας τούτους, ἀλλὰ καὶ πᾶσα περίπτωσις, καθ' ἣν, ἐκ νομικοῦ ἢ ἄλλου σφάλματος τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἄκυρα ψηφοδέλτια ἐθεωρήθησαν ὑπ' αὐτῆς ὡς ἔγκυρα ἢ ἀντιστρόφως. Τοῦτο δέ, διότι εἰς πάσας τὰς ἀνωτέρω περιπτώσεις τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς δύναται ν' ἀνευρεθῇ, ἀποκαθισταμένης οὕτω τῆς ἀληθοῦς βουλῆσεως τῶν ἐκλογέων, δι' ἀπλοῦ μαθηματικοῦ ὑπολογισμοῦ, ἄνευ τῆς ἀνάγκης διενεργείας ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς, ἥτις ἀπαιτεῖται μόνον ὁσάκις ἐκ τῆς διαπιστωθείσης ἐκλο-

στικῆ ἐξουσία εἰς περίπτωσιν λάθους περὶ τὴν ἀρίθμησην τῶν ψήφων (M a - u n z - D ü r i g - H e r z o g, op. cit., ὑπ' ἄρθρ. 41, σ. 9: «Die Wahl darf nicht für ungültig erklärt werden, wo ihre rechnerische Verbesserung möglich ist»). Ἐν Ἀγγλίᾳ (βλ. ἄρθρ. 124 Ἐκλ. Κ.) ἀναγνωρίζεται καὶ μεταρρυθμιστικὴ ἐξουσία τοῦ Ἐκλογ. (C h a r n a y, op. cit., σ. 396, σημ. 36). Ἡ αὕτῃ ἀρχὴ γίνεται δεκτὴ καὶ ἐν Γαλλίᾳ παρὰ τὴν γενικὴν διατύπωσιν τοῦ ἄρθρ. 41 τοῦ νόμου περὶ C.C., κατὰ τὸ ὅποιον τὸ Συμβούλιον, δεχόμενον τὴν ἐνστάσιν, δύναται «ν' ἄκυροῖ τὴν ἀμφισβητουμένην ἐκλογὴν ἢ νὰ μεταρρυθμίξῃ τὴν ὑπὸ τῆς ἐκλογικῆς ἐπιτροπῆς γενομένην ἀνακήρυξιν καὶ ν' ἀνακηρύσῃ τὸν ὑποψήφιον, ὅστις ἐξελέγη κανονικῶς». Βλ. A u b r y - D r a g o, op. cit., σ. 123. C h a r n a y, op. cit., σ. 285-290.— Περὶ τῶν ἐν Ἑλβετίᾳ κρατούντων βλ. P i c e n o n i, op. cit., σ. 208 ἐπ.

<sup>132</sup>. Βλ. νῦν τὴν ἀνωτ., σ. 145 παρατεθεῖσαν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 32 § 3 ἐδ. β' τοῦ Κ.Α.Ε.Δ.

γικῆς παραβάσεως τὸ ὅλικόν ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς καθίσταται ἀμφίβολον, τυγχάνει δὲ κατὰ συνεκδοχὴν ἀναγκαία ἢ ἐκ νέου προσφυγὴ εἰς τὴν βούλησιν τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος». Κατ' ὀρθὴν ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως ἢ ἀποφασίς (σκέψεις 12η-14η), ἀναγνωρίσασα τὴν ἀκυρότητα 2319 ψηφοδελτίων εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν τοῦ Νομοῦ Ἀχαΐας καὶ ἀφαιρέσασα αὐτὰ ἐκ τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐγκύρων ψηφοδελτίων (138.392), ἐδέχθη ὅτι ἐν ὄψει τοῦ ἐντεῦθεν ἐπερχομένου περιορισμοῦ τοῦ ἐκλογικοῦ μέτρου εἰς 17.009 (136.073: 8) ὁ συνδυασμὸς τοῦ «Πανελληνίου Σοσιαλιστικοῦ Κινήματος» (ΠΑΣΟΚ), λαβὼν 34.345 ἔγκυρα ψηφοδέλτια, δικαιούται δύο ἔδρας (34.345:17.009) καὶ ὄχι μίαν, ὅπως ἐδέχθη τὸ Πολυμελὲς Πρωτοδικεῖον Πατρῶν· κατ' ἀκολουθίαν, μετερρύθμισε τὴν περὶ ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἐκ τῆς πρώτης κατανομῆς ἀπόφασιν τοῦ Πρωτοδικείου αὐτοῦ καὶ ἀνεκήρυξε τὸν ἐνιστάμενον (πρῶτον ἀναπληρωματικὸν βουλευτὴν τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ ΠΑΣΟΚ) ὡς βουλευτὴν ἐκ τῆς πρώτης κατανομῆς, ἠκύρωσε δὲ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἀνωτάτης Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς περὶ παραχωρήσεως μιᾶς ἔδρας ἐκ τῆς τρίτης κατανομῆς εἰς τὸν συνδυασμὸν τῆς «Νέας Δημοκρατίας» (Ν.Δ.) τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας τοῦ Νομοῦ Ἀχαΐας καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Πολυμελοῦς Πρωτοδικείου Πατρῶν περὶ ἀνακηρύξεως ἐνὸς ὑποψηφίου τῆς «Ν.Δ.» ὡς βουλευτοῦ ἐκ τῆς κατανομῆς αὐτῆς, τὸν ὅποιον ἀνεκήρυξεν ὡς πρῶτον ἀναπληρωματικόν.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

### Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

#### § 6.— Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

1.— Αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρ. 58 καὶ 100 §§ 1 στοιχ. α' καὶ 3 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, ἐπαναλαμβάνουσαι τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 73 τοῦ προἰσχύσαντος Συντάγματος, ὀρίζουν μόνον ὅτι ἡ ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου ὡς Ἐκλογοδικείου διαδικασία ἀρχίζει, δηλαδὴ ἡ ἐκλογικὴ δίκη γεννᾶται μόνον διὰ τῆς ὑποβολῆς ἐνστάσεως κατὰ τοῦ κύρους ὠρισμένης ἐκλογῆς, καταλείπουν δὲ εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν<sup>1</sup> τὴν ρύ-

---

1. Τὸ ἄρθρ. 82 § 2 Συντ. Ρηνανίας-Παλατινάτου ἀναθέτει τὴν ἀρμοδιότητα αὐτὴν εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ Ἐκλογ. (οὕτως ἄρθρ. 31 § 4 Συντ. Βαϊμάρης). — Ἐν Γαλλίᾳ ἡ διαδικασία ἐξελέγξεως τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐκλογῶν ρυθμίζεται ὑπὸ τῶν ἄρθρ. 32-45 τῆς ord. τῆς 7-11-1958, ἡ ὁποία ἐξεδόθη εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ ἄρθρ. 63 Συντ., καὶ ἡ ὁποία ἐξουσιοδότησε (ἄρθρ. 56) περαιτέρω τὸ C.C. πρὸς ἐκδοσιν κανονισμοῦ (règlement) συμπληροῦντος τὰς διατάξεις τῆς περὶ τῆς διαδικασίας ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ ἰδίως τὰς τῶν ἄρθρ. 42 καὶ 43. Τὸ C.C. ἐξέδωκεν ἤδη, κατ' ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως αὐτῆς, τὸν κανονισμόν τῆς 31-5-1959 περὶ τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ τηρουμένης διαδικασίας κατὰ τὸν ἔλεγχον τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν καὶ γερουσιαστικῶν ἐκλογῶν. Τὰ ἄρθρ. 32-45 τῆς ὡς ἄνω ord. περιελήφθησαν εἰς τὰ ἄρθρ. 179-189 καὶ 325 τοῦ ἰσχύοντος Code électoral (Δ/τα n<sup>os</sup> 64-1085 καὶ 64-1087/27-10-1964). Βλ. τὰ κείμενα ἐν D a l l o z, Code Administratif, ἐκδ. 9η (1966), σ. 217 ἐπ., 323 ἐπ., 361 ἐπ. (τὸ κείμενον τοῦ κανονισμοῦ βλ. ἐν Recueil des Décisions du C.C. et de la Commission Constitutionnelle Provisoire, 1958-1959, σ. 35 ἐπ.).

θμισιν τῆς διαδικασίας ενώπιον αὐτοῦ. Τὸ Σύνταγμα ἐξουσιοδοτεῖ οὕτω σχεδὸν ἐν λευκῷ τὸν κοινὸν νομοθέτην, ὅπως ρυθμίζῃ ἐκάστοτε ἐλευθέρως τὴν ἐνώπιον τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου τηρητέαν διαδικασίαν. Οὗτος δεσμεύεται ἐν προκειμένῳ μόνον ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 93 §§ 2-3 τοῦ Συντάγματος, αἱ ὁποῖαι κατοχυροῦν δι' ὅλα τὰ δικαστήρια τὰς ἀρχὰς τῆς δημοσιότητος τῶν συνεδριάσεων καὶ τῆς εἰδικῆς αἰτιολογίας καὶ τῆς ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει ἀπαγγελίας πάσης δικαστικῆς ἀποφάσεως.

2.— Τὰ τῆς διαδικασίας ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου ἐρρυθμίσαν ἀρχικῶς τὰ ἄρθρα 4 ἐπ. τοῦ Ν. Γ'λΝΕ', τὰ ὁποῖα περιελήφθησαν ἀμετάβλητα εἰς τὰ ταυτάριθμα ἄρθρα τοῦ Ν.Δ. 2202. Κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 7 § 1 καὶ 9 τῶν ἐν λόγῳ νομοθετημάτων ἐφηρμόζοντο ἀναλόγως ὡς πρὸς τὴν ἐπ' ἀκροατηρίου διαδικασίαν καὶ τὴν διεξαγωγὴν τῆς διὰ μαρτύρων ἀποδείξεως αἱ σχετικαὶ διατάξεις τῆς Ποινικῆς Δικονομίας<sup>2</sup>.

Σπουδαίας καινοτομίας εἰσήγαγεν ἐν προκειμένῳ ὁ Ν. 3465/1955, ἡ σπουδαιότερα δὲ ἐξ αὐτῶν ἦτο ἡ εἰσαχθεῖσα διὰ τοῦ ἄρθρου 1 § 4 ἐδ. α', κατὰ τὸ ὅποῖον «εἰς τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον τηρεῖται κατ' ἀναλογίαν ἡ διαδικασία ἡ καθιερωμένη διὰ τε τὴν προδικασίαν καὶ τὴν ἐπ' ἀκροατηρίῳ διαδικασίαν τῆς Ὀλομελείας τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας...»<sup>3</sup>. Τὴν και-

2. Αἰτιολογικὴ ἔκθεσις ἐπὶ τοῦ Ν. Γ'λΝΕ': «Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἀμφισβητήσεως, οὔσης ὡς εἴρηται ἀμφισβητήσεως δημοσίου δικαίου, ἐνεδείκνυτο ἐν σχέσει πρὸς τὸν τρόπον τῆς διὰ μαρτύρων συλλογῆς τῶν ἀποδείξεων ἡ πρὸς ἀνάλογον ἐφαρμογὴν παραπομπῆ εἰς τὰς διατάξεις οὐχὶ τῆς πολιτικῆς ἀλλὰ τῆς ποινικῆς δικονομίας».

3. Εἰσηγητικὴ ἔκθεσις ἐπὶ τοῦ Ν. 3465: «Ἐπὶ τοῦ ἄρθρ. 7. Ἐκ τούτου ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ὅλης διατυπώσεως τοῦ ὡς ἄνω νομοθετήματος (Ν.Δ. 2202) συνάγεται, ὅτι τηρητέα διαδικασία εἶναι ἡ τῆς Ποιν. Δικ. Φρονούμεν ὅτι ὡς διαδικασία τηρητέα ἐνώπιον τοῦ Εἰδ. Δικ. θὰ ἔδει νὰ ὀρίσθῃ ἡ ἐνώπιον τῆς Ὀλομελείας τοῦ Σ.τ.Ε. τηρουμένη — χωρὶς βεβαίως νὰ μεταβληθῇ τὸ σύστημα εἰς ἐξεταστικὸν — καὶ τοῦτο διὰ τὰ ἐξῆς: Αἱ ἐνστάσεις συντάσσονται εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἀποστέλλονται δὲ μετὰ τοῦ λοιποῦ ὕλικου τῆς ἐκλογῆς (ψηφοδέλτια, πρακτικά, ἐκλογικοὶ κατάλογοι κλπ.) ἐντὸς σάκκων εἰς τὴν γραμ-

νοτομίαν αὐτήν, ἡ ὁποία ἦτο προδήλως λίαν ἐπιτυχῆς καὶ ἐπιβεβλημένη ἐν ὧσιν τῆς φύσεως τῶν ἐκλογικῶν διαφορῶν ὡς διαφορῶν τοῦ δημοσίου δικαίου<sup>4</sup>, ἐπανελάβον κατὰ βάσιν αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 79 καὶ 82 τῶν Ν.Δ. 4274/1962 (ἄρθρ. 123 καὶ 126 Ἑκλ. Κ.), αἱ ὁποῖαι ἐρρυθμίζον ἀπ' εὐθείας ὠρισμένα θέματα τῆς προδικασίας καὶ τῆς ἐπ' ἀκροατηρίου διαδικασίας, ἐπιτάσσουσιν κατὰ τὰ λοιπὰ τὴν ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τῆς καθιερουμένης προδικασίας καὶ ἐπ' ἀκροατηρίου διαδικασίας ἐνώπιον τῆς Ὀλομελείας τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ προδικασία καὶ ἡ ἐπ' ἀκροατηρίου διαδικασία ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου ἐρρυθμίζοντο ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρων 48 ἐπ. ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἄρθρα 36-41 τοῦ Κωδικοποιουμένου Νόμου περὶ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ὑπ' ἀριθ. 3713/1928 (Β.Δ. 92/18-2-1961), καὶ ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τῶν ἄρθρ. 17 ἐπ. τοῦ Ν.Δ. 170/1973 «περὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας», ἐφ' ὅσον καὶ καθ' ὅσον ὁ Ἐκλογικὸς Κώδιξ δὲν περιεῖχε σχετικὴν τινα διάταξιν καὶ ἦτο δυ-

ματεῖαν τοῦ Σ.τ.Ε. Οἱ διάδικοι καὶ δὴ οἱ καθ' ὧν στρέφονται αἱ ἐνστάσεις, εἶναι πιθανὸν ὑπὸ τὸ ἰσχύον νομοθετικὸν καθεστῶς, νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ Εἰδ. Δικ., χωρὶς νὰ ἔχωσι γνῶσιν τοῦ ὕλικου τῆς ἐκλογῆς (ψηφοδέλτια, πρακτικά κλπ.). Μετὰ δὲ τὴν συζήτησιν δὲν ὑπάρχει περιθώριον νὰ λάβωσιν οἱ διάδικοι γνῶσιν τοῦ ἀποδεκτικοῦ ὕλικου. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐξουδετερώσεως τῶν ἐλαττωμάτων τούτων ὀρίζεται διὰ τοῦ παρόντος ὅτι εἰς τὸ Εἰδ. Δικ. τηρεῖται κατ' ἀναλογίαν ἡ διαδικασία ἢ καθιερουμένη διὰ τε τὴν προδικασίαν καὶ τὴν ἐπ' ἀκροατηρίου διαδικασία τοῦ Σ.τ.Ε. Αἱ μεταβολαὶ αἱ ἐπερχόμεναι διὰ τῆς τοιαύτης ρυθμίσεως εἶναι οἱ ἀκόλουθοι: α) Ὁ εἰσηγητὴς τῆς ὑποθέσεως θὰ ὀρίζεται ἐκ τῶν προτέρων, εἰς χεῖρας δὲ αὐτοῦ θὰ ὕφίσταται τὸ ὕλικόν τῆς ὑποθέσεως, οὗ θὰ λαμβάνωσι γνῶσιν οἱ διάδικοι κατὰ τὴν προδικασίαν, προσκομίζοντες κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο καὶ τὰ λοιπὰ τυχόν ὑπάρχοντα ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα. β) Ἡ ὑπόθεσις θὰ παρουσιάζεται ὥριμος κατὰ τὴν ἐπ' ἀκροατηρίῳ διαδικασίαν, ἥτις θὰ ἀρχίζῃ δι' εἰσηγήσεως τοῦ εἰσηγητοῦ. γ) Ὅα διευκολυνθῇ ἡ ἐξέτασις μαρτύρων, ἡ ὁποία ἐνώπιον τοῦ ἀκροατηρίου σκόπιμον εἶναι νὰ μὴ ἐπιτραπῇ».

4. H a t s c h e k, Ausserpreuss. Landesstaatsrecht, σ. 228· τοῦ αὐτοῦ, Deut und Preuss. Staatsrecht, τ. I, σ. 384.



νατή ή ανάλογος εφαρμογή αὐτῶν ἐν τῇ ἐκλογικῇ δίκῃ<sup>5</sup>. Ὁ Κώ-  
 διξ περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου δὲν ἐνέμεινε, ὅπως  
 θὰ ἔπρεπε ἐν ὄψει τῆς φύσεως τῶν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ  
 Δικαστηρίου αὐτοῦ ὑπαγομένων διαφορῶν ὡς διαφορῶν τοῦ Δη-  
 μοσίου Δικαίου, εἰς τὴν ρύθμισιν αὐτὴν, ἀλλ' ἐρρύθμισε ἀπ' εὐ-  
 θείας τὴν διαδικασίαν, παραπέμφας συμπληρωματικῶς εἰς τὰς  
 διατάξεις τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας. Πάντως, ἡ διαδι-  
 κασία αὐτὴ δὲν διαφέρει κατὰ βάσιν ἀπὸ τὴν διαδικασίαν τοῦ Συμ-  
 βουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Ἡ διαδικασία τῆς ἐκδικάσεως τῶν  
 ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν διέπε-  
 ται τώρα ὑπὸ τῶν ἀρθρ. 24-33 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἀρθρ.  
 7 - 23 τοῦ Κώδικος αὐτοῦ.

3.—Ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Ν. Γ'λ'NE' καὶ Ν.Δ. 2202 ἦτο  
 ἀμφίβολον, ἂν ἐν τῇ ἐκλογικῇ δίκῃ ἔπρεπε νὰ ἐφαρμόζεται τὸ  
 σύστημα ἀνακρίσεως (Untersuchungsmaxime, Oficialmaxime,  
 Inquisitionsmaxime) ἢ τὸ σύστημα συζητήσεως (Verhand-  
 lungsmaxime, Dispositionsmaxime)<sup>6</sup>. Ἐκ τοῦ ὅλου πνεύ-  
 ματος τῶν διατάξεων τῶν προκειμένων νομοθετημάτων, αἱ ὁ-  
 ποῖαι παρέπεμπον εἰς τὰς περὶ τῆς ἐπ' ἀκροατηρίου διαδικα-  
 σίας καὶ τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἀποδείξεως διὰ μαρτύρων διατά-  
 ξεις τῆς Ποινικῆς Δικονομίας, καὶ τῶν διατάξεων τοῦ ἀρθρου  
 7 §§ 3-4 αὐτῶν ἔπρεπε νὰ συναχθῇ, ὅτι ἐνώπιον τοῦ Ἐκлого-  
 δικείου ἐτύγχανεν ἐφαρμοστέον τὸ ἐν τῇ ποινικῇ δίκῃ ἰσχύον ἀνα-

5. Κατὰ τὸ ἀρθρ. 98 § 4 ἐδ. β' Ἐκλ. Κ. (ἀρθρ. 90 Ν.Δ. 4274 ἐν συνδ.  
 πρὸς ἀρθρ. 14 Ν.Δ. 2202), ὅλη ἡ ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογ. διαδικασία διεξήγετο  
 ἀτελῶς. Οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ π.χ. ἐν Γαλλίᾳ (ἀρθρ. 35 § 3 ord. περί C.  
 C.), Βάδην-Βυρτεμβέργῃ (ἀρθρ. 15 WPG), Ἑσση, (ἀρθρ. 19 WPG), Κ. Σα-  
 ξωνίᾳ (ἀρθρ. 20 WPG) καὶ Ρηνανίᾳ—Παλατινάτῳ (ἀρθρ. 14 WPO).

6. Βλ. περὶ τῶν συστημάτων τούτων Κ. Μ π έ η, Εἰσαγωγή εἰς τὴν δι-  
 κονομικὴν σκέψιν, 1974, σ. 110 ἐπ. Γ. Ρ ά μ μ ο υ, Τὰ συστήματα τῆς ἀνα-  
 κρίσεως καὶ συζητήσεως ἐν τῇ Πολ. Δικ., 1934· τοῦ αὐτοῦ, Στοιχεῖα  
 Ἑλλην. Πολ. Δικ., ἐκδ. 3η (1955), τ. I, σ. 206 ἐπ. τοῦ αὐτοῦ Διάγραμμα  
 περὶ τῶν θεμελιωδῶν δικονομικῶν ἀξιωμάτων, ἐν Σχεδίῳ Πολ. Δικ., τ. II,  
 σ. 9 ἐπ. τοῦ Ἰ δ ί ο υ, Ἐπιτομὴ Ἀστικοῦ Δικονομικοῦ Δικαίου, 1975, σ.  
 61 ἐπ.

κριτικὸν σύστημα. Τὴν ἀποφιν αὐτὴν ἐδέχθη ἀρχικῶς τὸ Ἐκλογοδικεῖον<sup>7</sup>, ἡ νεωτέρα ὅμως νομολογία αὐτοῦ ἠκολούθησε τὴν ἀντίθετον λύσιν τοῦ ζητήματος<sup>8</sup>. Τὴν δευτέραν αὐτὴν ἀποφιν ἐκύρωσεν ἤδη ἡ διάταξις τοῦ ἀρθροῦ 1 § 4 ἐδ. α' τοῦ Ν. 3465<sup>9</sup>, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου ἐφηρμόζετο ἀναλόγως ἡ καθιερουμένη διαδικασία ἐνώπιον τῆς Ὀλομελείας τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας «μὴ καθιερουμένου ὅμως τοῦ ἐξεταστικοῦ ἐξ ἐπαγγέλματος συστήματος»<sup>10</sup>. Ἡ ἐν λόγῳ διάταξις περιελήφθη μὲ διάφορον διατύπωσιν καὶ εἰς τὸ ἀρθρ. 82 § 3 τοῦ Ν.Δ. 4274 (ἀρθρ. 126 § 3 Ἐκλ. Κ.): «Τὸ Ἐκλογοδικεῖον

7. Ἀπόφ. 13/1933: «... ἡ τοῦ δικαστηρίου τούτου ἐνέργεια προκαλεῖται μὲν διὰ τῆς ἐγέρσεως ἐνστάσεως, ἡ περαιτέρω ὅμως ἔρευνα διενεργεῖται αὐτεπαγγέλτως μὴ περιοριζομένη μόνον εἰς τὰς αἰτήσεις καὶ τὰ ἐπιχειρήματα τῶν διαφορομένων». — Σύμφωνα οἱ Β α μ β ε τ σ ο ς (op. cit., Θ. ΞΔ', σ. 410 ἐπ., ἀριθ. 8 σημ. 6) καὶ Θ. Τ σ ά τ σ ο ς (Ἐκλογαὶ ἐν Ἀλεξικῶ Νομικῆς, Διοικήσεως καὶ Ἀστυνομίας), τ. Δ', σ. 237).

8. Βλ. λ.χ. ἀπόφ. 14/1953: «... μὴ συναριθμουμένου, ὡς θὰ ἔδει, ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 43 ψηφοδελτίου... ἐφ' ὅσον δὲν ζητεῖται ὑπὸ τοῦ παρεμβάντος διὰ τοῦ ὑπομνήματός του καὶ τούτου ὁ συνυπολογισμός».

9. Εἰσηγητικὴ Ἐκθεσις: «... χωρὶς βεβαίως νὰ μεταβληθῇ τὸ σύστημα εἰς ἐξεταστικόν».

10. Ἡ διάταξις αὕτη ἐκύρωσεν ἐμμέσως τὴν κρατήσασαν ἀποφιν, ὅτι ἐν τῇ διαδικασίᾳ τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε. ἰσχύει κατ' ἀρχὴν τὸ ἀνακριτικὸν σύστημα (Δ ἐ ν δ ι α, op. cit., τ. ΙΙΙ, σ. 312 ἐπ., Ἡ λ. Κ α μ π ί τ σ η, Κανόνες τῆς Διοικητικῆς Δικονομίας λαμβανόμενοι ἐκ τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας καὶ ἄλλων διοικητικῶν νόμων, Διδακτορία Ἀθηνῶν, 1957, σ. 52 ἐπ., Κ υ ρ ι α κ ο π ο ὕ λ ο υ, Ἑλλ. Διοικ. Δίκ., τ. ΙΙΙ, σ. 35 ἐπ., 131, Κόρσου, op. cit. σ. 290 ἐπ., Σ τ α σ ι ν ο π ο ὕ λ ο υ, Δίκαιον τῶν Διοικητικῶν Διαφορῶν, σ. 250 ἐπ., τ ο ὕ α ὕ τ ο ὕ, Δίκαιον τῶν Διοικητικῶν Πράξεων, 1951, σ. 305 ἐπ., Θ. Τ σ ά τ σ ο υ, Τὸ ἐνδικον μέσον τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε., ἐκδ. 2α, 1954-1956, τ. ΙΙΙ, σ. 226). — Τοῦτο ὀρίζει ρητῶς τὸ ἀρθρ. 68 τῆς Verwaltungsgerichtsordnung τῆς Δ. Γερμανίας τῆς 1-1-1960 (οὕτω καὶ ἀρθρ. 38 τοῦ νόμου περὶ Ὁμοσπονδιακοῦ Διοικητικοῦ Δικαστηρίου τῆς 23-9-1952, βλ. σχετικῶς Α. K o e h l e r, Gesetz über das Bundesverwaltungsgericht vom 23-9-1952, 1952 σ. 54 ἐπ.). Περὶ τῶν ἐν Γαλλίᾳ κρατούντων βλ. Α. d e L a u b a d è r e, op. cit., τ. Ι, σ. 440 ἐπ., σ. 806.

ἐξετάζει αὐτεπαγγέλτως μὲν τὸ παραδεκτὸν καὶ ἐμπρόθεσμον τῆς ἐνστάσεως <sup>11</sup> καὶ τὸ παραδεκτὸν τῶν προβαλλομένων λόγων, κατὰ τὰ λοιπὰ δὲ περιορίζεται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ὑπὸ τῶν διαδίκων νομοτύπως προβαλλομένων λόγων καὶ ἰσχυρισμῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν πρὸς ἀποδείξιν τούτων νομοτύπως προσκομισθέντων ὑπὸ τῶν διαδίκων ἀποδεικτικῶν μέσων». Τὴν διάταξιν αὐτὴν ἐπαναλαμβάνει κατ' οὐσίαν ἀμετάβλητον ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 31 § 1 τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου <sup>12</sup>: «Τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον ἐξετάζει αὐτεπαγγέλτως μὲν τὸ παραδεκτὸν τῆς ἐνστάσεως καὶ τὸ βάσιμον τῶν προβαλλομένων λόγων, κατὰ τὰ λοιπὰ δὲ περιορίζεται εἰς τὴν ἐξέτασιν μόνον τῶν ὑπὸ τῶν διαδίκων προβαλλομένων λόγων καὶ ἰσχυρισμῶν». Τοιοῦτοτρόπως ἰσχύει ἐν προκειμένῳ τὸ σύστημα τῆς συζητήσεως, τὸ ὁποῖον ἰσχύει καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν δίκην (ἄρθρ. 107 Κ. Πολ. Δ.) <sup>13</sup>.

Ἡ τοιαύτη ρύθμισις, ἐξομοιώσασα ἐν προκειμένῳ τὴν ἐκλογικὴν δίκην πρὸς τὴν πολιτικὴν <sup>14</sup>, εἶναι ἀνεπιτυχὴς καὶ ἐπι-

11. Ἡ διάταξις ἐπανάλαβε τὸ ἄρθρ. 8 Ν. Γ'λΝΕ' καὶ Ν.Δ. 2202: «Πρὸ τῆς κατ' οὐσίαν συζητήσεως τὸ δικαστήριον ἐξετάζει κατ' αἵτησιν ἢ καὶ αὐτεπαγγέλτως, ἂν ἡ ὑποβολὴ τῶν ἐνστάσεων ἐγένετο ἐμπροθέσμως καὶ ἐγκύρως». Ἡ διάταξις ἦτο καὶ εἶναι περιττή, καθιεροῦσα μίαν αὐτονόητον ὑποχρέωσιν τοῦ Δικαστηρίου.

12. Οὕτως, ἡ Ἀναθεωρητικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν υἱοθέτησε τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 33 § 1 τοῦ Σχεδίου μας, ἡ ὁποία καθιέρωνε τὸ ἀνακριτικὸν σύστημα: «Τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον ἐξετάζει αὐτεπαγγέλτως τὸ παραδεκτὸν καὶ τὸ βάσιμον τῆς ἐνστάσεως, περιοριζόμενον μόνον ἐκ τοῦ αἰτήματος αὐτῆς». Κατὰ τὴν ψήφισιν τῆς διατάξεως αὐτῆς τοῦ Κώδικος ἐμειοψηφήσαμεν, ὑποστηρίξαντες ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ καθιερωθῇ τὸ σύστημα τῆς ἀνακρίσεως.

13. Τὸ συζητητικὸν σύστημα καθιεροῦται κατὰ βάσιν καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ (Alt er m att, op. cit., σ. 73 ἐπ.), ἐνῶ τὸ ἀντίθετον σύστημα κρατεῖ εἰς τὰ πλεῖστα ἐλβετικά Καντόνια (Pic en on i, op. cit., σ. 204 ἐπ.).

14. Ἡ ἐξομοίωσις ἐκδηλοῦται καὶ τυπικῶς διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Κ.Α.Ε.Δ.

κριτέα, μὴ συνάδουσα προδήλως πρὸς τὸν προεχόντως ἀντικειμενικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἐνστάσεως ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου (Ἐκλογοδικείου). Ὁ τοιοῦτος χαρακτῆρ τῆς ἐνστάσεως, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἐκεῖνον τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως<sup>15</sup>, εἶναι ἀναμφίβολος. Ἡ δ' αὐτῆς εἰσαγομένη δίκη ἀποβλέπει πράγματι ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν προστασίαν τοῦ δημοσίου συμφέροντος καὶ δὴ εἰς τὴν κατοχύρωσιν τῆς νομίμου συγκροτήσεως τῆς ἐκάστοτε Βουλῆς «ὡς ἐγκύρου καὶ γνησίου ἐκπροσώπου τῆς κυριάρχου λαϊκῆς βουλήσεως»<sup>16</sup>. Μὲ ἄλλας λέξεις, ἀποκλειστικὸς σκοπὸς τῆς ἐκλογικῆς δίκης δὲν εἶναι ἡ προστασία τῶν δικαιωμάτων (subjektive Rechte) τῶν ἐκλογέων ἢ τῶν ὑποψηφίων (ἀποτυχόντων ἢ ἐπιτυχόντων), ἀλλ' ἡ τήρησις τοῦ ρυθμίζοντος τὴν σύνθεσιν τοῦ Κοινοβουλίου ἐξ ἀντικειμένου δικαίου (objektives Recht)<sup>17</sup>. Ἡ τοιαύτη ἀποστολὴ τῆς ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου δίκης συνάγεται σαφῶς τόσον ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος, ἡ ὁποία ἀναθέτει εἰς τὸ Δικαστήριον τὴν ἐκδίκασιν ἐνστάσεων «κατὰ τοῦ κύρους» τῶν

χρήσεως τοῦ ὅρου «διάδικοι». Οἱ ἰσχύοντες γερμανικοὶ νόμοι (βλ. π.χ. ἀρθρ. 6 ὁμοσπον. WPG, WPG Βάδης-Βυρτεμβέργης καὶ WPG Κ. Σαξωνίας, ἀρθρ. 13 WPG Ἑσσης, ἀρθρ. 10 WPG Βορείου Ρηνανίας-Βεστφαλίας καὶ ἀρθρ. 9-10 WPO Ρηνανίας-Παλατινάτου) χρησιμοποιοῦν ἐν προκειμένῳ σκοπῶν τὸν ὅρον «Beteiligte» καὶ ὄχι «Parteien».

15. Βλ. σχετικῶς Ν. Κολυβά, Περὶ τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἀκυρώσεως ἐν τῷ Διοικητικῷ Δικαίῳ, 1915-1916, σ. 35 ἐπ.· Γ. Παπαχαιτζῆ, Μελέται ἐπὶ τοῦ Δικαίου τῶν Διοικητικῶν Διαφορῶν, 1955, σ. 72, σημ. 61· Θ. Τσάτσου, Τὸ ἐνδικον μέσον τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως, σ. 276 ἐπ.

16. Ἐκλογ. 1-26/1964.

17. E. Friesenhahn, Die Verfassungsgerichtsbarkeit in der Bundesrepublik Deutschland, ἐν «Verfassungsgerichtsbarkeit in der Gegenwart», σ. 172 ἐπ.· Hamann-Lenz, op. cit., σ. 461· v. Mangoldt-Klein, op. cit., σ. 922· Maunz-Dürig-Herzog, op. cit., ὑπ' ἀρθρ. 41, σ. 2 ἐπ.

βουλευτικῶν ἐκλογῶν, ὅσον καὶ ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 32 § 2 τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου (ἄρθρον 129 § 1 Ἑκλ. Κ.), κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ἐκλογικαὶ παραβάσεις συνεπάγονται τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἐκλογῆς μόνον, ἂν αὗται καθιστοῦν ἀμφίβολον τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα. Τὸν ἀντικειμενικὸν χαρακτῆρα τῆς ἐκλογικῆς δίκης ἐξῆρεν ἰδιαιτέρως ἐν Ἀγγλίᾳ ἐν μέλος τῆς ἐπὶ τινος ἐνστάσεως (Parliamentary Election Petition) Ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, εἰπὼν τὰ ἐξῆς: «Ἀντὶ νὰ θεωροῦμεν αὐτὴν — τὴν ἐκλογικὴν δίκην — ὡς μίαν δίκην μεταξὺ Jones καὶ Brown, οἱ ὅποιοι εἶναι πράγματι τὰ ἐλάχιστα ἐνδιαφερόμενα πρόσωπα, λέγω ὅτι τὸ κοινὸν εἶναι τὸ ἀληθῶς ἐνδιαφερόμενον πρόσωπον ἐν τῷ ἔχειν μίαν ἐντιμον ἐκλογὴν ἐνὸς ἐντίμου ἀνδρός»<sup>18</sup>. — Ἡ ἐν προκειμένῳ καθιέρωσις τοῦ συστήματος συζητήσεως δὲν ἀντιφάσκει μόνον πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴν φύσιν τῆς ἐκλογικῆς δίκης, ἀλλὰ καὶ πρὸς δύο ρητὰς διατάξεις τοῦ Κώδικος, αἱ ὁποῖαι περιελήφθησαν εἰς ὅλα τὰ περὶ ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν νομοθετήματά μας, καὶ δὴ τοῦ ἄρθρ. 18 (ἄρθρ. 7 § 4 Ν. Γ'λΝΕ' καὶ Ν.Δ. 2202, ἄρθρ. 120 § 5 Ἑκλ. Κ.), κατὰ τὸ ὁποῖον «παραίτησις ἀπὸ τῆς ἀσκηθείσης αἰτήσεως δὲν ἐπιτρέπεται, καὶ τοῦ ἄρθρ. 16 § 3 ἐδ. α', (ἄρθρ. 7 § 3 Ν. Γ'λΝΕ' καὶ Ν.Δ. 2202, ἄρθρ. 126 § 1 ἐδ. β'. Ἑκλ. Κ.), κατὰ τὸ ὁποῖον «ἡ συζήτησις τῆς ὑποθέσεως καὶ ἡ ἔκδοσις τῆς ἀποφάσεως χωρεῖ καὶ ἀπολιπομένων τῶν διαδίκων». Ἡ μεταξὺ τῶν διατάξεων αὐτῶν καὶ τῆς καθιερώσεως τοῦ συστήματος συζητήσεως ἀντίφασις εἶναι πρόδηλος. Ἐκεῖναι ἐπιτάσσουσιν τὴν ἐν πάσῃ περιπτώσει συνέχισιν τῆς ἀπαξ ἀνοίγεισης δίκης καὶ κατ' οὐσίαν ἐξέτασιν τῆς ἐνστάσεως<sup>19</sup>. Αὕτη δὲ ἐπιβάλλει εἰς τὸν ἐνιστάμενον τὴν ὑποχρέωσιν προβολῆς τῶν λόγων ἀκυρώσεως καὶ τῆς προσαγωγῆς τῶν ἀποδεικτικῶν μέ-

18. Παρατίθεται ἐν J. H a t s c h e k, *Englisches Staatsrecht*, 1905, τ. Ι, σ. 297 ἐπ.

19. Ἑκλογ. 26/1953, κατὰ τὴν ὁποίαν διὰ τῶν διατάξεων τούτων «θεσπίζεται τὸ ἀνεπίτρεπτον τῆς παραιτήσεως ἀπὸ ὑποβληθείσης ἐνστάσεως χάριν τοῦ ἀντικειμενικοῦ ἐλέγχου τῆς νομιμότητος τῆς διεξαχθείσης ἐκλογῆς».

σων, ἀπαγορεύουσα εἰς τὸ Ἐκλογοδικεῖον οἰανδήποτε αὐτεπάγγελτον σχετικὴν ἐνέργειαν. Μὲ ἄλλας λέξεις, ὅτι ὁ νομοθέτης οἰκοδομεῖ διὰ τῆς μιᾶς χειρός, ἀνατρέπει διὰ τῆς ἄλλης. Αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρ. 18 καὶ 16 § 3 ἐδ. α' τοῦ Κώδικος ἐτέθησαν εἰς τὸν Ν. Γ'ΑΝΕ', ὁ ὁποῖος ἐξωμοίωνε τὴν ἐκλογικὴν δίκην πρὸς τὴν ποινικὴν, θὰ ἔπρεπε δὲ ν' ἀπαλειφθοῦν μετὰ τὴν πλήρη ἐξομοίωσιν τῆς δίκης αὐτῆς πρὸς τὴν πολιτικὴν. Εἶναι προφανὲς ὅτι ὑπὸ μίαν αὐστηράν καὶ ἀνεξαίρετον ἐφαρμογὴν τοῦ συστήματος συζητήσεως αἱ διατάξεις αὗται δὲν ἔχουν οὐδεμίαν ἔννοιαν καὶ ἐνέργειαν τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ αἰτῶν (ἐνιστάμενος) δύναται νὰ παραιτηθῇ ἐμμέσως τῆς αἰτήσεως (ἐνστάσεως) διὰ τῆς μὴ ἐμπροθέσμου προσαγωγῆς τῶν ἀποδεικτικῶν στοιχείων καὶ τῆς μὴ παραστάσεως κατὰ τὴν ἐπ' ἀκροατηρίου συζήτησιν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν πρέπει διὰ μιᾶς διορθωτικῆς ἐρμηνείας ν' ἀμβλυνθῇ κατὰ τινὰ τρόπον ἡ προκειμένη ἀντινομία ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἀποφυγῆς τῆς πλήρους ἀχρηστεύσεως τῶν διατάξεων. Πρὸς τοῦτο τὸ Δικαστήριον ὀφείλει νὰ ἐφαρμόζη τὸ σύστημα συζητήσεως μὲ πᾶσαν δυνατὴν ἐλαστικότητα καὶ ἰδίως νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὅψιν ἐξ ἐπαγγέλματος ὅλα τὰ ἐκ τοῦ φακέλλου τῆς ὑποθέσεως προκύπτοντα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουν τὴν ἐνεργητικὴν νομιμοποίησιν τοῦ αἰτοῦντος καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ προβαλλομένους λόγους ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς. Οὕτως, ἐὰν π.χ. ἡ ιδιότης τοῦ ἐνισταμένου ὡς ἐκλογέως ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἐν τῷ φακέλλῳ ὑπάρχοντος οἰκείου ἐκλογικοῦ καταλόγου ἢ ἡ διὰ τῆς ἐνστάσεως προβαλλομένη ἔλλειψις προσόντων ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐν τῷ φακέλλῳ ὑπαρχούσης προτάσεως ὑποψηφιότητος ἢ τῆς ἐν αὐτῇ ἐπισυναπτομένης ὑπευθύνου δηλώσεως (ἄρθρ. 32 § 3 Ἐκλ. Κ.), τὸ Δικαστήριον ὀφείλει νὰ λάβῃ ὑπ' ὅψιν αὐτεπαγγέλτως τὰ στοιχεῖα αὐτά καὶ νὰ δεχθῇ ἀντιστοιχῶς τύποις ἢ οὐσίᾳ τὴν σχετικὴν αἵτησιν. Διὰ τὴν ταυτότητα τοῦ νομικοῦ λόγου καὶ ἐν ὅφει τῆς συνταγματικῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος τῶν διαδίκων ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, ἡ αὐτὴ ἐξαίρεσις ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συστήματος συζητήσεως πρέπει νὰ γίνῃ δεκτὴ καὶ ὑπὲρ τοῦ καθ' οὗ ἡ αἵτησις. Ὁ

Ἄλ. Βαμβέτσος<sup>20</sup> ὑπεστήριξεν ὡσαύτως, ὅτι αἱ ὑπὲρ τοῦ καθ' οὗ ἡ ἔνστασις ἀπόφεις «ἔδει νὰ ἐξετάζωνται ὑπ' αὐτοῦ — τοῦ Ἐκλογοδικείου — αὐτὴν παγγέλτως, ἐφ' ὅσον προκύπτουν ἐκ τῶν φακέλων, ἀφοῦ τοιαύτη εἶναι ἡ θέλησις τοῦ νομοθέτου». Δὲν φαίνεται ὅμως ὀρθὴ ἡ ἀποδοχὴ μιᾶς τοιαύτης ἐξαιρέσεως μόνον ὑπὲρ τοῦ καθ' οὗ ἡ ἔνστασις. Μία τοιαύτη προνομιακὴ μεταχειρίσις τοῦ καθ' οὗ ἡ ἔνστασις δὲν δύναται νὰ εὕρῃ ἔρεισμα εἰς τὸν νόμον, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει θὰ ᾔτο ἀντισυνταγματικὴ.

#### § 7.— Η ΠΡΟΔΙΚΑΣΙΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

1.— Τὴν προδικασίαν ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου ὡς Ἐκλογοδικείου ρυθμίζουν αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρ. 24-30 §§ 1-3 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρ. 7-11 τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου. Ἡ πρώτη πρᾶξις τῆς προδικασίας, διὰ τῆς ὁποίας γεννᾶται, κατὰ τὰς ρητὰς διατάξεις τῶν ἄρθρ. 58 καὶ 100 § 1 στοιχ. α' τοῦ Συντάγματος (ἄρθρ. 73 Συντ. 1952), ἡ ἐκλογικὴ δίκη, εἶναι ἡ ὑποβολὴ «ἐνστάσεως» κατὰ τοῦ κύρους ὠρισμένης ἐκλογῆς. Καίτοι αἱ συνταγματικαὶ αὐταὶ διατάξεις χρησιμοποιοῦν τὸν ὅρον «ἐνστασις» πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ εἰσαγωγικοῦ τῆς ἐκλογικῆς δίκης δικογράφου, ἐν τούτοις ὁ Κῶδιξ ἀντικατέστησεν αὐτὸν μὲ τὸν ὅρον «αἵτησις», ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ μόνον ἐνδικον μέσον, τὸ ὁποῖον δύναται ν' ἀσκῇται ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου. Πράγματι, κατὰ μὲν τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 7 τὸ Δικαστήριον «ἐπιλαμβάνεται τῶν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του ὑπαγομένων ὑποθέσεων: α) Κατόπιν αἰτήσεως ἢ β) κατόπιν περιελεύσεως εἰς τοῦτο παραπεμπτικῆς ἀποφάσεως ἑτέρου δικαστηρίου» κατὰ δὲ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 24 «Αἱ ἐνστάσεις κατὰ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν

20. Ορ. cit., Ν. Δίκ. ΙΕ', σ. 13 § 28.

ἀσχοῦνται δι' αἰτήσεως πρὸς τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον...»<sup>1 2</sup>.

Ἡ αἵτησις ἀσκεῖται ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς προσβαλλομένης ἀποφάσεως περὶ ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν (ἄρθρ. 25 § 1 Κ.Α.Ε.Δ.). Ἡ αἵτησις ἀσκεῖται κατὰ δύο τρόπους καὶ δὴ εἴτε διὰ καταθέσεως ἐν πρωτοτύπῳ εἰς τὸν Γραμματέα τοῦ Δικαστηρίου συμφώνως

1. Τὸ ἄρθρ. 8 τοῦ ὑπὸ τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς καταρτισθέντος Σχεδίου Κώδικος διέκρινε τὰ ἐνώπιον τοῦ Α.Ε.Δ. ἀσκούμενα ἔνδικο μέσα εἰς αἵτησιν καὶ ἔνστασιν· ἡ ἔνστασις ἀπετέλει, ὅπως καὶ μέχρι τοῦδε, τὸ ἔνδικον μέσον εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς προσβολῆς τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν καὶ τοῦ δημοψηφίσματος, ἐνῶ ἡ αἵτησις ἀπετέλει τὸ εἰσαγωγικὸν τῆς δίκης δικόγραφον προκειμένου περὶ ὧν τῶν ἄλλων ὑποθέσεων τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Δικαστηρίου. Τὴν διάκρισιν αὐτὴν ἀπέκρουσαν οἱ Γ. Μητσόπουλος καὶ Γ. Οἰκονομόπουλος, ὑποστηρίζαντες ὅτι ἡ ἀσκησις τῶν ἐνδίκων μέσων ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐνιαία καὶ ὅτι ὅλαι αἱ ὑποθέσεις ἔπρεπε νὰ εἰσάγωνται ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου δι' αἰτήσεως· τὴν ἀποψιν αὐτὴν ἐδέχθη ἡ Εἰδικὴ Κεντρικὴ Νομοπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ (ἄρθρ. 7 § 1 Ν. 255/1976) κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 4-5-1976. Τὸ Σχέδιον, τὸ ὁποῖον ὑπεβάλομεν εἰς τὴν Ἀναθεωρητικὴν Ἐπιτροπὴν, διетήρει τὸν ὅρον «ἐνστασις» προκειμένου περὶ τοῦ ἐλέγχου τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν καὶ τοῦ δημοψηφίσματος. Ἐν τούτοις, ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτῃ διὰ ψήφων 4 κατὰ 3 ἀντικατέστησε τὸν ὅρον «ἐνστασις» μὲ τὸν ὅρον «αἵτησις». Τὰ μειοψηφήσαντα μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς (Κουρουσόπουλος, Δροσόπουλος, Ράϊκος) ὑπεστήριξαν τὴν γνώμην, ὅτι «δέον νὰ διατηρηθῇ προκειμένου περὶ τοῦ ἐλέγχου τοῦ κύρους βουλευτικῶν ἐκλογῶν καὶ τοῦ ἀποτελέσματος δημοψηφίσματος ὁ ὅρος ἐνστασις καὶ οὐχὶ αἵτησις, τόσον διότι εἶναι ἐν χρήσει παγίως εἰς τὴν ἐκλογικὴν νομοθεσίαν καὶ γνωστὸς ὡς τὸ ἔνδικον μέσον εἰς τὰς ἐκλογικὰς δίκας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ Σύνταγμα ὁ ὅρος οὗτος χρησιμοποιεῖται (ἄρθρ. 58, 100 § 1 στοιχ. α' καὶ 115 § 2 στοιχ. β')».

2. Καίτοι αἱ διατάξεις αὗται τοῦ Κ.Α.Ε.Δ. προβλέπουν μόνον δύο εἰσαγωγικά τῆς δίκης ἔγγραφα καὶ δὴ τὴν αἵτησιν καὶ τὴν παραπεμπτικὴν ἀπόφασιν ἄλλου δικαστηρίου, ἐν τούτοις ὁ ἰσχύων (πρῶτος) Ἐσωτερικὸς Κανονισμὸς τοῦ Α.Ε.Δ. τῆς 11-11-1976 (ἄρθρ. 4 §§ 1 καὶ 5), ὁμιλεῖ προφανῶς ἐκ παραδρομῆς περὶ περισσοτέρων τοιούτων ἐγγράφων («αἵτησις, παραπεμπτικὴ ἀπόφασις, ἐνστασις, κλπ.», «αἵτησιν ἢ ἐνστασιν»).



πρὸς τὸ ἄρθρ. 8 § 1<sup>3</sup> εἴτε δι' ἐπιδόσεως διὰ δικαστικοῦ ἐπιμελητοῦ εἰς τὸν Εἰσαγγελέα τοῦ ἐκδόντος τὴν προσβαλλομένην ἀπόφασιν δικαστηρίου (ἄρθρ. 25 § 3 Κ.Α.Ε.Δ.). Οἱ Εἰσαγγελεῖς τῶν Πρωτοδικῶν, ἅμα τῇ παρόδῳ τῆς πρὸς ἄσκησιν τῆς αἰτήσεως νομίμου προθεσμίας, ἀποστέλλουν εἰς τὸν Γραμματέα τοῦ Δικαστηρίου ὅλας ὁμοῦ τὰς ἐπιδοθείσας εἰς αὐτοὺς αἰτήσεις μεθ' ὅλων τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἐκλογὴν ἐγγράφων καὶ στοιχείων, καθὼς καὶ δύο κεκυρωμένα ἀντίγραφα ἐκάστης προσβαλλομένης ἀποφάσεως· εἰς περίπτωσιν μὴ ἄσκήσεως αἰτήσεως ἀποστέλλεται ἀμελλητὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν Εἰσαγγελέων βεβαίωσις περὶ αὐτοῦ εἰς τὸν Γραμματέα τοῦ Δικαστηρίου· οἱ Εἰσαγγελεῖς ἀποστέλλουν ἀμελλητὶ εἰς τὸν Γραμματέα τοῦ Δικαστηρίου καὶ τὰς αἰτήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπιδίδονται εἰς αὐτοὺς μετὰ τὴν πάροδον τῆς νομίμου προθεσμίας (ἄρθρ. 26 Κ.Α.Ε.Δ.).

Ὁ Γραμματεὺς τοῦ Δικαστηρίου καταχωρίζει ἀμέσως τὰς εἰς αὐτὸν κατατιθεμένας αἰτήσεις εἰς ἴδιον βιβλίον<sup>4</sup> κατὰ τὴν χρονολογίαν καὶ τὴν σειρὰν τῆς ἐγχειρίσεώς των· ἡ καταχώρισις τῶν εἰς τοὺς Εἰσαγγελεῖς ἐπιδιδόμενων αἰτήσεων γίνεται ἅμα τῇ περιελεύσει των εἰς τὴν Γραμματεῖαν τοῦ Δικαστηρίου (ἄρθρ. 8 § 1 Κ.Α.Ε.Δ.). Ὁ Γραμματεὺς τοῦ Δικαστηρίου ὑποβάλλει ἄνευ ἀναβολῆς τὴν εἰς αὐτὸν κατατιθεμένην ἢ περιερχομένην αἴτησιν, μετὰ τὴν καταχώρησίν της εἰς τὸ Βιβλίον Αἰτήσεων, εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ Δικαστηρίου, ὁ ὁποῖος ὁρίζει διὰ πράξεώς του, σημειουμένης κάτωθι τῆς αἰτήσεως, μέλος τοῦ Δικαστηρίου ὡς εἰσηγητὴν<sup>5 6</sup>, τὸν ἐπικουρον αὐτοῦ Δικαστι-

3. Εἰς τὴν οὕτω κατατιθεμένην αἴτησιν πρέπει νὰ ἐπισυνάπτονται δύο κεκυρωμένα ἀντίγραφα ἐφ' ἀπλοῦ (ἄρθρ. 4 § 5 Ε.Κ.Α.Ε.Δ.).

4. Τὸ ἄρθρ. 9 τοῦ Ε.Κ.Α.Ε.Δ. ὁρίζει, ὅτι εἰς τὴν Γραμματεῖαν τηροῦνται ὑποχρεωτικῶς Βιβλίον καὶ Εὐρετήριον Αἰτήσεως, Βιβλίον Εἰσηγητῶν, Βιβλίον Δικασίμων, Βιβλίον καὶ Εὐρετήριον Ἀποφάσεων κλπ.

5. Ἡ διάταξις ὁρίζει ὡς ἐκ περισσοῦ, ὅτι ὁ εἰσηγητὴς ὁρίζεται «ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Ἐκλογοδικείου». Διότι τοῦτο ἦτο αὐτονόητον, εἶναι δὲ καὶ συνταγματικῶς ἀνεπίτρεπτος ὁ ὁρισμὸς μὴ μέλους τοῦ Δικαστηρίου ὡς εἰσηγητοῦ μετ' ἀποφασιστικῆς ψήφου. Τούναντίον, τὸ Σύντ. (ἄρθρ. 100 § 2)

κὸν Λειτουργὸν ἢ Ὑφηγητὴν καὶ τὴν δικάσιμον (ἄρθρ. 10 § 1 Κ.Α.Ε.Δ., ἄρθρ. 4 § 1 Ε.Κ.Α.Ε.Δ.). Ἐν συνεχείᾳ ἐγγράφεται ἡ ὑπόθεσις εἰς τὸ Βιβλίον Δικασίμων, σχηματίζεται ἡ σχετικὴ δικογραφία, εἰς τὴν ὁποῖαν ἐπισυνάπτονται τὰ τυχὸν συνοδεύοντα τὴν αἴτησιν ἔγγραφα, καὶ παραδίδεται αὕτη εἰς τὸν εἰσηγητὴν (ἄρθρ. 4 § 2 Ε.Κ.Α.Ε.Δ.). Ἀντίγραφον τῆς αἰτήσεως μετὰ τῆς πράξεως τοῦ Προέδρου περὶ ὁρισμοῦ δικασίμου, εἰσηγητοῦ καὶ τοῦ ἐπικυρίου αὐτοῦ ἐπιδίδεται ἐπιμελείᾳ τῆς Γραμματείας τοῦ Δικαστηρίου εἴκοσιν ἡμέρας πρὸ τῆς δικασίμου εἰς τὸν αἰτοῦντα καὶ τοὺς λοιποὺς διαδίκους (ἄρθρ. 10 § 2 Κ.Α.Ε.Δ.). Αἱ κατὰ τὸν Κώδικα αὐτεπαγγέλτως ἐνεργούμεναι κοινοποιήσεις πρὸς τοὺς διαδίκους γίνονται κατὰ τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας (ἄρθρ. 122 ἐπ.), προκειμένου δὲ περὶ ἀνακληρυχθέντων βουλευτῶν δύνανται ἀντ' αὐτῶν νὰ γίνουν εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς (ἄρθρ. 10 § 3 Κ.Α.Ε.Δ.). Τὴν προτεραίαν τῆς συζητήσεως συντάσσεται καὶ ἀναρτᾶται

δὲν φαίνεται ν' ἀπαγορεύῃ τὴν ἀνάθεσιν τῆς διεξαγωγῆς τῆς προδικασίας εἰς μὴ μέλος τοῦ Ἐκλογ. καὶ τὴν συμμετοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπ' ἀκροατηρίου διαδικασίαν ὡς εἰσηγητοῦ μετὰ ψήφου συμβουλευτικῆς (οὕτως ἄρθρ. 11 WPG τῆς Ἑσσης προβλέπον τὸν διορισμὸν ἐνὸς μέλους τοῦ Διοικητικοῦ Δικαστηρίου ὡς εἰσηγητοῦ τοῦ Ἐκλογ. καὶ ἄρθρ. 36 § 2 ord. περὶ τοῦ C.C. τῆς Γαλλίας, ὀρίζον ὅτι τὸ C.C. κατ' ἔτος καὶ ἐντὸς τοῦ πρώτου 15ημέρου τοῦ Ὀκτωβρίου συντάσσει ἓνα κατάλογον ἐκ 10 ἀναπληρωματικῶν εἰσηγητῶν λαμβανομένων ἐκ τῶν Παρέδρων τοῦ Σ.τ.Ε. καὶ τῶν Συμβούλων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ ἐχόντων ψῆφον συμβουλευτικὴν).

6. Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 123 § 3 ἐδ. γ' τοῦ Ἐκλ. Κ. ὠρίζε περαιτέρω, ὅτι ἕκαστον μέλος τοῦ Δικαστηρίου ἠδύνατο νὰ ὀρισθῇ ὡς εἰσηγητὴς ἐπὶ πλείονων ἐνστάσεων. Ἡ διάταξις αὕτη ὡς αὐτονόητος δὲν περιελήφθη εἰς τὸν Κ. Α.Ε.Δ. Ὁ αὐτὸς εἰσηγητὴς ὠρίζετο καὶ πρέπει νὰ ὀρίζεται ἰδίως προκειμένου περὶ τῶν συναφῶν ἐνστάσεων. Εἰς τὴν ψηφίσασαν τὸ Ν.Δ. 4274/1962 Ἐπιτροπὴν τῆς Βουλῆς ὁ Ι. Μελᾶς προέτεινεν, ὅπως ὀρισθῇ ὅτι ὅλαι αἱ συναφεῖς ἐνστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν τὴν αὐτὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν, ἐκδικάζονται κατὰ τὴν αὐτὴν δικάσιμον καὶ ἀνατίθενται εἰς τὸν αὐτὸν εἰσηγητὴν. Ὁ Γ. Ράλλης (Ἵπουργὸς Ἑσωτερικῶν) ἀπήντησεν, ὅτι αὐτὸ τηρεῖται εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ δὲν θὰ πρέπει νὰ ὀρισθῇ εἰς τὸν νόμον. Βλ. Πρακτικὰ αὐτῆς 1962, τ. Β', σ. 806.

ἔξωθι τῆς Αἰθούσης Συνεδριάσεων ἔκθεμα τῶν ὑποθέσεων, αἱ ὅποια θὰ συζητηθοῦν κατὰ τὴν δικάσιμον· αἱ ὑποθέσεις ἀναγράφονται εἰς τὸ ἔκθεμα κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἐν τῷ Βιβλίῳ Δικασίμων ἐγγραφῆς των (ἄρθρ. 5 §§ 1-2 Ε.Κ.Α.Ε.Δ.)<sup>78</sup>.

2.—Ἡ περαιτέρω προδικασία ἐνεργεῖται ἐνώπιον τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς ὑποθέσεως. Ὁ εἰσηγητὴς μεριμνᾷ διὰ τὴν ἐπίδοσιν τυχὸν πυχρηφθεισῶν κοινοποιήσεων καὶ τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν διάγνωσιν τῆς ὑποθέσεως στοιχείων (ἄρθρ. 11 § 1 Κ.Α.Ε.Δ.). Ἄν ἡ διὰ τῆς αἰτήσεως διωκομένη ἀκύρωσις τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν ἐν

7. Ἡ διάταξις τῆς § 2 τοῦ ἁρθροῦ αὐτοῦ ὀρίζει, ὅτι «ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐκθέματος ἀναγράφονται αἱ ὑποθέσεις περὶ ὧν τὰ ἐδάφια δ καὶ ε τῆς § 1 τοῦ ἁρθροῦ 100 τοῦ Συντάγματος καὶ ἐν συνεχείᾳ αἱ λοιπαὶ ὑποθέσεις κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἐν τῷ βιβλίῳ δικασίμων ἐγγραφῆς των». Νομίζομεν ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐκθέματος θὰ ἔπρεπε ν' ἀναγράφωνται αἱ αἰτήσεις κατὰ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν καὶ τοῦ δημοψηφίσματος καὶ ὅχι αἱ ὑποθέσεις, αἱ ὅποια ἀφοροῦν τὴν ἄρσιν τῶν συγχρούσεων καὶ τῆς ἀμφισβήτησεως περὶ τῆς συνταγματικότητος ἢ τῆς ἐννοίας διατάξεων τυπικοῦ νόμου. Ἡ ἐκδίκασις τῶν αἰτήσεων κατὰ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν εἶναι προφανῶς κατεπεύγουσα· διότι πρέπει νὰ αἴρωνται ἐντὸς τοῦ βραχυτέρου δυνατοῦ χρονικοῦ διαστήματος αἱ διὰ τῆς ἀσκήσεως αὐτῶν ἐγερθεῖσαι ἀμφισβήτησεις περὶ τῆς νομιμότητος τῆς συνθέσεως τῆς Βουλῆς.

8. Τὸ ἄρθρ. 123 §§ 3-5 τοῦ Ἐκλ. Κ. ὠρίζει, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἐκλογοδικείου ὀριζομένη δικάσιμος ἔπρεπε ν' ἀφίσταται τριάκοντα τοῦλάχιστον πλήρεις ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς· τὸ ἔκθεμα ἐκoinοποιεῖτο ἐπιμελείᾳ τοῦ γραμματέως τοῦ Δικαστηρίου εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν ἐν αὐτῇ ἀναγραφομένων ἐνισταμένων ἢ εἰς τὸν πληρεξούσιον Δικηγόρον ἢ τὸν ἀντίκλητον αὐτῶν εἴκοσι τοῦλάχιστον πλήρεις ἡμέρας πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς συζητήσεως· δέκα πέντε τοῦλάχιστον πλήρεις ἡμέρας πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς συζητήσεως ὁ ἐνιστάμενος ὑπεχρεοῦτο, ἐπὶ ποινῇ ἀπαραδέκτου τῆς συζητήσεως, νὰ κοινοποιήσῃ ἀντίγραφον τῆς ἐνστάσεως μετὰ μνείας τῆς ὁρισθείσης δικάσιμος καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ εἰσηγητοῦ εἰς τοὺς βουλευτὰς ἢ ἀναπληρωματικούς, κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὁποίων ἐστρέφετο. Αἱ διατάξεις αὗται δὲν περιελήφθησαν εἰς τὸν Κ.Α.Ε.Δ., ὁ ὁποῖος (ἄρθρ. 10 § 2 καὶ 11 § 1) καθιέρωσαν ὁρθῶς, κατὰ τὰ ἐν τῷ κειμένῳ ἐκτεθέντα, τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἀτεπαγγέλτου ἀνακοινώσεως τῆς δίκης εἰς ὅλους τοὺς διαδίκους.

ώρισμένη έκλογικῇ περιφερείᾳ δύναται νὰ ἔχῃ ἐννόμους συνε-  
 πείας καὶ ἐπὶ τῆς ἀνακηρύξεως ἄλλων βουλευτῶν ἢ ἀναπληρω-  
 ματικῶν, ὁ εἰσηγητὴς ὑποχρεοῦται νὰ μεριμνήσῃ διὰ τὴν κοι-  
 νοποίησιν εἰς αὐτοὺς ἀντιγράφου τῆς αἰτήσεως μετὰ τῆς πρά-  
 ξεως ὀρισμοῦ τῆς δικασίμου εἴκοσι τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς  
 συζητήσεως (ἄρθρ. 29 § 1 Κ.Α.Ε.Δ.)<sup>9</sup>. "Ὅλαι αἱ κρατικαὶ ἀρ-  
 χαὶ ὑποχρεοῦνται νὰ παρέχουν ἀμελλητὶ εἰς τὸν εἰσηγητὴν τὰ  
 ὑπ' αὐτοῦ αἰτούμενα στοιχεῖα καὶ πληροφορίας καὶ νὰ ἐκθέτουν  
 τὰς ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ἀπόψεις τῶν ἡτιολογημένως ἢ παρά-  
 λειψις τῆς τοιαύτης συνδρομῆς, βεβαιουμένη διὰ πράξεως τοῦ  
 Δικαστηρίου, συνιστᾷ πειθαρχικὸν παράπτωμα τοῦ ὑπαιτίου ὀρ-  
 γάνου, διὰ τὸ ὁποῖον καθίσταται ὑποχρεωτικὴ ἡ κατ' αὐτοῦ ἀσκη-  
 σις πειθαρχικῆς διώξεως (ἄρθρ. 11 § 2 Κ.Α.Ε.Δ.). 'Ο εἰσηγη-  
 τὴς βοηθεῖται ἐν προκειμένῳ ὑπὸ τοῦ ἐπικούρου, ὁ ὁποῖος ἀσχο-  
 λεῖται, ἐν συμπράξει μετ' αὐτοῦ καὶ κατὰ τὰς ὑποδείξεις του,  
 μὲ τὴν ἀναζήτησιν τῶν σχετικῶν διατάξεων, τὴν συλλογὴν καὶ  
 τακτοποίησιν ὅλων τῶν χρησίμων στοιχείων, ἐγγράφων καὶ  
 πληροφοριῶν καὶ ἐν γένει μὲ τὴν προετοιμασίαν τῆς ὑποθέσεως,  
 ἀλληλογραφῶν πρὸς τοῦτο ἀπ' εὐθείας μετὰ τῶν ἀρμοδίων ἀρ-  
 χῶν ἢ ιδιωτῶν (ἄρθρ. 4 § 3 Ε.Κ.Α.Ε.Δ.).

Οἱ καθ' ὧν ἡ αἴτησις διάδικοι δικαιοῦνται, ὅπως δέκα τοῦ-  
 λάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς συζητήσεως καταθέσουν εἰς τὸν Γραμ-  
 ματέα τοῦ Δικαστηρίου τὰς ἀντενστάσεις των, δυνάμενοι πρὸς  
 τοῦτο νὰ ἐπικαλεσθοῦν οἰονδήποτε πραγματικὸν γεγονὸς· ὁ αἰ-  
 τῶν δικαιοῦται ν' ἀντικρούσῃ ἐγγράφως τὰς ὑποβληθείσας ἀν-  
 τεनστάσεις ἐπτά τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς συζητήσεως, μὴ  
 δυνάμενος νὰ προβάλλῃ νέα πραγματικὰ γεγονότα· νέοι ἰσχυ-  
 ρισμοί, προβαλλόμενοι εἴτε ὑπὸ τοῦ αἰτούντος εἴτε ὑπὸ τῶν  
 καθ' ὧν ἡ αἴτησις διαδίκων μετὰ τὴν πάροδον τῶν προθεσμιῶν

9. Ἡ διάταξις αὕτῃ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθρ. 27 ἐπαναλαμβάνει  
 κατὰ βάσιν τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 124 § 2 ἐδ. α'-β' τοῦ Ἐκλ. Κ., αἱ ὁποῖαι  
 ἐφηρμόσθησαν εἰς τὴν περίπτωσιν, τὴν ὁποίαν ἔκρινεν ἡ ἀπόφασις 22/1964  
 τοῦ Ἐκλογ.

αὐτῶν εἶναι ἀπαράδεκτοι (ἄρθρ. 28 Κ.Α.Ε.Δ.). Αἱ διατάξεις αὐταὶ τοῦ Κώδικος ἐπαναλαμβάνουν κατ' οὐσίαν ἀμεταβλήτους τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 123 §§ 7-8 τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 79 Ν.Δ. 4274/1962) μὲ μίαν κυρίως φραστικὴν μεταβολήν. Ἡ φραστικὴ αὕτη μεταβολὴ ἀφορᾷ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ὅρου «ἀντιρρήσεις», τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποιοῦν αἱ διατάξεις τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος, μὲ τὸν ὅρον «ἀντενστάσεις»<sup>10 11</sup>. Δὲν θεωροῦμεν ὀρθὴν τὴν ἀντικατάστασιν αὐτὴν. Ἡ ἐν προκειμένῳ χρησιμοποίησις τοῦ ὅρου «ἀντενστάσεις» εἶναι προφανῶς ἀνεπιτυχής. Διότι ὁ ὅρος αὐτὸς δὲν εἶναι ταυτόσημος μὲ τὸν ὅρον «ἀντιρρήσεις» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν ἐν λόγῳ διατάξεων τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος, ἀλλὰ στενώτερος ἐκείνου. Πράγματι, ἡ ἐννοία τῶν «ἀντιρρήσεων», ὅπως προκύπτει καὶ ἀπὸ τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας ἐπὶ τοῦ Ν.Δ. 4274<sup>12</sup> καὶ ἀπὸ τὴν νομολογίαν τοῦ Ἑκλογοδικείου, εἶναι εὐρυτέρα, περιλαμβάνουσα ὅλα τὰ μέσα ἀμύνης τοῦ καθ' οὗ ἡ αἵτησις (ἐνστάσις) διαδίκου κατ' αὐτῆς καὶ ὅχι μόνον τὰς «ἀντενστάσεις». Πάντως, ἡ μεταβολὴ εἶναι ἀπλῶς ὀρολογικὴ καὶ ὅχι ἐννοιολογικὴ καί, ὥς ἐκ τούτου, αἱ «ἀντενστάσεις» πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ταυτόσημοι μὲ τὰς «ἀντιρρήσεις» τοῦ προϊσχύσαντος δικαίου. Κατ' ἀκολουθίαν, ὁ καθ' οὗ ἡ αἵτησις διάδικος δικαιούται διὰ τοῦ δικογράφου τῆς ἀντενστάσεως νὰ προβάλῃ οἷονδήποτε νομικὸν ἢ πραγματικὸν ἰσχυρισμὸν, ὁ ὁποῖος ἀποβλέπει εἰς τὴν

10. Τὸν ὅρον «ἀντιρρήσεις» διετήρησαν τόσοι τὸ Σχέδιον Κώδικος τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς (ἄρθρ. 29 § 4) ὅσον καὶ τὸ εἰς τὴν Ἀναθεωρητικὴν Ἐπιτροπὴν ὑποβληθὲν Σχέδιόν μας (ἄρθρ. 30 §§ 2-3). Ἡ Ἀναθεωρητικὴ Ἐπιτροπὴ διὰ ψήφων 4 κατὰ 3 ἀπεφάσισε τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ μὲ τὸν ὅρον «ἀντενστάσεις». Τὰ μειοψηφήσαντα μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ἦσαν οἱ Κοντογιάννης (Πρόεδρος), Κουρουσόπουλος καὶ Ράϊκος.

11. Βλ. τὰς σχετικὰς παρατηρήσεις τῶν Βουλευτῶν Κ. Παπαρηγόπουλου καὶ Γ. Β. Μαγκάκη καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης Κ. Στεφανιάκη κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψήφισιν τοῦ νόμου περὶ κυρώσεως τοῦ Κ.Α.Ε.Δ., εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς, 1976, σ. 5233 καὶ 5237 ἐπ.

12. Βλ. κατωτ., 205 ἐπ.

ἀπόκρουσιν τῆς αἰτήσεως καὶ τοιουτοτρόπως εἰς τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐκλογῆς του. Εἰδικώτερον, οὗτος δύναται ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ περιορισθῇ ἀπλῶς εἰς τὴν ἀντίκρουσιν τῶν ἐν τῇ αἰτήσει περιλαμβανομένων ἰσχυρισμῶν τοῦ αἰτοῦντος (ἄρνησις τῆς αἰτήσεως), ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ προβάλλῃ αὐτοτελεῖς ἰσχυρισμούς (ἀντένστασις ὑπὸ τὴν κυρίαν ἥστε-ν ἢ ἐννοίαν). Τοιουτοτρόπως ὁ καθ' οὗ ἡ αἵτησις διάδικος ἀσκεῖ ἀντένστασιν ὑπὸ τὴν κυρίαν ἐννοίαν αὐτῆς, ὅταν π.χ. κατ' αἰτήσεως, στηριζομένης εἰς τὴν ἀκυρότητα ὠρισμένων σταυρῶν προτιμήσεως αὐτοῦ ἢ εἰς τὴν ἀκυρότητα τῆς ψηφοφορίας εἰς ἐν ἐκλογικὸν τμήμα, ἐπικαλῆται τὴν ἀκυρότητα ὠρισμένων σταυρῶν προτιμήσεως τοῦ αἰτοῦντος ἢ τὴν ἀκυρότητα τῆς ψηφοφορίας εἰς ἄλλο ἐκλογικὸν τμήμα, αἰτούμενος εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν τὸν μὴ συνυπολογισμόν τῶν ἀκύρων σταυρῶν προτιμήσεως ὑπὲρ τοῦ αἰτοῦντος καὶ εἰς τὴν δευτέραν τὴν ἐπανάληψιν τῆς ψηφοφορίας καὶ εἰς τὸ ἄλλο τμήμα <sup>13</sup>.

Οἱ διάδικοι ὀφείλουν νὰ προσκομίσουν εἰς τὸν εἰσηγητὴν ἑπτὰ ἡμέρας πρὸ τῆς συζητήσεως ὅλα τὰ ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα τῶν ὑπ' αὐτῶν προβαλλομένων ἰσχυρισμῶν <sup>14 15</sup>. ἡ ἐκπρόθε-

13. Κατὰ τὴν ἀληθῆ ἐννοίαν τῆς διατάξεως διὰ τοῦ δικογράφου τῆς ἀντενστάσεως ἡμπορεῖ ν' ἀσκῆται «ἀντένστασις» μόνον κατ' αἰτήσεως ἐρειδομένης ἐπὶ ἐκλογικῶν παραβάσεων, δύναται δὲ αὕτη νὰ θεμελιούται μόνον ἐπὶ ἐκλογικῶν παραβάσεων. Τούναντίον, εἶναι ἀνεπίτρεπτος ἡ ἀντένστασις κατ' ἐνστάσεως ἀναφερομένης εἰς ἑλλειψιν προσόντων ἢ ἡ θεμελίωσις ἀντενστάσεως κατ' αἰτήσεως ἀναφερομένης εἰς ἐκλογικὰς παραβάσεις ἐπὶ ἐλλείψεως προσόντων τοῦ αἰτοῦντος ὑποψηφίου, διότι μία τοιαύτη ἀντένστασις οὐδόλως συντελεῖ εἰς τὴν ἀπόκρουσιν τῆς αἰτήσεως καὶ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐκλογῆς τοῦ καθ' οὗ αὕτη, ἀλλ' ἀποβλέπει ἀνεπιτρέπτως εἰς ἀπόκρουσιν τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ αἰτοῦντος ὑποψηφίου ἐν περιπτώσει ἀποδοχῆς τῆς αἰτήσεώς του. Μὲ ἄλλας λέξεις, ὁ καθ' οὗ ἡ αἵτησις δύναται ν' ἀσκήσῃ κατὰ τῆς αἰτήσεως μόνον ἀντένστασιν ὑπὸ τὴν ἐκτεθεῖσαν ἐννοίαν, ὅχι δὲ καί, οὕτως εἰπεῖν, «ἀνταγωγὴν». — Ἄλλως τὸ ἄρθρ. 122 § 5 τοῦ ἀγγλικοῦ Ἑκλ. Κ., τὸ ὅποιον ἐπιτρέπει τὴν ὑπὸ τοῦ καθ' οὗ ἡ ἐνστάσις ἀσκησιν μᾶς τοιαύτης ἀνταγωγῆς (re-criminatory charge). Βλ. καὶ S t a u b e r, op. cit., σ. 82.

14. Ἐντὸς τῆς προθεσμίας αὐτῆς ὀφείλει ὁ αἰτῶν νὰ προσκομίσῃ εἰς

σμος ὑποβολή τῶν ἀποδεικτικῶν στοιχείων καθιστᾷ αὐτὰ ἀπαράδεκτα (ἄρθρ. 30 §§ 1 καὶ 3 Κ.Α.Ε.Δ.)<sup>16</sup>. Ὁ Κώδιξ δὲν περιέλαβε τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρ. 124 § 3 καὶ 125 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος, αἱ ὁποῖαι προέβλεπον τὴν κατὰ προαπόδειξιν ἐξέτασιν μαρτύρων<sup>17</sup>. Ἐξ ἄλλου, ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 30 § 2 τοῦ Κώδικος, ἡ ὁποία δὲν περιλαμβάνετο εἰς τὸν Ἐκλογικὸν Κώδικα, παρέχει εἰς τὸν εἰσηγητὴν εὐρείαν διακριτικὴν εὐχέρειαν κατὰ τὴν διαπίστωσιν τῆς ἀληθείας τῶν πραγματικῶν γεγονότων· κατὰ τὴν διάταξιν αὐτὴν ὁ εἰσηγητὴς «δύναται καὶ κατ' ἀπόκλισιν τῶν περὶ ἀποδείξεως διατάξεων νὰ διατάξῃ πᾶν ὅ,τι κατὰ τὴν κρίσιν του εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθείας τῶν πραγματικῶν γεγονότων».

Γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἂν ἡ ἐκπρόθεσμος προβολὴ τῶν ἰσχυρισμῶν τῶν διαδίκων καὶ ἡ ὑπ' αὐτῶν ἐκπρόθεσμος προσαγωγή

τὸν εἰσηγητὴν καὶ τὰ ἀποδεικνύοντα τὴν ἐνεργητικὴν νομιμοποίησίν του στοιχεῖα καὶ δὴ ὅτι οὗτος εἶναι ἐκλογεὺς ἐγγεγραμμένος εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους τῆς αὐτῆς ἐκλογικῆς περιφερείας (Ἐκλογ. 11/1964).

15. Ἐν Γαλλίᾳ (ἄρθρ. 35 § 2 ord. περὶ C.C.) τὰ ἀποδεικτικά μέσα πρέπει μὲν νὰ ἐπισυνάπτονται εἰς τὴν ἔνστασιν, τὸ C.C. ὅμως δύναται κατ' ἐξαίρεσιν νὰ παράσχωι προθεσμίαν πρὸς προσαγωγὴν τινῶν ἐξ αὐτῶν.

16. Αἱ διατάξεις αὗται ἐπαναλαμβάνουν τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 124 § 3 ἐδ. α' καὶ δ' τοῦ Ἐκλ. Κ., αἱ ὁποῖαι ὅμως ὠρίζον ὅτι οἱ διάδικοι ὠφείλουν νὰ προσκομίσουν τὰ ἀποδεικτικά στοιχεῖα πέντε τοῦλάχιστον πλήρεις ἡμέρας πρὸ τῆς συζήτησεως. Αἱ διατάξεις περιελήφθησαν μὲ διάφορον προθεσμίαν προσαγωγῆς τῶν ἀποδεικτικῶν στοιχείων καὶ εἰς τὸ Σχέδιόν μας (ἄρθρ. 31 §§ 1-2).— Αἱ διατάξεις καθιεροῦν ἐξαίρεσιν ἀπὸ τῆς ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 10 § 4 τοῦ Κώδικος θεσπιζομένης ἀρχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν «οἱ διάδικοι ὑποχρεοῦνται δέκα ἡμέρας πρὸ τῆς συζήτησεως νὰ καταθέσουν εἰς τὸν Γραμματεῖα τοῦ Δικαστηρίου ἐγγράφους προτάσεις περὶ τῶν ἰσχυρισμῶν των, ἐπισυνάπτοντες εἰς ταύτας καὶ ἅπαντα τὰ ἀποδεικτικά των ἐγγράφα».

17. Τὸ ὑπὸ τῶν διατάξεων αὐτῶν καθιερωθὲν προαποδεικτικὸν σύστημα ἐξετάσεως μαρτύρων διετήρησαν τόσον τὸ Σχέδιον τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς (ἄρθρ. 31-32) ὅσον καὶ τὸ Σχέδιόν μας (ἄρθρ. 31 § 1). Ἐν τούτοις, ἡ Ἀναθεωρητικὴ Ἐπιτροπὴ διὰ ψήφων 4 κατὰ 3 (Κοινοτομίας, Κοινοτομίας καὶ Ράϊκος) ἀπεφάσισε τὴν μὴ καθιέρωσιν τοῦ συστήματος αὐτοῦ.

τῶν ἀποδεικτικῶν μέσων συνεπάγονται τὸ ἀπαράδεκτον τῶν ἰσχυρισμῶν καὶ τῶν ἀποδεικτικῶν μέσων καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ μὴ τήρησις τῆς προθεσμίας εἶναι δεδικαιολογημένη. Τὸ Ἐκλογοδικεῖον ἡσχολήθη μὲ τὸ ζήτημα τοῦ παραδεκτοῦ τῶν ἐκπροθέσμως προσαγομένων ἀποδεικτικῶν μέσων πρὸ τοῦ Ν.Δ. 4274/1962, εἰς τὸ ὁποῖον (ἄρθρ. 79 § 8, 80 § 3) διὰ πρώτην φοράν περιελήφθησαν αἱ διατάξεις περὶ τοῦ ἀπαραδέκτου τῶν ἐκπροθέσμως προβαλλομένων ἰσχυρισμῶν καὶ τῶν ἐκπροθέσμως προσκομιζομένων ἀποδεικτικῶν μέσων. Τὸ Δικαστήριον <sup>18</sup> ἐδέχθη, ὅτι οἱ διάδικοι ὤφειλον νὰ παράδωσούν εἰς τὸν εἰσηγητὴν τὰ ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα τὸ βραδύτερον ὅκτῳ ἡμέρας πρὸ τῆς δικασίμου (ἄρθρ. 7 § Ν.Δ. 2202, ὡς ἀντικατεστάσθη δι' ἄρθρ. 1 § 4 Ν. 3465) «ἐπὶ ποινῇ ἀποκλεισμοῦ τῆς βραδυτέρας προσαγωγῆς αὐτῶν, μόνον δ' ἐν περιπτώσει ἐπικαλουμένης ἀδυναμίας των πρὸς τοῦτο, ἔνεκεν ὑφισταμένης ἀπαγορευτικῆς τινος διατάξεως, δύνανται οὗτοι νὰ ἐπικαλεσθῶσι, πάντως πρὸ τοῦ ὡς ἄνω κατωτάτου χρονικοῦ ὁρίου, τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Δικαστηρίου, ἔχοντος τὴν εὐχέριαν νὰ διατάξῃ τὴν περαιτέρω περισυλλογὴν ἀποδεικτικῶν στοιχείων διὰ προδικαστικῆς ἀποφάσεως». Νομίζομεν, ὅτι καὶ μετὰ τὸ Ν.Δ. 4274 ἰσχύει ἡ ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς τοῦ Ἐκλογοδικείου ἀναγνωρισθεῖσα ἐξαίρεσις, ἡ ὁποία πρέπει νὰ γενικευθῇ ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ὅτι αἱ προθεσμῖαι προβολῆς τῶν ἰσχυρισμῶν καὶ προσαγωγῆς τῶν ἀποδεικτικῶν μέσων ἀναστέλλονται μέχρι τῆς ἐπ' ἀκροατηρίου συζητήσεως τῆς αἰτήσεως εἰς τὴν περίπτωσιν ἀνωτέρας βίας. Εἶναι προδήλως καὶ ἐν προκειμένῳ ἐπιβεβλημένη καὶ δεδικαιολογημένη ἡ ἀνάλογος ἐφαρμογὴ τῆς γενικῆς ἀρχῆς τοῦ δικαίου (ἄρθρ. 255 § 1 Α.Κ.), κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ προθεσμία ἀσκήσεως ἐνὸς δικαιώματος ἀναστέλλεται διὰ λόγους ἀνωτέρας βίας <sup>19</sup>.

18. Ἀπόφ. 1/1956.— Βλ. σχετικῶς καὶ Β α μ β έ τ σ ο υ, ορ. cit., Ν. Δίκ. ΙΒ', σ. 484, ἀριθ. 6, σημ. 24.

19. Πρβλ. τὴν εἰς τὰ «Πορίσματα Νομολογίας τοῦ Σ.τ.Ε. 1929-1959», 1962, σ. 196 παρατιθεμένην νομολογίαν τοῦ Σ.τ.Ε., ἡ ὁποία ἀναγνωρίζει τὴν



3.— Μετὰ τὴν πάροδον τῶν ἐκτεθεισῶν προθεσμιῶν προβολῆς τῶν ἰσχυρισμῶν τῶν διαδίκων καὶ προσαγωγῆς τῶν ἀποδεικτικῶν μέσων, ὁ εἰσηγητὴς συντάσσει ἔκθεσιν, τόσον ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ νομικοῦ μέρους τῆς ὑποθέσεως (ἄρθρ. 11 § 1 Κ.Α.Ε.Δ.). Ἡ ἔκθεσις κατατίθεται πέντε ἡμέρας πρὸ τῆς συζητήσεως εἰς τὴν Γραμματείαν τοῦ Δικαστηρίου, αὐτῆς δὲ δύνανται νὰ λάβουν γνῶσιν οἱ διάδικοι· ἡ μὴ ἐμπρόθεσμος κατάθεσις τῆς ἐκθέσεως εἶναι λόγος ἀναβολῆς τῆς συζητήσεως κατόπιν αἰτήσεως τῶν διαδίκων (ἄρθρ. 11 § 3 Κ.Α.Ε.Δ.)<sup>20</sup>. Ὁ εἰσηγητὴς ἐπιστρέφει τὴν δικογραφίαν εἰς τὴν Γραμματείαν τοῦ Δικαστηρίου κατὰ τὴν κατάθεσιν τῆς ἐκθέσεώς του (ἄρθρ. 4 § 4 Ε.Κ.Α.Ε.Δ.).

§ 8.— Αἱ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΚΤΟΥ ΤΗΣ ΑἴΤΗΣΕΩΣ  
ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥΣ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

Αἱ προϋποθέσεις τοῦ παραδεκτοῦ τῆς αἰτήσεως κατὰ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν εἶναι τέσσαρες καὶ δὴ 1) ἡ ἐγκυρότης τοῦ δικογράφου τῆς αἰτήσεως, 2) ἡ νομιμοποίησις τοῦ αἰτοῦντος, 3) ἡ νομότυπος ὑποβολὴ τῆς αἰτήσεως καὶ 4) ἡ ἐμπρόθεσμος ἄσκησις αὐτῆς<sup>1</sup>.

ἀρχὴν τῆς λόγῳ ἀνωτέρας βίας παραβιάσεως τῆς ἀνατρεπτικῆς προθεσμίας.

20. Ἄρθρ. 32 τοῦ Σχεδίου μας: «Ἡ ἔκθεσις τοῦ εἰσηγητοῦ πρέπει νὰ κατατίθεται εἰς τὴν γραμματείαν τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου τρεῖς τοῦλάχιστον πλήρεις ἡμέρας πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς συζητήσεως. Ἡ μὴ κατάθεσις τῆς εἰσηγήσεως ἐντὸς τῆς προθεσμίας αὐτῆς ἀποτελεῖ λόγον ἀναβολῆς τῆς συζητήσεως, διατασσομένης ὑπὸ τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου κατ' αἴτησιν τοῦ εἰσηγητοῦ ἢ οἰουδήποτε διαδίκου».

1. Τὸ ἄρθρ. 126 § 3 ἐδ. β' Ἑκλ. Κ. διέκρινε μεταξὺ τοῦ παραδεκτοῦ καὶ τοῦ «ἐμπρόθεσμου» τῆς ἐνστάσεως καὶ τοῦ «παραδεκτοῦ» τῶν προβαλλομένων λόγων. Ἡ διάκρισις αὕτη δὲν εἶναι ἐπιστημονικῶς ὀρθή, διότι τόσον ἡ ἐμπρόθεσμος ἄσκησις τῆς ἐνστάσεως ὅσον καὶ τὸ παραδεκτὸν τῶν προβαλλομένων λόγων ἀποτελοῦν προδήλως προϋποθέσεις τοῦ «παραδεκτοῦ» τῆς ἐνστάσεως. Τὸ αὐτὸ γίνεται δεκτὸν καὶ προκειμένου περὶ τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε. καὶ οἰουδήποτε ἄλλου ἐνδίκου μέσου. Διάφορος ἦτο ἡ διατύπωσις τοῦ ἄρθρ. 8 τοῦ Ν. Γ'ΛΝΕ' καὶ Ν.Δ. 2202, κατὰ τὸ ὁποῖον

1. Ἡ ἐγκυρότης τοῦ δικογράφου τῆς αἰτήσεως.— Τὸ δικόγραφον τῆς αἰτήσεως εἶναι ἔγκυρον, ὅταν φέρῃ τὰ ἀκόλουθα στοιχεῖα:

α) Ἐκ τοῦ δικογράφου τῆς αἰτήσεως πρέπει νὰ προκύπτῃ σαφῶς καὶ ἀναμφιβόλως, ὅτι αὕτη ἀπευθύνεται ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου. Δὲν ἀπαιτεῖται ὅπωςδῆποτε ἡ χρῆσις τοῦ ὅρου «Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον», ἀλλὰ δύναται νὰ χρησιμοποιῇται καὶ οἷοσδῆποτε ἄλλος σχετικὸς ὅρος ἢ φράσις, ὅπως, π.χ. «ἐνώπιον τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρ. 100 τοῦ Συντάγματος Δικαστηρίου» ἢ «ἐνώπιον τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου» ἢ «ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου». Δὲν εἶναι ὡσαύτως ἀπαραίτητος ἡ χρῆσις τοῦ ὅρου «αἵτησις» ἢ «ἐνστάσις». Ἡ ἐσφαλμένη ὀνομασία τοῦ Δικαστηρίου καὶ τοῦ δικογράφου δὲν συνεπάγεται τὴν ἀκυρότητα αὐτοῦ, ὅταν ἐκ τοῦ περιεχομένου του συνάγεται σαφῶς ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καὶ τοῦ Κώδικος προβλεπομένου ἐνδίκου μέσου κατὰ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν.

β) Ἡ αἵτησις πρέπει, κατὰ τὸ ἄρθρ. 9 § 1 τοῦ Κώδικος, ν' ἀναφέρῃ: αα) τὸ ὄνομα, πατρώνυμον, ἐπώνυμον, ἐπάγγελμα καὶ τὴν ἀκριβῆ διεύθυνσιν τοῦ αἰτοῦντος<sup>2</sup> καὶ τῶν λοιπῶν, γνωστῶν εἰς αὐτόν, διαδίκων· ββ) ἀκριβῆ περιγραφὴν τῆς ὑποθέ-

τὸ Ἐκλογ. ἐζήταζεν, «ἂν ἡ ὑποβολὴ τῶν ἐνστάσεων ἐγένετο ἐμπροθέσμως καὶ ἐγκύρως».— Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 31 § 1 τοῦ Κ.Α.Ε.Δ. (ἄρθρ. 33 § 1 τοῦ Σχεδίου μας) ὁμιλεῖ ὁρθῶς περὶ τοῦ «παραδεκτοῦ τῆς αἰτήσεως».

2. Τὸ ἄρθρ. 120 § 4 ἐδ. α' Ἐκλ. Κ. ὥριζε μόνον, ὅτι «ἡ ἐνστάσις δέον νὰ περιλαμβάνῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς κατοικίας τοῦ ἐνισταμένου». Εἶναι ὅμως αὐτονόητον ὅτι αὕτη ἔπρεπε ν' ἀναγράφῃ καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ ἐν τῇ κειμένῳ ἀναφερόμενα στοιχεῖα, τὰ ὅποια ἀποδεικνύουν τὴν ταυτότητα τοῦ ἐνισταμένου.— Οὕτω ρητῶς ἐν Γαλλίᾳ τὸ ἄρθρ. 35 § 1 ord. περί C.C., ἐνστάσις δὲ μὴ πληροῦσα τοὺς ὅρους τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ θεωρεῖται ὡς ἀπαράδεκτος (βλ. ἀποφ. n<sup>ο</sup> 58-68/126 τῆς 5-1-1959 C.C.P., ἐν Recueil des Décisions du C.C. et de la C.C.P. 1958-1959, σ. 109, Philip, Le contentieux des élections aux assemblées politiques françaises, σ. 125, σημ. 5).

σεως, περί τῆς ὁποίας καλεῖται ν' ἀποφανθῇ· τὸ Δικαστήριον· γγ) σαφῇ ἔκθεσιν τῶν γεγονότων, τὰ ὅποια θεμελιοῦν κατὰ τὸ δίκαιον τὴν σχέσιν καὶ δικαιολογοῦν τὴν νομιμοποίησιν τοῦ αἰτοῦντος· καὶ δδ) τὴν ὑπογραφὴν τοῦ αἰτοῦντος ἢ τοῦ πληρεξουσίου αὐτοῦ δικηγόρου. Ἐν προκειμένῳ ἐφαρμόζονται τὰ ἄρθρ. 119 § 3, 120 καὶ 121 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας (ἄρθρ. 9 § 2 Κ.Α.Ε.Δ.). Ἐφ' ὅσον ὁ αἰτῶν ἢ ὁ ὑπογράφων δικηγόρος δὲν εἶναι κάτοικοι Ἀθηνῶν, διὰ τοῦ δικογράφου τῆς αἰτήσεως ἢ δι' εἰδικῆς δηλώσεως κατατιθεμένης εἰς τὴν Γραμματεῖαν τοῦ Δικαστηρίου διορίζεται ἀντίκλητος ἐν Ἀθήναις· εἰς τὴν περίπτωσιν παραλείψεως διορισμοῦ ἀντικλήτου ἡ διαδικασία χωρεῖ καὶ ἄνευ τῶν πρὸς τὸν αἰτοῦντα προβλεπομένων κοινοποιήσεων (ἄρθρ. 9 § 3 Κ.Α.Ε.Δ.). Ὅταν ἡ αἵτησις ὑπογράφεται ὑπὸ πληρεξουσίου δικηγόρου, δὲν ἀπαιτεῖται, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ προῖσχῦσαν δίκαιον<sup>3</sup> ἢ μετ' αὐτῆς συνυποβολῇ τοῦ πληρεξουσίου· διότι, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 15 § 1 ἐδ. α' τοῦ Κώδικος, «διὰ πράξεις τῆς προδικασίας καὶ μέχρι τῆς ἐπ' ἀκροατηρίου συζητήσεως θεωρεῖται ὑπάρχουσα πληρεξουσιότης». Ἐὰν εἰς τὴν αἵτησιν ὑπάρχουν τυπικαὶ παραλείξεις δυνάμεναι νὰ συμπληρωθοῦν, ὁ ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως εἰσηγητὴς δύναται νὰ καλέσῃ τὸν αἰτοῦντα πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐλλείψεων (ἄρθρ. 9 § 4 Κ.Α.Ε.Δ.).

Εἶναι αὐτονόητον ὅτι ἡ αἵτησις δύναται νὰ ὑποβάλλεται

3. Ἄρθρ. 120 § 3 Ἐκλ. Κ., ἐπαναλαβὸν τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 7 § 5 Ν.Δ. 2202, προστεθεῖσαν δι' ἄρθρ. 1 § 4 ἐδ. β' Ν. 3465.— Πρὸ τοῦ Ν. 3465 ἦτο ἀμφίβολον τὸ ζήτημα τοῦ κύρους τῆς ἐνστάσεως, ὑπογεγραμμένης ὑπὸ πληρεξουσίου δικηγόρου, ἐν τῇ περιπτώσει μὴ ἐπισυνάψεως εἰς αὐτὴν ἀντιγράφου τοῦ πληρεξουσίου ἢ μὴ παραστάσεως τοῦ ἐνισταμένου κατὰ τὴν ἐπ' ἀκροατηρίου διαδικασίαν. Τὸ Ἐκλογ. (7/1932, 26/1953) ἐθεώρησε τὴν ἐνστασιν ὡς ἄκυρον ἐλλείψει νομιμοποιήσεως κατ' ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρ. 92 Πολ. Δικ., «ὅπερ δέον νὰ θεωρηθῇ ἔχον ἐφαρμογὴν καὶ ἐπὶ τῆς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τούτου διαδικασίας, ἐφ' ὅσον τὸ θέμα δὲν ρυθμίζεται ἄλλως ἐν τῷ εἰδικῷ νόμῳ» (ἀντίθετος ὁ Β α μ β ε τ σ ο ς, ὁρ. cit., Θ. ΕΔ', σ. 411 § 9). Τὸ Ἐκλογ. ἐπανειλημμένως ἀπέρριψεν ἐνστάσεις κατ' ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως (βλ. ἀποφ. 1, 17, 18, 32, 34/1956).

σεως, περί τῆς ὁποίας καλεῖται ν' ἀποφανθῇ· τὸ Δικαστήριον· γγ) σαφῇ ἔκθεσιν τῶν γεγονότων, τὰ ὅποια θεμελιοῦν κατὰ τὸ δίκαιον τὴν σχέσιν καὶ δικαιολογοῦν τὴν νομιμοποίησιν τοῦ αἰτοῦντος· καὶ δδ) τὴν ὑπογραφὴν τοῦ αἰτοῦντος ἢ τοῦ πληρεξουσίου αὐτοῦ δικηγόρου. Ἐν προκειμένῳ ἐφαρμόζονται τὰ ἄρθρ. 119 § 3, 120 καὶ 121 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας (ἄρθρ. 9 § 2 Κ.Α.Ε.Δ.). Ἐφ' ὅσον ὁ αἰτῶν ἢ ὁ ὑπογράφων δικηγόρος δὲν εἶναι κάτοικοι Ἀθηνῶν, διὰ τοῦ δικογράφου τῆς αἰτήσεως ἢ δι' εἰδικῆς δηλώσεως κατατιθεμένης εἰς τὴν Γραμματεῖαν τοῦ Δικαστηρίου διορίζεται ἀντίκλητος ἐν Ἀθήναις· εἰς τὴν περίπτωσιν παραλείψεως διορισμοῦ ἀντικλήτου ἡ διαδικασία χωρεῖ καὶ ἄνευ τῶν πρὸς τὸν αἰτοῦντα προβλεπομένων κοινοποιήσεων (ἄρθρ. 9 § 3 Κ.Α.Ε.Δ.). Ὅταν ἡ αἵτησις ὑπογράφεται ὑπὸ πληρεξουσίου δικηγόρου, δὲν ἀπαιτεῖται, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ προϊσχῶσαν δίκαιον<sup>3</sup> ἢ μετ' αὐτῆς συνυποβολὴ τοῦ πληρεξουσίου· διότι, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 15 § 1 ἐδ. α' τοῦ Κώδικος, «διὰ πράξεις τῆς προδικασίας καὶ μέχρι τῆς ἐπ' ἀκροατηρίου συζητήσεως θεωρεῖται ὑπάρχουσα πληρεξουσιότης». Ἐὰν εἰς τὴν αἵτησιν ὑπάρχουν τυπικαὶ παραλείξεις δυνάμεναι νὰ συμπληρωθοῦν, ὁ ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως εἰσηγητῆς δύναται νὰ καλέσῃ τὸν αἰτοῦντα πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐλλείψεων (ἄρθρ. 9 § 4 Κ.Α.Ε.Δ.).

Εἶναι αὐτονόητον ὅτι ἡ αἵτησις δύναται νὰ ὑποβάλλεται

3. Ἄρθρ. 120 § 3 Ἐκλ. Κ., ἐπαναλαβὸν τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 7 § 5 Ν.Δ. 2202, προστεθεῖσαν δι' ἄρθρ. 1 § 4 ἐδ. β' Ν. 3465.— Πρὸ τοῦ Ν. 3465 ἦτο ἀμφίβολον τὸ ζήτημα τοῦ κύρους τῆς ἐνστάσεως, ὑπογεγραμμένης ὑπὸ πληρεξουσίου δικηγόρου, ἐν τῇ περιπτώσει μὴ ἐπισυνάψεως εἰς αὐτὴν ἀντιγράφου τοῦ πληρεξουσίου ἢ μὴ παραστάσεως τοῦ ἐνισταμένου κατὰ τὴν ἐπ' ἀκροατηρίου διαδικασίαν. Τὸ Ἐκλογ. (7/1932, 26/1953) ἐθεώρησε τὴν ἐνστασιν ὡς ἄκυρον ἐλλείψει νομιμοποιήσεως κατ' ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρ. 92 Πολ. Δικ., «ὅπερ δέον νὰ θεωρηθῇ ἔχον ἐφαρμογὴν καὶ ἐπὶ τῆς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τούτου διαδικασίας, ἐφ' ὅσον τὸ θέμα δὲν ρυθμίζεται ἄλλως ἐν τῷ εἰδικῷ νόμῳ» (ἀντίθετος ὁ Β α μ β έ τ σ ο ς, ὁρ. cit., Θ. ΞΔ', σ. 411 § 9). Τὸ Ἐκλογ. ἐπανειλημμένως ἀπέρριψεν ἐνστάσεις κατ' ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως (βλ. ἀποφ. 1, 17, 18, 32, 34/1956).

ὑπὸ πλειόνων προσώπων (ἐνεργητικὴ ὁμοδικία). Τοῦτο συνήγετο ἐμμέσως καὶ ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 120 § 4 ἐδ. γ' τοῦ Ἑκλογ. Κώδικος, ἡ ὁποία ἐπέτασσε τὸν διορισμὸν ἀντικλήτου εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Ἡ ἀπόφασις 1/1975 (σκέψις 1η) τοῦ Ἑκλογοδικείου ἔκρινεν ὀρθῶς, ὅτι παραδεκτῶς ἀσκεῖται ἡ ἐνστάσις ὑπὸ πλειόνων προσώπων διὰ κοινοῦ δικογράφου, διότι ταῦτα συνδέονται «διὰ τοῦ δεσμοῦ τῆς ὁμοδικίας, καθ' ὅσον στηρίζουσι ταύτην ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἱστορικῆς καὶ νομικῆς αἰτίας».

γ) Ἡ αἵτησις πρέπει νὰ στρέφεται κατὰ τῆς περὶ ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν μιᾶς ἐκλογικῆς περιφερείας ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου<sup>4</sup>, ἐξ οὗ δικαιοδογεῖται τυπικῶς ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτῆς ὡς «ἐνδίκου μέσου»<sup>5</sup> ὑπὸ τὴν στενὴν ἐννοίαν. Δὲν εἶναι ἀναγκαῖα ἡ μνεία τοῦ ἀριθμοῦ τῆς περὶ ἀνακηρύξεως ἀποφάσεως· τὸ δικόγραφον εἶναι ἔγκυρον, ἂν ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ συνάγεται κατὰ τρόπον ἀναμφίβολον ἡ ἐκλογή, κατὰ τοῦ κύρους τῆς ὁποίας ἀπευθύνεται ἡ αἵ-

4. Ἄρθρ. 119 § 2 ἐδ. α' Ἑκλ. Κ. (ἄρθρ. 75 § 2 ἐδ. α' Ν.Δ. 4274): «Ἡ ἐνστάσις κατὰ τοῦ κύρους βουλευτικῆς ἐκλογῆς στρέφεται κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν τοιούτων ἐν ὠρισμένῃ ἐκλογικῇ περιφερείᾳ». — Ὁ Κ.Α.Ε.Δ. δὲν περιέλαβεν ἀνάλογον διάταξιν. Ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 25 § 1 αὐτοῦ συνάγεται ἐμμέσως, ὅτι ἡ αἵτησις πρέπει νὰ στρέφεται κατὰ τῆς ἀποφάσεως περὶ ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν. Τὸ ἄρθρ. 24 § 2 τοῦ Σχεδίου μας ὥριζε τὰ ἐξῆς: «Ἡ ἐνστάσις στρέφεται κατὰ τῆς ἀποφάσεως περὶ ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν ἐν ὠρισμένῃ ἐκλογικῇ περιφερείᾳ. Εἰς τὴν περίπτωσιν ἐφαρμογῆς ἀναλογικοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος μετὰ πλειόνων κατανομῶν ἡ ἐνστάσις πρέπει νὰ στρέφεται καὶ κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἐκλογικοῦ ὀργάνου, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ἐνδεχομένως κατὰ νόμον ἢ καθ' ἧς αὕτη ἀπόφασις περὶ ἀνακηρύξεως, ὡς καὶ κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν εἰς ἄλλην ἢ ἄλλας ἐκλογικὰς περιφερείας, ἡ ὁποία θίγεται ἀναγκαίως ἐκ τῆς δι' αὐτῆς διωκομένης ἀνακηρύξεως βουλευτῶν».

5. Οὕτως αἱ Ἑκλογ. 2, 7, 8/1962 («τὸ ἐνδίκον μέσον τῆς ἐνστάσεως ἐνώπιον τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντ. Εἰδ. Δικ.»). — Βλ. περὶ τοῦ τοιούτου χαρακτηρισμοῦ καὶ τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε. Δένδρια, op. cit., τ. III, σ. 262· Θ. Τάτσοῦ, op. cit., τ. III, σ. 275 ἐπ.

τησις<sup>6</sup>. Τὸ Ἐκλογοδικεῖον<sup>7</sup> ὁρθῶς ἐνομολόγησεν, ὅτι δὲν ἦτο ἀπαράδεκτος ἡ ἔνστασις, ἡ ὁποία δὲν προσέβαλεν ἰδιαίτερώς τὴν περὶ ἀνακηρύξεως τοῦ παρεμβαίνοντος βουλευτοῦ ἐκ τῆς δευτέρας κατανομῆς ἀπόφασιν, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι «ἡ ἔνστασις, βάλλουσα κατὰ τῆς ἐκλογῆς ἐν τῇ περιφερείᾳ... καὶ διὰ πλημμελείας περὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐκλογῆς ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ, λογίζεται στρεφομένη τόσον κατὰ τῆς ἐκ πρώτης, ὅσον καὶ τῆς ἐκ δευτέρας κατανομῆς τῶν ἐδρῶν ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἐκ τῆς ρηθείσης ἐκλογικῆς περιφερείας, ἐφ' ὅσον κατὰ νόμον ἡ δευτέρα κατανομή τῶν ἐδρῶν βασιζέται εἰς τὰ ἀριθμητικὰ δεδομένα τῆς πρώτης». Ἡ αἵτησις πρέπει μὲν κατὰ νόμον ν' ἀναφέρεται μόνον εἰς τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς μιᾶς ὠρισμένης ἐκλογικῆς περιφερείας, ἀλλ' αὕτη δύναται, νομίζομεν, νὰ προσβάλλῃ παραδεκτῶς τὴν ἀνακήρυξιν τῶν βουλευτῶν τῆς περιφερείας αὐτῆς, διὰ διαφόρους νομίμους λόγους, π.χ. τὴν ἀνακήρυξιν ἐνὸς βουλευτοῦ δι' ἑλλειψιν προσόντων καὶ τὴν ἀνακήρυξιν ἐνὸς ἄλλου δι' ἐκλογικὰς παραβάσεις. Μὲ ἄλλας λέξεις, ἡ προσβάλλουσα τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς πλειόνων βουλευτῶν τῆς αὐτῆς ἐκλογικῆς περιφε-

6. Ἐκλογ. 17/1962, σκέψις 6η: «Ἐπειδὴ ἐν ταῖς ἐνστάσεσι ταύταις δὲν μνημονεύονται εἰδικώτερον αἱ ἀποφάσεις τῶν οἰκείων πρωτοδικείων, δι' ὧν κατὰ τὰ ἄρθρ. 129 ἐπ. τοῦ ἐκλ. ν. ἐνεργεῖται ἡ ἀνακήρυξις τῶν ἐπιτυχόντων κατὰ τὰς ἐκλογὰς βουλευτῶν (τακτικῶν καὶ ἀναπληρωματικῶν). Ἀλλ' ἡ παράλειψις αὕτη δὲν ἐπάγεται ἀπαράδεκτον τῶν εἰσαγωγικῶν δικογράφων τῶν ἐνστάσεων, αἵτινες προσδιορίζουσι κατὰ τὰ λοιπά, ὡς ἐν προκειμένῳ, τὰς περὶ ὧν ἡ ἀμφισβήτησις ἐκλογὴν καὶ ἐκλογικὴν περιφέρειαν, ἐφ' ὅσον, ἄλλωστε, τὰ ἐκλογικὰ ἔγγραφα μετὰ δύο ἀντιγράφων τῆς ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸν κύριον φάκελλον τῶν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου φερομένων πρὸς ἐκδίκασιν ἐνστάσεων, ἀποστέλλονται, μερίμνη τῆς διοικήσεως, κατὰ τὸ ἄρθρ. 4 ἐδ. 2 καὶ 3 ν.δ. 2202/1952, ὑπὸ τοῦ οἰκείου εἰσαγγελέως εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἑσωτερικῶν, ὅπερ τὸ μὲν ἐν τῶν ἀντιγράφων τῆς ἀποφάσεως παραπέμπει εἰς τὴν Βουλὴν, τὸ δὲ ἕτερον μετὰ τῶν ἐνστάσεων καὶ τῶν λοιπῶν ἐκλογικῶν ἔγγραφων παραπέμπει, ἄνευ ἀναβολῆς, εἰς τὸ Σ.τ.Ε. ἐπὶ τῷ τέλει, ἵνα αἱ καθ' ὧν αἱ ἐνστάσεις ἐκλογαὶ ἐξελεγχθῶσιν καὶ ἐκδικασθῶσιν ὑπὸ τοῦ Εἰδ. Δικ.».

7. Ἀπόφ. 87/1962, σκέψις 4η.

ρείας αίτησις δὲν ἀπαιτεῖται νὰ ἐρείδεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς ιστορικῆς καὶ νομικῆς βάσεως.

Ἀμφίβουλον εἶναι τὸ ζήτημα, ἂν εἶναι παραδεκτὴ ἡ πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ ἀνακηρύξεως ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου ἀσκουμένη αίτησις. Ἡ παλαιότερα νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου<sup>7α</sup> ἔλυσε τὸ ζήτημα αὐτὸ καταφατικῶς<sup>7β</sup>. Ἀντιθέτως, αἱ ἀποφάσεις 37 (σκέψις 3η) καὶ 42 (σκέψις 1η) τοῦ 1975 τοῦ Δικαστηρίου ἐδέχθησαν κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρ. 120 § 1 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 25 § 1 Κ.Α.Ε.Δ.), ὅτι ἡ ἔνστασις ἀσκεῖται παραδεκτῶς μόνον μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς περὶ ἀνακηρύξεως τῶν ἐκλεγέντων ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου καὶ ἐν περιπτώσει ἐφαρμογῆς ἀναλογικοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος προβλέποντος πλείονας κατανομὰς ἐδρῶν μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου, διὰ τῆς ὁποίας συνεπληρώθη ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐδρῶν τῆς οἰκείας ἐκλογικῆς περιφέρειας. Θεωροῦμεν ὀρθότεραν μᾶλλον τὴν ἀντίθετον ἄποψιν, ὑπὲρ τῆς ὁποίας συνηγορεῖ τὸ γεγονός ὅτι ἡ αίτησις (ἐνστασις) στρέφεται κατ' οὐσίαν κατὰ τοῦ κύρους τῆς «ἐκλογῆς» καὶ ὄχι κατὰ τῆς περὶ ἀνακηρύξεως ἀποφάσεως, ἡ ὁποία ἔχει ἀναγνωριστικὸν καὶ ὄχι δημιουργικὸν χαρακτῆρα. Αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 120 § 1 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος μᾶλλον καθώριζον μόνον τὴν

7α. Τὸ Ν.Δ. τῆς 21-11-1920 «περὶ ἐξελέγξεως τοῦ κύρους τῆς γενομένης ψηφοφορίας τῶν ἐν ἐκστρατεία ἀξιωματικῶν κλπ.» ὥρισεν, ὅτι ἡ ἐκδίκασις τῶν ἐκλογῶν τοῦ μετώπου τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης ἔπρεπε νὰ γίνῃ πρὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ἐπιτυχόντων βουλευτῶν. Τὸ κύρος τοῦ ἐν λόγῳ Δ/τος προσεβλήθη ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογ. (5, 7/1920), τὸ ὁποῖον ἐθεώρησεν αὐτὸ σύμφωνον πρὸς τὸ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντ., μετὰ τὴν σκέψιν ὅτι τὸ ἄρθρον αὐτὸ «ἐπαφίησιν εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν τὸν προσδιορισμὸν τοῦ τρόπου τῆς ἐκδικάσεως γενικῶς εἴτε τῆς ὅλης ἐκλογικῆς περιφέρειας εἴτε τινῶν τμημάτων αὐτῆς καὶ δὴ εἴτε κατὰ τὸ στάδιον τὸ μεταξὺ τῆς λήξεως τῆς ψηφοφορίας καὶ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ἐπιτυχόντων ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων Πρωτοδικείων εἴτε μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν, μὴ ἀπαιτοῦν ἵνα προηγηθῇ ἡ ἀνακήρυξις αὐτῆς...».

7β. Ἀντίθετος φαίνεται ὁ Βαμβέτσος, *op. cit.*, Ν. Δίκ. ΙΗ', σ. 477.

ἀφετηρίαν τῆς προθεσμίας τῆς ἐνστάσεως καὶ δὲν ἀπηγόρευον τὴν πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ ἀνακηρύξεως ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου ἄσκησιν τῆς ἐνστάσεως. Ὑπὲρ τῆς ἀπόψεώς μας συνηγορεῖ καὶ ἡ νέα διατύπωσις τοῦ ἄρθρ. 25 § 1 τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου (ἄρθρ. 25 § 1 τοῦ Σχεδίου μας), εἰς τὸ ὁποῖον δὲν περιελήφθη ἡ φράσις τοῦ ἄρθρ. 12) § 1 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος «...ἀσκεῖται δὲ πάντοτε μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν...». Ἡ ἐνταῦθα ὑποστηριζομένη λύσις τοῦ ζητήματος εἶναι ἐπιβεβλημένη καὶ ἐν ὄψει τῆς βραχυτάτης προθεσμίας τῆς αἰτήσεως καὶ τῆς θεσπιζομένης ἀφετηρίας αὐτῆς (δημοσίευσις καὶ ὄχι ἐπίδοσις τῆς ἀποφάσεως). Ἐὰν ὁ ὑποψήφιος, κατὰ τοῦ ὁποίου στρέφεται μία τοιαύτη αἵτησις, δὲν ἀνακηρυχθῇ τελικῶς βουλευτὴς ἢ ἀναπληρωματικὸς, αὕτη ἀπορρίπτεται ὡς ἀπαράδεκτος ἐλλείψει, οὕτως εἰπεῖν, παθητικῆς νομιμοποιήσεως.

Ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ προῖσχύσαντος δικαίου (Ν. Γ'ΛΝΕ', Ν Δ 2202) ἦτο ἀμφίβολον τὸ ζήτημα, ἂν ἦτο ἐπιτρεπτή ἡ ἐν τῷ αὐτῷ δικογράφῳ ἔνωσις ἐνστάσεων στρεφομένων κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς πλειόνων ἢ καὶ ὅλων τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν. Ἡ παγία νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου<sup>8</sup> ἔλυσε ἀρ-

8. Ἀποφ. 33/1950 (σκέψις 6η), κρίνασα ἔνστασιν κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς δύο ἐκλογ. περιφερειῶν καὶ δεχθεῖσα αὐτὴν τύποις μόνον ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῆς μιᾶς ἐκλογ. περιφέρειας καὶ ἀπορρίψασα αὐτὴν ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῆς ἐτέρας ἐκλογ. περιφέρειας λόγω μὴ ἐμπροθέσμου ἐπιδόσεώς της εἰς τὸν ἀρμόδιον Εἰσαγγελέα 35/1951 (σκέψις 2α), ἀπορρίψασα τὴν κατὰ τῶν περὶ ἀνακηρύξεως τῶν βουλευτῶν τῆς β' κατανομῆς ἀποφάσεων ὅλων τῶν Ἐφετειῶν τοῦ Κράτους ὑποβληθεῖσαν καὶ εἰς τὸν Εἰσαγγελέα τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετῶν ἐπιδοθεῖσαν ἔνστασιν ὡς ἀπαράδεκτον προκειμένου περὶ τοῦ Ἐφετείου Ἀθηνῶν ἔνεκα ἐμπροθέσμου ἀσκήσεως, καθ' ὅσον δὲ ἀφεώρα τὰ λοιπὰ Ἐφετεῖα λόγω τῆς μὴ ἐμπροθέσμου ἐπιδόσεως εἰς τὸν Εἰσαγγελέα ἐκάστου ἐξ αὐτῶν 5-7/1956 (σκέψις 1η), δεχθεῖσαι τύποις τὴν ἔνστασιν μόνον ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῆς μιᾶς ἐκλογ. περιφέρειας καὶ θεωρήσασαι αὐτὴν ὡς ἀπαράδεκτον ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν λοιπῶν ἐκλογ. περιφερειῶν ἔνεκα τῆς μὴ τηρήσεως τῶν διατυπώσεων τοῦ ἄρθρου 4 τοῦ Ν.Δ. 2202/1958.—Ἐνστάσιν κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς ὅλων τῶν ἐκλογ. περιφερειῶν



χικῶς τὸ ζήτημα ὀρθῶς ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι τὸ δικόγραφον ἦτο μὲν ἔγκυρον ὡς τοιοῦτο, διὰ τὸ παραδεκτὸν ὅμως ἐκάστης τῶν ἐν αὐτῇ ἡνωμένων ἐνστάσεων ἔπρεπε νὰ τηρηθῇ ἡ περαιτέρω νόμιμος προδικασία, δηλαδή ἐκάστη τούτων ἔπρεπε νὰ ἐπιδίδεται ἐμπροθέσμῳ εἰς τὸν Εἰσαγγελέα τῆς οἰκείας ἐκλογικῆς περιφερείας<sup>9</sup>. Ἀντιθέτως ἔλυσε τὸ ζήτημα τὸ Ἐκλογοδικεῖον τοῦ 1962<sup>10</sup>, δεχθὲν ὅτι «κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἄρθρ. 4 τοῦ Ν.Δ. 2202/1952... ὡς ἐκ τοῦ αὐτοτελοῦς ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφερείας, κεχωρισμένως δέον κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς ταύτης ν' ἀσκήται ἡ παρεχομένη ἐνστασις εἰς τὸν ἔχοντα ἔννομον συμφέρον ὑποψήφιον βουλευτὴν ἢ ἐκλογέα ταύτης, ἀπαγορευομένης τῆς ἐνώσεως ἐν τῷ αὐτῷ δικογράφῳ πλειόνων αὐτοτελῶν ἐνστάσεων, ἐκάστη τῶν ὁποίων στρέφεται κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς διαφόρου ἐκλογικῆς περιφερείας, τῆς παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοιαύτης ἐνώσεως καθιστώσης ἄκυρον τὸ δικόγραφον καὶ συνεπαγομένης τὴν ἀπόρριψιν ὡς ἀπαράδεκτων ἀπα-

τοῦ Κράτους ἔκρινεν ἤδη ἡ Ἐκλογ. 4/1912, ἡ ὁποία ὁμως ἀπέρριψεν αὐτὴν ὡς ἀπαράδεκτον δι' ἄλλον λόγον (βλ. ἄνωτ., σ. 98 ἐπ., σημ. 48).

9. Σύμφωνος ὁ Βαμβέτσος (ορ. cit., Ν. Δικ. IB', σ. 485, ὑπ' ἀριθ. 11), ὁ ὅποιος ἐχαρκτήρισε τὴν εἰς ἓνα Εἰσαγγελέα ἐπιδιδομένην καὶ κατὰ τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν «πάσης ἐτέρας περιφερείας τοῦ Κράτους» στρεφόμενην ἐνστασιν ὡς «μοναδικὸν εἰς τὴν δικαστικὴν ἱστορίαν ἔγγραφον, ἄξιον νὰ τοποθετηθῇ εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον».

10. Ἀπόφ. 49.— Οὕτω κατὰ βᾶσιν καὶ αἱ ἀποφ. 92-93 (σκέψις 2α), κατὰ τὰς ὁποίας «μεταξὺ τῶν λοιπῶν στοιχείων διὰ τὸ κύρος παντὸς δικογράφου ἐνστάσεως συγκαταλέγεται καὶ ἡ διὰ τοῦ δικογράφου τούτου κεχωρισμένη προσβολὴ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐκλογῆς συγκεκριμένης ἐκλογικῆς περιφερείας, μὴ συγχωρουμένης κατὰ παγίαν τοῦ Δικαστηρίου τούτου νομολογίαν τῆς ἐν τῇ αὐτῷ δικογράφῳ ἐνώσεως ἀκυροτήτων προβαλλομένων κατὰ τῆς διαδικασίας τῶν ἐκλογῶν εἰς δύο ἢ πλείονας ταυτόχρονως ἐκλογικὰς περιφερείας, ὡσαύτως δὲ μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς ἐπικλήσεως πλημμελειῶν κατὰ τὴν ψηφοφορίαν καὶ παραβάσεων συλλήβδην διὰ δύο ἢ πλείονας συγχρόνως ἐκλογικὰς περιφερείας».

σῶν τῶν ἠνωμένων ἐνστάσεων». Τὴν τελευταίαν αὐτὴν νομολογίαν ἐκύρωσε ρητῶς ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 75 § 2 ἐδ β' (ἄρθρ 119 § 2 ἐδ β' Ἑκλ. Κ), κατὰ τὴν ὁποίαν «ἐνστασις στρεφομένη κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν τοιούτων εἰς πλείονας συγχρόνως τῆς μιᾶς ἐκλογικὰς περιφερείας, εἶναι ἀπαράδεκτος». Ἐπὶ τῆς διατάξεως αὐτῆς διεξήχθη μακρὰ συζήτησις ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ ἰδίως κατὰ τὴν συνεδρίασιν 4Γ' τῆς 8ης Νοεμβρίου 1962<sup>11</sup>, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἡλ. Ἡλιοῦ προέτεινεν, ὅπως τὸ διὰ τῆς διατάξεως καθιερούμενον δικονομικὸν ἀπαράδεκτον μὴ ἰσχύῃ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἄρθρ. 80 § 2 τοῦ συζητουμένου σχεδίου Ν.Δ. (ἄρθρ. 124 § 2 Ἑκλ. Κ. ἄρθρ. 29 § 1 Κ.Α.Ε.Δ.), προστιθεμένης εἰς τὸ τέλος αὐτῆς (ἄρθρ. 75 § 2) τῆς φράσεως «ἐπιφυλασσομένης τῆς περιπτώσεως τοῦ ἄρθρου 80 § 2»<sup>12</sup>. Τὴν ὁρθὴν αὐτὴν πρότασιν ἀπέκρουσεν ὁ Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης Κ. Παπακωνσταντίνου, ὁ ὁποῖος εἶπε, μεταξὺ ἄλλων, τὰ ἑξῆς: «Ὁ ἐνιστάμενος θὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς, ἡ ὁποία τὸν ἐνδιαφέρει. Ἐὰν τοῦτο ἔχῃ ἀντίκτυπον εἰς ἄλλην ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἶναι θέμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ ἐκλογοδι-

11. Βλ. Πρακτικὰ αὐτῆς, 1962, τ. Β', σ. 850 ἐπ.— Βλ. καὶ τὴν κατὰ τὴν συνεδρίασιν 4' τῆς 5-11-1962 γενομένην σχετικὴν συζήτησιν, αὐτόθι, σ. 805 ἐπ.

12. «... Βάσει τῶν ἀναμνήσεων — εἶπεν οὗτος — ἐκ τῆς ἐποχῆς τοῦ πλειοψηφικοῦ καὶ τοῦ σφαιριδίου ἐθεωρήθη πάντοτε ὅτι αἱ ἐνστάσεις πρέπει νὰ ἀφοροῦν μίαν μόνον περιφέρειαν. Ἀφ' ἧς ἔχομεν ἀναλογικὴν ἀλλὰ ἐξ ἄλλου ἐφαρμογὴν πλειόνων κατανομῶν, εἶναι δυνατόν μία ἐνστασις κατὰ μιᾶς περιφερείας νὰ ἀσκήῃ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς ἄλλων περιφερειῶν. Τοῦτο ρητῶς δέχεται τὸ ἄρθρ. 80 § 2 τοῦ σχεδίου Ν.Δ. Διὰ τοῦτο νὰ δημιουργούμεν μὲ τὸ ἄρθρ. 75 § 2 τυπικὸν ἀπαράδεκτον ἀφοῦ οὐσιαστικῶς δὲν ὑπάρχει; ... Θὰ στηρίξῃ — ὁ ἐνιστάμενος — τοὺς ἰσχυρισμοὺς ἐκεῖ, ὅτι ἐνῶ ὑπάρχει ἡ πληθυσμιακὴ σχέσις, κακῶς ἐδόθησαν εἰς τὰς ἄλλας περιφερείας δύο ἢ τρεῖς ἔδραι καὶ δὲν ἐδόθησαν εἰς τὴν περιφέρειαν κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς τῆς ὁποίας ἐνίσταται. Θὰ τὸ ἐξετάσῃ. Θὰ τὸ βάλῃ εἰς τὸ ἱστορικόν. Ἐὰν τὸ βάλῃ καὶ εἰς τὴν ἐπικεφαλίδα, ὑπάρχει δικονομικῶς ἀπαράδεκτον. Φθάνομεν εἰς τυπολατρείαν».

κεῖον καὶ οἱ καθιστάμενοι κατὰ νόμον διάδικοι. Ὁ ἐνιστάμενος δὲν ἔχει λόγον νὰ ἐνδιαφερθῇ διὰ τὸ κῦρος τῆς ἐκλογῆς ἄλλης περιφερείας». Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐψήφισε τελικῶς ἀμετάβλητον τὴν διάταξιν τοῦ σχεδίου.—Ἡ ἐν λόγῳ διάταξις, ἡ ὁποία κατηργήθη ἤδη ρητῶς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 58 στοιχ. β' τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ἦτο προδήλως ἀποκρουστέα, εἰσάγουσα μίαν τυπικὴν ἀκυρότητα τοῦ δικογράφου ἄγνωστον εἰς τὸ δικονομικὸν δίκαιόν μας, καθ' ὅσον ἐν ἄλλαις δίκαις, ὅπως π.χ. ἐν τῇ ἀκυρωτικῇ δίκῃ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἐπιτρέπεται ἡ διὰ τοῦ αὐτοῦ δικογράφου αἰτήσεως ἀκυρώσεως προσβολὴ πλειόνων συναφῶν πράξεων, ἐν περιπτώσει δὲ μὴ συνδρομῆς τῶν προϋποθέσεων τῆς συναφείας τὸ δικόγραφον θεωρεῖται ὡς παραδεκτὸν ὡς πρὸς τὴν πρώτην τῶν προσβαλλομένων πράξεων<sup>13</sup>. Ἡ διὰ τῆς διατάξεως εἰσαχθεῖσα διάφορος ρύθμισις ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐκλογικὴν δίκην εἶναι ὅλως ἀδικαιολόγητος τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον ἡ δίκη αὐτὴ ἐνδιαφέρει προεχόντως τὴν δημοσίαν τάξιν, ὃ δὲ νόμος δὲν ἐπέβαλλε καὶ δὲν ἐπιβάλλει τὴν ὑπὸ δικηγόρου ὑπογραφὴν τῆς αἰτήσεως<sup>14</sup>. Εἶναι προφανῶς ἄτοπον καὶ ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸν ἀντικειμενικὸν χαρακτῆρα τῆς προκειμένης δίκης νὰ καθίσταται τὸ εἰσαγωγικὸν αὐτῆς ἔγγραφον καθ' ὅλοκληρίαν ἀπαράδεκτον, ὅταν ἐκ παραδρομῆς ἢ ἀγνοίας τοῦ συντάκτου τοῦ στρέφεται κατὰ τῆς ἐκλογῆς πλειόνων τῆς μιᾶς ἐκλογικῶν περιφερειῶν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἔπρεπεν ἡ αἵτησις νὰ θεωρηθῇ παραδεκτὴ τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν

13. Βλ. σχετικῶς «Πορίσματα Νομολογίας τοῦ Σ.τ.Ε.», 1962, σ. 274.— Δένδια, *op. cit.* τ. I, σ. 300 ἐπ.· Καμπίτση, *op. cit.*, σ. 78 ἐπ.· Θ. Τσάτσου, Τὸ ἐνδικὸν μέσον τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως, σ. 230 ἐπ.

14. Πρβλ. ἐν Γαλλίᾳ Philip, *Le contentieux des élections aux assemblées politiques françaises*, σ. 126 ἐπ., ἐνθα ἐπικρίνεται ἡ νομολογία τοῦ C.C., ἡ ὁποία, θεωροῦσα τὴν ἐνστασιν ὡς ἀπαράδεκτον ἐν περιπτώσει μὴ συμμορφώσεως πρὸς τὸ ἄρθρ. 35 τῆς ord. περὶ C.C., ὑποχρεοῖ τὸν ἐνιστάμενον νὰ προσφύγῃ εἰς δικηγόρον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀντίκειται εἰς τὸ πνεῦμα τῆς διατάξεως.

τῆς πρώτης τῶν καθ' ὧν αὕτη στρέφεται ἐκλογικῶν περιφερειῶν. De lege ferenda ὀρθότερον εἶναι νὰ ἐπιτραπῇ ἡ διὰ τοῦ αὐτοῦ δικογράφου προσβολή τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς πλειόνων ἢ καὶ ὅλων τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν τοῦ Κράτους, πλὴν τῆς περιπτώσεως τοῦ ἄρθρ. 29 § 1 τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου (ἄρθρ. 124 § 2 Ἐκλ. Κ), καὶ ὅταν ἡ προβαλλομένη ἀκυρότης ἐρείδεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς αἰτιολογίας, λ.χ. ἐπὶ τῆς ἀντισυνταγματικότητος τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος. Μία τοιαύτη διάταξις περιελήφθη εἰς τὸ ἄρθρ. 24 § 3 τοῦ Σχεδίου μας: «Ἡ ἐνστάσις δύνανται νὰ στρέφεται κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν εἰς πλείονας ἐκλογικὰς περιφερείας ἢ εἰς ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν, ἐφ' ὅσον αὕτη ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λόγου ἀκυρώσεως καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς ἀντισυνταγματικότητος τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου». Ἡ διάταξις αὕτη δὲν περιελήφθη εἰς τὸν Κώδικα περὶ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου. Εἰς τὸν Κώδικα αὐτὸν δὲν περιελήφθη ὅμως οὔτε ἡ ἀνωτέρω παρατεθεῖσα καὶ ἐπικριθεῖσα διάταξις τοῦ ἄρθρ. 119 § 2 ἐδ. β' τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος, τὴν ὁποίαν εἶχε περιλάβει τὸ Σχέδιον Κώδικος τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς (ἄρθρ. 24 § 2 ἐδ. β'). Ἐντεῦθεν συνάγεται, ὅτι ὁ νομοθέτης τοῦ Κώδικος δὲν ἔλαβε θέσιν ἐπὶ τοῦ ἐνταῦθα ἐξεταζομένου ζητήματος, ἡ λύσις τοῦ ὁποίου καταλείπεται τοιουτοτρόπως εἰς τὴν νομολογίαν τοῦ Δικαστηρίου. Ὁρθότερα φαίνεται τώρα καὶ de lege lata μᾶλλον ἢ ἀποφίς, τὴν ὁποίαν ὑποστηρίζομεν ἀνωτέρω de lege ferenda.

Ἡ ἀπόφασις 51/1975 τοῦ Ἐκλογοδικείου ἔκρινε τὸ ζήτημα τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἀσκήσεως ἐνδίκου μέσου κατὰ τῆς περὶ ἀνακηρύξεως τῶν ἐκλεγέντων ἀποφάσεως τοῦ Πολυμελοῦς Πρωτοδικείου. Εἰδικώτερον, ἡ ἀπόφασις ἡσχολήθη μὲ τὴν ἀκόλουθον ὑπόθεσιν: Ἡ ὑπ' ἀριθ. 70/1975 ἀπόφασις τοῦ Πολυμελοῦς Πρωτοδικείου Κερκύρας ἀνεκήρυξε τὸν ὑποψήφιον τοῦ κατὰ τὴν ἀναπληρωματικὴν ἐκλογὴν τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας τοῦ Νομοῦ Κερκύρας τῆς 20ῆς Ἀπριλίου 1975 σχετικῶς πλειοψηφήσαντος συνδυασμοῦ τοῦ «ΠΑΣΟΚ» βουλευτὴν πρὸς κατάληψιν τῆς λόγῃ παραιτήσεως βουλευτοῦ τῆς «Νέας Δημοκρατίας» κενωθείσης

ἔδρας τῆς περιφερείας αὐτῆς, χωρὶς νὰ διαλάβῃ τι περαιτέρω περὶ ἀνακηρύξεως καὶ ἀναπληρωματικοῦ βουλευτοῦ. Ὁ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκλογὴν ἀποτυχὼν ὑποψήφιος τῆς «Νέας Δημοκρατίας» ὑπέβαλεν εἰς τὸ Πολυμελὲς Πρωτοδικεῖον Κερκύρας αἵτησιν, διὰ τῆς ὁποίας παρεπονέθη κατὰ τῆς ἐν λόγῳ ἀποφάσεώς του, ἐζήτησε δὲ τὴν συμπλήρωσιν αὐτῆς καὶ τὴν ἀνακήρυξίν του ὡς ἀναπληρωματικοῦ βουλευτοῦ τῶν κατὰ τὰς γενικὰς ἐκλογὰς ἐκλεγέντων δύο βουλευτῶν τοῦ Κόμματός του (ἄρθρ. 93 §§ 2-3 Ἑκλ. Κ.). Τὸ Πρωτοδικεῖον διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 166/1975 ἀποφάσεώς του ἀπέρριψε τὴν αἵτησιν. Τὴν ἀπορριπτικὴν αὐτὴν ἀπόφασιν τοῦ Πρωτοδικείου προσέβαλεν ὁ ὑποψήφιος διὰ τῆς ὑπὸ κρίσιν ἐνστάσεως.

Ἡ σχολιαζόμενη ἀπόφασις (σκέψις 5η) ἀπέρριψε τὴν ἐνστασιν μὲ τὴν ἀκόλουθον αἰτιολογίαν: «... Οὕτω διὰ τοῦ ἀσκηθέντος ἐνδίκου τούτου μέσου (τῆς αἰτήσεως ἐνώπιον τοῦ Πρωτοδικείου) ἀπεδίδετο σφάλμα εἰς τὴν ὡς ἄνω ὑπ' ἀριθ. 70/1975 ἀπόφασιν. Τοιούτου ὅμως περιεχομένου ἐνδικον μέσον κατὰ τῆς περὶ ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου δὲν προβλέπεται ὑπὸ τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου (Π.Δ. 650/74) ἢ ὑπὸ ἄλλης τινὸς διατάξεως τῆς κειμένης νομοθεσίας, δι' ὃ ὀρθῶς, εἰ καὶ ἐπὶ ἄλλῃ αἰτιολογίᾳ, ἀπερρίφθη τοῦτο διὰ τῆς προσβαλλομένης ἀποφάσεως». Ἐμειοψήφησαν τέσσαρα μέλη τοῦ Δικαστηρίου ὡς πρὸς τὴν αἰτιολογίαν τῆς ἀπορρίψεως τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐνισταμένου ἀσκηθέντος ἐνδίκου μέσου ἐνώπιον τοῦ Πρωτοδικείου· κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν «τὸ ἐνδικον μέσον ἔδει νὰ ἀπορριφθῇ ὡς ἀπαράδεκτον, διότι ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου, ἀποσκοποῦσῶν εἰς τὴν ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτεραν περαίωσιν τῆς ὅλης ἐκλογικῆς διαδικασίας, ἰδίᾳ δὲ τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθροῦ 120 τοῦ Π.Δ. 650/74, δι' ἧς ὀρίζεται δεκαπενθήμερος προθεσμία ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἀποφάσεως πρὸς ἄσκησιν ἐνστάσεως κατ' αὐτῆς ἐνώπιον τοῦ Ἑκλογοδικείου, προκύπτει σαφῶς, ὅτι, πλὴν τῆς ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου τούτων δυναμένης νὰ ἀσκηθῇ ἐνστάσεως, ἀποκλείεται ἢ ἄσκησις οἰουδήποτε ἐτέρου ἐνδίκου μέσου κατὰ τῆς

ἀνακηρυσσούσης βουλευτὴν ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου».

Ἡ ἀπόφασις φαίνεται ὀρθή. Πρέπει ὅμως νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι δὲν ἤμποροῦμεν νὰ διαπιστώσωμεν οἰανδήποτε διαφορὰν μεταξὺ τῆς γνώμης τῆς πλειοψηφίας καὶ ἐκείνης τῆς μειοψηφίας. Πράγματι, καὶ κατὰ τὴν γνώμην τῆς πλειοψηφίας τὸ ὑπὸ τοῦ ἐνισταμένου ἐνώπιον τοῦ Πρωτοδικείου ἀσκηθὲν ἔνδικον μέσον ἔπρεπε ν' ἀπορριφθῇ προφανῶς ὡς ἀπαράδεκτον τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον αὕτη, ὅπως καὶ ἐκείνη, ἐδέχθη ὅτι τοῦτο δὲ ν προβλέπεται ὑπὸ τῆς κειμένης νομοθεσίας. Εἶναι αὐτονόητον, ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ νόμου μὴ προβλεπόμενον ἔνδικον μέσον πρέπει ν' ἀπορρίπτεται προεχόντως ὡς ἀπαράδεκτον!

δ) Τὸ δικόγραφον τῆς αἰτήσεως πρέπει νὰ διαλαμβάνη ἓνα τοῦλάχιστον εἰδικὸν καὶ ὠρισμένον νόμιμον λόγον ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς. Τὸ στοιχεῖον αὐτὸ καθιέρωνε ρητῶς ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 121 § 2 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 77 § 2 Ν.Δ. 4274)<sup>15</sup>, ὅποια, κυροῦσα τὴν παγίαν νομολογίαν τοῦ

15. Τὸ ταῦτάριθμον ἄρθρον τοῦ σχεδίου Ν.Δ. περιελάμβανε καὶ μίαν ἄλλην διάταξιν (§ 3), κατὰ τὴν ὁποίαν «λόγοι ἐνστάσεως ἀναφερόμενοι εἰς παράβασιν νόμου, λαβοῦσαν χώραν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ψηφοφορίας, ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως μέχρι τοῦ πέρατος αὐτῆς καὶ ἐντὸς ἢ πέραν τοῦ καταστήματος τῆς ψηφοφορίας, εἶναι ἀπαράδεκτοι, ἐφ' ὅσον δὲν προεβλήθησαν ἐνώπιον τῆς οἰκειας ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς». Ἡ διάταξις αὕτη ὀρθῶς ἐπεκρίθη καὶ ἐθεωρήθη ὡς ἀντισυνταγματικὴ ὑπὸ πολλῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς (βλ. τὰς ἀγορεύσεις Γ. Βασιλάτου, Ι. Ζίγδη, Κ. Μητσοτάκη καὶ Π. Λυκοῦρέζου, ἐν Πρακτικοῖς τῆς Ἐπιτροπῆς, 1962, τ. Β', σ. 541, 543 καὶ 549), δὲν ἐψηφίσθη δὲ τελικῶς (αὐτόθι, σ. 805).—Ὁ Γ. Ράλλης (Ὑπουργὸς Ἐσωτερικῶν) πρὸς ὑποστήριξιν τῆς διατάξεως ἀνέφερεν ὅτι αὕτη συντάγη ὑπὸ τοῦ μετασχόντος τῆς καταρτιστάσης τὸ σχέδιον Ν.Δ. Ἐπιτροπῆς Συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας Χ. Παναγιωτοπούλου, πρὸς δὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 44/1962 ἀπόφασιν τοῦ Ἐκλογ., διὰ τῆς ὁποίας ἀπερρίφθη ἔνστασις «κατ' ἀρχὴν μὲν ὡς ἀναπόδεικτος, ἐπικουρικῶς δὲ καὶ διότι δὲν ἐγένετο ἐκδήλωσις, οὐδὲ ἀπεδείχθη, ὡς θὰ ὀφείλει, ὅτι ὑπεβλήθη κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκλογῆς σχετικὴ διαμαρτυρία ἐνώπιον τῆς οἰκειας ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς». Ἡ ἐν λόγῳ ὁμῶς ἀπόφασις, εἰσηγητῆς τῆς ὁποίας ἦτο ὁ συντάκτης τῆς ἐπικρινόμενης διατάξεως Σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, δὲν ἐδέχθη

Ἐκλογοδικείου, ὥριζε τὰ ἐξῆς: «Οἱ λόγοι ἐνστάσεως δέον νὰ εἶναι εἰδικοί καὶ ὠρισμένοι, ἐφ' ὅσον δὲ ἀναφέρονται εἰς παράβασιν τοῦ νόμου κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐκλογῆς ἢ εἰς λάθος περὶ τὴν ἀρίθμησην τῶν ψήφων δέον νὰ προσδιορίζωσιν εἰδικῶς καὶ τοὺς λόγους δι' οὓς ἡ προβαλλομένη παράβασις ἢ τὸ λάθος προκαλεῖ ἀμφιβολίας, ὡς πρὸς τὸ ἐὰν καὶ ἄνευ αὐτοῦ τὸ ὅλικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας θὰ ἦτο τὸ αὐτό»<sup>16 17</sup>. Ἡ διά-

καὶ οὕτε ἦτο δυνατόν νὰ δεχθῇ τοιοῦτον τι. Ἡ ἀπόφασις περιέλαβε πράγματι τὴν ἀκόλουθον σκέψιν (5ην): «Ἐπειδὴ ἡ αἰτίασις, καθ' ἣν εἰς τὰ ὀριζόμενα ἐν τῇ ἐνστάσει ἐκλογικὰ τμήματα προσῆλθον, ὅπως ψηφίσωσιν οἱ εἰς τὰς καταστάσεις ἐγγεγραμμένοι στρατιωτικοὶ καθ' ὁμάδας, συντεταγμένοι καὶ ὑπὸ συνοδείαν βαθμοφόρων, κατὰ παράβασιν τῆς § 7 τοῦ ἀρθροῦ 149 τοῦ ἐκλ. ν., ἀπορριπτέα εἶναι, ὡς ἀ ν α π ό δ ε ι κ τ ο ς. Διότι ἡ μοναδικὴ ἐπὶ τοῦ θέματος μαρτυρία τοῦ ἐξετασθέντος κατὰ τὴν προδικασίαν μάρτυρος... τὸ μὲν δὲν στηρίζεται εἰς ἰδίαν τοῦ μάρτυρος ἀντίληψιν, τὸ δὲ ἀμφισβητεῖται ὑπὸ τοῦ ἐτέρου ἐξετασθέντος μάρτυρος..., δὲ ν σ υ ν ε π ι κ ο υ ρ ε ῖ τ α ι δ' ἐξ ἄλλου, ὡς θὰ ὤφειλε, διὰ τῆς προσηκούσης ἐπικλήσεως καὶ ἀποδείξεως σχετικῆς τινος διαμαρτυρίας ἢ τοῦ ἐνισταμένου ἢ ἀντιπροσώπου αὐτοῦ ἢ ἄλλου ἐνδιαφερομένου, ἐχούσης ὑποβληθῇ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκλογῆς προφορικῶς ἢ ἐγγράφως ἐνώπιον τῆς οἰκείας ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς ἢ τοῦ ἐφόρου τῶν δικαστικῶν ἀντιπροσώπων ἢ οἰασθῇ ποτε ἄλλης ἀρχῆς ἐπὶ πτευούσης τὴν κανονικὴν ψηφοφορίαν». Ἐκ τῆς σκέψεως αὐτῆς συνάγεται σαφῶς, ὅτι ἡ ἐνστασις ἀπερρίφθη [ὡς ἀναπόδεικτος, (ἦτοι ὡς κατ' οὐσίαν ἀβάσιμος), μόνον δὲ εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ οὐσίᾳ ἀβασίμου αὐτῆς χρησιμοποιεῖται ἡ μὴ ἐπικλησις τῆς σχετικῆς αἰτιάσεως ἐνώπιον τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς (πρβλ. καὶ τὴν σκέψιν 5ην τῆς αὐτῆς ἀποφάσεως). Θὰ ἦτο προδήλως λίαν παράδοξον καὶ ἀνεπίτρεπτον εἰς ἐν Δικαστήριον τοιαύτης συνθέσεως ν' ἀπορρίψῃ ἐνστασίιν τινα κατ' ἀρχὴν (κυρίως) ὡς κατ' οὐσίαν ἀβάσιμον καὶ ἐπικουρικῶς ὡς ἀπαράδεκτον.— Καὶ ἐν Γαλλίᾳ τὸ C.C. ἀποδίδει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἀπόδειξιν τῶν ἐπικαλουμένων παραβάσεων εἰς τὴν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς ἀναγραφὴν αὐτῶν κατ' αἵτησιν τῶν ὁπαδῶν τοῦ ὑποψηφίου (Philip, Le contentieux des élections, σ. 179 ἐπ.).

16. Τὴν διάταξιν ἐφήρμοσεν ἡ Ἐκλογ. 10/1964 (σκέψις 2α), θεωρήσασα ὡς ἀόριστον τὴν ἐνστασιν, «διότι δὲν προσδιορίζονται εἰδικῶς ἐν αὐτῇ καὶ οἱ λόγοι δι' οὓς αἱ προβαλλόμεναι παραβάσεις προκαλοῦν ἀμφιβολίας, ὡς πρὸς τὸ ἐὰν καὶ ἄνευ αὐτῶν τὸ ὅλικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας θὰ ἦτο τὸ αὐτὸ καὶ εἰδικώτερον δὲν ἐκτίθενται ἐν αὐτῇ κατὰ πόσας ψήφους προτιμῇ-

ταξίς αὐτὴ περιελήφθη μόνον ἐν μέρει εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 24 § 2 τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, κατὰ τὴν ὁποίαν «οἱ ἐν τῇ αἰτήσῃ περιλαμβανόμενοι λόγοι ἐνστάσεως δέον νὰ εἶναι εἰδικοί καὶ ὠρισμένοι». Τοιουτοτρόπως κατηργήθη σιωπηρῶς ἡ διάταξις τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος ὡς ἀφορῶσα θέμα ρυθμιζόμενον ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῆς ἐν λόγῳ διατάξεως τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου (ἄρθρ. 58 στοιχ. γ' αὐτοῦ). Ἡ Ἀναθεωρητικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν περιέλαβε τὴν διάταξιν τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος μεταξὺ τῶν ρητῶς καταργουμένων διατάξεων (ἄρθρ. 58 στοιχ. β' Κ.Α.Ε.Δ.) προφανῶς ἐν ὅψει τῶν διατάξεων τῆς § 1 τοῦ ἄρθρου, αἱ ὁποῖαι καθορίζουν τοὺς λόγους ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς καὶ τὰς ὁποίας αὕτη δὲν περιέλαβεν εἰς τὸν Κώδικα, θεωρήσασα αὐτὰς ὡς οὐσιαστικὰς καὶ ὄχι διαδικαστικὰς.

Ἐν ὅψει τοῦ ἀνεπιτρέπτου τῆς ὑποβολῆς προσθέτων λόγων μετὰ τὴν πάροδον τῆς νομίμου προθεσμίας ἀσκήσεως τῆς αἰτήσεως (ἄρθρ. 25 § 2 Κ.Α.Ε.Δ.), ὅλοι οἱ λόγοι ἀκυρότητος τῆς ἐκλογῆς πρέπει ν' ἀναφέρονται εἰδικῶς καὶ ὠρισμένως εἰς τὸ δικόγραφον τῆς αἰτήσεως καὶ τὰ ἐντὸς τῆς προθεσμίας ἀσκήσεως τῆς αἰτήσεως νομοτύπως (ἄρθρ. 25 § 3 Κ.Α.Ε.Δ.) ὑποβαλλόμενα ἄλλα δικογραφήματα (συμπληρωματικὴ ἢ νέα αἰ-

σεως προηγεῖται τοῦ ἐνισταμένου ὁ καθ' οὗ ἡ ἐνστάσις καὶ ἀνακηρυχθεὶς ἐκ τοῦ αὐτοῦ συνδυασμοῦ τοῦ συνασπισμοῦ... βουλευτῆς, ὡς καὶ πόσας ψήφους προτιμήσεως ἔλαβεν ὁ αὐτὸς (καθ' οὗ ἡ ἐνστάσις) εἰς τὸ 21ον ἐκλογ. τμήμα... καὶ τέλος εἰς ποῖα ἐκλογ. τμήματα ἀνήκουν τὰ ἀκυρωθέντα καὶ ἔχοντα ὑπὲρ τοῦ ἐνισταμένου ψήφους προτιμήσεως 150 ἐν συνόλῳ ψηφοδέλτια, ποῖα εἶναι ἀριθμητικῶς ταῦτα καὶ πόσαι εἶναι αἱ ὑπὲρ αὐτοῦ δοθεῖσαι ψῆφοι προτιμήσεως διὰ τῶν αὐτῶν κριθέντων παρανόμως ὡς ἀκύρων 150 ψηφοδελτίων». Οὕτω καὶ ἡ ἀπόφ. 7/1964 (σκέψις 3η).

17. Κατὰ τῆς διατάξεως ἐτάχθη ὁ Π. Λυκοῦρτζος κατὰ τὴν συνεδρίασιν ΟΖ' τῆς 18-10-1962 τῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικά, σ. 541): «Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ καταργηθῇ ἡ διάταξις ἡ ὁποία ἰσχύει ὡς σήμερον τοῦ ἀπαράδεκτου τῆς ἐνστάσεως, ὅταν δὲν εἶναι εἰδικοί καὶ ὠρισμένοι οἱ λόγοι τῆς ἐνστάσεως. Συμφωνοῦμεν νὰ γίνεταί μνεῖα τῶν λόγων ἀλλὰ νὰ εἶναι δυνατόν νὰ συμπληροῦνται ἡ ἐνστάσις μέχρι προθεσμίας 20 ἡμερῶν πρὸ τῆς δικασίμου».



τησις, πρόσθετοι λόγοι, υπομνήματα). Ἡ ἀοριστία τῆς ἀρχικῆς αἰτήσεως δύναται ἀναμφιβόλως νὰ αἰρεται διὰ μεταγενεστέρου δικογραφήματος ὑποβαλλομένου νομοτύπως ἐντὸς τῆς προθεσμίας ἀσκήσεως τῆς αἰτήσεως<sup>18</sup>. Μετὰ τὴν πάροδον τῆς προθεσμίας αὐτῆς εἶναι ἀνεπίτρεπτος ἡ καθ' οἷονδὸποτε τρόπον ἄρσις τῆς ἀοριστίας τοῦ δικογράφου τῆς αἰτήσεως<sup>18α</sup>. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ἀπόφασις 11/1975 (σκέψις 6η) τοῦ Ἐκλογοδικείου ὀρθῶς ἐθεώρησεν ὡς ἀπαράδεκτον τὴν διὰ τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς συζητήσεως ὑποβληθέντος υπομνήματος συμπλήρωσιν τοῦ ἀορίστου λόγου τῆς ἐνστάσεως (τὸν καθορισμὸν τῶν ὡς ἀκύρων προσβαλλομένων ψηφοδελτίων) καὶ δὴ ὡς ἀποκλειομένην ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 121 § 1 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 24 § 1 ἐδ. β' Κ.Α.Ε.Δ.).

Ἡ ἀπόφασις 40/1975 (σκέψις 2α) ἐνομολόγησεν ὀρθῶς, ὅτι «τὰ καθιστῶντα συγκεκριμένους τοὺς λόγους τῆς ἐνστάσεως πραγματικὰ περιστατικὰ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ καταχωρίζωνται ἐν τῷ κειμένῳ αὐτῆς, δυνάμενα κατὰ τὰς περιστάσεις

18. Ἐκλογ. 16/1964, σκέψις 7η: «Ἡ προκειμένη αἰτίασις, ἀορίστως προβαλλομένη διὰ τοῦ δικογράφου τῆς ἐνστάσεως, εἰς τὸ ὅποιον δὲν ἀναφέρονται οἱ ἀριθμοὶ τῶν πληττομένων ψηφοδελτίων, καὶ ἀφορῶσα, ὡς προτείνεται διὰ τοῦ δικογράφου τούτου, εἰς περιωρισμένον ἀριθμὸν ἐκλογ. τμημάτων ἐβελτιώθη καὶ ἐπεξετάθη παραδεκτῶς διὰ τοῦ ἀπὸ 17-3-1964 συμπληρωματικοῦ τῆς ἐνστάσεως δικογράφου, ὅπερ, νομίμως κοινοποιηθὲν εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς τὴν 2-5-1964 συμφώνως πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 123 § 5 τοῦ ἐκλ. ν., εἶχεν ἤδη ἐπιδοθῆ, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 120 § 2 τοῦ αὐτοῦ νόμου, εἰς τὸν Εἰσαγγελέα Πρωτοδικείου Πειραιῶς τὴν 17-3-1964, ἥτοι, δοθέντος ὅτι ἡ προσβαλλομένη ὑπ' ἀριθ. 886/1964 ἀπόφασις τοῦ Πρωτοδικείου Πειραιῶς ἐδημοσιεύθη τὴν 3-3-1964, ἐντὸς τῆς ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 120 § 1 ἐδ. 1 τοῦ ρηθέντος νόμου τασσομένης πρὸς ἄσκησιν τῆς ἐνστάσεως 15ῆς ἡμέρου προθεσμίας».

18α. Δὲν περιελήφθη εἰς τὸν Κ.Α.Ε.Δ. ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 26 § 2 ἐδ. β' τοῦ Σχεδίου μας: «Ὁ ἐνιστάμενος δύναται νὰ αἰρῇ οἰανδήποτε ἀοριστίαν τοῦ δικογράφου τῆς ἐνστάσεως διὰ μεταγενεστέρου δικογράφου κατατιθεμένου εἰς τὴν γραμματεῖαν τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου δέκα πέντε πλήρεις ἡμέρας πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς συζητήσεως».

και αναλόγως τῆς φύσεώς των νά διαλαμβάνωνται, ὡς κρατεῖ και ἐπὶ ἐτέρων σχετικῶν δικογράφων, εἰς ἴδιον παράρτημα (ὡς πίνακες κλπ.), ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅμως ὅτι τοῦτο τὸ μὲν εἶναι συνδεδεμένον μετὰ τοῦ δικογράφου τῆς ἐνστάσεως εἰς τρόπον ὥστε νά ἀποτελῇ ἐνιαῖον μετ' αὐτοῦ σύνολον, τὸ δὲ κοινοποιεῖται μετὰ τῆς ἐνστάσεως ὅπου κατὰ νόμον ἐπιβάλλεται κοινοποίησις αὐτῆς» (ἄρθρ. 120 § 2, 123 § 5 και 124 § 2 'Εκλ. Κ.). Ἡ αὐτὴ σκέψις τῆς ἀποφάσεως ἔκρινεν, ὅτι δὲν ἐπληροῦτο ἡ ἐν λόγω προϋπόθεσις και ἀπέρριψε τὸν σχετικὸν λόγον ἐνστάσεως περὶ ἀκυρότητος μεγάλου ἀριθμοῦ ψηφοδελτίων ὡς ἀόριστον, μετὰ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι αἱ καθορίζουσαι τὸν λόγον αὐτὸν τῆς ἐνστάσεως (προσδιορίζουσαι ἐπακριβῶς τὰ ἐκλογικὰ τμήματα, τὰ ψηφοδέλτια και τὰ διακριτικὰ γνωρίσματα) και εἰς αὐτὴν συναφθεῖσαι δύο πολυσέλιδοι καταστάσεις ἀφ' ἐνὸς μὲν «οὐδὲν ἀπολύτως φέρουν σημεῖον (πλὴν δυσαναγνώστου μονογραφῆς τινος ἀνά ἕκαστον φύλλον) συνδέσεως και συσχετισμοῦ αὐτῶν τόσον μετὰ τῶν ὅσον και πρὸς τὴν ἐνστασιν», ἀφ' ἐτέρου δὲ δὲν ἐπεδόθησαν εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς και τὸν ἀρμόδιον Εἰσαγγελέα (ἄρθρ. 123 § 5 'Εκλ. Κ.). Δὲν θεωροῦμεν ὀρθὸν τὸν πρῶτον λόγον τοῦ ἀπαραδέκτου τῶν καταστάσεων, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν ἀναμφιβόλως τμήμα τῆς ἐνστάσεως, δεδομένου ὅτι, ὡς ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀπόφασιν, ἐμνημονεύοντο ἐν τῷ κειμένῳ τῆς ἐνστάσεως και ἔφερον δυσανάγνωστον μονογραφὴν (προφανῶς τοῦ ἐνισταμένου).

Ἐκ τῆς μελέτης τῆς νομολογίας τοῦ Ἐκλογοδικείου δὲν δύνανται ἀτυχῶς νά συναχθοῦν γενικαὶ ἀρχαὶ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τίνα πραγματικὰ περιστατικὰ πρέπει νά ἐκτίθενται ἐν τῷ δικογράφῳ τῆς ἐνστάσεως, ἵνα τοῦτο εἶναι νομικῶς ἄρτιον και ὠρισμένον<sup>19</sup>. Διότι αὕτη ἄλλοτε δὲν θεωρεῖ ὠρισμένα πραγμα-

19. Μίαν σχετικὴν γενικὴν ἀρχὴν ἔθεσεν ἡ ἀποφ. 6/1958, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ δικόγραφον τῆς ἐνστάσεως «δὲν ὅπως περιέχῃ σαφῇ και λεπτομερῇ ἐκθεσιν πάντων τῶν πρὸς θεμελίωσιν τοῦ δι' αὐτοῦ ἀσκομένου δικαιώματος ἀπαιτουμένων οὐσιωδῶν κατὰ νόμον περιστατικῶν, ὧν ἄνευ ἡ ἐνστασις ὡς ἀόριστος και ἀνεπίδεκτος δικαστικῆς ἐκτιμήσεως ἀπορρίπτεται». Ὡσαύ-

τικά γεγονότα ως έπαρκη δια την νομικήν πληρότητα του δικογράφου τής ένστάσεως, άλλοτε δέ — και ένίοτε έν τῇ αὐτῇ ἀποφάσει <sup>20</sup> — ως άνεπαρκῆ. Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματι, ὅταν μὲν ἡ ένστασις ἀναφέρῃ ἀπλῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν δωροδοκηθέντων ἢ ἀπειληθέντων ἐκλογέων, αὕτη ἀπορρίπτεται ως ἀόριστος, διότι δὲν κατονομάζει τὰ πρόσωπα αὐτὰ καὶ ὑπὸ ποῖον αὖξοντα ἀριθμὸν εἶναι ἐγγεγραμμένα εἰς τὸν ἐκλογικὸν κατάλογον· ὅταν δὲ ἡ ένστασις οὔτε ἀριθμητικῶς οὔτε ὀνομαστικῶς μνημονεύῃ τὰ δωροδοκηθέντα ἢ ἀπειληθέντα πρόσωπα, τότε τὸ Ἐκλογοδικεῖον εἶναι συγκαταβατικὸν καὶ θεωρεῖ τὴν ένστασιν ως ἀόριστον, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι δὲν ἀναφέρονται έν αὐτῇ «ἔστω καὶ ἀριθμητικῶς» τὰ έν λόγῳ πρόσωπα. Ὁ μελετητῆς τῆς νομολογίας τοῦ Ἐκλογοδικείου δύναται νὰ συναγάγῃ μόνον έν ἀσφαλὲς καὶ λυπηρὸν πόρισμα: "Ὅτι αὕτη ἐφάνη ἀνέκαθεν αὐστηροτέρα καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς νομολογίας τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων κατὰ τὴν κρίσιν τῆς ἀοριστίας τοῦ δικογράφου τῶν ένστάσεων, τὰς πλείστας τῶν ὁποίων ἀπέρριψεν ως ἀορίστους καὶ ἀνεπίδεκτους δικαστικῆς ἐκτιμήσεως <sup>21</sup>.

Κρίνομεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν παραδείγματά τινα

τως ἡ λποφ. 11/1975 (σκέψις 6η) ἐδέχθη, ὅτι ἐκ τοῦ ἄρθρ. 121 § 2 τοῦ Ἐκλ. Κ. «σαφῶς συνάγεται ὅτι εἰς τὴν ένστασιν πρέπει νὰ ἀναφέρονται συγκεκριμένως πάντα τὰ πραγματικὰ περιστατικά, ἅτινα συνιστῶσι τὴν προβαλλομένην καὶ ὑπὸ τῆς § 1 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου προβλεπομένην ἐκλογικὴν πλημμέλειαν· τοῦτο δὲ διότι ἄλλως ὁ προτεινόμενος δι' αὐτῆς κατὰ τοῦ κύρους βουλευτικῆς ἐκλογῆς λόγος εἶναι ἀπορριπτέος ως ἀόριστος καὶ ἀνεπίδεκτος δικαστικῆς ἐκτιμήσεως».

20. Ἀπόφ. 17/1953.

21. Β α μ β έ τ ο υ, op. cit., Ν. Δίκ. ΙΕ', σ. 117, § 3: «... ἡ «ἀοριστία» ἀποτελεῖ πατροπαράδοτον καὶ προσφιλῆ «spécialité» τοῦ Ἐκλογ., ἀπὸ τῆς ὁποίας δὲν έννοεῖ νὰ ἀπομακρυνθῇ, δι' ὃ καί, ὑπνωττούσης τῆς πειθαρχικῆς δικαιοδοσίας, δέον νὰ τερματίσῃ τὴν ἀπαράδεκτον αὐτὴν ἀρνησιδικίαν ὁ νομοθέτης, καθορίζων σαφῶς τί πρέπει, ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος τοῦ δικογράφου, νὰ περιέχῃ ἡ ένστασις».

ένστάσεων ἀναφερομένων εἰς ἔλλειψιν προσόντων, ἐκλογικὰ ἀδικήματα καὶ λοιπὰς ἐκλογικὰς παραβάσεις καὶ θεωρηθεισῶν ὑπὸ τῆς παλαιότερας νομολογίας τοῦ Ἐκλογοδικείου ὡς ἀορίστων: αα) Ἐκρίθη ὡς ἀόριστος ἡ ἔνστασις, ἡ ὁποία δὲν διαλαμβάνει «σαφῶς καὶ λεπτομερῶς τὰ ἐλλείποντα παρὰ τῶ καθ' οὗ αὕτη ὡς ἄνω βουλευτῇ καὶ ἐκ τοῦ νόμου (ἄρθρ. 70 ἐπ. τοῦ Συντ. 1952 ἐν συνδ. μὲ ἄρθρ. 4 ἐπ. Ἐκλ. Κ. 1958) ἐπιβαλλόμενα προσόντα πρὸς ἐκλογὴν αὐτοῦ»<sup>22</sup>, καὶ ἡ ἔνστασις, ἡ ὁποία, ἀναφερομένη εἰς κατὰ παράβασιν τοῦ ἄρθρ. 71 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952 (ἄρθρ. 56 Συντ. 1975) ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου τινὸς τυγχάνοντος μέλους τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ὀργανισμοῦ τινος δημοσίου δικαίου, δὲν κατονομάζει ποῖος εἶναι ὁ ἐν λόγῳ ὀργανισμὸς<sup>23</sup>.— ββ) Εἶναι ἀόριστος ἡ περὶ δωροδοκίας ἔνστασις, ἐφ' ὅσον ἐν αὐτῇ δὲν ἀναφέρονται οἱ δωροδοκηθέντες ὀνομαστικῶς<sup>24</sup> «ἔστω καὶ ἐν μέρει»<sup>25</sup> καὶ ἀριθμητικῶς<sup>25</sup> καὶ ἂν οὗτοι ἐψήφισαν, ἵνα οὕτω κριθῇ, ἂν διὰ τῶν δωροδοκιῶν μετεβλήθῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς<sup>26</sup>, ὁ τρόπος τελέσεως τῆς δωροδοκίας διὰ τὰ δύναται τὸ Δικαστήριον νὰ κρίνῃ, ἂν ἡ ἐνέργεια αὕτη ἀποτελῇ ὄντως δωροδοκίαν κολάσιμον<sup>27</sup>, τίνα ἐκ τῶν ἐν ἄρθρ. 165 § 1 τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος καὶ ἄρθρ. 105 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος μνημονευομένων μέσων, δώρων, χρημάτων ἢ ἐτέρων μὴ ὀφειλομένων εἰς τοὺς ἐκλογεῖς ἀνταλλαγμάτων ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν τέλει τῆς δωροδοκίας, ὡς καὶ ὑπὸ ποῖον αὔξ. ἀριθμὸν πρωτοκόλλων ψηφοφορίας καὶ ἐκλογικῶν καταλόγων φέρονται ἐγγεγραμμένοι οἱ δωροδοκηθέντες<sup>28</sup>, ὁ χρόνος τελέσεως τῆς δωροδοκίας δεδομένου ὅτι μόνον οἱ κατὰ τὸ προεκλογικὸν διάστημα,

22. Ἀπόφ. 64/1958. Πρβλ. καὶ ἀπόφ. 10/1915.

23. Ἀπόφ. 17/1953.

24. Ἀπόφ. 6, 7/1912, 12/1915, 7/1932, 17/1950, 27/1951, 5/1953, 1/1956.

25. Ἀπόφ. 16/1962, σκέψεις 4η.

26. Ἀποφ. 6 καὶ 7/1912.

27. Ἀπόφ. 12/1915.

28. Ἀποφ. 5/1953, 1/1956.

ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων, παράνομος ἐνέργεια ἐξετάζεται ἐν σχέσει πρὸς τὸ κῦρος τῆς ἐκλογῆς καί, τέλος, οἱ δωροδοκήσαντες <sup>29</sup>. Εἶναι ἀόριστος ἡ περὶ ἀσκήσεως ψυχολογικῆς βίας ἔνστασις, ἐν τῇ ὁποία δὲν καθορίζονται οἱ καθ' ὧν αὕτη ἡσκήθη ὀνομαστικῶς καὶ ἀριθμητικῶς «ἵνα κριθῇ ἐκ τῆς μνείας τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, ἂν ἐπηρεάζεται τὸ ὅλικόν ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς, τὸ δέ, ἵνα ἐκ τῆς ἀναφορᾶς τῶν ὀνοματεπωνύμων των καθίσταται ἐφικτὴ ἡ διατύπωσις θέματος ἀποδείξεως πρὸς δικαστικὴν αὐτῶν διαπίστωσιν» <sup>30</sup>, δὲν ἀναφέρονται οἱ ψυχολογικῶς βιασθέντες ἐκλογεῖς ὀνομαστικῶς <sup>31</sup> ἢ «ἀριθμητικῶς τοῦλάχιστον ἢ ὁ ὅλικός ἐστω ἀριθμὸς αὐτῶν» <sup>32</sup>, δὲν κατονομάζονται οἱ ἀσκήσαντες τὴν ψυχολογικὴν βίαν <sup>33</sup>, δὲν ἀναφέρεται ὁ τρόπος ἀσκήσεως τῆς ψυχολογικῆς βίας <sup>34</sup>, ποῖοι ἐψηφισαν ὑπὲρ τῶν ἐπιτυχόντων (!) <sup>35</sup>, καί, τέλος, ἂν δὲν καθορίζονται ἐν αὐτῇ «τὰ θεμελιωτικὰ τῆς ἀσκηθείσης ψυχολογικῆς βίας γεγονότα, στοιχεῖα ἀπαραίτητα πρὸς θεμελίωσιν τῆς ἐπαγομένης δι' αὐτῆς ἐκλογικῆς παραβάσεως» <sup>36</sup>. Ἐθεωρήθησαν ἀόριστοι ἡ περὶ παρανόμου ψηφοφορίας προσώπων, ἐφ' ὅσον δὲν κατονομάζονται ταῦτα <sup>37</sup> καὶ δὲν μνημονεύονται αἱ ἀμετάκλητοι δικαστικαὶ ἀποφάσεις, διὰ τῶν ὁποίων οἱ ψηφίσαντες ἐκλογεῖς ἐστερήθησαν τῶν πολιτικῶν των δικαιωμάτων <sup>38</sup>, ἡ περὶ διπλῆς ψηφοφορίας 18 κατονομαζομένων ἐκλογέων, διότι «δὲν καθορίζεται σαφῶς καὶ ὠρισμένως ὑπὸ τῶν ἐνισταμένων ποίαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τὸ ὅλικόν ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας ἔσχεν ἡ διπλῇ ψη-

29. Ἀποφ. 12/1915, 17/1950.

30. Ἀποφ. 4/1950, 12/1951, 20/1956.

31. Ἀποφ. 12, 17, 33/1950, 7, 10, 17, 27, 28, 31, 33, 35/1953, 19, 28, 31/1956.

32. Ἀποφ. 17, 18/1953, 4, 12/1956.

33. Ἀποφ. 12, 17/1950, 18/1953, 12, 26/1956, 16/1962.

34. Ἀποφ. 4, 12/1950, 10, 17, 33/1953, 16/1962.

35. Ἀποφ. 17, 18/1953.

36. Ἀπόφ. 16/1962, σκέψις 5η.

37. Ἀποφ. 1/1946, 18, 24/1953.

38. Ἀποφ. 16, 24/1953.

φοφορία», καὶ ἡ περὶ μεταφορᾶς ἐκλογέων δαπάναις τοῦ καθ' οὗ αὕτη καὶ τῶν ἀντιπροσώπων του, ἐν τῇ ὁποίᾳ δὲν κατονομάζονται οἱ μεταφερθέντες ἐκλογεῖς <sup>39</sup>.— γγ) Εἶναι ἀόριστος ἡ ἔνστασις, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐνῶ ὁ ἐνιστάμενος ἔλαβεν ἄνω τῶν 6.000 σταυρῶν προτιμήσεως, ἐν τούτοις ἡ ἀπόφασις τοῦ Πρωτοδικείου ὑπελόγισεν εἰς αὐτὸν μόνον 5.500, διότι δὲν καθορίζονται ἐν αὐτῇ οὔτε τὰ ψηφοδέλτια, διὰ τῶν ὁποίων οὗτος ἔλαβε σταυροὺς προτιμήσεως καὶ προηγεῖται τοῦ συνυποψηφίου του κατὰ 500 ψήφους, οὔτε τὰ ἐκλογικὰ τμήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔλαβε αὐτούς, ἵνα ἐνεργηθῇ ὁ προσήκων ἔλεγχος <sup>40</sup>, ὡς καὶ ἡ περὶ ἐσφαλμένης ἀπαριθμήσεως τῶν ψήφων ἔνστασις, ἐφ' ὅσον ὁ ἐνιστάμενος δὲν ἀναφέρει ἐν αὐτῇ εἰς ποῖα κατ' αὕξοντα ἀριθμὸν ψηφοδέλτια ἔλαβε ψήφους μὴ ὑπολογισθείσας εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς προσβαλλομένης ἀποφάσεως <sup>41</sup>, εἰς τί συνίσταται ἡ ἐσφαλμένη ἀπαρίθμησις <sup>42</sup> καί, προκειμένου περὶ τῆς ἐπικαλουμένης ἐσφαλμένης κηρύξεως ψηφοδελτίων ὡς ἀκύρων, τὰ ὡς ἄνω ἄκυρα φερόμενα ψηφοδέλτια κατ' αὕξοντα ἀριθμὸν, τὸ ἐκλογικὸν τμήμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἠκυρώθησαν καὶ διὰ τίνα λόγον ἐκηρύχθησαν ταῦτα ἄκυρα, ἵνα οὕτω καταστῇ δυνατὸς ὁ ἔλεγχος τοῦ νομίμου ἢ μὴ τῆς κηρύξεώς των ὡς ἀκύρων <sup>43</sup>. Εἶναι προφανῶς ἀόριστος ἡ ἔνστασις, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἐνιστάμενος παραπονεῖται ὅτι «κατὰ τὴν βουλευτικὴν ἐκλογὴν ἐπεγένοντο παραβάσεις τῶν ἐκλογικῶν νόμων, κατὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ περὶ τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ψήφων ἐγένοντο προφανῶς λάθη εἰς βάρος μου καὶ ἔδει νὰ ἀνακηρυχθῶ βουλευτὴς ἐκ τῆς β' κατανομῆς ὡς πλειοψηφήσας κατὰ τὴν ὀρθὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ψήφων» <sup>44</sup>. ὅτι «ὅλα ἐν γένει τὰ συναγερμικὰ ψηφοδέλτια τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειᾶς φέρουν διακριτικὰ γνωρίσματα» παραβιάζοντα προφα-

39. Ἀποφ. 21/1953, 37/1956, 82/1958.

40. Ἀπόφ. 1/1951.

41. Ἀπόφ. 3/1951.

42. Ἀποφ. 22/1956, 10/1958.

43. Ἀποφ. 12/1958, 27/1964.

44. Ἀπόφ. 14/1951.

νῶς τὸ ἀπόρρητον τῆς ψηφοφορίας <sup>45</sup>. ὅτι ἔλαβεν ἄνω τῶν 12.000 ψήφων ἐν τῇ ἐκλογικῇ περιφερείᾳ καὶ παρὰ ταῦτα δὲν ἀνεκηρύχθη βουλευτής <sup>46</sup>. ὅτι «ἔλαβον χώραν εἰς εὐρυτάτην κλίμακα ἐκτεταμέναι νοθεῖαι διὰ τῆς ψήφου τῶν στρατιωτικῶν» <sup>47</sup>. ὅτι ἔγινεν ἐσφαλμένη ἀπαρίθμησις τῶν ψήφων εἰς ὅλον τὸν νόμον <sup>48</sup>. ὅτι εἰς ὅλα τὰ ἐκλογικὰ τμήματα, εἰς τὰ ὅποια ἐψήφισαν στρατιωτικοὶ ἐπὶ τῇ βάσει καταστάσεων, ἡ ἐκλογὴ διεξήχθη ἄνευ παραστάσεως δικαστικῶν ἀντιπροσώπων, τηρήσεως πρωτοκόλλων ψηφοφορίας, πρακτικῶν ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς κλπ., διότι δὲν εἰδικεύονται αἱ πλημμέλειαι αὐταὶ εἰς ἕνα ἕκαστον τμήμα <sup>49</sup> ὅτι εἰς τινὰ ἐκλογικὰ τμήματα τουρκοφώνων προσελήφθησαν ὡς διερμηνεῖς πρόσωπα ἀγνοοῦντα ἐντελῶς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν, διότι δὲν ἀναφέρονται τὰ τμήματα καὶ τὰ πρόσωπα αὐτά <sup>50</sup>. καὶ ὅτι «ἐγένοντο σφάλματα περὶ τὴν ἀρίθμησην τῶν σταυρῶν προτιμήσεως καὶ δέον νὰ γίνῃ νέα ὀρθὴ τοιαύτη» <sup>51</sup>. Ἐθεωρήθη ἐπίσης ὡς ἀόριστος ἡ ἔνστασις, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἐνιστάμενος προβάλλει ὅτι κατὰ παράβασιν τοῦ νόμου (ἄρθρ. 66 Ν. 5493) ἀπεκλείσθησαν οἱ ἀντιπρόσωποί του ἐκ τῶν ἐκλογικῶν τμημάτων, ἐφ' ὅσον ἐν αὐτῇ δὲν καθορίζεται τίνα ἐπιρροὴν ἔσχεν ἡ παράβασις αὐτῇ ἐπὶ τὸ ὅλικόν ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας <sup>52</sup>. ὅτι εἰς τι ἐκλογικὸν τμήμα δὲν ἀπεστάλη ἐγκαίρως τὸ παράρτημα τοῦ ἐκλογικοῦ καταλόγου καί, ὡς ἐκ τούτου, δὲν ἐψήφισαν οἱ ἐν αὐτῷ ἐγγεγραμμένοι 55 ἐκλογεῖς, «ἐφ' ὅσον ὁ ἐνιστάμενος δὲν ἀναφέρει ὅτι οἱ ἐν τῷ παραρτήματι τούτῳ ἐκλογεῖς ἢ ποῖον ποσοστὸν τούτων θὰ ἐψήφίζον τοῦτον (!), ἵνα κριθῇ ἂν τὸ ὅλι-

45. Ἀπόφ. 18/1953.

46. Ἀπόφ. 13/1956.

47. Ἀπόφ. 17/1956.

48. Ἀπόφ. 56/1958.

49. Ἀπόφ. 21/1956.

50. Ἀπόφ. 14/1956.

51. Ἀπόφ. 2/1946.

52. Ἀπόφ. 11/1950.

χόν ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας ἤθελεν εἶναι ἢ μὴ τὸ αὐτό <sup>53</sup>. ὅτι κατὰ παράβασιν τοῦ νόμου διωρίσθη μέλος τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς ἔμμισθος ἱατρός τοῦ Σκυλιτσειοῦ Νοσοκομείου Χίου, ἐφ' ὅσον δὲν καθορίζεται, ἂν τὸ Νοσοκομεῖον τοῦτο εἶναι δημοτικὸν ἢ κοινοτικόν <sup>54</sup>. ὅτι ἔγιναν παράνομοι διαγραφαὶ ἐκλογέων, ἐφ' ὅσον δὲν μνημονεύονται αἱ σχετικαὶ δικαστικαὶ ἢ διοικητικαὶ ἀποφάσεις, τίνες οἱ διαγραφέντες καὶ ἐκ τίνων ἐκλογικῶν καταλόγων διεγράφησαν οὗτοι, ἢ σκόπιμος δὲ ἀναγραφή ὅτι τοῦτο ἔγινε εἰς «ἅπαντα τὰ ἐκλογικὰ τμήματα» καθιστᾷ τὸν λόγον τοῦτον ἔτι ἀόριστον <sup>55</sup>. ὅτι ὁ Πρόεδρος Κοινότητός τινος παρεκράτησε τὰ παρὰ τοῦ Νομάρχου ἀποσταλέντα εἰς αὐτὸν παραρτήματα ἐκλογικῶν καταλόγων πολλῶν Κοινοτήτων καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ψηφίσουν 50 φίλοι του, διότι δὲν μνημονεύονται τίνες εἶναι αἱ Κοινότητες αὐταί, ποῖα τὰ παρακρατηθέντα παραρτήματα, τίνες οἱ εἰς αὐτὰ ἐγγεγραμμένοι ἐκλογεῖς καὶ ἂν οὗτοι προσῆλθον εἰς τὰ οἰκεία ἐκλογικὰ τμήματα κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς πρὸς ἄσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ των δικαιώματος <sup>56</sup>. ὅτι εἰς τὰ ἐν τῇ ἐνστάσει κατονομαζόμενα ἐκλογικὰ τμήματα εἰς οὐδὲν ψηφοδέλτιον ἔχει τεθῇ παραπλευρῶς τοῦ σταυροῦ προτιμήσεως ἢ μονογραφὴ τοῦ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου, εἰς ἕτερα δὲ δὲν ἐτηρήθησαν ἀπαραίτητοι διατυπώσεις, διότι δὲν ἀναφέρεται προσέτι ὅτι ἐκ τῶν λοιπῶν στοιχείων τῆς ἐκλογικῆς διαδικασίας δὲν δύναται νὰ διακριθῇ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς γενομένης ψηφοφορίας <sup>57</sup>. ὅτι εἰς 16 ἐν ὅλῳ ἐκλογικὰ τμήματα 342 ψηφοδέλτια εἶναι ἄκυρα ὡς φέροντα διακριτικὰ σημεῖα παραβιάζοντα προφανῶς τὸ ἀπόρρητον τῆς ψηφοφορίας, διότι «δὲν ἐκτίθενται ἐν αὐτῇ σαφῶς καὶ ὠρισμένως, οὔτε πόσοι οἱ συνολικῶς ψηφίσαντες ἐγκύρως εἰς τὴν ὡς ἄνω ἐκλογικὴν περιφέρειαν..., οὔτε οἱ ἐκλεγόμενοι ἐν αὐτῇ Βουλευταί, οὔτε

53. Ἀπόφ. 38/1951.

54. Ἀπόφ. 35/1953.

55. Ἀπόφ. 18/1953.

56. Ἀπόφ. 5/1953.

57. Ἀπόφ. 21/1956.



τὸ κατ' ἀκολουθίαν τούτων ἐκλογικὸν κατὰ νόμον μέτρον, οὔτε ἡ προκύψασα ἐκλογικὴ δύναμις τῶν κομμάτων..., οὔτε ἡ τοιαύτη τοῦ δικαστικῶς ἀνακηρυχθέντος ὡς βουλευτοῦ ἀντιπάλου του..., ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ ἰδίᾳ τούτου τοιαύτη, οὔτε παρὰ τίνων ἀντιπροσώπων ὠρισμένως τοῦ Κόμματος... καὶ τοῦ ἐν λόγῳ βουλευτοῦ, πῶς καὶ πότε ἡλλοιώθη τὸ φρόνημα τῶν ἐκλογέων εἰς τὰ ὡς ἄνω τμήματα καὶ πόσων, ἐξ ὧν πάντων, ἀπαραιτήτων καὶ οὐσιωδῶν γεγονότων πρὸς θεμελίωσιν τοῦ νομίμου λόγου τοῦ διὰ τῆς ἐνστάσεως ταύτης ἀσκουμένου δικαιώματος, θὰ καθίστατο ἐφικτὴ ἡ διακρίβωσις τῆς ἐπὶ τοῦ τελικοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐκλογῆς ἐπιδράσεως τῆς ἀκυρότητος τῶν ἐπὶ τοιαύτῃ προσβαλλομένων 342 ἐν ὅλῳ ψηφοδελτίων (ἄρθρ. 11 Ν.Δ. 2202/1952) καὶ ἡ βάσει ταύτης οὐσιαστικὴ κρίσις τοῦ Δικαστηρίου τούτου ἐπὶ τῆς ἐνστάσεως, μὴ ἀρκούσης διὰ τὴν νομικὴν πληρότητα αὐτῆς, ἀπλῶς μόνον ἄνευ ἄλλου τινός, μνείας ἐν ταύτῃ τῆς δι' αὐτῆς προσβαλλομένης δικαστικῆς ἀποφάσεως»<sup>58</sup>. ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἀποκεχωρισμένος χῶρος διὰ ν' ἀποσύρωνται οἱ ἐκλογεῖς πρὸς τοποθέτησιν τῶν ψηφοδελτίων των ἐντὸς τοῦ παραδιδόμενου ὑπὸ τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς φακέλου καὶ ἔνεκα τούτου ἡσκήθη ψυχολογικὴ βία ἐπὶ τῶν προσερχομένων πρὸς ψηφοφορίαν ἐκλογέων, τοὺς ὁποίους παρηκολούθουν οἱ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς αἰθούσης ψηφοφορίας εὐρισκόμενοι πολῖται, διότι «δὲν καθορίζεται ἐν τῇ ἐνστάσει ἐπὶ τίνων συγκεκριμένως ἐκλογέων καὶ ὑπὸ τίνων προσώπων ἡσκήθη κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἡ ψυχολογικὴ βία, οὕτως ὥστε νὰ διαταχθῇ ἡ δικαστικὴ ἐξακρίβωσις τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου»<sup>59</sup>.

Ὡς ἀόριστοι ἐκρίθησαν ὑπὸ τοῦ Ἐκλογοδικείου τοῦ 1975 οἱ ἀκόλουθοι λόγοι ἐνστάσεως: αα) Ὁ λόγος, διὰ τοῦ ὁποίου προβάλλεται λάθος περὶ τὴν ἀρίθμησην τῶν ψηφοδελτίων ἐνὸς κόμματος εἰς ὅλα τὰ ἐκλογικὰ τμήματα καὶ λάθος περὶ τὴν ἀρίθμησην τῶν εἰς τὰ ψηφοδέλτια αὐτὰ σταυρῶν προτιμήσεως, «ἐφ'

58. Ἀπόφ. 6/1958.

59. Ἀπόφ. 32/1953.

ὅσον δὲν προσδιορίζονται συγκεκριμένως καὶ κατὰ ἐκλογικὸν  
 τμήμα τὰ γενόμενα λάθη ἀριθμῆσεως» (ἀπόφ. 10, σκέψις 3η)·  
 ββ) ὁ λόγος ὅτι ἄκυρα ψηφοδέλτια ἐνὸς κόμματος κατεμετρή-  
 θησαν ὡς ἔγκυρα, καίτοι παρουσιάζουν στοιχεῖα χρώματος, ποιό-  
 τητος καὶ συνθέσεως χάρτου καταφανῶς διαφέροντα τῶν ὑπο-  
 λοίπων κανονικῶν ψηφοδελτίων τοῦ αὐτοῦ κόμματος ἢ φέρουν  
 διακριτικὰ σημεῖα καὶ γνωρίσματα, διότι δὲν καθορίζονται τὰ  
 ψηφοδέλτια αὐτὰ κατὰ τὸν αὐξοῦντα ἀριθμόν, τὸν ὅποιον ἔλαβον  
 κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἐξαγωγῆς των ἐκ τῆς κάλπης (ἄρθρ. 84  
 § 3 Ἑκλ. Κ.) (ἀποφ. 11, σκέψις 6η, 50, σκέψις 5η)· γγ) ὁ  
 λόγος ὅτι «δὲν ἐπετράπη εἰς τοὺς ἐκλογεῖς τῶν ἐκλογικῶν τμη-  
 μάτων (κατονομάζονται δύο) καὶ ἀλλαχοῦ νὰ ἀσκήσουν τὸ ἐκλο-  
 γικὸν των δικαίωμα μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι δὲν εἶναι τὰ αὐτὰ  
 πρόσωπα τοῦ δελτίου ταυτότητός των μετὰ τῶν ἐκλογικῶν βι-  
 βλιαρίων καὶ ἐκλογικῶν καταλόγων, παρὰ τὸ ὅτι εἶχον ἀσκήσει  
 τὸ δικαίωμά των τοῦτο εἰς προηγουμένης ἐκλογάς», καθ' ὅσον δὲν  
 καθορίζεται τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἐνι-  
 στάμενον, οὐδὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν μὴ ψηφισάντων καὶ ἡ ἐκ τῆς  
 μὴ ψηφοφορίας τούτων συνέπεια διὰ τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα»  
 (ἀπόφ. 14, σκέψις 3η)· δδ) ὁ λόγος περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Προέδρου  
 καὶ τοῦ Γραμματέως τῆς κοινότητος ἀσκήσεως ψυχολογικῆς  
 βίας ἐπὶ τῶν ἐκλογέων εἰς βάρος τοῦ συνδυασμοῦ ἐνὸς κόμματος,  
 διότι «δὲν καθορίζονται τὰ πρόσωπα τῶν ἐκλογέων ἐφ' ὧν ἡ-  
 σκήθη ἡ ψυχολογικὴ βία, ὡς καὶ τὰ μέσα δι' ὧν ἡ τοιαύτη ἐπί-  
 δρασις ἐπὶ τοῦ ἐκλογικοῦ ἐκάστου φρονήματος ἐπεχειρήθη καὶ  
 ἐπραγματοποιήθη» (ἀπόφ. 14, σκέψις 3η)· εε) ὁ λόγος «ὅτι ἔλα-  
 βον χώραν ἀπροκάλυπτοι ἐπεμβάσεις κρατικῶν λειτουργῶν καὶ  
 κοινοτικῶν ὀργάνων», διότι «δὲν ἐκτίθενται αἱ τοιαῦται ἐπεμβά-  
 σεις διὰ νὰ κριθῇ ἐὰν αὗται ἦσαν ἱκαναὶ νὰ ἐπιδράσουν ἐπὶ τοῦ  
 ἐκλογικοῦ φρονήματος τῶν ἐκλογέων, ὡς καὶ ποῖοι οἱ Κρα-  
 τικοὶ Λειτουργοὶ καὶ τὰ Κοινοτικά Ὀργανα ὑπὸ τῶν ὁποίων  
 ἐπεχειρήθησαν αἱ τυχόν ἐπεμβάσεις» (ἀπόφ. 14, σκέψις 3η)·  
 στ στ) ὁ λόγος ὅτι εἰς ἐκλογικὰ τμήματα δὲν εἶχε δοθῇ ἱκανὸς  
 ἀριθμὸς ψηφοδελτίων, «καθ' ὅσον δὲν καθορίζεται ποῖος ἀκρι-

βῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν ψηφοδελτίων, δι' ὧν εἶχον ἐφοδιασθῇ αἱ ἐφορευτικαὶ ἐπιτροπαὶ τῶν περὶ ὧν πρόκειται τμημάτων, δεδομένου ὅτι, κατ' ἄρθρ. 64 § 2, 50 § 7 Π. Δ/τος 650/74 καὶ ὑπ' ἀριθ. πρωτ. 85151 ἀριθ. ἐγκρ. 207/19.10.74 Ὑπουργείου Ἑσωτερικῶν, ὁ Νομάρχης ὀφείλει ἐγκαίρως νὰ ἐφοδιάσῃ ἐκάστην ἐφορευτικὴν ἐπιτροπὴν τῶν εἰς τὴν νομαρχίαν ὑπαγομένων ἐκλογικῶν τμημάτων διὰ ψηφοδελτίων, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων δέον ὅπως, δι' ἓνα ἕκαστον συνδυασμὸν ὑποψηφίων ἢ μεμονωμένου τῆς περιφέρειας ὑποψηφίου, ὑπερβαίνει κατὰ πεντήκοντα τοῖς ἑκατὸν τοῦλάχιστον τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰς τὸ ἐκλογικὸν τμήμα ἐγγεγραμμένων ἐκλογέων, εἰς οἷας δὲ περιπτώσεις εἰς οἷονδήποτε ἐκλογικὸν τμήμα προκύψει δι' οἷονδήποτε λόγον ἔλλειψις ἐντύπων ψηφοδελτίων, ἢ ἐφορευτικὴ ἐπιτροπὴ ὀφείλει νὰ μεριμνήσῃ ἐπειγόντως ὅπως ἐφοδιασθῇ διὰ τοῦ ἀναγκαιοῦντος ἀριθμοῦ ψηφοδελτίων» (ἀπόφ. 14, σκέψεις 5η)· ζζ) ὁ ὑπὸ τῶν καθ' ὧν ἡ ἔνστασις βουλευτῶν προβαλλόμενος λόγος περὶ τῆς ἀκυρότητος ψηφοδελτίων ὡς παραβιάζόντων τὸ ἀπόρρητον τῆς ψηφοφορίας ἐκ τοῦ διαφόρου τρόπου ἐκτυπώσεώς των, διότι δὲν προσδιορίζει «εἰδικῶς καὶ συγκεκριμένως τὸν προβαλλόμενον διάφορον τρόπον ἐκτυπώσεως, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐλεγχθῇ ἡ οἰκεία πλημμέλεια» (ἀπόφ. 36, σκέψεις 5η καὶ 8η)· ηη) ὁ λόγος ὅτι εἰς ὠρισμένα ἐκλογικὰ τμήματα αἱ θύραι τοῦ ἐκλογικοῦ καταστήματος ἔκλεισαν πρὸ τῆς κεκανονισμένης ὥρας, εἰς χρόνον ἀφιστάμενον ἀπὸ 2' ἕως 10' λεπτὰ τῆς ὥρας ἀπὸ ταύτης, με ἀποτέλεσμα νὰ μὴ δυνηθοῦν νὰ ψηφοφορήσουν ὑπὲρ τῶν 200 ψηφοφόροι (ἀπόφ. 39, σκέψεις 8η)· θθ) ὁ λόγος ὅτι ὑφίσταται βάσιμος ἀμφιβολία περὶ τῆς ὀρθῆς ἀριθμήσεως τῶν ψήφων (ἀπόφ. 39, σκέψεις 9η)· ιι) ὁ λόγος ὅτι εἰς ὠρισμένα ἐκλογικὰ τμήματα ἔλλείπουν ἢ εἶναι ἀνυπόγραφοι οἱ πίνακες διαλογῆς καὶ εἰς ἄλλα δὲν κατεχωρίσθη εἰς τὸ βιβλίον πρακτικῶν ἢ δὲν ὑπεγράφη ἢ πρᾶξις τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς περὶ τοῦ τελικοῦ ἀποτελέσματος τῆς ψηφοφορίας (ἄρθρ. 86 § 2 Ἐκλ. Κ.), διότι ὁ ἐνιστάμενος δὲν ἰσχυρίζεται, ὡς ὤφειλεν ἐν ὅψει τοῦ γεγονότος ὅτι ἢ μὴ τήρησις ἢ ἡ πλημμελὴς τήρησις τῶν βιβλίων καὶ ἐγ-

γράφων τῆς ἐκλογῆς δὲν ἐπάγονται καθ' ἑαυτὰς τὴν ἀκυρότητα τῆς ψηφοφορίας «καὶ ὅτι τὸ ἐμφανισθὲν ὑπὸ τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἀποτέλεσμα εἶναι ἀλλοῖον τοῦ πραγματικοῦ καὶ εἰς τί συνίσταται ἢ μεταξὺ των διαφορὰ» (ἀπόφ. 41, σκέψεις 2α)· καὶ ια ια) ὁ λόγος περὶ τῆς ὑπὸ τῶν ὠργανωμένων ομάδων ὁπαδῶν καὶ τῶν ὑποψηφίων ἐνὸς κόμματος ἀσκηθείσης ψυχολογικῆς βίας ἐπὶ τῶν ἐκλογέων, μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι «ὁ ἐπὶ τῆς ἀσκηθείσης βίας ἢ ἀπειλῆς ἐρειδόμενος λόγος ἐνστάσεως (ἄρθρ. 103 § 1 Ἐκλ. Κ.) δέον νὰ προσδιορίζῃ τὰ θεμελιοῦντα τὴν ἀσκηθεῖσαν βίαν γεγονότα, ὡς καὶ τὰ ἀσχήσαντα καὶ τὰ καθ' ὧν αὕτη ἡσχήθη πρόσωπα», ἐν προκειμένῳ δὲ «δὲν προσδιορίζεται εἰδικώτερον ποῖα συγκεκριμένως γεγονότα θεμελιοῦσι τὴν κατὰ τῶν ἐκλογέων ἀσκηθεῖσαν βίαν, ἐκ μέρους τίνων καὶ κατὰ τίνων ἡσχήθη αὕτη» (ἀπόφ. 50, σκέψεις 6η). Ἡ ἀπόφασις αὕτη, καθ' ὅσον ἀπέρριψε τὸν λόγον ὡς ἀόριστον καὶ ἰδίως ὡς μὴ προσδιορίζοντα τοὺς καθ' ὧν ἡ ἀσκηθεῖσα βία ἐκλογεῖς, εἶναι προφανῶς ἀντίθετος πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 39/1975 ἀπόφασιν, ἡ ὁποία δὲν ἀπέρριψεν ὡς ἀόριστον τὸν λόγον τῆς ἐνστάσεως, ὁ ὁποῖος δὲν καθώριζε τοὺς ἀθεμίτως ἐπηρεασθέντας ἐκλογεῖς.

Γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἂν εἶναι ἐπιτρεπτή ἡ ὑποβολὴ ἐνστάσεως ὑπὸ ἀίρεσιν. Τὸ ζήτημα αὐτὸ ἐγεννήθη ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου τοῦ 1958, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὑπεβλήθησαν ἐνστάσεις, διὰ τῶν ὁποίων οἱ ἐνιστάμενοι, μὴ θελήσαντες νὰ προσβάλουν εὐθέως τὸ κῦρος τῆς συμμετοχῆς τῆς Ε.Δ.Α. εἰς τὴν β' κατανομήν, ἐζήτησαν ν' ἀνακηρυχθοῦν βουλευταὶ ἐκ τῆς ἐν λόγῳ κατανομῆς, ἂν ἐγένοντο δεκταὶ ἕτεραι ὑποβληθεῖσαι ἐνστάσεις καὶ ἀπεβάλλετο τὸ κόμμα αὐτὸ ἐκ τῆς β' κατανομῆς. Τὸ Ἐκλογοδικεῖον ἐθεώρησε σιωπηρῶς ἐγκύρους τὰς ἐν λόγῳ ἐνστάσεις, τὰς ὁποίας ἀπέρριψε λόγῳ ματαιώσεως τῆς αἰρέσεως, ὑπὸ τὴν ὁποίαν αὐταὶ ἡσχήθησαν<sup>60 61</sup>. Νομίζομεν, ὅτι τοιαῦται

60. Βλ. ἀπόφ. 42: «...ὁ ἐνιστάμενος τίθησι ρητῶς ὡς προϋπόθεσιν τῆς ἐξετάσεως αὐτῆς ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογ. τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἤθελε γίνεαι δεκτὴ ἐκκρεμῆς ἐνώπιον αὐτοῦ ἄλλη ἐνστασις τρίτου κατὰ τοῦ κύρους τῆς συμμετοχῆς τῆς Ε.Δ.Α. εἰς τὴν β' κατανομήν... Ἐπειδὴ ἐπὶ τῆς ἐκ-

ένστάσεις είναι απαράδεκτοι ως μη διαλαμβάνουσαι οὐδένα σαφή και ὠρισμένον λόγον ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς, ἡ ἔλλειψις δὲ αὐτῇ οὐδόλως δύναται ν' ἀναπληρωθῇ διὰ τῆς παραπομπῆς εἰς ἄλλας ένστάσεις<sup>62</sup>. Πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι τὸ ἄρθρ. 219 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας ἀπαγορεύει τὴν ἀγωγὴν καὶ ἀνταγωγὴν ὑπὸ αἵρεσιν.—"Ένστασιν ὑπὸ αἵρεσιν ἔκρινε καὶ ἡ ἀπόφασις 40/1975 τοῦ Έκλογοδικείου. Τὴν ένστασιν αὐτὴν ὑπέβαλεν ὁ ἀνακηρυχθεὶς βουλευτῆς, ὁ ὁποῖος δι' αὐτῆς «διὰ τὸ ένδεχόμενον ὅτι ὁ καθ' οὗ... ὡς ἀμέσως μετ' αὐτὸν ἐρχόμενος κατ' ἀριθμὸν ληφθέντων σταυρῶν προτιμήσεως συνυποψήφιος αὐτοῦ ἀνήκων εἰς τὸν αὐτὸν συνδυασμόν... ἤθελεν ἀσκήσει ένστασιν κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ ένισταμένου ὡς βουλευτοῦ, καὶ ἤθελε, συνεπεία ταύτης, ἀκυρωθῇ ἡ ἐκλογή του, λόγω τυχόν διαπιστώσεως ἐσφαλμένης ἀριθμήσεως τῶν ἐγκύρων ψήφων (σταυρῶν) προτιμήσεως, οὕτω δέ, ἤθελεν ἀνακηρυχθῇ ἀντ' αὐτοῦ βουλευτῆς ὁ εἰρημένος... (καθ' οὗ ἡ ένστασις) ἡ ἄλλος τις ἀναπληρωματικὸς», ἐπεδίωκε «τὴν ἀκύρωσιν τῆς τοιαύτης ένδεχομένης ἀνακηρύξεως τούτου ὡς βουλευτοῦ ἢ ἄλλου τινὸς τῶν ἀναπληρωματικῶν τοῦ ἰδίου συνδυασμοῦ ἐν τῇ αὐτῇ ἐκλογικῇ περιφερείᾳ». Ἡ ἀπόφασις ἀπέρριψε τὴν ένστασιν ὡς ἀπαράδεκτον καὶ δὴ δι' ἔλλειψιν νομιμοποιήσεως μετὰ τὴν ὀρθὴν σκέψιν, ὅτι, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 119 § 1 τοῦ Έκλογικοῦ Κώδικος, «ἐκλεγείς ἐν ὠρισμένη ἐκλογικῇ περιφερείᾳ βουλευτῆς δὲν νομιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην εἰς ἀσκῆσιν

κρεμοῦς ἀπὸ 4-6-1958 ένστάσεως... ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 41/1958 ἀπόφασις τοῦ Δικαστηρίου τούτου, δι' ἧς ἀπερρίφθη ἡ ἐν λόγῳ ένστασις. Κατὰ συνέπειαν μὴ ἀποβληθείσης τῆς Ε.Δ.Α. ἐκ τῆς β' κατανομῆς, ὑφ' ἣν θὰ καθίστατο λυσιτελὴς ἡ ἐξέτασις τοῦ νόμου βασίμου τῆς ὑπὸ κρίσιν ένσιάσεως»<sup>61</sup>: «... Έφ' ὅσον ὁμοῦς ἐκρίθη ἀμετακλήτως διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 50/58 ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου τούτου, ὅτι νομίμως μετέσχε τῆς β' κατανομῆς... ἡ Ε.Δ.Α., οὕτω δ' ἠτόνησεν ἡ ὑφ' ἣν ἡσκήθη ἡ ὑπὸ κρίσιν ένστασις προϋπόθεσις».

61. Ἀντίθετος ὁ Β α μ β έ τ σ ο ς, ορ. cit., Ν. Δίκ. ΙΕ', σ. 14, § 30, καὶ ΙΗ' σ. 472.

62. Πρβλ. Α.Π. 483/1959, ΝοΒ 8, 188 ἐπ.

ένστασεως κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς ἄλλου βουλευτοῦ καί, ἰδιαιτέρως, καί κατ' ἐνδεχομένης ἀνακηρύξεως βουλευτοῦ τῆς αὐτῆς ἐκλογικῆς περιφερείας». Ὁ ἐνιστάμενος, τὰς διὰ τῆς ἐν λόγῳ ένστασεως προβληθείσας ἐκλογικὰς πλημμελείας εἰς βάρος αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ τοῦ καθ' οὗ θὰ ἡδύνατο ἀναμφιβόλως, εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἀσκήσεως ένστασεως κατὰ τῆς ἐκλογῆς του, νὰ ἐπικαλεσθῇ διὰ δικογράφου ἀντιρρήσεων (τώρα δικογράφου ἀντενστάσεων) κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 123 § 7 τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 28 § 1 Κ.Α.Ε.Δ.), κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ καθ' οὗ ἡ ένστασις (αἴτησις) δικαιοῦται ν' ἀσκήσῃ ἀντένστασιν ὑπὸ τὴν κυρίαν έννοιαν αὐτῆς <sup>62α</sup>. Τοιαῦται ἀντενστάσεις ὑπεβλήθησαν π.χ. κατὰ τῶν ένστασεων, αἱ ὁποῖαι ἐκρίθησαν ὑπὸ τῶν ἀποφάσεων 36 (σκέψεων 5ης -9ης) καὶ 48 (σκέψεως 2ας) τοῦ 1975.

ε) Τὸ δικόγραφον τῆς αἰτήσεως πρέπει νὰ διαλαμβάνῃ ὠρισμένον αἶτημα περὶ τῆς ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει ἀκυρώσεως τῆς προσβαλλομένης ἐκλογῆς <sup>63</sup>. Τοῦτο ὀρίζει ρητῶς ἡ γενικὴ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 9 § 1 ἐδ. ε' τοῦ Κώδικος, περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ἡ ὁποία δὲν περιλαμβάνετο εἰς τὸν Ἑκλογικὸν Κώδικα.

2. Ἡ νομιμοποιήσις τοῦ αἰτοῦντος.— Τὸ ἄρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος οὐδὲν ὀρίζει ἐν σχέσει πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐνεργητικῆς νομιμοποιήσεως πρὸς ἀσκήσιν τῆς αἰτήσεως (ένστασεως), καταλείπον τὴν ρύθμισιν αὐτοῦ εἰς τὸν κοινὸν νομοθέτην. Ὑπὸ τὸ προῖσχῦσαν δίκαιον (Ν. Γ'ΛΝΕ', Ν.Δ. 2202), τὸ ὁποῖον δὲν ἐρρύθμιζε ρητῶς τὸ θέμα, ἐκράτησεν ἐν τῇ παγίᾳ νομολογίᾳ τοῦ Ἑκλογοδικείου <sup>64</sup> καὶ τῇ ἐπιστήμῃ <sup>65</sup>

62α. Βλ. ἀνωτ., 165 ἐπ.

63. Ἡ Ἑκλογ. 16/1962 (σκέψις 2α) ἐθεώρησεν ὡς ἀόριστον τὴν ένστασιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐζητεῖτο ἡ ἀκύρωσις τῶν ἐκλογῶν εἰς ὅλα (τὰ μὴ προσδιοριζόμενα) ἐκλογικὰ τμήματα ὅλης τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας.

64. Ἀποφ. 15/1915 («...ένστασεις κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς δικαιοῦται π ᾱ ς τ ι ς νὰ ὑποβάλῃ, ἤτοι καὶ ὁ ἀ π λ ο ῦ ς ἐ κ λ ο γ ε ῦ ς...»)  
4, 17, 18, 35, 38/1958· 17/1962 (σκέψις 4η) καὶ 66/1962 (σκέψις 2α):

ἡ ὀρθὴ ἀποφίς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡδύνατο νὰ ὑποβάλλῃ ἐνστάσιν, πλὴν τοῦ ἀποτυχόντος ἢ ἐπιλαχόντος ὑποψηφίου κατὰ τὴν σχε-

«Ἐπειδὴ δὲν ὀρίζεται μὲν ἐν τῷ ἀρθρ. 73 τοῦ Συντ. οὔτε καὶ τῷ Ν.Δ. 2202/1952, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ Ν. 3465/1955, τίνα ιδιότητα δεόν νὰ κέκτηται ὁ ἐνιστάμενος, ἵνα ἀμφισβητήσῃ τὸ κύρος ἐκλογῆς τινός, ὡς ὅμως παγίως ἤδη ἐνομολογήθη ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο ὅπως οὗτος (ὁ ἐνιστάμενος) ἐπικαλεῖται καὶ ἀποδεικνύει ἴδιον προσωπικόν, βεβαίως δὲ καὶ ἀπλῶς ἡθικόν, συμφέρον πρὸς ἀκύρωσιν τῆς πληττομένης διὰ τῆς ἐνστάσεως ἐκλογῆς, τοῦθ' ὅπερ ἐθεωρήθη γενικῶς συντρέχον εἴτε μετὰ τῆς ιδιότητος αὐτοῦ ὡς ἐκλογέως τῆς δι' ἣν ἡ ἀμφισβήτησις ἐκλογικῆς περιφέρειας εἴτε ὡς μετασχόντος εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς περιφέρειας ταύτης καὶ ἀποτυχόντος ἢ ἐπιλαχόντος ὑποψηφίου βουλευτοῦ».—Τὸ Ἐκλογ. ἐθεώρησεν ὡς νομιμοποιούμενον εἰς ἄσκησιν ἐνστάσεως ἐπὶ πλέον καὶ τὸν ἀρχηγὸν κόμματος ἢ ἐκπρόσωπον ἄλλης ὁργανώσεως (4/1958), ὅχι ὅμως καὶ τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ ὑποψηφίου (17/1958, 2, 7, 8/1962).—Αἱ ἀποφάσεις 1-26/1964 (σκέψις 2α) ἐδέχθησαν ὑπὸ τὸν Ἐκλογικὸν Κώδικα, ὅτι αἱ ἐκλογικαὶ ἀμφισβητήσεις ἐγείρονται «εἴτε ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν ἐκλογέων, εἴτε ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν μετασχόντων τῆς ἐκλογικῆς διαδικασίας ὑποψηφίων (ἀπάντων νομιμοποιουμένων πρὸς τοῦτο κατὰ νόμον, κατ' ἐξαρσιν τοῦ χαρακτῆρος δημοσίου συμφέροντος τῆς ἐκλογικῆς δίκης)...».—Αἱ ἀποφάσεις 17/1962 (σκέψις 11η) καὶ 25/1962 (σκέψις 2α) ἐδέχθησαν, ὅτι ἐκλογεὺς ἢ ἐπιλαχὼν βουλευτὴς ἐκλογικῆς τινος περιφέρειας ἐνομιμοποιεῖτο νὰ συμπροσβάλλῃ τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς ἄλλων ἐκλογικῶν περιφερειῶν ἐν τῇ περιπτώσει τῆς ἐπικαλουμένης ἀντισυνταγματικῆς κατανομῆς τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν εἰς τὰς καθ' ἑκάστον ἐκλογικὰς περιφέρειας μὲ τὴν ἀκόλουθον αἰτιολογίαν: «Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι οἱ ἐνιστάμενοι δὲν κέκτονται τὴν ιδιότητα τοῦ ἐκλογέως ἢ ἐπιλαχόντος βουλευτοῦ ἐν ταῖς περιφερείαις ταύταις, ἐνομιμοποιοῦντο ὅμως, ἐν τῇ συγκεκριμένῃ ταύτῃ περιπτώσει, ὡς ἐκ τοῦ ἀμέσου νομικοῦ καὶ πραγματικοῦ δεσμοῦ... τῶν ὑπὸ κρίσιν ἐνστάσεων τῶν πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς εἰς τὰς ἐν λόγῳ εὐνοηθείσας, κατὰ τοὺς ἰσχυρισμούς των, ἐκλογικὰς περιφέρειας, ὡς ἄλλωστε καὶ κατονομάζουσιν εἰδικώτερον καὶ κατ' ἀριθμὸν ὁρισθεισῶν ἐπὶ πλέον βουλευτικῶν ἐδρῶν, ὅπως ἐπιδιώξωσι τὴν ἐν μέρει καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῶν τυχόν ἀποδεικνυόμενων ἰσχυρισμῶν των ἀκύρωσιν αὐτοῦ, ἄνευ τῆς ὁποίας ἀλυσιτελεῖς ἀποβαίνουν αἱ ἐνστάσεις αὐτῶν καὶ ὡς πρὸς τὸ ἀμφισβητούμενον ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα τῶν ἰδίων αὐτῶν περιφερειῶν».

65. Β α μ β έ τ σ ο υ, ορ. οίτ., Θ. ΞΔ', σ. 410, § 7, καὶ Ν. Δικ. ΙΕ', σ. 14, § 29 Σ γ ο υ ρ έ τ σ α, Συντ. Δίκ., τ. Ι, σ. 285.

τικήν ἐκλογὴν, καὶ πᾶς ἐκλογεὺς. Τὸ ζήτημα ἐρρύθμισεν ἤδη ρητῶς ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 75 § 1 τοῦ Ν.Δ. 4274 (ἄρθρ. 119 § 1 'Εκλ. Κ.), ἡ ὁποία ἐκύρωσε κατὰ βάσιν τὴν ἐν τῇ νομολογίᾳ κρατήσασαν ἀποψιν, ὀρίζουσα τὰ ἐξῆς: «'Ενστασιν κατὰ τοῦ κύρους τῆς βουλευτικῆς ἐκλογῆς ἐν ὠρισμένη ἐκλογικῇ περιφερείᾳ δικαιούται νὰ ἀσκήσῃ δι' οἰονδήποτε μὲν λόγον πᾶς, κατὰ τὴν ἐκλογὴν ταύτην, ἀνακηρυχθεὶς ὑποψήφιος ἀλλὰ μὴ ἀνακηρυχθεὶς βουλευτής, μόνον δὲ διὰ τοὺς ἐν ἄρθρῳ 121 § 1 ἐδ α' καὶ β' λόγους καὶ πᾶς ἐκλογεὺς ἐγγεγραμμένος εἰς τοὺς ἐκλογικούς καταλόγους τῆς αὐτῆς ἐκλογικῆς περιφερείας»<sup>66</sup>. Ἡ διάταξις αὕτη διετηρήθη ἐν ἰσχύϊ ὑπὸ τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου (ἄρθρ. 58 στοιχ. β'), ὁ ὁποῖος δὲν περιέλαβε σχετικὰς διατάξεις, διότι ἡ Ἀναθεωρητικὴ Ἐπιτροπὴ ἐθεώρησεν αὐτάς ὡς οὐσιαστικὰς καὶ ὄχι διαδικαστικὰς<sup>66α</sup>.

66. Οὕτω καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ (ἄρθρ. 108 § 1 'Εκλ. Κ.), Γαλλίᾳ (ἄρθρ. 33 § 2 ord. περὶ C.C.), Δ. Γερμανίᾳ (ἄρθρ. 2 § 2 WPG), Κ. Σαξωνίᾳ (ἄρθρ. 2 WPG), Βορείῳ Ρηνανίᾳ-Βεστφαλίᾳ (ἄρθρ. 3 WPG), Βάδῃ-Βυρττεμβέργῃ (ἄρθρ. 2 WPG) καὶ Ἑσση (ἄρθρ. 7 WPG). Εἰς τὰς Χώρας ὅμως αὐτάς δὲν ἰσχύει ἡ παρ' ἡμῶν καθιερωμένη ἀπαγόρευσις τῆς ὑπὸ τοῦ ἐκλογέως ὑποβολῆς ἐνστάσεως ἐρειδομένης ἐπὶ λάθους περὶ τὴν ἀρίθμησιν τῶν ψήφων.—'Αλλως ἐν Αὐστρίᾳ (ἄρθρ. 67 § 2 τοῦ νόμου περὶ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου τῆς 11-6-1947), ἐνθα νομιμοποιῶνται εἰς ἔγερσιν ἐνστάσεως μόνον τὰ ὑποβαλόντα προτάσεις ὑποψηφίων διὰ τὴν προσβαλλομένην ἐκλογὴν πολιτικά κόμματα καὶ οἱ ὑποψήφιοι, οἱ ὁποῖοι ἰσχυρίζονται ὅτι παρανόμως ἐθεωρήθησαν ὡς μὴ ἐκλόγιμοι ἐν τῇ ἐκλογικῇ διαδικασίᾳ. (E r m a c o r a, op. cit., σ. 567, 582). Ἐν Δ. Γερμανίᾳ νομιμοποιῶνται εἰς ἄσκησιν τῆς προσφυγῆς κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Bundestag ἐνώπιον τοῦ BVerfG μόνον ὁ καθ' οὗ ἡ ἐνστασις βουλευτής, ὁ ἐκλογεὺς, ἡ ἐνστασις τοῦ ὁποίου ἀπερίφηθη, ὅταν ὑποστηρίζεται τοῦλάχιστον ὑπὸ 100 ἐκλογέων, ἐν κόμμα ἢ μία μειοψηφία τοῦ Bundestag, περιλαμβάνουσα τοῦλάχιστον τὸ 1/10 τοῦ νομίμου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν (ἄρθρ. 48 τοῦ ὁμοσπον. νόμου περὶ BVerfG τῆς 12-3-1951).—Ἐν Ἰορδανίᾳ τὸ ζήτημα ρυθμίζεται ὑπὸ ἄρθρ. 71 § 2 τοῦ Συντ. (1951), κατὰ τὸ ὅποιον ἕκαστος ἐκλογεὺς νομιμοποιεῖται εἰς ἄσκησιν ἐνστάσεως.

66α. Βλ. ἀνωτ., σ. 44, 66 ἐπ., σημ. 12.—Τὸ Σχέδιον τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς (ἄρθρ. 24 § 1) ἐπανάλαβεν ἀμετάβλητον τὴν διάταξιν τοῦ 'Εκλ. Κ.—Τὸ ἄρθρον 24 § 1 τοῦ Σχεδίου μας ὠριζε τὰ ἀκόλουθα: «'Ενστασιν κατὰ



Ἡ διάταξις δὲν φαίνεται σύμφωνος πρὸς τὸ Σύνταγμα. Ὁ δι' αὐτῆς καθιερούμενος περιορισμὸς τῆς νομιμοποιήσεως τοῦ ἐκλογέως εἰς ἄσκησιν ἐνστάσεως μόνον κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας, εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους τῆς ὁποίας εἶναι ἐγγεγραμμένος, οὐδόλως συμβιβάζεται πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθροῦ 51 § 2 τοῦ Συντάγματος, κατὰ τὴν ὁποίαν «οἱ βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουν τὸ "Ἐθνος» καὶ ἐκ τῆς ὁποίας συνάγεται ὅτι ἡ αἵτησις εἶναι μία *actio popularis*, δυναμένη ν' ἀσκῇται ὑπὸ παντὸς ἐκλογέως κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς οἰασδήποτε ἐκλογικῆς περιφέρειας<sup>66β</sup>. Ἡ διάταξις δὲν συνεβιβάζεται οὔτε πρὸς τὸ ἀρθρον 67 τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ὥριζεν, ὅτι «οἱ βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουσι τὸ "Ἐθνος καὶ οὐχὶ μόνον τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐκλέγονται». Θὰ ἔπρεπε τοῦλάχιστον νὰ παρασχεθῇ εἰς τὸν ἐκλογέα καὶ τὸν ἀποτυχόντα ὑποψήφιον τὸ δικαίωμα νὰ προσβάλουν τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς καὶ οἰασδήποτε ἄλλης περιφέρειας ὑπαγομένης εἰς τὴν αὐτὴν μείζονα περιφέρειαν<sup>66γ</sup>. Ἀντίθετος πρὸς τὴν αὐτὴν συνταγματικὴν διάταξιν καὶ ὁλως ἀδικοιολόγητος φαίνεται καὶ ὁ ἕτερος οὐσιαστικὸς περιορισμὸς τῆς νομιμοποιήσεως, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ ἐκλογεὺς δὲν δύναται νὰ ὑποβάλῃ ἐνστασιν ἀναφερομένην εἰς λάθος

τοῦ κύρους βουλευτικῆς ἐκλογῆς ἐν ὀρισμένη ἐκλογικῇ περιφερείᾳ δικαιούται ν' ἀσκήσῃ: α) πᾶν πολιτικὸν κόμμα, μετασχὼν εἰς τὰς ἐκλογάς, διὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ του, β) ὁ κατὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτὴν ὑποβαλὼν ἢ ἀποδεχθεὶς ὑποψηφιότητα προταθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἐκλογέων καὶ μὴ ἀνακηρυχθεὶς ὑποψήπιος ἢ βουλευτὴς, καὶ γ) πᾶς ἐκλογεὺς ἐγγεγραμμένος εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους οἰασδήποτε ἐκλογικῆς περιφέρειας)».

66β. Βαμβέτσου, *op. cit.*, Ν. Δίκ. ΙΗ', σ. 475.—Picenoni, *op. cit.*, σ. 187, σημ. 25.

66γ. Τὴν πρότασιν ὑπέβαλεν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ὁ Ἡλ. Ἡλιοῦ κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ ἀρθρ. 75 τοῦ Ν.Δ. 4274 (βλ. Πρακτικά, 1962, τ. Β', σ. 851 ἐπ.).

περὶ τὴν ἀρίθμησιν τῶν ψήφων<sup>67</sup>, καὶ ὁ ὁποῖος ἐπεκρίθη ὑπὸ τινων μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία ὅμως κατόπιν τῆς ἐπιμονῆς τῶν Ὑπουργῶν τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ἐψήφισε τὴν σχετικὴν διάταξιν τοῦ σχεδίου Ν.Δ.<sup>68</sup> De lege ferenda ἀποκρουστέος εἶναι καὶ ὁ ὑπὸ τῆς διατάξεως εἰσαγόμενος ἐν προκειμένῳ τυπικὸς περιορισμὸς καὶ δὴ ἡ εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους ἐγγραφή, τὴν ὁποίαν τὸ Σύνταγμα (ἄρθρ. 55 § 1) δὲν ἀπαιτεῖ οὔτε διὰ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι.— Κατὰ ταῦτα, δύο εἶναι νῦν αἱ βάσεις τῆς ἐνεργητικῆς νομιμοποιήσεως, ἥτοι ἡ ιδιότης τοῦ μὴ ἀνακηρυχθέντος ὡς τακτικοῦ βουλευτοῦ ὑποψηφίου διὰ τὴν ἄσκησιν οἰασδῆποτε αἰτήσεως καὶ ἡ ιδιότης τοῦ ἐγγεγραμμένου εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους τῆς οἰκείας

67. Οὕτως, ὑπὸ τὸ ἰσχύον δίκαιον ἡ διάκρισις μεταξὺ τῆς ἐσφαλμένης ἀριθμήσεως τῶν ψήφων καὶ τῶν λοιπῶν ἐκλογικῶν παραβάσεων ἔχει διττὴν πρακτικὴν σημασίαν καὶ δὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν, ὡς καὶ ὑπὸ τὸ προῖσχῶσαν δίκαιον, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀκυρωτικὴν ἢ μεταρρυθμιστικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἐκλογ., ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅσον ἀφορᾷ τὴν νομιμοποίησιν εἰς προβολὴν αὐτῶν δι' ἐνστάσεως.

68. Οὕτως ἤδη κατὰ τὴν συνεδρίαν 4' τῆς 5-11-1962 ὁ Ι. Μελαῆς, ὁ ὁποῖος ἐθεώρησε τὸν περιορισμὸν ὡς ἀντισυνταγματικὸν καί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὡς ἀδικαιολόγητον. Ὁ Γ. Ράλλης (Ὑπουργὸς Ἐσωτερικῶν) ἀπήντησε: «Δὲν πρόκειται περὶ θέματος δημοσίας τάξεως καὶ ἐφ' ὅσον ὁ ἀδικούμενος δὲν κάμει ἐνστάσιν, διατὶ νὰ ἐπιτραπῇ τοῦτο εἰς τὸν τρίτον;». Τὸ ζήτημα ἀνεκινήθη καὶ κατὰ τὴν συνεδρίαν 4Γ' τῆς 8-11-1962 ὑπὸ τοῦ Ν. Ζορμπᾶ: «Δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω διατὶ τὸ ἄρθρ. 76 περιορίζει τὸ δικαίωμα τῆς ἐνστάσεως εἰς περίπτωσιν λάθους περὶ τὴν ἀρίθμησιν τῶν ψήφων μόνον εἰς τοὺς ὑποψηφίους βουλευτάς». Ὁ Κ. Παπακωνσταντίνου (Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης) ἀπήντησε: «...διὰ τὴν ἀρίθμησιν τῶν ψήφων θὰ ὑποβάλλῃ ὁ ὑποψήφιος τὴν ἐνστάσιν. Διατὶ νὰ κρυβώμεθα. Δηλαδὴ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ ὑποβάλλῃ τὴν ἐνστάσιν διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἀποκλεισθέντος, λόγῳ λάθους, περὶ τὴν ἀρίθμησιν, δὲν θὰ εἶναι οὐσιαστικῶς ἐντολοδόχος τοῦ ἀποκλεισθέντος;». Ὁ Μπασιάκος ἔβη ἔτι περαιτέρω, προτείνας ὅπως τὸ δικαίωμα ἐνστάσεως ἐν γένει δοθῇ μόνον εἰς τοὺς ὑποψηφίους βουλευτάς. Βλ. τὴν σχετικὴν συζήτησιν, ἐν Πρακτικοῖς τῆς Ἐπιτροπῆς, 1962, τ. Β', σ. 805, 851.—Ἐν τῇ ἐπιτροπῇ ἀπεσαφηνίσθη, ὅτι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν «ψήφων» περιλαμβάνονται καὶ οἱ σταυροὶ προτιμήσεως (αὐτόθι, σ. 851 ἐπ.).

ἐκλογικῆς περιφερείας ἐκλογέως προκειμένου περὶ πάσης αἰ-  
τήσεως πλὴν τῆς ἀναφερομένης εἰς λάθος περὶ τὴν ἀρίθμησιν  
τῶν ψήφων. Οὐδὲν ἄλλο φυσικὸν ἢ νομικὸν <sup>69</sup> πρόσωπον νομιμο-  
ποιεῖται εἰς ὑποβολὴν τῆς ἐνστάσεως. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ  
τὰ πολιτικὰ κόμματα, εἰς τὰ ὅποια τὸ δίκαιον ὠρισμένων Κρα-  
τῶν ὀρθῶς παρέχει ρητῶς τὸ δικαίωμα τῆς ὑποβολῆς ἐνστά-  
σεως <sup>70</sup>.— Εἶναι ἀναμφίβολον, ὅτι νομιμοποιοῦνται νὰ ὑπο-  
βάλουν αἵτησιν ἀπὸ κοινοῦ πλείονα πρόσωπα, ἐφ' ὅσον συνδέ-  
ονται πρὸς ἄλληλα διὰ τοῦ δεσμοῦ τῆς ὁμοδικίας. Ὁ δεσμὸς  
αὐτὸς ὑφίσταται, ὅταν ὅλοι οἱ ἐν τῷ δικογράφῳ ἐνούμενοι εἶ-  
ναι εἴτε ἐκλογεῖς τῆς αὐτῆς ἐκλογικῆς περιφερείας εἴτε ὑποψή-  
φιοι μιᾶς καὶ μόνης ἐκλογικῆς περιφερείας εἴτε ἐκλογεῖς καὶ ὑπο-  
ψήφιοι τῆς αὐτῆς ἐκλογικῆς περιφερείας <sup>71</sup>, προβάλλουν δὲ τοὺς  
αὐτοὺς λόγους ἀκυρώσεως τῆς προσβαλλομένης ἐκλογῆς. Ἐὰν  
ἐλλείπουν αἱ προϋποθέσεις τῆς ὁμοδικίας, τὸ Δικαστήριον, κατ'  
ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρ. 78 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δι-  
κονομίας (ἄρθρ. 23 Κ.Α.Ε.Δ.), διατάσσει τὸν χωρισμὸν τῶν  
αἰτήσεων· ὑπὸ τὸ προῖσχῦσαν δίκαιον εἰς τὴν περίπτωσιν αὐ-  
τὴν ἡ ἐνστάσις θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρῇται, κατ' ἀνάλογον ἐφαρμο-  
γὴν τῶν ἐν τῇ ἀκυρωτικῇ δίκῃ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς  
Ἐπικρατείας κρατούντων (ἄρθρ. 123 § 9 Ἐκλ. Κ.), ὡς ἀσκη-  
θεῖσα ὑπὸ τοῦ πρώτου τῶν ἐν τῷ κοινῷ δικογράφῳ ἐνουμένων  
ἐνισταμένων <sup>71 72</sup>, ἐὰν ὅμως οὗτος δὲν ἐνομιμοποιεῖτο κατὰ τὸ  
ἄρθρ. 119 § 1 τοῦ Κώδικος, ὑπὸ τοῦ ἐπομένου νομιμοποιου-  
μένου ἐνισταμένου. Ἡ ἔλλειψις νομιμοποιήσεως τινῶν ἐκ τῶν  
αἰτούντων καθ' ἑαυτὴν δὲν καθιστᾷ ἀπαράδεκτον τὴν κοινὴν αἰ-

69. Οὕτω καὶ ἐν Γαλλίᾳ οἱ Charnay (op. cit., σ. 246) καὶ Philip (Le contentieux des élections, σ. 124).

70. Βλ. τὴν ἀνωτ., σημ. 66 παρατιθεμένην γερμανικὴν καὶ αὐστριακὴν νομοθεσίαν, καθὼς καὶ τὴν εἰς τὴν σημ. 66α παρατιθεμένην διάταξιν τοῦ Σχε-  
δίου μας.

71. Ἐκλογ. 92-93/1962, σκέψις 3η.

72. Βλ. «Πορίσματα Νομολογίας τοῦ Σ.τ.Ε.», 1962, σ. 273 ἐπ.— Δέν-  
δια, op. cit., τ. III, σ. 300· Καμπίτση, op. cit., σ. 76 ἐπ.

τησιν ὡς πρὸς τοὺς λοιπούς <sup>73</sup>. Ἡ ἐνστάσις εἶναι τύποις δεκτὴ, ἂν οἰοσθῇποτε τῶν ἐνουμένων αἰτούντων νομιμοποιῇται εἰς ἄσκησιν αὐτῆς.—Ἡ νομιμοποίησις τοῦ ἐνισταμένου πρέπει νὰ ὑφίσταται τόσον κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς αἰτήσεως ὅσον καὶ κατὰ τὴν συζήτησιν αὐτῆς. Ἐὰν τὸ ἐννομον συμφέρον τοῦ αἰτούντος ἐξέλιπε μετὰ τὴν ὑποβολὴν τῆς αἰτήσεως, αὕτη καθίσταται ἀπαράδεκτος <sup>74</sup>.—Ἐνῶ ὁ ἐκλογεὺς νομιμοποιεῖται πάντοτε, ὑπὸ τὸν ἐκτεθέντα περιορισμὸν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐσφαλμένην ἀρίθμησιν τῶν ψήφων, νὰ προσβάλλῃ τὸ κῦρος τῆς ἐκλογῆς, ὁ ὑποψήφιος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀνεκηρύχθῃ τακτικὸς βουλευτὴς, νομιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν τοιαύτην ιδιότητά του ν' ἀσκῇ αἵτησιν κατὰ τῆς σχετικῆς ἐκλογῆς μόνον, ἂν προβάλλῃ εἰδικὸν ἐννομον συμφέρον καὶ δὴ ἂν, γινομένης δεκτῆς τῆς ἐνστάσεώς του, πρόκειται νὰ καταλάβῃ ἀπ' εὐθείας ἢ κατόπιν ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς τὴν ἔδραν ἢ τὴν σειρὰν τοῦ καθ' οὗ ἡ ἐνστάσις τακτικοῦ ἢ ἀναπληρωματικοῦ βουλευτοῦ. Κατ' ἀκολουθίαν, ὀρθῶς ἐθεωρήθη <sup>75</sup> ὡς ἀπαράδεκτος ἐλλείψει ἐννόμου συμφέροντος ἢ ὑπὸ τινος ἐπιλαχόντος ὑποψηφίου ἀσκηθεῖσα ἐνστάσις, διὰ τῆς ὁποίας ἐπεδιώκετο τροποποίησις τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τῆς κενώσεως μιᾶς ἔδρας ἐκ τῶν περιελθουσῶν εἰς ἕτερον κόμμα ἐκ τῆς πρώτης κατανομῆς καὶ τῆς διαθέσεως αὐτῆς κατὰ τὴν δευτέραν κατανομήν, ἀφοῦ ὁ ἐνιστάμενος ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει

73. Ἐκλογ. 17/1962, σκέψις 5η.

74. Ἐκλογ. 26/1964, σκέψις 2α: «... Δοθέντος δὲ ὅτι ἡ νομιμοποίησις τοῦ ἐνισταμένου δέον νὰ συντρέχῃ οὐ μόνον κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ἐνστάσεως, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν συζήτησιν αὐτῆς, ἔπεται ὅτι ἡ ἐνστάσις δὲν δύναται νομίμως νὰ συζητηθῇ, ὡσάκις ὁ ἐνιστάμενος ἀναπληρωματικὸς βουλευτὴς κατὰ τὸν χρόνον τῆς συζητήσεως τῆς ἐνστάσεώς του ἔχει καταλάβει, κατ' ἐφαρμογὴν τῆς § 1 τοῦ ἄρθρ. 94 τοῦ... Β.Δ. 592/1963, κενωθεῖσαν βουλευτικὴν ἔδραν τῆς αὐτῆς ἐκλογικῆς περιφερείας συνεπεῖα παραιτήσεως ἐτέρου βουλευτοῦ καὶ οὕτω ἔχει ἀποκτήσει ιδιότητα, ὑφ' ἣν, κατὰ τὰ ἐκτεθέντα, δὲν νομιμοποιεῖται πρὸς ἄσκησιν ἐνστάσεως, δι' ἣν καὶ ἡ ἐπὶ τῆς ἐνστάσεως ταύτης δίκη, ἐφ' ὅσον ἐξέλειπεν ἡ νομιμοποίησις τοῦ ἐνισταμένου, δέον νὰ κηρυχθῇ κατηργημένη».

75. Ἐκλογ. 10/1962.

θα ἡδύνατο νὰ καταλάβῃ τὴν ἔδραν αὐτὴν ἐκ τῆς δευτέρας κατανομῆς ἐν ὅψει τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ κόμμα του οὐδόλως μετέσχε τῆς ἐν λόγῳ κατανομῆς ἔνεκα μὴ συγκεντρώσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου καθοριζομένου ποσοστοῦ ψήφων καθ' ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν.— Νομιμοποιεῖται εἰς ἄσκησιν αἰτήσεως μόνον ὁ νομίμως ἀνακηρυχθεὶς ὑποψήφιος. Κατὰ συνέπειαν, ἡ αἴτησις ἀπορρίπτεται ὡς ἐνεργητικῶς ἀνομιμοποίητος, ἂν τὸ Δικαστήριον κρίνῃ ὅτι ὁ αἰτῶν ὑποψήφιος παρὰ τὸν νόμον (ἄρθρ. 32-33 Ἑκλ. Κ.) καὶ τὸ Σύνταγμα (ἄρθρ. 55 § 1, 56) ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου. Ἡ ἀπόφασις 31/1964 (σχέσις 3η) τοῦ Δικαστηρίου ὀρθῶς ἔκρινεν, ὅτι ὁ ἐνιστάμενος δημοτικὸς σύμβουλος δὲν ἦτο μὴ ἐκλόγιμος (ἄρθρ. 71 § 1 Συντ.) καὶ ὡς νομίμως ἀνακηρυχθεὶς ὑποψήφιος ἐνομιμοποιεῖτο ἐνεργητικῶς.— Ἡ διατύπωσις τῆς διατάξεως ἀποκλείει τὴν ἐνεργητικὴν νομιμοποίησιν τοῦ προταθέντος ἀλλὰ μὴ ἀνακηρυχθέντος ὑποψηφίου. Ἡ διάταξις πρέπει ὅμως νὰ ἐρμηνευθῇ διασταλτικῶς καὶ δὴ ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ὅτι καὶ ὁ μὴ ἀνακηρυχθεὶς ὑποψήφιος διακαιοῦται νὰ υποβάλῃ αἴτησιν, ὅταν ἐπικαλῇται ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου μὴ ἀνακήρυξις αὐτοῦ εἶναι παράνομος. Ὑπὸ τὴν ἀντίθετον ἐκδοχὴν, ἡ διάταξις δὲν θὰ ἦτο προδήλως σύμφωνος πρὸς τὸ Σύνταγμα (ἄρθρ. 4, 51 § 2-3, 55 καὶ 58) τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ μὴ ἀνακηρυχθεὶς ὑποψήφιος καὶ μὴ ὢν ἐγγεγραμμένος εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους τῆς οἰκείας ἐκλογικῆς περιφερείας θὰ ἔστερεῖτο τοῦ δικαιώματος τῆς προσβολῆς τῆς μὴ ἀνακηρυσσοῦσης αὐτὸν ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου, εἰς τὸ ὅποιον τὸ Σύνταγμα ἀναθέτει τὴν τελικὴν κρίσιν περὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγεσθαι τῶν πολιτῶν <sup>75α</sup>. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον νομιμοποιεῖται καὶ ὁ μὴ ἐγγεγραμμένος εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους πολίτης, ὁ ὁποῖος

75α. Ἐν Γαλλίᾳ τὸ ἄρθρ. 33 § 2 τῆς ord. περὶ C.C. παρέχει τὸ δικαίωμα ὑποβολῆς ἐνστάσεως εἰς πάντα «τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ὑπέβαλον ὑποψηφιότητα», δηλαδὴ καὶ εἰς τοὺς μὴ ἀνακηρυχθέντας ὑποψηφίους (Ch a r n a y, op. cit., σ. 245 ἐπ., P h i l i p, Le contentieux des élections, σ. 124).

ισχυρίζεται ότι παρανόμως δὲν ἐνεγράφη ἢ διεγράφη ἐξ αὐτῶν.

Ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ προῖσχύσαντος δικαίου ἐγεννήθη τὸ ζήτημα, ἂν ὁ ἐπιτυχὼν βουλευτὴς ἐνομιμοποιεῖτο νὰ ὑποβάλῃ ἐνστάσιν κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς του, προβάλλων τὰς εἰς βάρος του καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐνισταμένου διαπραχθείσας ἐκλογικὰς παραβάσεις. Ἡ παλαιότερα νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου <sup>76</sup> ἔλυσε τὸ ζήτημα τοῦτο καταφατικῶς, θεωρήσασα ὡς παραδεκτὰς τοιαύτας ἐνστάσεις ἐπιτυχόντων βουλευτῶν καὶ δὴ ὡς ἀσκουμένας ἐπικουρικῶς διὰ τὴν περίπτωσιν παραδοχῆς τῶν κατὰ τῆς ἐκλογῆς των ὑποβληθεισῶν ἐνστάσεων. Τὸυναντίον, ἡ νεωτέρα νομολογία ἔκρινε μὲν ἀπαράδεκτον τὴν ἐνστάσιν τοῦ ἐπιτυχόντος βουλευτοῦ ὡς αὐτοτελῇ ἐλλείπει ἐνεργητικῆς νομιμοποιήσεως <sup>77</sup>, ἐθεώρει ὅμως αὐτὴν ὡς ἐπιδιώκουσαν τὴν ἀπόρριψιν τῆς κατ' αὐτοῦ ἐνστάσεως τῶν ἀποτυχόντων καὶ ἐπικουρικῶς, ἐν περιπτώσει ἀποδοχῆς ἐκείνης, τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἐκλογῆς καὶ εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ ἐπιτυχόντος βουλευτοῦ μνημονευόμενα ἐκλογικὰ τμήματα <sup>78</sup> ἢ ὡς δικόγραφον παρεμβάσεως εἰς τὴν διὰ τῆς ἐνστάσεως ἀνοιγομένην δίκην <sup>79</sup>. Τὴν τελευταίαν αὐτὴν ὀρθὴν ἄποψιν ἐκύρωσε τὸ Ν.Δ. 4274, τὸ ὁποῖον διὰ μὲν τοῦ ἄρθρ. 75 § 1 (ἄρθρ. 119 § 1 Ἐκλ. Κ.) δὲν ἐχορήγησε τὸ δικαίωμα τῆς ἀσκήσεως ἐνστάσεως καὶ εἰς τοὺς ἐπιτυχόντας βουλευτάς, διὰ δὲ τοῦ ἄρθρ. 79 § 1 (ἄρθρ. 123 § 7 Ἐκλ. Κ.) ὥρισεν ὅτι οὗτοι δικαιουῖνται νὰ ὑποβάλουν εἰς τὸν εἰσηγητὴν ἐγγράφως «τὰς ἀντιρρήσεις των κατὰ τῆς ἐνστάσεως, δυνάμενοι πρὸς τοῦτο νὰ ἐπικαλεσθῶσιν οἷον δὴ ποτε πρα-

76. Ἀποφ. 15/1915 («...ἐνστάσεις κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς διακιοῦται πᾶς τις νὰ ὑποβάλῃ, ἥτοι... καὶ ὁ ἐπιτυχὼν βουλευτής...») καὶ 17/1933. Ἡ ἀποφ. 17/1953 ἀπέρριψεν ἐνστάσιν τῶν ἐπιτυχόντων βουλευτῶν ὡς ἀποβᾶσαν ἄνευ ἀντικειμένου «ἀνεξαρτήτως τοῦ παραδεκτοῦ αὐτῆς».

77. Ἀποφ. 14, 34/1953, 1, 15/1956, 8/1958.

78. Ἀποφ. 1, 15/1956. Βλ. ὁμως ἀποφ. 12/1958.

79. Ἀποφ. 15/1956.— Βλ. καὶ Βαμβέτσου, *op. cit.*, Θ' ἘΔ', σ. 410 ἐπ., § 8, Ν. Δίκ. ΙΒ', σ. 485 ἐπ., § 12, Ν. Δίκ. ΙΕ', σ. 13, § 28, σημ. 33.

γματικὸν γεγονός». Παρὰ τὴν σαφῆ διατύπωσιν τῆς τελευταίας αὐτῆς διατάξεως, ἡ ὁποία παρεῖχεν εἰς τὸν καθ' οὗ ἡ ἔνστασις βουλευτὴν τὸ δικαίωμα νὰ προβάλῃ διὰ τοῦ δικογράφου τῶν ἀντιρρήσεων πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς του καὶ οἰονδήποτε αὐτοτελῇ ἰσχυρισμὸν («ἀντένστασιν»), ἐν τούτοις ὠρισμένα μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς προέτεινον κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς διατάξεως γενομένην συζήτησιν τὴν εἰς τὸν ἀνακηρυχθέντα βουλευτὴν παροχὴν τοῦ δικαιώματος ἀσκήσεως «αὐτονόμου ἐνστάσεως»<sup>80</sup> ἢ «ἀντενστάσεως»<sup>81</sup>. Ὁ Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης Κ. Παπακωνσταντίνου ἐθεώρησε τὴν προτεινομένην διάταξιν ὡς περιττήν, μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι ὁ καθ' οὗ ἡ ἔνστασις βουλευτῆς καθίσταται ὅπωςδῆποτε διάδικος καὶ δικαιούται, κατὰ τὸ ἄρθρ. 79 § 7, «νὰ προβάλῃ οἰονδήποτε ἔνστασιν, δυνάμενος νὰ ἐπικαλεσθῇ οἰονδήποτε πραγματικὸν γεγονός». Ὁ Ι. Μελάς εἶπεν, ὅτι «ἂν ἐπέχῃ θέσιν ἐρμηνευτικῆς δηλώσεως, τὸ πρόβλημα λύεται». Ὁ Κ. Παπακωνσταντίνου ἀπήντησεν: «Δὲν ἔχω ἀντίρρῃσιν νὰ ἀποτελέσῃ ἐρμηνευτικὴν δῆλωσιν»<sup>82</sup>. Ἡ ἐν λόγῳ διάταξις τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος περιελήφθη κατ' οὐσίαν ἀμετάβλητος εἰς τὸ ἄρθρ. 28 § 1 τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου. Κατὰ ταῦτα, ὁ ἐπιτυχὼν βουλευτῆς ὑπὸ τὴν ιδιότητα αὐτὴν δὲν δύναται ἐφεξῆς νὰ ὑποβάλῃ αἵτησιν, ἡ δὲ τυχὼν ἀσκουμένη πρέπει νὰ θεωρῇται ὡς δικόγραφον

80. Ι. Μελάς: «Ὑποστηρίζω... τὴν ἀνάγκην τοῦ δικαιώματος αὐτονόμου ἐνστάσεως καὶ διὰ τὸν ἀνακηρυχθέντα βουλευτὴν. Τοῦτο ὁ συντάκτης τοῦ νόμου τὸ ἐθεώρησε περιττόν, ἀλλ' ἐκ τῆς μελέτης τοῦ πράγματος ἀποδεικνύεται ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη καθιερώσεως τοῦ δικαιώματος τούτου καὶ εἰς τὸν ἀνακηρυχθέντα βουλευτὴν... Στερούμενος τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδίας ἐνστάσεως κατὰ τοῦ ἐπιτιθεμένου, ἐνδεχόμενον θὰ εἶναι ὁ νικῆσας βουλευτῆς νὰ ἐξέλθῃ ἡττημένος. Ὑποστηρίζω τὴν ἀνάγκην, ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς συνταγματικῆς ἰσότητος, ἐπιβάλλεται ἡ καθιέρωσις ἐνστάσεως καὶ ἀντενστάσεως καὶ διὰ τὸν ἀνακηρυχθέντα βουλευτὴν».

81. Οὕτως ὁ Β. Παπαρρηγόπουλος, ὁ ὁποῖος προέτεινεν ὅπως προστεθῇ εἰς τὴν διάταξιν ἡ φράσις «καὶ τὴν τυχὼν ἀντένστασιν των».

82. Βλ. Πρακτικὰ τῆς Ἐπιτροπῆς, 1962, τ. Β', σ. 806, 850.

άντενστάσεων ἢ παρεμβάσεως<sup>83</sup>.— Νῦν τίθεται μόνον τὸ ζήτημα, ἂν ὁ ἐπιτυχὼν βουλευτὴς νομιμοποιῇται ν' ἀσκήσῃ αἵτησιν κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς ἐτέρου βουλευτοῦ τῆς αὐτῆς ἐκλογικῆς περιφερείας ἐπὶ τῷ τέλει τῆς μεταβολῆς τῆς διὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου καθορισθείσης σειρᾶς ἐπιτυχίας. Τὸ Ἐκλογοδικεῖον<sup>83α</sup> ὀρθῶς ἔλυσε τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀποφατικῶς. Τὴν ἀντίθετον ἀποψιν ὑπεστήριξεν ὁ Μ. Δένδιας.<sup>84</sup>

3. Ἡ νομóτυπος ὑποβολὴ τῆς αἰτήσεως. — Τὸν τρόπον ἀσκήσεως τῆς ἐνστάσεως καθώριζεν ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 120 § 2 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 76 § 2 Ν. Δ. 4274), κατὰ τὴν ὁποίαν «ἡ ἐνστάσις ἀσχεῖται διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ ἐνισταμένου ἐπιδόσεως αὐτῆς διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος εἰς τὸν Εἰσαγγελέα τοῦ Πρωτοδικείου, τοῦ ἐνεργήσαντος τὴν προσβαλλομένην δι' αὐτῆς ἀνακήρυξιν»<sup>85</sup>. Τὸ θέμα ρυθμίζει τώρα

83. Ἐκλογ. 8/1964, σκέψις 3η: Ἡ ὑπὸ κρίσιν ἐνστάσις τοῦ ἐπιτυχόντος βουλευτοῦ τυγχάνει ἀπαράδεκτος ὡς τοιαύτη κατὰ τὸ ἄρθρ. 119 § 1 Ἐκλ. Κ. «Δεδομένου ὅμως ὅτι κατὰ τὸ ἄρθρ. 122 τοῦ αὐτοῦ Κώδικος, ὁ καθ' οὗ ἡ ἐνστάσις βουλευτῆς τυγχάνει διάδικος εἰς τὴν διὰ τῆς ἐνστάσεως ἐγερθεῖσαν δίκην, δικαιούμενος κατὰ τὸ ἄρθρ. 123 § 7 αὐτοῦ, ὥπως ὑποβάλλῃ ἀντιρρήσεις κατὰ τῆς ἐνστάσεως, ἡ εἰρημένη ἐνστάσις... εἶναι ἐξεταστέα ὡς δικόγραφον ἀντιρρήσεων κατὰ τῆς ἐνστάσεως...». — Εἶναι αὐτονόητον ὅτι ὁ βουλευτὴς ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ ἐκλογέως δύναται νὰ προσβάλλῃ τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας, εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους τῆς ὁποίας εἶναι ἐγγεγραμμένος.

83α. Ἀπόφ. 26/1964, σκέψις 2α: «... Ἐκ τῶν διατάξεων τούτων προκύπτει ὅτι ὁ ἐκλεγείς βουλευτὴς ἐν ὠρισμένη ἐκλογικῇ περιφερείᾳ δὲν νομιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν ιδιότητα ταύτην ν' ἀσκήσῃ ἐνστάσιν κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς ἐτέρου βουλευτοῦ τῆς αὐτῆς ἐκλογικῆς περιφερείας καί, εἰδικώτερον, ἐπικαλούμενος λάθος περὶ τὴν ἀπαρίθμησην τῶν ψήφων, νὰ αἰτησῇ τὴν μεταβολὴν τῆς διὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ οἰκείου Πρωτοδικείου καθορισθείσης σειρᾶς ἐπιτυχίας καὶ τὴν ἀνακήρυξιν αὐτοῦ πρὸ τοῦ συναδέλφου του, κατὰ τοῦ ὁποίου στρέφεται».

84. Ορ. cit., τ. III, σ. 202.

85. Ἡ διάταξις ἐπανελάμβανε τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 4 § 1 Ν. Γ'ΧΝΕ' καὶ Ν.Δ. 2202. Πρβλ. καὶ ἄρθρ. 66 Ν. ΧΜΗ'.



ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 25 § 3 τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰ-  
δικοῦ Δικαστηρίου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ αἵτησις καὶ οἱ πρόσθε-  
τοι λόγοι ἀσχοῦνται εἴτε διὰ καταθέσεως εἰς τὸν Γραμματέα  
τοῦ Δικαστηρίου κατὰ τὸ ἄρθρ. 8 αὐτοῦ εἴτε, ὅπως καὶ ὑπὸ  
τὸ προῖσχυσαν δίκαιον, δι' ἐπιδόσεως διὰ δικαστικοῦ ἐπιμελητοῦ  
εἰς τὸν εἰσαγγελέα τοῦ ἐκδόντος τὴν προσβαλλομένην ἀπόφασιν  
δικαστηρίου<sup>85α</sup>. Ὁ τρόπος αὐτὸς ἀσκήσεως τῆς ἐνστάσεως εἴ-  
ναι, κατὰ τὴν ἀνέκαθεν κρατήσασαν ἐν τῇ νομολογίᾳ τοῦ Ἐκλο-  
γοδικείου<sup>86</sup> καὶ ὀρθοτέραν γνώμην, ἀποκλειστικὸς καὶ ἐπὶ ποινῇ  
ἀπαράδεκτου τεταγμένος, μὴ δυνάμενος ν' ἀναπληρωθῇ διὰ τῆς  
καθ' οἷονδῆποτε ἄλλον τρόπον ὑποβολῆς τῆς ἐνστάσεως<sup>86</sup>. Μὲ  
ἄλλας λέξεις, ἡ διὰ καταθέσεως ἢ ἡ διὰ δικαστικοῦ ἐπιμελητοῦ  
ἐπίδοσις τῆς αἵτησεως ἀπαιτεῖται *ad solemnitatem* καὶ ὄχι  
ἀπλῶς *ad probationem*. Κατ' ἀκολουθίαν, ὀρθῶς ἐκρίθη ὡς  
ἀπαράδεκτος ἡ ἐνστασις, ἡ ὁποία ὑπεβλήθη εἰς τὸν δικαστι-  
κὸν ἀντιπρόσωπον<sup>87</sup>, εἰς τὴν ἐφορευτικὴν ἐπιτροπὴν<sup>88</sup>, εἰς τὸν

85α. Ἄρθρ. 26 § 2 Σχεδίου Συντ. Ἐπιτροπῆς καὶ ἄρθρ. 25 § 3 Σχε-  
δίου μας.—Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀναθ. Ἐπιτροπῆς Γ. Κοντογιάννης  
ἐμειοψήφησε, παρατηρήσας «ὅτι ἡ αἵτησις πρέπει νὰ ἀσκῆται μόνον διὰ κα-  
ταθέσεως εἰς τὸν Εἰσαγγελέα, ὡς μέχρι τοῦδε, κατὰ τὸν ἐκλογικὸν νόμον,  
πρὸς ἀποφυγὴν χρονοτριβῆς».

86. Ἀποφ. 1, 2/1912, 15/1915, 3/1916, 22, 23/1921, 4-7/1924, 1,  
12, 17, 27/1927, 1-3, 7, 10, 14/1928, 5/1929, 5/1932, 1-3/1935, 3, 8/1946,  
33/1950, 14, 16, 31/1953, 5-7/1956, 1/1964.—Ἀποφ. 1, 2, 54/1958, 1  
6/1962: «Τὸ ἄρθρον τοῦτο (4 Ν.Δ. 2202), θεσπίζον εἰδικὴν καὶ αὐστηρὰν  
τυπικὴν διαδικασίαν ὑποβολῆς τῶν ἀσκουμένων κατὰ τοῦ κύρους τῶν ἐκλο-  
γῶν ἐνστάσεων, δι' ἧς καὶ μόνης ἐξασφαλίζεται ἡ περιέλευσις εἰς τὸ Ἐκλογ.  
τῶν ἀναγκαίων πρὸς ἐκδίκασιν αὐτῶν ἐκλογικῶν ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα ἀδυ-  
νατεῖ, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, νὰ προσκομίσῃ δι' ἰδίων μέσων ὁ βαρυνόμενος  
πρὸς τοῦτο ἐνιστάμενος, ἀποκλειομένης ἐτέρωθεν τῆς χρήσεως τοῦ ἐξετα-  
στικοῦ ἐξ ἐπαγγέλματος συστήματος, καθ' ὃ ὀρίζει τὸ ἄρθρ. 7 τοῦ αὐτοῦ ὡς  
ἄνω μνημονευομένου νόμου, ἀποκλείει πάντα ἕτερον τρόπον ὑποβολῆς τῆς ἐν-  
στάσεως».

86α. Βλ. ὅμως Β α μ β έ τ σ ο υ, op. cit., Ν. Δίκ. ΙΗ', σ. 474.

87. Ἀποφ. 1/1912, 10/1928.

88. Ἀποφ. 2/1912, 1-3/1928.

έφορον τῶν δικαστικῶν ἀντιπροσώπων<sup>89</sup>, εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν<sup>90</sup>, εἰς τὸν Νομάρχην<sup>91</sup>, εἰς τὸν Εἰσαγγελέα τοῦ Ἀρείου Πάγου<sup>92</sup>, εἰς τὸν Εἰσαγγελέα Ἐφετῶν<sup>93</sup>, εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἢ ἄλλην ἀρχήν<sup>94</sup>, εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν<sup>95</sup>, εἰς τὸν Πρόεδρον Πρωτοδικῶν<sup>96</sup>, εἰς τὸν Εἰσαγγελέα ἄλλου ἢ τοῦ ἀνακηρύξαντος τοὺς βουλευτάς Πρωτοδικείου<sup>97</sup>, εἰς τὸν προϊστάμενον στρατιωτικῆς μονάδος<sup>98</sup> καὶ διὰ τοῦ κατὰ τὴν συζήτησιν ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου ὑποβληθέντος ὑπομνήματος<sup>99 100</sup>.—Ὁ Πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου ὑποχρεοῦται νὰ εἰσαγάγῃ πρὸς συζήτησιν ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου οἰανδήποτε καὶ καθ' οἷονδήποτε τρόπον ὑποβληθεῖσαν αἴτησιν, μὴ δικαιούμενος νὰ θέσῃ αὐτὴν εἰς τὸ ἀρχεῖον<sup>101</sup>. Διότι περὶ τοῦ παραδεκτοῦ τῶν αἰτήσεων ἀποφαίνεται, κατὰ τὴν ρητὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 31 § 1 τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου (ἄρθρ. 126 § 3 Ἐκλ. Κ.), μόνον τὸ Δικαστήριον.—Ἐρωτᾶται, ἂν εἶναι δεκτὴ ἡ διὰ λόγους ἀνωτέρας βίας μὴ νομο-

89. Ἀπόφ. 5/1915.

90. Ἀποφ. 4, 5/1924.

91. Ἀπόφ. 6/1924.

92. Ἀποφ. 7/1924, 17/1927, 19/1950.

93. Ἀποφ. 5/1929, 5/1932, 8/1946.

94. Ἀποφ. 1, 2, 54/1958.

95. Ἀπόφ. 2/1935.

96. Ἀποφ. 1/1935, 1, 6/1962.

97. Ἀποφ. 3/1916, 33/1950.

98. Ἀπόφ. 1/1964.

99. Ἀποφ. 15/1915, 22, 23/1921, 1, 12/1927, 7, 14/1928, 3/1935, 3/1946, 14, 16, 31/1953.

100. Ὡς ἀποκλειστικὸς θεωρεῖται καὶ ἐν Γαλλίᾳ ὁ ὑπ' τοῦ ἄρθρ. 34 § 1 τῆς ord. περὶ C.C. καθιερούμενος τρόπος ὑποβολῆς τῆς ἐνστάσεως. Βλ. τὰς ἀποφ. n° 58-10/4-12-1958 καὶ n° 58-11/11 bis/4-12-1958 τῆς C.C.P. καὶ τὴν ἀπόφ. n° 59-207/16-6-1959 τοῦ C.C., ἐν Recueil des Décisions du C.C. et de la C.C.P., 1958/1959, σ. 80 ἐπ., 239 ἐπ. Βλ. καὶ Charnay, op. cit., σ. 246 ἐπ. Philip, Le contentieux des élections, σ. 125.

101. Ἄλλως ὑπὸ τὸ προϊσχυσαν δίκαιον ὁ Βαμβέτσος, op. cit., Ν. Δίκ. ΙΕ', σ. 2, § 6 καὶ σ. 11, § 25.

τύπως υποβληθεῖσα ἔνστασις. Τὸ ζήτημα αὐτὸ πρέπει νὰ λυθῇ καταφατικῶς συμφώνως πρὸς τὴν γενικὴν ἀρχὴν τοῦ δικαίου (*impossibilia nulla obligatio est*). Τὴν ἀποφιν αὐτὴν φαίνεται δεχθεῖσα ἐμμέσως ἡ ἀπόφασις 3/1916 τοῦ Ἐκλογοδικείου<sup>102</sup>.— Εἶναι αὐτονόητον, ὅτι διὰ τὸ παραδεκτὸν τῆς αἰτήσεως ἀρκεῖ ἢ διὰ δικαστικοῦ ἐπιμελητοῦ ἐπίδοσις αὐτῆς εἰς τὸν ἀρμόδιον Εἰσαγγελέα, ἀποδεικνυομένη διὰ τοῦ ἐπιδοτηρίου τοῦ ἐπιμελητοῦ. Συνεπῶς, δὲν καθίσταται αὕτη ἀπαράδεκτος, ἂν μετὰ τὴν νόμιμον ἐπίδοσιν τῆς ἀπωλέσθῃ καὶ δὲν ὑπάρχει μεταξύ τῶν ἐκλογικῶν ἐγγράφων<sup>103</sup>.

Ἐγεννήθη τὸ ζήτημα, ἂν ἡ ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 123 § 5 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος ὀριζομένη προθεσμία κοινοποιήσεως τῆς ἐνστάσεως ὑπὸ τοῦ ἐνισταμένου εἰς τοὺς καθ' ὧν αὕτη ἐτάσσετο ἐπὶ ποινῇ ἀπαραδέκτου τῆς ἐνστάσεως ἢ τῆς συζητήσεως αὐτῆς. Ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου<sup>104</sup> ἔλυσε τὸ ζήτημα αὐτὸ ὑπὸ τὴν πρώτην ἔννοιαν παρὰ τὴν σαφῆ διατύπωσιν τῆς ἐν λόγῳ διατάξεως ( «ἐπὶ ποινῇ ἀπαραδέκτου τῆς συζητήσεως» ) καὶ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 120 § 2 τοῦ Κώδικος, ἡ ὁποία καθώριζεν ἀποκλειστικῶς τὸν τρόπον τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐνστάσεως. Τὸ ζήτημα αὐτὸ δὲν τίθεται πλέον ὑπὸ τὸν Κώδικα περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ὁ ὁποῖος (ἄρθρ. 10 § 2, 11 § 1, 16 § 4) θεσπίζει τὴν ὑποχρέωσιν τῆς αὐτεπαγγέλτου κοινοποιήσεως τῆς αἰτήσεως εἰς τὸν καθ' οὗ αὕτη καὶ τοὺς λοιποὺς διαδίκους.

4. Ἡ ἐμπρόθεσμος ἀσκήσις τῆς αἰτήσεως.— Τὰ τῆς προθεσμίας ἀσκήσεως τῆς ἐνστάσεως ἐρρυθμίζον αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 120 § 1 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδι-

102. «...Οὐδεμία δὲ ἀδυναμία κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Δικαστηρίου ἀποδεικνύεται λόγῳ ἐλλείψεως συγκοινωνίας, ἔνεκα τῆς ὁποίας, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ ἐνιστάμενος, δὲν ἠδύνατο νὰ κοινοποιήσῃ τὴν ἐνστασίν του εἰς τὸν Εἰσαγγελέα Ἰωαννίνων».

103. Ἐκλογ. 18/1921.

104. Ἀποφ. 13 (σκέψις 1η) καὶ 18 (σκέψις 2α) τοῦ 1964, 5-7 (σκέψις 3η) καὶ 12 (σκέψις 2α) τοῦ 1975.

χος, αἱ ὁποῖαι ὥριζον τὰ ἀκόλουθα: «Ἡ ἐνστάσις κατὰ τοῦ κύρους τῆς βουλευτικῆς ἐκλογῆς ἀσκεῖται ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς καθ' ἧς στρέφεται ἀποφάσεως περὶ ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν τοιούτων. Ἐν περιπτώσει ἐφαρμογῆς ἀναλογικοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος προβλέποντος πλείονας κατανομὰς βουλευτικῶν ἐδρῶν, ἡ ἐνστάσις δύναται νὰ στρέφηται κατ' ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν ἐξ οἱασδήποτε κατανομῆς, ἀσκεῖται δὲ πάντοτε μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν, δι' ἧς συμπληροῦται ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας καὶ ἐντὸς 10 ἡμερῶν ἀπὸ ταύτης»<sup>105 106</sup>. Ἡ μὲν διάταξις τοῦ α' ἐδαφίου ἐφηρμόζετο τόσον εἰς τὴν περίπτωσιν ἐφαρμογῆς οἰουδήποτε ἐκλογικοῦ συστήματος προβλέποντος μίαν κατανομὴν βουλευτικῶν ἐδρῶν ὅσον καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἐφαρμογῆς ἀναλογικοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος προβλέποντος πλείονας κατανομὰς βουλευτικῶν ἐδρῶν, ὅταν εἰς τὴν τελευταίαν αὐτὴν περίπτωσιν ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν ἐκλογικῆς τινος περιφερείας ἐξηντλεῖτο διὰ τῆς πρώτης κατανομῆς μὴ ἀπομεινουσῶν ἐδρῶν πρὸς διάθεσιν διὰ περαιτέρω κατανομῶν· ἡ δὲ

105. Κατὰ τὸ προῖσχῶσαν δίκαιον (ἄρθρ. 4 § 1 Γ'λ'NE' καὶ Ν.Δ. 2202) ἡ προθεσμία ἦτο 10ῆμερος.

106. Βραχεῖαν προθεσμίαν ἀσκήσεως τῆς ἐνστάσεως θεσπίζει καὶ τὸ ἀλλοδαπὸν δίκαιον. Οὕτως, αὕτη εἶναι π.χ. ἐν Ἀγγλίᾳ (ἄρθρ. 109 Ἐκλ. Κ.) κατ' ἀρχὴν 21 ἡμέραι, Γαλλίᾳ (ἄρθρ. 33 § 1 ord. περὶ C.C.) 10ῆμερος, Δ. Γερμανίᾳ (ἄρθρ. 2 § 4 WPG), Κ. Σαξωνίᾳ (ἄρθρ. 3 WPG προκειμένου περὶ τῶν ἐκλογέων, ὑποψηφίων καὶ τῶν κομμάτων), Βορείῳ Ρηνανίᾳ-Βεστφαλίᾳ (ἄρθρ. 2 WPG), Βάδῃ-Βυρτεμβέργῃ (ἄρθρ. 3 § 2 WPG), Ἑσση (ἄρθρ. 7 § 1 WPG), Ἀμβούργῳ (ἄρθρ. 40 § 3 ἐκλ. ν.) καὶ Ρηνανίᾳ-Παλατινάτῳ (ἄρθρ. 48 ἐκλ. ν.) μνησιαίᾳ, Σλέσβιχ-Χολστάϊν (ἄρθρ. 37 ἐκλ. ν.) καὶ Βρέμῃ (ἄρθρ. 38 § 2 ἐκλ. ν.) 2 ἐβδομάδες· Γενεύῃ (ἄρθρ. 90 ἐκλ. ν. τῆς 1-7-1961), Βῶ (ἄρθρ. 126 ἐκλ. ν. τῆς 17-11-1948) καὶ Ἀαργκάου (ἄρθρ. 61 ἐκλ. ν. τῆς 6-9-1937) 6ῆμερος, Ζυρίχῃ (ἄρθρ. 135 ἐκλ. ν. τῆς 4-12-1955) 4ῆμερος, Βέρνη (ἄρθρ. 37 τοῦ ἐκτελεστικοῦ Δ/τος τοῦ ἐκλ. ν. τῆς 10-5-1921) 8ῆμερος, Σ. Γκάλλεν (ἄρθρ. 48 ἐκλ. ν. τῆς 9-8-1954) 3ῆμερος καὶ Σολότουρν (ἄρθρ. 52 § 2 ἐκλ. ν. τῆς 10-1-1953) 14ῆμερος.

διάταξις τοῦ β' ἐδαφίου ἐφηρμόζετο εἰς τὴν περίπτωσιν ἰσχύος ἀναλογικοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος προβλέποντος πλείονας κατανομὰς βουλευτικῶν ἐδρῶν, ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐδρῶν τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας δὲν ἐξηντλεῖτο διὰ τῆς πρώτης κατανομῆς, ἀλλὰ δι' ἐπομένης δευτέρας ἢ τρίτης κατανομῆς 107 107α 108.— Αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 25 § 1 τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰ-

107. Ἐκλογ. 27 (σκέψις 1η), 32 (σκέψις 2α) τοῦ 1964: «...Τοῦτο σαφῶς προκύπτει καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ διάταξις αὕτη ὁμιλεῖ περὶ ἀνακηρύξεως «δι' ἧς συμπληροῦνται» ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν, ἐξ οὗ καὶ συνάγεται, ὅτι τῆς «συμπληρώσεως» τὸν συνολικὸν ἀριθμὸν τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν ἀνακηρύξεως προηγήθησαν ἄλλαι τοιαῦται, διὰ τὴν περίπτωσιν δὲ ταύτην καὶ μόνον, καθ' ἣν δηλαδὴ ἐπακολουθοῦν τῆς πρώτης καὶ ἄλλαι κατανομαί, τάσσεται διὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ἐνστάσεως νέα 10ήμερος προθεσμία ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἀνακηρύξεως».—Ἐκλογ. 15 (σκέψις 2α), 16 (σκέψις 7η) καὶ 31 (σκέψις 1η) τοῦ 1964.

107α. Βλ. καὶ Β α μ β έ τ σ ο υ, op. cit., Ν. Δίκ. ΙΗ', σ. 476, σημ. 105α.

108. Τὸ ζήτημα ἦτο ἀμφίβολον ὑπὸ τὸ προϊσχύσαν δίκαιον, τὸ ὁποῖον δὲν περιελάμβανε σχετικὴν διάταξιν, ἐλύθη δὲ ὑπὸ τῆς παγίας νομολογίας τοῦ Ἐκλογ. (16, 17/1950, 53, 57, 58. 60/1958) ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ὅτι ἡ 10ήμερος προθεσμία ὑπελογίζετο κειωρισμένως δι' ἐκάστην κατανομήν καὶ δὴ ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς περὶ ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἐξ ἐκάστης κατανομῆς ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου ὀργάνου. Τὴν ἀποψιν αὐτὴν ὑπεστήριξε σθεναρῶς ὁ Μ. Δένδιας, Ἐνστάσεις περὶ τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν, προθεσμία ὑποβολῆς καὶ λόγοι αὐτῶν, ἐν «Θέμιδι» ΝΖ', σ. 259.—Ἀντίθετος ὁ Β α μ β έ τ σ ο ς, op. cit., Ν. Δίκ. ΙΕ', σ. 11 ἐπ., § 26, ἐνθα ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ προθεσμία ἔπρεπε νὰ ὑπολογίζεται ἀπὸ τῆς δευτέρας (τελευταίας) περὶ ἀνακηρύξεως ἀποφάσεως.

108α. Αἱ ἐν λόγῳ διατάξεις τοῦ Κ.Α.Ε.Δ. περιέλαβον σχεδὸν αὐτολεξεῖ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 25 § 1 τοῦ Σχεδίου μας, αἱ ὁποῖαι ὅμως προέβλεπον ἐνιαίαν προθεσμίαν εἴκοσιν ἡμερῶν. Ὑπὲρ τῆς προθεσμίας τῶν εἴκοσι ἡμερῶν ἐτάχθη εἰς τὴν Ἀναθ. Ἐπιτροπὴν καὶ ὁ Κ. Μπέης. Εἰς τὸ Εἰσηγητικὸν Σημείωμα τῆς Ἐπιτροπῆς αὐτῆς ἀναφέρεται, ὅτι «αἱ κατὰ τὸν ἐκλογικὸν νόμον προθεσμίαι τῶν 10 καὶ 15 ἡμερῶν, ἀναλόγως τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος, ἐνοποιήθησαν εἰς 15 ἡμέρας, ἐν ὧσιν καὶ διατυπωθεῖσιν κατὰ τὸ παρελθὸν ἀμφιβολιῶν περὶ τοῦ ἐπαρκοῦς τοῦ 10ημέρου (ἄρθρ. 25 § 1)».—Ἀντιθέτως, τὸ ἄρθρ. 26 § 1 τοῦ Σχεδίου τῆς Συντ. Ἐπιτροπῆς ἐπανάλαβεν ἀμεταβλήτους τὰς διατάξεις τοῦ Ἐκλ. Κ.

δικου Δικαστηρίου επαναλαμβάνουν κατ' ουσίαν σχεδόν αμεταβλήτους τὰς διατάξεις αὐτὰς τοῦ Ἑκλ. Κώδικος: «Ἡ αἴτησις ἀσκεῖται ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς προσβαλλομένης ἀποφάσεως περὶ ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν. Ἐπὶ ἐφαρμογῆς ἀναλογικοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος προβλέποντος πλείονας κατανομὰς ἐδρῶν, ἡ προθεσμία ἀσκήσεως αἰτήσεως κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως, ἐξ οἷασδήποτε κατανομῆς, ἄρχεται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ ἀνακηρύξεως ἀποφάσεως, διὰ τῆς ὁποίας συμπληροῦται ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας». Τοιοῦτοτρόπως, ἡ μόνη διαφορὰ, ἡ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νέων διατάξεων, συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι αἱ νέαι διατάξεις καθιερώνουν ἐν ἑνὶ αἰνῶνι προθεσμίαν δέκα πέντε ἡμερῶν ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐκάστοτε ἐφαρμοζομένου ἐκλογικοῦ συστήματος <sup>108α</sup>. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἰσχύουν ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τῶν νέων διατάξεων τὰ ἤδη προκειμένου περὶ τῶν διατάξεων τοῦ Ἑκλ. Κώδικος ἐκτεθέντα.

Ἡ προθεσμία ἀσκήσεως τῆς αἰτήσεως εἶναι ἀναμφιβόλως ἀνατρεπτική <sup>109</sup>, ὅπως εἶναι καὶ ἡ προθεσμία ἀσκήσεως οἰουδήποτε

109. Ἑκλογ. 5/1916, 16/1921, 8, 11/1928, 2, 8, 16, 21, 32/1950, 57, 81, 83/1958.— 16/1921: «Ὁ νομοθέτης θεσπίσας διὰ τοῦ Ν. Γ'λΝΕ' εἰδικὴν διαδικασίαν ἐνώπιον τοῦ Ἑκλογ. διὰ τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἐκλογῶν καὶ συντομωτάτας προθεσμίας διὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν σχετικῶν ἀποφάσεων ἠθέλησεν, ὅπως κύρος ἔχουσι μόνον αἱ ἐντὸς ὠρισμένης προθεσμίας κατὰ τὴν προδικασίαν κοινοποιηθεῖσαι εἰς τὸν Εἰσαγγελεᾶ ἐνστάσεις, οὐχὶ δὲ καὶ αἱ νέαι τοιαῦται ἀπέναντι τῶν ὁποίων ὁ καθ' οὗ ἀπευθύνονται θὰ εὕρισκετο ἐντελῶς ἀπαράσκευος πρὸς ἀντίκρουσιν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐπανάλαβε τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 66 § 2 τοῦ ΧΜΗ' νόμου καθ' ἣν «ἐνστάσεις» ὑποβάλλονται καὶ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς δεκαήμερου προθεσμίας ἐνώπιον τῆς Βουλῆς ἀπ' εὐθείας», καθ' ὅσον εἶχεν ὠριμάσει ἡ σκέψις περὶ καταργήσεως τῆς διατάξεως ταύτης, ἀφοῦ καὶ ἡ Κοινοβουλευτικὴ Νομολογία τοσαύτην εἶχε δυσπιστίαν πρὸς τὰς ὀψιγόνους ταύτας ἐνστάσεις, ὥστε δὲν ἐδίστασε διὰ σειρᾶς ἀποφάσεών της τῆς Ζ, Η καὶ Ι περιόδου νὰ θεωρήσῃ αὐτὰς ἀπαραδέκτους, καίτοι ρητὴ διάταξις τοῦ νόμου ἐπέτρεπε τὴν ὑποβολὴν των».

ἄλλου ἐνδίκου μέσου. Αὕτη ἀρχίζει ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς ἡμέρας δημοσιεύσεως τῆς περὶ ἀνακηρύξεως ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου <sup>110 111</sup>, λήγει δὲ τὴν 7 μ.μ. ὥραν τῆς 15ης ἀπὸ τῆς ἐνάριξεως ἡμέρας, ἐὰν δὲ αὕτη εἶναι κατὰ νόμον ἐξαιρετέα, τὴν αὐτὴν ὥραν τῆς ἐπομένης μὴ ἐξαιρετέας ἡμέρας (ἄρθρ. 144 § 1 Κ. Πολ. Δικ.) <sup>112</sup>. Τὸ γεγονὸς τῆς ἐπιδόσεως τῆς αἰτήσεως κατὰ τὴν νύκτα (ἀπὸ τῆς 7ης ἐσπερινῆς μέχρι τῆς 7ης πρωϊνῆς ὥρας) καθ' ἑαυτό, ἐφ' ὅσον τὸ ἐπιδοθὲν δικόγραφον παρελήφθη, οὐδόλως ἐπιδρά ἐπὶ τοῦ κύρους αὐτῆς (ἄρθρ. 125 §§ 1-2 Κ. Πολ. Δ.) <sup>113</sup>.—Ὁ νόμος ἀπαγορεύει τὴν ὑποβολὴν αἰτήσεως μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς καθοριζομένης προθεσμίας, οὐδαμῶς δὲ ἀποκλείει τὴν ἄσκησιν αἰτήσεως πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ ἀνακηρύξεως τῶν ἐκλεγέντων δικαστικῆς ἀποφάσεως <sup>114</sup>.—Ἡ προθεσμία ἀσκήσεως τῆς αἰτήσεως, ὅπως καὶ ἡ προθεσμία ἀσκήσεως τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως καὶ ἀναιρέσεως ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας <sup>115</sup>, ἀναστέλλεται ἐκ λόγων ἀνωτέρας βίας, ἥτοι ἐκ γεγονότων ἀπροβλέπτων καὶ ἀνεπιτρέπτων ἐκ τῶν ὁποίων παρεκωλύθη ἡ ἐμπρόθεσμος ὑποβολή

110. Ἐκλογ. 17/1950, 39, 62/1958, 23/1962, 31/1964.—Πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Α.Κ. ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογ. (7/1916, 8/1924, 18/1928, 9, 20/1932, 2, 22/1933) συνυπελόγιζεν εἰς τὴν προθεσμίαν καὶ τὴν ἡμέραν τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ ἀνακηρύξεως ἀποφάσεως.

111. Ἐκλογ. 23/1962, σκέψις 2α.

112. Ἐκλογ. 62/1958, 23/1962.—Οὕτω ρητῶς ἐν Γαλλίᾳ τὸ ἄρθρ. 1 § 3 τοῦ Κανονισμοῦ περὶ C.C. (βλ. καὶ Ch a r n a y, op. cit., σ. 248).

113. Ἐκλογ. 31/1964, σκέψις 1η.

114. Βλ. ἀνωτ., σ. 174 ἐπ.

115. Βλ. «Πορίσματα Νομολογίας τοῦ Σ.τ.Ε.», 1962, σ. 256, 290 ἐπ.—Δένδια, op. cit., τ. III, σ. 292 ἐπ.· Ἡλ. Καμπίτση, Διοικητικὴ Δικονομία, 1962, σ. 104 ἐπ.· Γ. Μαργακοπούλου, Ἡ προθεσμία τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε., 1936, σ. 30 ἐπ.· Θ. Τσάτσου, Τὸ ἐνδίκον μέσον τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως, σ. 69 ἐπ.· Μ. Στασινοπούλου, Δίκαιον τῶν Διοικητικῶν Διαφορῶν, σ. 208.

τῆς αἰτήσεως <sup>115α</sup>. Ἡ προθεσμία ἀναστέλλεται ἐν προκειμένῳ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι τὸ χρονικὸν διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον διαρκεῖ τὸ ἀπετελοῦν τὴν ἀνωτέραν βίαν γεγονός, δὲν ὑπολογίζεται εἰς αὐτήν. Τὴν λόγῳ ἀνωτέρας βίας ἀναστολὴν τῆς προθεσμίας θεωρεῖ ὡς αὐτονόητον ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου, ἐξετάζουσα ἄνευ σχετικῆς εἰδικῆς σκέψεως τὸ βάσιμον τῶν προβαλλομένων λόγων ἀνωτέρας βίας. Οὕτως, ἡ μὲν ἀπόφασις 11/1928 ἀπέρριψεν ὡς ἀναπὸδεικτον τὸν ἐν αὐτῇ τῇ ἐνστάσει καθ' ὑποφορὰν προβληθέντα ἰσχυρισμὸν τοῦ ἐνισταμένου, ὅτι «ἐπειδὴ εἶναι ἐνδεχόμενον λόγῳ ἀνωτέρας βίας, ἥτοι ἐλλείπει συγκοινωνίας, νὰ μὴ κοινοποιηθῇ αὕτη ἐντὸς τῆς νομίμου προθεσμίας, ἐπομένως νὰ θεωρηθῇ αὕτη ὡς ἐμπροθέσμως ἀσκηθεῖσα»· ἡ δὲ ἀπόφασις 91/1962 (σκέψις 3η) ἀπέρριψεν ὡς νόμῳ ἀβάσιμον τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ ἐνισταμένου, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ἀοριστία τοῦ λόγου τῆς ἐνστάσεως καὶ τὸ ἐκπρόθεσμον τῆς «συμπληρωματικῆς ἐνστάσεως» ὀφείλεται εἰς ἀνωτέραν βίαν καὶ δὴ εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Πρόεδρος Πρωτοδικῶν δὲν ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν τὴν ἔρευναν τοῦ ἐκλογικοῦ ὕλικου ἐντὸς τῆς δεκαήμερου προθεσμίας, μὲ τὴν πεπλανημένην αἰτιολογίαν ὅτι «τὸ περιστατικὸν τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ ἀνωτέραν βίαν ἀφ' οὗ τὸ μὲν κατ' οὐδεμίαν διάταξιν ὁ Πρόεδρος Πρωτοδικῶν εἶχεν ὑποχρέωσιν νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς ὑποψηφίους τὴν ἔρευναν, τὸ δὲ εἶχεν ὁ ἐνιστάμενος τὴν εὐχέρειαν νὰ ἐλέγξῃ ἕκαστον ψηφοδέλτιον κατὰ τὸν χρόνον τῆς διαλογῆς εἰς ἕκαστον ἐκλογικὸν τμήμα δι' ἀντιπροσώπων τοῦ δικαιομένων νὰ παρίστανται κατ' αὐτὴν καὶ νὰ ζητοῦν τὴν εἰς αὐτοὺς ἐπίδειξιν ἐκάστου ἐξαγομένου ψηφοδελτίου ἐκ τῆς κάλπης, συμφώνως τοῖς ἀρθρ. 121 § 1, καὶ 122 § 2 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος». Τὸ ζήτημα, μὲ τὸ ὁποῖον ἡσχολήθη ἡ τελευταία αὕτη ἀπόφασις, δὲν τίθεται πλέον μετὰ τὸ Ν.Δ. 4274. Πράγματι, τοῦτο ἐλύθη δι' ἐρμηνευτικῆς δηλώσεως, γενομένης ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης Κ. Παπακωνσταντίνου κατὰ

115α. Οὕτω καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ (βλ. Picenoni, op. cit., σ. 192, σημ. 51).—Ἀντίθετος ὁ Βαμβέτσος, op. cit., Ν. Δίκ. ΙΗ', σ. 476.



τὴν ψήφισιν τοῦ ἄρθρ. 79 τοῦ ἐν λόγῳ Ν.Δ. καὶ ψηφισθείσης ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ τὴν ὀρθὴν ἐννοίαν ὅτι τὸ Πρωτοδικεῖον ὑποχρεοῦται, κατὰ τὴν περίοδον ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ἐπιτυχόντων μέχρι τῆς ἐκπνοῆς τῆς προθεσμίας ἀσκήσεως τῆς ἐνστάσεως, νὰ παρέχῃ εἰς τὸν ἐνδιαφερόμενον, παρουσίᾳ βεβαίως ὑπαλλήλου ἢ δικαστοῦ, ὅπως λαμβάνῃ γνῶσιν τοῦ ἐκλογικοῦ ὕλικου, ἥτοι τῶν ψηφοδελτίων καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων <sup>116 116α</sup>.

Πρὸ τοῦ Ν.Δ. 4274 ἐγεννᾶτο τὸ ζήτημα, ἂν ἡ μετὰ τὴν πάροδον τῆς προθεσμίας ἀσκήσεως ἐνστάσεως κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἐκ τῆς πρώτης κατανομῆς ὑποβαλλομένη ἐνστασις κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκ β' κατανομῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἡδύνατο νὰ ἐρείδεται καὶ ἐπὶ πλημμελειῶν τῆς α' κατανομῆς. Τὸ Ἐκλογοδικεῖον τοῦ 1962 <sup>117</sup> ἔλυσε τὸ ζήτημα αὐτὸ κατ' ἀρχὴν ἀποφατικῶς μὲ τὴν ἀκόλουθον αἰτιολογίαν: «Ἐπειδὴ τὸ ὑπὸ τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου (ἄρθρ. 129 ἕως 135) θεσπιζόμενον διὰ τὴν ἀνάδειξιν τῶν βουλευτῶν ἀναλογικὸν ἐκλογικὸν σύστημα περιλαμβάνει δύο στάδια, πρώτης καὶ δευτέρας κατανομῆς τῶν ἐδρῶν ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ὅτι οἱ ἐξ ἐκάστης κατανομῆς ἐκλεγέντες βουλευταὶ ἀνακηρύσσονται κεχωρισμένως, διὸ καὶ χωρεῖ ἰδιαίτερα ἐνστασις κατὰ τῶν ἐξ ἐκατέρας τῶν κατανομῶν τούτων ἀνακηρυττομένων βουλευτῶν, ἡ δὲ δευτέρα κατανομή τῶν ἐδρῶν βασιζέται κατὰ νόμον εἰς τὰ ἀριθμητικὰ δεδομένα τῆς πρώτης. Συνεπῶς, ἐν προσβολῇ τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτοῦ ἐκ δευτέρας κατανομῆς δὲν δύνανται νὰ προταθῶσιν αἰτιάσεις βασιζόμεναι εἰς πλημμελείας τῆς πρώτης κατανομῆς τῶν ἐδρῶν, καθ' ἧς ἡδύνατο καὶ ὤφειλεν ὁ ἐνδιαφερόμενος νὰ ἀσκήσῃ ἐνστασιν ἐντὸς τῆς νομίμου προθεσμίας, ἔστω καὶ ἂν αἱ πλημμέλειαι αὗται δὲν ἐπηρεάζουν ἀμέσως τὴν ἐκ τῆς κατα-

116. Ἡ ἐρμηνευτικὴ δήλωσις ἐγίνε κατόπιν προτάσεως τοῦ Γ. Καρὸ τ σ η. Βλ. Πρακτικὰ τῆς Ἐπιτροπῆς, 1962, τ. Β', σ. 855 ἐπ., 858.

116α. Οὕτως ἐν Γαλλίᾳ ρητῶς τὸ ἄρθρ. 32 § 2 ord. περί C.C. καὶ ἄρθρ. 30-31 Δ/τος τῆς 18-1-1964.

117. Ἀποφ. 19 (σκέψεις 3η), 32 (σκέψεις 4-5), 34 (σκέψεις 1η), 58/1962 (σκέψεις 4η) καὶ 72 (σκέψεις 2α).

νομῆς ταύτης ἀνακήρυξιν τῶν βουλευτῶν, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται περὶ καθαρῶς ἀριθμητικῶν καὶ ἀθροιστικῶν λαθῶν, μὴ ἀσκούντων ἐπιρροὴν ὡς πρὸς τὴν πρώτην, ἀλλ' ἐπηρεαζόντων ἐνδεχομένως τὴν δευτέραν κατανομὴν τῶν ἐδρῶν. "Ἀλλωστε, ἡ ἀντίθετος ἄποψις, καθ' ἣν ἐμπροθέσμως προσβαλλομένης τῆς ἐκ δευτέρας κατανομῆς τῶν ἐδρῶν ἀνακηρύξεως βουλευτοῦ δύνανται νὰ προταθῶσι καὶ αἰτιάσεις βασιζόμεναι εἰς οὐσιαστικὰς πλημμελείας τῆς ἐκ πρώτης κατανομῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν, ἐπαγομένας ἀκύρωσιν ἢ τροποποίησιν τοῦ ἐκ τῆς κατανομῆς ταύτης ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος, δὲν θὰ ἡδύνατο νὰ γίνῃ δεκτὴ καὶ διότι ἄγει εἰς τὸ ἄτοπον τῆς ἐξετάσεως πλημμελειῶν ἐκλογῆς καταστάσεως, λόγῳ παρόδου τῆς προθεσμίας, ἀπροσβλήτου, ἐπὶ προφανεῖ μειώσει τοῦ κύρους τῶν ἐκ τῆς πρώτης κατανομῆς ἀναδειχθέντων βουλευτῶν, καθ' ὧν οὐδεμία ἡσκήθη ἔνστασις, ἐὰν αἱ αἰτιάσεις αὗται ἤθελον τυχὸν ἀποδειχθῇ κατὰ τὸν ἔλεγχον τοῦ δευτέρου σταδίου τῆς ἐκλογῆς βάσιμοι. "Ὅθεν, ἐν προκειμένῳ, αἱ ὑπὸ κρίσιν ἐνστάσεις στρεφόμεναι κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἐκ τῆς δευτέρας κατανομῆς, πλὴν βασιζόμεναι εἰς αἰτίαι ἀφορῶσαν ἀποκλειστικῶς εἰς πλημμελειαν τῆς πρώτης κατανομῆς τῶν ἐδρῶν, ἥτοι συνισταμένην εἰς τὸ ὅτι 777 ψηφοδέλτια... εἶναι ἄκυρα..., τυγχάνουσι ἀπορριπτέαι ὡς ἀπαράδεκτοι». — Ἡ προκειμένη νομολογία δὲν ἐφαίνετο ὀρθή. Ἐν πρώτοις, αὕτη παρεγνώριζε τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἐκλογὴ εἶναι μία καὶ ἐνιαία, μόνον δὲ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς διαπιστοῦται διὰ δύο δικαστικῶν ἀποφάσεων (κατανομῶν). Ὁ νόμος (ἄρθρ. 1 § 2, 4 § 1 Ν.Δ. 2202) διέσπα τὴν τοιαύτην ἐνότητα τῆς ἐκλογῆς μόνον ἐν τούτῳ, ὅτι ἐπέτρεπε τὴν κεχωρισμένην προσβολὴν τοῦ κύρους τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἐξ ἐκάστης κατανομῆς. Κατὰ τὰ λοιπὰ ὅμως διετηρεῖτο ἡ ἐνότης τῆς ἐκλογῆς καὶ, ἐπομένως, ἡ ἔνστασις κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν κατὰ τὴν δευτέραν κατανομὴν ἡδύνατο ν' ἀναφέρεται εἰς οἰανδήποτε «ἐκλογικὴν παράβασιν». Ἡ ἀντίθετος ἐκδοχὴ κατέληγε σχεδὸν εἰς τὸν ἀντισυνταγματικὸν ἀποκλεισμόν τῆς ἀσκήσεως ἐνστάσεως κατὰ τοῦ κύρους τῶν κατὰ

τὴν δευτέραν κατανομὴν ἀνακηρυσσομένων βουλευτῶν, ἀφοῦ ὑπ' αὐτὴν μία τοιαύτη ἐνστάσις δὲν ἡδύνατο τὰ βασίζεται εἰς τὰς μέχρι καὶ τῆς ἡμέρας τῆς ψηφοφορίας συντελουμένας πλημμελείας τῆς ἐκλογῆς, αἱ ὁποῖαι εἶναι προφανῶς αἱ σπουδαιότεραι «ἐκλογικαὶ παραβάσεις» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος, καὶ τὰς ὁποίας ὅχι ὁρθῶς ἢ ἐπικρινομένη νομολογία ἐχαρακτήριζεν ὡς «πλημμελείας τῆς πρώτης κατανομῆς τῶν ἐδρῶν». Τὸ κύριον ἐπιχείρημα τῆς ἐν λόγῳ νομολογίας, ὅτι ὁ ἐνδιαφερόμενος «ἡ δὺνατο καὶ ὠφείλε» ν' ἀσκήσῃ ἐνστάσιν κατὰ τῆς πρώτης κατανομῆς ἐδρῶν «ἐστὼ καὶ ἂν αἱ πλημμέλειαι αὗται δὲν ἐπηρεάζουν ἀμέσως τὴν ἐκ τῆς κατανομῆς ταύτης ἀνακήρυξιν τῶν βουλευτῶν», δὲν ἡυστάθει. Διότι ἡ ἐνστάσις κατὰ τὸ Σύνταγμα (ἄρθρ. 73) καὶ τὸν νόμον (ἄρθρ. 1 § 2, 4 § 1, 5 § 1, 7 § 2, 11 §§ 1-2 Ν.Δ. 2202) ἡδύνατο νὰ στρέφεται μόνον κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτοῦ τινος, διώκουσα τὴν ἀκύρωσιν αὐτῆς διὰ τινὰ νόμιμον λόγον, καί, συνεπῶς, δὲν ἡδύναντο ν' ἀποτελέσουν ἀντικείμενον ἐνστάσεως πλημμέλειαι μὴ συνεπαγόμεναι κατὰ νόμον τὴν ἀκύρωσιν τῆς προσβαλλομένης ἀνακηρύξεως βουλευτοῦ τινος<sup>118</sup>. Κατ' ἀκολουθίαν, εἰς τὴν περίπτωσιν, τὴν ὁποίαν ἔκρινεν ἡ παρατεθεῖσα νομολογία, δὲν θὰ ἦτο προδήλως παραδεκτὴ ἐνστάσις διώκουσα ἀπλῶς τὴν ἀκύρωσιν τῶν 777 ψηφοδελτίων μὴ ἐπηρεάζουσιν τὸ κῦρος τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἐκ τῆς πρώτης κατανομῆς. Ἀβάσιμα ἦσαν καὶ τὰ δύο ἄλλα ἐπιχειρήματα κατὰ τῆς ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης ἀπόψεως καὶ δὴ ὅτι αὕτη ἦγεν εἰς τὸ ἄτοπον τῆς ἐξετάσεως πλημμελειῶν «ἐκλογῆς καταστάσεως, λόγῳ παρόδου τῆς προθεσμίας, ἀπροσβλήτου, ἐπὶ προφανεῖ μειώσει τοῦ

118. Βαμβέτσου, *op. cit.*, Ν. Δίχ. ΙΕ', σ. 12 ἐπ.— Πρβλ. ἐν Γαλλίᾳ ἀπόφ. n° 58-112/6-1-1959 τῆς C.C.P., ἐν *Recueil des Décisions du C.C. et de la C.C.P.*, 1958-1959, σ. 129 ἐπ. Βλ. καὶ Philip, *Le contentieux des élections*, σ. 244.

κύρους τῶν ἐκ τῆς πρώτης κατανομῆς ἀναδειχθέντων βουλευτῶν». Διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς παρόδου τῆς προθεσμίας προσβολῆς τῆς ἐκ πρώτης κατανομῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἀπρόσβλητος καθίστατο μόνον ἡ πρώτη κατανομή, ἥτοι ἐν μέρος τῆς ἐκλογῆς, καὶ ὄχι ὁλόκληρος ἡ «ἐκλογή», ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ μείωσις τοῦ κύρους τῶν ἐκ τῆς πρώτης κατανομῆς ἀνακηρυχθέντων βουλευτῶν δὲν ἠδύνατο νὰ θεμελιώσῃ τὸ ἀπαράδεκτον τῆς προσβολῆς τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν κατὰ τὴν δευτέραν κατανομήν. Τὸ τελευταῖον ἐπιχείρημα δὲν εἶναι νομικὸν καὶ δὲν θὰ ἔπρεπε καὶ νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν θεμελίωσιν δικαστικῶν ἀποφάσεων, τοῦτο δὲ θὰ ἔπρεπε, διὰ τὴν ταυτότητα τοῦ λόγου, νὰ στηρίξῃ καὶ τὸ ἀπαράδεκτον τῆς ἐνστάσεως κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς μιᾶς ἐκλογικῆς περιφερείας, ὅταν αὕτη ἐρείδεταί ἐπὶ λόγου, π.χ. τῆς ἀντισυνταγματικότητος τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος, διὰ τὸν ὅποιον δὲν προσεβλήθησαν αἱ ἐκλογαὶ τῶν λοιπῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν. Τὸ ἐν λόγω ζήτημα δὲν γεννᾶται πλέον μετὰ τὸ Ν.Δ. 4274, τὸ ὅποιον (ἄρθρ. 76 § 1 ἐδ. β', ἄρθρ. 120 § 1 ἐδ. β' Ἐκλ. Κ.) ἔλυσεν αὐτὸ ὑπὸ τὴν ἐκτεθεῖσαν ὀρθὴν ἔννοιαν, δηλονότι ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἡ ἐνστάσις κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἐξ οἰασδήποτε κατανομῆς δύναται ν' ἀναφέρεται εἰς οἰανδήποτε ἐκλογικὴν παράβασιν <sup>118α</sup> (ἄρθρ. 25 § 1 ἐδ. β' Κ.Α.Ε.Δ.).

Ἐν προκειμένῳ ἐτέθη καὶ τίθεται εἰσέτι καὶ τὸ ζήτημα, ἂν ἐν περιπτώσει μερικῆς ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς καὶ διενεργείας ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς εἶναι ἐπιτρεπτὴ ἡ προσβολὴ τοῦ κύρους τῆς ἀρχικῆς ἐκλογῆς ὡς πρὸς τὸ μὴ ἀκυρωθὲν μέρος αὐτῆς ἢ δι' ἔλλειψιν προσόντων. Αἱ ἀποφάσεις 81 καὶ 83 τοῦ Ἐκλογοδικείου τοῦ 1958 ἔλυσαν τὸ ζήτημα τοῦτο ἀποφατικῶς, ἀπορρίψασαι ἀντιστοίχως ἐνστάσεις ἀναφερομένας εἰς πλημμελείας λαβούσας χώραν εἰς ἐκλογικὰ τμήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἐκλογή δὲν ἠκυρώθη, καὶ εἰς ἔλλειψιν προσόντων τοῦ κατὰ τὴν ἐπαναληπτικὴν ἐκλογὴν ἐπιτυχόντος καὶ ἀνακηρυχθέντος

118α. Βλ. καὶ Β α μ β έ τ σ ο υ, op. cit., Ν. Δίκ. ΙΗ', σ, 476 σημ. 105α.

βουλευτοῦ. Τὴν αὐτὴν ἄποψιν ἐδέχθη καὶ ἡ ἀπόφασις 99/1962 (σχέψις 4η), ἡ ὁποία ἔκρινε τὴν ἔνστασιν ὑποψηφίου, ὁ ὁποῖος ἀνεκηρύχθη βουλευτὴς ἐκ τῆς δευτέρας κατανομῆς καὶ ὁ ὁποῖος, ἀπωλέσας τὴν ἔδραν τοῦ συνεπείᾳ τῆς διενεργείας ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς ἐν ἐτέρᾳ ἐκλογικῇ περιφερείᾳ τῆς αὐτῆς μείζονος περιφερείας, προσέβαλε τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας τοῦ. Ἡ τελευταία ἀπόφασις ἀπέρριψε τὴν ἔνστασιν ὡς ἀπαράδεκτον μὲ τὴν ἀκόλουθον αἰτιολογίαν, τὴν ὁποίαν παρέλαβε κατὰ βᾶσιν ἀπὸ τὰς δύο πρώτας ἀποφάσεις: «Ἐπειδὴ ἐκ τῶν ἀνωτέρω διατάξεων (ἄρθρ. 4, 7 ἐδ. 2, 11 καὶ 12 Ν.Δ. 2202, ἄρθρ. 140 §§ 1 καὶ 3 Ἑκλ. Κ. 1961) προκύπτει ὅτι ἡ ἐκλογὴ βουλευτῶν, προκειμένου περὶ τοῦ ἐλέγχου τοῦ κύρους αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς τηρήσεως τῶν διατάξεων τῶν νόμων κατὰ τὴν διενέργειαν αὐτῆς, λογίζεται οὐχὶ ἐνιαία καὶ ἀδιαίρετος ἀλλ' αὐτοτελὴς καὶ ἀνεξάρτητος ἐν ἐκάστη ἐκλογικῇ περιφερείᾳ καὶ δὴ ὡς πρὸς ἕκαστον τῶν τμημάτων ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφερείας καὶ ὅτι μετὰ τὴν πάροδον ἀπράκτου τῆς δεκαήμερου προθεσμίας, τῆς τασσομένης πρὸς ὑποβολὴν ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς ἢ τὴν ἀπόρριψιν τῶν τυχόν ἀσκηθεισῶν κατ' αὐτῆς ἐνστάσεων, αὕτη καθίσταται ὀριστικὴ ἐναντι πάντων καὶ ἀπρόσβλητος, τοῦ κύρους αὐτῆς μὴ δυναμένου πλέον ν' ἀμφισβητηθῇ οὐ μόνον εὐθέως ἀλλ' οὐδὲ παρεμπιπτόντως ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς προσβολῆς ἐπαναληπτικῆς ψηφοφορίας διενεργηθείσης ἐν ἐτέρᾳ περιφερείᾳ ἢ ἐτέρῳ τμήματι τῆς αὐτῆς ἐκλογικῆς περιφερείας συνεπείᾳ ἀκυρώσεως τῆς ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ ἢ τῷ τμήματι ἀρχικῆς ἐκλογῆς, καθ' ὅσον καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ ἀρχικὴ ἐκλογὴ διατηρεῖ, κατὰ τὸ μὴ ἀκυρωθὲν μέρος αὐτῆς, τὴν αὐτοτέλειάν της, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐπαναληπτικὴν ἐκλογὴν, μὴ ἐνσωματωμένη εἰς αὐτήν... Ἀντίθετος ἐκδοχὴ εἶναι ἀποκρουστέα... διότι ἀντίκειται πρὸς τὰς προπαρατεθείσας διατάξεις καὶ πρὸς τὴν ἐκ τοῦ συνόλου τῶν διατάξεων τῶν προμνησθέντων νόμων προκύπτουσιν βούλησιν τοῦ νομοθέτου, ὅπως ἡ ἐξέλεξις καὶ ἐκδίκασις τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν τερματίζεται ὀριστικῶς ἐντὸς βραχέος хро-

νικοῦ διαστήματος, χάριν τῆς σταθερότητος τῆς συνθέσεως τοῦ Νομοθετικοῦ Σώματος. . . »<sup>119</sup>.— Δὲν θεωροῦμεν ὀρθὴν τὴν ὑπὸ τῆς νομολογίας αὐτῆς τεθεῖσαν ἀρχὴν τῆς πλήρους αὐτοτελείας τῆς ἀρχικῆς ἐκλογῆς ἀπέναντι τῆς ἐπαναληπτικῆς τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον κατὰ τὴν ἐπαναληπτικὴν ἐκλογὴν δύνανται ν' ἀνακηρυχθῶν ὡς ἐκλεγέντες (τακτικοὶ ἢ ἀναπληρωματικοὶ) ἄλλοι ὑποψήφιοι ἢ οἱ κατὰ τὴν ἀρχικὴν ἀνακηρυχθέντες. Δὲν φαίνεται ὅμως ὀρθὴ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀλ. Βαμβέτσου<sup>120</sup> ὑποστηρικθεῖσα ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος ἄποψις, κατὰ τὴν ὁποίαν «ἐν περιπτώσει ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς, ἔστω καὶ διὰ μερικὰ τμήματα, ἀκυροῦται ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἡ ἀνακήρυξις, ἐπόμενος μετὰ τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἐκλογῆς ὅπου αὕτη ἐκηρύχθη ἄκυρος, ἐκδίδεται νέα ὀριστικὴ ἀπόφασις, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἄρχεται νέα προθεσμία ἐνστάσεως κατὰ τῆς ἐν αὐτῇ περιεχομένης ἀνακηρύξεως». Ἐν προκειμένῳ πρέπει, νομίζομεν, νὰ γίνη διάκρισις μετὰ τῆς περιπτώσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν κατὰ τὴν ἐπαναληπτικὴν ἐκλογὴν ἐπιτυγχάνουν οἱ κατὰ τὴν ἀρχικὴν ἐκλογὴν ὡς τακτικοὶ ἢ ἀναπληρωματικοὶ βουλευταὶ ἀνακηρυχθέντες, καὶ ἐκείνης, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνακηρύσσονται ὡς ἐκλεγέντες ὑποψήφιοι, οἱ ὅποιοι δὲν ἀνεκηρύχθησαν κατὰ τὴν ἀρχικὴν ἐκλογὴν ὡς τακτικοὶ ἢ ἀναπληρωματικοὶ βουλευταί. Εἰς τὴν πρῶτην περίπτωσιν ἡ ἀνακήρυξις μετὰ τὴν πάροδον τῆς προθεσμίας

119. Ἡ ἀπόφασις συνήγαγεν ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ἕτερον ἐπιχείρημα ἐκ τοῦ ἀρθρ. 2 § 1 τοῦ Ν.Δ. 2202, τὸ ὁποῖον, ἐπιβάλλον νέαν κλήρωσιν τῶν μελῶν τοῦ Ἐκλογ. καὶ πρὸ ἐκάστης ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς, «περιορίζει τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ πρὸ ἐκάστης ἐκλογῆς (γενικῆς, ἐπαναληπτικῆς κλπ.) συγκροτουμένου Δικαστηρίου εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ κύρους μόνον τῆς συγκεκριμένης ταύτης ἐκλογῆς καὶ ἀποκλείει, κατὰ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν αὐτῆς, τὴν ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου, τοῦ συγκροτουμένου διὰ τὴν ἐκδίκασιν ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς ἐξέτασιν τοῦ κύρους τῆς ἀρχικῆς ἐκλογῆς». Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο δὲν ἠυστάθει πλέον μετὰ τὸ ἀρθρ. 73 § 6 Ν.Δ. 4274 (ἀρθρ. 119 § 6 Ἐκλ. Κ.), κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ διὰ τὴν ἐξέλεξιν τῶν γενικῶν ἐκλογῶν συγκροτούμενον Ἐκλογ. ἦτο ἀρμόδιον καὶ διὰ τὴν ἐκδίκασιν ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῆς διεξαγομένης ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς.

120. Op. cit., Ν. Δίκ. ΙΕ', σ. 12.

ἀσκήσεως ἐνστάσεως κατὰ τῆς ἀρχικῆς ἐκλογῆς καθίσταται μὲν ἀπρόσβλητος ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν προσόντων <sup>121</sup>, δύναται ὅμως νὰ προσβάλλεται δι' ἐνστάσεως ἀναφερομένης εἰς ἐκλογικὰς παρβάσεις διαπραχθεῖσας κατὰ τὴν ἀρχικὴν ἐκλογὴν, ἐφ' ὅσον αὐταὶ μόνον δὲν ἠδύναντο κατὰ νόμον νὰ θεμελιώσουν τὴν ἀκύρωσιν αὐτῆς πρὸ τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς. Τούναντίον, εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἡ ἀνακήρυξις δύναται νὰ προσβάλλεται ἐντὸς νέας προθεσμίας ἀπεριορίστως δι' οἷονδήποτε νόμιμον λόγον, ἀφοῦ πρὸ τῆς διενεργείας τῆς ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς ἦτο προφανῶς νόμῳ ἀδύνατος ἡ ὑποβολὴ ἐνστάσεως, ἡ ὁποία προϋποθέτει ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου τινὸς ὡς τακτικοῦ ἢ ἀναπληρωματικοῦ βουλευτοῦ. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει ἀναμφιβόλως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν διεξαγωγῆς ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς κατὰ τὸ ἄρθρ. 92 § 3 τοῦ Κώδικος <sup>121</sup>. Διὰ τὴν ταυτότητα τοῦ λόγου, δύναται νὰ υποβάλλεται μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς προθεσμίας προσβολῆς τῆς ἀρχικῆς ἐκλογῆς ἐνστασις ἀναφερομένη εἰς ἔλλειψιν προσόντων κατὰ βουλευτοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνακηρύσσεται ὑπὸ τοῦ Ἐκλογοδικείου κατ' ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 32 § 3 περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ἡ προθεσμία δὲ προσβολῆς τῆς τοιαύτης ἀνακηρύξεως ἀρχίζει, κατ' ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρ. 25 § 1 ἐδ. α' τοῦ Κώδικος, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς δημοσιεύσεως τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου.

Ἀμφίβολον εἶναι τὸ ζήτημα, ἂν ὁ κατὰ τὴν ἀρχικὴν ἐκλογὴν ἐπιτυχὸν καὶ κατὰ τὴν ἐπαναληπτικὴν ἀποτυχὸν ὑποψήφιος δύναται ν' ἀσκήσῃ ἐνστασιν καὶ κατὰ τῆς ἀρχικῆς ἐκλογῆς, τὴν ὁποίαν πρότερον ὡς βουλευτὴς δὲν ἐνομιμοποιεῖτο νὰ προσβάλλῃ. Ἡ ἀπόφασις 81/1958 τοῦ Ἐκλογοδικείου ἔλυσεν ὀρθῶς ἀποφατικῶς τὸ ζήτημα, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ὁ βουλευτὴς διακαίουται, κατὰ τὸ ἄρθρ. 7 § 2 τοῦ Ν.Δ. 2202 (ἄρθρ. 122, 123 § 7 Ἐκλ. Κ.) νὰ παρέμβῃ εἰς τὴν δι' ὑποβολῆς ἐνστάσεως κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀνοιγομένην δίκην καὶ νὰ ζητήσῃ

121. Β α μ β έ τ σ ο υ, op. cit., Ν. Δίκ. ΙΕ', σ. 12, σημ. 32.

ὄχι μόνον τὴν ἀπόρριψιν τῆς ἐνστάσεως ὡς ἀβασίμου, ἀλλ' ἐπικουρικῶς, ἥτοι ἐν περιπτώσει ἀποδοχῆς τῆς, τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἐκλογῆς καὶ τὴν ἐπανάληψιν τῆς ψηφοφορίας καὶ εἰς ἄλλα ἢ τὰ ἐν τῇ ἐνστάσει μνημονευόμενα ἐκλογικὰ τμήματα διὰ τὰς παρ' αὐτοῦ ἐπικαλουμένας ἐκλογικὰς πλημμελείας. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀλ. Βαμβέτσου<sup>122</sup> σθεναρῶς ὑποστηριζομένη ἀντίθετος ἄποψις δὲν φαίνεται οὔτε καὶ *de lege ferenda* ὀρθή. Διότι θὰ ἦτο παράλογον, ἂν ὁ βουλευτής, δικαιούμενος νὰ προβάλλῃ κατὰ τὴν διαδικασίαν τῆς ἐκδικάσεως τῆς κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς του ἀσκηθείσης ἐνστάσεως ὅλας τὰς εἰς βάρος του καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐνισταμένου διαπραχθείσας ἐκλογικὰς παραβάσεις (νῦν ἄρθρ. 123 § 7 Ἑκλ. Κ.) καὶ οὕτω, ἐνδεχομένως, ν' ἀποτρέψῃ τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἐκλογῆς του καὶ διὰ τὴν διεξαγωγὴν ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς, ἡδύνατο νὰ προβάλλῃ αὐτὰς δι' αὐτοτελοῦς ἐνστάσεως μετὰ τὴν ἐπαναληπτικὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν κατ' αὐτὴν ἀποτυχίαν του καὶ νὰ προκαλέσῃ, ἐνδεχομένως, νέον ἐκλογικὸν σάλον διὰ τῆς διενεργείας δευτέρας ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς.

Μετὰ τὸν Ν. 3465 ἐγεννήθη τὸ ζήτημα, ἂν ἐπετρέπετο ἡ ὑποβολὴ προσθέτων λόγων ἐνώπιον τοῦ Ἑκλογοδικείου κατ' ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 49 § 2 τοῦ Ν. 3713. Ἡ παγία νομολογία τοῦ Ἑκλογοδικείου<sup>123</sup> ἔλυσε τὸ ζήτημα ἀποφαιτικῶς, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ἡ ὑποβολὴ προσθέτων λό-

122. Αὐτόθι, σ. 13: «... Ἡ μόνη ὀρθὴ ἐκδοχὴ εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν ὁ καθ' οὗ ἡ ἐνστασις ἔχει βεβαίως δικαίωμα, ἀλλ' ὄχι καὶ ὑποχρέωσιν, νὰ προβάλλῃ ἀντενστάσεις πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς ἐνστάσεως, μόνον δὲ ἂν, ἀκυρουμένης τῆς ἐκλογῆς, ἀποτύχῃ κατὰ τὴν ἐπαναληπτικὴν, προσβάλλει πλέον τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ ἐπιτυχόντος... Δοθέντος δὲ ὅτι ἡ ἀνακήρυξις αὕτη, ἐν περιπτώσει μερικῆς ἀκυρώσεως, ἐπετεύχθη διὰ τῆς προσθήκης τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πρώτης καὶ τῆς ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς καὶ οὕτως ὠλοκληρώθη τὸ ἀποτέλεσμα, ἡ κατὰ τοῦ οὕτως ἐπιτυχόντος καὶ ἀνακηρυχθέντος βουλευτοῦ ἐνστασις, κατὰ στοιχειώδεις κανόνας καὶ κατὰ στοιχειώδη λογικὴν, θὰ περιλάβῃ τὸ σύνολον τῆς ἀνακηρύξεως, ἐπομένως καὶ πλημμελείας γενομένης εἰς ὄφελος τοῦ ἡδὴ ἐπιτυχόντος καὶ κατὰ τὴν ἀρχικὴν ἐκλογὴν».

123. Ἀποφ. 37/1956, 9/1958, 15, 44, 78, 91/1962.— Οὕτω καὶ πρὸ τοῦ Ν. 3465 αἱ ἀποφ. 12/1927, 14, 16, 31/1953.



γων δὲν συνεβιβάζετο πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Ν. 3465 θεσπισθὲν διαδικαστικὸν σύστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον τὰ μὲν ἀποδεικτικὰ μέσα παρεδίδοντο εἰς τὸν εἰσηγητὴν τῆς ὑποθέσεως τὸ βραδύτερον ὁκτὼ ἡμέρας πρὸ τῆς ὀρισθείσης δικασίμου, οἱ δὲ μάρτυρες ἐζητάζοντο ὑπ' αὐτοῦ πέντε τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ἐπ' ἀκροατηρίου συζητήσεως. Τὴν ἀποψιν αὐτὴν καθιέρωσε ρητῶς ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 79 § 6 τοῦ Ν.Δ. 4274 (ἀρθρ. 123 § 6 Ἑκλ. Κ.)<sup>123α</sup>, κατὰ τὴν ὁποίαν «ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου δὲν ἐπιτρέπονται πρόσθετοι λόγοι»<sup>123β 124</sup>.

Ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου τοῦ 1975 ἡσχολήθη μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς διατάξεως αὐτῆς τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος καί, εἰδικώτερον, μὲ τὸ ζήτημα τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τῆς ὑποβολῆς προσθέτων λόγων ἐντὸς τῆς προθεσμίας ἀσκήσεως τῆς ἐνστάσεως. Μὲ τὸ ζήτημα αὐτὸ ἡσχολήθη κυρίως ἡ ἀπόφασις 24, ἡ ὁποία ἐδέχθη τὰ ἀκόλουθα: «...Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης σαφῶς

123α. Τὴν διάταξιν ἐφῆρμοσεν ἡ Ἐκλογ. 33/1964.

123β. Ἐπὶ τῆς διατάξεως αὐτῆς ἔγινε μακρὰ καὶ ζωηρὰ συζητήσεις ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ κατὰ τὴν συνεδρίασιν 4Γ' τῆς 8 Νοεμβρίου 1962, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Π. Λυκουρέζος ὑπεστήριξε σθεναρῶς τὴν ὀρθὴν ἀποψιν, ὅτι ἐπρεπε νὰ ἐπιτραπῇ ἡ ὑποβολὴ προσθέτων λόγων ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου, ὅπως ἀκριβῶς ἐπιτρέπεται καὶ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, προτείνας τὴν διαγραφὴν τῆς ὡς ἄνω διατάξεως τοῦ σχεδίου Ν.Δ. καὶ τὴν εἰς τὴν § 6 προσθήκην ὅτι «πρόσθετοι λόγοι ἐπιτρέπονται, ἐφ' ὅσον κοινοποιοῦνται 15 ἡμέρας πρὸ τῆς συζητήσεως». Τὴν τροπολογίαν αὐτὴν ὑπεστήριξαν ὅλοι οἱ λαβόντες τὸν λόγον βουλευταὶ καὶ ἰδίως ὁ Ν. Μπακκόπουλος, εἰπὼν, μετὰ τῶν ἄλλων, ὅτι «κατὰ μείζονα λόγον πρέπει νὰ ἐπιτραποῦν οἱ πρόσθετοι λόγοι εἰς τὸ Ἐκλογοδικεῖον αἱ ἀποφάσεις τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦν ἐξασφάλισιν τῆς ὀρθῆς συνθέσεως τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, ἡ ὁποία ἔχει σπουδαιοτάτην σημασίαν διὰ τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τῶν θεσμῶν καὶ ἀσφαλῶς πολὺ μεγαλυτέραν σημασίαν ἀπὸ τὴν ἀκύρωσιν μιᾶς διοικητικῆς πράξεως ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας». Τὴν διάταξιν ὑπεστήριξεν ὁ Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης Κ. Παπακωνσταντίνου, ὅπως καὶ ὁ Ὑπουργὸς Ἐσωτερικῶν Γ. Παλλῆς εἰς ἄλλην συνεδρίασιν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὴν νομολογίαν τοῦ Ἐκλογοδικείου. Βλ. τὰς σχετικὰς συζητήσεις εἰς Πρακτικὰ τῆς Ἐπιτροπῆς, 1962, τ. Β', σ. 806, 854 ἐπ.

124. Οὕτω καὶ ἀρθρ. 7 § 4 WPG Βάδης-Burgttemβέργης.

προκύπτει ὅτι πρόσθετοι λόγοι ἀκυρότητος τῆς βουλευτικῆς ἐκλογῆς, μὴ περιεχόμενοι ἐν τῷ δικογράφῳ τῆς κατὰ τὰ ἄρθρα 119 ἐπ. τοῦ ὡς ἄνω Π.Δ. (Ἑκλ. Κ.) ἀσκηθείσης ἐνστάσεως εἶναι ἀπαράδεκτοι, ὡπσοδήποτε προβαλλόμενοι, εἴτε προφορικῶς κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς ἐνστάσεως, εἴτε δι' ἐγγράφου ὑπομνήματος, εἴτε ἀκόμη, τοῦ νόμου μὴ διακρίνοντος, καὶ διὰ δικογράφου, ἔχοντος τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοτελοῦς ἐνστάσεως, διότι καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει, ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς νέας (δευτέρας ἢ καὶ περαιτέρω) ἐνστάσεως, θὰ ἐπετυγχάνετο ἐν τῇ οὐσίᾳ ἡ προβολὴ προσθέτων λόγων, καταστρατηγουμένης τῆς ἀπαγορευοῦσης τούτους ὡς ἄνω διατάξεως. "Ὅτι δὲ αὕτη εἶναι ἡ ἔννοια τῆς διατάξεως ταύτης συνάγεται καὶ ἐκ τῆς παραγράφου 8 τοῦ ἰδίου ὡς ἄνω ἁρθρου 123, ἀποκλειούσης ἐπὶ ποινῇ ἀπαράδεκτου εἰς τὸν ἐνιστάμενον καὶ τὸν καθ' οὗ ἡ ἐνστασις διάδικον τὴν μετὰ τὴν πάροδον τῶν προθεσμιῶν τῶν ὀριζομένων ὑπὸ τῶν προηγουμένων παραγράφων τοῦ ἰδίου ἁρθρου προβολὴν νέων ἰσχυρισμῶν, ὡς τοιούτων προδήλως νοουμένων οὐχὶ νέων (προσθέτων) λόγων ἀκυρότητος τῆς ἐκλογῆς ἀλλὰ πραγματικῶν ἰσχυρισμῶν τεινόντων εἰς θεμελίωσιν ἢ κατάλυσιν τῶν ἤδη παραδεκτῶς προβληθέντων λόγων, ἐξ οὗ, ὡς εἰκός, ἐπεταί, ὅτι νέοι λόγοι ἀκυρότητος τῆς ἐκλογῆς ὅποτεδῆποτε προβαλλόμενοι ἐμπίπτουν εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ ἁρθρου 123 § 6 καὶ ἐκ τούτου εἶναι ἀπορριπτέοι ὡς ἀπαράδεκτοι». Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ἀπόφασις ἀπέρριψεν ὡς ἀπαράδεκτον ἐνστασιν, ἡ ὁποία ὑπεβλήθη ἐντὸς τῆς νομίμου προθεσμίας ἀσκήσεως τῆς ἐνστάσεως ὑπὸ τὸν τίτλον «ἐπικουρικὴ ἐνστασις — πρόσθετοι λόγοι ἐνστάσεως», διότι αὕτη περιεῖχε «λόγους ἀκυρότητος τῆς ἐκλογῆς μὴ περιεχομένους ποσῶς ἐν τῷ δικογράφῳ τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐνισταμένου ἀσκηθείσης προγενεστέρας καὶ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον ἐχούσης ἀπὸ 9.12.1974 ἐνστάσεως». Αἱ ἀποφάσεις 11 (σκέψις 6η) καὶ 21 (σκέψις 2α) ἀπέρριψαν ὡς ἀπαράδεκτους προσθέτους λόγους, οἱ ὅποιοι εἶχον ὑποβληθῇ μετὰ τὴν πάροδον τῆς προθεσμίας ἀσκήσεως ἐνστάσεως, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ὅμως δὲν ἐπικαλοῦνται αὗται. Οὕτως, ἡ ἐκτεθεῖσα νομολογία ἡρμήνευσε τὴν

διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 123 § 6 τοῦ Κώδικος ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἀπηγόρευε τὴν ὑποβολὴν προσθέτων λόγων ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς ἀκόμη καὶ ὅταν οὗτοι ὑπεβάλλοντο κατὰ τὴν διαδικασίαν καὶ ἐντὸς τῆς προθεσμίας ἀσκήσεως τῆς ἐνστάσεως (ἄρθρ. 120 καὶ 123 § 5 Ἑκλ. Κ.). Μὲ ἄλλας λέξεις, ἡ νομολογία αὕτη, ἐπηρεασμένη πιθανῶς ἀπὸ τὰ κρατοῦντα προκειμένου περὶ ἄλλων ἐνδίκων μέσων (π.χ. ἄρθρ. 555 Κ. Πολ. Δ.), ἐθεώρησεν ὡς ἐπιτρεπτὴν τὴν ὑπὸ τινος προσώπου (ἐκλογέως ἢ ὑποψηφίου) ὑποβολὴν μόνον μιᾶς ἐνστάσεως καί, ἐπομένως, ὡς ἀπαράδεκτον οἶαν δὴ ποτε ἄλλην ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἀσκουμένην ἐνστασιν! Ἡ νομολογία ἦτο προφανῶς ἐσφαλμένη. Ἡ ἀληθὴς ἔννοια τῆς διατάξεως ἦτο ὅτι ἀπηγόρευε τὴν καθ' οἷον δὴ ποτε τρόπον ὑποβολὴν προσθέτων λόγων μετὰ τὴν πάροδον τῆς προθεσμίας ἀσκήσεως τῆς ἐνστάσεως· τούναντίον, αὕτη οὐδόλως ἀπηγόρευε τὴν ὑπὸ τοῦ ἐνισταμένου ὑφ' οἷον δὴ ποτε τίτλον (διὰ μεταγενεστέρου δικογράφου αὐτοτελοῦς ἢ ἐπικουρικῆς ἐνστάσεως ἢ ἐνστάσεων ἢ δι' ὑπομνήματος ἢ ὑπομνημάτων) ὑποβολὴν προσθέτων λόγων ἀκυρώσεως κατὰ τὴν διαδικασίαν καὶ ἐντὸς τῆς προθεσμίας ἀσκήσεως τῆς ἐνστάσεως. Ἡ ἔννοια αὕτη τῆς διατάξεως συνήγετο καὶ ἀπὸ τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας. Πράγματι, ἡ διάταξις ἐκύρωσε τὴν ἐν τῇ νομολογίᾳ τοῦ Ἐκλογοδικείου κρατήσασαν καὶ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαν ἄποψιν, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἐπετρέπετο ἡ ὑποβολὴ προσθέτων λόγων μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς προθεσμίας ἀσκήσεως τῆς ἐνστάσεως. Τὸν σκοπὸν αὐτὸν τῆς διατάξεως ἐξῆρεν ὁ Γ. Ράλλης (Ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν) κατὰ τὴν συνεδρίασιν 4' τῆς 5ης Νοεμβρίου 1962 τῆς ψηφισάσης τὸ Ν.Δ. 4274 Ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς, εἰπὼν τὰ ἐξῆς: «Παγία ἦτο ἡ τακτικὴ τοῦ Ἐκλογοδικείου, καθ' ἣν πρόσθετοι λόγοι προτεινόμενοι μετὰ

125. Πρόκειται περὶ παραδρομῆς· οὗτος ἐννοεῖ τὴν δεκαήμερον προθεσμίαν ἀσκήσεως τῆς ἐνστάσεως (ἄρθρ. 4 § 1 Ν. Γ'λ'ΝΕ' καὶ Ν.Δ. 2202).

τὴν παρέλευσιν τοῦ μηνός <sup>125</sup>, δὲν ἐγένοντο δεκτοί. Αὐτὸ ὡρίσθη τὴν ἑξῆς τὸν νόμον» <sup>126</sup>. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ἡ Ἐπιτροπὴ ἐψήφισε τὴν διάταξιν κατὰ τὴν συνεδρίασιν 4Γ' τῆς 8ης Νοεμβρίου 1962 μετὰ μακρὰν καὶ ζωηρὰν συζήτησιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπερρίφθη ὑπ' αὐτῆς ἡ ὑπὸ τοῦ Π. Λυκουρέζου ὑποβληθεῖσα καὶ ὑπὸ πολλῶν βουλευτῶν ὑποστηριχθεῖσα τροπολογία ὅτι «πρόσθετοι λόγοι ἐπιτρέπονται, ἐφ' ὅσον κοινοποιοῦνται 15 ἡμέρας πρὸ τῆς συζητήσεως» <sup>127</sup>. Ἐν ὅψει τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ τῆς διατάξεως καὶ τῆς παγίας νομολογίας τοῦ Ἐκλογοδικείου, ἡ ὁποία ἐθεώρησεν ὡς ἐπιτρεπτὴν τὴν καθ' οἷον δὴποτε τρόπον ὑποβολὴν προσθέτων λόγων ἐντὸς τῆς προθεσμίας ἀσκήσεως τῆς ἐνστάσεως, ἐθεωρήσαμεν <sup>128</sup> ὡς «αὐτονόητον ὅτι πρόσθετοι λόγοι ὑποβαλλόμενοι κατὰ τὴν διαδικασίαν καὶ ἐντὸς τῆς προθεσμίας ἀσκήσεως τῆς ἐνστάσεως εἶναι παραδεκτοί». — Ἡ ἐπικρινομένη νομολογία ἀνεπιτυχῶς ἐπεκαλέσθη ὑπὲρ τῆς ἀπόψεώς της καὶ ἐσφαλμένως ἡρμήνευσε τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 123 § 8 τοῦ Ἐκλογ. Κώδικος (ἄρθρ. 28 § 3 Κ.Α. Ε.Δ.). Ἐν πρώτοις, νομίζομεν ὅτι ἡ διάταξις ὡς «νέους ἰσχυρισμούς» ἡγνόνει — καὶ ἐννοεῖ ἡ ἀντίστοιχος διάταξις τοῦ ἰσχύοντος Κώδικος — νέους πραγματικούς ἰσχυρισμούς, οἱ ὅποιοι, ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν διακρίνει, δύνανται ν' ἀποτελοῦν νέους (προσθέτους) λόγους ἀκυρότητος τῆς ἐκλογῆς ἢ ἀπλῶς νὰ ἐνισχύουν ἢ ἀντικρούουν τοὺς ἤδη προταθέντας λόγους ἀκυρότητος τῆς ἐκλογῆς. Ἡ διάταξις ἀπηγόρευε τὴν ὑπὸ τοῦ ἐνισταμένου καὶ τῶν καθ' ὧν ἡ ἐνστάσις διαδίκων προβολὴν τοιούτων ἰσχυρισμῶν «μετὰ τὴν πάροδον τῶν κατὰ τὰς προηγουμένας παραγράφους ὀριζομένων ἀντιστοιχῶς προθεσμιῶν», ὡς τοιαῦται δὲ προθεσμιαί ἡγνοοῦντο προφανῶς προκείμενου περὶ τοῦ ἐνισταμένου ἢ ἐν τῇ § 1 μνημονευομένη προθεσμία ἀσκήσεως τῆς ἐνστάσεως καὶ προκείμενου περὶ τῶν καθ' ὧν ἡ ἐνστάσις διαδίκων ἢ ὑπὸ τῆς § 7

126. Βλ. Πρακτικὰ τῆς Ἐπιτροπῆς, 1963, τ. Β', σελ. 806.

127. Βλ. Πρακτικὰ τῆς Ἐπιτροπῆς, 1963, τ. Β', σελ. 854 ἐπ.

128. 1η ἐκδ. τοῦ παρόντος ἔργου, σ. 168, σημ. 125.

θεσπιζομένη προθεσμία υποβολῆς τῶν ἀντιρρήσεων των κατὰ τῆς ἐνστάσεως. Οὕτως, ἡ διάταξις ἐπανελάμβανε προκειμένου περὶ τοῦ ἐνισταμένου τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς διατάξεως τῆς § 6 ὑπὸ τὴν ἐκτεθεῖσαν ὀρθὴν ἐννοιάν της τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον οὐδεμία ἄλλη διάταξις τοῦ ἄρθρου καθώριζε προθεσμίαν προβολῆς νέων πραγματικῶν ἰσχυρισμῶν ὑπ' αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν, ἄλλως τε, ρητῶς ἀπηγόρευεν ἡ διάταξις τῆς § 7 τοῦ ἄρθρου («χωρὶς ὅμως νὰ δικαιούται νὰ προβάλλῃ νέα πραγματικὰ γεγονότα»).— Κατ' ἀκολουθίαν, τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἐδικαιούτο ν' ἀσκῇ πλείονας ἐνστάσεις κατὰ τοῦ κύρους τῆς αὐτῆς ἐκλογῆς καὶ νὰ υποβάλλῃ ἀπεριορίστως προσθέτους λόγους ἀκυρώσεως κατὰ τὴν διαδικασίαν καὶ ἐντὸς τῆς προθεσμίας ἀσκήσεως τῆς ἐνστάσεως. Τοιαῦται ἐνστάσεις καὶ πρόσθετοι λόγοι ἔπρεπε καὶ πρέπει νὰ συνεκδικάζωνται λόγω τῆς προφανοῦς συναφείας των. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν θὰ ἔπρεπε νὰ συνεκδικασθοῦν ἡ ὑπὸ τῆς σχολιαζομένης ἀποφάσεως (ὑπ' ἀριθ. 24) κριθεῖσα «ἐπικουρικὴ ἐνστασις — πρόσθετοι λόγοι ἐνστάσεως» μετὰ τῆς ἀρχικῆς (πρώτης) ἐνστάσεως τοῦ αὐτοῦ προσώπου, τὴν ὁποίαν ἔκρινεν ἡ ἀπόφασις 25. Τὸ αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ προκειμένου περὶ τῶν ἐνστάσεων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀπεφάνθησαν αἱ ἀποφάσεις 36 καὶ 37 (1975).

Τὸ ζήτημα τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τῆς υποβολῆς προσθέτων λόγων συνεζητήθη καὶ κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου. Τὸ ἄρθρ. 30 § 1 τοῦ Σχεδίου τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπανελάβεν ἀμετάβλητον τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 123 § 6 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος. Ἡ Εἰδικὴ Κεντρικὴ Νομοπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ ἀπεφάσισε, κατόπιν προτάσεως τοῦ Γ. Μητσοπούλου, ὅτι ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν ὑπαγομένων εἰς τὸ Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον ὑποθέσεων θὰ ἔπρεπε ν' ἀπαγορευθῇ γενικῶς ἡ ἀσκήσις προσθέτων λόγων ἐνώπιον αὐτοῦ <sup>129</sup>. Τὸ Σχέδιόν μας δὲν περιέλαβε τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀσκήσεως προσθέτων λόγων καὶ οὕτω θὰ ἴσχυεν ἐν προ-

129. Βλ. Ἐπίσημα Πρακτικὰ αὐτῆς τῆς 4-5-1976.

κειμένω ή γενική διάταξις τοῦ ἄρθρ. 12 τοῦ Σχεδίου τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς (ἄρθρ. 12 Κ.Α.Ε.Δ.) περὶ τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τῶν προσθέτων λόγων. Ἡ Ἀναθεωρητικὴ Ἐπιτροπὴ υἱοθέτησε τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ὑποβολῆς προσθέτων λόγων μετὰ τὴν πάροδον τῆς προθεσμίας ἀσκήσεως τῆς αἰτήσεως. Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 25 § 2 τοῦ Κώδικος ἐπιτρέπει μόνον τὴν ὑποβολὴν «προσθέτων λόγων» ἐντὸς τῆς προθεσμίας ὑποβολῆς τῆς αἰτήσεως: «Ἐντὸς τῆς διὰ τῆς προηγουμένης παραγράφου ὀριζομένης προθεσμίας ἐπιτρέπεται ἡ ἄσκησις προσθέτων λόγων». Ἡ διάταξις αὕτῃ ἐπανάλαβε κατ' οὐσίαν τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 25 § 2 τοῦ Σχεδίου μας, διὰ τῆς ὁποίας ἐπεδιώξαμεν τὴν λύσιν τοῦ ἐν τῇ νομολογίᾳ τοῦ τελευταίου Ἐκλογοδικείου γεννηθέντος καὶ ἀμέσως ἀνωτέρω ἐκτεθέντος ζητήματος, ὑπὸ τὴν αὐτόθι ὑποστηριζομένην ἔννοιαν: «Ἐντὸς τῆς διὰ τῆς προηγουμένης παραγράφου ὀριζομένης προθεσμίας δύνανται ν' ἀσκοῦνται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὑποψηφίου ἢ ἐκλογέως πλείονες ἐνστάσεις κατὰ τοῦ κύρους τῆς αὐτῆς ἀνακηρύξεως». Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀντικατέστησε τὴν φράσιν «πλείονες ἐνστάσεις» μετὰ τὴν φράσιν «πρόσθετοι λόγοι». Ἡ ἀντικατάστασις αὕτῃ ἦτο ἀνεπιτυχής. Διότι ἡ ἐν προκειμένω χρῆσις τοῦ ὅρου «πρόσθετοι λόγοι» εἶναι προφανῶς ἀδόκιμος τοσοῦτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ ὅρος αὐτὸς χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τοῦ Δικονομικοῦ Δικαίου μόνον προκειμένου περὶ λόγων, οἱ ὅποιοι προβάλλονται μετὰ τὴν πάροδον τῆς προθεσμίας ἀσκήσεως τοῦ ἐνδίκου μέσου<sup>130</sup>. Πάντως, ἡ ἔννοια τῆς ἐν λόγῳ διατάξεως, παρὰ τὴν ἀδόκιμον διατύπωσίν της, εἶναι, ὅτι τὸ δικόγραφον τῶν προσθέτων λόγων δύναται νὰ περιλαμβάνῃ, ὅ,τι καὶ τὸ δικόγραφον τῆς αἰτήσεως, εἶναι δὲ ἔγκυρον ἀκόμη καὶ ἂν εἰς τὸ δικόγραφον ἐκείνης δὲν περιέχεται οὐδεὶς ὠρισμένος λόγος ἀκυρώσεως τῆς προσβαλλομένης ἐκλογῆς. Εἰδικώτερον, διὰ τοῦ δικογράφου τῶν προσ-

130. Βλ. καὶ τὴν κατὰ τῆς διατάξεως κριτικὴν τῶν Βουλευτῶν Γ. Β. Μαγκάκη καὶ Ἀ. Γ. Κουτσόγεωργα καὶ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης Κ. Στεφανάκη κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς τῆς 3-6-1976 εἰς Πρακτικὰ αὐτῆς, 1976, σ. 5237, 5241 ἐπ.

θέτων λόγων δύνανται νὰ καθορίζωνται καὶ συμπληροῦνται οἱ ἐν τῷ δικογράφῳ τῆς αἰτήσεως περιλαμβανόμενοι λόγοι ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς καὶ νὰ προβάλλωνται νέοι. Μὲ ἄλλας λέξεις, τὸ δικόγραφον τῆς αἰτήσεως καὶ ὅλα τὰ ἐντὸς τῆς προθεσμίας τῆς ἀσκήσεως αὐτῆς νομοτύπως ὑποβαλλόμενα δικόγραφα ὑφ' οἷονδῆποτε ὄνομα (πρόσθετοι λόγοι, συμπληρωματικὴ ἔνστασις, ὑπόμνημα κλπ.) ἀποτελοῦν ἐν ἐνιὰ ἴον δικόγραφον <sup>130α</sup>.

Μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς νομίμου προθεσμίας ἀσκήσεως τῆς ἐνστάσεως ἡ ἐκλογὴ θεωρεῖται ὡς ὁριστικὴ καὶ ἀμετάκλητος. Τὸ διὰ τοῦ ἀρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος καθιερούμενον μαχητὸν τεκμήριον περὶ τοῦ ἐγκύρου τῆς ἐκλογῆς διαρκούσης τῆς προθεσμίας προσβολῆς αὐτῆς καθίσταται μετὰ τὴν ἐκπνοὴν τῆς προθεσμίας αὐτῆς ἀμάχητον. Οὕτω καλύπτονται τόσον αἱ λαβοῦσαι χώραν ἐκλογικαὶ παραβάσεις ὅσον καὶ ἡ ἔλλειψις προσόντων. Τὸ δίκαιον ἄλλων Κρατῶν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἡμέτερον, ἐπιτρέπει τὸν ἔλεγχον τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς καὶ μετὰ τὴν πάροδον τῆς προθεσμίας ὑποβολῆς τῆς ἐνστάσεως. Τοῦτο συμβαίνει ἐν Γαλλίᾳ <sup>131</sup> καὶ Ὁμοσπονδιακῇ Δημοκρατίᾳ τῆς Γερμανίας <sup>132</sup> προκειμένου περὶ τῆς ἐλλείψεως προσόντων

130α. Εἶναι αὐτονόητον ὅτι ἐν προκειμένῳ δὲν ἐφαρμόζεται ἀναλόγως τὸ ἀρθ. 555 τοῦ Κ. Πολ. Δ.

131. "Αρθρ. 8 ord. τῆς 24-10-1958 περὶ τῶν ὅρων τῆς ἐκλογιμότητος καὶ τῶν κοινοβουλευτικῶν ἀσυμβιβάστων: «Ἐκπίπτει αὐτοδικαίως τοῦ ἀξιωματος τοῦ μέλους τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως ἢ τῆς Γερουσίας ἐκεῖνος, ἡ μὴ ἐκλογιμότης τοῦ ὁποίου ἀνακαλύπτεται μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ἐκλεγέντων καὶ τὴν πάροδον τῆς προθεσμίας, ἐντὸς τῆς ὁποίας δύναται ν' ἀμφισβητηθῇ ἡ ἐκλογή...—Ἡ ἐκπτώσις διαπιστοῦται ὑπὸ τοῦ C.C. κατόπιν προτάσεως τοῦ προεδρείου τῆς οἰκείας Βουλῆς ἢ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης...». Βλ. καὶ ἀρθρ. 45 ord. περὶ C.C.—Ἐκ τῶν διατάξεων τούτων συνάγεται σαφῶς, ὅτι ἡ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς ὑπάρχουσα καὶ μετὰ τὴν ἐκπνοὴν τῆς προθεσμίας ὑποβολῆς ἐνστάσεως ἀνακαλυπτομένη ἔλλειψις προσόντων δὲν συνεπάγεται τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἐκλογῆς ἀλλὰ τὴν ἐκπτώσιν τοῦ μέλους τοῦ Κοινοβουλίου (C h a r n a y, op. cit., σ. 308).

132. "Αρθρ. 14 ὁμοσπον. WPG: «Ἐὰν προκύπτουν ἀμφιβολίαι περὶ τοῦ ἀν βουλευτῆς τις ἦτο ἐκλόγιμος κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκλογῆς, ὁ Πρόεδρος τοῦ

καὶ ἐν Φινλανδία<sup>133</sup> ἐν σχέσει πρὸς ὠρισμένας ἐκλογικὰς πα-  
ραβάσεις.

§ 9.— Η ΕΠ' ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟΥ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΑΝΩ-  
ΤΑΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ.

1.—'Η ἐπ' ἀκροατηρίου συζήτησις ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτά-  
του Εἰδικοῦ Δικαστηρίου διέπεται κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τῶν διατά-  
ξεων τῶν ἄρθρ. 233 ἐπ. τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας,  
αἱ ὁποῖαι ἐφαρμόζονται ἐν προκειμένῳ ἀναλόγως, ἐφ' ὅσον καὶ  
καθ' ὅσον ὁ Κῶδιξ περὶ τοῦ Δικαστηρίου αὐτοῦ δὲν περιλαμβάνει  
σχετικὴν τινα εἰδικὴν ρύθμισιν (ἄρθρ. 23 Κ.Α.Ε.Δ.).

'Η συζήτησις ἀρχίζει διὰ τῆς ἀναγνώσεως ὑπὸ τοῦ εἰση-  
γητοῦ τῆς ἐκθέσεως αὐτοῦ (ἄρθρ. 16 § 1 Κ.Α.Ε.Δ.). Οἱ διά-  
δικοι δύνανται νὰ ὑποβάλουν εἰς τὸ Δικαστήριον ὑπομνήματα  
τρεῖς τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς συζήτησεως· κατ' ἐξαιρέσιν  
δύνανται νὰ ἐπιτραπῇ ὑπὸ τοῦ Προέδρου ἢ ὑποβολὴ ὑπομνημά-  
των καὶ μεταγενεστέρως (ἄρθρ. 16 § 2 Κ.Α.Ε.Δ.). 'Η διάτα-  
ξις τοῦ ἄρθρ. 10 § 4 τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Δικαστηρίου, κατὰ  
τὴν ὁποίαν οἱ διάδικοι ὑποχρεοῦνται δέκα ἡμέρας πρὸ τῆς συ-  
ζητήσεως νὰ καταθέτουν εἰς τὸν Γραμματέα τοῦ Δικαστηρίου  
ἐγγράφους προτάσεις περὶ τῶν ἰσχυρισμῶν των, ἐπισυνάπτον-  
τες εἰς αὐτὰς ὅλα τὰ ἀποδεικτικά των ἔγγραφα, δὲν ἐφαρμό-  
ζεται εἰς τὴν ἐκλογικὴν δίκην ἐν ὧσιν τῶν εἰδικῶν διατάξεων  
τῶν ἄρθρ. 28 καὶ 30 τοῦ Κώδικος. 'Η συζήτησις διεξάγεται ἐπὶ

Bundestag δύνανται νὰ ὑποβάλῃ ἔνστασιν κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς καὶ  
μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς προθεσμίας ἀσκήσεως τῆς ἐνστάσεως (ἄρθρ. 2 § 4).  
Οὗτος ὀφείλει νὰ πράξῃ τοῦτο, ἐὰν τὸ ζήτησις μία μειοψηφία 100 βουλευτῶν». —  
'Ανάλογον διάταξιν περιέχει καὶ ὁ WPG τῆς Κ. Σαξωνίας (ἄρθρ. 17) καὶ  
τῆς Βάδης-Βυρτεμβέργης (ἄρθρ. 12 § 2).

133. 'Ο ἐκλογ. ν. τῆς 13-1-1928 (ἄρθρ. 24 § 2) ἀναθέτει εἰς τὴν Βου-  
τὴν τὴν ἀρμοδιότητα ν' ἀποφαίνεται ἐπὶ τοῦ κύρους ἐκλογῆς τινος μετὰ τὴν  
πάροδον τῆς προθεσμίας ὑποβολῆς ἐνστάσεως ἐν περιπτώσει διαπράξεως ἀξιό-  
ποίνου πράξεως ἢ προφανοῦς λάθους κατὰ τὸν ἐλεγχον τῶν ἐκλογῶν.



τῇ βάσει τῶν δικογράφων τῆς αἰτήσεως, τῶν ἀντενστάσεων, τῶν παρεμβάσεων καὶ τῶν κατὰ στὴν προδικασίαν ἐμπροθέσμως προσκομισθέντων ἀποδεικτικῶν στοιχείων.

Τὸ Δικαστήριον δύναται αὐτεπαγγέλτως ἢ κατ' αἴτησιν ἐνὸς διαδίκου νὰ διατάσῃ τὴν ἔνωσιν καὶ συνεκδίκασιν πλειόνων αἰτήσεων μεταξὺ τῶν αὐτῶν ἢ διαφόρων διαδίκων, ἐὰν κατὰ τὴν κρίσιν του διευκολύνεται ἢ ἐπιταχύνεται ἡ διεξαγωγή τῆς δίκης ἢ ἐπέρχεται μείωσις τῶν ἐξόδων (ἄρθρ. 246 Κ.Πολ.Δ.). Ἡ συνεκδίκασις πρέπει νὰ διατάσσεται ἰδίως προκειμένου περὶ συναφῶν αἰτήσεων. Τὸ Ἐκλογοδικεῖον διέτασσε τὴν συνεκδίκασιν τῶν συναφῶν ἐνστάσεων<sup>1</sup>. Ὡς συνεκδικαστέαι λόγῳ συναφείας ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τῆς νομολογίας αὐτοῦ π.χ. αἱ ἐνστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἡσκήθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ προσώπου κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς τοῦ αὐτοῦ βουλευτοῦ<sup>2</sup>. αἱ ὁποῖαι ὑπεβλήθησαν κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς τῆς αὐτῆς ἐκλογικῆς περιφερείας καὶ ἐδίωκον τὸν αὐτὸν σκοπὸν<sup>3</sup> ἢ κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς τῶν αὐτῶν ἐκλογικῶν τμημάτων<sup>4</sup>. αἱ ὁποῖαι εἶχον τὸ αὐτὸ περιεχόμενον καὶ ἐστρέφοντο κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς δύο βουλευτῶν τῆς αὐτῆς μείζονος ἐκλογικῆς περιφερείας<sup>5</sup>. αἱ ὁποῖαι ἐστρέφοντο κατὰ τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν τριῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν καὶ ἐστηρίζοντο «ἐπὶ κοινῆς νομικῆς καὶ ἱστορικῆς βάσεως, ἥτοι τῆς ἀντισυνταγματικότητος τοῦ ἄρθρ. 2 § 2 τοῦ Ν. 4173/1961 καὶ τοῦ Β.Δ. 23/23-9-1961»<sup>6</sup>.

1. Βλ. ἄνωτ., σ. 162, σημ. 6.

2. Ἀποφ. 11/1958, 14/1962.— Πρβλ. τὰς ἀποφ. n° 58-68/126 τῆς 5-1-1959 τῆς C.C.P., n° 62-235/236 τῆς 10-7-1962 καὶ n° 62-237/238 τῆς 4-12-1962 τοῦ C.C., ἐν Recueil des Décisions, 1958-1959 σ. 109 καὶ 216, 1962, σ. 39 ἐπ.

3. Ἀποφ. 4/1951, 21, 24, 26, 30, 34/1953, 21/1956.

4. Ἀπόφ. 22/1962.

5. Ἀπόφ. 19/1962.

6. 17/1962.— Βλ. καὶ τὰς ἀποφ. 33/1953 καὶ 33/1962, αἱ ὁποῖαι ἐθεώρησαν ὡς συναφεῖς ἐνστάσεις ἐρειδομένας ἐπὶ τῆς αὐτῆς νομικῆς καὶ ἱστορικῆς βάσεως.

7. Εἶναι αὐτονόητον ὅτι πρέπει νὰ συνεκδικάζωνται αἱ αἰτήσεις μετὰ

Ἡ ἐκλογικὴ δίκη εἶναι αὐτοτελὴς καὶ ἀνεξάρτητος πάσης ἄλλης (πολιτικῆς, ποινικῆς, διοικητικῆς ἢ πειθαρχικῆς). Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 7 τοῦ Σχεδίου Κώδικος τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς ὠριζεν, ὅτι (ἡ ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου δίκη εἶναι αὐτοτελὴς καὶ ἀνεξάρτητος πάσης ἄλλης μὴ ἐπηρεαζομένη ἐξ αὐτῆς). Ἡ Εἰδικὴ Κεντρικὴ Νομοπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ κατόπιν προτάσεως τοῦ Προέδρου τῆς Γ. Οἰκονομοπούλου<sup>8</sup> καὶ τοῦ Γ. Μητσοπούλου<sup>9 10</sup> ἀπεφάσισε τὴν διαγραφὴν τῆς διατάξεως αὐτῆς ἐν ὧσιν ἰδίως τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ δίκη ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀνεξάρτητος εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν στοιχ. δ, ε καὶ στ' τῆς § 1 τοῦ ἄρθρ. 100 τοῦ Συντάγματος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν προφανῶς ἡ διάταξις δὲν περιελήφθη εἰς τὸν Κώδικα. Ἡ διάταξις ἦτο περιττὴ προκειμένου περὶ τῆς ἐκλογικῆς δίκης, ἡ αὐτοτέλεια καὶ ἀνεξαρτησία τῆς ὁποίας εἶναι αὐτονόητοι. Τὸ Δικαστήριον (ὡς Ἐκλογοδικεῖον) δικαιοῦται νὰ κρίνῃ παρεμπιπτόντως πᾶν ζήτημα ἀφορῶν τὸ κύρος τῆς προσβαλλομένης ἐκλογῆς καὶ ὑπα-

τῶν παρεμβάσεων λόγῳ τῆς προδήλου συναφείας αὐτῶν (16/1950, 12/1958).

8. «Δὲν προκύπτει ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ σχεδίου νόμου ὁ σκοπός, τὸν ὁποῖον ἀποβλέπουν αὐταὶ νὰ ἐξυπηρετήσουν. Αὐτοτελὴς καὶ ἀνεξάρτητος πάσης ἄλλης δὲν δύναται νὰ εἶναι ἡ δίκη ἐνώπιον τοῦ Α.Ε.Δ. Πάντως δὲν δύναται νὰ εἶναι εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν ἐδαφ. α, ε καὶ στ τῆς § 1 τοῦ ἄρθρ. 100 τοῦ Συντάγματος, οὐδὲ εἶναι σκόπιμον νὰ εἶναι. Αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ σχεδίου νόμου ἴσως ἔχουν καταρτισθῇ ἐν ὧσιν τῆς § 1 τοῦ Γερμ. Νόμ. περὶ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου τοῦ 1951, αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουν νὰ καθιερώσουν τὴν αὐτοτέλειαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τοῦ Γερμανικοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου ἐναντι τῶν ἄλλων ὑπὸ τοῦ Γερμ. Συντ. προβλεπομένων δικαστηρίων, ὡς καὶ ἐν γένει τῶν λοιπῶν ὀργάνων τῆς Γερμανικῆς Ὁμοσπονδίας... Ἀλλὰ τὸ Α.Ε.Δ. διαφέρει οὐσιωδῶς τοῦ γερμανικοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου».

9. «Τὸ ἄρθρον 7 εἶναι διαγραφτέον. Διότι αὐτοτέλειαν ἔχει βεβαίως ἡ δίκη οὐχὶ ὅμως καὶ ἀνεξαρτησίαν πάντοτε, δεδομένου ὅτι ἐπὶ τῶν ὑπὸ στοιχεῖα δ, ε καὶ στ τοῦ ἄρθρου 100 τοῦ Συντάγματος περιπτώσεων συναρτᾶται αὕτη πρὸς ἐτέραν διαφορὰν ἢ δίκην. Οὕτε ἐξ ἄλλου ἡ διατήρησις τῆς διατάξεως ὑπαγορεύεται ἐξ ἀποχρῶντος τινὸς λόγου».

10. Βλ. Ἐπίσημα Πρακτικὰ τῆς συνεδριάσεως τῆς 4-5-1976 αὐτῆς.

γόμενον εἰς τὴν ἀρμοδιότητα ἄλλου δικαστηρίου<sup>11</sup> καί, συνεπῶς, ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ὀφείλει ἢ δύναται, κατ' ἐφαρμογὴν τῶν ἀρθρ. 249 καὶ 250 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας, ν' ἀναβάλῃ τὴν συζήτησιν τῆς αἰτήσεως μέχρι τῆς κρίσεως τοῦ προκριματικοῦ ζητήματος ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου δικαστηρίου, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἐκκρεμεῖ τυχὸν σχετικὴ δίκη<sup>12</sup>. Μία τοιαύτη ἀναβολὴ δὲν θὰ συνεβιβάζετο, ἄλλως τε, πρὸς τὸ διαδικαστικὸν σύστημα τῆς ἐκλογικῆς δίκης, τὸ ὁποῖον ἀποβλέπει εἰς τὴν ταχίστην περάτωσιν αὐτῆς, οὔτε δὲ καὶ εἶναι ἀναγκαία ἐν ὄψει τῆς συνθέσεως τοῦ Δικαστηρίου ἐγγυωμένης ἀναμφιβόλως τὴν ὀρθοτάτην λύσιν οἰουδήποτε ζητήματος τοῦ Ἰδιωτικοῦ ἢ Δημοσίου Δικαίου.

Ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 126 § 1 ἐδ. β' τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος, ἡ ὁποία περιελήφθη διὰ πρώτην φορὰν ἤδη εἰς τὸ ἀρθρ. 7 § 3 τοῦ Ν. Γ'λΝΕ' (ἀρθρ. 7 § 3 Ν.Δ. 2202), ὠρίζεν, ὅτι «ἡ ἀπουσία τῶν διαδίκων ἢ τινος ἐξ αὐτῶν δὲν παρακωλύει τὴν διεξαγωγὴν τῆς συζήτησεως». Τοιουτοτρόπως ἡ ἐνστασις συνεζητεῖτο ὅπωςδὴποτε καὶ ἂν ἀκόμη ἀπελείποντο ὅλοι οἱ διάδικοι, μὴ ἐφαρμοζομένων ἐν προκειμένῳ τῶν περὶ ἐρημοδικίας διατάξεων τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας. Αἱ διατάξεις αὗται τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας δὲν ἐφηρμόζοντο ἐπίσης καὶ εἰς τὴν δίκην ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας<sup>13</sup>. Τὴν ἐρημοδικίαν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἀποκλείει ἤδη ρητῶς ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 28 τοῦ Ν.Δ. 170/1973, κατὰ τὴν ὁποίαν «κατὰ πᾶσαν περίπτωσιν, ἐφ' ὅσον ἐγένοντο αἱ κατὰ τὸν παρόντα νόμον κοινοποιήσεις, ἡ συζήτησις τῆς ὑποθέσεως καὶ ἡ ἐκδοσις τῆς ἀποφάσεως χωρεῖ καὶ ἀπολειπομένων τῶν διαδίκων». Ἡ διάταξις αὕτη περιελήφθη αὐτοτελεξεί εἰς τὸ ἀρθρ. 16

11. Βλ. ἀνωτ., σ. 137 ἐπ.

12. Πρβλ. ἐν Γαλλίᾳ Charnay, *op. cit.*, σ. 138 ἐπ. καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ Picenoni, *op. cit.*, σ. 207.

13. Στασινοπούλου, Δίκαιον τῶν Διοικητικῶν Διαφορῶν, σ. 243. Α. Τσοῦτσου, Ἡ παρέμβασις ἐν τῇ δίκῃ ἐπὶ αἰτήσεως ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε., 1958, σ. 98 ἐπ.

§ 3 ἐδ. α' τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου. Ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 16 § 3 ἐδ. β' αὐτοῦ ὀρίζει, ὅτι, ἐφ' ὅσον οἱ διάδικοι «παρίστανται καὶ δὲν ἀντιλέγουν διὰ μὴ νομότυπον κοινοποίησιν, τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον δύναται νὰ χωρήσῃ εἰς τὴν συζήτησιν». <sup>14</sup>— Τὸ Ἐκλογοδικεῖον ἐπανειλημμένως ἐξήτασε, κατ' ἐφαρμογὴν τῆς προπαρατεθείσης διατάξεως, ἄλλοτε σιωπηρῶς καὶ ἄλλοτε κατόπιν εἰδικῆς σκέψεως <sup>15</sup>, ἐνστάσεις καὶ ἐν ἀπουσίᾳ τῶν ἐνισταμένων, ἀκυρῶσαν μάλιστα εἰς πολλὰς περιπτώσεις τὰς προσβληθείσας ἐκλογάς <sup>16</sup>. Τὴν διάταξιν ἐφήρμοσε σιωπηρῶς καὶ ἡ ἀπόφασις 10/1975 (σκέψις 1η), ἡ ὁποία ἐξήτασε κατ' οὐσίαν τὴν ἐνστασιν ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἐνισταμένου, ἀφοῦ ἔκρινεν ὅτι ἡσκήθη νομοτύπως καὶ ἐμπροθέσμως (ἀρθρ. 120 Ἐκλ. Κ.) καὶ διεπίστωσεν ὅτι ἐκοινοποιήθη ἐμπροθέσμως εἰς αὐτὸν ἀντίγραφον τοῦ ἐκθέματος (ἀρθρ. 123 § 4 Ἐκλ. Κ.). Ἐν τούτοις, ἡ ἀπόφασις αὐτὴ ἀπέρριψε τοὺς τρεῖς ἐκ τῶν πέντε λόγων τῆς ἐνστάσεως ὡς ἀναποδείκτους καὶ δὴ διότι ὁ ἐνιστάμενος οὐδὲν ἀποδεικτικὸν στοιχεῖον προσεκόμισεν ἐμπροθέσμως πρὸς ἀπόδειξιν αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀπόφασις ἐπιβεβαιώνει τὴν ἤδη ὑποστηρικθεῖσαν <sup>17</sup> πρόδηλον ἀντίφασιν μεταξὺ ἀφ' ἑνὸς τῶν διατάξεων, αἱ ὁποῖαι ἀπαγορεύουν τὴν παραίτησιν ἀπὸ τῆς αἰτήσεως (ἐνστάσεως) καὶ τὴν ἐρημοδικίαν κατὰ τὴν συζήτησιν αὐτῆς, καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς καθιερούσης τὸ σύστημα τῆς συζητήσεως εἰς τὴν ἐκλογικὴν δίκην διατάξεως. Πάντως, ἡ ἀπόφασις εἶναι ἐπιδοκιμαστέα ἐν τούτῳ, ὅτι ἐξήτασεν αὐτεπαγγέλτως, ἂν οἱ προβαλλόμενοι λόγοι ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς ἀπεδεικνύοντο ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ φακέλλου («οὐδόλως βεβαιούμενοι ἐκ τῶν πρακτικῶν τῶν οἰκείων ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν»).— Ἡ ἀπόφασις 1/1975 (σκέψις 2α) τοῦ Ἐκλογοδικείου ἡσχο-

14. Βλ. τὴν ἀποφ. 1/1976 (σκέψιν Ι) τοῦ Α.Ε.Δ., εἰς ΤοΣ. 3 (1977), σ. 313.

15. Ἀποφ. 6/1921, 1/1932, 2, 7, 21/1946, 5, 6-8, 11, 23, 24/1950, 1, 7-10, 26, 29/1951, 8, 20, 24/1953, 31/1958.

16. Ἀποφ. 1/1932, 4, 6-11/1958.

17. Βλ. ἀνωτ., σ. 157 ἐπ.

λήθη μὲ τὸ ζήτημα τῆς παραιτήσεως τοῦ καθ' οὗ ἡ ἐνστάσις βουλευτοῦ ἀπὸ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀσκηθείσης παρεμβάσεως (τοῦ ὑποβληθέντος ὑπομνήματος), τὴν ὁποίαν δὲν προέβλεπεν ὁ Ἐκλογικὸς Κῶδιξ καὶ δὲν προβλέπει ὁ Κῶδιξ περὶ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου. Ἡ ἀπόφασις ἐνομολόγησεν ὁρθῶς, ὅτι μία τοιαύτη παραίτησις «οὐδεμίαν ἀσχεῖ ἐπιρροήν, δεδομένου ὅτι κατὰ τὸ ἄρθρ. 126 τοῦ π.δ. 650/1974... (Ἐκλ. Κ.) ἡ ἀπουσία τῶν διαδίκων ἢ τινὸς ἐξ αὐτῶν δὲν παρακωλύει τὴν διεξαγωγὴν τῆς συζητήσεως, κατὰ δὲ τὴν § 5 τοῦ ἁρθρου 120 τοῦ αὐτοῦ προεδρ. δ/τος παραίτησις ἀπὸ τῆς ἀσκηθείσης ἐνστάσεως δὲν χωρεῖ, ἐξ οὗ παρέπεται ὅτι πολλῶ μᾶλλον οὐδὲ παραίτησις ἀπὸ παρεμβάσεως ἢ ὑποβληθέντος ὑπομνήματος εἶναι κατὰ νόμον ἐφικτή».

Ὁ Κῶδιξ περὶ τοῦ Δικαστηρίου δὲν ὀρίζει τὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἐπιτρέπεται ἡ ἀναβολὴ τῆς συζητήσεως τῆς αἰτήσεως. Κατ' ἀκολουθίαν, ἐφαρμόζεται ὡς πρὸς τὸ θέμα αὐτὸ ἀναλόγως ἡ διάταξις τοῦ ἁρθρ. 241 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας, κατὰ τὴν ὁποίαν «δύνатаι αἰτήσῃ τινὸς τῶν διαδίκων νὰ ἀναβληθῇ ἐκάστη συζήτησις τῆς ὑποθέσεως ἐφ' ἅπαξ μόνον εἰς μεταγενεστέραν δικάσιμον, ἐφ' ὅσον συντρέχει σπουδαῖος λόγος κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου, δι' ἀπλῆς ὑποσημειώσεως ἐν τῷ πινακίῳ μετὰ μνείας τῆς ἡμέρας τῆς ὀρισθείσης δικάσιμου». Τὸ Δικαστήριον (ὡς Ἐκλογοδικεῖον) δὲν ἔχει ὁμῶς ἐν προκειμένῳ εὐρεῖαν διακριτικὴν ἐξουσίαν τοσούτω μᾶλλον, καθ' ὅσον τὸ ὅλον πνεῦμα τῶν περὶ ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν διατάξεων ἐπιβάλλει τὴν ταχεῖαν περάτωσιν τῆς ἐκλογικῆς δίκης. Ἡ ἀναβολὴ τῆς συζητήσεως δύνатаι νὰ διατάσσεται εἰς ὅλως ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις.—Ὁ Κῶδιξ περὶ τοῦ Δικαστηρίου προβλέπει τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀναβολὴν τῆς συζητήσεως εἰς δύο περιπτώσεις. Τὴν πρώτην περίπτωσιν προβλέπει ἡ γενικὴ διάταξις τοῦ ἁρθρ. 16 § 4, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐν παραλείψει κλητεύσεώς τινος τῶν διαδίκων τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον ἀναβάλλει τὴν ἐκδίκασιν τῆς ὑποθέσεως εἰς νέαν δικάσιμον πρὸς διενέργειαν τῆς κλητεύσεως, κατὰ τὰς διατάξεις

τοῦ ἄρθρ. 10 § 2· ἡ πρᾶξις ὀρισμοῦ νέας δικασίμου καὶ ἀντίγραφον τῆς περὶ ἀναβολῆς ἀποφάσεως κοινοποιοῦνται ἐπιμελείᾳ τοῦ Γραμματέως εἰς ὅλους τοὺς διαδίκους εἴκοσιν ἡμέρας πρὸ τῆς συζητήσεως. Τὴν δευτέραν περίπτωσιν θεσπίζει ἡ εἰδικὴ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 29 § 2, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ Δικαστήριον, ἐὰν ὁ εἰσηγητὴς παρέλειψε νὰ μεριμνήσῃ διὰ τὴν κοινοποίησιν ἀντιγράφου τῆς αἰτήσεως μετὰ πράξεως ὀρισμοῦ δικασίμου εἰς τοὺς βουλευτὰς ἢ ἀναπληρωματικούς, ἐπὶ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὁποίων δύναται νὰ ἔχῃ ἐννόμους συνεπειὰς ἢ διὰ τῆς αἰτήσεως διωκομένη ἀκύρωσις τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν ἐν ὀρισμένη ἐκλογικῇ περιφερείᾳ (ἄρθρ. 29 § 1), ὑποχρεοῦται ν' ἀναβάλῃ τὴν συζήτησιν καὶ νὰ διατάξῃ τὴν διενέργειαν τῆς παραληφθείσης κοινοποιήσεως. Τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἀναβολῆς προέβλεπε καὶ τὸ ἄρθρ. 124 § 2 ἐδ. γ' τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος, ἐνῶ ἡ πρώτη περίπτωσις ἦτο καὶ εἶναι αὐτονόητος προκειμένου περὶ τῆς συζητήσεως οἰουδήποτε ἐνδίκου μέσου.— Πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν ἀναβολῆς τῆς συζητήσεως δι' οἰονδήποτε λόγον αἱ προθεσμίαι, αἱ ὁποῖαι προβλέπονται διὰ τὰς πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς συζητήσεως ἐνεργείας τῶν διαδίκων, ὑπολογίζονται, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 31 § 2 τοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 126 § 4 ἐδ. α' Ἐκλ. Κ.), «βάσει τῆς ἀρχικῆς προσδιορισθείσης δικασίμου καὶ οὐχὶ τῆς μετ' ἀναβολῆν». Κατ' ἐξαίρεσιν αἱ ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 28 τοῦ Κώδικος θεσπιζόμεναι προθεσμίαι ὑπολογίζονται προφανῶς πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς μετ' ἀναβολὴν δικασίμου εἰς τὰς περιπτώσεις τοῦ ἄρθρ. 29 § 1-2 αὐτοῦ. Τὴν ἐξαίρεσιν αὐτὴν καθιέρωνε ρητῶς ὡς ἐκ περισσοῦ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 126 § 4 ἐδ. β' τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος.

2.—Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 122 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 78 Ν.Δ. 4274/1962) ὥριζε τὰ ἐξῆς: «Διάδικοι εἰς τὴν δι' ἐνστάσεως ἐγερθεῖσαν δίκην εἶναι, πλὴν τῶν ἐνισταμένων καὶ τῶν βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν τοιούτων, κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὁποίων στρέφεται ἡ ἐνστασις, καὶ πάντες οἱ λοιποὶ ἀνακηρυχθέντες ἐν τῇ ἐκλογικῇ περιφερείᾳ βουλευταὶ ἢ

ἀναπληρωματικοὶ τοιοῦτοι». Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 124 § 2 ἐδ. α' τοῦ αὐτοῦ Κώδικος ἠδύναντο νὰ εἶναι διάδικοι εἰς τὴν δίκην καὶ οἱ εἰς ἄλλην ἢ ἄλλας ἐκλογικὰς περιφερείας ἀνακηρυχθέντες βουλευταὶ ἢ ἀναπληρωματικοί, ἐπὶ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὁποίων ἐπῆγετο ἐννόμους συνεπείας ἢ διὰ τῆς ἐνστάσεως διωκομένη ἀκύρωσις τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν εἰς ὠρισμένην ἐκλογικὴν περιφέρειαν. Τὰς διατάξεις αὐτὰς ἐπανάλαβε κατ' οὐσίαν ἀμεταβλήτους ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 27 τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου: «Διάδικος εἰς τὴν δίκην εἶναι πλὴν τῶν αἰτούντων καὶ οἱ διὰ τῆς προσβαλλομένης ἀποφάσεως ἀνακηρυχθέντες βουλευταὶ καὶ ἀναπληρωματικοί, ὡς καὶ ἐκεῖνοι, ἐπὶ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὁποίων δύναται νὰ ἐπιδράσῃ ἡ ἐκδοθησομένη ἀπόφασις τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου».

Κατὰ τὴν διάταξιν αὐτὴν τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, διάδικοι εἰς τὴν δίκην εἶναι ἐν πρώτοις οἱ αἰτοῦντες καὶ οἱ διὰ τῆς προσβαλλομένης ἀποφάσεως ἀνακηρυχθέντες βουλευταὶ καὶ ἀναπληρωματικοί. Ἐκ τῶν διὰ τῆς προσβαλλομένης ἀποφάσεως ἀνακηρυχθέντων βουλευτῶν καὶ ἀναπληρωματικῶν διάδικοι εἶναι προεχόντως ἐκεῖνοι, κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὁποίων στρέφεται ἡ αἵτησις. Τοιουτοτρόπως κύριοι διάδικοι εἶναι οἱ αἰτοῦντες καὶ οἱ καθ' ὧν στρέφεται ἡ αἵτησις βουλευταὶ καὶ ἀναπληρωματικοί. Οἱ διὰ τῆς προσβαλλομένης ἀποφάσεως ἀνακηρυχθέντες βουλευταὶ καὶ ἀναπληρωματικοί, κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὁποίων δὲν στρέφεται ἡ αἵτησις, εἶναι διάδικοι μόνον, ἂν ἔχουν ἐννομον συμφέρον ἐκ τῆς ἐκβάσεως τῆς δίκης. Ἡ προϋπόθεσις αὕτη τῆς νομιμοποιήσεως τῶν βουλευτῶν καὶ ἀναπληρωματικῶν, κατὰ τῶν ὁποίων δὲν στρέφεται ἡ αἵτησις, δὲν συνάγεται βεβαίως ἐκ τῆς γενικῆς διατυπώσεως τῆς διατάξεως, εἶναι ὅμως αὐτονόητος. Ὑπὸ τὴν ἐννοιαν αὐτὴν ἡρμηγνεύθη καὶ ἡ ἀντίστοιχος διάταξις τοῦ προῖσχύσαντος δικαίου, π.χ. ἡ προπαρατεθεῖσα διάταξις τοῦ ἄρθρ. 122 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος, ἡ ὁποία ἐθεώρει ὡς διαδίκους ὅλους τοὺς ἀνακηρυχθέντας ἐν τῇ ἐκλογικῇ περιφερείᾳ βουλευτὰς καὶ ἀναπλη-

ρωματικούς, κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὁποίων δὲν ἐστρέφετο ἡ ἔνστασις.— Περαιτέρω, διάδικοι εἶναι, κατὰ τὴν ἐρμηνευομένην διάταξιν τοῦ Κώδικος, καὶ ἐκεῖνοι οἱ βουλευταὶ καὶ ἀναπληρωματικοί, «ἐπὶ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὁποίων δύναται νὰ ἐπιδράσῃ ἡ ἐκδοθησομένη ἀπόφασις τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου». Ἡ διάταξις ἐννοεῖ προφανῶς ἐκεῖνους τοὺς βουλευτάς καὶ ἀναπληρωματικούς, οἱ ὅποιοι δὲν ἀνεκηρύχθησαν διὰ τῆς προσβαλλομένης ἀποφάσεως καὶ ἐπὶ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὁποίων ὅμως δύναται νὰ ἔχῃ ἐννόμους συνεπείας ἡ διὰ τῆς αἰτήσεως διωκομένη ἀκύρωσις τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν ἐν ὠρισμένη ἐκλογικῇ περιφερείᾳ (ἄρθρ. 29 §§ 1-2 καὶ 32 § 4 Κ.Α.Ε.Δ.). Μὲ ἄλλας λέξεις, διάδικοι εἶναι ὅλοι οἱ βουλευταὶ καὶ ἀναπληρωματικοί, οἱ ὅποιοι δὲν ἀνεκηρύχθησαν διὰ τῆς προσβαλλομένης ἀποφάσεως καὶ οἱ ὅποιοι ἐν τούτοις ἔχουν ἔννομον συμφέρον ἐκ τῆς ἐκβάσεως τῆς δίκης. Ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν αὐτὴν διάδικοι εἶναι τόσον οἱ βουλευταὶ καὶ ἀναπληρωματικοί, οἱ ὅποιοι ἀνεκηρύχθησαν δι' ἄλλης ἢ ἄλλων ἀποφάσεων εἰς τὴν αὐτὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν, τὴν ὁποίαν ἀφορᾷ ἡ προσβαλλομένη ἀπόφασις<sup>18</sup>, ὅσον καὶ οἱ βουλευταὶ καὶ ἀναπληρωματικοί, οἱ ὅποιοι ἀνεκηρύχθησαν εἰς ἄλλην ἢ ἄλλας ἐκλογικὰς περιφέρειας. Οἱ ἐν λόγῳ βουλευταὶ καὶ ἀναπληρωματικοὶ δὲν εἶναι παρὰ τὴν διατύπωσιν τῆς διατάξεως, αὐτοδικαίως διάδικοι, ἀλλ' ἀπὸ καὶ διὰ τῆς εἰς αὐτοὺς κοινοποιήσεως ἀντιγράφου τῆς αἰτήσεως μετὰ πράξεως ὀρισμοῦ τῆς δικασίμου συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ

18. Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀναθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆς Γ. Κοντογιάννης διετύπωσεν ἐπὶ τοῦ ἄρθρ. 27 τὴν γνώμην, «ὅτι εἰς τὴν δίκην κατὰ τοῦ κύρους βουλευτικῶν ἐκλογῶν δέον νὰ ἔχουν δικαίωμα παρεμβάσεως ὅλοι οἱ Βουλευταὶ τῆς περιφέρειας, ὡς προβλέπει τὸ ἄρθρον 122 τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου». Ἡ διάταξις ὅμως αὐτὴ τοῦ Κώδικος παρέχει, κατὰ τὰ ἐν τῷ κειμένῳ ἐκτιθέμενα, δικαίωμα παρεμβάσεως, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὸ ἄρθρ. 122 τοῦ Ἐκλ. Κ., εἰς ὅλους τοὺς βουλευτάς καὶ ἀναπληρωματικούς τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται ἡ αἴτησις.



ἄρθρ. 29 §§ 1-2 τοῦ Κώδικος. Τοῦτο συνήγετο σαφῶς ἐκ τῆς διαφόρου διατυπώσεως τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 124 § 2 ἐδ. β' τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος<sup>19</sup>. Ἀπὸ τῆς τοιαύτης κοινοποιήσεως τῆς αἰτήσεως οἱ βουλευταὶ καὶ ἀναπληρωματικοὶ αὐτοὶ ἐξομοιοῦνται πλήρως πρὸς τοὺς καθ' ὧν ἡ αἵτησις διαδίκους, ἐφαρμόζονται δὲ ἐπ' αὐτῶν, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 29 § 3 τοῦ Κώδικος, αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 28 αὐτοῦ. Αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 124 § 2 ἐδ. α'-β' τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος, αἱ ὁποῖαι ἐθεώρουν κατ' ἐξαίρεσιν ὡς διαδίκους καὶ ἀνακηρυχθέντας εἰς ἄλλην ἢ ἄλλας ἐκλογικὰς περιφερείας βουλευτὰς ἢ ἀναπληρωματικούς, καὶ αἱ ὁποῖαι μὲ ἄλλην διατύπωσιν περιελήφθησαν εἰς τὴν ἐρμηνευομένην διάταξιν τοῦ ἰσχύοντος Κώδικος, ἐφηρμόσθησαν εἰς τὰς περιπτώσεις, τὰς ὁποίας ἔκριναν αἱ ἀποφάσεις 22/1964, 23, 27, 33 καὶ 35 τοῦ 1975 τοῦ Ἐκλογοδικείου. Αἱ ἀποφάσεις 23, 27 καὶ 33 τοῦ 1975 δὲν ἀναφέρουν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς δύο ἄλλας, ὅπως θὰ ἔπρεπε, ἂν ἔγιναν αἱ νόμιμοι κοινοποιήσεις τῆς ἐνστάσεως. Ὁμοίως ὑποθέσεις ἔκριναν καὶ αἱ ἀποφάσεις 21 καὶ 26 τοῦ 1975 τοῦ Ἐκλογοδικείου.—Ὑπὸ τὸ προϊσχύσαν δίκαιον<sup>20</sup>, ἐν ὅψει τῆς ἀσαφείας τῆς δευτέρας τῶν παρατεθεισῶν σχετικῶν διατάξεων αὐτοῦ<sup>20</sup>, ἐγεννήθη καὶ ἡμφεσβητήθη τὸ ζήτημα, ἂν ἡδύναντο νὰ παρέμβουν εἰς τὴν ἐκλογικὴν δίκην ἐκλογεῖς. Τὸ Ἐκλογοδικεῖον<sup>21</sup>

19. «Ἡ κοινοποιήσις αὕτη ἐνεργεῖται 12 τοῦλάχιστον πλήρεις ἡμέρας πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς συζητήσεως, καθὼς δὲ διαδίκους τοὺς εἰς τὰς ἄλλας ταύτας ἐκλογικὰς περιφερείας ἀνακηρυχθέντας βουλευτὰς ἢ ἀναπληρωματικούς τοιοῦτους».

20. Ἄρθρ. 7 § 2 ἐδ. α' Ν. Γ'λΝΕ' καὶ Ν.Δ. 3202: «Τῆς συζητήσεως δύνανται νὰ μετάσχωσιν οἱ ἐνιστάμενοι, οἱ ἐπιλαχόντες καὶ οἱ βουλευταὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ὁποίων προσβάλλεται τὸ κῦρος».—Ἄρθρ. 9 § 4 Ν.Δ. 2202: «Οἱ ἐνιστάμενοι, οἱ ἐπιλαχόντες καθὼς καὶ οἱ τυχόντες παρεμβάινοντες δικαιοῦνται νὰ ζητήσουν παρὰ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἐκλογ. τὴν κλήτευσιν μέχρι 3 μαρτύρων ἕκαστος...».

21. Ἀπόφ. 10/1958: «παραδεκτῶς τύποις παρεμβαίνει προσθέτως διὰ τοῦ... δικηγράφου παρεμβάσεως πρὸς ὑποστήριξιν τῆς βασιμότητος τῆς ὑπὸ κρίσιν ἐνστάσεως ὁ Δ.Γ., ἔχων πρὸς τοῦτο ἄμεσον ἔννομον συμφέρον τὸ μὲν

φαίνεται ότι ἔλυσε τὸ ζήτημα αὐτὸ καταφατικῶς. Ὁρθότερα ὅμως ἐφαίνετο ἡ ἀντίθετος ἀποψις <sup>22</sup>, τὴν ὁποίαν καθιέρωσε τὸ ἄρθρ. 78 τοῦ Ν.Δ. 4274/1962 (ἄρθρ. 122 Ἑκλ. Κ.), τὸ ὁποῖον περιελήφθη, κατὰ τὰ ἤδη ἐκτεθέντα, κατ' οὐσίαν ἀμετάβλητον εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 27 τοῦ ἰσχύοντος Κώδικος. Ἡ διατύπωσις τῆς ἐν λόγῳ διατάξεως δὲν καταλείπει οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν, ὅτι αὕτη ἀπαριθμεῖ περιοριστικῶς τοὺς δικάους. Κατ' ἀκολουθίαν, οἱ ἀποτυχόντες ὑποψήφιοι καὶ οἱ ἐκλογεῖς δύνανται νὰ μετὰσχουν εἰς τὴν δίκην μόνον ὡς αὐτοῦντες (ἐνιστάμενοι), δηλαδὴ διὰ τῆς νομοτύπου καὶ ἐμπροθέσμου ἀσκήσεως αἰτήσεως, ὅχι δὲ καὶ διὰ παρεμβάσεως εἰς τὴν διὰ τῆς αἰτήσεως ἄλλου προσώπου ἀνοιγομένην δίκην. Ἐν ὅψει τῆς εἰδικῆς αὐτῆς διατάξεως δὲν δύναται προδήλως ἡ παρέμβασις τῶν ἐν λόγῳ προσώπων νὰ στηριχθῇ εἰς τὴν γενικὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 13 § 1 τοῦ Κώδικος <sup>23</sup>.

Γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἂν οἱ ἀνακηρυχθέντες βουλευταὶ καὶ ἀναπληρωματικοὶ καθίστανται *ipso jure* διάδικοι ἢ ὀφείλουν πρὸς τοῦτο νὰ παρέμβουν διὰ τῆς κοινοποιήσεως σχετικοῦ δικογράφου συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 13 τοῦ Κώδικος. Ἡ διατύπωσις τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 27 τοῦ Κώδικος («*διάδικος εἶναι*») παρέχει ἐπιχείρημα ὑπὲρ

διότι ὡς ἀνακηρυχθεῖς πρῶτος ἀναπληρωματικὸς βουλευτῆς... ἐν περιπτώσει ἐπιτυχίας τῆς ἐνστάσεως τοῦ ἐνισταμένου θὰ καταλάβῃ αὐτὸς τὴν τελευταίαν βουλευτικὴν ἑδραν..., τὸ δὲ ὡς ἐκλογεὺς ἐγγεγραμμένος εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους τοῦ Δήμου...». Βλ. καὶ Βαμβέτσου, *op. cit.*, Ν. Δίκ. ΙΕ', σ. 14 § 29, καὶ ΙΗ', σ. 482.

22. Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 9 § 4 Ν.Δ. 2202 ἠθέλησεν ἀπλῶς νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 7 § 2 ἐδ. α', χρησιμοποιοῦσα ἀντὶ τῆς φράσεως «καὶ οἱ βουλευταί, τῆς ἐκλογῆς τῶν ὁποίων προσβάλλεται τὸ κύρος» τὴν φράσιν «καὶ οἱ τυχὸν παρεμβαίνοντες».

23. Βλ. τὴν κατὰ τῆς διατάξεως αὐτῆς κριτικὴν τῶν Βουλευτῶν Γ. Β. Μαγάκη καὶ Γ. Α. Μαγάκη κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς τῆς 3-6-1976, εἰς Πρακτικά τῆς Βουλῆς, σ. 5237 καὶ 5245.

τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος ὑπὸ τὴν πρώτην ἔννοιαν <sup>24</sup>. Ἐν τούτοις, ὀρθότερα φαίνεται κατ' ἀρχὴν μᾶλλον ἢ ἀντίθετος ἔποψις τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον θὰ ἦτο παράλογον νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι δύναται τις νὰ μετὰσχη τῆς ἐκλογικῆς δίκης καὶ ἰδίως τῆς ἐπ' ἀκροατηρίου συζητήσεως ἄνευ τηρήσεως προδικασίας τινός, αἰφνιδιάζων, οὕτως εἰπεῖν, τοὺς λοιποὺς παράγοντας τῆς δίκης. Κατ' ἀκολουθίαν, ὅλοι οἱ νομιμοποιούμενοι νὰ μετὰσχουν τῆς διὰ τῆς ἀσκήσεως αἰτήσεώς τινος ἐγερθείσης δίκης δύνανται κατ' ἀρχὴν νὰ παρέμβουν εἰς αὐτὴν μόνον διὰ καταθέσεως δικογράφου εἰς τὴν Γραμματεῖαν τοῦ Δικαστηρίου καὶ τῆς κοινοποιήσεως αὐτοῦ ἐπιμελείᾳ τοῦ παρεμβαίνοντος, ἐπὶ ποινῇ ἀπαράδεκτου, δώδεκα ἡμέρας πρὸ τῆς διὰ τῆς πράξεως τοῦ Προέδρου ὀρισθείσης ἀρχικῆς δικασίμου εἰς τὸν αἰτοῦντα καὶ τοὺς λοιποὺς διαδίκους· τὸ δικόγραφον τῆς παρεμβάσεως πρέπει νὰ περιέχῃ τὰ κατὰ τὸ ἄρθρ. 9 § 1 ἐδ. α', β' γ' καὶ στ' στοιχεῖα τῆς αἰτήσεως καὶ ν' ἀναφέρῃ τὰ γεγονότα τὰ θεμελιουῦντα τὸ ἔννομον συμφέρον τοῦ παρεμβαίνοντος· αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 9 §§ 2-4 ἐφαρμόζονται καὶ ἐν προκειμένῳ (ἄρθρ. 13 §§ 2-3 Κ.Α.Ε.Δ.). Δὲν ἀπαιτεῖται, νομίζομεν, ἡ τήρησις τῆς προδικασίας αὐτῆς ὑπὸ τοῦ καθ' οὗ ἡ αἴτησις βουλευτοῦ (τακτικοῦ ἢ ἀναπληρωματικοῦ) καὶ τοῦ πρὸς αὐτὸν ἐξομοιουμένου κατὰ τὸ ἄρθρ. 29 τοῦ Κώδικος βουλευτοῦ ἢ ἀναπληρωματικοῦ, ὁ ὁποῖος κατέθεσε, συμφώνως πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 28 § 1 αὐτοῦ, εἰς τὸν Γραμματέα τοῦ Δικαστηρίου δικόγραφον ἀντενστάσεων <sup>25</sup>.

24. Οὕτως ὁ Β α μ β έ τ σ ο ς (op. cit., Ν. Δίκ. ΙΗ', σ. 482, ὑπ' ἀριθ. 69) πρὸ τοῦ Ν.Δ. 4274.

25. Πρβλ. ἄρθρ. 27 τοῦ Σχεδίου τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς: «1.— Διάδικοι εἰς τὴν διὰ τῆς ἐνστάσεως ἐγερθεῖσαν δίκην εἶναι οἱ ἐνιστάμενοι καὶ οἱ βουλευταὶ ἢ ἀναπληρωματικοί, κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὁποίων στρέφεται ἡ ἐνστασις. 2.— Πᾶς ἀνακηρυχθεὶς βουλευτὴς ἢ ἀναπληρωματικὸς δικαιούται, ἐφ' ὅσον ἔχει ἔννομον συμφέρον, νὰ παρέμβῃ εἰς τὴν δίκην διὰ καταθέσεως δικογράφου εἰς τὴν Γραμματεῖαν τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, δέκα πλήρεις ἡμέρας πρὸ τῆς δικασίμου, περιέχοντος τὰ κατὰ τοῦ ἄρθρον 9 § 3 τοῦ παρόντος στοιχεῖα, κοινοποιουμένου, ἐπιμελείᾳ

Οὐδείς λόγος επιβάλλει τὴν τήρησιν ἄλλης τινὸς προδικασίας εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν, δεδομένου ὅτι τὸ δικόγραφον τῶν ἀντενστάσεων παραμένει εἰς τὸν φάκελλον τῆς ὑποθέσεως καὶ βλοὶ οἱ διάδικοι δύνανται νὰ λάβουν γνῶσιν αὐτοῦ. Πάντως, κατὰ τὴν ἐν τῇ νομολογίᾳ ἰδίως τοῦ τελευταίου Ἐκλογοδικείου<sup>26</sup> κρατήσασαν ἄποψιν, οἱ καθ' ὧν ἡ αἵτησις (ἔνστασις) διάδικοι δικαιοῦνται νὰ παρίστανται κατὰ τὴν ἐπ' ἀκροατηρίου συζήτησιν καὶ ἄνευ τηρήσεως οἰασδῆποτε προδικασίας (ὑποβολῆς δικογράφου ἀντιρρήσεων, τώρα ἀντενστάσεων, ἢ παρεμβάσεως ἢ οἰουδῆποτε ὑπομνήματος)<sup>27</sup>. Τοιοῦτοτρόπως οἱ καθ' ὧν ἡ αἵτησις διάδικοι καὶ οἱ πρὸς αὐτοὺς ἐξομοιούμενοι διάδικοι (ἄρθρ. 29 Κ.Α.Ε.Δ.) δικαιοῦνται νὰ παρεμβαίνουν (συμμετέχουν) εἰς τὴν δίκην πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς των εἴτε διὰ τῆς καταθέσεως δικογράφου ἀντενστάσεων (ἄρθρ. 28 § 1 Κ.Α.Ε.Δ.) εἴτε διὰ τῆς ἀσκήσεως παρεμβάσεως (ἄρθρ. 13 §§ 2-3 Κ.Α.Ε.Δ.), τὸ δικόγραφον τῆς ὁποίας δύνανται νὰ περιλαμβάνη ὅ,τι ἀκριβῶς δύνανται νὰ περιλαμβάνη καὶ τὸ δικόγραφον ἀντενστάσεων<sup>28</sup>, εἴτε διὰ τῆς παραστάσεώς των κατὰ τὴν ἐπ' ἀκροατηρίου συζήτησιν ἄνευ τηρήσεως οἰασδῆποτε προδικασίας. Ἡ

αὐτοῦ καὶ ἐντὸς τῆς αὐτῆς προθεσμίας, ἐπὶ ποινῇ ἀπαραδέκτου, εἰς τοὺς κατὰ τὴν § 1 διαδίκους».—Ἄρθρ. 29 § 1 τοῦ Σχεδίου μας: «Διάδικοι εἰς τὴν δι' ἐνστάσεως ἐγερθεῖσαν δίκην εἶναι οἱ ἐνιστάμενοι, οἱ βουλευταὶ ἢ ἀναπληρωματικοί, κατὰ τῶν ὁποίων στρέφεται ἡ ἐνστασις κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 24 §§ 2-4 ὀριζόμενα, καὶ οἱ ὑπὲρ αὐτῶν παρεμβαίνοντες συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 13».

26. Βλ. π.χ. τὴν ἀπόφ. 43/1975 (σκέψιν 1ην): «τοῦ καθ' οὗ ἡ ἐνστασις ... παραστάντος ἐπ' ἀκροατηρίῳ ἄνευ ὑποβολῆς ἀντιρρήσεως τινος (ἄρθρ. 123 § 7)».

27. Ἡ ἀπόφ. 1/1975 (σκέψιν 2α) τοῦ Ἐκλογ. δὲν ἐθεώρησε μὲν τὴν ὑπὸ τοῦ καθ' οὗ ἡ ἐνστασις βουλευτοῦ ὑποβολὴν ὑπομνήματος ὡς «παρέμβασιν», ἔκρινεν ὅμως σιωπηρῶς τὴν ὑποβολὴν του ὡς νόμιμον, ἐξετάσασα τὰς νομίμους συνεπείας τῆς παραιτήσεως ἀπ' αὐτοῦ.

28. Τοῦτο εἶναι ἀναμφίβολον ἐν ὅψει τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ μὲν προθεσμία τῆς ἀσκήσεως παρεμβάσεως εἶναι μακροτέρα τῆς προθεσμίας καταθέσεως ἀντενστάσεων, τὸ δὲ δικόγραφον καὶ τῶν δύο κατατίθεται εἰς τὸν Γραμματέα τοῦ Α.Ε.Δ.

νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου χαρακτηρίζει τὸν κατόπιν τηρήσεως προδικασίας μετέχοντα τῆς δίκης καθ' οὗ ἡ ἐνστάσις διαδίκον ἄλλοτε ὡς παρεμβαίνοντα (π.χ. ἀπόφ. 22/1964) καὶ ἄλλοτε ὡς ἀντιλέγοντα (π.χ. ἀπόφ. 23/1975). Θεωροῦμεν ὀρθότερον τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς καθ' οἷονδήποτε νόμιμον τρόπον συμμετοχῆς τοῦ καθ' οὗ ἡ ἐνστάσις διαδίκου εἰς τὴν δίκην ὡς «παρεμβάσεως» καὶ τοῦ διαδίκου αὐτοῦ ὡς «παρεμβαίνοντος». Πάντως, ὁ τοιοῦτος ἢ τοιοῦτος χαρακτηρισμὸς τῆς συμμετοχῆς τοῦ καθ' οὗ ἡ αἴτησις διαδίκου εἰς τὴν δίκην δὲν ἔχει πρακτικὴν τινα σημασίαν. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει μόνον ὁ τρόπος τῆς συμμετοχῆς. Διότι μόνον ὁ καταθέτων ἀντενστάσεις ἢ ἀσκῶν παρέμβασιν συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρ. 28 § 1 καὶ 13 §§ 2-3 τοῦ Κώδικος δικαιοῦται νὰ προβάλλῃ αὐτοτελεῖς πραγματικούς ἰσχυρισμούς καὶ ιδίως ν' ἀσκῇ ἀντενστάσιν ὑπὸ τὴν κυρίαν ἐννοίαν αὐτῆς, ἐνῶ ὁ καθ' οἷονδήποτε ἄλλον νόμιμον τρόπον συμμετέχων εἰς τὴν δίκην καθ' οὗ ἡ αἴτησις διαδίκος δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα αὐτὸ (ἀρθρ. 28 § 3 Κ.Α.Ε.Δ.), περιοριζόμενος εἰς τὴν ἀντίκρουσιν τῶν ἰσχυρισμῶν (πραγματικῶν καὶ νομικῶν) τοῦ αἰτοῦντος καὶ τὴν ὑποβολὴν ιδίων νομικῶν ἰσχυρισμῶν πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς του.

Νομιμοποιεῖται νὰ παρέμβῃ εἰς τὴν ἐκλογικὴν δίκην πᾶς βουλευτὴς ἢ ἀναπληρωματικός, ὁ ὁποῖος ἔχει πρὸς τοῦτο ἐννομον συμφέρον (ἀρθρ. 13 § 1 Κ.Α.Ε.Δ.). Τοιοῦτο συμφέρον ἔχει, πλὴν τοῦ καθ' οὗ ἡ αἴτησις βουλευτοῦ<sup>29</sup> καὶ τοῦ πρὸς αὐ-

29. Τὸ δικαιολογοῦν τὴν παρέμβασιν ἐννομον συμφέρον τῶν καθ' ὧν ἡ αἴτησις βουλευτῶν εἶναι αὐτονόητον, συνιστάμενον εἰς τὸ ὅτι οὗτοι ἐν περιπτώσει παραδοχῆς τῆς αἰτήσεως θὰ χάσουν τὴν ἔδραν των. Ἐν τούτοις, αἱ ἀποφάσεις 26 καὶ 27 (σκέψις 2α) τοῦ 1975 τοῦ Ἐκλογ. ὡς ἐκ περισσοῦ δικαιολογοῦν δι' εἰδικῆς σκέψεως τὸ ἐννομον συμφέρον τῶν παρεμβαίνόντων βουλευτῶν: «Ἐπειδὴ παραδεκτῶς παρεμβαίνει ὑποβαλὼν ἐμπροθέσμως καὶ νομοτύπως κατὰ τὸ ἀρθρ. 123 § 7 τοῦ Π.Δ. 650/1974 τὰς κατὰ τῆς ἐνστάσεως ἀντιρρήσεις του, ὁ... (καθ' οὗ ἡ ἐνστάσις βουλευτῆς), ἔχων (προφανῶς) ἐννομον συμφέρον ἐκ τῆς ἐκβάσεως τῆς δίκης, ἀφοῦ δεκτῆς καθισταμένης τῆς

τὸν ἐξομοιούμενου βουλευτοῦ<sup>30</sup>, καὶ πᾶς ἀνακηρυχθεὶς ὡς ἐκλεγείς, ὅταν ἡ παραδοχὴ τῆς ἐνστάσεως ἢ τῆς τυχὸν ἀσκηθείσης παρεμβάσεως ὑπὸ ἄλλου ἐκλεγέντος δύναται νὰ μεταβάλλῃ εἰς βάρος του τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα. Οὕτω, λ.χ. νομιμοποιεῖται εἰς παρέμβασιν ὁ συνυποψήφιος τοῦ ἐνισταμένου, ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τῆς προσβαλλομένης ἀποφάσεως ὡς προηγούμενος τοῦτου κατὰ σειρὰν ἐπιτυχίας, «πρόδηλον ἔχων ἔννομον πρὸς παρέμβασιν συμφέρον, ἀφοῦ ἡ διὰ τῆς τυχὸν παραδοχῆς τῆς ἐνστάσεως μεταβολὴ τῆς ἐν τῇ προσβαλλομένῃ ἀποφάσει σειρᾶς ἐπιτυχίας τῶν ὑποψηφίων ἀπειλεῖ νόμιμον τοῦ παρεμβαίνοντος δικαίωμα, τὴν ὡς βουλευτοῦ ἀνακήρυξιν αὐτοῦ»<sup>31</sup>. Τὸ ἔννομον συμφέρον τοῦ παρεμβαίνοντος πρέπει νὰ ὑφίσταται καὶ κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς παρεμβάσεως καὶ κατὰ τὸν χρόνον ἐκδικάσεως τῆς αἰτήσεως. Ἐὰν τοῦτο ἐκλείψῃ μετὰ τὴν ἄσκησιν τῆς παρεμβάσεως, πρᾶγμα το ὅποῖον π.χ. συμβαίνει εἰς τὴν περίπτωσιν ἀνακηρύξεως τοῦ αἰτοῦντος καὶ τοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ παρεμβάντος ὑποψηφίου

ἐνστάσεως, τὴν ὑπ' αὐτοῦ καταληφθεῖσαν ἔδραν θὰ καταλάβῃ ὁ ἐνιστάμενος». Ἀντιθέτως, αἱ ἀποφάσεις 19 (σκέψις 2α), 20 (σκέψις 2α), 47 (σκέψις 5η) καὶ 48 (σκέψις 3η) τοῦ 1975 αὐτοῦ δικαιολογοῦν τὸ παραδεκτὸν τῆς παραστάσεως τῶν καθ' ὧν ἡ ἐνστασις βουλευτῶν μὲ τὴν ἐπὶ κλῆσιν τῆς ιδιότητος τοῦ διαδίκου κατὰ τὸ ἀρθρ. 122 τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος.— Βλ. καὶ τὰς ἀποφ. 26/1953 καὶ 14/1958 τοῦ Ἑκλογ.

30. Αἱ ἀποφ. 23, 27 καὶ 35 τοῦ 1975 τοῦ Ἑκλογ. αἰτιολογοῦν τὸ παραδεκτὸν τῶν παρεμβάσεων τῶν βουλευτῶν τῶν ἄλλων ἐκλογικῶν περιφερειῶν μὲ τὴν σκέψιν (2αν), ὅτι ἔχουν ἔννομον συμφέρον, τὸ ὅποῖον συνίσταται, ὅπως καὶ προκειμένου περὶ τῆς παρεμβάσεως τῶν καθ' ὧν ἡ ἐνστασις βουλευτῶν, εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς ἔδρας των εἰς τὴν περίπτωσιν παραδοχῆς τῆς ἐνστάσεως, ἐνῶ ἡ ἀπόφ. 33/1975 (σκέψις 2α) ἀναφέρει ἀπλῶς ὅτι ὁ παρεμβὰς καθ' οὗ ἡ ἐνστασις βουλευτῆς τῆς ἄλλης ἐκλογικῆς περιφέρειας ἔχει — ὅπως καὶ ὁ παρεμβὰς καθ' οὗ ἡ ἐνστασις βουλευτῆς — «προφανῶς ἔννομον συμφέρον». Αἱ ἀποφ. 21 (σκέψις 3η) καὶ 26 (σκέψις 2α) τοῦ 1975 ἀπέρριψαν τὰς παρεμβάσεις ἀντιστοίχως ἐνὸς ἀναπληρωματικοῦ καὶ ἐνὸς βουλευτοῦ ἄλλων ἐκλογικῶν περιφερειῶν, μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι δὲν εἶχον πρὸς τοῦτο ἔννομον συμφέρον.— Βλ. καὶ τὴν ἀπόφ. 22/1964 (σκέψιν 3ην) τοῦ Ἑκλογ.

31. Ἑκλογ. 3/1951.

ὡς βουλευτῶν<sup>32</sup>, ἡ παρέμβασις, ὡς ἄλλως τε, καὶ ἡ αἵτησις, εἶναι ἀπαράδεκτος ὡς καταστάσα ἄνευ ἀντικειμένου.

Ἡ παρέμβασις δύναται ἐν προκειμένῳ νὰ εἶναι, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 13 § 1 τοῦ Κώδικος, μόνον π ρ ό σ θ ε τ ο ς καὶ δὴ, ἐφ' ὅσον ἡ διάταξις αὐτὴ δὲν καθιερώνει οἰονδήποτε περιορισμόν, ὑπὲρ ἢ κατὰ τοῦ κύρους τῆς προσβαλλομένης ἀνακηρύξεως, δηλαδὴ κατὰ ἡ ὑπὲρ<sup>33</sup> τοῦ αἰτουῦντος. Ἡ ἀποφίς αὐτὴ ἐκράτει καὶ ὑπὸ τὸ προϊσχυσαν δίκαιον, δὲν ἡδύνατο δὲ νὰ τύχη ἀναλόγου ἐφαρμογῆς εἰς τὴν ἐκλογικὴν δίκην ἡ διάταξις τοῦ νόμου περὶ Συμβουλίου Ἐπικρατείας (ἄρθρ. 48 § 3 ἐδ. α' Ν. 3713, ἄρθρ. 49 § 1 Ν.Δ. 170/1973), κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὴν δι' αἰτήσεως ἀκυρώσεως ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου αὐτοῦ ἀνοιγομένην δίκην εἶναι ἐπιτρεπτὴ μόνον ἡ ὑπὲρ τοῦ κύρους τῆς προσβαλλομένης διοικητικῆς πράξεως ἀσκουμένη παρέμβασις. Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ ὑπὲρ τοῦ αἰτουῦντος ἢ τοῦ καθ' οὗ ἡ αἵτησις βουλευτοῦ παρεμβαίνων ὀφείλει νὰ περιορίζεται εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῶν αἰτήσεων καὶ ἰσχυρισμῶν τοῦ ὑπὲρ οὗ ἡ παρέμβασις κυρίου διαδίκου (αἰτουῦντος ἢ καθ' οὗ ἡ αἵτησις βουλευτοῦ). Τούναντίον, οὗτος, ὡς συνάγεται κατ' ἀντιδιαστολὴν ἐκ τοῦ ἄρθρου 28 § 3 τοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 123 § 7 Ἐκλ. Κ.), δὲν δύναται νὰ ἐπικαλῇται νέα πραγματικὰ γεγονότα.— Ἀμφίβολον ἦτο τὸ ζήτημα, ἂν ἦτο ἐν προκειμένῳ ἐπιτρεπτὴ ἡ ἀσκησις κυρίας παρεμβάσεως ὑπὸ τὴν ἐν τῇ πολιτικῇ δίκῃ γνωστὴν ἐννοίαν αὐτῆς. Τὸ ζήτημα ἔπρεπε νὰ λυθῇ ἀποφατικῶς, ὅπως ἀκριβῶς λύεται καὶ προκειμένου περὶ τῆς ἀκυρωτικῆς δίκης ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας<sup>34 35</sup>. Διότι ἡ ἄ-

32. Ἐκλογ. 40/1951.

33. Ἐκλογ. 26/1953, 10/1958.

34. Δένδια, *op. cit.*, τ. III, σ. 306· Ἡ λ. Κυριακοπούλου, Ἑλλ. Διοικ. Δίκ., τ. III, σ. 138 ἐπ.· Στ. Παπαφράγκου, Πορίσματα ἐκ τῆς νομολογίας τοῦ Σ.τ.Ε., ἐκδ. 2α, 1935, σ. 218 ἐπ.· Θ. Τσάτσου, *op. cit.*, τ. III, σ. 247· Τσοῦτσου, *op. cit.*, σ. 40 ἐπ.

35. Ἀντίθετος ὁ Ἀλ. Βαμβέτσος, *op. cit.*, Ν. Δίκ. ΙΕ', σ. 14, § 29. Ἡ αὐτόθι ὅμως ἀναφερομένη περίπτωσις κυρίας παρεμβάσεως καὶ δὴ

σκησις μιᾶς τοιαύτης παρεμβάσεως προϋπέθετε καὶ προϋποθέτει τὴν δυνατότητα προβολῆς νέων πραγματικῶν ἰσχυρισμῶν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ὑποβαλλομένης αὐτοτελοῦς αἰτήσεως τοῦ παρεμβαίνοντος (π.χ. τῆς αἰτήσεως ὅπως χορηγηθῇ εἰς αὐτὸν ἡ ὑπὸ τοῦ αἰτοῦντος καὶ τοῦ καθ' οὗ ἡ αἴτησις διεκδικουμένη ἔδρα ἢ ἀκυρωθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ ἡ ἐκλογὴ καὶ εἰς ἄλλα ἢ τὰ ὑπὸ τῶν διαδίκων τούτων ἀναφερόμενα τμήματα), τὴν ὁποίαν δυνατότητα δὲν προέβλεπε καὶ δὲν προβλέπει ὁ νόμος. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ἔλυσε ρητῶς τὸ ζήτημα ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 13 § 1 τοῦ Κώδικος, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει τὴν ἄσκησιν μόνον προσθέτου παρεμβάσεως. Ἐπομένως, ὑπὸ τὸ ἰσχύον δίκαιον ὁ παρεμβαίνων δύναται νὰ πράξῃ τρία τινὰ καὶ δὴ εἴτε νὰ υἱοθετήσῃ τὸ περὶ ἀκυρώσεως αἶτημα τοῦ αἰτοῦντος, καθιστάμενος σύμμαχος αὐτοῦ, εἴτε νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ περὶ ἀπορρίψεως τῆς αἰτήσεως αἶτημα τοῦ καθ' οὗ αὕτη βουλευτοῦ, καθιστάμενος σύμμαχος αὐτοῦ, εἴτε, ἂν δὲν παρενέβῃ ὁ καθ' οὗ ἡ αἴτησις βουλευτῆς, νὰ ζητήσῃ τὴν ἀπόρριψιν τῆς αἰτήσεως μὴ δικαιούμενος ὅμως πρὸς τοῦτο νὰ ἐπικαλεσθῇ νέα πραγματικὰ γεγονότα. Αὐτοτελῇ αἴτησιν ὑπὸ τὴν ἐκτεθεῖσαν ἔννοιαν δύναται νὰ ὑποβάλλῃ ὁ ἀναπληρωματικὸς βουλευτῆς μόνον δι' ἰδίας ἐνστάσεως <sup>36</sup>.—Ἡ ἀπόφασις 21/1975 (σκέψις 3η) τοῦ Ἐκλογοδικείου ἔκρινε περίπτωσιν, οὕτως εἰπεῖν, «κυρίας παρεμβάσεως». Πράγματι, διὰ τῆς ὑπ' αὐτῆς κριθείσης ἐνστάσεως ὁ ἐνιστάμενος (μόνος ἀναπληρωματικὸς βουλευτῆς τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ Κόμματος τῆς «Νέας Δημοκρατίας») ἐν τῇ ἐκλογικῇ περιφερείᾳ τοῦ Νομοῦ Πέλλης) ἐπεδίωκε τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ καθ' οὗ ἡ ἐνστασις διαδίκου ὡς βουλευτοῦ τοῦ Κόμματος («Ἐνωση Κέντρου-Νέες Δυνάμεις») ἐκ τῆς δευτέρας κατανομῆς ἐν τῇ αὐτῇ ἐκλογικῇ

ἡ πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς ἐνστάσεως ἀσκουμένη παρέμβασις ἀποτελεῖ προδήλως πρόσθετον παρέμβασιν ὑπὲρ τοῦ καθ' οὗ ἡ ἐνστασις, ἂν οὗτος παρενέβῃ εἰς τὴν δίκην, ἄλλως ὑπὲρ τοῦ κύρους τῆς προσβαλλομένης ἐκλογῆς.

36. Εἶναι ἐπιτρεπτὴ ἡ ἐν τῷ αὐτῷ δικογράφῳ ἔνωσις πλειόνων παρεμβαίνόντων, ὅπως καὶ προκειμένου περὶ τῆς ἀκυρωτικῆς δίκης ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε. (βλ. «Περὶ σίσματα Νομολογίας τοῦ Σ.τ.Ε.», σ. 277).



περιφέρεια καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ ὡς βουλευτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς κατανομῆς· εἰς τὴν προκειμένην δίκην παρενέβη ὁ πρῶτος ἀναπληρωματικὸς βουλευτὴς τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ Κόμματος «Ἑνωσι Κέντρου-Νέες Δυνάμεις» ἐν τῇ Α' ἐκλογικῇ περιφερείᾳ τοῦ Νομοῦ Θεσσαλονίκης, ὁ ὁποῖος, ἐπικαλούμενος τὴν ιδιότητά του ὡς διαδίκου, ὑπέβαλε πρὸς τὸ Δικαστήριον δύο ὑπομνήματα, διὰ τῶν ὁποίων ὑπεστήριξεν ὅτι κατὰ παράβασιν τοῦ νόμου ἔγινεν ἡ διάθεσις τῶν ἐδρῶν ἐκ τῆς δευτέρας κατανομῆς ἐν τῇ ἑκτῇ μερίζονι ἐκλογικῇ περιφερείᾳ καὶ ὅτι κατ' ὀρθὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ θὰ ἔπρεπε νὰ παραχωρηθῇ καὶ τρίτη ἔδρα εἰς τὸν συνδυασμὸν τοῦ Κόμματός του τῆς Α' ἐκλογικῆς περιφερείας Θεσσαλονίκης, ἐζήτησε δὲ τὴν μεταρρύθμισιν τῶν σχετικῶν ἀποφάσεων τοῦ Πολυμελοῦς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως ἀνακηρυχθῇ οὗτος βουλευτὴς ἐκ τῆς δευτέρας κατανομῆς ἀντὶ τοῦ ἀνακηρυχθέντος βουλευτοῦ τῆς «Νέας Δημοκρατίας». Ἡ ἀπόφασις (σκέψις 3η) ἔκρινεν ὅτι τὸ αἶτημα αὐτὸ «μὴ προβλῆθὲν δι' ἐνστάσεως, ἀσκηθείσης καὶ κοινοποιηθείσης κατὰ τὰ ἐν ἄρθρ. 119 ἐπ. τοῦ Π.Δ. 650/1974 ὀριζόμενα, τυγχάνει ἀπορριπτέον ὡς ἀπαράδεκτον, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ὁ ἐν λόγῳ οὔτε ὑπὸ τὴν ἣν ἐπικαλεῖται ιδιότητά του ὡς διαδίκου ἐν τῇ παρούσῃ δίκῃ νομιμοποιεῖται, κατὰ τὴν ἀληθῆ ἐννοίαν τῶν οἰκείων διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 122 τοῦ αὐτοῦ Πρ. Δ/τος, καθ' ὃ μὴ ἐνιστάμενος, ἐπὶ τὴν προβολὴν τοιοῦτου αἰτήματος». Ἡ αἰτιολογία αὐτὴ εἶναι βεβαίως ὀρθή. Ἐν τούτοις, νομίζομεν ὅτι τὸ ἐν λόγῳ αἶτημα θὰ ἔπρεπε ν' ἀπορριφθῇ ἢ δὴ διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ αἰτῶν δὲν εἶχε τὴν ιδιότητα τοῦ διαδίκου κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 122 τοῦ Κώδικος, διότι δὲν ἦτο ἀναπληρωματικὸς βουλευτὴς τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας τοῦ Νομοῦ Πέλλης, οὔτε καὶ ἀπέκτησεν αὐτὴν κατὰ τὸ ἄρθρ. 124 § 2 αὐτοῦ λόγῳ τῆς μὴ διενεργείας τῶν ὑπ' αὐτοῦ προβλεπομένων κοινοποιήσεων τῆς ἐνστάσεως.—Ἡ παρέμβασις εἶναι παρεπόμενον τῆς αἰτήσεως ἢ τῆς ὑπὸ τοῦ καθ' οὗ ἡ αἵτησις ἀσκηθείσης παρεμβάσεως. Κατ' ἀκολουθίαν, ἂν ἡ αἵτησις ἀπορριφθῇ ὡς ἀπαράδεκτος, ἀπορρίπτεται καὶ ἡ παρέμβασις ὡς τοιαύτη, διότι

ἐξέλιπεν ἡ προϋπόθεσις, ἐπὶ τῆς ὁποίας αὕτη ἐρείδεται <sup>37</sup>. Ἐὰν ἡ αἵτησις ἀπορριφθῇ ὡς ἀβάσιμος, παρέλκει ἡ ἐξέτασις τῶν κατ' αὐτῆς ἀσκηθεισῶν παρεμβάσεων <sup>38</sup>.

3.—Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 126 § 1 ἐδ. α' τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος ὠρίζεν, ὅτι οἱ διάδικοι ἠδύναντο νὰ παρίστανται ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου «εἴτε αὐτοπροσώπως εἴτε διὰ πληρεξουσίου δικηγόρου». Ἦδη τὸ θέμα ρυθμίζεται ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 14 § 1 τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ διάδικοι παρίστανται ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου αὐτοῦ (ὡς Ἐκλογοδικείου) διὰ δικηγόρου παρ' Ἀρείῳ Πάγῳ ἢ καὶ αὐτοπροσώπως. Τοιοῦτοτρόπως ἡ διάταξις αὕτη ἀπέκλινεν ἀπὸ τὴν διάταξιν τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος μόνον κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐπιτρέπει μόνον τὴν μετὰ ἢ διὰ δικηγόρου παρ' Ἀρείῳ Πάγῳ παράστασιν τῶν διαδίκων, ἐνῶ ἐκείνη ἐπέτρεπε τὴν μετὰ ἢ δι' οἰουδήποτε δικηγόρου (Ἀθηνῶν ἢ παντὸς ἄλλου Δικηγορικοῦ Συλλόγου) παράστασιν αὐτῶν. Τὴν μόνον μετὰ ἢ διὰ δικηγόρου παρ' Ἀρείῳ Πάγῳ παράστασιν τῶν διαδίκων προέβλεπε καὶ ἡ διάταξις τοῦ σχεδίου Ν. Δ/τος (4274/1962), ἡ ὁποία ὁμῶς διεγράφη ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν συνεδρίασιν ΚΓ' τῆς 8ης Νοεμβρίου 1962 <sup>39</sup>.

4.—Ἡ ἔκτασις τῆς ἐξουσίας τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου κατὰ τὴν ἐκδίκασιν τῆς αἵτησεως καθορίζεται σαφῶς ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 31 § 1 τοῦ Κώδικος περὶ αὐτοῦ (ἄρθρ. 126 § 3 ἐδ. α' Ἐκλ. Κ.), ἡ ὁποία καθιεροῖ διὰ τὴν ἐκλογικὴν δίκην τὸ σύστημα συζητήσεως. Τὸ Δικαστήριον δύναται, κατὰ τὴν διάταξιν αὐτήν, νὰ ἐξετάζῃ αὐτεπαγγέλτως μόνον τὸ παραδεκτὸν τῆς αἵτησεως καὶ τὸ βάσιμον τῶν προβαλλομένων λόγων. Κατὰ τὴν ψήφισιν τῆς διατάξεως τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 82

37. Ἐκλογ. 10/1950, 26/1953.

38. Ἐκλογ. 14/1915, 16/1926.

39. Ἡ διαγραφή προετάρθη ὑπὸ τοῦ Ι. Εὐαγγελίδου, ἐδέχθη δὲ αὐτὴν ὁ Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης Κ. Παπακωνσταντίνου. Βλ. Πρακτικά, 1962, τ. Β', σ. 859 ἐπ.

§ 3 ἐδ. α' Ν.Δ. 4274), ἡ ὑποία δὲν υἱοθέτησε τὴν διατύπωσιν τῆς ἀντιστοίχου διατάξεως τοῦ ἀρθρ. 8 τοῦ Ν. Γ'ΑΝΕ' καὶ Ν. Δ. 2202<sup>40</sup>, διεσαφηνίσθη, ὅτι ἡ λέξις «αὐτεπαγγέλτως» δὲν σημαίνει ὅτι τὸ Δικαστήριον δύνатаи ν' ἀπορρίψῃ τὴν ἐνστάσιν ὡς ἀπαράδεκτον ἄνευ σχετικῆς ἐπ' ἀκροατηρίου συζητήσεως<sup>41 42</sup>. Ἡ διάταξις δὲν ἀποκλείει τὴν πρὸ τῆς κατ' οὐσίαν ἐξετάσεως τῆς αἰτήσεως κρίσιν τοῦ ζητήματος τοῦ παραδεκτοῦ αὐτῆς μετὰ σχετικὴν ἐπ' ἀκροατηρίου συζήτησιν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὥριζε ρητῶς τὸ προϊσχῦσαν δίκαιον<sup>40</sup> καὶ ἐνδείκνυται νὰ γίνηται εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν προφανῶς ἀπαραδέκτων αἰτήσεων, ἢ κατ' οὐσίαν συζήτησις τῶν ὑποίων εἶναι ὅλως περιττὴ καὶ ἄσκοπος. Ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς ὑποθέσεως ἡ διάταξις ἀπαγορεύει κατ' ἀρχὴν οἰανδῆποτε αὐτεπάγγελτον ἐνέργειαν τοῦ Δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον «περιορίζεται εἰς τὴν ἐξέτασιν μόνον τῶν ὑπὸ τῶν διαδίκων προβαλλομένων λόγων καὶ ἰσχυρισμῶν»<sup>43</sup>.

5.—Ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 30 § 4 τοῦ Κώδικος<sup>44</sup> ὁρίζει,

40. «Πρὸ τῆς κατ' οὐσίαν συζητήσεως τὸ δικαστήριον ἐξετάζει κατ' αἵτησιν ἢ καὶ αὐτεπαγγέλτως, ἂν ἡ ὑποβολὴ τῆς ἐνστάσεως ἐγένετο ἐμπροθέσμως καὶ ἐγκύρως».

41. Οὕτω, κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς 8-11-1962, ὁ Ν. Μ π α κ ὀ π ο υ λ ο ς, ἠρώτησε: «Πῶς θὰ γίνῃ αὐτὸ ἄνευ συζητήσεως; Διότι ὅταν πῇ τὸ Ἐκλογ. «ἀπαραδέκτος» θὰ στερηθῇ ὁ διάδικος τῆς δυνατότητος νὰ ἀναπτύξῃ τὰς ἀπόψεις του». Ὁ Κ. Π α π α κ ω ν σ τ α ν τ ῖ ν ο υ (Ἵπουργὸς Δικαιοσύνης) ἀπήντησεν, ὅτι ὁ διάδικος θ' ἀκούεται, ὡς καὶ πρότερον, πάντοτε καὶ ἐδήλωσεν «ὅτι ἐπὶ διαδικαστικοῦ σημείου δὲν ἐπέρχεται μεταβολὴ ὡς πρὸς τὰ κρατοῦντα». Βλ. Πρακτικά, 1962, τ. Β', σ. 859.

42. Ἄλλως ἐν Γαλλίᾳ ἐνθα τὸ C.C. «δύνатаи, ἄνευ προηγουμένης κατ' ἀντιμωλίαν συζητήσεως, ν' ἀπορρίπτῃ, δι' ἡτιολογημένης ἀποφάσεως, ἐνστάσεις ἀπαραδέκτους ἢ περιεχούσας μόνον αἰτιάσεις μὴ δυναμένας προδῆλως ν' ἐπηρεάσουν τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα» (ἀρθρ. 38 § 2 τῆς ord. περὶ C.C.).

43. Οὕτω καὶ ἐν Γαλλίᾳ τὸ C.C. (C h a r n a y, op. cit., σ. 245, P h i - l i p, Le contentieux des élections, σ. 105 ἐπ.).

44. Πρβλ. ἀρθρ. 128 § 1.—Ἐκλ. Κ.: «Τὸ Ἐκλογοδικεῖον, ἐὰν κρίνῃ ἀναγκαίαν πρὸς μόρφωσιν τῆς κρίσεώς του τὴν διεξαγωγὴν περαιτέρω μαρτυρικῶν ἀποδείξεων, δύνатаи νὰ ὁρίσῃ τοῦτο διὰ προδικαστικῆς ἀποφάσεως».

ὅτι «ἐν περιπτώσει ἀνεπαρκείας τῶν κατὰ τὴν § 1 προσαχθέντων ἀποδεικτικῶν στοιχείων τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον δύναται δι' ἀποφάσεώς του, κατὰ τὸ ἄρθρον 20, νὰ διατάξῃ περαιτέρω ἀποδείξεις». Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὸ ἄρθρ. 20 τοῦ Κώδικος, τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον, ἐὰν κρίνῃ ἀναγκαίαν πρὸς μόρφωσιν τῆς κρίσεώς του τὴν διεξαγωγὴν ἢ συμπλήρωσιν ἀποδείξεων, δύναται νὰ ἐκδώσῃ μὴ ὀριστικὴν ἀπόφασιν, διὰ τῆς ὁποίας διατάσσει πᾶν πρόσφορον πρὸς τοῦτο μέτρον <sup>45</sup> καὶ ἰδίᾳ ἀποδείξεις, ὀρίζον τὰ ἀποδεικτέα θέματα <sup>45α</sup>, τὰ μέσα ἀποδείξεως, τὸν διάδικον ὁ ὁποῖος θὰ προσαγάγῃ τὰ ἀποδεικτικὰ μέσα καὶ τὴν πρὸς διεξαγωγὴν προθεσμίαν (§ 1)· ἡ ἐξέτασις τῶν μαρτύρων γίνεται εἴτε ἐνώπιον τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς ὑποθέσεως εἴτε ἐνώπιον εἰδικῶς ὀριζομένου ἰσοβίου δικαστικοῦ λειτουργοῦ, ὑποχρεομένου πρὸς τοῦτο διὰ τῆς προδικαστικῆς ἀποφάσεως, ἐνεργεῖται δὲ πάντως μετὰ προηγουμένην πρόσκλησιν ὑπὸ τοῦ ἐνεργοῦντος τὴν ἐξέτασιν τῶν διαδίκων ἢ τῶν πληρεξουσίων αὐτῶν, παρισταμένου καὶ γραμματέως (§ 2) <sup>46</sup>. συμπληρωματικῶς ἐφαρμόζονται αἱ περὶ ἀποδεικτικῆς διαδικασίας διατάξεις τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας, δηλαδὴ αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρ. 335-465 αὐτοῦ (§ 3). Ἐν προκειμένῳ ἐφαρμόζονται ἀναλόγως, ὅπως καὶ ὑπὸ τὸ προῖσχῶσαν δίκαιον, ἰδίως αἱ διατάξεις τοῦ Κώδικος Πολ. Δικονομίας, αἱ ὁποῖαι καθορίζουν τὸ ἀντικείμενον καὶ τὸ βάρος ἀποδείξεως, τὰ ἐπιτρεπόμενα ἀποδεικτικὰ μέσα καὶ τὴν ἀποδεικτικὴν ἀξίαν αὐτῶν. Περαιτέρω, ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 30 § 5 τοῦ Κώδικος <sup>47</sup>, ἐπαναλαμβάνουσα τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ.

45. Ὁ Εὐθ. Κουρουσόπουλος ἐξέφρασεν εἰς τὴν Ἀναθεωρητικὴν Ἐπιτροπὴν τὴν γνώμην, «ὅτι ἡ διάταξις δεόν νὰ μείνῃ ὡς ἔχει εἰς τὸ ὑπὸ ἀναθεώρησιν Σχέδιον καὶ νὰ μὴ προστεθῇ ἢ φράσις «πᾶν πρόσφορον μέτρον» σχετικῶς μὲ τὰς ἀποδείξεις».

45α. Αἱ Ἐκλογ. 25, 27 καὶ 33/1962 δὲν καθώρισαν ἀπ' εὐθείας, ὡς ἔδει, εἰδικῶς τὰ ἀποδεικτέα θέματα, ἀλλὰ παρέπεμψαν εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐνστάσεως («ἐπὶ τῶν θεμάτων, ὧν τὰ πραγματικὰ περιστατικὰ ἐκτίθενται εἰδικώτερον ἐν τῷ εἰσαγωγικῷ δικογράφῳ τῆς ἐνστάσεως»).

46. Οὕτω καὶ ἄρθρ. 128 § 3 ἐδ. β' Ἐκλ. Κ.

47. Βλ. τὴν κατὰ τῆς διατάξεως αὐτῆς κριτικὴν τοῦ Βουλευτοῦ Ἀ γ.

128 § 4 τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος, ὁρίζει, ὅτι «ἡ διὰ τὴν κλήτευσιν καὶ ἐξέτασιν τῶν μαρτύρων ἀπαιτουμένη δαπάνη ὀρίζεται διὰ τῆς περὶ ἀποδείξεως ἀποφάσεως, προκαταβάλλεται ὑπὸ τοῦ ὑποχρεωθέντος εἰς ἀπόδειξιν διαδίκου καὶ βαρύνει αὐτὸν μὲν εἰς ἣν περίπτωσιν τὸ ταχθὲν θέμα ἤθελε κριθῇ ὡς μὴ ἀποδειχθέν, ἄλλως δὲ τὸ Δημόσιον».

Τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον ἔχει εὐρεῖαν διακριτικὴν εὐχέρειαν ὡς πρὸς τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα δύναται νὰ διατάσῃ πρὸς μὀρφωσιν τῆς κρίσεώς του. Ἡ εὐχέρεια αὕτῃ τοῦ Δικαστηρίου εἶναι ἀναμφιβόλως εὐρυτέρα ἐκείνης, τὴν ὁποίαν εἶχε τὸ Ἑκλογοδικεῖον ὑπὸ τὸ προϊσχύσαν δίκαιον. Τοῦτο προκύπτει τόσον ἀπὸ τὴν παρατεθεῖσαν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 20 § 1 τοῦ ἰσχύοντος Κώδικος ( «πᾶν πρόσφορον μέτρον» ), ἡ ὁποῖα δὲν περιλαμβάνετο εἰς τὸν Ἑκλογικὸν Κώδικα, ὅσον καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Κώδιξ δὲν υἱοθέτησε τὸ ὑπὸ τοῦ προϊσχύσαντος δικαίου (ἄρθρ. 124-125 Ἑκλ. Κ.) καθιερωθὲν προαποδεικτικὸν σύστημα ἐξετάσεως μαρτύρων. Τὸ Δικαστήριον θὰ πρέπει νὰ διατάσῃ πάντοτε περαιτέρω ἀποδείξεις, ὅταν ἐκ τῶν κατὰ τὴν προδικασίαν προσκομισθέντων ἀποδεικτικῶν στοιχείων ἐπιθανολογήθῃ ἡ ἀλήθεια τοῦ σχετικοῦ ἰσχυρισμοῦ<sup>48</sup>. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, τοῦτο ὀφείλει νὰ διατάσῃ πάντοτε τὴν διεξαγωγὴν μαρτυρικῶν ἀποδείξεων, ὅταν τὸ ἀποδεικτέον θέμα δύναται ν' ἀποδεικνύεται μόνον διὰ μαρτύρων (π.χ. ἡ διάπραξις ἐνὸς ἐκλογικοῦ ἀδικήματος) καὶ ὁ φέρων τὸ βάρος ἀποδείξεως διάδικος προτείνῃ

Κοιτῶν τὸ γεγονός κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Βουλῆς τῆς 3-6-1976, εἰς Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς, 1976, σ. 5256.

48. Οὕτω καὶ ἡ νομολογία τοῦ Ἑκλογοδικείου, ἡ ὁποῖα ἀπορρίπτει τὴν ἐνστάσιν, ὅταν π.χ. ἐκ πάντων τῶν προσαχθέντων ἀποδεικτικῶν στοιχείων (μαρτυρικῶν καταθέσεων καὶ ἐγγράφων) «οὐδόλως ἀπεδείχθη οὐδ' ἐπιθανολογήθη καὶ ἡ ἀλήθεια τῶν παρὰ τοῦ ἐνισταμένου λεγομένων» (16/1962, σκέψις 10η), ἡ ὁ ἐνιστάμενος οὐδὲν στοιχεῖον προσεκόμισε «πρὸς ἀπόδειξιν ἡ ἔστω καὶ ἀπλῆν πιθανολόγησιν» τῶν ἰσχυρισμῶν του (20, σκέψις 2α, 26, σκέψις 3η, 38, σκέψις 8η, 43, σκέψις 4η, 57, σκέψις 2α, καὶ 70, σκέψις 4η, τοῦ 1962).

τὴν ἐξέτασιν αὐτῶν ἐντὸς τῆς προθεσμίας προσαγωγῆς τῶν ἀποδεικτικῶν στοιχείων (ἄρθρ. 30 § 1 Κ.Α.Ε.Δ.)<sup>49</sup>.—Τὸ Δικαστήριον δύναται αὐτεπαγγέλτως ἢ κατ' αἵτησιν ἐνὸς διαδίκου νὰ ὑποχρεώσῃ οἰανδήποτε δημοσίαν ἀρχὴν εἰς τὴν παροχὴν τῶν πρὸς τὴν ἐκδικαζομένην αἵτησιν σχετικῶν ἐγγράφων ἢ πληροφοριῶν, ἐφ' ὅσον βεβαίως ὁ διάδικος ὑπέβαλεν ἐμπροθέσμως (ἄρθρ. 30 § 1 Κ.Α.Ε.Δ.) σχετικὴν αἵτησιν εἰς τὴν ἀρμοδίαν ἀρχήν, ἣ ὁποία ἡρνήθη καὶ ἀρνεῖται νὰ παράσχωι τὸ ἐγγράφον ἢ τὴν πληροφορίαν<sup>50</sup>. Οὐδεμία ὅμως ἀρχὴ ὑποχρεοῦται νὰ παράσχωι τὸ ἐγγράφον ἢ τὴν πληροφορίαν, ὅταν ρητὴ διάταξις νόμου ἀπαγορεύῃ τοῦτο. Τὸ Δικαστήριον δύναται, νομίζομεν, ἐν ὅψει τῆς νέας διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 20 § 1 τοῦ Κώδικος, νὰ ὑποχρεώσῃ τὸν Εἰσαγγελέα καὶ τὸ ποινικὸν δικαστήριον, ὅπως ἀποστείλουν εἰς αὐτὸ ἀντίγραφα ἐγγράφων τῆς ἐκκρεμούσης ποινικῆς δίκης. Μίαν τοιαύτην ἐξουσίαν δὲν εἶχε τὸ Ἐκλογοδικεῖον, δεδομένου ὅτι ὁ Ἐκλογικὸς Κώδιξ δὲν περιελάμβανε ἀνάλογον διάταξιν<sup>51</sup>.

49. Ἐν ὅψει τῆς ἰσχύος τοῦ συστήματος συζητήσεως τοὺς μάρτυρας ὀφείλουν νὰ προτείνουν οἱ διάδικοι, τὸν δὲ ἀριθμὸν τῶν ἐξεταστέων μαρτύρων καθορίζει ἐλευθέρως τὸ Α.Ε.Δ. μὴ ἐφαρμοζομένων ἐν προκειμένῳ ἀναλόγως τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 396 τοῦ Κ. Πολ. Δ. (Β α μ β ε τ σ ο υ, ὁρ. cit., Ν. Δικ. ΙΗ', σ. 482 ἐπ.).—Ἄλλως ἄρθρ. 123 § 2 ἀγγλικοῦ Ἐκλ. Κ. Βλ. καὶ A l t e r m a t t, ὁρ. cit., σ. 73 ἐπ.

50. Πρβλ. ἄρθρ. 11 § 2 Κ.Α.Ε.Δ.

51. Ἐν Γαλλίᾳ εἶναι ἀμφίβολον τὸ ζήτημα, ἂν τὸ C.C. δύναται νὰ λάβῃ γνῶσιν τῆς ποινικῆς δικογραφίας διαρκούσης τῆς διαδικασίας. Οἱ εἰσηγηταὶ καὶ ὁ Πρόεδρος αὐτοῦ ἐζήτησαν—συνηθέστερον μέσῳ τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης—πιστοποιητικὰ περὶ τῆς ἐνάρξεως ἢ περατώσεως ποινικῶν διώξεων καὶ γνωστοποίησιν τοῦ ἀποτελέσματος μιᾶς ἀνακρίσεως. Πάντως, γίνεται δεκτὸν ὅτι ὁ Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης δύναται νὰ παράσχωι εἰς τὸ C.C. πληροφορίας ἀφορώσας τὴν πρόδον μιᾶς ἀνακρίσεως ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κατηγορητηρίου καὶ τῆς σχετικῆς ἀπαλλακτικῆς ἢ παραπεμπτικῆς ἀποφάσεως τῆς ἀνακριτικῆς ἀρχῆς. Βλ. Σχετικῶς C h a r n a y, ὁρ. cit., σ. 142 ἐπ.—Οἱ ἰσχύοντες νόμοι τῆς Δ. Γερμανίας (βλ. π.χ. ἄρθρ. 5 § 4 ὁμοσπον. WPG, ἄρθρ. 5 § 3 WPG Κ. Σαξωνίας, ἄρθρ. 11 WPG Βορείου Ρηνανίας—Βεστροφίας, ἄρθρ. 5 § 4 Βάδης—Βυρττεμβέργης καὶ ἄρθρ. 12 WPG Ἑσσης) ὑποχρε-

Ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀποδείξεως ἐφαρμόζεται ἀναλόγως τὸ ἄρθρ. 335 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀντικείμενον ἀποδείξεως εἶναι «μόνον τὰ πραγματικὰ γεγονότα τὰ ἔχοντα οὐσιώδη ἐπιρροὴν εἰς τὴν ἔκβασιν τῆς δίκης» καὶ τὰ ὁποῖα ἀμφισβητοῦνται (ἄρθρ. 341 § 2 ἐδ. α' Κ. Πολ. Δ.)<sup>52</sup>. Ἐν προκειμένῳ ὅμως τὸ Δικαστήριον ὀφείλει νὰ διατάξῃ πάντοτε ἀπόδειξιν περὶ τῆς ἀληθείας οὐσιώδους τινὸς πραγματικοῦ ἰσχυρισμοῦ, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν οὗτος ἀμφισβητῆται ἢ ὄχι ὑπὸ τοῦ ἀντιδίκου τοῦ ἐπικαλουμένου αὐτόν. Μίαν τοιαύτην ὑποχρέωσιν ἔχουν καὶ τὰ πολιτικὰ δικαστήρια ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐνδιαφερούσας τὴν δημοσίαν τάξιν δίκας, προκύπτει δὲ αὕτη προκειμένου περὶ τῆς δίκης ἐνώπιον τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου ἐκ τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρ. 16 § 2 ἐδ. α' καὶ 18 τοῦ Κώδικος περὶ αὐτοῦ. Τὸ Ἐκλογόδικεϊον<sup>53</sup> ἐφήρμοσεν ἤδη σιωπηρῶς τὸ ἄρθρ. 247 τῆς παλαιᾶς Πολιτικῆς Δικονομίας καὶ μάλιστα ἔβη ἔτι περαιτέρω, λαβὼν ὑπ' ὄψιν καὶ πράγματα ὄντα

οὖν ρητῶς ὅλας τὰς διοικητικὰς ἀρχὰς καὶ ὅλα τὰ δικαστήρια, ὅπως παρέχουν εἰς τὸ ἐλέγχον τὸ κῦρος τῶν ἐκλογῶν ὄργανον οἰανδήποτε σχετικὴν ὑπηρεσιακὴν καὶ νομικὴν βοήθειαν.

52. Βλ. Μπέη, Πολιτικὴ Δικονομία, τ. 7, 1975, σ. 1383 ἐπ. Ράμου, Ἐπιτομὴ Ἀστικοῦ Δικονομικοῦ Δικαίου, σ. 93 ἐπ. Σινανιώτου, Μαθήματα Πολιτικῆς Δικονομίας, τ. Β', τευχ. Α', 1973, σ. 19 ἐπ. τοῦ αὐτοῦ, Ἑρμηνεῖα (κατ' ἄρθρον) Κώδικος Πολ. Δικονομίας, τ. Γ', 1974, σ. 335 ἐπ. Σταυροπούλου, Ἑρμηνεῖα τοῦ Κώδικος Πολ. Δικονομίας, τευχ. Β', 1968, σ. 519 ἐπ. τοῦ αὐτοῦ, Ἑρμηνεῖα τοῦ Κώδικος Πολ. Δικονομίας, Συμπλήρωμα καὶ προσαρμογή, 1972, σ. 184.

53. Ἀπόφ. 61/1958: «... ἐπὶ ποίων μὲν στοιχείων βασιζέται οὗτος τὸν... ἰσχυρισμὸν τοῦ ὅτι ἡ ΕΔΑ ἀποτελεῖ συνασπισμὸν κομμάτων καὶ δὴ τίνα τὰ ἀπαρτίζοντα αὐτὴν τοιαῦτα, οὐδαμῶς ἐκτίθῃσιν ἐν τῇ κρινομένῃ ἐνστάσει του· καθ' ἃ ὅμως ἐκ τῶν ὑπ' ὄψει τοῦ Δικαστηρίου τοῦτου κατὰ τὴν ἐνώπιόν του συζήτησιν ἐπὶ ὁμοίων καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λόγου στηριζομένων ἐνστάσεων καὶ δὴ ἐπὶ τῆς ἐφ' ἧς ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 13/1958 ἀπόφασίς του τεθέντων στοιχείων προκύπτει, ὅτι ὡς ἄνω βασικὸς ἰσχυρισμὸς στηρίζεται κυρίως ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι...».

γνωστά εἰς αὐτὸ ἐκ τῶν ἐγγράφων ὅχι «τῆς προκειμένης» ἀλλ' ἄλλης δίκης<sup>54</sup>.

Ἡ κατανομή τοῦ βάρους ἀποδείξεως — ὁ καθορισμὸς τοῦ διαδίκου (ὁ ὁποῖος θὰ προσαγάγῃ τὰ ἀποδεικτικά μέσα) (ἄρθρ. 20 § 1 Κ.Α.Ε.Δ.) — γίνεται συμφώνως πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 338 § 1 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας (ἄρθρ. 248 § 1 παλαιᾶς Πολ. Δικ.), κατὰ τὴν ὁποίαν «ἐκαστος διάδικος ὑποχρεοῦται νὰ ἀποδείξῃ τὰ πραγματικά γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦνται ἀναγκαιῶς πρὸς ὑποστήριξιν τῆς αὐτοτελοῦς ἀσκήσεως ἢ ἀνταιτήσεως αὐτοῦ». Μὲ ἄλλας λέξεις, ὁ ἐνδιαφερόμενος διὰ τὴν ἐφαρμογὴν μιᾶς διατάξεως, γενικῆς ἢ ἐξαιρετικῆς, διάδικος ὀφείλει νὰ ἐπικαλεσθῇ καὶ ἀποδείξῃ ὅλα τὰ πραγματικά γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν προϋπόθεσιν ἐφαρμογῆς τῆς διατάξεως. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀπόφασις 33/1953 τοῦ Ἐκλογοδικείου ἐδέχθη, πρὸ τοῦ ρητῶς καθιερώσαντος τὸ σύστημα συζητήσεως διὰ τὴν ἐκλογικὴν δίκην Ν. 3465, ὅτι «τὴν συνδρομὴν τῶν μὴ περιεχομένων ἐν τῷ διαληφθέντι πρωτοκόλλῳ ρηθέντων στοιχείων ἔδει νὰ ἐπικαλεσθῶσιν οἱ καθ' ὧν ἡ ἐνστάσις ἐκλεγέντες βουλευταί, ὡς θεμελιούσαν τὴν, ὡς ἐξετέθη, κατ' ἐξαιρέσειν τῆς ὡς ἄνω ἀρχῆς τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου γενομένην ἀναγνώρισιν ἐκλογικοῦ δικαιώματος εἰς τοὺς ἀνωτέρω ἐκλογεῖς, οὐχὶ δὲ οἱ διὰ τῆς ἐνστάσεώς των ἀμφισβητοῦντες τὸ κῆρος τῆς ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ ἐκλογέων ψηφίσεως, καθ' ὃ μὴ ἐγγεγραμμένων εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους καὶ παραρτήματα τῶν εἰρημένων δήμων καὶ κοινοτήτων».

Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 339 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας καθοριζομένων ἀποδεικτικῶν μέσων δὲν ἐφαρμόζονται ἐν προκειμένῳ ὁ ὅρκος, ἡ ὁμολογία καὶ ἡ ἔνορκος ἐξέτασις τῶν διαδίκων. Τὰ ἐν λόγῳ ἀποδεικτικά μέσα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνε-

54. Βλ. καὶ Βαμβέτσου, *op. cit.*, Ν. Δίκ. ΙΕ', σ. 15, ἀριθ. 32.— Ὑπὸ τὴν ἐννοιαν αὐτὴν ρυθμίζει ἤδη τὸ θέμα τὸ ἄρθρ. 336 § 2 τοῦ Κ. Πολ. Δ., κατὰ τὸ ὁποῖον «πραγματικά γεγονότα γνωστά τῷ δικαστηρίῳ ἐξ ἄλλης δικαστικῆς ἐνεργείας αὐτεῷ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν αὐτεπαγγέλτως καὶ ἀνεῦ ἀποδείξεως, ἐφ' ὅσον ἡ ἀλήθεια αὐτῶν ἰσχύει ἐναντι πάντων».



πίτρεπτα καὶ προκειμένου περὶ τῶν ἐνδιαφερουσῶν τὴν δημοσίαν τάξιν πολιτικῶν δικῶν (ἄρθρ. 600<sup>55</sup>, 601 ἀριθ. 1 καὶ 614 Κ. Πολ. Δ.), εἶναι ὅλως ἀσυμβίβαστα πρὸς τὸν προεχόντως ἀντικειμενικὸν χαρακτῆρα τῆς ἐκλογικῆς δίκης καὶ τῆς δίκης ἐνώπιον τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου ἐν γένει, τὸ ἀντικείμενον τῆς ὀπίας ρητῶς ἐξαιρεῖται τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας (ἄρθρ. 16 § 2 ἐδ. α' καὶ 18 Κ.Α.Ε.Δ.).— Γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἂν ἐν ὧσιν τῆς συνταγματικῆς ἀρχῆς τῆς μυστικότητος τῆς ψηφοφορίας (ἄρθρ. 51 § 3 Συντ.) εἶναι ἐπιτρεπτὴ ἡ ἐξέτασις μάρτυρός τινος ἐν σχέσει πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς παρ' αὐτοῦ δοθείσης ψήφου. Τὸ ζήτημα αὐτό, τὸ ὁποῖον τίθεται ἐν πάσῃ δίκῃ — ἐκλογικῇ, ποινικῇ, διοικητικῇ ἢ πειθαρχικῇ — συνεζητήθη ζωηρῶς

55. Κατὰ τὴν διάταξιν τῆς § 1 αὐτοῦ ἡ ὁμολογία λαμβάνεται ὑπ' ὧσιν εἰς τὰς ἐν λόγῳ δίκας (διαζυγίου, ἀκυρώσεως γάμου κλπ.) ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς λοιπὰς ἀποδείξεις καὶ ἐκτιμᾶται ἐλευθέρως. Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν αὐτὴν ἡ ὁμολογία δύναται νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὧσιν καὶ εἰς τὴν δίκην ἐνώπιον τοῦ Α. Ε.Δ.—Ἐκ τῆς ὁμολογίας ἡ νομολογία συνήγαγεν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς παλαιᾶς Πολ. Δικ. ἐν προκειμένῳ δικαστικὰ τεκμήρια. Οὕτως ἡ Α.Π. 483/1959 (ΝοΒ 8, σ. 189 ἐπ.): «... ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν διατάξεων τῶν ἀρθρ. 252 § 2, 265, 272, 276 Πολ. Δικ. σαφῶς συνάγεται ὅτι δικαστικὰ τεκμήρια εἶναι παραδεκτὰ γενικῶς καὶ ὅπου συγχωρεῖται καὶ ἡ διὰ μαρτύρων ἀπόδειξις, δύναται δὲ ὁ δικαστὴς νὰ συναγάγῃ τοιαῦτα καὶ ἐξ ἐγγράφων, καὶ ἂν περιέχωσι ταῦτα ὁμολογίαν, ἥτις δὲν δύναται ὡς τοιαύτη νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀποδεικτικὸν μέσον ἐν συγκεκριμένῃ δίκῃ, ἀποκλειομένης μόνον τῆς χρησιμοποίησεως αὐτῶν ὡς ὁμολογίας».

56. Τὸ ἀρθρ. 13 § 2 WPO τῆς Ἑσσης ἐπιτρέπει εἰς τὸ Ἑκλογ. ν' ἀποκλίνῃ ἐκ τῶν γενικῶν διαδικαστικῶν κανόνων, «ἐφ' ὅσον τὸ ἀπαιτεῖ ἡ ἰδιορρυθμία τῆς δίκης», «ἰδίᾳ δύναται εἰς διάδικος νὰ ἐξετασθῇ ὡς μάρτυς». Οὕτω καὶ ἀρθρ. 5 § 5 WPG Κ. Σαξωνίας τῆς 6-3-1955.

57. Περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀναλόγου ἐφαρμογῆς τῶν περὶ ὁμολογίας καὶ ὅρκου διατάξεων τῆς Πολ. Δικ. ἐν τῇ διοικητικῇ δίκῃ καὶ ἰδίᾳ τῇ δίκῃ ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε. βλ. Ἡ λ. Κ α μ π ί τ σ η, Κανόνες τῆς Διοικητικῆς Δικονομίας λαμβανόμενοι ἐκ τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας καὶ ἄλλων δικονομικῶν νόμων, 1957, σ. 39. ἐπ. Θ. Τ σ ά τ σ ο υ, Τὸ ἐνδίκον μέσον τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε., σ. 249 ἐπ.—Πορίσματα Νοολογίας τοῦ Σ.τ.Ε., 1962, σ. 214 ἐπ., 217.

ἐν Γερμανίᾳ ὑποστηριχθεῖσων τριῶν γνώμων. Κατὰ τινὰ γνώμην, ὑποστηριχθεῖσαν ὑπὸ παλαιότερων συγγραφέων<sup>58</sup> καὶ υἱοθετηθεῖσαν ὑπὸ τῆς νομολογίας τοῦ Ἀκυρωτικοῦ<sup>59</sup>, τὸ ζήτημα πρέπει νὰ λυθῇ καταφατικῶς, καθ' ὅσον τὸ Σύνταγμα προστατεύει τὴν μυστικότητα τῆς ψήφου μόνον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς διεξαγωγῆς τῆς ψηφοφορίας, μὴ ἀπαγορεῦον τὴν ὑπὸ τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν ἐξέτασιν τοῦ ἐκλογέως περὶ τοῦ περιεχομένου τῆς ψήφου του οὔτε καὶ παρέχον εἰς αὐτὸν δικαίωμα ἀρνησιμαρτυρίας (Zeugnisverweigerungsrecht, Aussageverweigerungsrecht). Κατ' ἄλλην ἀποψιν, τὴν ὁποίαν τελικῶς ἠκολούθησε τὸ Reichstag, ἐπιτρέπεται ἡ ἐξέτασις τοῦ ἐκλογέως, ὁ ὁποῖος ὅμως ἔχει τὸ δικαίωμα ἀρνήσεως τῆς μαρτυρίας, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ γνωστοποιῇται εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐξετάσεως τοῦ<sup>60</sup>. Κατὰ τρίτην, τέλος, γνώμην<sup>61</sup>, ἡ ὁποία ἐκράτησεν

58. Galli, Wahlgeheimnis und Zeugnispflicht, ἐν «Deutsche Juristenzeitung», τ. 15, σ. 1226· Hatschek, Deut. und Preuss. Staatsrecht, τ. I, σ. 406· Rechel, Wahlgeheimnis und Zeugniszwang, αὐτόθι, σ. 985 ἐπ. J. Rosenthal, Ueber den reichsrechtlichen Schutz des Wahlgeheimnisses, Diss. München, 1918, σ. 24 ἐπ.· Werner, Verletzung des Wahlgeheimnisses, ἐν «Recht», τ. 17, σ. 398 ἐπ.

59. Βλ. σχετικὴν νομολογίαν ἐν Rosenthal, op. cit., σ. 25 ἐπ.· H. Seifert, Das Wahlgeheimnis, 1934, σ. 48 ἐπ.

60. Βλ. σχετικῶς Rosenthal, op. cit., σ. 10.

61. G. Kaisenberg, Die Wahl zum Reichstag, ἐκδ. 4η (1930), σ. 20· Karger, Besteht ein Zeugniszwang für die Reichstagswähler über ihre Stimmabgabe im Strafprozess? ἐν «Recht», τ. 17, 517 ἐπ.· Maunz-Dürig-Herzog, op. cit., ὑπ' ἀριθρ. 38, σ. 45 (ἐπ. «Schon die blosse Möglichkeit einer Durchbrechung dieses Geheimnisses wäre verfassungswidrig, ebenso der blosse Verdacht, den Inhalt der Stimmabgabe zu erforschen»· Seifert, Das Wahlgeheimnis. σ. 53 ἐπ.— Τὴν ἀποψιν αὐτὴν ἐδέχθη καὶ ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογ. τοῦ WRV (βλ. Seifert, Das Wahlgeheimnis, σ. 53 ἐπ.), δέχεται δὲ ἡ νομολογία καὶ ὑπὸ τὸν G.G. Οὕτως ἡ ἀποφ. τοῦ Oberverwaltungsgericht τοῦ Münster τῆς 17-12-1958 (ἐν Kottenberg-Steffens, Rechtsprechung zum Kommunalen Verfassungsrecht des Landes Nordrhein—Westfalen, 1956-1963, τ. III, KWG § 38, σ. 11): «... Denn es ist eine anerkannte Regel

ἤδη ἀπὸ μακροῦ χρόνου, ἀπαγορεύεται ἀπολύτως ἡ καθ' οἶον-  
 δήποτε τρόπον καὶ χρόνον (πρό, κατὰ ἢ μετὰ τὴν ψηφοφορίαν)  
 παραβιάσις τῆς μυστικότητος τῆς ψήφου καί, συνεπῶς, οὐδεὶς  
 ἐκλογεὺς ἐπιτρέπεται νὰ ἐξετασθῇ ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς  
 παρ' αὐτοῦ ἢ ἄλλου ἐκλογέως δοθείσης ψήφου. Ὁρθοτέραν θεωροῦ-  
 μεν τὴν τελευταίαν αὐτὴν γνώμην, τὴν ὁποίαν ὑποστήριξαν παρ'  
 ἡμῖν καὶ οἱ Ἀλ. Βαμβέτσος<sup>62</sup> καὶ Ἀριστ. Μάνεσης<sup>63 64</sup>, καὶ  
 ἡ ὁποία καθιεροῦται ρητῶς ὑπὸ τοῦ ἰσχύοντος ἀγγλικοῦ δικαίου<sup>65</sup>.

des Wahlprüfungsrechts, dass kein Wähler gefragt werden darf, wie er  
 abgestimmt hat. Nicht nur die Wähler und Wahlbehörden, auch die Wahl-  
 prüfungsgerichte müssen das Wahlgeheimnis achten».— Μίαν παρά-  
 δοξον ἔποψιν ὑπεστήριξεν ὁ D r a t h (op. cit., σ. 75 ἐπ.), κατὰ τὸν ὅποιον  
 τὸ ἄρθρ. 125 WRV δὲν καταχύρωνεν ἀπολύτως τὴν μυστικότητα τῆς ψήφου,  
 ἀλλ' ἐπέτρεπε τὴν ὑπὸ τοῦ Ἐκλογ. ἐξετάσιν τοῦ ἐκλογέως ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι  
 οὐδεὶς, πλὴν τοῦ δικαστηρίου, θὰ ἐλάμβανε γνῶσιν τῆς ματυρίας του. Δὲν βλέ-  
 πομεν ποῖον σκοπὸν θὰ ἐξυπηρέτει ἡ λήψις μιᾶς καταθέσεως, ἂν τὸ περι-  
 χόμενον αὐτῆς δὲν ἐπετρεπότο νὰ γνωστοποιηθῇ εἰς τοὺς λοιποὺς παράγοντας  
 τῆς δίκης καὶ νὰ περιληφθῇ εἰς τὴν ἐκδοθησομένην ἀπόφασιν, καὶ πῶς θὰ συ-  
 νεβιβάζετο μία τοιαύτη ρύθμισις πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς δημοσιότητος τῶν συ-  
 νεδριάσεων καὶ τῆς εἰδικῆς αἰτιολογίας τῶν ἀποφάσεων τῶν δικαστηρίων.—  
 Ὁ A n s c h ü t z (op. cit., σ. 579) ἐφαίνετο δεχόμενος τὸ συνταγματικῶς  
 ἐπιτρεπτὸν τῆς ἐκ οὐ σί ας ἐξετάσεως τοῦ ἐκλογέως. Οὕτως ὑπὸ τὸ ἰσχὺον  
 Σύντ. τῆς Αὐστρίας ὁ F. E r m a c o r a, Handbuch der Grundfreiheiten  
 und der Menschenrechte, Ein Kommentar zu den österreichischen Grund-  
 rechtsbestimmungen, 1963, σ. 572 ἐπ.

62. Op. cit., Θ. ΞΔ', σ. 421, ἀριθ. 12.

63. Ἡ μυστικὴ ψήφος κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ τὴν ἐκλογικὴν νομοθε-  
 σίαν, ἐν ΝοΒ 11, σ. 1111.

64. Ἀνεπίτρεπτος εἶναι καὶ οἰαδήποτε ἄλλη σχετικὴ ἐνέργεια τῶν ἀρ-  
 χῶν (ἀστυνομίας, εἰσαγγελίας), π.χ. ἡ κατάσχεσις τῆς κάλπης πρὸς τὸν σκο-  
 πὸν τῆς ἐξακριβώσεως τοῦ ὀνόματος τῶν ἐκλογέων, ὅταν ψηφοδέλτια περιέ-  
 χουν ἐξυβρίσεις ἢ ἄλλας ἀξιοποίνους πράξεις (M a u n z - D ü r i g - H e r -  
 z o g, op. cit., ὑπ' ἄρθρ. 38, σ. 45, σημ. 9).

65. Ἀρθρ. 21 τῶν Parliamentary Elections Rules προκειμένου περὶ  
 τῆς ἐξελέξεως τῶν ἐκλογῶν τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων καὶ ἄρθρ. 17 ἐν  
 σχέσει πρὸς τὸν ἑλεγχον τῶν ἐκλογῶν τῶν ὀργάνων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοική-  
 σεως (Second Schedule to the Representation of the People Act, 1949),  
 ἐπαναλαμβάνοντα τὸ ἄρθρ. 12 τῆς Ballot Act τῆς 18-7-1872: «No person

Κατ' ἀκολουθίαν δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ θέμα ἀποδείξεως ἐν τῇ ἐκλογικῇ δίκῃ τὸ περιεχόμενον τῆς ὑπὸ τινος ἐκλογέως δοθείσης ψήφου.— Τὰ ἐν τῇ ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου δίκῃ ἐπιτρεπόμενα ἀποδεικτικά μέσα δύναται κατ' ἀρχὴν νὰ χρησιμοποιῶνται πρὸς ἀπόδειξιν παντὸς πραγματικοῦ ἰσχυρισμοῦ ἀνευ οἰουδήποτε περιορισμοῦ, ὡς π.χ. τοῦ διὰ τοῦ ἄρθρ. 393 § 1 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας καθιερουμένου περιορισμοῦ τῆς ἐμμартύρου ἀποδείξεως. Τὸ ἄρθρ. 29 § 2 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος καθιεροῖ ἐν προκειμένῳ μίαν ἐξαίρεσιν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἡλικίαν τοῦ ἐκλογίμου (τὴν συμπλήρῳσιν τοῦ 25ου ἔτους), ἡ ὁποία «ἀποδεικνύεται διὰ τῆς ἐγγραφῆς εἰς τὸ μητρώον ἀρρένων ἢ τὸ δημοτολόγιον δήμου τινὸς ἢ κοινότητος, ἐὰν δὲ διὰ τὴν συμπλήρῳσιν αὐτῆς δεόν νὰ βεβαιωθῇ πλήν τοῦ ἔτους καὶ ἡ ἡμερομηνία γεννήσεως, αὕτη ἀποδεικνύεται μόνον διὰ ληξιαρχικῆς πράξεως γεννήσεως».— Ὑπὸ τὸ προϊσχύσαν δίκαιον, τὸ ὁποῖον προέβλεπε τὴν κατὰ τὴν προδικασίαν ἐξέτασιν μαρτύρων, ἐγεννήθη τὸ ζήτημα, ἂν ἡ τοιαύτη ἐξέτασις τῶν μαρτύρων ἦτο ἀποκλειστική. Ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου<sup>66</sup> ἔλυσε τὸ ζήτημα ὀρθῶς καταφατικῶς, θεωρήσασα ἀπαραδέκτους τὰς ἐκθέσεις ἐνόρκων βεβαιώσεων μαρτύρων ἐνώπιον συμβολαιογράφου, αἱ ὁποῖαι «δὲν δύναται νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν οὔτε πρὸς ἔμμεσον ἀπόδειξιν, διότι τὸ ν.δ. 2202/1952, ὡς ἐτροποποιήθη καὶ συνεπληρώθη διὰ τοῦ ν. 3465/1955, καθιεροῖ (ἄρθρ. 7 ἐδ. 1, ἄρθρ. 9) πλήρες σύστημα ἐξετάσεως τῶν μαρτύρων κατὰ τὴν προδικασίαν ἐνώπιον τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς ὑποθέσεως καὶ παρουσίᾳ τῶν διαδίκων, ὥστε αἱ ἐνόρκοι βεβαιώσεις ἐνώπιον συμβολαιογράφου, ὡς μὴ ἀποτελοῦσαι νόμιμον ἀποδει-

who has voted at the election shall, in any legal proceeding to question the election or return, be required to state for whom he voted».— Τὴν διάταξιν αὐτὴν, ἡ ἀνάλογος ἐφαρμογὴ τῆς ὁποίας καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δικῶν εἶναι ἀμφίβολος (βλ. Seifert, Das Wahlgeheimnis, σ. 55 ἐπ.), ἐπαναλαμβάνει αὐτολεξεῖ τὸ ἄρθρ. 355 τῆς Election Act τῆς καναδικῆς Ἐπαρχίας τοῦ Κεμπέκ τῆς 1-6-1945.

66. Ἀποφ. 14, 24/1956, 39/1958.

κτικὸν μέσον, νὰ μὴ παρέχωσιν ἀπόδειξιν»<sup>67</sup>. Ὑπὸ τὸν ἰσχύοντα Κώδικα, ὁ ὁποῖος δὲν θεσπίζει τὸ προαποδεικτικὸν σύστημα ἐξέτασεως τῶν μαρτύρων, πρέπει μᾶλλον νὰ γίνῃ δεκτόν, ὅτι δύνανται νὰ προσάγονται ὑπὸ τῶν διαδίκων ἐντὸς τῆς προθεσμίας προσαγωγῆς τῶν ἀποδεικτικῶν στοιχείων (ἄρθρον 30 § 1 Κ.Α.Ε.Δ.) ἔνορκοι βεβαιώσεις μαρτύρων ἐνώπιον συμβολαιογράφου, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν πρὸς ἔμμεσον ἀπόδειξιν (ἄρθρ. 336 § 3 καὶ 339 Κ. Πολ. Δ.). Ἐπίσης δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν πρὸς ἔμμεσον ἀπόδειξιν ἔνορκοι καταθέσεις μαρτύρων ἐνώπιον τοῦ προανακριτικοῦ ὑπαλλήλου ἢ τοῦ ἀνακριτοῦ (ἄρθρ. 112 Ἐκλ. Κ.)<sup>68</sup>, καθὼς καὶ ἔνορκοι καταθέσεις μαρτύρων, αἱ ὁποῖαι περιλήφθησαν εἰς τὰ πρακτικὰ ποινικῆς τινος δίκης, ἐφ' ὅσον βεβαίως μετέσχον τῆς ἐν λόγῳ δίκης ὡς διάδικοι οἱ ἐνώπιον τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου διάδικοι. Δικαστικὰ τεκμήρια δύνανται ἀναμφιβόλως νὰ συνάγωνται καὶ ἐκ τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου, ἐκ τῆς ὁποίας δὲν δημιουργεῖται δεδικασμένον διὰ τὸ Δικαστήριον κατὰ τὰ ἀλλαχοῦ ἐκτεθέντα<sup>69</sup>.

Ὡς πρὸς τὴν ἀποδεικτικὴν δύναμιν τῶν ἀποδεικτικῶν μέσων ἐφαρμόζεται κατ' ἀρχὴν τὸ ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 340 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας<sup>70</sup> καθιερούμενον σύστημα τῆς ἐλευθέρας ἐκτιμήσεως τῶν ἀποδείξεων. Τὸ ἀντίθετον σύστημα τῆς θεωρίας ἢ τῶν νομίμων ἀποδείξεων ἰσχύει προκειμένου περὶ

67. Βλ. σχετικῶς καὶ Β α μ β έ τ σ ο υ, op. cit., Ν. Δίκαιον ΙΕ', σ. 10, σημ. 29.

68. Οὕτως ὑπὸ τὸ προϊσχύσαν δίκαιον ἢ Ἐκλογ. 44/1962 (σκέψις 13η), ἢ ὁποία ἐπικαλεῖται καὶ μίαν ἔνορκον κατάθεσιν ἐνώπιον τοῦ Πταισματοδικείου, ληφθεῖσαν συνεπεῖα μηνύσεως τοῦ ἐνισταμένου.

69. Βλ. ἀνωτ., σ. 138, σημ. 122.

70. α' Ἐξαιρουμένων τῶν ἐν τῷ νόμῳ ρητῶς ὀριζομένων περιπτώσεων, τὸ δικαστήριον κρίνει ἐλευθέρως τὰ ἀποδεικτικὰ μέσα καὶ ἀποφαίνεται κατὰ συνείδησιν περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ἰσχυρισμῶν. Ἐν τῇ ἀποφάσει πρέπει νὰ ἀναφέρονται οἱ λόγοι, οἱ ὁποῖοι ὠδήγησαν τὸν δικαστὴν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς πεποιθήσεως αὐτοῦ.

τῶν εἰς τὴν δίκην ἐνώπιον τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου ἐφαρμοζομένων ἀποδεικτικῶν μέσων μόνον ὡς πρὸς τὰ δημόσια ἔγγραφα (ἄρθρ. 438-439 Κ. Πολ. Δ.). Ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου ἐδέχθη, ὅτι τὰ δημόσια ἔγγραφα ἀποτελοῦν πλήρη μὲν ἀπόδειξιν ὡς πρὸς τὰ γεγονότα, τὰ ἀναφερόμενα ὡς ὑποπεσόντα εἰς τὴν ἄμεσον ἀντίληψιν τοῦ συντάξαντος αὐτὰ ὑπαλλήλου<sup>71</sup>, ἔμμεσον δὲ διὰ ὅλα τὰ λοιπὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα δὲν ὑπέπεσαν εἰς τὴν ἄμεσον ἀντίληψιν τοῦ συντάξαντος αὐτὰ ὑπαλλήλου<sup>72</sup>.

Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 128 § 5 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος ὠριζε τὰ ἀκόλουθα: «Μετὰ τὴν συνεπείᾳ προδικαστικῆς ἀποφάσεως ἀποδεικτικὴν διαδικασίαν δὲν γίνεται νέα συζήτησις ἐπ' ἀκροατηρίῳ, ἀλλὰ τὸ Ἐκλογοδικεῖον ἀποφαινεται ἀπ' εὐθείας, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συνόλου τῶν ἀποδεικτικῶν στοιχείων. Ἐπιτρέπεται ἡ ὑποβολὴ ὑπομνημάτων». Ἡ διάταξις αὕτῃ περιελή-

71. Βλ. τὰς ἀποφ. 4/1932 (πρακτικὰ τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς), 35/1950 (ληξιαρχικὴ πρᾶξις), 15/1953 (βεβαιώσεις μουφ-τῆδων ἀποτελοῦσαι δημόσια ἔγγραφα) καὶ 35/1953 (πράξεις Ἐφορ. Ἐπιτροπῆς).

72. Ἀπόφ. 80/1958: Ἐκ τῶν προσαγομένων ἐν ἀντιγράφῳ ἐγγράφων τοῦ Νομάρχου (μὴ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν διὰ τοῦ ἐγγράφου τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν παρεχομένων πληροφοριῶν), διὰ τῶν ὁποίων βεβαιοῦται ὅτι μετὰ τὴν κατὰ τὴν προτεραίαν τῆς ἡμέρας τῆς ἐκλογῆς λῆψιν τῶν τηλεγραφημάτων τῶν δικαστικῶν ἀντιπροσώπων περὶ ἐλλείψεως ψηφοδελτίων τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ ἐνισταμένου, ὁ Εἰσηγητὴς τῆς Νομαρχίας ἐπεκoinώνησε τηλεφωνικῶς ἐντὸς τοῦ Σαββάτου καὶ παρουσίᾳ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Νομαρχίας μὲ τὸ ἐκλογικὸν κέντρον τοῦ ἐνισταμένου καὶ ἐζήτησε πληροφορίας διὰ τὴν ἐλλειψὶν ψηφοδελτίων, ἡ δὲ ἀπάντησις τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἐνισταμένου ἦτο «σὰς εἶπαμε, ἔχομε κανονίσει μόνοι μας τὰ ψηφοδέλτια μας σὲ ὅλα τὰ τμήματα», «δὲν παρέχεται ἄμεσος περὶ τῶν ἐν αὐταῖς ἐκτιθεμένων, ὡς μὴ λαβόντων χώραν ἐνώπιον τοῦ συντάξαντος αὐτὰ δημοσίου ὑπαλλήλου-Νομάρχου, ἀπόδειξις, ἀλλὰ δικαστικὸν μόνον προκύπτει τεκμήριον, ὅπερ καθ' ἑαυτό, ὡς μὴ ἄλλοθεν ἐνισχυόμενον, κρίνεται ἀπρόσφορον πρὸς ἀπόδειξιν, ἐφ' ὅσον μάλιστα ἀμφισβητεῖται ἡ μὴ ἐκ τῶν ἐγγράφων τούτων οὐδ' ἄλλοθεν προκύπτουσα ιδιότης τῶν πρὸς οὓς ἐπεκoinώνησεν ὁ ὑπάλληλος τῆς Νομαρχίας ἀναφερομένων εἰς τὰ ἔγγραφα ταῦτα προσώπων, ὡς ἀντιπροσώπων τοῦ συνδυασμοῦ τῆς...».

φθῃ μὲν εἰς τὸ Σχέδιον τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς (ἄρθρ. 32 § 7) καὶ τὸ Σχέδιόν μας (ἄρθρ. 31 § 5), ὅχι ὁμῶς καὶ εἰς τὸν Κώδικα περὶ τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου. Κατ' ἀκολουθίαν, μετὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν διὰ τῆς προδικαστικῆς ἀποφάσεως διαταχθεισῶν περαιτέρω ἀποδείξεων καὶ ἰδίως μετὰ τὴν ἐξέτασιν μαρτύρων πρέπει νὰ γίνεταί νέα συζήτησις τῆς ὑποθέσεως ἐπ' ἀκροατηρίου κατὰ τὰ ἐν τῇ πολιτικῇ δίκῃ κρατοῦντα (ἄρθρ. 23 Κ.Α. Ε.Δ.). Πρὸς τοῦτο ὁ Πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου ὀρίζει, κατ' ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 10 §§ 1-2 τοῦ Κώδικος, διὰ πράξεώς του δικάσιμον, ἀντίγραφον δὲ τῆς πράξεως αὐτῆς ἐπιδίδεται ἐπιμελείᾳ τῆς Γραμματείας τοῦ Δικαστηρίου εἴκοσιν ἡμέρας πρὸ τῆς δικασίμου εἰς ὅλους τοὺς διαδίκους.

#### § 10.— Η ΠΕΡΑΤΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΚΗΣ

1.—Ἐκ τοῦ ἀντικειμενικοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐκλογικῆς δίκης καὶ τῶν ρητῶν διατάξεων τῶν ἄρθρ. 16 § 3 ἐδ. α' καὶ 1 τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, αἱ ὁποῖαι ἐπιτάσσουσιν τὴν ἐκδίκασιν τῆς αἰτήσεως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς παραιτήσεως τοῦ αἰτοῦντος καὶ τῆς ἀπουσίας τῶν διαδίκων, συνάγεται σαφῶς ἡ γενικὴ ἀρχή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐν λόγῳ δίκη συνεχίζεται καὶ παρὰ τὴν ἀντίθετον θέλησιν τῶν διαδίκων, καταργουμένη, μόνον διὰ τῆς ἐκδόσεως ὀριστικῆς ἀποφάσεως τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου. Μὲ ἄλλας λέξεις, τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐκλογικῆς δίκης εἶναι ἐξηρημένον τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας καί, ὥς ἐκ τούτου, οἱ διάδικοι δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ καταργήσουν αὐτὴν καθ' οἷονδῆποτε τρόπον. Συμβαίνει καὶ ἐν προκειμένῳ ὅ,τι καὶ ἐν τῇ ποινικῇ δίκῃ, ἡ ὁποία ἀρχίζει διὰ τῆς ὑποβολῆς μηνύσεως περὶ τελέσεως ἀξιοποίνου τινὸς πράξεως διωκομένης ἐξ ἐπαγγέλματος. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ἐκλογικὴ δίκη δὲν δύναται νὰ καταργηθῇ οὔτε διὰ τῆς σιωπηρᾶς ἢ ρητῆς πα-

ραιοτήσεως από τῆς αἰτήσεως (ἄρθρ. 18 Κ.Α.Ε.Δ.)<sup>1 2 3</sup>, οὐτε, διὰ

1. Ἡ γενικὴ αὐτὴ διάταξις ἐπανελάβεν ἀμετάβλητον τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 120 § 5 τοῦ Ἑκλ. Κ. Ἡ διάταξις ἐθεσπίσθη τὸ πρῶτον διὰ τοῦ Ν. Γ'λ ΝΕ' (ἄρθρ. 7 § 4), παραληφθεῖσα ἀπὸ τὸ ἄρθρ. 83 τοῦ Ἑκλ. Κ τῆς Κρήτης. Κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ Ν. Γ'λ ΝΕ' αἰτιολογικὴν ἐκθεσιν, ἡ διάταξις δικαιολογεῖται «ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἀμφισβητήσεως, οὔσης ἀμφισβητήσεως δημοσίου δικαίου». Τὸ Ἑκλογ. πολλάκις, κατ' ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως, ἐξεδίκασεν ἐνστάσεις, ἀπὸ τῶν ὁποίων εἶχον παραιτηθῇ οἱ ἐνιστάμενοι (15/1924, 20/1927, 2/1929).— Τὸ ἀνεπίτρεπτον τῆς παραιτήσεως ἐδέχτο ἤδη πρὸ τοῦ Ν. Γ'λ ΝΕ' ἄνευ ρητῆς διατάξεως ἡ νομολογία τῶν κοινῶν δικαστηρίων προκειμένου περὶ τῆς ἐνστάσεως κατὰ τοῦ κύρους τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν. Οὕτως, ἡ ἀποφ. 1705/1895 τοῦ Ἐφετείου Ἀθηνῶν (Θέμις Ζ', σ. 118 ἐπ.) ἐθεώρησεν ἀνεπίτρεπτον τὴν παραίτησιν ἀπὸ τῆς ἐνστάσεως, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι «τὸ δικαίωμα τῆς ὑποβολῆς ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς δι' οἰονδήποτε λόγον δὲν ἀσκοῦσιν οἱ ἐκλογεῖς ὡς ἴδιον προσωπικὸν δικαίωμα, οὐ νὰ δύνανται ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ ἀφίστανται, ἀλλ' εἶναι δικαίωμα εἰς τὴν ὁλομέλειαν τῶν ἐκλογέων ἀνήκον, ἐξ οὗ τεκμαίρεται ὅτι μετὰ τὴν ἐνάσκησιν αὐτοῦ ὑπὸ τινος, πάντες ἀποκτῶσι δικαίωμα, ὥστε νὰ ὑφίσταται τὸ καταγγεληθὲν πλημμελὲς τῆς ἐκλογῆς κατὰ τρόπον ἐπισήμως δεδηλωμένον, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ ματαιώσῃ αὐτὸ ὁ σχὼν τὴν πρωτοβουλίαν νὰ προβάλῃ τοῦτο, ἀφιστάμενος κατὰ τὴν τελευταίαν ὥραν, καθ' ἣν πλέον ἐλλείπει ὁ χρόνος πρὸς ἐνάσκησιν τοῦ αὐτοῦ δικαιώματος ὑπὸ ἐτέρου ἐκλογέως, ἐρειδομένου ἐπὶ τῶν αὐτῶν γεγονότων».

2. Τοῦναντίον, ἡ ἀκυρωτικὴ δίκη ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε. καταργεῖται διὰ τῆς παραιτήσεως τοῦ προσφεύγοντος. Βλ. Δένδια, *op. cit.*, τ. III, σ. 311 ἐπ.· Καμπίτση, *Κανόνες τῆς Διοικητικῆς Δικονομίας*, σ. 52 ἐπ.· Κυριακοπούλου, *Ἑλλην. Δίκ. τ. III*, σ. 119 ἐπ.· Θ. Τσάτσου, τὸ ἐνδίκον μέσον τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως τ. III, σ. 237 ἐπ.— «Πορίσματα Νομολογίας τοῦ Σ.τ.Ε.», 1962, σ. 275.— Τοῦτο ὀρίζει ἤδη ρητῶς τὸ ἄρθρ. 30 τοῦ Ν.Δ. 170/1973.

3. Ὁ Ἑκλ. Κ. τῆς Ἀγγλίας (ἄρθρ. 127-132) δὲν ἐπιτρέπει τὴν παραίτησιν ἀπὸ τῆς ἐνστάσεως (withdrawal of petition) ἄνευ ἀδείας τοῦ Ἑκλογ. ἢ τοῦ High Court παρεχομένης κατόπιν εἰδικῆς αἰτήσεως τοῦ ἐνισταμένου ὑπὸ ὥρισμένης αὐστηρᾶς διατυπώσεις, διὰ τῶν ὁποίων σκοπεῖται ἡ ἀποτροπὴ τῶν παραιτήσεων κατόπιν ἀθεμίτων συμφωνιῶν καὶ ἰδίως ἡ καταπολέμησις τοῦ λεγομένου «manufacturing a case», δηλαδὴ τῆς ὑποβολῆς ὅλως ἀβασίμων ἐνστάσεων ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως οἱ ἐνιστάμενοι ἐκβιάσουν τοὺς καθ' ὧν αὐταὶ βουλευτὰς καὶ οὕτω ἐπιτύχουν τὴν ἐπὶ παροχῇ ἀνταλλάγματος παραίτησιν ἀπὸ τῶν ἐνστάσεων, προβλέπει δὲ ποινὰς κατὰ τῶν παρὰ τῶν τῶν προκει-



τὴν ταυτότητα τοῦ λόγου, διὰ συμβιβασμοῦ καὶ ἀποδοχῆς τῆς αἰτήσεως ὑπὸ τοῦ καθ' οὗ αὕτη βουλευτοῦ, διὰ τῶν ὁποίων καταργεῖται, κατὰ τὰ ἄρθρα 293 καὶ 298 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας, ἡ πολιτικὴ δίκη.

2.— Γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἂν ὁ θάνατος ἐνὸς ἢ ὅλων τῶν διαδίκων ἀσκήσῃ οἰανδήποτε ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἐκλογικῆς δίκης καὶ δὴ ἂν ἐπιφέρῃ κατάργησιν ἢ βιαίαν διακοπὴν αὐτῆς. Τὸ ζήτημα τίθεται προδήλως μόνον ἐν περιπτώσει θανάτου τινὸς τῶν κυρίων διαδίκων (αἰτοῦντος καὶ καθ' οὗ ἡ αἴτησις βουλευτοῦ),

μένων διατάξεων καὶ τὴν συνέχισιν τῆς δίκης ὑπὸ ἄλλου ἐκλογέως. Πρὸ τῆς λυρηγῆσεως τῆς ἀδείας πρέπει νὰ προσαχθοῦν ἔνορκοι βεβαιώσεις ὅλων τῶν διδίκων, τῶν νομικῶν τῶν συμβούλων καὶ τῶν κατὰ τὴν ἐκλογὴν ἀντιπροσώπων τῶν ὑποψηφίων, εἰς τὰς ὁποίας νὰ βεβαιοῦνται ὅτι ἡ παραίτησις δὲν ὀφείλεται εἰς οἰανδήποτε συμφωνίαν· αἱ ἔνορκοι βεβαιώσεις τοῦ αἰτοῦντος καὶ τοῦ νομικοῦ τοῦ συμβούλου πρέπει νὰ δηλοῦν τοὺς λόγους τῆς παραιτήσεως. Ἡ αἴτησις δὲν δύναται νὰ ὑποβληθῇ πρὶν ἢ γνωστοποιηθῇ ἡ πρόθεσις παραιτήσεως εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν, κατὰ τῆς ἐκλογῆς τῆς ὁποίας στρέφεται ἡ ἔνστασις. Κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς αἰτήσεως δύναται πᾶν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐνομιμοποιεῖτο εἰς ἄσκησιν ἐνστάσεως κατὰ τῆς ἐκλογῆς, τὴν ὁποίαν ἀφορᾷ ἡ ὑπὸ παραίτησιν ἔνστασις, νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ δικαστηρίου, ὅπως ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὸ νὰ ὑποκατασταθῇ εἰς τὴν θέσιν τοῦ παραιτουμένου ἐνισταμένου (original petitioner) πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐνστάσεως (substituted petitioner), πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πράττει τὸ δικαστήριον, ἂν τὸ κρίνῃ σκόπιμον. Τὸ παρασχὼν τὴν ἄδειαν παραιτήσεως δικαστήριον ὀφείλει ν' ἀποστείλῃ εἰς τὸν Speaker μίαν ἔκθεσιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ν' ἀναφέρῃ ἂν, κατὰ τὴν γνώμην του, ἡ παραίτησις ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα ἀπηγορευμένων συμφωνιῶν. Αἱ διατάξεις αὗται, ἀπαγορεύουσαι τὴν διὰ συμβιβασμοῦ ἢ παραιτήσεως ἀπὸ τῆς ἐνστάσεως κατάργησιν τῆς ἐκλογικῆς δίκης, διασποῦν τὸ αὐτόθι κρατοῦν σύστημα συζητήσεως (Altermatt, op. cit., σ. 74).—Ἐν Γαλλίᾳ ἀμφισβητεῖται τὸ ζήτημα, ἂν εἶναι ἐπιτρεπτὴ ἡ παραίτησις ἀπὸ τῆς ἐνστάσεως. Ἡ ἀπόφ. n<sup>o</sup> 58-54 τῆς 5-5-1959 τοῦ C.C. (Recueil des Décisions, 1958-1959, σ. 218 ἐπ.) ἔλυσε τὸ ζήτημα καταφατικῶς μὲ μιὰν λαχωνικὴν σκέψιν («*Considérant que le désistement... est pur et simple, que rien ne s'oppose à ce qu' il en soit donné acte*»). Τὸ C.C. ἠθέλησε καὶ διὰ τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὸν δικαστικὸν χαρακτῆρα του. Κατὰ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς οἱ Charnay, (op. cit., σ. 246) καὶ Philip (Contentieux des élections, σ. 104).

διότι ὁ θάνατος τινὸς τῶν τυχόν ὑπὲρ αὐτῶν παρεμβαίνόντων οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἀσκεῖ ἐπὶ τῆς ἐκβάσεως τῆς δίκης. Κατὰ τὴν ἀνωτέρω τεθεῖσαν ἀρχήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐκλογικὴ δίκη συνεχίζεται καὶ περατοῦται ἐξ ἐπαγγέλματος ἀνεξαρτήτως τῆς θελήσεως τῶν διαδίκων, τὸ ζήτημα πρέπει νὰ λυθῇ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ὁ θάνατος οἰουδήποτε διαδίκου δὲν ἐπιφέρει κατάργησιν τῆς δίκης. Ἡ λύσις αὕτη εἶναι ἀναμφίβολος προκειμένου περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἐνισταμένου, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτος ἦτο ὑποψήφιος κατὰ τὴν προσβαλλομένην ἐκλογὴν καὶ αἰτεῖται τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ μεταρρῶθιμιν τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος. Διότι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὕτη, ἡ ἔνστασις δὲν ἀποβαίνει ἄνευ ἀντικειμένου, δεδομένου ὅτι ἡ ἔνστασις διώκει ἀποκλειστικῶς τὴν ἀκύρωσιν τῆς συγκεκριμένης ἐκλογῆς καὶ ὄχι τὴν προστασίαν ἰδιωτικῶν δικαιωμάτων καὶ συμφερόντων. Ἐπομένως, ἡ ἐκδίκασις τῆς αἰτήσεως συνεχίζεται ἐν προκειμένῳ, ἐφ' ὅσον ἡ καθ' ἧς αὕτη στρέφεται ἐκλογὴ διατηρεῖ τὴν ἰσχύν της, ἐν περιπτώσει δὲ ἀκυρώσεως αὐτῆς θὰ ἐπέλθουν αἱ νόμιμοι συνέπειαι (ἄρθρα 92-94 Ἑκλ. Κ.). Τὸ αὐτὸ ἰσχύει, διὰ τὴν ταυτότητα τοῦ λόγου, καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκκρεμούσης τῆς δίκης ἀποθάνῃ ὁ ὑποψήφιος, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἡσκήθη ἡ αἴτησις ὑπὸ τινος ἐκλογέως<sup>4</sup>.

Ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ καθ' οὗ ἡ αἴτησις βουλευτοῦ πρέπει νὰ γίνῃ ἡ ἀκόλουθος διάκρισις: Ἄν ἡ αἴτησις ἐρείδεται ἐπὶ τῆς ἐλλείψεως προσόντων ἢ ἡ διὰ τῆς ἀκυρώσεως τῆς ἀνακηρύξεως, κατὰ τῆς ὁποίας αὕτη στρέφεται, κενωθησομένη

4. Περὶ τῆς τύχης τῆς ἀκυρωτικῆς δίκης ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε. ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ αἰτούντος βλ. Θ. Τσάτσου, *op. cit.*, τ. III, σ. 238, § 18 σ.—«Πορίσματα Νομολογίας τοῦ Σ.τ.Ε.», 1962, σ. 273.—Τὸ θέμα ρυθμίζεται τώρα ρητῶς ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 31 § 1 τοῦ Ν.Δ. 170/1973, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ θάνατος τοῦ ἀσκήσαντος τὸ ἐνδίκον μέσον ἰδιώτου ἐπιφέρει τὴν κατάργησιν τῆς δίκης, ἐκτὸς ἂν ζητηθῇ μέχρι τῆς συζητήσεως διὰ δηλώσεως κατατιθεμένης εἰς τὴν Γραμματεῖαν ἢ καὶ προφορικῶς ἐπ' ἀκροατηρίου ἢ συνέχισις αὐτῆς ὑπὸ παντὸς νομιμοποιουμένου πρὸς τοῦτο.

ἔδρα θὰ πληρωθῇ κατὰ νόμον δι' ἀναπληρωματικῆς ἐκλογῆς, ἢ ἐκλογικῆ δίκῃ καθίσταται ἄνευ ἀντικειμένου. Τοῦναντίον, ἂν ἡ διὰ τῆς διωκομένης ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς κενωθησομένη ἔδρα διεκδικῆται ὑπὲρ ἄλλου συνδυασμοῦ ἢ ἐκείνου εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ὁ καθ' οὗ ἡ αἴτησις βουλευτῆς, ἢ ὑπὲρ ὑποψηφίου τοῦ αὐτοῦ συνδυασμοῦ ἄλλου ἢ ἐκείνου ὁ ὁποῖος καταλαμβάνει κατὰ νόμον τὴν ἔδραν, ἢ αἴτησις δὲν καθίσταται ἄνευ ἀντικειμένου καὶ ἡ δι' αὐτῆς ἀνοιγεῖσα δίκη συνεχίζεται καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ καθ' οὗ αὕτη βουλευτοῦ. Ἡ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν συνέχισις τῆς δίκῃς εἶναι ἐπιβεβλημένη ἐν ὅψει τῆς ἀντικειμενικῆς φύσεως τῆς αἰτήσεως, ἢ ὁποία δὲν στρέφεται κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ ἀνακηρυχθέντος βουλευτοῦ, ἀλλὰ κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἀνακηρύξεως αὐτοῦ<sup>5</sup>. Τὴν ἀποψιν αὐτὴν ἐδέχθη καὶ ἡ ἀπόφασις 35/1975 (σκέψις 1η) τοῦ Ἐκλογοδικείου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ θάνατος τοῦ καθ' οὗ ἡ ἔνστασις βουλευτοῦ «δὲν καθιστᾷ ἄνευ ἀντικειμένου τὴν προκειμένην δίκην καὶ δὲν ἐμποδίζει τὴν πρόοδον αὐτῆς, καθόσον ἐν παραδοχῇ τῆς ἐνστάσεως ὁ ἐνιστάμενος θὰ καταλάβῃ τὴν κενὴν ἔδραν καὶ μόνον ἐν ἀπορρίψει αὐτῆς θὰ γίνῃ ἐπαναληπτικὴ (ἀκριβέστερον ἀναπληρωματικὴ) ἐκλογὴ εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐκλογικὴν περιφέρειαν (ἄρθρ. 94 § § 1 καὶ 2 Ἐκλογικοῦ Κώδικος)». Ἡ διὰ τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς κριθεῖσα ἔνστασις ἀνεφέρετο εἰς ἐκλογικὴν περιφέρειαν, ὅλας τὰς ἔδρας τῆς ὁποίας κατέλαβον ὑποψήφιοι τοῦ κόμματος τῆς «Νέας Δημοκρατίας», διεξεδίκει δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ καθ' οὗ αὕτη καταληφθεῖσαν ἔδραν (ἀποθανόντος μετὰ τὴν ἀνακήρυξίν του) ὑπὲρ τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ κόμματος τῆς «Ε.Κ.-Ν.Δ.», τὴν ὁποίαν θὰ κατελάμβανεν ὁ ἐνιστάμενος ὡς πρῶτος ἐπιλαχὼν ὑποψήφιος αὐτοῦ.

5. Ὁ ἀγγλικὸς Ἐκλ. Κ. (ἄρθρ. 133-134) λύει ρητῶς τὸ ἐν τῷ κειμένῳ ζήτημα ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς βιαίας διακοπῆς τῆς ἐκλογικῆς δίκῃς ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ ἐνισταμένου ἢ τοῦ καθ' οὗ ἡ ἔνστασις βουλευτοῦ, ἐπιτρέπει δὲ τὴν κατόπιν ἀδείας τοῦ Ἐκλογ. ἢ τοῦ High Court συνέχισιν τῆς δίκῃς ὑπὸ παντὸς προσώπου, τὸ ὁποῖον θὰ ἐνομιμοποιεῖτο εἰς ἄσκησιν ἐνστάσεως κατὰ τοῦ κύρους τῆς σχετικῆς ἐκλογῆς. Βλ. καὶ S t a u b e r, op. cit., σ. 72 ἐπ.

Τὰ ἐν σχέσει πρὸς τὸν θάνατον τοῦ καθ' οὗ ἡ αἵτησις βουλευτοῦ ἐκτεθέντα ἰσχύουν ἀναλόγως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς παραιτήσεως ἢ ἐκπτώσεως τοῦ βουλευτοῦ, κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ ὁποίου στρέφεται ἡ αἵτησις <sup>6</sup>. Ἐκκρεμούσης τῆς ἐκλογικῆς δίκης δὲν δύναται βεβαίως νὰ γίνῃ ἀκόμη λόγος περὶ «παραιτήσεως» ἢ «ἐκπτώσεως» τοῦ βουλευτοῦ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν διατάξεων τοῦ ἀρθροῦ 57 τοῦ Συντάγματος, αἱ ὁποῖαι προϋποθέτουν προδήλως τὴν ὀριστικὴν κτῆσιν τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀποκλείει τὴν παραίτησιν ἢ τὴν ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου κήρυξιν τῆς ἐκπτώσεως τοῦ βουλευτοῦ, κατὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ὁποίου στρέφεται ἡ αἵτησις τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον τὸ ἐνδικον τοῦτο μέσον δὲν ἔχει ἀνασταλτικὸν ἀποτέλεσμα (ἀρθρ. 25 § 4 Κ.Α.Ε.Δ.). Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν αἱ ἐκ τῆς τοιαύτης παραιτήσεως ἢ ἐκπτώσεως κενούμεναι βουλευτικαὶ ἔδραι δύνανται καὶ πρέπει νὰ πληροῦνται συμφώνως πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 94 § 1 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος πρὸ τῆς ὀριστικῆς κρίσεως τοῦ κύρους τῆς ἀμφισβητουμένης ἐκλογῆς <sup>7</sup>.— Μὲ τὸ θέμα ἡσχολήθη ἡ ἀπόφασις 3/1975 (σκέψις 2α)

6. Τὰ ἀρθρ. 122 § 3 καὶ 134 τοῦ ἀγγλικοῦ Ἐκλ. Κ. ἐπιτρέπουν τὴν ὑπὸ ἄλλου προσώπου, ὑπὸ τὰς ἐν τῇ προηγουμένη σημ. ἐκτιθεμένας προϋποθέσεις, υπεράσπισιν τοῦ κύρους τῆς ἀμφισβητουμένης ἐκλογῆς ἐν τῇ περιπτώσει τῆς ὑπὸ τοῦ καθ' οὗ ἡ ἐνστάσις βουλευτοῦ ἀποδοχῆς μιᾶς ἐμμίσθου δημοσίας θέσεως, ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς παραίτησις ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος (τὸ Ἀγγλικὸν Συνταγματικὸν Δίκαιον δὲν ἀναγνωρίζει ἄμεσον δικαίωμα παραιτήσεως, βλ. Wade - Phillips, op. cit., σ. 88 ἐπ.), ἢ τῆς ἐκπτώσεως ἢ τῆς δηλώσεως αὐτοῦ ὅτι δὲν προτίθεται νὰ υπερασπίσῃ τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς του.

7. Ἡ ὑπὸ τῆς ὑπ' ἀριθ. 29/1974 γνωμοδοτήσεως τοῦ Εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου Ε. Μ π λ έ τ σ α (βλ. αὐτὴν ἐν ΝοΒ 23, σελ. 244) ὑποστηρίχθεισα ἀντίθετος ἀποψις δὲν φαίνεται *de lege lata* ὀρθὴ τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὴν πλήρωσιν τῆς κενωθείσης ἔδρας δι' ἀναπληρωματικοῦ βουλευτοῦ. Ἡ γνωμοδότησις αὕτη παραγνωρίζει τὸ γεγονὸς, ὅτι, κατὰ τὴν ἀνέκαθεν κρατήσασαν καὶ *de lege ferenda* μὴ ὀρθὴν ἀποψιν, ἡ Βουλὴ συγκροτεῖται εἰς Σῶμα καὶ ἀρχίζει τὰς ἐργασίας της πρὸ τῆς ἐκδικάσεως τῶν κατὰ τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν ἀσκηθεισῶν ἐνστάσεων (βλ. κατωτ., σ. 94 ἐπ., σημ. 15) καὶ ὅτι τὸ Σύν-

τοῦ Ἐκλογοδικείου, ἡ ὁποία ἐδέχθη, ὅτι ἡ ὑπ' αὐτῆς κριθεῖσα ἔνστασις κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἀνακηρύξεως ὅλων τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας «κατέστη ἄνευ ἀντικειμένου» καθ' ὃ μέρος ἐστρέφετο κατὰ τῆς ἐκλογῆς ἐνὸς ἐξ αὐτῶν παραιτηθέντος (λόγῳ ἀναλήψεως ἄλλου δημοσίου ἀξιώματος ἀσυμβιβάστου πρὸς τὸ βουλευτικόν). Ἡ ἀπόφασις μᾶλλον δὲν φαίνεται ὀρθή. Διότι ἡ ἔνστασις δὲν ἐστρέφετο κυρίως κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ παραιτηθέντος βουλευτοῦ, ἀλλὰ κατὰ τοῦ θεσμοῦ τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας, ἐπιδιώκουσα τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἀνακηρύξεως τῶν δώδεκα βουλευτῶν Ἐπικρατείας λόγῳ ἰδίως τῆς ἀκυρότητος τῆς καθιερωσάσης τὸν θεσμὸν αὐτὸν Συντακτικῆς Πράξεως τῆς 24ης Σεπτεμβρίου 1974. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς παραδοχῆς τῆς ἐνστάσεως θὰ ἔπρεπε ν' ἀκυρωθῇ καὶ ἡ ἀνακήρυξις τοῦ παραιτηθέντος βουλευτοῦ. Διότι, ἄλλως, θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ὁ ὡς ἀναπληρωματικὸς καταλαβὼν ἢ δυνάμενος νὰ καταλάβῃ τὴν συνεπεία τῆς παραιτήσεως κενωθεῖσαν ἔδραν (ἄρθρον 3 § 8 Ἐκλ. Κ.) θὰ διετῆρει ἢ θὰ κατελάμβανεν αὐτὴν καὶ μετὰ τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ἑνδεκα βουλευτῶν.

---

ταγμα ἐπέτασεν (ἄρθρ. 68 § 1 καὶ 69 § 2 ἐν συνδυασμῷ π.χ. πρὸς τὸ ἄρθρ. 56 Συντ. 1952) καὶ ἐπιτάσσει (ἄρθρ. 51 § 1 καὶ 53 § 2 ἐν συνδυασμῷ π.χ. πρὸς τὸ ἄρθρ. 67 ἰσχύοντος Συντ.) τὴν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς συγκροτήσεως τῆς Βουλῆς εἰς Σῶμα μέχρι τῆς λήξεως τοῦ τρίτου ἔτους τῆς βουλευτικῆς περιόδου σύνθεσιν αὐτῆς ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου καθοριζομένου ἀριθμοῦ βουλευτῶν. Τὴν τοιαύτην λειτουργίαν τῆς Βουλῆς πρὸ τῆς ἐξελέξεως τῶν ἀμφισβητουμένων ἐκλογῶν ἐπιδιώκει νὰ ἐξασφαλίσῃ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 25 § 4 τοῦ Κ.Α.Ε.Δ. (ἄρθρ. 132 τοῦ Ἐκλ. Κ.), ἡ ὁποία, ἐπαναλαμβάνουσα κατὰ βάσιν τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 15 τοῦ Ν. Γ'ΛΝΕ/1911 καὶ Ν. Δ. 2202/1952, δὲν προσδίδει ἀνασταλτικὸν ἀποτέλεσμα εἰς τὴν αἴτησιν κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς καὶ ἡ ὁποία οὐδόλως ἀποκλείει τὴν διαρκούσης τῆς ἐκπρεμοδικίας πλήρωσιν τῶν κενουμένων βουλευτικῶν ἐδρῶν. Ὑπὸ τὴν ἀντίθετον ἐρμηνείαν, ἡ ἐν λόγῳ διάταξις καὶ αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 94 §§ 1-2 τοῦ Ἐκλ. Κ. δὲν θὰ ἦσαν σύμφωνοι πρὸς τὸ Σύνταγμα, θὰ ἔθετον δὲ ἐν κινδύνῳ τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκδικάσεως τῶν ἐνστάσεων ἰδίως εἰς τὴν περίπτωσιν κενώσεως πολλῶν ἐδρῶν.

Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 31 § 3 τοῦ Κώδικος ὁρίζει, ὅτι δὲν ἐφαρμόζονται εἰς τὴν ἐκλογικὴν δίκην αἱ περὶ διακοπῆς τῆς δίκης διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 17 αὐτοῦ<sup>8</sup>. Ἡ διάταξις αὕτη ἐπανέλαβεν ἀμετάβλητον τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 33 § 3 τοῦ Σχεδίου μας.

3.—Ἡ ἐκλογικὴ δίκη, ὅπως καὶ πᾶσα ἄλλη καὶ ἰδίως ἡ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἀκυρωτικὴ δίκη<sup>9</sup> καταργεῖται, ὅταν καθίσταται ἄνευ ἀντικειμένου. Τοῦτο συμβαίνει, ὅταν λ.χ. ἡ προσβαλλομένη ἐκλογή ἡχυρώθη ἤδη διὰ προηγουμένης ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου κατόπιν ἀσκήσεως ἄλλης ἐνστάσεως<sup>10</sup>, ἢ ὁ ἐνιστάμενος ἢ ὁ ὑπὲρ οὗ ὑπεβλήθη ἐνστάσις ἐπιλαχὼν ἀνεκηρύχθη ἤδη βουλευτῆς ἐξ ἄλλης κατανομῆς δι' ἀποφάσεως ἐπικυρωθείσης ὑπὸ τοῦ Ἐκλογοδικείου<sup>11</sup> ἢ δι' ἀποφάσεως τοῦ Ἐκλογοδικείου<sup>12</sup> ἢ κατέλαβεν ἔδραν κε-

8. «1. Ἐὰν μέχρι τοῦ πέρατος τῆς προφορικῆς συζητήσεως ἀποβιώσῃ τις τῶν διαδίκων ἢ τῶν νομικῶν ἀντιπροσώπων του ἢ τῶν δικαστικῶν πληρεξουσίων αὐτοῦ ἢ ἐπέλθῃ ἄλλη μεταβολὴ εἰς τὴν προσωπικὴν κατάστασιν τινὸς ἐξ αὐτῶν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐπηρεάζεται ἡ ἐπὶ δικαστηρίου ἱκανότης παραστάσεως ἢ ἡ ἐξουσία ἐκπροσωπήσεως, ἡ δίκη διακόπτεται, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐπιβάλλεται κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ἐκτὸς ἂν ἐξέλιπε τὸ ἀντικείμενον τῆς δίκης. 2. Ἡ ἐπανάληψις τῆς διακοπείσης δίκης γίνεται αἰτήσῃ τοῦ ἔχοντος ἔννομον συμφέρον ἢ καὶ αὐτεπαγγέλτως ὑπὸ τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, καλουμένων πρὸς τοῦτο τῶν νομιμοποιουμένων πρὸς συνέχισιν αὐτῆς, εἴκοσι τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς δικασίμου».

9. Ἄρθρ. 32 Ν.Δ. 170/1973: «1. Ἐὰν μετὰ τὴν ἀσκήσιν τοῦ ἐνδίκου μέσου ἢ προσβαλλομένη πρᾶξις ἢ δικαστικὴ ἀπόφασις ἀνεκλήθῃ, ἡχυρώθῃ ἢ ἐξηφανίσθῃ, ἡ δίκη καταργεῖται.— 2. Ὁμοίως ἡ δίκη καταργεῖται, ἐὰν μετὰ τὴν ἀσκήσιν τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως ἢ προσβαλλομένη πρᾶξις ἐπαυσεν ἰσχύουσα ἐξ οἰουδήποτε λόγου, ἐκτὸς ἂν ἐ αἰτῶν ἐπικαλῆται ἰδιαίτερον ἔννομον συμφέρον δικαιολογοῦν τὴν συνέχισιν αὐτῆς».— Βλ. Δένδια, *ορ. cit.*, σ. 309 ἐπ.· Κυριακοπούλου, Ἑλλην. Διοικ. Δίκ., τ. III, σ. 137, σημ. 9· Θ. Τσάτσου, *ορ. cit.*, 241 ἐπ.— «Πορίσματα Νομολογίας τοῦ Σ.τ.Ε.». 1962, σ. 275 ἐπ.

10. Ἐκλογ. 29, 34/1964.

11. Ἐκλογ. 26, 40/1951, πρβλ. καὶ 2/1929.

12. Ἐκλογ. 23/1964.

νωθεΐσαν συνεπεία παραιτήσεως ἑτέρου βουλευτοῦ (ἄρθρ. 94 § 1 'Εκλ. Κ.)<sup>13</sup>.

Ὑπὸ τὴν κρατήσαν ἀποψιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ εἰς Σῶμα συγκρότησις τῆς Βουλῆς καί, συνεπῶς, ἡ διάλυσις αὐτῆς<sup>14</sup> εἶναι ἐπιτρεπτή καὶ πρὸ τῆς ἐκδικάσεως τῶν ἀσκηθεισῶν ἐνστάσεων ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου<sup>15</sup>, γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἂν

13. Ἐκλογ. 26/1964.

14. Ν. Ν. Σαριπόλου, Ἑλλ. Συντ. Δίκ., τ. Ι., σ. 445· Σγουρίτσα, Συντ. Δίκ., τ. Ι, σ. 346 ἐπ.

15. Τὸ ζήτημα τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τῆς εἰς Σῶμα συγκροτήσεως τῆς Βουλῆς πρὸ τῆς ἐξελέξεως τῶν ἀμφισβητηθεισῶν ἐκλογῶν συνεζητήθη ἐν τῇ Β' Ἀναθεωρητικῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 19-4-1911, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἀπέκρουσε τὴν ὑπὸ τοῦ Στ. Δραγούμη ὑποστηριχθεῖσαν καὶ ἤδη κρατήσαν ἀποψιν, εἰπὼν τὰ ἑξῆς: «Θὰ ᾔτο ἐπικίνδυνον αὐτό... Τὸ Σῶμα θὰ καταρτίζεται μόνον μετὰ τὴν ἐξέλεξι τῶν ἐκλογῶν ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου. Καὶ θέλομεν τοῦ λοιποῦ, ὥστε συνερχόμενοι οἱ βουλευταὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ μετὰ τὴν περάτως τῆς ἐκδικάσεως τῶν ἐκλογῶν, συνερχόμενοι μὲ τὰ πληρεξούσια τῶν ἔτοιμα, ὀριστικῶς τεθεωρημένα, ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, μετὰ τὴν τυπικὴν τελετὴν, ἡ Βουλὴ τὰς ἐργασίας της ἐκλέγουσα τὸν Πρόεδρον αὐτῆς» (βλ. σχετικῶς Ν. Ν. Σαριπόλου, Συντ. Δίκ., τ. Ι, σ. 332 ἐπ., σημ. 2). Ἡ ἀποψὶς αὐτὴ τοῦ Βενιζέλου, ἡ ὁποία εἶναι προδήλως *de lege ferenda* ὀρθότερα, δὲν ἐκράτησε. Τὸ ἄρθρ. 15 τοῦ ὑπὸ τῆς Β' Ἀναθ. Βουλῆς ψηφισθέντος Ν. Γ'λΝΕ' δὲν προσέδωκεν ἀνασταλτικὸν ἀποτέλεσμα εἰς τὴν ἐνστασιν κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς: «Οἱ ἀνακηρυχθέντες ὑπὸ τοῦ οἰκείου Πρωτοδικείου βουλευταί, τῆς ἐκλογῆς τῶν ὁποίων ἡμφεσβητήθη τὸ κύρος, ἐκπληροῦσιν οὐχ ἤττον μέχρι τῆς ὀριστικῆς τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου ἀποφάσεως τὰ καθήκοντα τοῦ βουλευτοῦ καὶ ἀπολαύουσι τῶν ἐν τοῖς ἄρθρ. 62, 63 καὶ 91 ἐδ. 3 τοῦ Συντ. προνομίων, τῆς ἀνακηρυξάσης αὐτοὺς ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου ἀποτελοῦσης τὸ εἰσιτήριο τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὴν Βουλὴν». Ἡ διάταξις περιελήφθη αὐτολεξεὶ εἰς τὸ ταῦτάριθμον ἄρθρ. τοῦ Ν.Δ. 2202, ἐνῶ τὸ ἄρθρ. 88 Ν.Δ. 4274 (ἄρθρ. 132 Ἐκλ. Κ.) διετύπωσε τὴν διάταξιν ὡς ἑξῆς: «Οἱ ὑπὸ τῶν Πρωτοδικείων ἀνακηρυχθέντες βουλευταί, κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὁποίων ἡσκήθη ἐνστασις, ἐκπληροῦσι μέχρι τῆς ὀριστικῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἐκλογ. τὰ καθήκοντα τοῦ βουλευτοῦ καὶ ἀπολαύουσι τῶν ἐν ἄρθρ. 62, 63 καὶ 91 ἐδ. β' τοῦ Συντ. προνομίων. Ἡ διάταξις αὐτὴ περιελήφθη κατ' ἀρχὴν εἰς τὸ ἄρθρ. 27 τοῦ Σχεδίου μας: «Ἡ ἐνστασις δὲν ἔχει ἀνασταλτικὸν

μία τοιαύτη διάλυσις τῆς Βουλῆς καθιστᾷ τὰς ἐκκρεμεῖς ἐκλογικὰς δίκας ἄνευ ἀντικειμένου. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐτέθη ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου, τὸ ὁποῖον συνεκροτήθη πρὸς ἐξέλεγχιν τοῦ

ἀποτέλεσμα, ἐκτὸς ἂν τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον ἐν Συμβουλίῳ κατόπιν προτάσεως τοῦ εἰσηγητοῦ ὁμοφώνως ἀποφασίσῃ ἄλλως». Ἡ Ἀναθεωρητικὴ Ἐπιτροπὴ υἱοθέτησε μὲν τὴν λακωνικὴν καὶ ἐπιστημονικῶς ὀρθοτέραν διατύπωσιν τοῦ ἄρθρ. αὐτοῦ τοῦ Σχεδίου μας, ὅχι ὅμως καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ προβλεπομένην ἐξαιρέσιν. Πράγματι, τὸ ἄρθρ. 25 § 4 τοῦ Κ.Α.Ε.Δ. ὁρίζει, ὅτι «Ἡ αἵτησις δὲν ἔχει ἀνασταλτικὸν ἀποτέλεσμα». Ἐπὶ τῆς διατάξεως αὐτῆς ἐμειοψηγήσαμεν, ὑποστηρίζαντες τὴν γνώμην ὅτι αὕτη πρέπει νὰ συμπληρωθῇ διὰ τῆς προσθήκης τῆς διὰ τοῦ ἄρθρ. 27 τοῦ Σχεδίου μας προτεινομένης διατάξεως «ἐκτὸς ἂν τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον ἐν Συμβουλίῳ κατόπιν προτάσεως τοῦ εἰσηγητοῦ ὁμοφώνως ἀποφασίσῃ ἄλλως», «ἵνα οὕτω δύναται τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον νὰ προσδίδῃ ἀνασταλτικὴν δύναμιν εἰς τὴν ἔνστασιν ἰδίως εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς προφανῶς μὴ ἐκλογιμότητος τῶν καθ' ὧν αὕτη βουλευτῶν». Καίτοι ἡ διάταξις τοῦ Ἐκλ. Κ. καλύπτεται προφανῶς πλήρως ὑπὸ τῆς διατάξεως αὐτῆς τοῦ Κ.Α.Ε.Δ. καὶ ἀκριβῶς πρὸς ἀντικατάστασιν ἐκείνης προτείναμεν αὐτήν, ἐν τούτοις τὸ ἄρθρ. 58 στοιχ. β' τοῦ Κ.Α.Ε.Δ. δὲν τὴν κατήργησε ρητῶς. Βλ. καὶ ἀνωτ. σ. 44, σημ. 44.— Ἡ Β' ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἀπέρριψε τὴν ὑπὸ τοῦ πληρεξουσίου Παπαμιχαλοπούλου ὑποβληθεῖσαν πρότασιν, ὅπως τὸ ἄρθρ. 76 τοῦ Σχεδίου Συντ. περὶ ἐξέλεξεως τῶν ἐκλογῶν προταχθῇ τοῦ ἄρθρ. 75 περὶ συγκροτήσεως τῆς Βουλῆς εἰς Σῶμα καὶ προστεθῇ εἰς τὸ δεύτερον διάταξις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐκλογὴ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν ἑναρξιν ἐκάστης βουλευτικῆς περιόδου «ἐνεργεῖται μετὰ τὴν ἐξέλεγχιν τῶν ἐκλογῶν ἢ — κατ' ἄλλην πρότασιν του — τῶν 3/4 τῶν ἐκλογῶν», ἵνα οὕτω δύναται «ἐκαστος Βουλευτὴς νὰ εἶναι ἐκλογεὺς καὶ ἐκλέξιμος διὰ τὴν Προεδρείαν» (βλ. Ἐπίσ. Ἐφημερίδα τῆς Συνελεύσεως, τ. VI, σ. 682 ἐπ.).— Ἡ παρ' ἡμῖν κρατήσασα ἀποφίς κρατεῖ καὶ εἰς ἄλλας Χώρας, ὅπως π.χ. εἰς τὴν Γαλλίαν (ἄρθρ. 35 § 3 ἐδ. α' ord. περὶ C.C.: «La requête n' a pas d' effet suspensif»). Οὕτω κατ' ἀρχὴν καὶ ἐν Δ. Γερμανίᾳ (ἄρθρ. 16 ὁμοσπ. WPG, ἄρθρ. 15 WPG Κ. Σαξωνίας, ἄρθρ. 13 WPG Βάδης-Βυρτεμβέργης), ἔνθα ὅμως τὸ Κοινοβούλιον (πρωτοβάθμιον Ἐκλογ.) δύναται, ἀκυροῦν τὴν ἐκλογὴν μέλους του, δι' ἀποφάσεως, λαμβανομένης διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν 2/3 τῶν μελῶν του, ν' ἀποκλείσῃ αὐτὸ ἐκ τῶν ἐργασιῶν του μέχρι τῆς τελεσιδικίας τῆς ἀποφάσεώς του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δύναται, ἀσφυγμένης προσφυγῆς κατὰ τῆς ἀποφ. τοῦ Κοινοβουλίου, νὰ πράξῃ καὶ τὸ Συνταγμ. Δικαστήριον (δευτεροβάθμιον Ἐκλογ.) κατόπιν αἰτήσεως μειοψηφίας τινὸς τοῦ Κοινοβουλίου.



κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν τῆς 3ης Νοεμβρίου 1963, ἐν ὄψει τῆς πρὸ τῆς ἐκδικάσεως τῶν κατὰ τοῦ κύρους αὐτῶν ὑποβληθεισῶν ἐνστάσεων διαλύσεως τῆς Βουλῆς καὶ προκηρύξεως νέων ἐκλογῶν. Αἱ ἀποφάσεις 1-26 τῆς 22ας Ἀπριλίου 1964 ἔλυσαν τὸ ζήτημα καταφατικῶς καὶ ἐκήρυξαν κατηργημένας τὰς σχετικὰς δίκας μὲ τὰς ἀκολουθοῦσας σκέψεις: «Ἐπειδὴ διὰ τῆς διατάξεως ταύτης (ἄρθρ. 73 Συντ.) ἀνήχθη εἰς αὐτοτελῆ δικαιοδοτικὴν λειτουργίαν τὸ ἔργον τῆς ἐξελέξεως τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, ἥτις ἄλλοτε ἀνῆκεν εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ Σῶμα τῆς Βουλῆς, μεθ' ἐκάστην ἐκλογὴν, κατ' ἐφαρμογὴν τῶν ἁρθρῶν 66 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844 καὶ 73 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864. Ἐκ τῆς τοιαύτης καταγωγῆς τῆς δικαιοδοσίας ταύτης, ὡς καὶ ἐκ τῆς θέσεως, ἣν ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Συντάγματος κατέχει ἡ διάταξις τοῦ ἁρθροῦ 73, ἐντεταγμένη εἰς τὸ σύνολον τῶν διατάξεων, αἵτινες ἀπὸ τοῦ ἁρθροῦ 54 μέχρι καὶ τοῦ ἁρθροῦ 75, ρυθμίζουσι τὰ τῆς συγκροτήσεως ἐν γένει τῆς Βουλῆς, ὡς καὶ τὰ τῆς ἀσκήσεως τῆς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἀνατεθειμένης εἰς αὐτὴν νομοθετικῆς λειτουργίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν περὶ Ἐκλογοδικείου διατάξεων τῆς κωδικοποιημένης νομοθεσίας περὶ ἐκλογῆς Βουλευτῶν (Β.Δ. 592/1963) καὶ ἰδίᾳ τῶν § § 1 καὶ 6 τοῦ ἁρθροῦ 117 αὐτῆς, καθ' ἃς ἡ συμφώνως τῷ Συντάγματι συγκρότησις τοῦ Ἐκλογοδικείου διὰ κληρώσεως γίνεται δι' ἐκάστην περίπτωσιν γενικῶν ἐκλογῶν, τὸ οὕτω δὲ συγκροτηθὲν Ἐκλογοδικεῖον καθίσταται ἐπὶ πλέον ἀρμόδιον μόνον διὰ τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῆς μετ' ἀκύρωσιν τῆς ἀρχικῆς ἐκλογῆς διεξαγομένης ἐπαναληπτικῆς τοιαύτης, σαφῶς προκύπτει, ὅτι εἰς τὴν οὕτω ἰδρυθεῖσαν δικαιοδοσίαν ἐτάχθη ὡς ἔργον ἡ ἐξελέγξις τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν ἐπὶ τῷ δημοσίῳ συμφέροντος σκοπῷ ὅπως ἐξασφαλισθῇ ἡ σύννομος συγκρότησις τῆς ἐκάστοτε Βουλῆς, ὡς ἐγκύρου καὶ γνησίου εκπροσώπου τῆς κυριάρχου λαϊκῆς βουλῆσεως. Τούτου τεθέντος, δῆλον καθίσταται ὅτι ἡ δικαιοδοσία τοῦ Ἐκλογοδικείου συνδέεται πρὸς τὴν ὑπαρξιν ὠρισμένης ἐνεργοῦ Βουλῆς, ἀντικείμενον δὲ τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ δίκης εἶναι ὁ ἐξ ἀν-

τικειμένου ἑλέγχος τοῦ συγκεκριμένου ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος, καθ' οὗ ἡγέρθησαν ἀμφισβητήσεις, εἴτε ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ἐκλογέων, εἴτε ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν μετασχόντων τῆς ἐκλογικῆς διαδικασίας ὑποψηφίων (ἀπάντων νομιμοποιουμένων πρὸς τοῦτο κατὰ νόμον, κατ' ἕξαρσιν τοῦ χαρακτῆρος δημοσίου συμφέροντος τῆς ἐκλογικῆς δίκης) καὶ οὐχὶ ἡ θεραπεία οἰωνδῆποτε προσωπικῶν συμφερόντων, συνηρτημένων πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ βουλευτοῦ. Οὐδὲ δύναται ὁ τοιοῦτος ἐκ συνταγματικῆς βάσεως προσδιορισμὸς τῆς κατ' ἀντικείμενον καὶ ἔκτασιν δικαιοδοσίας τοῦ Ἐκλογοδικείου νὰ ἀνατραπῇ ἐκ τῶν ὅλως ἐξαιρετικῶν ἐνδεχομένων τῶν προβλεπομένων ἐν ἄρθρ. 52 καὶ 91 τοῦ Συντάγματος (περὶ ἐκλογῆς Ἀντιβασιλέως καὶ θέσεως εἰς ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου περὶ καταστάσεως πολιορκίας, ὁπότε, διαλυθείσης τῆς Βουλῆς, αὕτη συγκαλεῖται πρὸς λῆψιν τῶν εἰς τὰ ρηθέντα ἄρθρα προβλεπομένων ἀποφάσεων) ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἡ δικαιοδοσία τοῦ Ἐκλογοδικείου ἐξακολουθῇ νὰ ὑφίσταται καὶ καθ' ἣν ἐτι περίπτωσιν ἤθελεν ἐπέλθῃ ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς πρὸ τῆς ἐκδικάσεως τῶν ἐνώπιον αὐτοῦ ἐκκρεμουσῶν ἐνστάσεων, διότι τοῦτο θὰ ἐξέτρεπε τὸ Ἐκλογοδικεῖον τοῦ ὡς ἄνω συνταγματικοῦ του προορισμοῦ, μεταβάλλον αὐτὸ περαιτέρω εἰς δικαστὴν περὶ ἀτομικῶν συμφερόντων, συνηρτημένων πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ τέως Βουλευτοῦ. Ἐπειδὴ, μετὰ τὰ προεκτεθέντα, ἀβιάστως προκύπτει ὅτι διαλυθείσης προώρως τῆς Βουλῆς καὶ προκηρυχθεισῶν νέων ἐκλογῶν πρὸ τῆς ἐκδικάσεως τῶν ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου ἀσκηθεισῶν ἐνστάσεων, ἐκλείπει ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἐκ τοῦ ἄνω σκοποῦ, ἥτοι τοῦ ἐλέγχου τῆς νομίμου συγκροτήσεως τῆς Βουλῆς, καθωρισμένον ἀντικείμενον τῆς δίκης, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τῆς ἀμφισβητηθείσης ἐκλογῆς ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς συγκεκριμένης ἐκλογικῆς ἐντολῆς, δι' ὠρισμένην Βουλὴν, ἀπόλλυσιν ἐφεξῆς τὴν νομικὴν του ἰσχύν, ἀντικαθιστάμενον διὰ νέας ἐντολῆς, ὑποκειμένης ταύτης πλέον εἰς ἀμφισβήτησιν ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου Ἐκλογοδικείου, ἐξ οὗ ἀναγκαίως παρέπεται κατάργησις τῆς σχετικῆς δίκης, συμφώνως ἄλλως τε καὶ πρὸς τὰς δικονομικὰς ἀρχάς, τὰς διεπούσας κατ' ἀρχὴν πᾶ-

σαν δίκην, ειδικώτερον δὲ τὴν ἀναφερομένην εἰς τὰς διαφορὰς τοῦ ἐξ ἀντικειμένου λεγομένου ἀμφισβητουμένου, οἷαι αἱ ἐκ καταγωγῆς καὶ φύσεως αἱ ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου ἐγειρόμεναι διὰ τῶν ἀσκουμένων ἐνστάσεων ἐκλογικαὶ ἀμφισβητήσεις. Κατὰ συνέπειαν, δεδομένου ὅτι διὰ τοῦ ἀπὸ 8-1-1964 Β. Διατάγματος διελύθη ἡ ἐκ τῶν ἐκλογῶν τῆς 3ης Νοεμβρίου 1963 προσελθούσα Βουλὴ, ἡ προκειμένη δίκη, ἀνοιγεῖσα διὰ τῆς ὑπὸ κρίσιν ἐνστάσεως, στρεφομένης κατὰ τῆς διενεργηθείσης τὴν 7ην Νοεμβρίου 1963 ἐκλογῆς... δέον νὰ κηρυχθῇ κατηργημένη».—Ἡ προκειμένη νομολογία δὲν φαίνεται ὀρθή. Αὕτη ὀρθῶς μὲν ἐξαίρει τὸν ἀντικειμενικὸν χαρακτῆρα τῆς ἐνστάσεως κατὰ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, ἀντιφάσκει ὅμως πρὸς ἐαυτὴν δεχομένη ὅτι ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς καθιστᾷ ἄνευ ἀντικειμένου τὴν ἐκκρεμῇ ἐκλογικὴν δίκην, καίτοι ἡ διαλυθεῖσα Βουλὴ συγκαλεῖται ὑποχρεωτικῶς εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν ἄρθρων 34 § 2, 48 § 4 καὶ 53 § 3 τοῦ Συντάγματος<sup>16</sup> πρὸς λήψιν σοβαρωτάτων ἀποφάσεων ἀφορωσῶν θέματα ὑψίστου δημοσίου συμφέροντος. Πράγματι, εἶναι προδήλως ἀκατανόητος καὶ παράδοξος ἡ παρατεθεῖσα σκέψις τῆς σχολιαζομένης νομολογίας ὅτι αἱ συνταγματικαὶ αὐταὶ διατάξεις δὲν ἐπιβάλλουν τὴν ἐκδίκασιν τῶν κατὰ τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς ἐκκρεμουσῶν ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους τῶν ἐξ ὧν αὕτη προῆλθεν ἐκλογῶν, ὅτι, δηλαδὴ, τὸ Σύνταγμα ἐπιτρέπει τὴν ὑπὸ μιᾶς

16. Ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς ἐν λόγῳ νομολογίας ἀναφερομένων ἄρθρ. τοῦ Συντ. τοῦ 1952 μόνον τὸ ἄρθρ. 91 περιελήφθη κατὰ βᾶσιν εἰς τὸ ἰσχύον Σύντ. (ἄρθρ. 48 § 4), ἐνῶ τὰ ἄρθρ. 50-53, ἀφορῶντα τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀντιβασιλέως καὶ τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ ἀνγλικοῦ Βασιλέως, κατηργήθησαν αὐτοδικαίως διὰ τῆς καταργήσεως τῆς Βασιλείας κατὰ τὸ Δημοψήφισμα τῆς 8-12-1974. Τὰ ἐν τῇ κειμένῳ μνημονεύμενα ἄρθρα τοῦ ἰσχύοντος Συντ. ἐπιτάσσουν τὴν σύγκλησιν τῆς διαλυθείσης Βουλῆς ἀντιστοίχως πρὸς διαπίστωσιν τῆς ἀνάγκης ἐκλογῆς νέου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, διὰ ν' ἀποφασίσῃ περὶ παρατάσεως τῆς ἰσχύος τοῦ Πρ. Δ/τος περὶ ἀναστολῆς ὠρισμένων συνταγματικῶν διατάξεων καὶ ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου περὶ καταστάσεως πολιορκίας καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν πολέμου, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου παρατείνεται ἡ βουλευτικὴ περίοδος.

κατὰ παράβασιν αὐτοῦ καὶ τῶν νόμων ἐκ-  
 λεγείσης καὶ κατόπιν διαλυθείσης Βου-  
 λῆς διαπίστωσιν τῆς ἀνάγκης ἐκλογῆς νέ-  
 ου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ παρά-  
 τασιν τῆς ἰσχύος τοῦ Προεδρικοῦ Δια-  
 τάγματος περὶ ἀναστολῆς θεμελιωδῶν δια-  
 τάξεων τοῦ Συντάγματος καὶ ἐφαρμογῆς  
 τοῦ νόμου περὶ καταστάσεως πολιορκίας,  
 καθὼς καὶ τὴν λειτουργίαν αὐτῆς καθ' ὅ-  
 λην τὴν διάρκεια ἐνὸς πολέμου. Ἀποροῦμεν  
 μεγάλως πῶς τὸ Ἀνώτατον αὐτὸ Δικαστήριον κατέληξεν εἰς  
 τὸ συμπέρασμα, ὅτι αἱ ἐν λόγῳ συνταγματικαὶ διατάξεις δὲν  
 χρησιμοποιοῦν τὸν ὅρον «Βουλὴ» ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁ-  
 ποίαν οὗτος χρησιμοποιεῖται καὶ εἰς ὅλας τὰς διατάξεις τοῦ Συν-  
 τάγματος, δηλονότι ὅτι δὲν ἐννοοῦν τὴν Βουλὴν, ἢ συνταγματι-  
 κότης καὶ νομιμότης τῆς ἐκλογῆς τῆς ὁποίας, ἀμφισβητηθεῖσα  
 νομοτύπως καὶ ἐμπροθέσμως, ἐκρίθησαν ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου συν-  
 ταγματικοῦ ὀργάνου. Νομίζομεν, ὅτι ἡ νομολογία αὕτη δὲν δύ-  
 νатаи νὰ διατηρηθῇ ἐν ὅφει ἰδίως τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 53  
 § 3 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, ἡ ὁποία δὲν περιλαμβάνετο εἰς  
 τὰ προηγούμενα Σύντάγματά μας. Εἶναι προφανές ὅτι, ἐφ' ὅσον  
 ἡ διαλυθεῖσα Βουλὴ διατελεῖ, οὕτως εἰπεῖν, ἐν «ἐφεδρείᾳ», δυ-  
 ναμένη νὰ συγκαληῖται πρὸς λῆψιν τῶν ἐκτεθέντων σπουδαιο-  
 τάτων πολιτειακῶν μέτρων καὶ νὰ συνεχίσῃ τὴν λειτουργίαν της  
 εἰς τὴν περίπτωσιν πολέμου, τὸ Δικαστήριον δύναται καὶ ὀφεί-  
 λει, κατὰ τὸ ἄρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος, νὰ ἐκδικάζῃ ὅλας τὰς  
 κατὰ τὴν διάλυσιν αὐτῆς ἐκκρεμεῖς ἐνστάσεις.— Τὸ αὐτὸ ζή-  
 τημα γεννᾶται καὶ προκειμένου περὶ τῶν κατὰ κύρους τῶν τυ-  
 χόν, ἰδίως κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου 53 § 2 τοῦ Συντάγμα-  
 τος, διεξαχθεισῶν ἀναπληρωματικῶν ἐκλογῶν ὑποβληθεισῶν αἰ-  
 τήσεων, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν λῆξιν (κανονικὴν ἢ διὰ διαλύσεως  
 τῆς Βουλῆς) τῆς βουλευτικῆς περιόδου δὲν ἐξεδικάσθησαν εἰ-  
 σέτι, καὶ αἱ ὁποῖαι διὰ τὸν ἤδη ἐκτεθέντα λόγον δὲν καθίσταν-  
 ται ἄνευ ἀντικειμένου. Τούναντίον, ἐν τῇ Ὁμοσπονδιακῇ Δη-

μοκρατία τῆς Γερμανίας ἐθεωρήθησαν ὡς καταστᾶσαι ἄνευ ἀντικειμένου δύο κατὰ τὴν λῆξιν τῆς βουλευτικῆς περιόδου ἐκκρεμοῦσαι προσφυγαὶ (Wahlprüfungsbeschwerden) ἐνώπιον τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου<sup>17</sup>.

§ 11.— Η ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

I. Ἡ ἐκδοσις τῆς ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου.

Τὸ ἄρθρ. 127 τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος<sup>1</sup> ὠρίζεν, ὅτι αἱ ἀποφάσεις τοῦ Ἑκλογοδικείου κατηρτίζοντο καθ' ὃν τρόπον καὶ αἱ ἀποφάσεις τῶν πολυμελῶν πολιτικῶν δικαστηρίων, ἐφαρμοζομένων ἀναλόγως τῶν ἀντιστοίχων διατάξεων τοῦ Ὁργανισμοῦ

17. Βλ. Friesenhahn, op. cit., σ. 174 ἐπ.

1. Τὸ ἄρθρ. αὐτὸ ἐπανελάμβανε τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 10 Ν. Γ'ΛΝΕ' καὶ Ν.Δ. 2202.—Τὸ ἄρθρ. 6 Ν. Γ'ΛΝΕ' καὶ Ν.Δ. 2202 καθόριζε προθεσμίαν 8 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς συζητήσεως τῆς ἐνστάσεως πρὸς ἐκδοσιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἑκλογ., ἐντὸς δὲ 8 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐνώπιον αὐτοῦ συζητήσεων ἔπρεπε νὰ ἔχῃ περατωθῇ ἡ ἐκδίκασις ὅλων τῶν ὑποβληθεισῶν ἐνστάσεων. Τὰς προθεσμίας αὐτάς κατήργησεν ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 1 § 3 τοῦ Ν. 3465. Ἡ ἐπὶ τοῦ νόμου αὐτοῦ αἰτιολογικὴ ἐκθεσις ἀνέφερε σχετικῶς τὰ ἑξῆς: «Τὸ ἄρθρον τοῦτο περιέχον προθεσμίας ἐντὸς τῶν ὁποίων δέον νὰ ἐκδίδωνται αἱ ἀποφάσεις, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐνδεικτικοῦ ἢ μὴ τῶν προθεσμιῶν τούτων, δέον νὰ διαγραφῇ, ἀφιεμένης ἐλευθερίας εἰς τὸ Εἰδ. Δικ. νὰ ἐκδίδῃ τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ ἐντὸς τῶν κατὰ τὸ δυνατόν συντομωτέρων χρονικῶν ὁρίων, δοθέντος ὅτι ἐκ τοῦ ταχυτέρου τερματισμοῦ τῶν περὶ ὧν πρόκειται δικῶν ἐξαρτᾶται ἡ ὀριστικὴ λήξις τῶν ἐκλογικῶν ἀγώνων καὶ ἡ ὀριστικὴ μορφή καὶ σύνθεσις τῆς ἐκάστοτε ἐκλεγομένης Βουλῆς. Ἡ ἐκ τῆς ὡς ἄνω σημειομένης φύσεως τῶν περὶ ὧν πρόκειται ὑποθέσεων ὑποχρέωσις τοῦ Εἰδ. Δικ., εἶναι φανερόν, ὅτι βαρύνει τὰ μέλη αὐτοῦ, ἅτινα, φυσικὸν εἶναι, νὰ καταβάλλουν πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς τερματισμὸν τῆς ἐκκρεμότητος. Δὲν εἶναι ὅμως ἐποικοδομητικὸν τοῦ κύρους τοῦ Εἰδ. Δικ. νὰ ἐμφανίζηται ἐκ μέρους αὐτοῦ μὴ τήρησις, ἔστω καὶ λόγῳ τοῦ ἀπολύτως ἀδυνάτου, προθεσμιῶν, αἵτινες ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων καὶ ἐκ τῶν προτέρων ἐμφανίζουσιν ἀδυναμίαν τηρήσεως αὐτῶν».

τῶν Δικαστηρίων καὶ τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας, ἐδημοσιεύοντο δὲ ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει· ἡ γνώμη τῶν τυχόν μειοψηφούντων δὲν κατεχωρίζετο εἰς τὴν ἀπόφασιν. Ἡ δὲ τὸ θέμα ρυθμίζει τὸ ἄρθρ. 19 τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου<sup>2</sup>, κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ ἀποφάσεις τοῦ Δικαστηρίου αὐτοῦ λαμβάνονται διὰ πλειοψηφίας τῶν μετασχόντων τῆς δίκης δικαστῶν· ἐὰν κατὰ τὴν ψηφοφορίαν σχηματισθοῦν πλείονες γνώμαι, τότε ἡ τῆς ἀσθενέστερας ὀφείλουν νὰ προσχωρήσουν εἰς μίαν τῶν ἐπικράτεστων γνώμων· ἐὰν αἱ ἀσθενέστεραι γνώμαι συγκεντρώσουν ἴσον ἀριθμὸν ψήφων, ἐπαναλαμβάνεται ἡ ψηφοφορία καὶ καθορίζεται ὁ ἀποκλεισμὸς μιᾶς, οἱ δὲ ἀκολουθήσαντες αὐτὴν ὀφείλουν νὰ προσχωρήσουν εἰς μίαν τῶν ἄλλων γνώμων μέχρι σχηματισμοῦ πλειοψηφίας· ἡ γνώμη τῆς μειοψηφίας καταχωρίζεται εἰς τὴν ἀπόφασιν συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 93 § 3 τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν εἰς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ νόμων.<sup>3</sup> Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Δικαστηρίου, ὅπως καὶ αἱ ἀποφάσεις τῶν ἄλλων δικαστηρίων πρέπει, κατὰ τὸ ἄρθρ. 93 § 3 ἐδ. α' τοῦ Συντάγματος, νὰ εἶναι εἰδικῶς καὶ ἐμπεριστατωμένως ἡτιολογημέναι, ἀπαγγέλλονται δὲ ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει<sup>4</sup>.

Ἄμα τῇ δημοσιεύσει ἐκάστης ὁριστικῆς ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου ὡς Ἐκλογοδικείου, ὁ Πρόεδρος αὐτοῦ ἀποστέλλει κεχυρωμένον ἀντίγραφον αὐτῆς πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς

2. Τὰ μέλη τῆς Ἀναθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆς Μπέης, Βερβεσὸς καὶ Δροσόπουλος ὑπεστήριξαν τὴν ἀποψιν, «ὅτι τὸ θέμα δέον νὰ ρυθμισθῇ διὰ παραπομπῆς εἰς τὰς διατάξεις τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας».

3. Ἄρθρ. 93 § 3 ἐδ. β'-γ' Συντ.: «Ἡ γνώμη τῆς μειοψηφίας δημοσιεύεται ὑποχρεωτικῶς. Νόμος ὁρίζει τὰ τῆς εἰς τὰ πρακτικὰ καταχωρίσεως ἐνδεχομένης μειοψηφίας καὶ τοὺς ὅρους καὶ τὰς προϋποθέσεις δημοσιότητος ταύτης».—Τὸ θέμα ρυθμίζεται ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 35 § 1 τοῦ Ν. 184/1975.—Αἱ ἀποφάσεις 51 καὶ 52/1975 τοῦ Ἐκλογ. εἶναι αἱ πρῶται ἀποφάσεις αὐτοῦ, εἰς τὰς ὁποίας κατεχωρίσθη ἡ γνώμη τῆς μειοψηφίας συμφώνως πρὸς τὰς ἐν λόγῳ διατάξεις.

4. Ἀποφάσεις, μὴ δημοσιευθεῖσα ἐπ' ἀκροατηρίου, εἶναι νομικῶς ἀνυπαρκτος (ἄρθρ. 313 § 1 στοιχ. γ' Κ. Πολ. Δ.).

καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἑσωτερικῶν (ἄρθρ. 34 Κ.Α.Ε.Δ.)<sup>5</sup>. Ἐντολῇ τοῦ Προέδρου τοῦ Δικαστηρίου καὶ ἄνευ ἄλλης τινὸς διατυπώσεως καταχωρίζονται ἀμελλητὶ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως εἰς ἴδιον τεῦχος αἱ ὀριστικαὶ ἀποφάσεις αὐτοῦ, αἱ ὁποῖαι ἐκδίδονται ἐπὶ τοῦ ἐλέγχου τοῦ κύρους τοῦ δημοψηφίσματος, τῆς ἄρσεως συγκρούσεων, ἀμφισβητήσεως περὶ τῆς τυπικῆς ἀντισυνταγματικότητος ἢ τῆς ἐννοίας διατάξεων τυπικοῦ νόμου καὶ ἀμφισβητήσεως περὶ τὸν χαρακτηρισμὸν κανόνων τοῦ διεθνoῦς δικαίου ὡς γενικῶς παραδεδεγμένων (ἄρθρ. 21 § 2 Κ.Α.Ε.Δ.)<sup>6</sup>. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἐφαρμόζονται ἐν προκειμένῳ αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρ. 300-314 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας (ἄρθρ. 23 Κ.Α.Ε.Δ.).

## II. Τὸ περιεχόμενον τῆς ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου.

1.—Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 129 § 4 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος ὥριζεν, ὅτι «τὸ Ἐκλογοδικεῖον, ἀπορρίπτει τὴν ἐνστάσιν καὶ πειθόμενον ὅτι αὕτη, οὔσα ἐκδήλως ἀπαράδεκτος ἢ ἀβάσιμος, ἡσκήθη ἐκ δόλου ἢ βαρείας ἀμελείας, δύναται νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὸν ἐνιστάμενον τὸ σύνολον ἢ μέρος τῆς δικαστικῆς δαπάνης, ὀρίζον ταύτην κατὰ τὴν κρίσιν του»<sup>7</sup>. Ἡ διάταξις

5. Ἄρθρ. 131 Ἐκλ. Κ.

6. Εἰς τὸ Εἰσηγητικὸν σημείωμα τῆς Ἀναθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆς ἀναφέρεται, ὅτι «πρὸς ἐξασφάλισιν εὐρυτέρας γνώσεως ὠρισμένων ἐκ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Δικαστηρίου, προεβλέφθη ἡ καταχώρισις αὐτῶν εἰς Εἰδικὸν τεῦχος τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, οὐχὶ ὅμως ὑπὸ τὴν ἐννοίαν συστατικοῦ αὐτῶν στοιχείου».

7. Ὑπὸ τὸ πρὸ τοῦ Ἐκλ. Κ. ἰσχύσαν δίκαιον (ἄρθρ. 11 § 3 Ν. Γ'λ ΝΕ' καὶ Ν.Δ. 2202) ἡ νομολογία ἐδέχετο (1, 5/1929, 2/1935) ὅτι, μὴ ἐξεταζομένης τῆς ἐνστάσεως κατ' οὐσίαν, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐρευνηθῇ ὑπὸ τοῦ Ἐκλογ. καὶ ἂν συνέντρεχε περίπτωσις τῆς ἐπιβολῆς τῆς δικαστικῆς δαπάνης εἰς τὸν ἐνιστάμενον. Ἡ διάταξις αὕτη τοῦ Ἐκλ. Κ. (ἄρθρ. 85 § 4 Ν.Δ. 4274) ἔλυσε τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν ἀντίθετον ἐννοίαν.—Τὸ Ἐκλογ. εἰς ὀλίγας περιπτώσεις ἐφήρμοσε τὴν διάταξιν (βλ. ἀποφ. 4/1915, 9/1958, 53/1962).

αὐτὴ δὲν περιελήφθη εἰς τὸν Κώδικα περὶ τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου<sup>8</sup>, ὁ ὁποῖος (ἄρθρ. 58 στοιχ. β') ρητῶς κατήγγησεν αὐτήν. Συνεπῶς, τὸ θέμα ρυθμίζεται ὑπὸ τῆς γενικῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 22 § 3 αὐτοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν «ἡ δικαστικὴ δαπάνη, προσδιοριζομένη διὰ τῆς ἀποφάσεως ἐπιβάλλεται εἰς τὸν ἡττώμενον διάδικον, τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον ὅμως ἐκτιμῶν τὰς περιστάσεις δύναται νὰ ἀπαλλάξῃ τοῦτον ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει».

Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 98 § 4 ἐδ. β' τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος<sup>9</sup>, περιληφθεῖσα ἤδη εἰς τὸ ἄρθρ. 34 τοῦ Ν. Γ'ΛΝΕ'/1911, καθιερώνει τὴν ἀτέλειαν τῆς ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου διαδικασίας. Ἐξ ἄλλου, ἡ γενικὴ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 22 § 1 τοῦ Κώδικος περὶ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου ὀρίζει, ὅτι «ἡ αἵτησις, ἐφ' ὅσον δὲν ὑποβάλλεται ὑπὸ δημοσίας ἀρχῆς, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ἔγγραφα καὶ ἀντίγραφα τῶν διαδίκων, αἱ ἐπιδόσεις, τὸ δικόγραφον προσθέτων λόγων, αἱ δηλώσεις, τὰ πρακτικὰ καὶ αἱ ἀποφάσεις, ὑπόκεινται εἰς τὰ τέλη τὰ ἰσχύοντα ἐκάστοτε διὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου διαδικασίαν». Εἶναι ἀμφίβολον τὸ ζήτημα, ἂν ἡ διάταξις αὐτὴ τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Δικαστηρίου κατήγγησε τὴν προπαρατεθεῖσαν διάταξιν τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος. Τὸ ζήτημα πρέπει, νομίζομεν, νὰ λυθῇ ἀποφατικῶς, διότι ἡ διάταξις τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος εἶναι εἰδικὴ (lex specialis) καὶ ὡς τοιαύτη δὲν κατηργήθη ὑπὸ τῆς γενικῆς διατάξεως (lex generalis) τοῦ ἰσχύοντος Κώδικος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν προφανῶς ἡ διάταξις δὲν περιελήφθη μεταξὺ τῶν ρητῶς καταργηθεισῶν διατάξεων τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 58 στοιχ. β' Κ.Α.Ε.Δ.), οὔτε καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς σιωπηρῶς καταργηθεῖσα (ἄρθρ. 58 στοιχ. γ' Κ.Α.Ε.Δ.) ὡς μὴ ἀφορῶσα θέμα ρυθμιζόμενον εἰδικῶς ὑπὸ τοῦ ἰσχύοντος Κώδικος<sup>10</sup>.

8. Ἡ διάταξις περιελήφθη εἰς τὸ ἄρθρ. 34 § 5 τοῦ Σχεδίου μας.

9. «Ὁμοίως διεξάγεται ἀτελῶς καὶ ἅπασα ἡ κατὰ τὸ τμήμα πέμπτον τοῦ δευτέρου βιβλίου τοῦ παρόντος διαδικασία ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου».

10. Τὸ ζήτημα συνεζητήθη εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 3-6-1976. Τὴν ἐν τῷ κειμένῳ γνώμην ὑπεστήριξεν ὁ εἰσηγητὴς τῆς πλειο-



2.— Τὰ τῆς ἀκυρώσεως τῆς προσβαλλομένης ἐκλογῆς ρυθμίζονται ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 32 τοῦ Κώδικος περὶ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου<sup>10α</sup>, αἱ ὁποῖαι κατὰ βάσιν ἐπανελάβον τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 129 §§ 1-3 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος. Ἡ ἀκύρωσις τῆς ἐκλογῆς δι' ἔλλειψιν προσόντος τινὸς τῆς ἐκλογιμότητος (θετικοῦ ἢ ἀρνητικοῦ) δὲν δημιουργεῖ οἰονδήποτε ζήτημα· εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, κατὰ τὸ ἄρθρ. 94 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος, ἡ διὰ τῆς ἀκυρώσεως τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτοῦ κενουμένη ἔδρα πληροῦται ὑπὸ τοῦ πρώτου κατὰ σειράν ἀναπληρωματικοῦ βουλευτοῦ τοῦ αὐτοῦ συνδυασμοῦ, μὴ ὑπαρχόντων δὲ ἀναπληρωματικῶν ἢ ἐξαντληθέντος τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν διὰ προκηρύξεως ἀναπληρωματικῆς ἐκλογῆς<sup>11</sup>. Ἀντιθέτως, ἡ ἀκύρωσις τῆς ἐκλογῆς διὰ παράβασιν περὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς ἔθετεν ὑπὸ τὸν Ἐκλογικὸν Κώδικα δύο ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἑκτασιν αὐτῆς καὶ τὰ μετέχοντα τῆς τυχὸν διεξαγομένης ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς πρόσωπα.

α) Τὴν ἑκτασιν τῆς ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς ἐρρῦθμιζον αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 129 §§ 2-3 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος. Ἡ εὐρεία διατύπωσις τῶν διατάξεων αὐτῶν ἐφαίνετο βεβαίως νὰ παρέχῃ εἰς τὸ Δικαστήριον τὴν ἐξουσίαν ἀκυρώσεως τῆς ἀνακηρύξεως ὅλων τῶν τακτικῶν καὶ ἀναπληρωματικῶν βουλευ-

ψηφίας Βουλευτῆς Κ. Παπαρρηγόπουλος καὶ ὁ Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης Κ. Στεφανάκης. Τὴν ἀντίθετον ἄποψιν ὑπεστήριξεν ὁ εἰσηγητὴς τῆς μειοψηφίας Βουλευτῆς Ἀγ. Κουτσόγεωργας. Βλ. Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς, σ. 5233, 5240 ἐπ., 5253 καὶ 5255 ἐπ.

10α. Τὰ μέλη τῆς Ἀναθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆς Κ. Μπέης καὶ Ν. Βερβέσος ὑπεστήριξαν τὴν γνώμην, ὅτι αἱ διατάξεις τῶν §§ 2 καὶ 3 τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ «εἶναι οὐσιαστικαὶ καὶ ὥς ἐκ τούτου δὲν ἔχουν θέσιν».

11. Τοῦτο ἐπανελάμβανε καὶ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 129 § 1 ἐδ. β' τοῦ Ἐκλ. Κ., ἡ ὁποία ὥς περιττὴ δὲν περιελήφθη εἰς τὸ ἄρθρ. 32 § 1 τοῦ Κ.Α. Ε.Δ. Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 34 § 1 ἐδ. β' τοῦ Σχεδίου μας ὥριζεν, ὅτι «εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ διὰ τῆς ἀκυρώσεως τῆς ἀνακηρύξεως κενουμένη ἔδρα πληροῦται συμφώνως πρὸς τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου».

τῶν τῆς οἰκείας ἐκλογικῆς περιφερείας, ἡ ὁποία ἐπηρεάζετο ἐκ τῆς ἐκλογικῆς παραβάσεως ἢ τοῦ λάθους περὶ τὴν ἀρίθμησιν τῶν ψήφων, καθὼς καὶ τὴν ἐξουσίαν ἀπαγγελείας ὕλων τῶν ἐννόμων συνεπειῶν, τὰς ὁποίας συνεπῆγετο ἡ ἀκύρωσις αὐτῇ ἐπὶ τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν εἰς ἄλλην ἢ ἄλλας ἐκλογικὰς περιφερείας. Ἐν τούτοις, αἱ διατάξεις ἔπρεπε νὰ ἐρμηνευθοῦν συσταλτικῶς καὶ δὴ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 73 § 1 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952 (ἄρθρ. 58 ἰσχύοντος Συντ.) καὶ τὰς συμφώνους πρὸς αὐτὴν διατάξεις τῶν ἄρθρ. 116 § 1, 119-121 καὶ 124 § 2 τοῦ Κώδικος, αἱ ὁποῖαι ἐπέτρεπον τὸν ἔλεγχον μόνον τῶν δι' ἐνστάσεως προσβαλλομένων ἐκλογῶν καὶ συμφώνως πρὸς τὸ αἶτημα αὐτῆς, καθὼς καὶ τὴν ἀπαγγελίαν μόνον ἐκείνων τῶν ἐννόμων συνεπειῶν, τὰς ὁποίας ἐπῆγετο ἡ ἀκύρωσις «ἀφ' ἑαυτῆς» ἐπὶ τῆς ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν εἰς ἄλλην ἢ ἄλλας ἐκλογικὰς περιφερείας. Κατ' ἀκολουθίαν, τὸ Ἐκλογοδικεῖον ἠδύνατο ν' ἀκυρώσῃ τὴν ἀνακήρυξιν μόνον ἐκείνων τῶν βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν, κατὰ τῆς ὁποίας ἐστρέφετο τὸ μετ' ἐννόμου συμφέροντος προβαλλόμενον αἶτημα τοῦ ἐνισταμένου, καὶ ν' ἀπαγγέλλῃ μόνον ἐκείνας τὰς συνεπείας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἀναγκαῖαι διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ κρινομένου βασίμου ἀκυρωτικοῦ αἰτήματος τῆς ἐνστάσεως. Ἡ δὲ τὸ ζήτημα ἐλύθη ὑπὸ τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρ. 29 καὶ 32 § 4 τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ Δικαστήριον ὑποχρεοῦται ν' ἀπαγγέλλῃ ὅλας τὰς συνεπείας, τὰς ὁποίας συνεπιφέρει ἡ ἀκύρωσις τῆς ἀνακηρύξεως ἐπὶ τῆς ἀνακηρύξεως ἄλλων βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν <sup>12</sup>.

Αἱ ἀποφάσεις 38, 40 καὶ 42 τοῦ Ἐκλογοδικείου τοῦ 1975

12. Βλ. καὶ ἀνωτ., σ. 141 ἐπ.—Εἰς τὸ Εἰσηγητικὸν Σημείωμα τῆς Ἀναθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆς ἀναφέρεται, ὅτι «ἐπεβλήθη ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ προηγουμένη πρόσκλησις καὶ παντὸς ἐτέρου δυναμένου νὰ θιγῇ ἐκ τῆς ἀποφάσεως (ἄρθρ. 29 καὶ 32 § 4), δεδομένης καὶ τῆς ὑποχρέωσεως τοῦ Δικαστηρίου ὅπως ἐξαντλήσῃ τὰς συνεπείας τῆς ἀκυρώσεως τῆς προσβληθείσης ἀνακηρύξεως (ἄρθρ. 34 § 4)».

φαίνονται δεχόμεναι, ὅτι τὸ Δικαστήριον δύναται ν' ἀκυρώνη τὴν ἀνακήρυξιν ὅλων τῶν τακτικῶν καὶ ἀναπληρωματικῶν βουλευτῶν τῆς οἰκείας ἐκλογικῆς περιφερείας, κατὰ τῆς ὁποίας ὑποβάλλεται ἔνστασις ὑπὸ ὑποψηφίου βουλευτοῦ αὐτῆς, χωρὶς νὰ ἐξετάζη, ἂν μία τοιαύτη ἀκύρωσις εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ ἐννόμου συμφέροντος τοῦ ἐνισταμένου. Πράγματι, ἡ πρώτη ἀπόφασις (σκέψις 7η), δεχθεῖσα ἔνστασιν τοῦ λαβόντος τὰς πλείονας ψήφους προτιμήσεως ὑποψηφίου τοῦ «ΠΑ-ΣΟΚ» στρεφομένην κυρίως κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως ἐνὸς τακτικοῦ βουλευτοῦ τῆς «Ν.Δ.», ἠκύρωσε τὴν ἀνακήρυξιν ὅλων τῶν τακτικῶν (ἐξαιρουμένου τοῦ πρώτου ἐπιτυχόντος) καὶ ἀναπληρωματικῶν βουλευτῶν τῆς οἰκείας ἐκλογικῆς περιφερείας, μετὰ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι «ἡ σειρὰ ἐπιτυχίας των δὲν θὰ ἀπεκλείετο νὰ μεταβληθῇ συνεπείᾳ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐπαναληπτικῆς ψηφοφορίας εἰς τὰ 14 ταῦτα τμήματα, καθισταμένης ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἀμφιβόλου τῆς τελικῆς ἐκλογῆς των»· ἡ δευτέρα ἀπόφασις (σκέψις 7η), δεχθεῖσα ἔνστασιν τοῦ λαβόντος τὰς πλείονας ψήφους προτιμήσεως ὑποψηφίου τοῦ «ΠΑΣΟΚ» στρεφομένην εἰδικώτερον κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως ἐνὸς τακτικοῦ βουλευτοῦ τῆς «Ν.Δ.», ἠκύρωσε τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ βουλευτοῦ αὐτοῦ, ἐνὸς βουλευτοῦ τῆς «ΕΚ-ΝΔ» καὶ ὅλων τῶν ἀναπληρωματικῶν βουλευτῶν τῆς «Ν.Δ.» καὶ τῆς «ΕΚ.-ΝΔ», μετὰ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι ἡ διαπιστωθεῖσα ἀκυρότης τῆς ἐκλογῆς εἰς ὠρισμένα ἐκλογικὰ τμήματα προκαλεῖ ἀμφιβολίας, ἐὰν οἱ δύο αὐτοὶ τακτικοὶ βουλευταὶ θ' ἀνεκηρύσσοντο, «ὥς καὶ ἐὰν οἱ ἀναπληρωματικοὶ βουλευταὶ ἀμφοτέρων τῶν κομμάτων τούτων θὰ εἶχον τὴν αὐτὴν σειρὰν ἐπιτυχίας»· καὶ ἡ τρίτη ἀπόφασις (σκέψις 5η), δεχθεῖσα ἔνστασιν τοῦ δευτέρου ἀναπληρωματικοῦ βουλευτοῦ τῆς «ΕΚ-ΝΔ» στρεφομένην κυρίως κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως ἐνὸς τακτικοῦ βουλευτοῦ τῆς «Ν.Δ.» καὶ τῆς «ΕΚ-ΝΔ» καὶ τοῦ πρώτου ἀναπληρωματικοῦ τῆς «ΕΚ-ΝΔ» τῆς οἰκείας ἐκλογικῆς περιφερείας, ἠκύρωσε τὴν ἀνακήρυξιν τῶν βουλευτῶν αὐτῶν, ἐνὸς ἀναπληρωματικοῦ τῆς «Ν.Δ.» καὶ τριῶν ἀναπληρωματικῶν τῆς «ΕΚ-ΝΔ», ἡ ὁποία κατέστη ἀμφίβολος συ-

νεπεία τῆς ἀκυρότητος τῆς ψηφοφορίας εἰς ὠρισμένα ἐκλογικὰ τμήματα. Δὲν θεωροῦμεν ὀρθὰς τὰς ἀποφάσεις αὐτάς. Διότι οἱ μὲν λαβόντες τὰς πλείονας ψήφους προτιμήσεως ὑποψήφιοι (ἀπόφ. 38 καὶ 40) ἐνοπιμοποιοῦντο νὰ ζητήσουν τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἀνακηρύξεως μόνον τακτικῶν βουλευτῶν τῶν ἀντιπάλων κομμάτων προκειμένου ν' ἀνακηρυχθῶν αὐτοὶ τακτικοὶ βουλευταὶ κατόπιν τῆς διενεργείας ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς καὶ ὅχι τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ἀναπληρωματικῶν βουλευτῶν τῶν ἀντιπάλων κομμάτων· ὁ δὲ δεύτερος ἀναπληρωματικὸς βουλευτὴς (ἀπόφ. 42) ἐδικαιοῦτο νὰ ζητήσῃ τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἀνακηρύξεως μόνον τακτικῶν βουλευτῶν οἰουδήποτε κόμματος καὶ τοῦ προηγουμένου κατὰ σειράν ἐπιτυχίας (πρώτου) ἀναπληρωματικοῦ βουλευτοῦ τοῦ κόμματός του ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἀνακηρύξεώς του ὡς τακτικοῦ βουλευτοῦ μετὰ τὴν διεξαγωγὴν ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς. Ἡ σειρά ἐπιτυχίας τῶν ἀναπληρωματικῶν βουλευτῶν δύναται νὰ μεταβάλλεται μόνον κατόπιν ἐνστάσεως ἀναπληρωματικοῦ βουλευτοῦ τοῦ αὐτοῦ κόμματος, στρεφομένης κατὰ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ προηγουμένου ἢ τῶν προηγουμένων αὐτοῦ ἀναπληρωματικῶν, ἐνῶ τὴν μεταβολὴν τῆς σειρᾶς ἐπιτυχίας τῶν τακτικῶν βουλευτῶν, ἂν ἡ παρατεθεῖσα σκέψις τῆς ἀποφάσεως 38 ἐννοῇ καὶ αὐτήν, οὐδεὶς νομιμοποιεῖται νὰ ζητήσῃ <sup>13</sup>.

Τὸ Ἐκλογοδικεῖον κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ζητήματος, ἂν ἡ διαπιστωθεῖσα ἐκλογικὴ παράβασις καθιστᾷ ἀμφίβολον τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα, ἀναχωρεῖ ἀπὸ τῆς ὀρθῆς ἀρχῆς, ὅτι οἱ ἀκύρως ψηφίσαντες ἐκλογεῖς θὰ ἠδύναντο εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἐγκύρου διεξαγωγῆς τῆς ἐκλογῆς νὰ ψηφίσουν ὑπὲρ ἑνὸς κόμματος ἢ διαφόρων κομμάτων καὶ ὑπὲρ ἑνὸς ὑποψηφίου ἢ διαφόρων ὑποψηφίων <sup>14</sup>, προσθέτει δὲ τὰς ψήφους τῶν ἀκύρως ψη-

13. Βλ. ἀνωτ., σ. 206 ἐπ., σημ. 83α.

14. Ἀποφ. 40, σκέψις 7η 1975: «... λαμβανομένου προσέτι ὑπ' ὄψει ... β) τοῦ ἐνδεχομένου καθ' ὃ ἅπαντες ἢ μέρος τῶν εἰς τὰ 24 τμήματα ταῦτα ψηφισάντων 9. 831 θὰ ἐψήφιζον, ἐν ἐγκύρῳ διεξαγωγῇ τῆς ἐκλογῆς, διαφόρως καὶ θὰ ἐσημείουσαν διαφόρως σταυροὺς προτιμήσεως ὑπὲρ τῶν ὑποψηφίων ...». — Ἀποφ. 43, σκέψις 4η 1975: «... λαμβανομένου δὲ προσέτι ὑπ' ὄψει

φισάντων εκλογέων εις τὸ σύνολον τῶν ψήφων τῶν ἐνισταμένων καὶ τῶν συνυποψηφίων των μετ' ἀφαίρεσιν τῶν ληφθεισῶν ψήφων εις τὰ ἐκλογικὰ τμήματα, εις τὰ ὅποια διεξήχθη ἀκύρως ἡ ἐκλογὴ (π.χ. ἀπόφ. 42, σκέψεις 5η/1975) Ἡ ἀπόφασις 40/1975 (σκέψεις 6η-7η) θὰ ἔπρεπε ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν αὐτῶν νὰ θεωρήσῃ ὡς καθισταμένην ἀμφίβολον τὴν ἀνακήρυξιν ὅλων τῶν τακτικῶν βουλευτῶν τῆς «Ν Δ » (ἐξαίρουμένου τοῦ πρώτου ἐπιτυχόντος λαβόντος μετ' ἀφαίρεσιν τῶν ἀκύρων ψήφων προτιμήσεως 24.128), δεδομένου ὅτι, ἂν εις τὸ σύνολον τῶν ἐγκύρων σταυρῶν προτιμήσεως τοῦ τελευταίου ἐπιτυχόντος (7071) προστεθοῦν αἱ ψῆφοι τῶν 9.841 ἀκύρως ψηφισάντων ἐκλογέων, οὗτος προηγεῖται τοῦ δευτέρου ἐπιτυχόντος λαβόντος 12.014 ἐγκύρους σταυροὺς προτιμήσεως.

ββ) Τὰ τῆς ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς ἐρρυθμίζοντο ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 129 § 2 ἐδ. β' τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀκυροῦσα τὴν ἀνακήρυξιν βουλευτῶν (τακτικῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν) ἀπόφασις τοῦ Ἑκλογοδικείου «διατάσσει τὴν ἐπανάληψιν τῆς ψηφοφορίας μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν ὑποψηφίων, τοὺς ὁποίους καθορίζει καὶ εἴτε εις ὁλόκληρον τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἴτε εις ὠρισμένα μόνον τμήματα αὐτῆς, ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τῆς διαπιστωθείσης παραβάσεως». Αἱ πέντε ἀκυρωτικαὶ ἀποφάσεις τοῦ Ἑκλογοδικείου τοῦ 1975 (38, 39, 40, ὡς διωρθώθη διὰ τῆς ἀποφ. 49, 42 καὶ 43), αἱ ὁποῖαι διέταξαν τὴν ἐπανάληψιν τῆς ψηφοφορίας<sup>15</sup>, ὥρισαν ὅτι αὕτη θὰ διεξήγετο «μεταξὺ πάντων τῶν κομμάτων καὶ τῶν ὑποψηφίων τῶν μετασχόντων τῆς ἀρχικῆς ἐκλογῆς»<sup>16</sup>.

τοῦ, οὐδαμῶθεν ἀποκλειομένου, ἐνδεχομένου, καθ' ὃ ἅπαντες ἢ μέρος τῶν ψηφισάντων εις τὰ ρηθέντα 2 τμήματα ψηφοφόρων, 871 θὰ ἐψήφίζον, ἐν ἐγκύρῳ διεξαγωγῇ τῆς ἐκλογῆς, ὑπὲρ ἐνὸς μόνον κόμματος ἢ ὑπὲρ διαφόρων κομμάτων ὡς καὶ ὑπὲρ ἐνὸς ἢ διαφόρων ἐκ τῶν ὑποψηφίων αὐτῶν...».

15. Ἡ ἕκτη ἀκυρωτικὴ ἀπόφασις (36) μετερρῦθμισεν ἀπλῶς τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα καὶ δὲν διέταξεν ἐπαναληπτικὴν ἐκλογὴν. Βλ. ἀνωτ., σ. 148 ἐπ.

16. Διάφορος εἶναι ἡ διατύπωσις τῆς ἀποφ. 42: «Διατάσσει τὴν ἐπα-

Αἱ ἀποφάσεις αὐταὶ δὲν ἦσαν ἐν τούτῳ σύμφωνοι πρὸς τὴν προ-  
 παρατεθεῖσαν διάταξιν τοῦ Κώδικος, ἡ ὁποία ὥριζε ρητῶς ὅτι  
 ἡ ἐπανάληψις τῆς ψηφοφορίας θὰ γίνῃ μεταξύ τῶν βουλευτῶν  
 τῶν ὁποίων ἀκυροῦται ἡ ἀνακήρυξις, «καὶ τῶν λοιπῶν ὑποψη-  
 φίων, τοὺς ὁποίους καθορίζει». Κατὰ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν  
 τῆς διατάξεως, συναγομένην ἐκ τῆς σαφοῦς διατυπώσεως αὐ-  
 τῆς καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς, ἡ ἐπανάλη-  
 ψις τῆς ψηφοφορίας ἔπρεπε νὰ διεξάγεται μόνον μεταξύ τῶν  
 βουλευτῶν, ἡ ἀνακήρυξις τῶν ὁποίων ἠκυροῦτο ὑπὸ τοῦ Ἐκλο-  
 γοδικείου, καὶ ἐκείνων τῶν ὑποψηφίων, ἡ θέσις τῶν ὁποίων ἡδύ-  
 νατο νὰ ἐπηρεάζεται ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος αὐτῆς καὶ τοὺς ὁποίους  
 ὤφειλε νὰ καθορίζῃ ἐκάστοτε ἡ ἀκυρωτικὴ ἀπόφασις. Μὲ ἄλλας  
 λέξεις, τῆς ἐπαναληπτικῆς ψηφοφορίας ἡδύνατο νὰ μετέχουν  
 μόνον οἱ καθ' ὧν ἡ ἔνστασις βουλευταί, ἡ ἀνακήρυξις τῶν ὁποίων  
 ἠκυροῦτο, καὶ οἱ ἐνιστάμενοι, τὴν θέσιν τῶν ὁποίων ἡδύνατο  
 νὰ μεταβάλλῃ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς. Ὑπὸ τὴν ἐκδοχὴν τῆς σχο-  
 λιαζομένης νομολογίας, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὴν ἐπαναληπτικὴν  
 ψηφοφορίαν μετεῖχον ὑποχρεωτικῶς ὅλοι οἱ ὑποψήφιοι τῆς  
 ἀρχικῆς ἐκλογῆς, ἡ ἐπιτάσσουσα τὸν ὑπὸ τοῦ Ἐκλογοδικείου  
 καθορισμὸν τῶν μετεχόντων τῆς ἐπαναλήψεως τῆς ἐκλογῆς ὑπο-  
 ψηφίων διάταξις θὰ ἦτο προφανῶς περιττὴ τοσοῦτω μᾶλλον,  
 καθ' ὅσον οἱ ὑποψήφιοι τῆς ἀρχικῆς ἐκλογῆς καθωρίσθησαν ἤδη  
 διὰ τῆς περὶ ἀνακηρύξεως αὐτῶν ἀποφάσεως τοῦ Πολυμελεῖς  
 Πρωτοδικείου. Περαιτέρω, ἡ διάταξις, ὑπὸ τὴν ἐνταῦθα ἀπο-  
 κρουομένην ἐρμηνείαν αὐτῆς, θὰ ἦτο προφανῶς παράλογος, διότι  
 ἐπέτασσε τὴν εἰς τὴν ἐπαναληπτικὴν ψηφοφορίαν συμμετοχὴν  
 ὑποψηφίων, καίτοι εἶναι ἐκ τῶν προτέρων βέβαιον ὅτι ἡ  
 τοιαύτη συμμετοχὴ των οὐδόλως ἡδύνατο νὰ μεταβάλλῃ τὸ τε-  
 λικὸν ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα ὡς πρὸς αὐτοὺς. Οὕτω, π.χ., ἡ  
 ἀπόφασις 38 (σκέψις 7η), καίτοι ἐδέχθη ὀρθῶς ὅτι ἡ ἐκλογὴ

νάληψιν τῆς ψηφοφορίας εἰς τὰ ὡς ἄνω ἐξ ἐκλογικὰ τμήματα μεταξύ πάντων  
 τῶν ὑποψηφίων ὅλων τῶν συνδυασμῶν τῶν κομμάτων, τοῦ συνασπισμοῦ κομ-  
 μάτων, ὡς καὶ τῶν μεμονωμένων ὑποψηφίων τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὴν ἀρ-  
 χικὴν ἐκλογὴν ἐν τῇ ἐκλογικῇ περιφερείᾳ τοῦ Νόμου Φθιώτιδος».

τοῦ πρώτου ἀνακηρυχθέντος ἐπιτυχόντος βουλευτοῦ «δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπηρεασθῇ οἷονδήποτε καὶ ἂν ᾖ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπαναληπτικῆς ψηφοφορίας εἰς τὰ περὶ ὧν πρόκειται 14 ἐκλογικὰ τμήματα», ἐν τούτοις διέταξε τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὴν ἐπαναληπτικὴν ἐκλογὴν! Ἐν ὅψει προδήλως τοῦ ἀτόπου αὐτοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον κατέληγεν ἡ ἀντίστοιχος διάταξις τῆς προῖσχυσάσης ἐκλογικῆς νομοθεσίας (ἄρθρ. 24 Ν. 2800/1954, περιληφθὲν εἰς ἄρθρ. 139 § 1 Ἑκλ. Κ. τοῦ 1956 καὶ 140 Ἑκλ. Κ. τοῦ 1958 καὶ 1961), κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνετο «ὡς πρὸς ὅλους τοὺς ὑποψηφίους τῆς οἰκείας ἐκλογικῆς περιφερείας», ἡ ἐρμηνευομένη διάταξις τοῦ ἰσχύοντος Ἑκλογικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 85 § 2 Ν.Δ. 4274/1962) ἀνέθετεν εἰς τὸ Ἑκλογοδικεῖον τὸν καθορισμὸν τῶν μετεχόντων τῆς ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς ὑποψηφίων.

Ὑπὸ τὴν ἐνταῦθα ὑποστηριζομένην ἔννοιαν ἔλυσε τὸ ζήτημα ρητῶς ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 32 § 2 ἐδ. α' τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου<sup>17</sup>, ἡ ὁποία ὀρίζει τὰ ἀκόλουθα: «Τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον, ἀποδεχόμενον παράβασιν νόμου περὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐκλογῆς, συνεπεία τῆς ὁποίας γεννᾶται ἀμφιβολία περὶ τοῦ ἐὰν τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας ᾖ ἢ οὐκ εἶναι τὸ αὐτὸ ἄνευ τοῦ διαπιστωθέντος ἐλαττώματος, ἀποφαίνεται ἄκυρον τὴν ἀνακήρυξιν τῶν καθ' ὧν ἡ αἵτησις βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν, ἡ ὁποία καθίσταται ἀμφίβολους συνεπεία τῆς ἐκλογικῆς παραβάσεως, καὶ διατάσσει τὴν ἐπανάληψιν τῆς ψηφοφορίας μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν ὑποψηφίων, ἡ θέσις τῶν ὁποίων δύναται νὰ μεταβληθῇ ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος αὐτῆς, καὶ καθορίζει τούτους».

### III. Ἡ διόρθωσις καὶ ἐρμηνεία τῆς ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου.

Ὁ Ἑκλογικὸς Κώδιξ δὲν περιελάμβανε διατάξεις περὶ τῆς

17. Ἡ διάταξις αὕτη ἐπανάλαβε τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 34 § 2 τοῦ Σχεδίου μας.

διορθώσεως καὶ ἐρμηνείας τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἐκλογοδικείου<sup>18</sup>. Ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ τὸ Ἐκλογοδικεῖον ἠδύνατο νὰ διορθώσῃ ἢ ἐρμηνεύῃ μίαν ἀπόφασίν του ἀρχικῶς — ὑπὸ τὸν Ν. 3733/1928 περὶ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, ὁ ὁποῖος δὲν περιελάμβανε σχετικὰς διατάξεις — κατ' ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας (ἄρθρ. 714 καὶ 759 § 1 παλαιᾶς Πολ. Δικ., ἄρθρ. 315-318 Κ. Πολ. Δ.) καὶ ἐν συνεχείᾳ κατ' ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρ. 58 καὶ 59 τοῦ Ν.Δ. 170/1973 περὶ Συμβουλίου Ἐπικρατείας<sup>18α</sup>, αἱ ὁποῖαι ἐπανέλαβον σχεδὸν ἀμεταβλήτους τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρ. 315-318 τοῦ ἰσχύοντος Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας. Ὁ Κώδιξ περὶ τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου δὲν ρυθμίζει τὸ θέμα καί, ὡς ἐκ τούτου, ἐφαρμόζονται ἐν προκειμένῳ, κατὰ τὸ ἄρθρ. 23 αὐτοῦ, αἱ ἐν λόγῳ διατάξεις τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας.

Ἡ ἀπόφασις 49/1975 τοῦ Ἐκλογοδικείου ἡσχολήθη μὲ τὴν ἐρμηνείαν ἀποφάσεως αὐτοῦ. Εἰδικώτερον, ἡ ἀπόφασις αὕτῃ ἔκρινεν αἴτησιν περὶ ἐρμηνείας τῆς ὑπ' ἀριθ. 40 ἀκυρωτικῆς ἀποφάσεως καί, εἰδικώτερον, τοῦ διατακτικοῦ αὐτῆς, τὸ ὁποῖον δὲν καθώριζεν ἐγγύτερον τοὺς ὑποψηφίους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ διενεργηθῇ ἡ ἐπαναληπτικὴ ἐκλογή. Ἡ ἀπόφασις ἐδέχθη τὴν αἴτησιν καὶ διώρθωσε τὸ διατακτικὸν μὲ τὴν ἀκόλουθον αἰτιολογίαν: «Ἐπειδὴ διὰ τῶν ὑπ' ἀριθμούς 38, 39, 42 καὶ

18. Νυζητουμένου τοῦ ἄρθρ. 86 τοῦ Ν.Δ. 4274/1962 (ἄρθρ. 130 Ἐκλ. Κ.) κατὰ τὴν συνεδρίασιν 4Γ' τῆς 8-11-1962 τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς, ὁ βουλευτὴς Ἀ. Μ π α σ ι ἄ κ ο ς ὑπεστήριξεν, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιτρέπεται ἡ διόρθωσις τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἐκλογοδικείου εἰς μίαν περίπτωσιν καὶ δὴ ὅταν ἐνεφίλοχώρησε λογιστικὸν τι λάθος π.χ. κατὰ τὴν ἀρίθμησιν τῶν ψήφων καὶ ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν «θὰ πρέπει νὰ ἰσχύσῃ ἡ παγία διάταξις τῆς πολιτικῆς δικονομίας καθ' ἣν νὰ ἐπιτρέπεται κατόπιν αἰτήσεως τοῦ ἐνδιαφερομένου ὑποβαλλομένης ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἡ διόρθωσις τῆς ἀποφάσεως καὶ μετὰ ταῦτα νὰ καθίσταται ἡ ἀπόφασις ὁριστικὴ». Ἐπὶ τῆς παρατηρήσεως αὐτῆς οὐδεμία συζήτησις ἐγένεν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν. Βλ. Πρακτικὰ αὐτῆς, τ. Β', 1963, σελ. 860.

18α. Βλ. Ἐ. π. Σ π η λ ι ω τ ο π ο ὕ λ ο υ, Ἐγχειρίδιον Διοικητικοῦ Δικαίου, 1977, σ. 476 ἐπ.



43 (1975) αποφάσεων τοῦ δικαστηρίου τούτου, διακριβωθείσης ἀκυρότητος τῆς διεξαγωγῆς τῆς ψηφοφορίας εἰς τὰ ἐν αὐταῖς ἐκλογικὰ τμήματα, καθιστώσης ἀμφίβολον τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τελικῆς ἐκλογῆς, ἡκυρώθη ἡ ἀνακήρυξις βουλευτῶν καὶ ἀναπληρωματικῶν καὶ διετάχθη ἡ ἐπανάληψις τῆς ἐκλογῆς εἰς τὰ εἰρημένα ἐκλογικὰ τμήματα, διεξαχθησομένης «μεταξὺ πάντων τῶν κομμάτων καὶ τῶν ὑποψηφίων τῶν μετασχόντων τῆς ἀρχικῆς ἐκλογῆς». Ὑπὸ τὰς αὐτάς συνθήκας καὶ διὰ τὸν αὐτὸν νομικὸν λόγον, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμὸν 40 (1975) αποφάσεως τοῦ δικαστηρίου τούτου ἡκυρώθη ἡ ἀνακήρυξις βουλευτῶν, δι' οὓς προέκυπτεν ἀνάλογος ἀμφιβολία, καὶ διετάχθη ἡ ἐπανάληψις τῆς ἐκλογῆς εἰς τὰ ἐν τῷ διατακτικῷ τῆς αποφάσεως τμήματα, ἐπὶ λέξει «μεταξὺ πάντων τῶν κομμάτων καὶ ὑποψηφίων», παραιφθεισῶν ἐξ ἀπλῆς παραδρομῆς τῆς προσθήκης τῶν λέξεων «τῶν μετασχόντων τῆς ἀρχικῆς ἐκλογῆς», ὑφισταμένων ἀναμφιβόλως ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς φράσεως καὶ προκυπτουσῶν ἐκ τοῦ ὅλου περιεχομένου τῆς αποφάσεως, ὥς καὶ εἰς τὰς ἐν ἀρχῇ μνημονευθείσας ἀποφάσεις.—Ἐπειδὴ ὅθεν συντρέχει λόγος προσθήκης τῶν λέξεων τούτων ἐν τῷ διατακτικῷ καὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 40 (1975) αποφάσεως, δι' ἧς προσθήκης οὔτε ἀλλοιοῦται τὸ διατακτικὸν οὔτε προστίθεται νέα ἐν αὐτῷ διάταξις μὴ ὑφισταμένη ἐν τῇ δημοσιευθείσῃ ἀποφάσει». Ἡ ἀπόφασις εἶναι βεβαίως ὀρθή, δὲν ἀναφέρει ὅμως, ὥς ὤφειλε, τὰς νομοθετικὰς διατάξεις, κατ' ἐφαρμογὴν τῶν ὁποίων ἐξεδόθη.

#### IV. Τὸ δεδικασμένον ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου.

1.—Τὸ ἄρθρ. 130 τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 86 Ν. Δ. 4274), ἐπαναλαμβάνον κατὰ βάσιν τὸ ἄρθρ. 12 τοῦ Ν. Γ'λ ΝΕ' καὶ Ν.Δ. 2202, ὥριζεν ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐκ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἑκλογοδικείου προκῦπτον δεδικασμένον τὰ ἐξῆς: «1. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Ἑκλογοδικείου, προδικαστικαὶ καὶ ὁριστικαὶ εἰς οὐδὲν οἰονδήποτε ἐνδίκον μέσον ὑπόκεινται.— 2. Αἱ ὁριστι-

καὶ ἀποφάσεις τοῦ Ἐκλογοδικείου ἀποτελοῦσι δεδικασμένον ὡς πρὸς τὸ κύρος ἢ τὴν ἀκυρότητα τῆς προσβληθείσης ἀνακηρύξεως, αἱ μὲν ἀκυρωτικαὶ ἐναντι πάντων, αἱ δὲ ἀπορριπτικαὶ ἐναντι τῶν διαδίκων». Ἡ διάταξις τῆς § 1 ἐρρύθμιζε τὸ ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου παραγόμενον τυπικὸν δεδικασμένον, ὀρίζουσα ὅτι ὅλαι αἱ ἀποφάσεις (ὀριστικαὶ καὶ προδικαστικαὶ)<sup>19</sup> αὐτοῦ εἶναι τελεσίδικοι καὶ ἀμετάκλητοι.<sup>20</sup> Ἡ διάταξις εἶχεν ἀπλῶς ἀναγνωριστικὸν καὶ ὄχι δημιουργικὸν χαρακτῆρα, δηλαδὴ ὥριζεν ὅ,τι ἀκριβῶς συνήγετο σαφῶς ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος. Πράγματι, κατὰ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς συνταγματικῆς αὐτῆς διατάξεως, προκύπτουσιν ἐκ τοῦ γράμματος καὶ τῶν ἐν τῇ Β' Ἀναθεωρητικῇ Βουλῇ γενομένων σχετικῶν συζητήσεων, τὸ παρ' αὐτῆς ἰδρυθὲν Εἰδικὸν Δικαστήριον ἦτο τὸ Ἀνώτατον Δικαστήριον τῆς Ἐκλογικῆς Δικαιοσύνης, ἀφοῦ τοῦτο διεδέχθη ἐν τῇ ἐξελέγξει τοῦ κύρους τῶν ἀμφισβητουμένων ἐκλογῶν τὴν Βουλὴν, αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις τῆς ὁποίας ἦσαν τε-

19. Ὅριστικαὶ εἶναι ὅλαι αἱ ἀποφάσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπορρίπτουν ἢ δέχονται ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει τὴν ἐνστάσιν· προδικαστικαὶ εἶναι αἱ μὴ ἀποφαινόμεναι ἐπὶ τῆς οὐσίας, διατάσσουσαι τὴν διεξαγωγὴν περαιτέρω ἀποδείξεων, αὗται δὲ ἠδύναντο νὰ περιλαμβάνουν καὶ ὀριστικὰς διατάξεις (ἄρθρ. 128 § 1 Ἐκλ. Κ.). Ἡ διάκρισις εἶχε καὶ ἔχει σημασίαν διὰ τὸ ἐπιτρεπτὸν τῆς ἀνακλήσεως αὐτῶν, δεδομένου ὅτι, κατ' ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρ. 309 τοῦ Κ. Πολ. Δικ. (ἄρθρ. 180 §§ 1-2 παλαιᾶς Πολ. Δικ.), αἱ μὲν ὀριστικαὶ ἀποφάσεις τοῦ Δικαστηρίου εἶναι ἀνεπίδεκτοι ἀνακλήσεως, αἱ δὲ προδικαστικαὶ δύνανται νὰ ἀνακαλοῦνται ὑπ' αὐτοῦ (οὕτως ἡ ἀποφ. 80/1958, βλ. Βαμβέτσου, *op. cit.*, Ν. Δίκ. ΙΕ', σ. 119, § 37). Ἡ διάκρισις αὐτῇ τῶν ἀποφάσεων εἰς ὀριστικὰς καὶ μὴ ὀριστικὰς ἢ προδικαστικὰς περιελήφθη καὶ εἰς τὸν Κ.Α.Ε.Δ. (π.χ. ἄρθρ. 20 §§ 1-2, 21 § 2).

20. Οὕτω καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ (ἄρθρ. 124 καὶ 137 Ἐκλ. Κ., βλ. καὶ *Altgermatt*, *op. cit.*, σ. 75 ἐπ., *Staubert*, *op. cit.*, σ. 95 ἐπ.), Γαλλίᾳ (ἄρθρ. 20 τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ C.C. ἐν συνδ. πρὸς ἄρθρ. 62 Συντ., βλ. ἀποφ. n° 58-90 bis τῆς 5-5-1959 τοῦ C.C. ἐν *Recueil des Décisions*, 1958-1959, σ. 223, ἐπ., *Chagnay*, *op. cit.*, σ. 304 ἐπ.), Ἑλβετίᾳ (βλ. *Piceni*, *op. cit.*, σ. 211 ἐπ.), Ἑσση (ἄρθρ. 17 WPG) καὶ Ρηνανίᾳ-Παλατινάτῳ (ἄρθρ. 12 WPO).

λεσίδικοι καὶ ἀμετάκλητοι. Κατὰ συνέπειαν, ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν προσβολὴν τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἐκλογοδικείου δι' οἰουδήποτε ἐνδίκου μέσου ἐνώπιον ἄλλου Δικαστηρίου καὶ ἰδίως ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας<sup>21</sup>. Τοῦναντίον, αὕτη οὐδόλως ἐκωλύετο ἐκ τοῦ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος νὰ καθιερώσῃ τὸ ἑκτακτον ἐνδικον μέσον τῆς ἐπαναλήψεως τῆς διαδικασίας<sup>22</sup>.

Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 100 § 4 ἐδ. α' τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος ὀρίζει, ὅτι αἱ ἀποφάσεις τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου εἶναι ἀμετάκλητοι. Τὴν διάταξιν αὐτὴν ἐπαναλαμβάνει ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 21 § 1 τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Δικαστηρίου αὐτοῦ, ὀρίζουσα περαιτέρω ὅτι ἀποκλείεται ἡ ἄσκησις τριτανakoπῆς κατ' αὐτῶν.

2.—Ἡ διάταξις τῆς § 2 τοῦ παρατεθέντος ἄρθρου τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος καθώριζε τὴν ἑκτασιν τοῦ ἐκ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἐκλογοδικείου παραγομένου οὐσιαστικοῦ δεδικασμένου κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὰς περὶ τοῦ ἐκ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας δεδικασμένου διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 50 §§ 1 καὶ 5 τοῦ Ν. 3713 (ἄρθρ. 50 §§ 1 καὶ 5 Ν.Δ. 170/1973)<sup>23</sup>. Τὸ ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἐκλογοδι-

21. Παρὰ τὴν σαφῆ διατύπωσιν τοῦ ἄρθρ. 12 § 1 τοῦ Ν. Γ'ΧΝΕ', ἐγεννήθη καὶ συνεζητήθη τὸ ζήτημα, ἂν αἱ ἀποφάσεις τοῦ Ἐκλογ. ἠδύναντο νὰ προσβληθοῦν δι' αἰτήσεως ἀναιρέσεως ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε. Βλ. τὴν εἰδικὴν μελέτην τοῦ Ἀλ. Βαμβέτσου, ἐν Δικαστικῇ τ. V, σ. 518 ἐπ., ὁ ὁποῖος ὅχι ὀρθῶς ἀνέφερεν ὑπὲρ τῆς — ὀρθῆς — ἀποφατικῆς λύσεως τοῦ ζητήματος καὶ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἡ ἀπόφ. τοῦ Ἐκλογ. δὲν ἦτο ἀπόφ. Διοικητικοῦ Δικαστηρίου, ἐκδιδομένη ἐπὶ διοικητικῆς διαφορᾶς (βλ. ἀνωτ., σ. 48, σημ. 10).

22. Τοιοῦτον ἐνδικον μέσον προβλέπει τὸ ἄρθρ. 18 WPG τῆς Ἑσσης: «Ἐπὶ μιᾷ ἐπαναλήψεως τῆς διαδικασίας ἀποφαίνεται τὸ Ἐκλογ. Αὕτη εἶναι ἐπιτρεπτή μόνον, ὅταν καθίστανται γνωστὰ οὐσιώδη γεγονότα, τὰ ὁποῖα δὲν ἠδύναντο νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν προηγουμένην συζήτησιν».

23. Βλ. Φ. Βεγγλερ ἢ, Ἡ συμμόρφωσις τῆς Διοικήσεως εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε., 1934, σ. 11 ἐπ.· Δένδια, op. cit., τ. III, σ. 354 ἐπ.· Κόρσο, op. cit., σ. 300 ἐπ., ἐνθα καὶ περαιτέρω βιβλιογραφία· Κυρια-

κειού δεδικασμένον, συναγόμενον ἐκ τοῦ διατακτικοῦ αὐτῆς<sup>24</sup>, περιελάμβανε μόνον τὸ ζήτημα « τοῦ κύρους ἢ τῆς ἀκυρότητος τῆς προσβληθείσης ἀνακηρύξεως » καθ' ἐαυτό<sup>25</sup>. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ἀπόφασις τοῦ Δικαστηρίου δὲν ἀπέτελει δεδικασμένον καὶ ὡς πρὸς τὰ διὰ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος αὐτοῦ τυχὸν κριθέντα προκαταρκτικὰ ζητήματα. Τοῦτο ὥριζε ρητῶς ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 12 § 2 τοῦ Ν. Γ'ΛΝΕ' καὶ Ν.Δ. 2202<sup>26</sup> <sup>27</sup>, ἡ ὁποία ὁρθῶς δὲν περιελήφθη εἰς τὸ ἄρθρ. 86 τοῦ Ν.Δ. 4274, οὕσα προδήλως αὐτονόητος. Τοιαῦτα ζητήματα, μὴ καλυπτόμενα ὑπὸ τοῦ δεδικασμένου, ἦσαν ὅλα τὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἐκρίθησαν παρεμπιπτόντως διὰ τὴν λύσιν τοῦ κυρίου ζητήματος, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος καὶ τὸν νόμον (ἄρθρ. 116 § 1, 119 — 121 'Εκλ. Κ.), ἐτίθετο διὰ τῆς ἐνστάσεως ἐνώπιον τοῦ 'Εκλογοδικείου, ἥτοι τοῦ ζητήματος τοῦ κύρους ἢ τῆς ἀκυρότητος τῆς καθ' ἧς στρέφεται ἡ ἐνστασις ἀνακηρύξεως βουλευτοῦ ἢ βουλευτῶν<sup>28</sup>.

κοπούλου, Διοικ. Δίκ., τ. III, σ. 147 ἐπ.· Στασινοπούλου, Δίκαιον τῶν Διοικητικῶν Διαφορῶν, σ. 249 ἐπ.· Θ. Τσάτσου, Τὸ ἐκ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Σ.τ.Ε. δεδικασμένον, 1939, 181α σ. 30 ἐπ.

24. Βλ. ὁμῶς τὴν ἀπόφ. τοῦ Γαλλικοῦ C.C. τῆς 16-1-1962, ἐν Recueil des Décisions, 1962, σ. 31.

25. Βλ. καὶ Δ. Τσάτσου, op. cit., σ. 142 ἐπ.

26. « Ἀποτελεῖ δὲ δεδικασμένον μόνον ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ κύρους ἢ τῆς ἀκυρότητος τῆς ἐκλογῆς καθ' ἐαυτό, οὐχὶ δὲ καὶ ὡς πρὸς τὰ διὰ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου λυθέντα τυχὸν προκαταρκτικὰ ζητήματα ».

27. Οὕτω καὶ ἐν Γαλλίᾳ τὸ ἄρθρ. 44 § 2 ord. περί C.C.: « En ce cas, sa désicion n' a d' effet juridique qu' en ce qui concerne l' election dont il est saisi ». Βλ. σχετικῶς Charnay, op. cit., σ. 311 ἐπ.

28. 'Ο Θ. Τσάτσος ('Εκλογαὶ ἐν « Λεξικῷ Νομικῆς, Διοικήσεως καὶ Ἀστυνομίας », τ. Δ', σ. 237) ὥρισεν ὡς ἐξῆς τὰ προκαταρκτικὰ ζητήματα ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἄρθρ. 12 § 2 Ν. Γ'ΛΝΕ': « Προκαταρκτικὰ εἶναι τὰ προτελικὰ ζητήματα τῆς δίκης ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ τελικόν, δι' οὗ ἀποπερατοῦται αὕτη... Προτελικὰ ζητήματα εἶναι ὅλα τὰ ζητήματα ἐκτὸς τοῦ κύρους ἢ τῆς ἀκυρότητος τῆς ἐκλογῆς καθ' ἐαυτό, ἔστω καὶ ἂν αἰτιολογοῦσι

Οὕτω, προκριματικά ζητήματα ἐν τῇ ἐκλογικῇ δίκῃ ἦσαν π.χ. ἡ ἰθαγένεια, ἡ ἡλικία καὶ ἡ νόμιμος ἱκανότης τοῦ ἐκλέγειν τοῦ ὑποψηφίου (ἄρθρ. 70 § 1 Συντ.), ἡ δημοσιοῦπαλληλικὴ ιδιότης τινὸς ἢ ὁ χαρακτηρισμὸς νομικοῦ τινος προσώπου ὡς δημοσίου ἢ ιδιωτικοῦ δικαίου (ἄρθρ. 71 § 1 Συντ.) καὶ ἡ διάπραξις ἐκλογικοῦ τινος ἀδικήματος (ἄρθρ. 102 ἐπ. Ἑκλ. Κ.). "Ολα τὰ ζητήματα αὐτὰ ἠδύναντο νὰ κρίνωνται ἐλευθέρως ὑπὸ τῆς Βουλῆς<sup>29</sup>, τῶν δικαστικῶν<sup>30</sup> καὶ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν. Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὴν προκειμένην διάταξιν τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος, τὸ ἐκ τῆς ἀκυρωτικῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἑκλογοδικείου προκύπτον δεδिकाσμένον ἦτο ἀ π ὅ λ υ τ ο ν, ἐνεργοῦν ἔναντι πάντων (erga omnes), ἐνῶ τὸ ἐκ τῆς ἀπορριπτικῆς ἀποφάσεως δεδिकाσμένον ἦτο σ χ ε τ ι κ ὄ ν, ἰσχύον μόνον ἔναντι « τ ὧ ν δ ι α δ ί κ ω ν », δηλαδὴ ἐφ' ὅσον συνέτρεχον αἱ προϋποθέσεις τοῦ ἐν προκειμένῳ ἀναλόγως ἐφαρμοζομένου ἄρθρ. 274 τῆς παλαιᾶς Πολιτικῆς Δικονομίας καὶ 324 τοῦ ἰσχύοντος Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας (ταυτότης διαδίκων καὶ ταυτότης διαφορᾶς).

Ἡ ἐν λόγῳ διάταξις τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος περιελήφθη ἀμετάβλητος τόσον εἰς τὸ Σχέδιον τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς (ἄρθρ. 36) ὅσον καὶ εἰς τὸ Σχέδιόν μας (ἄρθρ. 35). Ὁ Κῶδιξ περὶ τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου περιέλαβεν ὁμῶς αὐτὴν μό-

τὴν ἐκδοθεῖσαν ἀπόφασιν».— Περὶ τῆς ἐννοίας τῶν προκαταρκτικῶν ζητημάτων ἐν γένει βλ. Ράμμου, Στοιχεῖα Ἑλλήν. Πολ. Δικ., τ. I, σ. 408 ἐπ.

29. Πρβλ. Δ. Τσάτσου, *op. cit.*, σ. 143.

30. Ἐκ τῆς ἀντιλήψεως αὐτῆς φαίνεται ἀγομένη καὶ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 102 § 1 Ἑκλ. Κ. (ἄρθρ. 94 Ν. ΧΜΗ', ἄρθρ. 146 Ν. 3824, ἄρθρ. 143 Ν. 5493), κατὰ τὴν ὁποίαν «πᾶσα ἀξιόποινος πρᾶξις, ἥτις προβλέπεται ὑπὸ τοῦ παρόντος ἢ τοῦ Π.Κ. ἢ ἐτέρου τινὸς νόμου καὶ ἔχει σχέσιν μὲ τὴν ἐκλογὴν βουλευτῶν, τιμωρεῖται εἴτε ἡ ἐκλογὴ ἐπικυρωθῇ εἴτε ἀκυρωθῇ», καίτοι ἡ διάταξις («ἐπικυρωθῇ») δύναται νὰ ἐννοῇ τὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ Ἑκλογ. ἐπεκύρωσε τὴν προσβληθεῖσαν ἐκλογὴν, διότι τὰ παρ' αὐτοῦ διαπιστωθέντα ἐκλογικὰ ἀδικήματα δὲν ἤσκησαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ τελικοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος.

νον ἐν μέρει καὶ δὴ μόνον καθ' ὅσον καθώριζε τὰ ὑποκει-  
μενικὰ ὅρια τοῦ δειδικασμένου. Πράγματι, ἡ μὲν γενικὴ διά-  
ταξις τοῦ ἄρθρ. 21 § 1 ὀρίζει, ὅτι αἱ ἀποφάσεις τοῦ Δικαστη-  
ρίου ἰσχύουν ἀπὸ τῆς ἐπ' ἀκροατηρίου δημοσιεύσεώς των («ἐ-  
ναντι πάντων, πλὴν ἂν ἄλλως δι' εἰδικῆς διατάξεως ὀρίζεται»),  
κατὰ δὲ τὴν εἰδικὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 33 αἱ ἀπορριπτικαὶ ἀπο-  
φάσεις αὐτοῦ ὡς 'Εκλογοδικεῖου «δημιουργοῦν δειδικασμένον  
μόνον μεταξὺ τῶν διαδίκων». Ἀντιθέτως, ὁ Κώδιξ δὲν περιέ-  
λαβε τὴν διάταξιν τοῦ 'Εκλογικοῦ Κώδικος, καθ' ὅσον αὕτη κα-  
θώριζε τὰ ἀντικειμενικὰ ὅρια τοῦ ἐκ τῶν ἀποφάσεων  
τοῦ 'Εκλογοδικεῖου παραγομένου δειδικασμένου. Ἡ διάταξις  
ὁμῶς ἦτο καὶ εἶναι ἐν τούτῳ περιττή. Διότι ἡ ἔκτασις τοῦ οὐ-  
σιαστικοῦ δειδικασμένου ἐν προκειμένῳ συνάγεται ἐκ τῆς ὑπὸ  
τοῦ ἄρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος (ἄρθρ. 73 § 1 Συντ. 1952) κα-  
θοριζομένης ἀρμοδιότητος τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ἡ ὁποία  
περιλαμβάνει τὴν ἐκδίκασιν ἐνστάσεων «κατὰ τοῦ κύρους»  
τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν. Κατ' ἀκολουθίαν, τὸ ἐκ τῆς ἀπο-  
φάσεως τοῦ Δικαστηρίου δημιουργούμενον δειδικασμένον περι-  
λαμβάνει ὅ,τι ἀκριβῶς περιελάμβανε καὶ τὸ ἐκ τῆς ἀποφάσεως  
τοῦ 'Εκλογοδικεῖου δειδικασμένον κατὰ τὰ ἤδη ἐκτεθέντα, ἦτοι  
μόνον τὸ ζήτημα τοῦ κύρους ἢ τῆς ἀκυρότητος τῆς ἐκλογῆς καὶ  
ὄχι τὰ κατὰ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος αὐτοῦ ἐνδεχομένως κρι-  
θέντα προκαταρκτικὰ ζητήματα. Εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα κα-  
ταλήγει, νομίζομεν, καὶ ἡ ἐν προκειμένῳ ἀνάλογος ἐφαρμογὴ  
τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρ. 324 καὶ 331 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς  
Δικονομίας (ἄρθρ. 23 Κ.Α.Ε.Δ.) ἐν ᾧ τῆς συνταγματικῆς  
ἀρμοδιότητος τοῦ Δικαστηρίου<sup>31</sup>. Εἶναι αὐτονόητον ὅτι καὶ τὸ  
Δικαστήριον ('Εκλογοδικεῖον) δὲν δεσμεύεται ἐκ τῆς τοιαύτης  
ἢ τοιαύτης κρίσεως ἐνὸς προδικαστικοῦ ζητήματος ὑπὸ τοῦ Δι-  
καστηρίου ἄλλης περιόδου. Τοιουτοτρόπως π.χ. τὸ 'Εκλογο-  
δικεῖον τοῦ 1962 ἠδύνατο ν' ἀκυρώσῃ ἐκλογὴν τινα προσβλη-  
θεῖσαν δι' ἑλλειψιν προσόντων, καίτοι τὸ 'Εκλογοδικεῖον τοῦ

31. Βλ. ἀνωτ., σ. 77 ἐπ.

1958 είχεν επικυρώσει την έκλογήν τοῦ ἰδίου προσώπου, προσβληθεῖσαν διὰ τὸν αὐτὸν νόμιμον λόγον<sup>32</sup>. Τὸ Ἐκλογοδικεῖον μάλιστα τοῦ 1975 ἔλυσεν ἐν νομικὸν ζήτημα ὑπὸ δύο ἀντιθέτους ἐννοίας<sup>33</sup>. Πάντως, *de lege ferenda* θὰ ἦτο ὀρθότερον νὰ ἐπεκταθῇ τὸ ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου (Ἐκλογοδικείου) δεδικασμένον καὶ εἰς ὅλα τὰ ὑπ' αὐτοῦ κριθέντα προκριματικά ζητήματα τοῦ Ἐκλογικοῦ Δικαίου. Μία τοιαύτη ὁμως διεύρυνσις τοῦ δεδικασμένου δὲν δύναται νὰ γίνῃ διὰ νόμου ἐν ὅφει τῆς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος περιοριστικῆς ἀπαριθμήσεως τῶν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Δικαστηρίου ὑπαγομένων διαφορῶν<sup>34</sup>.

Τὸ δεδικασμένον ἰσχύει ἐνώπιον οἰασδήποτε ἀρχῆς τῆς νομοθετικῆς, ἐκτελεστικῆς καὶ δικαστικῆς ἐξουσίας, ἡ ὁποία οὐδέποτε δύναται νὰ ἐξετάσῃ τὸ ὑπὸ τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου ὀριστικῶς κριθέν κῦρος ἐκλογῆς τινος, ὅπως, ἄλλως τε, δὲν δύναται νὰ θέσῃ καθ' οἷονδήποτε τρόπον ἐν ἀμφιβόλῳ καὶ τὸ κῦρος ἐκλογῆς καταστάσης ὀριστικῆς καὶ ἀπροσβλήτου συνεπεία παρόδου τῆς προθεσμίας ἀσκήσεως ἐνστάσεως. Ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ μέχρι τοῦ 1962 ἰσχύσαντος δικαίου ἦτο λίαν ἀμφίβολον τὸ ζήτημα, ἂν τὸ ἐκ τῆς ἀπορριπτικῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἐκλογοδικείου παραγόμενον δεδικασμένον ἴσχυε καὶ ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐκδίκασιν ἐτέρας ἐνστάσεως τοῦ αὐτοῦ ἢ ἄλλου προσώπου, στρεφομένης κατὰ τοῦ κύρους τῆς δι' ἄλλης προεκδοθείσης ἀποφάσεώς του ἐπικυρωθείσης ἀνακηρύξεως. Τὸ Δικαστήριον<sup>35</sup> ἔλυσε τὸ ζήτημα καταφατικῶς, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ἡ

32. Τοιαύτη περίπτωσις ἐνεφανίσθη ἐν τῇ κοινοβουλευτικῇ νομολογίᾳ: Ἡ Α' Ἀναθεωρ. Βουλὴ ἐπεκύρωσε διὰ ψήφων 124 κατὰ 121 τὴν ἐκλογὴν τοῦ συμβολαιογράφου Δάλλα, θεωρήσασα ὡς ἀντισυνταγματικὴν τὴν καθιεροῦσαν τὴν μὴ ἐκλογιμότητα τοῦ συμβολαιογράφου διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 1 τοῦ Ν. ΓΧΝΣ'/1910 (βλ. Ἐφημερίδα Συζητήσεων, σ. 132 ἐπ.), ἐνῶ ἡ Β' Ἀναθεωρ. Βουλὴ ἠκύρωσε διὰ ψήφων 125 κατὰ 66 τὴν ἐκλογὴν τοῦ αὐτοῦ προσέπου θεωρήσασα συνταγματικὴν τὴν ἐν λόγῳ διάταξιν (βλ. Ἐφημερίδα Συζητήσεων, τ. Ι, σ. 20 ἐπ.).

33. Βλ. κατωτ., σ. 497 ἐπ.

34. Βλ. ἀνωτ., σ. 77 ἐπ.

35. Ἀποφ. 6, 7/1956.—Βλ. καὶ τὰς ἀποφ. 25/1929, 66, 77/1958.

διάταξις τοῦ ἄρθρ. 12 § 2 τοῦ Ν.Δ. 2202 «σαφῆ ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον, ἀπορρίψαν κατ' οὐσίαν ἔνστασιν περὶ τοῦ κύρους ἐκλογῆς ὠρισμένης περιφερείας καὶ ἀποφηνάμενον οὕτω, ὅτι ἐγκύρως διεξήχθη ἡ ἐκλογή, δὲν δύναται, λόγῳ τοῦ ἐνιαίου τῆς ἐκλογῆς, νὰ ἐπανέλθῃ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ νομικοῦ ζητήματος, ὅπερ ἠθέλεν ἀνακύψει εἰς μεταγενεστέραν δίκην, συνεπεῖα ἐνστάσεως ἄλλου ἐνδιαφερομένου εἰς τὴν αὐτὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν, στηριζομένης εἰς τὸν αὐτὸν νόμιμον λόγον». Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀπόφασις 35/1956 ἐδέχθη δεδικασμένον ἐκ τῆς ἀποφάσεως 31/1956, ἡ ὁποία ἀπέρριψεν ἔνστασιν τοῦ αὐτοῦ ἐνισταμένου προσβαλοῦσαν τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς τῆς αὐτῆς ἐκλογικῆς περιφερείας διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους ὡς ἀόριστον. Τὴν ἀντίθετον ἀποψὶν ὑπεστήριξε σθεναρῶς ὁ Ἀλ. Βαμβέ-τσος<sup>36</sup>. Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 86 § 2 τοῦ Ν.Δ. 4274/1962 (ἄρθρ. 130 § 2 Ἑκλ. Κ.) ἔλυσε, νομίζομεν, τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν ὀρθὴν ἔννοιαν ὅτι τὸ ἐκ τῆς ἀπορριπτικῆς ἀποφάσεως δεδικασμένον ἰσχύει μὲν καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἑκλογοδικείου, ἀλλὰ μόνον μεταξὺ τῶν διαδίκων. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν πρέπει νὰ ἐρμηνευθῇ καὶ ἡ προπαρατεθεῖσα διάταξις τοῦ ἄρθρ. 33 τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου. Ἐπομένως, δὲν προκύπτει δεδικασμένον ἐκ τῆς ἀπορριπτικῆς ἀποφάσεως, ὅταν οἱ διάδικοι τῆς μεταγενεστέρας ἐκλογικῆς δίκης εἶναι διάφοροι τῶν τῆς πρώτης. Ὅταν ἀσχοῦνται ὑπὸ διαφόρων προσώπων ἐνστάσεις κατὰ τοῦ κύρους τῆς αὐτῆς ἀνακηρύξεως διὰ τοὺς αὐτοὺς νομίμους λόγους (ταυτότης διαφορᾶς), σπανίως δύναται νὰ τύχῃ ἐφαρμογῆς ἡ διάταξις, δεδομένου ὅτι αἱ ἐνστάσεις αὐταὶ δύναν-

36. Ορ. cit., Ν. Δίκ. ΙΒ', σ. 486 ἐπ., Ν. Δίκ. ΙΕ', σ. 119, § 38: Τὸ ἄρθρ. 12 τοῦ Ν.Δ. 2202 «δὲν διενεμήθη ποτὲ νὰ ἐπιβᾶλῃ εἰς τὸ Ἑκλογ. δεδικασμένον ἐξ ἄλλης ἀποφάσεως αὐτοῦ, ἀφορώσης τὸν αὐτὸν ἢ, μάλιστα, ἄλλον διάδικον, ἀλλ' ἀπλῶς ἠθέλησεν ν' ἀποκλείσῃ τὴν ἐπικλήσιν δεδικασμένου ἐξ ἀποφάσεως τοῦ Ἑκλογ. ἐν ἄλλῃ προδήλως δίκη καὶ ἐνώπιον ἄλλου δικαστηρίου ὡς πρὸς τὸ διὰ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τοῦ κύρους ἢ μὴ τῆς ἐκλογῆς λυθὲν τυχὸν προκαταρκτικὸν ζήτημα...».



ται καὶ πρέπει νὰ συνεκδικάζωνται λόγω προδήλου συναφείας <sup>37</sup>, ἀναβαλλομένης, ἐνδεχομένης, πρὸς τοῦτο τῆς συζητήσεως τῆς ἢ τῶν πρώτων αἰτήσεων διὰ τὴν μεταγενεστέραν δικάσιμον τῶν λοιπῶν συναφῶν αἰτήσεων <sup>38</sup>.— Εἶναι αὐτονόητον ὅτι ἐκ τῆς ἀπορριπτικῆς ἀποφάσεως προκύπτει δεδικασμένον μεταξὺ τῶν διαδίκων μόνον, ὅταν ἡ ἀπόφασις ἀπέρριψε τὴν ἐνστάσιν ὡς νόμος ἢ οὐσίᾳ ἀβάσιμον <sup>39</sup>. Τούναντίον, δὲν παράγει, ὡς ἐσφαλμένως ἐδέχθη ἡ προμνημονευθεῖσα ἀπόφασις 35/1956 τοῦ Ἐκλογοδικείου, δεδικασμένον ἡ ἀπόφασις, ἡ ὁποία ἀπέρριψε τὴν ἐνστάσιν ὡς ἀπαράδεκτον, π.χ. ὡς ἀόριστον ἢ ἐκπρόθεσμον. Αἱ διὰ τῆς ἐν λόγω ἀποφάσεως λόγω δεδικασμένου ἀπορριφθεῖσαι ἐνστάσεις θὰ ἔπρεπε προδήλως νὰ συνεκδικασθοῦν μετὰ τῶν διὰ τῆς ἀποφάσεως 31/1956 ὡς ἀόριστων ἀπορριφθεῖσων καὶ νὰ θεωρηθοῦν ὡς συμπληροῦσαι καὶ καθορίζουσαι τὴν ἀοριστίαν ἐκείνων καί, συνεπῶς, ὡς ἐνσωματούμεναι εἰς αὐτάς.

V. Ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἀναδρομικότητος τῆς ἀκυρωτικῆς ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου.

Ἡ ἀκυρωτικὴ ἀπόφασις τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου δὲν ἔχει ἀναδρομικὴν ἐνέργειαν. Μὲ ἄλλας λέξεις, ἡ ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου ἀκύρωσις μιᾶς ἐκλογῆς ἐνεργεῖ, κατὰ τὸ ἰσχύον δίκαιον, διὰ τὸ μέλλον (ex nunc) καὶ ὄχι ἀναδρομικῶς (ex tunc), μὴ θίγουσα τὸ κύρος τῶν μέχρι τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀκυρωτικῆς ἀποφάσεως πράξεων τοῦ βουλευτοῦ. Ἡ ἀρχὴ αὕτη θεωρεῖται ἀνέκαθεν ὡς αὐτονόητος καὶ παρ' ἡμῖν καὶ εἰς τὴν ἀλλοδαπήν <sup>40</sup>,

37. Βλ. ἀνωτ., σ. 232 σημ. 6.

38. Οὕτως ἐπραξεν ἡ Ἐκλογ. 11/1958.

39. Οὕτως αἱ ἥδη παρατεθεῖσαι (σημ. 35) Ἐκλογ. 6-7/1956 («... τὸ Εἰδ. Δικ., ἀπορρίψαν κατ' οὐσίαν ἐνστάσιν...»).

40. Βλ. διὰ τὴν Γαλλίαν Chagnay, op. cit., σ. 325 ἐπ., ἐνθα ἡ ἀρχὴ δικαιολογεῖται μὲ τὸ ἀβάσιμον ἐπιχείρημα ὅτι ἡ ἀνακήρυξις τοῦ βουλευτοῦ ἔχει δημιουργικὸν καὶ ὄχι ἀναγνωριστικὸν χαρακτήρα.

δικαιολογεῖται δὲ μὲ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀσφαλείας τοῦ δικαίου <sup>41</sup>. Τὴν ἀρχὴν θεσπίζει παρ' ἡμῖν ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 15 § 3 τοῦ ἰσχύοντος Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς (1975), κατὰ τὴν ὁποίαν «λογίζονται ἔγκυροι αἱ μέχρι τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἀποφάσεων τοῦ Δικαστηρίου, κατὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος, πράξεις τῶν Βουλευτῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐκλογή ἡχυρώθη». <sup>41a</sup> Πρέπει ὅμως νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ διάταξις αὕτη εἶναι προφανῶς ἀντισυνταγματική, διότι δὲν καλύπτεται ἀπὸ τὴν ἐξουσιοδότησιν, τὴν ὁποίαν ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 65 § 1 τοῦ Συντάγματος παρέχει εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς ρύθμισιν τοῦ τρόπου «τῆς ἐλευθέρως καὶ δημοκρατικῆς λειτουργίας αὐτῆς διὰ Κανονισμοῦ». Ἡ διάταξις θὰ ἔπρεπε νὰ περιληφθῇ εἰς τὸ Σύνταγμα καί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἰς τὸν νόμον περὶ τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου ἢ τὸν ἐκλογικὸν νόμον. Κατὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ ἰσχύοντος Κώδικος περὶ τοῦ Δικαστηρίου προετίναμεν μίαν σχετικὴν διάταξιν <sup>42</sup>, ἡ ὁποία ὅμως δὲν περιελήφθη εἰς αὐτόν, θεωρηθεῖσα ὡς οὐσιαστικὴ καὶ ὄχι διαδικαστικὴ. — Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ἀκύρωσις τῆς ἐκλογῆς οὐδόλως ἐπηρεάζει τὸ κύρος τῶν νόμων καὶ τῶν ἄλλων ἀποφάσεων τῆς Βουλῆς, εἰς τὰς ὁποίας συνέπραξεν ὁ Βουλευτὴς μέχρι τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀκυρωτικῆς ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου. Αἱ ὑπ' αὐτοῦ ὅμως ὑποβληθεῖσαι καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως ἐκκρεμοῦσαι προτάσεις νόμων εἶναι ἄκυροι. Ἐξ ἄλλου, ὁ βουλευτὴς

41. Πρβλ. τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου τῆς Δυτ. Γερμανίας τῆς 11-11-1953, ἐν. K. Kottenberg-H. Steffens, Rechtsprechung zum Kommunalen Verfassungsrecht des Landes Nordrhein-Westfalen, 1956-1963, τ. II, ὑπὸ § 27 GO, σ. 5.

41a. Ἡ ἀντίθετος ἀρχὴ διέπει τὴν ὑπὸ τοῦ Σ.τ.Ε. ἀκύρωσιν τῶν διοικητικῶν πράξεων, ἡ ὁποία ἐνεργεῖ ἀναδρομικῶς. Βλ. Μ. Στασινοπούλου, Δίκαιον τῶν Διοικητικῶν Πράξεων, 1951, σ. 371 ἐπ.

42. Ἄρθρ. 37 τοῦ Σχεδίου μας: «Ἡ ἀκυρωτικὴ ἀπόφασις τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου οὐδόλως θίγει τὸ κύρος τῶν μέχρι τῆς δημοσιεύσεώς της πράξεως τῶν βουλευτῶν, ἡ ἐκλογή τῶν ὁποίων ἡχυρώθη».

ἐξακολουθεῖ καὶ μετὰ τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἐκλογῆς τοῦ νὰ εἶναι ἀνεύθυνος διὰ τὰς μέχρι τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου πράξεις του (ἄρθρ. 61 Συντ.), δὲν ὑποχρεοῦται δὲ νὰ ἐπιστρέψῃ τὴν εἰσπραχθεῖσαν ἀποζημίωσιν (ἄρθρ. 63 § 1 Συντ.)<sup>43</sup>.

---

43. Οὕτω καὶ ὁ Charnay, op. cit., σ. 325.

## ΜΕΡΟΣ Β'

### ΛΟΓΟΙ ΑΚΥΡΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΗΣ

#### § 12.— ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΑΚΥΡΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΗΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

1.— Οἱ λόγοι ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς καθορίζονται περιοριστικῶς ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος, ἡ ὁποία ἐπανέλαβεν ἀμετάβλητον τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 73 § 1 τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος· συνεπῶς, ὁ κοινὸς νομοθέτης δὲν δύναται νὰ περιορίσῃ αὐτοὺς ἢ νὰ προσθέσῃ καὶ ἄλλους<sup>1</sup>. Κατὰ τὴν συνταγματικὴν αὐτὴν διάταξιν δύο εἶναι οἱ λόγοι ἀκυρώσεως τῶν ἐκλογῶν καὶ δὴ «ἐλλειψις προσόντων» καὶ «ἐκλογικαὶ παραβάσεις περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων». Τὸ ἄρθρ. 121 § 1 τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 77 Ν.Δ. 4274/1962), ἐπαναλαμβάνον κατ' οὐσίαν τὴν ἐν λόγῳ διάταξιν τοῦ Συντάγματος καὶ τὴν ἀντίστοιχον διάταξιν τοῦ προῖσχύσαντος δικαίου (ἄρθρ. 11 § 1 Ν. Γ'ἈΝΕ' καὶ Ν.Δ. 2202), ὁρίζει σχετικῶς τὰ ἐξῆς: «Λόγοι ἐνστάσεως κατὰ τοῦ κύρους βουλευτικῆς ἐκλογῆς εἶναι: α) Ἑλλειψις νομίμων προσόντων τῶν ἀνακηρυχθέντων βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν τοιούτων ἢ νόμιμον κώλυμα πρὸς ἀνακήρυξιν αὐτῶν.— β) Παράβασις τοῦ νόμου<sup>2</sup> κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐκλογῆς.— γ) Λάθος περὶ τὴν

1. Γεωργιόπουλου, *op. cit.*, σ. 66· Κυριακοπούλου, *Συντ. Δίκ.*, σ. 412.

2. Ὁ ὅρος «νόμος» χρησιμοποιεῖται ἐν προκειμένῳ ὑπὸ τὴν οὐσιαστικὴν (οὐσιαστικὸς νόμος) καὶ ὄχι ὑπὸ τὴν τυπικὴν (τυπικὸς νόμος) ἐννοίαν αὐτοῦ. Ἐπομένως, εἰς τὴν ἐννοίαν αὐτὴν τοῦ νόμου περιλαμβάνεται προεχόντως καὶ τὸ Σύνταγμα. Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν αὐτὴν ἐχρησιμοποιήθη ὁ ὅρος διὰ πρώτην φορὰν ἤδη εἰς τὸ ἄρθρ. 11 § 1 τοῦ Ν. Γ'ἈΝΕ'/1911 («διὰ παράβασιν τῶν διατάξεων τῶν νόμων...»). Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν αὐτὴν χρη-

ἀρίθμῳ τῶν ψήφων». Αἱ διατάξεις αὐταὶ διетηρήθησαν ἐν ἰσχύϊ ὑπὸ τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου (ἄρθρ. 58 στοιχ. β'), ὁ ὁποῖος δὲν περιέλαβε σχετικὰς διατάξεις, διότι ἡ πλειοψηφία τῆς Ἀναθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆς ἐθεώρησεν αὐτὰς ὡς οὐσιαστικὰς καὶ ὄχι διαδικαστικὰς<sup>3</sup>. Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 24 § 1 αὐτοῦ παραπέμπει ὡς πρὸς τοὺς λόγους τῆς ἐνστάσεως εἰς τὸ ἄρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος.

Τὰ προσόντα τῆς ἐκλογικότητος διακρίνονται εἰς θετικὰ καὶ ἀρνητικὰ (ἢ κωλύματα ἐκλογιμότητος), καθορίζονται δὲ περιοριστικῶς ἀντιστοίχως ὑπὸ τῶν ἄρθρ. 55 καὶ 56 τοῦ Συντάγματος<sup>4</sup>. Ὡς ἐκλογικαὶ παραβάσεις νοοῦνται τόσοι αἱ παραβάσεις τοῦ Συντάγματος καὶ ἰδίως τῶν ὑπ' αὐτοῦ καθιερωμένων ἐκλογικῶν ἀρχῶν<sup>5</sup>, ὅσον καὶ αἱ παραβάσεις τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος καὶ πάσης ἄλλης σχετικῆς κανονιστικῆς πρά-

σιμοποιεῖται ὁ ὅρος π.χ. εἰς τὸ ἄρθρ. 48 τοῦ Ν.Δ. 170/1973, τὸ ὁποῖον καθορίζει τοὺς λόγους ἀκυρώσεως τῶν διοικητικῶν πράξεων ὑπὸ τοῦ Σ.τ.Ε. («...παράβασις κατ' οὐσίαν διατάξεως τινος τοῦ νόμου») καὶ εἰς τὸ ἄρθρ. 95 § 1 αὐτοῦ τοῦτοῦ τοῦ Συντ., τὸ ὁποῖον ρυθμίζει τὸ ἴδιον θέμα («...παράβασις νόμου»). Ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἐννοίαν χρησιμοποιεῖται προφανῶς ὁ ὅρος καὶ ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 36 τοῦ Κ.Α.Ε.Δ., ἡ ὁποία καθορίζει τοὺς λόγους ἀκυρώσεως τοῦ δημοψηφίσματος («παράβασις τοῦ νόμου περὶ τὴν διενέργειαν αὐτοῦ»), καὶ ἡ ὁποία ἐπανάλαβεν αὐτολεξεῖ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 41 τοῦ Σχεδίου μας. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν εἶναι ἐσφαλμένη ἡ ἄποψις, ἡ ὁποία ὑπεστηρίχθη ἰδίως ὑπὸ τοῦ Βουλευτοῦ Γ. Β. Μαγκάκη κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Βουλῆς τῆς 3-6-1976 καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ διάταξις αὐτὴ τοῦ Κ.Α.Ε.Δ. ἀποκλείει τὸν ὑπὸ τοῦ Α.Ε.Δ. ἑλεγχον τοῦ κύρους (τῆς συνταγματικότητος) τοῦ δημοψηφίσματος. Βλ. Πρακτικὰ Βουλῆς, 1976, σ. 5234 ἐπ.—Βλ. καὶ τὴν κατὰ τὴν ἰδίαν συνεδρίαν ἀγόρευσιν τοῦ Βουλευτοῦ Δ. Μάντζαρη, αὐτόθι, σ. 5243 ἐπ.

3. Ἀντιθέτως, τὸ Σχέδιον τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς (ἄρθρ. 25 § 1) καὶ τὸ Σχέδιόν μας (ἄρθρ. 26 § 1) περιέλαβον τοιαύτας διατάξεις.—Πρέπει ὅμως νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ περιληφθῇ εἰς τὸν Κ.Α.Ε.Δ. καὶ ἡ διάταξις, ἡ ὁποία καθορίζει τοὺς λόγους ἀκυρώσεως τοῦ δημοψηφίσματος (ἄρθρ. 36).

4. Βλ. κατωτ. § 13.

5. Βλ. κατωτ. § 14.

ξεως <sup>6</sup>. Αἱ ἐκλογικαὶ παραβάσεις διακρίνονται ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ χρόνου διαπράξεώς των εἰς τρεῖς κατηγορίας καὶ δὴ εἰς παραβάσεις κατὰ τὴν προδικασίαν τῆς ἐκλογῆς, παραβάσεις κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς καὶ παραβάσεις κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ἐκλεγέντων. Τὴν τριπλὴν αὐτὴν διάκρισιν ἀκολουθοῦμεν κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν παραβάσεων τοῦ Κώδικος καὶ τῶν ἐκτελεστικῶν αὐτοῦ Διαταγμάτων <sup>6</sup>.

2.— Οἱ ἐκτεθέντες λόγοι ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς διακρίνονται περαιτέρω εἰς ἀπολύτους καὶ σχετικούς. Ἀπόλυτοι καλοῦνται οἱ λόγοι, οἱ ὅποιοι ἐπιφέρουν τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἐκλογῆς ὅπωςδῆποτε καὶ δὴ ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν οὗτοι ἐπηρεάζουν ἢ ὄχι τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα, ἐνῶ σχετικοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι συνεπάγονται τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἐκλογῆς μόνον, ἂν καθιστοῦν ἀμφίβολον τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς. Ἀπόλυτος λόγος εἶναι ἡ ἔλλειψις προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος, σχετικὸς δὲ κατ' ἀρχὴν αἱ ἐκλογικαὶ παραβάσεις (ἄρθρ. 32 Κ.Α.Ε.Δ.) <sup>7</sup>.

### § 13.— ΑΚΥΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΗΣ ΔΙ' ΕΛΛΕΙΨΙΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣΟΝΤΩΝ ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΙΜΟΤΗΤΟΣ

I. Τὰ θετικὰ προσόντα τῆς ἐκλογιμότητος.

Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 55 § 1 τοῦ Συντάγματος <sup>1</sup> καθορί-

6. Βλ. κατωτ. § 15.

7. Ἄρθρ. Ν. Γ'ΑΝΕ' καὶ ΝΔ. 2202, ἄρθρ. 129 Ἑκλ. Κ.

1. Τὸ ἄρθρ. 63 Συντ. 1844 ὥριζεν, ὅτι, ἵνα ἐκλεγῇ τις βουλευτής, ἔπρεπε νὰ εἶναι πολίτης Ἑλλήν, ἐγκατεστημένος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀπολαμβάνων τὰ ἀστικά καὶ πολιτικά δικαιώματα, ἔχων συμπληρωμένον τὸ 30ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του «καὶ πρὸς τοῦτοις τὰ παρὰ τοῦ Νόμου τῶν ἐκλογῶν ἀπαιτούμενα προσόντα» (βλ. καὶ ἄρθρ. 27 ἐκλ. ν. τῆς 25-3-1844). Τὸ ἄρθρ. 70 Συντ. 1864 προσέθεσεν εἰς τὰ προσόντα αὐτὰ καὶ δύο ἄλλα, ἥτοι τὴν καταγωγὴν ἐκ τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας, ἐκ τῆς ὁποίας ἐκλέγεται, ἢ τὴν ἐν αὐτῇ διετῇ πρὸ τῆς ἐκλογῆς ἐγκατάστασιν καὶ τὴν πρὸ διετίας ἀπόλαυσιν τῶν πολιτικῶν καὶ ἀστικῶν δικαιωμάτων, διετήρησε δὲ

ζει τὰ προσόντα, τὰ ὅποια ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ἀσκήσιν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγεσθαι: «Ὅπως ἐκλεγῇ τις βουλευτὴς ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι Ἑλλήν πολίτης, νὰ ἔχῃ τὴν νόμιμον ἰκανότητα τοῦ ἐκλέγειν καὶ συμπεπληρωμένον τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς». Ἡ ἐν λόγῳ διάταξις ἐπαναλαμβάνει ἀμετάβλητον τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ.

καὶ τὴν ἐν τῷ ἄρθρ. 63 Συντ. 1844 περιεχομένην σχετικὴν ἐξουσιοδότησιν πρὸς τὸν κοινὸν νομοθέτην. Ὁ ἐκλ. ν. τῆς 21-11-1864 ἀπήτησε προσέτι διὰ τὴν ἐκλογιμότητα τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ τὴν κτῆσιν ἀκινήτου τινὸς ἰδιοκτησίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐκλέγεται, τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο προσὸν δὲν περιέλαβεν ὁ ἀντικαταστήσας τὸν ἐν λόγῳ νόμον Ν. ΧΜΗ' / 1877.— Τὸ ἄρθρ. 70 Συντ. 1864 ἐπεκρίθη δριμύτατα ὡς πρὸς τὸ δι' αὐτοῦ καθιερούμενον προσὸν τῆς καταγωγῆς ἢ τῆς διетуῶς ἐγκαταστάσεως, θεωρηθὲν ὀρθῶς ὡς ἀντικείμενον εἰς τὸ ἄρθρ. 67 Συντ. (Βασιλείου, *op. cit.*, σ. 96, Γεωργοπούλου, *op. cit.*, σ. 31, Ζέγγελη, *op. cit.*, ἐκδ. 1η, τ. I, σ. 77, Κυριακοπούλου, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 299 ἐπ., Κυριακοῦ, *op. cit.*, τ. II, σ. 159 ἐπ., Ν. Ν. Σαριπόλου, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 256 ἐπ., σημ. 4, Σγουρίτσα, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 238), ὡς πρὸς τὴν ἐνδεικτικὴν ἀπαρίθμησην τῶν προσόντων, τὰ ὅποια ἡδύνατο νὰ αὐξάνῃ ἐλευθέρως ὁ κοινὸς νομοθέτης (Γεωργοπούλου, *op. cit.*, σ. 31, Κυριακοῦ, *op. cit.*, τ. II, σ. 163, Ν. Ν. Σαριπόλου, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 242 ἐπ.) καὶ ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἡ διάταξις ἐκρίθη ἀναθεωρητέα ὑφ' ὧν τῶν προσχεδίων ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντ. καὶ ὑπὸ τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Β' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς (βλ. Δαβῆ - Παπαϊωάννου, *op. cit.*, σ. 33, 57, 77, 88, 136 ἐπ.). Ἡ ἐπὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τῆς διατάξεως συζητήσεις ἐν τῇ Βουλῇ ἐγίνε' κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 4-3-1911, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγίνε' μὲν δεκτὴ ἡ πρότασις τῆς Ἐπιτροπῆς περὶ τῆς καταργήσεως τῶν προσόντων τῆς καταγωγῆς ἢ τῆς ἐγκαταστάσεως καὶ τῆς πρὸ διετίας ἀσκήσεως τῶν πολιτικῶν καὶ ἀστικῶν δικαιωμάτων καὶ περὶ τῆς περιοριστικῆς ἀπαριθμήσεως τῶν προσόντων, ἀπεφασίσθη ὅμως ὁ ὑποβιβασμὸς τῆς ἡλικίας εἰς τὸ 25ον ἔτος (βλ. Ἐφημ. τῶν Συζητήσεων, τ. I, σ. 1555 ἐπ.). Οὕτως ἡ διάταξις διευπλώθη ὡς ἑξῆς: «Ὅπως ἐκλεγῇ τις βουλευτὴς, ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι πολίτης Ἑλλήν, ἔχων συμπεπληρωμένον τὸ 25ον ἔτος καὶ τὴν νόμιμον ἰκανότητα τοῦ ἐκλέγειν». Ἡ διάταξις σὺτῃ περιελήφθη μὲ τινὰς λεκτικὰς μεταβολὰς εἰς τὸ ἄρθρ. 38 Συντ. 30μελοῦς Συνταγμ. Ἐπιτροπῆς, τὸ ἄρθρ. 39 Συντ. 1927 καὶ τὸ ἄρθρ. 70 Συντ. 1952, παρέμεινε δὲ κατ' οὐσίαν ἀμετάβλητον κατὰ τὴν τελευταίαν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντ.

70 § 1 τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος μὲ τὴν προσθήκην τῆς φράσεως «κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς». Ἡ διάταξις καθιερώνει τὴν γενικὴν θετικὴν ἀρχὴν τῆς ἱκανότητος τοῦ ἐκλέγεσθαι παντὸς προσώπου ἔχοντος τὰ ἐν αὐτῇ ὀρίζομενα προσόντα. Μὲ ἄλλας λέξεις, ἡ διάταξις καθορίζει περιοριστικῶς<sup>2</sup> τὰ θετικὰ προσόντα (ἢ τὰς θετικὰς προϋποθέσεις) τῆς ἐκλογιμότητος. Τὰ προσόντα αὐτὰ εἶναι τὰ ἀκόλουθα τρία: 1) ἡ ἐλληνικὴ ἰθαγένεια, 2) ἡ νόμιμος ἱκανότης τοῦ ἐκλέγειν καὶ 3) ἡ συμπλήρωσις τοῦ 25ου ἔτους τῆς ἡλικίας<sup>3</sup>. "Όλα τὰ προσόντα πρέπει νὰ συντρέχουν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς. Τοῦτο ὀρίζει ρητῶς ἡ τελευταία φράσις τῆς διατάξεως, ἡ ὁποία δὲν περιλαμβάνετο εἰς τὴν ἀντίστοιχον διάταξιν τῶν προηγουμένων Συνταγμάτων καὶ ἡ ὁποία πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀναφερομένη εἰς ὅλα τὰ προσόντα καὶ ὄχι μόνον εἰς τὴν ἡλικίαν. Ἡ ἀποφίς αὐτὴ ἐκράτησε καὶ ὑπὸ τὰ προῖσχύσαντα Συντάγματα<sup>3α</sup>, ἐστηρίζετο δὲ ἐπὶ τῆς διατυπώσεως τῆς διατάξεως π.χ. τοῦ ἄρθρ. 70 § 1 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952, τὴν ὁποίαν υἱοθέτησε καὶ ἡ ἐρμηνευο-

2. Ἐκλογ. 20/1964.— Γεωργοπούλου, *op. cit.*, σ. 30. Σγουρίτσα, *op. cit.*, σ. 238. Δ. Τσάτσου, *op. cit.*, σ. 82 ἐπ. Ἀντίθετος ὁ Βαμβέτσος, *op. cit.*, Ν. Δίκ. ΙΗ', σ. 448, σημ. 23 (βλ. καὶ Νο Β 14, σ. 187 ἐπ.), ἐνθα ὑποστηρίζεται ὅτι «τὸ ἄρθρ. 70 θέτει ἀρνητικὸν κανόνα, ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἐκλεγοῦν οἱ μὴ συμπληρώσαντες τὸ 25ον ἔτος ἢ οἱ μὴ ἔχοντες τὴν ἱκανότητα τοῦ ἐκλέγειν». Ἡ ἀποφίς αὐτὴ ἀντίκειται προδήλως εἰς τὰς ἐπὶ τῆς διατάξεως προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας (βλ. προηγουμένην σημ.), ἐκ τῶν ὁποίων προκύπτει ὅτι ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης καθώρισε περιοριστικῶς τὰ προσόντα τοῦ ἐκλογίμου.— Οὕτω ρητῶς τὸ ἄρθρ. 50 § 2 Συντ. Βελγίου προκειμένου περὶ τῶν προσόντων τῶν βουλευτῶν: «Aucune autre condition d' éligibilité ne peut être requise».

3. Ἄρθρ. 29 § 1 Ἐκλ. Κ.: «Τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι ἔχουσιν οἱ ὑπῆκοοι (1) Ἕλληνες καὶ Ἕλληνίδες, οἱ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς συμπληρώσαντες τὸ 25ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ ἔχοντες τὴν νόμιμον ἱκανότητα τοῦ ἐκλέγειν».

3α. Γεωργοπούλου, *op. cit.*, σ. 29. Κυριακοπούλου, Συντ. Δίκ., τ. Ι, σ. 303, σημ. 4. Ν. Ν. Σαριπόλου, Συντ. Δίκ., τ. Ι, σ. 246, σημ. 1. Σγουρίτσα, Συντ. Δίκ., τ. Ι, σ. 237.



μένη διάταξις τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος («ὅπως ἐκλεγῇ τις βουλευτής...»). Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 29 § 1 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος<sup>3</sup> ὀρίζει ρητῶς, ὅτι ἡ προϋπόθεσις τῆς ἡλικίας πρέπει νὰ πληροῦται κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς<sup>3β</sup>.

1. Ἡ ἐλληνικὴ ἰθαγένεια.—Ἐκλόγιμος εἶναι μόνον ὁ Ἕλλην πολίτης, δηλαδή ὁ κεκτημένος τὴν ἐλληνικὴν ἰθαγένειαν ἀνεξαρτήτως φύλου, θρησκευματος ἢ ἐθνικότητος. Πᾶς Ἕλλην πολίτης ἔχει αὐτοδικαίως τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι, ὅπως καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, ἀνεξαρτήτως τοῦ τρόπου κτήσεως τῆς ἐλληνικῆς ἰθαγενείας<sup>4</sup>. Τοιουτοτρόπως, ὁ ἄλλοδαπός, ὁ ὁποῖος ἀποκτᾷ τὴν ἐλληνικὴν ἰθαγένειαν διὰ πολιτογραφήσεως, καθίσταται ἀμέσως ἐκλόγιμος, χωρὶς ν' ἀπαιτῇται ἡ πάροδος ὠρισμένου χρόνου ἀπὸ τῆς κτήσεως τῆς ἰθαγενείας. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ προκειμένου περὶ τῆς ἄλλοδαπῆς, ἡ ὁποία ἀποκτᾷ τὴν ἐλληνικὴν ἰθαγένειαν διὰ γάμου.— Πᾶς Ἕλλην πολίτης εἶναι ἐκλόγιμος εἰς οἵανδήποτε ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἢ, ἐφ' ὅσον τὸ ἐπιτρέπει, ὁ ἐκλογικὸς νόμος<sup>5</sup>, εἰς πλείονας ἐκλογικὰς περιφερείας, ὁφείλων εἰς τὴν περίπτωσιν πολλαπλῆς ἐκλογῆς εἰς ἐπιλογὴν μιᾶς ἑδρας<sup>6</sup>. Ὁ ἰσχύων Ἐκλογικὸς Κώδιξ (ἄρθρ. 32 § 2) ἀπαγορεύει τὴν πολλαπλὴν ὑποψηφιότητα.

2. Ἡ νόμιμος ἱκανότης τοῦ ἐκλέγειν.—Νόμιμος ἱκανότης τοῦ ἐκλέγειν εἶναι ἡ κτῆσις τῶν προσόντων

3β. Τοῦτο ὥριζε τὸ ἄρθρ. 11 § 1 Ν. Γ'λΝΕ' καὶ Ν.Δ. 2202 ἐν σχέσει πρὸς ὅλα τὰ προσόντα τοῦ ἐκλογίμου («...δι' ἑλλειψιν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐν νόμῳ προσόντων τοῦ ἐκλεγέντος βουλευτοῦ»).

4. Οὕτω καὶ ἄρθρ. 75 Ὁμοσπ. Συντ. Ἑλβετίας (Fleiner-Giacometti, op. cit., σ. 482, σημ. 13). Ἄλλως τὸ ἄρθρ. 1 §§ 2-3 τοῦ Ὁμοσπ. Συντ. Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

5. Ἄλλως οἱ προϊσχύσαντες ἐκλ. ν. 3824 (ἄρθρ. 105 § 1) καὶ 5493 (ἄρθρ. 121), οἱ ὁποῖοι ἐπέτασσον εἰς τὴν περίπτωσιν πολλαπλῆς ἐκλογῆς τὴν ἐντὸς ὠρισμένης προθεσμίας ἐπιλογὴν μιᾶς ἑδρας.

6. Ν. Ν. Σαριπόλου, Συντ. Δίκ., τ. Ι, σ. 257 ἐπ. Σγουρίτσα, Συντ. Δίκ., τ. Ι, σ. 238, σημ. 1.

τοῦ ἐκλογέως. Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 51 § 3 ἐδ. α' τοῦ Συντάγματος (ἄρθρ. 66 § 1 Συντ. 1952) καθορίζει ἐν μόνον προσὸν τοῦ ἐκλογέως (τὴν ἐλληνικὴν ἰθαγένειαν) καὶ ἐξουσιοδοτεῖ τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν νὰ θεσπίζῃ τὰ λοιπὰ προσόντα αὐτοῦ<sup>7</sup>. Κατ' ἀκολουθίαν, ὁ ὑπὸ τῆς ἐρμηνευομένης διατάξεως τοῦ Συντάγματος (ἄρθρ. 55 § 1) καθιερούμενος περιορισμὸς τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας (περιοριστικὴ ἀπαρίθμησης τῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος) δὲν εἶναι ἀπόλυτος, ἀφοῦ αὕτη ἔμπορεῖ νὰ καθορίζῃ προσόντα τοῦ ἐκλογέως καὶ οὕτως ἐμμέσως προσόντα τοῦ ἐκλογίμου<sup>8</sup>. Ὑπάρχει τοιοῦτοτρόπως προδήλως ἀντίφασις μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος. Ἐν τούτοις, ἡ ἐξουσία τοῦ συντεταγμένου νομοθέτου πρὸς καθορισμὸν τῶν προσόντων τοῦ ἐκλογέως δὲν εἶναι ἀπεριόριστος. Ἐν πρώτοις, οὗτος περιορίζεται ἐν προκειμένῳ σοβαρῶς ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος τῆς ψηφοφορίας<sup>9α</sup>, τὴν ὁποίαν καθιερώνει αὕτη αὕτη ἡ παρέχουσα τὴν σχετικὴν ἐξουσιοδότησιν διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 51 § 3 ἐδ. α' τοῦ Συντάγματος. Περαιτέρω, ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 51 § 3 ἐδ. α' τοῦ Συντάγματος, καθορίζει περιοριστικῶς τὰς περιπτώσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἔμπορεῖ νὰ περιορίζῃ τὸ δικαίωμα τοῦ

7. Βλ. τώρα ἄρθρ. 4-5 Ἐκλ. Κ., ὡς τὸ πρῶτον ἄρθρον (§ 1) ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ ἄρθρ. 1 τοῦ Ν. 626/1977.

8. Γεωργόπουλου, *op. cit.*, σ. 30.

9. Πρβλ. τὴν ἀγόρευσιν τοῦ Προέδρου τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ Ἀνδ. Παπανδρέου κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς τῆς 8-4-1975: «Θὰ ἤθελα νὰ ἐρωτήσω τὸν κ. Ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης, ἐφ' ὅσον τὸ ἄρθρον 55 παραπέμπει οὐσιαστικά, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν νόμιμον ἱκανότητα τοῦ ἐκλέγειν, εἰς τὸ ἄρθρον 51 τὸ ὁποῖον ἐψηφίσθη, πῶς θὰ περιορίσετε κ. Ὑπουργέ, τὴν δύναμιν τοῦ Νομοθέτου νὰ ὀδηγήσῃ οὐσιαστικά σὲ ἀτονία τοῦ ἄρθρου 55; Καὶ ἀκόμη... τί προστασία ἔχουμε ὅτι ὁ Νομοθέτης δὲν θὰ περιορίσῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι ἀπλῶς διὰ Νομοθετήματος;...». Βλ. Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν Συζητήσεων τοῦ Συντάγματος 1975, 1975, σ. 154.

9α. Ἐκλογ. 20/1964.— Βαμβέτσου, *op. cit.*, ἐν ΝοΒ 14, σ. 187 ἐπ.: Γεωργόπουλου, *op. cit.*, σ. 30.

ἐκλέγειν : «Ὁ νόμος δὲν δύναται νὰ περιορίσῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, εἰ μὴ μόνον λόγῳ μὴ συμπληρώσεως κατωτάτου ὁρίου ἡλικίας ἢ λόγῳ ἀνικανότητος πρὸς δικαιοπραξίαν ἢ συνεπείᾳ ἀμετακλήτου ποινικῆς καταδίκης δι' ὠρισμένα ἐγκλήματα». Συνεπῶς, μόνον διὰ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς λόγους ἐπιτρέπεται ὁ περιορισμὸς τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος. Μὲ ἄλλας λέξεις, ἡ ἐν λόγῳ διάταξις τοῦ Συντάγματος καθιερώνει ρητῶς τὰς ἐξαιρέσεις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος τῆς ψηφοφορίας, αἱ ὁποῖαι ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς νομολογίας ὡς ἐπιτρεπταὶ καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν προΐσχυσάντων Συνταγμάτων μας, τὰ ὁποῖα δὲν περιελάμβανον ἀνάλογον διάταξιν <sup>10</sup>.

Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 55 § 2 τοῦ Κυβερνητικοῦ Σχεδίου Συντάγματος ὠριζεν, ὅτι δὲν «δύναται ν' ἀνακηρυχθῇ ὑποψήφιος, οὐδὲ νὰ ἐκλεγῇ βουλευτής, ὁ συνεπείᾳ ἀμετακλήτου καταδίκης στερούμενος τῶν προσόντων διορισμοῦ εἰς τακτικὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἐφ' ὅρου ζωῆς, πλὴν ἂν τύχῃ ἀποκαταστάσεως». Ἡ διάταξις αὕτη διεγράφη ὑπὸ τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ δὲν περιελήφθη εἰς τὸ ἰσχύον Σύνταγμα ἐν ὅψει τῆς προπαρατεθείσης διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 51 § 3 ἐδ. β' αὐτοῦ, τὴν

10. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ ἀντίφασις μεταξὺ τῶν δύο ἀντιστοίχων διατάξεων τῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1911 καὶ ἐφεξῆς ἰσχυσάντων Συνταγμάτων μας (ἄρθρ. 70 καὶ 66 Συντ. 1911 καὶ 1952) ἦτο μεγαλύτερα. «Ὅ,τι ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης τοῦ 1911 ἀπηγόρευεν ἢ, ἀκριβέστερον, ἠθέλησε ν' ἀπαγορεύσῃ διὰ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ ἄρθρ. 70, σχεδὸν τὸ ἐπέτρεψε διὰ τῆς διατηρήσεως τῆς ἐν τῇ διατάξει τοῦ ἄρθρ. 66 περιεχομένης ἐπικινδύνου διὰ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα (Dum b a u l d, op. cit., σ. 93) ἐξουσιοδοτήσεως πρὸς τὸν κοινὸν νομοθέτην διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν προσόντων τοῦ ἐκλογέως. Πάντως, σχετικοὶ περιορισμοὶ προέκυπτον καὶ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ ἄρθρ. 70 § 1 τοῦ Συντάγματος (1911/1952,) εἰς τὸ ὁποῖον ἀντίκειται προφανῶς ἡ διὰ νόμου θέσπισις προσόντων τοῦ ἐκλογέως, καί, ἐπομένως, τοῦ ἐκλογίμου, τὰ ὁποῖα ἀπέκρουσεν ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης. Οὕτω π.χ. ἦτο ἀνεπίτρεπτος ἡ καθιέρωσις τῆς καταγωγῆς ἐκ τῆς οἰκείας ἐκλογικῆς περιφερείας ἢ τῆς ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάσεως ἢ τῆς ὑπὸ τοῦ πολιτογραφηθέντος ἐφ' ὠρισμένον χρόνον πρὸ τῆς ἐκλογῆς ἀπολαύσεως τῶν ἀστικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων ὡς προσόντων τοῦ ἐκλογέως, δεδομένου ὅτι ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης (1911) κατήγγησεν αὐτά.

ὁποῖαν προσέθεσεν ἡ ἐπιτροπὴ καὶ ἡ ὁποία ἐξουσιοδοτεῖ τὸν κοινὸν νομοθέτην νὰ περιορίζῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καί, ἐπομένως, τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι «συνεπείᾳ ἀμετακλήτου καταδίκης δι' ὠρισμένα ἐγκλήματα»<sup>11</sup>.

Ὑπὸ τὸ κράτος τῶν προηγουμένων Συνταγμάτων μας ἐγεννήθη τὸ ζήτημα, ἂν ὁ νόμος ἡδύνατο ν' ἀπαιτήσῃ τὴν ἐγγραφὴν εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους ὡς προσὸν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγεσθαι. Ἡ παγία νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου<sup>12</sup> καὶ ἡ ἐπιστήμη<sup>13</sup> ἔλυσαν τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀνέκαθεν ἀποφατικῶς ἐν ὄψει τῆς διατυπώσεως τοῦ ἀρθρ. 70 § 1 τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος, τὸ ὁποῖον καθιέρωνεν ὡς προσὸν τῆς ἐκλογιμότητος μόνον «τὴν νόμιμον ἱκανότητα τοῦ ἐκλέγειν», ὅχι δὲ καὶ τὴν δυνατότητα ἀσκήσεως τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν, διὰ τὴν ὁποῖαν ἀπητεῖτο ἡ ἐγγραφὴ τοῦ ἐκλογέως εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους. Μὲ τὸ ζήτημα ἡσυχολήθη εἰδικώτερον ἡ ἀπόφασις 20/1964 (σχέψις 2α) τοῦ Ἐκλογοδικείου, ἡ ὁποία ἐθεώρησεν ἀντισυνταγματικὴν τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 26 § 1 τοῦ Ν.Δ. 4274/1962 (ἀρθρ. 29 § 1 Ἐκλ. Κ. τοῦ 1963), ἡ ὁποία καθιέρωσε τὸ ἐν λόγῳ προσὸν, μὲ τὴν ἀκόλουθον αἰτιολογίαν: «... Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν συνταγματικῶν τούτων διατάξεων (ἀρθρ. 66 καὶ 70 § 1), σαφῶς προκύπτει, ὅτι πρὸς κτῆσιν τῆς πρὸς ἐκλογιμότητα ἱκανότητος δέον νὰ συντρέχωσι τὰ κάτωθι

11. Βλ. Ἐπίσημα Ἑστενογραφημένα Πρακτικὰ τῆς Ὀλομελείας τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συντάγματος 1975, 1975, σ. 136 ἐπ.· Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν Συζητήσεων τοῦ Συντάγματος 1975, σ. 154 ἐπ.

12. Ἀποφ. 4/1912, 5, 6, 8/1916, 15, 23/1927, 26/1933, 10/1956.

13. Γεωργιόπουλου, *ορ. cit.*, σ. 29 ἐπ.· Ζέγγελη, *ορ. cit.*, σ. 112· Κυριακοπούλου, *Συντ. Δίκ.*, τ. I, σ. 305· Λυκούδη, *ορ. cit.*, σ. 393 ἐπ.· Ν. Ν. Σαριπόλου, *Συντ. Δίκ.*, τ. I, σ. 245 ἐπ., *σημ.* 6· Συοῦρίτσα, *Συντ. Δίκ.*, τ. I, σ. 237, *σημ.* 1· Θ. Τσάτσου, Ἐκλογαί, σ. 228. Ἀντίθετος ὁ Βαμβέτσος, *ορ. cit.*, Ν. Δίκ. IB', σ. 491 καὶ ἐν Νο Β 14, σ. 188.— Τὸ ζήτημα ἀνεκινήθη καὶ ἐν τῇ ψηφισάσῃ τὸ Ν.Δ. 4274 Ἐπιτροπῇ κατὰ τὴν συνεδρίασιν ΠΕ' τῆς 30-12-1962 ὑπὸ τοῦ Κ. Μητσοτάκη, ὁ ὁποῖος ἐθεώρησεν ἀντισυνταγματικὴν τὴν σχετικὴν διάταξιν τοῦ σχεδίου.

στοιχεῖα: 1) ιδιότης τοῦ "Ἕλληνας πολίτου, 2) συμπλήρωσις τοῦ εἰκοστοῦ πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας καὶ 3) «νόμιμος ἱκανότης τοῦ ἐκλέγειν», ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς κτήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, δι' ἣν καὶ δὲν θὰ ἡδύνατο νὰ θεσπισθῶσι ὑπὸ τοῦ κοινοῦ νομοθέτου ὅροι καὶ προϋποθέσεις παραβιάζοντες τὴν συνταγματικὴν ἀρχὴν τῆς καθολικότητος τῆς ψηφοφορίας. Τῶν στοιχείων τούτων συντρεχόντων ἡ ἱκανότης τοῦ ἐκλογίμου κτᾶται αὐτοδικαίως ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς συνταγματικῆς διατάξεως, μὴ δυναμένου τοῦ κοινοῦ νομοθέτου, ὅπως διὰ τὴν κτῆσιν ταύτης ἀπαιτήσῃ καὶ ἄλλα προσόντα ἢ ἀναγὰγῃ εἰς στοιχεῖα ταύτης τὰ πρὸς ἄσκησιν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν ἀπαιτούμενα στοιχεῖα. "Οθεν εἰς τοιοῦτον στοιχεῖον δὲν δύναται ν' ἀναχθῇ οὐδ' ἡ ἐγγραφή εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους, προϋπόθεσιν τῆς ὁποίας τὸναντίον ἀποτελεῖ ἡ κτῆσις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ὡς τοῦτο ἄλλως τε σαφῶς προκύπτει καὶ ἐκ τῶν διατάξεων τῶν ἀρθρ. 7 καὶ 11 τοῦ ρηθέντος Β. Δ/τος (Ἐκλ. Κ.), δι' ὧν ὀρίζεται, ὅτι εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους ἐγγράφονται ὑποχρεωτικῶς «οἱ κεκτημένοι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν» ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ ἡτις (ἐγγραφή) δὲν χρησιμεύει εἰμὴ διὰ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ιδιότητός τινος ὡς δημότου δήμου ἢ κοινότητος ὠρισμένης ἐκλογικῆς περιφερείας διὰ τὴν ἐν αὐτῇ, συμφώνως τῷ ἀρθρ. 5 § 1 τοῦ ὡς ἄνω Β. Δ/τος, ἄσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, ὡς τοῦτο σαφῶς προκύπτει ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθρ. 7 § 6 τοῦ αὐτοῦ Β. Δ/τος, δι' ἧς ὀρίζεται, ὅτι «ἡ εἰς τὸν ἐκλογικὸν κατάλογον ἐγγραφή ἀποδεικνύει τὴν ιδιότητα τοῦ δημότου πρὸς ἄσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος». Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 29 τοῦ ἐν λόγῳ Β. Δ/τος ..., ἀπαιτοῦσα διὰ τὴν κτῆσιν τῆς ἱκανότητος τοῦ ἐκλογίμου καὶ τὴν ἐγγραφὴν εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους προσθέτει προσὸν μὴ ἀπαιτούμενον ὑπὸ τῆς ρηθείσης συνταγματικῆς διατάξεως, πρὸς ἣν ἐπομένως ἀντίκειται, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ στερεῖται αὕτη ἰσχὺς»<sup>14</sup>. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ διάταξις τοῦ

14. Ἡ Ἐκλογ. 28/1964 (σκέψις 3η) ἀπέρριψε σχετικὸν λόγον ἐνστά-

άρθρ. 9 § 1 τοῦ Ν.Δ. 65/1974, ἡ ὁποία ἀντικατέστησε τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 29 § 1 τοῦ προῖσχύσαντος Ἑκλογικοῦ Κώδικος, δὲν περιέλαβε τὸ προσὸν αὐτὸ (άρθρ. 29 § 1 ἰσχύοντος Ἑκλ. Κ.). Θεωροῦμεν ὁρθὴν τὴν κρατήσασαν ἀποψιν, ὑπὲρ τῆς ὁποίας συνηγορεῖ προδῆλως ἡ διατύπωσις τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθρ. 70 § 1 τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος. Ἡ ἐγγραφὴ εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους ἦτο μάλιστα τὸ μόνον προσόν, ἡ καθιέρωσις τοῦ ὁποίου ἀπηγορεύετο ἐμμέσως ὑπὸ τῆς διατάξεως αὐτῆς τοῦ Συντάγματος. Ἡ ἐκτεθεῖσα ἀποψις ἰσχύει ἀναμφιβόλως καὶ ὑπὸ τὸ ἰσχύον Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον (άρθρ. 55 § 1) υἱοθέτησε τὴν διατύπωσιν τῆς ἀντιστοίχου διατάξεως τῶν προῖσχυσάντων Συνταγμάτων. Ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς συνηγορεῖ προφανῶς καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 55 § 1 στοιχ. δ' τοῦ Κυβερνητικοῦ Σχεδίου Συντάγματος, ἡ ὁποία καθιέρωνε τὴν ἐγγραφὴν εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους ὡς προσὸν τῆς ἐκλογιμότητος, διεγράφη ὑπὸ τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ δὲν περιελήφθη εἰς τὸ ἰσχύον Σύνταγμα<sup>15</sup>. Ἡ θέσπισις τοῦ ἐν λόγῳ προσόντος, ἡ ὁποία οὐδόλως παραβιάζει τὴν συνταγματικὴν ἀρχὴν τῆς καθολικότητος τῆς ψηφοφορίας, δὲν φαίνεται νὰ συμβιβάζεται καὶ πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 51 § 2 τοῦ Συντάγματος (άρθρ. 67 Συντ. 1952)<sup>16</sup>. Ἡ παρ' ἡμῖν κρατήσασα ἀποψις κρατεῖ καὶ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν καὶ ἰδίως εἰς τὴν Γαλλίαν<sup>17</sup> καὶ Γερμανίαν<sup>18</sup>, ἐνθα διακρίνεται ὡσαύτως ἡ ἀπό-

σεως ὡς ἐρειδόμενον ἐπὶ ἀνακριβοῦς προϋποθέσεως, δεδομένου ὅτι ὁ καθ' οὗ ἡ ἔνστασις ἦτο ἐγγεγραμμένος εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους.

15. Βλ. τὴν ἀγόρευσιν τοῦ Βουλευτοῦ Β. Κοντογιαννοπούλου κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Β' Ὑποεπιτροπῆς τῆς 22-1-1975, εἰς Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῶν Ὑποεπιτροπῶν τῆς ἐπὶ τοῦ Συντάγματος 1975 Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς 1975, σ. 341.

16. Barthélemy, op. cit., σ. 222: «Le député représente la France entière; il n' a pas besoin d' être rattaché à une localité».

17. Barthélemy, op. cit., σ. 137 ἐπ., 222. E. Dupont-Nouvion, De l' électorat et de l' éligibilité à la Chambre des députés et au Sénat en France, th. Paris, 1904, σ. 90. Hauriou, Précis élémentaire de Droit Constitutionnel, 1925, σ. 237 ἐπ. Pierre, op.

λαυσις (κτῆσις) τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος (jouissance du droit de suffrage, capacité électrolale, Wahlberechtigung ἢ Stimmberechtigung ἢ Wahlrecht) τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ (exercice du droit de suffrage, Ausübung des Wahlrecht) <sup>19</sup>.

3. Ἡ συμπλήρωσις τοῦ 25ου ἔτους.— Τὴν ἡλικίαν αὐτὴν τοῦ ἐκλογίμου καθιέρωσαν τὰ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1911 μέχρι σήμερον ψηφισθέντα Συντάγματα μας, ἐνῶ τὰ προγενέστερα μετεπαναστατικά Συντάγματα (1832, 1844 καὶ 1864) ἐθέσπισαν τὸ 30ὸν ἔτος. Τὴν ἰδίαν ἡλικίαν τοῦ ἐκλογίμου (25ὸν ἔτος) καθιερώνουν καὶ τὰ Συντάγματα τῆς Αὐστρίας (ἄρθρ. 26), τοῦ Βελγίου (ἄρθρ. 50), τοῦ Λουξεμβούργου (ἄρθρ. 52), τῆς Ὁλλανδίας (ἄρθρ. 94 καὶ 100) καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς (ἄρθρ. 1 § 2). Διάφορος ἡλικία καθιεροῦται εἰς ἄλλας Χώρας, κυμαινομένη ἀπὸ τοῦ 18ου ἔτους μέχρι τοῦ 23ου <sup>20</sup>. Ἡ

cit., σ. 188, n° 162, σ. 141, n° 115. Prélôt, Précis de Droit Constitutionnel, σ. 432. Vedel, Manuel élémentaire de Droit Constitutionnel, σ. 335 ἐπ., 378.— Πρβλ. Laferrière, op. cit., σ. II, σ. 333 ἐπ.

18. A. Arndt, Die Verfassung des Deutschen Reiches vom 11-8-1919, 1919, σ. 120. Hatschek, Deut. und Preuss. Staatsrecht. τ. I, σ. 392. Laband, op. cit., τ. I, σ. 291. Maunz-Dürig-Herzog, op. cit., ὑπ' ἄρθρ. 38, σ. 38: («Die Wählbarkeit setzt nicht alle Erfordernisse des aktiven Wahlrechts voraus, z. B. nicht die Eintragung in das Wählerverzeichnis oder den Besitz eines Wahlscheins»). Meyer-Anschütz, op. cit., σ. 505. H. Pohl, Das Reichstagwahlrecht, ἐν Anschütz Thoma, op. cit., τ. I, σ. 389.—Βλ. καὶ ἄρθρ. 12-16 τοῦ ὁμοσπ. ἐκλ. ν. τῆς Δ. Γερμανίας τῆς 23-12-1956.—Πρβλ. Braunias, op. cit., τ. II, σ. 139.

19. Πρβλ. ἐν Ἑλβετίᾳ Fleiner-Giacometti, op. cit., σ. 482, σημ. 15. Giacometti, op. cit., σ. 206 ἐπ., 298. J. F. Aubert, Traité de Droit Constitutionnel Suisse, 1967, τ. II, σ. 405, n° 1072.

20. Οὕτως αὕτη εἶναι κατὰ τὰ Συντ. τῆς Δυτ. Γερμανίας (ἄρθρ. 38 § 2, ὡς ἀνεθεωρήθη), Ἀλβανίας (ἄρθρ. 16), Λευκορρωσίας (ἄρθρ. 110), Οὐκρανίας (ἄρθρ. 115) καὶ Γιουγκοσλαβίας (ἄρθρ. 35 καὶ 168 § 1) τὸ 18ον ἔτος· κατὰ τὰ Συντ. τῆς Ἑλβετίας (ἄρθρ. 74-75), Ζυρίχης (ἄρθρ. 16), Βασιλείας-Πόλεως (ἄρθρ. 26, 32), Λουκέρνης (ἄρθρ. 27, 46), τοῦ Οὔρι (ἄρθρ. 21, 24), Γκλάρους (ἄρθρ. 22, 37), Ὁμπβάλντεν (ἄρθρ. 21), Σολότουρν (ἄρθρ. 8, 22),

καθιέρωσις τοῦ 23ου ἔτους προετάθη ἀνεπιτυχῶς καὶ παρ' ἡμῶν κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος <sup>20α</sup>. Ἡ ἡλικία τοῦ ἐκλογίμου ἀποδεικνύεται, κατὰ τὸ ἄρθρ. 29 § 2 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος, διὰ τῆς ἐγγραφῆς εἰς τὸ μητρώον ἀρρένων ἢ τὸ δημοτολόγιον δήμου τινὸς ἢ κοινότητος, ἐὰν δὲ διὰ τὴν συμπλήρωσιν αὐτῆς πρέπει νὰ βεβαιωθῇ πλήν τοῦ ἔτους καὶ ἡ ἡμερομηνία γεννήσεως, αὕτη ἀποδεικνύεται μόνον διὰ ληξιαρχικῆς πράξεως γεννήσεως <sup>20β</sup>.

## II. Τὰ ἀρνητικὰ προσόντα ἢ κωλύματα τῆς ἐκλογιμότητος.

Τὸ ἄρθρ. 56 τοῦ Συντάγματος <sup>21</sup> καθιερώνει ὠρισμένας

Σαφφχάουζεν (ἄρθρ. 3-4), Σάνγκτ Γκάλλεν (ἄρθρ. 38, 104), Appenzell A.—Rh. (ἄρθρ. 19-20) καὶ Βάλλις (ἄρθρ. 88) τὸ 20ὸν ἔτος· κατὰ τὰ Συντ. τῆς Ἱρλανδίας (ἄρθρ. 16), Ἱσλανδίας (ἄρθρ. 33-34), Τσεχοσλοβακίας (ἄρθρ. 3), Νορβηγίας (ἄρθρ. 61) καὶ Πολωνίας (ἄρθρ. 82) τὸ 21ον ἔτος· κατὰ τὰ Συντ. τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως (ἄρθρ. 135) καὶ τῆς Ρουμανίας (ἄρθρ. 25) τὸ 23ον ἔτος.

20α. Τὴν πρότασιν ὑπέβαλεν ὁ Βουλευτῆς Ἰ. Κουτσοχέρας. Βλ. Ἐπίσημα Ἑστενογραφημένα Πρακτικά τῆς Ὁλομελείας τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συντ. 1975, σ. 137. Πρακτικά τῆς Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν Συζητήσεων τοῦ Συντ. 1975, σ. 153 ἐπ.

20β. Ἡ ἀποφ. 12/1912 Ἐκλογ. ὁρθῶς ἐθεώρησεν ἀντισυνταγματικὴν τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 3 τοῦ ἐκτελεστικοῦ τοῦ Ν. Γ'λΝΕ' Β.Δ/τος τῆς 4ης Ἰανουαρίου 1912, τὸ ὁποῖον ὥριζεν, ὅτι «ἡ κατὰ τὸ ἄρθρ. 70 τοῦ Συντάγματος συμπλήρωσις τοῦ 25ου ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν ἐκλεγομένων Βουλευτῶν ἀποδεικνύεται ἐξ ἀποσπάσματος ἐκ τοῦ μητρώου τῶν ἀρρένων τοῦ δήμου, εἰς ὃν οὗτοι εἰσὶν ἐγγεγραμμένοι, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 3 τοῦ αὐτοῦ Ν. ΑΦΚΗ' τοῦ 1887, καθ' ἣν «ἡ πρώτη Ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους λογίζεται ὡς χρόνος γεννήσεως πάντων τῶν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους γεννηθέντων».

21. Τὰ Συντ. τοῦ 1844 καὶ 1864 δὲν ἐγνώριζον τὴν μὴ ἐκλογιμότητα, ἡ ὁποία τὸ πρῶτον περιελήφθη εἰς τὸ Συντ. κατὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ 1911. Τὸ ἄρθρ. 71 τοῦ δευτέρου καθιέρωσε μόνον τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ βουλευτι-



ἐξαιρέσεις τῆς ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 55 αὐτοῦ θεσπιζομένης καὶ ἤδη ἐκτεθείσης ἀρχῆς τῆς ἱκανότητος τοῦ ἐκλέγεσθαι παντὸς προσώπου ἔχοντος τὰ ὑπὸ τοῦ δευτέρου ἄρθρου καθοριζόμενα προσόντα <sup>22</sup>. Πράγματι, ὠρισμένα πρόσωπα, ἔχοντα ἕλα τὰ

κοῦ ἀξιώματος πρὸς τὰ καθήκοντα τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου καὶ τοῦ δημάρχου. Ὁ ἐκλ. ν. τῆς 21-11-1864 (ἄρθρ. 6) μετέβαλε τὸ ἀσυμβίβαστον εἰς μὴ ἐκλογιμότητα, τὴν ρύθμισιν δὲ αὐτὴν ἐπανάλαβε καὶ ὁ Ν. ΧΜΗ' (ἄρθρ. 6). Ὁ Ν. ΓΧΝΣ' τῆς 19-3-1910 (ἄρθρ. 1) ἐπεξέτεινε τὴν μὴ ἐκλογιμότητα καὶ εἰς τοὺς ὑποθηκοφύλακας, φύλακας μεταγραφῶν, συμβολαιογράφους, δικαστικούς κλητῆρας καὶ δημαρχικούς παρέδρους. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη τὸ περίφημον ζήτημα τῆς συνταγματικότητος τοῦ ἄρθρ. 6 τοῦ Ν. ΧΜΗ' καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἄρθρ. 1 τοῦ Ν. ΓΧΝΣ', τὸ ὁποῖον συνεζητήθη ζωηρότατα εἰς τὰς δύο πρώτας Ἀναθεωρητικὰς Βουλὰς ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐξελέγξεως τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς τοῦ συμβολαιογράφου Δ α λ λ α (βλ. ἀνωτ., σ. 294, σημ. 32). Τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ ὁ ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ στρατοῦ ἀξιώθεις ἀποκλεισμός τῶν στρατιωτικῶν ἐκ τῆς Βουλῆς ἐπέβαλλον τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ ἄρθρ. 71 Συντ., τὴν ὁποίαν καὶ προέτεινον τὸ Βουλευτικὸν ψήφισμα τῆς 18-2-1910 (§ 21) καὶ ὅλα τὰ συνταχθέντα προσχέδια (βλ. Δ α β ῆ - Π α - π α ῖ ω ά ν ο υ, op. cit., σ. 33 ἐπ., 43, 57 ἐπ., 78, 88, 137 ἐπ.). Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 71 § 1 διευτώθη τελικῶς καὶ ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Β' Ἀναθ. Βουλῆς ὡς ἐξῆς: «Ἐμμισθοὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι, στρατιωτικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ, δῆμαρχοι, συμβολαιογράφοι, φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν καὶ δικαστικοὶ κλητῆρες δὲν δύνανται νὰ ἐκλεχθῶσι βουλευταί, ἐὰν μὴ παραιτηθῶσι πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων». Ἡ διάταξις περιελήφθη κατὰ βάσιν εἰς τὸ ἄρθρ. 39 § 1 Συντ. 30μελοῦς Συνταγμ. Ἐπιτροπῆς καὶ τὸ ἄρθρ. 40 §§ 1-2 Συντ. 1927, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν διατάξεων τούτων τοῦ Συντ. 1927 διευτώθη τὸ ἄρθρ. 71 τοῦ Συντ. τοῦ 1952, τὸ ὁποῖον μὲ ὠρισμένας τροποποιήσεις περιελήφθη εἰς τὸ ἄρθρον 56 τοῦ ἰσχύοντος Συντ.

22. Ἀντίθετος ὁ Δ. Τ σ ά τ σ ο ς (op. cit., σ. 83 ἐπ.), ὁ ὁποῖος ἀποκρούει τὴν τοιαύτην σχέσιν μεταξὺ τῶν ἄρθρ. 70 καὶ 71 τοῦ Συντ. τοῦ 1952, τὴν ὁποίαν δέχεται καὶ ἡ παγία νομολογία τοῦ Ἐκλογ., καὶ ὑποστηρίζει τὴν «θεματικὴν αὐτοτέλειαν καὶ ἀξιολογικὴν ἰσοτιμίαν» τοῦ δευτέρου ἐναντι τοῦ πρώτου, φρονῶν ὅτι πάντα τὰ κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν καὶ ἐρμηνείαν τοῦ ἄρθρ. 71 γεννώμενα ζητήματα δύνανται καὶ πρέπει νὰ λύωνται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ratio αὐτοῦ.—Τὴν ἐν τῷ κειμένῳ ὑποστηριζομένην σχέσιν τοῦ ἄρθρ. 71 §§ 1-4 ἐναντι τοῦ ἄρθρ. 70 θεσπίζει ρητῶς ἐν Γερμανίᾳ τὸ ἄρθρ. 137 § 1 G.G., κατὰ τὸ ὁποῖον «Die Wahlbarkeit von Beamten... kann gesetzlich beschränkt werden» (βλ. σχετικῶς Jess, ἐν «Bonner Kommen-

θετικά προσόντα τῆς ἐκλογιμότητος, δὲν δύνανται νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταὶ εἴτε ἀπολύτως (ἀπόλυτος μὴ ἐκλογιμότητος, ἀπόλυτα κωλύματα ἐκλογιμότητος) εἴτε ἄνευ ὠρισμένης ἐνεργείας ἢ εἰς ὠρισμένην ἐκλογικὴν περιφέρειαν (σχετικὴ μὴ ἐκλογιμότητος, σχετικὰ κωλύματα ἐκλογιμότητος). Τὴν ἀπόλυτον μὴ ἐκλογιμότητα καθιερώνει ἡ διάταξις τῆς § 4 τοῦ ἄρθρ. 56, ἐνῶ τὴν σχετικὴν μὴ ἐκλογιμότητα προβλέπουν αἱ λοιπαὶ διατάξεις τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ (§§ 1-3)<sup>23 24</sup>. Τὰ κωλύματα (ἀρνητικὰ προ-

tar», ὑπ' ἄρθρ. 137, σ. 4 ἐπ., ἐνθα ἡ διάταξις χαρακτηρίζεται ὡς «*Ausnahmeverordnung*», Maunz-Dürig-Herzog, op. cit., ὑπ' ἄρθρ. 137, σ. 2 ἐπ.).

23. Ὑπὸ τὸ κράτος τῶν προηγουμένων Συνταγμάτων μας ἐκαλεῖτο ἡ μὲν μὴ ἐκλογιμότης τῆς § 1 ἀπόλυτος, ἡ δὲ μὴ ἐκλογιμότης τῆς § 3 σχετική. Ἡ μὴ ἐκλογιμότης εἶναι ὁμῶς σχετικὴ εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι αὕτη αἴρεται διὰ τῆς παραιτήσεως, ἐνῶ ἐκεῖνη τῆς § 3 εἶναι ἀπόλυτος ἐν σχέσει πρὸς τὴν οἰκείαν περιφέρειαν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ἐν ὄψει τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ ἄρθρ. 56 § 4 τοῦ ἰσχύοντος Συντ. προβλέπει ἀπόλυτον μὴ ἐκλογιμότητα κατὰ κυριολεξίαν προκρίνομεν τὴν ἐν τῷ κειμένῳ διάκρισιν τῆς μὴ ἐκλογιμότητος (κωλυμάτων ἐκλογιμότητος) εἰς ἀπόλυτον (ἀπόλυτα κωλύματα ἐκλογιμότητος) καὶ σχετικὴν (σχετικὰ κωλύματα ἐκλογιμότητος).—Βλ. περὶ τῆς ἐν Γαλλίᾳ κρατούσης ἀναλόγου διακρίσεως μεταξὺ τῆς ἀπολύτου μὴ ἐκλογιμότητος (*inéligibilité absolue*) καὶ τῆς σχετικῆς (*inéligibilité relative*) Barthélemy, op. cit., σ. 225 ἐπ.· Dupon-Nouvion, op. cit., σ. 101· Hauriou, Précis élémentaire de Droit Constitutionnel, σ. 233 ἐπ.· Philip, Le Contentieux des élections, σ. 111 ἐπ.· Pierre, op. cit., σ. 191 ἐπ., n<sup>o</sup> 167· Vedel, Manuel élémentaire de Droit Constitutionnel, σ. 380 ἐπ.

24. Ἡ «μὴ ἐκλογιμότης» (ἄρθρ. 56 Συντ.) διακρίνεται σαφῶς τοῦ «ἀσυμβιβάστου» (ἄρθρ. 57 Συντ.), τὸ ὁποῖον δὲν ἀφορᾷ τὸ κῦρος τῆς ἐκλογῆς, ἀλλὰ τὴν διατήρησιν τοῦ ὀριστικῶς κτηθέντος βουλευτικοῦ ἀξιώματος (Γεωργόπουλου, op. cit., σ. 39 ἐπ., Κυριακοπούλου, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 328 ἐπ., Ν. Ν. Σαριπόλου, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 258 ἐπ., Σγουρίτσα, Συντ. Δίκ. τ. I, σ. 246 ἐπ.). Ὁ Δ. Τσάτσος (op. cit., σ. 19 ἐπ.) ὄχι ὁρθῶς ἀπορρίπτει τὴν διάκρισιν αὐτὴν, κατασκευάζων μίαν ἐνιαίαν ἔννοιαν «ἀσυμβιβάστου», περιλαμβάνουσιν τὴν μὴ ἐκλογιμότητα καὶ τὸ ἀσυμβιβάστον (βλ. τὴν κατὰ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ὁρθὴν κριτικὴν τοῦ Ἀλ. Βαμβέτσου, ἐν ΝοΒ 14, σ. 186, ὑπ. ἀριθ. 2).—Ἡ παρ'

σόντα ἢ ἀρνητικαὶ προϋποθέσεις) τῆς ἐκλογιμότητος καθορίζονται, ὅπως καὶ τὰ θετικὰ προσόντα, περιοριστικῶς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος. Πρέπει νὰ προσθέσωμεν; ὅτι αἱ καθιεροῦσαι τὰ ἐν λόγῳ κώλυματα συνταγματικαὶ διατάξεις ἀπαγορεύουν ἀκόμη καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν εἰς αὐτὰς ἐμπίπτόντων προσώπων ὡς ὑποψηφίων βουλευτῶν.

1. Ἡ ἀπόλυτος μὴ ἐκλογιμότης.— Τὸ Σύνταγμα θεσπίζει ἐν ἀπόλυτον κώλυμα ἐκλογιμότητος. Πρόκειται περὶ τῆς ὑποχρέωσης παραμονῆς εἰς δημοσίαν ὑπηρεσίαν ἐφ' ὠρισμένον χρόνον. Τὸ ἐν λόγῳ κώλυμα καθιεροῦται ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 56 § 4, ἡ ὁποία ὀρίζει τὰ ἐξῆς: «Πολιτικοὶ ὑπάλληλοι καὶ στρατιωτικοὶ ἐν γένει, ἔχοντες ἀνειλημμένην, κατὰ νόμον, ὑποχρέωσιν παραμονῆς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἐπὶ ὠρισμένον χρόνον, δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθοῦν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταί, διαρκοῦντος τοῦ χρόνου τῆς ὑποχρέωσης αὐτῶν». Ἡ διάταξις αὕτη εἶναι νέα, περιελήφθη δὲ ἤδη εἰς τὸ Σχέδιον τῆς Κυβερνήσεως καὶ εἰς τὸ Σχέδιον τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἡ διάταξις πληροῖ τὸ κενὸν τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος, ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ὁποίου ὠρισμένοι δημόσιοι λειτουργοί, ἀναλαμβάνοντες τὴν ὑποχρέωσιν παραμονῆς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἐπὶ ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα καὶ ἐπιθυμοῦντες ν' ἀπαλλαγοῦν ἐκ τῆς ὑποχρέωσός των αὐτῆς, ὑπέβαλλον παραίτησιν ἀπὸ τῆς θέσεώς των πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ὑποβολῆς ὑποψηφιότητος κατὰ τὰς προκηρυχθείσας ἐκλογάς· διὰ τῆς τοιαύτης παραιτήσεως

---

ἡμῖν ἀνέκαθεν κρατήσασα καὶ συνταγματικῶς κατοχυρουμένη διάκρισις μεταξὺ μὴ ἐκλογιμότητος καὶ ἀσυμβιβάστου κρατεῖ καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἰδίᾳ ἐν Γαλλίᾳ (βλ. ἄρθρ. 6 § 1 Συντ. 1946, ἄρθρ. 25 § 1 Συντ. 1958 καὶ ord. τῆς 24-10-1958 περὶ τῶν ὄρων τῆς ἐκλογιμότητος καὶ τῶν κοινοβουλευτικῶν ἀσυμβιβάστων), Γερμανίᾳ (βλ. Jess, ἐν «Bonner Kommentar», ὑπ' ἄρθρ. 137, σ. 5, Maunz - Dürig - Herzog, op. cit., ὑπ' ἄρθρ. 137 σ. 6) καὶ Ἑλβετίᾳ (βλ. Fleiner - Giacometti, op. cit., σ. 482 ἐπ., W. Haselbach, Die Unververeinbarkeit im Schweizerischen Staatsrecht, Diss. Freiburg i.d. Sch., 1945, σ. 5 ἐπ.).

ἐλύετο κατὰ τὸ ἄρθρ. 71 § 2 τοῦ παλαιοῦ Συντάγματος αὐτοδικαίως ἢ ὑπαλληλική σχέσις καὶ οὕτως ἀπηλλάσσοντο τῆς ἐν λόγῳ ὑποχρεώσεώς των. Τὸ κενὸν αὐτὸ ἐπεδίωξε νὰ πληρώσῃ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 27 § 7 τοῦ Ν.Δ. 4274/1962 (ἄρθρ. 30 § 7 τοῦ προΐσχύσαντος καὶ τοῦ ἰσχύοντος Ἑκλ. Κ.): «Ἐμμισθος δημόσιος ὑπάλληλος ἢ στρατιωτικός, ἔχων κατὰ τὰς κειμένας διατάξεις ἀναλάβει τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως ὑπηρετήσῃ ἐφ' ὠρισμένον χρόνον καὶ ὑποβαλὼν ἢ ἀποδεχθεὶς ὑποψηφιότητα βουλευτοῦ πρὸ τῆς λήξεως τοῦ χρόνου τούτου, ἀλλὰ μὴ ἐκλεγείς βουλευτῆς, ὑποχρεοῦται ὅπως συνεχίσῃ τὴν ὑπηρεσίαν, ἣν ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκπληρώσῃ ἐφ' ὅσον ἀποδεδειγμένως ὑπέβαλεν ἢ ἀπεδέχθη τὴν ὑποψηφιότητα αὐτοῦ πρὸς περιγραφὴν τῆς ἀνειλημμένης ταύτης ὑποχρεώσεώς του». Ἡ διάταξις ὅμως αὕτη δὲν ἦτο σύμφωνος πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 71 §§ 2-3 τοῦ Συντάγματος (1952), αἱ ὁποῖαι ἀπηγόρευον τὴν ἐπάνοδον τῶν παραιτηθέντων ἀξιωματικῶν εἰς τὸ στράτευμα καὶ τὴν ἐπάνοδον τῶν παραιτηθέντων ὑπαλλήλων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των πρὸ τῆς παρόδου ἔτους ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἦτο ἐπιβεβλημένη ἡ συνταγματικὴ ρύθμισις τοῦ ἐν λόγῳ θέματος.

Τὸ κώλυμα καταλαμβάνει ἀναμφιβόλως ὅλους τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους (τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ νομικοῦ προσώπου τοῦ Κράτους), δηλαδὴ τόσοις τοὺς πολιτικούς (διοικητικούς καὶ δικαστικούς) ὅσον καὶ τοὺς στρατιωτικούς. Εἰς τὸ κώλυμα ἐμπίπτουν ὅλοι οἱ στρατιωτικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ὄχι μόνον οἱ ἀξιωματικοί. Ἡ διάταξις τοῦ Σχεδίου Συντάγματος τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς ὠρίζεν ὡς ἐκ περισσοῦ, ὅτι ἐκωλύοντο οἱ στρατιωτικοὶ «ὅλων τῶν ὅπλων, σωμάτων καὶ ὑπηρεσιῶν». — Ἀμφίβολον εἶναι, ἂν τὸ κώλυμα καταλαμβάνῃ τοὺς ὑπαλλήλους τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου. Νομίζομεν ὅτι τὸ ζήτημα πρέπει νὰ λυθῇ καταφατικῶς ἐν ὄψει τῆς διατυπώσεως τῆς ἐρμηνευομένης διατάξεως τοῦ Συντάγματος, ἢ ὁποῖα ὁμιλεῖ περὶ «πολιτικῶν ὑπαλλήλων», εἰς τοὺς ὁποίους ὑπάγονται καὶ οἱ ἐν λόγῳ ὑπάλληλοι, καὶ ὄχι περὶ «δημοσίων ὑπαλλήλων».

Διάφορος ἦτο ἡ διατύπωσις τῆς προπαρατεθείσης διατάξεως τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος («ἐμμισθος δημόσιος υπάλληλος»), ἡ ὁποία κατέστη ἤδη ἄνευ ἀντικειμένου.

2. Ἡ σχετικὴ μὴ ἐκλογιμότης.— Τὰ σχετικὰ καλύματα καθιεροῦνται α) ὑπὸ τῆς διατάξεως τῆς § 1 τοῦ ἄρθρ. 56 καὶ β) ὑπὸ τῆς διατάξεως τῆς § 3 τοῦ ἰδίου ἄρθρου. Τὰ ὑπὸ τῆς πρώτης διατάξεως προβλεπόμενα καλύματα εἶναι σχετικά, διότι δύνανται νὰ αἰρῶνται διὰ παραιτήσεως τῶν ἐμπιπτόντων εἰς αὐτὰ προσώπων ἀπὸ τῆς θέσεώς των, ἐνῶ τὰ ὑπὸ τῆς δευτέρας διατάξεως θεσπιζόμενα καλύματα καλοῦνται σχετικά, διότι ἀναφέρονται μόνον εἰς ἓν τμήμα τῆς Ἐπικρατείας (μίαν ἢ ὠρισμένας ἐκλογικὰς περιφερείας). Πάντως, τὰ ἐν λόγῳ καλύματα εἶναι ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως ἀπόλυτα, δηλαδή τὰ μὲν καλύματα τῆς § 1 εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς μὴ παραιτήσεως, τὰ δὲ καλύματα τῆς § 3 ὡς πρὸς τὴν περιφέρειαν ἢ τὰς περιφερείας, εἰς τὰς ὁποίας ἀναφέρονται καὶ ὡς πρὸς τὰς ὁποίας δὲν δύνανται νὰ αἰρῶνται διὰ παραιτήσεως ἢ καθ' οἷονδῆποτε ἄλλον τρόπον.

α'. Σχετικὰ καλύματα ἐκλογιμότητος αἰρόμενα διὰ παραιτήσεως.— Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 56 § 1 ἐδ. α' τοῦ Συντάγματος ὀρίζει τὰ ἀκόλουθα: «Ἐμμισθοὶ δημόσιοι λειτουργοὶ καὶ υπάλληλοι, ἀξιωματικοὶ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, υπάλληλοι ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, δήμαρχοι καὶ πρόεδροι κοινοτήτων καὶ διοικηταὶ ἢ πρόεδροι διοικητικῶν συμβουλίων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίων ἢ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων, συμβολαιογράφοι, φύλακες μεταγραφῶν καὶ ὑποθηκῶν, δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθῶν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταί, ἐὰν δὲν παραιτηθῶν πρὸ τῆς ἀνακηρύξεώς των ὡς ὑποψηφίων». Οὕτως, εἶναι μὴ ἐκλόγιμοι ἄνευ τῆς προηγουμένης παραιτήσεως: αα) οἱ ἐμμισθοὶ δημόσιοι λειτουργοί, ββ) οἱ ἐμμισθοὶ δημόσιοι υπάλληλοι, γγ) οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τῶν

σωμάτων ασφαλείας, δδ) οί δήμαρχοι καί οί πρόεδροι κοινοτήτων, εε) οί υπάλληλοι, οί διοικηταί ἢ πρόεδροι διοικητικῶν συμβουλίων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, στστ) οί διοικηταί ἢ πρόεδροι διοικητικῶν συμβουλίων δημοσίων ἢ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων καί ζζ) οί συμβολαιογράφοι, οί φύλακες μεταγραφῶν καί ὑποθηκῶν.

αα'. Οί ἔμμισθοι δημόσιοι λειτουργοί.— Τò κάλυμα αὐτò δὲν καθιεροῦτο ὑπὸ τῶν προηγουμένων Συνταγμάτων μας καὶ δὲν περιλαμβάνετο εἰς τὸ ἄρθρ. 56 § 1 τοῦ Κυβερνητικοῦ Σχεδίου Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ἐθεώρει ὡς μὴ ἐκλογίμους μόνον τοὺς «ἐμμισθους δημοσίους πολιτικούς ἢ στρατιωτικούς υπαλλήλους». Οἱ «ἐμμισθοι δημόσιοι λειτουργοί» προσετέθησαν εἰς τὴν διάταξιν ὑπὸ τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς, τὴν προσθήκην δὲ αὐτὴν υἱοθέτησε καὶ ἡ Ὀλομέλεια τῆς Βουλῆς ἄνευ σχετικῆς συζήτησεως. Ἡ ἔννοια τῶν «ἐμμισθων δημοσίων λειτουργῶν» εἶναι ἐν προκειμένῳ λίαν ἀμφίβολος. Κατὰ τὴν συζήτησιν καὶ ψήφισιν τῆς ἐρμηνευομένης διατάξεως δὲν ἀπεσαφηνίσθη ἡ ἔννοια τοῦ ὅρου αὐτοῦ. Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Β' Ὑποεπιτροπῆς τῆς 17ης Φεβρουαρίου 1975 ἐν ὅψει τῆς διατυπώσεως τῆς διατάξεως «Δημόσιοι λειτουργοὶ καὶ υπάλληλοι» ὑπὸ πολλῶν μελῶν «ἠγέρθη ἀμφισβήτησις περὶ τῆς ἐννοίας τῆς φράσεως «Δημόσιοι λειτουργοί», ἐὰν δηλαδὴ εἰς αὐτὴν περιλαμβάνωνται οἱ Νομάρχαι, οἱ στρατιωτικοί, οἱ ἄμισθοι υπάλληλοι, ὡς οἱ ὑποθηκοφύλακες κλπ.». Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ Πρόεδρος τῆς Ὑποεπιτροπῆς προέτεινε τὴν ἀναβολὴν τῆς ψηφοφορίας «προκειμένου νὰ μελετηθῇ πληρέστερον ἡ διατύπωσις τοῦ ἁρθροῦ αὐτοῦ». Ἡ Ὑποεπιτροπὴ ἀπεδέχθη ὁμοφώνως τὴν πρότασιν αὐτὴν<sup>24α</sup>. Εἰς τὸ Σχέδιον τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς προσετέθη ἡ λέξις «ἐμμισθοι»<sup>24β</sup>, δὲν ἔγινε δέ, καθ' ὅσον ἠδυνήθημεν νὰ διαπιστώσωμεν, σχετικὴ συζήτη-

24α. Βλ. Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῶν Ὑποεπιτροπῶν κλπ., σ. 517.

24β. Βλ. Ἐπίσημα Ἐστενογραφημένα Πρακτικὰ τῆς Ὀλομελείας τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συντ. 1975, σ. 139.

σις εἰς αὐτὴν ἢ τὴν Β' Ὑποεπιτροπὴν. Συζήτησις ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῶν «δημοσίων λειτουργῶν» καὶ τῆς διακρίσεως αὐτῶν ἀπὸ τῶν «δημοσίων ὑπαλλήλων» διεξήχθη εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ τὴν ψήφισιν τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 16 § 6 τοῦ Συντάγματος, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τοὺς καθηγητὰς τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων ὡς «δημοσίους λειτουργούς». Ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ Καθηγητῆς — Ἀκαδημαϊκὸς Π. Ζέπος, εἶπεν, ὅτι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου καὶ τοῦ δημοσίου λειτουργοῦ εὐρίσκεται εἰς τὸ ὅτι «ὁ μὲν δημόσιος ὑπάλληλος ἐκτελεῖ ἐντολάς, ἐνῶ ὁ ἀσκῶν δημόσιον λειτούργημα εἶναι βεβαίως δημόσιος ὑπάλληλος, ὁ ὑποῖος ὅμως ἔχει κάποιαν ἀνεξαρτησίαν. Ὁ δικαστὴς εἶναι δημόσιος λειτουργός. Ὁ διοικητικὸς ὑπάλληλος εἶναι ὑπάλληλος. Ὁ δικηγόρος εἶναι δημόσιος λειτουργός»<sup>24γ</sup>. Ἐκ τῶν συζητήσεων αὐτῶν συνάγεται, ὅτι οἱ συντάχεται τῆς ἐρμηνευομένης διατάξεως ἐθεώρουν ὡς «ἐμμίσθους δημοσίους λειτουργούς» μᾶλλον μίαν κατηγορίαν «ἐμμίσθων δημοσίων ὑπαλλήλων». Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅμως αὐτὴν οἱ «ἐμμισθοὶ δημόσιοι λειτουργοὶ» ἦσαν ἤδη μὴ ἐκλόγιμοι ὑπὸ τὴν ιδιότητά των ὡς «ἐμμίσθων δημοσίων ὑπαλλήλων» καί, συνεπῶς, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ περιληφθοῦν εἰς τὴν διάταξιν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ διάταξις θὰ πρέπει νὰ ἐρμηνευθῇ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι θεωρεῖ ὡς μὴ ἐκλογίμους ἐκείνους τοὺς ἐμμίσθους δημοσίους λειτουργούς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν τὴν ιδιότητα τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου (πολιτικοῦ ἢ στρατιωτικοῦ), διότι δὲν συντρέχει ἐν ἐννοιολογικὸν στοιχεῖον αὐτοῦ (π.χ. ἄρθρ. 1 § 2 τοῦ Ὑπαλληλικοῦ Κώδικος). Οὕτως, ἡ διάταξις χρησιμοποιοῖ τὸν ὅρον «δημόσιοι λειτουργοὶ» ὑπὸ μίαν στενὴν ἔννοιαν, ἐνῶ ὁ ὅρος ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν ἔννοιαν περιλαμβάνει ὅλους τοὺς ἀσκοῦντας δημόσιον λειτούργημα (δημοσίους ὑπαλλήλους, ὑπαλλήλους νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου καὶ τοὺς μὴ ἔχοντας τὴν ιδιότητα αὐτῶν). Μὴ ἐκλόγιμοι εἶναι μόνον οἱ «ἐμμισθοὶ» δη-

24γ. Βλ. Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν Συζητήσεων τοῦ Συντ. 1975, σ. 507 ἐπ.

μόσιοι λειτουργοί, ὅχι δὲ καὶ οἱ ἄμισθοι, π.χ. οἱ δικηγόροι, τοὺς ὁποίους ὁ Δικηγορικὸς Κῶδιξ (ἄρθρ. 1) χαρακτηρίζει ἀνακριβῶς ὡς «ἀμισθους δημοσίους ὑπάλληλους». Ὡς ἔμισθοι δημόσιοι λειτουργοὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς διατάξεως πρέπει νὰ θεωρηθοῦν π.χ. τὰ μέλη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴν ὁρθὴν νομολογίαν τοῦ Ἐκλογοδικείου<sup>248</sup>, δὲν εἶναι δημόσιοι ὑπάλληλοι ἢ ὑπάλληλοι τοῦ νομικοῦ προσώπου τῆς Ἀκαδημίας.

Ἡ προπαρατεθεῖσα διάταξις τοῦ ἄρθρ. 16 § 6 ἐδ. α' τοῦ Συντάγματος χαρακτηρίζει τοὺς καθηγητὰς τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων ὡς «δημοσίους λειτουργοὺς» κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 16 § 4 τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος, κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτοι ἦσαν «δημόσιοι ὑπάλληλοι». Τοιοῦτοτρόπως, οἱ καθηγηταὶ ὡς ἔμισθοι δημόσιοι λειτουργοὶ θὰ ἦσαν μὴ ἐκλόγιμοι συμφώνως πρὸς τὴν ἐρμηνευμένην διάταξιν. Ἐν τούτοις, οὗτοι ἐξαιροῦνται τοῦ κωλύματος ὑπὸ τῆς διατάξεως τῆς § 2 τοῦ ἄρθρ. 56, ἡ ὁποία ὀρίζει τὰ ἑξῆς: «Τῶν περιορισμῶν τῆς προηγουμένης παραγράφου ἐξαιροῦνται οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων. Νόμος ὀρίζει τὸν τρόπον τῆς ἀναπληρώσεως αὐτῶν, ἀναστελλομένης τῆς ἀσκήσεως τῶν συναπτομένων πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ καθηγητοῦ ἀρμοδιότητων τοῦ ἐκλεγέντος, διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου». Τὴν ἐξαίρεσιν καθιέρωσεν ἤδη ἡ Συντακτικὴ Πρᾶξις τῆς 5ης Ὀκτωβρίου 1974. Τὸ ἄρθρ. 56 τοῦ Σχεδίου Συντάγματος τῆς Κυβερνήσεως δὲν περιέλαβεν αὐτήν. Τὴν ἐξαίρεσιν προσέθεσεν εἰς αὐτὸ ἡ Β' Ὑποεπιτροπὴ<sup>24ε</sup>, ἐνῶ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 56 § 2 τοῦ Σχεδίου Συντάγματος τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπέτρεπεν ἀπλῶς τὴν νομοθετικὴν καθιέρωσιν τῆς ἐξαίρεσεως μόνον προκειμένου περὶ τῶν τακτικῶν καὶ

24δ. Βλ. κατωτ., σ. 340, σημ. 84.

24ε. «Τοῦ ἀνωτέρου περιορισμοῦ ἐξαιροῦνται οἱ τακτικοὶ ἢ ἔκτακτοι καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων. Διὰ νόμου ρυθμίζεται ἡ νομικὴ κατάστασις, τὰ δικαιώματα καὶ αἱ ὑποχρεώσεις αὐτῶν, κατὰ τὴν προεκλογικὴν περίοδον καὶ διὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν εἶναι μέλη τῆς Βουλῆς».



τῶν ἐκτάκτων καθηγητῶν αὐτοτελῶν ἐδρῶν: «Τῶν ἀνωτέρω περιορισμῶν δύναται νὰ ἐξαιρεθοῦν οἱ τακτικοὶ ἢ ἑκτακτοὶ καθηγηταὶ αὐτοτελῶν ἐδρῶν τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων, ὡς νόμος θέλει ὀρίσει». Ἀντιθέτως, ἡ Ὀλομέλεια τῆς Βουλῆς ἐψήφισε τὴν προπαρατεθεῖσαν διάταξιν, ἡ ὁποία καθιερώνει ἀπ' εὐθείας τὴν ἐξαίρεσιν ὡς πρὸς ὅλους τοὺς καθηγητάς (τακτικούς, ἐκτάκτους αὐτοτελῶν ἐδρῶν, ἐκτάκτους ἐπὶ θητεία ἢ ἄνευ ἔδρας καὶ ἐπικουρικούς).<sup>24στ</sup> Ἡ ἐξαίρεσις δὲν περιλαμβάνει τὰ μέλη τοῦ λοιποῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ (ὑφηγητάς, ἐπιμελητάς καὶ βοηθούς), τὰ ὁποῖα εἶναι μὴ ἐκλόγιμα εἴτε ὡς ἔμμισθοι δημόσιοι λειτουργοὶ (ἄρθρ. 16 § 6 ἐδ. α' Συντ.) εἴτε ὡς ἔμμισθοι ὑπάλληλοι νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

ββ'. Οἱ ἔμμισθοι δημόσιοι ὑπάλληλοι.— Μὴ ἐκλόγιμοι εἶναι ὅλοι οἱ ἔμμισθοι πολιτικοὶ ὑπάλληλοι (διοικητικοὶ καὶ δικαστικοί), δηλαδή οἱ ἔμμισθοι ὑπάλληλοι τοῦ νομικοῦ προσώπου τοῦ Κράτους καὶ δὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ ὄχι ξένου Κράτους<sup>25</sup>. Τὸ Σύνταγμα δὲν καθορίζει τὴν ἔννοιαν τῶν ἐμμίσθων δημοσίων ὑπαλλήλων. Ἐντεῦθεν γεννᾶται τὸ ζήτημα ποῖον εἶναι τὸ κριτήριον καθορισμοῦ τῶν ὑποκειμένων εἰς τὸ κώλυμα ἐκλογιμότητος κρατικῶν ὑπαλλήλων. Οἱ Ἀλ. Βαμβέτσος<sup>26</sup> καὶ Δ. Τσάτσος<sup>27</sup> ἀποκρούουν καὶ τὸν ἐπιστημονικὸν καὶ τὸν νομοθετικὸν ὀρισμὸν τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου, ἀνευρίσκοντες τὸ κριτήριον τοῦ καθορισμοῦ τῶν μὴ ἐκλογίμων κρατικῶν λειτουργῶν εἰς τὴν «νομοθετικὴν αἰτίαν τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ ἁρθρου 71 § 1». Ἡ ἀποφίς αὕτη δὲν φαίνεται ὀρθή.

24στ. Βλ. τὰς σχετικὰς συζητήσεις εἰς Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῶν Ὑποεπιτροπῶν κλπ., σ. 530 ἐπ. Ἐπίσημα Ἑστενογραφημένα Πρακτικὰ τῆς Ὀλομελείας τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συντ. 1975, σ. 140 ἐπ. καὶ Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν Συζητήσεων τοῦ Συντ. 1975, σ. 160 ἐπ.

25. Δ. Τσάτσου, *op. cit.*, σ. 97 ἐπ.—Ἀντίθετος ὁ Βαμβέτσος, ἐν ΝοΒ 14, σ. 188, ὑπ' ἀριθ. 11.

26. ΝοΒ 14, σ. 188, ὑπ' ἀριθ. 11.

27. *Op. cit.*, σ. 93 ἐπ.

Ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης χρησιμοποιεῖ προδήλως τὸν ἐν λόγῳ ὅρον, ὅπως καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους ὅρους, ὑπὸ μίαν γνωστὴν εἰς αὐτὸν γενικὴν, ὠρισμένην καὶ ἀναμφίβολον ἔννοιαν καί, συνεπῶς, δὲν δύναται νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι οὗτος ἐξουσιοδοτεῖ τὸν ἐρμηνευτὴν τοῦ Συντάγματος νὰ καθορίζῃ αὐτὴν εἰς ἐκαστὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ratio τῆς διατάξεως. Ὁ ἐρμηνευτὴς ὀφείλει νὰ προσφεύγῃ εἰς τὴν ratio legis μόνον, ὅταν ἡ ἐρμηνευομένη διάταξις εἶναι ἀσαφὴς καὶ ἡ ἔννοια αὐτῆς λίαν ἀμφίβολος, ὅχι δὲ καὶ νὰ χρησιμοποιεῖ αὐτὴν a priori πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀναμφίβολου ἔννοιας τῶν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος χρησιμοποιουμένων ὁρων. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὁ σκοπὸς τῆς διατάξεως δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἐν ἀσφαλὲς κριτήριον διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ἔννοιας τῶν ἐμμέσθων δημοσίων ὑπαλλήλων, διότι οὗτος δὲν περιελήφθη εἰς ἐπίσημον κείμενον καί, ὡς ἐκ τούτου, δὲν εἶναι ἀναμφίβολος. Ἡ ἐπικρινομένη ἄποψις<sup>28</sup> ὑποστηρίζει καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον ἀπόλυτον καὶ ἀναμφίβολον, ὅτι ἡ ratio τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου 71 § § 1-4 τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος (ἄρθρ. 56 ἰσχύοντος Συντ.) ἀναλύεται εἰς τέσσαρας ἀρχὰς καὶ δὴ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς προστασίας τῆς πολιτικῆς οὐδετερότητος τῶν δημοσίων λειτουργῶν, τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνεπηρεάστου διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν, τὴν ἀρχὴν τῆς προστασίας τῆς βουλευτικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς διακρίσεως τῶν λειτουργιῶν. Αἱ δύο ὁμῶς τελευταῖαι ἀρχαὶ ἀποτελοῦν προδήλως τὴν ratio τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρων 71 §§ 5 — 8 καὶ 72 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952 (ἄρθρ. 57 ἰσχύοντος Συντ.) καὶ δὲν ἔχουν οὐδεμίαν σχεσιν πρὸς τὴν ratio τῶν ἐν λόγῳ διατάξεων τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ δημόσιος ὑπάλληλος πρὸ τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν δὲν κέκτηται τὴν βουλευτικὴν ιδιότητα. Αἱ δύο πρῶται ἀρχαὶ φαίνονται μὲν ἀποτελοῦσαι τὴν ratio τῶν διατάξεων, δὲν δύνανται ὁμῶς καὶ ἰδίως ἡ δευτέρα<sup>29</sup> νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ

28. Δ. Τσάτσου, *op. cit.*, σ. 63 ἐπ. Σύμφωνας πρὸς αὐτὸν ὁ Βαμβέτσος, ἐν ΝοΒ 14, σ. 187, ὑπ' ἀριθ. 9.

29. Ἐκλογ. 39/1962.

τὸν καθορισμὸν τῶν ἐμπιπτόντων εἰς αὐτὰς λειτουργῶν. Ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου χρησιμοποιεῖ ὡσαύτως τὴν ratio πρὸς καθορισμὸν τῆς ἐν λόγῳ ἐννοίας, διαβλέπει ὅμως αὐτὴν μόνον εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς πολιτικῆς οὐδετερότητος τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Οὕτως, αἱ ἀποφάσεις 39/1962 (σκέψις 4η) καὶ 19/1964 (σκέψις 3η) ἐδέχθησαν ἐν σχέσει πρὸς τὴν διάταξιν τῆς § 4 τὰ ἀκόλουθα: «Πρόδηλος σκοπὸς τῆς διατάξεως ταύτης εἶναι ἡ ἀπὸ γενικωτέρας ἀπόψεως ἐξασφάλισις τῆς πολιτικῆς οὐδετερότητος τοῦ προσωπικοῦ τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ἣτις οὐδετερότης ἀποτελεῖ μόνιμον στοιχεῖον ἐν τῇ κρατικῇ ὀργανώσει καὶ ἐξασφαλίζει τὴν σταθεράν καὶ μόνιμον συνέχειαν ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἐν τῷ μέσῳ τῶν πολιτικῶν ἐναλλαγῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι συμφυεῖς μὲ τὸν κομματικὸν μηχανισμόν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ καθεστῶτος. Ἡτοι ἡ ἀπαγόρευσις ἐτέθη, ἵνα μὴ οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ἔχουν οἰανδήποτε ἀνάμιξιν εἰς τὴν ἐνεργὸν πολιτικὴν, ἣτις ἀνάμιξις θὰ διετάρασσε τὴν ὑπηρεσιακὴν αὐτῶν ἀντικειμενικότητα καὶ θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν μείωσιν τῆς ἐμπιστοσύνης, ἣν οἱ πολῖται ἔνεκεν ἀκριβῶς τῆς αὐστηρᾶς ταύτης ὑπηρεσιακῆς των τοποθετήσεως, δεόν νὰ τρέφουν πρὸς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους. Ὑπὸ τοιαύτην ἐννοίαν εἶναι ἐρμηνευτέα ἡ ἀνωτέρω διάταξις ὡς ἀποκλείουσα τὴν ἀνάμιξιν εἰς τὴν πολιτικὴν παντὸς προσώπου, τὸ ὅποιον κατεῖχεν οἰανδήποτε θέσιν ἐμμίσθου δημοσίου ὑπαλλήλου κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἐκλογῆς τριετίαν». Ἡ αὕτη ratio πρέπει νὰ γίνῃ δεκτὴ καὶ προκειμένου περὶ τῆς διατάξεως τῆς § 1 τοῦ ἄρθρ. 71 τοῦ προῖσχύσαντος καὶ 56 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, μάλιστα ὑπὸ τὴν ἀντίθετον ἐκδοχὴν, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ ἐννοία τοῦ ἐμμίσθου δημοσίου ὑπαλλήλου πρέπει νὰ καθορισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς νομοθετικῆς αἰτίας. Διότι δὲν δύναται προδήλως νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι ὁ αὐτὸς ὅρος ( «ἐμμισθοὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι» ) χρησιμοποιεῖται ὑπὸ δύο διατάξεων τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου τοῦ Συντάγματος ὑπὸ διὰφορον ἐννοίαν.

Ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης ἐχρησιμοποίησε κατὰ βάσιν τὸν ὅρον «ἐμμισθοὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι», ὡς καὶ πάντα ἄλλον,

ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν οὗτος ἦτο γνωστὸς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ νομολογίᾳ κατὰ τὸν χρόνον ψηφίσεως τῆς ἐρμηνευομένης διατάξεως, κατὰ τὸν χρόνον δὲ τοῦτον εἶχεν ἤδη ψηφισθῇ ὁ Ὑπαλληλικὸς Κώδιξ (N. 1811/1951), ὁ ὁποῖος (άρθρ. 1 § 2)<sup>30</sup> περιέλαβε τὸν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ κρατήσαντα ὅρισμόν τοῦ διοικητικοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου<sup>31</sup>. Κατὰ συνέπειαν, τὸ κώλυμα ἐκλογιμότητος καταλαμβάνει πάντα δημόσιον λειτουργόν, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς «ἐμμισθος δημόσιος ὑπάλληλος» ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κατὰ τὴν ψήφισιν τῆς διατάξεως κρατοῦντος ἐπιστημονικοῦ ὁρισμοῦ. Τοῦτο δὲν σημαίνει βεβαίως, ὅτι ἡ διάταξις κατοχυροῖ ἐν προκειμένῳ τὸν ὅρισμόν τοῦτον — ὅτι περιέχει μίαν «Status-quo-Garantie» — ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι εἶναι μὴ ἐκλόγιμοι ὅλοι οἱ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ψηφίσεως τῆς θεωρούμενοι ὡς ἐμμισθοὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ ἐκλόγιμοι ὅλοι οἱ λοιποὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι. Ἡ διάταξις δὲν ἀποκλείει ἐν προκειμένῳ ἀπολύτως οἵανδήποτε τροποποίησιν τοῦ κατὰ ψήφισιν τῆς ἰσχύοντος δικαίου, ἐφ' ὅσον βεβαίως ἡ τροποποίησις δὲν γίνεται πρὸς καταστρατήγησιν αὐτῆς. Ἡ διάταξις ἀπαγορεύει κατ' ἀρχὴν μόνον τὴν ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας διεύρυνσιν τοῦ κύκλου τῶν ὑποκειμένων εἰς αὐτὴν λειτουργῶν διὰ τῆς αὐθαιρέτου μεταβολῆς ἀμίσθων δημοσίων ὑπαλλήλων (π.χ. τῶν δικηγόρων) εἰς ἐμμισθοὺς. Ὑπὸ τὴν ἀντίθετον ἐκδοχὴν, ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία θὰ ἠδύνατο νὰ καταργήσῃ τὴν περιοριστικὴν ἀπαρίθμησιν τῶν κωλυμάτων ἐκλογιμότητος καὶ οὕτω ν' ἀνατρέψῃ τὴν συνταγματικὴν ἀρχὴν τῆς ἱκανότητος τοῦ ἐκλέγεσθαι. Ἡ ἐρμηνευομένη διάταξις περιορίζει βεβαίως τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐξαίρεσιν ὠρισμένων λειτουργῶν (π.χ. τῶν νομαρχῶν)<sup>32</sup> ἐκ τοῦ κωλύματος διὰ τῆς μεταβολῆς αὐτῶν εἰς

30. «Δημόσιοι ὑπάλληλοι εἶναι τὰ ἐμμεσα, ἐμμισθὰ ὄργανα τοῦ Κράτους, τὰ διατελοῦντα ἐν προαιρετικῇ, ἀμέσῳ, ὑπηρεσιακῇ καὶ πειθαρχικῇ πρὸς αὐτὸ σχέσει».

31. Μ. Σ τ α σ ι ν ο π ο ὕ λ ο υ, Ὑπαλληλικὸς Κώδιξ καὶ Κώδιξ Ὑπαλλήλων Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, 1951, σ. 16 ἐπ.

32. Πρβλ. Δ. Τ σ ά τ σ ο υ, op. cit., 96.

ἀμίσθους. Σχετικοί τινες περιορισμοί τοῦ νομοθέτου προκύπτουν καὶ ἐκ τῆς συνταγματικῆς ἀρχῆς τῆς ισότητος.

Τὸ κώλυμα ἐκλογιμότητος συντρέχει, ἂν ἡ θέσις εἶναι κατὰ νόμον ἐμμισθος. Ἡ ἀπὸ τοῦ μισθοῦ παραίτησις τοῦ ὑπαλλήλου οὐδὲν αἶρει τοῦτο<sup>33</sup>.

Τὸ Ἐκλογοδικεῖον ἔκρινεν ὁρθῶς, ὅτι εἶναι ἐκλόγιμοι οἱ Ὑπουργοί, οἱ ὁποῖοι δύνανται, ὅπως προκύπτει καὶ ἀπὸ τὸ ἄρθρ. 84 § 7 τοῦ Συντάγματος (ἄρθρ. 78 §§ 7 — 8 Συντ. 1952), νὰ εἶναι συγχρόνως βουλευταὶ καὶ Ὑπουργοί<sup>34 34α</sup>, καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν δύνανται προδήλως νὰ ὑπαχθοῦν εἰς τὴν ἐννοίαν τῶν ἐμμίσθων δημοσίων ὑπαλλήλων<sup>35 36</sup>, ὡς καὶ οἱ ἀγροτικοὶ ἱατροί, οἱ ὁποῖοι προσλαμβάνονται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ν. 3487/1955 ἐπὶ συμβάσει ἰδιωτικοῦ δικαίου<sup>37</sup>. Ὡσαύτως δὲν ὑπάγονται εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν οἱ δυνάμει σχετικῆς συμβάσεως παρέχοντες

33. Ζέγγελη, *op. cit.*, σ. 119 ἐπ., ἐνθα ἀναφέρεται μία ἀνάλογος περίπτωσης τοῦ ἔτους 1883 (περίπτωσης Σκουλοῦδη), κριθεῖσα ὑπὸ τῆς Βουλῆς Κυριακοῦ, *op. cit.*, τ. II, 175· Κυριακοπούλου, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 316, σημ. 1· τοῦ αὐτοῦ, Διοικ. Δίκ., τ. III, σ. 218, σημ. 19· Λυκούδη, *op. cit.*, σ. 133· Ν. Ν. Σαριπόλου, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 250, σημ. 1· Σγουρίτσα, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 239· Δ. Τσατσοῦ, *op. cit.*, σ. 96.

34. Ἀποφ. 3/1912, 1/1924.

34α. Ἐκ τῆς διατάξεως αὐτῆς δὲν συνάγεται κατὰ τρόπον ἀναμφίβολον ἡ ἐκλογιμότης τῶν Ὑπουργῶν, διότι αὕτη δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ καὶ ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ὅτι δὲν καθιεροῖ ἀσυμβίβαστον μεταξὺ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ ἐκείνου τοῦ Ὑπουργοῦ.

35. Κυριακοπούλου, Διοικ. Δίκ., τ. III, σ. 162· Κυριακοῦ, *op. cit.*, τ. II, σ. 175· Ν. Ν. Σαριπόλου, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 250, σημ. 1· Γ. Παπαχαιτζῆ, Σύστημα τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντος Διοικητικοῦ Δικαίου, Γενικὸν Μέρος, ἐκδ. 4η (1965), σ. 284· Στασινοπούλου, Ὑπαλληλικὸς Κώδιξ, σ. 19.

36. Τὸ Προσχέδιον τῆς Κυβερνήσεως Δραγοῦμη προέτεινεν, ὅπως «ὀρισθῇ ρητῶς ἡ ἐκ τοῦ ἄρθρ. 78 ἐμμέσως πηγάζουσα ἐξαίρεσις ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ὑπουργούς, νὰ ἐξαίρεθῶσι δὲ καὶ οἱ ὀφυπουργοί, ἐὰν ἰδρυθῇ τοιοῦτος θεσμός» (Δαβῆ - Παπαϊωάννου, *op. cit.*, σ. 34).

37. Ἀπόφ. 6/1962.

ἐπ' ἀμοιβῇ ὑπηρεσίας εἰς τὸ Κράτος<sup>38</sup> ἰδιῶται, π.χ. οἱ ἐργολάβοι δημοσίων ἔργων καὶ οἱ κληρικοὶ<sup>39</sup>.— Τὸ Ἐκλογοδικεῖον ἐθεώρησεν ὡς μὴ ἐκλογίμους τοὺς κατὰ τὸ ἄρθρ. 23 τοῦ Β.Δ. τῆς 2ας Ἰουνίου 1959 «περὶ τῆς νοσοκομειακῆς περιθάλψεως τῶν τακτικῶν δημοσίων ὑπαλλήλων κλπ.» προσλαμβανομένους καὶ ὑπηρετοῦντας ἐπὶ συμβάσει δημοσίου δικαίου ἱατρούς, μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι «τὸ Σύνταγμα (ἄρθρ. 71 § 4), ὁμιλοῦν περὶ «ἐμ- μίσθων δημοσίων ὑπαλλήλων», ἐννοεῖ γενικῶς πάντα ὑπάλληλον, ὅστις ὅπωςδήποτε, ἔστω καὶ ἐπὶ συμβάσει ὠρισμένης διαρκείας, προσελήφθη καὶ ὑπηρέτησεν εἰς δημοσίαν ὑπηρεσίαν πληροῦντα διαρκεῖς ὀργανικὰς ἀνάγκας, μίαν τοιαύτην δὲ ὑπηρεσίαν ἀπο- τελεῖ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἐν λόγῳ Β. Διατάγματος προβλεπομένη εἰ- δική ὑπηρεσία περιθάλψεως καὶ νοσηλείας τῶν δημοσίων ὑπαλ- λήλων καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν»<sup>40</sup>. Τὸ Δικαστήριον ἐδέχθη ὅτι ὑπόκειται εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ ἄρθρου 71 § 1 τοῦ Συν- τάγματος τοῦ 1952 (ἄρθρ. 56 § 1 Συντ. 1975) καὶ ὁ ἐπιστημο- νικὸς Διευθυντὴς τῆς Φυματιολογικῆς Κλινικῆς Κέντρου Νοση-

38. Κυριακοπούλου, Δικ., τ. III, σ. 218, σημ. 19. Ν. Ν. Σαριπόλου, Μελέται περὶ δημοσίων ὑπαλλήλων 1906, σ. 6, σημ. 3. Πρβλ. Στασινοπούλου, Ὑπαλληλικὸς Κώδιξ, σ. 18.

39. Δ. Τσατσοῦ, op. cit., σ. 98, σημ. 5. Ἀντίθετος ὁ Βαμβέ- τσος, ἐν ΝοΒ 14, σ. 188, ὑπ' ἀριθ. 11.— Τὴν μὴ ἐκλογιμότητα τῶν κλη- ρικῶν καθιεροῖ ρητῶς τὸ δίκαιον ὠρισμένων Χωρῶν, ὅπως τῆς Ἀγγλίας (P h i - l i p s, op. cit., σ. 98, W a d e - P h i l i p s, op. cit., σ. 83, 492) καὶ τοῦ Περσῶ (ἄρθρ. 100 Συντ.). Τὸ αὐτὸ ὀρίζει καὶ τὸ ἄρθρ. 75 τοῦ ὁμοσπ. Συντ. τῆς Ἑλβετίας, τὸ ὁποῖον ὅμως παγίως ἐρμηνεύεται ὡς καθιεροῦν ἀσυμβίβα- στον μεταξὺ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τοῦ λειτουργήματος τοῦ κληρι- κοῦ (W. B u r c k h a r d t, Kommentar der Schweizerischen Bundes- verfassung vom 29-5-1874, ἐκδ. 3η, 1931, σ. 651, 653 ἐπ., F l e i n e r - G i a c o m e t t i, op. cit., σ. 483 ἐπ., G i a c o m e t t i, op. cit., σ. 300 ἐπ., K. H a n g a r t n e r, Die Wählbarkeit der Geistlichen in die ge- setzgebenden Behörden nach dem Schweizerischen Staatsrecht, Diss. Freiburg i.d. Schw. 1924, σ. 4 ἐπ., H a s e l b a c h, op. cit., σ. 62 ἐπ., J. S c h o l l e n b e r g e r, Bundesverfassung der Schweizerischen Eid- genossenschaft, 1905, σ. 494 ἐπ.).

40. Ἀπόφ. 19/1964.

μάτων Βορείου Ἑλλάδος, ἀποτελοῦντος κρατικὴν ἐν καθ' ὕλην ἀποκεντρώσει ὑπηρεσίαν, διότι «οἱ ὑπάλληλοι, οἱ ὑπηρετοῦντες ἐπὶ θητεία εἰς νενομοθετημένας θέσεις τῶν δημοσίων διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν, ἐξομοιοῦνται κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χρόνου τῆς θητείας των, πρὸς μονίμους ὑπαλλήλους, συνδεόμενοι μετὰ τοῦ Δημοσίου διὰ σχέσεως δημοσίου δικαίου καὶ ὑποκείμενοι εἰς τὸ κανονιστικὸν καθεστὼς τὸ διέπον τὴν κατάστασιν τῶν μονίμων ὑπαλλήλων» <sup>41</sup>.

γγ'. Οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τῶν σωμάτων ἀσφαλείας.—Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 71 § 1 τοῦ προῖσχουστος Συντάγματος ἐθεώρει ὡς μὴ ἐκλογίμους «τοὺς στρατιωτικοὺς ἐν ἐνεργείᾳ». Ὡς «στρατιωτικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ» ἐθεωροῦντο οἱ μονίμως ὑπηρετοῦντες εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις καὶ τὰ σώματα ἀσφαλείας στρατιωτικοὶ παντὸς βαθμοῦ καὶ διατελοῦντες ἐν καταστάσει ἐνεργείας, διαθεσιμότητος ἢ ἀργίας <sup>42</sup>. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔκτασιν καθεύρουν τὸ κώλυμα τὰ Σχέδια Συντάγματος τῆς Κυβερνήσεως («στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι») καὶ τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς («στρατιωτικοὶ ὅλων τῶν ὅπλων, σωμάτων καὶ ὑπηρεσιῶν»). Ἀντιθέτως, ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 56 § 1 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος περιορίζει τὸ κώλυμα εἰς τοὺς «ἀξιωματικούς». Κατ' ἀκολουθίαν, εἶναι ἐκλόγιμοι οἱ ὑπαξιωματικοὶ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, οἱ ὀπλῖται (στρατιῶται,

41. Ἀπόφ. 28/1964.

42. Ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ Συντ. Κοινοβουλευτικῇ Ἐπιτροπῇ τῆς Βουλῆς τοῦ 1926/1927 προετάρη ἡ ἀντικατάστασις τῆς φράσεως «στρατιωτικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ» δι' ἐκείνης «στρατιωτικοὶ οὐχὶ ἐν ἀποστρατείᾳ». Ἡ πρότασις ἀπερρίφθη ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς, μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι ἡ πρώτη φράσις περιλαμβάνει στρατιωτικοὺς διατελοῦντας ἐν οἰαδήποτε καταστάσει ἐνεργείας, ἐπομένως καὶ τοὺς διατελοῦντας ἐν καταστάσει ἀργίας ἢ διαθεσιμότητος κλπ., ἐνῶ ἡ προτεινομένη νέα διατύπωσις θ' ἀπέκλειε καὶ ἄλλας στρατιωτικὰς καταστάσεις, λ.χ. τιμητικὴν διαθεσιμότητα, ἀπόταξιν, ἃς αὕτη δὲν ἠθέλησε καὶ δὲν ἐνόμισε σκόπιμον ν' ἀποκλείσῃ. Βλ. Εἰσηγητικὰς ἐκθέσεις τῆς Ἐπιτροπῆς αὐτῆς, σ. 18· Κυριακοπούλου, Συντ. Δίκ., τ. Ι, σ. 314, σημ. 2.

ναῦται καὶ σμηνίται), οἱ ἀστυφύλακες, οἱ χωροφύλακες κλπ. Εἶναι αὐτονόητον ὅτι τὸ κώλυμα καταλαμβάνει, ὅπως καὶ ὑπὸ τὸ προϊσχύσαν Σύνταγμα, τοὺς ἐν ἐνεργείᾳ μονίμους ἀξιωματικούς, ὅχι δὲ καὶ τοὺς ἐν ἀποστρατείᾳ<sup>43</sup> καὶ τοὺς ἐφέδρους<sup>44</sup> καὶ ἂν οὗτοι ἀνακληθοῦν εἰς τὴν ἐνέργειαν<sup>45</sup>. Ὁ ἐφεδρος ἀξιωματικὸς ἐν ἐνεργείᾳ θεωρεῖται, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 30 § 6 τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος, «αὐτοδικαίως ἀπολυθεὶς τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, ἀφ' ἧς ὑπέβαλε τὴν ἑαυτοῦ ὑποψηφιότητα ἢ ἀπεδέχθη ὑποψηφιότητα προταθεῖσαν ὑπὸ ἐκλογέων».

δδ'. Οἱ δῆμαρχοι καὶ οἱ πρόεδροι κοινοτήτων.— Κατὰ τὸ ἄρθρ. 71 § 1 τοῦ προϊσχύσαντος Συντάγματος ἐκ τῶν αἵρετῶν ὀργάνων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως μὴ ἐκλόγιμοι ἦσαν μόνον οἱ δῆμαρχοι, τὸ δὲ ἄρθρ. 56 § 1 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος προσέθεσε καὶ τοὺς προέδρους τῶν κοινοτήτων, οἱ ὅποιοι ἦσαν μὴ ἐκλόγιμοι καὶ κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927 (ἄρθρ. 40 § 1). Ἡ διάταξις ἀναφέρεται εἰς τὴν περίπτωσιν ἰσχύος τοῦ ἀνέκαθεν παρ' ἡμῖν κρατοῦντος δυαδικοῦ συστήματος ὁργανώσεως τῶν δήμων, κατὰ τὸ ὅποῖον τὰ ὅργανα τῶν δήμων διακρίνονται εἰς βουλευόμενα (ἀποφασιστικά) καὶ ἐκτελεστικά. Ἐν τούτοις, τὸ κώλυμα ἐκλογιμότητος ἰσχύει καὶ ὑφ' οἷονδῆποτε ἄλλο σύστημα ὁργανώσεως, τὸ ὅποῖον προβλέπει ὄργανον (π.χ. τὸν πρόεδρον τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου), εἰς τὸ ὅποῖον ἀνατίθενται ἐκτελεστικαὶ ἀρμοδιότητες ἀνάλογοι πρὸς

43. Ἑκλογ. 10/1916, 4/1921.

44. Ἑκλογ. 10/1916.

45. Βλ. ἐκθεσιν τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Β' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς, ἐν Δαβῆ-Παπαϊωάννου, *op. cit.*, σ. 138· Κυριακοπούλου, *Συντ. Δίκ.*, τ. I, σ. 314, σημ. 2-3· Ν. Ν. Σαριπόλου, *Συντ. Δίκ.*, τ. I, σ. 254 ἐπ., σημ. 4· Σγουρίτσα, *Συντ. Δίκ.*, τ. I, σ. 239· Δ. Τσατσοῦ, *op. cit.*, σ. 100.—Τοῦτο διηυκρίνιζεν ἡ ὑπὸ τὸ ἄρθρ. 40 *Συντ.* 1927 ἐρμηνευτικὴ δήλωσις, κατὰ τὴν ὁποίαν «στρατιωτικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ κατὰ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς τρίτης περιόδου τῆς πρώτης παραγράφου εἶναι οἱ μόνιμοι ἐν ἐνεργείᾳ στρατιωτικοί, οὐχὶ δὲ ἐφεδροὶ οἱ ἀνακληθέντες εἰς τὴν ἐνέργειαν».—Ἀντίθετος ὁ Γεωργόπουλος, *op. cit.*, σ. 32.



τάς τῶν δημάρχων ὑπὸ τὸ ἰσχύον δίκαιον. Κατὰ συνέπειαν, διὰ τῆς τυχόν καταργήσεως τοῦ θεσμοῦ τῶν δημάρχων, ὁ ὁποῖος δὲν κατοχυροῦται συνταγματικῶς, δὲν ἀτонеῖ ὅπωςδῆποτε καὶ τὸ κώλυμα τῆς ἐκλογιμότητος.

Ἐξ ὅλων τῶν αἰρετῶν ὀργάνων τῶν ὀργανισμῶν τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἡ διάταξις καθιεροῖ τὴν μὴ ἐκλογιμότητα μόνον τῶν δημάρχων καὶ τῶν προέδρων κοινοτήτων. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη καὶ ἡμφεσβητήθη τὸ ζήτημα, ἂν εἶναι ἐκλόγιμοι οἱ λοιποὶ δημοτικοὶ καὶ κοινοτικοὶ ἄρχοντες καὶ ἰδίως οἱ δημοτικοὶ καὶ κοινοτικοὶ σύμβουλοι <sup>46</sup>. Ἡ παγία νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου <sup>47</sup> ἔλυσε τὸ ζήτημα ὀρθῶς καταφατικῶς μὲ τὴν ἀκόλουθον αἰτιολογίαν: «Ναὶ μὲν κατὰ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς διατάξεως ταύτης (ἄρθρ. 71 § 1 Συντ.) ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου περιλαμβάνονται καὶ οἱ δῆμοι καὶ αἱ κοινότητες, πλὴν ὅμως, προκειμένου περὶ τῶν προσώπων, ἅτινα ἀσκοῦν τὴν διοίκησιν τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων, ἥτοι περὶ τῶν αἰρετῶν δημοτικῶν καὶ κοινοτικῶν ἀρχόντων, ἔχει ληφθῆ πρόνοια εἰς ἄλλο τῆς αὐτῆς παραγράφου σημείου, ἐνθα ὀρίζεται ὅτι οἱ δήμαρχοι στεροῦνται τῆς ἐκλογιμότητος. Ἡ στέρησις αὕτη προεβλέπετο καὶ εἰς τὸ ἄρθρον 71 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911, εἰς δὲ τὸ ἄρθρον 40 Συντ. 1927 εἶχεν ἐπεκταθῆ καὶ εἰς τοὺς προέδρους τῶν κοινοτήτων. Κατὰ τὰς ἐν τῇ Δ' Ἀναθεωρητικῇ Βουλῇ γενομένας συζητήσεις, ἐν μὲν τῇ πρώτῃ συνταγματικῇ ἐπιτροπῇ τοῦ ψηφίσματος Β' οἱ πρόεδροι κοινοτήτων διεγράφησαν <sup>48</sup>, ἐν

46. Τὸ ζήτημα ἀνεφέρετο ὑπὸ τὸ προϊσχύσαν Συντ. καὶ εἰς τοὺς προέδρους κοινοτήτων. Οὗτοι ἐθεωρήθησαν ὡς ἐκλόγιμοι ὑπὸ τὸ ἄρθρ. 71 § 1 Συντ. 1911, τὸ ὅποιον καθώριζε περιοριστικῶς τὰς περιπτώσεις μὴ ἐκλογιμότητος καὶ ὡς τοιοῦτο ἔπρεπε νὰ ἐρμηνεύεται στενῶς (Ἐκλογ. 6/1915).—Ο Ν. Ν. Σ α ρ ί π ο λ ο ς (Συντ. Δίκ., τ. Ι, σ. 247, σημ. 1) ὑπεστήριζεν ὑπὸ τὸ αὐτὸ Συντ. τὸ ἐκλόγιμον τῶν δημαρχικῶν παρέδρων καὶ δημοτικῶν συμβούλων.

47. Ἀποφ. 9, 11, 13, 20, 35/1953, 37/1958.—Οὕτω καὶ ἡ 31/1964.

48. Πρόκειται προδήλως περὶ παραδρομῆς, διότι ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη κατὰ τὴν συνεδρίασιν ΠΗ' τῆς 5-5-1947 ἀπεφάσισε, προτάσει τοῦ βουλευτοῦ Θ η β α ί ο υ, καὶ μειοψηφήσαντος τοῦ βουλευτοῦ Β α μ β έ τ σ ο υ, τὴν ἐπέκτα-

δὲ τῇ δευτέρᾳ συνταγματικῇ ἐπιτροπῇ τοῦ ΕΗ΄ Ψηφίσματος (συνεδρ. ΑΣΤ΄) ἀπερρίφθη πρότασις τοῦ βουλευτοῦ Παπαρρηγοπούλου περὶ προσθήκης καὶ τῶν Προέδρων τῶν Κοινοτήτων εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν στερουμένων ἐκλογιμότητος. Οὕτως ἡ στέρησις τῆς ἐκλογιμότητος περιωρίσθη εἰς μόνον τοὺς Δημάρχους, διὰ τῆς μνείας δὲ τῶν Δημάρχων ἐξαντλεῖται ἡ πρόνοια τοῦ συνταγματικοῦ νομοθέτου ὥς πρὸς τὸ μὴ ἐκλόγιμον τῶν αἰρετῶν δημοτικῶν καὶ κοινοτικῶν ἀρχόντων, οὓς ἅπαντας, πλὴν τῶν Δημάρχων, θεωρεῖ ἐκλογίμους ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης, σταθμίζων τὴν ἰδιάζουσαν θέσιν καὶ ἀποστολὴν αὐτῶν, τὴν προκύπτουσαν ἐκ τῆς παρὰ τοῦ λαοῦ ἀναδείξεως αὐτῶν εἰς τὰ δημοτικὰ καὶ κοινοτικὰ ἀξιώματα, ἐξαιρεῖ δὲ μόνον τοὺς δημάρχους, ἔνεκα προφανῶς τῆς τεκμαιρομένης μείζονος ἐπιρροῆς αὐτῶν ἐπὶ εὐρυτέρου συνήθως κύκλου πολιτῶν. Οὕτως, ἐξαιρεθέντων σαφῶς ἀπὸ τῆς στέρησεως τῆς ἐκλογιμότητος τῶν προέδρων τῶν κοινοτήτων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἡ στέρησις αὕτη παρακολουθεῖ τοὺς δημοτικούς καὶ κοινοτικούς συμβούλους, ὧν ἡ δρᾶσις καὶ ἐπιρροή εἶναι προφανῶς μικροτέρα. Ἐπὶ πλεον οἱ δημοτικοὶ καὶ κοινοτικοὶ σύμβουλοι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθοῦν περιλαμβανόμενοι εἰς τὸν ὅρον «μέλη τῶν διοικητικῶν συμβουλίων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου», ὃν χρησιμοποιοεῖ ἡ ἐρμηνευομένη διάταξις τοῦ ἀρθρ. 71 τοῦ Συντάγματος, διότι τὰ διοικοῦντα τοὺς δήμους καὶ κοινότητας συλλογικὰ ὅργανα ὀνομάζονται ἔκπαλαι ἐν τῷ νόμῳ δημοτικὰ καὶ κοινοτικὰ συμβούλια, οὐδέποτε δ' ἐχρησιμοποιήθη ἐν νομοθετικῷ κειμένῳ πρὸς δήλωσιν αὐτῶν ἡ ἔκφρασις «διοικητικὰ συμβούλια τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων». Συνεπῶς, κατὰ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς ἐρμηνευομένης διατάξεως τοῦ ἀρθρ. 71 § 1 τοῦ Συντάγματος, οἱ δημοτικοὶ καὶ κοινοτικοὶ σύμβουλοι δὲν κωλύονται ὅπως ἀνακηρυχθῶσιν ὑποψήφιοι καὶ ἐκλεγῶσι βουλευταί,

---

σιν τοῦ κωλύματος ἐκλογιμότητος καὶ εἰς τοὺς Προέδρους Κοινοτήτων, τοὺς ὁποίους τὸ ἀρθρ. 41 § 1 τοῦ Σχεδίου Συντ. αὐτῆς περιέλαβεν εἰς τοὺς μὴ ἐκλογίμους. Βλ. Πρακτικά, τ. II, σ. 727.

μὴ ἀπαιτουμένης ὑποβολῆς παραιτήσεως αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος τοῦ δημοτικοῦ ἢ κοινοτικοῦ συμβούλου».—Ἡ ἀποφίς αὐτὴ ἐκράτησε καὶ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῶν Ἀλ. Βαμβέτσου<sup>49</sup>, Κ. Γεωργοπούλου<sup>50</sup> καὶ Χρ. Σγουρίτσα<sup>51</sup>. Τὴν ἀντίθετον ἀποφιν ὑπεστήριξεν ὁ Ἡλ. Κυριακόπουλος<sup>52</sup> ἐν σχέσει πρὸς τοὺς προέδρους τῶν κοινοτήτων<sup>53</sup>.

εε'. Οἱ ὑπάλληλοι, οἱ διοικηταὶ ἢ οἱ πρόεδροι διοικητικῶν συμβουλίων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.—Τὸ κώλυμα τῆς ἐκλογιμότητος τῶν ὑπαλλήλων καὶ μελῶν τῶν διοικητικῶν συμβουλίων τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου καθιερώθη διὰ πρῶτην φορὰν ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 71 τοῦ προΐσχυσαντος Συντάγματος<sup>54</sup>, ἡ ὁποία υἱοθέτησε κατὰ βάσιν τὴν ἀντίστοιχον διάταξιν (ἄρθρ. 41 § 1)<sup>55</sup> τοῦ Σχεδίου Συντάγματος τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Β' Ψηφίσματος τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς. Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 56 § 1 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος θεωρεῖ ὡς μὴ ἐκλογίμους τοὺς «ὑπαλλήλους ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου», καθὼς καὶ τοὺς «διοικητὰς ἢ προέδρους διοικητικῶν

49. Op. cit., Θ. ΞΔ', σ. 414, § 18.

50. Op. cit., σ. 32.

51. Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 239, σημ. 2.

52. Διοικ. Δίκ., τ. III, σ. 218, σημ. 18: «Ἐπειδὴ ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος εἶναι ἐν τῇ κοινότητι ὅ,τι καὶ ὁ δήμαρχος ἐν τῷ δήμῳ, ἔπεται ὅτι καὶ οὗτος δὲν εἶναι ἐκλόγιμος».

53. Ἡ Ἐκλογ. 17/1946 ἐδέχθη, ὅτι ἡ Μουσουλμανικὴ Κοινότης Ξάνθης δὲν κατέστη ἐν τῷ Κράτει ὄργανον τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καί, ὡς ἐκ τούτου, ὁ Πρόεδρος καὶ Ἀντιπρόεδρος αὐτῆς δὲν δύνανται νὰ ἐξομοιωθοῦν πρὸς τοὺς δημάρχους καὶ νὰ θεωρηθοῦν, ὡς καὶ ἐκεῖνοι, μὴ ἐκλόγιμοι κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 71 § 1 Συντ., ἡ ὁποία πρέπει νὰ ἐρμηνεύεται στενῶς.

54. «... καὶ οἱ ὑπάλληλοι νομικῶν προσώπων ἢ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου καὶ τὰ μέλη τῶν διοικητικῶν αὐτῶν συμβουλίων».

55. «... ὡς καὶ ὑπάλληλοι νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου καὶ τὰ μέλη τῶν διοικητικῶν αὐτῶν συμβουλίων ἢ πρόεδροι τῶν ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου».

συμβουλίων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου». Κατ' ἀκολουθίαν, τὰ λοιπὰ μέλη τῶν διοικητικῶν συμβουλίων τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου δὲν ἐμπίπτουν εἰς τὸ κώλυμα <sup>56</sup>.

Παρὰ τὴν σαφῆ διατύπωσιν τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 71 § 1 τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος, ἡ ὁποία ὠμίλει γενικῶς καὶ ἀδιακρίτως περὶ νομικῶν προσώπων ἢ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου», ἐγεννήθη καὶ ἡμφεσβητήθη ζωηρῶς τὸ ζήτημα, ἀναύτη ἐννοῇ πάντα τὰ νομικὰ πρόσωπα ἢ ὀργανισμοὺς δημοσίου δικαίου ἢ μίαν ὀρισμένην κατηγορίαν ἐξ αὐτῶν. Ἡ παγία νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου <sup>57</sup> ἔλυσε τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν δευτέραν ἐννοιαν, δεχθεῖσα ὅτι «ἡ ἀληθὴς ἐννοια τῆς διατάξεως ταύτης, ἥτις, ὡς εἰσάγουσα περιορισμοὺς εἰς τὸν γενικὸν κανόνα περὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ ἐκλέγεσθαι τὸν ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 70 τοῦ ἰδίου Συντάγματος καθιερωθέντα, δέον στενῶς νὰ ἐρμηνεύηται, εἶναι ὅτι εἰς τὴν διὰ τῆς περὶ ἧς πρόκειται διατάξεως εἰσαγομένην ὑποχρέωσιν ὑπόκεινται οἱ ὑπάλληλοι οὐχ ἰπαντὸς νομικοῦ προσώπου ἢ ὀργανισμοῦ δημοσίου δικαίου ἀλλὰ μόνον ἐκείνων, εἰς αἷ ἐχει

56. Ἡ ρύθμις αὕτη περιλαμβάνετο ἤδη εἰς τὸ ταῦτάριθμον ἄρθρον τοῦ Κυβερνητικοῦ Σχεδίου Συντ., υἱοθετήθη δὲ ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἀντιθέτως, ἡ Β' Ὑποεπιτροπὴ ἐπεξέτεινεν ὁμοφώνως τὸ κώλυμα εἰς τὰ «ὄργανα ἢ μέλη διοικήσεως» τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου (βλ. Πρακτικὰ αὐτῆς, σ. 532).

57. Ἀποφ. 12, 21, 30/1953, 12/1962.— Διάφορος εἶναι ἡ διατύπωσις τῶν ἀποφ. 46 (σκέψις 3η) καὶ 63 (σκέψις 4η) τοῦ 1962, κατὰ τὰς ὑποίας ἡ διάταξις ἐννοεῖ τοὺς ἐμμίσθους ὑπαλλήλους «ἐκείνων τῶν νομικῶν προσώπων ἢ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου, ἅτινα ἐκ τῆς ἰδρυτικῆς των πράξεως ἐτάχθησαν ἐν καθ' ὕλην ἀποκεντρώσει εἰς ἐκπλήρωσιν σκοπῶν, ἀναχθέντων εἰς κρατικούς ἀποκλειστικῶς τοιοῦτους καὶ οὔτινες, ἐὰν δὲν εἶχον δημιουργηθῇ τοιαῦτα, θὰ ἐξυπηρετοῦντο κατὰ περίπτωσιν, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, εὐθέως ὑπὸ ἀμέσων κρατικῶν ὑπηρεσιῶν δι' ἐντεταγμένων εἰς ταύτας ἐμμίσθων ὑπαλλήλων (κρατικῶν ὀργάνων)». Τὴν διατύπωσιν αὐτὴν υἱοθέτησε κατὰ βάσιν ἡ ἀπόφ. 28/1964, σκέψις 4η.

ὕπὸ τοῦ νομοθέτου ἀνατεθῇ ἢ ἐξυπηρέτησις κρατικῶν καθαρῶς σκοπῶν, οἷτινες σκοποί, ἐν ἐλλείψει τῶν τοιούτων νομικῶν προσώπων ἢ ὀργανισμῶν, θὰ ἀνῆκον, ὡς ἐκ τῆς φύσεως των, εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ Κράτος». Τὸ Δικαστήριον ἐθεώρησεν ὡς τοιαῦτα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, ἐμπίπτοντα εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐν λόγῳ διατάξεως, τὸ Εἰδικὸν Ταμεῖον Ἀνεγέρσεως Δικαστικῶν Μεγάρων καὶ Φυλακῶν (Α.Ν. τῆς 19/21-11-1935)<sup>58</sup>, τὸ Ἰδρυμα Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων<sup>59</sup>, τὰ Κρατικά Νοσοκομεῖα<sup>60</sup>, τοὺς Σιδηροδρόμους τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους<sup>61</sup>, τὰ Λιμενικά Ταμεῖα (Δ/γμα τῆς 14/19-1-1939 «περὶ κωδικοποιήσεως τῶν περὶ λιμενικῶν ταμεῖων κειμένων διατάξεων») <sup>62</sup>, τὸ Ταμεῖον Ἀνεγέρσεως Διδακτηρίων (Α.Ν. 1850/1939)<sup>63</sup> καὶ ὁ Ὄργανισμός Τουρισμοῦ Ἑλλάδος<sup>64</sup>. Τοῦναντίον, ἐκρίθη ὅτι δὲν ὑπάρχονται εἰς τὴν διάταξιν τὰ Δημοτικά Νοσοκομεῖα<sup>65</sup> καὶ τὸ Γενικὸν Τζάνειον Νοσοκομεῖον Πειραιῶς<sup>66 67 68</sup>.

58. Ἀπόφ. 21/1953.

59. Ἀπόφ. 34/1953.

60. Ἀποφ. 34/1953, 28/1964 (αὕτη ἐθεώρησεν ὡς τοιοῦτο νομικὸν πρόσωπον — κρατικὴν ἐν καθ' ὕλην ἀποκεντρώσει ὑπηρεσίαν — τὸ Νοσοκομεῖον Φυματίσεως Ἀσβεστοχωρίου Θεσσαλονίκης, μετονομασθὲν Κέντρον Νοσημάτων Θώρακος Βορείου Ἑλλάδος).

61. Ἀπόφ. 25/1953.

62. Ἀπόφ. 30/1953.

63. Ἀπόφ. 12/1962.

64. Ἀπόφ. 62/1962.

65. Ἀποφ. 12/1953, 63/1962 (τὸ Δημοτικὸν Νοσοκομεῖον Ἀθηνῶν ἢ «Ἑλπίς»).

66. Ἀπόφ. 46/1962.

67. Βλ. σχετικῶς καὶ Μ. Στασινοπούλου, Μαθήματα Διοικητικοῦ Δικαίου, τ. Α' (Γενικὸν Μέρος), 1954, σ. 202 ἐπ.

68. Τὸ Ἐκλογ. ἐχαρακτήρισεν ὡς νομικά πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου τοὺς κατὰ τὸν Ν. 602/1914 συνιστωμένους καὶ ἐμπορικὰς ἐταιρείας ἀποτελοῦντας συνεταιρισμούς (20/1953), τὸ διὰ τοῦ ἀπὸ 26-2/15-3-1947 Β.Δ. συμφώνως πρὸς τὰ ἀρθρ. 108-110 καὶ 112 Α.Κ. συσταθὲν Ἐθνικὸν Ἰδρυμα

Ἡ νομολογία αὕτῃ διεμέρφωσεν οὕτω μίαν ἰδιαιτέραν κατηγορίαν νομικῶν προσώπων καὶ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου ἐπιδιωκόντων «κρατικούς καθαρῶς σκοπούς», τὰ ὅποια καὶ μόνον ἡννόει ἢ ἐρμηνευομένη συνταγματικὴ διάταξις, καὶ τὰ ὅποια, ἐπομένως, διακρίνονται ὅλων τῶν λοιπῶν νομικῶν προσώπων καὶ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου, οἱ ὑπάλληλοι καὶ τὰ μέλη τῶν διοικητικῶν συμβουλίων τῶν ὁποίων δὲν ὑπέκειντο εἰς τὸ κώλυμα ἐκλογιμότητος. Τὸ Ἐκλογοδικεῖον ἐστηρίχθη προδήλως ἐν προκειμένῳ ἐπὶ τῆς ratio τῆς διατάξεως, ἢ ὅποια, κατ' αὐτό, ἀπέβλεπεν εἰς ἐκεῖνα τὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, οἱ ὑπάλληλοι καὶ τὰ μέλη τῶν διοικητικῶν συμβουλίων τῶν ὁποίων δύνανται ἔνεκα τῆς θέσεώς των νὰ ἐπηρεάζουν τοὺς ἐκλογεῖς, ἐθεώρησε δὲ τὸ Δικαστήριον ὡς τοιαῦτα νομικὰ πρόσωπα μόνον τὰ ἐπιδιώκοντα «κρατικούς καθαρῶς σκοπούς»<sup>69</sup>.

Τὴν νομολογίαν ταύτην ἐπέκρινε πρῶτος ὁ Πρόεδρος Μ. Στασινόπουλος<sup>70</sup>, ὁ ὅποιος ὑπεστήριξε σθεναρῶς τὴν ἄποψιν ὅτι οὔτε ἡ διατύπωσις τῆς διατάξεως κάμνει μίαν τοιαύτην διάκρισιν τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου οὔτε καὶ εἶναι θεωρητικῶς δεκτὴ ἢ ὑπὸ τοῦ Ἐκλογοδικείου διαμορφωθείσα ἰδιαιτέρα κατηγορία τῶν ἐπιδιωκόντων «κρατικούς καθαρῶς

(17/1953) καὶ τὸ Ταμεῖον Ὑγείας Προσωπικοῦ Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἰδρυθὲν καὶ λειτουργοῦν ὡς ἀλληλοβοηθητικὸν σωματεῖον δυνάμει τοῦ Ν. 281 (19/1953).

69. Σύμφωνας πρὸς τὴν ἄποψιν αὐτὴν ὁ Β α μ β έ τ σ ο ς, *op. cit.*, Θ. ΞΔ', σ. 415: «... Πράγματι, ἐκ τῶν συζητήσεων τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης (Β' Ψηφίσμ.), προκύπτει ἀνενδοιάστως, ὅτι, παρὰ τὴν γενικὴν διατύπωσιν, δὲν ἠθελήθη νὰ περιληφθοῦν ὅλα τὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπέβλεπεν εἰς νομικὰ πρόσωπα καὶ ὀργανισμούς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ δύνατο νὰ ἀσκηθῇ ἐπηρεασμὸς ἐπὶ ἐκλογέων ἢ ὁ μετὰ τῶν ὁποίων σύνδεσμος ἦτο τοιοῦτος, ὥστε ὁ πολιτικὸς νὰ μὴν ἔχῃ ὡς κυρίαν ἀπασχόλησιν τὴν πολιτικὴν του δρᾶσιν, ἀλλὰ ν' ἀπορροφᾶται ἐκ τῆς ἐτέρας αὐτοῦ ιδιότητος». — Ὁ Δ. Τ σ ά τ σ ο ς (*op. cit.*, σ. 111 ἐπ.) ὑποστηρίζει ὡσαύτως, ὅτι ἡ (ὑπ' αὐτοῦ ὑποστηριζομένη) ratio τῆς διατάξεως ἀποτελεῖ τὸ κριτήριον τῆς εἰς αὐτὴν ὑπαγωγῆς νομικοῦ τινος προσώπου ἢ ὀργανισμοῦ.

70. Μαθήματα Διοικητικοῦ Δικαίου, σ. 203-206.

σκοπούς» νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου. Τὸ θεωρητικῶς ἀπαράδεκτον τῆς ἐν λόγῳ κατηγορίας νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἡτιολόγησεν ὁ διαπρεπὴς οὗτος νομοδιδάσκαλος καὶ δικαστὴς ὡς ἐξῆς: «...τὸ κριτήριον γνῶρισμα, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου τὸ δικαστήριον ἐπεχείρησε νὰ διαπλάσῃ τὴν νέαν αὐτὴν κατηγορίαν, εἶναι ἀνεπίδεκτον καθορισμοῦ καὶ ἐνέχει ἐν ἑαυτῷ ἀφ' ἐνὸς πλεονασμόν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἀντίφασιν. Ἀνεπίδεκτον καθορισμοῦ εἶναι τὸ κριτήριον γνῶρισμα τοῦ «καθαρῶς κρατικοῦ σκοποῦ», διότι οἱ κρατικοὶ σκοποὶ καθ' ἑαυτοὺς δὲν εἶναι ἀντικειμενικῶς καθωρισμένοι, ἀλλὰ ποικίλλουν ἀναλόγως τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας τελεῖ ἕκαστον Κράτος εἰς ἐκάστην πολιτικὴν φάσιν τῆς ἱστορίας αὐτοῦ καὶ ὅ,τι ἐπιδιώκεται σήμερον ὡς σκοπὸς ὑπὸ τινος Κράτους, δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι θὰ ἀποτελέσῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον παγίως σκοπὸν αὐτοῦ, διότι ἡ μεταβολὴ τῶν πολιτικῶν κατευθύνσεων ἐνὸς Κράτους σημαίνει αὐτομάτως καὶ μεταβολὴν τῶν παρ' αὐτοῦ ἐπιδιωκομένων σκοπῶν. Ἡ προσθήκη τῆς ἐννοίας «καθαρῶς κρατικοί» σκοποί, οὐδὲν προσθέτει, διότι εἰς σκοπὸς ἢ ἐπιδιώκεται ὑπὸ τοῦ Κράτους, ὁπότε εἶναι κρατικὸς ἢ οὐχί, ὁπότε δὲν εἶναι κρατικὸς, δὲν ὑπάρχουν δὲ σκοποὶ καθαρῶς καὶ μὴ καθαρῶς κρατικοί. Ἐὰν πάλιν ὁ ὅρος θεωρηθῇ ὡς δηλῶν τοὺς σκοποὺς ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι κατ' ἐλάχιστον ὅριον ἔχουν παγκοίνως ἀναγνωρισθῇ ὡς σκοποὶ τοῦ Κράτους, θὰ ἡλλοιώνετο τελείως ἡ ἐννοια ὑφ' ἣν ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Ἐκλογοδικείου, διότι τοιοῦτοι βασικοὶ κρατικοὶ σκοποὶ θεωροῦνται παγκοίνως ἢ διατήρησις τῆς τάξεως, τῆς ἀσφαλείας, ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐλάχιστα ἄλλα θεμελιώδη θέματα, ἅτινα ὅμως τυγχάνουν ἀμέσου διαχειρίσεως ὑπὸ τοῦ νομικοῦ προσώπου τοῦ Κράτους καὶ οὐδέποτε ἀνατίθενται εἰς νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Κατὰ τοῦτο ἡ χρησιμοποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἐκλογοδικείου ὁρολογία περιέχει καὶ ἀντίφασιν, διότι οἱ «καθαρῶς κρατικοὶ σκοποὶ» εἶναι, κατὰ τὴν εἰθισμένην ὁρολογίαν καὶ ἀντίληψιν, ἐκεῖνοι ἀκριβῶς τοὺς ὁποίους τὸ Κράτος, λόγῳ ἀκριβῶς τῆς φύσεώς των, ἐπιδιώκει ἀπ' εὐθείας καὶ δὲν

ἀναθέτει αὐτούς εἰς νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Τέλος, ἡ ὁρολογία τῶν ἀποφάσεων τούτων περιέχει καὶ πλεονασμόν, διότι, ὡς ἐδέχθημεν ἀνωτέρω, νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου εἶναι τὸ ἐπιδιώκον, διὰ τῆς χρήσεως δημοσίας ἐξουσίας, σκοπὸν δημόσιον, δημόσιος δὲ εἶναι ὁ σκοπὸς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος, ἂν μὴ ἀντιτίθετο εἰς τὸ νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου, θὰ ἐπεδιώκετο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κράτους. "Ὡστε τὸ στοιχεῖον τῆς ἐν ἐλλείψει τοῦ νομικοῦ προσώπου ἀπ' εὐθείας ἐπιδιώξεως τοῦ σκοποῦ ὑπὸ τοῦ Κράτους εἶναι αὐτονόητον, καθ' ἡμᾶς, στοιχεῖον τῆς ἐννοίας τοῦ δημοσίου σκοποῦ (κρατικοῦ σκοποῦ), διότι δὲν νοεῖται ὅτι τὸ Κράτος, ἀφοῦ ἔκρινε σκοπὸν τινα ἐπιδιωκτέον ὑπὸ νομικοῦ τινος προσώπου δημοσίου δικαίου (ὅπερ ἀποτελεῖ ὑπὸ εὐρείαν ἐννοιαν δημοσίαν ὑπηρεσίαν), θὰ ἐγκατέλιπε τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ δὲν θὰ τὸν ἐπεδίωκεν ἀπ' εὐθείας, ἐὰν προσέκοπτεν ἡ ἴδρυσις τοῦ νομικοῦ τούτου προσώπου».— Κατὰ τῆς περὶ τῆς ὁ λόγος διακρίσεως τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἐτάχθη καὶ ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλός μου Χρ. Σγουρίτσας<sup>71</sup>, ὁ ὁποῖος ἐχαρακτήρισεν αὐτὴν ὡς «αὐθαίρετον», «διότι δὲν προκύπτει οὔτε ἐκ τῆς διατυπώσεως τῆς διατάξεως, οὔτε ἐκ τῶν γενομένων συζητήσεων ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ τοῦ Β' Ψηφίσματος, ἐν ᾗ κυρίως συνεζητήθη τὸ θέμα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀντιθέτως προκύπτει ὅτι οἱ συντάχται τῆς εἶχον ὑπ' ὄψιν ὅλα τὰ νομικά πρόσωπα ἢ τοὺς ὀργανισμοὺς δημοσίου δικαίου».

Ἀποδεχόμεθα ἀνεπιφυλάκτως τὴν ὑπὸ τῶν Μ. Στασινοπούλου καὶ Χρ. Σγουρίτσα ὑποστηρικθεῖσαν ἀποψιν, ἀποροῦμεν δὲ μεγάλως πῶς ἐτέθη καὶ τὸ ζήτημα ἐν ὅψει τῆς σαφούς διατυπώσεως τῆς ἐρμηνευομένης διατάξεως. Πράγματι, ἡ διάταξις ἐχρησιμοποιεῖ γενικῶς καὶ ἀδιακρίτως τὸν ὄρον «νομικά πρόσωπα ἢ ὀργανισμοὶ δημοσίου δικαίου», ὁ ὁποῖος ἦτο ἄγνωστος εἰς ὅλα τὰ προῖσχύσαντα Συντάγματα μας, καὶ τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποιοῦν καὶ αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρ. 11 §§

71. Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 241, σημ. 1.



3-4, 24, 57 § 6 και 104 § 1 ἐδ. β' τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952<sup>72</sup>. Εἶναι προφανές ὅτι ὁ ὅρος ἐχρησιμοποιήθη εἰς ὅλας τὰς διατάξεις αὐτάς ὑπὸ τὴν αὐτὴν εὐρεῖαν ἔννοιαν<sup>73</sup>, περιλαμβάνουσιν ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Ἡ ὑπὸ ἄλλην διάφορον ἔννοιαν χρησιμοποίησις τοῦ ὅρου ἐν τῇ ἐρμηνευομένῃ διατάξει οὐδόλως προκύπτει ἐκ τῶν προπαρασκευαστικῶν ἐργασιῶν καὶ δὴ ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ τοῦ Β' Ψηφίσματος τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς κατὰ τὴν συνεδρίασιν ΠΗ' τῆς 5ης Μαΐου 1947 γενομένων σχετικῶν συζητήσεων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον συνάγεται<sup>74</sup>. Οὕτω, μετὰ τὸ πέρας τῶν σχετικῶν ἀγορεύσεων, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Δ. Χατζίσκος εἶπε: «Νὰ περιληφθῇ εἰς τὴν διάταξιν καὶ οἱ ὑπάλληλοι ὅλων τῶν «Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου». Ὁ Ἀλ. Βαμβέτσος προσέθεσε: «Καὶ τὰ μέλη καὶ οἱ Πρόεδροι τῶν διοικητικῶν αὐτῶν Συμβουλίων». Μετὰ ταῦτα ὁ Πρόεδρος ἠρώτησε τὴν Ἐπιτροπὴν: «Ὑπάρχει ἀντίρρηση;». Οὐδὲν τῶν μελῶν αὐτῆς ἀντεῖπε, πλὴν τοῦ Ι. Γιαννοπούλου εἰπόντος ὅτι «Ὑπάρχουν καὶ ὀργανισμοὶ οἱ ὁποῖοι θὰ πρέπει νὰ ἐξαιρεθοῦν». Ἐπὶ τῆς προτάσεως αὐτῆς οὐδεὶς βουλευτῆς ὠμίλησεν, ὅλως δὲ ἀναπάντητον ἔμεινε καὶ τὸ μετὰ τὴν ψήφισιν τῆς διατάξεως ὑποβληθὲν σχετικὸν ἐρώτημα τοῦ Κ. Καλλία: «Ὁρισμένοι ὀργανισμοὶ Διοικητικοῦ Δικαίου, ὅπως ὁ ὀργανισμὸς Ἀμπελουργῶν καὶ ἄλλοι, κωλύονται καὶ αὐτοί;»<sup>75</sup>. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν πρέπει νὰ ἐρμηνευθῇ καὶ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ.

72. Φ. Βεγγλερί, Ἡ Διοικητικὴ Ὁργάνωσις, 1963, σ. 194.

73. Μόνον εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 24 χρησιμοποιεῖται ὑπὸ στενωτέραν ἔννοιαν ἕνεκα τῆς ρητῆς μνείας «τῶν ὀργανισμῶν αὐτοδιοικήσεως», (βλ. τὴν ἐν τῇ προηγουμένῃ σημ. παραπομπήν), τοὺς ὁποίους ὡπωσδήποτε καὶ ἡ διάταξις αὐτὴ θεωρεῖ ἐμμέσως ὡς νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου («...τῶν ὀργανισμῶν αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου»), ἐνῶ ἐν τῇ διατάξει τοῦ ἄρθρ. 71 § 1 ὁ ὅρος χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν ἔννοιαν, περιλαμβάνουσιν καὶ τοὺς ὀργανισμοὺς τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως (βλ. ἀνωτ., σ. 328, σημ. 47).

74. Πρακτικά, τ. Β', σ. 724 ἐπ.

75. Αὐτόθι, σ. 726 ἐπ.

56 § 1 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, ἡ ὁποία ὁμιλεῖ ὡσαύτως γενικῶς καὶ ἀδιακρίτως περὶ νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

Κατὰ ταῦτα, τὸ κώλυμα τῆς ἐκλογιμότητος καταλαμβάνει τοὺς ὑπαλλήλους καὶ τοὺς διοικητὰς ἢ προέδρους, τῶν διοικητικῶν συμβουλίων ὅλων τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, δηλαδή ὅλων τῶν φορέων τῆς καλουμένης «ἐμμέσου κρατικῆς διοικήσεως» (mittelbare Staatsverwaltung). Ὁ ὅρος νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν κατὰ τὴν ψήφισιν τῆς διατάξεως ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ νομολογίᾳ γνωστὴν ἔννοιαν αὐτῶν. Τὸ κριτήριον διακρίσεως μεταξὺ νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου καὶ ἐκείνων ἰδιωτικοῦ δικαίου εἶναι δυσχερέστατον καὶ λίαν ἀμφίβολον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ νομολογίᾳ<sup>76</sup>. Ὁ ὑπὸ τοῦ νομοθέτου χαρακτηρισμὸς νομικοῦ προσώπου ὡς τοῦ δημοσίου ἢ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου δύναται ἴσως νὰ παρέχῃ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα δικαστήρια «λύτρωσιν ἀπὸ τὴν δυσκολίαν νὰ ἐπιτύχουν τὴν ὀρθὴν διάγνωσιν δι' ἰδίας ἀναλύσεως στοιχείων τοῦ νομικοῦ προσώπου»<sup>77</sup>. Ὁ τοιοῦτος ὅμως χαρακτηρισμὸς δὲν δεσμεύει ὅπωςδὴποτε καὶ τὸ Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθρ. 56 § 1 τοῦ Συντάγματος<sup>78</sup>. Ὑπὸ τὴν ἀντίθετον ἐκδοχὴν, ἡ ὑπὸ τῆς διατάξεως περιοριστικὴ ἀπαρίθμησις τῶν ὑποκειμένων εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν λειτουργῶν δὲν θὰ εἶχεν οὐδεμίαν ἔννοιαν καὶ ἡ συνταγματικὴ ἀρχὴ περὶ τῆς ἱκανότητος

76. Βλ. σχετικῶς Βεγλερ ἢ, 'Η Διοικητικὴ Ὁργάνωσις, σ. 195 ἐπ.· Δ. Βεζαν ἢ, Γενικὴ Πολιτειολογία, Μέρ. Γ', τευχ. Δ', ἐκδ. 2α (1957), σ. 134 ἐπ.· Δένδια, ὁρ. cit., τ. I, ἐκδ. 5η (1964), σ. 195 ἐπ.· Κυριακοπούλου, Διοικ. Δίκ., τ. II, σ. 205· Παπαχατζῆ, Σύστημα τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντος Διοικητικοῦ Δικαίου, σ. 387 ἐπ.· Στασινοπούλου, Μαθήματα Διοικητικοῦ Δικαίου, σ. 196 ἐπ., ἐνθα παρατίθεται καὶ εὐρεῖα σχετικὴ ἐλληνικὴ καὶ ἀλλοδαπὴ βιβλιογραφία· τοῦ αὐτοῦ, Δίκαιον τῶν Διοικητικῶν Διαφορῶν, σ. 163 ἐπ.

77. Βεγλερ ἢ, 'Η Διοικητικὴ Ὁργάνωσις, σ. 197 ἐπ.

78. Πρβλ. Δ. Τσάτσου, ὁρ. cit., σ. 112 ἐπ.

τοῦ ἐκλέγεσθαι θὰ ἐτίθετο εἰς τὴν διάκρισιν τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας. Ἐν ἀμφιβολίᾳ περὶ τοῦ ἂν νομικὸν τι πρόσωπον εἶναι τοῦ δημοσίου ἢ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, τὸ ζήτημα πρέπει κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἐν λόγῳ διατάξεως νὰ λύεται ὑπὸ τὴν δευτέραν ἐννοίαν ἐν ὅφει τοῦ ἐξαιρετικοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς.

Ἡ ἀπόφασις 46/1975 τοῦ Ἐκλογοδικείου ἡσυχολήθη μὲ τὸ ζήτημα, ἂν αἱ ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 12 τοῦ νόμου 2345/1920 «περὶ προσωρινοῦ Ἀρχιμουφτῆ καὶ Μουφτῆδων τῶν ἐν τῷ Κράτει Μουσουλμάνων καὶ περὶ διαχειρίσεως τῶν περιουσιῶν τῶν Μουσουλμανικῶν Κοινοτήτων» προβλεπόμεναι «διαχειριστικαὶ ἐπιτροπαί», αἱ ὁποῖαι συνιστῶνται παρ' ἐκάστη Μουφτία «πρὸς διοίκησιν καὶ διαχείρισιν τῶν περιουσιῶν τῶν Μουσουλμανικῶν Κοινοτήτων, ἰδίᾳ τῶν Βακουφικῶν τῆς κατηγορίας τῶν σχολικῶν περιουσιῶν», ἀποτελοῦν νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 71 § 1 τοῦ προϋσχύσαντος Συντάγματος (ἄρθρ. 56 § 1 ἰσχύοντος Συντ.). Ἡ ἀπόφασις (σκέψις 6η) ἔλυσε τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀποφατικῶς ἐπὶ τῇ βάσει καὶ τῶν σχετικῶν διατάξεων τῆς συμβάσεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας περὶ εἰρήνης τῆς 1/14ης Νοεμβρίου 1913, κυρωθείσης διὰ τοῦ Ν. ΔΣΙΓ'/1913, καὶ τοῦ εἰς αὐτὴν συνημμένου ὑπ' ἀριθ. 3 πρωτοκόλλου, αἱ ὁποῖαι κατοχυροῦν τὰ Βακούφια καὶ ἀναγνωρίζουν τὰς Μουσουλμανικὰς Κοινότητας ὡς «νομικὰ πρόσωπα»: «Ἐπειδὴ, κατὰ τὰς ἀνωτέρω διατάξεις, νομικὰ πρόσωπα εἶναι αἱ Μουσουλμανικαὶ Κοινότητες οὐχὶ δὲ καὶ αἱ διαχειριστικαὶ ἐπιτροπαί. Αὗται, συνιστῶμεναι παρ' ἐκάστη Μουφτία πρὸς διοίκησιν καὶ διαχείρισιν, μέχρις ἐκδόσεως νόμου ὀργανοῦντος τὰς Μουσουλμανικὰς Κοινότητας, τῶν περιουσιῶν τῶν Κοινοτήτων τούτων, εἶναι ἐπιτροπαὶ παρὰ Δημοσίᾳ Ἀρχῇ. Ἡ κατὰ τὰς βασικὰς δὲ ταύτας διατάξεις φύσις τῶν ἐν λόγῳ διαχειριστικῶν ἐπιτροπῶν δὲν μεταβάλλεται ἐκ τῶν διατάξεων τῶν ἁρθρῶν 9, 10 καὶ 11 τοῦ ἀπὸ 16 Ἰουνίου/29 Ἰουλίου 1949 Β. Δ/τος περὶ ἐκτελέσεως τοῦ ρηθέντος Νόμου 2345 (ΦΕΚ 164), ὅτι αὗται διατελοῦν ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν καὶ τὸν ἑλεγχον τῆς Γεν. Διοικήσεως Θράκης καὶ τοῦ οἰκείου Νο-

μάρχου, ὅτι ἐπιτρέπεται κατ' αὐτῶν προσφυγὴ εἰς τὴν Γεν. Διοίκησιν καὶ ὅτι τὰ μέλη τῆς ἀπολύονται ὑπ' αὐτῆς. Τὰ μέλη, ἐπομένως, τῶν διαχειριστικῶν ἐπιτροπῶν οὔτε ὑπάλληλοι οὔτε μέλη διοικητικοῦ συμβουλίου νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου εἶναι, διὸ καὶ ὁ μοναδικὸς λόγος τῆς ὑπὸ κρίσιν ἐνστάσεως ὅτι ὁ καθ' οὗ αὕτη, πρόεδρος ὢν τῆς Διαχειριστικῆς ἐπιτροπῆς μουσουλμανικῆς περιουσίας Κομοτηνῆς, ἀκύρως ἀνεκηρύχθη ὑποψήφιος καὶ εἴτα βουλευτής, ἐφ' ὅσον δὲν εἶχε παραιτηθῇ ἐκ τῆς ὡς ἄνω θέσεως, εἶναι ἀπορριπτέος ὡς ἀβάσιμος». Ἡ ἀπόφασις εἶναι ὀρθή, ἀκόμη καὶ καθ' ὅσον αὕτη θεωρεῖ ἐμμέσως τὰς Μουσουλμανικὰς Κοινότητας ὡς νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς προμνημονευθείσης συνταγματικῆς διατάξεως.

Μὴ ἐκλόγιμοι εἶναι ὅλοι οἱ ἔμμισθοι <sup>79</sup> ὑπάλληλοι τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, οἱ ὅποιοι προσλαμβάνονται ὑπ' αὐτῶν πρὸς πλήρωσιν ρητῶς προβλεπομένης ὀργανικῆς θέσεως καὶ ἐπὶ τῇ βάσει κανόνων ἀποκλειστικῶς δημοσίου δικαίου, διεπόντων καὶ τὴν σχετικὴν σχέσιν, καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἐπαγγελματικὴ ὑπόστασις ἐξαρτᾶται κατὰ κύριον λόγον ἐκ τῆς παρὰ τῷ νομικῷ προσώπῳ θέσεώς των καὶ ὅχι ἐκ τῆς ἐλευθέρως ιδιωτικῆς ἐπαγγελματικῆς δράσεως αὐτῶν <sup>80</sup>. Συνεπῶς, δὲν εἶναι ὑπάλληλοι ὑπὸ τὴν ἐννοίαν αὐτὴν οἱ ἐπὶ τῇ βάσει ἐλευθέρως καταρτιζομένης συμβάσεως προσλαμβανόμενοι ἰατροὶ τοῦ Ι.Κ.Α. κατὰ τὸ ἄρθρ. 13 § 7 τοῦ Κανονισμοῦ Ὑγειονομικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ 1940 <sup>81</sup>, ἢ τῶν Σ.Ε.Κ. κατὰ τὸ ἄρθρ. 25 τοῦ Ὁργανισμοῦ Ὑγειονομικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ 1938 <sup>82</sup>, ἢ τοῦ Θεραπευτηρίου τοῦ Ταμείου Ἀσφαλίσεως Ἀρτεργατῶν <sup>83</sup>, οἱ ὁ-

79. Τοῦτο δὲν ὀρίζει μὲν ρητῶς ἡ διάταξις, ὅπως προκειμένου περὶ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους, εἶναι ὅμως αὐτονόητον.

80. Ἐκλογ. 25/1953.

81. Ἐκλογ. 6, 34/1953.

82. Ἐκλογ. 25/1953.

83. Ἐκλογ. 19/1953.

ποῖοι δύνανται συγχρόνως ν' ἀσκοῦν ἐλευθέρως καὶ τὸ ἐπάγγελμά των. Τὸ Ἐκλογοδικεῖον<sup>84</sup> ὀρθῶς ἐνομολόγησεν, ὅτι τὰ μέλη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (ἄρθρ. 6 Ν. 4398/1929) δὲν εἶναι δημόσιοι ὑπάλληλοι ἢ ὑπάλληλοι τοῦ νομικοῦ προσώπου τῆς Ἀκαδημίας, διότι ἡ ὑπ' αὐτῶν παρεχομένη ἀεπὶ ὑψηλοτάτων ἐπιπέδων καθαρῶς πνευματικὴ συνεργασία δὲν δύναται ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς παροχὴ ἐξηρητημένης ἐργασίας δημιουργοῦσα ὑπαλληλικὴν σχέσιν τοῦ μέλους τῆς Ἀκαδημίας πρὸς τὸ νομικὸν τοῦτο πρόσωπον, πολλῶ δ' ὀλιγώτερον πρὸς τὸ Κράτος»<sup>85</sup>.— Μὴ ἐκλόγιμοι εἶναι οἱ διοικηταὶ ἢ οἱ Πρόεδροι τῶν διοικούντων τὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου ὀργάνων ἀνεξαρτήτως τῆς ὀνομασίας αὐτῶν (διοικητικῶν συμβουλίων, διοικητικῶν ἐπιτροπῶν κλπ.). Ὑπὸ τὴν ἐννοιαν αὐτὴν χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος «διοικητικὸν συμβούλιον» νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου καὶ Ὑπαλληλικοῦ Κώδικος<sup>86</sup>.

στοι. Οἱ διοικηταὶ ἢ πρόεδροι τῶν διοικητικῶν συμβουλίων τῶν δημοσίων ἢ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων.— Τὸ ἐν λόγῳ κώλυμα καθιερώθη διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος. Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 56 § 1 τοῦ Κυβερνητικοῦ Σχεδίου Συντάγματος ἐπεξέτεινε τὸ κώλυμα εἰς τοὺς ὑπαλλήλους τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῶν, καθὼς καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους, τοὺς διοικητὰς καὶ τοὺς προέδρους τῶν διοικητικῶν συμβουλίων τῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων. Οἱ ὑπάλληλοι τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ οἱ λειτουργοὶ τῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων διεγράφησαν ὑπὸ τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ δὲν περιελήφθησαν εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 56 § 1 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, ἡ ὁποία περιορίζει τὸ κώλυμα μόνον εἰς τοὺς διοικητὰς ἢ προέδρους τῶν διοικητικῶν συμβουλίων τῶν δημοσίων καὶ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων<sup>86α</sup>. Ὡς δημόσιαι ἐπιχειρήσεις νοοῦνται προφανῶς ὑπὸ

84. Ἀπόφ. 30/1956.

85. Βλ. καὶ Βαμβέτσου, *op. cit.*, Ν. Δίκ. ΙΒ', σ. 492.

86. Ἀρθρ. 271 αὐτοῦ (Πρ. Δ/μα 611/1977).

τῆς διατάξεως αἱ δημόσιαι ἐπιχειρήσεις ὑπὸ τὴν στενὴν ἔννοιαν, δηλαδή αἱ λειτουργοῦσαι ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ νομικοῦ προσώπου ιδιωτικοῦ δικαίου καὶ ἰδίως τῆς ἀνωνύμου ἐταιρείας, ἀποκλειστικὸς μέτοχος τῆς ὁποίας εἶναι τὸ Κράτος <sup>86β</sup>. Τοιαῦται ἐπιχειρήσεις εἶναι π.χ. ὁ Ὁργανισμὸς Τηλεπικοινωνιῶν Ἑλλάδος, ἡ Δημοσία Ἐπιχείρησις Ἡλεκτρισμοῦ, ὁ Ὁργανισμὸς Σιδηροδρόμων Ἑλλάδος καὶ τὰ Ἑλληνικὰ Ταχυδρομεῖα. — Αἱ δημοτικαὶ ἐπιχειρήσεις συνιστῶνται καὶ λειτουργοῦν συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρ. 209 ἐπ. τοῦ Δημοτικοῦ καὶ Κοινοτικοῦ Κώδικος, (Πρ. Δ/γμα 933/1975). Αὗται εἶναι ἴδιαι ὑπηρεσίαι ἀνεξάρτητοι τῶν ἄλλων ὑπηρεσιῶν τῶν δήμων, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἰδρύονται, καὶ ἔχουν ἴδιον δικαίωμα παραστάσεως ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων (ἄρθρ. 209 § 2 Δ.Κ.Κ.), διοικιοῦνται δὲ ὑπὸ πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς, πρόεδρος τῆς ὁποίας εἶναι ὁ δήμαρχος (ἄρθρ. 210 Δ.Κ.Κ.). Κατ' ἀκολουθίαν, τὸ κώλυμα καταλαμβάνει τὸν τυχὸν ὑπάρχοντα διοικητὴν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ὄχι τὸν πρόεδρον τῆς διοικούσης ἐπιτροπῆς αὐτῆς, ὁ ὁποῖος κωλύεται ἤδη ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ δημάρχου.

ζζ'. Οἱ συμβολαιογράφοι καὶ οἱ φύλακες μετ' ἀγραφῶν καὶ ὑποθηκῶν. — Οἱ ἐν λόγῳ ὑπάλληλοι εἶναι οἱ μόνοι ἐκ τῶν ἀμίσθων δημοσίων ὑπαλλήλων, οἱ ὁποῖοι εἶναι μὴ ἐκλόγιμοι <sup>86γ</sup>. Τὸ κώλυμα προεβλέπετο καὶ ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 71 § 1 τοῦ προϊσχύσαντος Συντάγματος. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 71 § 1 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911 μὴ ἐκλόγιμοι ἦσαν

86α. Ἡ Β' Ὑποεπιτροπὴ τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς προέτεινεν ὁμοφώνως τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κωλύματος εἰς τὰ «ὄργανα ἢ μέλη διοικήσεως» τῶν ἐν λόγῳ ἐπιχειρήσεων. Βλ. Πρακτικὰ αὐτῆς, σ. 532.

86β. Βλ. περὶ τῆς ἐννοίας τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων Μ. Στασινοπούλου, Μαθήματα Δημοσιονομικοῦ Δικαίου, 1966, σ. 146 ἐπ.

86γ. Τὸ μὴ ἐκλόγιμον αὐτῶν ἐθεσπίσθη ἤδη διὰ τοῦ Ν. ΓΧΝΣ/1910, περιελήφθη δὲ εἰς τὸ ἄρθρ. 71 § 1 τοῦ Συντ. τοῦ 1911 (βλ. ἔκθεσιν τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐν Δαβῆ - Παπαϊωάννου, ορ. cit., σ. 138) καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ ἄρθρ. 40 § 1 τοῦ Συντ. τοῦ 1927 (βλ. Εἰσηγητικὰς Ἐκθέσεις τῆς Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, 1926-1927, σ. 18).

καὶ οἱ δικαστικοὶ κλητῆρες (δικαστικοὶ ἐπιμεληταί), οἱ ὁποῖοι διεγράφησαν κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1952 ἀναθεώρησιν τῆς διατάξεως <sup>86δ</sup>.

Τὰ ἐκτεθέντα κωλύματα ἐκλογιμότητος δύνανται νὰ αἰ-  
ρωνται διὰ τῆς πρὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων παραι-  
τήσεως τῶν ἐμπιπτόντων εἰς αὐτὰ λειτουργῶν <sup>87</sup>. Ἡ διάταξις  
τοῦ ἄρθρ. 56 § 1 ἐδ. β' τοῦ Συντάγματος (ἄρθρ. 40 § 1 ἐδ.  
β' Συντ. 1927 καὶ 71 § 2 Συντ. 1952) ὀρίζει, ὅτι «ἡ παραί-  
τησις συντελεῖται διὰ μόνης τῆς ἐγγράφου  
ὑποβολῆς αὐτῆς». Ἡ ἔννοια τῆς διατάξεως αὐτῆς,  
συναγομένη ἐκ τῆς σαφοῦς διατυπώσεώς της <sup>88</sup> καὶ τῶν ἐπὶ τῆς  
ἀντιστοίχου διατάξεως τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927 προπαρα-  
σκευαστικῶν ἐργασιῶν <sup>89</sup>, εἶναι, ὅτι ἡ ὑπαλληλικὴ σχέσις λύε-  
ται αὐτοδικαίως ἅμα τῇ ἐγγράφῳ ὑποβολῇ τῆς παραι-  
τήσεως, χωρὶς ν' ἀπαιτῆται καὶ ἡ ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας ἀρχῆς ἀπο-  
δοχὴ αὐτῆς. Τοιουτοτρόπως, ἡ παραίτησις εἶναι ἐν προκειμένῳ,  
κατ' ἐξαιρέσιν τῆς γενικῆς ἀρχῆς τοῦ ἡμετέρου δημοσίου δικαίου,  
μονομερὴς πρᾶξις τοῦ δημοσίου λειτουργοῦ, ἡ ὁποία δὲν  
χρειάζεται τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἀρμοδίας ἀρχῆς. Μὲ ἄλλας λέ-  
ξεις, τὸ κώλυμα αἶρεται διὰ μόνης τῆς νομοτύπου καὶ ἐμπρο-

86δ. Τὴν διαγραφὴν ἀπεφάσισε καὶ ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ Β' Ψηφίσματος διὰ  
ψήφων 8 κατὰ 6 (Πρακτικά, τ. Β', σ. 727).

87. Εἶναι αὐτονόητον ὅτι τὸ κώλυμα αἶρεται ἢ, ἀκριβέστερον, δὲν ὑφί-  
σταται κἂν, ἂν ὁ λειτουργὸς ἀπολυθῇ πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνακηρύξεως τῶν  
ὑποψηφίων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὥριζε ρητῶς τὸ ἄρθρ. 6 § 1 Ν. ΧΜΗ' (βλ.  
Κυριακοπούλου, Συντ. Δικ. τ. Ι, σ. 315, σημ. 3, Ν. Ν. Σαριπό-  
λου, Συντ. Δικ., τ. Ι, σ. 247, σημ. 2).

88. Ἡ διάταξις τοῦ ἰσχύοντος Συντ. περιέλαβε τὴν λέξιν «μόνης», ἡ  
ὁποία δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν διάταξιν τῶν Συντ. τοῦ 1927 καὶ τοῦ 1952. Ἡ λέξις  
αὕτη δὲν περιλαμβάνετο εἰς τὸ Κυβερνητικὸν Σχέδιον Συντ., προσετέθη δὲ  
εἰς αὐτὸ ὑπὸ τῆς Β' Ὑποεπιτροπῆς τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐνε-  
κρίθη ἀπὸ τὴν Ὀλομέλειαν αὐτῆς.

89. Εἰσηγητικαὶ Ἐκθέσεις τῆς ἐπὶ τοῦ Συντ. Κοινοβουλευτικῆς Ἐπι-  
τροπῆς, 1927, σ. 18: «Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐνόμισε σκόπιμον, ὅπως καθιερώσῃ ἐν  
τῷ Συντ. τὴν μέχρι τοῦδε διάταξιν τοῦ ἐκλ. ν., καθ' ἣν ἡ παραίτησις πρὸς ὑπο-  
ψηφιότητα γίνεται ipso jure δεκτὴ».

θέσμου ὑποβολῆς τῆς παραιτήσεως, ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς γενομένη *ipso jure* ἀποδεκτὴ ἅμα τῇ ὑποβολῇ της<sup>90</sup>. Τὴν ἀποφιν αὐτὴν ἐδέχθη ἤδη ὑπὸ τὸ μὴ περιέχον σχετικὴν διάταξιν ἄρθρ. 71 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911 ἡ ἀπόφασις 10/1916 τοῦ Ἐκλογοδικείου, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ στρατιωτικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ, ἵνα ἐκλεγοῦν βουλευταί, ἀρκεῖ, κατὰ τὸ ἄρθρ. 71 τοῦ Συντάγματος, νὰ ὑποβάλουν τὴν παραίτησίν των, μὴ ἀπαιτουμένης καὶ τῆς ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἀποδοχῆς αὐτῆς, δικαιουῖνται δὲ οὗτοι νὰ ὑποβάλουν παραίτησιν ἐπὶ σκοπῷ ὑποβολῆς ὑποψηφιότητος καὶ ἂν ἀκόμη ὁ ἐνεργὸς στρατὸς διατελῇ ἐν ἐπιστρατεύσει, διότι ἄλλως ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία θὰ ἠδύνατο, κηρύττουσα γενικὴν ἐπιστράτευσιν, νὰ δημιουργῇ κώλυμα ἐκλογιμότητος παρὰ τὴν διὰ τῆς ρητῆς διατάξεως τοῦ Συντάγματος περιοριστικὴν ἀπαρίθμησην τῶν κωλυμάτων ἐκλογιμότητος. Τοῦτο δέχεται καὶ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας<sup>91</sup>, τὸ ὁποῖον ἐνομολόγησεν, ὅτι «ἡ ἐπὶ σκοπῷ ὑποβολῆς ὑποψηφιότητος βουλευτοῦ παραίτησις τῶν ἐν ἄρθρ. 71 τοῦ Συντάγματος ἀναφερομένων δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ στρατιωτικῶν ἐν ἐνεργείᾳ κλπ.,

90. Β α μ β έ τ σ ο υ, *op. cit.*, Θ. ΕΔ', σ. 413, σημ. 18, ἐν ΝοΒ 14, σ. 188, ὑπ' ἀριθ. 15· Γ ε ω ρ γ ο π ο ὕ λ ο υ, *op. cit.*, σ. 34· Κ υ ρ ι α κ ο π ο ὕ λ ο υ, *Συντ. Δικ.*, τ. Ι, σ. 315, σημ. 4· Μ α ν ι á τ η, Εἰσήγησις ἐπὶ τῆς Σ.Ε. 795/1953· Σ γ ο υ ρ ί τ σ α, *Συντ. Δικ.*, τ. Ι, σ. 242, σημ. 1· Δ. Τ σ á τ σ ο υ, *op. cit.*, 126 ἐπ.—Ἄρθρ. 30 § 2 Ἐκλ. Κ.: «Ἡ παραίτησις ἐπιδοθεῖσα δὲν ἀνακαλεῖται, λογίζεται δὲ ὡς γενομένη αὐτοδικαίως ἀποδεκτὴ ἅμα τῇ ἐπιδόσει».—Ἐκθεσις *Συντ. Ἐπιτροπῆς Β'* Ἀναθ. Βουλῆς, ἐν Δ α β ῆ - Π α - π α ῖ ω á ν ν ο υ, *op. cit.*, σ. 139 ἐπ.

91. Ἀποφ. 795/1953 (Νο Β 1, σ. 408 ἐπ.), 892-898, 905/1953 (Νο Β 1, σ. 562), 1163/1959 (Νο Β 6, 1066, ἐνθα καὶ σημειώσεις Ν. Ἀ ν τ ω - ν ο π ο ὕ λ ο υ).—Ἀντίθετος ἡ ὑπ' ἀριθ. 416/1958 Γνωμ. Νομικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους (ΝοΒ 7, 165 ἐπ.), κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ διοίκησις δύναται ἐν προκειμένῳ νὰ ἐξετάζη παρεμπιπτόντως τὰ προσόντα τοῦ ἐκλογίμου, ἐὰν δὲ διαπιστώσῃ «κατὰ τρόπον ὅμως κατάδηλον καὶ ἀναμφίβολον, ὅτι τὰ προσόντα ταῦτα δὲν ὑπάρχουν, δικαιουῖται ν' ἀρνηθῇ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐν ἄρθρ. 7 τῆς ὡς ἄνω κωδικοποιήσεως ὀριζομένων καὶ νὰ μεταχειρισθῇ τὸν ὑποβαλόντα ὑποψηφιότητα ἀξιωματικόν, ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς ἐν ἐνεργείᾳ τοιούτους».



ἐφ' ὅσον αὕτη ἐγένετο πρὸ τῆς νομίμου ὑποβολῆς ὑποψηφιότητος, συντελεῖται ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως τοῦ ἐγγράφου παραιτήσεως εἰς τὸν Πρόεδρον τῶν Πρωτοδικῶν αὐτοδικαίως κατ' ἐπιταγὴν τῆς ρηθείσης διατάξεως τοῦ Συντάγματος, ἄνευ ἄλλης τινὸς διατυπώσεως, μὴ ἀφιεμένου σταδίου διακριτικῆς ἐξουσίας ὡς πρὸς τὴν ἀποδοχὴν ἢ μὴ τῆς τριαύτης παραιτήσεως εἰς τὴν διοίκησιν ἀλλ' ὑποχρεωμένης ταύτης ὅπως ἐνεργήσῃ τὰς περαιτέρω ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπαιτούμενας διατυπώσεις, ἥτοι ὅπως δημοσιεύσῃ ἀμελλητὶ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τὰ στοιχεῖα τοῦ παραιτηθέντος καὶ τὸν χρόνον τῆς ὑποβολῆς τῆς παραιτήσεως εἰς τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ἡ περὶ ἀποδοχῆς πρᾶξις, κατὰ τὰς κειμένas διατάξεις, χρήζει δημοσιεύσεως».

Τὸ ἄρθρ. 56 § 1 ἐδ. α'-β' τοῦ Συντάγματος ὀρίζει μόνον τὴν προθεσμίαν καὶ τὸν ἐγγραφὸν τύπον ὑποβολῆς τῆς παραιτήσεως, καταλείπον κατὰ τὰ λοιπὰ εἰς τὸν κοινὸν νομοθέτην τὴν ρύθμισιν τοῦ τρόπου ὑποβολῆς τῆς παραιτήσεως. Τὸ θέμα ρυθμίζεται ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 30 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος, τὸ ὁποῖον ἐψηφίσθη ὑπὸ τὸ ἄρθρ. 71 §§ 1-2 τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος καὶ κατὰ τὸ ὁποῖον (§ 1) ἡ παραίτησις «εἶναι ἐγγραφὸς καὶ ἐπιδίδεται διὰ δικαστικοῦ ἐπιμελητοῦ εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ ἀρμοδίου διὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων δικαστηρίου πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνακηρύξεως αὐτῶν<sup>92</sup>. Ἐγεννήθη καὶ γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἂν ὁ τρόπος αὐτὸς παραιτήσεως εἶναι ἀποκλειστικὸς καὶ ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος τεταγμένος<sup>93</sup> ἢ ἡ παραίτησις δύναται νὰ ὑποβάλλεται καὶ εἰς τὴν προῖσταμένην ἀρχήν<sup>94</sup>. Ἡ ἀπόφασις 11/1916 τοῦ Ἐκλογοδικείου ἔλυσεν ὀρθῶς τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν πρώτην ἔννοιαν, ἀκυρώσασα τὴν ἐκλογὴν Νομάρχου, ὑποβαλόντος τὴν παραίτησίν του μόνον εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἀντιθέτως ἔλυσαν τὸ ζή-

92. Ἀρθρ. 6 § 1 ἐδ. β' Ν. ΧΜΗ', ἄρθρ. 7 § 1 Ν. 3824, ἄρθρ. 9 § 1 Ν. 5493.

93. Οὕτως ὁ Δ. Τσάτσος, *op. cit.*, σ. 132 ἐπ.

94. Οὕτως οἱ Βαμβέτσος (*op. cit.*, Θ. ΞΔ', σ. 414) καὶ Κυριακόπουλος, (Συντ. Δίκ. τ. Ι, σ. 315, σημ. 4).

τημα αἱ ἀποφάσεις 6/1935<sup>95</sup> καὶ 2/1946<sup>96</sup> κατὰ τὰς ὑποδείξεις «τὸ ἄρθρον 9 § 1 τοῦ Ν. 5493 καθιεροῦ εὐχερῇ διὰ τὸν μέλλοντα νὰ ἐκθέσῃ ὑποψηφιότητα... τρόπον ὑποβολῆς παραιτήσεως τοῦ ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας, ἀποκλείοντα ἀμφισβητήσεις τοῦ ἐμπροθέσμου τῆς ὑποβολῆς αὐτῆς καὶ διασφαλίζοντα συνάμα τὴν ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων (ἄρθρ. 57 Ν. 5493) διὰ τῆς πρὸς τὸν Πρόεδρον αὐτοῦ κοινοποιήσεως γνῶσιν τῆς παραιτήσεως, ἀλλ' οὔτε ἀπαγγέλλει ἀκυρότητα τῆς κατὰ τὰς γενικὰς διατάξεις ἐγκύρου ὑποβολῆς παραιτήσεως... ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας οὔτε καταργεῖ τὴν κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας διατάξεις ἀρμοδιότητα τῆς οἰκείας ἀρχῆς, ὅπως δεχθῇ τὴν πρὸς αὐτὴν ὑποβολὴν τῆς παραιτήσεως, ὡς τὸ τελευταῖον συνάγεται ἐκ τῆς § 2 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου». Ἡ ἀπόφασις 34/1953 ἀπέφυγε τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος ( «ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν ἡδύνατο ἢ οὐ νὰ θεωρηθῇ ἀρκοῦσα ἡ ὑποβολὴ παραιτήσεως εἰς μόνην τὴν προϊσταμένην του ἀρχῆς»), δεχθεῖσα ὅτι ἐγκύρως παρητήθη τις διὰ τῆς διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος (ἐπιμελητοῦ) ἐμπροθέσμου ἐπιδόσεως εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ ἀρμοδίου Πρωτοδικείου βεβαιώσεως τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς του περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ὑποβληθείσης εἰς αὐτὴν<sup>97 98</sup> παραιτήσεως.

95. Αὕτη ἐθεώρησεν ἔγκυρον τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀντιπροέδρου τοῦ Σ.τ.Ε. ὑποβληθεῖσαν παραίτησιν εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης, ἐδέχθη δὲ περαιτέρω ὅτι εἶναι ἔγκυρος ἡ ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ Ἀντιπροέδρου τοῦ Σ.τ.Ε. ὑποβληθεῖσα παραίτησις, καίτοι ὁ εἰς αὐτὸν προαχθεὶς Σύμβουλος δὲν ὥρκισθη ἐκ νέου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἀπαιτεῖτο ὑπὸ τῶν ἄρθρ. 2 καὶ 4 Ν. 3713, καὶ ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ Ἀντιπροέδρου, οὔσης ὀργανικῆς Συμβούλου (ἄρθρ. 1 καὶ 4 Ν. 3713), περιέχει προδήλως καὶ τὴν ἀπὸ τῆς τελευταίας παραίτησιν.

96. Αὕτη ἐθεώρησεν ἔγκυρον τὴν ὑπὸ τινος στρατιωτικοῦ ὑποβληθεῖσαν παραίτησιν εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν.

97. Τὰς λοιπὰς, πλὴν τῆς ἔρσεως τοῦ κωλύματος ἐκλογιμότητος, συνεπειὰς τῆς παραιτήσεως ρυθμίζει τὸ ἄρθρ. 56 § 1 ἐδ. γ' τοῦ Συντ., ἐπαναλαμβάνον τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 71 §§ 2-3 τοῦ Συντ. τοῦ 1952, καὶ τὸ ἄρθρ. 30 §§ 5-6 Ἑκλ. Κ. Βλ. σχετικῶς Δ. Τ σ ά τ σ ο υ, ορ. cit., σ. 133 ἐπ.

98. Τὸ ἄρθρ. 109 § 5 ἐδ. γ' Ἑκλ. Κ. προβλέπει ποινὴν φυλακίσεως ἀπὸ 3 μηνῶν μέχρι 3 ἐτῶν καὶ χρηματικὴν ποινὴν κατὰ τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρ. 56 τοῦ

Ἐάν τὸ κώλυμα τῆς ἐκλογιμότητος γεννηθῇ μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων καὶ μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ψηφοφορίας, ὁ ὑποψήφιος ἀνεκηρύχθη μὲν ἐγκύρως, δὲν δύναται ὅμως νὰ ἐκλεγῇ βουλευτής. Ἐν τῇ νομολογίᾳ ἐγεννήθη τὸ ζήτημα, ἀν ἦτο ἐγκυρος ἡ ἐκλογὴ ὑποψηφίου, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἡμέραν μὲν τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων καὶ τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἀρχικῆς ἐκλογῆς ἦτο ἀπότακτος τῶν τάξεων τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ καί, συνεπῶς, ἀπλοῦς ἰδιώτης, κατὰ τὴν ἡμέραν ὅμως τῆς ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξελέγη ὀριστικῶς βουλευτής, εἶχεν ἐπανέλθει εἰς τὰς τάξεις τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ καὶ οὕτως ἦτο ἀξιωματικὸς ἐν ἐνεργείᾳ. Ἡ ἀπόφασις 26/1921 τοῦ Ἐκλογοδικείου ἔλυσε τὸ ζήτημα καταφατικῶς, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ἡ ἐπαναληπτικὴ ἐκλογὴ διενεργήθη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διὰ τὴν ἀρχικὴν ἐκλογὴν γενομένης ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων, μετὰ τῶν ὁποίων περιλαμβάνετο καὶ ὁ ἐν λόγῳ ἀπότακτος τότε ἀξιωματικὸς, μὴ ἀπαιτουμένης κατὰ νόμον (ἄρθρ. 96 § 2 Ν. ΧΜΗ') νέας ἀνακηρύξεως ὑποψηφίων. Ἡ λύσις αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη, διότι τὸ ἐν λόγῳ πρόσωπον δὲν ἦτο ἐκλογίμου κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς, ἡ ὁποία ἐνεσωματώθη εἰς τὴν ἀρχικὴν ἐκλογὴν καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτος ἐξελέγη ὀριστικῶς βουλευτής. Τὸ ζήτημα αὐτὸ δύναται νὰ γεννηθῇ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἐκλεγείς ὑποψήφιος κατέλαβε θέσιν, συνεπαγομένην μὴ ἐκλογιμότητα, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων καὶ μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ψηφοφορίας διὰ πρώτην φοράν ἢ κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἡ ὁποία ἠκύρωσε τὴν πρὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων γενομένην ἀπόλυσίν του. Ἡ ὑπὸ τοῦ ὑποψηφίου αὐτοῦ ἀποδοχὴ τῆς θέσεως μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων καθιστᾷ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἄκυρον.

Ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 56 § 1 ἐδ. γ' τοῦ Συντάγματος, ἐπα-

---

Συντ. (ἄρθρ. 71 Συντ. 1952) μὴ ἐκλογίμου, ὁ ὁποῖος ἀνακηρυσσόμενος τυχὸν ὡς ὑποψήφιος, δὲν παραιτεῖται τῆς ὑποψηφιότητος ἢ ὑποσθίρει καθ' οἷον δῆποτε τρόπον αὐτήν.

ναλαμβάνουσα με ὠρισμένας φραστικὰς μεταβολὰς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 71 § 2-3 τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος<sup>99</sup>, ἀπαγορεύει ἀπολύτως ἢ ἐφ' ὠρισμένον χρόνον τὴν ἐπάνοδον τῶν παραιτουμένων λειτουργῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν: «Ἀποκλείεται ἡ ἐπάνοδος τῶν παραιτουμένων στρατιωτικῶν εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, ἀπαγορεύεται δὲ ἡ ἐπάνοδος τῶν παραιτουμένων πολιτικῶν ὑπαλλήλων καὶ λειτουργῶν πρὸ τῆς παρελεύσεως ἔτους ἀπὸ τῆς παραιτήσεως». Τοιοῦτοτρόπως, τὸ κώλυμα ἐπανόδου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν εἶναι, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὑπὸ τὸ προῖσχῦσαν Σύνταγμα, τῶν μὲν στρατιωτικῶν ἀπόλυτον, τῶν δὲ πολιτικῶν ὑπαλλήλων καὶ λειτουργῶν εἶναι σχετικόν, αἰρόμενον αὐτοδικαίως μετὰ τὴν πάροδον ἔτους ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ὑποβολῆς τῆς παραιτήσεως. Ἡ διάταξις δὲν ἀπαγορεύει τὴν ἀνάκλησιν τῶν παραιτουμένων ἀξιωματικῶν εἰς τὴν ἐνέργειαν ὡς ἐφ' ἑδρων. Τοῦτο προβλέπει ρητῶς ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 30 § 5 τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ παραιτηθεὶς ἀξιωματικὸς καὶ μὴ ἐκλεγείς ὡς βουλευτῆς «δύναται ὁποτεδήποτε νὰ ἀνακληθῇ, ὡς ἐφεδρος, εἰς τὴν ἐνέργειαν, ἐνῶ ὁ ἐκλεγείς, ὡς βουλευτῆς, δὲν δύναται νὰ ἀνακληθῇ εἰς τὴν ἐνέργειαν οὔτε ὡς ἐφεδρος πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Α' Συνόδου τῆς νέας Βουλῆς καὶ ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως αὐτῆς».— Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 56 § 2 τοῦ Σχεδίου Συντάγματος τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς καθιέρουν ἀπόλυτον κώλυμα ἐπανόδου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ προκειμένου περὶ τῶν παραιτουμένων πολιτικῶν ὑπαλλήλων. Τελικῶς ὅμως υἱοθετήθη ἡ ρύθμισις τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος. Ὑπάρχει μίᾳ διαφορὰ μετὰ τῆς διατυπώσεως τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 71 § 2 τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος καὶ ἐκείνης τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 56 § 1 ἐδ. γ' τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος. Πράγματι, ἡ μὲν πρώτη διάταξις ἀπηγόρευε τὴν ἐπάνοδον τῶν παραιτουμένων πολιτικῶν ὑπαλλήλων «εἰς τὴν

99. Βλ. περὶ τῆς ratio τῶν διατάξεων αὐτῶν Εἰσηγητικὰς Ἐκθέσεις τῆς ἐπὶ τοῦ Συντάγματος Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, 1927, σ. 18.

ύπηρεσίαν, ἐξ ἧς παρητήθησαν» πρὸ τῆς παρόδου ἔτους ἀπὸ «τῆς ἐκλογῆς», ἡ δὲ δευτέρα διάταξις δὲν περιλαμβάνει τὴν φράσιν «εἰς τὴν ύπηρεσίαν, ἐξ ἧς παρητήθησαν» καὶ ἀπαγορεύει τὴν ἐπάνοδον πρὸ τῆς παρόδου ἔτους ἀπὸ «τῆς παραιτήσεως». Τοιούτοτρόπως, διὰ τῆς διαγραφῆς τῆς φράσεως «εἰς τὴν ύπηρεσίαν, ἐξ ἧς παρητήθησαν» ἀπεσαφηνίσθη προφανῶς, ὅτι οἱ παραιτούμενοι ύπάλληλοι καὶ λειτουργοὶ δὲν δύνανται νὰ ἐπανέλθουν πρὸ τῆς παρόδου ἔτους εἰς οἷ α ν δ ἡ π ο τ ε ύπηρεσίαν καὶ ὄχι μόνον εἰς τὴν ύπηρεσίαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας παρητήθησαν. Μὲ ἄλλας λέξεις, τὸ κώλυμα ἐπανόδου εἶναι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἀπόλυτον. Ἐξ ἄλλου, ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῶν Συνεδριάσεων τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς (σελ. 173) διαπιστοῦμεν μίαν ἀνωμαλίαν ὡς πρὸς τὸν ὑπὸ τῆς ἐρμηνευομένης διατάξεως καθορισμὸν τῆς παραιτήσεως ὡς ἀφετηρίας τοῦ ἔτους. Ἡ ἀνωμαλία συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι, ἐνῶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης Κ. Στεφαννάκη διατυπωθεῖσα διάταξις καθώριζε τὴν ἐκλογὴν ὡς ἀφετηρίαν τοῦ ἔτους, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον οὗτος ἀπεσαφηνίσεν ἰδιαιτέρως<sup>100</sup>, ἡ μετὰ τὴν ἀγόρευσίν του ἄνευ οἰασδήποτε συζητήσεως ψηφισθεῖσα διάταξις καθιερώνει τὴν παραίτησιν ὡς ἀφετηρίαν τοῦ ἔτους<sup>101</sup>. Πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ διάταξις ἐπιτρέπει ἀπλῶς τὴν ἐπάνοδον τῶν παραιτουμένων ὑπαλλήλων καὶ λειτουργῶν μετὰ τὴν πάροδον ἔτους ἀπὸ τῆς παραιτήσεως εἰς τὴν ύπηρεσίαν, δηλαδὴ τὴν κα-

100. «...Δηλαδὴ τὸ νόημα εἶναι ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ ἐπάνοδος τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων εἰς τὴν Ὑπηρεσίαν πρὸ τῆς παρόδου ἔτους ἀπὸ τ ῆ ς ἐ κ λ ο γ ῆ ς».

101. Εἰς τὰ Πρακτικά τῆς συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς τῆς 8-4-1975, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐψηφίσθη ἡ διάταξις, ἀναγράφεται μάλιστα ὅτι αὕτη ἐψηφίσθη ὅπως διευτώθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης: «ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Γίνεται δεκτὸν τὸ ἄρθρον 56 ὡς δι ε μ ο ρ φ ὶ θ ἀπὸ τὸν Κύριον Ὑπουργόν; Οἱ ἀποδεχόμενοι τὸ ἄρθρον παρακαλῶ νὰ ἐγερθῶσι. Ἡγέρθησαν οἱ περισσότεροι. Ἐπομένως τὸ ἄρθρον 56 ἐγένετο δεκτὸν ὡς δι ε μ ο ρ φ ὶ θ ἀπὸ τὸν κύριον Ὑπουργόν...». Βλ. Πρακτικά τῶν Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν Συζητήσεων τοῦ Συντ. 1975, σ. 173.

τάληψιν οίασδήποτε δημοσίας θέσεως, καὶ δὲν κατοχυρώνει δικαίωμα ἀναδιορισμοῦ αὐτῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας παρητήθησαν. Ἐν τοιοῦτον δικαίωμα ἀναδιορισμοῦ δὲν προβλέπει καὶ οὔτε ὥφειλε νὰ προβλέψῃ ἡ κειμένη νομοθεσία π.χ. ὁ Ὑπαλληλικὸς Κῶδιξ (ἄρθρ. 60). Κατ' ἀκολουθίαν, αἱ θέσεις τῶν παραιτουμένων ὑπαλλήλων καὶ λειτουργῶν δύνανται νὰ πληροῦνται συμφώνως πρὸς τὰς ἐκάστοτε ἰσχυούσας διατάξεις, οἱ δὲ παραιτηθέντες δύνανται νὰ καταλαμβάνουν τὴν τυχὸν μετὰ τὴν πάροδον τοῦ ἔτους κενὴν θέσιν, ἀπὸ τῆς ὁποίας παρητήθησαν, ἢ οἵανδήποτε ἄλλην ὑπὸ τὰς ἰδίας προϋποθέσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἤμπορεῖ νὰ τὴν καταλάβῃ οἰοσδήποτε ἄλλος πολίτης (π.χ. μετέχοντες εἰς τὸν προκηρυχθέντα διὰ τὴν πλήρωσιν τῆς θέσεως διαγωνισμόν).

β'. Σχετικὰ κωλύματα ἐκλογιμότητος μὴ αἰρόμενα διὰ παραιτήσεως ἢ καθ' ἑξῆς οἰονδήποτε ἄλλον τρόπον.—Τὰ ἐν λόγῳ κωλύματα καθιερώθησαν διὰ πρώτην φοράν ὑπὸ τῶν Συνταγμάτων τοῦ 1925 (ἄρθρ. 39 § 1 ἐδ. β') καὶ τοῦ 1927 (ἄρθρ. 40 § 1 ἐδ. β')<sup>102 103</sup>, αἱ σχετικαὶ διατάξεις τῶν ὁποίων περιελήφθησαν κατὰ βάσιν εἰς τὸ ἄρθρ. 71 § § 3-4 τοῦ προῖσχουστος Συντά-

102. «Οἱ ἔμμισθοι δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ στρατιωτικοὶ δὲν δύνανται νὰ ἐκλεχθῶσι βουλευταὶ οὐδὲ νὰ ἀνακηρυχθῶσιν ὑποψήφιοι εἰς τὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπηρέτησαν κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἐκλογῆς τριετίαν» (ἡ διάταξις τοῦ Συντ. τοῦ 1925 ὥριζε «κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἐκλογῆς βουλευτικὴν περιόδον»). Τὴν διάταξιν αὐτὴν τοῦ Συντ. τοῦ 1927 ἐπανάλαβεν ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 41 § 4 Σχεδίου Συντ. τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Β' Ψηφίσμ. τῆς Δ' Ἀναθ. Βουλῆς, περιορίσασα τὸν χρόνον τῆς μὴ ἐκλογιμότητος εἰς διετίαν.

103. Περὶ τῆς ratio τῆς διατάξεως βλ. Εἰσηγητικὰς Ἐκθέσεις τῆς ἐπὶ τοῦ Συντ. Κοινοβουλ. Ἐπιτροπῆς, 1926-1927, σ. 18: «Τὸ πρῶτον καθιεροῦται τοιαύτη διάταξις. Σκόπιμος κρίνεται ἡ διάταξις, ἵνα μὴ οἱ ὑπάλληλοι οὗτοι παρασκευάζωσι τὴν πολιτικὴν των ἐπιτυχίαν διὰ καταχρήσεως τῆς ἐμπιστευομένης αὐτοῖς ἐξουσίας. Εἶναι προφανές ὅτι δὲν ἀφορᾷ τοὺς γενικὴν δικαιοδοσίαν ἔχοντας ἐν τῷ Κράτει ὑπαλλήλους».

γματος <sup>104</sup>. Τὸ ἄρθρ. 56 § 3 τοῦ Σχεδίου Συντάγματος τῆς Κυβερνήσεως ἐπανελάμβανε σχεδὸν ἀμεταβλήτους τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 71 § § 3-4 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952. Ἡ Συνταγματικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπέφερεν ὠρισμένας βασικὰς τροποποιήσεις εἰς τὸ ἄρθρον αὐτό. Τὸ ἄρθρ. 56 § 3 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος ὀρίζει τὰ ἑξῆς: «Ἐμμισθοὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι, στρατιωτικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἀξιωματικοὶ τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, ὑπάλληλοι νομικῶν ἐν γένει προσώπων δημοσίου δικαίου, δικηκταὶ καὶ ὑπάλληλοι δημοσίων καὶ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων ἢ κοινωφελῶν ἰδρυμάτων, δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθῶν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγῶν βουλευταὶ εἰς οἰανδήποτε ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπῆρέτησαν πλέον τοῦ τριμήνου, κατὰ τὴν πρὸ τῶν ἐκλογῶν τριετίαν. Εἰς τοὺς αὐτοὺς περιορισμοὺς ὑπάγονται καὶ οἱ διατελέσαντες γενικοὶ γραμματεῖς Ὑπουργείων κατὰ τὸ τελευταῖον ἐξάμηνον τῆς τετραετοῦς βουλευτικῆς περιόδου. Δὲν ὑπάγονται εἰς τοὺς αὐτοὺς περιορισμοὺς οἱ ὑποψήφιοι βουλευταὶ τῆς Ἐπικρατείας καὶ οἱ κατώτεροι ὑπάλληλοι τῶν κεντρικῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν » <sup>105</sup>.

Ἐν πρώτοις, πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι τὸ ὑπὸ τῶν ἐν λόγῳ διατάξεων καθιερούμενον κώλυμα δὲν περιλαμβάνει ὅλους τοὺς κατὰ τὴν διάταξιν τῆς § 1 τοῦ ἰδίου ἁρθρου μὴ ἐκλογίμους λειτουργοὺς καὶ ὑπαλλήλους. Εἰδικώτερον εἰς τὸ κώλυμα δὲν ἐμπίπτουν οἱ ἔμμισθοι δημόσιοι λειτουργοὶ (π.χ. οἱ καθη-

104. «Ἀξιωματικοὶ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ σωμάτων ἀσφαλείας, παραιτηθέντες τοῦ ἀξιώματός των ἵνα ἐκλεγῶσι βουλευταί, δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθῶσιν ὑποψήφιοι, οὔτε νὰ ἐκλεγῶσιν εἰς περιφέρειαν, εἰς ἣν ὑπῆρέτησαν πλέον τοῦ ἐξαμήνου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τελευταίας διετίας πρὸ τῶν ἐκλογῶν, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται περὶ περιφερείας, εἰς ἣν ἥσκουν τὰ ἐκλογικὰ των δικαιώματα, οὔτε νὰ ἐπανεέλθωσι πλέον εἰς τὸ στράτευμα.— Οἱ ἔμμισθοι δημόσιοι ὑπάλληλοι δὲν δύνανται νὰ ἐκλεγῶσι βουλευταὶ οὐδὲ νὰ ἀνακηρυχθῶσιν ὑποψήφιοι εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπῆρέτησαν κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἐκλογῆς των τριετίαν».

105. Ἀνάλογος μὴ ἐκλογιμότης καθιεροῦται καὶ ἐν Γαλλίᾳ (ἄρθρ. 6 ord. περὶ τῶν ὄρων τῆς ἐκλογιμότητος καὶ τῶν κοινοβουλευτικῶν ἀσυμβιβάστων τῆς 24-10-1958).

γηταὶ τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων) <sup>106</sup>, οἱ κατώτεροι ὑπάλληλοι τῶν κεντρικῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, οἱ δήμαρχοι καὶ οἱ πρόεδροι κοινοτήτων, οἱ διοικηταὶ ἢ πρόεδροι τῶν διοικητικῶν συμβουλίων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, οἱ συμβολαιογράφοι, οἱ φύλακες μεταγραφῶν καὶ ὑποθηκῶν, καὶ οἱ ὑποψήφιοι βουλευταὶ τῆς Ἐπικρατείας. Ἀντιστρόφως, τὸ κώλυμα περιλαμβάνει καὶ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα δὲν κωλύονται ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 56 § 1, δηλαδὴ τοὺς ὑπλίτας καὶ ὑπαξιωματικούς τῶν ἐνόπλων δυνάμεων ( «στρατιωτικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ» ) τοὺς ὑπαλλήλους τῶν δημοσίων καὶ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων, τοὺς διοικητὰς καὶ τοὺς ὑπαλλήλους τῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων <sup>106α</sup>.

Αἱ διατάξεις ρυθμίζουν κατ' ἀρχὴν ἐνιαίως τὰς προϋποθέσεις τοῦ κωλύματος προκειμένου περὶ ὅλων τῶν ὑπαλλήλων (πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν). Τοιοῦτοτρόπως, οἱ ὑπάλληλοι εἶναι κατ' ἀρχὴν μὴ ἐκλόγιμοι, ἐὰν ὑπηρετήσαν εἰς τὴν οἰκείαν περιφέρειαν πλέον τοῦ τριμήνου — συνεχῶς ἢ κατὰ διάφορα

106. Οὗτοι ἐξωμοιοῦντο ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 16 § 4 τοῦ προϋσχύσαντος Συντ. πρὸς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους (Ἐκλογ. 18/1958), ἐνῶ ἡ διάταξις τῆς § 6 ἐδ. α' τοῦ ἰδίου ἄρθρου τοῦ ἰσχύοντος Συντ. θεωρεῖ αὐτοὺς ὡς «δημοσίους λειτουργούς».

106α. Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 56 § 3 τοῦ Σχεδίου Συντ., ὅπως διεμορφώθη ὑπὸ τῆς Β' Ὑποεπιτροπῆς τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς, περιελάμβανε διάφορον ρύθμισιν: «Οἱ ἐμπίπτοντες εἰς τὰς διατάξεις τῆς § 1, παραιτούμενοι διὰ τὴν μετάσχουν εἰς τὰς ἐκλογάς, δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθοῦν ὑποψήφιοι οὐδὲ νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταὶ εἰς οἰανδήποτε ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπηρετήσαν πλέον τοῦ τριμήνου κατὰ τὴν πρὸ τῶν ἐκλογῶν τριετίαν». Οὕτω, κατὰ τὴν διάταξιν αὐτήν, οἱ αὐτοὶ λειτουργοὶ καὶ ὑπάλληλοι ὑπέκειντο καὶ εἰς τὰ δύο κωλύματα. Τὴν ἐν λόγῳ διάταξιν υἱοθέτησε καὶ ἡ Ὀλομέλεια τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς ἡ ὁποία ὅμως προσέθεσεν εἰς αὐτήν τὰς ἀκολουθοῦσας διατάξεις (ἄρθρ. 56 § 3 ἐδ. β'-γ' τοῦ Σχεδίου Συντ. αὐτῆς): «Ἐξαιροῦνται οἱ ὑπάλληλοι τῶν κεντρικῶν ὑπηρεσιῶν μέχρι καὶ τοῦ 4ου βαθμοῦ καὶ οἱ γενικοὶ γραμματεῖς τῶν Ὑπουργείων. Οἱ ὑποψήφιοι βουλευταὶ ἐπικρατείας δὲν ὑπάγονται εἰς τοὺς περιορισμοὺς τῆς παρούσης παραγράφου».



χρονικά διαστήματα — κατά την πρό των ἐκλογῶν τριετίαν. Κατ' ἐξαίρεσιν, οἱ γενικοὶ γραμματεῖς ὑπουργείων κωλύονται μόνον, ἂν ἤσκησαν τὸ ἀξίωμα αὐτὸ «κατὰ τὸ τελευταῖον ἐξάμηνον τῆς τετραετοῦς βουλευτικῆς περιόδου»<sup>106β</sup>. κατ' ἀκολουθίαν, οὗτοι δὲν κωλύονται, ἐὰν — ὅπως συμβαίνει συνήθως παρ' ἡμῖν καὶ συνέβη προκειμένου περὶ τῆς ἐκ τῶν ἐκλογῶν τῆς 17ης Νοεμβρίου 1974 προελεύσεως Βουλῆς — διαλυθῇ προώρως ἡ Βουλὴ<sup>106γ</sup> ἢ δὲν ὑπηρέτησαν κατὰ τοὺς τελευταίους ἐξ μῆνας τῆς τετραετοῦς βουλευτικῆς περιόδου. Ἀντιθέτως, τὸ προῖσχυσαν Σύνταγμα δὲν ἐρρύθμιζεν ἐνιαίως τὸ κάλυμα προκειμένου περὶ ὅλων τῶν ὑπαλλήλων. Οὕτως, οἱ μὲν ἀξιωματικοὶ ἐκωλύοντο, ἐὰν ὑπηρέτουν εἰς τὴν περιφέρειαν πλεον τοῦ ἐξαμήνου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πρό των ἐκλογῶν διετίας, οἱ δὲ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι ἦσαν μὴ ἐκλόγιμοι, ἐὰν ὑπηρέτουν εἰς τὴν περιφέρειαν ἐφ' ὅσονδήποτε χρόνον<sup>107</sup> (ἀκόμη καὶ ἐπὶ μίαν ἡμέραν!) κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πρό των ἐκλογῶν τριετίας. Ἡ

106β. Ὁ Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης Κ. Στεφανᾶκης ἔκαμε τὴν ἀκόλουθον διευκρίνισιν κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψήφισιν τῆς διατάξεως: «Ἡ διάταξις εἶναι σαφής. Προϋποθέτει λῆξιν τῆς 4ετοῦς περιόδου. Ἐὰν ἔχωμεν λῆξιν ἐνωρίτερον, τότε ἡ διάταξις αὐτὴ ἐξ ἀντικειμένου καθίσταται ἀνεφάρμοστος. Καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ αἰφνιδιάζωνται οἱ Γενικοὶ Γραμματεῖς καὶ δὲν εὐρίσκονται ἐκ τοῦ λόγου τούτου πρόσωπα διὰ Γενικοὶ Γραμματεῖς, ποὺ ἀποτελοῦν φυτῶριον πολιτικῶν ἀνδρῶν...». Βλ. Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν Συζητήσεων τοῦ Συντ. 1975, σ. 173.

106γ. Τοῦτο ἐτονίσθη καὶ κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψήφισιν τῆς διατάξεως ἰδίως ὑπὸ τοῦ Βουλευτοῦ Α. Καραμάνη: «... Νομίζω, ὅτι ἡ τροπολογία ἢ ὁποία γίνεται καὶ ἢ ὁποία ἀναφέρεται στὸ τελευταῖον ἐξάμηνον τετραετοῦς βουλευτικῆς περιόδου ὅχι μόνον δὲν λύει τὸ θέμα, ἀλλὰ — δὲν θέλω νὰ χρησιμοποιήσω ἔκφραση τοιαύτη — νομίζω, ὅτι φενακίζει κάπως, κύριε Πρόεδρε, τὸ πρόβλημα αὐτό. Διότι εἶναι γνωστὸν — τὸ εἶπε μόλις πρὸ ὀλίγου ὁ ἀξιότιμος κ. Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης — ὅτι οὐδέποτε διαρκεῖ τέσσαρα χρόνια ἡ βουλευτικὴ περίοδος. Ἐπομένως, οὐσιαστικὰ θὰ ὑπάρξῃ ἐξαίρεση τῶν Γενικῶν Γραμματέων». Βλ. Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν Συζητήσεων τοῦ Συντ. 1975, σ. 169.

107. Γεωργόπουλου, *op. cit.*, σ. 36. Κυριακοπούλου, *Συντ. Δίκ.*, τ. Ι, σ. 327.

τριετία πρέπει να υπολογίζεται, όπως και υπό το προϋσχῶσαν Σύνταγμα<sup>108</sup>, από τῆς ἡμέρας τῆς διεξαγωγῆς καὶ ὅχι ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς προκηρύξεως τῶν ἐκλογῶν, ἥτοι υπολογίζεται εἰς αὐτὴν τὸ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς προκηρύξεως μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ψηφοφορίας χρονικὸν διάστημα. Ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς αὐτῆς συνηγορεῖ καὶ ἡ διατύπωσις καὶ ὁ ἐξαιρετικὸς χαρακτήρ τῆς ἐρμηνευομένης διατάξεως. Ἡ διάταξις δὲν περιέλαβε τὴν ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 71 § 3 τοῦ προϋσχῶσαντος Συντάγματος καθιερουμένην ἐξαιρέσιν προκειμένου περὶ τῶν ἀξιωματικῶν, οἱ ὅποιοι ἠδύναντο νὰ ἐκλέγωνται εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπηρετήσαν, ἂν ἤσκουν εἰς αὐτὴν τὰ ἐκλογικὰ των δικαιώματα.— Οἱ ὅροι ἀξιωματικοὶ καὶ ἔμμισθοι δημόσιοι ὑπάλληλοι χρησιμοποιοῦνται ἐν προκειμένῳ κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν οὗτοι χρησιμοποιοῦνται καὶ εἰς τὴν διάταξιν τῆς § 1 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου τοῦ Συντάγματος. Ἐκ τῆς διατυπώσεως ὅμως τῆς ἐρμηνευομένης διατάξεως («ὑπηρετήσαν») καὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς προκύπτει εἰς περιορισμὸς καὶ δὴ δὲν ὑπάγονται εἰς αὐτὰς οἱ ὑπάλληλοι (πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ), ἐὰν ἢ ἐφ' ὅσον χρόνον οὗτοι δὲν ὑπηρετήσαν (δὲν ἤσκησαν τὰ καθήκοντά των) πράγματι εἰς τὴν οἰκείαν περιφέρειαν, διότι διετέλουν ἐν καταστάσει διαθεσιμότητος, ἀργίας ἢ ἀδείας. Τοῦτο ἐδέχθη καὶ ἡ ἀπόφασις 39/1962 (σκέψις 4η) τοῦ Ἐκλογοδικείου, κατὰ τὴν ὁποίαν «τὸ Σύνταγμα, ὁμιλοῦν περὶ «ὑπηρετούντων» ὑπαλλήλων, ἐννοεῖ τοὺς ὑπαλλήλους τοὺς ὅπωςδῆποτε ἀνήκοντας ὀργανικῶς εἰς μίαν δημοσίαν θέσιν καὶ μὴ τελοῦντας εἰς τινὰ ἰδιόζουσαν κατάστασιν ἀργίας ἢ διαθεσιμότητος, ἥτις, κατὰ τὸν ἰσχύοντα ὑπαλληλικὸν κώδικα, θὰ ἀπέκλειεν ὀλοσχερῶς τὴν παρ' αὐτῶν ἀσκήσιν τῶν καθηκόντων των».

108. Ἀντίθετοι οἱ Βαμβέτσος (NoB 14, 188, ὑπ' ἀριθ. 14) καὶ Δ. Τσάτσος (op. cit., σ. 117 ἐπ.).

Λίαν ἀμφίβολον εἶναι τὸ ζήτημα τῶν τοπικῶν ὁρίων τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος μὴ ἐκλογιμότητος. Ἄν ἡ περιφέρεια, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ δημόσιος λειτουργὸς ὑπηρετήσῃ, συμπίπτῃ μὲ τὴν οἰκίαν ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἢ περιλαμβάνεται εἰς αὐτήν, οὐδὲν ζήτημα γεννᾶται. Τὸ ζήτημα τίθεται, ὅταν ἡ περιφέρεια, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ λειτουργὸς ἤσκησεν τὰ καθήκοντά του, ἐκτείνεται εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἐπικράτειαν ἢ εἰς πλείονας ἐκλογικὰς περιφερείας, πᾶν τὸ ὅποιον συμβαίνει π.χ. προκειμένου περὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γ.Ε.Ε.Θ.Α. ἢ τοῦ Γ.Ε.Σ. ἢ ἐνὸς Σώματος Στρατοῦ ἢ τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων, ἢ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως ἢ Διευθυντοῦ ἐνὸς Ὑπουργείου ἢ μέλους τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἢ ἐνὸς Ἐφετείου. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐγεννήθη ἤδη ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927, συνεζητήθη δὲ καὶ κατὰ τὴν κατάρτισιν καὶ ψήφισιν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952. Τὸ ὑπὸ τῆς πρώτης Ἐπιτροπῆς τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς ἐκπονηθὲν Σχέδιον Συντάγματος περιέλαβεν ὑπὸ τὸ ἄρθρ. 41 ἐρμηνευτικὴν δῆλωσιν, ἣ ὁποία ἀφεώρα ὅλα τὰ κωλύματα ἐκλογιμότητος καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν «ὡς ἔμμισθοι δημόσιοι ὑπάλληλοι νοοῦνται, ὡς εἰκός, καὶ οἱ ὑπηρεσιακοὶ Γενικοὶ Διοικηταί, οἱ παρ' αὐτοῖς Γενικοὶ Γραμματεῖς, οἱ Νομάρχαι καὶ οἱ Ἐπαρχοί». Ἡ δῆλωσις αὕτη δὲν ἔλυε πλήρως τὸ ἐνταῦθα ἐξεταζόμενον ζήτημα, διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν οὐδὲν ἀνέφερεν ὡς πρὸς τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ τοὺς ἔχοντας γενικὴν καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν ἀρμοδιότητα ὑπαλλήλους, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν καθώριζε τὴν ἔκτασιν τοῦ κωλύματος ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς περιφέρειαν, περιλαμβάνουσιν πλείονας ἐκλογικὰς περιφερείας. Τὸ Σχέδιον Συντάγματος τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΞΗ' Ὑψηλίσματος δὲν περιέλαβε τὴν ἐν λόγῳ ἐρμηνευτικὴν δῆλωσιν, ἣ δὲ ψηφίσασα τοῦτο Βουλὴ ἐδέχθη κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 21ης Δεκεμβρίου 1951, κατόπιν εἰσηγήσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης Δ. Παπασπύρου, τὴν ἀκόλουθον ἐρμηνευτικὴν δῆλωσιν: «Προκειμένου περὶ τῶν μετακλητῶν Δημοσίων Ὑπαλλήλων, τὸ κατὰ τὴν § 4 τοῦ ἄρθρ. 71 κώλυμα ἐκλογῆς ὡς Βουλευτῶν ἢ ἀνακληρῶν ὡς ὑποψηφίων, ἰσχύει μόνον διὰ τὴν ἐ-

κλογικὴν περιφέρειαν ἐν ἣ οὗτοι ἔχουν τὴν ἔδραν των». Ἡ ἐρμηνευτικὴ αὕτη δῆλωσις, ἡ ὁποία ἔλυσε τὸ ζήτημα ὡς πρὸς τοὺς μετακλητοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους (ἄρθρ. 101 § 4 Συντ. τοῦ 1952 καὶ 103 § 5 Συντ. τοῦ 1975), ἐθεωρήθη ὁρθῶς ὡς ἀνίσχυρος ἐν ὧσιν τῆς διὰ τοῦ Β. Δ/τος τῆς 30ῆς Ἰουλίου 1951 καθορισθείσης περιορισμένης ἀναθεωρητικῆς ἐξουσίας τῆς ἐν λόγῳ Βουλῆς <sup>109</sup> καί, ὡς ἐκ τούτου, ἐστασιάσθη τὸ ζήτημα τῆς μὴ ἐκλογιμότητος τῶν γενικῆς ἢ μείζονος περιφερειακῆς ἀρμοδιότητος πολιτικῶν ὑπαλλήλων καὶ ἀξιωματικῶν. Ὑπὸ τὸ κράτος τῶν προΐσχυσάντων Συνταγμάτων ἐν προκειμένῳ ἐτέθησαν καὶ συνεζητήθησαν εὐρέως δύο εἰδικώτερα ζητήματα καὶ δὴ πρῶτον, ἂν οἱ ἐν λόγῳ λειτουργοὶ περιλαμβάνοντο κατ' ἀρχὴν εἰς τὸ κώλυμα καὶ δεύτερον εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς καταφατικῆς λύσεως τοῦ ζητήματος αὐτοῦ ποία ἦτο ἡ τοπικὴ ἔκτασις τοῦ κωλύματος. Ὑπεστηρίχθησαν σχετικῶς τέσσαρες γινῶμαι:

αα) Τὸ κώλυμα δὲν καταλαμβάνει τοὺς ἐν λόγῳ λειτουργοὺς, δυναμένους νὰ ὑποβάλουν ὑποψηφιότητα καὶ ἐκλεγοῦν βουλευταὶ εἰς οἵανδήποτε ἐκλογικὴν περιφέρειαν. Ἡ γνώμη αὕτη ἐκράτησεν ὑπὸ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927, ὑποστη-

109. Οὕτως αἱ Ἐκλογ. 18-19/1958 (Ν. Δίκ. ΙΔ', σ. 384 ἐπ.): «... Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι, κατὰ τὴν ἐν τῇ Βουλῇ ἐπιψήφισιν τοῦ ἰσχύοντος Συντ., ἐγένετο δεκτὴ, κατόπιν προτάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, ἐρμηνευτικὴ δῆλωσις, καθ' ἣν... ἀλλ' ἡ ἐρμηνευτικὴ αὕτη δῆλωσις δὲν εἶχε συνταγματικὴν ἰσχύν, διότι, κατὰ τὸ περὶ διαλύσεως τῆς Βουλῆς τῆς 5-3-1950 Β.Δ. τῆς 30-7-1951 ὠρίσθη, ὅτι ἡ νέα Βουλὴ δύναται δι' ἀποφάσεώς της νὰ ἐπικυρώσῃ ἐν συνόλῳ ἢ ν' ἀπορρίψῃ τὸ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Εἴθ' ψηφίσματος καταρτισθὲν Σχῆδιον Συντ., ὅπερ ὤφειλε νὰ παραμείνῃ ἄθικτον καὶ ἀναλλοίωτον, ἄνευ τροποποιήσεων, συμπληρώσεων ἢ ἐρμηνειῶν. Ἀλλ' οὐδ' ὡς ἐρμηνευτικὸν στοιχεῖον τῆς ἐν λόγῳ διατάξεως ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἡ ἐρμηνευτικὴ δῆλωσις ἀνεξαρτήτως τῆς ἐννοίας καὶ ἐκτάσεώς ἐφαρμογῆς της». — Ν. Μποροπούλου, Εἰσήγησις ἐπὶ τῶν ἐν λόγῳ ἀποφ. Ἐκλογ., ἐν Ν. Δίκ. ΙΔ', σ. 384 ἐπ. Σγουρίτσα, Συντ. Δίκ., τ. Ι, σ. 74, σημ. 2, 244. — Ἀντίθετος ὁ Βαμβέτσος, op. cit., Ν. Δίκ. ΙΒ', σ. 492, Ν. Δίκ. ΙΕ', σ. 121.

ριχθεῖσα ὑπὸ τῶν Ν. Βάφα <sup>110</sup> καὶ 'Ηλ. Κυριακοπούλου <sup>111</sup> καὶ υἱοθετηθεῖσα ὑπὸ τοῦ 'Εκλογοδικείου <sup>112</sup>. Τὴν αὐτὴν ἀποψιν ἐδέχθησαν ὑπὸ τὸ προϊσχύσαν Σύνταγμα καὶ αἱ ἀποφάσεις 18 καὶ 19/1958 τοῦ 'Εκλογοδικείου <sup>113</sup> μετὰ τὴν ἀκόλουθον αἰτιολογίαν: «... 'Αλλ' ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη, ὡς εἰσάγουσα περιορισμὸν τῆς ἱκανότητος τοῦ ἐκλέγεσθαι, δέον στενωῶς νὰ ἐρμηνευθῇ, δὲν καταλαμβάνει καὶ τοὺς ὑπαλλήλους, ὧν ἡ δικαιο-

110. Γνωμοδότησις, ἐν «Θέμειδι» Μ', σ. 534 ἐπ.

111. Γνωμοδότησις, ἐν «Θέμειδι» ΜΔ', σ. 347.— Τὴν αὐτὴν ἀποψιν ἐδέχθη οὗτος (Διοικ. Δίκ., τ. ΙΙΙ, σ. 219 ἐπ.) καὶ ὑπὸ τὸ Συντ. τοῦ 1952.

112. 'Απόφ. 2/1932 («Θέμις» ΜΔ', σ. 65): «... ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 40 § 1 τοῦ ἐν ἰσχύϊ Συντ. 1927... δὲν ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ ὑπαλλήλων ὧν ἡ δικαιοδοσία ἐκτείνεται ἐφ' ὅλης τῆς 'Επικρατείας, οἷος καὶ ὁ γενικὸς διευθυντὴς τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τοῦ Πρωθυπουργοῦ (νόμος 866/1917 κ.λ.π.), ἅτε τοῦ νόμου ὀρίζοντος περὶ ὑπηρεσίας ἐπὶ μιᾷς ὠρισμένης ἐκλογικῆς περιφέρειας καὶ οὐχὶ περὶ ὑπηρεσίας ἐνθα ὑπάγονται ὅλαι αἱ περιφέρειαι τοῦ Κράτους. 'Η ἐναντία ἐκδοχὴ ἄγει εἰς τὸ ἄτοπον τοῦ νὰ ἀποκλείωνται οἱ ὑπάλληλοι οὗτοι ἥπως ἀνακηρυχθῶσι καὶ ἐκλεχθῶσι εἰς οἰανδήποτε ἐκλογικὴν περιφέρειαν, μειονεκτοῦντες οὕτω τῶν λοιπῶν. 'Η ἐννοια δὲ αὕτη τῆς εἰρημένης διατάξεως ἐθεωρήθη τόσον αὐτονόητος καὶ οἰκοθεν ἐξυπακουομένη, ὥστε ἐκρίθη ὅλως παρέλκουσα καὶ ἄσκοπος πᾶσα περὶ ταύτης ἐρμηνευτικὴ δῆλωσις τῆς Βουλῆς, περιορισθείσης ἀπλῶς τῆς ἐπὶ τοῦ Συντάγματος οἰκείας 24μελοῦς συνταγματικῆς 'Επιτροπῆς εἰς τὸ νὰ ἀναγράψῃ γενικῶς «ὅτι εἶναι προφανὲς ὅτι τὸ ἀρθρον τοῦτο δὲν ἀφορᾷ τοὺς γενικὴν δικαιοδοσίαν ἔχοντας ἐν τῷ Κράτει ὑπαλλήλους»...».

113. Αἱ ἀποφ. αὗται ἐθεώρησαν ὡς ἐκλογίμους ἐν τῇ ἐκλογικῇ περιφερείᾳ τοῦ Δήμου 'Αθηναίων ἀντιστοίχως τακτικὸν Καθηγητὴν τοῦ 'Εθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου καὶ τὸν διατελέσαντα Διευθυντὴν καί, κατόπιν, Γενικὸν Γραμματέα τοῦ 'Υπουργείου 'Εργασίας.— Τὸ 'Εκλογ. ἀπέρριψε καὶ τὸν ἕτερον κατὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ δευτέρου προβληθέντα λόγον ἀκυρώσεως, κατὰ τὸν ὅποιον οὗτος ὡς Διευθυντὴς 'Εργασίας ἥσκησεν ὠρισμένας ἀρμοδιότητας τοῦ Νομάρχου 'Αττικῆς, ἥτοι περιφερειακοῦ ὑπαλλήλου, ἀφαιρεθείσας ἐξ αὐτοῦ διὰ τοῦ ἀρθρ. 26 τοῦ Ν. 3200/1955, μετὰ τὴν σκέψιν ὅτι δὲν μεταβάλλει τὴν ιδιότητα τοῦ ἀσκοῦντος, κατὰ κύριον λόγον, γενικὴν καθ' ἅπαν τὸ Κράτος δικαιοδοσίαν μονίμου ὑπαλλήλου τὸ γεγονὸς, ὅτι οὗτος προσθέτως διετήρησε καὶ ὠρισμένας ἀρμοδιότητας περιορισθείσας τοπικῶς ἐντὸς τῆς περιφέρειας τοῦ Νομοῦ 'Αττικῆς δυνάμει τοῦ ἀρθρ. 26 τοῦ Ν. 3200/1955.

δοσία ἐπεκτείνεται καθ' ἅπαν τὸ Κράτος, καθ' ὅσον, κατὰ τὴν ρητὴν γραμματικὴν διατύπωσιν τῆς ἐν λόγῳ διατάξεως, κώλυμα ἰσχύει εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἰς ἣν ὑπηρέτησεν ὁ ὑπάλληλος, καὶ συνεπῶς ἐπὶ ὑπαλλήλων, οἵτινες ὑπηρέτησαν εἰς θέσεις, τῶν ὁποίων ἡ δικαιοδοσία ἐκτείνεται οὐχὶ εἰς ὠρισμένην μόνον ἐκλογικὴν περιφέρειαν, ἀλλ' εἰς πάσας τὰς ἐκλογικὰς περιφέρειάς τοῦ Κράτους, οὐδόλως κωλύεται ἡ ἐκλογιμότης των ἐν οἰαδήποτε ἐκλογικῇ περιφερείᾳ. Ἡ ἐναντία ἐκδοχή, ἄγουσα εἰς τὸν ἀποκλεισμόν τῶν ὑπαλλήλων τούτων, ὅπως ἀνκηρυχθῶσιν ὑποψήφιοι καὶ ἐκλεγῶσι βουλευταὶ εἰς οἰανδήποτε ἐκλογικὴν περιφέρειαν, καθιστᾷ, παρὰ τὴν διατύπωσιν τῆς συνταγματικῆς διατάξεως, τὴν ὑπ' αὐτῆς καθιερωμένην σχετικὴν μὴ ἐκλογιμότητα ἀπόλυτον καὶ ἐξικνεῖται μέχρις ἀνεπιτρέπτων ὁρίων, καθ' ὅσον ὁ καθολικὸς οὗτος ἀποκλεισμός συνεπάγεται πλήρη ἀφαίρεσιν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγεσθαι, ἔστω καὶ ὑπὸ περιορισμένην χρονικὴν διάρκειαν, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἠθέλησεν ὁ νομοθέτης, λόγῳ τῆς ἐντεῦθεν δημιουργουμένης ἀνισότητος μεταξὺ ὑπαλλήλων γενικῆς καθ' ἅπαν τὸ Κράτος ἀρμοδιότητος καὶ ὑπαλλήλων περιορισμένης εἰς μίαν μόνον ἐκλογικὴν περιφέρειαν δικαιοδοσίας. Δεδομένου δ' ὅτι ἡ ἐρμηνευομένη διάταξις τοῦ ἀρθρ. 71 § 4 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος τοῦ 1952 τυγχάνει ὁμοία πρὸς τὴν ἐν ἀρθρ. 40 § 1 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927 ἀντίστοιχον διάταξιν, εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι ἐν τῇ ἀπὸ 3-4-1927 Εἰσηγητικῇ πρὸς τὴν τότε Βουλὴν Ἐκθέσει τῆς πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν ἐπὶ τοῦ Συντάγματος ὑποβληθεισῶν τροπολογιῶν Ἐπιτροπῆς ἐτονίζετο ὡς προφανές ὅτι ἡ συνταγματικὴ διάταξις δὲν ἀφεώρα τοὺς γενικὴν δικαιοδοσίαν ἔχοντας ἐν τῷ Κράτει ὑπαλλήλους. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν λεκτικὴν διατύπωσιν οὕτως ἡρμηνεύθη γενικῶς ἡ διάταξις αὕτη ὑπὸ τοῦ Ἐκλογοδικείου καὶ δι' ἐπισήμου γνωμοδοτήσεως καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ συνεπῶς ὑπὸ τὴν γνωστὴν εἰς τὸν Συνταγματικὸν νομοθέτην ἔννοιαν ταύτην ἐπανελήφθη ἡ διάταξις καὶ ἐν τῷ ἰσχύοντι Συντάγματι ἄνευ φραστικῆς τινος μεταβολῆς τοῦ κειμένου, ὅπερ διαδηλοῖ τὴν ἐμμονὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν ὁμοφωνίᾳ κρατήσασαν ἐρμηνείαν, ἥτις

δοσία ἐπεκτείνεται καθ' ἅπαν τὸ Κράτος, καθ' ὅσον, κατὰ τὴν ρητὴν γραμματικὴν διατύπωσιν τῆς ἐν λόγῳ διατάξεως, κώλυμα ἰσχύει εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἰς ἣν ὑπηρέτησεν ὁ ὑπάλληλος, καὶ συνεπῶς ἐπὶ ὑπαλλήλων, οἵτινες ὑπηρέτησαν εἰς θέσεις, τῶν ὑποίων ἢ δικαιοδοσία ἐκτείνεται οὐχὶ εἰς ὠρισμένην μόνον ἐκλογικὴν περιφέρειαν, ἀλλ' εἰς πάσας τὰς ἐκλογικὰς περιφέρειάς τοῦ Κράτους, οὐδόλως κωλύεται ἡ ἐκλογιμότης των ἐν οἰαδήποτε ἐκλογικῇ περιφερείᾳ. Ἡ ἐναντία ἐκδοχή, ἄγουσα εἰς τὸν ἀποκλεισμόν τῶν ὑπαλλήλων τούτων, ὅπως ἀνκηρυχθῶσιν ὑποψήφιοι καὶ ἐκλεγῶσι βουλευταὶ εἰς οἰανδήποτε ἐκλογικὴν περιφέρειαν, καθιστᾷ, παρὰ τὴν διατύπωσιν τῆς συνταγματικῆς διατάξεως, τὴν ὑπ' αὐτῆς καθιερουμένην σχετικὴν μὴ ἐκλογιμότητα ἀπόλυτον καὶ ἐξικνεῖται μέχρις ἀνεπιτρέπτων ὁρίων, καθ' ὅσον ὁ καθολικὸς οὗτος ἀποκλεισμός συνεπάγεται πλήρη ἀφαίρεσιν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγεσθαι, ἔστω καὶ ὑπὸ περιορισμένην χρονικὴν διάρκειαν, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἠθέλησεν ὁ νομοθέτης, λόγῳ τῆς ἐντεῦθεν δημιουργουμένης ἀνισότητος μεταξὺ ὑπαλλήλων γενικῆς καθ' ἅπαν τὸ Κράτος ἀρμοδιότητος καὶ ὑπαλλήλων περιορισμένης εἰς μίαν μόνον ἐκλογικὴν περιφέρειαν δικαιοδοσίας. Δεδομένου δ' ὅτι ἡ ἐρμηνευομένη διάταξις τοῦ ἄρθρ. 71 § 4 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος τοῦ 1952 τυγχάνει ὁμοία πρὸς τὴν ἐν ἄρθρ. 40 § 1 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927 ἀντίστοιχον διάταξιν, εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι ἐν τῇ ἀπὸ 3-4-1927 Εἰσηγητικῇ πρὸς τὴν τότε Βουλὴν Ἐκθέσει τῆς πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν ἐπὶ τοῦ Συντάγματος ὑποβληθεισῶν τροπολογιῶν Ἐπιτροπῆς ἐτονίζετο ὡς προφανές ὅτι ἡ συνταγματικὴ διάταξις δὲν ἀφεώρα τοὺς γενικὴν δικαιοδοσίαν ἔχοντας ἐν τῷ Κράτει ὑπαλλήλους. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν λεκτικὴν διατύπωσιν οὕτως ἡρμηνεύθη γενικῶς ἡ διάταξις αὕτη ὑπὸ τοῦ Ἐκλογοδικείου καὶ δι' ἐπισήμου γνωμοδοτήσεως καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ συνεπῶς ὑπὸ τὴν γνωστὴν εἰς τὸν Συνταγματικὸν νομοθέτην ἔννοιαν ταύτην ἐπανελήφθη ἡ διάταξις καὶ ἐν τῷ ἰσχύοντι Συντάγματι ἀνευ φραστικῆς τινος μεταβολῆς τοῦ κειμένου, ὅπερ διαδηλοῖ τὴν ἐμμονὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν ὁμοφωνίᾳ κρατήσασαν ἐρμηνείαν, ἥτις

οὐδ' ἡμφεσβητήθη κατὰ τὰς συζητήσεις ἐνώπιον τῆς οἰκείας Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς, μὲ μόνην τὴν προσθήκην τῆς λέξεως «ἐκλογικῆς» πρὸ τῆς λέξεως «περιφέρειαν», ὑποδηλοῦσαν ἔτι σαφέστερον τὴν πρόθεσιν τοῦ νομοθέτου νὰ διασαφηνίσῃ, ὅτι τὸ κώλυμα τῆς ἐκλογιμότητος τῶν ἐμμίσθων δημοσίων ὑπαλλήλων προϋποθέτει περιορισμὸν τῆς ἀρμοδιότητος αὐτῶν ἐντὸς μιᾶς ἐκλογικῆς περιφέρειας, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἀσχοῦντας ἀρμοδιότητα ἐπὶ εὐρυτέρας τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας χωρικῆς ἐκτάσεως ὑπαλλήλους, οἵτινες ἐκ τούτου δὲν ὑπάγονται εἰς τὸ κώλυμα...».

ββ) Οἱ γενικῆς ἢ μείζονος τοπικῆς δικαιοδοσίας ὑπάλληλοι εἶναι μὴ ἐκλόγιμοι ἀντιστοιχῶς εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἐπικράτειαν ἢ τὴν ὑπηρεσιακὴν περιφέρειάν των. Τὴν γνώμην αὐτὴν ὑπεστήριξεν ὁ Ν. Μπουρόπουλος εἰς τὴν ἐπὶ τῶν παρατεθεισῶν ἀποφάσεων 18 καὶ 19 τοῦ 1958 τοῦ Ἐκλογοδικείου εἰσήγησίν του<sup>114</sup>, ἐθεμελίωσε δὲ αὐτὴν ἐπὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐρμηνευομένης διατάξεως, ὁ ὁποῖος δικαιολογεῖ καὶ τὴν ἐντεῦθεν προκύπτουσαν ἀνισότητα διὰ τοὺς ὑπαλλήλους γενικῆς καθ' ὅλον τὸ κράτος ἀρμοδιότητος. Τὴν ἐν λόγῳ ἐρμηνείαν δέχονται ἐν μέρει καὶ δὴ ὡς πρὸς τοὺς μονίμους ὑπαλλήλους καὶ τοὺς ἀξιωματικούς καὶ οἱ Ἀλ. Βαμβέτσος<sup>115</sup> καὶ Δ. Τσάτσος<sup>116</sup>, οἱ ὁποῖοι θεωροῦν ἔγκυρον τὴν ὑπὸ τὴν ἐρμηνευομένην διάταξιν τεθεῖσαν ἐρμηνευτικὴν δῆλωσιν.

γγ) Οἱ μὲν γενικῆς δικαιοδοσίας ὑπάλληλοι εἶναι ἐκλόγιμοι καθ' ἅπαν τὸ Κράτος, ἐνῶ οἱ μείζονος δικαιοδοσίας ὑπάλληλοι εἶναι μὴ ἐκλόγιμοι εἰς ὁλόκληρον τὴν ὑπηρεσιακὴν περιφέρειάν των. Τὴν

114. Ν. Δικ. ΙΔ', σ. 384 ἐπ.

115. Ορ. cit., Ν. Δικ. ΙΒ', σ. 492, Ν. Δικ. ΙΕ', σ. 120 ἐπ., ΝοΒ 14, σ. 188, ὑπ' ἀριθ. 14.

116. Ορ. cit., σ. 119 ἐπ.



γνώμην αὐτὴν ὑπεστήριξαν ὑπὸ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927 ὁ Ἀλ. Σβῶλος<sup>117</sup>, καὶ ὑπὸ τὸ προῖσχῶσαν Σύνταγμα ὁ Κ. Γεωργόπουλος<sup>118</sup>. Τὴν ἀποψιν αὐτὴν υἱοθέτησε καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 119 τῆς 12ης Ἀπριλίου 1958 ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεφέρετο ὅτι ἡ ὑπὸ τὸ ἄρθρ. 71 τοῦ Συντάγματος β' ἐρμηνευτικὴ δήλωσις ἀφορᾷ μόνον τοὺς Γενικοὺς Διοικητὰς καὶ τοὺς Γενικοὺς Γραμματεῖς τῶν Γενικῶν Διοικήσεων καὶ ὄχι τοὺς μονίμους ἢ λοιποὺς μετακλητοὺς γενικῆς δικαιοδοσίας ὑπαλλήλους<sup>119</sup>.

δδ) Τὸ κώλυμα καταλαμβάνει καὶ τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος ὑπαλλήλους (μονίμους καὶ μετακλητούς), περιοριζόμενον εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν οὗτοι ἔχουν τὴν ἔδραν τῶν. Ἡ ἐν λόγῳ ἐκδοχὴ ἐκράτησεν ἤδη ἐν τῇ νομολογίᾳ τοῦ Ἐκλογοδικείου. Τὴν ἀποψιν αὐτὴν ἐδέχθη ἀρχικῶς ἡ ἀπόφασις 25/1956 ἡ ὁποία, μὴ μνημονεύουσα τὴν ὡς ἄνω ἐρμηνευτικὴν δήλωσιν, ἐνομολόγησεν ὅτι ἡ ἐρμηνευομένη διάταξις ἀποβλέπει εἰς τὸν διαχωρισμὸν τῆς Χώρας κατὰ ἐκλογικὰς περιφερείας κατὰ τὸν χρόνον τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν καί, ἐπομένως, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Β. Ἑλλάδος, ἐχούσης ἔδραν τὴν Θεσσαλονίκην, ὀρθῶς ἀνεκηρύχθη ὑποψήφιος καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Νομοῦ Θεσσαλονίκης χωριστὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν τοῦ Νομοῦ Πιερίας. Τὴν ἐκδοχὴν αὐτὴν ἠκολούθησαν σαφέστερον αἱ ἀποφάσεις 9 καὶ 39 τοῦ 1962, αἱ ὁποῖαι ἡρμήνευσαν ἀντιστοίχως τὰς διατάξεις τῶν §§ 3 καὶ 4. Ἡ μὲν πρώτη ἐδέχθη, ὅτι «ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 71 § 3 τοῦ Συντάγματος... εἰσάγουσα περιορισμὸν τῆς ικανότητος τοῦ ἐκλέγεσθαι, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς λοιπὰς τοιαύτας τοῦ ἰδίου ἁρθρου καὶ τὰς ὡς

117. Συντ. Δίκ., τ. II, σ. 25.

118 Op. cit., σ. 36, ἐνθα ὁμοῦς ἀναγνωρίζεται τὸ κύρος τῆς ὑπὸ τὴν διάταξιν ἐρμηνευτικῆς δηλώσεως ὡς πρὸς τοὺς μετακλητοὺς ὑπαλλήλους.

119. Βλ. σχετικῶς Μπουροπούλου, op. cit., σ. 388.

ἐρμηνευτικὸν στοιχεῖον λαμβανομένας συζητήσεις τῆς ἐπιτροπῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀμέσως μετὰ τὴν ψήφισιν τῆς διατάξεως ταύτης γενομένας διευκρινίσεις ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς καθ' ὅς οἱ ἀξιωματικοὶ ἀποκλείονται τῆς ἐκλογιμότητος εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἔνθα ὑπῆρτησαν καὶ μόνον εἰς αὐτήν, εἶναι στενῶς ἐρμηνευτέα, καθιερούσα κώλυμα ἐκλογιμότητος, ἐπὶ στρατιωτικῶν, μόνον εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἔνθα ἢ ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ἔδρα των»<sup>120</sup>. Ἡ δευτέρα (σχέσις 5η) ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐνομολόγησεν ὅτι «ἡ συνταγματικὴ ἀπαγόρευσις ἢ περιεχομένη εἰς τὴν § 4 τοῦ ἄρθρ. 71 τοῦ Συντάγματος περιλαμβάνει κατὰ τὴν γραμματικὴν τῆς διατύπωσιν, ἄνευ διακρίσεώς τινος ἅπαντας τοὺς ἐμμίσθους δημοσίους ὑπαλλήλους, μὴ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν ἂν ἢ ιδιότης ὠρισμένων ἐξ αὐτῶν καὶ αἱ ἀρμοδιότητες τῆς ὑπ' αὐτῶν κατεχομένης θέσεως παρέχωσι πράγματι ἀποτελεσματικὰ μέσα ἐπηρεασμοῦ ἐπὶ τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος, εἰς μίαν μόνην ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἢ εἰς πλείονας τοιαύτας», δεδομένου ὅτι ὑπὸ τὴν ἀντίθετον ἐκδοχὴν «θὰ προέκυπτεν ἡ ἀνάγκη περιπτωσιολογικῶν λύσεων, δι' ὅς δὲν ὑφίστανται ἀσφαλῆ ἐξ ἀντικειμένου κριτήρια». ἀφ' ἑτέρου δὲ «ἡ προστασία τῆς ἐλευθερίας τοῦ πολιτεύεσθαι, μετὰ τὴν καθολικότητα ἣν θεσπίζει τὸ Σύνταγμα, ἐπιβάλλει τὴν στενὴν ἐρμηνείαν τῆς διατάξεως τῆς § 4 τοῦ ἄρθρ. 71 τοῦ Συντάγματος ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι εἰς περιπτώσεις, καθ' ὅς ὁ ὑπάλληλος ἀσχεῖ, ὡς ἐκ τῆς θέσεως ἣν κατέχει, ἀρμοδιότητος ἐκτενομένας ἐπὶ πλειόνων τῆς μιᾶς ἐκλογικῶν περιφερειῶν, τὸ κώλυμα τῆς ἐκλογιμότητος ὑφίσταται διὰ τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν εἰς ἣν εὐρίσκεται ἢ ὑπηρεσιακὴ ἔδρα τῆς κατεχομένης θέσεως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ὑφίσταται οὐσιώδη περικοπὴν τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογιμότητος τοῦ ὑπαλλήλου, ἥτις περικοπὴ θὰ

120. Ἡ ἀπόφ. ἐθεώρησεν ὡς ἐγκύρως ἐκλεγέντα βουλευτὴν εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν Καρδίτσης τὸν ὑπηρετήσαντα ὡς ἐπιτελάρχην τοῦ ἐν Τρικάλλοις ἐδρεύοντος Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ ὡς ἐπιτελάρχην καὶ διευθυντὴν Γραφείου πληροφοριῶν τοῦ Γ.Ε.ΕΘ.Α.

κατέληγε καὶ εἰς τελείαν στέρησιν τούτου, ἐπὶ ὑπαλλήλων ἀσχοούντων ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των ἀρμοδιότητα ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς Ἐπικρατείας»<sup>121</sup>.—Τὴν προκειμένην γνώμην ἐδίδαξε καὶ ὁ Χρ. Σγουρίτσας<sup>122</sup>, ὁ ὁποῖος ἀνέφερεν ὑπὲρ αὐτῆς τὴν διαφορὰν τῆς λεκτικῆς διατυπώσεως μεταξὺ τοῦ ἄρθρ. 40 § 1 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927, καθιεροῦντος κώλυμα ἐκλογιμότητος τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων γενικῶς εἰς τὴν εἰς ἣν ὑπηρετήσαν «περιφέρειαν», καὶ τοῦ ἄρθρ. 71 § 4 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, ἐντοπίζοντος τὸ κώλυμα εἰς τὴν εἰς ἣν ὑπηρετήσαν «ἐκλογικὴν περιφέρειαν».

Ἐκ τῶν ἐκτεθεισῶν γνωμῶν ἡ πρώτη καὶ δευτέρα κατέληγον εἰς τὸ κοινὸν ἄτοπον τῆς ἀνίσου μεταχειρίσεως (ἀντιστοιχῶς εὐμενοῦς ἢ δυσμενοῦς) τῶν γενικῆς καὶ μερίζονος ὑπηρεσιακῆς ἀρμοδιότητος λειτουργῶν ἐν σχέσει πρὸς τοὺς εἰς μίαν ἐκλογικὴν περιφέρειαν ὑπηρετοῦντας, τὴν ὁποίαν δὲν ἠθέλησεν ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἦτο ἀποκρουστέα καὶ ἡ τρίτη ἄποψις, ἡ ὁποία ὡσαύτως κατέληγεν εἰς συνταγματικῶς ἀνεπίτρεπτον ἄνισον μεταχείρισιν τῶν κεντρικῶν λειτουργῶν ἔναντι τῶν μερίζονος ἀρμοδιότητος περιφερειακῶν. Περαιτέρω, ἡ δευτέρα γνώμη ἦτο προδήλως ἀποκρουστέα καί, πρὸς παντός, διότι μετέβαλλε τὴν ὑπὸ τῶν ἐρμηνευομένων διατάξεων καθιερουμένην σχετικὴν μὴ ἐκλογιμότητα εἰς ἀπόλυτον ὑπὸ τὴν κυρίαν τοῦ ὅρου σημασίαν<sup>123</sup>. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ὀρθοτέρα ἐφαίνετο μᾶλλον ἡ τετάρτη ἄποψις, ἡ ὁποία ἀποφεύγει τὰ ἐκτεθέντα ἄτοπα τῶν ἄλλων γνωμῶν. Ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς αὐτῆς συνηγόρει τόσον ἡ διατύπωσις τῆς διατάξεως τῆς § 4, ἡ ὁποία ὠμίλει περὶ «ἐκλογικῆς περιφέρειας» (ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν πρέπει προδήλως νὰ

121. Ἡ ἀπόφ. ἐθεώρησε τὸν Διευθυντὴν τῆς Α' Ἐπιθεωρήσεως Ἐργασίας Ἀθηνῶν ὡς μὴ ἐκλόγιμον εἰς τὴν Α' ἐκλογικὴν περιφέρειαν Ἀθηνῶν.

122. Συντ. Δικ. τ. Ι, σ. 244, σημ. 2.

123. Τοῦτο δὲν συνέβαινε προκειμένου περὶ τῶν ἀξιωματικῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐκλόγιμοι εἰς τὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἤσκουν τὸ ἐκλογικὸν των δικαίωμα (βλ. ἄνωτ., σ. 353).

ἐχρησιμοποιήθη ἡ λέξις «περιφέρεια» καὶ ἐν τῇ § 3 προκειμένου περὶ τῶν ἀξιωματικῶν) καὶ ὄχι περὶ μερίζονος ὑπηρεσιακῆς ἢ, πολὺ ὀλιγώτερον, περὶ Ἐπικρατείας, ὅσον καὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἐρμηνευομένων διατάξεων. Ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης ἀπέβλεψε πράγματι εἰς τὸ συνηθὼς συμβαῖνον, ὅτι, δηλονότι, οἱ τοιοῦτοι ὑπάλληλοι δύνανται νὰ ἐκμεταλλεύωνται τὰς θέσεις των καὶ καταχρῶνται τῆς εἰς αὐτοὺς ἐμπεπιστευμένης ἐξουσίας πρὸς προπαρασκευὴν τῆς πολιτικῆς των σταδιοδρομίας εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν τῆς ἑδρας των. Καὶ δὲν ἀποκλείεται βεβαίως καὶ συμβαίνει ἐνίοτε ἰδίως οἱ κεντρικοὶ ὑπάλληλοι νὰ προπαρασκευάζουν τὴν πολιτικὴν σταδιοδρομίαν των δι' ἐκμεταλλεύσεως τῆς θέσεώς των εἰς ἄλλην ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἢ τὴν τῆς ἑδρας αὐτῶν, ὅποτε ἡ ratio constitutionis θὰ ἐπέβαλε τὴν μὴ ἐκλογιμότητα αὐτῶν εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἐκλογικὴν περιφέρειαν. Ἡ ἐξαιρετικὴ ὅμως αὕτῃ περίπτωσις δὲν ἠδύνατο, νομίζομεν, νὰ δικαιολογήσῃ τὴν μὴ ἐκλογιμότητα τῶν ὑπαλλήλων αὐτῶν εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἐπικράτειαν, δηλαδὴ εἰς τὴν, ἔστω καὶ δι' ὠρισμένον χρόνον, στέρησιν τοῦ ὑπὸ τῶν θεμελιωδῶν διατάξεων τῶν ἄρθρ. 66 καὶ 70 τοῦ Συντάγματος (1952) καταχωρωμένου δικαιώματος τοῦ ἐκλέγεσθαι αὐτῶν.— Κατ' ἀκολουθίαν, οἱ κεντρικοὶ ἢ μερίζονος περιφερειακῆς ἀρμοδιότητος ἀξιωματικοὶ καὶ ἔμμισθοι δημόσιοι ὑπάλληλοι ἦσαν μὴ ἐκλόγιμοι μόνον εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον τὴν ἑδραν των, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν τὰ ὅρια τῆς περιφερείας αὐτῆς ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν ἀμετάβλητα ἢ αὕτη συνεχωνεύθῃ μὲ ἄλλην ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἢ διηρέθῃ εἰς πλείονας ἐκλογικὰς περιφερείας. Ἐὰν ἡ ὑπηρεσιακὴ περιφέρεια τοῦ ἀξιωματικοῦ ἢ δημοσίου ὑπαλλήλου εἶχε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πρὸ τῆς διενεργείας τῆς ἐκλογῆς διετίας ἢ τριετίας διαδοχικῶς διαφόρους ἑδρας (π.χ. ἡ ἑδρα ἐνὸς Σώματος Στρατοῦ ἢ Ἐφετείου μετεφέρθη ἀπὸ μιᾶς πόλεως εἰς ἄλλην), τὸ κώλυμα, κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν διατάξεων, ἴσχυε διὰ τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν τῆς τελευταίας ἑδρας <sup>124</sup>.

124. Ἐκ τῶν εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐπιτροπὰς τῆς Δ' Ἀναθεωρ. Βουλῆς γε-

Τὸ ἐν λόγῳ θέμα συνεζητήθη καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος. Αἱ σχετικαὶ μακραὶ συζητήσεις ἀνεφέροντο ὅμως κυρίως μόνον εἰς τὸ ἐν ἐκ τῶν δύο ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ἐγεννήθησαν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Συνταγμάτων τοῦ 1927 καὶ τοῦ 1952, καὶ δὴ τὸ ζήτημα τῆς κατ' ἀρχὴν ὑπαγωγῆς ἢ μὴ ὑπαγωγῆς τῶν γενικῆς ἢ μερίζονος περιφερειακῆς ἀρμοδιότητος λειτουργῶν εἰς τὸ κώλυμα, τὸ ὁποῖον ἐλύθη ὑπὸ τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος. Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 56 § 3 ἐδ. α' τοῦ Κυβερνητικοῦ Σχεδίου Συντάγματος ἐπανελάμβανεν ἀμετάβλητον ὡς πρὸς τὸ ἐνταῦθα ἐξεταζόμενον θέμα τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 71 § 3 τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος προκειμένου περὶ τῶν ἀξιοματικῶν. Ἀντιθέτως, ἡ διάταξις τῆς § 3 ἐδ. β' αὐτοῦ ὥριζεν, ὅτι «οἱ διατελέσαντες δημόσιοι ὑπάλληλοι ἢ ὑπάλληλοι δημοσίων ὀργανισμῶν ἢ ἐπιχειρήσεων καὶ κοινωφελῶν ἰδρυμάτων δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθῶσιν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγῶσι βουλευταὶ εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπηρέτησαν ὡς ὑ π ἄ λ λ η λ ο ι τ ῆ ς π ε ρ ι φ ε -

νομένων σχετικῶν συζητήσεων συνάγεται, ὅτι αὗται ἠθέλησαν νὰ ἐξαίρουν τοὺς Γενικοὺς Γραμματεῖς τῶν Ὑπουργείων. Οὕτως, ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ τοῦ Β' Ψηφίσμ. κατὰ τὴν συνεδρίαν ΠΘ' τῆς 8-5-1947 ὁ Π. Παπαληγοῦρας ὑπέβαλε σχετικὴν πρότασιν, μετὰ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι οὗτοι εἶναι κατ' οὐσίαν πολιτικὰ πρόσωπα. Ὅλα τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς συνεφώνησαν πρὸς τὴν πρότασιν, διαφωνία ἀνεφύη μόνον ὡς πρὸς τὸν τρόπον καθιερώσεως τῆς ἐξαίρεσεως καὶ δὴ διὰ ρητῆς διατάξεως ἢ δι' ἐρμηνευτικῆς δηλώσεως, γενομένης τελικῶς δεκτῆς τῆς πρώτης λύσεως προταθείσης ὑπὸ τοῦ Γ. Μαύρου. Μετὰ τὴν συζήτησιν ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς συνήγαγε τὸ συμπέρασμα: «Ἡ διαφωνία μας εἶναι ἐὰν πρέπει νὰ τεθῇ δι' ἐρμηνευτικῆς δηλώσεως ἢ διὰ συνταγματικῆς διατάξεως (Ἡ Ἐπιτροπὴ μένει σύμφωνος νὰ προστεθῇ εἰς τὸ κείμενον ἐξαίρεσις τῶν παρὰ τοῖς Ὑπουργείοις Γενικῶν Γραμματέων)». (Βλ. Πρακτικά, τ. Β', σ. 737 ἐπ.). Τελικῶς ὅμως τοιαύτη ἐξαίρεσις δὲν καθιερώθη διὰ τοῦ σχεδίου Συντ. τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς, ἢ διὰ σχετικῆς ἐρμηνευτικῆς δηλώσεως. Ἡ πρότασις ὑπεβλήθη καὶ εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ ΞΗ' Ψηφ., ἡ ὁποία φαίνεται ψηφίσασα τὴν ἐξαίρεσιν τῶν Γενικῶν Γραμματέων τῶν Ὑπουργείων. Ἡ ἐξαίρεσις ὅμως αὕτη δὲν περιελήφθη εἰς τὸ κείμενον τῆς διατάξεως ἢ εἰς σχετικὴν ἐρμηνευτικὴν δήλωσιν (βλ. Σγούριτσας, Συντ. Δικ., τ. Ι, σ. 244, σημ. 1) καί, συνεπῶς, δὲν ἴσχυε.

ρει ακῆς ὑπηρεσίας κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἐκλογῆς των τριετίας». Τοιοῦτοτρόπως ἡ διάταξις αὐτὴ περιώριζε τὸ κώλυμα μόνον εἰς τοὺς περιφερειακοὺς ὑπαλλήλους, δηλαδὴ ἐκείνους ἢ ὑπηρεσιακὴ περιφέρεια τῶν ὁποίων περιελάμβανε μίαν ἢ περισσοτέρας ἐκλογικὰς περιφέρειας, ὅχι ὅμως καὶ ὁλόκληρον τὴν Ἐπικράτειαν. Μὲ τὰς διατάξεις αὐτὰς τοῦ Σχεδίου ἡσχολήθη ἀρχικῶς ἡ Β' Ὑποεπιτροπὴ τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου 1975, κατὰ τὴν ὁποίαν αὐταὶ συνεπτύχθησαν εἰς μίαν διάταξιν <sup>106α</sup>, ἡ ὁποία ἐρρύθμιζε τὸ κώλυμα ἐνιαίως δι' ὅλους τοὺς ὑπαλλήλους (πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς) καὶ δὲν ἐξήρει αὐτοῦ τοὺς κεντρικούς ὑπαλλήλους <sup>125 126</sup>. Τὸ θέμα ἀψησχόλησεν ἐν συνεχείᾳ τὴν Ὁλομέλειαν τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 3ης Μαρτίου 1975. Ὑπὲρ τῆς μὴ ἐκλογιμότητος τῶν κεντρικῶν ὑπαλλήλων εἰς ὁλόκληρόν τὴν Ἐπικράτειαν ἐτάχθη ἰδίως ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς Κ. Παπακωνσταντίνου <sup>127</sup>. Τελικῶς ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπεφάσισεν, ὅπως καταλαμβάνονται ὑπὸ τοῦ κωλύματος οἱ κεντρικοὶ ὑπάλληλοι μέχρι καὶ τοῦ βα-

125. Ὁ Βουλευτὴς Α. Κακλαμάνης εἶπε κατὰ τὴν συνεδρίασιν αὐτὴν τῆς Ὑποεπιτροπῆς: «...Ἐπίσης ἀπὸ τὴν § 2 ν' ἀπαλειφθῇ ἡ φράσις «ὡς ὑπάλληλοι τῆς περιφερειακῆς ὑπηρεσίας». Ἐδῶ ἀδιακρίτως ἂν εἶναι ὑπάλληλοι κεντρικῆς ἢ περιφερειακῶν ὑπηρεσιῶν δὲν μποροῦν νὰ ἐκθέσουν ὑποψηφιότητα ἐὰν ὑπηρετήσαν πλέον τοῦ τριμήνου κατὰ τὴν πρὸ τῶν ἐκλογῶν τριετίαν».

126. Βλ. τὰς συζητήσεις εἰς Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῶν Ὑποεπιτροπῶν κλπ., σ. 531 ἐπ.

127. «Νομίζω ὅτι ἡ αὐτὴ ἀρχή, ἡ ὁποία ὑπηγόρευσε τὸν ἀποκλεισμόν τῶν ὑπαλλήλων τῆς περιφερειακῆς ὑπηρεσίας, πρέπει νὰ ἰσχύσῃ καὶ διὰ τοὺς κεντρικούς ὑπαλλήλους. Καὶ ἡ διατύπωσις ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ ὡς ἐξῆς: ὅτι «πολιτικοὶ ὑπάλληλοι καὶ στρατιωτικοὶ δὲν δύνανται νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταί, οὐδὲ νὰ ἀνακηρυχθοῦν ὑποψήφιοι, εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπηρετήσαν ἐπὶ τρίμηνον, κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν. Οἱ δὲ ὑπάλληλοι τῶν κεντρικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς οὐδεμίαν ἐκλογικὴν περιφέρειαν δύνανται νὰ ἐκλεγοῦν ἢ νὰ ἀνακηρυχθοῦν ὑποψήφιοι».

θμοῦ τοῦ Διευθυντοῦ Β', συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν μετακλητῶν ὑπαλλήλων <sup>128</sup>. Αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 56 § 3 τοῦ Σχεδίου Συντάγματος αὐτῆς <sup>106α</sup> ἐξήρesan τοῦ κωλύματος, ἐκτὸς τῶν κεντρικῶν ὑπαλλήλων μέχρι καὶ τοῦ τετάρτου βαθμοῦ, τοὺς Γενικοὺς Γραμματεῖς τῶν Ὑπουργείων καὶ τοὺς ὑποψηφίους βουλευτὰς Ἐπικρατείας.—Ἡ Βουλὴ ἡσχολήθη μὲ τὸ θέμα κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 8ης Ἀπριλίου 1975, κατὰ τὴν ὁποίαν συζητήθη κυρίως ἡ ὑπὸ τοῦ Σχεδίου Συντάγματος τῆς Ἐπιτροπῆς προβλεπομένη ἐπέκτασις τοῦ κωλύματος εἰς τοὺς δημάρχους καὶ τοὺς προέδρους κοινοτήτων <sup>129</sup>, ἡ ὁποία δὲν ἐνεκρίθη ὑπ' αὐτῆς. Ἡ τελικῶς ψηφισθεῖσα καὶ ἀνωτέρω παρατεθεῖσα διάταξις τοῦ ἄρθρ. 56 § 3 ἐδ. γ' τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος καθιερώνει μόνον δύο ἐξαιρέσεις ἐκ τοῦ κωλύματος, αἱ ὅποια ἀφοροῦν τοὺς ὑποψηφίους βουλευτὰς τῆς Ἐπικρατείας καὶ τοὺς «κατωτέρους ὑπαλλήλους τῶν κεντρικῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν». Ἡ μὲν ἐξαιρέσις τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας ἐδικαιολογήθη μὲ τὸ ὀρθὸν ἐπιχείρημα ὅτι οὗτοι δὲν ἐκλέγονται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν λαὸν <sup>130</sup> καί, συνεπῶς, δὲν συνέτρεχεν ὁ δικαιολογητικὸς λόγος τοῦ κωλύματος· ἡ δὲ ἐξαιρέσις τῶν κατωτέρων κεντρικῶν ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους ἐστηρίχθη εἰς τὸ γεγονός ὅτι οὗτοι δὲν δύνανται νὰ ἐπηρεάζουν ἀποφασιστικῶς τοὺς ἐκλογεῖς. Ἡ διάταξις, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ Σχεδίου Συντάγματος τῆς Ἐπιτροπῆς, δὲν καθορίζει τοὺς μὴ ἐμπίπτοντας εἰς τὸ κώλυμα κατωτέρους κεντρικοὺς ὑπαλλήλους τοῦ Κράτους, καταλείπουσα τὴν ρύθμισιν τοῦ θέματος αὐτοῦ εἰς

128. Βλ. τὰς σχετικὰς συζητήσεις εἰς Ἑστενογραφημένα Πρακτικά τῆς Ὀλομελείας τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συντάγματος 1975, σ. 149 ἐπ.

129. Βλ. Πρακτικά τῶν Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν Συζητήσεων τοῦ Συντ. 1975, σ. 159 ἐπ.

130. Βλ. π.χ. τὴν ἀγόρευσιν τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς Κ. Παπακωνσταντίνου κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Ὀλομελείας τῆς Συντ. Ἐπιτροπῆς τῆς 3-3-1975 εἰς Πρακτικά αὐτῆς, σ. 151: «... Διότι ὁ ὑποψήφιος τῆς Ἐπικρατείας δὲν ἀνταγωνίζεται τοὺς ὑποψηφίους οἰασδήποτε περιφερείας».

τὸν κοινὸν νομοθέτην<sup>131</sup>. Ἐντεῦθεν συνάγεται, ὅτι ἡ διάταξις δὲν καθορίζει περιοριστικῶς τοὺς ἐμπίπτοντας εἰς τὸ κώλυμα λειτουργοῦς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν συνέβαινε μὲ τὴν ἀντίστοιχον διάταξιν τοῦ προϊσχύσαντος Συντάγματος. Μέχρι τῆς νομοθετικῆς ρυθμίσεως τοῦ θέματος κωλύονται οἱ ἀνώτατοι καὶ οἱ ἀνώτεροι (οἱ ὑπάλληλοι Εἰδ. θέσεων καὶ οἱ ὑπάλληλοι τῶν Κλ. ΑΤ καὶ ΑΡ μέχρι καὶ τοῦ 5ου βαθμοῦ) κεντρικοὶ ὑπάλληλοι (ἄρθρ. 112 § 1 Συντ. ἐν. συνδ. πρὸς ἄρθρ. 62 § 3 τοῦ Ὑπαλληλικοῦ Κώδ.).

Ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 56 § 3 καὶ ἰδίως τῆς διατάξεως τοῦ ἐδαφίου γ' τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν ἐκτεθεισῶν προπαρασκευαστικῶν ἐργασιῶν συνάγεται ἀναμφιβόλως, ὅτι καταλαμβάνονται ὑπὸ τοῦ κωλύματος οἱ ἀνώτεροι κεντρικοὶ ὑπάλληλοι καὶ ὅλοι οἱ μείζονος τοπικῆς δικαιοδοσίας περιφερειακοὶ ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους. Τὸ ἰσχύον Σύνταγμα δὲν ἔλυσε ὅμως, ὅπως θὰ ἔπρεπε, διὰ μιᾶς σχετικῆς διατάξεως ἢ ἐρμηνευτικῆς δηλώσεως καὶ τὸ ζήτημα τῆς τοπικῆς ἐκτάσεως τοῦ κωλύματος προκειμένου περὶ τῶν ἐν λόγῳ λειτουργῶν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν εἶναι, ὅπως καὶ ὑπὸ τὸ προϊσχύσαν Σύνταγμα, ἀμφίβολον τὸ ζήτημα, ἂν οἱ κεντρικοὶ καὶ μείζονος δικαιοδοσίας περιφερειακοὶ ὑπάλληλοι εἶναι μὴ ἐκλόγιμοι ἀντιστοίχως εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἐπικράτειαν ἢ τὴν ὑπηρεσιακὴν περιφέρειαν ἢ μόνον εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν τῆς ἑδρας των. Ἐκ τῶν σχετικῶν μακρῶν συζητήσεων ἰδίως τῆς Ὑποεπιτροπῆς καὶ τῆς Ὀλμε-

131. Ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς Κ. Παπακωνσταντίνου εἶπε κατὰ τὴν συνεδρίασιν αὐτῆς τῆς 8-4-1975, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐψηφίσθη ἡ διάταξις, σχετικῶς τὰ ἑξῆς: «...Θεωρῶ ἐπαρκῆ τὴν διατύπωσιν ταύτην καὶ περιττὴν τὴν εἰδικὴν μέριμναν διὰ τὸν βαθμόν, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἔχει ἰσχὺν ἡ ἐξαίρεσις. Εἶναι φυσικὸν νὰ ἐμπιστευθῶμεν ὠριμένα θέματα νὰ τὰ ρυθμίσῃ ὁ κοινὸς νομοθέτης. Δὲν εἶναι δυνατόν οἰοδήποτε Σῶμα νὰ ἐπιδεικνύῃ τόσῃν δὺσπιστίαν εἰς ἐκείνους ποὺ θὰ κληθοῦν νὰ ἐκπληρώσουν τὰ ἔργα τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιπροσωπείας καὶ δὲν νομίζω ὅτι πάντα ταῦτα πρέπει νὰ περιληφθοῦν εἰς τὸ κείμενον, τὸ ὁποῖον ψηφίζομεν διὰ νὰ ἀποτελέσῃ τὸ Σύνταγμα τῆς Χώρας». Βλ. Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς, σ. 166.



λείας τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς δὲν δύναται νὰ συναχθῇ σαφῶς ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος ὑπὸ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ἔννοιαν. Ἐν ὅψει τῆς διατυπώσεως τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 56 § 3 ἐδ. α' τοῦ Συντάγματος, ἡ ὁποία υἱοθέτησε σχεδὸν ἀμετάβλητον τὴν διατύπωσιν τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 71 §§ 3-4 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952, ἐξακολουθοῦμεν νὰ θεωροῦμεν ὀρθὴν τὴν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος κρατήσασαν καὶ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαν ἄποψιν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ κώλυμα περιορίζεται εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν τῆς ἑδρας τοῦ κεντρικοῦ ἢ περιφερειακοῦ ὑπαλλήλου. Ἡ εἰς τὴν διάταξιν αὐτὴν προσθεθεῖσα λέξις «οἰανδῆποτε» («εἰς οἰανδῆποτε ἐκλογικὴν περιφέρειαν»), ἡ ὁποία δὲν περιελαμβάνετο εἰς τὰς ἀντιστοιχοῦς διατάξεις τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952, ἔχει προφανῶς τὴν ἔννοιαν ὅτι ὁ περιφερειακὸς ὑπάλληλος κωλύεται εἰς ὅλας τὰς ἐκλογικὰς περιφέρειας, εἰς τὰς ὁποίας ὑπηρέτησε πλεόν τοῦ τριμήνου κατὰ τὴν πρὸ τῶν ἐκλογῶν τριετίαν. Ὁ ἀποκλεισμός τῶν κεντρικῶν καὶ μεζονος δικαιοδοσίας περιφερειακῶν ὑπαλλήλων ἀπὸ ὁλόκληρον τὴν Ἐπικράτειαν ἢ τὴν μεζονα ὑπηρεσιακὴν περιφέρειαν θὰ ἔπρεπε νὰ καθιερωθῇ διὰ ρητῆς διατάξεως τοῦ Συντάγματος <sup>132</sup> ἐν ὅψει καὶ τῆς ὑπὸ τὸ προῖσχῦσαν Σύνταγμα κρατησάσης ἀντιθέτου ἀπόψεως.

Ἡ ἀπόφασις 13/1975 τοῦ Ἐκλογοδικείου ἔκρινεν ἐν λίαν ἐνδιαφέρον ζήτημα καὶ δὴ, ἂν τὸ ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 71 § 4 τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος (ἄρθρ. 56 § 3 ἰσχ. Συντ.) καθιερούμενον κώλυμα ἐκλογιμότητος καταλαμβάνῃ καὶ τὸν δημόσιον ὑπάλληλον, ὁ ὁποῖος ἤσκησε τὰ καθήκοντά του ἐπὶ ἐνὸς ἐλαχίστου τμήματος τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπέβαλεν ὑποψηφιότητα καὶ ἐξελέγη βουλευτής. Εἰς τὴν κριθεῖσαν περίπτωσιν ὁ καθ' οὗ ἡ ἔνστασις διετέλεσε Νομάρχης Πιερίας, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπήχθη διοικητικῶς δυνάμει

132 Πρβλ. τὴν ἀγόρευσιν τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς Κ. Παπακωνσταντίνου κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Ὁλομελείας τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς 3-3-1975 εἰς Πρακτικὰ αὐτῆς, σ. 152.

τοῦ ἄρθρ. 1 περ. στ' τοῦ Ν.Δ. 479/1974 «περὶ τροποποιήσεως  
 τῆς διοικητικῆς περιφερείας καὶ τῶν ὁρίων ἐνίων ὁμόρων νο-  
 μῶν τοῦ Κράτους» ἡ κοινότης Ἑλλάφου ἀποσπασθεῖσα ἐκ τοῦ  
 νομοῦ Ἑμαθίας, ὑπέβαλε δὲ ὑποψηφιότητα καὶ ἐξελέγη βουλευ-  
 τῆς εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν τοῦ νομοῦ Ἑμαθίας, εἰς τὴν  
 ὁποίαν ὑπήχθη ἡ ἐν λόγῳ κοινότης δυνάμει τοῦ ἄρθρ. 33 τοῦ  
 Ν.Δ. 65/1974 μόνον διὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 17ης Νοεμβρίου 1974.  
 Ἡ ἀπόφασις, υἱοθετοῦσα τὴν ὑπὸ τῆς παγίας νομολογίας τοῦ  
 Ἐκλογοδικείου ἀκολουθηθεῖσαν στενὴν ἐρμηνείαν τῆς ἐν λόγῳ  
 συνταγματικῆς διατάξεως ὡς εἰσαγούσης «περιορισμὸν τῆς ἱκα-  
 νότητος τοῦ ἐκλέγεσθαι» (σκέψις 2α), ἐδέχθη (σκέψις 3η), ὅτι  
 τὸ κώλυμα δὲν κατελάμβανε τὸν καθ' οὗ ἡ ἔνστασις ἐν ὧσιν ἀφ'  
 ἐνὸς μὲν «τῶν συντρεχουσῶν ἐν προκειμένῳ ὅλως ἐξαιρετικῶν  
 περιστάσεων, ἥτοι ὅτι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπὶ 48 ἡμέ-  
 ρας ὑπηρεσίας του ἤσκησεν ὁ καθ' οὗ τὰ καθήκοντά του ὡς νο-  
 μάρχης Πιερίας καὶ ἐπὶ τῆς ἐν λόγῳ κοινότητος Ἑλλάφου, ἐχού-  
 σης ὑπαχθῆ εἰς τὰ διοικητικὰ ὅρια ν. Πιερίας πρὸ τοῦ διορισμοῦ  
 του ὡς νομάρχου, ὅτι πρόκειται περὶ ἐλαχίστης χωρικῆς περιο-  
 χῆς (ἐνθα σημειώτεον ὅτι καὶ οὐδένα σταυρὸν προτιμήσεως ἔ-  
 λαβε) ὡς καὶ ὅτι ἡ κοινότης αὕτη διὰ μίαν μόνον ἐκλογὴν ὑπήχθη  
 εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ νομοῦ Ἑμαθίας», ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ὑπὸ  
 τοῦ Ἐκλογοδικείου ἀναγνωριζομένης «ὅλως στενῆς ἐρμηνείας»  
 τῆς συνταγματικῆς διατάξεως. Ἡ ἀπόφασις δὲν φαίνεται ὀρθή.  
 Ἡ ὑπ' αὐτῆς ἐπίκλησις τῶν ἐν προκειμένῳ συντρεχουσῶν «ὅλως  
 ἐξαιρετικῶν περιστάσεων» εἶναι προφανῶς ἀνεπίτρεπτος, διότι  
 μεταβάλλει τὸ κώλυμα τῆς ἐκλογιμότητος ἀπὸ ἀπολύτου  
 λόγου ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς εἰς σχετικόν. Πράγματι,  
 ὑπὸ τὴν ἐκδοχὴν τῆς ἀποφάσεως, θὰ ὑφίστατο ἐν προκειμένῳ  
 τὸ κώλυμα, ἂν π.χ. ὁ καθ' οὗ ἡ ἔνστασις ἐλάμβανεν εἰς τὴν κοι-  
 νότητα Ἑλλάφου ἀριθμὸν σταυρῶν προτιμήσεως ἐπηρεά-  
 ζοντα τὴν θέσιν τοῦ ἀπέναντι τοῦ ἐνίστα-  
 μένου. Τὸ κώλυμα ὅμως πρέπει, κατὰ τὴν ἐρμηνευομένην  
 συνταγματικὴν διάταξιν, νὰ συντρέχῃ ἢ νὰ μὴ συντρέχῃ ὅφ'  
 ὅλας τὰς περιστάσεις. Ἐξ ἄλλου, ἡ διατύπωσις τῆς διατά-  
 ξεως ἦτο σαφής, ἀπαγορεύουσα τὴν ἀνακήρυξιν καὶ ἐκλογὴν τῶν

ἐμμίσθων δημοσίων ὑπαλλήλων «εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν — «εἰς οἰανδήποτε ἐκλογικὴν περιφέρειαν» κατὰ τὴν διατύπωσιν τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος — εἰς τὴν ὁποίαν ὑπηρετήσαν κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἐκλογῆς των τριετίαν». Ἡ τοιαύτη διατύπωσις τῆς διατάξεως, παρὰ τὸν ἐξαιρετικὸν χαρακτῆρα της καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἐπιβαλλομένην στενὴν ἐρμηνείαν της, ἀποκλείει τῆς ἐκλογιμότητος καὶ τοὺς ὑπηρετήσαντας εἰς οἰονδήποτε τμήμα τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας ὑπαλλήλους. Πρέπει νὰ προσθέσωμεν, ὅτι ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 56 § 3 ἐδ. α' τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος ἀπαιτεῖ, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 71 § 4 τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος προκειμένου περὶ τῶν πολιτικῶν δημοσίων ὑπαλλήλων <sup>133</sup>, διὰ τὸ κώλυμα τὴν ἐφ' ὧρισμένον χρόνον καὶ δὴ «πλέον τοῦ τριμήνου» ὑπηρεσίαν τῶν ὑποκειμένων εἰς αὐτὸ λειτουργῶν εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν. Κατ' ἀκολουθίαν, ὁ καθ' οὗ ἡ κριθεῖσα ἔνστασις θὰ ἦτο ὑπὸ τὸ ἰσχύον Σύνταγμα ἐκλόγιμος διότι, ὑπηρετήσεν εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν μόνον ἐπὶ 48 ἡμέρας.

### III. Ἡ ἔλλειψις τῶν προσόντων ὡς λόγος ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς.

Ἡ ἔλλειψις ἑνὸς θετικοῦ (ἀρθρ. 55 § 1 Συντ.) ἢ ἀρνητικοῦ (ἀρθρ. 56 Συντ.) προσόντος τῆς ἐκλογιμότητος ἀποτελεῖ ἁπλό-λυτον λόγον ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς <sup>134</sup>, ἡ ὁποία πρέπει ν' ἀκυρωθῇ ὅπωςδήποτε, χωρὶς, δηλαδή, νὰ ἐξετάζεται, ἂν ἡ ἔλλειψις τοῦ προσόντος ἤσκησεν ἢ ὄχι ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος. Τοῦτο ὀρίζει ρητῶς ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 32 § 1 τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ἡ ὁποία, ἐπαναλαμβάνουσα τὴν ἀντίστοιχον διάταξιν τοῦ προῖσχύσαντος δικαίου <sup>135</sup>, ὀρίζει τὰ ἐξῆς: «Τὸ Εἰδικὸν Δικαστή-

133. Βλ. ἀνωτ., σ. 352, σημ. 107.

134. Βλ. ἀνωτ., σ. 301.

135. Ἀρθρ. 11 § 1 Ν. Γ'λΝΕ' καὶ Ν.Δ. 2202, ἀρθρ. 129 § 1 ἐδ. α' Ἐκλ. Κ.

ριον, ἀποδεχόμενον ἔλλειψιν νομίμου προσόντος ἀνακηρυθέντος βουλευτοῦ ἢ ἀναπληρωματικοῦ ἢ νόμιμον κώλυμα πρὸς ἀνακήρυξιν αὐτοῦ, ἀποφαίνεται ἄκυρον τὴν ἀνακήρυξιν». Τὸ Ἐκλογοδικεῖον ἐξέδωσεν ἐν συνόλῳ 56 ἀκυρωτικὰς ἀποφάσεις <sup>136</sup>, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 20 <sup>137</sup> ἠκύρωσαν τὴν ἐκλογὴν δι' ἔλλειψιν προσόντων.

§ 14.— ΑΚΥΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΗΣ ΔΙΑ ΠΑΡΑΒΑΣΙΝ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ

I. Αἱ συνταγματικαὶ ἐκλογικαὶ ἀρχαὶ ἐν γένει.

Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος κατοχυρῶναι ὠρισμένας θεμελιώδεις ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι διέπουν τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα. Αἱ ἐν λόγῳ συνταγματικαὶ ἐκλογικαὶ ἀρχαὶ (verfassungsmässige Wahlrechtsgrundsätze) δεσμεύουν ὅλας τὰς συντεταγμένας ἐξουσίας (νομοθετικὴν, ἐκτελεστικὴν καὶ δικαστικὴν), ἡ παράβασις δὲ αὐτῶν ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιότεραν «ἐκλογικὴν παράβασιν» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἀρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος. Αἱ ἀρχαὶ αὗται εἶναι αἱ ἐξῆς: 1) ἡ ἀρχὴ τῆς καθολικότητος, 2) ἡ ἀρχὴ τῆς ἀμεσότητος, 3) ἡ ἀρχὴ τῆς μυστικότητος, 4) ἡ ἀρχὴ τῆς ὑποχρεωτικότητος, 5) ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας, 6) ἡ ἀρχὴ τῆς γνησιότητος, 7) ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος καὶ 8) ἡ ἀρχὴ τῆς μυστικότητος τῆς ψηφοφορίας. Ἐκτὸς τῶν ἀρχῶν αὐτῶν, καθιερώθη πάντοτε παρ' ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου ὡς ἀναγκαῖα συνέπεια τῆς ἀρχῆς τῆς μυστικότητος τῆς ψηφοφορίας καὶ μία ἄλλη ἀρχή, ἡ ὁποία ἀφορᾷ τὸν τρόπον ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος: ἡ ἀρχὴ τῆς προσωπικῆς ψηφοφορίας. Ἐξ ἄλλου, συναφεῖς πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τῆς ψήφου εἶναι αἱ ἀρχαὶ τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν ὑποψηφίων καὶ τῶν πολιτικῶν κομμάτων.

1. Αἱ ἀρχαὶ τῆς καθολικότητος, τῆς ἀμε-

136. 31 τὸ Ἐκλογ. τοῦ Ν. Γ'ΑΝΕ' καὶ 25 τὸ Ἐκλογ. τοῦ Συντ. τοῦ 1952.

137. 16/1912, 11, 13/1916, 18/1921, 11/1924, 13/1927, 1/1932, 4, 5, 7-11/1951, 21, 30/1953, 12, 51/1962, 19, 28/1964.

σότητος καὶ τῆς μυστικότητος τῆς ψηφοφορίας.— Τὰ ἐπαναστατικὰ Συντάγματα (§ 19' Συντ. 1822, § 19' Συντ. 1823 καὶ ἄρθρ. 8 § 2 καὶ 45 Συντ. 1827) δὲν καθώριζον τὸν τρόπον ἐκλογῆς τῶν μελῶν τοῦ Κοινοβουλίου, καταλείποντα τὴν ρύθμισιν τοῦ θέματος εἰς τὸν νόμον. Ἀντιθέτως, τὸ Ἑγemonικὸν Σύνταγμα (ἄρθρ. 71-81) καθιέρωνε τὰς ἀρχὰς τῆς περιορισμένης καὶ ἐμμέσου ψήφου.

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1844 δὲν ἐθέσπιζεν ἐκλογικὴν τινα ἀρχήν. Τὸ ἄρθρ. 59 αὐτοῦ ὥριζε μόνον, ὅτι «ἡ Βουλὴ σύγκειται ἐκ Βουλευτῶν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τῶν ἐχόντων δικαίωμα πρὸς τοῦτο πολιτῶν, κατὰ τὸν περὶ ἐκλογῆς Νόμον». Ὁ ἐκλογικὸς νόμος τῆς 18ης Μαρτίου 1844, τὸν ὁποῖον ἐψήφισεν ἡ ψηφίσασα τὸ Σύνταγμα αὐτὸ Ἑθνικὴ Συνέλευσις, καθιέρωσεν ὅμως τὰς ἀρχὰς τῆς ἀμέσου, μυστικῆς καὶ κατ' οὐσίαν καθολικῆς ψηφοφορίας. Τὸ ἄρθρ. 5 αὐτοῦ ἀπήτησε βεβαίως, ὅπως ὁ ἐκλογεὺς ἀσκῇ «ὁποιοὺν δὴποτε ἐπάγγελμα ἢ ἀνεξάρτητον ἐπιτήδευμα» ἢ ἔχῃ «ἰδιοκτησίαν τινά». Ἐν τούτοις, διεσαφηνίσθη ὑπὸ τῆς ψηφισάσης τὸν νόμον Ἑθνοσυνελεύσεως, ὅτι ἀπεκλείοντο τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, ὡς μὴ ἀσχοῦντες «ἀνεξάρτητον ἐπιτήδευμα», μόνον οἱ οἰκόσιτοι ὑπηρεταὶ καὶ οἱ μαθητευόμενοι τεχνῖται, ὅχι δὲ καὶ οἱ ἐργάται, καὶ ὅτι εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς «ἰδιοκτησίας», ἀποτελούσης ἕτερον ἐκλογικὸν προσόν, περιλαμβάνετο καὶ ἡ κινητὴ, ἐφ' ὅσον αὕτη ἦτο «προσοδοφόρος» καὶ φοροτελής, ὡς τὸ ποίμνιον, αἱ ἀγέλαι, τὰ μελίσσια κλπ.»<sup>1</sup>.

Τὸ ἄρθρ. 66 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864 καθιέρωσε τὰς ἐν λόγῳ ἀρχὰς καὶ τὸ σύστημα τῆς διὰ σφαιριδίων ψηφοφορίας. Εἶναι ἀξιοσημεῖωτον τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ἄρθρ. 68 τοῦ Σχεδίου Συντάγματος τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ψηφισάσης τὸ

1. Γεωργιοπούλου, op. cit., σ. 18· τοῦ αὐτοῦ, Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν «Μελέταις Συνταγματικοῦ Δικαίου» αὐτοῦ, 1965, σ. 129 ἐπ.· Κυριακοπούλου, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 251 ἐπ.· Κυριακοῦ, op. cit., τ. II, σ. 130· Λυκοῦδη, op. cit., τ. 60 ἐπ.· Ἀλ. Σβώλου, Τὸ νέον Σύνταγμα καὶ αἱ βάσεις τοῦ πολιτεύματος, 1928, σ. 246 ἐπ.· Σγοῦρρίτσα, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 221 ἐπ.

Σύνταγμα αὐτὸ Ἐθνοσυνελεύσεως δὲν περιελάμβανε τὰς ἀρχάς, ἐπαναλαμβάνον ἀμετάβλητον τὸ ἄρθρ. 59 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844. Τὴν συνταγματικὴν κατοχύρωσιν τῶν ἀρχῶν προέτεινεν ὁ πληρεξούσιος Διαμαντόπουλος κατὰ τὴν ἐν τῇ Συνελεύσει συζήτησιν τοῦ ἁρθρου αὐτοῦ. Ἐπὶ τῆς προτάσεως αὐτῆς, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξαν ἐνθέρμως ἰδίως οἱ Ἑπτανήσιοι πληρεξούσιοι, διεξήχθη ζωνρὰ συζήτησις, μετὰ τὴν ὁποίαν ἡ Συνέλευσις ἐδέχθη παμψηφεί μὲν τὴν συνταγματικὴν καθιέρωσιν τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος καὶ μυστικότητος τῆς ψηφοφορίας, κατὰ πλειονοψηφίαν δὲ τὴν συνταγματικὴν κατοχύρωσιν τῆς ἀρχῆς τῆς ἀμεσότητος τῆς ψηφοφορίας <sup>2 3</sup>.

Τὸ ἄρθρον 66 ἐτροποποιήθη κατὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ 1911 μόνον κατὰ τοῦτο, ὅτι ἀπηλείφθη ἡ καθιερούσα τὸ σύστημα τῆς διὰ σφαιριδίων ψηφοφορίας διάταξις, ἵνα οὕτω δύναται ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία νὰ καθορίζῃ οἷονδήποτε ἄλλο καταλληλότερον σύστημα διεξαγωγῆς τῆς ψηφοφορίας, τὴν διαγραφὴν δὲ τῆς διατάξεως αὐτῆς προέτεινον ὅλα τὰ προσχέδια ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντ <sup>4</sup>.

2. Βλ. Ἐπίσημον Ἐφημερίδα τῆς Συνελεύσεως, τ. VI, σ. 559 ἐπ.

3. Τὸ ἄρθρ. 4 § 1 τοῦ ἐκλ. ν. τῆς 21-11-1864 ὠρίζεν, ὅτι αὐτὸ δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν ἀνήκει εἰς πάντας τοὺς κατὰ τοὺς καθεστῶτας Νόμους πολίτας Ἑλλήνας, συμπληρώσαντας τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, ἔχοντες ἰδιοκτησίαν τινὰ ἢ μετερχομένους οἷονδήποτε ἐπάγγελμα ἢ ἐπιτήδευμα». Ἡ διάταξις αὐτή, ἡ ὁποία καθιέρωνε τιμηματικῆς φύσεως προσόντα τοῦ ἐκλογέως, τὰ ὁποῖα βεβαίως ἦσαν λίαν ἀσήμαντα καὶ δὲν περιόριζον σοβαρῶς τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα, δὲν ἦτο σύμφωνος πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς καθολικότητος τῆς ψηφοφορίας (Γεωργόπουλου, Παράδοσεις Ἐκλογ. Δικαίου, σ. 18 ἐπ., τοῦ αὐτοῦ, Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία εἰς τὴν Ἑλλάδα, σ. 137 ἐπ., Σβώλου, Τὸ νέον Σύνταγμα καὶ αἱ βάσεις τοῦ πολιτεύματος, σ. 246, σημ. 2, τοῦ αὐτοῦ, Συντ. Δίκ., τ. II, σ. 20, ἀντίθετοι οἱ Δ. Κυριακοῦ, op. cit., τ. II, σ. 130 ἐπ., Ε. Λυκοῦδης, op. cit., σ. 110 ἐπ., καὶ Ν.Ν. Σαρίπολος, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 235 ἐπ.) καὶ ὁρθῶς δὲν περιελήφθη εἰς τὸ ἄρθρον 4 τοῦ Ν. ΧΜΗ καὶ τὴν ἀντίστοιχον διάταξιν τῶν μεταγενεστέρων ἐκλ. ν.

4. Βλ. Δαβῆ — Παπαϊωάννου, op. cit., σ. 32, 43, 56, 76 καὶ 133.

Τὸ οὕτως ἀναθεωρηθὲν ἄρθρον περιελήφθη ἀμετάβλητον εἰς ὅλα τὰ μεταγενέστερα Συντάγματά μας<sup>5</sup>. Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 51 § 3 ἐδ. α' τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος ὀρίζει τὰ ἀκόλουθα: «Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται δι' ἀμέσου, καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας, ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν πολιτῶν, ὡς νόμος ὀρίζει».

Αἱ ἀρχαὶ καθιεροῦνται ρητῶς καὶ ὑπὸ τῶν Συνταγμάτων ἄλλων συγχρόνων Κρατῶν, ὅπως π.χ. τῆς Αὐστρίας (ἄρθρ. 26 § 1), τῆς Δυτικῆς Γερμανίας (ἄρθρ. 28 § 1, 38 § 1) καὶ τῶν ὁμοσπόνδων Χωρῶν αὐτῆς, τῆς Ἰταλίας (ἄρθρ. 48 § 2, 56 § 1), τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως (ἄρθρ. 135, 139-140), τῆς Ἀλβανίας (ἄρθρ. 5), τῆς Ἀνατολικῆς Γερμανίας (ἄρθρ. 54), τῆς Τσεχοσλοβακίας (ἄρθρ. 3 § 1), τῆς Πολωνίας (ἄρθρ. 80), τῆς Ρουμανίας (ἄρθρ. 25) καὶ τῆς Βουλγαρίας (ἄρθρ. 6 § 1). Τὸ ἰσχύον γαλλικὸν Σύνταγμα (ἄρθρ. 3 § 3) κατοχυρώνει μόνον τὰς ἀρχὰς τῆς καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας, ὅχι δὲ, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1946 (ἄρθρ. 3 § 4), καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμεσότητος τῆς ἐκλογῆς.

2. Ἡ ἀρχὴ τῆς ὑποχρεωτικότητος τῆς ψηφοφορίας.— Τὴν ἀρχὴν αὐτὴν δὲν καθιέρωσαν ρητῶς τὰ προἰσχύσαντα Συντάγματα. Τὴν καθιέρωσιν τῆς ἀρχῆς ἐπέτρεπεν ἡ ὑπὸ τὸ ἄρθρ. 66 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952 τεθεῖσα ἐρμηνευτικὴ δῆλωσις. Ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Συντάγματος αὐτοῦ καθιερώθη ἡ

5. Ἄρθρ. 35 § 1 Συντ. 1925, ἄρθρ. 36 § 1 Συντ. 1927, ἄρθρ. 37 § 1 Σχεδίου Συντ. Ἐπιτροπῆς Β' Ψηφίσματος Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς καὶ ἄρθρ. 66 § 1 Συντ. 1952.—Ἡ Ἐπιτροπὴ Εἰσηγητῶν τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Γ' Συντ. Συνελεύσεως ἀπεφάσισε τὴν συνταγματικὴν κατοχύρωσιν τοῦ συστήματος τῆς διὰ σφαιριδίων ψηφοφορίας (βλ. Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων, σ. 139 ἐπ.), τὴν ἀπόφασιν δὲ αὐτὴν ἐπεκύρωσε καὶ ἡ Ὀλομέλεια τῆς Ἐπιτροπῆς (βλ. Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων, σ. 101 ἐπ.). Ὁμοία πρότασις ὑπεβλήθη καὶ εἰς τὴν Συνταγμ. Ἐπιτροπὴν τῆς Ἀναθ. Βουλῆς 1926-1927, ἡ ὁποία ὅμως ἀπέρριψεν αὐτὴν (βλ. Εἰσηγητικὰς Ἐκθέσεις, σ. 17). Βλ. καὶ τὴν σχετικὴν πρότασιν τοῦ Γ. Μπακοπούλου ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ τοῦ Β' Ψηφ. Δ' Ἀναθ. Βουλῆς, ἐν Πρακτικοῖς τ. II, σ. 561.

ἀρχὴ ὑπὸ τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου (ἄρθρ. 6 § 2 Ἐκλ. Κώδ.). Τὴν ἀρχὴν κατοχυρώνει τὸ ἄρθρ. 51 § 5 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος: «Ἡ ἄσκησις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος εἶναι ὑποχρεωτική. Νόμος ὀρίζει ἐκάστοτε τὰς ἐξαιρέσεις καὶ τὰς ποινικὰς κυρώσεις». Τὰς κυρώσεις καὶ τὰς ἐξαιρέσεις προβλέπει τὸ ἄρθρ. 108 §§ 1-2 καὶ 4 τοῦ ἰσχύοντος Ἐκλογικοῦ Κώδικος, ὁ ὁποῖος ἐψηφίσθη ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος. Διὰ τὸν ἀδικοιολογῆτως μὴ ψηφίζοντα ἐκλογέα προβλέπονται αἱ αὐταὶ κυρώσεις, αἱ ὁποῖαι καθιεροῦνται διὰ τὸν μὴ ἐπιδιώκοντα τὴν ἐγγραφὴν του εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους ἐκλογέα (ἄρθρ. 108 §§ 1, 3-4 Ἐκλ. Κ.). Ἀπὸ τῆς ὑποχρεωτικότητος τῆς ψηφοφορίας ἐξαιροῦνται ὁ ὑπερβάς τὸ 70ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ὁ διαμένων κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς εἰς ἀπόστασιν μεῖζονα τῶν διακοσίων χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ ἐκλογικοῦ τμήματος, εἰς τὸ ὁποῖον ὤφειλε νὰ ψηφίσῃ.

Ἡ ὑποχρεωτικὴ ψηφοφορία (vote obligatoire) καθιεροῦται ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ Συντάγματος τοῦ Βελγίου (ἄρθρ. 48 § 3). Ἀντιθέτως, εἰς τὴν Γαλλίαν ἰσχύει ἀνέκαθεν ἡ προαιρετικὴ ψῆφος (vote facultatif)· εἰς τὴν Χώραν αὐτὴν ἡ ὑποχρεωτικὴ ψῆφος θεωρεῖται ὡς ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐκλογῆς<sup>6</sup>, ἀπερρίφθησαν δὲ ὑπὸ τῶν Συνελεύσεων ὅλαι αἱ ὑποβληθεῖσαι προτάσεις περὶ καθιερώσεως αὐτῆς<sup>6α</sup>. Εἰς τὴν Ὁμοσπονδιακὴν Δημοκρατίαν τῆς Γερμανίας, ὁ Θεμελιώδης Νόμος τῆς ὁποίας δὲν καθιερώνει τὴν ὑποχρεωτικὴν ψῆφον (Wahlpflicht), ἡ νομοθετικὴ καθιέρωσις αὐτῆς δὲν θεωρεῖται ὡς ἀποκλειομένη ὑπὸ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκλογῆς<sup>7 7α</sup>.

3. Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς γνησιότητος τῆς ψηφοφορίας.— Αἱ ἀρχαὶ αὗται ἀποτελοῦν αὐτονόητους θεμελιώδεις ἀρχὰς τοῦ δημοκρατικοῦ

6. Du verger, La 5e République, σ. 80 ἐπ.

6α. Prélot, op. cit., σ. 387, n° 294.

7. v. Mangoldt-Klein, op. cit., σ. 881.

7α. Τὴν νομοθετικὴν καθιέρωσιν τῆς ὑποχρεωτικότητος τῆς ψήφου ἐπitrέπει τὸ ἄρθρον 26 § 1 τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ Συντ. τῆς Αὐστρίας.



πολιτεύματος<sup>8</sup>. Τὰς ἀρχὰς καθιέρωσε ρητῶς διὰ πρώτην φορὰν παρ' ἡμῖν τὸ ἄρθρ. 20Α τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος, τὸ ὁποῖον προσετέθη ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 1 τῆς Συντακτικῆς Πράξεως τῆς 7ης Αὐγούστου 1974. Τὰς ἀρχὰς κατοχυρώνει καὶ τὸ ἄρθρ. 52 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος: «Ἡ ἐλευθέρα καὶ ἀνόθευτος ἐκδήλωσις τῆς λαϊκῆς θελήσεως, ὡς ἔκφρασις τῆς Λαϊκῆς κυριαρχίας, τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν πάντων τῶν λειτουργῶν τῆς Πολιτείας, οἵτινες ὑποχρεοῦνται νὰ διασφαλίζουν ταύτην εἰς πᾶσαν περίπτωσιν. Διὰ νόμου ὀρίζονται αἱ ποινικαὶ κυρώσεις κατὰ τῶν παραβατῶν τῆς διατάξεως ταύτης».

Ἐξ ἄλλου, ὁ Ἑκλογ. Κῶδ. (ἄρθρ. 103 § 1, 104 § 2) προστατεύει τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν γνησιότητα τῆς ἐκλογῆς, προβλέπων βαρεῖας ποινὰς (τοῦλάχιστον τρίμηνον φυλάκισιν καὶ ἀποστέρησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων ἀπὸ ἐνὸς μέχρι πέντε ἐτῶν) κατ' ἐκείνου, ὁ ὁποῖος «διὰ βίας ἢ ἀπειλῆς βίας παρεμποδίζει ἐκλογέα ἀπὸ τῆς ἐνασκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ αὐτοῦ δικαιώματος ἢ ἐπιβάλλει τὴν ἐνάσκησιν αὐτοῦ, ὑπὲρ ἢ κατὰ τινος ὑποψηφίου», καθὼς καὶ κατ' ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἐκ προθέσεως προκαλεῖ καθ' οἷονδήποτε τρόπον παραγωγὴν μὴ γνησίου ἀποτελέσματος τῆς ἐκλογῆς ἢ νοθεύει τὸ γνήσιον ἀποτέλεσμα αὐτῆς.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκλογῆς καθιερώθη ἤδη ὑπὸ τῆς Διακηρύξεως Δικαιωμάτων (Bill of Rights) τῆς Ἀγγλίας τοῦ 1689<sup>8α</sup> καὶ τῆς Βιργινίας τῆς 12ης Ἰουνίου 1776<sup>8β</sup>. Τὴν ἀρχὴν κατοχυρώνουν ρητῶς καὶ τὰ Συντάγματα ἄλλων Κρατῶν, ὅπως π.χ. τῆς Δυτικῆς Γερμανίας (ἄρθρ. 28 § 1, 38 § 1), τῆς Ἰταλίας (ἄρθρ. 48 § 2), τῆς Ἀλβανίας (ἄρθρ. 5) καὶ πολλῶν ὁμοσπόν-

8. Σ γ ο υ ρ ί τ α, Συντ. Δίκ., τ. Ι, σ. 220, σημ. 1: «Εἰς τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα τὸ ἐλεύθερον τῆς ἐκλογῆς εἶναι αὐτονόητον, ἀποτελεῖ δὲ τὴν χειροτέραν προσβολὴν τῆς ἀρχῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας ὁ καθ' οἷονδήποτε τρόπον περιορισμὸς τοῦ ἐκλογέως ὅπως ἀσκήσῃ ἐλευθέρως τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα, ἀποτελοῦν τὴν μόνην ἐπίσημον ἀναγνώρισιν αὐτοῦ ὡς ἀνωτάτου ὀργάνου τοῦ Κράτους».

8α. «The elections of members of Parliament ought to be free».

8β. «That the elections of members to serve as representatives of the people in assembly, ought to be free».

δων ἀμερικανικῶν Πολιτειῶν (Η.Π.Α.). Ἡ ἀρχὴ περιελήφθη ὡσαύτως εἰς τὸ ἄρθρ. 3 τοῦ Πρωτοκόλλου, τὸ ὁποῖον ἐπεσυνήφθη εἰς τὴν Διεθνῇ Σύμβασιν τῆς Ρώμης «περὶ προστασίας τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν», κυρωθεῖσαν παρ' ἡμῖν ἀρχικῶς ὑπὸ τοῦ Ν. 2329/1953 καὶ ἐν συνεχείᾳ (μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς Δικτατορίας) ὑπὸ τοῦ Ν.Δ. 53/1974<sup>8γ</sup>. Εἰς τὴν κατοχύρωσιν τῆς ἀρχῆς ἀποβλέπει προφανῶς ἡ μυστικότης τῆς ψηφοφορίας<sup>9</sup>.

4. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τῆς ψήφου.— Τὰ ἐλληνικὰ Συντάγματα δὲν κατοχύρωσαν ρητῶς τὴν ἀρχὴν αὐτήν, ἡ ὁποία καθιεροῦται ὑπὸ τῶν Συνταγμάτων ἄλλων Χωρῶν<sup>10</sup>. Ἡ ἰσχὺς ὅμως τῆς ἀρχῆς οὐδέποτε ἡμφεσβητήθη παρ' ἡμῖν. Ἡ συνταγματικὴ κατοχύρωσις τῆς ἀρχῆς συνεζητήθη κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος. Τὸ ἄρθρ. 51 § 3 τοῦ Κυβερνητικοῦ Σχεδίου Συντάγματος δὲν περιελάμβανε τὴν ἀρχήν. Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Β' Ὑποεπιτροπῆς τῆς 22ας Ἰανουα-

8γ. «Τὰ Ὑψηλὰ Συμβαλλόμενα Μέρη ἀναλαμβάνουσι τὴν ὑποχρέωσιν ὥπως δ. ενεργῶσι, κατὰ λογικὰ διαστήματα, ἐλευθέρως, μυστικᾶς ἐκλογάς, ὑπὸ συνθήκας ἐπιτρεπούσας τὴν ἐλευθέραν ἔκφρασιν τῆς λαϊκῆς θελήσεως ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ νομοθετικοῦ σώματος».

9. L. Boyer, Wahlrecht in Oesterreich, τ. I, Wahl und Wahlsysteme, 1961, σ. 57. Duverger, La cinquième République σ. 81. Mangoldt-Klein, op. cit., σ. 884. Maunz-Dürig-Herzog, op. cit., ὑπ' ἄρθρ. 38. σ. 41, σημ. 2.

10. Βλ. π.χ. ἄρθρ. 5 Συντ. Ἀλβανίας, ἄρθρ. 47 § 2 Συντ. Βελγίου, ἄρθρ. 3 § 3 Συντ. Γαλλίας, ἄρθρ. 28 § 1 καὶ 38 § 1 Συντ. Δ. Γερμανίας, ἄρθρ. 16 Συντ. Ἰρλανδίας, ἄρθρ. 109 καὶ 111 Συντ. Λευκορωσίας, ἄρθρ. 46 Συντ. Λιχτενστάιν, ἄρθρ. 80 Συντ. Πολωνίας, ἄρθρ. 6 Συντ. Βουλγαρίας, ἄρθρ. 64 Συντ. Οὐγγαρίας, ἄρθρ. 114 καὶ 116 Συντ. Οὐκρανίας, ἄρθρ. 25 Συντ. Ρουμανίας, ἄρθρ. 134 καὶ 136 Συντ. Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, ἄρθρ. 3 § 1 Συντ. Τσεχοσλοβακίας.— Ἀρθρ. II Συντ. Ἀριζόνας, ἄρθρ. III § 2 Συντ. Ἀρκάνσας, ἄρθρ. 1 § 19 Συντ. Βάσιγκτων, ἄρθρ. II § 18 Συντ. Ἰλλινόις, ἄρθρ. II § 15 Συντ. Ν. Καρολίνας, Μέρ. I ἄρθρ. IX Συντ. Μασσαχουσέτης, ἄρθρ. III § 7 Συντ. Ὁκλαχόμα, ἄρθρ. II § 1 Συντ. Ὁρεγγον, ἄρθρ. 102 Συντ. Παναμᾶ, ἄρθρ. 1 § 5 Συντ. Πενσυλβανίας, ἄρθρ. I § 5 Τεννεσσί.

ρίου 1975, κατὰ τὴν ὁποίαν συνεζητήθη τὸ ἄρθρον αὐτό, ὁ Πρόεδρος αὐτῆς Ἀθαν. Μίχας δὲν ἐθεώρησεν ἀναγκαίαν τὴν προσθήκην τῆς ἀρχῆς «δεδομένου ὅτι παρ' ἡμῖν οὐδέποτε ἐτέθη ζήτημα πολλαπλῆς ψήφου» <sup>10α</sup>. Ἀντιθέτως, ἡ Ὁλομέλεια τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπεφάσισε κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 25ης Φεβρουαρίου 1975 κατὰ πλειοψηφίαν τὴν ἀναγραφὴν τῆς ἀρχῆς εἰς τὸ ἄρθρον <sup>10β</sup>. Τὸ θέμα συνεζητήθη κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς τῆς 3ης Ἀπριλίου 1975. Ὁ Γενικὸς Εἰσηγητὴς τῆς πλειοψηφίας Δ. Παπασπύρου ὑπεστήριξε τὴν διαγραφὴν αὐτῆς ὡς περιττῆς : «... Τὸ ὅτι εἶναι ἴση ἡ ψῆφος παρ' ἡμῖν οὐδέποτε ἡμφεσβητήθη, ὥστε νὰ χρειάζεται προσθήκη διατάξεως τινός, τῆς ιδιότητος ταύτης τῆς ψήφου πηγαζούσης καὶ ἐκ τοῦ ἁρθρου 3». Τὴν διαγραφὴν τῆς ἀρχῆς ὑπεστήριξε καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς Κ. Παπακωνσταντίνου μὲ τὴν αἰτιολογίαν, ὅτι ἡ ἰσότης τῆς ψήφου οὐδέποτε ἡμφεσβητήθη ὑπὸ τὸ κράτος τῶν προῖσχυσάντων Συνταγμάτων μας. «Καὶ τοῦτο εἶτε διότι εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς καθολικότητος περιλαμβάνεται ἡ ἔννοια τῆς ἴσης ψήφου, εἶτε διότι εἰς τὸ ἄρθρον 3 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος ὑπάρχει ρητὴ διάταξις, ἡ ὁποία καλύπτει ὅλον τὸν χῶρον τοῦ Συντάγματος, μὲ τὸ νὰ λέγῃ «οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου» <sup>10γ</sup>. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ Βουλὴ ἀπήλειψε τὴν ἀρχὴν <sup>10δ</sup>. Δὲν θεωροῦμεν ὀρθὴν τὴν διαγραφὴν τῆς ἀρχῆς. Ἡ αἰτιολογία τῆς διαγραφῆς θὰ ἔπρεπε νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν διαγραφὴν καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος τῆς ψήφου, ἡ ὁποία θὰ συνήγετο ἀναμφιβόλως ἐκ τῆς γενικῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος, καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς γνησιότητος τῆς ψηφοφορίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι αὐτονόητοι.

Ἡ συνταγματικὴ θεμελίωσις τῆς ἀρχῆς εἶναι παρ' ἡμῖν

10α. Βλ. Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῶν Ὑποεπιτροπῶν κλπ. σ. 338.

10β. Βλ. Ἐπίσημα Ἐστενογρ. Πρακτικὰ αὐτῆς, σ. 111.

10γ. Τὴν ἀναγραφὴν τῆς ἀρχῆς ὑπεστήριξεν ὁ Βουλευτὴς Γ. Β. Μ α γ -  
κ ά κ η ς.

10δ. Βλ. Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν Συζητήσεων τοῦ Συντ. 1975, σ. 115, 136.

ἀμφίβολος. Ἡ ἐν τῇ νομολογίᾳ τοῦ Ἐκλογοδικείου <sup>11</sup> καὶ τῇ ἐπιστήμῃ <sup>12</sup> κρατήσασα ἀποψις ἐθεώρησε τὴν ἰσότητα τῆς ψήφου ὡς συνυφασμένην μὲ τὴν καθολικότητα αὐτῆς (ἄρθρ. 51 § 3 ἐδ. α' Συντ.) καὶ ὡς συνέπειαν τῆς γενικῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος (ἄρθρ. 4 § 1 Συντ.). Ἡ ἐν λόγῳ ἀρχὴ συνάγεται, νομίζομεν, ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς γενικῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος τῶν πολιτῶν, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν κρατήσασαν καὶ ὀρθοτέραν γνώμην <sup>12α</sup>, δεσμεύει καὶ τὴν

11. Ἀποφ. 13/1933, 3, 20, 30, 31/1951· 13-16, 20, 21, 23-29, 32, 33, 36, 40, 45-47, 49, 50, 58, 63, 65, 70-74, 76, 79/1958, δεχθεῖσαι ὅτι «ἡ ἰσότης τῆς ψήφου τῶν ἐκλογέων... καθιεροῦται ὄντως κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ ἐν ἰσχύϊ Συντ., πηγάζουσα κυρίως μὲν ἐκ τοῦ ἄρθρου 3 αὐτοῦ, ἐμμέσως δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἄρθρ. 66, τοῦ ἐπιβάλλοντος, πλὴν ἄλλων, καὶ τὴν καθολικότητα τῆς ψηφοφορίας». Ἡ ἀπόφασις 76/1962 ἐθεμελίωσε τὴν ἀρχὴν μόνον ἐπὶ τοῦ ἄρθρ. 3 Συντ.

12. Βαμβέτσου, *op.cit.*, Ν. Δίκ. ΙΕ' σ. § 17· Γεωργοπούλου, Παραδόσεις Ἐκλ. Δικαίου, σ. 19 ἐπ.· Κυριακοπούλου, Συντ. Δίκ., σ. 259 ἐπ.· Μάνεση, Αἱ ἐγγυήσεις τηρήσεως τοῦ Συντ., τ. II, σ. 248 ἐπ.· Ν. Ν. Σαριπόλου, Συνταγμ. Δίκαιον, τ. I, σ. 232 ἐπ.· Σβώλου, Τὸ νέον Σύνταγμα καὶ αἱ βάσεις τοῦ πολιτεύματος, σ. 273· τοῦ αὐτοῦ, Συντ. Δίκ., τ. II, σ. 52· Σγουρίτσα, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 224.— Ὡς συνέπεια τῆς καθολικότητος τῆς ψήφου θεωρεῖται ἡ ἰσότης αὐτῆς καὶ ἐν Γαλλίᾳ (Fosse, *op. cit.*, σ. 36 ἐπ., Pélot, *op. cit.*· σ. 186 ἐπ., n° 293).

12α. Κυριακοῦ, *op. cit.*, τ. I, σ. 27· Κυριακοπούλου, Διοικ. Δίκ., τ. I, σ. 154 ἐπ.· Α. Μποροπούλου, Γνωμοδότησις, ἐν ΕΕΝ Γ', σ. 200· Ν. Ν. Σαριπόλου, Συντ. Δίκ., τ. III, ἐκδ. 4η (1923), σ. 38 ἐπ., σημ. 2· Σβώλου, Γνωμοδότησις, ἐν «Δικαιοσύνη», τ. ΙΑ', σ. 29· τοῦ αὐτοῦ, Σχόλιον ἐπὶ τῆς Α.Π. 438/1932, ἐν Θέμ. ΜΔ', σ. 477· Σβώλου-Βλάχου, Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, Μέρ. I, τ. I, 1954, σ. 178 ἐπ.· Χρ. Σγουρίτσα, Ἡ σημασία τῆς ὑπὸ τοῦ Συντ. καθιερουμένης ἀρχῆς τῆς ἰσότητος, ἐν «Ἐργασίᾳ», τ. Δ' (1933), σ. 864· τοῦ αὐτοῦ, Σχέδιον ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντ. σ. 131 ἐπ.· τοῦ αὐτοῦ, Συντ. Δίκ., τ. II, τευχ. Β', 1966, σ. 184 ἐπ.· Τριανταφυλλοπούλου-Σβώλου, Γνωμοδότησις, ἐν ΕΕΝ Β', σ. 457.— Πορίσματα Νομολογίας τοῦ Σ.τ.Ε., 1962, σ. 71.— Ἀντίθετος ὁ Φ. Βεγλερῆς, Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς Νομολογίας περὶ τὸ Δημόσιον Δίκαιον, 1955, σ. 114 ἐπ. — Τὸ ζήτημα ἔλυσε ρητῶς ὑπὲρ τῆς κρατοῦσης ἀπόψεως ἡ ὑπὸ τὸ ἄρθρ. 4 τοῦ Σχεδίου Συντ. τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Β' Ψηφ. τῆς Δ' Ἀναθ. Βουλῆς ἐρμηνευτικὴ δήλωσις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ διάταξις «ἀποτελεῖ

νομοθετικὴν ἐξουσίαν, καὶ ἐκ τῆς ὁποίας θὰ συνήγετο καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς καθολικότητος τῆς ψήφου, ἂν αὕτη δὲν καθιεροῦτο ρητῶς ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 51 § 3 ἐδ. α'. Ἡ ὑπὸ τῆς κρατούσης γνώμης θεμελιώσις τῆς ἀρχῆς ἐπὶ ἡ καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος τῆς ψήφου εἶναι ἐσφαλμένη, διότι ἡ καθολικότης διακρίνεται σαφῶς τῆς ισότητος τῆς ψήφου. Πράγματι, ἡ ψήφος δύναται νὰ εἶναι καθολικὴ, χωρὶς συγχρόνως νὰ εἶναι καὶ ἴση<sup>13</sup>. Οὕτω, λ.χ. ἐν Βελγίῳ καὶ Σαξωνίᾳ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἄλλοτε ἰσχυσάσης πολλαπλῆς ψήφου ἡ ψηφοφορία ἦτο μὲν καθολικὴ, ἀφοῦ ὅλοι οἱ ἐνήλικοι πολῖται εἶχον κατ' ἀρχὴν μίαν ψήφον, ὅχι ὅμως καὶ ἴση, δεδομένου ὅτι κατηγορίαι τινὲς ἐκλογέων εἶχον ἀναλόγως τῆς κατοχῆς ὠρισμένων εἰδικῶν προσόντων δύο (Βέλγιον) ἢ τρεῖς ἢ τέσσαρας (Σαξωνία) ψήφους. Ἡ ἐνταῦθα ὑποστηριζομένη ἀποψις κρατεῖ ἐν Ἑλβετίᾳ, ἐνθα αἱ ὑπὸ τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ Συντάγματος μὴ ρητῶς κατοχυρούμεναι ἀρχαὶ τῆς καθολικότητος καὶ ισότητος τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος συνάγονται ἐκ τῆς γενικῆς ἀρχῆς τῆς ισότητος (ἄρθρ. 4 ὁμοσπ. Συντ.)<sup>14</sup>. Εἶναι χαρακτηριστικὸν τὸ γεγονός, ὅτι καὶ εἰς τὴν

κανόνα δικαίου καὶ ὄχι κατευθυντήριον γραμμὴν».— Τὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἐστασιάζετο ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τὸ WRV (βλ. *Anschütz*, op. cit., σ. 522 ἐπ., *Hatschek*, *Deut. und Preuss. Staatsrecht*, τ. I, σ. 243, σημ. 1, *E. Kaufmann*, *Die Gleichheit vor dem Gesetz im Sinne des Art. 109 der Reichsverfassung*, ἐν «*Veröffentlichungen der Vereinigung der Deutschen Staatsrechtslehrer*», τευχ. III, 1927, σ. 2 ἐπ.), ἐλύθη ρητῶς διὰ τῆς γενικῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 1 § 3 τοῦ G.G., κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα «δεσμεύουν τὴν νομοθετικὴν, ἐκτελεστικὴν καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν ὡς ἀμέσως ἰσχύον δίκαιον». Βλ. *Hamann-Lenz*, op. cit., σ. 134 ἐπ. *Mangoldt-Klein*, op. cit., σ. 159, 199 ἐπ. *Maunz*, op. cit., σ. 103 ἐπ. *Maunz-Dürig-Herzog* op. cit., ὑπ' ἄρθρ. 1, σ. 53 ἐπ. *Wernicke*, ἐν «*Bonner Kommentar*», ὑπ' ἄρθρ. 3, σ. 2.—Ἡ αὐτὴ ἀποψις κρατεῖ καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ (*Fleiner-Giacometti*, op. cit., σ. 403 ἐπ.).

13. *Maunz-Dürig-Herzog*, op. cit., ὑπ' ἄρθρ. 38, σ. 42. *Pohl*, op. cit., σ. 388 ἐπ.

14. *Burckhardt*, op. cit., σ. 25 ἐπ. *Fleiner-Giacometti*, op. cit., σ. 404. *E. Ruck*, *Schweizerisches Staatsrecht*, ἐκδ. 3η (1957, σ. 89). *J. Schollenberger*, *Die Schweizerischen Freiheits-*

‘Ομοσπονδιακὴν Δημοκρατίαν τῆς Γερμανίας, ὁ Θεμελιώδης Νόμος τῆς ὁποίας (ἄρθρ. 28 § 1, 38 § 1) καθιεροῖ ρητῶς τὴν ἀρχήν, αὕτη θεωρεῖται καὶ ἐρμηνεύεται ὑπὸ τῆς παγίας νομολογίας τοῦ ‘Ομοσπονδιακοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου ὡς μία «ὑποπερίπτωσις τῆς γενικῆς ισότητος πρὸ τοῦ νόμου» («Unterfall der allgemeinen Gleichheit vor dem Gesetz») ἢ μία «περίπτωσις ἐφαρμογῆς τῆς γενικῆς ἀρχῆς τῆς ισότητος» («Anwendungsfall des allgemeinen Gleichheitssatzes») <sup>15</sup> 16.

5. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀτομικότητος τῆς ψηφοφορίας.—Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀτομικότητος τῆς ψηφοφορίας

rechte, 1888, σ. 1 ἐπ.—Ἡ καθιεροῦσα τὴν γενικὴν ἀρχὴν τῆς ισότητος διάταξις τῶν Συντ. Ζυρίχης (ἄρθρ. 2), Λουκέρνης (ἄρθρ. 4), Σβύτς (ἄρθρ. 4) καὶ Γκλάρους (ἄρθρ. 4) τονίζει ἰδιαίτερώς τὴν ισότητα τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἐνῶ τὸ Σύντ. τοῦ Nidwalden (ἄρθρ. 7) περιορίζει τὴν ἀρχὴν τῆς ισότητος μόνον εἰς τὸ πεδίον τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προετάρθη καὶ κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ ἰσχύοντος ὁμοσπ. Συντ., ἀλλὰ δὲν ἔγινε δεκτὸν (βλ. J. Blumer - J. Morel, Handbuch des Schweizerischen Bundesstaatsrechtes, τ. I, ἐκδ. 3η, 1891, σ. 359).

15. Βλ. ἰδίᾳ τὰς ἀποφ. τῆς 5-4-1952 (BVerfGE 1, 242) καὶ τῆς 21-1-1957 (ἐν «Neue Juristische Wochenschrift», τ. X, σ. 377). Βλ. καὶ v. Mangoldt - Klein, op. cit., σ. 883, ἐνθα ὅμως ἀποκρούεται ἡ ἀποψις αὐτῇ τοῦ ἄρθρ. 38 § 1 ἐδ. 2 θεωρουμένου ὡς lex specialis ἐν σχέσει πρὸς τὸ καθιεροῦν τὴν γενικὴν ἀρχὴν τῆς ισότητος ἄρθρ. 3 § 1 G. G. Maunz - Dürig-Herzog, op. cit., ὑπ’ ἄρθρ. 38, σ. 42 ἐπ.

16. Αἱ ἀρχαὶ τῆς καθολικότητος καὶ ισότητος τῆς ψήφου συνάγονται ἀναμφιβόλως καὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας (ἄρθρ. 1 §§ 2-3 Συντ.). Βλ. τὴν ἀγόρευσιν τοῦ Διαμαντοπούλου ἐν τῇ Β’ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοσυνελεύσει, ἐν Ἐπισ. Ἐφημερίδι τῆς Συνελεύσεως, τ. VI, σ. 560· Σβώλου, Τὸ νέον Σύνταγμα καὶ αἱ βάσεις τοῦ πολιτεύματος, σ. 211 ἐπ· τοῦ αὐτοῦ, Συντ. Δίκ., τ. II, σ. 21 ἐπ· Συγούρτσας, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 187 ἐπ.—C. Sartorius, Die Aktivbürgerschaft und ihre politischen Rechte, ἐν Anschütz - Thoma, op. cit., τ. I, σ. 282, σημ. 2α· R. Thoma, Das Reich als Demokratie, αὐτόθι, σ. 187.—Οὕτω καὶ ἐν Γαλλίᾳ προκειμένου περὶ τῆς καθολικότητος τῆς ψήφου ὁ Barthélemy, op. cit., σ. 125. Ἀντίθετος ὁ L. Duguit, Manuel de Droit Constitutionnel, ἐκδ. 3η (1918), σ. 137 ἐπ.

ὁ ἐκλογεὺς ψηφίζει ὡς ἄτομον καὶ ὄχι ὡς μέλος κοινωνικῶν ἢ ἐπαγγελματικῶν ἢ θρησκευτικῶν ἢ ἐθνικῶν ὁμάδων, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας εἶναι ἡ ἔκφρασις τῆς θελήσεως τοῦ 'Εκλογικοῦ Σώματος ὡς τοῦ συνόλου τῶν ἐκλογέων ὡς ἀτόμων <sup>16α</sup>. Ἡ ἀρχὴ αὕτη καθιεροῦται ἐμμέσως ὑπὸ τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρ. 51 § § 2-3 καὶ 54 §§ 1-2 τοῦ Συντάγματος (ἄρθρ. 66-68 Συντ. 1952). Πράγματι, ἡ μὲν διάταξις τοῦ ἄρθρ. 51 § 3 ὁρίζει ὅτι, οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν «πολιτῶν», κατὰ δὲ τὴν διάταξιν τῆς § 2 τοῦ ἰδίου ἄρθρου οἱ βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουν «τὸ 'Εθνος» νοούμενον ὡς πολιτικὴν ἐνότητα καὶ ὄχι ὡς σύνθεσιν κοινωνικῶν ἢ ἐπαγγελματικῶν ἢ θρησκευτικῶν ὁμάδων. Περαιτέρω, τὸ ἄρθρ. 54 §§ 1-2 προβλέπει τὴν διαίρεσιν τῆς 'Επικρατείας εἰς «ἐκλογικὰς περιφερείας», ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν τῶν ὁποίων καθορίζεται ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ νόμου ἀναλόγως τοῦ «πληθυσμοῦ» αὐτῶν. Ἐντεῦθεν ἔπεται, ὅτι εἶναι συνταγματικῶς ἀνεπίτρεπτος ἡ διαίρεσις τοῦ 'Εκλογικοῦ Σώματος εἰς ἐκλογικοὺς συλλόγους ἐπὶ τῇ βάσει κοινωνικῶν, ἐπαγγελματικῶν, οἰκογενειακῶν, θρησκευτικῶν ἢ οἰωνδήποτε ἄλλων μὴ ἐδαφικῶν κριτηρίων. Ἡ μόνη, κατὰ τὸ Σύνταγμα, δυνατὴ — καὶ ἐπιβεβλημένη — διαίρεσις τοῦ 'Εκλογικοῦ Σώματος εἶναι ἡ εἰς γεωγραφικὰς περιφερείας, ὁ καθορισμὸς τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν τῶν ὁποίων πρέπει νὰ γίνεται ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ «πληθυσμοῦ» αὐτῶν. Τὴν ἀρχὴν αὐτὴν ἀνεγνώρισεν ἤδη ἡ ἀπόφασις 13/1933 (σκέψις 3η). <sup>16β 16γ</sup> τοῦ

16α. Γεωργοπούλου, Παραδόσεις, 'Εκλ. Δικαίου, σ. 19· Ἀρ. Μάνη, Αἱ ἐγγυήσεις τηρήσεως τοῦ Συντάγματος, τ. II, 1965, σ. 254 ἐπ.· Συουρίτσα, Συντ. Δικ., τ. I, σ. 224 ἐπ.— Barthélemy, op. cit., σ. 171 ἐπ.· Hauriou, Précis élémentaire de Droit Constitutionnel, σ. 216 ἐπ.· Vedel, Manuel élémentaire de Droit Constitutionnel, σ. 145 ἐπ.

16β. «Ἐτέρα βασικὴ ἀρχὴ τοῦ Συντάγματος τῆς ἡμετέρας Δημοκρατίας ἐκ τῆς προμνησθείσης διατάξεως τῶν ἄρθρ. 36 καὶ 37 (ἄρθρ. 51 §§ 2-3 καὶ 54 §§ 1-2 ἰσχύοντος Σύντ.) συναγομένη ἐστὶν ἡ τῆς ἐκλογῆς τῶν βουλευτῶν ἀπὸ τοὺς πολίτας κατὰ γεωγραφικὰς περιφερείας καὶ ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ ἐκάστης αὐτῶν, θεωρητικῆς δὲ καθαρῶς ἀξίας εἰσὶ, κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ρη-

Ἐκλογοδικείου, ἡ ὁποία ἐθεώρησεν ὡς ἀντισυνταγματικὴν τὴν περὶ ἐκλογικοῦ συλλόγου τῶν Ἰσραηλιτῶν Θεσσαλονίκης διάταξιν τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου 3824/1929. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ὁρθῶς ἐθεώρησε τὴν ἐν λόγῳ διάταξιν ὡς ἀντικειμένην εἰς τὰς συνταγματικὰς ἀρχὰς τῆς ἰσότητος καὶ ἀτομικότητος τῆς ψηφοφορίας, εἶναι δὲ ἡ μόνη ἀπόφασις τοῦ Ἐκλογοδικείου, ἡ ὁποία ἐχαρακτήρισε διάταξιν τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου ὡς ἀντικειμένην εἰς τὰς συνταγματικὰς ἐκλογικὰς ἀρχάς.

6. Ἡ ἀρχὴ τῆς προσωπικῆς ψηφοφορίας.— Κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν, τὴν ὁποίαν καθιερώνουν αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρ. 75 καὶ 76 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος, ὁ ἐκλογεὺς ὀφείλει ν' ἀσκῇ αὐτοπροσώπως τὸ ἐκλογικόν του δικαίωμα. Μὲ ἄλλας λέξεις, ὁ ἐκλογεὺς δὲν ἔμπορεῖ ν' ἀσκῇ τὸ δικαίωμα αὐτὸ δι' ἀντιπροσώπου ἢ δι' ἀλληλογραφίας. Ἡ καθιέρωσις τῆς ἀρχῆς εἶναι ἀναγκαία συνέπεια τῆς ἀρχῆς τῆς μυστικότητος τῆς ψήφου<sup>168</sup>. Εἶναι λίαν ἀμφίβολον, ἂν ὁ νόμος ἔμπορῇ νὰ ἐπιτρέψῃ ἐν προκειμένῳ ἐξαιρέσεις καὶ δὴ τὴν δι' ἀντιπροσώπου (vote par procuration, vote by proxy) ἢ δι' ἀλληλογραφίας (vote par correspondance, vote by post, Briefwahl) ἄσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ δι-

τῶν διατάξεων τοῦ ἡμετέρου Συντ., αἱ ἐναντίον αὐτῆς ἐπικρίσεις, αἱ ἀκουσθεῖσαι καὶ παρ' ἡμῖν ὅτι εἶναι ἀρχὴ πεπαλαιωμένη καὶ ὅτι κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν ὡς ὀλοκλήρως τῆς δημοκρατικῆς ἐκπροσωπήσεως δὲν θεωρεῖται μόνη ἡ ἐκλογὴ βουλευτῶν κατὰ γεωγραφικὰς περιφερείας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπροσώπησις, ἡ ἔχουσα βάσιν τὴν κοινότητα τοῦ ἐπαγγέλματος, ἀποτελοῦσαν τὴν γνησιωτέραν δημοκρατικὴν ἐκπροσώπησιν. . . ».

16γ. Ὡς ἀντισυνταγματικὴ θεωρεῖται ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπροσώπησις καὶ ἐν Βελγίῳ (Wigny, op. cit., τ. I, σ. 420 ἐπ., n<sup>o</sup> 278).— Πλὴν τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπροσωπήσεως ἀντίκειται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀτομικότητος τῆς ψηφοφορίας καὶ ἡ οἰκογενειακὴ ψῆφος (βλ. σχετικῶς L. Fosse, Le vote familial, th. Montpellier, 1924, Lannieu, Le suffrage familial, th. Lille, 1923), ἡ ὁποία, ἄλλως τε, ἀντίκειται καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος (Γεωργιόπουλου, Παραδόσεις Ἐκλ. Δικαίου, σ. 19, Σβώλου, Συντ. Δίκ., τ. II, σ. 49 ἐπ., Σγουρίτσα, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 224 ἐπ.).

16δ. Duverger, La 5e République, σ. 81.



καιώματος ὑπὸ προσώπων, τὰ ὅποια κωλύονται ν' ἀσκήσουν αὐτοπροσώπως αὐτό. Γιαυῦται ἐξαιρέσεις καθιερώθησαν ἤδη εἰς ἄλλας Χώρας π.χ. εἰς τὴν Ἀγγλίαν (ἄρθρ. 13-15 Ἑκλ. Κ.), Γαλλίαν (ἄρθρ. 71 ἐπ. Ἑκλ. Κ.) καὶ Δυτικὴν Γερμανίαν (ἄρθρ. 38 καὶ 39 ὁμοσπονδ. ἐκλ. ν.) <sup>16ε 16στ</sup>. Ἀμφίβολος εἶναι ἡ συνταγματικότης τῆς νομοθετικῆς καθιερώσεως ἐξαιρέσεων ἀκόμη καὶ προκειμένου περὶ τῶν εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν εὐρισκομένων ἐκλογέων. Διότι ἡ διάταξις τοῦ δευτέρου ἐδαφίου τῆς § 4 τοῦ ἄρθρ. 51 τοῦ Συντάγματος, ἡ ὅποια ἐπιτρέπει τὴν διὰ νόμου ρύθμισιν τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ὑπὸ τῶν ἐκτὸς τῆς Ἐπικρατείας εὐρισκομένων ἐκλογέων, δὲν φαίνεται νὰ ἐπιτρέπη τὴν θέσπισιν ἐξαιρέσεων ἀπὸ τῶν ὑπὸ τῆς διατάξεως τῆς § 3 τοῦ ἰδίου ἄρθρου κατοχυρουμένων ἐκλογικῶν ἀρχῶν. Ἡ διάταξις, ὡς προκύπτει ἀπὸ τὴν θέσιν της εἰς τὸ ἄρθρον (μετὰ τὴν καθιεροῦσαν τὴν ἀρχὴν τῆς ταυτοχρόνου διεξαγωγῆς τῆς ψηφοφορίας καθ' ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν διάταξιν), ἐπιτρέπει ἴσως τὴν καθιέρωσιν ἐξαιρέσεως μόνον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς.

7. Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν ὑποψηφίων καὶ τῶν πολιτικῶν κομμάτων.— Ἡ ἰσχὺς τῶν ἀρχῶν τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν ὑποψηφίων καὶ τῶν πολιτικῶν κομμάτων, αἱ ὅποια, ὅπως καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τῆς ψήφου, δὲν καθιεροῦνται ρητῶς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, εἶναι ἀναμφισβήτητοι. Καὶ ἡ μὲν ἀρχὴ τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν ὑποψηφίων <sup>16ς</sup> συνάγεται ἀναμφιβόλως, ὡς καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος

16ε. Ἀμφισβητεῖται ἡ συνταγματικότης τῶν διατάξεων αὐτῶν, αἱ ὅποια ἐπιτρέπουν τὴν δι' ἀλληλογραφίας ἀσκήσιν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν. Βλ. v. Mangoldt-Klein, op. cit., σ. 884. Maunz-Dürig-Herzog, op. cit., ὑπ' ἄρθρ. 38, σ. 46, σημ. 3.

16στ. Πρότασις καθιερώσεως τῆς δι' ἀλληλογραφίας ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ὑπεβλήθη καὶ παρ' ἡμῶν κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ Ν.Δ. 4274/1962. Βλ. Ἀρχεῖον τῆς Βουλῆς, Περ. ΣΤ', Σύν. Α', 1961-1962, τ. Α', σ. 473 ἐπ.

16ζ. Πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτὴν δὲν συνεβιβάζετο προφανῶς ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 134 τοῦ Ἑκλ. Κ. τοῦ 1963, κατὰ τὴν ὁποίαν «μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς διε-

τῆς ψηφοφορίας, ἀμέσως ἐκ τῆς γενικῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος τῶν πολιτῶν (ἄρθρ. 4 § 1 Συντ.). Ἡ συνταγματικὴ ὁμως θεμελιώσις τῆς ἀρχῆς τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν πολιτικῶν κομμάτων εἶναι λίαν ἀμφίβολος. Τὸ ζήτημα συνεζητήθη μεγάλως ἐν Γερμανίᾳ, τὰ Συντάγματα τῆς ὁποίας προβλέπουν ρητῶς τὰ πολιτικὰ κόμματα<sup>17 18 19</sup>. Ὑπεστηρίχθησαν σχετικῶς δύο θεωρίαι<sup>20</sup>. Κατὰ τὴν μίαν («alte oder spezielle Begründung»), ἀναπτυχθεῖσαν ἤδη ὑπὸ τὸ Σύνταγμα τῆς Βαϊμάρης, ἡ ἀρχὴ θεμελιούται ἐπὶ τῶν κλασσικῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν καὶ ἰδίως τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ἢ ἐπὶ τῆς γενικῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος, ἡ ὁποία ἐφαρμόζεται ἐφ' ὅλων τῶν πολιτικῶν κομμάτων, τόσον τῶν κεκτημένων νομικὴν προσωπικότητα (ἄρθρ. 19 § 3 G.G.) ὅσον

νεργείας τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, οἱ βουλευταὶ πάσης διαλυομένης Βουλῆς ἐξακολουθοῦν ἀπολαύοντες τῶν ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 75 τοῦ Συντ. ὡς καὶ παντὸς ἄλλου ἐιδικοῦ νόμου παρεχομένων δικαιωμάτων ἐλευθέρας χρήσεως συγκοινωνιακῶν μέσων καὶ ταχυδρομικῶν, τηλεγραφικῶν, τηλεφωνικῶν καὶ λοιπῶν ἀτελειῶν...» Διότι ἡ διάταξις αὕτη καθίστα ἰδιαιτέρως προνομιακὴν τὴν κατὰ τὴν προεκλογικὴν περίοδον θέσιν τῶν βουλευτῶν τῆς ἡδη διαλυθείσης Βουλῆς ἀπέναντι τῶν λοιπῶν ὑποψηφίων (Σ γ ο υ ρ ί τ σ α, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 302 ἐπ., σημ. 2.). Ἡ διάταξις κατηργήθη ἡδη ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 35 τοῦ Ν.Δ. 65/1974 (ἄρθρ. 143 ἰσχ. Ἑκλ. Κ.),

17. Ἄρθρ. 21 G.G., ἄρθρ. 13 § 5 καὶ 15 Συντ. Βαυαρίας, ἄρθρ. 26-27 Συντ. Δ. Βερολίνου, ἄρθρ. 139 § 2 Συντ. Βρέμης, ἄρθρ. 46 § 1 Συντ. Κ. Σαξωνίας, ἄρθρ. 140 § 1, 133 καὶ 135 Συντ. Πρηνίας - Παλατινάτου.

18. Οὕτω καὶ τὰ Συντ. ἄλλων Κρατῶν, ὅπως τῆς Γαλλίας (ἄρθρ. 4) καὶ τῆς Ἰταλίας (ἄρθρ. 49).

19. H.—Chr. Jülich, Chancengleichheit der Parteien, 1967· S. Kuri-Hünnerson, Verfassungsmässige Stellung der politischen Parteien in den modernen Demokratien, Diss. Freiburg i. Br. 149· R. Nebinger, Die Stellung der politischen Parteien im Verfassungsleben, Diss. Heidelberg 1949· H. F. Reck, Die politischen Parteien in Verfassung und Wirklichkeit, Diss. Marburg 1951· H. J. Rinck, Der verfassungsrechtliche Status der politischen Parteien in der Bundesrepublik Deutschland, ἐν Festschrift für Leibholz, 1966, τ. II, σ. 305 ἐπ.

20. W. Wachter, Die Beschränkung der Wettbewerbsmöglichkeit

και των μη κεκτημένων τοιαύτην (άρθρ. 21 § 1 G.G.) <sup>21</sup>. Τὴν θεωρίαν αὐτὴν ἐδέχθη καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου τῆς 1ης Αὐγούστου 1953 <sup>22</sup>, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τῶν ἀνταγωνιστικῶν εὐκαιριῶν τῶν κομμάτων συνάγεται ἐκ τῶν ἀρθρ. 21 καὶ 38 τοῦ Θεμελιώδους Νόμου. Κατὰ τὴν ἀντίθετον θεωρίαν («neue oder generelle Bergündung»), ἡ ἀρχὴ δὲν ἐρείδεται ἐπὶ εἰδικῶν συνταγματικῶν διατάξεων, ἀλλ' ἀποτελεῖ αὐτονόητον ἀρχὴν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Τὴν ἀποψιν αὐτὴν ὑπεστήριξε τὸ πρῶτον ὁ E. Forsthoff <sup>23</sup>: «'Αλλ' ὑπάρχει αὐτονοήτως ἰσότης μεταξὺ τῶν κομμάτων μετὰ τὴν δύναμιν ἐνὸς συνταγματικοῦ κανόνος δικαίου. Εἶναι ἡ ἰσότης τῶν ἀνταγωνιστικῶν εὐκαιριῶν ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην ἔννοιαν. Αὕτη δὲν συνάγεται ὅμως ἐκ τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, ἀλλ' εἶναι δεδομένη μετὰ τὴν ἐλευθέραν κοινοβουλευτικὴν ἐκλογὴν...». Τὴν ἐν λόγῳ ἀποψιν υἱοθέτησε καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου τῆς 5ης Ἀπριλίου 1952 <sup>24</sup>, ἡ ὁποία διέκρινε μεταξὺ τοῦ ἴσου ἐκλογικοῦ δικαιώματος ἐκάστου πολίτου ὡς ἐνὸς «πολιτικοῦ ἀτομικοῦ δικαιώματος» («politisches Grundrecht») καὶ τοῦ δικαιώματος τῆς ἰσότητος τῶν ἀνταγωνιστικῶν εὐκαιριῶν τῶν πολιτικῶν κομμάτων, τὸ ὁποῖον δὲν συνάγεται ἐκ τοῦ ἀρθρ. 3 τοῦ Θεμελιώδους Νόμου, ἀλλ' εἶναι αὐτονόητον «συστατικὸν στοιχεῖον τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος».—Παρ' ἡμῖν ὀρθοτέρα φαίνεται ἡ δευτέρα θεωρία. Ἡ θεμελίωσις τῆς περὶ τῆς ὁ λόγος ἀρ-

ten kleiner Gruppen im Rahmen der geltenden westdeutschen staatlichen Wahlrechtssysteme, Diss. München 1956, σ. 199 ἐπ.

21. Maunz - Dürig - Herzog, op. cit., ὑπ' ἀρθρ. 19 § 3, σ. 36 ἐπ., σημ. 2.—Ο H. Ipsen (Die Gleichheit, ἐν Neumann - Nipperdey - Scheuner, Die Grundrechte, τ. II, 1954, σ. 136) δέχεται τὴν ἐφαρμογὴν τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἐπὶ τῶν «rechtsfähigen Wählergruppen».—Βλ. καὶ τὴν ἀπόφ. τοῦ Oberverwaltungsgericht τοῦ Lüneburg τῆς 19-6-1950, ἐν «Archiv des öffentlichen Rechts», N. F., τ. 37, σ. 344 ἐπ.

22. BVerfGE 3, 19 (Leits 3).

23. Ἐν «Archiv des öffentlichen Rechts», N. F., τ. 37, σ. 373 ἐπ.

24. BVerfGE 1, 242.

χῆς ἐπὶ ἡ καὶ ἐπὶ τῆς γενικῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος προσκρούει εἰς σοβαρὰς συνταγματικὰς δυσχερείας καὶ δὴ τόσον εἰς τὴν σαφῆ διατύπωσιν τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 4 § 1 («Οἱ Ἑλληνας εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου»), ἀποκλείουσιν τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἰσότητος ἐπὶ τῶν ἐνώσεων προσώπων κεκτημένων ἢ μὴ νομικὴν προσωπικότητα, ὅσον καὶ εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἡμέτερον Σύνταγμα δὲν περιέχει διάταξιν ἀνάλογον πρὸς ἐκείνην τοῦ ἄρθρ. 19 § 3 τοῦ Θεμελιώδους Νόμου τῆς Βόννης, ἐπεκτείνουσιν κατ' ἀρχὴν τὴν ἰσχὺν τῶν περὶ ἀτομικῶν δικαιωμάτων διατάξεων καὶ ἐπὶ τῶν νομικῶν προσώπων. Ὑπὲρ τῆς ἀντιθέτου θεωρίας θὰ ἡδύνατό τις νὰ ἐπικαλεσθῇ τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ἰσχύον Σύνταγμά μας (ἄρθρ. 29), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ προἰσχύσαντα<sup>25</sup>, κατοχυρώνει ρητῶς τὰ πολιτικὰ κόμματα.— Πρέπει, πάντως, νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν κομμάτων δὲν φαίνεται νὰ ἔχῃ μεγάλην πρακτικὴν σημασίαν, διότι αἱ πλεῖσται καὶ σπουδαιότεραι περιπτώσεις ἐφαρμογῆς τῆς καλύπτονται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος τῆς ψήφου τῶν πολιτῶν. Διότι ἡ παράβασις τῆς πρώτης ἀρχῆς ἀποτελεῖ κατὰ κανόνα καὶ παράβασιν τῆς δευτέρας. Τοῦτο ἐδέχθη καὶ ἡ προμνημονευθεῖσα ἀπόφασις τοῦ γερμανικοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου τῆς 5ης Ἀπριλίου 1952<sup>26</sup>. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δὲν ἔχει πρακτικὴν τινα σημασίαν καὶ ἡ ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως τοῦ αὐτοῦ Δικαστηρίου τῆς 1ης Αὐγούστου 1953<sup>27</sup> ἀνάλογος ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος τῆς ψηφοφορίας ἐπὶ τῶν κομμάτων ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι «ὁ ἐκλογικὸς νόμος δὲν

25. Ἐκ τῶν προηγουμένων Συντ. μας μόνον τὰ δημοκρατικὰ Συντ. τοῦ 1925 (ἄρθρ. 53 § 1) καὶ τοῦ 1927 (ἄρθρ. 55 § 1) ἀνεγνώρισαν ἐμμέσως τὰ πολιτικὰ κόμματα. Οὕτω καὶ τὰ ἄρθρ. 47 καὶ 70 Σχεδίου Συντ. Ἐπιτροπῆς Β' Ψηφίσμ. Δ' Ἀναθεωρ. Βουλῆς.

26. BVerfGE 1, 209: «Wenn ein Wahlgesetz den Grundsatz der Wahlrechtsgleichheit verletzt, so kann eine unmittelbare und auch eine gegenwärtige Verletzung des Rechts der politischen Parteien auf Wahlrechtsgleichheit vorliegen».— Βλ. καὶ τὴν περαιτέρω σκέψιν τῆς ἀποφ. αὐτῆς, σ. 242.

27. BVerfGE 3, 31.

δύναται νά καθιερώσῃ διὰ τὴν εἰς τὴν ἐκλογὴν συμμετοχὴν αὐτῶν ὅρους, οἱ ὅποιοι δὲν δύνανται νά πληροῦνται ὑπὸ παντὸς κόμματος». Εἶναι προφανές, ὅτι νομοθετικὴ καθιέρωσις τοιούτων ὅρων διὰ τὴν συμμετοχὴν τῶν κομμάτων εἰς τὴν ἐκλογὴν παραβιάζει ἐμμέσως τὴν ἀρχὴν τῆς καθολικότητος τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος τῶν καθ' ἕκαστον πολιτῶν.

## II. Ἡ ἔννοια τῶν συνταγματικῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν.

1. Ἐν Γερμανίᾳ.—Ἡ ἔννοια τῶν συνταγματικῶν ἀρχῶν τῆς καθολικότητος, ἰσότητος, ἀμεσότητος καὶ μυστικότητος τῆς ψήφου συνεζητήθη ζωηρῶς ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Συντάγματος τῆς Βαϊμάρης, ὑπεστηρίχθησαν δὲ σχετικῶς δύο γνῶμαι <sup>28</sup> <sup>29</sup>. Ἡ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ μᾶλλον κρατήσασα καὶ ὑπὸ τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ καὶ τοῦ Πρωσσικοῦ Ἐκλογοδικείου καὶ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου τῆς Βαυαρίας υἱοθετηθεῖσα γνώμη <sup>30</sup>

28. Βλ. συστηματικὴν καὶ εὐρεῖαν ἔκθεσιν αὐτῶν ἐν E. J a c o b i, Die verfassungsmässigen Wahlrechtsgrundsätze als Gegenstand richterlicher Entscheidung, ἐν Festgabe für R. S c h m i d t, 1932, 1932, τ. II, σ. 63 ἐπ. W a c h t e r, op. cit., σ. 204 ἐπ.—Περὶ τῆς ἐννοίας τῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν βλ. καὶ S t e r n b e r g e r - V o g e l, op. cit. τ. I, ἡμίτ. 1, σ. 21 ἐπ.

29. Περὶ τῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν ἐν Αὐστρίᾳ βλ. B o y e r, op. cit., σ. 50 ἐπ. F. E r m a c o r a, Handbuch der Grundfreiheiten und der Menschenrechte, Ein Kommentar zu den österreichischen Grundrechtsbestimmungen, 1963, σ. 566 ἐπ.—Περὶ τῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν εἰς τὰ σοσιαλιστικὰ Κράτη τῆς Εὐρώπης βλ. H. E n g e l b e r t, Das Wahlrecht der sozialistischen Staaten Europas, 1958, σ. 5 ἐπ.

30. Βλ. J a c o b i, op. cit., σ. 64 ἐπ. H. R ö h l, Die Bekämpfung der Splitterparteien in Gesetzgebung und Rechtsprechung, ἐν «Deutsches Verwaltungsblatt», τ. 69, σ. 558. K. H. S e i f e r t, Das Schleswig-Holsteiner Wahlrechtsurteil des BVerfG, ἐν «Öffentliche Verwaltung», 1953, σ. 43 ἐπ. W a c h t e r, op. cit., σ. 204 ἐπ. M. W e n z e l, Die reichsrechtlichen Grundlagen des Landesverfassungsrechtes, ἐν A u s c h ü t z - T h o m a, op. cit., τ. I, σ. 610 ἐπ.

εδέχετο τὴν καλουμένην «ἱστορικὴν ἔννοιαν τῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν» («historische Deutung der Wahlrechtsgrundsätze») <sup>31</sup>, δηλαδή ἡρμήνευσε τὰς ἐν λόγῳ ἀρχὰς ἐν συναρθείᾳ καὶ συσχετισμῷ πρὸς τὰ ἱστορικῶς προηγηθέντα ἐκλογικὰ δίκαια καὶ ἐθεώρει αὐτὰς ὡς ἀπαγόρευσιν τῶν δικαίων τούτων. Οὕτως, ἡ ἀρχὴ τῆς καθολικότητος τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος σημαίνει τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ περὶ ὁρισμένου ἐκλογικοῦ δικαιώματος (beschränktes Wahlrecht), τὸ ὁποῖον ἀνεγνωρίζετο μόνον εἰς τινα πρόσωπα, ἀνήκοντα εἰς ὠρισμένας τάξεις ἢ δόγματα, ἢ ἔχοντα ὠρισμένην περιουσίαν ἢ εἰσόδημα, ἢ καταβάλλοντα ὠρισμένον φόρον· ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τῆς ψήφου εἶναι ἡ ἄρνησις τῶν ἐκλογικῶν ἐκείνων δικαίων, κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ ἐκλογεῖς ἠδύνατο νὰ ἐπηρεάζουν κατὰ διάφορον τρόπον τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα ἐκ λόγων ἀναφερομένων εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν (Stände-Klassen und Pluralwahlrecht)· ἡ ἀρχὴ τῆς ἀμεσότητος τῆς ἐκλογῆς σημαίνει τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς δι' ἐκλεκτῶρων ἐκλογῆς (Wahlmänner - Wahl)· καί, τέλος, ἡ ἀρχὴ τῆς μυστικότητος τῆς ψηφοφορίας εἶναι ἡ ἄρνησις τῆς φανεραῆς ψηφοφορίας (Abstimmung zu Protokoll). Κατὰ ταῦτα, αἱ ἐκλογικαὶ ἀρχαὶ ἰσχύουν μόνον διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐκλογῆς (Wahlakt), ὅχι δὲ καὶ διὰ τὴν προπαρασκευὴν αὐτῆς (Wahlvorbereitung) καὶ τὴν διαπίστωσιν τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος (Ermittlungsverfahren). Ἡ ἐν λόγῳ ἄποψις δὲν ὑποστηρίζεται ὑπὸ τὸν Θεμελιώδη Νόμον τῆς Βόννης, υἱοθετηθεῖσα ἐν μέρει μόνον ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἀνωτέρου Διοικητικοῦ Δικαστηρίου τοῦ Λύνεμπουργκ τῆς 19ης Ἰουνίου 1950 <sup>32</sup>.—Ἡ ἀντίθετος ἄποψις καθορίζει τὴν ἔννοιαν τῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν ὅχι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἱστορικῆς ἐξελέξεως

31. 'Ο J a c o b i (op. cit., σ. 64 ἐπ.) διακρίνει αὐτὴν εἰς «historisch-konkrete Bedeutung» καὶ «historisch-abstrakte Bedeutung».

32. Βλ. αὐτὴν ἐν «Archiv des öffentlichen Rechts», N. F., τ. 37, σ. 344 ἐπ. Τὸ Δικαστήριον τοῦτο διὰ τῆς ἀποφ. τῆς 4-7-1950 (αὐτόθι, σ. 361 ἐπ.) ἠκολούθησε τὴν ἀντίθετον ἄποψιν προκειμένου περὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἀρχῆς τῆς μυστικότητος τῆς ψήφου.—Ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἴσως οἱ D e n n e - w i t z - S c h n e i d e r, ἐν «Bonner Kommentar», ὑπ' ἄρθρ. 38, σ. 3.

καὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς τὰ προηγούμενα ἐκλογικὰ δίκαια, ἀλλ' ἐκ τῆς «ιδέας», ἡ ὁποία ὠδήγησεν εἰς τὴν κατάργησιν τῶν δικαίων αὐτῶν καὶ τὴν καθιέρωσιν τῶν συγχρόνων ἐκλογικῶν ἀρχῶν. Ἡ οὕτω καθοριζομένη ἔννοια — «ιδεολογικὴ ἔννοια» («ideelle Deutung») — τῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν εἶναι τελείως ἀνεξάρτητος ἀπέναντι τῶν ἱστορικῶν τύπων τοῦ ἐκλογικοῦ δικαίου καὶ παρέχει ἓνα κανόνα, ἐν μέτρον καὶ διὰ νέας μορφὰς τοῦ συγχρόνου ἐκλογικοῦ δικαίου, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἄγνωστοι ὑπὸ τὸ πρότερον κρατοῦν πλειοψηφικὸν σύστημα, ἐπιπροσθέτως δὲ καταλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν ἐκλογικὴν διαδικασίαν (προπαρασκευὴν καὶ διεξαγωγὴν τῆς ἐκλογῆς, διαπίστωσιν τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος), ἡ ὁποία εἶναι προδήλως ἐνιαία. Τοιουτοτρόπως, ἡ ἀρχὴ τῆς καθολικότητος τῆς ἐκλογῆς σημαίνει, ὅτι τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα, περιλαμβάνον τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, τοῦ ἐκλέγεσθαι καὶ τῆς προτάσεως ὑποψηφίων, δὲν δύναται νὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ προϋποθέσεων, ἰδίως περιουσιακῶν, τὰς ὁποίας δὲν δύναται νὰ ἐκπληροῖ πᾶς ἐνήλικος πολίτης<sup>33</sup>. ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τῆς ψηφοφορίας δὲν σημαίνει μόνον, ὅτι ἕκαστος ἐκλογεὺς ἔχει μίαν ἢ ἴσον ἀριθμὸν ψήφων, δηλαδὴ ἴσην «ἀριθμητικὴν ἀξίαν» (Zahlwert) τῶν καθ' ἕκαστον ψήφων (Zahlwertgleichheit)<sup>34</sup>, ἀλλὰ

33. Πρὸς βλ. G. Jellinek, *Ausgewählte Schriften und Reden*, τ. II, σ. 198· V e d e l, *Manuel de Droit Constitutionnel*, σ. 335.

34. Ἀντίθετος πρὸς τὴν ἰσότητα τῆς ψήφου ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ἦτο ἡ πολλαπλῇ ψήφος (Mehrstimmenrecht, Pluralwahlrecht, vote plural), ἰσχύσασα ἐν Ἑσση, Σαξωνίᾳ καὶ ἐν Βελγίῳ μέχρι τοῦ 1921 (βλ. σχετικῶς J. Barthélemy *L'organisation du suffrage et l'expérience Begle*, 1912, σ. 376-446, R. F a h y, *Etude de Droit Comparé sur l'électorat politique*, th. Grénoble 1897, σ. 152 ἐπ., P. L a b o u r é, *Le vote plural ses applications*, th. Paris 1910, σ. 83 ἐπ., M. M a u r a n g e s, *Le vote plural; son application dans les élections belges*, th. Paris 1899, W i g n y, op. cit., τ. I, σ. 413, n° 274)· καὶ ἡ πολλαπλῇ ψηφοφορία (vote multiple, plural voting), καθιερωθεῖσα ἐν Γαλλίᾳ διὰ τοῦ ἐκλ. ν. τῆς 29-6-1820, κληθέντος «loi du double vote», (P r é l o t, op. cit., σ. 386 n° 292) καὶ ἰσχύσασα ἐν Ἀγγλίᾳ μέχρι τοῦ 1948, ὅτε κατηργήθη διὰ τῆς Representation of the People Act (1948) περιληφθείσης εἰς τὸν ἰσχύοντα Ἑκλ. Κ. (ἄρθρ. 1).

πέραν αὐτῆς καὶ ὅτι ὅλοι αἱ ψῆφοι εἶναι νομικῶς ἰσοδύναμοι, ἀσκοῦσαι τὴν αὐτὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος, ὅτι, δηλονότι, αὗται ἔχουν ἴσιν «Erfolgswert» (Erfolgswertgleichheit)<sup>35 36</sup>. ἡ ἀρχὴ τῆς ἀμεσότητος τῆς ἐκλογῆς σημαίνει, ὅτι οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν ἐκλογέων καὶ ὄχι ὑπὸ ἄλλων ἐνδιαμέσων προσώπων, ἰδίως ἐκλεκτόρων, ὅτι, δηλαδή, διὰ τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα σημασίαν ἔχουν μόνον αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐκλογέων καὶ ὄχι ἐπὶ πλέον καὶ αἱ ἀποφάσεις ἄλλων ἐνδιαμέσων προσώπων<sup>37</sup>. καί, τέλος, ἡ ἀρχὴ τῆς μυστικότητος

35. Ἀντίθετον τὸ ἐν Πρωσσίᾳ ἰσχῦσαν «Dreiklassenwahlrecht», κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ πρωτεκλογεῖς κατετάσσοντο εἰς τρεῖς τάξεις ἀναλόγως τῶν παρ' αὐτῶν καταβαλομένων ἀμέσων, δημοσίων καὶ κοινοτικῶν φόρων, ἐκάστη δὲ τούτων, καταβάλλουσα τὸ  $\frac{1}{3}$  τῶν συνολικῶν φόρων, ἐξέλεγεν ἴσον ἀριθμὸν ἐκλεκτόρων, καίτοι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκλογέων αὐτῆς ἦτο διάφορος τοῦ τῶν ἄλλων τάξεων.—«Αἱ ψῆφοι «μετροῦνται» καὶ δὲν «ζυγίζονται»». (Barthélemy, Précis de Droit Constitutionnel, τ. 169).

36. Βλ. περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς B. Blasi, Die Gleichheit des parlamentarischen Wahlrechts des Bundes und der Länder, Diss. Heidelberg 1957. K. Hesse, Grundzüge des Verfassungsrechts der Bundesrepublik Deutschland, 8η (1975), σ. 59 ἐπ.· H. Laschitz, Der Grundsatz der gleichen Wahl im deutschen Staatsrecht, Diss. Heidelberg 1955. E. G. Mahrenholz, Wahlrechtsgleichheit im parlamentarischen Parteienstaat der Bundesrepublik, Diss. Göttingen 1958. v. Mangoldt-Klein. op. cit., σ. 882 ἐπ.· Th. Maunz, Die Staatsbürgerliche Gleichheit, ἐν Gedächtnisschrift für H. Peters, 1967, σ. 566 ἐπ.· Maunz-Dürig-Herzog. op. cit., ὑπ' ἀριθρ. 38, σ. 42 ἐπ.· H. J. Rinck, Der Grundsatz der Wahlrechtsgleichheit und das Bonner G.G. ἐν «Deutsches Verwaltungsblatt», 1958, σ. 221 ἐπ.· F. Simon, Allgemeinheit und Gleichheit der Wahl unter Berücksichtigung ausserdeutscher Wahlrechte, Diss. Köln 1959. G. Wülbbers, Wahlgesetze und Gleichheitsgrundsatz, Eine Untersuchung neuer deutscher Wahlgesetze unter Berücksichtigung des Gleichheitsgrundsatzes, Diss. Göttingen 1950.

37. Βλ. σχετικῶς v. Mangoldt-Klein, op. cit., σ. 880 ἐπ.· Maunz-Dürig-Herzog, op. cit., ὑπ' ἀριθρ. 38, σ. 38 ἐπ.· H. J. Rinck, Der Grundsatz der unmittelbaren Wahl im Parteienstaat, ἐν «Juristenzeitung», 1958, σ. 193 ἐπ.· A. Spies von Büllenheim, Der Wahlgrundsatz der Unmittelbarkeit, Ein Beitrag zu seiner



τῆς ἐκλογῆς σημαίνει, ὅτι ὁ ἐκλογεὺς οὐδέποτε (πρὸ, κατὰ ἢ μετὰ τὴν ἐκλογὴν) δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ ὑφ' οἰασδὴποτε ἀρχῆς νὰ γνωστοποιήσῃ τὸ περιεχόμενον τῆς παρ' αὐτοῦ δοθείσης ψήφου<sup>38</sup>. Ἡ ἐν λόγῳ ἀποψις, ἡ ὁποία εἶναι ὀρθότερα, ἔγινε δεκτὴ ἥδη διὰ τῶν περιφήμων ἀποφάσεων τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου (Staatsgerichtshof für das Deutsche Reich) τῆς 17ης Δεκεμβρίου 1927, τῆς 22ας Μαρτίου 1929 καὶ τῆς 17ης Φεβρουαρίου 1930<sup>39</sup>, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλεσαν ἀντικείμενον εὐρείας καὶ ζωηρᾶς συζητήσεως<sup>40</sup>, ἐκράτησε δὲ ὑπὸ τὸν Θεμελιώδη Νόμον

Geschichte, zur Problematik des Begriffes und seiner praktischen Bedeutung, Diss. Bonn 1957.

38. Βλ. ἀνωτ., σ. 256 ἐπ.— Περὶ τῆς ἐννοίας τῆς μυστικότητος τῆς ψήφου βλ. καὶ Ermacora, Handbuch der Grundfreiheiten und der Menschenrechte, σ. 570 ἐπ.· G. Pfeiffer, Die Verfassungsbeschwerde in der Praxis, 1959, σ. 202 ἐπ.— Περὶ τῆς μυστικότητος τῆς ἐκλογῆς ἐν γένει ἐν Γαλλίᾳ βλ. A. Angeli, Le secret du vote dans élections politiques, th. 1909· Duverger, Droit Public, ἐκδ. 2α (1961), σ. 81 («Le secret du vote est un élément fondamental du régime démocratique»)· Ferté, Le secret du vote, th. Montpellier 1909· Vedel, Manuel de Droit Constitutionnel, σ. 146 («L'existence du vote secret est la première condition de l'existence d'une démocratie»).

39. Βλ. αὐτὰς ἐν Lammers-Simons, Die Rechtsprechung des Staatsgerichtshofs für das Deutsche Reich, 1929-1939, τ. I, σ. 329 ἐπ., 341, 398 ἐπ., τ. II, σ. 136 ἐπ., τ. IV, σ. 131 ἐπ., 147 ἐπ.

40. W. A p e l t, Die Wahlrechtsentscheidungen des Staatsgerichtshofes und die letzte Regierungsbildung im Freistaate Sachsen, ἐν «Archiv des öffentlichen Rechts», N.F., τ. 28, σ. 121 ἐπ.· H. H e l l e r, Die Gleichheit in der Verhältniswahl nach der Weimarer Verfassung, 1929· J a c o b i, op. cit., σ. 65 ἐπ.· W. J e l l i n e k, Der Staatsgerichtshof für das Deutsche Reich und die Splitterparteien (zugleich eine Untersuchung über die Rechtsfolgen ungültiger Wahlgesetze), ἐν «Archiv des öffentlichen Rechts», N.F., τ. 15, σ. 111 ἐπ.· C. K a i s e n b e r g, Die Wahl zum Reichstag, ἐκδ. 4η (1930), σ. 9 ἐπ.· W. S c h e l c h e r, Zur Entscheidung des Staatsgerichtshofes über die sächsischen Landtagswahlen vom 31-10-1926, ἐν «Archiv des öffentlichen Rechts», N.F., τ. 17, σ. 109 ἐπ.· W a c h t e r, op. cit., σ. 225 ἐπ.

τῆς Βόννης ἐν τῇ ἐπιστήμῃ<sup>41</sup> καὶ τῇ παγία νομολογίᾳ τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου<sup>42</sup>.—Ὑπὸ τῶν ὁπαδῶν τῆς κρατούσης γνώμης συνεζητήθη καὶ συζητεῖται ζωηρῶς ἡ ἔννοια τῆς ἀρχῆς τῆς ισότητος, ἡ ὁποία εἶναι διάφορος ὑπὸ τὸ πλειοψηφικὸν καὶ τὸ ἀναλογικὸν ἐκλογικὸν σύστημα. Ὑπὸ τὸ πρῶτον σύστημα ἡ ἀρχὴ ἀπαιτεῖ μόνον ἴσην «Zählwert» τῶν ψήφων, ἐνῶ ὑπὸ τὸ δεύτερον ἐπιτάσσει καὶ ἴσην «Erfolgswert» αὐτῶν<sup>43</sup>. Ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ εἶναι ὅλοι σύμφωνοι. Ἀμφισβητεῖται μόνον, ἂν ἐπιτρέπεται ἡ καθιέρωσις ἐξαιρέσεων ἀπὸ τῆς οὕτως ἐννοουμένης ἀρχῆς τῆς ισότητος τῆς ψήφου. Εἶναι ἀνσμφίβολον, ὅτι ἀπαγορεύονται ἀπολύτως διακρίσεις ἐν τῇ «Zählwert» τῆς ψήφου. Τὸ ζήτημα περιορίζεται τοιουτοτρόπως εἰς τὸ ἐπιτρεπτόν

41. H. Feneberg-Simader, op. cit., σ. 1 ἐπ.· Hamann-Lenz, op. cit., σ. 452 ἐπ., Hamann καὶ ἐν «Neue Juristische Wochenschrift», τ. X., σ. 377 ἐπ.· H. Ipsen, op. cit., σ. 191 ἐπ.· v. Mangoldt-Klein, op. cit., σελ. 877 ἐπ.· Maunz-Dürig-Herzog, op. cit., ὑπ' ἄρθρ. 38, σ. 35 ἐπ.· K. H. Seifert, Das Bundeswahlgesetz, Bundeswahlordnung und wahlrechtliche Nebengesetze, σ. 26 ἐπ.· Wachter, op. cit., σ. 208 ἐπ.

42. Οὕτως ἰδίᾳ ἡ ἀπόφ. τῆς 5-4-1952 (BVerfGE 1, 243 ἐπ.), θεωρήσασα ἀπαράδεκτον τὴν «ἱστορικὴν ἔννοιαν» τῆς ἀρχῆς τῆς ισότητος τῆς ψήφου «ἐν ὧσιν τῆς ἡυξημένης σημασίας, ἡ ὁποία προσήκει εἰς τὴν γενικὴν ἀρχὴν τῆς ισότητος ὡς μίαν συνταγματικῶς ἀνεγνωρισμένην ἀρχὴν τοῦ ὑπερθετικοῦ δικαίου (ἄρθρ. 1 § 2 ἐν συνδ. πρὸς ἄρθρ. 3 G.G.)», περίπτωσιν ἐφαρμογῆς τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἡ ἐν λόγῳ ἀρχή· ἡ ἀπόφ. τῆς 1-8-1953 (BVerfGE 3, 31), δεχθεῖσα τὴν εὐρεῖαν ἔννοιαν τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος τῆς ψήφου, τὴν ὁποίαν καθώρισαν αἱ ἀποφ. τοῦ Ὁμοσπ. Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου τῆς 17-12-1927· ἡ ἀπόφ. τῆς 6-2-1956 (BVerfGE 4, 387), ἡ ὁποία ἐδέχθη τὴν «ἰδεολογικὴν ἔννοιαν» τῆς ἀρχῆς τῆς μυστικότητος τῆς ψήφου, ἰσχυρούσης καὶ κατὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἐκλογῆς, διότι «προπαρασκευὴ καὶ διεξαγωγή τῆς ἐκλογῆς ἀποτελοῦν ἐν τῷ συνόλῳ των μίαν ἐνιαίαν λειτουργίαν, ἐπομένως συνιστοῦν μίαν ἐνότητα καί, ὡς ἐκ τούτου, δὲν δύνανται νὰ χωρισθοῦν κατὰ τὴν νομικὴν ἐκτίμησίν των»· καὶ ἡ ἀπόφ. τῆς 3-7-1957 (BVerfGE 7, 68 ἐπ.), δεχθεῖσα τὴν εὐρεῖαν ἔννοιαν τῆς ἀρχῆς τῆς ἀμεσότητος τῆς ψηφοφορίας.

43. Ἀποφ. Ὁμοσπ. Συνταγμ. Δικαστηρίου τῆς 17-12-1927 (βλ. ἀνωτ., σ. 391, σημ. 39) καὶ τοῦ BVerfG τῆς 5-4-1952 (BVerfGE 1, 244) καὶ τῆς 23-1-1957 («Neue Juristische Wochenschrift», τ. X, σ. 377).

τῆς εἰσαγωγῆς διακρίσεων ἐν τῇ «Erfolgswert» τῆς ψήφου. Ὑποστηρίζονται σχετικῶς δύο ἀπόψεις. Κατὰ τὴν κρατήσανσαν καὶ ὀρθοτέραν ἀποψιν <sup>44</sup>, ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τῆς ψήφου ἀποτελεῖ μίαν περίπτωσιν ἐφαρμογῆς τῆς γενικῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος καί, συνεπῶς, πρέπει νὰ ἐρμηνεύεται ὅπως ἀκριβῶς ἐρμηνεύεται καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτή· δεδομένου ὅτι ἡ γενικὴ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος ἐρμηνεύεται ὡς ἀπαγόρευσις τῆς αὐθαιρεσίας» (Willkürverbot) ἢ, τὸ ἴδιον πρᾶγμα, ὡς «ἐπιταγὴ δικαιοσύνης» (Gerechtigkeitsgebot) <sup>45</sup>, ἔπεται ὅτι καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος δὲν ἰσχύει ἀπολύτως, ἀλλ' ἐπιτρέπει κατ' οὐσίαν δεδικαιολογημένας διακρίσεις ἐν τῇ «Erfolgswert» τῶν ψήφων. Κατὰ τὴν ἀντίθετον ἀποψιν <sup>46</sup>, ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τῆς ψηφοφο-

44. Ἀποφ. τοῦ BVerfG τῆς 5-4-1952 (BVerfGE 1, 247 ἐπ., 256), τῆς 11-8-1954 (BVerfGE 4, 40), τῆς 6-2-1956 (BVerfGE 4, 380 ἐπ.) καὶ τῆς 23-1-1957 (ἐν «Neue Juristische Wochenschrift», τ. X, σ. 378, 380 ἐπ.).—Heller, op. cit., σ. 17 ἐπ. Ipsen, op. cit., σ. 183 ἐπ., σημ. 233· v. Mangoldt-Klein, op. cit., σ. 882· Maunz-Dürig-Herzog, op. cit., ὑπ' ἄρθρ. 38, σ. 42 ἐπ. Röhl, op. cit., σ. 589 ἐπ. Seifert, Das Bundeswahlgesetz κλπ., σ. 34 ἐπ. Wachter, op. cit., σ. 260.

45. Ἀποφ. τοῦ BVerfG τῆς 11-8-1954 (BVerfGE 4, 42) καὶ τῆς 17-12-1953 (BVerfGE 3, 135: «Der Gleichheitssatz bedeutet für den Gesetzgeber die allgemeine Weisung bei steter Orientierung am Gerechtigkeitsgedanken «Gleiches gleich, Ungleiches seiner Eigenart entsprechend verschieden zu behandeln»).—Ipsen, op. cit., σ. 150 ἐπ. v. Mangoldt-Klein, op. cit., σ. 198 ἐπ. Wachter, op. cit., σ. 214 ἐπ., σημ. 15.—Ἡ θεωρία περὶ τῆς γενικῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος ὡς «Willkürverbot» ἀνεπτύχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Δικαστηρίου τῆς Ἑλβετίας. Βλ. Fleiner-Giacometti, op. cit., σ. 413 ἐπ.—Βλ. σχετικῶς παρ' ἡμῶν Βεγλερ ἢ, Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς νομολογίας περὶ τὸ Δημόσιον Δίκαιον, σ. 108 ἐπ. Ἀπ. Παπαλάμπρου, Αἱ ἀόριστοι ἔννοιαι καὶ ὁ ἐλεγχος τῆς νομιμότητος, ἐν «Ἐπιθεωρήσει Δημοσίου Δικαίου καὶ Διοικητικοῦ Δικαίου», σ. 1966, σ. 357, σημ. 13· Σβώλου-Βλάχου, op. cit., σ. 191 ἐπ. Συγούρτσα, Συντ. Δίκ., τ. II, τεύχ. Β', σ. 185, σημ. 3.—Πορίσματα Νομολογίας τοῦ Σ.τ.Ε., 1962, σ. 72 ἐπ.

46. Ἀποφ. τοῦ Ὁμοσπ. Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου τῆς 17-12-1927: «... Und zwar muss der Begriff der Gleichheit bei Anwendung des Art. 17 Reichsverfassung formal gefasst werden. Für irgendwelche Be-

ρίας δὲν ἀποτελεῖ ἀπλῶς μίαν περίπτωση ἐφαρμογῆς τῆς γενικῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος, ἀλλὰ μίαν ἰδιαιτέραν ρύθμειν, ἡ ὁποία ἀξιοῖ «τυπικὴν ἰσότητα» τῆς ψήφου («formale ἢ formalisierte Wahlrechtsgleichheit»), ἀποκλείουσιν ἀπολύτως οἰανδήποτε διάκρισιν. Κατὰ συνεπῆ ἐφαρμογὴν τῆς ἀπόψεως αὐτῆς θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀντισυνταγματικὰ ὅλα τὰ γνωστὰ ἐκλογικὰ σιστήματα, καὶ τὰ πλειοψηφικά, εἰς τὰ ὁποῖα αἱ ψῆφοι τῆς μειοψηφίας οὐδόλως λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν, καὶ τὰ ἀναλογικά, κατὰ τὰ ὁποῖα αἱ κάτω τοῦ ἐκλογικοῦ μέτρου κείμεναι ψῆφοι δὲν ἀντιπροσωπεύονται ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ. Ὑπὸ τὴν ἐπικρινομένην ἐκδοχὴν, ἡ ἀναλογικὴ ἐκλογὴ θὰ ἦτο σύμφωνος πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τῆς ψήφου μόνον, ἂν ὁ βουλευτὴς ἡδύνατο νὰ «τεμαχισθῇ» <sup>47</sup>!

2. Παρ' ἡμῖν.— Παρ' ἡμῖν δὲν διεξήχθη ἀνάλογος συζήτησις. Καὶ ἡ θεωρία καὶ ἡ νομολογία ἐθεώρησαν σιωπηρῶς ὡς αὐτονόητον τὴν ἐκτεθεῖσαν εὐρεῖαν καὶ ὀρθοτέραν ἔννοιαν («ideelle Deutung») τῶν συνταγματικῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι, τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος <sup>48</sup> καὶ τῆς μυστικότητος <sup>49</sup> τῆς ψήφου. Εἰδικώτερον ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τῆς ψήφου ἐρμηνεύεται ὑπὸ τῆς παγίας νομολογίας τοῦ Ἑκλογοδι-

wertungen lässt die Vorschrift keinen Raum... ».— Οὕτω καὶ W. Jellinek, Der Staatsgerichtshof für das Deutsche Reich κλπ., σ. 14 ἐπ.· M a u n z, Die staatsbürgerliche Gleichheit, σ. 566.— Πρβλ. καὶ τὰς ἀποφ. τοῦ BVerfG τῆς 6-2-1956 (BVerfGE 4, 282 ἐπ.) καὶ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου τῆς Βαυαρίας τῆς 18-3-1952 (Sammlung von Entscheidungen des Bayerischen Verwaltungsgerichtshofs κλπ., N.F., τ. V, σ. 66 ἐπ.).

47. W a c h t e r, op. cit., σ. 265, 278 ἐπ.

48. Γεωργόπουλου, Παραδόσεις Ἑκλογ. Δικαίου, σ. 19 ἐπ.· Μάνηση, Αἱ ἐγγυήσεις τηρήσεως τοῦ Συντ., τ. II, σ. 248 ἐπ.· Σβώλου, Τὸ νέον Σύνταγμα καὶ αἱ βάσεις τοῦ πολιτεύματος, σ. 273. σημ. 3· τοῦ αὐτοῦ, Γνωμοδότησις, ἐν «Δικαιοσύνη», τ. ΙΑ', σ. 1· τοῦ αὐτοῦ, Συντ. Δικ., τ. II, σ. 52 ἐπ.· Σγουρίτσας, Συντ. Δικ., τ. I, σ. 222.

49. Βλ. τὴν ἀνωτ., σ. 258, σημ. 62-63 παρατιθεμένην βιβλιογραφίαν· Μάνηση, Αἱ ἐγγυήσεις τηρήσεως τοῦ Συντ., τ. II, σ. 285 ἐπ.

κείου, ὅπως ἀκριβῶς ἐρμηνεύεται καὶ ἐν Γερμανίᾳ, δηλαδή ὡς μία περίπτωσις ἐφαρμογῆς τῆς γενικῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος<sup>50</sup>.

Τὸ Ἐκλογοδικεῖον τὸ πρῶτον ἐκλήθη νὰ ἐξετάσῃ τὴν συνταγματικότητα ἐκλογικῆς διατάξεως κατὰ τὴν ἐξέλεγχιν τῶν γενικῶν γερουσιαστικῶν ἐκλογῶν τῆς 21ης Ἀπριλίου 1929, κηρυχθὲν ἀναρμόδιον πρὸς κρίσιν τῶν σχετικῶν ἐνστάσεων<sup>51</sup>. Μετὰ ταῦτα, ἐνώπιον τοῦ ἐξελέξαντος τὸ κύρος τῶν γενικῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν τῆς 25ης Σεπτεμβρίου 1932 προσεβλήθη ἡ συνταγματικότης τῶν περὶ χωριστῶν ἐκλογικῶν συλλόγων διατάξεων τῶν ἄρθρ. 1 §§ 2-3 καὶ 111 τοῦ Ν. 5493<sup>52</sup>. Τὸ Δικαστήριον<sup>53</sup> ἐκηρύχθη τώρα ἀρμόδιον πρὸς ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, θεωρήσαν ὡς συνταγματικὰς τὰς ἐν λόγῳ διατάξεις. Διότι αὗται «δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὅτι καταργοῦν τὴν καθολικότητα τῆς ψήφου καὶ ἐπομένως δὲν ἀντίκεινται πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 36 τοῦ Συντάγματος περὶ καθολικῆς ψηφοφορίας, οὔτε εἰς ἄλλην διάταξιν αὐτοῦ · ἐκ τοῦ τοιοῦτου χωρισμοῦ οὐδόλως ἀπεκλείσθησαν οἱ ἐκλογεῖς τῶν συλλόγων τούτων εἰς τὴν ἐνάσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ των δικαιώματος, τὸν ἀντίον δι' εὐμενεστέρου διὰ τοὺς συλλόγους αὐτῶν ὑπολογισμοῦ διατίθενται ὅλαι αἱ ἔδραι κατὰ τὴν α' κατανομὴν (ἄρθρ. 107 § 4), μὴ ἐνεργουμένης β' καὶ γ' κατανομῆς». Ἀντιθέτως, τὸ ἐπόμενον Ἐκλογοδικεῖον<sup>54</sup>, τὸ ἐκδικάσαν τὸ κύρος τῶν γενικῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν τῆς 5ης Μαρτίου 1933, ἐθεώρησεν ἀντισυνταγματικὴν τὴν περὶ τοῦ χωριστοῦ ἐκλογικοῦ συλλόγου τῶν Ἰσραηλιτῶν Θεσσαλονίκης διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 1 § 9 τοῦ Ν. 3824, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι αὕτη συνιστῶσα ἐντὸς τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας τοῦ Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης καὶ ἐτέραν «οὐχὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πληθυσμοῦ ἀλλὰ διὰ

50. Βλ. τὰς ἀνωτ. σ. 378, σημ. 11 μνημονευομένας ἀποφάσεις.

51. Βλ. ἀνωτ., σ. 90 ἐπ., σημ. 34.

52. Ἄρθρ. 1 §§ 2-3 Ν. 5493 (ἄρθρ. 1 § 8-9 Ν. 3824) : «Οἱ Ἰσραηλιταὶ ἐκλογεῖς τοῦ δήμου Θεσσαλονίκης ἀποτελοῦσιν ἴδιον ἐκλογικὸν σύλλογον. Οἱ Μουσουλμᾶνοι ἐκλογεῖς τῆς Θράκης ἀποτελοῦσιν ἴδιον ἐκλογικὸν σύλλογον».

53. Ἀπόφ. 19/1932.

54. Ἀποφ. 13/1933. Βλ. καὶ ἀνωτ., σ. 381 ἐπ., σημ. 16β.

θηρσκευτικῆς διαιρέσεως τῶν πολιτῶν, ἀφοῦ καὶ οἱ Ἰσραηλῖται Θεσσαλονίκης, δυνάμει τοῦ 4ου ἄρθρου τῆς Συνθήκης τῶν Ἀθηνῶν τῆς 1/14 Νοεμβρίου 1913, κυρωθείσης διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 79 νόμου, κέκτονται τὴν Ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν, ὄντες ἀδιακρίτως ἐθνικότητος ἢ θρησκείας, ὁμοῦ μετὰ τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων πολιτῶν καὶ λοιπῶν τοιούτων ἴσοι πρὸ τῶν νόμων, ἀντίκειται ρητῶς εἰς τὰς προμνημονευθείσας διατάξεις τῶν ἄρθρ. 6, 36 καὶ 37 τοῦ Συντάγματος καὶ ὡς τοιαύτη οὐδεμιᾶς δύναται νὰ τύχη ἐφαρμογῆς ἐκ μέρους τῶν δικαστηρίων». Ἡ ἀπόφασις αὕτη ὀρθῶς ἐθεώρησε τὴν ἐν λόγῳ διάταξιν ὡς ἀντικειμένην πρὸς τὰς συνταγματικὰς ἀρχὰς τῆς ἰσότητος καὶ ἀτομικότητος τῆς ψηφοφορίας, εἶναι δὲ ἡ μόνη ἀπόφασις τοῦ Ἐκλογοδικείου, ἡ ὁποία ἐχαρακτήρισε διάταξιν τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου ὡς ἀντισυνταγματικὴν καὶ ἠκύρωσε ἐκλογὴν διὰ τὸν λόγον αὐτόν. Τὸ αὐτὸ ἔπρεπε νὰ γίνῃ δεκτὸν καὶ προκειμένου περὶ τῆς περὶ τοῦ χωριστοῦ ἐκλογικοῦ συλλόγου τῶν Μουσουλμάνων τῆς Θράκης διατάξεως<sup>55</sup>. Οἰαδῆποτε ἰδιαιτέρα, εὐμενὴς ἢ δυσμενὴς, μεταχειρίσις ἐκλογέων ἢ κομμάτων ἐθνικῶν ἢ θρησκευτικῶν μειονοτήτων εἶναι προδήλως ἀσυμβίβαστος πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ἴσης καὶ ἀτομικῆς ψήφου. Τὴν αὐτὴν ἀποψιν ἐδέχθη ἀρχικῶς καὶ τὸ Ὁμοσπονδιακὸν Συνταγματικὸν Δικαστήριον τῆς Δυτικῆς Γερμανίας<sup>56</sup>, τὸ ὁποῖον<sup>57</sup> ὁμως

55. Κυριακοπούλου, Συντ. Δικ., σ. 260, σημ. 1· Σβώλου, Τὸ νέον Σύνταγμα καὶ αἱ βάσεις τοῦ πολιτεύματος, σ. 273, σημ. 1· τοῦ αὐτοῦ, Συντ. Δικ., τ. II, σ. 53· Θ. Τσάτσου, Ἐκλογαί, σ. 239 ἐπ.

56. Ἀπόφ. τῆς 5-4-1952 (BVerfGE 1, 239 ἐπ.): «... Τὸ Κοινοβούλιον ἀντιπροσωπεύει τὸν λαὸν ὡς πολιτικὴν ἐνότητα. Ἐξ αὐτοῦ συνάγεται, ὅτι ὅλα τὰ πολιτικὰ κόμματα πρέπει νὰ τυγχάνουν τῆς αὐτῆς μεταχειρίσεως, καὶ ὅτι δὲν δύναται κόμμα τι ν' ἀξιῶσιν ἰδιαιτέραν μεταχειρίσιν διὰ τὸν λόγον ὅτι ἀντιπροσωπεύει μίαν ὀρισμένην ὁμάδα τοῦ λαοῦ-ἔστω καὶ ἂν αὕτη εἶναι μία ἐθνικὴ μειονότης-». Οὕτω καὶ ἡ ἀπόφ. τῆς 11-8-1954 (BVerfGE 4, 42). Τὴν αὐτὴν ἀποψιν ἐδέχθη ἤδη καὶ ἡ ἀπόφ. τοῦ Ὁμοσπ. Συνταγμ. Δικαστηρίου τῆς 23-6-1930 (Lam m e r s - S i m o n s, op. cit., τ. 10, σ. 142).

57. Ἀπόφ. τῆς 23-1-1957 («Neue Juristische Wochenschrift», τ. X, σ. 379), θεωρήσασα ὡς συνταγματικὴν τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 6 § 4 ἐδ. 2 τοῦ ἰσχύοντος ὁμοσπ. ἐκλ. ν.—Οὕτω καὶ ἡ ἀπόφ. τοῦ Oberverwaltungsgericht

κατόπιν ανεγνώρισε τὸ δικαίωμα τοῦ νομοθέτου νὰ ὑποβάλλῃ τὰ κόμματα ἐθνικῶν μειονοτήτων εἰς ἰδιαίτεραν εὐμενῇ μεταχειρίσιν.

Ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου ἐπανειλημμένως ἡσχολήθη μὲ τὴν συνταγματικότητα τῶν περὶ ψηφοφορίας τῶν στρατιωτικῶν καὶ δημοσίων ὑπαλλήλων διατάξεων τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου (ἄρθρ. 27, 76 § 5 Ἐκλ. Κ.). Ἐν προκειμένῳ ἐγεννήθησαν τέσσαρα εἰδικώτερα ζητήματα καὶ δὴ ἂν εἶναι σύμφωνος πρὸς τὰ ἄρθρ. 4 § 1 καὶ 51 § 3 ἐδ. α' τοῦ Συντάγματος (ἄρθρ. 3 καὶ 66 Συντ. 1952) ἡ διάταξις, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἐν λόγῳ ἐκλογεῖς ψηφίζουν ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικῶν καταστάσεων καὶ ὅχι, ὥς ὅλοι οἱ λοιποὶ ἐκλογεῖς, ἐπὶ τῇ βάσει ἐκλογικῶν καταλόγων· ἡ διάταξις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ συμπλήρωσις τοῦ 21ου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν ὑπολογίζεται βάσει τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 3 τοῦ Ν. 4324/1930 «περὶ στρατολογίας τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ»· ἡ διάταξις, ἡ ὁποία δὲν παρείχεν εἰς τοὺς ἐκλογεῖς αὐτοὺς καὶ τὸ δικαίωμα ἐπιλογῆς ὑποψηφίων (ἀναγραφῆς σταυρῶν προτιμήσεως)· καί, τέλος, ἡ διάταξις, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἐν λόγῳ ἐκλογεῖς ψηφίζουν δι' εἰδικοῦ φακέλλου (ἄρθρ. 149 § 8 Ἐκλ. Κ. 1961). Τὸ Δικαστήριον ἔλυσε ὅλα τὰ ζητήματα αὐτὰ καταφατικῶς καὶ δὴ τὸ πρῶτον μὲ τὴν σκέψιν ὅτι «τὸ ἄρθρ. 3 τοῦ Συντάγματος ἐπιβάλλει μὲν καὶ εἰς τὸν νομοθέτην τὴν ἴσην μεταχειρίσιν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ ἀπόψεως παροχῆς εἰς πάντας ἴσης ἀξίας καὶ δυνάμεως ψήφου, δὲν ἀποκλείει ὁμως εἰς τὸν νομοθέτην τὸ δικαίωμα νὰ παράσχη τὴν δυνατότητα τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ των δικαιώματος εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ στρατιωτικούς, τοὺς ἐγγεγραμμένους ἢ μὴ εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους ἢ τοὺς καταλόγους βιβλιαρίων δήμου ἢ κοινότητος, εἰς τὰ ἐκλογικὰ τμήματα τοῦ τόπου τῆς ὑπηρεσίας των, ἐπὶ τῇ βάσει καταστάσεων, συντασσομένων ὑπὸ τὴν

---

τοῦ Lüneburg τῆς 19-6-1950 («Archiv des öffentlichen Rechts», N.F., τ. 37, σ. 344). Βλ. σχετικῶς E. Forsthoff, ἐν «Archiv des öffentlichen Rechts», N.F. τ. 37, σ. 369 ἐπ.· Leibholz - Rinek, op. cit., σ. 528· v. Mangoldt, ἐν «Öffentliche Verwaltung», 1950, σ. 569 ἐπ.· Gross, αὐτόθι, 1951, σ. 291 ἐπ.

ἐγγύησιν τοῦ ἐλέγχου αὐτῶν παρὰ τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς, ἐξομολογούμενων δὲ πρὸς ἐκλογικούς καταλόγους»<sup>58</sup>. τὸ δεύτερον μετὰ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι «τὸ Σύνταγμα ὀρίζει μόνον τὴν ἡλικίαν τῶν ἐκλογίμων (ἄρθρ. 70), προκειμένου δὲ περὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ ἐκλέγειν ἀφῆκε τὴν ρύθμισιν εἰς τὸν κοινὸν νομοθέτην, ὅστις προκειμένης ὀρισμένης κατηγορίας ἐκλογέων, δύναται ἐλευθέρως, χωρὶς νὰ παραβιάζεται ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τῶν πολιτῶν, νὰ ρυθμίσῃ ἐκάστοτε τὴν ἱκανότητα τοῦ ἐκλέγειν ἐντὸς τῶν ἐπιτρεπομένων ἐκ τῶν περιστάσεων ὀρίων, ὡσάκις δηλονότι εἰδικαὶ συνθήκαι ἐπιβάλλουσι παρεκκλίσεις ἀπὸ τοῦ γενικοῦ κανόνος, πολλῶ μᾶλλον ὡσάκις ρυθμίζεται ἀπλῶς ὁ τρόπος ὑπολογισμοῦ τῆς ἡλικίας ἀφορῶν εἰς μεγάλας κατηγορίας πολιτῶν τελούντων ὑπὸ τὰ ὅπλα καὶ ἐντεταγμένων εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν»<sup>59</sup>. τὸ τρίτον «διότι ἡ παρέκκλισις, ἐν προκειμένῳ, εἶναι δεδικαιολογημένη, καθόσον οἱ ψηφίζοντες διὰ καταστάσεων δὲν εἶναι κατὰ κανόνα ἐκλογεῖς τῆς περιφέρειας, ἀλλὰ δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ στρατιωτικοὶ ὑπηρετοῦντες ἐν αὐτῇ, εἰς τούτους δὲ παρέχεται τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφράσωσι τὸ πολιτικὸν των φρόνημα ψηφίζοντες τὸ κόμμα τῆς

58. Ἀπόφ. 76/1962, σκέψις 5η. Βλ. καὶ ἀπόφ. 36/1956.

59. Ἀπόφ. 38/1962 (σκέψις 5η). Βλ. καὶ τὰς ἀποφ. 42 (σκέψιν 3ην), 76 (σκέψιν 6ην) καὶ 88 (σκέψιν 2αν) τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἐπιπροσθέτως δὲ τὴν ἀπόφ. 21/1956.—Ἀπόφ. 44/1962, σκέψις 3η (βλ. καὶ ἀπόφ. 45/1962, σκέψιν 4ην καὶ 71/1962, σκέψιν 3ην): «Διότι ἡ συνταγματικὴ αὕτη διάταξις (ἄρθρ. 3) δὲν ἀπαγορεύει εἰς τὸν νομοθέτην, ὅπως ρυθμίσῃ διαφοροτρόπως ἑτερονόμους ἐκ καταγωγῆς καὶ κατὰ τὴν φύσιν των πραγματικὰς σχέσεις ἢ καταστάσεις, ἐφ' ὅσον αὗται ὀρίζονται ἐξ ἀντικειμένου καὶ ἀφηρημένως, ἡ δὲ διάκρισις αὐτῶν δικαιολογεῖται ὄντως καὶ κατὰ κρίσιν δικαστικὴν. Ἐν προκειμένῳ ἡ κατὰ τὰ ἀνωτέρω τεκμαιρομένη συμπλήρωσις τῆς πρὸς ἀναγνώρισιν ἐκλογικοῦ δικαιώματος νομίμου ἡλικίας πρὸ τῆς πραγματικῆς συμπληρώσεως αὐτῆς, προβλεπομένη εἰδικῶς διὰ τοὺς ἐκλογεῖς τοῦ ἄρθρ. 149 τοῦ ἐκλ. ν., διὰ κατηγορίαν τοῦτέστιν ἐξ ἀντικειμένου καὶ ἀφηρημένως ὀριζομένην, ἀποτελουμένην ἐκ δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ στρατιωτικῶν, μὴ ὑπηρετούντων κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκλογῆς εἰς ὃν τόπον ἀσκοῦσι τὸ ἐκλογικὸν των δικαίωμα ἢ μὴ ἐγγεγραμμένων εἰς τοὺς τακτικούς ἐκλογικούς καταλόγους, δικαιολογεῖται ἐκ τῆς εἰδικῆς θέσεως καὶ καταστάσεως τῶν ἀποτελούντων τὴν κατηγορίαν ταύτην Ἑλλήνων πολιτῶν».



προτιμήσεώς των, τοῦθ' ὅπερ ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ ἐφαρμοσθὲν ἀναλογικὸν ἐκλογικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον κατὰ βάσιν εἶναι ἀντιπροσωπευτικὸν κομμάτων, οὐχὶ δὲ ὅπως ἐκφράσῃσι γνώμην καὶ περὶ τῶν ὑποψηφίων τῆς προτιμήσεώς των ἀναμειγνύμενοι οὕτω εἰς τὴν τοπικὴν περὶ προσώπων διαμάχην καὶ ἀλλοιοῦντες ἐνδεχομένως τὸ ἀποτέλεσμα καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν καταλληλότερον ἐκ τῶν ὑποψηφίων νὰ ἀντιπροσωπεύσῃ τὴν περιφέρειαν, οὕτινος ἡ ἐκλογή ἀνήκει πρωτίστως εἰς τοὺς ἐντοπίους ἐκλογεῖς»<sup>60</sup>. καὶ τὸ τελευταῖον μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ἡ μυστικότης τῆς ψήφου ἐπαρκῶς ἐξασφαλίζεται ἐκ τῶν συνόλου τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 149 ('Εκλ. Κ. 1961), μὴ παραβιαζομένη ἐκ μόνου τοῦ λόγου τῆς χρήσεως τοῦ εἰδικοῦ φακέλλου<sup>61</sup>. Ἡ τοιαύτη λύσις τοῦ πρώτου, δευτέρου καὶ τετάρτου ζητήματος εἶναι ὀρθή. Τούναντίον, ὅχι ὀρθῶς ἐθεωρήθη συνταγματικὴ ἡ ἀποκλείουσα τὸ δικαίωμα ἐπιλογῆς ὑποψηφίων διάταξις (ἄρθρ. 76 § 5 ἐδ. α' 'Εκλ. Κ 1963), ἡ ὁποία ἀντίκειται προδήλως εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τῆς

60. 'Απόφ. 15/1962, σκέψις 8η. 'Απόφ. 2/1951 : «... Ἡ μὴ χορήγησις ὑπὸ τοῦ ὡς προεξετέθη ἀρμοδίου κατὰ τὸ Συντ. εἰς τὴν ρύθμισιν τοῦ τρόπου τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος Νόμου εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς ψηφοφόρους τοῦ ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 99 § 2 αὐτοῦ χορηγουμένου εἰς τοὺς λοιποὺς πολίτας δικαιώματος τοῦ ἐκφράζειν τὴν προτίμησιν τοῦ ἐκλογέως ὑπὲρ ἑνὸς ἢ πλείονων ὑποψηφίων διὰ σταυροῦ, δὲν ἀποτελεῖ ἥσσονα τῶν στρατιωτικῶν ἐκλογέων μεταχείρισιν ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος(!), ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ ὅλου πνεύματος τῶν μνησθεισῶν διατάξεων τοῦ Νόμου καὶ τοῦ σκοποῦ τούτου προκύπτει, αὕτη ὑπεργορεύθη τὸ μὲν ἐκ τεχνικῶν λόγων ἀφορώντων τὴν ταχύτητα περὶ τὴν διάλογὴν τῶν ψήφων καὶ γνῶσιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐκλογῶν, τὸ δὲ καὶ ἐκ τῆς ἐν αὐταῖς διαφαινομένης προθέσεως τοῦ Νόμου κατασφαλίσεως τῆς γνησιότητος τῆς δηλώσεως τοῦ φρονήματος τῶν στρατιωτικῶν ψηφοφόρων καὶ τοῦ ἀνεπηρεάστου τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν, δυνάμενων ἐνδεχομένως νὰ ἐπηρεασθῶσι διὰ τοὺς ἐκλογεῖς τούτους, ἐν χορηγήσει τοῦ ρηθέντος δικαιώματος, λόγῳ τῆς ἐν τῷ στρατῷ ὑφισταμένης εἰδικῆς πειθαρχίας, ὑπὸ ἐνδιαφερομένων τυχόν ὑπὲρ ὠρισμένων ἐκ τῶν ὑποψηφίων προϋσταμένων τῶν στρατιωτικῶν ἐκλογέων».— Τὸ ζήτημα ἐτέθη καὶ ἐνώπιον τοῦ 'Εκλογ. τοῦ 1956, τὸ ὁποῖον (ἀπόφ. 17, 20, 33) ὁμῶς ἀπέρριψε τὰς σχετικὰς ἐνστάσεις ὡς ἀορίστους.

61. 'Απόφ. 45/1962, σκέψις 5η.

ψήφου <sup>62</sup>.—Ἡ προπολεμικὴ ἐκλογικὴ νομοθεσία (ἄρθρ. 4 § 2 Ν. 3363 καὶ Ν. 3824, ἄρθρ. 7 Ν. 5493) καθιέρωνε τὴν ἀναστολὴν τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος τῶν στρατιωτικῶν, ἐξαιρουμένων τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν. Ἡ διάταξις αὕτη, ἀποκλείουσα, ἔστω καὶ προσωρινῶς, ἀπὸ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ὁλόκληρον κατηγορίαν πολιτῶν, χωρὶς νὰ συντρέχουν πρὸς τοῦτο σοβαροὶ λόγοι ἀναγόμενοι εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν καὶ δὴ εἰς ἡθικὴν ἀναξιότητα ἢ πνευματικὴν ἀνικανότητα καὶ καθ' ἣν μάλιστα στιγμὴν ἐκπληροῦν τὸ ὕψιστον πρὸς τὴν Πατρίδα καθῆκον των, ἦτο ἀντισυνταγματικὴ, παραβιάζουσα ἐμμέσως τὴν ἀρχὴν τῆς καθολικότητος τῆς ψηφοφορίας <sup>63</sup>. Οἱ ὑπὲρ τῆς διατάξεως ἐπικαλούμενοι κίνδυνοι κλονισμοῦ τῆς πειθαρχίας τοῦ στρατεύματος ἐκ τῆς συμμετοχῆς τῶν στρατιωτικῶν εἰς τὴν ψηφοφορίαν καὶ τοῦ ἐπηρεασμοῦ τοῦ πολιτικοῦ φρονήματος τῶν ὀπλιτῶν ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν των, οἱ ὅποιοι ἀτυχῶς πάντοτε ἀπεδείχθησαν βάσιμοι <sup>64</sup>, δὲν εἶναι οὔτε ἀκαταπολέμητοι εἰς ἓν εὐνομούμενον Κράτος, οὔτε καὶ ἱκανοὶ νὰ δικαιολογήσουν τὸν ἐν λόγῳ σοβαρὸν περιορισμὸν τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος τῆς ψήφου <sup>65</sup>. Ὁ περιορισμὸς εἶναι συνταγματικῶς ἐπι-

62. Βαμβέτσου, *op. cit.*, Ν. Δικ. IB', σ. 686 ἐπ.

63. Κυριακοπούλου, *Συντ. Δικ.*, σ. 279 ἐπ.· Λυκούδη, *op. cit.*, σ. 111.· Σβώλου, *Τὸ νέον Σύνταγμα κλπ.*, σ. 263 ἐπ.· τοῦ αὐτοῦ, *Συντ. Δικ.*, τ. II, σ. 30.—Ἀντίθετος ὁ Ν. Ν. Σαρίπολος, *Συντ. Δικ.*, τ. I, σ. 237, σημ. 2-3 — Πρβλ. M. D u v e r g e r, *Cours de Droit Constitutionnel*, ἐκδ. 3η (1946), σ. 49.

64. Βαμβέτσου, *op. cit.*, Ν. Δικ. IB', σ. 676 ἐπ.· Σγουρίτσα, *Συντ. Δικ.*, τ. I, σ. 217, σημ. 1.

65. Ἡ ψῆφος τῶν στρατιωτικῶν εἰσῆχθη ἤδη καὶ ἐν Γαλλίᾳ διὰ τῆς ord. τῆς 17-8-1945 («Οἱ στρατιωτικοὶ τῆς ξηρᾶς, τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ἀέρος εἶναι ἐκλογεῖς ὑφ' οὓς ὄρους καὶ οἱ λοιποὶ πολῖται»). Βλ. D u v e r g e r, *Cours de Droit Constitutionnel*, σ. 49· τοῦ αὐτοῦ, *Droit Public*, σ. 78. Βλ. καὶ A. D u p o n t, *Les droits politiques des militaires*, th. Nanoy, 1911.—Τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν τῶν στρατιωτικῶν κατοχυροῦν ρητῶς τὰ *Συντ. πολλῶν Κρατῶν*, ὅπως τῆς Ἀριζόνας (ἄρθρ. VII § 5), τῆς Ἰόβας (ἄρθρ. II § 3), τῆς Πενσυλβανίας (ἄρθρ. II § 6), τοῦ Οὐτάχ (ἄρθρ. 1

τρεπτὸς μόνον ἐν περιπτώσει κηρύξεως τῆς Χώρας εἰς κατάστασιν πολιορκίας (ἄρθρ. 91 Συντ.).

Τὸ Ἐκλογοδικεῖον <sup>66</sup> ἐθεώρησεν ὡς σύμφωνον πρὸς τὰ ἄρθρ. 3 καὶ 66 τοῦ Συντάγματος τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 99 § 3 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος τοῦ 1951, κατὰ τὴν ὁποίαν «ὁ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς ἀναγνωρισθεὶς ὡς ἀρχηγὸς κόμματος καὶ ὢν τοιοῦτος κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐκλογῶν θεωρεῖται λαβὼν ὡς σταυροὺς προτιμήσεως τὸ σύνολον τῶν ψηφοδελτίων τοῦ συνδυασμοῦ ἐν τῇ περιφερείᾳ εἰς ἣν ἔθεσεν ὑποψηφιότητα», μὲ τὴν σκέψιν ὅτι «δι' αὐτῆς ὁ νομοθέτης οὐδὲν ἄλλο ἐθέσπισεν, εἰμὴ τὸ κατὰ τὴν πρόληψιν συμβαῖνον, ὅτι δηλαδὴ ὁ ἐκλογεὺς ψηφίζων ὠρισμένον συνδυασμὸν κόμματος, ὡς ἀποδεχόμενος τὰς δεδηλωμένας ἀρχὰς τοῦ Κόμματος αὐτοῦ, προδήλως διαδηλοῖ κατ' ἐξοχὴν διὰ τῆς ψήφου του προτίμησιν ἔναντι τῶν λοιπῶν ὑποψηφίων ὑπὲρ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος, τὰς ἀρχὰς τοῦ ὁποίου κόμματος ἀποδέχονται οὗτοι διὰ τῆς περιλήψεώς των ὡς ὑποψηφίων εἰς τὸν συνδυασμὸν τοῦ κόμματος τούτου, εἰς δν ἐκτίθησιν ὑποψηφιότητα καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος, ὑπὸ τὰ ἐμβλήματα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ὁποίου συνεκτίθενται ἐν τῷ αὐτῷ συνδυασμῷ καὶ οὗτοι». Μὲ ἀνάλογον αἰτιολογίαν ἐθεωρήθη ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου<sup>67</sup> ὡς συνταγματικὴ καὶ ἡ ἀντίστοιχος διάταξις τοῦ

§ 4), τῆς Ἀλβανίας (ἄρθρ. 16), τῆς Λευκορρωσίας (ἄρθρ. 112), τῆς Ρουμανίας (ἄρθρ. 18), τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως (ἄρθρ. 137), τῆς Πολωνίας (ἄρθρ. 84) καὶ τῆς Οὐκρανίας (ἄρθρ. 117). Ἀντιθέτως, τὸ Σύντ. τοῦ Περσίου (ἄρθρ. 87) ἀποκλείει τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος τῶν στρατιωτικῶν.— Τὴν ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἄσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος προβλέπει καὶ τὸ ἐλβετικὸν δίκαιον. Βλ. ἄρθρ. 4 τοῦ ὁμοσπ. νόμου περὶ ὁμοσπ. ἐκλογῶν καὶ δημοψηφισμάτων τῆς 19-7-1872· καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ὁμοσπ. Κυβερνήσεως περὶ συμμετοχῆς τῶν στρατιωτικῶν εἰς τὰς ἐκλογὰς καὶ τὰ δημοψηφίσματα τοῦ ὁμοσπ. Κράτους, τῶν Καντονίων καὶ τῶν Κοινοτήτων τῆς 10-12-1945.

66. Ἀπόφ. 2/1951.

67. Ἀπόφ. 21/1956, σκέψις 5η: «Ἐπειδὴ, ἀφ' ἧς καὶ ἐν Ἑλλάδι εἰσήχθησαν κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἐν ταῖς ξέναις χώραις κρατούντων τὰ πολιτικὰ κόμματα, ἀναγνωρισθέντα καὶ διὰ τοῦ ἐκλ. Ν. ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς, οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν λόγῳ τῆς ἐξεχούσης νομικῆς θέσεως, ἦν ἔχου-

άρθρ. 107 § 4 τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος τοῦ 1956<sup>68</sup>. Ἡ διάταξις μᾶλλον δὲν συμβιβάζεται ἤδη πρὸς τὴν θεμελιώδη διάταξιν τοῦ άρθρ. 51 § 3 ἐδ. α' τοῦ Συντάγματος, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ βουλευταὶ «ἐκλέγονται» ὑπὸ τῶν πολιτῶν, δηλαδὴ ἀναδεικνύονται διὰ ρητῆς θετικῆς ἐνεργείας τοῦ Ἑκλογικοῦ Σώματος καὶ ὄχι ἐπὶ τῇ βάσει νομοθετικῶν τεκμηρίων ἢ ἐρμηνευτικῶν κανόνων («θεωροῦνται λαβόντες»).— Πρόδηλος εἶναι ἡ ἀντισυνταγματικότης τῆς διὰ τοῦ άρθρ. 4 τοῦ Ν. 4173/1961 (άρθρ. 65 § 8 Ἑκλ. Κ)<sup>69</sup> γενομένης ἐπεκτάσεως τῆς ἐξαιρέσεως καὶ εἰς τοὺς «διατελέσαντες Πρωθυπουργοὺς καὶ ἐκλεγέντας βουλευτάς», οἱ ὅποιοι μάλιστα ἐν τῇ διατάξει προτάσσονται τῶν Ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων. Ἄν ἡ ιδιότης τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος δὲν δικαιολογῇ, κατὰ τὴν ἐνταῦθα ὑποστηριζομένην γνώμην, τὴν ἄνευ σταυρῶν προτιμήσεως ἐκλογὴν του, κατὰ μείζονα λόγον δὲν δικαιολογεῖ μίαν τοιαύτην προνομιακὴν μεταχείρισιν ἢ ιδιότης τοῦ διατελέσαντος Πρωθυπουργοῦ, ὁ ὁποῖος μάλιστα, ἐφ' ὅσον ἡ διάταξις δὲν διακρίνει, δύναται νὰ εἶναι καὶ ὁ μὴ λαβὼν ψῆφον ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς ὑπηρεσιακός. Ἡ ὑπὸ τῆς διατάξεως προσαπαιτούμενη ιδιότης τοῦ τέως βουλευτοῦ οὐδόλως δύναται νὰ δικαιολογήσῃ τὴν συνταγματικότητα αὐτῆς.

Ἡ ἀρχὴ τῆς καθολικότητος τῆς ψήφου, ἀποτελοῦσα μίαν περίπτωσιν ἐφαρμογῆς τῆς γενικῆς ἀρχῆς τῆς ισότητος, ἐπιτρέπει τὴν

σιν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἰδιαζούσης θέσεως, ἣν κατέχουν ἐν τῇ δημοσίᾳ τῆς χώρας ζωῇ, χρῆζουσιν ἰδιαιτέρας μεταχειρίσεως, χωρὶς ἡ τοιαύτη μεταχείρισις νὰ θεωρηθῇ ἀντιβαίνουσα εἰς τὴν ἐκ τοῦ άρθρ. 3 τοῦ Συντ. ἀπορρέουσαν ἀρχὴν τῆς ισότητος τῶν πολιτῶν. Ἡ προσωπικὴ των πείρα καὶ ἡ πολιτικὴ αὐτῶν ὥριμότης παρέχει αὐτοῖς ἐξέχουσαν θέσιν, ἀναγνωριζομένην καὶ ὑπ' αὐτῶν ἔτι τῶν ὑποψηφίων ἢ βουλευτῶν τῶν ἀνηκόντων εἰς ἀντιπάλους παρατάξεις».

68. Ὡς συνταγματικὴν θεωρεῖ τὴν διάταξιν καὶ ὁ Β α μ β ε τ σ ο ς, ορ. cit., Ν. Δικ. IB', σ. 687 ἐπ.

69. «Οἱ διατελέσαντες Πρωθυπουργοὶ καὶ ἐκλεγέντες βουλευταὶ ὡς καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτοτελοῦς κόμματος ἢ ὁ Ἀρχηγὸς συνασπισμοῦ κατερχομένου εἰς τὰς ἐκλογὰς θεωροῦνται λαβόντες σταυροὺς προτιμήσεως τὸ σύνολον τῶν ἐγκύρων ψηφοδελτίων τοῦ συνδυασμοῦ, εἰς τὸ ψηφοδέλτιον τοῦ ὁποίου περιλαμβάνονται».

νομοθετικήν καθιέρωσιν κατ' οὐσίαν δεδικαιολογημένων ἐξαιρέσεων. Ὡς τοιαῦται συνταγματικῶς ἐπιτρέπται ἐξαιρέσεις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος τῆς ψηφοφορίας θεωροῦνται ἀνέκαθεν καὶ παρ' ἡμῖν καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ αἰ ἐρειδόμεναι ἐπὶ λόγων ἠθικῆς ἀναξιότητος ἢ σωματικῆς ἢ πνευματικῆς ἀναπηρίας. Τὰς περιπτώσεις στερήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ἀναγράφει τὸ ἄρθρ. 5 τοῦ Ἑκλογ. Κώδικος (ἄρθρ. 2 Ν.Δ. 4274)<sup>70 71</sup>, τὸ ὅποῖον ἐθεωρήθη ὑπὸ τοῦ Ἑκλογοδικείου<sup>72</sup> ὡς σύμφωνον πρὸς τὰ ἄρθρα 66 καὶ 70 § 1 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952. Ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ ἁρθρου αὐτοῦ τοῦ Κώδικος προβλεπομένων στερήσεων τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος αἱ δύο καὶ δὴ ἡ στέρησις τῶν «δυνάμει τελεσιδίκου βουλευμάτος διατελούντων ὑποδίκων ἐπὶ κακουργήματι» καὶ ἡ τῶν «παραπεμφθέντων κατὰ τὰς διατάξεις τῆς στρατιωτικῆς ποινικῆς δικονομίας ἐνώπιον τῶν ἀρμοδίων δικαστηρίων ἐπὶ λιποταξία καὶ ἀνυποταξία» δὲν εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἁρθρ. 51 § 3 ἐδ. β' τοῦ ἰσχύοντος Συντά-

70. Τὰς αὐτὰς σχεδὸν περιπτώσεις στερήσεως τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν ἀνέγραψεν καὶ πάντες οἱ προῖσχόντες ἐκλ. ν. (ἄρθρ. 5 Ἑκλ. Ν. 1844, ἄρθρ. 4 Ἑκλ. Ν. 1864 καὶ Ν. ΧΜΗ', ἄρθρ. 5 Ν. 3363 καὶ 3824, ἄρθρ. 4 Ν. 5493). Τὸ ἄρθρ. 2 Ν.Δ. 4274 κατήργησε τὴν στέρησιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος τῶν πτωχευσάντων, ἐν τῇ ψηφισάσῃ δὲ τοῦτο Ἐπιτροπῇ προετάρθη ὑπὸ τοῦ Σ. Ἡ λ ι ο π ο ὑ λ ο υ καὶ ἡ κατάργησις τῆς στερήσεως τῶν διὰ βουλευμάτος παραπεμπομένων, μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι «ὁ κατηγορούμενος εἶναι ἀθῶος μέχρις ὅτου κηρυχθῇ ἔνοχος ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου (βλ. Πρακτικά, 1962, τ. Β', σ. 621).

71. Τὰς περιπτώσεις στερήσεως τοῦ ἐκλ. δικαιώματος ἀναγράφουν ἀπ' εὐθείας τὰ Συντ. ὀρισμένων Κρατῶν, ὅπως λ.χ. τῆς Αὐστρίας (ἄρθρ. 26 § 5), Δανίας (ἄρθρ. 29 § 1), Λουξεμβούργου (ἄρθρ. 53), Βρέμης (ἄρθρ. 77), Ἑσσης (ἄρθρ. 74), Ζυρίχης (ἄρθρ. 18), Βέρνης (ἄρθρ. 4), Οὐρι (ἄρθρ. 23), Γκλάρους (ἄρθρ. 23), Φριβούργου (ἄρθρ. 26), Σολδτουρν (ἄρθρ. 9), Βασιλείας-Χώρας (ἄρθρ. 3), Σάνγκτ Γκάλλεν (ἄρθρ. 38), Τουργκάου (ἄρθρ. 7), Σάφφχαουζεν (ἄρθρ. 5), Πολωνίας (ἄρθρ. 85), Ρουμανίας (ἄρθρ. 25), Λευκορωσίας (ἄρθρ. 110), Ἀλαμπάμας (ἄρθρ. VIII sect. 182), Γεωργίας (ἄρθρ. II § II) καὶ Ἰόβας (ἄρθρ. II § 5).

72. Ἀπόφ. 51/1962, σκέψις 3η.

γματος, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει τὸν περιορισμὸν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν μόνον «*συνεπεῖα ἀμετακλήτου ποινικῆς κατὰ δίκης*». Κατ'ἀκολουθίαν, αἱ ἐν λόγῳ διατάξεις τοῦ Κώδικος κατηργήθησαν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ νέου Συντάγματος (ἄρθρ. 111 § 1 αὐτοῦ).—Τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν ἀνῆκε μέχρι τοῦ ἔτους 1952 μόνον εἰς τοὺς ἄνδρας, ἡ δὲ ἐπέκτασις αὐτοῦ καὶ εἰς τὰς γυναῖκας ἡδύνατο, κατὰ τὴν ἀνέκαθεν κρατήσασαν καὶ ἐσφαλμένην ἀποψιν<sup>73 74</sup>, νὰ γίνῃ μόνον διὰ ρητῆς συνταγματικῆς διατάξεως. Ὑπὸ τὸ ἄρθρ. 70 τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος ἐτέθη ἐρμηνευτικὴ δήλωσις, κατὰ τὴν ὁποίαν «*νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ τὰ τῆς ἀσκήσεως παρὰ τῶν γυναικῶν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι*». Ὁ νόμος 2159/1952 ἐχορήγησεν ἐπὶ τέλους εἰς τὰς γυναῖκας τὰ δικαιώματα αὐτὰ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς πρὸς τοὺς ἄνδρας ὅρους καὶ οὕτως ἐξέλιπεν ὁ σοβαρώτερος περιορισμὸς τῆς καθολικότητος τῆς ψηφοφορίας.—Μέχρι τοῦ 1952

73. Κατὰ τῆς κρατούσης γνώμης καὶ οἱ Κυριακόπουλος (Συντ. Δικ., σ. 268), Σβῶλος (Τὸ νέον Σύνταγμα κλπ., σ. 254 ἐπ.) καὶ Σγουρίτσας (Συντ. Δικ., τ. I, σ. 212, σημ. 2).—Ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Εἰσηγητῶν τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Γ' Συντ. Συνελεύσεως ἔλυσε διὰ ψήφων 7 κατὰ 4 ἀποφατικῶς τὸ ζήτημα, ἂν ἡδύνατο ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία νὰ χορηγήσῃ πολιτικὰ δικαιώματα εἰς τὰς γυναῖκας (βλ. Πρακτικά, σ. 30). Ἡ ἀντίθετος ἀποψὶς ἐκράτησεν ἐν τῇ 30μελεῖ Συνταγμ. Ἐπιτροπῇ τῆς Δ' Συντ. Συνελεύσεως, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξεν ὁ Πρόεδρος αὐτῆς Ἀλ. Παπαναστασίου, ὁ ὁποῖος, ἐν τούτοις, πρὸς ἄρσιν πάσης ἀμφισβητήσεως, προέτεινε νὰ τεθῇ ὑπὸ τὸ ἄρθρ. 15 τοῦ Σχεδίου (ἄρθρ. 35 τοῦ τελικοῦ Σχεδίου) μία σχετικὴ ἐρμηνευτικὴ δήλωσις, ἡ ὁποία ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς διὰ ψήφων 11 κατὰ 7 (βλ. Πρακτικά, σ. 147 ἐπ.), καὶ ἡ ὁποία ἐτέθη καὶ ὑπὸ τὸ ἄρθρ. 6 Συντ. 1927. Τὸ ἄρθρ. 21 § 1 τοῦ Σχεδίου Συντ. τῆς πρώτης Ἐπιτροπῆς Δ' Ἀναθ. Βουλῆς καθιέρωσε ρητῶς τὴν ἰσοπολιτείαν τῶν γυναικῶν, ἀναθέσαν δμως τὸν καθορισμὸν τοῦ χρόνου ἐνάρξεως τῆς ἀσκήσεως παρὰ τῶν γυναικῶν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι εἰς νόμον ἐφ' ἅπαξ ἐκδοθησόμενον. Τὴν ἰσοτιμίαν τῶν φύλων καθιερώνει καὶ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 4 § 2 τοῦ ἰσχύοντος Συντ., ἡ ἰσχὺς τῆς ὁποίας δμως ἀναστέλλεται ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 116 § 1 αὐτοῦ μέχρι τῆς 31-12-1982.

74. Ἡ αὕτῃ ἀποψὶς ἐκράτησεν καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ. Βλ. Fleiner-Giacometti, op. cit., σ. 432 ἐπ.· Ruck, op. cit., σ. 90.

δὲν ἀπήλαυον τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ μοναχοί <sup>75</sup>. Ὁ ἀποκλεισμός αὐτός, ὁ ὁποῖος ὀρθῶς ἐθεωρήθη ἀντισυνταγματικὸς <sup>76</sup>, κατηγορήθη διὰ τοῦ ἄρθρ. 33 τοῦ Ν. 180/1954.— Συνταγματικῶς ἀνεπίτρεπτος περιορισμός τῆς καθολικότητος τῆς ψηφοφορίας εἶναι ἡ διὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 32 § 5 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος ἀπαιτούμενη προσάρτησις εἰς ἐκάστην πρότασιν ὑποψηφίου γραμματίων περὶ καταβολῆς ὠρισμένων χρηματικῶν ποσῶν. Ἡ διάταξις περιορίζει προδήλως σοβαρῶς τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα πολλῶν πολιτῶν, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ὁποῖου περιλαμβάνεται ἀναμφιβόλως καὶ ἡ ἐλευθέρα καὶ ἀπεριόριστος πρότασις ὑποψηφίων.

III. Τὸ ζήτημα τῆς συνταγματικότητος τῶν μικτῶν ἐκλογικῶν συστημάτων καὶ ἰδίως τῆς ἐνισχυμένης ἀναλογικῆς.

Τὸ ἡμέτερον Σύνταγμα <sup>77 77α</sup>, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ Συντά-

75. Ἄρθρ. 34 Ἐκλ. Ν. 1844, 71 Ἐκλ. Ν. 1864, 99 Ν. ΧΜΗ', 4 § 1 Ν. 3363 καὶ 3824, 5 Ν. 5493 καὶ 7 Ν. 2228/1952.

76. Κυριακοπούλου, Συντ. Δικ., σ. 278 ἐπ. Σβώλου, Τὸ νέον Σύνταγμα κλπ. σ. 261· τοῦ αὐτοῦ, Συντ. Δικ., τ. II, σ. 24· Σγουρίτσα, Συντ. Δικ., τ. I, σ. 216.

77. Ἐκ τῶν προΐσχυσάντων Συντ. μόνον τὸ Σύντ. τῆς 30μελοῦς Συνταγμ. Ἐπιτροπῆς κατωχύρωσεν (ἄρθρ. 35 § 1) τὸ ἀναλογικὸν ἐκλογικὸν σύστημα. Ἡ διάταξις, ἡ ὁποία ἐψηφίσθη κατόπιν προτάσεως τοῦ Ἀλ. Παπαναστασίου (βλ. Πρακτικά, σ. 145 ἐπ.), συνηγορήσαντος πάντοτε ἐνθέρμως ὑπὲρ τῆς συνταγματικῆς κατοχυρώσεως τοῦ ἐν λόγῳ συστήματος (βλ. τὰς ἀγορεύσεις του ἐν Β' Ἀναθ. Βουλῇ, Ἐφημ. τῶν Συζητήσεων, τ. I, σ. 1457 ἐπ., καὶ ἐν τῇ Δ' Συντ. Συνελεύσει, Ἐφημ. τῶν Συζητήσεων, τ. IV, σ. 455 ἐπ.), ἀπηλείφθη ὑπὸ τῆς Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς τοῦ 1926-27 (βλ. Πρακτικά τῆς Ἐπιτροπῆς, σ. 21 καὶ Εἰσηγητικὰς Ἐκθέσεις, σ. 16 ἐπ.), μὴ περιληφθεῖσα εἰς τὸ Σύντ. τοῦ 1927.— Τὸ ζήτημα τῆς συνταγματικῆς καθιερώσεως τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος συνεζητήθη καὶ ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ τοῦ Β' Ψηφ. τῆς Δ' Ἀναθ. Βουλῆς, ἡ ὁποία διὰ ψήφων 13 κατὰ 2 ἀπεφάνθη κατ' αὐτῆς. Εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν αὐτὴν ὑπεβλήθησαν περαιτέρω δύο σχετικαὶ προτάσεις καὶ δὴ ἡ πρότασις τοῦ Λ. Μακκᾶ, κατὰ τὴν ὁ-

γματα άλλων Κρατῶν<sup>78</sup>, δὲν καθορίζει τὸ ἐκλογικὸν σύστημα, καταλείπον οὕτως εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν τὸν ἐκάστοτε καθορισμὸν αὐτοῦ. Τοῦτο (ἄρθρ. 54 §§ 1 καὶ 3 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἄρθρ. 43 § 5 καὶ 72 § 1) ὀρίζει μόνον, ὅπως καὶ τὸ προῖσχῶσαν

ποῖαν «ὁ ἐκάστοτε ἐκλ. ν. δὲν δύναται νὰ ἰσχύσῃ πρὸ τῆς παρόδου ἐνὸς ἔτους ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του» καὶ ἡ ὁποία ἀπερρίφθη διὰ ψήφων 8 κατὰ 6· καὶ ἡ πρότασις τῶν Β α μ β έ τ σ ο υ καὶ Θ η β α ί ο υ, κατὰ τὴν ὁποῖαν «ἐκλ. ν. οὐδέποτε ἐφαρμόζεται εἰς τὰς ἐκλογάς, αἰτνες ἀκολουθοῦν τὴν βουλευτικὴν περίοδον, καθ' ἣν ἐψηφίσθη» καὶ ἡ ὁποία ἐψηφίσθη διὰ ψήφων 9 κατὰ 6, περιληφθεῖσα εἰς τὸ ἄρθρ. 38 τοῦ Σχεδίου Συντ. τῆς Ἐπιτροπῆς (βλ. Πρακτικά, τ. II, σ. 559 ἐπ.). Ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ ἄρθρ. 38 τοῦ Σχεδίου τούτου διάταξιν προέτεινεν ὁ Α. Μ υ λ ω ν ᾱ ς ἐν τῇ Συνταγμ. Ἐπιτροπῇ τῆς Βουλῆς τοῦ 1926/27, ἡ ὁποία ὁμως κατὰ πλειοψηφίαν ἀπέρριψεν αὐτὴν (βλ. Πρακτικά, σ. 22).

77α. Τὸ ζήτημα τῆς συνταγματικῆς κατοχυρώσεως τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος συνεζητήθη κατὰ τὴν τελευταίαν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντ. Μὲ τὸ ζήτημα ἡσχολήθη ἀρχικῶς ἡ Β' Ὑποεπιτροπὴ τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς 22-1-1975 καὶ 11-2-1975. Αὕτη ἀπέρριψε κατὰ πλειοψηφίαν ἰδίως τὴν πρότασιν τοῦ Βουλευτοῦ Ἀ. Κ α κ λ α μ ᾱ ν η, κατὰ τὴν ὁποῖαν δὲν ἐπιτρέπεται ἡ καθιέρωσις τοῦ ἀμιγροῦς πλειοψηφικοῦ συστήματος, καθὼς καὶ τὴν πρότασιν τοῦ Βουλευτοῦ Δ. Τ σ ᾱ τ σ ο υ, κατὰ τὴν ὁποῖαν δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ποσοστιαία διαφορὰ μεταξὺ τῶν ψήφων καὶ ἐδρῶν τοῦ πλειοψηφῆσαντος κόμματος ἢ συνασπισμοῦ κομμάτων νὰ ὑπερβαίῃ τὸ 10 %, τῶν ποσοστῶν ὑπολογιζομένων ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐγκύρων ψήφων καὶ τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐδρῶν τῆς Βουλῆς ἀντιστοίχως. Βλ. Πρακτικά τῶν Συνεδριάσεων τῶν Ὑποεπιτροπῶν τῆς ἐπὶ τοῦ Συγτάγματος 1975 Κοινοβ. Ἐπιτροπῆς, σ. 340 ἐπ., 517 ἐπ.— Τὸ θέμα συνεζητήθη ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Συνταγμ. Ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν συνεδριάσιν τῆς 25-2-1975. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπέρριψε κατὰ πλειοψηφίαν πρότασιν τῶν Βουλευτῶν Κ. Κ ᾱ π π ο υ καὶ Γ. Α. Μ α γ κ ᾱ κ η περὶ καθιερώσεως τῆς ἀναλογικῆς καὶ τὴν ἀκόλουθον πρότασιν τοῦ Βουλευτοῦ Ἰ. Κ ο υ τ σ ο χ έ ρ α : «Οἱ ἐκλογικὲς περιφέρειαι καὶ τὸ ἐκλογικὸν σύστημα καθορίζονται μὲ νόμον ποὺ ψηφίζει ἡ Βουλὴ καὶ δὲν ἐφαρμόζεται στὶς πρῶτες μετὰ τὴν ψήφισή του ἐκλογές. Δὲν ἐπιτρέπεται καθιέρωσις τοῦ πλειοψηφικοῦ συστήματος. Σύστημα ἐνισχυμένης ἀναλογικῆς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καθορίζῃ ποσοστὸν ψήφων σὲ περιφέρεια ἢ στὸ σύνολο τῆς χώρας, γιὰ τὴ συμμετοχὴ καὶ στὴν δευτέρη κατανομή, ἀνώτερον ἀπὸ τὴ δύναμη ποὺ συγχέντρωσε στὶς προηγούμενες ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἐκλογέου τοῦ μικρότερου κόμματος



Σύνταγμα (άρθρ. 68 § 2), ὅτι τὸ ἐκλογικὸν σύστημα ὁρίζεται διὰ τυπικοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος ψηφίζεται ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς.—Ὁ κοινὸς νομοθέτης ἔχει εὐρεῖαν διακριτικὴν εὐχέρειαν κατὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος. Οὗτος περιορί-

τῆς Βουλῆς». Ἐπίσης ἀπερρίφθησαν κατὰ πλειοψηφίαν τόσον ἡ πρότασις τοῦ Βουλευτοῦ Ν. Γ α ζ ῆ, κατὰ τὴν ὁποίαν «ἀπαγορεύεται ἡ καθιέρωσις συστήματος εὐνοοῦντος ὑπέρμετρον διάστασιν λαϊκῆς ψήφου καὶ ἐκπροσωπήσεως», ὥσον καὶ ἡ πρότασις τοῦ Βουλευτοῦ Α. Σε χ ι ὡ τ η, κατὰ τὴν ὁποίαν «ὁ ἐκλογικὸς νόμος ψηφιζόμενος διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν  $3/4$  τῶν βουλευτῶν ἰσχύει διὰ τὰς ἐπομένους ἐκλογάς». Βλ. Ἐπίσημα Ἑστενολ. Πρακτικά τῆς Ἐπιτροπῆς, σ. 114 ἐπ.—Ἡ Βουλὴ συνεζήτησε τὸ θέμα κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 3-4-1975, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐψηφίσθη τὸ ἀρθρ. 54 τοῦ Συντ. Αὕτη ἀπέρριψε κατὰ πλειοψηφίαν τὴν ὑπὸ τῆς Ἀντιπολιτεύσεως ὑποβληθεῖσαν τροπολογίαν, ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ τέσσαρας προτάσεις, τὰς ὁποίας εἶχον ἀπορρίψει ἡ Β' Ὑποεπιτροπὴ καὶ ἡ Ὀλομέλεια τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς: «Τὸ Ἐκλογικὸν σύστημα καὶ αἱ ἐκλογικαὶ περιφέρειαι ὁρίζονται διὰ νόμου ἰσχύοντος ἀπὸ τῶν μεθεπομένων τῆς ψηφίσεως αὐτοῦ ἐκλογῶν» «ἀπαγορεύεται ἡ καθιέρωσις συστήματος εὐνοοῦντος ὑπέρμετρον διάστασιν μεταξὺ λαϊκῆς ψήφου καὶ βουλευτικῆς ἐκπροσωπήσεως» «τὸ ἐκλογικὸν σύστημα εἶναι πάντως ἀναλογικόν» καὶ ἡ ἀνωτέρω παρατεθεῖσα πρότασις τοῦ Βουλευτοῦ Δ. Τ σ ά τ σ ο υ. Βλ. Πρακτικά τῶν Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν Συζητήσεων τοῦ Συντ. 1975, σ. 138 ἐπ.

78. Οὕτω π.χ. τὰ Συντ. τῆς Αὐστρίας (άρθρ. 26 § 1), τῆς Ἑλβετίας (άρθρον 73 § 1), τῆς Ζυρίχης (άρθρ. 32 § 3), τῆς Λουκέρνης (άρθρ. 43), τοῦ Σβύτς (άρθρ. 26 § 3), τοῦ Φριβούργου (άρθρ. 36), τοῦ Τσουγκ (άρθρ. 78 § 2), τοῦ Σάντγκτ Γκάλλεν (άρθρ. 51 § 4), τοῦ Ἀαργκάου (άρθρ. 28 § 1), τοῦ Τουργκάου (άρθρ. 31 § 1), τοῦ Βάλλις (άρθρ. 84 § 4), τῆς Ρηνανίας-Παλατινάτου (άρθρ. 80 § 1), τοῦ Βελγίου (άρθρ. 48 § 2), τῆς Ἰρλανδίας (άρθρ. 31), τοῦ Λιχτενστάιν (άρθρ. 46), τοῦ Λουξεμβούργου (άρθρ. 51), τῆς Ὀλλανδίας (άρθρ. 91), τῆς Σουηδίας (κεφάλαιον 3, ἀρθρ. 7-8), τῆς Νορβηγίας (άρθρ. 59) καὶ τοῦ Παναμᾶ (άρθρ. 102 § 3), τὰ ὁποῖα καθιεροῦν τὸ ἀναλογικὸν σύστημα· τὰ Συντ. τῆς Ἀργεντινῆς (άρθρ. 37) καὶ τῆς Αἰτῆς (άρθρ. 50), τὰ ὁποῖα κατοχυροῦν τὸ πλειοψηφικὸν σύστημα.—Ὁ G.G. τῆς Δ. Γερμανίας δὲν καθορίζει τὸ ἐκλογικὸν σύστημα. Ἀντιθέτως τὸ WRV (άρθρ. 22) ἐθέσπιζε τὸ ἀναλογικὸν σύστημα.—Περὶ τῶν ἐκλογικῶν συστημάτων τῶν εὐρωπαϊκῶν Χωρῶν βλ. Sternberger-Vogel, op. cit. (System. Teil ἐκάστης μελέτης). Περὶ τῶν ἐκλογικῶν συστημάτων ἐν γένει βλ. αὐτόθι, ἡμίτ. 1, σ. 28 ἐπ. Κ. Ρ ά λ λ η, ψῆφος, ἐκλογαὶ καὶ σύγχρονα ἐκλογικὰ συστήματα, 1969, σ. 117 ἐπ.

ζεται ὁμως ἐν προκειμένῳ σοβαρῶς ὑπὸ τῶν ἐκτεθεισῶν συνταγματικῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν. Τὸ Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον δικαιούται νὰ κρίνῃ, ἂν ὁ νομοθέτης κατὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος ἐκινήθῃ ἐντὸς τῶν ὑπὸ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν διαγραφομένων ὁρίων τῆς διακριτικῆς εὐχερείας του, ὅχι δὲ καὶ ἂν οὗτος «ἐντὸς τοῦ πεδίου τῆς διακριτικῆς του εὐχερείας ἀνεῦρε σκοπίμους ἢ πολιτικῶς ἐπιθυμητὰς λύσεις» <sup>79</sup>.

Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ πλειοψηφικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ἴσχυσε παρ' ἡμῖν συνεχῶς μέχρι τοῦ 1926 <sup>80</sup>, καὶ τοῦ ἀμιγροῦς ἀναλογικοῦ συστήματος, δὲν ἐγέννησε ζητήματα ἐν τῇ νομολογίᾳ. Τοῦναντίον, ζωηρῶς ἠμφεσβητήθη ἡ συνταγματικότης τῶν καθιερωθέντων διαφόρων μικτῶν ἐκλογικῶν συστημάτων καὶ ἰδίως τοῦ λεγομένου «ἐνίσχυμένου» (βελτιωμένου) ἀναλογικοῦ συστήματος (ἐνίσχυμένης ἀναλογικῆς). Ὡς τοιοῦτο θεωρεῖται τὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾷ τὴν συμμετοχὴν ἐνὸς κόμματος εἰς τὴν β' καὶ γ' κατανομὴν ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ συγκεντρώσεως ὠρισμένου ποσοστοῦ ψήφων εἰς τὴν οἰκείαν μερίζονα ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἢ εἰς ὁλόκληρον τῆς Ἐπικράτειαν. Διὰ τῶν περιορισμῶν αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἐν Γερμανίᾳ καλοῦνται «ἀποκλειστικαὶ ρῆτραι» («Sperrklauseln»), «Ausschliessungsklauseln», «Prozentklauseln», «Sperrvorschriften») <sup>80α</sup>, ἐσκοπήθη ἡ ἐξουδετέρωσις τῶν μειο-

79. Ἀπόφ. BVerfG τῆς 1-8-1953, BVerfGE 3, 24 ἐπ.

80. Ἀρθρ. 26 Ἐκλ. Ν. 1844, 58-59 Ἐκλ. Ν. 1864 καὶ 65 Ν. ΧΜΗ'. Τὸ σύστημα ἐφηρμόσθη κατόπιν κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 19-8-1928 (ἄρθρ. 86 Ν.Δ. 11-7-1928), τῆς 5-3-1933 (ἄρθρ. 103 Ν. 3824/1929), τῆς 9-6-1935 (ἄρθρ. 107 Ν. 6396/1935) καὶ τῆς 16-11-1952 (ἄρθρ. 16 Ν. 2228/1952).

80α. Ἡ γερμανικὴ νομοθεσία καθιέρωσε καὶ ἀποκλειστικὰς ρήτρας διὰ τὴν ἐκλογικὴν προδικασίαν ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἀπαιτήσεως ὠρισμένου ἀριθμοῦ ὑπογραφῶν ὑπὸ τὰς προτάσεις ὑποψηφίων (Unterschriftenklausel) καὶ τὴν καταβολὴν ὠρισμένου χρηματικοῦ ποσοῦ κατὰ τὴν ὑποβολὴν αὐτῶν (Hinterlegungsklausel). Τοιαῦται ρῆτραι κατὰ τῶν μικρῶν καὶ νέων κομμάτων καθιερώθησαν ἤδη ὑπὸ τὸ WRV, ἡ δὲ ἰσχύουσα νομοθεσία θεσπίζει μόνον ρήτρας ὑπογραφῶν. Τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον διὰ τῶν περιφήμων ἀποφ. τῆς 17-12-1927 καὶ 22-3-1929 ἐθεώρησεν ὡς ἀντι-

νεκτημάτων τοῦ ἀμιγοῦς ἀναλογικοῦ συστήματος καὶ δὴ ἡ καταπολέμησις τῆς κατατμήσεως τῶν πολιτικῶν δυνάμεων εἰς βάρος τῆς σταθεραῆς διακυβερνήσεως τῆς Χώρας. Τοιαύτας ρήτρας καθιέρωσεν ἤδη ὁ τὸ πρῶτον εἰσαγαγὼν τὸ ἀναλογικὸν σύστημα Ν. 3363/1926, κατὰ τὸ ὁποῖον ἠδύναντο νὰ μετέχουν τῆς μὲν β' κατανομῆς μόνον συνδυασμοὶ κομμάτων, λαβόντες κατὰ τὴν α' κατανομήν μίαν τοῦλάχιστον ἔδραν ἢ τὸ ἐν δέκατον τῶν ψήφων καθ' ὅλην τὴν μερίζονα περιφέρειαν (ἄρθρ. 94 § 4), τῆς δὲ γ' κατανομῆς μό-

συνταγματικὰς καὶ δὴ ὡς ἀντικειμένης εἰς τὰς ἀρχάς τῆς ἰσότητος, καθολικότητος καὶ μυστικότητος τῆς ψηφοφορίας τὰς ὑπὸ τῶν ἐκλ. ν. τοῦ Ἀμβούργου τῆς 27-6-1927, τῆς Ἑσσης τῆς 27-9-1927, τοῦ Mercklenburg-Strelitz τῆς 5-5-1927 καὶ τῆς Σαξωνίας τῆς 4-9-1920, ὡς ἐτροποποιήθη, καθιερωθείσας ρήτρας ὑπογραφῶν καὶ καταθέσεως ὠρισμένου χρηματικοῦ ποσοῦ. Τὸ BVerG θεωρεῖ μὲν κατ' ἀρχὴν συνταγματικὰς τὰς ρήτρας ὑπογραφῶν, ἀναγνωρίζει ὅμως ὠρισμένα ὅρια τῆς διακριτικῆς εὐχερείας τοῦ νομοθέτου περὶ τὸν καθορισμὸν τοῦ μεγέθους αὐτῶν. Οὕτως, αἱ ἀποφ. τῆς 3-6-1954 (BVerfGE 3, 394) καὶ τῆς 6-2-1956 (BVerfGE 4, 384) ἐθεώρησαν συνταγματικὰς τὰς ὑπὸ τῶν ἐκλ. ν. τῆς Βορείου Ρηνανίας-Βεστφαλίας καὶ τῆς Βάδης-Βυρτεμβέργης θεσπισθείσας ρήτρας ὑπογραφῶν ὑπὸ τὰς προτάσεις ὑποψηφίων, ἐνῶ ἡ ἀπόφ. τῆς 1-8-1953 (BVerfGE 3, 25) ἐθεώρησεν ὡς ἀντικειμένην εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τῆς ψήφου τὴν διὰ τοῦ ἄρθρ. 26 § 1 τοῦ ὁμοσπ. ἐκλ. ν. τῆς 8-7-1953 καθιερωθεῖσαν ρήτραν τῶν 500 ὑπογραφῶν ὑπὸ τὰς προτάσεις ὑποψηφίων, αἱ ὁποῖαι ὑποβάλλονται ὑπὸ τῶν μὴ ἀντιπροσωπευθέντων ἀδialeίπτως ἐν τῷ τελευταίῳ Bundestag ἢ τῷ Landtag Χώρας τινὸς διὰ 5 τοῦλάχιστον βουλευτῶν κομμάτων. Τὸ Oberverwaltungsgericht τοῦ Lüneburg διὰ τῆς ἀποφ. τῆς 4-7-1950 (ἐν «Deutsches Verwaltungsblatt», τ. 65, σ. 571 ἐπ.) ἐθεώρησε μίαν ἀνάλογον ρήτραν 300 ὑπογραφῶν ὡς ἀντίθετον πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς μυστικότητος τῆς ψηφοφορίας.—Τοιαῦται ρήτραι εἶναι ἄγνωστοι εἰς τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν, ἡ ὁποία ἀνέκαθεν ἀπαιτεῖ μόνον τὴν ὑπογραφήν τῶν προτάσεων ὑποψηφίων ὑπὸ 12 ἐκλογέων (ἄρθρ. 26 Ν. ΧΜΗ', 37 Ν. 3363, 53 § 1 Ν. 3824, 56 § 1 Ν. 5493, 32 § 1 Ἑκλ. Κ.). Ἡ ρήτρα αὕτη δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀντικειμένη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς μυστικότητος τῆς ψηφοφορίας, οὕσα ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς σοβαρότητος τῶν υποβαλλομένων προτάσεων ὑποψηφίων. Ὁ τρόπος αὐτὸς προτάσεως ὑποψηφίων δὲν εἶναι, ἄλλως τε, ἀποκλειστικός, δεδομένου ὅτι καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ ὑποψήφιοι δικαιουῦνται νὰ προτείνουν τὴν ὑποψηφιότητά των (ἄρθρ. 32 § 1 ἐδ. γ' Ἑκλ. Κ.).

νον κόμματα, λαβόντα τὸ ἓν δέκατον τοῦλάχιστον τῶν καθ' ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν δοθεισῶν ψήφων ἢ τὸ ἓν δωδέκατον τοῦ συνόλου τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν εἰς τὰς δύο πρώτας κατανομάς (ἄρθρ. 98 § 4)<sup>81</sup>. Ὁ Ν. 1878/1951 (ἄρθρ. 123 Ἐκλ. Κ. τοῦ 1951) ὥρισεν, ὅτι εἰς τὴν β' κατανομὴν ἠδύναντο νὰ μετέχουν τὰ τρία πρῶτα κατὰ σειρὰν εἰς ἀριθμὸν ψήφων σχετικῶς πλειοψηφήσαντα καθ' ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν κόμματα ἢ συνασπισμοὶ κομμάτων, ἐφ' ὅσον συνεκέντρωσαν τὰ μὲν κόμματα 17%, οἱ δὲ συνασπισμοὶ τὰ 20% τοῦ συνόλου τῶν ψήφων καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν. Ἀνάλογον σύστημα ἐνισχυμένης ἀναλογικῆς καθιέρωσε καὶ ὁ Ν. 3822/1958 (ἄρθρ. 6), θεσπίζει δὲ καὶ τὸ ἄρθρ. 89 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος.—Ὁ Ν. 3457/1955 εἰσήγαγεν ἓν μικτὸν ἐκλογικὸν σύστημα, ἀποκληθὲν «πλειοψηφικὸν μὲ περιορισμένην ἐκπροσώπησιν τῆς μειοψηφίας»<sup>82</sup> καὶ ἐφαρμοσθὲν κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 19ης. Φεβρουαρίου 1956. Κατ' οὐσίαν ὅμως ὁ νόμος αὐτὸς εἰσήγαγε τρία αὐτοτελεῖ ἐκλογικὰ συστήματα καὶ δὴ τὸ σύστημα τῆς σχετικῆς πλειοψηφίας ἄνευ ἐκπροσώπησης τῆς μειοψηφίας εἰς τὰς ἐκλεγούσας μέχρι 3 βουλευτῶν ἐκλογικὰς περιφερείας, τὸ σύστημα τῆς σχετικῆς πλειονοψηφίας μὲ ἐκπροσώπησιν τῆς μειοψηφίας διὰ τῶν 3/10 τῶν ἐδρῶν εἰς τὰς ἐκλεγούσας ἀπὸ 4-10 βουλευτὰς ἐκλογικὰς περιφερείας καὶ τὸ ἀναλογικὸν σύστημα διὰ τὴν μεταξὺ τοῦ ἐπιτυχόντος καὶ ἐπιλαχόντος συνδυασμοῦ κατανομὴν τῶν ἐδρῶν εἰς τὰς ἐκλεγούσας πλείονας τῶν 10 βουλευτῶν ἐκλογικὰς περιφερείας.

Τὸ Ἐκλογοδικεῖον ἐθεώρησεν ὡς συνταγματικὸν τὸ σύστημα τῆς ἐνισχυμένης ἀναλογικῆς τῶν νόμων 1878<sup>83</sup> καὶ 3822<sup>84</sup>. Τὸ

81. Τὰς ρήτρας αὐτὰς ἐπανάλαβε καὶ ὁ Ν. 5493/1932 (ἄρθρ. 111 § 4, 114 § 4).

82. Βλ. τὴν ἐπὶ τοῦ νόμου τούτου εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν ἐν ΝοΒ, 3 410. Ὁρθότερος θὰ ἦτο ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτοῦ ὡς «βελτιωμένου πλειοψηφικοῦ».

83. Ἀποφ. 20, 30, 31/1951.—Οὕτω καὶ αἱ Σ.Ε. 1956 καὶ 2119/1951. Ἀντιθέτως, ἡ ἐπὶ τῆς πρώτης ἀποφάσεως ἰσχυροτάτη μειοψηφία τοῦ Συμβουλίου, υἱοθετήσασα τὴν ἀποψιν τοῦ εἰσηγητοῦ Π. Μερτικοπούλου (βλ. τὴν εἰσηγήσιν του ἐν Θέμ. ΕΒ', 696 ἐπ.), ἐθεώρησεν ἀντισυνταγματικὸν τὸ σύστημα.

Δικαστήριον <sup>84</sup> ἡτιολόγησε τὴν μὴ ἀντίθεσιν τοῦ συστήματος πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τῆς ψήφου ὡς ἐξῆς: «'Ἄλλ' ἡ ἀρχὴ αὕτη δὲν εἶναι ἀπόλυτος. Ἡ αὖστηρά καὶ ἀκαμπτος ἐφαρμογὴ τῆς θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν νὰ θεωρῇται ὡς ἀντισυνταγματικὸν πᾶν ἄλλον ἐκλογικὸν σύστημα πλὴν τοῦ ἀμιγοῦς ἀναλογικοῦ, διότι τοῦτο μόνον — ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ὅχι πάντοτε — ἐξασφαλίζει τὴν τήρησιν τῶν ἐν λόγῳ ἀρχῶν. Τὸ Σύνταγμα ὅμως δὲν καθιεροῖ τὸ ἀναλογικὸν ὡς τὸ ἀποκλειστικῶς ἐφαρμοστέον σύστημα, ἀλλὰ καταλείπει εἰς τὸν κοινὸν νομοθέτην ἐλευθερίαν ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ ἐκάστοτε κατὰ τὴν κρίσιν του προσφορωτέρου καὶ μᾶλλον ἐκ τῶν περιστάσεων ἐνδεδειγμένου, ἡ ἐλευθερία δὲ αὕτη θὰ κατηργεῖτο, ἐὰν ἡ ἀρχὴ τοῦ ἰσαξίου καὶ τοῦ ἰσοδυναμοῦ τῆς ψήφου ἐφηρμόζετο ἀκάμπτως, ἄνευ παρεκκλίσεων. Διὰ τοῦτο τὸ Σύνταγμα ἀνέχεται τοιαύτας παρεκκλίσεις, ἐφ' ὅσον εἶναι ἐξ ἐπόψεως δημοσίου συμφέροντος δεδικαιολογημέναι καὶ δὲν ἄγουν εἰς πλήρη ἀνατροπὴν τῆς ἀρχῆς, ἡ ὁποία κατὰ βάσιν πρέπει νὰ τηρῇται. — Ἐπειδὴ, ἐν προκειμένῳ, αἱ διατάξεις τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν δευτέραν κατανομὴν τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν, δὲν τελοῦσι πράγματι ἐν ἀπολύτῳ συμφωνίᾳ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσοδυναμίας τῆς ψήφου, κυρίως διότι ὁ μὲν ἀριθμὸς τῶν συνολικῶς ἀναδεικνυομένων ἐν ἐκάστη περιφερείᾳ βουλευτῶν δὲν εἶναι πάντοτε ἀνάλογος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ψήφων ἐκάστου, διαφόρου γνώμης, τμήματος ἐκλογέων, ἡ δὲ ἐκλογὴ τῶν βουλευτῶν τῆς β' κατανομῆς ἐξαρτᾶται τελικῶς ἐκ τῆς ψήφου οὐχὶ ἀποκλειστικῶς τῶν ἐκλογέων τῆς περιφερείας, ἀλλὰ καὶ ἐκλογέων ἄλλων, ξένων πρὸς αὐτὴν περιφερειῶν, ἐφ' ὅσον λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν τὸ σύνολον τῶν ψήφων, ἃς ἔλαβεν εἰς ὁλόκληρον τὸ Κράτος τὸ κόμμα, εἰς δ' ἀνήκει ὁ ἐκλεγόμενος, καὶ οὐχὶ μόνον αἱ ψῆφοι, ἃς ἔλαβεν ἐν τῇ περιφερείᾳ ὁ συνδυασμὸς τούτου. Παρὰ ταῦτα, αἱ ρηθεῖσαι διατάξεις δὲν ἀντίκεινται εἰς τὸ Σύνταγμα, διότι αἱ δι' αὐτῶν εἰσαγόμεναι παρεκκλίσεις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσοδυναμίας τῆς ψήφου

84. Ἐποφ. 13-16, 20, 21, 23-29, 32, 33, 36, 40, 45-47, 49, 50, 58, 63, 65, 70-74, 76, 79/1958.

εἶναι δεδικαιολογημένοι καί, ὥς τοιαῦται, ἐπιτρεπταί. Πράγματι, τὰ δικαιούμενα νὰ μετάσχουν τῆς β' κατανομῆς κόμματα καὶ συνασπισμοὶ εἶναι μὲν κατ' ἀριθμὸν περιορισμένα, ἀλλὰ προσδιορίζονται ἀπροσώπως ἐπὶ τῇ βάσει ἀντικειμενικῶν κριτηρίων, καὶ ἀναδεικνύονται διὰ τῆς ψήφου ἐκλογέων ἀγνώστων τῷ νομοθέτῃ καὶ μὴ ἐκ τῶν προτέρων οὐδὲ κατὰ κατηγορίας καθωρισμένων. Ἡ δὲ ὑπὲρ αὐτῶν εὐνοια ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ μειώσῃ τὰ ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀκράτου ἀναλογικοῦ συστήματος γνωστὰ ἐλαττώματα καί, ἀντιστοίχως, νὰ ἐξασφαλίσῃ, διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῶν σχετικῶς ἰσχυροτέρων κομμάτων, τὴν δημιουργίαν ὁμοιογενῶν ἐν τῇ Βουλῇ πλειοψηφιῶν καὶ τὸν ἐξ αὐτῶν σχηματισμὸν σταθερῶν, κατὰ τὸ δυνατόν, Κυβερνήσεων. Χάριν τῆς κυβερνητικῆς σταθερότητος, ἥτις ἀποτελεῖ ἓνα τῶν σοβαρῶν σκοπῶν, εἰς οὓς ἀποβλέπει ἡ ἀνάδειξις τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Ἔθνους, καὶ ἄνευ τῆς ὁποίας καθίσταται προβληματικὴ αὐτὴ αὕτη ἡ ὁμαλὴ λειτουργία τοῦ Πολιτεύματος, τὸ Σύνταγμα στέργει καὶ εἰς διαφοροποίησιν, ἐν λογικῷ μέτρῳ, τῆς ἐπιδράσεως τῶν ψήφων ἐπὶ τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος, ἐφ' ὅσον ἡ τοιαύτη διαφοροποίησις δὲν γίνεται, ἵνα εὐνοηθοῦν συγκεκριμένα, ἐν τῶν προτέρων γνωστὰ, κόμματα». Τὸ Ἐκλογοδικεῖον<sup>85</sup> ἐθεώρησεν ὡσαύτως ὡς συνταγματικὸν τὸ βελτιωμένον πλειοψηφικὸν σύστημα τοῦ Ν. 3457, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ νόμου τούτου γενομένη «διάκρισις μεταξὺ τῶν μεγαλυτέρων, ἀπὸ ἀπόψεως ἀναδεικνυομένου ἀριθμοῦ βουλευτῶν, ἐκλογικῶν περιφερειῶν καὶ τῶν μικροτέρων τοιούτων, ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῶν ἐκ τῆς μειοψηφίας ἐν ἐκάστη ἐκλογικῇ περιφερείᾳ ἐκλεγομένων βουλευτῶν, δὲν εἶναι αὐθαίρετος, οὐδὲ δημιουργεῖ διάφορα αὐτοτελῆ συστήματα ἐκλογῆς, ἀλλ' ἐφαρμοζομένη εἰς πλείονας περιφερείας ἐπὶ τῇ βάσει γενικοῦ κριτηρίου, ὡς τὸ τῆς ἀναδείξεως ἐκ τῆς μείζονος ἐκλογικῆς περιφερείας μείζονος ἀριθμοῦ βουλευτῶν, ἐπηρεάζοντος ἐντονώτερον τὴν σύνθεσιν τῆς Βουλῆς, καὶ μὴ στηριζομένη εἰς τυπικὰ ἢ τεχνικὰ κριτήρια, ἐναρμονίζεται πρὸς τὸ διὰ τοῦ ρηθέντος νόμου θεσπι-

85. Ἀποφ. 5, 17, 20, 21, 36/1956.

σθὲν ἐκλογικὸν σύστημα τῆς σχετικῆς συμμετοχῆς καὶ τῆς μειοψηφίας ἐν τῇ κατανομῇ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν, ὅπερ οὕτως ἐναρμονίζεται καὶ πρὸς τὰς προεκτεθείσας διατάξεις τοῦ Συντάγματος».

Τὸ σύστημα τῆς ἐνισχυμένης ἀναλογικῆς (N. 1878, N. 3822 καὶ Ἑκλ. Κ.)<sup>86</sup> καὶ οἰονδήποτε ἄλλο ἐκλογικὸν σύστημα (N. 3457), τὸ ὁποῖον ἐζήρτα τὴν κατανομὴν βουλευτικῶν ἐδρῶν μεταξὺ τῶν κομμάτων ἐκ τῆς ὑπ' αὐτῶν συγκεντρώσεως ὠρισμένου ποσοστοῦ ψήφων κα θ' ὅ λ η ν τ ῆ ν Ἑ π ι κ ρ ά τ ε ι α ν, δὲν ἐφαίνετο σύμφωνον πρὸς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952. Ἡ ρύθμισις αὕτῃ μᾶλλον δὲν συνεβιβάζετο πρὸς τὴν διὰ τῶν διατάξεων τῶν ἀρθρ. 67 καὶ 68 τοῦ Συντάγματος αὐτοῦ καθιερουμένην ἀρχὴν τῆς κατὰ ἐκλογικὰς περιφερείας ἐκλογῆς τῶν βουλευτῶν, ἡ ὁποία ἐπέτασσε τὴν διαίρεσιν τῆς Χώρας εἰς ἐκλογικὰς περιφερείας, ἐκ ά σ τ η τῶν ὁποίων «ἐ ξ έ λ ε γ ε ν», ἀνεξαρτήτως τῶν λοιπῶν, τὸν βουλευτὴν ἢ τοὺς βουλευτάς τῆς, οἱ ὁποῖοι «ἀντιπροσώπευον» αὐτὴν ἐν τῇ Βουλῇ. Μὲ ἄλλας λέξεις, αἱ συνταγματικαὶ αὐταὶ διατάξεις ἐπέβαλλον τὴν ὑπὸ τῶν ἐκλογέων ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφερείας ἀνάδειξιν τῶν βουλευτῶν αὐτῆς, ἐνῶ κατὰ τὰ ἐν λόγῳ ἐκλογικὰ συστήματα ἢ ἀνάδειξις τῶν βουλευτῶν μιᾶς περιφερείας ἐκ τῆς β' κατανομῆς ἐζηρτᾶτο ἐκ τῆς ψήφου τῶν ἐκλογέων ὅλων τῶν λοιπῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν. Ἐν ὅψει τῶν διατάξεων αὐτῶν δὲν ἦτο αὐτονόητον τὸ ἐπιτρεπτὸν τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τοῦ συστήματος τῆς ἐνισχυμένης ἀναλογικῆς τῶν νόμων 3363 καὶ 5493, ἀκόμη καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ προβλέποντος πλείονας κατανομὰς ἐδρῶν ἀμιγοῦς ἀναλογικοῦ συστήματος.— Αἱ περὶ δευτέρας καὶ τρίτης κατανομῆς διατάξεις τοῦ συστήματος τῆς ἀπλῆς ἢ ἐνισχυμένης ἀναλογικῆς δὲν ἐφαίνοντο ὅμως νὰ παραβιάζουν καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμεσότητος τῆς ψηφοφορίας<sup>87</sup>.— Τὰ μικτὰ συστήματα καὶ

86. Ὁ Β α μ β έ τ σ ο ς (op. cit., N. Δίχ. ΙΕ', σ. 4 ἐπ.) ἐθεώρησε συνταγματικὸν τὸ σύστημα τοῦτο.

87. Σύμφωνος ὁ Μ ά ν ε σ η ς, Αἱ ἐγγυήσεις τηρήσεως τοῦ Συντάγματος, τ. II, σ. 271 ἐπ., σημ. 10.—Ἀντιθέτως, ὁ Π. Μ ε ρ τ ι κ ό π ο υ λ ο ς (Εἰσήγησις ἐπὶ τῆς Σ.Ε. 1596/1951, ἐν Θέμ. ΞΒ', σ. 696 ἐπ.) ἐθεώρησε τὴν περὶ β' κατανομῆς διάταξιν τοῦ Ν. 1878 ὡς ἀντίθετον πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμεσότητος τῆς ψηφοφορίας.

ιδίως τὸ σύστημα τῆς ἐνισχυμένης ἀναλογικῆς δὲν ἡμποροῦν ὅμως νὰ θεωρηθοῦν κατ' ἀρχὴν ὡς ἀντικείμενα καὶ πρὸς τὸ ἰσχύον Σύνταγμα. Ἐν πρώτοις, πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 67 τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ βουλευταὶ ἀντιπροσώπευον καὶ τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἐξελέγοντο, δὲν περιελήφθη εἰς τὸ νέον Σύνταγμα. Πράγματι, κατὰ τὸ ἀρθρ. 51 § 2 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος «οἱ βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουν τὸ Ἔθνος». Τοιοῦτοτρόπως δὲν ὑπάρχει πλέον οἰοσδήποτε νομικὸς δεσμὸς μεταξὺ τῶν βουλευτῶν καὶ τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας καί, ὡς ἐκ τούτου, δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἡ ὑπὸ τῶν ἐκλογέων τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας ἀνάδειξις τῶν βουλευτῶν τῆς. Ἐξ ἄλλου, ὁ τελευταῖος Συνταγματικὸς Νομοθέτης ἐκύρωσε σιωπηρῶς τὰ ἐν λόγῳ συστήματα διὰ τῆς ἀπορρίψεως ὅλων τῶν προτάσεων, αἱ ὁποῖαι ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν ἢ τὸν περιορισμὸν αὐτῶν<sup>77α</sup>.

Εἶναι κατ' ἀρχὴν ὀρθὴ ἡ ἐν τῇ νομολογίᾳ τοῦ Ἐκλογοδικείου κρατήσασα ἄποψις, ὅτι αἱ ἀποκλειστικαὶ ρῆτραι δὲν παραβιάζουν τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τῆς ψήφου. Ἡ αὐτὴ ἄποψις ἐκράτησε καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἰδίως ἐν τῇ νομολογίᾳ τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου<sup>88</sup> ὑπὸ τὸν Θεμελιώδη Νόμον τῆς Βόν-

88. Ἀπόφ. τῆς 5-4-1952 (BVerfGE 1, 256), τῆς 11-8-1954 (BVerfGE 4, 31 ἐπ.), τῆς 6-2-1956 (BVerfGE 4, 380) καὶ τῆς 23-1-1957 («Neue Juristische Wochenschrift», τ. X, σ. 378 ἐπ.).—Ἡ αὐτὴ ἄποψις ἐκράτησε καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ. Βλ. Forsthoff, ἐν «Archiv des öffentlichen Rechts», N.F., τ. 37, σ. 374. Ipsen, op. cit., σ. 183 ἐπ.· v. Mangoldt-Klein, op. cit., σ. 882 ἐπ.· Maunz, Die Staatsbürgerliche Gleichheit, σ. 567. Maunz-Dürig-Herzog, op. cit., ὑπ' ἀρθρ. 38, σ. 43 ἐπ.· F. Rietdorf, Bundeswahlgesetz und Bundeswahlordnung, ἐν «Öffentliche Verwaltung» 1953, σ. 489 ἐπ.· Röhl, op. cit., σ. 589 ἐπ.· Seifert, Das Bundeswahlgesetz κλπ., σ. 34 ἐπ.· Wachter, op. cit., σ. 232 ἐπ. Πρβλ. H. Krüger, Allgemeine Staatslehre, ἐκδ. 2α (1966), σ. 251, 372. Ἀντίθετοι οἱ Hamann-Lenz, op. cit., σ. 455 καὶ ὁ Hamann καὶ ἐν «Neue Juristische Wochenschrift», τ. X, σ. 377 ἐπ.—Τὰ Συντ. τῆς Βαυαρίας (ἀρθρ. 14 § 4), τοῦ Δ. Βερολίνου (ἀρθρ. 26 § 2) καὶ τῆς Βρέμης (ἀρθρ. 75 § 3) καθιέρωσαν ἀπ'



νης, καίτοι διὰ τῶν ἄρθρ. 63 καὶ 67 αὐτοῦ ἀποτρέπεται ὁ ἐκ τῆς κατατμήσεως τῶν πολιτικῶν δυνάμεων κίνδυνος τῆς ἀκυβερνησίας. Τὸ Δικαστήριον ὅμως τοῦτο ἀνεγνώρισεν ὠρισμένα ὅρια εἰς τὴν διακριτικὴν εὐχέρειαν τοῦ κοινοῦ νομοθέτου περὶ τὸν καθορισμὸν τοῦ ὕψους τῶν ἀποκλειστικῶν ρητρῶν, προσδιορίζόμενα ὑπὸ τῆς «ἀρχῆς τῆς ἀναλογίας μεταξὺ σκοποῦ καὶ μέσου» («Grundsatz der Verhältnismässigkeit zwischen Zweck und Mittel»)<sup>88α</sup>, δέχεται δὲ παγίως ὅτι ὁ γερμανὸς νομοθέτης (ὁ ὁμοσπονδιακὸς καὶ ὁ τῶν Χωρῶν) δύναται νὰ καθιεροῖ τοιαύτας ρήτρας μέχρι τὸ

εὐθείας ἀποκλειστικὰς ρήτρας, ἐνῶ τὰ Συντ. τῆς Βάδης-Βυρτεμβέργης (ἄρθρ. 28 § 3), τῆς Ἑσσης (ἄρθρ. 75 § 3), τῆς Κ. Σαξωνίας (ἄρθρ. 4 § 3) καὶ τῆς Ρηνανίας-Παλατινάτου (ἄρθρ. 80 § 4) ἐξουσιοδότησαν τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν νὰ καθιεροῖ τοιαύτας ρήτρας μέχρι 5 % ἢ (Κ. Σαξωνία) 10 %.—Τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον τῆς Βαυαρίας διὰ τῆς ἀποφ. τῆς 10-6-1949 ἐξήτασε τὴν «συνταγματικότητα» τῆς καθιέρουσης τὴν ἀποκλειστικὴν ρήτραν διατάξεως τοῦ Συντ., δηλαδὴ τὴν συμφωνίαν αὐτῆς πρὸς τὴν γενικὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος (ἄρθρ. 118 § 1 Συντ.), ἡ ὁποία εἶναι «ὑπερθετικῆς φύσεως» καὶ ὡς τοιαύτη δεσμεύει καὶ τὸν συνταγματικὸν νομοθέτην (1), ἐδέχθη δὲ ὅτι ἡ ἐν λόγῳ συνταγματικὴ διάταξις δὲν εἶναι «ἀντισυνταγματικὴ» («verfassungswidrige Verfassungsnorm»). Βλ. τὴν ἀπόφ. αὐτὴν ἐν Sammlung von Entscheidungen des Bayerischen Verwaltungsgerichtshofs κλπ., Ν.Φ., τ. II, Μέρ. II, σ. 45 ἐπ.—Βλ. σχετικῶς καὶ G.G. F ü h r l i n g, Die Bekämpfung der Parteienzersplitterung durch Beschränkungsbestimmungen im deutschen Wahlrecht der Gegenwart, Diss. Kiel 1954· H. G ü n t h e r, Die Sicherung arbeitsfähiger Parlamentsmehrheiten durch die Gestaltung der Wahlgesetzgebung, Diss. Göttingen 1951· G. L e i b h o l z, Strukturprobleme der modernen Demokratie, 1958, σ. 41-54· M. M e t z, Beschränkung im Wahlrecht durch bestimmte Prozentklauseln, Diss. Würzburg 1957· E. J. U n l a n d, Die Verfassungsmässigkeit der Bekämpfung politischer Splitterparteien durch Minderheitsklauseln in Wahlgesetzen, Diss. Köln 1955.—Περὶ τοῦ ζητήματος ὑπὸ τὸ WRV βλ. H e l l e r, op. cit., σ. 26· K a i s e n b e r g, Die Wahl zum Reichstag, σ. 9· G. L o r e n t z e n, Möglichkeiten der Bekämpfung von Splitterparteien durch das Reichstags- und Landtagswahlrecht, Diss. Marburg 1931· R. P e t e r, Die Bekämpfung der Parteizersplitterung durch das Wahlrecht im Rahmen der Reichsverfassung, Diss. Freiburg i. Br. 1933.

πολύ 5 % τῶν ψήφων. Τὸ ὑνάντιον, ἡ νομολογία τοῦ ἡμετέρου Ἐκλογοδικείου ἀνεγνώρισε σιωπηρῶς τὴν ἀπόλυτον καὶ ἀπεριόριστον ἐλευθερίαν τοῦ νομοθέτου περὶ τὸν καθορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μετεχόντων τῆς δευτέρας κατανομῆς κομμάτων καὶ τοῦ μεγέθους τῶν ἀποκλειστικῶν ρητρῶν. Μία τοιαύτη ἐλευθερία τοῦ νομοθέτου οὐδόλως δύναται νὰ συναχθῇ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οὗτος δύναται νὰ καθιερώσῃ τὸ ἀμιγὲς πλειοψηφικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον βλάπτει περισσότερον τὰ μικρὰ κόμματα. Διότι ὑπὸ τὸ πλειοψηφικὸν σύστημα οἱ βουλευταὶ ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφερείας ἐκλέγονται διὰ τῆς ἀπολύτου ἢ σχετικῆς πλειονοψηφίας τῶν ἐκλογέων αὐτῆς, τῆς μειονοψηφίας οὐδόλως λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐν λόγῳ συστήματος<sup>89</sup> καὶ μὴ δυναμένης ν' ἀπαίτησιν ἐπικράτησιν ἔναντι τῆς πλειοψηφίας, ἐνῶ ὑπὸ τὰ ὑπὸ κρίσιν συστήματα τῆς ἐνισχυμένης ἀναλογικῆς εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ μὴ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν β' κατανομὴν αἱ ψῆφοι τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν ἐκλογέων ὁλοκλήρου τῆς Ἐπικρατείας, τῆς μειοψηφίας ἐπικρατούσης ἀπέναντι τῆς πλειοψηφίας<sup>90</sup>. Κατὰ συνέπειαν, τὰ συστήματα αὐτὰ εἶναι αὐθαίρετα, παραβιάζοντα προδήλως τοῦλάχιστον τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τῆς ψήφου<sup>91</sup>.

88α. Οὕτω π.χ. ἡ ἀπόφ. τῆς 3-6-1954 (BVerfGE 3, 399).

89. Ἀποφ. BVerfG τῆς 5-4-1952 (BVerfGE 1, 246) καὶ τῆς 23-1-1957 («Neue Juristische Wochenschrift», τ. X., σ. 377).

90. Μερτικοπούλου, *op. cit.*: «Ἄν, ἐπὶ παραδείγματι, δύο μόνον κόμματα συνεχέντρωσαν τὸ ποσοστὸν τοῦ συνόλου τῶν καθ' ἅπασαν τὴν ἐπικράτειαν ψηφισάντων, ταῦτα μόνον, συγκεντρώσαντα 34 % τοῦ συνόλου τῶν ψήφων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, θὰ μετὰσχῃσι τῆς β' κατανομῆς βουλευτικῶν ἐδρῶν, αἱ δὲ λοιπαὶ ψῆφοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, καίπερ ἀποτελοῦσι τὰ 66 % τοῦ συνόλου τῶν ψηφισάντων, θὰ ἀγνοηθῶσιν, οὐσιαστικῶς καταργούμεναι, διὰ τὴν β' κατανομὴν...». — Σύμφωνος πρὸς τὴν ἀποψιν αὐτὴν καὶ ὁ Μάνησης, Αἱ ἐγγυήσεις τηρήσεως τοῦ Συντάγματος, τ. II, σ. 267, 272, σημ. 10.

91. Ἐν Ἑλβετίᾳ θεωρεῖται ὡς ἐπιτρεπτὴ μία ἀποκλειστικὴ ρήτρα μέχρι 7 % (Bürckhardt, *op. cit.*, σ. 39). Τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον τοῦ Λιχτενστάιν δι' ἀποφ. τῆς 1-5-1962 ἐθεώρησεν ὡς ἀντισυνταγματικὴν τὴν ὑπὸ τοῦ ἐκλ. ν. καθιερωθεῖσαν ἀποκλειστικὴν ρήτραν 18 % (βλ.

Περὶσσότερον ἐπικριτέα τυγχάνει ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου, ἡ ὁποία δὲν ἐθεώρησεν αὐθαίρετον τὴν διὰ τοῦ Ν. 3457 γενομένην τριπλὴν διάκρισιν τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν, ἡ ὁποία εἰσήγαγε κατ' οὐσίαν τρία αὐτοτελῆ ἐκλογικὰ συστήματα. Ἡ παρατεθεῖσα σκέψις τῶν σχετικῶν ἀποφάσεων εἶναι ἐν μέρει ἀκατανόητος, ἀποτελεῖ *petitio principii*<sup>92</sup> καί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, οὐδόλως δικαιολογεῖ τὴν διάφορον μεταχειρίσιν τῆς μειοψηφίας εἰς τὰς τρεῖς κατηγορίας ἐκλογικῶν περιφερειῶν. Τὸ ἐκλογικὸν σύστημα ὀφείλει, κατὰ τὸ Σύνταγμα, νὰ εἶναι κατ' ἀρχὴν ἐνιαῖον καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν. Διάσπασις τῆς ἐνότητος αὐτοῦ εἶναι πλήρως δεδικαιολογημένη καί, ἐπομένως, ἐπιτρεπτὴ μόνον εἰς μίαν περίπτωσιν καὶ δὴ ὅταν καθιεροῦται τὸ ἀναλογικὸν σύστημα διὰ τὰς ἐκλεγούσας πλείονας τοῦ ἐνὸς βουλευτὰς ἐκλογικὰς περιφερείας, ἐνῶ διὰ τὰς ἐκλεγούσας ἓνα μόνον βουλευτὴν περιφερείας θεσπίζεται τὸ σύστημα τῆς σχετικῆς πλειοψηφίας (ἄρθρ. 88 § 4 ἐδ. β' Ἐκλ. Κ.). Διότι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ πλειοψηφικοῦ συστήματος εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν ἐκλογικῶν περιφερειῶν καταλήγει εἰς τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ἀναλογικὸν σύστημα ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα, δεδομένου ὅτι εἰς αὐτὰς τὸ ἐκλογικὸν μέτρον συμπίπτει μὲ τὴν σχετικὴν πλειοψηφίαν<sup>93</sup>.— Ἡ ἐπὶ τοῦ Ν. 3457 εἰσηγητικὴ ἔκθεσις<sup>94</sup> ἀνέφερεν, ὅτι τὸ διὰ τοῦ νόμου αὐτοῦ εἰσαχθὲν σύστημα ἀνταπεκρίνετο εἰς τὸν τριπλοῦν σκοπὸν, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ πᾶν ἐκλογικὸν σύστημα, καὶ ὁ ὁποῖος συνίσταται εἰς τὴν ἐκλογὴν μιᾶς Βουλῆς ἱκανῆς νὰ δώσῃ εἰς τὴν Χώραν «Κυβέρνησιν Ἐθνικὴν, πρῶτον, Κυβέρνησιν σταθεράν, δεύτερον, καὶ Ἀντιπολίτευσιν ἰσχυράν καὶ ἀξιόλογον, τρίτον». Ὁ δεῦτερος καὶ ὁ τρίτος σκοπὸς ἀνήκουν πράγματι εἰς τοὺς σκοποὺς, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τὸ ἐκλογικὸν σύ-

« Neue Zürcher Zeitung » τῆς 22-5-1962, Abendausgabe). Τὰ Συντ. τῶν Κρατῶν αὐτῶν κατοχυροῦν τὸ ἀναλογικὸν σύστημα (βλ. ἀνωτ., σ. 407, σημ. 78).

92. Βαμβέτσου, *op. cit.*, Ν. Δίχ. IB', σ. 686, ἐνθα ὁμως τὸ σύστημα θεωρεῖται ὡς συνταγματικόν.

93. Fleiner-Giacometti, *op. cit.*, σ. 493.

94. Βλ. αὐτὴν ἐν Κώδ. ΝοΒ, 1955, σ. 1410.

στημα ἐντὸς τῶν ὑπὸ τῶν συνταγματικῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν δια-  
 γραφομένων ὁρίων. Δὲν θεωροῦμεν ὅμως ὀρθὴν τὴν ἀποψιν, ὅτι  
 τὸ ἐκλογικὸν σύστημα πρέπει νὰ ἐπιδιώκη — καὶ μάλιστα κατὰ  
 πρῶτον λόγον — καὶ τὸν σχηματισμὸν «Κυβερνήσεως Ἐθνικῆς»,  
 διὰ τῆς ὁποίας νοεῖται προφανῶς ἡ ὑπὸ τῶν λεγομένων  
 «ἐθνικοφρόνων» κομμάτων (Δεξιᾶς καὶ Κέντρου) ὑποστηριζομένη  
 Κυβέρνησις. Ἡ καταπολέμησις τῶν ριζοσπαστικῶν καὶ ἐν γένει  
 τῶν ἀντιδημοκρατικῶν κομμάτων, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν κατα-  
 πολέμησιν τῶν μικρῶν κομμάτων, δὲν εἶναι, κατὰ τὸ Σύνταγμα,  
 ἔργον τοῦ ἐκλογικοῦ νομοθέτου. Πράγματι, τὸ μικρὸν κόμμα  
 εἶναι μία καθαρῶς «ποσοτικὴ ἔννοια» («quantitativer Begriff»),  
 προκύπτουσα ἐκ τῆς συγκρίσεως πρὸς τὸ μέγα κόμμα, ἐνῶ τὸ  
 ριζοσπαστικὸν κόμμα εἶναι μία «ποιοτικὴ ἔννοια» («qualitati-  
 ver Begriff»), συναγομένη ἐκ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς συμπεριφορᾶς  
 τοῦ κόμματος· «εἰάν αἱ διαφοραὶ τῶν σκοπῶν καὶ προγραμμάτων  
 καταλήξουν ν' ἀσκοῦν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐκλο-  
 γικοῦ δικαίου, τάσεις εὐννοοῦνται καὶ ζημιοῦνται, τότε καταργεῖ-  
 ται ἡ ἀντικειμενικότης τῆς ἐκλογῆς»<sup>95</sup>. Τὴν ἀποψιν αὐτὴν ἐδέ-  
 χθη ἐν Γερμανίᾳ καὶ τὸ Ὁμοσπονδιακὸν Συνταγματικὸν Δικασ-  
 τήριον<sup>96</sup>, τὸ ὁποῖον ἐνομολόγησεν ὅτι ἡ καταπολέμησις τῶν  
 ριζοσπαστικῶν κομμάτων δὲν εἶναι ὑπόθεσις τῆς ἐκλογικῆς δια-  
 δικασίας, ἀλλὰ τῆς διαδικασίας τοῦ ἀρθρ. 21 § 2 τοῦ Θεμελιώδους  
 Νόμου τῆς Βόννης<sup>97</sup>. Δεδομένου ὅτι τὸ Σύνταγμά μας δὲν πε-  
 ριέχει ἀνάλογον διάταξιν, παρ' ἡμῖν τὸ μόνον ἀρμόδιον ὄργανον  
 διὰ τὴν ἐκ τῆς Βουλῆς ἀπομάκρυνσιν τῶν ἀντιδημοκρατικῶν κομ-  
 μάτων εἶναι τὸ Ἐκλογικὸν Σῶμα.

Τὸ Ἐκλογοδικεῖον ἐστήριξε τὴν περὶ τῆς συνταγματικότη-

95. Forsthoff, ἐν «Archiv des öffentlichen Rechts», N.F., τ. 37, 373.

96. Ἀπόφ. τῆς 5-4-1952, BVerfGE 1, 257.— Οὕτω καὶ ἡ ἀπόφ. τοῦ Oberverwaltungsgericht τοῦ Lüneburg τῆς 19-6-1950, ἐν «Archiv des öffentlichen Rechts», N.F., τ. 37, σ. 344 ἐπ.

97. Ἡ διάταξις προβλέπει τὴν δι' ἀποφ. τοῦ BVerfG ἐκτὸς νόμου θέ-  
 σιν τῶν «ἀντισυνταγματικῶν» κομμάτων.

τος τῶν προεκτεθέντων ἐκλογικῶν συστημάτων κρίσιν του ἐπὶ τῆς γενικῆς διατυπώσεως τῶν σχετικῶν διατάξεων, οὐδόλως δ' ἐξήτασεν, ἂν ὑπὸ μίαν τοιαύτην διατύπωσιν ἐκαλύπτοντο αὐθαίρετοι ρυθμίσεις ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν ἐπίτευξιν συνταγματικῶς ἀνεπιτρέπτων σκοπῶν. Τὸ Δικαστήριον ἀκολουθεῖ ἐν τούτῳ τὴν νομολογίαν τῶν ἄλλων δικαστηρίων μας καὶ ἰδίᾳ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας<sup>98</sup>, τὸ ὁποῖον δὲν θεωρεῖ τὴν κατάχρησιν ἐξουσίας ὡς λόγον ἀκυρότητος τῶν νόμων. Ἡ ἀντίθετος — ὀρθότερα — ἄποψις ἐκράτησεν ἐν τῇ νομολογίᾳ τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, τὸ ὁποῖον, ἐφαρμόζον ἀναλόγως τὰς διεπούσας τὸν ἔλεγχον τοῦ κύρους τῶν διοικητικῶν πράξεων ἀρχὰς ἐπὶ τῆς ἐξετάσεως τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων<sup>99</sup>, θεωρεῖ γενικῶς τὴν ὑπερβασιν ἢ κατάχρησιν ἐξουσίας («Ueberschreitung oder Missbrauch des gesetzgeberischen Ermessens») ὡς λόγον ἀκυρότητος τῶν νόμων<sup>100</sup>. Οὕτως, ἡ ἀπόφασις τῆς 5ης Ἀπριλίου 1952<sup>101</sup>, θεωρήσασα ὡς ἀντισυνταγματικὸν τὸν ἐκλογικὸν νόμον τοῦ Σλέσβιχ-Χολστάϊν<sup>102</sup>, ἐνομολόγησεν, ὅτι «θ' ἀντέκειτο εἰς

98. Βλ. Πορίσματα Νομολογίας τοῦ Σ.τ.Ε., 1962, σ. 269.

99. Βλ. καὶ E. Forsthoff, Massnahmegesetze, ἐν Gedächtnisschrift für W. Jellinek, 1955, σ. 234 ἐπ.· Maunz - Dürig - Herzog, op. cit., ὑπ' ἀριθρ. 20, σ. 48 ἐπ.,

100. Οὕτω λ.χ. ἡ ἀπόφ. τῆς 20-7-1954 (BVerfGE 4, 18) ἐδέχθη ὅτι «nur die Ueberschreitung oder Missbrauch des gesetzgeberischen Ermessens verstossen gegen den Gleichheitssatz» καὶ ὅτι τὸ BVerfG ὀφείλει νὰ ἐξετάσῃ, ἂν «der Gesetzgeber die äussersten Grenzen seines Ermessens innegehalten und dieses nicht missbraucht hat».

101. BVerfGE 1, 257.

102. Ἡ σχετικὴ προσφυγὴ ἡσκήθη ὑπὸ τοῦ κόμματος τῆς δανικῆς μειοψηφίας «Südschleswischer Wählerverband», ὁ ὁποῖος ἐπεκαλέσθη κατὰ τῆς προσβληθείσης διατάξεως τοῦ ἐκλ. ν., ἡ ὁποία ἡῤῥηξε τὴν ἀποκλειστικὴν ρῆτραν ἀπὸ 5 % εἰς 7,5 %, τρεῖς λόγους καὶ δὴ ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ προφανῆ «κατάχρησιν τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας» («Missbrauch der Gesetzgebungsgewalt»), ἐπιδιώξασα ἀποκλειστικῶς τὸν ἀποκλεισμόν αὐτοῦ — λαβόντος κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1947 9,27 %, τοῦ 1949 5,4 % καὶ τοῦ 1950

τὴν ἀρχήν, ὅτι ὁ νομοθέτης δεσμεύεται ὑπὸ τῆς συνταγματικῆς τάξεως, ἂν τὰ πλειοψηφοῦντα κόμματα τοῦ Κοινοβουλίου ἐξεμεταλλεύοντο τὴν κοινοβουλευτικὴν δύναμιν των, μεταβάλλοντα τὸν ἐκλογικὸν νόμον κατὰ τὸν προσβαλλόμενον τρόπον καὶ οὕτω στεροῦντα τὸν Südschleswischer Wählerverband τῆς εὐχερείας ἢ δυσχεραίνοντα τὴν μελλοντικὴν ἀντιπροσώπewσιν αὐτοῦ ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ, ἥτοι ἂν ἡ γενικὴ διατύπωσις τοῦ νέου ἄρθρ. 3 § 1 ἐκάλυπτεν ἐν αὐθαίρετον μέτρον κατὰ τοῦ Südschleswischer Wählerverband». Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου τῆς Βορείου Ρηανίας-Βεστφαλίας, τὸν ὁποῖον ἐθεώρησεν ὡς συνταγματικόν, τὸ Δικαστήριον <sup>103</sup> ἐδέχθη τ' ἀκόλουθα: «Ὅπωςδὴποτε ἄλλη νομικὴ κρίσις θὰ ἦτο ἐπιβεβλημένη, ἂν ἡ προσβαλλομένη διάταξις διὰ τοῦ τύπου ἐνὸς γενικοῦ κανό-  
νος ὑπέβαλεν ἀληθῶς τὸ GB/BHE ἢ ἄλλας ὁμά-  
δας εἰς μίαν ἰδιαιτέραν μεταχείρισιν ἵνα βλάψῃ αὐτάς. Ἐν προκειμένῳ θὰ ἡδύνατο νὰ ἔχῃ σημασίαν τὸ ὅτι ὁ νέος, ἐνταῦθα προσβαλλόμενος, ἐκλογικὸς νόμος ἐψηφίσθη ὀλίγον πρὸ τῆς λήξεως τῆς βουλευτικῆς περιόδου. Μεταβολαὶ τῶν ἐκλογικῶν νόμων ὀλίγον πρὸ τῆς λήξε-  
ως τῆς βουλευτικῆς περιόδου... διεγείρουν

5,5 % τῶν ψήφων — ἐκ τῆς κατὰ τὸ ἀναλογικὸν σύστημα διενεργουμένης κατανομῆς ἐδρῶν, παραβιάζει τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τῆς ψηφοφορίας καὶ ἀντίκειται εἰς τὰς γενικὰς ἀρχὰς τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου περὶ προστασίας τῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων. Τὸ BVerfG ἐδέχθη τὸν δεῦτερον λόγον, ἀπέρριψε δὲ τὸν πρῶτον ὡς κατ' οὐσίαν ἀβάσιμον καὶ δὴ μὲ τὴν σκέψιν ὅτι, παρὰ τὰς περὶ τοῦ ἀντιθέτου ἐνδείξεις, δὲν ἡδυνήθη νὰ πεισθῇ ὅτι ἡ ἐκλογικὴ μεταρ-  
ρύθμισις ἐστρέφετο ἀποκλειστικῶς κατὰ τοῦ προσφυγόντος κόμματος (BVerfGE 1, 238 ἐπ.). Ὁ τρίτος λόγος ἀπερρίφθη, μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι εἶναι ἀμφίβολον ἂν ὑπάρχουν γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου περὶ προστασίας τῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει τοιαῦται ἀρχαὶ δὲν ἀπῆ-  
τησαν μέχρι τοῦδε τὴν ἀντιπροσώπewσιν τῶν ἐν λόγῳ μειονοτήτων ἐν τῷ Κοι-  
νοβουλίῳ.

103. Ἀπόφ. τῆς 3-6-1954, BVerfGE 3, 401.

τὴν ὑπόνοιαν τῆς αὐθαιρεσίας<sup>103α</sup>. Διὰ τοῦτο, ἐν τῇ περιπτώσει τοιούτων νόμων, πρέπει εὐθέως νὰ ἐξετασθῇ προσεκτικῶς, ἂν ἐν ὄψει τῶν συνθηκῶν τῆς συγκεκριμένης περιπτώσεως δύναται νὰ συναχθῇ τὸ συμπέρασμα δι' ἓνα «Massnahmegesetz»<sup>104</sup>.

IV. Ὁ καθορισμὸς τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν αὐτῶν.

1.—Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 54 § 1 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρ. 43 § 5 καὶ 72 § 1 τοῦ Συντάγματος, ἐπαναλαμβάνουσα τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 68 § 2 τοῦ προῤσχύσαντος Συντάγματος, ὀρίζει, ὅτι αἱ ἐκλογικαὶ περιφέρειαι ὀρίζονται διὰ τυπικοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος ψηφίζεται ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς. Ἡ διάταξις αὕτη θεσπίζει τὴν ἀρχὴν τῆς κατὰ ἐκλογικὰς περιφερείας ἐκλογῆς τῶν βουλευτῶν, καταλείπει δὲ εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν τὸν καθορισμὸν τῶν καθ' ἕκαστον ἐκλογικῶν περιφερειῶν. Μὲ ἄλλας λέξεις, ἡ διάταξις ἐπιτάσσει μὲν τὴν διαίρεσιν τῆς Χώρας εἰς πλείονας ἐκλογικὰς περιφερείας, καταλείπει ὅμως εἰς τὸν κοινὸν νομοθέτην τὸν καθορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς ἐκτάσεως αὐτῶν. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία κέκτῃται ἐν προκειμένῳ εὐρεῖαν διακριτικὴν εὐχέρειαν. Πότε παραβιάζεται ἡ συνταγματικὴ ἐπι-

103α. Πρβλ. τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 49 § 2 τοῦ Συντ. τοῦ Ἀφγανιστάν (1964): «Οὐδὲν νομοσχέδιον περὶ τροποποιήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου ἡμπορεῖ ν' ἀναγραφῇ εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν οἷασδήποτε Βουλῆς τοῦ Κοινοβουλίου κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν τῆς περιόδου τῆς Βουλῆς».

104. Ἐν προκειμένῳ ὁ ὅρος «Massnahmegesetz» χρησιμοποιεῖται προδήλως ὑπὸ ἑννοίαν ἄλλην ἢ ἐκείνην, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησεν αὐτὸν ὁ Forsthoff (Massnahmegesetze, σ. 221 ἐπ.). Οἱ Hamann-Lenz (op. cit., σ. 87) ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ ἀπόφ. ἐχρησιμοποίησε τὸν ὅρον ὑπὸ τὴν ἑννοίαν τοῦ «Kampfgesetz». Περὶ τῆς ἐννοίας τῶν «Massnahmegesetze» βλ. καὶ Maunz-Dürig-Herzog, op. cit., ὑπ' ἄρθρ. 20, σ. 40 ἐπ.

ταγή, δύναται νὰ κρίνεται μόνον ἐν ὄψει μιᾶς ὠρισμένης σχετικῆς ρυθμίσεως. Πάντως, γενικῶς δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι ὁ νομοθέτης ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὴν παγίαν διοικητικὴν διαίρεσιν τῆς Χώρας καὶ νὰ μὴ προβαίνει εἰς αὐθαίρετον καθορισμὸν τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν ἐν ὄψει μόνον τῶν ἐπικειμένων ἐκλογῶν <sup>104α</sup>. Εἶναι αὐτονόητον ὅτι δὲν τηρεῖται ἡ συνταγματικὴ ἐπιταγή διὰ τῆς διαιρέσεως τῆς Ἐπικρατείας εἰς δύο ἢ τρεῖς ἐκλογικὰς περιφερείας.

2.—Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 68 § 1 ἐδ. α' τοῦ προῤσχύσαντος Συντάγματος ὥριζεν, ὅτι «ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφέρειας προσδιορίζεται διὰ νόμου, ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς». Ἀμφίβολον ἦτο, ἂν ἡ διάταξις αὕτη ἀπῆτει, ὅπως καὶ ἡ διάταξις τῆς § 2 τοῦ ἰδίου ἄρθρου προκειμένου περὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν, τυπικὸν νόμον διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν ἐκάστης περιφέρειας ἢ οὗτος ἡδύνατο νὰ γίνῃ καὶ διὰ νομοθετικοῦ διατάγματος (ἄρθρ. 35 § 2 Συντ.). Τὸ Ἐκλογοδικεῖον <sup>105</sup> ἔλυσε τὸ ζήτημα αὐτὸ ὑπὸ τὴν πρώτην ἔννοιαν, ἐρμηνεύσαν διασταλτικῶς τὴν διάταξιν τῆς § 2 τοῦ ἄρθρου. Ὁρθοτέρα ἐφαίνετο ὅμως μᾶλλον ἡ ἀντίθετος ἀποψις, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξαν οἱ Ἀλ. Βαμβέτσος <sup>106</sup> καὶ Χρ. Σγουρίτσας <sup>107</sup>. Νόμος (τυπικὸς ἢ νομ. διάταγμα) ἀπητεῖτο, κατὰ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς διατάξεως τῆς § 1 τοῦ ἄρθρου, μόνον διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ τρόπου ὑπολογισμοῦ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφέρειας («ἐ ν ν ο ι ο λ ο γ ι κ ὸ ν π ρ ο σ δ ι ο ρ ι σ μ ὸ ν»), ὅχι δὲ καὶ διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφέρειας («ἀ ρ ι θ μ η τ ι κ ὸ ν π ρ ο σ δ ι ο ρ ι σ μ ὸ ν»), ὁ ὁποῖος ἡδύνατο νὰ γίνεσθαι καὶ διὰ Β. Διατάγματος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἤδη διὰ νόμου γενομένου «ἐν-

104α. Μά ν ε σ η, Αἱ ἐγγυήσεις τηρήσεως τοῦ Συντ., τ. II, σ. 259 ἐπ., σημ. 34.

105. Ἀπόφ. 21/1956.

106. Ορ. cit., Ν. Δίκ. IB', σ. 670, § 20, σημ. 58.

107. Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 255, σημ. 1.



νοιολογικοῦ προσδιορισμοῦ». Ἡ ἀποψις αὐτὴ ἐκράτησεν ἐν τῇ νομολογίᾳ <sup>108</sup> καὶ τῇ ἐπιστήμῃ <sup>109</sup>.—Ἐξ ἄλλου, ἡ διάταξις τῆς § 1 ἐδ. α' ἐπέτασε τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφερείας «ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ» αὐτῆς. Ἡ διάταξις κατέλειπε κατὰ τὴν κρατήσασαν καὶ ὀρθοτέραν γνώμην <sup>110</sup>, εἰς τὸν κοινὸν νομοθέτην τὸν εἰδικώτερον καθορισμὸν τῆς ἐννοίας τοῦ πληθυσμοῦ», ὁ ὁποῖος ἡδύνατο νὰ εἶναι εἴτε ὁ «π ρ α γ μ α τ ι κ ὸ ς» (ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων ἐν γένει), εἴτε ὁ «ν ὀ μ ι μ ο ς» (ὁ ἀριθμὸς τῶν δημοτῶν) <sup>111</sup>, εἴτε ὁ «ἐ κ λ ο γ ι κ ὸ ς» (ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τοῖς ἐκλογικοῖς καταλόγοις ἐγγεγραμμένων πολιτῶν). Εἰς τὸν συντεταγμένον νομοθέτην κατέλειπεν ἡ διάταξις καὶ τὸν καθορισμὸν τῆς μεθόδου, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐξηκριβοῦτο ἐκάστοτε ὁ πληθυσμὸς, τοιαύτη δὲ μέθοδος ἦτο καὶ «ἡ τῆς ἀπογραφῆς, κατὰ τὰς ἐκάστοτε περὶ ταύτης ἰσχυούσας διατάξεις, ἥτις, ἄλλωστε, ἐχρησιμοποιήθη διὰ τῶν ἐκάστοτε ὑπὸ τὰ διάφορα συνταγματικὰ καθεστῶτα ἰσχυσάντων ἐκλογικῶν νόμων καὶ ὡς ὀρίζεται, ἄνευ παραβιάσεως τῆς ἀνωτέρας συνταγματικῆς διατάξεως, ἐν ἄρθρ. 2 τοῦ ἰσχύοντος νόμου περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν... (ἄρθρ. 2 Ἐκλ. Κ.), καθ' ὃ ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφερείας ὀρίζεται ἐκάστοτε ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νομίμου πληθυσμοῦ αὐτῆς, ὅπως οὗτος προκύπτει ἐκ τῆς ἀπογραφῆς, ἥς τὰ ἐπίσημα ἀποτε-

108. Σ.Ε. 699/1956 καὶ Ἐκλογ. 21/1956, θεωρήσασαι συνταγματικὸν τὸν διὰ τοῦ Β.Δ. τῆς 12-1-1956 γενόμενον καθορισμὸν τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφερείας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διὰ τοῦ ἄρθρ. 2 τοῦ Ν. 2800/1954 τεθέντων κανόνων.

109. Β α μ β έ τ σ ο υ, op. cit., Ν. Δίκ. IB', σ. 670, § 20, σημ. 57· Μ ά ν ε σ η, Αἱ ἐγγυήσεις τηρήσεως τοῦ Συντ., τ. II, σ. 261, σημ. 38· Σ γ ο υ ρ ί τ σ α, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 255, σημ. 1.

110. Σ.Ε. 699/1956 (ἐν «Ν. Δικαίῳ» IB', σ. 578)· Ἐγλογ. 17, 29, 31/1962.— Β α μ β έ τ σ ο υ, op. cit., Ν. Δίκ. IB', σ. 493, σημ. 56, καὶ IH', σ. 446· Μ ά ν ε σ η, Αἱ ἐγγυήσεις τηρήσεως τοῦ Συντ., τ. II, σ. 261, σημ. 37.

111. Οὕτως ἄρθρ. 2 Ἐκλ. Κ.

λέσματα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν Ἑφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως». <sup>112</sup>  
 Ἡ νομολογία παγίως ἐδέχθη, ὅτι ἦτο συνταγματικὸς ὁ προσδιο-  
 ρισμὸς τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφέρειας  
 ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δημοσιευθέντων ἀποτελεσμάτων τῆς προτελευ-  
 ταίας ἀπογραφῆς, ἂν τὰ ἀποτελέσματα τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς  
 δὲν εἶχον νομίμως δημοσιευθῇ <sup>113</sup>, «διότι σκοπὸς τοῦ νόμου εἶναι  
 νὰ καθορισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐδρῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πληθυσμοῦ τῆς  
 χώρας τοῦ προκύπτοντος μόνον ἐκ πινάκων δημοσιευθέντων εἰς  
 τὴν Ἑφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, ἀπαραιτήτων διὰ τὴν ἐπίση-  
 μον κρατικὴν βεβαίωσιν περὶ τῆς ἀκριβείας καὶ τῆς αὐθεντικότη-  
 τος τῶν διὰ τῆς δημοσιεύσεως ἐπισημοποιουμένων ἀποτελεσμά-  
 των τῆς ἀπογραφῆς» <sup>114 115</sup>.—Ἡδὴ τὰ θέματα αὐτὰ ρυθμίζονται

112. Ἑκλογ. 17 (σκέψεις 10η), 29 (σκέψεις 3η) καὶ 31 (σκέψεις 2α) τοῦ 1962.

113. Σ.Ε. 699/1956. Ἑκλογ. 21/1956, 29, 31/1962.

114. Ἑκλογ. 29 (σκέψεις 4η) καὶ 31 (σκέψεις 3η) τοῦ 1962.

115. Τὸ Ἑκλογ. (ἀποφ. 17, σκέψεις 10η, 29, σκέψεις 3η καὶ 31, σκέψεις 2α τοῦ 1962) ἐνομολόγησεν, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ προῤῥχούσαντος Συντ. καθιερουμένη διακριτικὴ εὐχέρεια τοῦ κοινοῦ νομοθέτου περὶ τὸν καθορισμὸν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὴν ἐπιλογὴν τῆς μεθόδου ἐξακριβώσεως αὐτοῦ ἐτέλει πάντοτε ὑπὸ τὸν περιορισμὸν τῆς κατανομῆς τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν μεταξὺ τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν «ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ των», «ἤτοι δέον νὰ γίνεται ἐκάστοτε κατὰ τρόπον καὶ μέθοδον μὴ παραβιάζοντα τὴν ἐκ τῆς συνταγματικῆς ταύτης διατάξεως, καὶ δὴ τῆς ἐννοίας «ἀναλόγως» ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἐκ τῶν ἄρθρ. 66 καθολικότητα τῆς ψήφου καὶ τὴν ἐκ τοῦ ἄρθρ. 3 τοῦ Συντάγματος γενικὴν περὶ ἰσότητος τῶν πολιτῶν ἀρχὴν συναγομένην βούλησιν τοῦ συντακτικοῦ νομοθέτου περὶ τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν ἐκλογέων ἐν τῇ κατανομῇ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν κατὰ ἐκλογικὰς περιφέρειας, καί, κατ' ἀκολουθίαν, ὁ νομοθέτης δὲν δύναται, χωρὶς νὰ παραβιάζῃ τὸ Σύνταγμα, νὰ θεσπίσῃ διατάξεις, δι' ὧν ἡ ἐπιλεγομένη μέθοδος δὲν δύναται νὰ ἀποδώσῃ τὸ ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐννοίαν ἴσον μέτρον δι' ἀπάσας τὰς ἐκλογικὰς περιφέρειας». Ἡ νομολογία ὅμως αὕτη, καθ' ὅσον συνήγαγεν ἐκ τῶν ἄρθρ. 3, 66 καὶ 68 § 1 τοῦ Συντάγματος «βούλησιν τοῦ συντακτικοῦ νομοθέτου περὶ τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν ἐκλογέων», ἀντέφασκε πρὸς τὴν κρατοῦσαν καὶ ὑπ' αὐτῆς ἐτι υἱοθετηθεῖσαν ἀποψιν, ὅτι τὸ Σύνταγμα ἐπέτρεπε τὸν προσδιορισμὸν τῶν βουλευτῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφέρειας καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πραγματικοῦ ἢ τοῦ νομίμου πληθυσμοῦ αὐτῆς. Πράγματι, περὶ ἴσης μετα-

ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 54 § 2 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος: «Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφερείας ὀρίζεται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νομίμου πληθυσμοῦ τῆς περιφερείας, ὡς οὗτος προκύπτει ἐκ τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς» <sup>115α</sup>. Τοιοῦτοτρόπως, ὁ νόμιμος πληθυσμός, ὁ ὁποῖος προκύπτει ἐκ τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς <sup>116</sup>, καθιεροῦται ὑπὸ τῆς συνταγματικῆς αὐτῆς διατάξεως ὡς βάσις προσδιορισμοῦ τῶν βουλευτῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφερείας, ὁ ὁποῖος (ἀριθμητικὸς προσδιορισμός) γίνεται ἐκάστοτε διὰ προεδρικοῦ διατάγματος. Τὸ διάταγμα αὐτὸ ἐκδίδεται ἐκάστοτε ἐν ὄψει τῆς διενεργείας ἐκλογῶν καὶ ἐντὸς πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ διατάγματος περὶ τῆς προκηρύξεως αὐτῶν. Πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὁ νόμιμος πληθυσμὸς πρέπει ἐν προκειμένῳ ν' ἀνταποκρίνεται κατὰ τὸ δυνατόν πρὸς τὴν πραγματικότητα <sup>116α</sup>. Πρὸς τοῦτο ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ὀφείλει νὰ προ-

χειρίσεως τῶν ἐκλογέων ἐν τῇ κατανομῇ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν μεταξὺ τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ λόγος μόνον, ἂν τὸ Σύνταγμα καθιέρωνε τὸν ἐκλογικὸν πληθυσμὸν ὡς ἀποκλειστικὴν βάσιν προσδιορισμοῦ τῶν βουλευτῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφερείας. Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν ἐκλογέων (ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τῆς ψήφου) ἠδύνατο νὰ παραβιάζεται ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, ἔταν οὗτος ἐθέσπιζε ὡς βάσιν προσδιορισμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν τὸν πραγματικὸν ἢ τὸν νόμιμον πληθυσμὸν.

115α. Βλ. τὰς σχετικὰς συζητήσεις τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 3-4-1975 καὶ ἰδίως τὴν ἀγόρευσιν τοῦ Προέδρου αὐτῆς Κ. Παπακωνσταντίνου εἰς Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν Συζητήσεων τοῦ Συντ. 1975, σ. 142 ἐπ.

116. Αὕτη εἶναι τώρα ἀναμφιβόλως ἡ μέθοδος διαπιστώσεως τοῦ πληθυσμοῦ ὅλων τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν. Τοῦτο ἔπρεπε νὰ γίνῃ δεκτὸν καὶ ὑπὸ τὸ προϊσχῦσαν Σύνταγμα. Αἱ Ἑκλογ. 29 καὶ 31/1962 ἀπέφυγον τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τῆς προβληθείσης ἀντισυνταγματικότητος τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 2 § 5 Ἑκλ. Κ. 1961, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ βουλευτικαὶ ἑδραὶ περιφερειῶν τινων ἔπρεπε νὰ προσδιορισθοῦν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1940 καὶ ὄχι, ὅπως προκειμένου περὶ τῶν λοιπῶν περιφερειῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1951.

116α. Βλ. τὴν ἀνωτ., σημ. 115 παρατιθεμένην νομολογίαν τοῦ Ἑκλογ. Μάνηση, Αἱ ἐγγυήσεις τηρήσεως τοῦ Συντ., τ. II, σ. 259 ἐπ.

βλέπη τὴν κατ' εὐλογα χρονικὰ διαστήματα διενέργειαν ἀπογραφῆς τοῦ πληθυσμοῦ.

Τὸ μέτρον διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφερείας πρέπει νὰ εἶναι τὸ αὐτὸ δι' ὅλας τὰς ἐκλογικὰς περιφερείας, ἐξευρίσκεται δὲ διὰ τῆς διαιρέσεως τοῦ συνολικοῦ νομίμου πληθυσμοῦ τῆς Χώρας ἰδίως διὰ τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν. Τοῦτο ὀρίζει ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 2 § 3 τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος <sup>117</sup>. Μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς διατάξεως αὐτῆς ἠσχολήθη ἡ ἀπόφασις 39/1975 (σκέψις 5η) τοῦ Ἑκлогоδικείου. Εἰδικώτερον, ἡ ἀπόφασις ἔκρινε τὸ ζήτημα, ἂν ὡς διαιρέτης τῆς ὑπ' αὐτῆς προβλεπομένης διαιρέσεως διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ ἐκλογικοῦ μέτρου πρέπει νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ ἀριθμὸς 288 (ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν) ἢ ὁ ἀριθμὸς 300 (ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν). Τὴν πρώτην ἐκδοχὴν ἠκολούθησε τὸ ὑπ' ἀριθ. 676/1974 Π.Δ./γμα «περὶ καθορισμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφερείας κλπ.», τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη κατ' ἐξουσιοδότησιν τῶν ἀρθρ. 2 καὶ 31 § 2 τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος ἐν ὅψει τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν τῆς 17ης Νοεμβρίου 1974. Τὴν ἀντίθετον ἀποψιν ὑπεστήριξεν ὁ ἐνιστάμενος, θεωρήσας τὸ Διάταγμα αὐτὸ ὡς μὴ νόμιμον ἢ, ἄλλως, ἀντισυνταγματικόν. Ἡ ἀπόφασις ἀπέρριψε τὸν λόγον αὐτὸν τῆς ἐνστάσεως μὲ τὴν αἰτιολογίαν, ὅτι ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 2 § 3 τοῦ Κώδικος, «ἥτις ἐλήφθη ἐκ τῆς ἀντιστοίχου διατάξεως τῆς προῖσχυούσης κωδικοποιήσεως (ἀρθρον 2 § 3 Β.Δ. 592/63), ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἰσχύος τῆς ὁποίας τὸ σύνολον τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν τῆς Χώρας ἦτο κατανεμημένον εἰς ἐκλογικὰς περιφερείας, ἅτε μὴ ὑφισταμένου τοῦ διὰ τοῦ ἀρθρου 2 τῆς ἀπὸ 24/24.9.1974 Συντακτικῆς Πράξεως εἰσαχθέντος θεσμοῦ τῶν βουλευτῶν Ἐπικρατείας, ἀφορᾷ εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς κατανο-

117. «Μέτρον διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφερείας εἶναι τὸ πηλίκον τῆς διαιρέσεως τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν δημοτῶν Ἐπικρατείας, τοῦ καθοριζομένου εἰς τοὺς κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον πίνακας, διὰ τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 1 τοῦ παρόντος ἀρθρου συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν».

μῆς εἰς τὰς ἐκλογικὰς περιφερείας τῶν 288 ἐδρῶν, αἵτινες ὠρίσθησαν ὡς τοιαῦται ὑπὸ τῆς § 1 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 68 τοῦ Συντάγματος καὶ ἐπομένως ἡ διάταξις αὕτη ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὡς ἐκ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς σαφῶς συνάγεται, ὅτι ὡς διαιρέτης τῆς ὡς ἄνω διαιρέσεως, ἥτις ἐντάσσεται εἰς τὴν ὡς ἄνω διαδικασίαν κατανομῆς τῶν ὡς ἄνω 288 ἐδρῶν, δεόν νὰ ληφθῇ ὁ ὑπὸ τοῦ Π.Δ./τος 676/74 χρησιμοποιοηθεὶς ἀριθμὸς 288, ὡς ἀποτελῶν τὸ σύνολον τῶν μεταξὺ τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν τοῦ Κράτους κατανεμομένων ἐδρῶν καὶ οὐχὶ ὁ ἀριθμὸς 300 ὅστις, συμπεριλαμβάνων καὶ τὰς 12 ἔδρας τῶν βουλευτῶν Ἐπικρατείας, συνιστᾷ μικτὸν μέτρον τοῦ ὁποίου ἡ ἐφαρμογὴ θὰ ἠδύνατο νὰ ὀδηγήσῃ, εἰς περίπτωσιν μὴ ὑπάρξεως μεγάλων ὑπολοίπων εἰς τὰς ἐκλογικὰς περιφερείας, εἰς τὸ ἀπαράδεκτον ἀποτέλεσμα νὰ κατανεμηθοῦν εἰς τὸ σύνολον τῶν περιφερειῶν τούτων βουλευτικαὶ ἔδραι πλείονες τῶν διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον συνολικῶς διατιθεμένων 288».

Ὁρθότερα φαίνεται μᾶλλον ἡ ἀποψις τοῦ ἐνισταμένου, ὑπὲρ τῆς ὁποίας συνηγορεῖ ἡ σαφὴς διατύπωσις τῆς ἐρμηνευομένης διατάξεως τοῦ Κώδικος. Ἐν ὁ νομοθέτης (ἡ Κυβέρνησις τῆς 24-7-1974), ὁ ὁποῖος ἐθέσπισε τὸν θεσμὸν τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐψήφισε τὸ Ν.Δ. 65/1974, ἤθελε νὰ καθιερώσῃ διάφορον τρόπον καθορισμοῦ τοῦ ἐκλογικοῦ μέτρου, θὰ περιελάμβανεν εἰς τὸ νομοθέτημα αὐτὸ σχετικὴν διάταξιν τροποποιουσαν τὴν ἐρμηνευομένην διάταξιν. Τὴν προσαρμογὴν τῆς διατάξεως πρὸς τὴν διττὴν διάκρισιν τῶν βουλευτῶν ἠδύνατο νὰ κάμῃ μόνον ὁ θεσπίσας τὴν διάκρισιν νομοθέτης καὶ ὄχι ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία. Τὸ ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως ἐκ τοῦ σκοποῦ τῆς διατάξεως συναγόμενον ἐπιχείρημα δὲν εὐσταθεῖ, διότι ὁ νομοθέτης δὲν ὤφειλε — καὶ δὲν ὀφείλει — νὰ ὀρίσῃ ὅπωςδῆποτε ὡς διαιρέτην τῆς ὑπ' αὐτῆς προβλεπομένης διαιρέσεως τὸν ἀριθμὸν τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν.

Τὸ ζήτημα συνεζητήθη κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος. Τὸ ζήτημα ἀνεκινήθη κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Ὀλομελείας τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς 26ης Φεβρουαρίου

1974 ἐν ὄψει τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ διὰ τοῦ Π.Δ/τος 676/1974 χρησιμοποίησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκλεγομένων βουλευτῶν (288) ὡς διαιρέτου κατέληξεν εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τῶν πλείστων ἐδρῶν τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας ἀπὸ τὰς μικρὰς ἐκλογικὰς περιφερείας. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν προετάθη, ὅπως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐδρῶν τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας ἀφαιρῆται ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκλεγομένων βουλευτῶν τῆς περιφερείας Ἀθηνῶν, εἰς τὴν ὁποίαν συνήθως κατοικοῦν μονίμως οἱ βουλευταὶ Ἐπικρατείας, εἰς τὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενος συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν εἶναι κατώτερος τῶν 300. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπέρριψε τὴν πρότασιν αὐτήν, ἐψήφισε δὲ ἄλλην, διὰ τῆς ὁποίας προσετίθετο εἰς τὴν § 2 τοῦ ἄρθρ. 54 τοῦ Σχεδίου Συνταγματος διάταξις ὀρίζουσα ὡς διαιρέτην τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκλεγομένων βουλευτῶν. Ἡ ἐν λόγῳ διάταξις δὲν περιελήφθη τελικῶς εἰς τὸ Σχέδιον τῆς Ἐπιτροπῆς, τὸ ὁποῖον ὅμως περιέλαβε τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 54 § 3 ἐδ. β', κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὴν περίπτωσιν ἐφαρμογῆς τοῦ θεσμοῦ τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας «αὐξάνεται ὁ κατὰ τὴν § 1 τοῦ ἄρθρου 51 ὀριζόμενος συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν, κατὰ τὸν ὀριζόμενον ἀριθμὸν βουλευτῶν ἐπικρατείας»<sup>118</sup>. Τὸ θέμα συνεζητήθη καὶ εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 3ης Ἀπριλίου 1975, κατὰ τὴν ὁποίαν, κατόπιν προτάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης Κ. Στεφανάκη, ἀπεφασίσθη ἡ διαγραφὴ τῆς διατάξεως αὐτῆς τοῦ Σχεδίου τῆς Ἐπιτροπῆς<sup>119</sup>. Κατ' ἀκολουθίαν, ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης δὲν ἠθέλησεν ἐν προκειμένῳ νὰ δεσμεύσῃ τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν, ἡ ὁποία οὕτω δύναται ἐκάστοτε νὰ καθορίζῃ ὡς διαιρέτην διὰ τὴν ἐξέυρεσιν τοῦ ἐκλογικοῦ μέτρου

118. Βλ. τὰς σχετικὰς συζητήσεις εἰς τὰ Ἐπίσημα Ἐστενογραφημένα Πρακτικά τῆς Ἐπιτροπῆς, σ. 135 ἐπ.

119. Βλ. ἰδίως τὴν ἀγόρευσιν τοῦ βουλευτοῦ Ἰ. Σεργάκη, ὁ ὁποῖος ὑπέβαλεν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τὴν ἐν τῷ κειμένῳ παρατιθεμένην καὶ ὑπ' αὐτῆς ἀπορριφθεῖσαν πρότασιν, καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης Κ. Στεφανάκη εἰς τὰ Πρακτικά τῶν Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν Συζητήσεων τοῦ Συντ. 1975, σ. 140, 143.

εἴτε τὸν συνολικὸν ἀριθμὸν τῶν βουλευτῶν εἴτε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκλεγομένων βουλευτῶν εἴτε ἄλλον ἀριθμὸν. Πάντως, εἶναι ἐπιβεβλημένη ἡ νομοθετικὴ ρύθμισις τοῦ θέματος.

Ὁ ἀντισυνταγματικὸς ἢ παράνομος καθορισμὸς τῶν βουλευτῶν τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως λόγον ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς. Ὑπὸ τὸ προῖσχῦσαν δίκαιον τὸ Ἐκλογοδικεῖον<sup>120</sup> ἀπέρριψεν ἐπικουρικῶς ὡς ἀπαράδεκτον τὸν προβληθέντα σχετικὸν λόγον ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς τῶν περὶ ὧν αἱ ἐνστάσεις ἐκλογικῶν περιφερειῶν, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ἀκυρουμένης τῆς ἐκλογῆς τῶν περιφερειῶν αὐτῶν θὰ ἦτο ἀναγκαῖον πρὸς διατήρησιν τοῦ ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 68 § 1 ἐδ. β' τοῦ Συντάγματος καθιερουμένου συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν 300 βουλευτῶν (ἄρθρ. 2 § 1 Ἐκλ. Κ. 1961) ν' ἀπαγγελητῇ ἡ ἀκύρωσις τῶν ἐκλογῶν, ἐν ὧν ἢ ἐν μέρει, ἄλλων ἐκλογικῶν περιφερειῶν, αἱ ὁποῖαι, κατὰ παράβασιν τοῦ Συντάγματος, ἠνυπόστησαν ἐκ τῆς γενομένης κατανομῆς εἰς «τοιαύτην ὅμως ἀκύρωσιν ἐκλογῆς δὲν δύναται, ἄνευ ἐνστάσεως νομίμως ἀσκηθείσης, νὰ προβῇ αὐτεπαγγέλτως τὸ δικαστήριον τοῦτο, ὡς οὐχὶ νομίμως ἰσχυρίζονται οἱ ἐνιστάμενοι, ἀπαιτουμένης πρὸς τοῦτο κατὰ τὸ ἄρθρ. 4 Ν.Δ. 2202/ 1952 ἐπιδόσεως καὶ κοινοποιήσεως τῆς ἐνστάσεως εἰς τοὺς ἀρμοδίους εἰσαγγελεῖς πρωτοδικῶν τῶν περὶ ὧν πρόκειται εὐνοηθειῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν, τῆς τηρήσεως, δηλαδή, ὠρισμένης προδικασίας, ἐξ ἧς θέλει διασφαλισθῇ ἡ διαδικαστικὴ θέσις καὶ τῶν καθ' ὧν ἡ ἐνστάσις περιφερειῶν, τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου τούτου εἰς οὐδὲν, οἷονδῆποτε ἔνδικον μέσον ὑπόκειται (ἄρθρ. 12 Ν.Δ. 2202/1952)». Μία τοιαύτη περίπτωσις ἀπαράδεκτου δὲν ἡδύνατο νὰ ἐμφανισθῇ ὑπὸ τὸν Ἐκλογικὸν Κώδικα (ἄρθρ. 124 § 2, 129 § 2 ἐδ. γ'), ἀποκλείεται δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Κώδικος περὶ τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου (ἄρθρ. 29 καὶ 32 § 4).

120. Ἀποφ. 17 (σκέψις 11η) καὶ 25 (σκέψις 2α) / 1962. Βλ. καὶ τὰς ἀποφ. 29 (σκέψις 5η) καὶ 31 (σκέψις 4η) τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

# V. Ὁ θεσμός τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας.

Τὰ προηγούμενα Συντάγματα μας καθιέρωσαν τὴν ἀρχὴν τῆς κατὰ ἐκλογικὰς περιφερείας ἐκλογῆς ὅλων τῶν βουλευτῶν. Τὸ ἄρθρ. 2 τῆς Συντακτικῆς Πράξεως τῆς 24ης Σεπτεμβρίου 1974 «περὶ συμπληρώσεως καὶ τροποποιήσεως συνταγματικῶν διατάξεων ὡς καὶ διατάξεων τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθεισῶν Συντακτικῶν Πράξεων» προσέθεσαν νέας διατάξεις (§ 3) εἰς τὸ ἄρθρ. 68 τοῦ προϋσχύσαντος Συντάγματος <sup>121</sup>, αἱ ὁποῖαι ἐπέτρεπον τὴν ἐκλογὴν ἐνὸς μέρους τῶν βουλευτῶν εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἐπικράτειαν («βουλευτῶν Ἐπικρατείας»). Ἐξ ἄλλου, αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 3 τοῦ Ν.Δ. 65/1974 (ἄρθρ. 3 Ἐκλ. Κ.) προέβλεψαν τὴν ἐκλογὴν δώδεκα βουλευτῶν Ἐπικρατείας. Τὸ Ἐκλογοδικεῖον τοῦ 1975 ἡσχολήθη μὲ τὸ κῦρος τῶν ἐν λόγῳ συνταγματικῶν καὶ νομοθετικῶν διατάξεων. Εἰδικώτερον, ἡ ἀπόφασις 3 ἐξήτασε τὸ κῦρος τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 2 τῆς Συντακτικῆς Πράξεως, ἐνῶ αἱ ἀποφάσεις 1 καὶ 2 ἔκριναν τὴν συνταγματικότητα τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 3 τοῦ Ν Δ 65/1974.

1.—Ἡ ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως 3 κριθεῖσα ἔνστασις, ἡ ὁποία ὑπεβλήθη ὑπὸ ἐνὸς ἐκλογέως <sup>122</sup> καὶ ἐστρέφετο κατὰ τῆς ἀνακη-

121. «Ἐκ τοῦ κατὰ τὸ πρῶτον ἐδάφιον ἀριθμοῦ τοῦ ὅλου τῶν βουλευτῶν, μέρος αὐτῶν, μὴ ὑπερβαῖνον τὸ ἐν εἰκοστὸν (1/20) τοῦ συνόλου, δύνανται νὰ ἐκλέγωνται, ὡς βουλευταί, ἐνιαίως εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἐπικράτειαν, ὡς νόμος θέλει ὀρίσει, κατ' ἀναλογίαν τῆς συνολικῆς, ἐν τῇ Ἐπικρατείᾳ, ἐκλογικῆς δυνάμεως ἐκάστου κόμματος ἢ συνασπισμοῦ κομμάτων. Ἡ ἀνάδειξις τῶν βουλευτῶν τούτων ἐνεργεῖται ἐπὶ τῇ βάσει ἰδιαίτερου καταλόγου ὑποψηφίων ἐκάστου κόμματος ἢ συνασπισμοῦ κομμάτων καὶ κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἐν αὐτῷ ἐγγραφῆς των».

122. Βλ. Βεγλερ ἡ, op. cit., σ. 516 ἐπ.—Ἡ ἀπόφασις δὲν ἀναφέρει, ὡς ὀφείλει, τὴν ιδιότητα αὐτῆν τοῦ ἐνισταμένου («κατοίκου Ἀθηνῶν»), ἡ ὁποία ἀπαιτεῖται ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 119 § 1 τοῦ Ἐκλ. Κ. διὰ τὴν νομιμοποίησίν του. Ἀντιθέτως, ἡ ἀπόφασις 8, ἡ ὁποία ἔκρινεν ἄλλην ἔνστασιν, ὑποβλήθεισαν ὑπὸ ἐκλογέως, μνημονεύει τὴν ιδιότητα αὐτῆν («ἐκλογέως ἐν τῇ Β' ἐκλογικῇ περιφερείᾳ Πειραιῶς»). Ὅλαι αἱ ἄλλαι ἐνστάσεις,



ρύξεως όλων τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας, προέβαλε τὴν ἀκυρότητα τῶν διατάξεων τοῦ ἀρθρ 68 § 3 τοῦ προϊσχύσαντος Συντάγματος διὰ τρεῖς λόγους καὶ δὴ «διότι : α) ἡ θεσπίσασα ταύτας Κυβέρνησις ἐστερεῖτο πλεόν συντακτικῆς ἐξουσίας, β) ἡ ρύθμισις ὑπερέβαινε τὰ ὅρια ἀπλῆς προσαρμογῆς, ἅτινα ἔθικεν ἑαυτῇ ἡ Κυβέρνησις ὡς πρὸς τὸν ἐφεξῆς μετὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος 1952 χρόνον καὶ γ) ἡ ἐπιφυλαχθεῖσα συντακτικὴ πρὸς προσαρμογὴν ἐξουσία δὲν περιλαμβάνει καὶ ἐξουσίαν συνταγματικῆς ἐξουσιοδοτήσεως». Ἡ ἀπόφασις (σχέψις 3η)<sup>123</sup> ἀπέρριψε τοὺς λόγους αὐτοὺς μὲ τὴν ἀκόλουθον αἰτιολογίαν: «Ἄπαντες ὅμως οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι μὴ βάσιμοι, διότι καθ' ἃ ἐκρίθη ἤδη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 3700/74 ἐν πλήρει συνθέσει ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἡ ἐκ τῆς μεταβολῆς τῆς 24/7/1974 προελθοῦσα Κυβέρνησις περιεβλήθη πρωτογενῇ συντακτικὴν ἐξουσίαν, κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ὁποίας ἡδύνατο νὰ ἐκδίδῃ (ἄνευ δεσμεύσεώς τινος, ὡς ἡ τῆς προσαρμογῆς) συντακτικοῦ περιεχομένου πράξεις καὶ δὴ ἰσοτίμους πρὸς ἀλλήλας καὶ ὡς ἐκ τούτου ρυθμιζούσας κυριαρχικῶς τὰ ἀντιμετωπιζόμενα θέματα, τῆς ἐκδόσεώς των ἀναγομένης εἰς τὴν ἰδίαν ταύτης πολιτικὴν εὐθύνην καὶ ἐπομένως μὴ ὑποκειμένης εἰς δικαστικὸν ἔλεγχον. Κατ' ἀκολουθίαν τῶν γενομένων δεκτῶν τούτων σχέψεων, ἡ Κυβέρνησις ἐκείνη νομίμως καὶ ἐγκύρως ἐξέδοτο τὴν ἀπὸ 24/24-9-74 Συν/κὴν Πρᾶξιν, δι' ἧς προσετέθη ἐδάφιον γ' εἰς τὸ ἀρθρον 68 τοῦ Συντάγματος, ἀφορῶν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν βουλευτῶν Ἐπικρατείας, δι' ὃ τὰ περαιτέρω ἀναφερόμενα ὅτι καταργεῖται ἡ ἀμεσότης τῆς ἐκλογῆς, ἐκλέγονται πρόσωπα ἅτινα ὁ ἐκλογεὺς δὲν ἐψήφισε καὶ ἐκβιάζεται ἡ βούλησις τοῦ ἐκλογέως, ἀνεξαρτήτως τῆς μὴ βασιμότητος αὐτῶν κατ' οὐσίαν, ἀποτελοῦντα πάντως ἐν τῇ οὐσίᾳ περιεχόμενον τῆς Συντακτικῆς ταύτης

τὰς ὁποίας ἔκρινεν ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογ. τοῦ 1975, ἡσκήθησαν ὑπὸ ὑποψηφίων βουλευτῶν.

123. Βλ. τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν μετὰ παρατηρήσεων τοῦ Καθηγητοῦ Φ. Βεγγλερ ἢ εἰς «Τὸ Σύνταγμα» (Διμηνιαίαν Ἐπιθεώρησιν Συνταγματικῆς Θεωρίας καὶ Πράξεως), Ἔτος Α' (1975), σ. 515 ἐπ.

πράξεως εἰς οὐδένα ἔλεγχον — καὶ δὴ δικαστικὸν — ὑπόκεινται».

Ἡ ἀπόφασις 3700/1974 τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας <sup>124</sup>, τὴν ὁποίαν υἱοθέτησεν ἡ σχολιαζομένη ἀπόφασις τοῦ Ἐκλογοδικείου, ἐδέχθη πράγματι τὴν νομικῶς ἀπεριόριστον συντακτικὴν («πρωτογενῆ») καὶ νομοθετικὴν ἐξουσίαν τῆς «Πολιτικῆς Κυβερνήσεως» τῆς 24ης Ἰουλίου 1974. Ἡ ἀπόφασις ἠτιολόγησε (σκέψις 3η) τὴν τοιαύτην ἐξουσίαν τῆς Κυβερνήσεως διὰ τῶν «ἐξαιρετικῶν συνθηκῶν», ὑπὸ τὰς ὁποίας αὕτη ἀνέλαβε τὴν Ἀρχήν, ἥτοι ὅτι ἐσχηματίσθη «μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ ἐγκαθιδρυθέντος τὴν 21-4-1967 καὶ μέχρι τότε κρατοῦντος καθεστῶτος», «ἀνέλαβε τὴν διακυβέρνησιν τῆς Χώρας κατόπιν ὁμοφώνου ἀποφάσεως τῆς ἡγεσίας τοῦ Πολιτικοῦ Κόσμου καὶ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ ἤσκησεν ἐν συνεχείᾳ τὴν ἐξουσίαν ἀποτελεσματικῶς καὶ ἀδιαφιλονικήτως ὑπὸ τὴν καθολικὴν συναίνεσιν τοῦ Λαοῦ, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως προβῇ εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐξωτερικῶν διὰ τὴν Χώραν κινδύνων ὡς καὶ εἰς τὴν ταχεῖαν ἀποκατάστασιν τῆς δημοκρατικῆς συνταγματικῆς τάξεως, ἣτις κατελύθη τὴν 21-4-1967 διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ Συντάγματος τῆς 1-1-1952». Οὕτως ἡ ἀπόφασις ἐπανέλαβεν, ὡς πρὸς τὰς συνθήκας σχηματισμοῦ καὶ τοὺς στόχους τῆς Κυβερνήσεως, κατὰ βάσιν τὸ προοίμιον τοῦ ὑπ' ἀριθ. 517 Πρ. Δ/τος τῆς 24ης Ἰουλίου 1974 περὶ διορισμοῦ τοῦ Κ. Καραμανλῆ ὡς Πρωθυπουργοῦ <sup>125</sup> καὶ τῆς Συντακτ. Πράξεως τῆς 1ης Αὐγούστου 1974 <sup>126</sup>.

124. Βλ. αὐτὴν εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν Δημοσίου Δικαίου καὶ Διοικητικοῦ Δικαίου», τ. ΙΘ' (1975), σ. 63 ἐπ., καὶ «Τὸ Σύνταγμα», 1975, σ. 63 ἐπ. μετὰ παρατηρήσεων τοῦ Καθηγητοῦ Φ. Βελγερῆ.

125. «Ἐχοντες ὑπ' ὄψει... β) τὴν ἐν Ἐθνικῇ Συμβουλίᾳ ἐκφρασθεῖσαν ὁμόφωνον ἀπόφασιν τῆς ἡγεσίας τοῦ Πολιτικοῦ Κόσμου καὶ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων...».

126. «Ἐχοντες ὑπ' ὄψει: Τὴν κατὰ τὴν 23ην Ἰουλίου 1974 ἐπισυμβῆσαν μεταβολὴν καὶ τὴν διὰ ταύτης ἀνάθεσιν τῆς Πρωθυπουργίας εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Καραμανλῆν. Τὴν καθολικὴν καὶ ὁμόφωνον συμπαράστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ... Μὲ πίστιν εἰς τὸ μέλλον τῆς Χώρας καὶ με γνώμονα τῶν πράξεων ἡμῶν, τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ἐθνικῆς κρίσεως καὶ τὴν ταχεῖαν ἀποκατάστασιν ἐλευθέρου δημοκρατικοῦ βίου. Διακηρύσσοντες ὅτι

Δὲν θεωροῦμεν ὀρθὴν τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπι-  
κρατείας, ἥ ὁποία ἀνεγνώρισεν εἰς τὴν μεταβατικὴν Κυβέρνησιν  
μίαν, οὕτως εἰπεῖν, δικτατορικὴν ἐξουσίαν ἀνάλογον ἐκεί-  
νης τῶν Κυβερνήσεων τῆς Ἑπταετίας. Ἡ Κυβέρνησις διωρίσθη  
καὶ ἀνέλαβε βεβαίως τὴν ἐξουσίαν συμφώνως πρὸς τὸ δικτατορικὸν  
δίκαιον<sup>127</sup>, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἡ ἀπόφασις οὐδόλως ἀναφέρει<sup>128</sup>.  
Ἐν τούτοις, αὕτη, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς δημοκρατικῆς συνταγμα-  
τικῆς τάξεως (τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952), ἡ ὁποία, ὅπως διεκή-  
ρυξεν ἡ Ε' Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων διὰ τοῦ Δ' Ψη-  
φίσματος τῆς 18ης Ἰανουαρίου 1975, «δικαίω οὐδέποτε κατε-  
λύθη», δὲν ἦτο νόμιμος ἀλλὰ μία *de facto* Κυβέρνησις καὶ ὡς τοι-  
αύτη ἡδύνατο, κατὰ τὴν ἀνέκαθεν παρ' ἡμῖν κρατήσασαν ἀποψιν,  
ν' ἀσκήσῃ συντακτικὴν ἐξουσίαν διὰ τῆς ἐκδόσεως Συντακτικῶν  
Πράξεων. Ἡ ἔκτασις ὁμῶς τῆς συντακτικῆς ἐξουσίας τῆς Κυβερνή-  
σεως ἦτο περιωρισμένη τοῦλάχιστον μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς Κατα-  
στατικῆς Συντακτικῆς Πράξεως τῆς 1ης Αὐγούστου 1974, ἡ  
ὁποία «ἐπανέθεσεν» ἐν ἰσχύϊ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952 καὶ καθώρισε  
τοὺς στόχους καὶ τὰς ἐξουσίας αὐτῆς μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς

θὰ ἀσκήσωμεν τὴν ἐμπεπιστευμένην εἰς ἡμᾶς ἐξουσίαν μὲ ἀποκλειστικὸν κρι-  
τήριον τὴν ἐπίτευξιν τῶν ταχθέντων στόχων εἰς τρόπον ὥστε ὁ Ἑλληνικὸς  
Λαὸς νὰ ἀναλάβῃ, δημιουργουμένων τῶν ἀπαραιτήτων προϋποθέσεων, τὴν  
εὐθύνην τῶν πεπωμένων του».

127. Τὸ ὑπ' ἀριθ. 517/24.7.1974 Π. Δ/γμα «περὶ διορισμοῦ ὡς Πρω-  
θυπουργοῦ τοῦ Κ. Καραμανλῆ» καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 518 Π. Δ/γμα «περὶ διο-  
ρισμοῦ Ἀντιπροέδρου, Ὑπουργῶν καὶ Ὑφυπουργῶν τῆς Κυβερνήσεως Κ.  
Καραμανλῆ» ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δικτατορίας, ἐπεκαλοῦντο  
δὲ ἐν πρώτοις «τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 43 τοῦ ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος τῆς  
Ἑλλάδος» (1968-1973). Περαιτέρω, τὸ μὲν πρῶτον Δ/γμα περιελάμβανε  
τὴν ἀνωτ., σημ. 125 παρατιθεμένην φράσιν, ἐνῶ τὸ δεύτερον ἀνέφερε «τὰς  
διατάξεις τῶν ἄρθρων 11, 13, 14 καὶ 23 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 175/1973 Ν. Δ/τος  
...». Ἐξ ἄλλου, τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθη-  
κόντων των ἔδωσαν καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ δικτατορικοῦ δικαίου προβλεπόμενον  
ὅρκον.

128. Δὲν μνημονεύει καὶ τὸ εἰς τὴν προηγουμένην σημ. παρατιθέμενον  
πρῶτον μέρος τοῦ προοιμίου τοῦ ὑπ' ἀριθ. 517/1974 Π. Δ/τος.— Βλ. καὶ  
Βεγγερεῖ, *op. cit.*, σελ. 65 ἐπ.

Ἑθνικῆς Ἀντιπροσωπείας. Εἰδικώτερον, ἡ Κυβέρνησις ἤδη ἀπὸ τοῦ σχηματισμοῦ της καί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐν λόγῳ Συντακτικῆς Πράξεως ἠδύνατο ν' ἀσκῇ συντακτικὴν ἐξουσίαν μόνον πρὸς ἐπίτευξιν τῶν διακηρυχθέντων καὶ κοινῶς ἀποδεκτῶν στόχων της, ἥτοι τῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς ἐθνικῆς κρίσεως καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς δημοκρατικῆς νομιμότητος. Μὲ ἄλλας λέξεις, ἡ Κυβέρνησις ἠδύνατο νὰ ἐκδίδῃ Συντακτικὰς Πράξεις μόνον πρὸς ρύθμισιν τῶν θεμάτων ἐκείνων, τὰ ὅποια ἀπετέλουν τὴν ὑπ' αὐτῆς διακηρυχθεῖσαν καὶ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ σιωπηρῶς ἐγκριθεῖσαν ἀποστολὴν της <sup>129</sup>. Ὁ αὐτοπεριορισμὸς αὐτὸς τῆς Κυβερνήσεως διεκηρύχθη πανηγυρικῶς διὰ τοῦ προοιμίου τῆς Καταστατικῆς Συντακτικῆς Πράξεως <sup>126</sup>, ἐθεσπίσθη δὲ ρητῶς διὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 3 αὐτῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ διατάξεις τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952 ἠδύνατο «νὰ προσαρμῶζονται πρὸς τὰς ἀντιμετωπιζομένας κατὰ τὴν μεταβατικὴν μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς Ἑθνικῆς Ἀντιπροσωπείας περιόδον ἐθνικὰς καὶ πολιτικὰς περιστάσεις διὰ τῆς ἐκδόσεως ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου Συντακτικῶν Πράξεων κυρουμένων καὶ δημοσιευομένων ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας». Μόνον ὡς πρὸς τὴν

129. Πρβλ. τὴν εἰς τὰ «Πορίσματα Νομολογίας τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας», 1929-1959 (ἐπίσημον ἔκδοσιν τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης), 1961, σελ. 37 ἐπ. παρατιθεμένην παλαιότεραν νομολογίαν τοῦ Σ.τ.Ε., ἡ ὁποία ἀνεφέρετο εἰς τὴν ἔκτασιν τῆς συντακτικῆς ἐξουσίας τῶν μεταπελευθερωτικῶν Κυβερνήσεων (12/10/1944 μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς) καὶ ἡ ὁποία ἀνεγνώρισεν εἰς αὐτάς μίαν περιωρισμένην συντακτικὴν ἐξουσίαν καὶ δὴ τὴν ἐξουσίαν νὰ ἐκδίδουν Συντακτικὰς Πράξεις κατ' ἐξαίρεσιν καὶ ὑπὸ τοὺς ὅρους τοῦ «δικαίου τῆς ἀνάγκης», ἥτοι ἐπὶ θεμάτων ἐκδήλου, ἐπιτακτικῆς καὶ ἀπαραιτήτου ἀνάγκης, τὰ ὅποια ἀπετέλουν τὴν πολιτικὴν ἀποστολὴν των. Πάντως, αἱ Κυβερνήσεις αὐταὶ ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τῆς ἐν λόγῳ νομολογίας (βλ. π.χ. τὰς ἀποφ. 13, 67, 68 καὶ 97 τοῦ 1945) ὡς κατ' ἀρχὴν νόμιμοι, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνήγαγεν «ἐκ τοῦ διορισμοῦ αὐτῶν ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸ Σύνταγμα ἀρμοδίου Ἀνωτάτου Ἀρχοντος, ἐκ τοῦ ὑπὸ τῶν μελῶν αὐτῶν δοθέντος ὅρκου ὑπακοῆς εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ ἐκ τῶν ἐπανειλημμένων προγραμματικῶν δηλώσεων περὶ ἐμπεδώσεως τῆς νομιμότητος, τῆς ἰσοπολιτείας καὶ τοῦ Κράτους Δικαίου».

έκδοσιν τοιούτων Συντακτικῶν Πράξεων ἡ Κυβέρνησις εἶχε «τὴν καθολικὴν καὶ ὁμόφωνον συμπαραστάσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ», ἐπὶ τῆς ὁποίας αὕτη, συμφώνως πρὸς τὸ προύμιον τῆς Καταστατικῆς Συντακτικῆς Πράξεως <sup>126</sup>, ἐστηρίζετο καὶ ἄνευ τῆς ὁποίας οὐδόλως θὰ διάφερεν ἀπὸ τὰς δικτατορικὰς Κυβερνήσεις τῆς Ἑπταετίας. Ὅπωςδὴποτε, ἡ Κυβέρνησις εἶχεν ἐν προκειμένῳ εὐρεῖαν διακριτικὴν εὐχέρειαν, τὰ δὲ Δικαστήρια ἠδύναντο καὶ ὤφειλον, ἐν ὅψει τοῦ προέχοντος πολιτικοῦ χαρακτῆρος τοῦ θέματος τῆς προσαρμογῆς τῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952 πρὸς τὰς «ἐθνικὰς καὶ πολιτικὰς περιστάσεις», νὰ ἐλέγξουν μόνον τὴν ὑπερβασιν ὠρισμένων ἀκραίων ὁρίων αὐτῆς, δηλονότι νὰ θεωρήσουν ὡς ἀνισχύρους μόνον τὰς προφανῶς καθ' ὑπερβασιν τῆς συνταγματικῆς ἐξουσιοδοτήσεως ἐκδοθείσας Συντακτικὰς Πράξεις. Ὡς ἄκυροι διὰ τὸν λόγον αὐτὸν θὰ ἔπρεπε προδήλως νὰ θεωρηθοῦν αἱ τροποποιήσασαι ἐκλογικὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος Συντακτικαὶ Πράξεις καὶ δὴ ἡ Συντακτικὴ Πράξις τῆς 24ης Σεπτεμβρίου 1974 (ἄρθρ. 2), τὸ κῦρος τῆς ὁποίας ἔκρινεν ἡ σχολιαζομένη ἀπόφασις τοῦ Ἐκλογοδικείου, καὶ ἡ Συντακτικὴ Πράξις τῆς 5ης Ὀκτωβρίου 1974 «περὶ ἐκλογῆς Καθηγητῶν τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων ὡς βουλευτῶν», τὸ κῦρος τῆς ὁποίας δὲν προσεβλήθη δι' ἐνστάσεως ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου. Ἀποροῦμεν πῶς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας καὶ τὸ Ἐκλογοδικεῖον δὲν ἀπέδωσαν οἰανδὴποτε νομικὴν σημασίαν τοῦλάχιστον εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 3 τῆς Καταστατικῆς Συντακτικῆς Πράξεως, ἡ ὁποία προσέδιδεν εἰς τὸ μεταβατικὸν καθεστῶς τὸν χαρακτῆρα ἐνὸς — ὅπωςδὴποτε ὄχι ὑποδειγματικοῦ ἐν ὅψει ἰδίως τῆς ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἀσκήσεως τῆς ἐκτελεστικῆς καὶ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας — Κράτους Δικαίου καὶ διέκρινεν αὐτὸ ἀπὸ τὸ δικτατορικὸν καθεστῶς. Τὸν αὐτοπεριορισμὸν τῆς μεταβατικῆς Κυβερνήσεως ὑπεστήριξε καὶ ὁ Καθηγητὴς Φ. Βεγλερῆς <sup>130</sup>, ὁ ὁποῖος ἐπέκρινε τὴν ἀντίθετον ἄποψιν τῆς σχολιαζομένης νομολογίας. Πάντως, τὸ κῦρος ὅλων τῶν ὑπὸ τῆς με-

130. Ορ. cit., σ. 67 καὶ 517 ἐπ.

ταβατικῆς Κυβερνήσεως ἐκδοθεισῶν Συντακτικῶν Πράξεων εἶναι ἀναμφίβολον ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθρ. 111 § 2 ἐδ. α' <sup>131</sup> ἐκύρωσεν αὐτὰς ἐμμέσως.

Λίαν ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ φράσις τῆς σχολιαζομένης ἀποφάσεως τοῦ Ἐκλογοδικείου, διὰ τῆς ὁποίας ἀπορρίπτονται ὡς ἐκ περισσοῦ ἄνευ οἰασδῆποτε αἰτιολογίας καὶ ὡς κατ' οὐσίαν ἀβάσιμοι οἱ ἰσχυρισμοὶ τοῦ ἐνισταμένου ὅτι «καταργεῖται ἡ ἀμεσότης τῆς ἐκλογῆς, ἐκλέγονται πρόσωπα ἅτινα ὁ ἐκλογεὺς δὲν ἐψήφισε καὶ ἐκβιάζεται ἡ βούλησις τοῦ ἐκλογέως» («ἀνεξαρτήτως τῆς μὴ βασιμότητος αὐτῶν κατ' οὐσίαν»). Τοιουτοτρόπως ἡ ἀπόφασις φαίνεται θεωροῦσα ὡς αὐτονόητον τὴν μὴ βασιμότητα τῶν ἐν λόγῳ ἰσχυρισμῶν τοῦ ἐνισταμένου· διότι, ἄλλως, ὥφειλεν ἡ νὰ μὴ περιλάβῃ τὴν φράσιν ὡς περιττήν, ἀφοῦ ἀπέρριψεν ἤδη τὴν ἔνστασιν δι' ἄλλον λόγον, ἡ νὰ αἰτιολογήσῃ τὴν τοιαύτην κρίσιν της. Ἐν τούτοις, ὁ ὑπὸ τοῦ ἀρθρ. 2 τῆς Συντακτικῆς Πράξεως τῆς 24ης Σεπτεμβρίου 1974 (ἀρθρ. 68 § 3 ἐδ. β' προῖσχύσαντος Συντ.) καὶ τοῦ ἀρθρ. 3 § 4 ἐδ. α' τοῦ Ν.Δ. 65/1974 (ἀρθρ. 3 § 4 ἐδ. α', Ἐκλ. Κ.) <sup>132</sup> καθιερωθεὶς τρόπος ἀναδείξεως τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας δυσκόλως δύναται νὰ συμβιβασθῇ πρὸς τὴν θεμελιώδη διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 66 § 1 τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος (ἀρθρ. 51 § 3 ἐδ. α' ἰσχύοντος Συντ.), κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ βουλευταὶ «ἐκλέγονται δι' ἀμέσου... ψηφοφορίας ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν πολιτῶν» καὶ τὴν ὁποίαν φαίνεται ἐπικαλεσθεῖς ὁ ἐνιστάμενος. Ἐν πρώτοις, πρέπει νὰ παρατηρή-

131. «Συντακτικαὶ Πράξεις, ἐκδοθεῖσαι ἀπὸ τῆς 24ης Ἰουλίου 1974 μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς, ὡς καὶ τὰ Ψηφίσματα ταύτης, ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν καὶ κατὰ τὰς ἀντιτιθεμένας πρὸς τὸ Σύνταγμα διατάξεις αὐτῶν, ἐπιτρεπομένης τῆς διὰ νόμου τροποποιήσεως ἡ καταργήσεως αὐτῶν».

132. «Τὰ ὑπὲρ ἐκάστου κόμματος ἡ συνασπισμοῦ κομμάτων ἔγκυρα ψηφοδέλτια εἰς ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν θεωροῦνται ὡς ψῆφοι δοθεῖσαι καὶ ὑπὲρ τοῦ «ψηφοδελτίου ὑποψηφίων Ἐπικρατείας» τοῦ ἀντιστοίχου κόμματος ἡ συνασπισμοῦ κομμάτων».

σωμεν, ὅτι οἱ βουλευταὶ τῆς Ἐπικρατείας, κατὰ τὴν διάταξιν αὐτὴν τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος, δὲν «ἐκλέγονται» ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐν λόγῳ συνταγματικῆς διατάξεως, δηλονότι δὲν ἀναδεικνύονται διὰ τῆς θετικῆς ἐνεργείας τῶν ἐκλογέων ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑπὸ τῆς διατάξεως θεσπιζομένου τεκμηρίου<sup>133</sup>. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ διάταξις τοῦ Κώδικος δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμεσότητος τῆς ψηφοφορίας. Τὴν ἀντίθεσιν τῆς διατάξεως πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτὴν φαίνεται ἐπιτεῖνον τὸ ὑπὸ τῆς Συντακτικῆς Πράξεως καθιερωθὲν σύστημα τῶν «αὐστηρῶν ἢ δεσμευμένων συνδυασμῶν» (*starre ἢ gebundene Listen*), κατὰ τὸ ὅποιον οἱ βουλευταὶ τῆς Ἐπικρατείας ἀναδεικνύονται κατὰ τὴν σειρὰν τῆς εἰς τοὺς ἰδιαιτέρους καταλόγους ὑποψηφίων ἐγγραφῆς των<sup>134</sup>. Οὕτως, οἱ ἐκλογεῖς δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιλέγουν

133. Πρβλ. τὴν αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν ἐπὶ τοῦ Ν.Δ. 65/1974: «Τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν καινοτομίαν τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου. Εἰς τὴν Βουλὴν θὰ εἰσέλθουν ὡς βουλευταὶ προσωπικότητες ἀνεκλογεῖς ἀλλὰ δι' ὑποδείξεώς των ὑπὸ τῶν κομμάτων».

134. Τὸ ζήτημα τῆς συμφωνίας τοῦ ἐν λόγῳ συστήματος πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμεσότητος τῆς ψηφοφορίας συνεζητήθη εἰς τὴν Γερμανίαν ὑπὸ τὸν ἰσχύοντα Θεμελιώδη Νόμον τῆς Βόννης, ὑπὸ τὸν ὅποιον, μὴ προβλέποντα αὐτό, καθιεροῦται ὑπὸ τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ ἐκλογικοῦ νόμου τῆς 7.5.1956, ὡς ἐτροποποιήθη καὶ ἰσχύει ἀπὸ τῆς 7.7.1972 (βλ. τὸ κείμενον αὐτοῦ εἰς *Sartorius, Verfassungs- und Verwaltungsgesetze der Bundesrepublik*, 1974, ὑπ' ἀριθ. 30), διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἡμίσεος τῶν βουλευτῶν (μελῶν τοῦ Bundestag) κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἐνισχυμένης ἀναλογικῆς (τὸ ἕτερον ἡμισυ τῶν βουλευτῶν ἐκλέγεται κατὰ τὸ σύστημα τῆς σχετικῆς πλειοψηφίας εἰς μονοεδρικὰς ἐκλογικὰς περιφερείας). Ἡ ἐν τῇ νομολογίᾳ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ κρατήσασα ἀποψις (*Leibholz-Rinck*, *op. cit.*, σ. 539 ὑπ' ἀριθ. 18, *Mangoldt-Klein*, *op. cit.* τ. II, 1959 ἐπ., σ. 880, *Th. Maunz*, ἐν *Maunz-Dürig-Herzog*, *op. cit.*, τ. II, 1960 ἐπ., ὑπ' ἀρθρ. 48, σ. 39, ὑπ' ἀριθ. 44, ἐνθα καὶ περαιτέρω σύμφωνος καὶ ἀντίθετος βιβλιογραφία) θεωρεῖ τὸ σύστημα σύμφωνον πρὸς τὴν ἀρχὴν, στηριζομένη εἰς μίαν στενὴν (ἱστορικὴν) ἔννοιαν αὐτῆς ἢ ἐπικαλουμένη τὰς περὶ κομμάτων διατάξεις τοῦ ἀρθρ. 21 τοῦ Θεμελιώδους Νόμου. Ἐχομεν σοβαρὰς ἐπιφυλάξεις ὡς πρὸς τὴν ὀρθότητά τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἐν ὅψει τῆς ὀρθῆς (ἰδεολογικῆς) ἐννοίας τῆς ἀρχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν διὰ τὴν ἀνάδειξιν τῶν βου-

οὔτε τὸν συνδυασμὸν ὑποψηφίων βουλευτῶν Ἐπικρατείας, ἀφοῦ ἢ ὑπὲρ τοῦ συνδυασμοῦ ὑποψηφίων βουλευτῶν τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας δοθεῖσα ψῆφος των θεωρεῖται δοθεῖσα αὐτοδικαίως καὶ ὑπὲρ τοῦ συνδυασμοῦ ὑποψηφίων βουλευτῶν Ἐπικρατείας τοῦ οἰκείου κόμματος, οὔτε τοὺς ὑποψηφίους, ἢ σειρὰ ἐπιτυχίας τῶν ὁποίων καθορίζεται ὑποχρεωτικῶς πρὸ τῆς ἐκλογῆς ὑπὸ τῶν κομμάτων. Τὴν ἀντίθεσιν τοῦ τρόπου ἀναδείξεως τῶν βουλευτῶν Ἐπικρατείας πρὸς τὴν συνταγματικὴν διάταξιν ὑποστηρίζει καὶ ὁ Καθηγητὴς Φ. Βεγλερῆς <sup>135</sup>, ὁ ὁποῖος ὁρθῶς γράφει περαιτέρω <sup>136</sup> ὅτι «ἡ ἀνάδειξις βουλευτῶν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς δοθείσης ψήφου ὑπὲρ ἄλλων, δὲν ἔχει μὲ τὴν δημοκρατικὴν ἀρχὴν οὔτε τὴν σχέσιν τὴν ὁποίαν διατηρεῖ καὶ τιμᾷ ἢ δι' ἐκλεκτόρων ἐκλογή». Ὁ αὐτὸς νομοδιδάσκαλος <sup>137</sup> θέτει εὐστόχως καὶ τὸ ζήτημα τῆς συνταγματικότητος τῆς διατάξεως τοῦ Κώδικος (τῆς συμφωνίας αὐτῆς πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 68 § 3 ἐδ. α' Συντ. 1952), θεωρεῖ δὲ τὴν διάταξιν ἀντισυνταγματικὴν ἐν ὅψει τῆς διαφόρου διατυπώσεως αὐτῆς καὶ τῆς συνταγματικῆς διατάξεως <sup>138</sup>. Τὸ

λευτῶν σημασίαν ἔχουν μόνον αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐκλογέων καὶ ὄχι ἐπὶ πλεόν καὶ αἱ ἀποφάσεις οἷωνδῆποτε ἄλλων προσώπων ὁποτεδῆποτε (πρὸ, κατὰ ἢ μετὰ τὴν ψηφοφορίαν) λαμβανόμεναι (βλ. ἀνωτ. σ. 390). Πάντως, τὸ ὑπὸ τοῦ ἰσχύοντος γερμανικοῦ ὁμοσπονδιακοῦ ἐκλογικοῦ νόμου καθιερούμενον ἐκλογικὸν σύστημα, διεπόμενον, κατὰ τὸ ἄρθρ. 1 § 1 αὐτοῦ, ὑπὸ «τῶν ἀρχῶν ἐνὸς μετὰ μιᾶς προσωπικῆς ἐκλογῆς συνδεδεδυσμένου ἀναλογικοῦ συστήματος» ἢ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Καθηγητοῦ Th. Maunz (op. cit., σ. 332), ἐνὸς «προσωποποιουμένου ἀναλογικοῦ συστήματος» (βλέπε καὶ Hesse, op. cit., σ. 60 καὶ 240), εἶναι βασικῶς διάφορον τοῦ ἐλληνικοῦ καὶ παρέχει, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἐκεῖνο, εἰς τὸν ἐκλογέα τὴν δυνατότητα τῆς ἐπιλογῆς τοῦ συνδυασμοῦ τῆς προτιμῆσεώς του. Ἄλλως τε, ἐν Γερμανίᾳ οἱ συνδυασμοὶ καταρτίζονται ὑπὸ τῶν κατὰ δημοκρατικὸν τρόπον ἐκλεγομένων συλλογικῶν ὀργάνων τῶν κομμάτων καὶ ὄχι, ὅπως παρ' ἡμῖν λόγῳ τῆς μὴ δημοκρατικῆς ὀργανώσεως τῶν κομμάτων, ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν (ἄρθρ. 3 § 2 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθρ. 34 § 4 Ἐκλ. Κ.).

135. Op. cit., σ. 517.

136. Op. cit., σ. 519.

137. Op. cit., σ. 518 ἐπ.

138. Ἄρθ. 68 § 3 εἰδ. α' Συντ. 1952 (ἄρθρ. 2 Συντ. Πράξεως τῆς



ζήτημα αυτό, με τὸ ὁποῖον δὲν ἡσχολήθη τὸ Ἐκλογοδικεῖον, τίθεται προφανῶς καὶ ὑπὸ τὸ ἰσχύον Σύνταγμα, ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 54 § 3 τοῦ ὁποῖου ἐπανελάβε τὴν διατύπωσιν τῆς ἀντιστοίχου διατάξεως τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος («Μέρος τῆς Βουλῆς... δύναται νὰ ἐκλέγεται...»). Ἡ μεταξὺ τῆς συνταγματικῆς καὶ τῆς νομοθετικῆς διατάξεως ἀντίθεσις εἶναι πρόδηλος, παρέχουσα σοβαρὸν ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἐκτεθείσης λύσεως τοῦ ζητήματος. Ἐν τούτοις, μία ἄλλη φράσις τῆς συνταγματικῆς διατάξεως («... κατ' ἀναλογίαν τῆς συνολικῆς, ἐν τῇ Ἐπικρατείας, ἐκλογικῆς δυνάμεως ἐκάστου κόμματος ἢ συνασπισμοῦ κομμάτων») παρέχει ἴσως ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἀντιθέτου λύσεως τοῦ ζητήματος. Ἡ φράσις αὕτη δύναται πράγματι νὰ ἐρμηνευθῇ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι αἱ ἔδραι τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας πρέπει ἢ δύνανται νὰ κατανέμονται εἰς τὰ κόμματα ἢ τοὺς συνασπισμοὺς κομμάτων κατ' ἀναλογίαν τοῦ συνόλου τῶν ἐγκύρων ψηφοδελτίων, τὰ ὁποῖα ἔλαβον οἱ συνδυασμοὶ τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν αὐτῶν. Ἡ φράσις ὑπὸ τὴν τοιαύτην ἔννοιάν της ἢ ἀποσαφηνίζει τὴν ἔννοιαν τῆς «ἐκλογῆς» τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας («ἐκλέγωνται», «ἐκλέγεται») ἢ ἀντιφάσκει προφανῶς πρὸς τὴν λέξιν αὐτὴν τῆς διατάξεως. Θεωροῦμεν μᾶλλον ὡς ὀρθὴν τὴν ἐκτεθεῖσαν ἔννοιαν τῆς φράσεως, ἡ ὁποία καθορίζει ἐγγύτερον τὴν ἔννοιαν τῆς «ἐκλογῆς», καί, συνεπῶς, ὡς συνταγματικὴν τὴν διάταξιν τοῦ Κώδικος. Θὰ ἡδύνατο ὅμως νὰ ὑποστηριχθῇ ἡ ἀποψις, ὅτι ὁ ἐκλογικὸς νόμος δύναται νὰ καθιερωῖ διάφορον τρόπον ἀναδείξεως τῶν βουλευτῶν Ἐπικρατείας καὶ δὴ νὰ προβλέπη εἰδικὴν ψηφοφορίαν, διεξαγομένην συγχρόνως μετὰ τὴν ψηφοφορίαν πρὸς ἀνάδειξιν τῶν βουλευτῶν τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν, παρέχων, ὅπως ὁ ἰσχύων ὁμοσπονδιακὸς ἐκλογικὸς νόμος τῆς

24.9.1974): «Ἐκ τοῦ κατὰ τὸ πρῶτον ἐδάφιον ἀριθμοῦ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, μέρους αὐτῶν, μὴ ὑπερβαῖνον τὸ ἐν εἰκοστὸν (1/20) τοῦ συνόλου, δύνανται νὰ ἐκλέγωνται, ὡς βουλευταί...». — Βλ. τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 3 § 4 ἐδ. α τοῦ Ἐκλ. Κ. (ταὐταρῆθμου ἄρθρ. τοῦ Ν.Δ. 65/1974) ἀνωτ., σημ. 132, ἐκ τῆς ὁποίας ὑπογραμμίζει τὴν λέξιν «θεωροῦνται».

Δυτικῆς Γερμανίας, εἰς τοὺς ἐκλογεῖς δύο ψήφους (μίαν διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν βουλευτῶν τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν καὶ μίαν ἄλλην, ἀνεξάρτητον τῆς πρώτης, διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας). Ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς συνηγορεῖ καὶ ἡ ἰσχύουσα διατύπωσις τῆς συνταγματικῆς διατάξεως, ἡ ὁποία, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προῖσχύσασαν<sup>121</sup>, περιλαμβάνει τὴν ἐπιφύλαξιν τοῦ νόμου («ὡς νόμος ὀρίζει») εἰς τὸ τέλος αὐτῆς.

2.— Αἱ ἀποφάσεις 1<sup>139</sup> καὶ 2 ἔκριναν ἐνστάσεις ὑποψηφίων βουλευτῶν Ἐπικρατείας<sup>140</sup>, διὰ τῶν ὁποίων οὗτοι ἡμφισβήτησαν τὴν συνταγματικότητα τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 3 § 5 τοῦ Ν.Δ. 65/1974 (ἄρθρ. 3 § 5 Ἐκλ. Κ.), ἡ ὁποία ἐπιτάσσει τὴν κατανομὴν τῶν ἐδρῶν τῶν βουλευτῶν Ἐπικρατείας μόνον «εἰς τὰ μετέχοντα τῆς δευτέρας κατανομῆς κόμματα ἢ συνασπισμοὺς κομμάτων». Εἰδικώτερον, οἱ ἐνιστάμενοι ἰσχυρίσθησαν ὅτι ἡ διάταξις αὐτὴ ἀντέκειτο εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 68 § 3 ἐδ. α' τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος (ἄρθρ. 2 Συντ. Πράξεως τῆς 24-9-1974), ἡ ὁποία ὥριζεν ὅτι οἱ βουλευταὶ τῆς Ἐπικρατείας ἡδύναντο νὰ ἐκλέγωνται «ἐνιαίως εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἐπικράτειαν, ὡς νόμος θέλει ὀρίσει, κατ' ἀναλογίαν τῆς συνολικῆς, ἐν τῇ Ἐπικρατείᾳ ἐκλογικῆς δυνάμεως ἐκαστοῦ κόμματος ἢ συνασπισμοῦ κομμάτων». Οἱ ἐνιστάμενοι ἡρμήνευσαν τὴν συνταγματικὴν αὐτὴν διάταξιν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι καθιέρωνε διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας τὸ σύστημα τῆς ἀπλῆς ἀναλογικῆς, ἐπιτάσσουσα τὴν συμμετοχὴν ὅλων τῶν κομμάτων εἰς τὴν κατανομὴν τῶν ἐδρῶν. Ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως τῶν ἐπεκαλέσθησαν τὴν γραμματικὴν διατύπωσιν τῆς διατάξεως, τὴν ὁποίαν ὑπεγραμμίσαμεν, τὴν θέσιν τῆς ἐπιφυλάξεως τοῦ νόμου εἰς τὸ μέσον αὐτῆς καὶ δὴ πρὸ τῆς φράσεως «κατ' ἀναλογίαν κλπ.» καὶ τὸν

139. Βλ. αὐτὴν εἰς «Τὸ Σύνταγμα», 1975, σ. 69 ἐπ. μετὰ παρατηρήσεων τοῦ Καθηγητοῦ Φ. Βεγλερῆ.

140. Ἡ ἀπόφ. 1 δὲν ἀναφέρει, ὡς ὀφείλε, τὴν ιδιότητα αὐτῆς τῶν ἐνισταμένων, τὴν ὁποίαν πληροφορούμεθα ἀπὸ τὴν ἐπ' αὐτῆς εἰσήγησιν τοῦ Συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας Ν. Γαβαλά, δημοσιευθεῖσαν εἰς «Τὸ Σύνταγμα», 1975, σ. 512 ἐπ.

σκοπόν της. Ὁ εἰσηγητὴς Σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας Ν. Γαβαλάς<sup>140</sup> προέτεινε τὴν ἀποδοχὴν τῶν ἐνστάσεων ὡς ἐρειδομένων αἰσχυρῶς ἐπὶ τῆς γραμματικῆς ἐρμηνείας τῶν κειμένων, εἰς τὴν ὁποίαν ἐρμηνεῖαν δέον κατὰ πρῶτον ὁ δικαστὴς ὕπως προστρέξῃ καὶ ἐὰν αὕτη καταλίπη ἀμφιβολίας, νὰ προβῇ εἰς τοὺς λογικοὺς συλλογισμούς, καὶ τὰς νομικὰς κατασκευάς». Ἀντιθέτως, τὸ Δικαστήριον ἀπέρριψε τὰς ἐνστάσεις. Ἡ ἀπόφασις 1 (σκέψις 4η), εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρονται ἡ ἀπόφασις 2 (σκέψις 3η) καὶ ἡ ἀπόφασις 3 (σκέψις 4η), ἀσχοληθεῖσα μὲ τὸ ζήτημα τεθὲν διὰ τῆς ἐπικουρικῆς βάσεως τῆς ἐνστάσεως, ἐδέχθη τὰ ἀκόλουθα: «Ἐπειδὴ διὰ τῆς τελευταίας ὡς ἄνω διατάξεως (ἄρθρ. 68 § 3 Συντ. 1952) εἰσῆχθη παρ' ἡμῶν τὸ πρῶτον ὁ θεσμὸς τῶν βουλευτῶν Ἐπικρατείας, ἀποσκοπῶν εἰς τὴν εἴσοδον ἐν τῇ Βουλῇ διακεκριμένων προσωποποιήτων ἐκ τῶν κομμάτων καὶ δὴ κατὰ τρόπον ὅπως ἀποφύγῃ ταῦτα τὰς περιπετείας τῆς ἐκλογικῆς ἀναμετρήσεως. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ δὲ τῶν παρατεθεισῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 68 τοῦ Συντάγματος ἐνιαίως λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν, καὶ τῶν προπαρασκευαστικῶν περὶ αὐτῶν στοιχείων προκύπτουσι τὰ ἀκόλουθα ἐν σχέσει πρὸς τὴν κατηγορίαν ταύτην τῶν βουλευτῶν: 1) ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν κυμαινόμενος ἐντὸς τοῦ ὑπὸ τῶν συνταγματικῶν ὁρίων καθοριζομένου ποσοστοῦ ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν βουλευτῶν θέλει προσδιορισθῇ διὰ νόμου, 2) ὅτι ἡ ἐκλογὴ αὐτῶν διεξάγεται οὐχὶ καθ' ὠρισμένας ἐκλογικὰς περιφερείας, ἀλλ' ἐνιαίως δι' ὁλόκληρον τὴν Ἐπικράτειαν, 3) ὅτι ἡ κατανομὴ τῶν θέσεων τούτων θέλει ἐνεργηθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἰσχύοντος ἐκλογικοῦ συστήματος διὰ τοὺς λοιποὺς βουλευτὰς καὶ 4) ὅτι ἡ συνταγματικὴ ρήτρα περὶ ἐκλογῆς αὐτῶν «κατ' ἀναλογίαν τῆς συνολικῆς, ἐν τῇ Ἐπικρατείᾳ, δυνάμεως ἐκάστου κόμματος ἢ συνασπισμοῦ κομμάτων» οὐδὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν ὅτι καθιεροῦται ἡ ἀπλὴ ἀναλογικὴ διὰ τὴν κατανομήν τῶν θέσεων τούτων, ἀλλ' ὅτι ἀπλῶς ἡ ἀνάδειξις τῶν βουλευτῶν τούτων θέλει ἐνεργηθῇ ἐν συναρτήσει καὶ ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ἐκλογικὴν δύναμιν τῶν κομμάτων καὶ ὑπὸ τὸ σύστημα ὅπως δὴποτε ὅπερ ὁ κοινὸς νομοθέτης θέλει θεσπίσει ἐνιαίως διὰ τὴν ἐκλογὴν πάντων τῶν βουλευτῶν.—Ἀλλοίᾳ ἐκδοχῇ θὰ ἦγεν εἰς τὸ ἄτοπον τὸ μὲν

νά καθιερωθῇ τὸ πρῶτον ἐν τῇ συνταγματικῇ ἱστορίᾳ τῆς Χώρας ἐκλογικὸν σύστημα ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, τὸ δὲ τῆς παραδοχῆς δύο διαφόρων ἐκλογικῶν συστημάτων τοῦ μὲν καθοριζομένου ὑπὸ τοῦ κοινοῦ νομοθέτου καὶ ἰσχύοντος διὰ τοὺς ἀναδεικνυομένους ὑπὸ τῆς ψήφου τοῦ Λαοῦ βουλευτάς, τοῦ δὲ ἀπ' εὐθείας θεσπιζομένου ὑπὸ τοῦ Συντάγματος διὰ τοὺς βουλευτάς Ἐπικρατείας, ἀποτελοῦντας χαμηλὸν ποσοστὸν τοῦ συνόλου τῶν βουλευτῶν. Τὸ δὲ περὶ τοῦ ἀντιθέτου κύριον ἐπιχείρημα τῶν ἐνισταμένων ὡς ἐκ τῆς θέσεως τῆς φράσεως «ὡς νόμος θέλει ὀρίσει» ἐν τῷ μέσῳ τοῦ συνταγματικοῦ κειμένου, οὐδαμῶς εὐνοεῖ τὴν ἀποψίν των περὶ ἀναλογικῆς μεταξὺ πάντων τῶν κομμάτων κατχομῆς τῶν περὶ ὧν πρόκειται ἐδρῶν, διότι, ὡς ἐρρήθη, ἡ ἀληθοῦς ἐννοια αὐτῆς εἶναι ὅτι ὁ κατ' ἐπιφύλαξιν τοῦ Συντάγματος μέλλον νὰ ἐκδοθῇ νόμος, θέλει καθορίσει τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἐν αἰῶς εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἐπικράτειαν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς λοιποὺς βουλευτάς, ὡς πρὸς οὓς ἰσχύουν ἰδιαίτεροι ἐκλογικαὶ περιφέρειαι, διὰ τὰ δὲ περαιτέρω ὡς πρὸς τὸν τρόπον κατανομῆς τῶν ἐδρῶν τούτων — ἦτοι τὸ ἐκλογικὸν σύστημα — εἶχεν ἤδη διαλάβει ἐν ἐδαφίῳ β' τοῦ ἄρθρ. 68 τοῦ Συντάγματος, δι' ὃ καὶ δὲν συνέτρεχε λόγος ὅπως καὶ αὖθις περιλάβῃ σχετικὴν διάταξιν καὶ τὰ περὶ ἀναλογίας θεσπιζόμενα κέκτῃται τὴν ἐκτεθεῖσαν ἐννοίαν». Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ἀπόφασις (σκέψις 5η) ἔκρινεν, ὅτι τὸ Ν.Δ. 65/1974 (ἄρθρ. 2 § 1 καὶ 3 §§ 5-6), καθιεροῦν σύστημά «συνάδον πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 89 τοῦ π.δ. 650/74 (Ἐκλ. Κ.) προβλεπομένην δευτέραν κατανομὴν τῶν ἐδρῶν, τῶν ἐκλεγομένων βουλευτῶν, ἐναρμονίζεται πλήρως πρὸς τὰς παρατεθείσας συνταγματικὰς διατάξεις».

Δὲν θεωροῦμεν ὀρθὴν τὴν ἐκτεθεῖσαν νομολογίαν ἐν ὅψει τῆς σαφοῦς διατυπώσεως τῆς ἐρμηνευομένης συνταγματικῆς διατάξεως, ἡ ὁποία — ληφθεῖσα ἐκ τοῦ ἄρθρ. 57 § 4 ἐδ: α'-β' τῶν δικτατορικῶν Συνταγμάτων τοῦ 1968 καὶ 1974 — συνηγόρει ἀναμφιβόλως ὑπὲρ τῆς ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ Συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας Ν. Γαβαλά<sup>140</sup> καὶ τοῦ Καθηγητοῦ Φ. Βεγλερή<sup>141</sup> ὑποστηρι-

141. Ορ. cit., σ. 70 ἐπ.

χθείσης ἀντιθέτου ἀπόψεως <sup>142</sup>. Ἐν πρώτοις, ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ ἐπίμαχος φράσις τῆς διατάξεως «κατ' ἀναλογίαν τῆς συνολικῆς, ἐν τῇ Ἐπικρατείᾳ, ἐκλογικῆς δυνάμεως ἐκαστοῦ κόμματος ἢ συνασπισμοῦ κομμάτων» ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἡδύνατο νὰ ἐρμηνευθῇ «ἐν συναρτήσει καὶ ἀναφορᾷ πρὸς τὴν συνολικὴν, ἐν τῇ Ἐπικρατείᾳ, ἐκλογικὴν δυνάμιν τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου καθοριζομένων κομμάτων ἢ συνασπισμῶν κομμάτων» τοσοῦτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον ἡ ἐπιφύλαξις τοῦ νόμου λόγῳ τῆς ἐν τῇ διατάξει θέσεώς της δὲν ἀναφέρεται προδήλως, ὥς, ἄλλως τε, ἐδέχθη καὶ ἡ σχολιαζομένη νομολογία, εἰς τὴν φράσιν αὐτήν. Εἶναι προφανές ὅτι ἡ φράσις θὰ ἐστερεῖτο οἰασδῆποτε ἐννοίας καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ ὡς μὴ ὑπάρχουσα ὑπὸ τὴν ἐνταῦθα ἀποκρουομένην ἐκδοχὴν, ὅτι ὁ κοινὸς νομοθέτης ἡδύνατο νὰ θεσπίσῃ τὸ ἀμιγὲς πλειοψηφικὸν σύστημα καὶ διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας! Ἡ διάταξις ἔπρεπε νὰ ἐρμηνευθῇ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς λοιπὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου μόνον ὡς πρὸς τὰ ὑπ' αὐτῆς μὴ ρυθμισθέντα θέματα. Ἐπομένως, ὁ ὑπὸ τῆς διατάξεως τῆς § 2 τοῦ ἄρθρου προβλεπόμενος νόμος ἡδύνατο νὰ ρυθμίζῃ μόνον τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐρρύθμισεν ἀποκλειστικῶς ἡ ἐρμηνευομένη διάταξις, π.χ. τὰς λεπτομερείας ἐφαρμογῆς τῆς ἀπλῆς ἀναλογικῆς. Ἄν — ὅπως ἐδέχθη ἡ ἐπικρινομένη νομολογία — ἡ ἐν τῇ διατάξει τῆς § 2 τοῦ ἄρθρου περιεχομένη ἐπιφύλαξις τοῦ νόμου ἀνεφέρετο καὶ εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ συστήματος ἀναδείξεως τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας, ἡ ἐρμηνευομένη διάταξις δὲν θὰ περιελάμβανεν ἀναμφιβόλως τὴν ἐπίμαχον φράσιν, ἡ ὁποία ἀπέκλειεν ἀπολύτως τοῦλάχιστον τὴν θέσπισιν τοῦ ἀμιγοῦς πλειοψηφικοῦ συστήματος <sup>143</sup>.

142. Βλ. καὶ τὴν ἀγόρευσιν τοῦ Καθηγητοῦ-Βουλευτοῦ Ἀθ. Κανελλόπουλου κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 26.2.1975 τῆς Ὀλομελείας τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς εἰς τὰ Ἐπίσημα Ἐστενογραφημένα Πρακτικά αὐτῆς, σ. 120.

143. Περὶ τῶν ὑπὸ τῆς νομολογίας ἐπικαλουμένων «προπαρασκευαστικῶν στοιχείων» βλ. τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ Καθηγητοῦ Φ. Βεγλερῆ, *op. cit.*, σ. 71.

Ἡ νομολογία θεωρεῖ ὡς συνέπειαν τῆς ἀντιθέτου καὶ ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης ἐκδοχῆς ἐν διττὸν ἄτοπον. Τὸ πρῶτον ἄτοπον συνίσταται ἐν τούτῳ ὅτι θὰ καθιερωῦτο «τὸ πρῶτον ἐν τῇ συνταγματικῇ ἱστορίᾳ τῆς Χώρας ἐκλογικὸν σύστημα ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ Συντάγματος». Δὲν δυνάμεθα ν' ἀντιληφθῶμεν διατὶ θὰ ἦτο «ἄτοπον» τὸ νὰ καθιερωθῇ τὸ ἐκλογικὸν σύστημα ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ Συντάγματος. Ἡ συνταγματικὴ καθιέρωσις τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος εἶναι σκόπιμος καὶ εὐκαταία πρὸς ἀποτροπὴν τῆς ψηφίσεως αὐθαιρέτων ἐκλογικῶν συστημάτων κατὰ τὰς παραμονὰς ἐκλογῶν <sup>144</sup>. Πάντως, τὸ «ἄτοπον» αὐτὸ συνέβη μίαν φορὰν εἰς τὴν Συνταγματικὴν Ἱστορίαν μας: Τὸ ἄρθρ. 35 § 1 ἐδ. α' τοῦ Συντάγματος τῆς Τριακονταμελοῦς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Δ' Συντακτικῆς Συνελεύσεως τοῦ ἔτους 1925 κατωχύρωσε τὸ ἀναλογικὸν ἐκλογικὸν σύστημα <sup>145</sup>.— Τὸ δεύτερον «ἄτοπον» θὰ ἦτο ἡ παραδοχὴ δύο διαφόρων ἐκλογικῶν συστημάτων, ἐνὸς θεσπιζομένου ὑπὸ τοῦ κοινοῦ νομοθέτου καὶ ἰσχύοντος διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν βουλευτῶν τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν καὶ τοῦ ἄλλου καθιερουμένου ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καὶ διέποντος τὴν ἀνάδειξιν τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας. Καὶ τὸ «ἄτοπον» αὐτὸ φαίνεται ἀκατανόητον. Ἐν πρώτοις, πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ γερμανικὴ ἐκλογικὴ νομοθεσία, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς ὁποίας φαίνεται καθιερωθεῖσα παρ' ἡμῖν ἡ διττὴ διάκρισις τῶν βουλευτῶν, θεσπίζει δύο διάφορα ἐκλογικὰ συστήματα καὶ δὴ τὸ σύστημα τῆς σχετικῆς πλειοψηφίας διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν βουλευτῶν τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν καὶ τὸ σύστημα τῆς ἐνισχυμένης ἀναλογικῆς διὰ τὴν ἀνάδειξιν τῶν βουλευτῶν ἐπὶ τῇ βάσει συνδυασμῶν ὑποβαλλομένων ὑπὸ τῶν κομμάτων εἰς τὰς καθ' ἕκαστον ὁμοσπόνδους Χώρας (βουλευτῶν Ἐπικρατείας) <sup>146</sup>. Περαιτέρω, ἡ θέσις δύο διαφόρων ἐκλογικῶν συστημάτων θὰ ἐδικαιολογεῖτο — καὶ δύναται νὰ δικαιολογηθῇ ὑπὸ τὸ ἰσχύον Σύνταγμα — ἐν ὄψει

144. Βεγλερ ἦ, op. cit., σ. 71.

145. Βλ. ἄνωτ., σ. 405, σημ. 77.

146. Βλ. καὶ ἄνωτ., σ. 437 ἐπ., σημ. 134.

τῶν διαφόρων σκοπῶν, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ἐπιδιώκη τὸ σύστημα ἐκλογῆς τῶν βουλευτῶν ἐκάστης κατηγορίας. Πράγματι, τὸ σύστημα ἐκλογῆς τῶν βουλευτῶν τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν (τοῦ μεγίστου μέρους τῶν βουλευτῶν) πρέπει νὰ ἐπιδιώκη μεταξὺ ἄλλων σκοπῶν καὶ τὴν δημιουργίαν ἰσχυρῶν κοινοβουλευτικῶν πλειονοψηφιῶν καὶ τὴν δι' αὐτῶν ἀνάδειξιν σταθερῶν Κυβερνήσεων, ἐνῶ τὸ σύστημα ἐκλογῆς τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας δὲν ἀποβλέπει εἰς τοιοῦτους σκοποὺς ἐν ὧσι τοῦ ἐλαχίστου ἀριθμοῦ αὐτῶν καὶ τῆς δικαιολογίας τοῦ θεσμοῦ. Πάντως, ἡ ἐν προκειμένῳ καθιέρωσις δύο διαφόρων ἐκλογικῶν συστημάτων μάτων δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ «ἐκπλήξῃ» τὴν νομολογίαν μας, διότι ἤδη ὁ Ν. 3457/1955, τὸν ὁποῖον αὕτη ἐθεώρησεν ὡς συνταγματικόν, καθιέρωσε κατ' οὐσίαν τ ρ ί α διάφορα ἐκλογικὰ συστήματα καὶ μάλιστα προκειμένου περὶ τῆς ἀναδείξεως τῆς αὐτῆς κατηγορίας βουλευτῶν (δὲν εἶχεν ἀκόμη εἰσαχθῇ ὁ θεσμὸς τῶν βουλευτῶν Ἐπικρατείας) <sup>147</sup>.

Τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα δὲν τίθεται πλέον ὑπὸ τὸ ἰσῆϋον Σύνταγμα. Ἡ δὲ διάταξις τοῦ ἀρθροῦ 54 § 3 ἐδ. α' τοῦ Κυβερνητικοῦ Σχεδίου Συντάγματος, ἡ ὁποία κατὰ βάσιν ἐπανελάβε τὴν διάταξιν τοῦ προϊσχύσαντος Συντάγματος, ἀντικατέστησεν, ἐν ὧσι προφανῶς τοῦ διὰ τῶν ἐνστάσεων τεθέντος ἐνώπιον τοῦ Ἐκλογοδικείου ζητήματος <sup>148</sup>, τὴν λέξιν «κατ' ἀναλογίαν» διὰ τῆς λέξεως «ἐν συναρτήσει». Τὸ θέμα συνεζητήθη εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 26ης Φεβρουαρίου 1975, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπεφασίσθη κατὰ πλειονοψηφίαν ἡ διατήρησις τοῦ ὑπὸ τῆς Β' Ὑποεπιτροπῆς τῆς διαγραφέντος θεσμοῦ τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας. Ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 54 § 3 ἐδ. α' τοῦ Σχεδίου Συντάγματος τῆς Ἐπιτροπῆς υἱοθέτησε τὴν ἐκτεθεῖσαν φραστικὴν μεταβολὴν τοῦ Κυβερνητικοῦ Σχεδίου, περιέλαβε δὲ τὴν ἐπιφύλαξιν τοῦ νόμου εἰς τὸ τέλος αὐ-

147. Βλ. ἀνωτ. σ. 412 ἐπ., 417.

148. Βλ. τὴν εἰσήγησιν τοῦ Συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας Ν. Γ α β α λ ᾱ, *op. cit.*, σ. 513.

τῆς. Ἡ διατύπωσις αὐτὴ ἐγένεν, ὡς προκύπτει σαφῶς ἀπὸ τὰς συζητήσεις τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐν ᾧ τῆς νομολογίας τοῦ Ἐκλογοδικείου καὶ πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος ὑπὸ τὴν ἐννοίαν αὐτῆς. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπέρριψε διὰ ψήφων 18 κατὰ 9 (δύο βουλευτῶν ἀρνηθέντων ψῆφον) τὴν ὑπὸ τοῦ βουλευτοῦ Ἀ. Κακλαμάνη ὑποβληθεῖσαν καὶ ὑπὸ τῶν βουλευτῶν Ἀθ. Κανελλοπούλου, Γ.Α. Μαγκάκη καὶ Ν. Παπαπολίτου ὑποστηριχθεῖσαν πρότασιν περὶ τῆς συνταγματικῆς κατοχυρώσεως τοῦ συστήματος τῆς ἀπλῆς ἀναλογικῆς διὰ τὴν ἀνάδειξιν τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας, καὶ τὴν πρότασιν τοῦ Ἀθ. Κανελλοπούλου περὶ τῆς συμμετοχῆς οἰοῦντοτε κόμματος εἰς τὴν κατανομὴν τῶν ἐδρῶν τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι τοῦτο ἐξέλεξεν ἓνα τοῦλάχιστον βουλευτὴν εἰς τὰς ἐκλογικὰς περιφέρειας<sup>149</sup>.— Τὸ θέμα συνεζητήθη καὶ εἰς τὴν Ὁλομέλειαν τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 3ης Ἀπριλίου 1975, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐψηφίσθη ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 54 § 3 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος. Ἡ διάταξις αὐτὴ ἐπανάλαβε μέ τινα ἐπουσιώδη τροποποίησιν τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 54 § 3 ἐδ. α' τοῦ Σχεδίου Συντάγματος τῆς Ἐπιτροπῆς, ὀρίζει δὲ τὰ ἑξῆς: «Μέρος τῆς Βουλῆς, οὐχὶ μεῖζον τοῦ ἐνὸς εἰκοστοῦ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, δύναται νὰ ἐκλέγεται ἐνιαίως καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν, ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν συνολικὴν ἐν τῇ Ἐπικρατείᾳ ἐκλογικὴν δύναμιν ἐκάστου κόμματος, ὡς νόμος ὀρίζει». Οὕτως, ἡ διάταξις ἐκύρωσε τὴν νομολογίαν τοῦ Ἐκλογοδικείου, ἐξουσιοδοτοῦσα τὸν κοινὸν νομοθέτην νὰ καθορίζῃ ἐκάστοτε τὸ σύστημα ἀναδείξεως τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας. Ἐν τούτοις, ὁ νομοθέτης ὑπόκειται, νομίζομεν, ἐν προκειμένῳ εἰς ἓνα περιορισμόν: Δὲν δύναται νὰ ὀρίσῃ ὅτι ὅλαι αἱ ἑδραὶ τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας κατανέμονται εἰς ἓν κόμμα καὶ δὴ τὸ ἀπολύτως ἢ σχετικῶς πλειοψηφοῦν καθ' ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν. Ὁ περιορισμὸς αὐτὸς συνάγεται ἐκ τῆς διατυπώσεως τῆς διατάξεως («ἐκ αὐτοῦ κόμματος»), ἡ ὁποία εἶναι

149. Βλ. Ἐπίσημα Ἑστενογραφημένα Πρακτικὰ τῆς Ὁλομελείας τῆς Ἐπιτροπῆς, σ. 133 ἐπ.



διάφορος τῆς ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης Κ. Στεφανάκη ἀρχικῶς προταθείσης<sup>150</sup>. Τὸν περιορισμὸν ἐδέχθη καὶ ὁ ἐν λόγῳ Ὑπουργός, ὁ ὁποῖος, ἀπαντῶν εἰς σχετικὴν ἐρώτησιν τοῦ βουλευτοῦ Ἰ. Ἀλευρά, ἐδήλωσεν εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ τὴν ψήφισιν τῆς διατάξεως, ὅτι ὁ νόμος δὲν δύναται νὰ ὀρίσῃ ὅτι ὅλαι αἱ ἔδραι περιέρχονται εἰς ἓν κόμμα<sup>151 152 153</sup>. Ἡ δήλωσις αὕτη, μὴ ψήφισι-

150. «Μέρος τῆς Βουλῆς, οὐχὶ μεῖζον τοῦ ἐνὸς εἰκοστοῦ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν Βουλευτῶν, δύναται νὰ ἐκλέγηται ἐνιαίως καθ' ἅπασαν τὴν ἐπικρατείαν, ὡς νόμος θέλει ὀρίσει».

151. «Κύριε Ἀλευρά, αὐτὸ κανεῖς ἐκλογικὸς Νόμος δὲν μπορεῖ νὰ τὸ εἴπῃ (δηλαδὴ ὅτι «δίδεται εἰς τὸ πλειοψηφοῦν κόμμα δυσαναλόγως μεγαλύτερος ἀριθμὸς βουλευτῶν Ἐπικρατείας, ἀπὸ ἧτι τοῦ ἀνήκει»), διότι προσκρούει σὲ θεμελιώδη Συνταγματικὴ ἀρχή. Τί ἤμπορεῖ νὰ εἴπῃ ὁ νόμος; Ἡμπορεῖ νὰ εἴπῃ ὅτι διανέμονται αἱ ἔδραι μετὰ τῶν δύο πρώτων κομμάτων. Ἡ διανέμονται αἱ ἔδραι μετὰ τῶν τριῶν πρώτων κομμάτων. Ἀλλὰ δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἴπῃ ὅτι περιέρχονται ὅλαι εἰς τὸ πρῶτον κόμμα. Ἡ ἴση μεταχειρίσις θὰ πρέπει νὰ γίνῃ μετὰ τῶν κομμάτων τῶν εἰσερχομένων εἰς τὴν δευτέραν κατανομήν ἢ δύο ἢ τριῶν. Ἀλλὰ οὐδέποτε ἤμπορεῖ νὰ εἴπῃ ἧτι περιέρχονται ὅλαι αἱ ἔδραι εἰς ἓνα κόμμα».

152. Βλ. τὰς σχετικὰς συζητήσεις εἰς τὰ Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν Συζητήσεων τοῦ Συντ. 1975, σ. 145 ἐπ.

153. Εἶναι ἀξιοσημείωτον τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ διάταξις, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ προϊσχύσαντος Συντ., δὲν κατοχυροῖ τὸ σύστημα τῶν δεσμευμένων συνδυασμῶν καί, συνεπῶς, ὁ νόμος δύναται νὰ θεσπίσῃ τὸ σύστημα «τῶν ἐλευθέρων συνδυασμῶν», τὸ ὁποῖον ἰσχύει διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν βουλευτῶν τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν. Τὸ σύστημα τῶν ἐλευθέρων συνδυασμῶν εἶναι ἀναμφιβόλως δημοκρατικώτερον τοῦ συστήματος τῶν δεσμευμένων συνδυασμῶν, παρέχον εἰς τοὺς ἐκλογεῖς τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιλογῆς μετὰ τῶν ὑπὸ τῶν κομμάτων προτεινομένων ὑποψηφίων. Ἡ νομοθετικὴ καθιέρωσις τοῦ συστήματος τῶν ἐλευθέρων συνδυασμῶν διὰ τὴν ἀνάδειξιν τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας θὰ ἔρῃ τὸ σπουδαιότερον μειονέκτημα τοῦ θεσμοῦ καὶ θὰ ἐξομοιωσῇ κατὰ τινα τρόπον αὐτοὺς πρὸς τοὺς βουλευτὰς τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν. Ἡ καθιέρωσις τοῦ συστήματος εἶναι περισσότερον ἐπιβεβλημένη, ἂν ὁ ἐκλογικὸς νόμος δὲν παράσχῃ εἰς τοὺς ἐκλογεῖς, κατὰ τὸ γερμανικὸν πρότυπον, εἰδικὴν (δευτέραν) ψῆφον διὰ τὴν ἐπιλογὴν τοῦ συνδυασμοῦ ὑποψηφίων βουλευτῶν Ἐπικρατείας. Ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν προκαλεῖ τὸ γεγονὸς, ὅτι τὸ ἄρθρ. 2 τῆς Συντακτικῆς Πράξεως τῆς 24ης Σεπτεμβρίου

σθεῖσα ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ μὴ δημοσιευθεῖσα εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, δὲν ἀποτελεῖ βεβαίως «ἐρμηνευτικὴν δῆλωσιν», δεσμεύουσιν τὰ ἐφαρμόζοντα τὸ Σύνταγμα ὅργανα <sup>154</sup>, ἐνισχύει ὅμως τὸν ἐκ τοῦ γράμματος αὐτῆς συναγόμενον περιορισμόν <sup>155</sup>.

VI. Ἡ παράβασις τῶν συνταγματικῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν ὡς λόγος ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς.

Ἡ διαπραχθεῖσα ἐκλογικὴ παράβασις δὲν συνεπάγεται καθ' ἑαυτὴν τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἐκλογῆς, ἀλλὰ μόνον ἐφ' ὅσον καὶ καθ' ὅσον αὕτη ἤσκησεν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος. Τὴν ἀρχὴν αὐτὴν καθιερώνει τὸ ἄρθρ. 32 § 2 ἐδ. α' τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον ἐπαναλαμβάνει κατὰ βάσιν τὴν ἀντίστοιχον διάταξιν τοῦ προῖσχουσantos δικαίου <sup>156</sup>: «Τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον, ἀποδεχόμενον παράβασιν νόμου περὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐκλογῆς, συνεπεῖα τῆς ὁποίας

1974 (ἄρθρ. 68 § 3 προῖσχουσantos Συντ.) ἐπανελάβε σχεδὸν αὐτολεξεῖ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 57 § 4 ἐδ. α'-β' τῶν δικτατορικῶν Συνταγμάτων τοῦ 1968 καὶ 1973 πλὴν τῆς κατοχυρώσεως τοῦ συστήματος τῶν ἐλευθέρων συνδυασμῶν διατάξεως αὐτοῦ.

154. Βλ. Ἀρ. Μάνεση, Λί ἐγγυήσεις τηρήσεως τοῦ Συντάγματος, τ. I, 1956, σ. 107. Ἀλ. Σβώλου, Συνταγματικὸν Δίκαιον, τ. I, 1934, σ. 146 ἐπ.

155. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν φαίνεται προβλέψασα διὰ πρώτην φορὰν τὸν θεσμόν ἡ ἀπὸ 21-2-1963 πρότασις ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος τῆς Κυβερνήσεως τῆς «Ἐθνικῆς Ριζοσπαστικῆς Ἐνώσεως» (Κ. Καραμανλῆ), ἡ ὁποία (ὑπ' ἀριθ. 13) ἔκρινεν ὡς ἐπιβεβλημένην τὴν ἀναθεώρησιν τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 66 τοῦ Συντάγματος «ἵνα καταστή δυνατὴ ἡ ἀνάδειξις περιωρισμένου ποσοστοῦ βουλευτῶν, βάσει τῆς ἐκλογικῆς δυνάμεως τῶν κομμάτων, ἐξ ἰδιαιτέρων καταλόγων ὑποψηφίων, πρὸς διεύρυνσιν τοῦ κύκλου τῶν εἰσερχομένων εἰς τὴν Βουλὴν προσώπων». Βλ. τὴν πρότασιν αὐτὴν εἰς Πρακτικὰ Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς, Περίοδ. ΣΤ', Σύν. Β', 1963, τ. Β', σ. 445 ἐπ.

156. Ἀρθρ. 11 § 1 Ν. Γ'ΛΝΕ' καὶ Ν.Δ. 2202, ἄρθρ. 129 § 2 ἐδ. α'-β' Ἐκλ. Κ.

γεννᾶται ἀμφιβολία περὶ τοῦ ἐὰν τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας ἤθελεν εἶναι τὸ αὐτὸ ἄνευ τοῦ διαπιστωθέντος ἐλαττώματος, ἀποφαίνεται ἄκυρον τὴν ἀνακήρυξιν τῶν καθ' ὧν ἡ αἵτησις βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν, ἢ ὁποῖα καθίσταται ἀμφίβολος συνεπεία τῆς ἐκλογικῆς παραβάσεως...»<sup>157</sup>. Τοιουτοτρόπως, ἡ ἐκλογικὴ παράβασις ἀποτελεῖ κατ' ἀρχὴν *σχετικὸν* λόγον ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς<sup>158</sup>.

Γεννᾶται ὅμως τὸ ζήτημα, ἂν ἡ ἐν λόγῳ ἀρχὴ ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν παραβάσεως τῶν συνταγματικῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν καὶ ἰδίως τῆς ἀντισυνταγματικότητος τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου. Τὸ ζήτημα πρέπει νὰ λυθῇ καταφατικῶς. Οὐδεὶς λόγος συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀντιθέτου ἐκδοχῆς, ἐφ' ὅσον ἡ ἀντισυνταγματικότης τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου δὲν εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατος ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς, πᾶν τὸ ὅποιον συμβαίνει π.χ. ἐν τῇ περιπτώσει τῆς μὴ συγχρόνου διεξαγωγῆς τῆς ἐκλογῆς καθ' ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν ἢ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς φανεράς ψηφοφορίας ἢ τῆς μὴ διαιρέσεως τῆς Χώρας εἰς πλείονας ἐκλογικὰς περιφερείας. Τὸ Ἐκλογοδικεῖον<sup>159</sup> εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας τοῦ Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης ἔνεκα τῆς ἀντισυνταγματικότητος τῆς περὶ χωριστοῦ ἐκλογικοῦ συλλόγου τῶν Ἰσραηλιτῶν διατάξεως τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου ἐφήρμοσε σιωπηρῶς (ἄνευ εἰδικῆς σκέψεως)

157. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἰσχύει καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ὅπως π.χ. ἐν Ἀγγλίᾳ (ἄρθρ. 16 § 3, 142 § 1 Ἑκλ. Κ.), Γαλλίᾳ («*principe de l'irrégularité déterminante*»), βλ. ἄρθρ. 38 § 2 ἐδ. α' ord. περὶ C.C., Charnay, op. cit., σ. 266, 272 ἐπ., Philip, *Le contentieux des élections*, σ. 133 ἐπ.), Γερμανίᾳ (βλ. Drath, op. cit., σ. 1 ἐπ., Kl. Lemke, *Rechtsfolgen ungültiger Wahlrechtsnormen*, Diss. Kiel 1964, σ. 61 ἐπ., ἐνθα ἡ ἀρχὴ καλεῖται «*Grundsatz der Wahlergebnisbeeinflussung*»), v. Mangoldt-Klein, op. cit., σ. 922 ἐπ., Maunz-Dürig-Herzog op. cit., ὑπ' ἄρθρ. 41, σ. 8 ἐπ., ἐνθα ὑποστηρίζεται ὅτι ἐφαρμόζεται ἐν προκειμένῳ σιωπηρῶς «*das Erforderlichkeitsprinzip*») καὶ Ἑλβετίᾳ (βλ. Picenoni, op. cit., σ. 143 ἐπ.).

158. Βλ. ἄνωτ., σ. 301.

159. Ἀπόφ. 13/1933. Βλ. καὶ ἀπόφ. 17/1962, ἄνωτ., σ. 92 ἐπ.

τὴν ἀρχήν, ἀκυρῶσαν τὴν ἐκλογὴν μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι βασιμῶς ἐγεννᾶτο ἀμφιβολία, ἂν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς ἤθελεν εἶναι τὸ αὐτὸ ἄνευ τῆς κεχωρισμένης ψηφοφορίας τῶν Ἰσραηλιτῶν, δεδομένου ὅτι ἡ διαφορὰ τῶν ψήφων μεταξὺ τοῦ πρώτου ἀνακηρυχθέντος βουλευτοῦ τῆς περιφερείας τοῦ Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης (λαβόντος ἐν συνόλῳ ψήφους 37670) καὶ τοῦ πρώτου ἐπιλαχόντος (λαβόντος ἐν συνόλῳ ψήφους 33189), ἀνερχομένη εἰς 4481 ψήφους, ἦτο μικροτέρα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κεχωρισμένως ψηφοφορησάντων Ἰσραηλιτῶν ἐκλογέων, ἀνερχομένη εἰς 7782 ψήφους.

Τὸ ζήτημα ἐγεννήθη καὶ ἐστασιάσθη ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τὸ Σύνταγμα τῆς Βαϊμάρης μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου τῆς 17ης Δεκεμβρίου 1927, αἱ ὁποῖαι ἐθεώρησαν ἀντισυνταγματικούς τοὺς ἐκλογικούς νόμους τοῦ Μέκλενμπουργκ-Στρέλιτς, τοῦ Ἀμβούργου καὶ τῆς Ἑσσης<sup>160</sup>. Εἰς τὰς δύο πρώτας Χώρας, αἱ ὁποῖαι ἀνέθετον τὸν ἔλεγχον τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν εἰς τὸ Κοινοβούλιον, ἐκράτησεν ἡ ἀποψις, ὅτι τὸ Κοινοβούλιον ἔπρεπε μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου νὰ θεωρῇται ὡς νομικῶς ἀνύπαρκτον καὶ διαλελυμένον<sup>161</sup>. Τούναντίον, ἐν Ἑσση ἠκολουθήθη ἡ διαδικασία ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν ὑπὸ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, συγκροτομένου ἐκ πέντε δικαστῶν καὶ ὀκτῶ βουλευτῶν. Τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν ἐπελήφθη τὸ μετ' αὐτὰς συγκροτηθὲν Συνταγματικὸν Δικαστήριον, τὸ ὁποῖον ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀρμοδιότητος καὶ ὅχι τῆς τοῦ προκατόχου του, μὴ δεχθὲν τὴν εἰς τὰς δύο ἄλλας Χώρας κρατήσαν ἀποψιν ὅτι τὸ Κοινοβούλιον ἦτο ἀνύπαρκτον μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου. Τὸ Δικαστήριον ἐξήτασεν, ἂν αἱ ἄκυροι ἐκλογικαὶ διατάξεις ἐπηρέασαν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς καὶ ἔλυσε τὸ ζήτημα ἀποφατικῶς,

160. Βλ. ἀνωτ., σ. 408 ἐπ., σημ. 80α.

161. Βλ. σχετικῶς W. Jellinek, Der Staatsgerichtshof für das Deutsche Reich und die Splitterparteien, σ. 117 ἐπ.

χαίτοι ἐδέχθη ὅτι ἐν κόμμα («Evangelische Volksgemeinschaft») ἴσως ἐλάβανε μίαν ἑδραν ἐν περιπτώσει συμμετοχῆς του εἰς τὰς προσβαλλομένας ἐκλογάς· διότι ἐν περιπτώσει προσβολῆς τῶν καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν κατὰ τὸ ἀναλογικὸν σύστημα διενεργηθεισῶν ἐκλογῶν «δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀποφασιστικὸν διὰ τὸ κύρος ἢ τὴν ἀκυρότητα αὐτῶν μόνον τὸ διὰ τὴν κατανομήν τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν ἔχον σημασίαν ἀριθμητικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς, ἀλλὰ πρέπει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ ὅλη πολιτικὴ εἰκὼν, δηλαδὴ ὅτι τότε μόνον πρέπει νὰ κηρύσσεται ἄκυρος ἡ ἐκλογή καθ' ὅλην τὴν Χώραν, ὅταν διὰ τῆς παραβιάσεως τῶν ἐκλογικῶν διατάξεων προεκλήθη μία σύνθεσις τῆς λαϊκῆς ἀντιπροσωπείας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ κατὰ τινα τρόπον μίαν σημαντικὴν νόθευσιν τῆς διὰ τῆς ἐκλογῆς ἐξακριβωτέας λαϊκῆς θελήσεως»<sup>162</sup>. Ὁ W. Jellinek<sup>163</sup> ἐθεώρησε μὲν ὀρθὴν τὴν ἐν

162. Βλ. τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν ἐν «Archiv des öffentlichen Rechts», N.F., τ. 15, σ. 129 ἐπ.

163. Der Staatsgerichtshof für das Deutsche Reich und die Splitterparteien, σ. 119 ἐπ.: «Τὸ Landtag (τοῦ Μέκλενμπουργκ-Στρέλιτς) ὥφειλε νὰ ἐκδώσῃ μίαν τυπικὴν ἀπόφασιν καὶ νὰ ἐξετάσῃ προηγουμένως, ἂν ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀκύρων ἐκλογικῶν διατάξεων ἐπηρέασε τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα. Ἐν καταφατικῇ περιπτώσει ὥφειλε ν' ἀκυρώσῃ τὴν ἐκλογὴν, ἐν ἀποφατικῇ ὅμως περιπτώσει νὰ ἐπικυρώσῃ αὐτήν. Ἡ ἐκλογή ἐπὶ τῇ βάσει ἐνὸς ἀκύρου νόμου δὲν εἶναι — ἐντὸς ὀρισμένων ὁρίων — χείρων μιᾶς ἄλλης πλημμελοῦς ἐκλογῆς. Δύναται ὡσαύτως νὰ συμβῇ ἄνευ ἀκύρων ἐκλογικῶν νόμων, ὅτι τὸ ἰσχύον ἐκλογικὸν δίκαιον δὲν ἐφαρμόζεται ὀρθῶς, καὶ εἰς τοιαύτας περιπτώσεις οὐδεὶς σκέπτεται νὰ θεωρήσῃ τὴν ἐκλογὴν ὡς μίαν πρᾶξιν ἀνίσχυρον. Καὶ ἡ ἐκλογή ἀνήκει ἐπίσης εἰς τὴν μεγάλην κατηγορίαν τῶν πολιτειακῶν πράξεων (Staatsakte), εἶναι καὶ αὕτη μία κυριαρχικὴ ἐκδήλωσις τῆς βουλῆσεως τοῦ πολιτειακοῦ ὀργάνου («λαὸς») (Volk). Αἱ πολιτειακαὶ ὅμως πράξεις δὲν θεωροῦνται ἀνίσχυροι ἕνεκα ἐνὸς ἐλαττώματος. Ὅπως δὲ ἐπὶ τῇ ὑπάρχει καὶ ἐνταῦθα, ὅπως παντοῦ, ὀρισμένα ἀκρότατα ὅρια. Τὸ ἐπὶ τῇ ἐνὸς Dreiklassenwahlrecht ἐκλεγέν Landtag θὰ ἐξελέγετο ἀσφαλῶς ἀνισχύρως ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι δὲν θὰ ἦτο εἰς θέσιν ν' ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ νομικῆς ὑπάρξεως. Μίαν τόσον κατάφωρον παραβίασιν τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ δικαίου ἢ τοῦ Συντ. τῆς Χώρας δὲν περιεῖχον ὅμως ἀναμφιβόλως αἱ ὡς ἄκυροι κριθεῖσαι ἐκλογικαὶ διατάξεις. Αἱ παράνομοι ἐπιδράσεις τῶν

Ἔσση ἀκολουθηθεῖσαν διαδικασίαν, ἐπέκρινεν ὅμως τὴν ὑπὸ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου αὐτῆς υἱοθετηθεῖσαν καὶ ἤδη ἐκτεθεῖσαν ἔννοιαν τοῦ «ἀποτελέσματος τῆς ἐκλογῆς» ἐν τῷ ἀναλογικῷ ἐκλογικῷ συστήματι.— Τὸ ζήτημα εἶναι λίαν ἀμφίβολον καὶ ὑπὸ τὸν Θεμελιώδη Νόμον τῆς Βόννης. Ὑποστηρίζεται εὐρέως ἡ ἀποψις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ παραβίασις τῶν συνταγματικῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν ἀποτελεῖ ἓνα ἀ π ὅ λ υ τ ο ν λόγον ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς («absoluter Ungültigkeitsgrund»), ἐν περιπτώσει δὲ κηρύξεως ἐκλογικοῦ τινος νόμου ὡς ἀκύρου ὑπὸ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου ἐκτὸς τῆς διαδικασίας ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν, τὰ ἐκλεγέντα Κοινοβούλια θεωροῦνται ὡς αὐτοδικαίως διαλυθέντα. Φαίνεται κρατήσασα ἡ ἀντίθετος λύσις τοῦ ζητήματος, τὴν ὁποίαν υἱοθέτησε καὶ ἡ νομολογία τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν εἶναι ἐπιβεβλημένη καὶ ἐν προκειμένῳ ἡ τήρησις τῆς διαδικασίας ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν καὶ ἡ ἐξέτασις, ἂν ἡ ἀκύρος ἐκλογικὴ διάταξις ἐπηρεάσῃ τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα <sup>164</sup>.

διατάξεων αὐτῶν κινοῦνται εἰς τὸ πλάσιον τοῦ συνήθους κατὰ τὰς δημοσίας ἐκλογὰς συμβαίνοντος, ἢ μετατόπισις μιᾶς ἢ δύο ἐδρῶν δυσκόλως ἡμφεσβητήθη...».

164. Βλ. σχετικῶς Friesenhahn, op. cit., σ. 173· W. Heinrichs, Ueber die Rechtsfolgen fehlerhafter Wahlgesetze, ἐν «Neue Juristische Wochenschrift», τ. 13 (1960), σ. 1746 ἐπ.· Lemke, op. cit., σ. 62 ἐπ., ἔνθα ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ ἀκυρότης τῶν ἐκλογικῶν διατάξεων δὲν ἀποτελεῖ ἀπόλυτον λόγον ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς· v. Mangoldt-Klein, op. cit., σ. 884 ἐπ.· Maunz-Dürig-Herzog, op. cit., ὑπ' ἀριθρ. 38, σ. 46 ἐπ. (σ. 47: «... Ist ein Verstoß gegen einen der Wahlrechtsgrundsätze nachgewiesen, so besteht eine Vermutung für die Ungültigkeit der Wahl, die nur durch den Nachweis, dass das Wahlergebniss durch den Fehler nicht beeinflusst sein kann, widerlegt werden kann» ).

§ 15.— ΑΚΥΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΗΣ ΔΙΑ ΠΑΡΑΒΑΣΙΝ ΤΟΥ ΕΚΛΟΓΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ

Ι. Αἱ ἀρχαὶ περὶ τοῦ μὴ ἀποκλειστικοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐκλογικῶν διατυπώσεων καὶ προθεσμιῶν.

Ἡ παράβασις τῶν ρυθμιζουσῶν τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐκλογῆς διατάξεων τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος καὶ τῶν ἐκτελεστικῶν αὐτοῦ Διαταγμάτων δὲν συνεπάγεται κατ' ἀρχὴν καὶ ἑαυτὴν τὴν ἀκύρωσιν αὐτῆς. Μὲ ἄλλας λέξεις, αἱ μὲν ἀφορῶσαι τὴν διενέργειαν τῆς ἐκλογῆς προθεσμῖαι εἶναι κατ' ἀρχὴν ἐνδεικτικαὶ καὶ ὄχι ἀνατρεπτικαί<sup>1</sup>, αἱ δὲ σχετικαὶ διατυπώσεις ἀπαιτοῦνται κατ' ἀρχὴν *ad probationem* καὶ ὄχι *ad solemnitatem*<sup>2 3</sup>. Αἱ γενικαὶ αὐταὶ ἀρχαὶ τοῦ Ἑκλογικοῦ Δικαίου δὲν καθιεροῦνται μὲν ρητῶς, ἀλλὰ συνάγονται σαφῶς τόσον κατ' ἀντιδιαστολὴν ἐξ ὠρισμένων διατάξεων τοῦ Κώδικος<sup>4 5</sup>, ὅσον καὶ ἐκ τοῦ ὅλου πνεύματος τῶν διατάξεων αὐτοῦ, αἱ ὁποῖαι προδήλως σκοποῦν τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀγνότητος τῆς ἐκλογῆς<sup>6</sup>. Τὰς ἐν λόγῳ ἀρχὰς δέ-

1. Βλ. π.χ. Ἑκλογ. 21, 24/1956, 14, 15, 30, 38, 42-44/1962.

2. Βλ. π.χ. Ἑκλογ. 16/1921, 19/1924, 21, 24/1956.

3. Ἡ ἀρχὴ αὕτῃ κρατεῖ καὶ ἐν Γαλλίᾳ (βλ. Charnay, op. cit., σ. 272), καὶ Γερμανίᾳ (βλ. Ball, op. cit., σ. 172 ἐπ., 198 ἐπ., Hattschek, Deut. und Preuss. Staatsrecht, τ. I, σ. 396 ἐπ., Maunz-Durig-Herzog, op. cit., ὑπ' ἀριθρ. 41, σ. 9, σημ. 3). Ἐν Ἑλβετίᾳ (βλ. Picenoni, op. cit., σ. 150 ἐπ.) γίνεται διάκρισις μεταξὺ «οὐσιωδῶν διατάξεων» («wesentliche Vorschriften») καὶ «ἐπουσιωδῶν διατάξεων» («unwesentliche Vorschriften»), καθιεροῦνται δὲ μαχητὸν τεκμήριον ὑπὲρ τοῦ ἐπηρεασμοῦ τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος διὰ τῆς παραβάσεως τῶν πρώτων διατάξεων («wesentliche Formfehler») καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ ἐπηρεασμοῦ αὐτοῦ διὰ τῆς παραβάσεως τῶν δευτέρων («unwesentliche Formfehler»).

4. Ἀριθρ. 27 § 8 ἐδ. α', 32 § 7, 33, 63 § 3 ἐδ. β', 66 §§ 1-2, 67 §§ 5-6, 68 § 4 καὶ 69.

5. Πρβλ. Ἑκλογ. 11/1927, 12/1928.

6. Ἑκλογ. 1, 4/1916 (ἐν τῷ ἐκλογικῷ δικαίῳ «τὰ πάντα κρίνονται

χεται παγίως ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ παράβασις διατάξεώς τινος τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου ἐπιφέρει καθ' ἑαυτὴν ἀκυρότητα τῆς ἐκλογῆς μόνον, ὅταν τοῦτο ὀρίζεται ρητῶς ἐν τῷ νόμῳ, ἄλλως μόνον, ὅταν αὕτη ἐπηρέασε καθ' οἷονδ' ἴποτε τρόπον τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα <sup>7</sup>. Ἐν τούτοις, ἡ νομολογία τοῦ τελευταίου Ἐκλογοδικείου <sup>7α</sup> ἐθεώρησε τὴν ἀπουσίαν τοῦ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου ὡς ἀπόλυτον λόγον ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς, χωρὶς τοῦτο νὰ ὀρίζεται ρητῶς ὑπὸ τοῦ νόμου.

## II. Ἐκλογικαὶ παραβάσεις κατὰ τὴν προπα- ρασκευὴν τῆς ἐκλογῆς.

Ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου ἐθεώρησεν ὡς ἐνδεικτικὴν τὴν 10ήμερον προθεσίαν διαβιβάσεως τῶν καταστάσεων τῶν στρατιωτικῶν ἐκλογέων κλπ. εἰς τὸν Νομάρχην (ἄρθρ. 146 § 6 Ἐκλ. Κ. 1956) <sup>8</sup> καὶ εἰς τὸν Πρόεδρον τῶν Πρωτοδικῶν καὶ τὴν 6ήμερον προθεσίαν διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ περαιτέρω διαβίβασιν αὐτῶν εἰς τὸν Νομάρχην (ἄρθρ. 149 § 6 Ἐκλ. Κ. 1961) <sup>9</sup>. Τὸ ἄρθρ.

ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς γνησιότητος τοῦ ἀποτελέσματος), 16/1927 («...αἱ ἐν τῷ ἐκλογικῷ νόμῳ ἀναγραφόμεναι διατυπώσεις δὲν καθιεροῦνται ὡς πανηγυρικοὶ τύποι ἀλλὰ μόνον πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀγνότητος τῆς ἐκλογῆς»).

7. Ἄλλως ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 48 τοῦ Ν.Δ. 170/1973, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ «παράβασις οὐσιώδους τύπου διατεταγμένου περὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς πράξεως» καθ' ἑαυτὴν ἀποτελεῖ λόγον ἀκυρώσεως τῆς διοικητικῆς πράξεως. Ἡ διάφορος αὐτῇ ρύθμισις συνάπτεται πρὸς τὴν διάφορον φύσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Σ.τ.Ε. καὶ τοῦ Ἐκλογ. ἀσκουμένου ἐλέγχου νομιμότητος: Τὸ πρῶτον ἐνδιαφέρεται μόνον διὰ τὴν παρονομίαν καθ' ἑαυτήν, ἐνῶ τὸ δεύτερον ἐνδιαφέρεται ἐπὶ πλέον καὶ διὰ τὸ ζήτημα, ἂν ἡ παρανομία ἐπηρέασεν ἀποφασιστικῶς τὸ ὅλικόν ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς (πρβλ. C r e m e r y, ορ. cit., σ. 79 ἐπ.).

7α. Βλ. αὐτὴν κατωτ., σ. 461 ἐπ.

8. Ἀποφ. 21, 24, 36/1956: «...εἶναι ἀπλῶς ἐνδεικτικὴ καὶ οὐχὶ ἀποκλειστικὴ, τεθεῖσα προφανῶς πρὸς ἐνημέρωσιν τοῦ Νομάρχου, ἵνα ἔχῃ τὸν καιρὸν νὰ ἀποστείλῃ ταύτας εἰς τὰ οἰκεία ἐκλογικὰ τμήματα».

9. Ἀποφ. 14-15, 30, 38, 42-45, 50, 56, 71, 76, 79, 87, 88/1962:



24 § 8 ἐδ. α' τοῦ Ν.Δ. 4274 (ἄρθρ. 27 § 8 ἐδ. α' Ἑκλ. Κ.) ἔλυσε ρητῶς τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν ἀντίθετον ἔννοιαν προκειμένου περὶ τῆς προθεσμίας διαβιβάσεως τῶν ἐν λόγῳ καταστάσεων (εἰδικῶν ἐκλογικῶν καταλόγων) εἰς τὸ Πρόεδρον τῶν Πρωτοδικῶν, τὴν ὁποίαν περιώρισεν εἰς τρεῖς ἡμέρας<sup>10</sup>, ἐνῶ τὸ ἄρθρ. 25 τοῦ αὐτοῦ Ν. Δ/τος (ἄρθρ. 28 Ἑκλ. Κ.) ἀπέφυγε νὰ καθιερώσῃ ὠρισμένην προθεσμίαν διὰ τὴν περαιτέρω διαβίβασιν αὐτῶν εἰς τὸν Νομάρχην («ἀποστέλλονται τὸ τ α χ ὕ τ ε ρ ο ν»).—Τὸ Δικαστήριον<sup>11</sup> ἐνομολόγησεν, ὅτι ἢ μὴ ἢ ἡ ἐκπρόθεσμος δημοσίευσίς τοῦ προγράμματος τῆς ψηφοφορίας δὲν ἀποτελεῖ ἐκλογικὴν πλημμέλειαν, ἂν ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ ἐκλογεῖς ἔλαβον ἄλλως γινώσκοντες περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου τῆς ψηφοφορίας.—Ἡ 30ῃμερος προθεσμία δημοσιεύσεως τοῦ Διατάγματος προκηρύξεως τῆς ἐκλογῆς (ἄρθρ. 41 § 3, 53 § 1 Συντ.) ἐθεωρήθη ὁρθῶς σιωπηρῶς ὡς ἀνατρεπτι-

«Εἶναι συνεπῶς φανερόν ὅτι αἱ ἐν λόγῳ προθεσμίαι ἀναφέρονται μόνον εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου δρᾶσιν τῆς διοικήσεως, συμφώνως δὲ καὶ πρὸς τοὺς παγίους κανόνας τοὺς διέποντας γενικῶς καὶ κατὰ βάσιν τὸν χαρακτῆρα τῶν τοιούτων προθεσμιῶν, αὗται δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀνατρεπτικά, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἢ μόνον ὑπέρβασίς τούτων συνεπάγεται, ἄνευ ἐτέρου, τυπικὴν ἀκυρότητα τῶν ἐκλογικῶν καταστάσεων, δεδομένου ὅτι καὶ κατὰ τὰς ἐν τῇ Βουλῇ συζητήσεις, τὰς γενομένας κατὰ τὴν ψήφισιν τῶν ὀρίζουσιν τὰς προθεσμίας ταύτας διατάξεις παρ' οὐδενὸς προεβλήθη ἢ διευτυπώθη ὡς συγκεκριμένη πρότασις ὅτι αὗται τίθενται ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος τῶν καθ' ὑπέρβασιν τούτων καταρτιζομένων καταστάσεων καὶ ἐπὶ πλέον ὅτι ὑπὸ τὴν ἀντίθετον ἐκδοχὴν, θὰ ἐπαφίετο εἰς τὰ συντάσσοντα τὰς καταστάσεις διοικητικὰ ὄργανα ἢ δυνατότης, ὅπως, τηροῦντα ἢ παραβιάζοντα, κατὰ τὰς περιστάσεις, τὰς προθεσμίας ταύτας, καθιστῶσιν ἀναλόγως ὅτε μὲν ἐφικτὴν, ὅτε δὲ ἀνέφικτον τὴν ὑπὸ ὠρισμένων Ἑλλήνων πολιτῶν ἄσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ τῶν δικαιώματος, τὴν ἄσκησιν τοῦ ὁποίου οὐχ' ἤττον διησφάλισεν ἤδη ὁ νόμος ὑπὲρ πάντων τούτων ἀδιακρίτως».

10. Βλ. καὶ τὴν Ἑκλογ. 31/1964.

11. Ἀπόφ. 3/1915.—Τὸ Bundesrat τῆς Ἑλβετίας ἐθεώρησε τὴν ἐμπρόθεσμον γνωστοποίησιν τῆς ἡμέρας τῆς ψηφοφορίας ὡς οὐσιώδη προϋπόθεσιν τῆς ἐγκύρου διεξαγωγῆς τῆς ἐκλογῆς (βλ. Picononi, op. cit., σ. 24 ἐπ.).

κή<sup>12</sup>. Ἡ ἐν προκειμένῳ ἐξαίρεσις ἀπὸ τῆς γενικῆς ἀρχῆς περὶ τοῦ ἐνδεικτικοῦ χαρακτῆρος τῶν προθεσμιῶν τοῦ Οὐσιαστικοῦ Ἐκλογικοῦ Δικαίου εἶναι ἐπιβεβλημένη τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον ἐκ τῆς ἡμέρας τῆς ψηφοφορίας ἀρχίζουν αἱ ἀνατρεπτικαὶ προθεσμίαι περὶ τῆς ὑποβολῆς τῶν προτάσεων ὑποψηφίων καὶ τῶν συνδυασμῶν (ἄρθρ. 32-35 Ἐκλ. Κ.).—Ὡς πρὸς τὸν ὑπολογισμὸν τῶν ἐκλογικῶν προθεσμιῶν ἐφαρμόζεται τὸ ἄρθρ. 241 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, τὸ ὁποῖον θεσπίζει «γενικὴν ἀρχὴν τοῦ δικαίου δυναμένην νὰ καταργηθῇ μόνον δυνάμει ρητῆς περὶ τοῦ ἀντιθέτου διατάξεως»<sup>13</sup>. Τὸ ἄρθρ. 133 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος ὀρίζει ρητῶς προκειμένου περὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ψηφοφορίας ὑπολογιζομένων προθεσμιῶν, ὅτι αὗται ἀρχίζουν ἀπὸ τῆς ἡμέρας αὐτῆς μὴ συνυπολογιζομένης καὶ λήγουν τὸ μεσονύκτιον τῆς τελευταίας ἡμέρας συναριθμουμένης. Γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἂν ἡ ἡμέρα τῆς ἐπιδόσεως τῶν προτάσεων ὑποψηφίων καὶ τῶν συνδυασμῶν (ἄρθρ. 32 § 6, 34 § 5 Ἐκλ. Κ.) συνυπολογίζεται εἰς τὰς προθεσμίας ὑποβολῆς τῶν προτάσεων καὶ τῶν συνδυασμῶν. Ὁρθότερα φαίνεται ἡ ἀποφατικὴ λύσις τοῦ ζητήματος<sup>14</sup>. Τὸ Δικαστήριον τῆς ἀνακηρύξεως θὰ πρέπει νὰ ἔχῃ εἰς τὴν διάθεσίν του τοῦλάχιστον δύο πλήρεις ἡμέρας διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς νομιμότητος τῶν ὑποβαλλομένων προτάσεων ὑποψηφίων καὶ συνδυασμῶν. — Τίθεται τὸ ζήτημα, ἂν ἡ προθεσμία ὑποβολῆς τῶν προτάσεων ὑποψηφίων καὶ συνδυασμῶν ἀναστέλλεται ἐξ ἀνωτέρας βίας. Ἡ ὑπ' ἀριθ. 27/1963 γνωμοδότησις τοῦ Εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου Κ. Κόλλια<sup>15</sup> ἔλυσε τὸ ζήτημα ἀποφατικῶς. Ὁρθότερα φαίνεται μᾶλλον ἡ ἀντίθετος ἀποψις. Ἐξ ἄλλου, τὸ Ἐκλογοδικεῖον,<sup>16</sup>

12. Ἐκλογ. 1/1930.

13. Ἐκλογ. 31/1964 (σχέψις 9η). Αὕτη ἔκρινεν, ὅτι ἡ ἡμέρα προκηρύξεως τῶν ἐκλογῶν δὲν ὑπολογίζεται εἰς τὴν 3ήμερον προθεσμίαν τοῦ ἄρθρ. 27 § 8 Ἐκλ. Κ.

14. Ἄλλως ἢ Ἐκλογ. 4/1916 ὑπὸ τὴν διάφορον διατύπωσιν τῶν ἀρθρ. 27 καὶ 28 τοῦ Ν. ΧΜΗ'.

15. ΝοΒ 12 760.

16. Ἀπόφ. 35/1953.

ὁρθῶς ἔκρινεν, ὅτι νομίμως ἀνεκηρύχθη ὁ ἐμπροθέσμως ὑποβληθεὶς συνδυασμὸς ἐνὸς κόμματος μετὰ τὴν πάροδον τῆς προθεσμίας ἀνακηρύξεως, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ἡ ἐκπρόθεσμος ἀνακήρυξις τοῦ ἐν λόγῳ συνδυασμοῦ «δὲν ὠφείλετο εἰς παραμέλησιν τῆς προθεσμίας τοῦ ὥς ἄνω ἄρθρ. 78, εἰς ὑπαιτιότητα τοῦ κόμματος, ὅπερ συνεμορφώθη πρὸς τὸ ὥς ἄνω ἄρθρ. 77, οὐδεμίαν τοῦτο εἶχεν ἄλλην ὑποχρέωσιν πρὸς περαιτέρω τινὰ νόμιμον ἐνέργειαν, ἀλλ' εἰς τὴν ἀρμοδίαν ἀρχὴν κωλυθεῖσαν πρὸς τοῦτο πιθανὸν ἐξ ἀνωτέρας βίας, δὲν εἶναι δὲ νόμιμον οὐδὲ δίκαιον ἡ παραμέλησις αὕτη τῆς προθεσμίας νὰ καταλήξῃ· εἰς βάρος τοῦ μὴ πταίσαντος συνδυασμοῦ τούτου ἢ ἐτέρου συνδυασμοῦ».—Ὁρθῶς ἐνομολογήθη <sup>16α</sup> ὡσαύτως, ὅτι κατὰ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ ἄρθρ. 34 §§ 2 καὶ 6 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 79 §§ 4 καὶ 6 Ἐκλ. Κ. 1956) οὐδαμῶς ἀπαγορεύεται ἡ μεταβολὴ εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ὑποψηφίων τοῦ ἤδη δηλωθέντος συνδυασμοῦ διὰ νεωτέρας δηλώσεως τροποποιούσης τὴν προηγουμένην, ὑπὸ τὸν περιορισμὸν ὅτι ἡ τοιαύτη περὶ μεταβολῆς δήλωσις πρέπει νὰ ἐπιδιοθῇ ἐντὸς τῆς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου τούτου καθοριζομένης προθεσμίας (arg. a contrario ἐξ ἄρθρ. 37 § 1 ἐδ. β' Ἐκλ. Κ.). Διὰ τὴν ταυτότητα τοῦ λόγου δύναται νὰ συμπληροῦται οἰαδήποτε ἑλλειψις τῆς ὑποβληθείσης προτάσεως ὑποψηφίου διὰ δηλώσεως ἐπιδιδομένης συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρ. 32 § 6 τοῦ Κώδικος καὶ ἐντὸς τῆς ὑπ' αὐτοῦ θεσπιζομένης προθεσμίας.

Αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρ. 11 καὶ 13 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος καθιεροῦν τὴν ὑποχρέωσιν τῆς Διοικήσεως διὰ τὴν αὐτεπάγγελτον ἐγγραφὴν ἢ διαγραφὴν ἐκλογέων ἐκ τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων, ἡ παράβασις δὲ τῆς ὑποχρεώσεως αὐτῆς ἀποτελεῖ προδήλως ἐκλογικὴν πλημμέλειαν <sup>16β</sup>. Τὴν ἀντίθετον ἀποφ. ν ἐδέχθη τὸ Ἐκλογοδικεῖον <sup>17</sup> ὑπὸ τὴν διάφορον ρύθμισιν τοῦ προῤῃσχύσαντος

16α. Ἀπόφ. 2/1956.

16β. Ἀντίθετος ὁ Β α μ β έ τ σ ο ς, op. cit., Ν. Δίκ. ΙΗ', σ. 450, σημ. 28.

17. Ἀπόφ. 23/1921: Ἐκ τοῦ ὅτι ἡ διοικητικὴ ἀρχὴ «δύναται» κατὰ τὸ ἄρθρ. 1 τοῦ Ν. 2083 νὰ ζητήσῃ δι' ἐνστάσεώς της τὴν εἰς τοὺς ἐκλογι-

δικαίου.—'Ενομολογήθη<sup>18</sup> ὅτι ἡ ὑπέρβασις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν 800 ἐκλογέων ἐκάστου ἐκλογικοῦ τμήματος (ἄρθρ. 48 § 3 'Εκλ. Κ. 1961, ἄρθρ. 48 § 1 'Εκλ. Κ.) καθ' ἑαυτὴν δὲν ἐπάγεται ἀκυρότητα τῆς ἐκλογῆς τοῦ σχετικοῦ ἐκλογικοῦ τμήματος.—Εἶναι ἀναμφίβολον, ὅτι ἡ μὴ τήρησις τῶν ἀφορωσῶν τὴν ὑποβολὴν τῶν προτάσεων ὑποψηφίων καὶ τῶν συνδυασμῶν καθοριζομένων διατυπώσεων ἐπάγεται καθ' ἑαυτὴν τὴν ἀκυρότητα (ἀπαράδεκτον) τῆς προτάσεως<sup>19</sup> ἢ τοῦ συνδυασμοῦ, πᾶν τὸ ὅποιον, ἄλλως τε, ὀρίζεται ρητῶς προκειμένου περὶ τῶν προτάσεων τῶν ὑποψηφίων (ἄρθρ. 32 § 7, 33 'Εκλ. Κ.). Τὸ ἄρθρ. 32 τοῦ 'Εκλογικοῦ Κώδικος προβλέπει τρεῖς τρόπους ὑποβολῆς ὑποψηφιότητος καὶ δὴ διὰ τῆς ὑποβολῆς τῆς προτάσεως ὑπὸ 12 τοῦλάχιστον ἐκλογέων καὶ τῆς ἀποδοχῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ προτεινομένου, διὰ τῆς ὑποβολῆς τῆς προτάσεως ὑπὸ τοῦ ὑποψηφίου προσωπικῶς καὶ διὰ τῆς ὑποβολῆς τῆς προτάσεως ὑπὸ εἰδικοῦ πληρεξουσίου αὐτοῦ. 'Εγεννήθη καὶ γεννᾶται τὸ ζήτημα ἂν ἐν τῇ περιπτώσει τῆς αὐτοπροσώπου ὑποβολῆς τῆς ὑποψηφιότητος ἡ πρότασις πρέπει νὰ υπογράφεται ἰδιοχειρῶς ὑπὸ τοῦ ὑποψηφίου ἢ δύναται νὰ υπογράφεται ἐγκύρως διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ὑπὸ τρίτου προσώπου. Τὸ 'Εκλογοδικεῖον<sup>20</sup> ἔλυσε τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν δευτέραν ἔννοιαν, δεχθὲν ὅτι κατὰ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῶν διατάξεων τοῦ ἐν λόγῳ ἄρθρου τοῦ Κώδικος «προκειμένης ὑποψηφιότητος προτεινομένης προσωπικῶς ὑπὸ τοῦ ὑποψηφίου, ἢ ἐν τῇ προτάσει φερομένη ὑπογραφή τοῦ τελευταίου τούτου, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἔχῃ τεθῇ ἰδιοχειρῶς ὑπ'

κοὺς καταλόγους ἐγγραφῆν τῶν πρὸς τοῦτο ἐχόντων τὰ προσόντα πολιτῶν, δὲν ἔπεται ὅτι ἡ ὑπὸ τῆς ἀρχῆς μὴ ἐνάσκησις τοῦ δικαιώματος τούτου ἀποτελεῖ παράβασιν νόμου καί, συνεπῶς, λόγον ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς κατὰ τὸ ἄρθρ. 11 τοῦ Ν. Γ'ΛΝΕ'.

18. 'Εκλογ. 45/1962 (σχέψις 7η).

19. 'Η 'Εκλογ. 25/1964 (σχέψις 3η) ἐδέχθη, ὅτι παράβασις τῶν διατυπώσεων αὐτῶν δημιουργεῖ «ἀπόλυτον ἀκυρότητα».—Οὕτω καὶ ἡ ἀπόφ. τοῦ γερμανικοῦ 'Εκλογ. τοῦ WRV τῆς 2-11-1920 (βλ. G. K a i s e n b e r g, Die Rechtsprechung des Wahlprüfungsgerichts beim Reichstag, ἐν «Preussisches Verwaltungs — Blatt», τ. 42, σ. 206).

20. 'Απόφ. 25/1964 (σχέψις 4η).

αὐτοῦ, πληροῖ τὴν ἐν τῷ νόμῳ ὡς πρὸς τὴν ὑπογραφὴν τῆς προτάσεως, ἀπαιτουμένην προϋπόθεσιν διὰ τὸ παραδεκτὸν ταύτης, ἐκτὸς ἂν ἡμφεσβητήθῃ ἢ ἀπεδοκιμάσθῃ αὕτη ὑπὸ τοῦ φερομένου ὡς ὑποψηφίου». Ἡ νομολογία αὕτη δὲν φαίνεται ὀρθή, μὴ συμβιβασζομένη πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 32 § 4) διαγραφομένας αὐστηράς καὶ πανηγυρικὰς διατυπώσεις διὰ τὴν ὑποβολὴν ὑποψηφιότητος ὑπὸ πληρεξουσίου (εἰδικὴ πληρεξουσιότης, παρεχομένη διὰ συμβολαιογραφικῆς πράξεως, ἐπισυναπτομένης ἐν ἀντιγράφῳ εἰς τὴν πρότασιν).—Ἐν τῇ νομολογίᾳ τοῦ Ἐκλογοδικείου ἐγεννήθη τὸ ζήτημα, ἂν ἦτο παράνομος ἢ μὴ ἀνακήρυξις ὑποψηφίου τινός, ὁ ὁποῖος δὲν ἡδυνήθη νὰ ἐπιδώσῃ τὴν πρότασιν του εἰς τὸν Πρόεδρον τῶν Πρωτοδικῶν διὰ τὸν λόγον ὅτι οἱ ἐν τῇ πόλει δικαστικοὶ κλητῆρες ἐκρύβησαν, ὁ δὲ Πρόεδρος τῶν Πρωτοδικῶν δὲν εἶχε μεριμνήσει διὰ τὴν παρουσίαν δικαστικῶν κλητῆρων πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ὑποψηφίων. Τὸ Δικαστήριον <sup>21</sup> ἐδέχθη, ὅτι «ἐξ οὐδεμιᾶς διατάξεως προκύπτει ὑποχρέωσις τοῦ προέδρου Πρωτοδικῶν ὅπως μεριμνᾷ διὰ τὴν παρουσίαν δικαστικῶν κλητῆρων πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν, οὐδὲ προκύπτει ἄλλως τε ἐξ οἰουδήποτε στοιχείου, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν ἀσκήσῃ τοῦτο ἢ μὴ ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς, ἢ σκόπιμος ἀπόκρυψις τῶν δικαστικῶν κλητῆρων τῆς περιφέρειας». Τὸ Δικαστήριον ἀπέφυγεν οὕτω τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, ἂν ἀποτελῇ ἐκλογικὴν πλημμέλειαν ἢ μὴ ἐπίδοσις τῆς προτάσεως λόγῳ ἀποκρύψεως τῶν δικαστικῶν κλητῆρων ἢ, τὸ ἴδιον πρᾶγμα, λόγῳ ἀρνήσεως αὐτῶν νὰ ἐκτελέσουν τὴν σχετικὴν παραγγελίαν. Τὸ ζήτημα πρέπει, νομίζομεν, νὰ λυθῇ καταφατικῶς, διότι τὰ γεγονότα αὐτὰ ἀποτελοῦν προδήλως ἀνωτέραν βίαν, ἐκ τῆς ὁποίας παρακωλύεται ὁ πολίτης ν' ἀσκήσῃ τὸ συνταγματικῶς κατοχυρούμενον δικαίωμα τῆς ὑποβολῆς ὑποψηφιότητος.

### III. Ἐκλογικαὶ παραβάσεις κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ψηφοφορίας.

Ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου ἡσχολήθη μὲ παραβάσεις

21. Ἀπόφ. 29/1953.

περὶ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ψηφοφορίας, αἱ ὁποῖαι ἀνεφέροντο κυρίως εἰς 1) τὴν σύνθεσιν τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς, 2) τὴν διάρκειαν τῆς ψηφοφορίας, 3) τὴν σύνταξιν τῶν πράξεων τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς, 4) τὴν ἐνάσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος καὶ 5) τὸ κῦρος τῶν ψηφοδελτίων.

1. Ἡ σύνθεσις τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς.— Εἶναι ἀναμφίβολον, ὅτι ἡ ἐκλογὴ δύναται νὰ διεξάγεται ἐγκύρως ὑπὸ μόνου τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς, ὅταν οὐδὲν τῶν τακτικῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν μελῶν τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς προσέλθῃ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων του (ἄρθρ. 53 § 2 Ἐκλ. Κ.). Λίαν ἀμφίβολον ἦτο καὶ εἶναι τὸ ζήτημα, ἂν διὰ τὸ κῦρος τῆς ἐκλογῆς εἶναι ἀπαραίτητος ἡ παρουσία τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς. Ἡ παγία νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου ἔλυσε τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀποφατικῶς. Οὕτως, ἡ παλαιότερα νομολογία <sup>22</sup> ἐδέχθη, ὅτι μόνη ἡ ἀπουσία τοῦ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου δὲν ἐπιφέρει ἀκυρότητα τῆς ἐκλογῆς, ἐφ' ὅσον ὁ ἐνιστάμενος δὲν ἐπικαλεῖται τὴν ἐντεῦθεν νοθείαν τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος. Ἡ νεωτέρα νομολογία <sup>23</sup> ὁρθῶς ἐστήριξε τὴν ἄποψιν αὐτὴν ἐπὶ τῆς διατάξεως τοῦ προϋσχύσαντος δικαίου <sup>24</sup>, κατὰ τὴν

22. Ἀποφ. 7/1921, 11, 22/1927. Ἡ δευτέρα ἀπόφ. ἀνέφερε πρὸς θεμελίωσιν τῆς ἐκδοχῆς αὐτῆς ἐπιχείρημα ἐξ ἀντιδιαστολῆς ἐκ τοῦ ἄρθρ. 84 τοῦ Ἐκλ. Ν. 3363 (ἔπου οὗτος ἠθέλησε νὰ ἐπέρχεται ἀκυρότης ἐκ τῆς μὴ τηρήσεως τῶν διατάξεων του ὥρισε τοῦτο ρητῶς ὡς ἐν ἄρθρ. 84).— Ἡ ἀπόφ. 18/1933 φαίνεται θεωρήσασα μὴ νόμιμον τὴν συγκρότησιν τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἔνεκα τῆς ἀπουσίας τοῦ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου.

23. Ἀποφ. 16, 22/1956.— Ἡ ἀπόφ. 44/1962 (σκέψις 12η) ἔκρινεν ὡς ἄκυρον τὴν ἐκλογὴν ἐνὸς ἐκλογικοῦ τμήματος, διότι ἀπεβίωσεν ὁ δικαστικὸς ἀντιπρόσωπος μετὰ τὴν περάτωσιν τῆς ψηφοφορίας, συνεπείᾳ δὲ τούτου τὸ πρωτόκολλον τῆς ψηφοφορίας παρ' οὐδενὸς ὑπεγράφη, τὰ ψηφοδέλτια δὲν ἠριθμήθησαν κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἐξαγωγῆς των ἐκ τῆς κάλπης κλπ. (παράβασις ἄρθρ. 111, 112 § 3, 126 §§ 1-2 Ἐκλ. Κ. 1961).

24. Ἀρθρ. 57 § 4 Ἐκλ. Κ. 1952, ἄρθρ. 59 § 4 Ἐκλ. Κ. 1956, ἄρθρ. 61 § 4 Ἐκλ. Κ. 1958 καὶ 1961.

ὁποῖαν κωλυομένου τοῦ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου (τακτικοῦ καὶ ἀναπληρωματικοῦ) «τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς προεδρεῦει ὁ πρῶτος κληρωθεὶς ὡς μέλος αὐτῆς». Δεδομένου ὅτι ἡ διάταξις αὐτῇ δὲν περιελήφθη εἰς τὸν ἰσχύοντα Ἑκλογικὸν Κώδικα (Ν.Δ. 4274), καθίσταται λίαν ἀμφίβολος ἡ ὀρθότης τῆς παρατεθείσης νομολογίας. Ὁρθότερα φαίνεται νῦν μᾶλλον ἡ ἀντίθετος λύσις τοῦ ζητήματος. Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 53 § 2 τοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 36 § 2 Ν.Δ. 4274) ὀρίζει μὲν ὅτι ἐν περιπτώσει ἀδυναμίας τῆς νομίμου συγκροτήσεως τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐκ τακτικῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν μελῶν «ἡ ἐκλογὴ διεξάγεται ὑπὸ μόνον τῶν παρόντων μελῶν» αὐτῆς, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν περιλαμβάνεται προδήλως καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς. Ἐν τούτοις, ἡ διάταξις φαίνεται προϋποθέτουσα καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὴν παρουσίαν δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου, πᾶν ὅσον συνάγεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι αὕτη δὲν ρυθμίζει τὸ ζήτημα τῆς προεδρίας. Μᾶλλον ἐκ παραδρομῆς διατάξεις τινὲς τοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 83 § 1, 84 §§ 2-4) ἐπανάλαβον τὴν διατύπωσιν τῶν προῖσχυσάντων Κωδίκων καὶ δὴ τὴν φράσιν «ὁ πρόεδρος τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς ἢ ὁ διευθύνων τὰ ἔργα αὐτῆς», ὡς «διευθύνων» δὲ ἡγενοεῖτο προδήλως ὁ κατὰ τὴν ἤδη παρατεθεῖσαν<sup>24</sup> καὶ μὴ περιληφθεῖσαν εἰς τὸ Ν.Δ. 4274 διάταξιν προεδρεύων τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐν περιπτώσει κωλύματος τοῦ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου. Τὴν ἀποψιν αὐτὴν, τὴν ὁποῖαν ὑπεστηρίζαμεν κατὰ τὴν πρῶτην ἔκδοσιν τοῦ παρόντος ἔργου (1967), υἱοθέτησεν ἤδη τὸ Ἑκλογοδικεῖον τοῦ 1975 καὶ μὲ τὴν ἰδίαν κατὰ βάσιν ἐπιχειρηματολογίαν. Μὲ τὸ ζήτημα ἠσχολήθησαν αἱ ἀποφάσεις 38 (σκέψεις 5η-6η), 40 (σκέψεις 4η-5η), 42 (σκέψεις 3η-4η) καὶ 43 (σκέψεις 2α-3η), αἱ ὅποια ἐδέχθησαν τὰ ἀκόλουθα: «Ἐπειδὴ, κατὰ τὴν ἰσχύουσαν ἐκλογικὴν νομοθεσίαν (Πρ. Δ/μα 650/74), τὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς διέπονται ὑπὸ τῶν ἄρθρων 59-62, δι' ὧν ὀρίζεται ὅτι οὗτοι παρίστανται ἐν τῷ ἐκλογικῷ τμήματι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐκλογῆς, ἔχοντες, ἐκτὸς τῶν λοιπῶν καθηκόντων, καὶ τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ ἀνακριτικοῦ ὑπαλλήλου, ἐνεργοῦντες τὴν ἀνάκρισιν πρὸς βεβαίω-

σιν πασῶν τῶν ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταστήματι καὶ περίξ αὐτοῦ λαβουσῶν χώραν ἀξιοποίνων πράξεων (ἄρθρ. 59 §§ 1, 2). Οὗτοι διορίζονται ὑπὸ τοῦ Α' Τμήματος τοῦ Ἀρείου Πάγου μεταξύ δικαστικῶν λειτουργῶν, συμβολαιογράφων, διοικητικῶν ὑπαλλήλων ἐπὶ ὠρισμένῳ βαθμῷ καὶ δικηγόρων (ἄρθρ. 61 §§ 1-5), προβλέπεται δὲ εἰδικῶς καὶ ὁ διορισμὸς ἀναπληρωτῶν τῶν τακτικῶν δικαστικῶν ἀντιπροσώπων ἐν ἐκάστη ἐκλογικῇ περιφερείᾳ (ἄρθρ. 59 § 6), ἀποκλειομένου ρητῶς τοῦ διορισμοῦ δικηγόρων ἢ συμβολαιογράφων ὡς δικαστικῶν ἀντιπροσώπων εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν τοῦ πρωτοδικείου ἐνθα ἀσκοῦσι τὰ καθήκοντά των ἢ ἐξ ἧς κατὰγονται οὗτοι ἢ αἱ σύζυγοι αὐτῶν (ἄρθρ. 61 § 9). Ἀφ' ἐτέρου περὶ τῶν ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν ἐνώπιον τῶν ὁποίων ἐνεργεῖται ἡ ψηφοφορία διαλαμβάνουσι τὰ ἄρθρα 51 ἕως 58 τοῦ ἰδίου Πρ. Δ/τος (650/74). Πρόεδρος τούτων, ἡ ψῆφος τοῦ ὁποίου καὶ κατισχύει ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας, εἶναι ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς ἐν ἐκάστῳ ἐκλογικῷ τμήματι, μέλη δὲ τέσσαρες ἐκλογεῖς, οἵτινες, ἐν ἀντιθέτει πρὸς τὰ ἰσχύοντα διὰ τοὺς δικαστικούς ἀντιπροσώπους, ὀρίζονται μετὰ τῶν ἀναπληρωτῶν των ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ἐκ πίνακος καταρτιζομένου διὰ κληρώσεως ἐκ τῶν ἐγγεγραμμένων εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους τῆς περιφέρειας καὶ κατοικοῦντων ἐν τῷ οἰκείῳ δήμῳ ἢ κοινότητι. Εἰδικὰ διατάξεις διέπουν τὰ τῆς ἀναπληρώσεως τῶν τακτικῶν μελῶν τῶν ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν ὑπὸ τῶν ἀναπληρωματικῶν (ἄρθρ. 53), ὀρίζεται δ' ἐν συνεχείᾳ, ὅτι ἐὰν ἡ ἀναπλήρωσις τῶν μελῶν τῶν ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν καθίσταται ἀνέφικτος, («ἡ ἐκλογή διεξάγεται ὑπὸ μόνον τῶν παρόντων μελῶν τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς, ὡς καὶ ὑπὸ μόνου τοῦ προέδρου αὐτῆς, ἀντιπροσώπου τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς»), χωρὶς ὅμως νὰ προβλέπηται εἰδικῶς καὶ ἡ ἀναπλήρωσις τοῦ προέδρου τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς ἀντιπροσώπου τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς ὑπὸ μέλους αὐτῆς. Ἀντιθέτως, μάλιστα, τοιοῦτου περιεχομένου προϊσχύουσα διάταξις (ἄρθρ. 61 § 4 Β.Δ. 531/1961), ὀρίζουσα ρητῶς ὅτι ἐν κωλύματι τοῦ Προέδρου τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς — δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου καὶ ἀναπληρωματικοῦ αὐτοῦ — «τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς προ-



εδρεύει ὁ πρῶτος κληρωθεὶς ὡς μέλος αὐτῆς» οὐ μόνον δὲν ἐπα-  
 νελήφθη ἐν τῷ ἰσχύοντι ἐκλογικῷ νόμῳ, ἀλλ' ἐτι πλέον παρεμφε-  
 ρῆς διάταξις περιληφθεῖσα ὡς § 2 τοῦ ἄρθρου 36 τοῦ ὑπὸ τῆς Ἐπι-  
 τροπῆς ἐξουσιοδοτήσεως τῆς Βουλῆς ψηφισθέντος σχεδίου Νομοθ.  
 Διατάγματος 4274/1962, ὅπερ ἀποτελεῖ βασικῶς τὸν ἰσχύοντα  
 ἐκλογικὸν νόμον, διεγράφη κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ Νομοσχεδίου,  
 μετὰ γενόμενῃ συζήτησιν καθ' ἣν ἐκράτησεν ἡ ἀποφίσις ὅτι δὲν  
 εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἐκλογή χωρὶς «δικαστικὸν ἀντιπρόσωπον»  
 (πρακτικὰ ἐπιτροπῆς ἐξουσιοδοτήσεως τῆς Βουλῆς συνεδρ. 30-  
 10-1962 σελ. 692).—Ἐπειδὴ, ἐκ τῶν ἀνωτέρω διατάξεων σαφῶς  
 προκύπτει ὅτι διὰ τὴν ἔγκυρον διεξαγωγὴν τῆς ἐκλογῆς εἶναι ἀπα-  
 ραίτητος ἡ παρουσία, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτῆς, τοῦ ἀντι-  
 προσώπου τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς, εἰς τὸν ὅποιον ὁ νόμος ἐπεφύ-  
 λαξεν εἰδικὰ καθήκοντα καὶ ἡῤῥημέναν ἐξουσίαν, δικαστικοῦ χα-  
 ρακτῆρος, πρὸς ἐξασφάλισιν οὐ μόνον τῆς γνησιότητος καὶ τοῦ  
 ἀδιαβλήτου τῆς ἐκλογῆς ἀλλὰ καὶ τῆς κανονικότητος, τοῦ ἀβιά-  
 στου καὶ ἀνεπηρεάστου ταύτης, ἅτινα καθήκοντα καὶ ἀρμοδιότη-  
 τες δὲν θὰ ἦτο εὐχερὲς νὰ ἀσκηθῶσι ὑπὸ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς  
 ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς, δι' ἃ οὔτε εἰδικαὶ γνώσεις ἀπαιτοῦνται  
 οὔτε τὸ κώλυμα τῆς ἐντοπιότητος ὑφίσταται. Δι' ὃ καὶ ὀρίζεται  
 ὑπὸ τοῦ νόμου ὅτι ὁ δικαστικὸς ἀντιπρόσωπος καὶ μόνος ἐν ἀνάγκῃ  
 δύναται νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἐκλογὴν, ἡ δὲ ἀναπλήρωσις τούτου ἐν πε-  
 रिπτώσει ἀπουσίας ἢ κωλύματος εἶναι ἐπιτρεπτή μόνον ὑπὸ τοῦ  
 εἰδικῶς ἐν τῷ Νόμῳ προβλεπομένου ἀναπληρωματικοῦ δικαστι-  
 κοῦ ἀντιπροσώπου χωρὶς νὰ προβλέπεται καὶ ἡ ἀναπληρωσίς του  
 καὶ παρὰ μέλους τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς. Ἡ ἀντίθετος, ἄλλως  
 τε, ἐκδοχὴ, δηλαδή τῆς εὐχερείας ἀναπληρώσεως τοῦ δικαστικοῦ  
 ἀντιπροσώπου ὑπὸ μέλους τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς, μὴ εὐ-  
 ρίσκουσα ἔρεισμα εἰς διάταξιν τινὰ τῆς ἰσχυούσης νομοθεσίας,  
 θὰ προσέκρουε καὶ εἰς τὴν ἀδυναμίαν προσδιορισμοῦ τοῦ ἀναπλη-  
 ρωτοῦ, μετὰ τῶν πλειόνων μελῶν τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς,  
 λόγῳ τῆς ἀνυπαρξίας διατάξεως ὀρίζουσας τὴν σειρὰν τῆς ἀνα-  
 πληρώσεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ κατὰ τὴν προγενεστέραν ἐκλο-  
 γικὴν νομοθεσίαν ἰσχύοντα, καθ' ἣν ρητῶς ὀρίζετο ὑπὸ τῆς ἀπα-

λειφθείσης διατάξεως (άρθρα 61 § 4 13. Δ. 531/61) ή σειρά ἀναπληρώσεως τοῦ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου, ὅπερ ἰδιαιτέραν θὰ εἶχε σημασίαν ἐν ὅψει ἰδίᾳ τῆς θεσπιζομένης, ἐν ἰσοψηφίᾳ, κατισχύσεως τῆς προεδρικῆς ψήφου ἐν τῇ ἐπιλύσει σοβαρῶν ἀμφισβητήσεων ὑπὸ τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς. Οὐδὲ ἀποτελεῖ ἀξιόλογον ἀντίθετον ἐπιχείρημα τὸ ὅτι εἰς διατάξεις τινὰς τῆς ἰσχυούσης ἤδη κωδικοποιήσεως τῆς ἐκλογικῆς νομοθεσίας ἀναφέρεται «ὁ πρόεδρος τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς ἢ ὁ διευθύνων τὰ ἔργα αὐτῆς», διότι τοῦτο ἀποτελεῖ προφανῶς κατάλοιπον τοῦ προβλεπόντος τὴν ἀναπλήρωσιν τοῦ προέδρου προϊσχύσαντος νομοθετικοῦ καθεστῶτος ὅπερ ἐτροποποιήθη, ὡς προεξετέθη, κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ τελευταίου Ν.Δ/τος (4274/62), χωρὶς νὰ ληφθῇ μέριμνα, ὡς ἔδει, ὅπως προσαρμοσθοῦν ἀναλόγως καὶ αἱ λοιπαὶ διατάξεις τούτου. Κατ' ἀκολουθίαν τῶν ἀνωτέρω, ἡ διεξαγωγή βουλευτικῆς ἐκλογῆς ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς ἐνεργεῖται κατὰ παράβασιν οὐσιωδῶν διατάξεων ἀναγομένων εἰς τὸ κύρος τῆς διεξαγωγῆς τῆς καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ, ἀκυρωτέα ἀποβαίνει, συμφώνως τοῖς ἀρθροῖς 121 § 1 καὶ 119 § 2 τοῦ Πρ. Δ/τος 650/1974, ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ διαπιστώσει καὶ μόνῃ μὴ ἀπαιτουμένης καὶ ἐτέρας πλημμελείας ἢ παραβάσεως ὡς λαβούσης χώραν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς οὕτω ἐνεργηθείσης ψηφοφορίας». Αἱ ἀποφάσεις ἠκύρωσαν διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὴν ἐκλογὴν ἀντιστοίχως εἰς 14 ἐκλογικὰ τμήματα τῆς Β' ἐκλογικῆς περιφέρειας Θεσσαλονίκης, 24 τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας τοῦ Νομοῦ Σερρῶν, 6 τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας τοῦ Νομοῦ Φθιώτιδος καὶ 2 τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας τοῦ Νομοῦ Ἡλείας.— Τὸ Ἐκλογοδικεῖον ἐδέχθη περαιτέρω, ὅτι ἡ παρουσία δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου ἀναρμοδίου (παραστάντος κατ' ἐντολὴν τοῦ ἐφόρου τῶν δικαστικῶν ἀντιπροσώπων εἰς ἄλλο τοῦ ἐν ᾧ διωρίσθη ἐκλογικὸν τμήμα) καθ' ἑαυτὴν <sup>25</sup>, καθὼς καὶ ὁ διορισμὸς δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου κατὰ παράβασιν τοῦ ἀρθρ. 54 § 8 τοῦ Νόμου 5493

25. Ἀπόφ. 11/1927.

(άρθρ. 61 §§ 8-9 'Εκλ. Κ.) καθ' ἑαυτὸν <sup>26</sup> δὲν ἐπάγεται τὴν ἀκυρότητα τῆς ἐκλογῆς.

Αἱ ἀποφάσεις 28 (σκέψεις 2α-3η) καὶ 39 (σκέψεις 11γ-12η) τοῦ 'Εκλογοδικείου τοῦ 1975 δὲν ἐθεώρησαν τὸν παράνομον διαρισμὸν (κατὰ παράβασιν τοῦ άρθρ. 56 §§ 1-2 'Εκλ. Κ) τοῦ γραμματέως τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς ὡς λόγον ἀκυρώσεως τῆς ψηφοφορίας μετὰ τὴν ἀκόλουθον ὀρθὴν αἰτιολογίαν: «'Επειδὴ, κατὰ τὰ ἐν άρθρῳ 56 τοῦ ρηθέντος κωδικοποιητικοῦ διατάγματος, τὰ καθήκοντα γραμματέως τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς ἀνατίθενται ὑπ' αὐτῆς εἰς ἓνα τῶν ἐκλογέων, ἐν ἐλλείψει δ' ἐκλογέως δυναμένου νὰ τὰ ἐκτελέσῃ, εἰς δημόσιον ὑπάλληλον ὑποχρεούμενον νὰ τὰ ἐκπληρώσῃ. Τὰ καθήκοντα τοῦ γραμματέως περιορίζονται, κατὰ τὰς αὐτὰς διατάξεις, ἀπλῶς εἰς τὴν «σύνταξιν τῶν πρακτικῶν», δι' οὐδεμίαν δὲ τῶν κατὰ τὴν ἐκλογικὴν διαδικασίαν καταρτιζομένων πράξεων τῆς 'Εφορευτικῆς 'Επιτροπῆς, καὶ δὴ τῶν σημαντικωτέρων (πρβλ. ἄρθρα 72, 73, 77, 86 κ.ἄ.), προβλέπεται σύμπραξις αὐτοῦ.—'Επειδὴ κατὰ τὰ παγίως κριθέντα καὶ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς 'Επικρατείας, ἡ ἐνδεχομένη ἔλλειψις τῶν νομίμων προσόντων παρὰ τῷ γραμματεῖ συλλογικοῦ ὀργάνου, μετέχοντι καὶ αὐτοῦ ἀλλὰ μὴ ὄντι μέλους τούτου καὶ μὴ δυναμένῳ νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν κρίσιν τῶν μελῶν κατὰ τὴν λῆψιν ἀποφάσεως, δὲν ἐπάγεται ἀκυρότητα τῶν πράξεων τοῦ συλλογικοῦ ὀργάνου. Συνεπῶς ἐν προκειμένῳ ἡ προβαλλομένη πλημμέλεια τοῦ διορισμοῦ τοῦ γραμματέως τῆς ὡς ἄνω 'Εφορευτικῆς 'Επιτροπῆς, ὡς ἐκ τοῦ ὅλως περιωρισμένου τῶν ἀρμοδιοτήτων του, καὶ ἀληθῆς ὑποτιθεμένη, δὲν δημιουργεῖ παρὰ τῷ δικαστηρίῳ τούτῳ ἀμφιβολίαν ὅτι καὶ ἄνευ ταύτης τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας δὲν θὰ ᾔτο τὸ αὐτό»,

'Η παλαιότερα νομολογία τοῦ 'Εκλογοδικείου δὲν ἐθεώρησε τὴν μὴ νόμιμον συγκρότησιν τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς ὡς ἀπόλυτον λόγον ἀκυρότητος τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐκλογικοῦ τμήματος. Οὕτως, ἔγινε δεκτὸν ὅτι ἡ παράβασις τῶν περὶ συγκροτήσεως τῶν

26. 'Απόφ. 4/1950.

ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν διατάξεων — π.χ. ἡ εἰς αὐτὰς συμμετοχὴ ὡς μελῶν προσώπων, τὰ ὅποια δὲν δύνανται κατὰ νόμον νὰ εἶναι τοιαῦτα — καθ' ἑαυτὴν δὲν ἐπηρεάζει τὸ κῦρος τῆς ψηφοφορίας, ἐφ' ὅσον δὲν προτείνεται εἰδικῶς καὶ ὠρισμένως πῶς καὶ κατὰ τὴν ἐπηρεάσθη ἐντεῦθεν τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα <sup>27</sup>, τὰ πρόσωπα δὲ αὐτὰ τυγχάνουν ἀπλῶς ποινικῶς τιμωρητέα καὶ μάλιστα ὅχι ἀπολύτως, ἀλλὰ μόνον ἐὰν ἐζητήθῃ δι' ἐνστάσεως ἢ παρατηρήσεως ἢ ἀποχὴ αὐτῶν καὶ ἀποδεικνύεται τοῦτο ἐκ τῶν πρακτικῶν <sup>28 29 30 31</sup> Τὴν ἀντίθετον ἀποψιν ἐδέχθη ὀρθῶς ἡ ἀνωτέρω παρατεθεῖσα νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου τοῦ 1975 (ἀποφ. 38, 40, 42 καὶ 43) προκειμένου περὶ τῆς ἀπουσίας τοῦ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου,

27. Ἀπόφ. 7/1921.

28. Ἀπόφ. 35/1953.

29. Ἡ ἀπόφ. 28/1956 ἀπέφυγε τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, ἀν ἐπιφέρῃ ἀκύρωσιν τῆς ἐκλογῆς ἐκλογικοῦ τμήματος ἢ διεξαγωγὴ αὐτῆς ὑπὸ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου καταγομένου ἐκ τῆς εἰς ἣν τὸ τμήμα τοῦτο ἀνήκει ἐκλογικῆς περιφέρειας, ἀπορρίψασα τὸν σχετικὸν λόγον ὡς ἀναπόδεικτον.

30. Ἡ ἀπόφ. 27/1927 ἔκρινεν ὡς σχετικὸν λόγον ἀκυρότητος τῆς ἐκλογῆς ἀκόμη καὶ τὴν διεξαγωγὴν αὐτῆς ὑπὸ ἀναρμοδίων προσώπων, ἥτοι ὑπὸ δύο μόνον ἀναπληρωματικῶν μελῶν τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς (μειοψηφίας) ἀνευ τῆς παρουσίας δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου, ἀφοῦ προηγουμένως ὑπὸ τῆς ὁλομελείας τῆς ἀρμοδίας ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς, συμπράττοντος καὶ τοῦ προέδρου αὐτῆς, ἀπεφασίσθη ἡ ματαίωσις τῆς ψηφοφορίας, ἥτις, συνεπῶς, ἔπρεπε νὰ διενεργηθῇ τὴν ἐπομένην Κυριακὴν (ἡ ἀπόφ. ἐξήτασεν, ἀν καὶ πόσοι ἐκλογεῖς δὲν ἐψήφισαν κατὰ τὴν οὕτω διεξαχθεῖσαν ψηφοφορίαν).—Ἡ ἀπόφ. 14/1929 ἐθεώρησεν, ἀντιθέτως, ὡς ἀπολύτως ἄκυρον τὴν ἐκλογὴν, ἣν διεξήγαγεν ἡ ὑπὸ τοῦ Εἰρηνοδίκου ἀκύρως διορισθεῖσα τριμελὴς ἐφορευτικὴ ἐπιτροπὴ (ἡ ἐκλογὴ εἶναι «ἀπολύτως ἄκυρος καὶ τὰ ὑπὸ τῆς τοιαύτης παρανόμως συγκροτηθείσης Ἐπιτροπῆς συνταχθέντα πρακτικά οὐδεμίαν παρέχουσι πίστιν»).

31. Ἡ γαλλικὴ νομολογία δέχεται ὡσαύτως, ὅτι ἡ παράνομος συγκρότησις τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς δὲν ἐπιφέρει καθ' ἑαυτὴν τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἐκλογῆς. Βλ. π.χ. τὰς ἀποφ. n° 58-124/16-2-1959 τῆς C.C.P., nos 58-102, 58-117/23-4-1959 καὶ n° 59-231/27-11-1959 τοῦ C.C., ἐν Recueil des Décisions, 1958-1959, σ. 201 ἐπ., 208 ἐπ., 251 ἐπ. Βλ. καὶ Philip, Le contentieux des élections, σ. 171 ἐπ.—Οὕτω καὶ ἡ νομολογία τοῦ γερμανικοῦ Ἐκλογ. τοῦ WRV κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν νομολογίαν τοῦ Reichstag (βλ. Ball, op. cit., σ. 67 ἐπ., 198 ἐπ.).

ἡ ὁποία ἐθεωρήθη ὑπ' αὐτῆς ὡς ἀπόλυτος λόγος ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς. Πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ σχετικὴ αἰτιολογία τῆς νομολογίας αὐτῆς ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν διάκρισιν τῶν ἐκλογικῶν διατάξεων εἰς οὐσιώδεις καὶ ἐπουσιώδεις. Πράγματι, τὸ Δικαστήριον ἔκρινεν, ὅτι ἡ διεξαγωγή τῆς ἐκλογῆς ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς ἐνεργεῖται «κατὰ παράβασιν» οὐσιωδῶν διατάξεων ἀναγομένων εἰς τὸ κῦρος τῆς διεξαγωγῆς της...».

2. Ἡ διαρκεία τῆς ψηφοφορίας.—Ἡ παγία νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου δὲν θεωρεῖ τὴν παράβασιν τῶν καθοριζουσῶν τὴν διάρκειαν τῆς ψηφοφορίας διατάξεων (ἄρθρ. 42 § 1, 82 § 1 Ἐκλ. Κ.) καθ' ἑαυτὴν ὡς λόγον ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς<sup>32</sup>. Αὕτη δέχεται ὀρθῶς ὅτι ὁ καθιερούμενος χρόνος τῆς ψηφοφορίας ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ὑφ' ὧν τῶν πολιτῶν ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος καί, συνεπῶς, ἐκ τῆς συντηρήσεως αὐτοῦ δὲν ἐπηρεάζεται τὸ κῦρος τῆς ἐκλογῆς, ὅταν ὅλοι οἱ ἐκλογεῖς ἐψηφοφόρησαν<sup>33</sup>. Τοιουτοτρόπως, ἡ ἀπόφασις 39/

32. Ἀποφ. 22/1916, 16/1921, 2, 19/1924, 23, 37, 38/1956, 10/1958, 8/1964.—Οὕτω καὶ ἡ ἀποφ. τοῦ γερμανικοῦ Ἐκλογ. τοῦ WRV τῆς 3-12-1920 (βλ. K a i s e n b e r g, Die Rechtsprechung des Wahlprüfungsgerichts beim Reichstag, σ. 207).—Βλ. περὶ τῶν ἐν Ἑλβετίᾳ κρατούντων P i c e n o n i, op. cit., σ. 22 ἐπ.

33. Ἀπόφ. 22/1915: «...ὁ ἐν τῷ ἐκλ. ν. καθορισμὸς τοῦ χρόνου τῆς διαρκείας τῆς ψηφοφορίας, ἥτις ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου καὶ λήγει κατὰ τὴν δύσιν αὐτοῦ, καὶ συνεπῶς εἶναι καὶ μεταβλητὴ κατὰ τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους, σκοπὸν ἔχει τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐνασχήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος εἰς ἅπαντας τοὺς ἐκλογεῖς προσερχομένους ἀλληλοδιαδόχως πρὸς ψηφοφορίαν εἰς ἕκαστον ἐκλογικὸν τμήμα. Ἐφ' ὅσον δὲ τοῦτο ἐπιτυγχάνεται ἐν βραχυτέρῳ χρονικῷ διαστήματι τοῦ ἐν τῷ νόμῳ ὀρισθέντος, δὲν δύναται νὰ γεννηθῇ λόγος ἀκυρότητος τῆς ἐκλογῆς ἐκ μόνου τοῦ περιορισμοῦ τῆς διαρκείας τῆς ψηφοφορίας κατὰ χρονικὸν τι διάστημα».—Ἀπόφ. 16/1921: «...ναὶ μὲν ἐγένετο παράβασις τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 45 § 3 τοῦ νόμου ΧΜΗ' ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς διαρκείας τῆς ψηφοφορίας (καθόσον ἐκ τῶν πρακτικῶν προκύπτει ὅτι αὕτη ἤρξατο τὴν 3 μ.μ. καὶ ἐπερατώθη τὴν 8 μ.μ.), ἀλλ' ἡ παρατυπία αὕτη, ἡ ἐξ ἀνωτέρας βίας προελθοῦσα, δὲν δύναται αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν νὰ στηρίξῃ εὐλόγον αἰτίαν ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς, ἐφ' ὅσον δὲν

1975 (σκέψεις 14η) ἐδέχθη, ὅτι τὸ γεγονὸς τοῦ προώρου κλεισίματος τῶν θυρῶν τοῦ ἐκλογικοῦ καταστήματος κατὰ ἡμίσειαν ὥραν ἐπάγεται τὴν ἀκυρότητα τῆς ἐκλογῆς εἰς τὸ ἐκλογικὸν τμήμα, «καθ' ὅσον τοῦτο, λαμβανομένου ὑπ' ὄψει τοῦ ἐκ τῶν σχετικῶν στοιχείων προκύπτοντος συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ψηφοφορῶν (603) καὶ τῶν ἐγγεγραμμένων ἐκλογέων (766), ἡ διαφορὰ τῶν ὁποίων ἀνέρχεται εἰς 163 ἐκλογεῖς, θὰ ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα, διὰ τῆς προσθήκης τῶν τελευταίων τούτων ἐκλογέων ὑπὲρ τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ κόμματος τῆς ΕΚ-Ν.Δ., ὑπολειφθέντος... τῆς ἐκλογικῆς βάσεως μόνον κατὰ 47 ψηφοδέλτια (18223-18176), ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀνακήρυξιν εἰς τὴν περὶ ἧς πρόκειται ἐκλογικὴν περιφέρειαν τοῦ ἐνισταμένου, πρώτου... ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τούτου εἰς σταυροὺς προτιμήσεως (10529), ὡς βουλευτοῦ ἐκ τῆς πρώτης κατανομῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν μὴ ἀνακήρυξιν τοῦ ἀντιλέγοντος... τελευταίου ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ κόμματος τῆς Νέας Δημοκρατίας εἰς σταυροὺς προτιμήσεως (5.331), ὡς βουλευτοῦ ἐκ τῆς δευτέρας κατανομῆς, δημιουργουμένων οὕτω ἀμφιβολιῶν περὶ τοῦ ἐὰν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς εἰς τὴν ἐκλογικὴν ταύτην περιφέρειαν θὰ ἦτο τὸ αὐτὸ ἄνευ τῶν ἀνωτέρω πλημμελειῶν». Ἐξ ἄλλου, τὸ Δικαστήριον <sup>34</sup> ἠκύρωσε τὴν ἐκλογὴν ἐνὸς ἐκλογικοῦ τμήματος, καίτοι ἡ ἐν αὐτῷ ψηφοφορία ἤρchiσε κατὰ τὴν καθορισθεῖσαν ὥραν ἄνευ οὐδεμιᾶς διακοπῆς, μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ψηφίσουν 150 ἐκλογεῖς συνεπείᾳ τῆς σημειωθείσης ἀσυνήθους βραδύτητος κατὰ τὴν διεξαγωγὴν της, ὀφειλομένης εἰς τὴν ἀδεξιότητα καὶ τὴν ἀπειρίαν τοῦ γραμματέως καὶ τῶν μελῶν τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς, εἰς τὸ ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκλογέων (ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν) ἐστεροῦντο ἐπαρκῶν γραμματικῶν γνώσεων, εἰς τὴν ἀνωμαλίαν τὴν προκλήθεισαν ἐκ τῆς ἀναζητήσεως τοῦ παραρτήματος τοῦ ἐκλογικοῦ καταλόγου γυναικῶν καὶ εἰς τὴν ἐπὶ ἡμίσειαν περίπου ὥραν τὴν

γεννᾶται ἀμφιβολία ὅτι ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ ἀποτελέσματος αὐτῆς ὡς ἀποκλεισθέντων ἐκλογέων...».—'Απόφ. 8/1964, σκέψεις 7η.

34. 'Απόφ. 77/1962, σκέψεις 2α.

μεσημβρίαν ἀποχώρησιν τοῦ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου ἐκ τῆς αἰθούσης τῆς ψηφοφορίας πρὸς ἀναψυχὴν <sup>35</sup>.

3. Ἡ σύνταξις τῶν πράξεων τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς.—Ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου δέχεται παγίως, ὅτι ἡ παράλειψις τῆς συντάξεως τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ῥιζομένων πράξεων τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς ἢ ἡ ἀτελής σύνταξις αὐτῶν δὲν ἐπιφέρει ἀκύρωσιν τῆς ἐκλογῆς, ἐφ' ὅσον αἱ παραβάσεις αὐταὶ δὲν ἔσχον οἰανδῆποτε ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος. Ἐν προκειμένῳ οἰαδῆποτε παράλειψις ἢ παρατυπία οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἀσχεῖ ἐπὶ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς, ὅταν αὕτη ἀναπληροῦται ἐκ τῶν λοιπῶν στοιχείων τοῦ ἐκλογικοῦ φακέλλου <sup>36</sup>. Οὕτω, π.χ. ἡ ἀπόφασις 5/1921 ἔκρινεν, ὅτι παρατυπίαι σχετικαὶ πρὸς τὴν σύνταξιν τῶν καταλόγων ψηφοφορίας, συνιστάμεναι εἰς τὴν ἔλλειψιν τακτικοῦ πρωτοκόλλου ψηφοφορίας καὶ ὀφειλόμεναι εἰς ποιὰν τινα ἀπειρίαν τοῦ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου, δὲν ἐπιφέρουν ἀκυρότητα τῆς ἐκλογῆς, ἐφ' ὅσον οἱ ἐνιστάμενοι δὲν ἐπικαλοῦνται δόλον τινὰ τῶν ἐνεργησάντων τὴν ἐκλογὴν ἢ ὅτι ἐκ τῆς οὕτω γενομένης συντάξεως τῶν καταλόγων ἐπῆλθεν ἀλλοιώσις τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐκλογῆς, πολλῶ μᾶλλον ἀφοῦ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνεγεγραμμένων ὡς ψηφοφορησάντων ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς πρὸς τὸν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς διαλογῆς ἀναφερόμενον, καὶ ἀφοῦ οὐδεμία ἀμφιβολία ἐγείρεται περὶ τῆς γνησιότητος τῶν ἐν λόγῳ παρατύπως συνταγέντων καταλόγων.—Ἡ ἀπόφασις 39/1975 (σχέψις 7η) ἐδέχθη ὡσαύτως, ὅτι ἐκ τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρων 54, 73, 77, 82 καὶ 86 τοῦ Πρ.Δ/τος 650/74 (Ἐκλ. Κ.) προκύπτει γενικώτερον ὅτι ἡ ἐφορευτικὴ ἐπιτροπὴ ἐκάστου ἐκλογικοῦ τμήματος δεόν μὲν νὰ τηρῇ τὰ ὑπὸ τῶν αὐτῶν

35. Ἡ κανονικὴ ἐναρξίς καὶ περάτωσις τῆς ψηφοφορίας ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς, τὰ ὅποια ὡς δημόσιον ἔγγραφον ἀποτελοῦν πλήρη ἀπόδειξιν μέχρι τῆς προσβολῆς αὐτῶν ὡς πλαστῶν. Οὕτως ἡ ἀπόφ. 23/1956 διέταξε τὴν διὰ μαρτύρων ἀπόδειξιν τοῦ περὶ πλαστότητος τῶν πρακτικῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς ψηφοφορίας ἰσχυρισμοῦ τοῦ ἐνισταμένου.

36. Ἀποφ. 1/1916, 5/1921, 15/1946, 33/1953, 1, 21/1956.

διατάξεων προβλεπόμενα έγγραφα στοιχεῖα (πρακτικά, πρωτόκολλον ψηφοφορίας, πίνακας διαλογῆς ψήφων προτιμήσεως, ὑπὲρ συνδυασμῶν καὶ ὑπὲρ ὑποψηφίων τῶν συνδυασμῶν) πρὸς ἀπόδειξιν τῶν λαμβανόντων χώραν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ψηφοφορίας καὶ τῆς ἐκβάσεως ταύτης, τὰ ἔγγραφα ταῦτα ὁμῶς δύνανται νὰ ἀλληλοσυμπληρῶνται ὥς πρὸς τὴν διὰ τούτων παρεχομένην ἀπόδειξιν, ἡ δὲ πλημμελὴς τήρησις, ἡ ἔτι περαιτέρω, καὶ ἡ μὴ τήρησίς τινος ἐκ τούτων, αὐταὶ καθ' ἑαυτάς, δὲν ἐπάγονται ἐκ τοῦ νόμου ἀκυρότητα τῆς οὕτω διεξαχθείσης ἐκλογῆς, ἐφ' ὅσον δὲν προτείνεται συγκεκριμένως καὶ δὲν ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ ἐκ τῶν οὕτω πλημμελῶς τηρηθέντων ἢ ἐκ τῶν λοιπῶν ἐγγράφων προκῦπτον ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα παρίσταται ἡλλοιωμένον ἐν σχέσει πρὸς τὸ πραγματικὸν τοιοῦτον». Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀπόφασις ἐδέχθη, ὅτι ἡ μὴ τήρησις τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 84 § 3 τοῦ Κώδικος <sup>36α</sup>, ὡς συνάγεται «ἐκ τοῦ συνόλου τῆς διατάξεως ἀλλὰ καὶ τοῦ δικαιολογητικοῦ λόγου ταύτης, θεσπισθείσης διὰ τὴν διευκόλυνσιν καὶ μόνον τοῦ ἔργου τῆς διαλογῆς καὶ τὸν εὐχερέστερον ἔλεγχον τῶν ψηφοδελτίων» <sup>36β</sup>, «μὴ ἀπαγγελομένης ἀκυρότητος ὑπὸ τοῦ νόμου, δὲν ἐπάγεται αὕτη καὶ μόνη ἀκυρότητα τῆς ἐκλογῆς». Συνεπῶς, ἡ ἀπόφασις ἀπέρριψεν ὡς ἀβασίμους τοὺς λόγους τῆς ἐνστάσεως, ὅτι κατὰ παράβασιν τοῦ ἄρθρ. 84 § 3 τοῦ Ἐκλογι-

36α. «Ἐκαστον ἔγκυρον ψηφοδέλτιον ἀριθμεῖται κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἐξαγωγῆς του ἐκ τῆς κάλπης καὶ μονογραφεῖται ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς... , τιθεμένης τῆς μονογραφῆς τούτου καὶ παραπλευρῶς ἐκάστου ὑπάρχοντος σταυροῦ προτιμήσεως, σημειοῦται δὲ ὁ ἀριθμὸς τοῦ ψηφοδελτίου εἰς τοὺς πρὸς τοῦτο τηρουμένους πίνακας, εἰς μὲν τὸν ἓνα ἔναντι τοῦ ὀνόματος τοῦ ψηφίζομένου συνδυασμοῦ ἢ μεμονωμένου ὑποψηφίου, εἰς δὲ τὸν ἕτερον ἔναντι τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἔγκυρος ψῆφος (σταυρὸς) προτιμήσεως κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 65 §§ 7, 8 καὶ 9 ὁριζόμενα».

36β. Ὁ σκοπὸς αὐτὸς τῆς διατάξεως δὲν ἀναφέρεται προφανῶς καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου μονογράφειν τοῦ ψηφοδελτίου καὶ τοῦ σταυροῦ προτιμήσεως, ἡ ὁποία ἀποβλέπει εἰς τὴν κατοχύρωσιν καθ' ἑαυτὴν τῆς γνησιότητος αὐτῶν καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς ὁποίας συνεπάγεται τὴν ἀκυρότητά των.



κοῦ Κώδικος δὲν σημειοῦνται εἰς τοὺς πίνακας διαλογῆς οἱ ἀριθμοὶ τῶν ψηφοδελτίων ἔναντι τοῦ ὀνόματος τοῦ ψηφίζομένου συνδυασμοῦ, χαραχθεισῶν ἀντὶ τούτου γραμμῶν εἰς τὰ οἰκεῖα τετραγωνίδια· ὅτι κατὰ παράβασιν τῶν ἀρθρ. 54 καὶ 86 § 1 τοῦ Κώδικος δὲν συνετάγησαν πρακτικὰ περὶ τοῦ πέρατος τῆς διαλογῆς καὶ τοῦ προκύψαντος ἐξ αὐτῆς ἀποτελέσματος· καὶ ὅτι κατὰ παράβασιν τοῦ ἀρθρ. 86 § 2 τοῦ Κώδικος τὸ πρακτικὸν τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς ἑνὸς ἐκλογικοῦ τμήματος δὲν μνημονεύει τὸ σύνολον τῶν ἐγγεγραμμένων καὶ τὸ σύνολον τῶν ψηφισάντων ἐκλογέων καὶ εἰς ἄλλα ἐκλογικὰ τμήματα δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰ οἰκεῖα πρακτικὰ ἢ ὥρα κλεισίματος τῆς κάλπης, «καθ' ὅσον αἱ προβαλλόμεναι παραλείψεις αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς ἄνευ ἀναφορᾶς εἰς τὰς ἀς τυχὸν αὐταὶ ἐπάγονται συνεπείας ἐπὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς, ὥστε νὰ καθίσταται τοῦτο ἀμφίβολον, λόγῳ ἀδυναμίας καλύψεως τῶν ἐκ τῶν λοιπῶν στοιχείων, δὲν ἐπάγονται ἀκυρότητα». Περαιτέρω, ἡ ἀπόφασις ἐδέχθη, ὅτι ἡ μὴ τήρησις τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθρ. 84 § 3 τοῦ Κώδικος<sup>37α</sup>, κατὰ τὴν ὁποῖαν «ἐκαστον ἔγκυρον ψηφοδέλτιον ἀριθμεῖται κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ ἐκ τῆς κάλπης καὶ μονογραφεῖται ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς, τιθεμένης τῆς μονογραφῆς τούτου καὶ παραπλεύρως ἐκάστου ὑπάρχοντος σταυροῦ προτιμῆσεως», δὲν ἐπάγεται καθ' ἑαυτὴν τὴν ἀκυρότητα τῆς ἐκλογῆς.

4. Ἡ ἀσκησις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος.— Μετὰ τὴν καθιέρωσιν τῆς ὑποχρεωτικῆς ψηφοφορίας<sup>37 38</sup>

37. "Αρθρ. 6 Ν. 3363/1926, ἀρθρ. 8 Ν. 5493/1932, ἀρθρ. 5 § 2 Ἐκλ. Κ.: «Ἡ ἀσκησις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος εἶναι ὑποχρεωτική». — Οὕτω καὶ ἐν ὄψει τῆς ἤδη ἐκτεθείσης (ἀνωτ., σ. 402 ἐπ.) ἐρμηνείας τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος τῆς ψήφου κατέστη ἄνευ πρακτικῆς σημασίας ἡ παλαιὰ ἐπιστημονικὴ ἔρις περὶ τοῦ ἀν ἡ ψῆφος ἀποτελεῖ ἐν ἀτομικὸν δικαίωμα (Grundrecht, angeborenes Recht, l'électorat-droit) ἢ ἐν δημόσιον λειτούργημα (öffentliche Funktion, l'électoral-fonction). Βλ. σχετικῶς Γεωργόπουλου, Παραδόσεις Ἐκλογικοῦ Δικαίου, σ. 16· Ζέγγελη, *op. cit.*, σ. 132· Κυριακοπούλου, Συντ. Δίκ., σ. 245 ἐπ.· Μάνηση, Αἱ ἐγγυήσεις τηρήσεως τοῦ Συντ., τ. II, σ. 227 ἐπ., 245 ἐπ.

ἐγεννήθη καὶ γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἂν ἡ ἀδικαιολόγητος μὴ ἐνάσκησις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος δύναται ν' ἀποτελέσῃ λόγον ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς. Τὸ Ἐκλογοδικεῖον <sup>39</sup> ἔλυσε τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀποφατικῶς, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ἐκ διαφορῶν συνταγματικῶν καὶ νομοθετικῶν διατάξεων καὶ ἰδίᾳ τῆς καθολικότητος καὶ ὑποχρεωτικότητος τῆς ψηφοφορίας προκύπτει μὲν σαφῶς νομοθετικὴ βούλησις «ἵνα τὸ ἀποτέλεσμα τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν εἶναι ἡ ἔκφρασις τῆς πραγματικῆς θελήσεως τοῦ συνόλου τῶν ἐκλογέων διὰ τῆς συμμετοχῆς πάντων τούτων εἰς αὐτάς», ἡ ἀδικαιολόγητος ὅμως μὴ συμμόρφωσις μικροῦ ἢ μεγάλου ἀριθμοῦ ἐκλογέων πρὸς τὴν νομοθετικὴν ταύτην θέλησιν «ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει συνιστᾷ καὶ κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἄρθρ. 11 τοῦ ν. Γ'λΝΕ' τοῦ 1911 παράβασιν καὶ ἐκλογικὴν πλημμέλειαν ὑπαγομένην εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου τούτου καὶ δυναμένην, ὑπὸ τὰς ἐν τῇ διατάξει ταύτῃ προϋποθέσεις, νὰ ἐπάγῃται τὴν ἀκυρότητα τῆς ἐκλογῆς ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, καθ' ὅσον ἄλλως τὸ κῦρος αὐτῆς θὰ ἐξηρτᾶτο ἐκάστοτε ἐκ τῶν ἐκ κακοβουλίας ἢ καὶ ἐξ ἀμελείας μὴ

N. N. Σαριπόλου, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 231. Σβώλου, Συντ. Δίκ., τ. II, σ. 40 ἐπ. Σγουρίτσα, Συντ. Δίκ., τ. I, σ. 229 ἐπ. Θ. Τσάτσου, Ἐκλογαί, σ. 221.—Braunias, op. cit., τ. II, σ. 3 ἐπ. Duvverger, Cours de Droit Constitutionnel, σ. 45 ἐπ. Fleiner-Giacometti, op. cit., σ. 428 ἐπ. Giacometti, op. cit., σ. 208 ἐπ. Hatschek, Deut. und Preuss. Staatsrecht, τ. I, σ. 387 ἐπ. G. Jellinek, System der subjektiven öffentlichen Rechte, 1919, σ. 159 ἐπ. τοῦ αὐτοῦ, Allgemeine Staatslehre, σ. 421 ἐπ. Laband, op. cit., σ. 306 ἐπ. τοῦ αὐτοῦ, Deutsches Reichsstaatsrecht, ἔκδ. ὅη (1912), σ. 78 ἐπ. G. Meyer, Das parlamentarische Wahlrecht, 1901, σ. 411 ἐπ. F. Stier-Somlo, Vom parlamentarischen Wahlrecht in den Kulturstaaten der Welt, 1918. σ. 13 ἐπ. Vedel, Manuel élémentaire de Droit Constitutionnel, σ. 144 ἐπ.

38. Ἐκλογ. 8/1916: «Ἡ δὲ ἐκουσία ἀπὸ τῆς ψηφοφορίας ἀποχὴ τῶν ἐκλογέων εἰς οὐδεμίαν τοῦ νόμου διάταξιν ἀντίκειται, τῶν ἐκλογέων κατὰ τὴν παρ' ἡμῖν ἰσχύουσαν νομοθεσίαν μηδεμίαν ἐκ τοῦ νόμου ἐχόντων ὑποχρεώσιν πρὸς ἐνάσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ αὐτῶν δικαιώματος, ἐπομένως οὐδεὶς ἐπὶ ταύτης δύναται νὰ στηριχθῇ λόγος ἀκυρώσεως ἐκλογῆς...».

39. Ἀπόφ. 14/1950.

στεργόντων εἰς τὴν ἀσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ των δικαιώματος». Θεωρῶ ὀρθὴν τὴν τοιαύτην λύσιν τοῦ ζητήματος. Εἶναι προφανές ὅτι ἡ παράβασις τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθρ. 5 § 2 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος (ἀρθρ. 51 § 5 Συντ.) ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της δὲν δύναται, πλὴν τῶν ποινικῶν κυρώσεων (ἀρθρ. 108 §§ 1-2 Ἐκλ. Κ.), ν' ἀσκῇ οἷονδῆποτε ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς τοσούτω μᾶλλον, καθ' ὅσον δὲν εἶναι ἐπιτρεπτὴ καὶ δυνατὴ ἡ manu militari προσαγωγὴ τῶν ἐκλογέων εἰς τὸ οἰκεῖον ἐκλογικὸν τμήμα διὰ τὴν ἐνάσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος αὐτῶν.

Διάφορον εἶναι τὸ ζήτημα, ἂν ἐπηρεάζῃ τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς ἡ δεδικαιοποιημένη καὶ ἰδίως ἡ ἐκ λόγων ἀνωτέρας βίας μὴ ἐνάσκησις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος. Τὸ Ἐκλογοδικεῖον<sup>40</sup> ὀρθῶς ἔλυσε τὸ ζήτημα αὐτὸ καταφατικῶς, θεωρῆσαν ὡς λόγον ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς τὴν ἀδυναμίαν ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ἐκ λόγων ἀνωτέρας βίας, συνισταμένης εἰς φυσικὰ γεγονότα καὶ δὴ εἰς τὴν κακοκαιρίαν (ὑπερχεῖλίσιν τῶν χειμάρρων, πλήμμυραν τῶν ὁδῶν ἐκ τῆς χιονοθύελλης καὶ ραγδαιοτάτην βροχὴν).—Ὄρθως ἐκρίθη<sup>41</sup> ὡσαύτως ὅτι δὲν ἀποτελεῖ λόγον ἀκυρότητος τῆς ἐκλογῆς ἡ ἐνάσκησις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώ-

40. Ἀποφ. 14, 36/1950.—Βλ. καὶ D r a t h, op. cit., σ. 30.

41. Ἐκλογ. 16/1927 («...αἱ διατάξεις τοῦ ἐκλ. ν. περὶ διαιρέσεως τοῦ ἐκλογικοῦ συλλόγου εἰς τμήματα ἐθεσπίσθησαν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς τάξεως ἐν τῇ ἐκλογῇ καὶ διευκόλυνσιν τῆς ἐνάσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐκλογέων τῆς αὐτῆς ἐκλογικῆς περιφερείας, ἐξ οὗ συνέπεται, ὅτι οὐδεμία προκύπτει ἀκυρότης, ἐὰν ἐκλογεῖς τινες ἐνήσκησαν τὸ ἐκλογικὸν των δικαίωμα εἰς ἄλλο τμήμα παρ' ἐκεῖνο, ὅπερ καθωρίσθη διὰ τοῦ προγράμματος τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς τοῦ καθορίζοντος τὰ ἐκλογικὰ τμήματα καὶ τὰς κατηγορίας ἐκλογέων, οἵτινες ψηφοφοροῦσιν ἐν αὐτοῖς»), 1/1956 (τὸ γεγονὸς ὅτι ἐκλογεῖς τινες ἐψήφισαν εἰς ἄλλο ἢ τὸ ὑπὸ τοῦ Νομάρχου καθορισθὲν ἔνεκα τοῦ ἀπὸ τῆς προτεραιότητος τῆς ἐκλογῆς ἐνσκήψαντος δριμυτάτου χειμῶνος, καθιστῶντος ἀδύνατον τὴν εἰς τὸ δι' αὐτοὺς καθορισθὲν ἐκλογικὸν τμήμα μετὰβασίν των, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δὲν κρίνεται ἱκανὸν νὰ συνεπιφέρῃ τὴν ἀκυρότητα τῆς ἐκλογῆς, ἐφ' ὅσον δὲν προβάλλεται ὑπὸ τοῦ ἐνισταμένου ὅτι ἐπῆλθεν οἰαδῆποτε ἀλλοίωσις τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐκλογῆς συνεπεῖα τοῦ ὡς ἄνω γεγονότος καὶ οὔτε πράγματι ἐπῆλθε τοιαύτη).

ματος εἰς ἄλλο ἢ τὸ ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς καθορισθὲν ἐκλογικὸν τμήμα.—Εἶναι αὐτονόητον ὅτι εἶναι πλημμελὴς ἡ ἐκλογή, ἂν ἐκλογεῖς δὲν ἡδυνήθησαν ν' ἀσκήσουν τὸ ἐκλογικὸν των δικαίωμα συνεπεία τῆς ἀνυπαρξίας ἐκλογικῶν καταλόγων ἢ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν <sup>42</sup> ἢ τῆς ἐλλείψεως ψηφοδελτίων <sup>43</sup>.

Ἀμφίβολον εἶναι τὸ ζήτημα, ἂν ἡ παράβασις τῆς ἐπιτασσούσης τὴν κατασκευὴν ἀποκεχωρισμένου χώρου ἐν ἐκάστῳ ἐκλογικῷ τμήματι διατάξεως (ἄρθρ. 50 § 6, 76 § 2 Ἐκλ. Κ.) καθ' ἑαυτὴν ἐπάγεται τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἐκλογῆς. Τὸ Ἐκλογοδοικεῖον <sup>44</sup> ἔλυσε τὸ ζήτημα τοῦτο ἀποφατικῶς. Ὁρθότερα φαίνεται ἡ ἀντί-

42. Ἐκλογ. 25/1921.

43. Ἐκλογ. 39/1958: Ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 101 § 4 Ἐκλ. Κ. 1958 (ἄρθρ. 67 § 9 Ἐκλ. Κ.), «ἥτις ἀποτελεῖ ἐπὶ μέρους ἐφαρμογὴν τῆς ἐκ τοῦ ἐκλ. κ. προκυπτούσης ἀρχῆς, καθ' ἣν τῆς ἐκλογῆς διὰ τὴν προσήκουσαν καὶ ἐγκυρον κατάρτισιν τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιπροσωπείας ἐπιμελεῖται ἡ Πολιτεία, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν διάταξιν τῆς ἐπομένης παραγράφου τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου, καθ' ἣν ἐν ἐλλείψει ψηφοδελτίων πιστοποιουμένη ὑπὸ τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐπιτρέπεται καὶ ἡ χρῆσις ψηφοδελτίων ἀνευ ἐμβλήματος ὡς καὶ τὴν διάταξιν τῆς § 1 τοῦ ἄρθρ. 108 τοῦ Ἐκλ. Κ., καθ' ἣν ἡ ἐφορευτικὴ ἐπιτροπὴ κατὰ τὴν ψηφοφορίαν ἐγχειρίζει εἰς ἕκαστον ἐκλογέα πλήρη σειρὰν τῶν ἐντύπων ψηφοδελτίων, σαφῶς συνάγεται, ὅτι ἡ ὑποχρέωσις τῆς διοικήσεως, ὅπως θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐκλογέων ψηφοδέλτια τῶν συνδυασμῶν, βάσει τῶν ὁποίων κατ' ἀρχὴν δεόν νὰ ἐνεργηθῇ ἡ ψηφοφορία, ὑφίσταται οὐ μόνον ὅταν παρεδόθησαν αὐτῇ τοιαῦτα ὑπὸ τῶν ὑποψηφίων ἢ συνδυασμῶν, μερίμνη τῶν ὁποίων κατασκευάζονται (ἄρθρ. 101 § 1 ἐκλ. κ.), ἀλλὰ καὶ ὅταν δὲν παρεδόθησαν αὐτῇ ψηφοδέλτια, ὅτε ὑποχρεοῦται ὅπως αἰτιήσῃ τὴν ὑπὸ τῶν ὑποψηφίων ἢ συνδυασμῶν παράδοσιν τῶν ψηφοδελτίων, ἵνα θέσῃ ταῦτα εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐκλογέων, χωρὶς ν' ἀποκλείηται ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης ὅπως τεθῶσιν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐκλογέων διὰ τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς ψηφοδέλτια ὑπὸ τῶν συνδυασμῶν ἢ τῶν ὑποψηφίων ἢ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν. Ἡ μὴ συμμόρφωσις δὲ τῆς διοικήσεως πρὸς τὴν ἐπιτακτικὴν ταύτην διάταξιν, ἥτις ὡς καὶ ἐκ τῶν παρατεθεισῶν ἐτέρων διατάξεων σκοπεῖ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθέρως καὶ ἀνεπηρέαστου ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, ὡς συνιστῶσα πλημμέλειαν τῆς ἐκλογῆς ἰδρύει κατ' ἄρθρ. 11 τοῦ ν.δ. 2202/1952... λόγον ἀκυρότητος αὐτῆς...».

44. Ἀποφ. 12/1928, 32/1953 (βλ. ἀνωτ. σ. 192, σημ. 59).—Ἄλλως ἐν Γερμανίᾳ ἡ νομολογία τοῦ Reichstag (βλ. Ball, op. cit., σ. 67 ἐπ.).

θετος λύσις τοῦ ζητήματος. Ἡ παράβασις τῆς ἐν λόγῳ διατάξεως, ἡ ὁποία ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς μυστικότητος τῆς ψηφοφορίας, ἀποτελεῖ ἀπόλυτον λόγον ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει δημιουργεῖ ἐν μαχητὸν τεκμήριον ὑπὲρ τοῦ ἀθεμίτου ἐπηρεασμοῦ τῶν ἐκλογέων. Ὑπὸ τὴν ἐκδοχὴν τῆς νομολογίας τοῦ Ἐκλογοδικείου ἡ παράβασις τῆς διατάξεως οὐδέποτε δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ τὸ κῦρος τῆς ἐκλογῆς τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον εἶναι συνταγματικῶς ἀνεπίτρεπτος ἡ δικαστικὴ διαπίστωσις τοῦ περιεχομένου τῆς παρά τινος ἐκλογέως δοθείσης ψήφου <sup>45</sup>.

5. Τὸ κῦρος τῶν ψηφοδελτίων.—Ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου ἡσχολήθη ἐπανειλημμένως μὲ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὸ κῦρος τῶν ψηφοδελτίων.

α) Τὸ Δικαστήριον ἡσχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ψηφοδέλτιον εἶναι ἄκυρον, ὅταν φέρῃ διακριτικὰ γνωρίσματα, παραβιάζοντα τὸ ἀπόρρητον τῆς ψηφοφορίας <sup>46</sup>. Πότε τοῦτο συμβαίνει εἶναι ἐκάστοτε ζήτημα πραγματικὸν «τοῦ δικαστοῦ κρίνοντος ἐν ἐκάστη περιπτώσει κατὰ τὰ διδάγματα τῆς λογικῆς καὶ ἀνθρωπίνης ἐμπειρίας καὶ λαμβάνοντος ὑπ' ὄψιν ἐκτὸς ἄλλων καὶ τὰς ἐκάστοτε συνθήκας ὑφ' ἃς τελεῖ ὁ ἐκλογεὺς, τὸ εἶδος τῶν

45. Βλ. ἀνωτ., σ. 256 ἐπ.—Οὕτω καὶ ἡ ἀπόφ. τοῦ Oberverwaltungsgericht τοῦ Münster (ἐν Kottenberg-Steffens, op. cit., τ. III, KWG § 38, σ. 10 ἐπ.), ἡ ὁποία ἀπέρριψε τὴν αἴτησιν ἐξετάσεως ἐκλογέων περὶ τοῦ ἀν οὗτοι ἐπηρεάσθησαν ὑπὸ τοῦ ἄλλου προσώπου, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐχρησιμοποίησαν συγχρόνως τὸν ἀποκεχωρισμένον χώρον.

46. Ἄρθρ. 66 § 2 Ἐκλ. Κ. (ἄρθρ. 46 § 2 Ν.Δ. 4274): «Λέξεις, φράσεις, ὑπογραμμίσεις, στίγματα ἢ ἄλλα σημεῖα, σημειούμενα ὅπωςδήποτε εἰς εἰς ἀνδράποτε πλευρὰν τοῦ ψηφοδελτίου, ἐπάγονται ἀκυρότητα, ἐφ' ὅσον ἀποτελοῦσι διακριτικὰ γνωρίσματα, παραβιάζοντα τὸ ἀπόρρητον τῆς ψηφοφορίας». — Διάφορος ἦτο ἡ διατύπωσις τῶν προῖσχυσάντων ἐκλ. ν. (ἄρθρ. 101 § 4 Ν. 5493, ἄρθρ. 124 § 3 Ἐκλ. Κ. 1958 καὶ 1961), οἱ ὁποῖοι ἰδίως ἀπῆλθον, ὅπως τὸ διακριτικὸν σημεῖον παραβιάζῃ «προφανῶς» τὸ ἀπόρρητον τῆς ψηφοφορίας.

σημείων, τὴν θέσιν αὐτῶν, τὸν τρόπον τῆς χαράξεως, ἐξ ὧν δύναται νὰ συναχθῇ τὸ τυχαῖον ἢ μὴ αὐτῆς καὶ ὁ σκοπὸς δι' ὃν ἔλαβε χώραν αὕτη»<sup>47</sup>. Οὕτως, ἐθεωρήθησαν ἄκυρα διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὸ ψηφοδέλτιον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναγράφεται ἡ φράσις «Ζήτην τὸ Λαϊκὸν Κόμμα»<sup>48</sup>. τὸ ψηφοδέλτιον, τὸ ὁποῖον φέρει ἐπ' αὐτοῦ διὰ μολυβδίδος σημειωθεῖσαν μικρὰν ἄγκυραν<sup>49</sup>. τὸ ψηφοδέλτιον, τὸ ὁποῖον φέρει σύμπλεγμα γραμμῶν κάτωθεν τοῦ καταλόγου τῶν ὑποψηφίων τοῦ συνδυασμοῦ προσομοιάζον μᾶλλον πρὸς τὸ σύμπλεγμα τοῦ γράμματος X καὶ σταυροῦ<sup>49α</sup>. ἢ τρεῖς σταυροὺς εἰς τὴν ὀπισθίαν του πλευρὰν<sup>49β</sup>. τὰ ψηφοδέλτια, τὰ ὁποῖα φέρουν χαρακτηριστικῶς εἰς τὰς πλευρὰς ἢ εἰς τὰς γωνίας κεκομμένα τμήματα, «ἅτινα, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου, δὲν εἶναι τυχαῖα, ἀλλ' ἀποτελοῦσι διακριτικὰ σημεῖα τοιαῦτα, ὥστε προφανῶς νὰ παραβιάζεται τὸ ἀπόρρητον τῆς ψηφοφορίας πρὸς ὃν σκοπὸν καὶ ἐγένοντο»<sup>50</sup>. τὸ ψηφοδέλτιον, ὅταν τὰ ὀνόματα τῶν ὑποψηφίων καὶ τὸ ἔμβλημα καὶ τὸ ὄνομα τοῦ κόμματος ἔχουν καλυφθῇ διὰ πολλαπλῶν γραμμῶν, κύκλων κλπ., ἢ φέρῃ μέγα X διὰ μολυβδίδος καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτοῦ, ἢ εἶναι ἐπ' αὐτοῦ ἀναγεγραμμένα ἢ λέξεις «ἐλευθερία», ἢ εἶναι ἀναγεγραμμένα διάφορα ὀνόματα εἰς τὴν ὀπισθίαν πλευρὰν αὐτοῦ, ἢ ἔχῃ ἐγκλεισθῇ ἐντὸς φακέλλου, περιέχοντος σημείωμα ἀναφέρον τὸν ἀριθμὸν τοῦ ἐκλογι-

47. Ἀπόφ. 34/1964, σκέψις 3η.—Ἀπόφ. 34/1953: «...ὐπόκειται ζήτημα πραγματικὸν καὶ ἀπόκειται εἰς τὴν κρίσιν τοῦ κατὰ τὸ ν.δ. 2202/52 Εἰδ. Δικ. μετ' αὐτοψίαν τοῦ ψηφοδελτίου, τῶν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῶν ἐκατέρωθεν ἐκτιθεμένων, νὰ κρίνῃ ἂν ἐκ τοῦ ἐπιτεθέντος ἐπ' αὐτοῦ διακριτικοῦ σημείου παραβιάζεται ἢ μὴ προφανῶς τὸ ἀπόρρητον τῆς ψηφοφορίας, κηρυσσομένου ἐν καταφατικῇ περιπτώσει ἀκύρου τοῦ ψηφοδελτίου».—Οὕτω καὶ ἡ ἀπόφ. τοῦ γερμανικοῦ Ἐκλογ. τοῦ WRV τῆς 9-2-1921 (Kaisenberg, Die Rechtsprechung des Wahlprüfungsgerichts beim Reichstag, σ. 338).

48. Ἀπόφ. 19/1933.

49. Ἀπόφ. 13/1946.

49α. Ἀπόφ. 14/1950

49β. Ἀπόφ. 14/1953.

50. Ἀπόφ. 31/1953.

κοῦ καταλόγου τοῦ υἱοῦ τοῦ ἐκλογέως, ἡ φέρη διαγραφὰς καθ' ἅπαν τὸ μῆκος καὶ πλάτος αὐτοῦ <sup>51</sup>. τὸ ψηφοδέλτιον, τὸ ὅποιον φέρει διαγραφὰς καὶ κύκλον, ἡ ἐπαναλαμβάνει τὸ ὄνομα ἢ τὰ ὀνόματα τῶν ὑποψηφίων, ἡ φέρει χαρακτηριστικὰ τσακίσματα ἢ τὴν λέξιν «φιλελευθέρου» <sup>52</sup>. τὸ ψηφοδέλτιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ἀναγεγραμμένη ἡ φράσις «νὰ μᾶς ζήσῃ» <sup>53</sup>, ἡ ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν ἐνισταμένων διὰ μολυβδίδος παραπλεύρως τῶν ἐντύπων ὀνομάτων αὐτῶν <sup>54</sup>. τὸ ψηφοδέλτιον, εἰς τὸ ὅποιον εἶναι προσηρτημένα σημειώματα ἀναγράφοντα ὄνομα, ἀριθμούς καὶ λέξεις, ἡ ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναγράφεται τὸ ὄνομα «Μ. Γ. . . .» <sup>55</sup>. τὸ ψηφοδέλτιον, ἐν τῇ ὀπισθίᾳ ὅψει τοῦ ὁποίου ἀναγράφονται ἡ φράσις «Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων» καὶ ἀρχικὰ γράμματα ὀνοματεπωνύμου, ἡ ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ἀναγεγραμμένος ὁ ἀριθμὸς 27-909 παριστῶν πιθανότατα τὸν ἀριθμὸν τηλεφώνου τοῦ ψηφίσαντος, ἡ τὸ ὅποιον φέρει ἐρυθρὰ ἀποτυπώματα χειλέων ἢ δύο σταυροὺς προτιμήσεως ἔναντι τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου ἢ διακεκομμένας γραμμὰς κάτωθι τοῦ προτιμηθέντος διὰ σταυροῦ ὑποψηφίου ἢ πολλοὺς σταυροὺς προτιμήσεως κατὰ σειρὰν πρὸ καὶ μετὰ τὸ ὄνομα δίκην παιγνίου ἢ πέριξ τῆς εἰκόνης τοῦ Βενιζέλου σχεδιάσμα ζωγραφικῆς καὶ ὑπερμεγέθη σταυρὸν πλησίον αὐτῆς ἢ εἰς τὴν ὀπισθίαν πλευρὰν του σημειώσεις (κρέας, κολοκυθάκια κλπ.) ἢ πολλοὺς σταυροὺς πρὸ καὶ μετὰ τὸ ὄνομα ὑποψηφίου τινὸς ἢ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὁψews διαφόρους σημειώσεις (σεντόνια, μαξιλάρια κλπ.) ἢ δύο σταυροὺς ἔναντι «Κόμμα Φιλελευθέρων» ἢ σταυρὸν προτιμήσεως πλησίον τῆς εἰκόνης τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου ἢ τὴν ἐπιγραφὴν «Βενιζέλος» μετὰ σταυροῦ προτιμήσεως ἢ διαγραφὴν ὑποψηφίου, ἡ ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναγράφεται ἡ φράσις «μοῦτζα εἰς ὅλους» <sup>56</sup>. τὰ 480 ψηφοδέλτια, τὰ ὁποῖα φέ-

51. Ἀπόφ. 34/1953.

52. Ἀπόφ. 35/1953.

53. Ἀπόφ. 37/1953.

54. Ἀπόφ. 37/1956.

55. Ἀπόφ. 36/1956.

56. Ἀπόφ. 10/1958.

ρουν διακριτικά συνιστώμενα ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὰς κατὰ σύστημα προσθήκας εἰς αὐτὰ ὀνομάτων ὑποψηφίων ἄλλων συνδυασμῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν ὀνομάτων τῶν ὑποψηφίων τοῦ ὑπὲρ οὗ ἐδόθησαν κόμματος κατὰ χαρακτηριστικῶς διάφορον σειρὰν, κατὰ πρόταξιν ἐπωνύμου τοῦ ὀνόματος ἢ καὶ τἀνάπαλιν, εἰς τὸ τυπογραφημένον δὲ ψηφοδέλτιον τοῦ ἐν λόγῳ κόμματος, διὰ διαφόρων χρωμάτων μολυβδίδος, μὲ γράμματα κεφαλαῖα ἢ μικρὰ ἢ διὰ μελάνης, εἰς τινα δὲ καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ γραφικοῦ χαρακτῆρος, — πρῶγμα τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν ψηφοφορησάντων ἀλλὰ ὑπὸ τῶν καθοδηγούντων τὴν ἐκλογὴν ἀντιπροσώπων τοῦ κόμματος<sup>57</sup>. τὰ 1137 ψηφοδέλτια, τὰ ὁποῖα φέρουν ὁμοιομόρφως γενομένης διαγραφᾶς ἐντύπων ὀνομάτων καὶ ἐγγραφᾶς ὑπὸ τὰ ἐντυπα ὀνόματα χειρογράφως ὀνομάτων 5-10 ὑποψηφίων ἑτέρων συνδυασμῶν, διὰ τῆς αὐτῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γραφικῆς ὕλης καὶ χειρός, ἵνα οὕτω ἀσκηθῇ ἔλεγχος, ἂν οἱ λαβόντες αὐτὰ ψηφοφόροι τὰ ἔρριψαν ὄντως εἰς τὴν ψηφοδόχον<sup>58</sup>. τὸ ψηφοδέλτιον, τὸ ὁποῖον φέρει καὶ δεύτερον σταυρὸν εἰς τὸ δεξιὸν μέρος μεταξὺ τῶν λέξεων «συνδυασμός... νομοῦ» καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου, ἔχοντα δὲ ἐπὶ πλεόν μείζονας διαστάσεις τοῦ εἰς τὸ ἀριστερὸν ἑναντι τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου ὑπάρχοντος, ἢ ἐν τῷ ὁποίῳ σημειοῦνται ὑπερθεῖν τοῦ ὀνόματος τοῦ καθ' οὗ ἢ ἑνστάσις δύο σταυροί, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ δεύτερος διαφέρει καταφανῶς τοῦ πρώτου καὶ τὸ ὁποῖον μάλιστα φέρει καὶ δύο καθέτους γραμμάς, ἢ τὸ ὁποῖον φέρει σταυροὺς εἰς τὸ κάτω δεξιὸν ἄκρον αὐτοῦ γεγραμμένους διὰ κοινῆς μολυβδίδος, πλεόν τοῦ τεθέντος κανονικῶς ἑναντι τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου γεγραμμένου διὰ μολυβδίδος κυανῆς ἀποχρώσεως, ἢ τὸ ὁποῖον φέρει σημειώσιν διὰ σταυροῦ εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου πλεόν τοῦ εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος καὶ ἑναντι τοῦ ἰδίου ὀνόματος σημειωθέντος καὶ δὴ ὅχι κανονικῶν διαστάσεων καὶ διαφερόντων ἐξ ἀλλήλων<sup>59</sup>. τὰ

57. Ἀπόφ. 55/1958.

58. Ἀπόφ. 56/1958.

59. Ἀπόφ. 17/1964.



ψηφοδέλτια, τὰ ὁποῖα φέρουν σταυρὸν προτιμήσεως δι' ἐρυθρᾶς γραφίδος <sup>60</sup> ἢ διὰ πρασίνης μολυβδίδος, ἢ διαγραφὴν χιαστί πάντων γενικῶς τῶν ὀνομάτων τῶν ὑποψηφίων <sup>61</sup>. Μὲ τὸ ζήτημα ἡσυχολήθη καὶ ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου τοῦ 1975, ἡ ὁποία ἐθεώρησεν ἄκυρα, ὡς φέροντα διακριτικὰ γνωρίσματα παραβιάζοντα τὸ ἀπόρρητον τῆς ψηφοφορίας, τὰ ψηφοδέλτια, τὰ ὁποῖα φέρουν δύο σταυροὺς παραπλευρῶς ὀνόματος ὑποψηφίου (ἀπόφ. 9, σκέψις 6η)· τὰ ψηφοδέλτια, τὰ ὁποῖα φέρουν σταυρὸν ἀριστερὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου καὶ συνεχῆ χαρακτηριστικὴν ἐλικοειδῆ γραμμὴν ὑπὸ τὸ ὄνομά του, ἢ σταυρὸν ἀριστερὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου καὶ χαρακτηριστικὴν ἐντέχνως τεθεῖσαν κάθετον μικρὰν γραμμὴν δεξιὰ αὐτοῦ, ἢ σταυρὸν ἀριστερὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου καὶ χιαστί διαγραφὴν ὅλων τῶν ὀνομάτων τοῦ συνδυασμοῦ, ἢ σταυρὸν προτιμήσεως ὅχι παραπλευρῶς τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου (ἄρθρ. 65 § 7 Ἐκλ. Κ.) ἀλλ' ἐντονὸν σταυρὸν μεταξὺ τοῦ ἐπωνύμου καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἢ δύο σταυροὺς προτιμήσεως ἓνα ἀριστερὰ καὶ ἓνα δεξιὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου, ἢ ἀντὶ σταυροῦ τὸ σημεῖον V πρὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου, ἢ ἐντονὸν μελανὸν σημεῖον πρὸ τοῦ ὀνόματος ἑνὸς ὑποψηφίου καὶ σταυρὸν πρὸ τοῦ ὀνόματος ἄλλου ὑποψηφίου, ἢ πλαγίαν γραμμὴν ἀριστερὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου, δεξιὰ αὐτοῦ σταυρὸν καὶ κάτωθι αὐτοῦ ἐλαφρῶς καμπυλωτὴν γραμμὴν (ἀπόφ. 15, σκέψις 2α)· τὰ ψηφοδέλτια, τὰ ὁποῖα φέρουν ὑπερμεγέθη σταυρόν, ἢ τὴν λέξιν «ΠΑΣΟΚ» εἰς τὴν ὀπισθίαν πλευράν, ἢ παραπλευρῶς τοῦ ὀνόματος τοῦ κόμματος πρόσθετον σταυρὸν πέραν τοῦ οἰκείου σταυροῦ προτιμήσεως, ἢ πολλαπλὰ στίγματα, ἢ μικρὰν ὀπὴν εἰς τὸ κάτω περιθώριον, ἢ ὀπὴν διὰ σιγαρέττου εἰς τὸ ἄνω περιθώριον, ἢ διακριτικὸν πρόσθετον ἀκανόνιστον σταυρὸν ἄνωθεν τῶν ὀνομάτων τῶν ὑποψηφίων, ἢ χαρακτηριστικῶς ἐσβησμένον σταυρὸν πρὸ τοῦ ὀνόματος ἄλλου ὑποψηφίου διὰ μελάνης διαφόρου τοῦ χρώματος τοῦ σταυροῦ τοῦ

60. Ἀπόφ. 34/1964.

61. Ἀπόφ. 35/1964.

προτιμηθέντος, ἢ εἰς τὴν ὀπισθίαν πλευρὰν τὸ σημεῖον Χ διαγωνίως τοῦ ψηφοδελτίου, ἢ χαρακτηριστικὸν στίγμα ἐκ κηροῦ ἐπὶ τῆς λέξεως «ἐκλογικὴ» (περιφέρεια), ἢ ἀκανονίστους γραμμὰς κατὰ μῆκος τοῦ ψηφοδελτίου, διὰ πρασίνης μελάνης, ἢ χαρακτηριστικῶς εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν κεκομμένον τμῆμα μὴ κρινόμενον ὡς τυχαῖον, ἢ ἔντονον μελάνωσιν, ἢ πολλαπλὰς ὁπὰς (ἀπόφ. 36, σκέψεις 6η-7η)· τὰ ψηφοδέλτια, τὰ ὁποῖα φέρουν σταυρὸν ὑπὲρ ἐνὸς ὑποψηφίου καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ ὀνόματός του κόμμα (, ), ἢ σταυρὸν ὑπὲρ ὑποψηφίου ἐντὸς κύκλου, ἢ πρὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου ἀντὶ σταυροῦ παράστασιν ἢ Ν, ἢ μονογραφὴν ἢ εἰς τὸ τέλος τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου δύο σταυρούς, ἢ κανονικὸν καὶ ὑπερμεγέθη σταυρὸν, ἢ ἀνὰ ἓνα σταυρὸν ἐκατέρωθεν τοῦ ὀνόματος ἐνὸς ὑποψηφίου, ἢ σταυρὸν εἰς τὸ μέσον τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου (ἀπόφ. 48, σκέψεις 6η).

Ἀντιθέτως, δὲν ἐθεωρήθησαν ὡς διακριτικὰ γνωρίσματα παραβιάζοντα τὸ ἀπόρρητον τῆς ψηφοφορίας ἡ διπλῇ ἀναγραφῇ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου<sup>62</sup>, ἐρυθροὶ σταυροί, τὸ σημεῖον V, τὸ σχίσιμον τοῦ ψηφοδελτίου εἰς τι σημεῖον αὐτοῦ<sup>63</sup>, καμπύλη γραμμὴ περιβάλλουσα τὸν παραπλεύρως τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐνισταμένου τεθειμένον σταυρὸν καὶ συρθεῖσα, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Δικαστηρίου, πρὸς ἐμφανέστερον καθορισμὸν τοῦ δι' αὐτοῦ προτιμηθέντος ὑποψηφίου<sup>64</sup>. τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ τεθὲν ὑπὸ τῶν ἐκλογέων «ἐκ συγγνωστῆς πλάνης λόγῳ τῆς μὴ ἐπαρκοῦς διαφορίσεως τῶν καὶ τῆς ἐκ τῶν προηγουμένων κατὰ τὸ ἀναλογικὸν σύστημα διενεργηθεισῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, καθ' ὅς ἐπετρέποντο προσθῆναι σταυρῶν προτιμήσεως, κτηθείσης συνηθείας τῶν»<sup>65</sup>, διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον τὸ σημεῖον «Χ» «καθ' ὅσον τὸ γράμμα τοῦτο ἀποτελεῖ ἀτέχνως χαραχθὲν σημεῖον τοῦ σταυροῦ μὲ ἀκανονίστους διευθύνσεις τῶν σκελῶν αὐτοῦ»<sup>66</sup>. ἢ κάτωθι τοῦ

62. Ἀπόφ. 15/1928.

63. Ἀπόφ. 14/1950.

64. Ἀπόφ. 15/1950.

65. Ἀποφ. 14, 16, 17, 18, 31, 34/1953.

66. Ἀπόφ. 16/1953.

ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου χαραχθεῖσα διὰ μολυβδίδος ὀρίζοντιος γραμμῇ, «καθόσον κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Δικαστηρίου ἢ τοιαύτη γραμμῇ δὲν δύναται νὰ λογισθῇ ὡς ἀναμφίβολον διακριτικὸν σημεῖον, προφανῶς παραβιάζον τὸ ἀπορρήτον τῆς ψηφοφορίας, ἀφοῦ εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ἐτέθη ἐκ πεπλανημένης πεποιθήσεως τοῦ ψηφοφόρου, ὅτι ἡ τοιαύτη ὑπογράμμισις τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου εἶναι ἀναγκαῖος ἢ καὶ ἐμφατικώτερος τρόπος ἐκδήλωσεως τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ φρονήματος» <sup>66</sup>. ἢ ἐξ ἀβλεψίας προφανῶς τοῦ τυπογράφου ἐκτύπωσις ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῶν ψηφοδελτίων τοῦ ὀνοματεπωνύμου τοῦ ἀνακηρυχθέντος βουλευτοῦ «τοσοῦτω μᾶλλον καθόσον κατὰ τὴν διάταξιν ταύτην (ἄρθρ. 120 § 3 Ἑκλ. Κ. 1952) τὸ διακριτικὸν σημεῖον δεόν νὰ ἀφορᾷ εἰς ἄλλα πλὴν τοῦ ὀνόματος καὶ ἐμβλήματος τοῦ κόμματος, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει ἐκ μόνης τῆς κακεκτυπίας ταύτης δὲν δύναται νὰ συναχθῇ ἀνενδοιάστως παραβίασις τοῦ ἀπορρήτου τῆς ψηφοφορίας» <sup>66</sup>. ἢ ἐπὶ τῶν ψηφοδελτίων ἀναγραφὴ τῶν ὀνομάτων τῶν ὑποψηφίων διὰ διαφόρων χρωμάτων μολυβδίδος ἢ μελάνης ἢ μὲ κεφαλαῖα ἢ μὲ μικρὰ γράμματα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπόκειται εἰς τὴν βούλησιν τοῦ ἐκλογέως <sup>67</sup>, ἢ τὸ ἀπλοῦν δίπλωμα τῶν ψηφοδελτίων εἰς τινὰ τῶν γωνιῶν των <sup>68</sup>, ἢ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς τοῦ ψηφοδελτίου διὰ κοινῆς μολυβδίδος ἀναγραφὴ τοῦ ἀριθμοῦ 2665, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Δικαστηρίου, ἐτέθη ἡ ἀριθμὸς τυχαίως, οὐδαμῶθεν συναγομένου ὅτι ἐτέθη ἵνα χρησιμεύσῃ πρὸς παραβίασιν τοῦ ἀπορρήτου τῆς ψηφοφορίας <sup>69</sup>. ἢ πρὸ τῆς ἐκλεκτικῆς ἐγγραφῆς τινος ἀναγραφὴ τοῦ ὀνόματος τοῦ κόμματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει ὁ ὑπὲρ οὗ ἡ ἐγγραφὴ αὐτή, δύο Χ κάτωθι τῶν ὀνομάτων τῶν ὑποψηφίων, δύο βέλη εἰς τὴν ὑπὲρ τινος ὑποψηφίου ἐκλεκτικὴν ἐγγραφήν, εἰς σταυρὸς ἐντὸς κύκλου πρὸ τῆς ὑπὲρ τινος ὑποψηφίου ἐκλεκτικῆς ἐγγραφῆς, ἢ ἀναγραφὴ τῆς λέξεως «ἀμνηστία» εἰς τὴν ὀπισθίαν πλευρὰν τοῦ ψηφοδελτίου, δύο εὐμεγέ-

67. Ἀπόφ. 18/1953.

68. Ἀπόφ. 27/1953.

69. Ἀπόφ. 31/1953.

θη στίγματα ἐξ ἐλαίου<sup>70</sup>. ἡ ἐπὶ τῶν ψηφοδελτίων ἀναγραφὴ τοῦ ἐπωνύμου ἢ ὀνοματεπωνύμου ἐκλογέων ἐγγεγραμμένων εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους καὶ ψηφισάντων, διότι «ἐκ μόνου τοῦ γεγονότος τούτου οὐδὲν ἀποδεικνύεται ὅτι ταῦτα ἐρρίφθησαν ὑπὸ τῶν ἐκλογέων τούτων, ἵνα οὕτω θεωρηθῇ παραβιαζόμενον τὸ ἀπόρρητον τῆς ψηφοφορίας» (1) <sup>70</sup>. ἡ ἐπὶ τοῦ ψηφοδελτίου ἀναγραφὴ σταυροῦ προτιμήσεως κεκλιμένου πλαγίως καὶ ἡ σημείωσις σταυρῶν προτιμήσεως διὰ πρασίνης μολυβδίδος ἢ διὰ μολυβδίδων διαφόρων χρωμάτων <sup>71</sup>. ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ μεταξὺ τοῦ δηλωτικοῦ ὀνόματος τοῦ συνασπισμοῦ καὶ τοῦ δηλωτικοῦ ὀνόματος τοῦ συνδυασμοῦ, οὕσα παχύτερα πῶς τῆς τῶν λοιπῶν (κοινῶν) ψηφοδελτίων <sup>72</sup>. ἡ ἀναγραφὴ σταυροῦ προτιμήσεως πρασίνης ἀποχρώσεως, ἀπλᾶ κακοτεχνίαι τῶν σταυρῶν προτιμήσεως, αἱ μικραὶ ἀποκλίσεις ἀπὸ τοῦ κανονικοῦ σχήματος καὶ μεγέθους αὐτῶν, ἡ ἐντονωτέρα ἀπόχρωσις τῶν σταυρῶν, ἡ ἐπίθεσις καθέτων ὀριζοντίων γραμμῶν ἐπ' αὐτῶν, αἱ διαγραφαὶ τοῦ σταυροῦ ἀρχικῶς τεθέντος ἔναντι ἐτέρου ὑποψηφίου «ὀφειλόμεναι προδήλως εἰς ἀδεξιότητα καὶ ἄγνοίαν τῶν ψηφοφόρων ἢ εἰς μεταβολὴν γνώμης τοῦ ἐκλογέως περὶ τὸ πρόσωπον τῶν ὑποψηφίων» <sup>73</sup>. αἱ ἐπὶ τῶν ψηφοδελτίων ὑπάρχουσαι μικραὶ ὁπαὶ ἢ

70. Ἀπόφ. 34/1953.

71. Ἀπόφ. 10/1958.

72. Ἀπόφ. 12/1964 (σκέψις 5η): «...κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου τούτου ἡ διαφορὰ αὕτη δὲν εἶναι τοιαύτης φύσεως καὶ μορφῆς, ὥστε νὰ εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ὅτι, πέραν ἐνὸς τυχαίου συμβάντος κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ψηφοδελτίου, ἀπετέλεσαν ὄντως διακριτικὸν γνώρισμα καὶ ὅτι παρεβιάσθη ἐκ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ψηφοδελτίων τούτων ἡ μυστικότης τῆς ψηφοφορίας. Ἡ κρίσις δὲ αὕτη τοῦ δικαστηρίου ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν οὕτως ἐκτυπωθέντων καὶ χρησιμοπονηθέντων ψηφοδελτίων εἶναι ἀρκούντως μέγας, ὥστε νὰ ἐκμηδενίζεται σχεδὸν ἡ δυνατότης διακριβώσεως τῆς ταυτότητος τῶν χρησιμοπονησάντων τὰ ψηφοδέλτια ψηφοφόρων. Ἐπὶ πλεόν οὐδὲν συγκεκριμένον πραγματικὸν γεγονὸς ἀναφέρεται ἐν τῇ ἐνστάσει περὶ ἐπηρεασμοῦ διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἐν λόγῳ ψηφοδελτίων ἀριθμοῦ ψηφοφόρων, ἔστω καὶ ἐνός».

73. Ἀπόφ. 17/1964, σκέψις 3η.

τοῦ ἀκανονίστου ἢ ἀσυνήθους πῶς σχήματος τῶν ἐπ' αὐτῶν σημειουμένων σταυρῶν προτιμήσεως ἢ τῆς μὴ εἰς τὸ μέσον διασταυρώσεως τῆς καθέτου καὶ ὀριζοντίου γραμμῆς, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ὁ σταυρὸς προτιμήσεως ἐμφανίζεται ἀνισοσκελῆς, «ἅτινα πάντα εἶναι ἀπόρροια τοῦ γραφικοῦ χαρακτῆρος ἐκάστου ἢ τῆς πρὸς τὸ γράφειν ἱκανότητος τοῦτου, τῆς σταθερότητος τῆς χειρὸς ἐκάστου καὶ ἄλλων παρεμφερῶν παραγόντων», ὁ ἀνώμαλος σχηματισμὸς σταυροῦ λαμβάνοντας ἐνίοτε τὴν μορφήν Χ ἢ Τ, ἢ πλαγία κλίσις τοῦ σταυροῦ, τὸ κακότεχνον, ἀκανόνιστον καὶ τὸ μέγεθος αὐτοῦ<sup>74</sup>, καθὼς καὶ ὁ ἐν τῷ ψηφοδελτίῳ ἐσβεσμένος ὑπὲρ ἄλλου ὑποψηφίου σταυρὸς<sup>75 76</sup>.

β) Ἡ ἀπόφασις 36/1975 (σχέψεις 2α-4η) ἡσχολήθη μὲ τὸ — διὰ πρώτην φοράν ἐν τῇ νομολογίᾳ τοῦ Δικαστηρίου γεννηθὲν — ζήτημα, ἂν ἢ μὴ ἀκριβῆς ἀναγραφὴ τοῦ ὀνοματεπωνύμου ἐνὸς ἀνακυρυχθέντος ὑποψηφίου βουλευτοῦ ἐν τῷ ψηφοδελτίῳ (π.χ. ἡ προσθήκη μιᾶς λέξεως μὴ ὑπαρχούσης εἰς τὰς περὶ ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων καὶ τῶν συνδυασμῶν δικαστικῶς ἀποφάσεις) συνεπάγεται καθ' ἑαυτὴν τὴν ἀκυρότητα αὐτοῦ. Εἰδικώτερον, ἡ ἀπόφασις ἔκρινε τὸ δι' ἐνστάσεως προσβληθὲν κῦρος 2.319 ψηφοδελτίων διὰ τὸν λόγον ὅτι τὸ ὀνοματεπώνυμον ἐνὸς ὑποψηφίου δὲν ἀνεγράφη εἰς αὐτά, ὅπως ἀκριβῶς διευτυπώθη εἰς ὕλας τὰς πράξεις τῆς ἐκλογικῆς προδικασίας (πρότασιν τῆς ὑποψηφιότητος αὐτοῦ, δήλωσιν τῶν συνδυασμῶν τοῦ κόμματος, ἀπόφασιν τοῦ Πολυμελοῦς Πρωτοδικείου περὶ ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων καὶ τοῦ Α' Τμήματος τοῦ Ἀρείου Πάγου περὶ ἀνακηρύξεως τῶν συνδυασμῶν καὶ προκήρυξιν τοῦ Νομάρχου περὶ γνωστοποιήσεως τῶν ἀνακηρυχθέντων συνδυασμῶν), ἀλλὰ διὰ τῆς προσθήκης ἐντὸς παρενθέσεως τῆς λέξεως «ΤΑΚΗΣ» μετὰ

74. Ἀποφ. 20/1964 (σχέψεις 3η), 15 (σχέψεις 2α) καὶ 45 (σχέψεις 6η) τοῦ 1975.

75. Ἀπόφ. 35/1964, σχέψεις 3η.

76. Ἡ μὴ ἀρίθμησης καὶ μονογράφησης τοῦ ψηφοδελτίου ὑπὸ τοῦ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου δὲν συνεπάγεται καθ' ἑαυτὴν τὴν ἀκυρότητα αὐτοῦ (Ἐκλογ. 4/1928, 11/1950).

τὸ βαπτιστικὸν ὄνομα «ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ» καὶ πρὸ τοῦ πατρωνύμου «Μιχαήλ». Ἡ ἀπόφασις ἔλυσε τὸ ζήτημα αὐτὸ καταφατικῶς καὶ ἐθεώρησεν ὡς ἄκυρα τὰ ἐν λόγῳ ψηφοδέλτια μὲ τὴν ἀκόλουθον ὀρθὴν αἰτιολογίαν (σκέψεις 3η) : »Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν εἰρημένων διατάξεων (ἄρθρ. 32-35, 39, 65 § 2 καὶ 69 Ἑκλ. Κ) καὶ δὴ ἐν ὧσιν ἰδίᾳ τῆς αὐστηρᾶς καὶ ἐπιτακτικῆς διατυπώσεως τῆς περιπτώσεως γ' τοῦ προμνησθέντος ἁρθρου 69 τοῦ ἐκλογικοῦ κώδικος, καθ' ἣν ἐπιβάλλεται κατὰ νόμον ὅπως τὸ ψηφοδέλτιον ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος πληροῖ ἐπακριβῶς τοὺς ὅρους τῶν §§ 2 ἕως 6 τοῦ ἁρθρου 65, ἐν οἷς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ὑποψηφίων τοῦ οἰκείου συνδυασμοῦ, συνάγεται ὅτι τὸ ψηφοδέλτιον δέον, πλὴν ἄλλων, νὰ περιέχῃ ἐπακριβῶς ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος τὰ ὀνόματα (βαπτιστικὸν ὄνομα, πατρώνυμον καὶ ἐπώνυμον) τῶν ὑποψηφίων, ὡς ταῦτα ἀναγράφονται ἐν τῇ περὶ ἀνακηρύξεως τῶν δηλωθέντων συνδυασμῶν ἀποφάσει τοῦ Α' Τμήματος τοῦ Ἀρείου Πάγου. Οἰαδήποτε τροποποιήσεις ἢ ἀλλαγὴ ἐν τῷ ψηφοδελτίῳ τοῦ ὀνοματεπωνύμου τοῦ ἀνακηρυχθέντος ὑποψηφίου βουλευτοῦ διὰ προσθήκης ἢ ἀφαιρέσεως λέξεως ἢ συλλαβῆς αὐτοῦ ἐπάγεται, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν, ἀπόλυτον ἀκυρότητα τοῦ ψηφοδελτίου καὶ δὴ ἀνεξαρτήτως τῆς τυχόν συνδρομῆς λόγου ἀκυρότητος ἐξ ἄλλης αἰτίας προβλεπομένης ἐν ἄλλαις εἰδικαῖς διατάξεσι τοῦ ἐκλογικοῦ κώδικος. Δὲν ἐπηρεάζεται δὲ ἡ ἀκυρότης ἐκ τῆς διατάξεως τῆς § 6 τοῦ ἁρθρου 65 τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου, καθ' ἣν «ἐπὶ τοῦ ψηφοδελτίου δὲν ἐπιτρέπονται ἐγγραφαὶ καὶ διαγραφαί, γενόμεναι δὲ θεωροῦνται ὡς μὴ ὑπάρχουσαι καὶ τὸ ψηφοδέλτιον παραμένει ἔγκυρον (κλπ.)», διότι ἡ διάταξις αὕτη δὲν ἀφορᾷ προφανῶς τὰς παραβάσεις ἐκεῖνας ὡς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ ὑποψηφίου εἰς τὸ ἐκτυπωθὲν ψηφοδέλτιον, τὸ ὁποῖον (ὄνομα, ἐπώνυμον, πατρώνυμον) πρέπει νὰ εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἴδιον μὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον περιέχεται, κατὰ τὰ προεκτεθέντα, εἰς τὴν ὑποβληθεῖσαν πρότασιν ὡς καὶ κατὰ τὸ στάδιον τῆς ὅλης διαδικασίας μέχρι τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ ὑποψηφίου ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου δικαστηρίου».

γ) Τὸ Ἐκλογοδικεῖον τοῦ 1975 (ἀποφ. 11, σκέψεις 3η, 41,

σκέψις 4η, 47, σκέψις 6η) ἐνομολόγησεν ὀρθῶς (ἄρθρ. 69 ἐδ. α' ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἄρθρ. 63 §§ 1 καὶ 3 Ἑκλ. Κ.), ὅτι τὸ ψηφοδέλτιον εἶναι κατ' ἀρχὴν ἄκυρον, ὅταν ἐκτυποῦται ἐπὶ χάρτου προφανῶς διαφέροντος κατὰ τὸ χρῶμα τοῦ ὑπὸ τοῦ Δημοσίου χορηγηθέντος ἢ διὰ τυπογραφικῶν στοιχείων προδήλως διαφορῶν κατὰ τὸ χρῶμα τῶν γενικῶς χρησιμοποιηθέντων, ὅχι δὲ καὶ ὅταν ἐκτυποῦται ἐπὶ χάρτου μὴ χορηγηθέντος ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ἢ διαφέροντος κατὰ ποιότητα καὶ σύνθεσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Δημοσίου χορηγηθέντος ἢ διὰ τυπογραφικῶν στοιχείων διαφερόντων κατὰ τὸ μέγεθος ἢ τὸν βαθμὸν μελανώσεως τῶν γενικῶς χρησιμοποιηθέντων· αἱ διαφοραὶ ὅμως αὗται δύνανται, κατὰ τὰς περιστάσεις, νὰ θεωρηθοῦν ὡς διακριτικὰ γνωρίσματα παραβιάζοντα τὸ ἀπορρήτον τῆς ψηφοφορίας, ἐπαγόμεναι τὴν ἀκυρότητα τοῦ ψηφοδέλτιου κατὰ τὸ ἄρθρ. 66 § 2 τοῦ Κώδικος. Κατ' ἀκολουθίαν, δὲν ἐθεωρήθησαν ὡς ἄκυρα τὰ ψηφοδέλτια, τὰ ὅποια ἐξετυπώθησαν «ἐπὶ χάρτου χρώματος λευκοῦ μετ' ἐλαχίστης ἐξ αὐτοῦ ἀποκλίσεως, συνιστώσης διαφορὰν ἀποχρώσεως τοῦ λευκοῦ, πρὸς τὸ βαθύτερον ἢ ἀνοικτώτερον, συνήθως δὲ παρατηρουμένην ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς τοῦ δημοσιογραφικοῦ χάρτου, οἷος ὁ χρησιμοποιούμενος διὰ τὰ ψηφοδέλτια καὶ ὡς ἐκ τούτου θεωρουμένων κατὰ κοινὴν πεῖραν ὡς λευκῶν» (ἀπόφ. 11, σκέψις 3η)· τὰ ψηφοδέλτια, τὰ ὅποια «δὲν εἶναι κατασκευασμένα ἐκ σιγαροχάρτου, ἀλλ' ἐκ τοῦ αὐτοῦ, εἰς ὅλα τὰ ψηφοδέλτια, χάρτου τοῦ αὐτοῦ ἀκριβῶς χρώματος, κατὰ τι μόνον λεπτοτέρου, καὶ δὴ τόσον ὥστε ἡ διαφορὰ πάχους τοῦ χάρτου δὲν θὰ ὑπέπιπτεν εἰς τὴν ἀντίληψιν παρατηρητοῦ, ἢ προσοχῇ τοῦ ὁποίου δὲν θὰ εἶχεν ἐπιστηθῇ ἐκ τῶν προτέρων ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, καὶ ἐπομένως τὰ ἐν λόγῳ ψηφοδέλτια κρίνονται ἀνεπιτήδεια νὰ ἀγάγωσιν εἰς παραβίαν τοῦ ἀπορρήτου τῆς ψηφοφορίας» (ἀπόφ. 41, σκέψις 4η)· τὰ ψηφοδέλτια, τὸ νόμιμον περιεχόμενον τῶν ὁποίων (ὁ τίτλος τοῦ κόμματος, ἡ ἐκλογικὴ περιφέρεια καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ὑποψηφίων) ἐξετυπώθη διὰ τυπογραφικῶν στοιχείων καταφανῶς διαφόρων τῶν χρησιμοποιηθέντων διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ περιεχομένου τῶν ἄλλων ψηφοδελτίων, διότι «δὲν ἀποδεικνύεται ὅτι αἱ διαφοραὶ τῶν

τελευταίων τούτων (τῶν ὑπὸ τῆς ἐνισταμένης ὡς ἀκύρων προσβαλλομένων) πρὸς τὰ κανονικὰ ψηφοδέλτια ἐσημειώθησαν πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἀποτελέσουν διακριτικὰ γνωρίσματα καὶ παραβιασθῇ οὕτω τὸ ἀπόρρητον τῆς ψηφοφορίας» (ἀπόφ. 11, σκέψις 5η)· καὶ τὰ ψηφοδέλτια, εἰς τὰ ὅποια τὸ μικρὸν ὄνομα ἐνὸς ὑποψηφίου ἐξετυπώθη διὰ τυπογραφικῶν στοιχείων προδήλως διαφόρων κατὰ τὸ πάχος τῶν γραμμάτων καὶ κατὰ τὴν ἀπόχρωσιν τῶν γενικῶς χρησιμοποιηθέντων παρὰ τοῦ αὐτοῦ συνδυασμοῦ, διότι ἡ ἐντονωτέρα αὐτῇ μελάνωσις τῶν γραμμάτων τοῦ μικροῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου «αὐτῇ καθ' ἑαυτὴν δὲν ἐπάγεται, κατὰ τὰ προεκτεθέντα, ἀκυρότητα τῶν ψηφοδελτίων, λόγῳ δὲ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τούτων, δὲν παρεβιάσθη ἐκ ταύτης, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Δικαστηρίου, καὶ τὸ ἀπόρρητον τῆς ψηφοφορίας» (ἀπόφ. 47, σκέψις 8η).

δ) Τὸ Ἐκλογοδικεῖον ἡσχολήθη μὲ τὸ ζήτημα τοῦ κύρους τῶν ψηφοδελτίων καὶ τῶν σταυρῶν προτιμήσεως, τὰ ὅποια, κατὰ παράβασιν τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 84 § 3 τοῦ Κώδικος <sup>36α</sup>, δὲν ἐμονογραφήθησαν ὑπὸ τοῦ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου. Τὸ Δικαστήριον <sup>77</sup> ἐδέχθη ὀρθῶς, ὅτι μόνον οἱ μονογεγραμμένοι ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς σταυροὶ προτιμήσεως λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν καὶ καταμετροῦνται ὑπὲρ τῶν ὑποψηφίων, ἀπέναντι τῶν ὁποίων ἐτέθησαν, τῶν μὴ μονογεγραμμένων θεωρουμένων κατὰ τεκμήριον ὡς προστεθέντων μετὰ τὴν διαλογὴν. Τοῦτο ἐδέχθη καὶ ἡ ἀπόφασις 40/1975 (σκέψις 3η), κατὰ τὴν ὁποίαν διὰ τῆς ἐν λόγῳ διατάξεως τοῦ Κώδικος «σκοπεῖται προδήλως, ἀποκλεισμός δυνατότητος, ἐκ τῶν ὑστέρων (ὅποτεδῆποτε), προσθήκης σταυροῦ, μὴ τεθέντος ὑπὸ τοῦ ἐκλογέως» καί, ἐπομένως, «συνέπειαν τῆς τοιαύτης μὴ μονογραφῆς ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι ἡ ἀκυρότης οὐχὶ τοῦ ψηφοδελτίου, ἀλλὰ μόνον τοῦ ὑπάρχοντος σταυροῦ μὴ ὑπολογιζομένου ποσῶς». Ἐν τούτοις, τὸ Δικαστήριον <sup>77α</sup> ἐνομολόγησεν, ὅτι ἡ ἔλλειψις τῆς

77. Ἀποφ. 15 καὶ 28/1956.

77α. Ἀποφ. 41, 59, 64, 72, 76, 78/1962.



μονογραφῆς τοῦ προέδρου τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς δὲν ἐπιφέρει ἀκύρωσιν τοῦ ψηφοδελτίου ἢ τοῦ σταυροῦ προτιμῆσεως, ὅταν ἐκ τῶν ἐν τῷ φακέλλῳ τῆς ἐκλογῆς ἐγγράφων καὶ δὴ ἐκ τῶν οἰκείων πρωτοκόλλων τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς συνάγεται ἡ γνησιότης τῆς ἐκλογῆς, τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ὁποίας ἀποσκοπεῖ ἡ μονογραφὴ αὐτὴ διὰ τῆς ἀποφυγῆς τῆς ἐκ τῶν ὑστέρων ὑποβολῆς εἴτε ψηφοδελτίων εἴτε σταυρῶν προτιμῆσεως. Τὴν ἀποψιν αὐτὴν υἱοθέτησε καὶ ἡ ἀπόφασις 48/1975 (σκέψις 8η), ἡ ὁποία ἔκρινεν, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου μὴ ἀρίθμησης καὶ μὴ μονογραφῆς τῶν ψηφοδελτίων «αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς δὲν ἐπιφέρουν ἀκυρότητα» αὐτῶν, ἐφ' ὅσον μάλιστα («ὑπὸ τοῦ ἐνισταμένου δὲν ἀμφισβητεῖται ἡ γνησιότης τῆς ἐκλογῆς» εἰς τὸ τμῆμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἔγιναν αἱ παραλείψεις αὐταί. Δὲν θεωροῦμεν ὀρθὴν τὴν ἐν λόγῳ νομολογίαν. Νομίζομεν, ὅτι ἡ μὴ μονογραφὴ τοῦ ψηφοδελτίου ἢ τοῦ σταυροῦ προτιμῆσεως συνεπάγεται καθ' ἑαυτὴν τὴν ἀκυρότητα αὐτοῦ τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον σκοπὸς τῆς ἐπιτασσούσης τὴν μονογραφὴν διατάξεως εἶναι καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις (ψηφοδέλτια καὶ σταυροὶ προτιμῆσεως) ἡ ἐξασφάλισις τῆς γνησιότητος τῆς ἐκλογῆς <sup>368 17β</sup>.

Τίθεται τὸ ζήτημα τοῦ κύρους τῶν προσβαλλομένων ψηφοδελτίων εἰς τὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίον εἶναι ἀδύνατος ὁ δικαστικὸς ἔλεγχος αὐτῶν λόγῳ τῆς ἀπωλείας των. Ἡ ἀπόφασις 15/1975 (σκέψις 2α) ἀπέφυγε τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος αὐτοῦ: «... Ἐκ δὲ τοῦ σάκκου τοῦ 72ου ἐκλογικοῦ τμήματος ἔλλείπουν ἅπαντα τὰ ψηφοδέλτια τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ κόμματος τῆς Ε.Κ.-Ν.Δ. καὶ δὲν καθίσταται ἐφικτὸς ὁ ἔλεγχος τῶν προσβαλλομένων ψηφοδελτίων, ἅτινα ὁμῶς καὶ ἄκυρα εἶναι δὲν ἐπιφέρουν ἀλλοίωσιν τοῦ ἀποτελέσματος, ἀφοῦ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν 10 σταυρῶν προτιμῆσεως... (ὁ καθ' οὗ ἡ ἔνστασις) φέρεται

77β. Ὁ σταυρὸς προτιμῆσεως ὑπολογίζεται ὑπὲρ ἐκείνου, πλησιέστερον πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου εἶναι τεθειμένος, ἐὰν δὲ οὗτος κεῖται μεταξὺ δύο ὀνομάτων ὑποψηφίων, δὲν ὑπολογίζεται ὑπὲρ οὐδενὸς (Ἐκλογ. 15/1956, 17/1964). Βλ. καὶ Βαμβέτσου, ὁρ. cit., Ν. Δίκ. ΙΗ, σ. 466, ὑπ' ἀριθ. 44.

λαβὼν 3038 σταυροὺς προτιμήσεως ἔναντι τῶν 3027 ἃς ἔλαβεν ὁ ἐνιστάμενος». Ὁ Ἑκλογικὸς Κώδιξ δὲν προβλέπει τὴν περίπτωσιν αὐτὴν. Οὗτος τιμωρεῖ τὸν καταστρέφοντα ἢ ὅπωςδήποτε ἐξαφανίζοντα τὸν περιέχοντα τὰ ἐκλογικὰ ἔγγραφα καὶ εἰς τὸν ἀρμόδιον Πρόεδρον Πρωτοδικῶν διαβιβάζομενον σάκκον (ἄρθρ. 107) ἢ τὸν ἀδικαιολογήτως καταστρέφοντα ἢ ἐξαφανίζοντα ψηφοδέλτια, προβλέπει (ἄρθρ. 87 § 2) δὲ εἰς τὴν περίπτωσιν ἀπωλείας τοῦ σάκκου τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ εἰς τὸν νομάρχην ἢ τὸν δήμαρχον ἢ τὸν πρόεδρον τῆς κοινότητος διαβιβασθέντος ἀντιγράφου τῆς πράξεως τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς (ἄρθρ. 86 § 2) διὰ τὴν συγκέντρωσιν καὶ κατὰταξιν τῶν ἀποτελεσμάτων (ἄρθρ. 93) Νομίζομεν ὅτι τὸ Δικαστήριον ὀφείλει ἐν προκειμένῳ νὰ δεχθῇ τὴν ὑπὸ τοῦ διαδίκου ἐπικαλουμένην ἐγκυρότητα ἢ ἀκυρότητα τῶν ἀπωλεσθέντων ψηφοδελτίων καὶ τῶν εἰς αὐτὰ σημειωθέντων σταυρῶν προτιμήσεως ὡς βάσιμον.

#### IV. Ὁ ἀθεμίτος ἐπηρεασμὸς τῶν ἐκλογέων.

Ἡ νομολογία τοῦ Ἑκλογοδικείου ἡσχολήθη ἐπανειλημμένως μὲ τὸ ζήτημα τοῦ ἀθεμίτου ἐπηρεασμοῦ τῶν ἐκλογέων. Τὸ Δικαστήριον πάντοτε ἐξήτασεν, ἂν αἱ προβληθεῖσαι ἐπεμβάσεις κατὰ τῆς ἐλευθέρας καὶ ἀνεπηρεάστου ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ἀπηγορεύοντο ὑπὸ ρητῆς διατάξεως τοῦ νόμου, ἡρμήνευσε δὲ στενῶς τὰς σχετικὰς διατάξεις. Οὕτως, ἐνομολογήθη π.χ., ὅτι εἰς οὐδένα νόμον ἀντέκειτο οὔτε ἀπετέλει πλημμέλειάν τινα τῆς ἐκλογῆς τὸ γεγονός, ὅτι οἱ κάτοικοι χωρίου τινός, συνελθόντες, διώρισαν ἐπιτροπὴν ἐξουσιοδοτηθεῖσαν, ὅπως ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν ὑποψηφίων πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἀξιώσεων των, συνισταμένων εἰς τὴν κατασκευὴν ἑνὸς σχολικοῦ κτιρίου, γεφύρας καὶ τηλεφώνου, ἡ δὲ ἐπιτροπὴ αὕτη, ἐκπληροῦσα τὴν ἐντολήν, προέβη εἰς συνεννοήσεις μετὰ τινος ἀντικυβερνητικοῦ ὑποψηφίου, ὑποσχεθέντος εἰς αὐτὴν τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ὡς ἄνω ἀξιώσεων τοῦ χωρίου, διότι «οἱ μὲν ἐκλογεῖς διακαίουνται νὰ ἀξιώσωσι παρὰ τῶν ὑποψηφίων ὅπως οὗτοι μεριμνήσωσιν ἐν δεδομένη εὐκαιρίᾳ περὶ τῶν τοπικῶν ἐκάστης Κοι-

νότητος ἢ Δήμου ἢ Νομοῦ ἀναγκῶν, οἱ δὲ ὑποψήφιοι συμμορφούμενοι πρὸς τὴν τοιαύτην ἀξίωσιν καὶ ἀναγνωρίζοντες τὴν ἀνάγκην πληρώσεως τῶν τοπικῶν ἐλλείψεων οὔτε εἰς τὸν Νόμον οὔτε εἰς τὴν πολιτικὴν εὐπρέπειαν προσκρούουσι» <sup>78</sup>. ὅτι οἱ Ὑπουργοί, ὄντες ὑποψήφιοι βουλευταί, μὴ ὑποχρεούμενοι εἰς παραίτησιν κατὰ τὸ ἄρθρ. 71 τοῦ Συντάγματος (1911) καὶ δυνάμενοι κατὰ τὸ ἄρθρ. 78 αὐτοῦ νὰ κατέχουν συγχρόνως καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ βουλευτοῦ, ἔχουν τὰ αὐτὰ μὲ τοὺς ἀντιπάλους των δικαιώματα καί, συνεπῶς, δικαιουῦνται νὰ ἐνεργοῦν ὑπὲρ τῆς ὑποψηφιότητός των καὶ τῶν ὁμοφρονούντων πρὸς αὐτοὺς ὑποψηφίων, ὡς καὶ ἐκεῖνοι ἐνεργοῦν, ἐκθέτοντες εἰς τοὺς ἐκλογεῖς τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὅποιον ἐκυβέρνησαν καὶ θὰ κυβερνήσουν καὶ ἐκθέτοντες εἰς αὐτοὺς τὸ πρόγραμμά των, τὸ ὅποιον δικαιουῦνται οἱ ἀντίπαλοι ν' ἀποκρούσουν, χωρὶς διὰ τῶν πράξεών των αὐτῶν νὰ παραβιάζουν νόμον τινά <sup>79</sup>. ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μετατραπῇ τὸ φρόνημα τῶν ἐκλογέων διὰ τῆς μεταφορᾶς των δι' ἀντιτορπιλικοῦ καὶ τῆς ὑπὸ ἀντιτορπιλικοῦ συνοδείας τοῦ μεταφέροντος αὐτοὺς πλοίου (!) <sup>80</sup>. ὅτι ἡ ἔνστασις, «ὅτι ὁ Μητροπολίτης. . . τῇ ὑποδείξει τῆς Κυβερνήσεως διεκήρυξε διὰ τοῦ τύπου ὅτι ὁ λαὸς τῆς Μακεδονίας ὀφείλει νὰ καταψηφίσῃ τοὺς Φιλελευθέρους καὶ νὰ ψηφίσῃ τοὺς Κυβερνητικοὺς, διότι ἄλλως ἡ Μακεδονία θὰ δοθῇ εἰς τοὺς Βουλγάρους, προσέτι δὲ ὅτι ταῦτα ὁ Μητροπολίτης διεκήρυξε περιερχόμενος τὰ χριστιανικὰ χωρία, ἐστὶν ἀπορριπτέα ὡς ἀόριστος, μὴ καθοριζομένων τῶν ἐκλογέων, οἵτινες ἐπηρεάσθησαν ἐκ τῶν τοιούτων διακηρύξεων καὶ ἂν οὗτοι ἐψηφίσαν· ἄλλως δὲ καὶ διότι τὸ δικαστήριον δὲν κρίνει, ὅτι αἱ διακηρύξεις αὗται τοῦ Μητροπολίτου μὴ γενόμεναι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων του μετὰ παραινήσεων καὶ προτροπῶν δυνάμενων νὰ ἐπιδράσωσιν εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἐκλογέων, ἔσχον ἐπίδρασιν εἰς τὴν συνείδησιν αὐτῶν (!) <sup>81</sup>.

78. Ἀπόφ. 3/1912.

79. Ἀποφ. 3, 4, 12, 13/1912.

80. Ἀπόφ. 10/1912.

81. Ἀπόφ. 7/1915.—Ἡ ἀπόφασις τοῦ Oberverwaltungsgericht τοῦ

ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις κυκλοφορίας ἀντιπολιτευομένων ἡμερησίων κατὰ τὸ προεκλογικὸν στάδιον δὲν ἠδύνατο νὰ στηρίξῃ λόγον ἀκυρότητος τῆς ἐκλογῆς, ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Δικαστηρίου, τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα ἤθελεν εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ ἂν αἱ ἡμερησίδες ἐκυκλοφόρουν<sup>82</sup>. ὁ λόγος τῆς ἐνστάσεως, κατὰ τὸν ὅποιον ὁ ἀνακηρυχθεὶς βουλευτὴς μετὰ τὴν νόμιμον γνωστοποίησιν τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ κόμματος, εἰς τὸν ὅποιον συμπεριελήφθη, ἐκυκλοφόρησεν ἔντυπον προκήρυξιν πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς, διακηρύξας ὅτι κατήρχετο εἰς τὰς ἐκλογὰς ὡς ἀνεξάρτητος, τοῦτο δ' ἐπραξε πρὸς παραπλάνησιν καὶ ἐξαπάτησιν τῶν ἐκλογέων καὶ ἐπέφερε πράγματι σύγχυσιν εἰς αὐτοὺς καὶ μετέβαλεν οὐσιωδῶς τὸ φρόνημα τοῦλάχιστον 1500 ἐξ αὐτῶν, εἶναι, ὡς διατυπῶται, ἀπορριπτέος ὡς μὴ ἀποτελῶν πλημμέλειάν τινα τῆς ἐκλογῆς ἢ παράβασιν διάταξέως τινος ἀπαιτουμένην πρὸς τοῦτο κατὰ τὸ ἄρθρ. 11 § 2 τοῦ Ν.Δ. 2202<sup>83</sup>. ὅτι αἱ ὑποσχέσεις τῶν ἐφοπλιστῶν, κατὰ τὰς ὁποίας οὗτοι, ἂν ἐψηφίζετο ὠρισμένον κόμμα, θὰ προσελάμβανον ὡς πληρώματα εἰς τὰ πλοῖα των συγγενεῖς ἐκλογέων εἰς σημαντικὸν ἀριθμόν, δὲν ἀπετέλουν ἐκλογικὴν πλημμέλειαν, διότι «αἱ ὑποσχέσεις αὗται, ἀφορῶσαι εἰς παροχὴν ἐργασίας καὶ οὐχὶ χρημάτων ἢ ἄλλου περιουσιακοῦ ἀντικειμένου, δὲν ἐμπίπτουσιν εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 174 § 15 τοῦ Ἑκλ. Κ.»<sup>84</sup> καὶ ὅτι ἡ ἐνστάσις κατὰ τὴν πρὸς θεμελίωσίν της ἐπαγομένην ψυχολογικὴν βίαν ὑπὸ τοῦ Νο-

Münster τῆς 14-2-1962 (ἐν Kottenberg-Steffens, op. cit., τ. III, ὑπὸ KW G § 38, σ. 15, 21 ἐπ.) ἐδέχθη προκειμένου περὶ τῶν κοινοτικῶν ἐκλογῶν, ὅτι «μία ποιμαντορικὴ ἐπιστολὴ τῶν καθολικῶν ἐπισκόπων ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐκλογὴν δὲν ἀποτελεῖ κατ' ἀρχὴν ἀνεπίτρεπτον ἐπηρεασμὸν τῶν ἐκλογέων». Ἡ ἀπόφ. ἔκρινεν ἐπιτρεπτὸν ἐπηρεασμὸν τῶν ἐκλογέων τὴν δημοσίευσιν καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ἀνάγνωσιν ἐνὸς κοινοῦ ποιμαντορικοῦ γράμματος τῶν καθολικῶν ἐπισκόπων τῆς Βορείου Ρηνανίας-Βεσφαλίας, διὰ τοῦ ὁποίου οὗτοι ἠθέλησαν νὰ ἐπηρεάσουν τὴν ἐκλογὴν πρὸς μίαν ὠρισμένην κατεύθυνσιν.

82. Ἀποφ. 12, 19, 20/1921.

83. Ἀπόφ. 1/1956.

84. Ἀπόφ. 27/1956.

μάρχου, Προέδρων Κοινοτήτων, κ.ά. είναι μὴ νόμιμος, «διότι οὔτε ἡ δυσμένεια ἢ εὐνοια τῶν ἀπειλησάντων, οὔτε ἡ ἀπειλή περὶ μὴ συμμετοχῆς τῶν ὡς εἴρηται ἀκτημόνων εἰς τὴν διανομὴν ἀγροκτῆματος κοινοῦ μὴ ὑποκειμένου εἰς τὴν ἐλευθέραν ἐξουσίαν τούτων, ἀλλ' ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Προέδρου Πρωτοδικῶν προεδρευομένην ἐπιτροπὴν ἀπαλλοτριώσεως συνιστᾷ τὴν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 181 Ἑκλ. Κ., κατὰ τὴν ὀρθὴν τούτων ἔννοιαν, ἀπαιτουμένην νὰ θεωρηθῇ ὡς ποινικὴ καὶ ἐντεῦθεν ὡς ἐκλογικὴ παράβασις, ψυχολογικὴν βίαν»<sup>85</sup>.—Ἡ νομολογία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπέρριψεν ἐνστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἀνεφέροντο εἰς τὴν ἄσκησιν ἀνεπιτρέπτου ἐπηρεασμοῦ τῶν ἐκλογέων, ἃν δὲν καθορίζοντο καθ' οἷονδῆποτε τρόπον οἱ ἐπηρεασθέντες. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ὠρισμένοι περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ Δικαστήριον ἐδέχθη ἐνστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπεκαλοῦντο γενικῶς τὴν ἄσκησιν ἀθεμίτου ἐπηρεασμοῦ ἐπὶ μὴ καθοριζομένου κύκλου ψηφοφόρων<sup>86</sup>. Οὕτως, ἡδὴ ἡ ἀπόφασις 24/1921 ἐδέχθη, ὅτι αἱ ὑπὸ τῶν ἐνισταμένων ἀναφερόμεναι καὶ ἀποδειχθεῖσαι στρατιωτικαὶ ἐπεμβάσεις καὶ ἐνέργειαι τῶν Στρατιωτικῶν Διοικητῶν πρὸς ἐκφοβισμόν τῶν ἐκλογέων καὶ ἐπικράτησιν τῶν ἐπιτυχόντων ὑποψηφίων καθίσταν ἄκυρωτέαν τὴν ἐκλογὴν, διότι «λόγῳ τοῦ γενικοῦ αὐτῶν χαρακτῆρος καὶ ἐκτάσεως ἀσφαλῶς ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς ἐλευθέρας ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος καὶ ἡλλοίωσαν, ἐν προκειμένῳ, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ὅλης ἐκλογῆς». Ἡ ἀπόφασις 44/1962 (σκέψεις 13-14α) ἠκύρωσε ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν ἐκλογὴν ἐνὸς ἐκλογικοῦ τμήματος, διότι ὁ ἀρχηγὸς τῶν ΤΕΑ εὕρισκόμενος καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς εἰς τὸ προαύλιον αὐτοῦ ἐκάλει, κατ' ἰδίαν ἕκαστον, ὠρισμένους ἐκλογεῖς ἐπὶ τῇ βάσει ὀνομαστικῆς καταστάσεως, τὴν ὁποίαν ἐκράτει εἰς χεῖρας του καὶ ἠπεῖλει αὐτοὺς δι' ἐξορίας ἢ δι' ἄλλων κακῶν, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ψηφίσουν ὑπὲρ ἐνὸς ὠρισμένου κόμματος (παράβασις ἄρθρ. 181 Ἑκλ. Κ. 1961 καὶ ἄρθρ. 161 Ποιν. Κ.)· ἀφ' ἐτέρου

85. Ἀπόφ. 16/1962, σκέψεις 3η.

86. Πρβλ. ἄρθρ. 142 τοῦ ἀγγλικοῦ Ἑκλ. Κ.

δὲ τὴν ἐκλογὴν δύο ἐκλογικῶν τμημάτων, διότι ἰδίως ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ ἀστυνομικοῦ σταθμάρχου συλλήψεως τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ συνδυασμοῦ ἐνὺς κόμματος καὶ τῆς κακοποιήσεώς του εἰς τὸν ἀστυνομικὸν σταθμόν, κοινοποιηθείσης εἰς τὸ χωρίον, «διεταράχθη διὰ τοῦ ἐγερθέντος θορύβου ἡ διεξαγωγή τῆς ἐκλογῆς... καὶ ἐπηρεάσθη, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Δικαστηρίου, ἡ ὑπὸ τῶν ἐκλογέων εἰλικρινὴς ἐνάσκησις τοῦ ἐκλογικοῦ αὐτῶν δικαιώματος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἡ ἐκλογὴ εἰς ἀμφότερα τὰ ἐκλογικὰ ταῦτα τμήματα νὰ καθίσταται ὄντως πλημμελής»<sup>87</sup>.— Μίαν ἀνάλογον περίπτωσιν ἀθεμίτου ἐπηρεασμοῦ ἐκλογέων ἔκρινε καὶ ἡ ἀπόφασις 39/1975 (σχέψις 16η). Εἰδικώτερον, ἡ ἀπόφασις ἡσχολήθη μὲ λόγον ἐνστάσεως, κατὰ τὸν ὁποῖον εἰς ἓν ἐκλογικὸν τμήμα ὁ Συνταγματάρχης Διοικητῆς τῶν ΤΕΑ τῆς περιοχῆς «ἐπείζε τοὺς ψηφοφόρους νὰ ὑπερψηφίσουν τὸν συνδυασμὸν τοῦ κόμματος τῆς Νέας Δημοκρατίας, ἀπειλῶν ψηφοφόρους ὅτι μὴ ψηφίζοντες κατὰ τὰς ὑποδείξεις του θὰ ἔβλεπον ἐν «Νέον Πολυτεχνεῖον». Τὸ Δικαστήριον «ἐκτιμῶν α) τὰς ἐνώπιον τῆς οἰκείας Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς ὑποβληθείσας ὑπὸ τῶν παραστάντων κατὰ τὴν ψηφοφορίαν ἀντιπροσώπων τῶν κομμάτων τῆς Ε.Κ.-Ν.Δ., τῆς Ε.Α. καὶ τοῦ ΠΑΣΟΚ ἐνστάσεις, δι' ὧν οὗτοι κατήγγειλαν τὴν εἰς τὸ ἐκλογικὸν τμήμα ἄφιξιν τοῦ ὡς ἄνω στρατιωτικοῦ, ἀπευθύνοντος αὐτοῖς ζωηρᾶς φράσεις, αἵτινες γενόμεναι γνωσταὶ ἐδημιούργησαν δυσμενεῖς διὰ τὰ κόμματα ταῦτα ἐντυπώσεις, καὶ β) τὰς σχετικὰς καταθέσεις τῶν ἐνώπιον τοῦ Προέδρου Πρωτοδικῶν κατὰ... τὴν προδικασίαν ἐξετασθέντων μαρτύρων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν ὑπὸ τοῦ ἀντιλέγοντος προταθεὶς... ἐπεβεβαίωσε κατὰ βάσιν, ὑπὸ διαφορετικὴν ὅμως ἀπόχρωσιν, τὸ γεγονὸς τῆς μεταξὺ τοῦ στρατιωτικοῦ καὶ τῶν ἀντιπροσώπων ζωηρᾶς συζητήσεως, τοῦθ' ὅπερ ἔπραξε ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀπόχρωσιν καὶ τὸ σχετικὸν πρακτικὸν τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς, δι' οὗ ἀπερρίφθησαν αἱ ἐνστάσεις, ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ ἐνισταμένου προταθεὶς... ἐπανελάβε ἀναλυτικώτερον τὴν καταγγελίαν, ἐμνημόνευσε δὲ δύο συγκεκριμένα περιστα-

87. Βλ. καὶ Βαμβέτσου, *op. cit.*, Ν. Δίκ. ΙΗ', σ. 470 ἐπ.

τικά ἐπηρεασμοῦ ὑπὲρ τοῦ κόμματος τῆς Νέας Δημοκρατίας τοῦ ἐκλογικοῦ φρονήματος τῶν ψηφοφόρων συνεπείᾳ τοῦ ὡς ἄνω ἐπεισοδίου, ἀφορμὴν εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωσε ἢ εἰς τὸ ἐκλογικὸν κατάστημα παρουσία ἐνόπλου, τοῦ ἐκλογέως καὶ ἀγροφύλακος τῆς Κοινότητος. . . , φερομένου ὡς μέλους τῆς φρουρᾶς, ἄγεται εἰς τὴν κρίσιν ὅτι ἐκ τοῦ περὶ οὗ πρόκειται ἐπεισοδίου ἐπηρεάσθη ἀνεπιτρέπτως ἢ, εἰς τὸ ἐκλογικὸν τοῦτο τμήμα, ὅπερ ἔχει ἐγγεγραμμένους μὲν ἐκλογεῖς 450, ψηφοφορήσαντας δὲ 330, ἀβίαστος ἐνάσκησις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος. Τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο, ἐν ὅψει τῆς μικρᾶς διαφορᾶς ψήφων μεταξὺ τῆς ἐκλογικῆς δυνάμεως τοῦ συνδυασμοῦ τῆς Ε.Κ.-Ν.Δ. καὶ τοῦ ἐκλογικοῦ μέτρου <sup>47</sup> δημιουργεῖ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Δικαστηρίου ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς καὶ καθιστᾷ τὴν ἐκλογὴν εἰς τὸ ἐκλογικὸν τοῦτο τμήμα ἀκυρωτέαν κατὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν ἔννοιαν». Ἡ ἀπόφασις εἶναι ἐπιδοκιμαστέα ἀκόμη καὶ ὡς πρὸς τὴν μὴ ἀπόρριψιν τῆς ἐνστάσεως ὡς ἀορίστου καὶ δὴ ὡς μὴ καθορίζουσας τοὺς ἐπηρεασθέντας ἐκλογεῖς. Ἀντιθέτως, ἡ ἀπόφασις 50/1975 (σκέψις 6η), ἡ ὁποία ἔκρινε τὸ κῦρος τῆς διὰ τῆς ἐν λόγω ἀποφάσεως διαταχθείσης ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς, ἀπέρριψεν ὅμοιον λόγον ἐνστάσεως <sup>88 89</sup>.

Ἡ προμνημονευθεῖσα ἀπόφασις 50/1975 ἡσχολήθη καὶ μὲ δύο ἄλλας περιπτώσεις ἀθεμίτου ἐπηρεασμοῦ ἐκλογέων. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ὁ ἐνιστάμενος ἰσχυρίσθη ἀφ' ἐνὸς μὲν ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἑσωτερικῶν διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Π. 31280/1-4-75 ἐγγράφου τοῦ ἀπευθυνομένου πρὸς διαφόρους δημοσίας ἀρχὰς — συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Νομαρχίας τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας, εἰς τὴν ὁποίαν δεξήχθη ἡ προσβαλλομένη ἐπα-

88. Βλ. ἄνωτ., σ. 195.

89. Οἱ διάδικοι τῆς πρώτης δίκης (ἀπόφ. 39) ἦσαν καὶ οἱ διάδικοι τῆς δευτέρας (ἀπόφ. 50) μὲ ἀντιστρόφους ρόλους: Ὁ ἐνιστάμενος εἰς τὴν πρώτην δίκην (Ε.Κ.-Ν.Δ.) ἐξελέγη βουλευτὴς κατὰ τὴν ἐπαναληπτικὴν ἐκλογὴν καὶ ἦτο ὁ καθ' οὗ ἡ ἐνστάσις εἰς τὴν δευτέραν, ἐνῶ ὁ καθ' οὗ ἡ ἐνστάσις βουλευτὴς εἰς τὴν πρώτην δίκην (Ν.Δ.) ἀπέτυχε κατὰ τὴν ἐπαναληπτικὴν ἐκλογὴν καὶ ἦτο ὁ ἐνιστάμενος εἰς τὴν δευτέραν.

ναληπτική έκλογη — ὥριζεν ἐν παραγράφῳ 7 καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Δικαίωμα ψηφοφορίας», ὅτι κατὰ τὴν ἐπαναληπτικὴν ψηφοφορίαν θὰ ψηφίσουν μόνον οἱ ψηφίσαντες κατὰ τὰς γενικὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς τῆς 17ης Νοεμβρίου 1974 ἐκλογεῖς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 92 § 2 τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος, ὀρίζουσιν ὅτι ἐπὶ ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς ἡ ψηφοφορία διεξάγεται βάσει τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων τῶν χρησιμοποιοθέντων κατὰ τὴν ἀρχικὴν ἐκλογὴν· ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι ψηφοφόροι, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων δὲν κατοικοῦν εἰς τὰ χωρία των, μὴ ἀσκήσαντες δι' οἰονδήποτε λόγον τὸ ἐκλογικὸν των δικαίωμα κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς 17ης Νοεμβρίου 1974, ἀπευθυνόμενοι πρὸς τὰ ἀρμόδια ὅργανα ἐλάμβανον τὴν πληροφορίαν ὅτι ἐστεροῦντο τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν, τοῦθ' ὅπερ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ μὴ δυνηθῇ νὰ ψηφίσῃ σημαντικὸς ἀριθμὸς ψηφοφόρων. Ἡ ἀπόφασις (σκέψις 4η) ἀπέρριψε τὸν λόγον αὐτὸν ἐνστάσεως ὡς ἀναπόδεικτον καὶ δὴ διότι περὶ τῶν ἐν λόγῳ ἰσχυρισμῶν «δι' ὧν προβάλλεται παράβασις τοῦ νόμου συνισταμένη εἰς παραπλάνησιν τῶν ἐκλογέων, οἵτινες οὕτω παρέλειψαν τὴν ἀσκήσιν τοῦ ἐκλογικοῦ αὐτῶν δικαιώματος (agr. ἄρθρ. 103 § 2 π.δ. 650/1974), οὐδὲν ἀπολύτως ἀποδεικτικὸν στοιχεῖον ὑπάρχει εἰς τὸν φάκελλον, οὐδὲ προσήχθη ὑπὸ τοῦ ἐνισταμένου». Τοιοῦτοτρόπως, ἡ ἀπόφασις φαίνεται ἀπορρίπτουσα ὡς ἀναπόδεικτον καὶ τὸν πρῶτον ἰσχυρισμὸν τοῦ ἐνισταμένου, ὁ ὁποῖος ὅμως ἀποδεικνύεται πλήρως ἐκ τοῦ ἐπικαλουμένου καὶ εἰς τὸν φάκελλον ὑπάρχοντος ἐγγράφου τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἑσωτερικῶν. Ἡ διὰ τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ διαπραχθεῖσα ἐκλογικὴ πλημμέλεια δὲν ἤρθη προφανῶς πλήρως διὰ τοῦ ἐν τῇ ἀποφάσει μνημονευομένου καὶ εἰς τὸν φάκελλον ὑπάρχοντος τηλεγραφήματος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἑσωτερικῶν, τὸ ὁποῖον ἀπεστάλη πρὸς τὰς αὐτὰς ἀρχὰς τὴν προτεραιάν τῆς ἐκλογῆς καὶ διηυκρίνισεν ὅτι κατὰ τὰς ἐπαναληπτικὰς ἐκλογὰς θὰ ψηφίσουν οἱ ἐκλογεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐγγεγραμμένοι εἰς τοὺς ἰσχύσαντας κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 17ης Νοεμβρίου 1974 ἐκλογικοὺς καταλόγους, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀσχέσεως ἢ μὴ ὑπὸ τούτων τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν κατὰ τὰς ἐν λόγῳ ἐκλογὰς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ ἀπόφασις ὠφείλε



ν' αναφέρη καὶ αἰτιολογήσῃ, ὅτι τὸ πρῶτον ἔγγραφον τοῦ Ὑπουργείου δὲν παρεπλάνησεν ἀριθμὸν ἐκλογέων ἐπηρεάζοντα τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς. Πάντως, ἡ ἀπόφασις εἶναι ἐπιδοκιμαστέα ἐν τούτῳ, ὅτι δὲν ἀπέρριψε τὸν δεύτερον ἰσχυρισμὸν ὡς ἀόριστον καὶ δὴ ὡς μὴ καθορίζοντα τοὺς ἐκλογεῖς, οἱ ὁποῖοι παρέλειψαν τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ των δικαιώματος λόγῳ τῆς παρὰ τῶν ἀρμοδίων ὀργάνων παρασχεθείσης ἐσφαλμένης πληροφορίας.— Ἡ δευτέρα περίπτωσις ἀνεπιτρέπτου ἐπηρεασμοῦ ἀνεφέρετο εἰς τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ὑποψήφιοι τῶν κομμάτων «Πανελλήνιο Σοσιαλιστικὸ Κίνημα» καὶ «Ἐνωμένη Ἀριστερά» ὑπεστήριξαν κατὰ τὴν ἐπαναληπτικὴν ἐκλογὴν τῆς 20ῆς Ἀπριλίου 1975 ἐνεργῶς διὰ δημοσιευμάτων εἰς τὸν τύπον, ὁμιλιῶν καὶ ἐν γένει προεκλογικῆς προπαγάνδας τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ... ὑποψηφίου τῆς Ε.Κ.-Ν.Δ., παραμελήσαντες τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὑποψηφιότητα μὲ σκοπὸν τὴν συγκέντρωσιν τῆς ἐκλογικῆς δυνάμεως καὶ τῶν τριῶν κομμάτων ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ὡς ἄνω ὑποψηφίου». Ἡ ἀπόφασις (σκέψις 3η) ἀπέρριψε τὸν λόγον αὐτὸν τῆς ἐνστάσεως ὡς ἀβάσιμον μὲ τὴν ὀρθὴν αἰτιολογίαν, ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν ὑποψηφίων τῶν δύο κομμάτων ὑποστήριξις τοῦ ὑποψηφίου τῆς «Ε.Κ.-Ν.Δ.» δὲν συνιστᾷ παράβασιν τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος καί, εἰδικώτερον, τῶν διατάξεων τῶν ἀρθρ. 129 § 2 (ἀρθρ. 32 § 2 Κ.Α.Ε.Δ.) καὶ 92 § 2 αὐτῶν, ἐκ τῶν ὁποίων προκύπτει «ὅτι κατὰ τὴν ἐπαναληπτικὴν ἐκλογὴν ἀποκλείεται ἡ πρότασις καὶ ἡ ἀνακήρυξις νέων ὑποψηφίων, ὅχι ὅμως καὶ ἡ ἐκ μέρους ὑποψηφίου τινὸς ὑποστήριξις, ἀφανὴς ἢ καὶ ἐμφανὴς, ὑποψηφίου ἄλλου κόμματος ὅπως τὸ τελευταῖον τοῦτο συγκεντρώσῃ μεγαλυτέραν ἐκλογικὴν δύναμιν».

Δὲν εἶναι ἐπιδοκιμαστέα ἡ νομολογία τοῦ Ἐκλογοδικείου ἐν τούτῳ, ὅτι θεωρεῖ πλημμελῆ τὴν ἐκλογὴν μόνον, ὅταν ὁ κατὰ τῶν ἐκλογέων ἄσκηθῇ ἐπηρεασμὸς ἀπαγορεύεται καὶ μάλιστα ἀπειλῇται διὰ ποινῆς ὑπὸ ρητῆς διατάξεως νόμου. Τὸ Δικαστήριον παρέχει ἐν προκειμένῳ καὶ ἰδίως κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν προβλεπουσῶν ἐκλογικὰ ἀδικήματα διατάξεων τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι εἶναι ἐν ποινικὸν δικαστήριον, τὸ ὁποῖον δεσμεύεται ἐκ τῆς συνταγμα-

τικῆς ἀρχῆς «*nullum crimen, nulla poena sine lege*» (ἄρθρ. 7 Συντ.). Τὸ Δικαστήριον ὅμως αὐτὸ εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον ὁ φρουρὸς τῶν συνταγματικῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν, ἡ σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκλογῆς, τὴν ὁποίαν διεκήρυξε πανηγυρικῶς καὶ τὸ ὑπὸ τῆς Χώρας μας κυρωθὲν Πρωτόκολλον τῶν Παρισίων<sup>90</sup>. Κατὰ συνέπειαν, τὸ Ἐκλογοδικεῖον ὀφείλει νὰ ἐξετάζῃ, ἂν τὰ ἐκάστοτε ἐπικαλούμενα μέσα ἐπηρεασμοῦ τῶν ψηφοφόρων προσβάλλουν τὴν θεμελιώδη αὐτὴν ἀρχὴν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ταῦτα θεωροῦνται ἀνεπίτρεπτα διὰ ρητῆς διατάξεως νόμου, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον οὐδεμία διάταξις τοῦ Συντάγματος ἀναθέτει εἰς τὸν συντεταγμένον νομοθέτην τὸ δικαίωμα νὰ καθορίῃ περιοριστικῶς τὰς περιπτώσεις παραβιάσεως τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκλογῆς. Οἱ λόγοι ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς καθορίζονται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 58 τοῦ Συντάγματος, ὡς ἐκλογικαὶ δὲ παραβάσεις ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐν λόγῳ διατάξεως καὶ τῆς ἐπαναλαμβανούσης αὐτὴν διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 32 § 2 ἐδ. α' τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου θεωροῦνται προεχόντως καὶ αἱ παραβάσεις τῶν συνταγματικῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν. Ὑπὸ τὴν ἐπικρινομένην νομολογίαν θὰ πρέπει νὰ γίνῃ δεκτόν, ὅτι, ἂν ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία καταργήσῃ ὅλας τὰς ἐκλογικὰς ποινικὰς διατάξεις, ἡ ἐκλογὴ δὲν εἶναι ἀκυρωτέα καὶ ὅταν ἀκόμη οἱ ἐκλογεῖς ἐψήφισαν ὑπὸ τὸ κράτος ὑλικῆς βίας<sup>91</sup>.

90. Βλ. ἀνωτ., σ. 376, σημ. 8γ.

91. Ἡ ἀνωτ., σ. 489 ἐπ., σημ. 81 παρατεθεῖσα γερμανικὴ νομολογία ἐδέχθη, ὅτι ὁ ἀνεπίτρεπτος ἐπηρεασμὸς τῶν ἐκλογέων, καίτοι δὲν προβλέπεται ρητῶς ὑπὸ τοῦ νόμου περὶ ἐκλογῆς τῶν ὀργάνων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, πρέπει, ἐν ὅψει τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκλογῆς (ἄρθρ. 28 § 1 ἐδ. 2 G.G.), νὰ θεωρῇται ὡς μία ἐκλογικὴ παράβασις.—Ἡ ἀπόφασις ἐθεώρησε πλημμελεῖ μόνον τὴν καλουμένην «*qualifizierte*» Wahlbeeinflussung, ὑπὸ τὴν ὁποίαν νοοῦνται ἐν Γερμανίᾳ ἀνέκαθεν ὁ ποινικὸς, ὑπηρεσιακὸς, ἐκκλησιαστικὸς καὶ ὁ δι' ἰδιαιτέρας πιέσεως ἐπιχειρούμενος ἰδιωτικὸς ἐπηρεασμὸς τῶν ἐκλογέων, δηλαδὴ «*Wahlbeeinflussungen, die ihrer Natur nach geeignet sind, die Entscheidungsfreiheit des Wählers ernstlich zu beein-*

## V. Ἡ δευτέρα κατανομή τῶν ἐδρῶν.

Δέκα ἐννέα ἀποφάσεις τοῦ Ἐκλογοδικείου τοῦ 1975 ἔκριναν ζητήματα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν περὶ τῆς δευτέρας κατανομῆς τῶν ἐδρῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 89 §§ 7-8 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος.

1.— Αἱ πλεῖσται τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν ἡσχολήθησαν μετὰ τὴν ἔννοιαν τῆς διατάξεως τοῦ τρίτου ἐδαφίου τῆς § 7<sup>92</sup> καί, εἰδικώτερον, μετὰ τὸ ζήτημα, ἂν ἡ κατ' αὐτὴν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μεγαλύτερου κατὰ σειράν ἀχρησιμοποίητου ὑπολοίπου παραχώρησις τῶν ἀδιαθέτων ἐδρῶν ἐνεργεῖται μέχρις ἐξαντλήσεως τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατὰ τὴν § 4 τοῦ ἄρθρου προσκυρωθεισῶν εἰς ὅλα τὰ μετέχοντα τῆς δευτέρας κατανομῆς κόμματα καὶ συνασπισμοὺς ἐδρῶν, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰς ἕκαστον κόμμα ἢ συνασπισμὸν προσκυρωθεισῶν κατὰ τὴν αὐτὴν παράγραφον τοῦ ἄρθρου (§ 4) ἐδρῶν, ἢ μέχρι συμπληρώσεως ὑφ' ἑκάστου κόμματος ἢ συνασπισμοῦ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προσκυρωθεισῶν εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν § 4 ἐδρῶν, συνεχιζομένη περαιτέρω μόνον διὰ τὰ λοιπὰ μὴ συμπληρώσαντα τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν κόμματα ἢ συνασπισμούς. Τὸ Δικαστήριον — ὑπὸ ἐν μέρει διάφορον σύνθεσιν — ἔλυσε τὸ

trächtigen». — Βλ. καὶ Ball, op. cit., σ. 57, 168 ἐπ.· Drath, op. cit., σ. 61 ἐπ.

92. «Αἱ παραμένουσαι ἀδιάθετοι ἔδραι ἐκ τῆς ἀνωτέρω κατανομῆς παραχωροῦνται ἀνα μία εἰς τοὺς συνδυασμοὺς τοὺς ἔχοντας τὸ μεγαλύτερον κατὰ σειράν ἀχρησιμοποίητον ὑπόλοιπον ἐκλογικῆς δυνάμεως ἐκ τῆς κατὰ τὴν παροῦσαν παράγραφον γενομένης παραχωρήσεως ἐδρῶν». Ἡ ἐν λόγῳ διάταξις περιελήφθη διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸ ἄρθρ. 6 § 2 τοῦ Ν. 3822/1958, δὲν ἐπανελήφθη δὲ ἐκ παραδρομῆς εἰς τὸν προῖσχύσαντα Ἐκλ. Κ. (Β.Δ. 592) 1963), εἰς τὸν ὅποιον προσετέθη (ἄρθρ. 89 § 7 ἐδ. γ') διὰ τοῦ Β.Δ. 689/1963. — Οἱ νόμοι 3363/1926 (ἄρθρ. 95 § 1) καὶ 5493/1942, (ἄρθρ. 111 § 9), οἱ ὅποιοι καθιέρωσαν τὸ ἀναλογικὸν ἐκλογικὸν σύστημα, ὠρίζον, ὅτι αἱ ἐκ τῆς δευτέρας κατανομῆς παραχωρούμεναι ἔδραι εἰς ἕκαστον κόμμα «κατανέμονται μεταξὺ τῶν συνδυασμῶν αὐτῶν κατ' ἀναλογίαν τοῦ ὑπολοίπου ἐκάστου συνδυασμοῦ», ἐξουσιοδότησαν δὲ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν νὰ ρυθμίσῃ τὰς λεπτομερείας τῆς τοιαύτης κατ' ἀναλογίαν κατανομῆς.

ζήτημα αὐτὸ καὶ ὑπὸ τὰς δύο ἐννοίας! Πράγματι, δώδεκα ἀποφάσεις, ἦτοι αἱ ἀποφάσεις 17, 18 (σκέψις 5η), 19 (σκέψις 4η), 20 (σκέψις 4η), 21 (σκέψις 5η), 22 (σκέψις 4η), 23 (σκέψις 4η), 32, 33 (σκέψις 4η), 34 (σκέψις 3η), 35 (σκέψις 4η) καὶ 39 (σκέψις 6η) ἔλυσαν τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν πρώτην ἐννοιαν μὲ τὴν ἀκόλουθον αἰτιολογίαν<sup>93</sup>: «... Ἡ τελευταία αὕτη κατὰ ἐλάσσονας ἐκλογικὰς περιφερείας παραχώρησις ἀνὰ μιᾶς ἑδρας εἰς τοὺς συνδυασμούς, μὲ μόνον κριτήριον τὸ ὡς ἄνω μεγαλύτερον κατὰ σειρὰν ἀχρησιμοποίητον ὑπόλοιπον, τελοῦσα ὑπὸ μόνον τὸν ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ὡς ἄνω διατάξεων προκύπτοντα περιορισμὸν τῆς μὴ παραχωρήσεως οὐδὲ «προσωρινῶς» ἐδρῶν πέραν τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐδρῶν τῆς ἐλάσσονος ἐκλογικῆς περιφερείας, ἐνεργεῖται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον μέχρι ἐξαντλήσεως τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατὰ τὴν § 4 προσκυρωθεισῶν ἐδρῶν εἰς ἅπαντα τὰ μετέχοντα τῆς δευτέρας κατανομῆς κόμματα καὶ συνασπισμούς, μὴ λαμβανομένου ὑπ' ὅψιν κατὰ τὴν παραχώρησιν ταύτην τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰς ἕκαστον τῶν κομμάτων καὶ συνασπισμῶν τούτων προσκυρωθεισῶν κατὰ τὴν § 4 ἐδρῶν· ἐὰν δ' ἐκ τῆς τοιαύτης κατανομῆς ἤθελον περιέλθαι εἷς τι κόμμα ἢ συνασπισμὸν περισσότεραι τῶν κατὰ τὴν § 4 προσκυρωθεισῶν αὐτοῖς ἐδρῶν, αἱ πλεονάζουσαι αὗται ἑδραι ἀφαιροῦσαι καὶ περιέρχονται εἰς τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ ἐκλογικῇ περιφερείᾳ συνδυασμούς πῶν ἐξ ὧν ἐλλείπουν κομμάτων ἢ συνασπισμῶν, κατὰ τὰ εἰδικώτερον ἐν § 8 τοῦ αὐτοῦ ἀρθροῦ 89 ὀριζόμενα. Ἡ ἀντίθετος ἀποψις, καθ' ἣν ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὡς ἄνω μεγαλύτερου κατὰ σειρὰν ἀχρησιμοποίητου ὑπολοίπου παραχώρησις τῶν ἀδιαθέτων ἐδρῶν ἐνεργεῖται μέχρι συμπληρώσεως ὑφ' ἑκάστου κόμματος ἢ συνασπισμοῦ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προσκυρωθεισῶν αὐτῶν κατὰ τὴν § 4 ἐδρῶν, συνεχίζεται δὲ περαιτέρω μόνον διὰ τὰ λοιπὰ μὴ συμπληρώσαντα τὸν ἀριθμὸν τοῦτον κόμματα ἢ συνασπισμούς, μὴ λαμβανομένων ὑπ' ὅψιν τῶν ἔστω καὶ μεγαλύτερων κατὰ σειρὰν ἀχρησιμοποίητων ὑπολοίπων τοῦ συμπληρώσαντος ἤδη τὸν ὡς ἄνω ἀριθμὸν κόμματος ἢ συνα-

93. Ἀποφ. 18-21, 23 καὶ 34.

σπισμοῦ, δὲν εὐρίσκει ἔρεισμα εἰς τὸν νόμον. Ἀληθῶς, ἡ ὡς ἄνω διάταξις τῆς § 7 περὶ παραχώρησεως ἀνὰ μιᾶς ἑδρας ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μεγαλυτέρου κατὰ σειράν ἀχρησιμοποίητου ὑπολοίπου ἀναφέρεται εἰς «τοὺς συνδυασμοὺς» ἐν γένει, ἀσχέτως τουτέστι τοῦ κόμματος ἢ συνασπισμοῦ εἰς ὃ ἀνήκουν οὗτοι καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προσκυρωθεισῶν αὐτοῖς ἐδρῶν. Ἡ ἐρμηνεία δ' αὕτη ἐνισχύεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ § 8 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου 89, δι' ἧς ἀντιμετωπίζεται ἡ περίπτωσις τῆς «διὰ τῆς ἀνωτέρω κατὰ συνδυασμοὺς κατανομῆς» περιελεύσεως εἰς τι κόμμα ἢ συνασπισμὸν περισσοτέρων τῶν κατὰ τὴν § 4 προσκυρωθεισῶν αὐτοῖς ἐδρῶν, ἀναφέρεται εἰς ἅπαντα τὰ στάδια τῆς κατὰ τὴν § 7 κατανομῆς (πλὴν τῆς ἐν τέλει τῆς παραγράφου ταύτης ρητῶς ἐξαιρουμένης περιπτώσεως) καὶ οὐχὶ μόνον εἰς τὸ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐκλογικοῦ μέτρου στάδιον τῆς κατανομῆς ταύτης». Τὴν ἀντίθετον ἐρμηνείαν τῆς διατάξεως ἐδέχθησαν αἱ ἀποφάσεις 29, 30 καὶ 31: «... Ὡς ἐκ τοῦ ρητοῦ γράμματος τῆς διατάξεως ταύτης σαφῶς προκύπτει, ἡ κατ' ἐφαρμογὴν αὐτῆς παραχώρησις ἑδρας κατὰ τὸ στάδιον αὐτὸ τῆς δευτέρας κατανομῆς γίνεται μὲν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐν ἐκάστη ἡσσονι ἐκλογικῇ περιφερείᾳ μεγαλυτέρου κατὰ σειράν ἀχρησιμοποίητου ὑπολοίπου ἐκλογικῆς δυνάμεως ἐκάστου συνδυασμοῦ, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅμως ὅτι ὁ συνδυασμὸς οὗτος ὁ ἔχων τὸ μεγαλύτερον τοῦτο ἀχρησιμοποίητον ὑπόλοιπον ἀνήκει εἰς κόμμα ἢ συνασπισμὸν ἔχοντα ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῇ ἀδιάθετον ἑδραν ἥτοι πρὸς πλήρωσιν τοιαύτην κατὰ τὴν β' κατανομὴν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ γίνῃ κατὰ τὸ στάδιον αὐτὸ παραχώρησις ἑδρας εἰς συνδυασμὸν ὠρισμένου κόμματος ἢ συνασπισμοῦ, ἀπαραίτητον κατὰ νόμον τυγχάνει οὐ μόνον ὁ συνδυασμὸς νὰ ἔχῃ εἰς τὴν ἡσσονα ἐκλογικὴν περιφέρειαν τὸ μεγαλύτερον κατὰ σειράν ἀχρησιμοποίητον ὑπόλοιπον ἐκλογικῆς δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπάρχῃ διαθέσιμος ἑδρα τοῦ κόμματος ἢ συνασπισμοῦ τοῦ συνδυασμοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ εἰρημένῃ περιφερείᾳ, ἄλλως ἀποκλείεται ἡ παραχώρησις. Ἐντεῦθεν παρέπεται καὶ ὅτι ἐκ τῆς β' κατανομῆς δὲν δύνανται νὰ περιέλθωσι εἰς οἰονδήποτε κόμμα ἢ συνασπισμὸν περισσότεραι ἑδραι ἐκ τῶν προσκυρωθεισῶν αὐτῶν κατὰ τὴν § 4, ἡ δὲ ἀφαίρεσις πλεοναζουσῶν τοι-

ούτων είναι κατά συνέπειαν προφανές, παρά την γενικότητα της διατυπώσεως της διατάξεως ταύτης, ότι δὲν ἀναφέρεται εἰς πλεονασμὸν προελθόντα ἐκ τῆς παραχωρήσεως ἐδρῶν βάσει τοῦ ἐδαφίου γ' τῆς § 7, ἐξ οὗ καὶ ἡ § 8 δὲν παρέχει ἔρεισμα ὑπὲρ διαφόρου ἑρμηνείας τῆς διατάξεως τοῦ ὡς ἄνω ἐδαφίου γ'».

Πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι διὰ πρώτην φοράν, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, τὸ Ἐκλογοδικεῖον τῆς αὐτῆς χρονικῆς περιόδου ἔλυσεν ἐν νομικὸν ζήτημα ὑπὸ δύο ἀντιθέτους ἐννοίας. Ἡ διάστασις αὐτῇ τῆς νομολογίας ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ ζήτημα εἶναι λίαν ἀμφίβολον. Ὁρθότεραν θεωροῦμεν μᾶλλον τὴν περιοριστικὴν ἑρμηνείαν τῆς διατάξεως, τὴν ὁποίαν υἱοθέτησαν αἱ τρεῖς ἀποφάσεις. Ὑπὲρ τῆς ἑρμηνείας αὐτῆς συνηγορεῖ προφανῶς ὁ σκοπὸς τῶν διατάξεων τῆς § 7 τοῦ ἄρθρου καὶ ἰδίως τῶν ἐδαφ. β' καὶ γ', αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουν εἰς τὴν ὁμαλὴν καὶ ὀριστικὴν κατανομὴν τῶν εἰς ἕκαστον τῶν μετεχόντων τῆς δευτέρας κατανομῆς κομμάτων ἢ συνασπισμῶν προσκυρωθεισῶν ἐδρῶν μεταξὺ τῶν ἐν τῇ μείζονι περιφερείᾳ συνδυασμῶν αὐτῶν. Ἡ ἀντίθετος ἑρμηνεία δυσκόλως δύναται νὰ εὕρῃ ἔρεισμα εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς διατάξεως, ἡ ὁποία πρέπει ἀναμφιβόλως νὰ ἑρμηνευθῇ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ πρώτου ἐδαφίου τῆς § 7, ἡ ὁποία ρυθμίζει τὴν κατανομὴν τῶν κατὰ τὴν § 4 προσκυρωθεισῶν ἐδρῶν «εἰς ἕκαστον τῶν μετεχόντων τῆς δευτέρας κατανομῆς κομμάτων ἢ συνασπισμῶν» «μεταξὺ τῶν ἐν τῇ μείζονι περιφερείᾳ συνδυασμῶν αὐτῶν». Ἄλλως τε, ἡ διάταξις δὲν θεσπίζει ρητῶς οὔτε τὸν ὑπὸ τῆς δεχθείσης τὴν ἀντίθετον ἑρμηνείαν νομολογίας ἀναγνωρισθέντα περιορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐδρῶν ἐκάστης ἐλάσσονος ἐκλογικῆς περιφερείας<sup>94</sup>, τὸν ὁποῖον αὕτη συνήγαγεν ἀπλῶς «ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ὡς ἄνω διατάξεων». Ὑπὲρ τῆς ἀντιθέτου ἑρμηνείας τῆς διατάξεως φαίνονται βεβαίως συνηγοροῦσαι τόσον ἡ

94. Οὕτω καὶ ἡ ἀπόφασις 1/1974 τῆς Ἀνωτάτης Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς: «Νοεῖται ὅμως ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι διὰ τῆς τριαύτης κατανομῆς δὲν δύνανται νὰ πάραχωρηθῇ εἰς συγκεκριμένην (ἐλάσσονα) ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἀριθμὸς ἐδρῶν μεγαλύτερος τῶν εἰς ταύτην κατὰ νόμον ἀνηκουσῶν».

διατύπωσις τῆς διατάξεως τοῦ πρώτου ἐδαφίου τῆς § 8 τοῦ ἄρθρου, ἡ ὁποία ὁμιλεῖ γενικῶς περὶ «τῆς ἀνωτέρω κατὰ συνδυασμοὺς κατανομῆς», ὅσον καὶ ἡ διάταξις τοῦ τετάρτου ἐδαφίου τῆς § 7 αὐτοῦ, ἡ ὁποία ἐξαιρεῖ ρητῶς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς § 8 εἰς τὴν ὑπ' αὐτῆς προβλεπομένην εἰδικήν· περίπτωσιν κατανομῆς τῶν ἀδιαθέτων ἐδρῶν τῶν διεδρικῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν (ἐπιχείρημα ἐξ ἀντιδιαστολῆς). Ἐν τούτοις, αἱ διατάξεις τῆς § 8 εἶναι ὅλως ἐξαιρετικαὶ καὶ δὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν περίπτωσιν προσωρινῆς παραχωρήσεως πλεοναζουσῶν ἐδρῶν κατὰ τὴν ἐρμηνευομένην διάταξιν ἀλλ' εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν περιελεύσεως πλεοναζουσῶν ἐδρῶν κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τῆς § 7. Μὲ ἄλλας λέξεις, αἱ διατάξεις τῆς § 8 ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἀδιεξόδου, τὸ ὁποῖον θὰ ἡδύνατο ἐνδεχομένως νὰ δημιουργηθῇ εἰς τὴν — ἀκόμῃ καὶ εἰς τὸν νομοθέτην ἄγνωστον — περίπτωσιν παραχωρήσεως πλεοναζούσης ἑδρας εἰς ἓν κόμμα ἢ συνασπισμόν. Οὕτως, ὑπὸ τὴν ὀρθὴν ἔννοιαν τῆς ἐρμηνευομένης διατάξεως, περιορίζεται σοβαρῶς ἡ ἐφαρμογὴ τῶν διατάξεων τῆς § 8, χωρὶς ὅμως ν' ἀποκλείεται αὕτη ἀπολύτως ἐκ τῶν προτέρων. Ὁ ἐν προκειμένῳ ἀποκλεισμός τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τῆς § 8 ἀποτρέπει προφανῶς τὸ ἄτοπον, εἰς τὸ ὁποῖον καταλήγει αὕτη καὶ τὸ ὁποῖον συνίσταται ἐν τούτῳ ὅτι περιέρχεται εἰς ἓν κόμμα ἢ συνασπισμόν (ἐκεῖνον ἐκ τοῦ ὁποίου ἐλλείπει) ἑδρα ὅχι ὡς ἄμεσος συνέπεια τῆς ἐκλογικῆς δυνάμεώς του εἰς τὰς ἐλάχισσιν ἐκλογικὰς περιφέρειας ἀλλὰ κατ' ἀντανάκλασιν τῆς ἐκλογικῆς δυνάμεως ἄλλου κόμματος ἢ συνασπισμοῦ (ἐκεῖνου ἐκ τοῦ ὁποίου ἀφαιρεῖται). Ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας τῆς διατάξεως προτείνεται ἡ ἀποφυγὴ καὶ ἐνὸς δευτέρου ἀτόπου, τὸ ὁποῖον προκύπτει ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τῆς § 8, καὶ δὴ τοῦ ἐνδεχομένου παραχωρήσεως ἑδρας εἰς συνδυασμόν ἔχοντα τὸ μικρότερον ἀχρησιμοποίητον ὑπόλοιπον. Τὸ ἄτοπον ὅμως αὐτὸ δύναται νὰ προκύψῃ καὶ ὑπὸ τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν τῆς διατάξεως. Πράγματι, εἰς τὴν μίαν ἐκ τῶν πέντε μειζόνων ἐκλογικῶν περιφερειῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ὑπ' ἀριθ. 1/1974 ἀπόφασις τῆς Ἀνωτάτης Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς — ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ τῆς σχο-

λιαζομένης νομολογίας—ἐφήρμοσε τὰς διατάξεις τῆς § 8 (Β', Γ', Δ', ΣΤ' καὶ Ζ'), προέκυψε μὲν τὸ ἄτοπον καὶ δὴ εἰς τὴν Β' μείζονα ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ μία ἔδρα τῆς «Ἐνωσης Κέντρου - Νέων Δυνάμεων» παρεχωρήθη εἰς τὸν συνδυασμὸν τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας τοῦ Νομοῦ Λακωνίας ἔχοντα ἀχρησιμοποίητον ὑπόλοιπον 7.670, ἐνῶ ὑπὸ τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν τῆς διατάξεως ἡ ἔδρα θὰ ἔπρεπε νὰ παραχωρηθῇ εἰς τὸν συνδυασμὸν τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας τοῦ Νομοῦ Μεσσηνίας ἔχοντα ἀχρησιμοποίητον ὑπόλοιπον 19.717· τὸ αὐτὸ ὅμως ἄτοπον θὰ συνέβαιnen ὑπὸ τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν τῆς διατάξεως εἰς τὴν Ζ' μείζονα ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν μία ἔδρα τῆς «Ἐνωσης Κέντρου - Νέων Δυνάμεων» θὰ ἔπρεπε νὰ παραχωρηθῇ εἰς τὸν συνδυασμὸν τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας τοῦ Νομοῦ Ξάνθης ἔχοντα ἀχρησιμοποίητον ὑπόλοιπον 11.355 — ὅποτε ἡ εἰς αὐτὴν παραχωρηθεῖσα ἔδρα τῆς τρίτης κατονομῆς θὰ περιήρχετο εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν τοῦ Νομοῦ Δράμας — καὶ ὅχι εἰς τὸν συνδυασμὸν τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας τοῦ Νομοῦ Ἐβρου ἔχοντα ἀχρησιμοποίητον ὑπόλοιπον 16.522 καὶ λαβόντα τὴν ἔδραν δυνάμει τῆς ἐν λόγῳ ἀποφάσεως τῆς Ἀνωτάτης Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Αἱ ἀποφάσεις 29-31, αἱ ὁποῖαι υἱοθέτησαν τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν τῆς διατάξεως, ἀπέρριψαν, ὅπως καὶ αἱ δεχθεῖσαι τὴν ἀντίθετον ἐρμηνείαν ἀποφάσεις, τὰς ἐνστάσεις, διότι ἡ κατανομή τῶν ἀδιαθέτων ἐδρῶν τῆς Α' μείζονος ἐκλογικῆς περιφέρειας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεφέροντο αὗται, ἦτο ἡ αὐτὴ ὑπ' ἀμφοτέρων τὰς ἐννοίας τῆς διατάξεως καὶ δὲν παρεχωρήθη προσωρινῶς πλεονάζουσα ἔδρα ὑπὸ τῆς Ἀνωτάτης Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς. Πάντως, ἡ διατύπωσις τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν δὲν εἶναι ἐν μέρει ὀρθή, αἱ δὲ δύο πρῶται ἐστηρίχθησαν ἐπὶ ἐσφαλμένης προϋποθέσεως. Ἡ διατύπωσις εἶναι προδήλως ἀνακριβὴς εἰς τὸ ἐνταῦθα παρατιθέμενον μέρος αὐτῶν, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ὡς προϋπόθεσις διὰ τὴν παραχώρησιν ἔδρας κατὰ τὴν ἐρμηνευομένην διάταξιν καὶ ἡ ὑπαρξίς διαθεσίμου ἔδρας τοῦ κόμματος ἢ συνασπισμοῦ εἰς τὴν οἰκείαν ἐλάσσονα ἐκλογικὴν περιφέρειαν, πράγμα τὸ ὁποῖον



ὅμως εἶναι ἐν προκειμένῳ τὸ ζητούμενον· αἱ ἀποφάσεις θὰ ἔπρεπε ν' ἀπαιτήσουν διὰ τὴν παραχώρησιν ἔδρας τὴν ὕπαρξιν ἀδιαθέτου ἔδρας τοῦ κόμματος ἢ συνασπισμοῦ εἰς τὴν οἰκείαν μείζονα ἐκλογικὴν περιφέρειαν. Ἐξ ἄλλου, αἱ ἀποφάσεις 29 καὶ 30 ἐστηρίχθησαν ἐπὶ ἐσφαλμένης προϋποθέσεως, καθ' ὅσον αὗται ἀπέρριψαν τὰς ἐνστάσεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον τὸ αὐτὸ αἷτημα (τὴν παραχώρησιν μιᾶς ἔδρας εἰς τὸν συνδυασμὸν τῆς «Νέας Δημοκρατίας» τῆς Α' ἐκλογικῆς περιφερείας Ἀθηνῶν), μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι δὲν ἦτο «νόμῳ ἐπιτρεπτὴ ἡ παραχώρησις ἔδρας εἰς τὸν συνδυασμὸν τοῦ κόμματος Νέα Δημοκρατία ἐν τῇ ἐκλογικῇ περιφερείᾳ Α' Ἀθηνῶν ἔνεκα τοῦ ἐν αὐτῇ ἀχρησιμοποίητου ὑπολοίπου, καί τοι τοῦ τοῦ περτερεῖ ἁλλων ὑπολοίπων, δυνάμει τῶν ὁποίων παρεχωρήθησαν ἔτεραι ἔδραι εἰς ἄλλας περιφερείας, δοθέντος ὅτι τὸ κόμμα αὐτὸ δὲν εἶχεν εἰς τὴν ὥς εἴρηται περιφέρειαν Α' Ἀθηνῶν ἀδιάθετον ἔδραν κατὰ τὸ δευτέρον στάδιον τῆς β' κατανομῆς». Διότι τὸ ἀχρησιμοποίητον ὑπόλοιπον τοῦ ἐν λόγῳ συνδυασμοῦ ἦτο 17.891, ἐνῶ ὅλα τὰ ἀχρησιμοποίητα ὑπόλοιπα τῶν συνδυασμῶν ἀμφοτέρων τῶν μετασχόντων τῆς δευτέρας κατανομῆς κομμάτων εἰς τὴν Α' μείζονα ἐκλογικὴν περιφέρειαν, δυνάμει τῶν ὁποίων παρεχωρήθησαν ἔδραι εἰς αὐτούς, ἦσαν μεγαλύτερα αὐτοῦ <sup>95</sup>.

2.— Παρὰ τὴν σαφῆ διατύπωσιν τῆς διατάξεως τοῦ τρίτου ἐδαφίου τῆς § 7 τοῦ ἀρθρ. 89 ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὑπολοίπου («... ἐκ τῆς κατὰ τὴν παρ οὔσαν παράγραφον γενομένης παραχωρήσεως ἐδρῶν»), ὑπεστηρίχθη ὑπὸ ἐνισταμένων ἢ ἀποψις, ὅτι διὰ τὸν ὑπολογισμὸν αὐτοῦ πρέπει ν' ἀφαιρῇται ἡ ἐκλογικὴ

95. Συμφώνως πρὸς τὴν ἐρμηνευομένην διάταξιν παρεχωρήθησαν ἑπτὰ ἔδραι, ἦτοι ἀνὰ μία εἰς τοὺς συνδυασμοὺς τῆς «ΕΚ-ΝΔ» Β' ἐκλογικῆς περιφερείας Ἀθηνῶν (98.309), Α' ἐκλογικῆς περιφερείας Ἀθηνῶν (78.208) καὶ Α' ἐκλογικῆς περιφερείας Πειραιῶς (28614), τῆς «Ν.Δ.» Β' ἐκλογικῆς περιφερείας Πειραιῶς (24.978), τῆς «ΕΚ-ΝΔ» ἐκλογικῆς περιφερείας Εὐβοίας (23766), τῆς «Ν.Δ.» ἐκλογικῆς περιφερείας Φθιώτιδος (23.188) καὶ Ἀττικῆς (21. 937).

δύναμις τῶν μετεχόντων τῆς δευτέρας κατανομῆς κομμάτων, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας παρεχωρήθησαν εἰς αὐτὰ ἔδραι ἐκ τῆς πρώτης κατανομῆς. Αἱ ἀποφάσεις 27 (σκέψις 3η) καὶ 33 (σκέψις 3η) ὁρθῶς ἀπέρριψαν τὴν ἀποψιν αὐτήν. Ἡ πρώτη ἀπόφασις ἐνομολόγησε σχετικῶς τὰ ἐξῆς: «... Κατὰ τὴν σαφῇ ἐννοίαν τῶν ὡς ἄνω διατάξεων (ἄρθρ. 89 §§ 4 καὶ 7 ἐδ. α'-γ'), ἡ ἀνὰ ἐκάστην ἐκλογικὴν περιφέρειαν δευτέρα κατανομὴ βάσιν ἔχει τὰς ἐκλογικὰς δυνάμεις τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ συνδυασμῶν, ἥτοι ὁλοκλήρους καὶ ὄχι μειωμένας κατὰ ποσοστὸν τι ἀναλογοῦν εἰς τὰς ἤδη προσκυρωθεῖσας εἰς τοὺς συνδυασμοὺς ἐκ τῆς Α' κατανομῆς ἔδρας, καὶ ἐπομένως πᾶσαι αἱ ἀδιάθετοι ἔδραι αἰ ἀνήκουσαι εἰς ὠρισμένην ἐκλογικὴν περιφέρειαν διατίθενται κατ' ἀναλογίαν τῶν ψήφων, ἃς ἔλαβον οἱ συνδυασμοὶ τῆς ἐκλογικῆς ταύτης περιφερείας, ἥτοι τῶν ψήφων ἐν τῷ συνόλῳ των καὶ οὐχὶ κατόπιν ἀφαιρέσεως ποσοστοῦ τινὸς ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὴν ἐκ τῆς Α' κατανομῆς προσκύρῳσιν ἑδρῶν. Εἰδικώτερον τὸ ἐδ. γ' τῆς § 7 ὀρίζει ὅτι αἱ παραμείνασαι ἀδιάθετοι ἔδραι (διὰ τῆς διαιρέσεως τῆς ἐκλογικῆς δυνάμεως μὲ διαιρέτην τὸ κατὰ τὰ ἐν ἐδ. β ὀριζόμενα ἐξευρεθὲν ἐκλογικὸν μέτρον) «παραχωροῦνται ἀνὰ μία εἰς συνδυασμοὺς τοὺς ἔχοντας τὸ μεγαλύτερον κατὰ σειράν ἀχρησιμοποίητον ὑπόλοιπον ἐκλογικῆς δυνάμεως ἐκ τῆς κατὰ τὴν παρούσαν παράγραφον γενομένης παραχωρήσεως ἑδρῶν», οὕτω ρητῶς ἀποκλείεται, διὰ τῆς διατάξεως ταύτης, οἷαδήποτε ἀνάμιξις τῶν ἑδρῶν τῆς Α' κατανομῆς. Ἡ διάταξις δὲ αὕτη ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν περιπτώσεων καθ' ἃς παραμένει ἀχρησιμοποίητον ὑπόλοιπον ἐκλογικῆς δυνάμεως εἰς συνδυασμοὺς λαβόντας ἤδη ἐν τῇ ἐκλογικῇ περιφερείᾳ ἔδραν ἐκ τῆς Β' κατανομῆς, ὡς καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς ἡ ἐκλογικὴ δύναμις τοῦ συνδυασμοῦ ὑπολείπεται τοῦ ἐκλογικοῦ μέτρου, ὅποτε ὡς ἀχρησιμοποίητον ὑπόλοιπον δεόν νὰ θεωρηθῇ ὁλόκληρος ἡ μὴ χρησιμοποιηθεῖσα ἐκλογικὴ δύναμις. Οὐδαμῶθεν ὅμως προκύπτει, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ ἀχρησιμοποίητον ὑπόλοιπον δεόν νὰ μειοῦται περαιτέρω ἀναλόγως τῶν ἑδρῶν ἃς ὁ συνδυασμὸς ἔλαβε ἐκ τῆς Α' κατανομῆς».

Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀπόφασις 26 (σκέψις 3η) ὀρθῶς ἀπέκρουσε τὴν ὑπὸ ἐνισταμένου ὑποστηριχθεῖσαν ἐκδοχὴν, ὅτι διὰ τοῦ ἐν τῇ ἐν λόγῳ διατάξει ὅρου «μεγαλύτερον κατὰ σειρὰν ἀχρησιμοποίητον ὑπόλοιπον ἐκλογικῆς δυνάμεως» «νοεῖται οὐχὶ τὸ ὑπόλοιπον ἐκλογικῆς δυνάμεως τοῦ συνδυασμοῦ ἐκάστου κόμματος, ὅπερ ἀπομένει ἐκ τῆς κατὰ τὸ προηγούμενον ἐδάφιον διαιρέσεως τῆς ἐν ἐκάστη ἐλάσσονι περιφερείᾳ ἐκλογικῆς δυνάμεως τῶν συνδυασμῶν ἐκάστου κόμματος διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν αὐτῇ ἀδιαθέτων ἐδρῶν, ὡς ὀρθῶς ἐδέχθησαν τὸ Πρωτοδικεῖον καὶ ἡ Ἄνωτάτη Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ, ἀλλ' ὅτι διὰ τοῦ ὅρου τούτου νοεῖται τὸ ὑπόλοιπον ἐκλογικῆς δυνάμεως ἐκάστου κόμματος τὸ μᾶλλον προσεγγίζον τὸ ἐκλογικὸν μέτρον ἐκάστης περιφερείας συγκρινόμενον πρὸς τὰ ὑπόλοιπα τῶν ἐν τῇ αὐτῇ μείζονι περιφερείᾳ περιλαμβανομένων ἐτέρων ἐλασσόνων...».

3.— Ἡ ἀπόφασις 22 (σκέψις 4η) ὀρθῶς δὲν ἐδέχθη τὴν ἀποψιν τοῦ ἐνισταμένου, κατὰ τὴν ὁποίαν «ἡ κατὰ τὴν § 7 τοῦ ἄρθρου 89 κατανομὴ προηγεῖται τῆς κατανομῆς τῆς § 4 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου, κατ' αὐτὴν δὲ κατανέμονται οὐχὶ μόνον αἱ κατὰ τὴν § 4 προσκυρωθεῖσαι ἔδραι εἰς τὰ μετέχοντα τῆς δευτέρας κατανομῆς κόμματα ἢ συνασπισμοὺς, ἀλλὰ καὶ αἱ παραμείνασαι διὰ τὴν τρίτην κατανομὴν ἔδραι, τῶν πλεοναζουσῶν ἐδρῶν ἀφαιρουμένων κατὰ τὴν διαδικασίαν τῆς § 8 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου καὶ μεταφερομένων εἰς τὴν τρίτην κατανομήν», μετὰ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι αὕτη «δὲν εὐρίσκει ἔρεισμα εἰς τὰς ὡς ἄνω διατάξεις, ἐξ ὧν προκύπτει ὅτι κατὰ τὴν διαδικασίαν τῆς § 7 κατανέμονται μόνον αἱ προσκυρωθεῖσαι κατὰ τὴν § 4 εἰς τὰ μετέχοντα τῆς δευτέρας κατανομῆς κόμματα ἢ συνασπισμοὺς, οὐχὶ δὲ καὶ αἱ παραμείνασαι διὰ τὴν τρίτην κατανομὴν ἔδραι καὶ ὅτι αἱ κατὰ τὴν § 8 ἀφαιρούμεναι ὡς πλεονάζουσαι ἔδραι δὲν μεταφέρονται εἰς τὴν τρίτην κατανομήν, ἀλλὰ περιέρχονται εἰς τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ ἐκλογικῇ περιφερείᾳ συνδυασμοὺς τῶν ἐξ ὧν ἐλλείπουν κομμάτων ἢ συνασπισμῶν».

4.— Ἡ ἀπόφασις 45/1975 (σκέψις 4η) ἐνομολόγησεν ὀρθῶς, ὅτι ἡ διάταξις τοῦ τρίτου ἐδαφίου τῆς § 7 ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ τῆς κατανομῆς τῶν ἐδρῶν τῶν διεδρικῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν,

ὅταν δὲν πληροῦνται αἱ προϋποθέσεις τῆς ὑπὸ τοῦ τετάρτου ἐδαφίου αὐτῆς ρυθμιζομένης εἰδικῆς περιπτώσεως. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἀπόφασις ἐπεκύρωσε μὲν τὴν ὑπ' ἀριθ. 1/1974 ἀπόφασιν τῆς Ἀνωτάτης Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς, διὰ τῆς ὁποίας παρεχωρήθη κατ' ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως τοῦ τρίτου ἐδαφίου ἡ ἐκ τῆς πρώτης κατανομῆς ἀπομείνασα ἀδιάθετος ἔδρα τῆς διεδρικῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας τοῦ Νομοῦ Χίου εἰς τὸν συνδυασμὸν τῆς «Νέας Δημοκρατίας» ὡς ἔχοντα τὸ μεγαλύτερον ἀχρησιμοποίητον ὑπολοιπὸν ἐκλογικῆς δυνάμεως (17.219 ἔναντι 9481 τοῦ συνδυασμοῦ τῆς «Ε.Κ.- Ν.Δ.»), ἐφ' ὅσον δὲν ἐπληροῦντο ὅλοι αἱ προϋποθέσεις τῆς διατάξεως τοῦ τετάρτου ἐδαφίου καὶ δὴ ὁ συνδυασμὸς αὐτὸς ἐνεφάνισε μέσον ὅρον ψηφοδελτίων ἀνὰ ἐκλεγόμενον βουλευτὴν ( $17.210:2 = 8.609$ ) μικρότερον τοῦ ἐτέρου μετασχόντος τῆς δευτέρας κατανομῆς συνδυασμοῦ τῆς «Ε.Κ.- Ν.Δ.» (9.481), ἀπέρριψε δὲ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ ἐνισταμένου ὅτι, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπληροῦντο ὅλοι αἱ προϋποθέσεις τῆς διατάξεως τοῦ τετάρτου ἐδαφίου, ἡ ἔδρα θὰ ἔπρεπε νὰ παραχωρηθῇ, κατ' ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως αὐτῆς, εἰς τὸν συνδυασμὸν τῆς «Ε.Κ.- Ν.Δ.», ὁ ὁποῖος ἔλαβεν ἀριθμὸν ψηφοδελτίων (9.481) μεγαλύτερον τοῦ μέσου ὁρου ψηφοδελτίων ἀνὰ ἐκλεγόμενον βουλευτὴν τοῦ συνδυασμοῦ τῆς «Ν.Δ.» (8.609).

5.— Ἡ ἀπόφασις 17 (σκέψις 3η) ὀρθῶς ἀπέρριψε τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ ἐνισταμένου, ὅτι ἡ διάταξις τῆς § 8 τοῦ ἄρθρ. 89 ἀντίκειται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος «ὡς παρεισάγουσα διακρίσεις καὶ θεσπίζουσα εὐμενῇ προνόμια ὑπὲρ ὑποψηφίου περιφερειῶν, ὅπου τὸ κόμμα αὐτῶν διαθέτει μικροτέραν ἐκλογικὴν δύναμιν ἔναντι ἐτέρων περιφερειῶν» ἐν ὧσιν «τῆς ἀπολύτου γενικότητος καὶ τῆς ἀντικειμενικότητος τῆς διατάξεως ταύτης, συναπτομένης δὲ πρὸς τὸ ἰσχυρὸν ἀναλογικὸν ἐκλογικὸν σύστημα, μετὰ πλειόνων κατανομῶν».

VI. Ἐκλογικαὶ παραβάσεις κατὰ τὴν ἀνακηρύξιν τῶν ἐκλεγέντων.

Τὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ἐκλεγέντων ρυθμίζουν αἱ διατάξεις

τῶν ἄρθρ. 88-93 τοῦ Ἑκλογικοῦ Κώδικος, αἱ ὁποῖαι προβλέπουν ρητῶς τρεῖς κατανομὰς βουλευτικῶν ἐδρῶν καί, ἀντιστοίχως, τρεῖς χωριστὰς ἀνακηρύξεις βουλευτῶν<sup>96</sup>. Ἀρμόδιον ὄργανον ἀνακηρύξεως εἶναι τὸ Πρωτοδικεῖον, τὸ ὁποῖον ὁμῶς ὡς πρὸς τὴν ἀνακήρυξιν ἐπιτυχόντων ἐκ τῆς δευτέρας καὶ τρίτης κατανομῆς δεσμεύεται ἀπὸ τὰς σχετικὰς ἀποφάσεις τῆς Ἀνωτάτης Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς (ἄρθρ. 91 Ἑκλ. Κ.).

Ἐν προκειμένῳ ἐγεννήθη τὸ ζήτημα, ἂν τὸ Πρωτοδικεῖον ὀφείλῃ νὰ περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἄθροισιν τῶν ἐκ τῶν πράξεων τῶν ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν προκυπτόντων ἀποτελεσμάτων ἢ δύναται νὰ προβαίνει καὶ εἰς ἔλεγχον τῆς ἀκριβείας τῶν ἀριθμητικῶν πράξεων αὐτῶν. Τὸ Ἑκλογοδικεῖον<sup>97</sup> ὀρθῶς ἔλυσε τὸ ζήτημα αὐτὸ ὑπὸ τὴν δευτέραν ἔννοιαν. Τὴν αὐτὴν ἀποφιν ὑπέπεστήριξε καὶ ὁ Ἀλ. Βαμβέτσος<sup>98</sup>, ὁ ὁποῖος ὀρθῶς ἔγραψε περαιτέρω, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου μὴ διενέργεια νέας ἀπαρι-

96. Ὁ Βαμβέτσος (op. cit., Ν. Δίκ. ΙΗ', σ. 466 ἐπ.) ὑπεστήριξε σθεναρῶς τὴν ἀποφιν ὅτι ὁ νόμος (Ἑκλ. Κ. 1961) προβλέπει μόνον μίαν ἀνακήρυξιν. Τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν φαίνεται νὰ ἔχῃ πρακτικὴν τινα σημασίαν μετὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 76 § 1 ἐπ. β' τοῦ Ν.Δ. 4274 (ἄρθρ. 120 § 1 ἐδ. β' Ἑκλ. Κ., ἄρθρ. 25 § 1 ἐδ. β' Κ.Α.Ε.Δ.). Βλ. Βαμβέτσου, op. cit., Ν. Δίκ. ΙΗ', σ. 476, σημ. 105α.

97. Ἀπόφ. 21/1964, σκέψις 3η: «Ἐπειδὴ διὰ τοῦ πρώτου λόγου τῆς ἐνστάσεως προβάλλεται ὅτι τὸ Πρωτοδικεῖον... καθ' ὑπέρβασιν τῆς ἐξουσίας του δὲν περιορίσθη εἰς τὴν ἄθροισιν μόνον τῶν ἀναγραφόμενων εἰς τοὺς πίνακας διαλογῆς καὶ πράξεις τῶν Ἐφορευτικῶν Ἐπιτροπῶν ἀποτελεσμάτων διὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν βουλευτῶν, ἀλλ' ἀνεγνώρισεν ὡς ἐγκύρους καὶ ὑπελόγισεν ὑπὲρ τοῦ καθ' οὗ ἡ ἐνστασις ἐπτὰ σταυροὺς προτιμήσεως... μὴ ἀναφερομένους εἰς τοὺς σχετικοὺς πίνακας τῶν Ἐφορευτικῶν Ἐπιτροπῶν. Ὁ λόγος οὗτος τυγχάνει ἀπορριπτέος ὡς ἀβάσιμος, διότι ὡς προκύπτει ἐκ τῶν §§ 2 καὶ 7 τοῦ ἄρθρ. 88 τοῦ Ἑκλ. Ν., τὸ Πρωτοδικεῖον δὲν περιορίζεται κατὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ψήφων εἰς τὴν μηχανικὴν ἀπλῶς πρόσθεσιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν καθ' ἕκαστα ἐκλογικῶν τμημάτων, ὡς ταῦτα προκύπτουν ἐκ τῶν οἰκείων πρακτικῶν τῶν Ἐφορευτικῶν Ἐπιτροπῶν, ἀλλ' ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ προβῇ καὶ εἰς τὴν ἐπαλήθευσιν μιᾶς ἐκάστης ψήφου καὶ εἰς τὴν ἀνάλογον προσμέτρησιν ταύτης».

98. Op. cit., Ν. Δίκ. ΙΗ', σ. 467, ὑπ' ἀριθ. 49.

θιμήσεως καθ' ἑαυτὴν δὲν ἀποτελεῖ πλημμέλειαν ἐπαγομένην ἀκυρότητα, «ἐφ' ὅσον δὲν προτείνονται συγκεκριμένα σφάλματα εἴτε περὶ τὴν ἀπαρίθμησην τῶν ψηφοδελτίων εἴτε περὶ τὸν ὑπολογισμόν τῶν σταυρῶν προτιμήσεως, διότι ἐν τῇ ἀποφάσει τοῦ πρωτοδικείου ἐνσωματοῦνται αἱ μὴ ἐλεγχθεῖσαι καὶ μὴ ἐπαληθευθεῖσαι ἀριθμητικαὶ πράξεις τῶν ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν».

VII. Ἡ παράβασις τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου ὡς λόγος ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς.

Ἡ ἀκύρωσις τῆς ἐκλογῆς διὰ παράβασιν τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου διέπεται ὑπὸ τῆς διὰ τοῦ ἀρθρ. 32 § 2 ἐδ. α' τοῦ Κώδικος περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου καθιερουμένης καὶ ἤδη ἐκτεθείσης<sup>99</sup> ἀρχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐκλογικὴ παράβασις συνεπάγεται τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἐκλογῆς μόνον, ὅταν αὕτη καθιστᾷ ἐν ὅλῳ ἐν ἡμέρῃ ἀμφίβολον τὸ ὅλικόν ἀποτελέσμα τῆς ψηφοφορίας. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς εἶναι ἀναμφίβολος καὶ δυνατὴ προκειμένου περὶ τῶν ἐκλογικῶν παραβάσεων, αἱ ὁποῖαι ἀφορῶν τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος (παράνομος συμμετοχὴ ἐκλογέων εἰς αὐτήν, ἀθέμιτος ἐπηρεασμὸς ἐκλογέων) ἢ τὴν ἀπαρίθμησην τῶν ψήφων<sup>100</sup>. Ἡ ἐσφαλμένη ἀπαρίθμησης τῶν ψήφων δὲν δημιουργεῖ δυσχερείας εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς, διότι ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ψηφοδελτίων ὑπὲρ τίνος συνδυασμοῦ ἢ ὑποψηφίου ἐδόθησαν αἱ ψῆφοι. Τοῦναντίον, εἶναι δυσχερὴς ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς παρανόμου συμμετοχῆς ἢ μὴ συμμετοχῆς ἐκλογέων εἰς τὴν ψηφοφορίαν ἢ τοῦ ἀθεμίτου ἐπηρεασμοῦ τῶν ψηφοφόρων. Ἐν προκειμένῳ γεννᾶται τὸ ζήτημα ἀπὸ ποῖον συνδυασμόν ἢ ὑποψήφιον πρέπει ν' ἀφαιρεθοῦν αἱ πλημ-

99. Βλ. ἀνωτ., σ. 448 ἐπ.

100. Ἐν Γερμανίᾳ αἱ ἐν λόγῳ πλημμέλειαι καλοῦνται «Stimmenfehler», «Beteiligungsfehler» πρὸς τὸ μέρος τῶν ἐκλογέων, «Berechnungsfehler», θεωροῦνται δὲ ὡς προκαλοῦσαι εἴτε «Stimmenvermehrung» εἴτε «Stimmenverminderung» εἴτε «Stimmenvertauschung». Βλ. Ball, op. cit. σ. 198 ἐπ.: D r a t h, op. cit., σ. 10 ἐπ., 25 ἐπ.

μελεῖς ψῆφοι τῶν παρὰ νόμῳ μὴ ψηφοφορησάντων ἐκλογέων. Τὸ ζήτημα πρέπει, νομίζομεν, νὰ λυθῇ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι αἱ μὲν πλημμελεῖς ψῆφοι ἀφαιροῦνται ἀπὸ τὰς ψήφους τοῦ συνδυασμοῦ ἢ ὑποψηφίου, κατὰ τοῦ ὁποίου στρέφεται ἡ ἔντασις, αἱ δὲ ψῆφοι τῶν μὴ ψηφοφορησάντων ἐκλογέων προστίθενται εἰς τὰς ψήφους τοῦ ἐνισταμένου. Ἡ ἀποψὶς αὐτὴ ἐκράτησε καὶ ἐν τῇ νομολογίᾳ τοῦ Ἐκλογοδικείου<sup>101 102</sup>. Τὴν ἐν λόγῳ λύσιν δὲν ἤκο-

101. Βλ. π.χ. τὰς ἀποφ. 32/1953, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ψῆφοι τῶν παρὰ νόμῳ ψηφισάντων ἐκλογέων (τῶν στερουμένων τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος) διὰ τὴν κρίσιν περὶ τοῦ πιθανοῦ ἐπηρεασμοῦ τῶν παραβάσεων αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος ὑποτίθεται, ὅτι ἐδόθησαν εἰς τοὺς πλειοψηφήσαντας ἐκ τῶν ὑποψηφίων· 33/1953, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ψῆφοι τῶν ἀκύρως ψηφοφορησάντων «ἀφαιρετέαι τυγχάνουσιν ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν ληφθεῖσων ὑφ' ἐκάστου τῶν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2935/1952 ἀποφ. τοῦ Πρωτοδικείου Πειραιῶς ἀνακηρυχθέντων βουλευτῶν τῆς ρηθείσης ἐκλογικῆς περιφέρειας, καθ' ὅσον ἀμφιβολία γεννᾶται, ἂν τὸ ὑπὲρ ἐνὸς ἐκάστου τούτων ὀλικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας θὰ ἦτο τὸ αὐτό, ἂν δὲν ἐψήφίζον καὶ οἱ ἀνωτέρω 313 ἐκλογεῖς» καὶ 34/1953, ἡ ὁποία ἀφῆρεσε 26 ψήφους δωροδοκηθέντων προσώπων ἀπὸ τὰς ψήφους τοῦ καθ' οὗ ἡ ἔντασις καὶ προσέθεσεν αὐτὰς εἰς τὰς ψήφους τοῦ ἐνισταμένου.—Ἡ ἀπόφ. 15/1912 ἔκρινεν, ὅτι ἐκ τῶν 14 δωροδοκηθέντων ἐκλογέων οἱ 5 ἦσαν φίλοι τοῦ ἀποτυχόντος, διαδηλώσαντες τὰ πολιτικά των φρονήματα κατὰ τὴν προεκλογικὴν περίοδον, καί, ὥς ἐκ τούτου, τὸ σύνολον τῶν ἐλαττωματικῶν ψήφων ἀνῆρχοντο εἰς 19 (τῶν 5 ὑπολογιζομένων εἰς διπλοῦν).—Βλ. καὶ τὴν ἀνωτ., σ. 283 ἐπ., παρατεθεῖσαν νομολογίαν τοῦ Ἐκλογ. τοῦ 1975.

102. Ἡ νομολογία τοῦ γερμανικοῦ Ἐκλογ. τοῦ WRV ἀφῆρει τὰς πλημμελεῖς ψήφους ἀνὰ μίαν ἀπὸ τὰς ψήφους ὅλων τῶν συνδυασμῶν καὶ δὴ τὴν πρῶτην ψήφον ἀπὸ τὰς ψήφους τοῦ λαβόντος τὰς πλείονας ψήφους συνδυασμοῦ, τὴν δευτέραν ἀπὸ τὰς ψήφους τοῦ δευτέρου εἰς ἀριθμὸν ψήφων συνδυασμοῦ κλπ. (οὕτως ἡ ἀπόφ. τῆς 3.12.1920, βλ. K a i s e n b e r g, Die Rechtsprechung des Wahlprüfungsgerichts beim Reichstag, σ. 208). Ἐν ὅψει τῶν ἀτόπων τοῦ ἐν λόγῳ πιθανοῦ ὑπολογισμοῦ (Wahrscheinlichkeitsrechnung), ἀφοῦ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ θὰ ἔπρεπε ν' ἀφαιρεθῇ μία ψήφος ἀπὸ τὸν λαβόντα μόνον 4 ψήφους συνδυασμόν, ὅπως ἀκριβῶς θ' ἀφῆρετο μία ψήφος καὶ ἀπὸ τὸν λαβόντα εἰς τὸ αὐτὸ ἐκλογικὸν τμήμα 400 ψήφους (βλ. D r a t h, op. cit., σ. 10 ἐπ.), τὸ Δικαστήριον ἐγκατέλειπε τελικῶς αὐτὸν καὶ ἐφήρμοσε κατὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν πλημμελῶν ψήφων τὸ ἀναλογικὸν ἐκλογικὸν σύστημα (οὕτως ἡ ἀπόφ. τῆς 8.6.1925, βλ. B a l l, op. cit., σ. 177).

λούθησεν ἡ ἀπόφασις 3/1924, ἡ ὁποία ὄχι ὀρθῶς δὲν ἠκύρωσε τὴν ἐκλογὴν, καίτοι συνεπεία τῆς παραβάσεως τῆς περὶ τῆς διαρκείας τῆς ψηφοφορίας εἰς τι ἐκλογικὸν τμῆμα διατάξεως δὲν ἐψήφισαν ἐκλογεῖς ὑπερδιπλάσιοι τῶν ψήφων 53, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ τελευταῖος ἐπιτυχὼν ἐπλειοψήφησε τοῦ ἐπιλαχόντος ἐνισταμένου, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι καὶ ἂν οἱ μὴ ψηφίσαντες ἐκλογεῖς μετεῖχον τῆς ψηφοφορίας, τὸ ἀποτέλεσμα δὲν θὰ ἦτο διάφορον «δεδομένον κατὰ κοινὴν πεῖραν, ὅτι ἅπαντες οἱ ἐγγεγραμμένοι ἐν τοῖς ἐκλογικοῖς καταλόγοις δὲν προσέρχονται πρὸς ψηφοφορίαν, οἱ δὲ μὴ προσελθόντες δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι ἤθελον ἀποκλειστικῶς τὰς ψήφους αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ἐνισταμένου διαθέσει». Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν θὰ ἐπετρέπετο καὶ ἐπιτρέπεται νὰ μὴ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν μόνον αἱ ψῆφοι τῶν ἐκλογέων, οἱ ὅποιοι ἀποδεδειγμένως δὲν θὰ μετεῖχον τῆς ψηφοφορίας ἔνεκα π.χ. σοβαρωτάτης ἀσθενείας ἢ διαμονῆς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς.

Λίαν ἀμφίβολον εἶναι τὸ ζήτημα, ἂν ἡ ἐν λόγῳ ἀρχὴ ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς κατὰ παράβασιν τοῦ Συντάγματος καὶ τοῦ νόμου μὴ ἀνακηρύξεως <sup>103</sup> ἢ ἀνακηρύξεως ὑποψηφίου τινὸς (ἐπιτυχόντος ἢ ἀποτυχόντος) <sup>104</sup>. Ἡ λύσις τοῦ

103. Πρὸς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἐξομοιοῦται, νομίζομεν, ἐν προκειμένῳ καὶ ἡ ἀδυναμία ὑποβολῆς ὑποψηφιότητος ὑπὸ ἐνὸς προσώπου ἔνεκα τῆς παρανόμου συλλήψεως καὶ κατακρατήσεώς του ὑπὸ τῶν ἀρχῶν.

104. Καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις πρόκειται «ἐκλογικὴ παράβασις» ἐν ἐννοίᾳ τοῦ ἀρθρ. 58 Συντ. καὶ τοῦ ἀρθρ. 32 § 2 Κ.Α.Ε.Δ. (βλ. ἀνωτ., σ. 127).—Ἡ Ἐκλογ. 1/1930 ἀπέρριψε τὸν λόγον ἐνστάσεως, κατὰ τὸν ὁποῖον κακῶς ἀνεκηρύχθη ὡς ὑποψήφιος ὁ εἰς ἐπιλαχόν, στερούμενος τῶν θετικῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος (διετέλει ὑπόδικος ἐπὶ κακουργήματι δυνάμει τελεσιδικίου βουλευμάτος) καί, ὡς ἐκ τούτου, ἦτοι ἔνεκα τῆς ὑποψηφιότητός του, ἐπηρεάσθη τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα, καθ' ὅσον τὰς εἰς αὐτὸν δοθείσας ψήφους θὰ ἐλάμβανεν ὁ ἕτερος ἐπιλαχὼν καὶ δι' αὐτῶν οὗτος θὰ ἦτο πλειοψηφῶν, ὡς νόμῳ ἀβάσιμον, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι «οὔτε ἀνάγεται εἰς ἔλλειψιν προσόντων σχετικῶς πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ ἐπιτυχόντος καὶ καθ' οὗ ἡ ἐνστάσις, ὡς ὀρίζουσι τὰ ἀρθρα 4 καὶ 11 τοῦ ν. Γ'λΝΕ', οὔτε ἡ κατὰ τὸ ἀρθρ. 39 τοῦ Συντ. ἀνικανότης πρὸς ἐκλογὴν, ἦτοι ἡ ἔλλειψις τῶν πρὸς τοῦτο προ-



ζητήματος αὐτοῦ εἶναι δυσχερεστάτη. Ἡ μὲν καταφατικὴ λύσις ἀναθέτει εἰς τὸ Δικαστήριον ἓν λίαν δυσχερὲς καὶ λεπτὸν ἔργον, ἀναγόμενον εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἐκλογικοῦ Σώματος, ἡ δὲ ἀποφατικὴ λύσις καταλήγει εἰς τὸ ἄτοπον καὶ ἀπαράδεκτον ἀποτέλεσμα ν' ἀκυροῦται ὁλόκληρος ἡ ἐκλογὴ καὶ νὰ προκαλῆται νέος ἐκλογικὸς σάλος, καίτοι εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ κακῶς μὴ ἀνακηρυχθεὶς ἢ ἀνακηρυχθεὶς ὑποψήφιος οὐδὲ ὅπως θὰ μετέβαλε ἢ μετέβαλε τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα. Ἐφ' ὅσον ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 32 § 2 ἐδ. α' τοῦ Κώδικος δὲν διακρίνει, πρέπει μᾶλλον νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι αἱ ἐν λόγῳ παραβάσεις δὲν ἀποτελοῦν ἀπόλυτον λόγον ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς. Τὴν ἀποψιν αὐτὴν ὑπεστήριξε καὶ ὁ Ἀλ. Βαμβέτσος<sup>105 106</sup>, φαίνεται δὲ δεχθὲν καὶ τὸ Ἐκλογοδικεῖον. Οὕτως, ἡ μὲν ἀπόφασις 19/1921 ἐνομολόγησεν, ὅτι ὁ ἀποκλεισμός τῆς ὑποβολῆς ὑποψηφιότητος προσώπων τινῶν λόγῳ τῆς συλλήψεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀρχῶν δὲν ἀποτελεῖ λόγον ἀκυρότητος τῆς ἐκλο-

σόντων, συνιστᾷ λόγον ἀνισχύρου τῆς ἀποφάσεως περὶ ἀνακηρύξεως, ὡς τοῦτο σαφῶς προκύπτει ἐκ τῆς ἀντιβολῆς τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου τούτου πρὸς τὸ ἐπόμενον ἄρθρ. 40». Ἡ ἀπόφ. αὕτη, ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι ὅχι ὀρθῶς συνήγαγεν ἐκ τοῦ ἄρθρ. 40 Συντ. 1927 (ἄρθρ. 71 §§ 1-4 Συντ. 1952) ἐπιχείρημα ἐξ ἀντιδιαστολῆς ὑπὲρ τοῦ ἐγκύρου τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ στερουμένου τῶν θετικῶν προσόντων τοῦ ἐκλογίμου ὑποψηφίου (βλ. ἀνωτ., σ. 127 ἐπ.), εἶναι πεπλανημένη. Διότι ἐκλογικὴν παράβασιν δὲν ἀποτελεῖ ἡ παράνομος ἀνακήρυξις τοῦ ὑποψηφίου καθ' ἑαυτήν, ἀλλ' ἡ δι' αὐτῆς ἐπιτραπεῖσα παράνομος συμμετοχὴ αὐτοῦ εἰς τὴν ἐκλογὴν, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ἐπηρεάσθησαν ἐκλογεῖς καὶ ἐψήφισαν αὐτὸν ἢ τὸν συνδυασμὸν του. Εἰς τὴν ἐκλογὴν δύνανται νὰ μετᾶσχουν ὡς ὑποψήφιοι μόνον τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ὑπέβαλον ἐγκύρως ὑποψηφιότητα καὶ κέκτῃνται τὰ προσόντα τῆς ἐκλογιμότητος.— Κατ' ἐξαιρέσιν ἡ παράνομος (ἄρθρ. 32-36 Ἐκλ. Κ.) ἀνακήρυξις ὑποψηφίου ἢ συνδυασμοῦ ἐπιτυχόντος ἀποτελεῖ ἀπόλυτον λόγον ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς τοῦ ὑποψηφίου ἢ τῶν ὑποψηφίων τοῦ συνδυασμοῦ. Ὡς ἀπόλυτος λόγος ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς πρέπει νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ ἀκυρότης τοῦ Δ/τος προκηρύξεως τῆς ἐκλογῆς (ἄρθρ. 31 § 1 Ἐκκλ. Κ.).

105. Op. cit., Θ. ΞΔ', σ. 416 ἐπ., καὶ ΝοΒ 14, σ. 187, ὑπ' ἀριθ. 7.

106. Οὕτω καὶ ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τὸ WRV οἱ Ball (op. cit., σ. 178 ἐπ.), Drath (op. cit., σ. 35 ἐπ.) καὶ W. Jellinek (Verfassung und Verwaltung des Reichs und der Länder, σ. 64).

γῆς, εἰς τὴν ὁποίαν προετίθεντο οἱ ἀποκλεισθέντες νὰ ὑποβάλλουν ὑποψηφιότητα, ἐφ' ὅσον τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα ἤθελεν εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ ἂν οἱ ἀποκλεισθέντες ἐξέθετον ὑποψηφιότητα, ἤτοι ἐφ' ὅσον ἀποδεικνύεται, ὡς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπέισθη τὸ Δικαστήριον, ὅτι οἱ ἀποκλεισθέντες οὐδόλως θὰ ἐξελέγοντο καὶ ἂν ὑπέβαλον ὑποψηφιότητα <sup>107</sup>. ἡ δὲ ἀπόφασις 40/1953 ἀπέρριψε τὸν λόγον τῆς ἐνστάσεως, κατὰ τὸν ὁποῖον ἔπρεπε ν' ἀκυρωθῇ καὶ ἡ ἐκλογὴ τῶν δύο ἄλλων συνυποψηφίων τοῦ ἀκύρως ἀνακηρυχθέντος ὑποψηφίου διὰ τὸν λόγον ὅτι ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης συμμετοχῆς τοῦ ἐπηρεάσθησαν αἰσθητῶς οἱ ἐκλογεῖς τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας καὶ ἰδίως οἱ λιμενεργάται, φορτοεκφορτωταί, ψηφίσαντες, λόγῳ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἀκύρως ἀνακηρυχθέντος ὑποψηφίου, ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῶν συνυποψηφίων του, ὡς ἀόριστον καὶ ἀνεπίδεκτον δικαστικῆς ἐκτιμήσεως, διότι δὲν κατωνομάζοντο συγκεκριμένως οἱ ἐκλογεῖς, τὰ φρονήματα τῶν ὁποίων ἐπηρεάσθησαν εἰς βάρος τῶν ἐνισταμένων λόγῳ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸν συνδυασμὸν τοῦ ἀκύρως ἀνακηρυχθέντος. Πάντως, ἐν ἀμφιβολίᾳ περὶ τοῦ ἂν ὁ παρὰ νόμος μὴ ἀνακηρυχθεῖς ἢ ἀνακηρυχθεῖς ὑποψήφιος θὰ ἐπηρέαζε ἢ ἐπηρέασεν ἀποφασιστικῶς τὸ ὅλικόν ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς, τὸ Δικαστήριον πρέπει ν' ἀποφαίνεται ὑπὲρ τοῦ ἐπηρεασμοῦ τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος καὶ οὕτω νὰ παρέχῃ εἰς τὸν ἐκλογικὸν σύλλογον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκλέγῃ κατὰ τρόπον ἀναμφίβολον τὸν ἀντιπρόσωπόν του.— Τὰ ἐκτεθέντα ἰσχύουν *mutatis mutandis* καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς παρὰ νόμου μὴ ἀνακηρύξεως ἢ ἀνακηρύξεως συνδυασμοῦ τινος. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν διευκολύνεται τὸ ἔργον τοῦ Δικαστηρίου, διότι δύναται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπὸ τοῦ ἀκύρως ἀνακηρυχθέντος συνδυασμοῦ ληφθεισῶν ψήφων νὰ κρίνῃ εὐχερῶς, ἂν ἡ προκειμένη παράβασις καθιστᾷ ἀμφίβολον τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέ-

107. Τὴν τοιαύτην κρίσιν τοῦ τὸ Ἐκλογ. ἐστήριξεν εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἐνισταμένοι καὶ ἀποκλεισθέντες ἐστήριζον τὴν ἐπιτυχίαν των εἰς τὸν Δήμαρχον καὶ τὸν Μουφτῆν, οἱ ὁποῖοι ἀπελάθησαν νομίμως καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἠδύναντο νὰ βοηθήσουν αὐτούς.

λεσμα. Με τὸ ζήτημα ἡσυχολήθη τὸ γερμανικὸν ὁμοσπονδιακὸν Ἐκλογοδικεῖον ὑπὸ τὸ Σύνταγμα τῆς Βαϊμάρης, ἀκυρῶσαν τὴν ἐκλογὴν μιᾶς ἐκλογικῆς περιφερείας ἔνεκα τῆς παρανόμου μὴ ἀνακηρύξεως τοῦ συνδυασμοῦ ἑνὸς κόμματος καὶ τοῦ ἐντεῦθεν σοβαροῦ ἐπηρεασμοῦ τοῦ ὀλικοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος. Εἰς ἄλλην περίπτωσιν τὸ Δικαστήριον αὐτὸ δὲν ἠκύρωσε διὰ τὸν ἴδιον λόγον τὴν σχετικὴν ἐκλογὴν, μετὰ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι ὁ παρανόμως ἀποκλεισθεὶς συνδυασμὸς ἀνῆκεν εἰς ἕν νέον κόμμα καὶ δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία «πιθανότης» ὅτι οὗτος θὰ ἐλάμβανε μίαν ἔδραν ἢ ὅτι θὰ μετέβαλεν ἄλλως πῶς τὴν μεταξὺ τῶν ἄλλων κομμάτων γενομένην κατανομήν τῶν ἐδρῶν <sup>108</sup>. Ἡ ἀντίθετος ἄποψις φαίνεται κρατοῦσα ἐν Ἑλβετίᾳ, ἔνθα ἡ παράνομος μὴ ἀνακηρύξις συνδυασμοῦ τινος θεωρεῖται ὡς ἀπόλυτος λόγος ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς <sup>109</sup>.

Τὸ Ἐκλογοδικεῖον, κρίνον ὅτι ἡ παράβασις καθιστᾷ ἀμφίβολον τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας, ἀποφαίνεται, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 32 § 2 Κώδικος περὶ τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ἄκυρον τὴν ἐκλογὴν καὶ δὴ εἴτε εἰς ὁλόκληρον τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν εἴτε ὡς πρὸς τινὰ ἐκλογικὰ τμήματα ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τῆς διαπιστωθείσης παραβάσεως <sup>110</sup>. Ἡ διάταξις καθιεροῖ οὕτω τὴν ἀρχὴν τοῦ διαιρετοῦ τῆς ἐκλογῆς, ἐπιτρέπουσα καὶ τὴν μερικὴν ἀκύρωσιν τῆς προσβαλλομένης ἐκλογῆς <sup>111 112</sup>.

108. Bl. Ball, op. cit., σ. 178 ἐπ.· Drath, op. cit., σ. 38 ἐπ.· W. Jellinek. Verfassung und Verwaltung des Reichs und der Länder, σ. 63· Kaisenberg, Die Wahlprüfung, σ. 406.

109. Picenoni, op. cit., σ. 61: «Rechtswidrige Zulassung oder rechtswidrige Zurückweisung von Wahlvorschlägen hat stets die Kasseration des ganzen Wahlaktes zur Folge, weil nachträglich nicht mehr festgestellt werden kann, wie sich der Wahlausgang bei richtiger Zulassung gestaltet haben würden». Bl. καὶ τὴν αὐτόθι, σ. 62 μνημονευομένην ἀπόφ. τοῦ Bundesrat.

110. Περὶ τῶν ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ Ἐκλογ. ἔχει μεταρρυθμιστικὴν ἐξουσίαν, βλ. ἀνωτ., σ. 144 ἐπ.

111. Οὕτω καὶ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 11 § 1 Ν. Γ'ΛΝΕ' καὶ Ν.Δ. 2202 καὶ τοῦ ἄρθρ. 129 § 2 ἐδ. α'-β' Ἐκλ. Κ.

112. Ἐξουσίαν πρὸς μερικὴν ἀκύρωσιν τῆς προσβαλλομένης πράξεως

Ἡ διάταξις, ἐπαναλαμβάνουσα τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 129 § 2 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος, παρέχει, κατ' ἀπόκλισιν ἀπὸ τῆς ἀντιστοίχου διατάξεως τῶν δύο πρώτων περὶ ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν νομοθετημάτων <sup>111</sup> καὶ τῶν ἐν τῇ ἀκυρωτικῇ δίκῃ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας κρατούντων <sup>113</sup>, εἰς τὸ Ἐκλογοδικεῖον καὶ τὸ δικαίωμα νὰ διατάξῃ διὰ τῆς ἀκυρωτικῆς ἀποφάσεως τὴν πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς ἀναγκαίαν ἐνέργειαν καὶ δὴ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς («... καὶ διατάσσει τὴν ἐπανάληψιν τῆς ψηφοφορίας...»). Ἡ διάταξις ἐν τούτῳ ἦτο ὅλως περιττή, δὲν φαίνεται δὲ νὰ συμβιβάζεται πρὸς τὴν συνταγματικὴν ἀρχὴν τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἐξουσιῶν. Τὸ Ἐκλογοδικεῖον θὰ ἔπρεπε νὰ περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἐκλογῆς. Τὰς ἐντεῦθεν συνεπειὰς ὀφείλουν νὰ συνάγουν ἡ Διοίκησις καὶ αἱ λοιπαὶ συντεταγμέναι ἐξουσίαι. Τὴν ἐν προκειμένῳ ὑποχρέωσιν τῆς Διοικήσεως πρὸς συμμόρφωσιν εἰς τὴν ἀκυρωτικὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἐκλογοδικείου καθιεροῖ, ἄλλως τε, ρητῶς ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 92 § 2 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος <sup>114</sup>.

ἔχει καὶ τὸ Σ.τ.Ε. (βλ. Βεγλερ ἡ, Ἡ συμμόρφωσις τῆς Διοικήσεως εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε., σ. 9 ἐπ.).

113. Βλ. Βεγλερ ἡ, Ἡ συμμόρφωσις τῆς Διοικήσεως εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε., σ. 5.

114. Τὸ Ἐκλογ. ἐξέδωσε μέχρι σήμερον ἐν συνόλῳ 35 ἀκυρωτικὰς ἀποφάσεις διὰ παράβασιν τοῦ ἐκλ. ν. (21/1925, 1/1916, 6, 8/1920, 21, 24, 25/1921, 27/1927, 12, 14/1929, 22/1932, 10, 18, 19/1933, 15, 36/1950, 32-34/1953, 28/1956, 80/1958, 44, 48, 61, 77, 83, 87/1962, 22, 35/1964, 36, 38-40, 42, 43/1975).

**ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΠΑΡΑΤΙΘΕΜΕΝΩΝ ΑΡΘΡΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ.  
ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ ΠΕΡΙ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ  
ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΚΛΟΓΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ**

**I. Σύνταγμα**

| Αρθρον | Σελις                           | Αρθρον | Σελις                         |
|--------|---------------------------------|--------|-------------------------------|
| 4      | 378, 384, 397, 406              | 57     | 367, 369                      |
| 7      | 496                             | 58     | 78, 267, 321                  |
| 16     | 318 επ., 320                    |        | 34, 78 επ., 86 επ., 96 επ.,   |
| 28     | 78                              |        | 101, 103, 106 επ., 108 επ.,   |
| 29     | 386                             |        | 111 επ., 128, 130, 132 επ.,   |
| 34     | 274                             |        | 137 επ., 139 επ., 144, 150,   |
| 41     | 98, 455                         |        | 156, 159, 197, 199, 218, 230, |
| 43     | 406, 421                        |        | 275, 281, 293, 299, 370, 496, |
| 44     | 78, 85                          | 61     | 510                           |
| 48     | 274                             | 63     | 298                           |
| 51     | 200, 256, 305, 309, 373 επ.,    | 65     | 297                           |
|        | 378 επ., 381, 383, 397, 403,    | 67     | 268                           |
|        | 414, 428, 436, 473              | 72     | 421                           |
| 52     | 375                             | 76     | 41                            |
| 53     | 98, 274 επ., 455                | 84     | 324                           |
| 54     | 381, 406, 421, 425, 428, 439,   | 93     | 94, 151, 277                  |
|        | 446                             | 100    | 34, 38 επ., 41, 43, 59 επ.,   |
| 55     | 78, 126, 128 επ., 130 επ., 133, |        | 63, 77, 84 επ., 86, 94 επ.,   |
|        | 137, 201, 204, 300 επ., 305,    |        | 111 επ., 123, 126, 140, 144,  |
|        | 309, 312, 369                   |        | 150, 159, 161, 163, 170,      |
| 56     | 126 επ., 130 επ., 187, 204,     |        | 233, 290                      |
|        | 300, 311, 313 επ., 316, 319,    | 111    | 404, 436                      |
|        | 321 επ., 325 επ., 327, 330,     | 112    | 366                           |
|        | 337 επ., 340, 342, 344, 346     | 115    | 35, 38, 42, 86, 112           |
|        | επ., 348, 350 επ., 365 επ.,     |        |                               |

**II. Κώδιξ περί Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου**

|    |                              |    |                           |
|----|------------------------------|----|---------------------------|
| 1  | 60, 64, 67                   | 11 | 163 επ., 169, 210         |
| 2  | 60                           | 12 | 229                       |
| 3  | 64, 167                      | 13 | 241 επ., 243 επ., 246 επ. |
| 5  | 42                           | 14 | 249                       |
| 6  | 43, 77                       | 16 | 210, 231, 234, 236, 254,  |
| 7  | 159                          |    | 256, 262                  |
| 8  | 161, 208                     | 18 | 254, 256, 263             |
| 9  | 170 επ., 197, 242            | 19 | 277                       |
| 10 | 162 επ., 167, 210, 231, 237, | 20 | 251 επ., 253, 255         |
|    | 262                          | 21 | 68, 138, 278, 290, 293    |

"Αρθρον

Σελις

|    |                                                                             |
|----|-----------------------------------------------------------------------------|
| 22 | 279                                                                         |
| 23 | 43, 68, 202, 231, 262, 278, 287, 293                                        |
| 24 | 140, 159, 183 επ., 300                                                      |
| 25 | 110, 160 επ., 172, 174 επ., 183, 208, 212, 219, 222, 229, 267 επ., 271, 507 |
| 26 | 161                                                                         |
| 27 | 164, 238, 241                                                               |
| 28 | 141, 165, 197, 206, 227, 231, 237, 240, 243 επ., 246                        |
| 29 | 144, 164, 177, 179, 237, 239 επ., 242 επ., 281, 429                         |
| 30 | 167, 231, 250, 253, 260                                                     |

"Αρθρον

Σελις

|    |                                                                                                |
|----|------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 31 | 141, 155, 209, 237, 249                                                                        |
| 32 | 141, 143, 145, 147 επ., 157, 222, 239, 280 επ., 286, 301, 369, 429, 448, 495 επ., 508, 510 επ. |
| 33 | 138, 293, 295                                                                                  |
| 34 | 278                                                                                            |
| 35 | 86                                                                                             |
| 40 | 101                                                                                            |
| 51 | 95                                                                                             |
| 56 | 66                                                                                             |
| 58 | 44, 66, 90, 178, 183, 199, 279, 300                                                            |

### III. Έκλογικός Κώδις

|    |                                                     |
|----|-----------------------------------------------------|
| 2  | 423, 426                                            |
| 3  | 111, 268, 430, 436, 440                             |
| 5  | 138, 403, 473                                       |
| 11 | 457                                                 |
| 13 | 457                                                 |
| 15 | 171                                                 |
| 16 | 158                                                 |
| 17 | 269                                                 |
| 18 | 109, 157                                            |
| 25 | 44                                                  |
| 27 | 397, 453, 455 επ.                                   |
| 28 | 455                                                 |
| 29 | 144, 259, 303, 311                                  |
| 30 | 167, 327, 344, 347                                  |
| 31 | 269                                                 |
| 32 | 133, 136 επ., 143, 158, 304, 405, 409, 453, 458 επ. |
| 33 | 354, 458                                            |
| 36 | 463                                                 |
| 39 | 484                                                 |
| 42 | 98, 467                                             |
| 45 | 456                                                 |
| 48 | 458                                                 |
| 50 | 474                                                 |
| 53 | 460 επ., 462                                        |
| 54 | 469, 471                                            |
| 56 | 465                                                 |
| 59 | 462                                                 |
| 60 | 349                                                 |
| 61 | 462, 465                                            |
| 63 | 453, 485                                            |
| 65 | 402, 470, 479, 484                                  |
| 66 | 453, 475, 485                                       |
| 67 | 453, 474                                            |
| 68 | 453                                                 |
| 69 | 453, 484 επ.                                        |
| 72 | 465                                                 |

|        |                                         |
|--------|-----------------------------------------|
| 73     | 465, 469                                |
| 76     | 219, 382, 397, 474                      |
| 75     | 109, 382                                |
| 77     | 457, 465, 469                           |
| 78     | 129, 457                                |
| 79     | 206                                     |
| 82     | 467, 469                                |
| 83     | 461                                     |
| 84     | 193, 461, 470, 486                      |
| 86     | 194, 465, 469, 471, 488                 |
| 87     | 488                                     |
| 88     | 417, 507                                |
| 89     | 96, 103, 108, 129, 442, 497 επ.         |
| 91     | 499 επ., 501 επ., 503 επ., 505 επ., 507 |
| 92     | 90, 222, 495                            |
| 93     | 180, 488                                |
| 94     | 114 επ., 142, 266 επ., 280              |
| 98     | 153, 279                                |
| 101    | 474                                     |
| 102    | 292                                     |
| 103    | 195, 375, 494                           |
| 104    | 375                                     |
| 105    | 187                                     |
| 107    | 395, 488                                |
| 108    | 374, 473                                |
| 109    | 345                                     |
| 112    | 260                                     |
| 119 §1 | 89, 96, 199, 202, 205, 430, 441         |
| 121    | 44, 89 επ., 184, 186, 199, 215, 299     |
| 132    | 44, 268, 270                            |
| 133    | 456                                     |
| 144    | 98                                      |

## ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΝ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΚΑΘ' ὙΛΗΝ

(Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς σελίδας τοῦ ἔργου)

Ἀθρόμιτος ἐπηρεασμὸς ἐκλογέων 488 ἐπ.

Αἵτησις ἐνώπιον τοῦ Α.Ε.Δ.

— νομικὴ φύσις 156 ἐπ., 172 ἐπ., 265, 274

— ἄσκησις 160 ἐπ., 174 ἐπ.

— προϋποθέσεις παραδεκτοῦ 169 ἐπ.

— ἐγκυρότης δικογράφου 170 ἐπ., 197

ἐνωσις πλειόνων αἰτήσεων ἐν τῷ αὐτῷ δικογράφῳ 175 ἐπ.

ἀοριστία δικογράφου 181 ἐπ.

αἵτησις ὑπὸ αἵρεσιν 195 ἐπ.

— νομιμοποίησις τοῦ αἰτοῦντος 197 ἐπ.

μὴ νομιμοποίησις τοῦ ἐπιτυχόντος βουλευτοῦ 205 ἐπ.

— νομότυπος ὑποβολὴ 207 ἐπ.

ἡ ἐπίδοσις εἰς τὸν Εἰσαγγελέα 207 ἐπ.

ἡ κοινοποίησις εἰς τὸν καθ' οὗ 210

— ἐμπρόθεσμος ὑποβολὴ 210 ἐπ. (βλ. καὶ προθεσμία αἰτήσεως)

Αἵτησις ἀκυρώσεως ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε.

— ἐνδικὸν μέσον 172

— Ἀντικειμενικὸς χαρακτήρ 156

— παραδεκτὸν κατὰ τῶν προπαρασκευαστικῶν πράξεων τῆς ἐκλογῆς 115 ἐπ.

— δεδικασμένον δι' Ἐκλογοδικεῖον 118

Ἀκαδημαῖκοι

— ἔμμισθοι δημόσιοι λειτουργοὶ 319

— ἐκλόγιμοι 340

Ἀκύρωσις τῆς ἐκλογῆς

— λόγοι ἐν γένει 299 ἐπ.

- απόλυτοι καὶ σχετικοὶ λόγοι 301
- δι' ἔλλειψιν προσόντων 301 ἐπ.
- διὰ παράβασιν συνταγματικῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν 370 ἐπ.
- διὰ παράβασιν ἐκλογικοῦ νόμου 453 ἐπ.
- Ἀμεσότης ψηφοφορίας
  - ἱστορία 370 ἐπ.
  - ἔννοια 388 ἐπ., 413, 436
- Ἀναβολὴ συζητήσεως αἰτήσεως 234, 236 ἐπ.
- Ἀνακήρυξις
  - ὑποψηφίων 510 ἐπ.
  - συνδυασμῶν 512 ἐπ.
  - ἐκλεγέντων 506 ἐπ.
- Ἀναλογία μεταξὺ μέσου καὶ σκοποῦ (ἀρχή) 415
- Ἀνταγωγή 196
- Ἀντένστασις 197, 206 ἐπ., 232, 242 ἐπ.
  - ἔννοια 165 ἐπ.
- Ἀντίκλητος 171 ἐπ.
- Ἀντιρρήσεις βλ. ἀντένστασις.
- Ἀνωτάτη Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ 110, 142, 147.
- Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον
  - ἴδρυσις 38 ἐπ.
  - εἶναι μόνιμον Δικαστήριον 67
  - συγκρότησις ἐν γένει 59 ἐπ.
  - Πρόεδρος καὶ ἀναπληρωτὴς αὐτοῦ 62 ἐπ.
  - γραμματεὺς 65 ἐπ., 161 ἐπ.
  - ἐπικουρία μελῶν 64 ἐπ.
  - τὸ ζήτημα παραστάσεως Εἰσαγγελέως 60
  - μὴ ἀπαλλοτρίωσις μελῶν τοῦ ἀπὸ κυρίων καθηκόντων των 64 ἐπ., 66
  - καταβολὴ μηνιαίου ἐπιδόματος εἰς τὰ μέλη του 66
  - ἔδρα 67
  - ἐξαίρεσις καὶ ἀποχὴ μελῶν 67 ἐπ.  
(βλ. καὶ ἐξαίρεσις καὶ ἀποχὴ μελῶν Α Ε.Δ.)



- δικαιοδοσία ἐν γένει 77 ἐπ.
- ἀρμοδιότης ὡς Ἐκλογοδικείου ἐν γένει 78 ἐπ.
- ἀρμοδιότης πρὸς κρίσιν τῶν ἐκλογικῶν παραβάσεων 87 ἐπ.  
ἐλεγχος συνταγματικότητος ἐκλ. ν. 90 ἐπ.  
ἐλεγχος τῶν προπαρασκευαστικῶν πράξεων τῆς ἐκλογῆς 98 ἐπ.  
ἐλεγχος τῶν κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων καὶ συνδυασμῶν τυ-  
πικῶν παραλείψεων 102 ἐπ.  
ἐλεγχος τῆς νομιμότητος τῆς β' καὶ γ' κατανομῆς 110 ἐπ.  
ἐλεγχος παραβάσεων συντελουμένων μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ἐκλεγέν-  
των καὶ ἀναφερομένων εἰς τὴν πλήρωσιν βουλευτικῆς ἑδρας 111 ἐπ.
- ἀρμοδιότης πρὸς κρίσιν τῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος 126 ἐπ.
- ἀρμοδιότης πρὸς κρίσιν τῶν προδικαστικῶν ζητημάτων 137 ἐπ.
- ἔχει κατ' ἀρχὴν ἀκυρωτικὴν δικαιοδοσίαν 138 ἐπ.
- μεταρρυθμιστικὴ δικαιοδοσία κατ' ἐξάίρεσιν 144 ἐπ.
- ἔκτασις ἀκυρωτικῆς δικαιοδοσίας προκειμένου περὶ ἐκλογῶν  
τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας, κατὰ τοῦ κύρους τῶν ὁποίων στρέφεται ἡ  
αἴτησις (ἐνστασις) 139 ἐπ.
- ἔκτασις ἀκυρωτικῆς δικαιοδοσίας προκειμένου περὶ ἐκλογῶν  
ἄλλων ἐκλογικῶν περιφερειῶν (ἐκείνων κατὰ τῶν ὁποίων δὲν ἡσκήθη  
ἐνστασις) 141 ἐπ.
- δεδικασμένον ἐξ ἀποφάσεως Σ.τ.Ε. 118
- δὲν ὑπάρχει δυνατότης ἄρσεως τῆς συγκρούσεως ἀρμοδιότητος μεταξὺ  
αὐτοῦ καὶ τοῦ Σ.τ.Ε. 126
- διαδικασία ἐν γένει 150 ἐπ.
- προδικασία 159 ἐπ.
- προϋποθέσεις παραδεκτοῦ αἰτήσεως 169 ἐπ. (βλ. καὶ αἵτησις)
- ἐπ' ἀκροατηρίου διαδικασία 231 ἐπ.
- ἀπόδειξις 166 ἐπ. (βλ. καὶ ἀπόδειξις)
- ἀποφάσεις 261 ἐπ., 276 ἐπ.
- περάτωσις τῆς δίκης 262 ἐπ.

#### Ἀ ν ω τ έ ρ α β ί α.

- ἀναστολὴ προθεσμίας αἰτήσεως 214 ἐπ.
- μὴ νομότυπος ὑποβολὴ αἰτήσεως 208 ἐπ.
- ἀναστολὴ προθεσμίας ὑποβολῆς συνδυασμῶν 456 ἐπ.
- μὴ ἄσκησις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος 473 ἐπ.

Ἀοριστία αἰτήσεως 181 ἐπ.

— δυνατότης ἄρσεως ἄοριστίας 184 ἐπ.

Ἀπόδειξις

— ἀντικείμενον ἀποδείξεως 254 ἐπ.

— βάρος ἀποδείξεως 251, 255

— ἐπιτρεπόμενα ἀποδεικτικά μέσα 255 ἐπ.

— ἀποδεικτικὴ δύναμις αὐτῶν 260 ἐπ.

— προσαγωγή ἀποδεικτικῶν μέσων 166 ἐπ.

— ἐκπρόθεσμος προσαγωγή ἀποδεικτικῶν μέσων 168

— ἐξέτασις μαρτύρων (βλ. καὶ μάρτυρες) 167, 251 ἐπ., 261 ἐπ.

— ἐνορκιοὶ βεβαιώσεις μαρτύρων ἐνώπιον συμβολαιογράφου 259 ἐπ.

Ἀποδοχὴ αἰτήσεως 263 ἐπ.

Ἀποκεχωρισμένος χώρος 474 ἐπ.

Ἀποκλειστικαὶ ρῆτραι 408 ἐπ., 410 ἐπ., 413 ἐπ.

Ἀπόφασις

— ἔκδοσις ἀποφάσεως 276 ἐπ.

— περιεχόμενον ἀποφάσεως 278 ἐπ.

— ἔκτασις ἀκυρώσεως ἐκλογῆς 280 ἐπ.

— ἐπαναληπτικὴ ἐκλογή 284 ἐπ.

— διόρθωσις καὶ ἐρμηνεία ἀποφάσεως 286 ἐπ.

— δεδικασμένον ἐκ τῆς ἀποφάσεως 288 ἐπ. (βλ. καὶ δεδικασμένον)

— μὴ ἀναδρομικότης ἀκυρωτικῆς ἀποφάσεως 296 ἐπ.

Ἀποχὴ (αὐτοεξαίρεσις) μελῶν Α.Ε.Δ.

— λόγοι 69 ἐπ.

— διαδικασία 74 ἐπ.

Ἄρειος Πάγος 103 ἐπ.

Ἀρχηγὸς κόμματος 198, 401 ἐπ.

Ἀτέλεια τῆς διαδικασίας 279

Ἀτομικότης ψηφοφορίας 380 ἐπ., 395 ἐπ.

Βουλευταὶ

— βουλευταὶ ἐκλογικῶν περιφερειῶν (βλ. βουλευτικά ἔδραι)

— βουλευταὶ Ἐπικρατείας

ἢ ὑπὸ τὸ προῖσχύσαν Συντ. θέσπισις τοῦ θεσμοῦ 430 ἐπ.

ἢ ὑπὸ τὸ ἰσχύον Σύντ. θέσπισις τοῦ θεσμοῦ 445 ἐπ.

τὸ ζήτημα τῆς συμφωνίας τοῦ θεσμοῦ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμεσότητος τῆς ψηφοφορίας 436 ἐπ.

κατανομή τῶν ἐδρῶν τῶν βουλευτῶν Ἐπικρατείας 440 ἐπ., 445 ἐπ.

ἐξαίρεσις τῶν βουλευτῶν Ἐπικρατείας ἀπὸ τῆς σχετικῆς μὴ ἐκλογιμότητος 350, 365 ἐπ.

**Βουλευτικαὶ ἑδραι**

— καθορισμὸς 421 ἐπ.

— ἐννοιολογικὸς προσδιορισμὸς 422 ἐπ.

— ἀριθμητικὸς προσδιορισμὸς 422 ἐπ.

— ἐνιαῖον μέτρον καθορισμοῦ βουλευτικῶν ἐδρῶν δι' ὅλας τὰς ἐκλογικὰς περιφέρειας 426 ἐπ.

— προσβολὴ Δ/τος καθορισμοῦ ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε. 115 ἐπ., 121 ἐπ.

— δευτέρα κατανομή ἐδρῶν 497 ἐπ.

**Βουλευτικὴ περίοδος** (λῆξις ὡς λόγος περατώσεως ἐκλογικῆς δίκης) 275 ἐπ.

**Βουλὴ**

— συγκρότησις εἰς Σῶμα 270 ἐπ.

— διάλυσις ὡς λόγος περατώσεως ἐκλογικῆς δίκης 270 ἐπ.

— κατάργησις τῆς ἀρμοδιότητος πρὸς κρίσιν ἐκπτώσεως ἀπὸ βουλευτικοῦ ἀξιώματος 84 ἐπ.

**Γενικοὶ Γραμματεῖς Ὑπουργείων** 352, 354, 362 ἐπ.

**Γνησιότης τῆς ψηφοφορίας** 374 ἐπ.

**Γυναῖκες** (πολιτικὰ δικαιώματα) 404

**Δεδικασμένον ἐξ ἀποφάσεως Α.Ε.Δ.**

— τυπικὸν 288 ἐπ.

— οὐσιαστικὸν 290 ἐπ.

— ἐξ ἀκυρωτικῆς ἀποφάσεως 292

— ἐξ ἀπορριπτικῆς ἀποφάσεως 292 ἐπ.

— Ἀπόλυτος χαρακτήρ 49 ἐπ.

Δήμαρχοι (μὴ ἐκλογιμότης) 327 ἐπ.

Δημόσιαι καὶ Δημοτικαὶ ἐπιχειρήσεις (σχετική μὴ ἐκλογιμότης τῶν διοικητῶν ἢ προέδρων διοικητικῶν συμβουλίων, αἰρομένη διὰ παραιτήσεως) 340 ἐπ.

Δημόσιοι Λειτουργοὶ (σχετική μὴ ἐκλογιμότης αἰρομένη διὰ παραιτήσεως) 317 ἐπ.

Δημόσιοι Ὑπάλληλοι

— ἀπόλυτος μὴ ἐκλογιμότης 314 ἐπ.

— σχετική μὴ ἐκλογιμότης αἰρομένη διὰ παραιτήσεως 320 ἐπ.

— σχετική μὴ ἐκλογιμότης μὴ αἰρομένη διὰ παραιτήσεως 363 ἐπ.

— συνταγματικότης τῶν περὶ ψηφοφορίας διατάξεων 397 ἐπ.

Δημοτικὰ Νοσοκομεῖα 332

Δημοτικοὶ σύμβουλοι (ἐκλογιμότης) 328 ἐπ.

Δημοψήφισμα

— ἔλεγχος κύρους δημοψηφίσματος 43, 78, 85 ἐπ.

— καταχώρισις ὀριστικῶν ἀποφάσεων ἐκδοθεισῶν ἐπὶ τοῦ ἐλέγχου τοῦ κύρους τοῦ δημοψηφίσματος 278

Διάδικοι

— ποῖοι ἡμποροῦν νὰ εἶναι 237 ἐπ.

— ἀντίκλητος 171 ἐπ.

— παράστασις 249 ἐπ.

Διατάγματα ἐκλογικὰ

— ἔλεγχος κύρους Δ/τος προκηρύξεως ἐκλογῶν 98 ἐπ.

— ἔλεγχος κύρους ἐκτελεστικοῦ ἐκλογ. ν. Δ/τος 101 ἐπ.

— ἔλεγχος κύρους Δ/τος καθορισμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν 101 ἐπ.

Δίκαιον ἐξελέγξεως ἐκλογῶν

— διάκρισις εἰς δικονομικὸν καὶ οὐσιαστικὸν 37 ἐπ., 44.

— ἰσχύον παρ' ἡμῶν 43 ἐπ.

Δικαστικὴ Δαπάνη 153, 232, 252, 279 ἐπ.

Δικαστικὸς ἀντιπρόσωπος

— δύναται νὰ διεξάγῃ μόνος τὴν ἐκλογὴν 460

— ἀναγκαία ἢ παρουσία 141, 190, 460 ἐπ.

— κύρος ἐκλογῆς διεξαχθείσης ὑπὸ ἀναρμοδίου καὶ ἀκύρως διορισθέντος 464 ἐπ.

Δικαστικοὶ κλητῆρες (ἐπιμεληταὶ) 161, 207 ἐπ., 210, 345, 459  
— ἐκλογιμότης 342

Δικηγόροι (ἐκλόγιμοι) 319

Δικονομικὸν Ἐκλογικὸν Δίκαιον (βλ. δίκαιον ἐξελέγξεως ἐκλογῶν)

Δικονομικὸν σύστημα 153 ἐπ., 249 ἐπ.

Διοικητικαὶ διαφοραὶ 48 ἐπ.

Εἰσηγητῆς (Α.Ε.Δ.)

— ὀρισμὸς 161 ἐπ.

— προδικασία ἐνώπιον 163 ἐπ.

— σύνταξις ἐκθέσεως 169, 231

Ἐκλογὴ

— ἐνότης ἐκλογῆς 271 ἐπ.

— Δ/μα προκηρύξεως 98 ἐπ., 511

— λόγοι ἀκυρώσεως 299 ἐπ. (βλ. καὶ ἀκύρωσις ἐκλογῆς).

— δυνατότης προσβολῆς τοῦ κύρους τῆς ἀρχικῆς ἐκλογῆς εἰς τὴν περίπτωσιν διενεργείας ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς 219 ἐπ.

Ἐκλογικὰ ἀδικήματα 488 ἐπ.

Ἐκλογικαὶ ἀρχαὶ

— Αἱ συνταγματικαὶ ἐκλογικαὶ ἀρχαὶ ἐν γένει (ἱστορία τῶν ἀρχῶν καθολικότητος, ἀμεσότητος, μυστικότητος, ὑποχρεωτικότητος, ἐλευθερίας, γνησιότητος καὶ μυστικότητος) 370 ἐπ.  
(βλ. καὶ ἀντιστοίχους λέξεις)

— Συνταγματικὴ θεμελίωσις τῶν ἀρχῶν:

ἰσότητος ψηφοφορίας 376 ἐπ.

ἴσης μεταχειρίσεως ὑποψηφίων 383 ἐπ.

ἴσης μεταχειρίσεως πολιτικῶν κομμάτων 384 ἐπ.

— Ἐννοια τῶν συνταγματικῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν ἐν Γερμανίᾳ 387 ἐπ.

ἱστορικὴ ἔννοια 388

ἰδεολογικὴ ἔννοια 389 ἐπ.

— Ἐννοια τῶν συνταγματικῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν παρ' ἡμῶν 394 ἐπ.

— καὶ ἐκλογικὸν σύστημα 405 ἐπ.

— ἀκύρωσις ἐκλογῆς διὰ παράβασιν τῶν ἀρχῶν 448 ἐπ.

Ἑκλογικαὶ διαφοραὶ 48 ἐπ., 77, 151 ἐπ., 274

Ἑκλογικὴ δίκη

— ἀντικειμενικὸς χαρακτήρ 49 ἐπ., 140, 156 ἐπ., 178, 256

— γένεσις 150, 159

— αὐτοτέλεια ἔναντι πάσης ἄλλης δίκης 233

— περάτωσις 262 ἐπ.

Ἑκλογικαὶ διατυπώσεις (ἀρχὴ τοῦ μὴ ἀποκλειστικοῦ χαρακτήρος) 453 ἐπ.

Ἑκλογικαὶ παραβάσεις

— ἔννοια καὶ διάκρισις 87 ἐπ., 300 ἐπ.

— κατὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἐκλογῆς 454 ἐπ.

— κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ψηφοφορίας 459 ἐπ.

— ἀθέμιτος ἐπηρεασμὸς ἐκλογέων (ἐκλογικὰ ἀδικήματα) 488 ἐπ.

— δευτέρα κατανομή τῶν ἐδρῶν 497 ἐπ.

— κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ἐκλεγέντων 506 ἐπ.

— ἀκύρωσις ἐκλογῆς 453 ἐπ., 508 ἐπ.

Ἑκλογικαὶ περιφέρειαι 145 ἐπ., 179, 196 ἐπ., 200 ἐπ., 232, 304, 381 ἐπ., 421 ἐπ., 505 ἐπ.

Ἑκλογικαὶ προθεσμίαι

— ἀρχὴ τοῦ ἐνδεικτικοῦ χαρακτήρος 453 ἐπ.

— ὑπολογισμὸς 456 ἐπ.

Ἑκλογικοὶ κατάλογοι

— κρίσις νομιμότητος ὑπὸ Ἑκλογοδικείου 107 ἐπ.

— ἡ εἰς αὐτοὺς ἐγγραφή δὲν ἀποτελεῖ προσὸν τοῦ ἐκλογίμου 307 ἐπ.

— ἡ εἰς αὐτοὺς ἐγγραφή βάσις ἐνεργητικῆς νομιμοποιήσεως 201 ἐπ.

— ἀνυπαρξία συνιστᾷ λόγον ἀκυρώσεως ἐκλογῆς 474

Ἑκλογικὸν δικαίωμα

— νομικὴ φύσις 471 ἐπ.

— κτῆσις καὶ ἄσκησις 309 ἐπ.

— ἄσκησις 471 ἐπ.

Ἑκλογικὸν σύστημα

- θέσπισις μόνον διὰ τυπικοῦ νόμου 407
- πλειοψηφικὸν (ἀμιγὲς καὶ βελτιωμένον) 408, 410
- ἀναλογικὸν (ἀμιγὲς καὶ ἐνισχυμένον ἢ βελτιωμένον) 57 ἐπ., 110, 211 ἐπ., 216 ἐπ., 406 ἐπ.
- συνταγματικότης τῆς ἐνισχυμένης ἀναλογικῆς 410 ἐπ., 413 ἐπ.
- συνταγματικότης τοῦ βελτιωμένου πλειοψηφικοῦ 417 ἐπ.

Ἐκλογικὸν τμήμα 141, 166, 458, 473 ἐπ.

Ἐκλογιμότης

- θετικὰ προσόντα 301 ἐπ.
- ἐλληνικὴ ἰθαγένεια 304
- νόμιμος ἰκανότης τοῦ ἐκλέγειν 304 ἐπ.
- συμπλήρωσις 25ου ἔτους 310 ἐπ.
- ἀρνητικὰ προσόντα 311 ἐπ.
- ἀπόλυτος καὶ σχετικὴ μὴ ἐκλογιμότης 313 ἐπ.
- ἀπόλυτα κωλύματα 314 ἐπ.
- σχετικὰ κωλύματα 316
- σχετικὰ κωλύματα αἰρόμενα διὰ παραιτήσεως 316 ἐπ.
- ἄρσις τῆς σχετικῆς μὴ ἐκλογιμότητος 342 ἐπ.
- σχετικὰ κωλύματα μὴ αἰρόμενα διὰ παραιτήσεως 349 ἐπ.
- προῖσχῶσαν δίκαιον 355 ἐπ.
- κριτικὴ τῶν ὑποστηρικθεισῶν ἀπόψεων 361 ἐπ.
- ἰσχύον δίκαιον 363 ἐπ.
- ἀκύρωσις ἐκλογῆς 369 ἐπ.

Ἐκλογοδικεῖον βλ. Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον

Ἐκπτώσις Βουλευτοῦ 32, 56, 81 ἐπ., 85, 267

Ἐλευθερία ἐκλογῆς 374 ἐπ., 495 ἐπ.

Ἐνορκοὶ βεβαιώσεις μαρτύρων ἐνώπιον συμβολαιογράφου 259 ἐπ.

Ἐνστάσις βλ. αἵτησις ἐνώπιον Α.Ε.Δ.

Ἐξαίρεσις μελῶν Α.Ε.Δ.

- λόγοι 69 ἐπ.
- διαδικασία (αὐτοεξαίρεσις, αὐτεπάγγελτος ἐνέργεια τοῦ Δικαστηρίου καὶ κυρίᾳ ἐξαίρεσις) 75 ἐπ.
- ἐπιτρεπόμενος ἀριθμὸς ἐξαιρετέων 77

## Ἑξέλεγξις ἐκλογῶν

- ἱστορία ἐν Ἀγγλίᾳ 9 ἐπ.
- ἱστορία ἐν Γαλλίᾳ 13 ἐπ.
- ἱστορία ἐν Γερμανίᾳ 19 ἐπ., 23 ἐπ.
- ἱστορία ἐν ταῖς λοιπαῖς εὐρωπαϊκαῖς Χώραις 20 ἐπ.
- ἱστορία ἐν ταῖς ἄλλαις ἡπείροις 25 ἐπ.
- ἱστορία παρ' ἡμῶν 28 ἐπ.
- νομικὴ φύσις 45 ἐπ., 53 ἐπ., 81
- συστήματα 10, 14, 18 ἐπ., 20 ἐπ., 28 ἐπ.
- τὸ ζήτημα τοῦ σκοπιμωτέρου συστήματος 50 ἐπ.
- τὸ ἰσχύον παρ' ἡμῶν δίκαιον 43 ἐπ.

## Ἑρμολογία 157 ἐπ., 234 ἐπ.

## Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ

- σύνθεσις 460 ἐπ.
- ἡ μὴ νόμιμος σύνθεσις δὲν ἀποτελεῖ ἀπόλυτον λόγον ἀκυρώσεως ἐκλογῆς 465 ἐπ.
- σύνταξις πράξεων 469 ἐπ.

## Ἡλικία ἐκλογίμου

- ἀπόδειξις ἡλικίας 259
- ἀπαιτουμένη ἡλικία 310 ἐπ.

## Θάνατος διαδίκων 264 ἐπ.

## Ἰθαγένεια 304

## Ἰσότης

- γενικὴ ἀρχὴ 378 ἐπ., 393
- ψηφοφορίας 376 ἐπ., 388 ἐπ., 392 ἐπ., 394 ἐπ., 397 ἐπ., 411 ἐπ., 506

## Καθηγηταὶ Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων (ἐκλογιμότης) 318 ἐπ., 350 ἐπ.

## Καθολικότης ψηφοφορίας

- ἱστορία 370 ἐπ.
- ἔννοια 305 ἐπ., 388 ἐπ., 402 ἐπ.
- ἐφαρμογὴ ἐπὶ κομμάτων 386 ἐπ.



Κατάργησης εκλογικῆς δίκης 262 ἐπ.

Κατάχρησις ἐξουσίας 419 ἐπ.

Κληρικοὶ (πολιτικά δικαιώματα) 405

Κοινοτικοὶ σύμβουλοι (ἐκλογιμότης) 328 ἐπ.

Κόμματα

— ιδιότης κόμματος ὡς αὐτοτελοῦς 103 ἐπ.

— προβλέπονται ὑπὸ τοῦ Συντ. 386

— ἀρχὴ ἴσης μεταχειρίσεως 384 ἐπ.

— καταπολέμησις μικρῶν 408 ἐπ., 418

— καταπολέμησις ἀντιδημοκρατικῶν 418

— ἀρχηγοὶ 198, 401 ἐπ.

Κρατικὰ Νοσοκομεῖα 332

Κυβέρνησις τῆς 24-7-1974

— διορισμὸς καὶ χαρακτήρ ὡς de facto 433

— ἔκτασις τῆς συντακτικῆς ἐξουσίας 433 ἐπ.

— κύρος τῶν Συντακτικῶν Πράξεων ὑπὸ τὸ ἰσχύον Σύνταγμα 435 ἐπ.

Κῶδιξ περὶ Α.Ε.Δ.

— ἱστορία τῆς ψηφίσεως 38 ἐπ.

— περιεχόμενον ἐν γένει 42 ἐπ.

— αἱ περὶ ἐκδικάσεως τῶν αἰτήσεων (ἐνστάσεων) κατὰ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν διατάξεις 43 ἐπ.

— ἐναρξίς τῆς ἰσχύος 42

Λιμενικὰ Ταμεῖα 332

Μάρτυρες

— ἐξέτασις κατόπιν προδικαστικῆς ἀποφάσεως 251, 261 ἐπ.

— ἀνεπίτρεπτον ἐξετάσεως ἐπὶ περιεχομένου ψήφου 256 ἐπ.

— ἔνορκοι βεβαιώσεις ἐνώπιον συμβολαιογράφου 259 ἐπ.

Μυστικότης ψηφοφορίας

— ἱστορία 370 ἐπ.

— ἔννοια 257 ἐπ., 388 ἐπ.

— ἐξασφάλισις 475

Νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου

— έννοια 331 έπ.

— κριτήριο διακρίσεως από νομικών προσώπων ιδιωτικοῦ δικαίου 337 έπ.

— μή έκλογιμότης ύπαλλήλων 339 έπ.

— μή έκλογιμότης διοικητῶν ἢ προέδρων διοικητικῶν συμβουλίων 340

Νομικά πρόσωπα ιδιωτικοῦ δικαίου 337 έπ.

Νόμιμος ικανότης ἐκλέγειν 304 έπ., 307 έπ.

Νομιμοποιήσεις

— αίτουñτος 197 έπ.

— μή νομιμοποιήσεις πολιτικῶν κομμάτων δι' ἄσκησιν αἰτήσεως 202

Όμοδικία 171 έπ., 202

Όμολογία 255 έπ.

Όνοματεπώνυμον (μή ἀκριβής ἀναγραφὴ συνεπάγεται ἀκυρότητα τοῦ ψηφοδελτίου) 483 έπ.

Όρκος 255 έπ.

Παραίτησις βουλευτοῦ 32, 111, 267, 270

Παραίτησις ἀπὸ τῆς αἰτήσεως 157 έπ., 235 έπ., 263

Παράλληλος προσφυγή 120 έπ.

Παρέμβασις 205 έπ., 232, 240 έπ.,

— πρόσθετος παρέμβασις 246 έπ.

— ἀνεπίτρεπτος ἢ κυρία παρέμβασις 246 έπ.

— παραίτησις ἀπὸ παρεμβάσεως 235 έπ.

— ἡ παρέμβασις εἶναι παρεπόμενον τῆς αἰτήσεως 248 έπ.

Περάτωσις ἐκλογικῆς δίκης 262 έπ.

Πληθυσμός 423

Προδικαστικά ζητήματα

— έννοια 291 έπ.

— ἀρμοδιότης Α.Ε.Δ. πρὸς κρίσιν 137 έπ.

Προθεσμία αἰτήσεως 160, 210 έπ.

— εἶναι ἀνατρεπτική 213 έπ.

— ὑπολογισμός 214 έπ.

— ἀναστολή λόγῳ ἀνωτέρας βίας 215 ἐπ.

— πρόσθετοι λόγοι 223 ἐπ.

Προθεσμία προσαγωγῆς ἀποδεικτικῶν μέσων 166 ἐπ.

Προθεσμία προβολῆς ἰσχυρισμῶν διαδίκων 166 ἐπ.

Προθεσμίαι Οὐσιαστικοῦ Ἐκλογικοῦ Δικαίου

— ἀρχὴ τοῦ ἐνδεικτικοῦ χαρακτήρος 453 ἐπ.

— διαβιβάσεως εἰδικῶν ἐκλογικῶν καταλόγων εἰς Πρόεδρον Πρωτοδικῶν καὶ Νομάρχην 454 ἐπ.

— δημοσιεύσεως Δ/τος προκηρύξεως ἐκλογῆς 455 ἐπ.

— δημοσιεύσεως προγράμματος ψηφοφορίας 455

— ὑποβολῆς προτάσεων ὑποψηφίων καὶ συνδυασμῶν 456 ἐπ.

— διάρκεια ψηφοφορίας 467 ἐπ.

Πρόεδροι Κοινοτήτων (μὴ ἐκλογιμότης) 327 ἐπ.

Πρόσθετοι λόγοι 183, 208, 224 ἐπ.

Προσωπικὴ ψηφοφορία 382 ἐπ.

Πρωθυπουργὸς (ἐκλογὴ ἄνευ σταυρῶν προτιμήσεως) 402

Πρωτοδικεῖον

— ἀρμοδιότης πρὸς κρίσιν κωλυμάτων ἐκλογιμότητος 126 ἐπ.

— ἀρμοδιότης πρὸς ἔλεγχον θετικῶν προσόντων ἐκλογιμότητος 128 ἐπ.

— παραδεκτὸν ἐφέσεως κατ' ἀποφάσεως περὶ ἀνακηρύξεως ὑποψηφίων 137

— δεδικασμένον ἐξ ἀποφάσεως περὶ καταρτίσεως ἐκλογικῶν καταλόγων 107 ἐπ.

— δεδικασμένον ἐξ ἀποφάσεως περὶ ἀνακηρύξεως ὑποψηφίων 136 ἐπ.

— ἔκτασις ἀρμοδιότητος κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ἐκλεγέντων 507 ἐπ.

Σταυροὶ προτιμήσεως 468 ἐπ., 486 ἐπ.

Στρατιωτικοὶ

— συνταγματικότης τῶν περὶ ψηφοφορίας διατάξεων 397 ἐπ.

— συνταγματικότης ἀναστολῆς ἀσκήσεως ἐκλογικοῦ δικαιώματος 400 ἐπ.

— ἀπόλυτος μὴ ἐκλογιμότης 314 ἐπ.

— σχετικὴ μὴ ἐκλογιμότης 326 ἐπ., 343 ἐπ., 349 ἐπ.

Συμβιβασμὸς 264

- Συμβολαιογράφοι (μὴ ἐκλογιμότης) 341
- Συμβούλιον Ἐπικρατείας (βλ. αἵτησις ἀκυρώσεως)
- Συνάφεια 232
- Συνδυσασμοὶ
- προθεσμία ὑποβολῆς 456 ἐπ.
  - μεταγενεστέρα συμπλήρωσις 457
  - ἐλεύθεροι καὶ δεσμευμένοι ἢ αὐστηροὶ 437 ἐπ., 447 ἐπ.
- Συνεκδίκασις συναφῶν αἰτήσεων 232
- Συνταγματικότης νόμων
- ἔλεγχος ὑπὸ δικαστηρίων 93 ἐπ.
  - ἔλεγχος ἐκλ. ν. ὑπὸ Α.Ε.Δ. 90 ἐπ.
- Συστήματα ἀνακρίσεως καὶ συζητήσεως 141, 153 ἐπ., 158, 249 ἐπ.
- Ὑπάλληλοι (βλ. δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου)
- Ὑποχρεωτικὴ ψηφοφορία 373 ἐπ.
- Ὑποψήφιοι
- προθεσμία ὑποβολῆς προτάσεων 456 ἐπ.
  - μεταγενεστέρα συμπλήρωσις τῶν προτάσεων 457
  - τρόποι ὑποβολῆς ὑποψηφιότητος 458 ἐπ.
  - ἔλεγχος τῶν προσόντων ἐκλογιμότητος ὑπὸ πρωτοδικείου 127 ἐπ.
  - ἡ ὑποβολὴ ὑπευθύνου δηλώσεως περὶ συνδρομῆς τῶν θετικῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος 133, 136 ἐπ., 158
  - ἀρχὴ ἴσης μεταχειρίσεως 383 ἐπ.
  - πλημμέλεια περὶ τὴν ἀνακήρυξιν ὡς λόγος ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς 510 ἐπ.
- Ὑπουργοὶ 324, 489
- Φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν (μὴ ἐκλογιμότης) 341

## Ψηφοδέλτια

- άκυρότης ένεκα διακριτικῶν γνωρισμάτων 475 έπ.
- μὴ άρίθμησις καὶ μονογράφησις ὑπὸ δικαστικοῦ αντιπροσώπου 486 έπ.
- έλλειψις άποτελεῖ λόγον άκυρώσεως τῆς έκλογῆς 193 έπ., 474
- κύρος προσβαλλομένων ψηφοδελτίων εἰς τὴν περίπτωσηιν άπωλείας των 487 έπ.

## Ψηφοφορία

- διάρκεια 467 έπ.
- ὑποχρεωτική 373 έπ.
- βλ. καὶ άμεσότης, άτομικότης, έλευθερία, ισότης, καθολικότης, ὑποχρεωτικότης, γνησιότης καὶ μυστικότης ψηφοφορίας καὶ έκλογικαὶ άρχαί.

## ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ

|                   |   |                                                             |
|-------------------|---|-------------------------------------------------------------|
| A.E.Δ.            | = | Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον                                |
| Ἀπόφ. (ἀποφ.)     | = | Ἀποφάσεις (ἀποφάσεις)                                       |
| A.Π.              | = | Ἄρειος Πάγος                                                |
| A.K.              | = | Ἀστικὸς Κώδιξ                                               |
| E.E.N.            | = | Ἐφημερίς Ἑλλήνων Νομικῶν                                    |
| Εἰδ. Δικ.         | = | Εἰδικὸν Δικαστήριον (Ἐκλογοδικεῖον)                         |
| Ἐκλογ.            | = | Ἐκλογοδικεῖον                                               |
| Ἐκλ. Κ.           | = | Ἐκλογικὸς Κώδιξ                                             |
| Ἐκλ. Ν. (ἐκλ. ν.) | = | Ἐκλογικὸς Νόμος (ἐκλογικοὶ νόμοι)                           |
| E.K.A.E.Δ.        | = | Ἐσωτερικὸς Κανονισμὸς τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου      |
| Θ                 | = | Θέμις                                                       |
| K.A.E.Δ.          | = | Κώδιξ περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου                     |
| K.Πολ.Δ.          | = | Κώδιξ Πολιτικῆς Δικονομίας                                  |
| N. Δίκ.           | = | Νέον Δίκαιον                                                |
| N.                | = | Νόμος                                                       |
| N.Δ.              | = | Νομοθετικὸν Διάταγμα                                        |
| NoB               | = | Νομικὸν Βῆμα                                                |
| Ὁμοσπ. (ὁμοσπ.)   | = | Ὁμοσπονδικὸς                                                |
| Πολ. Δικ.         | = | Πολιτικὴ Δικονομία                                          |
| Σ.Ε. ἢ Σ.τ.Ε.     | = | Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας                                  |
| Σύντ. (Συντ.)     | = | Σύνταγμα (Συντάγματα)                                       |
| ΤοΣ               | = | Τὸ Σύνταγμα (Ἐπιθεώρησις Συνταγματικῆς Θεωρίας καὶ Πράξεως) |
| BVerfG            | = | Bundesverfassungsgericht                                    |
| BVerfGE           | = | Ἐπίσημος συλλογὴ τῶν ἀποφάσεων τοῦ BVerfG                   |
| C. C. (C. c.)     | = | Conseil Constitutionnel                                     |
| C. C. P.          | = | Commission Constitutionnelle Provisoire                     |
| C. d. Ἐ.          | = | Conseil d'Etat                                              |
| G. G.             | = | Grundgesetz                                                 |
| ord.              | = | ordonnance                                                  |
| WPG               | = | Wahlprüfungsgesetz (e)                                      |
| WPO               | = | Wahlprüfungsordnung                                         |
| WRV               | = | Weimarer Reichsverfassung                                   |



# ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

## ΕΙΣΑΓΩΓΗ

### ΙΣΤΟΡΙΚΗ, ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΞΕΩΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

#### § 1.—'Η εξέλεξις τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐκλογῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ.

Σελίς

|                                                                                                                |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| I. Ἱστορία τῆς ἐξελέγξεως τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐκλογῶν ἐν Εὐρώπῃ, ἰδίᾳ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ .....              | 9  |
| 1.—'Η ἱστορία τῆς ἐξελέγξεως τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐκλογῶν ἐν Ἀγγλίᾳ .....                                      | 9  |
| α) 'Η ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἐξελέγξις τῶν ἐκλογῶν (Μεσαι-<br>ων) .....                                              | 10 |
| β) 'Η ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων ἐξελέγξις τῶν ἐκ-<br>λογῶν (1604-1868) .....                               | 11 |
| γ) 'Η ὑπὸ τῶν Δικαστηρίων ἐξελέγξις τῶν ἐκλογῶν (1868<br>μέχρι σήμερον) .....                                  | 12 |
| 2.—'Η ἱστορία τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν ἐν Γαλλίᾳ .....                                                       | 13 |
| α) Τὸ σύστημα τῆς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἐξελέγξεως τῶν ἐκ-<br>λογῶν (Παλαιὸν Καθεστῶς) .....                        | 14 |
| β) Τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκ-<br>λογῶν (1789-1958) .....                               | 14 |
| γ) Τὸ σύστημα τῆς δικαστικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν<br>(1958 μέχρι σήμερον) .....                              | 17 |
| 3.—'Η ἱστορία τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν ἐν ταῖς λοιπαῖς<br>Χώραις μέχρι τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ..... | 18 |



|                                                                                                                                   |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| II. 'Η εξέλεγχξις τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐκ-<br>λογῶν εἰς τὰ σύγχρονα Κράτη.....                                                    | 20 |
| 1.-'Η εξέλεγχξις τῶν ἐκλογῶν ἐν Εὐρώπῃ .....                                                                                      | 20 |
| α) Τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκ-<br>λογῶν .....                                                              | 20 |
| β) Τὸ σύστημα τῆς δικαστικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν .                                                                             | 22 |
| γ) Μικτὰ συστήματα ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν (Δυτικὴ<br>Γερμανία καὶ αἱ ὁμόσπονδοι Χῶραι αὐτῆς) .....                                | 23 |
| 2.-'Η εξέλεγχξις τῶν ἐκλογῶν ἐν ταῖς ἄλλαις ἡπείροις .....                                                                        | 25 |
| α) Τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκ-<br>λογῶν .....                                                              | 25 |
| β) Τὸ σύστημα τῆς δικαστικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν                                                                               | 26 |
| γ) Μικτὰ συστήματα ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν ('Ιαπωνία,<br>Φιλιππῖναι) .....                                                            | 27 |
| § 2.—'Η ἱστορία τῆς ἐξελέγξεως τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐκλογῶν παρ' ἡμῖν.                                                            |    |
| I. 'Η συνταγματικὴ ρύθμισις τοῦ θεσμοῦ.....                                                                                       | 36 |
| 1.-Τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλο-<br>γῶν (ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ 1911) .....                        | 28 |
| 2.-Τὸ σύστημα τῆς δικαστικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν (ἀπὸ<br>τοῦ 1911 μέχρι σήμερον) .....                                         | 30 |
| II. 'Η νομοθετικὴ ρύθμισις τοῦ θεσμοῦ.                                                                                            |    |
| 1-Ὑπὸ τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκ-<br>λογῶν .....                                                           | 36 |
| 2.-Ὑπὸ τὸ σύστημα τῆς δικαστικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν<br>(Ν.Γ'ἈΝΕ'/1911, Ν.Δ. 2202/1952, Ν. 3465/1955, Ν.Δ.<br>4274/1962) ..... | 36 |
| 3.-Ἱστορία τῆς ψηφίσεως καὶ περιεχόμενον τοῦ Κώδικος περὶ<br>'Ανωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου .....                                  | 38 |

**§ 3.—Ἡ θεωρητικὴ ἐξέτασις τοῦ θεσμοῦ τῆς ἐξελέγξεως τῶν κοινοβουλευ-  
τικῶν ἐκλογῶν.**

|                                                                                                                                                 | Σελίς |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| I. Ἡ νομικὴ φύσις τῆς ἐξελέγξεως τῶν κοι-<br>νοβουλευτικῶν ἐκλογῶν .....                                                                        | 45    |
| 1.—Ἡ νομικὴ φύσις τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν ἐν γένει ..                                                                                        | 45    |
| 2.—Ἡ εἰδικωτέρα φύσις τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν .....                                                                                          | 47    |
| II. Τὸ ζήτημα τοῦ σκοπιμωτέρου συστήμα-<br>τος ἐξελέγξεως τῶν κοινοβουλευτικῶν<br>ἐκλογῶν .....                                                 | 50    |
| 1.—Τὰ ὑπὲρ τοῦ συστήματος τῆς κοινοβουλευτικῆς καὶ τοῦ συ-<br>στήματος τῆς δικαστικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν προτα-<br>θέντα ἐπιχειρήματα ..... | 50    |
| 2.—Κριτικὴ τῶν ὑπὲρ τῶν συστημάτων τῆς κοινοβουλευτικῆς<br>καὶ τῆς δικαστικῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν προταθέν-<br>των ἐπιχειρημάτων .....       | 53    |
| 3.—Ἡ σημασία τοῦ ἐλέγχου τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν ὑπὸ τὸ<br>ἀναλογικὸν ἐκλογικὸν σύστημα .....                                                    | 57    |

**ΜΕΡΟΣ Α'**

**ΣΥΝΘΕΣΙΣ, ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ  
ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΩΣ ΕΚΛΟΓΟΔΙΚΕΙΟΥ**

**ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'**

**ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΚΑΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΣ  
ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ**

**§ 4.—Ἡ σύνθεσις τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου.**

|                                                 |    |
|-------------------------------------------------|----|
| I. Ἡ συγκρότησις τοῦ Δικαστηρίου .....          | 59 |
| 1.—Ἡ συγκρότησις τοῦ Δικαστηρίου ἐν γένει ..... | 59 |
| 2.—Ἡ κλήρωσις τῶν μελῶν τοῦ Δικαστηρίου .....   | 60 |
| 3.—Ὁ Πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου .....             | 62 |
| 4.—Ἡ ἐπικουρία τῶν μελῶν τοῦ Δικαστηρίου .....  | 64 |

|                                                                                                                       |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 5.-'Η γραμματεία τοῦ Δικαστηρίου .....                                                                                | 65 |
| 6.-'Η ὑποχρέωσις τῆς ταῦτοχρόνου ἀσκήσεως καὶ τῶν κυρίων<br>καθηκόντων τῶν μελῶν τοῦ Δικαστηρίου .....                | 66 |
| 7.-'Ο μόνιμος ἢ διαρκὲς χαρακτήρ τοῦ Δικαστηρίου .....                                                                | 67 |
| II. 'Η ἐξαίρεσις τῶν μελῶν τοῦ Δικαστηρίου .....                                                                      | 67 |
| 1.-'Η ἐξαίρεσις τῶν μελῶν τοῦ Δικαστηρίου ἐν γένει .....                                                              | 67 |
| 2.-Οἱ λόγοι ἐξαίρεσεως .....                                                                                          | 69 |
| 3.-'Η διαδικασία τῆς ἐξαίρεσεως .....                                                                                 | 74 |
| α) 'Η αὐτοεξαίρεσις .....                                                                                             | 74 |
| β) 'Η αὐτεπάγγελτος ἐνέργεια τοῦ Δικαστηρίου .....                                                                    | 75 |
| γ) 'Η κυρία ἐξαίρεσις .....                                                                                           | 75 |
| 4.-'Ο ἐπιτρεπόμενος ἀριθμὸς ἐξαιρετέων μελῶν .....                                                                    | 77 |
| <b>§ 5.—'Η ἀρμοδιότης τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου ὡς Ἐκλογοδικείου.</b>                                          |    |
| I. 'Η ἀρμοδιότης τοῦ Δικαστηρίου ὡς Ἐκλο-<br>γοδικείου ἐν γένει .....                                                 | 77 |
| 'Η δικαιοδοσία τοῦ Δικαστηρίου ἐν γένει .....                                                                         | 77 |
| 'Η ἔκτασις τῆς συνταγματικῶς κατοχυρουμένης ἀρμοδιότητος<br>τοῦ Δικαστηρίου ὡς Ἐκλογοδικείου .....                    | 78 |
| 'Η ἀρμοδιότης τοῦ Δικαστηρίου ν' ἀποφασίζῃ ἐπὶ τῆς ἐκπτώ-<br>σεως τῶν βουλευτῶν .....                                 | 81 |
| 'Ο ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου ἔλεγχος τοῦ κύρους τοῦ δημοψηφίσμα-<br>τος .....                                               | 85 |
| II. 'Η ἐκδίκασις ἐνστάσεων ἀναφερομένων εἰς<br>ἐκλογικὰς παραβάσεις .....                                             | 87 |
| 1.-'Η ἐκδίκασις ἐνστάσεων ἀναφερομένων εἰς ἐκλογικὰς παρα-<br>βάσεις ἐν γένει (ἐννοία τῶν ἐκλογικῶν παραβάσεων) ..... | 87 |
| 2.-Τὰ γεννηθέντα σχετικὰ ζητήματα .....                                                                               | 90 |
| α) 'Η ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου ἐξέτασις τῆς συνταγματικό-<br>τητος τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου .....                               | 90 |
| β) 'Ο ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου ἔλεγχος τοῦ κύρους τῶν προπα-<br>ρασκευαστικῶν πράξεων τῆς ἐκλογῆς .....                    | 98 |
| αα) Τὰ προπαρασκευαστικὰ τῆς ἐκλογῆς II. Διατάγματα .....                                                             | 98 |

|                                                                                                                                                                                      |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| ββ) 'Η ἀνακήρυξις τῶν ὑποψηφίων .....                                                                                                                                                | 102 |
| γγ) 'Η κατὰ τὸ ἄρθρ. 89 § 6 τοῦ 'Εκλογικοῦ Κώδικος<br>ἀπόφασις τοῦ Α' Τμήματος τοῦ 'Αρείου Πάγου ..                                                                                  | 103 |
| δδ) Οἱ ἐκλογικοὶ κατάλογοι .....                                                                                                                                                     | 107 |
| γ) 'Ο ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου ἔλεγχος τῆς νομιμότητος τῆς<br>β' καὶ γ' κατανομῆς .....                                                                                                   | 110 |
| δ) 'Ο ὑπὸ τοῦ 'Ανωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου ἔλεγχος<br>παραβάσεων συντελουμένων μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν<br>ἐκλεγέντων καὶ ἀναφερομένων εἰς τὴν πλήρωσιν βου-<br>λευτικῆς ἑδρας ..... | 111 |
| ε) 'Ο ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς 'Επικρατείας ἔλεγχος τοῦ<br>κύρους τῶν προπαρασκευαστικῶν πράξεων τῆς ἐκλογῆς                                                                           | 115 |
| III. 'Η ἐκδίκασις ἐνστάσεων ἀναφερομένων<br>εἰς ἔλλειψιν προσόντων .....                                                                                                             | 126 |
| 1.-'Η ἐκδίκασις ἐνστάσεων ἀναφερομένων εἰς ἔλλειψιν προσόν-<br>των ἐν γένει .....                                                                                                    | 126 |
| 'Η ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου ἐξέτασις τῶν ἀρνητικῶν προ-<br>σόντων τῆς ἐκλογιμότητος κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑπο-<br>ψηφίων .....                                                         | 126 |
| 2.- Τὸ ζήτημα τῆς ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου ἐξετάσεως τῶν θετι-<br>κῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν<br>τῶν ὑποψηφίων .....                                             | 127 |
| IV. 'Η κρίσις τῶν προδικαστικῶν ζητημάτων                                                                                                                                            | 137 |
| V. 'Η ἔκτασις τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Δικαστη-<br>ρίου εἰς τὴν περίπτωσιν ἀποδοχῆς τῆς ἐν-<br>στάσεως .....                                                                             | 138 |
| 1.-'Η ἀκυρωτικὴ δικαιοδοσία τοῦ Δικαστηρίου .....                                                                                                                                    | 138 |
| α) 'Η ἔκτασις τῆς ἀκυρωτικῆς δικαιοδοσίας προκειμένου<br>περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν, κατὰ τοῦ<br>κύρους τῶν ὁποίων στρέφεται ἡ ἐνστάσις .....                        | 139 |
| β) 'Η ἔκτασις τῆς ἀκυρωτικῆς δικαιοδοσίας προκειμένου<br>περὶ ἐκλογῶν ἄλλων ἐκλογικῶν περιφερειῶν (ἐκείνων<br>κατὰ τῶν ὁποίων δὲν ἡσκήθη ἐνστάσις) .....                             | 139 |
| 2.-'Η μεταρρυθμιστικὴ δικαιοδοσία τοῦ Δικαστηρίου .....                                                                                                                              | 144 |

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΝΩΠΙΟΝ  
ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

## § 6.—'Η διαδικασία ενώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου ἐν γένει.

Σελίς

- 1.—'Η πρὸς τὸν κοινὸν νομοθέτην συνταγματικὴ ἐξουσιοδότησις  
πρὸς ρύθμισιν τῆς διαδικασίας ενώπιον τοῦ Δικαστηρίου... 150
- 2.—'Η ἰσχύουσα νομοθετικὴ ρύθμισις τῆς διαδικασίας ενώπιον  
τοῦ Δικαστηρίου ..... 151
- 3.—Τὸ ἐν τῇ ἐκλογικῇ δίκῃ ἰσχύον δικονομικὸν σύστημα ..... 153

## § 7.—'Η προδικασία ενώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου.

- 1.—'Η προδικασία ενώπιον τοῦ Δικαστηρίου ἐν γένει ..... 159
- 2.—'Η προδικασία ενώπιον τοῦ εἰσηγητοῦ ..... 163
- 3.—'Η ἐκθεσις τοῦ εἰσηγητοῦ ..... 169

§ 8.—Αἱ προϋποθέσεις τοῦ παραδεκτοῦ τῆς αἰτήσεως κατὰ τοῦ κύρους τῶν  
βουλευτικῶν ἐκλογῶν.

- 1.—'Η ἐγκυρότης τοῦ δικογράφου τῆς αἰτήσεως ..... 170
  - α) 'Η αἴτησις ἀπευθύνεται ενώπιον τοῦ Δικαστηρίου ..... 170
  - β) Τὸ περιεχόμενον τῆς αἰτήσεως ..... 170
  - γ) 'Η αἴτησις στρέφεται κατὰ τῆς περὶ ἀνακηρύξεως βουλευτῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου ..... 172
  - δ) 'Η αἴτησις πρέπει νὰ διαλαμβάνῃ ἓνα τοῦλάχιστον εἰδικὸν καὶ ὠρισμένον λόγον ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς .... 181
  - ε) Τὸ αἶτημα τῆς αἰτήσεως ..... 197
- 2.—'Η νομιμοποίησις τοῦ αἰτουῦντος ..... 197
- 3.—'Η νομότυπος ὑποβολὴ τῆς αἰτήσεως ..... 207
- 4.—'Η ἐμπρόθεσμος ἀσκησις τῆς αἰτήσεως ..... 210

§ 9.—'Η ἐπ' ἀκροατηρίου διαδικασία ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου.

Σελίς

|                                                           |     |
|-----------------------------------------------------------|-----|
| 1.—'Η ἐπ' ἀκροατηρίου συζήτησις ἐν γένει .....            | 231 |
| 2.—Οἱ διάδικοι ἐν τῇ ἐκλογικῇ δίκῃ .....                  | 237 |
| 3.—'Η παράστασις τῶν διαδίκων ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου ... | 249 |
| 4.—'Η ἔκτασις τῆς ἐξουσίας τοῦ Δικαστηρίου .....          | 249 |
| 5.—'Η ἀπόδειξις ἐν τῇ ἐκλογικῇ δίκῃ .....                 | 250 |

§ 10.—'Η περάτωσις τῆς ἐκλογικῆς δίκης.

|                                                                        |     |
|------------------------------------------------------------------------|-----|
| 1.—Οἱ λόγοι περατώσεως τῆς ἐκλογικῆς δίκης ἐν γένει .....              | 262 |
| 2.—'Η ἐπίδρασις τοῦ θανάτου τῶν διαδίκων ἐπὶ τῆς ἐκλογικῆς δίκης ..... | 264 |
| 3.—'Η κατάργησις τῆς ἐκλογικῆς δίκης ἐλλείψει ἀντικειμένου...          | 269 |

§ 11.—'Η ἀπόφασις τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου.

|                                                                                                  |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| I. 'Η ἔκδοσις τῆς ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου .....                                                | 276 |
| II. Τὸ περιεχόμενον τῆς ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου .....                                          | 278 |
| 1.—'Η ἐπιβολὴ τῆς δικαστικῆς δαπάνης καὶ ἡ ἀτέλεια τῆς διαδικασίας ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου ..... | 278 |
| 2.—Τὸ περιεχόμενον τῆς ἀκυρωτικῆς ἀποφάσεως .....                                                | 280 |
| α) 'Η ἔκτασις τῆς ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς .....                                                    | 280 |
| β) Τὰ μετέχοντα τῆς ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς πρόσωπα ...                                            | 284 |
| III. 'Η διόρθωσις καὶ ἐρμηνεία τῆς ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου .....                               | 286 |
| IV. Τὸ δεδικασμένον ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου .....                                       | 288 |
| 1.—Τὸ τυπικὸν δεδικασμένον .....                                                                 | 288 |
| 2.—Τὸ οὐσιαστικὸν δεδικασμένον .....                                                             | 290 |
| V. 'Η ἀρχὴ τῆς μὴ ἀναδρομικότητος τῆς ἀκυρωτικῆς ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου .....                 | 296 |

## ΜΕΡΟΣ Β'

## ΛΟΓΟΙ ΑΚΥΡΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΗΣ

## § 12.— Οἱ λόγοι ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς ἐν γένει.

Σελίς

|                                                                                        |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 1.— Οἱ λόγοι ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς .....                                               | 299 |
| 2.— Ἡ διάκρισις τῶν λόγων ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς εἰς ἀπο-<br>λύτους καὶ σχετικούς ..... | 301 |

## § 13.— Ἡ ἀκύρωσις τῆς ἐκλογῆς δι' ἑλλειψιν τῶν προσόντων τῆς ἐκλογιμότητος.

|                                                                                                                      |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| I. Τὰ θετικὰ προσόντα τῆς ἐκλογιμότητος..                                                                            | 301 |
| 1.— Ἡ ἐλληνικὴ ἰθαγένεια .....                                                                                       | 304 |
| 2.— Ἡ νόμιμος ἰκανότης τοῦ ἐκλέγειν .....                                                                            | 304 |
| 3.— Ἡ συμπλήρωσις τοῦ 25ου ἔτους .....                                                                               | 310 |
| II. Τὰ ἀρνητικὰ προσόντα ἢ καλύματα τῆς ἐκ-<br>λογιμότητος .....                                                     | 311 |
| 1.— Ἡ ἀπόλυτος μὴ ἐκλογιμότης .....                                                                                  | 314 |
| 2.— Ἡ σχετικὴ μὴ ἐκλογιμότης .....                                                                                   | 316 |
| α) Σχετικὰ καλύματα ἐκλογιμότητος αἰρόμενα διὰ παραι-<br>τήσεως .....                                                | 316 |
| αα'. Οἱ ἔμμισθοι δημόσιοι λειτουργοὶ .....                                                                           | 317 |
| ββ'. Οἱ ἔμμισθοι δημόσιοι ὑπάλληλοι .....                                                                            | 320 |
| γγ'. Οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τῶν<br>σωμάτων ἀσφαλείας .....                                          | 326 |
| δδ'. Οἱ δήμαρχοι καὶ οἱ πρόεδροι κοινοτήτων .....                                                                    | 327 |
| εε'. Οἱ ὑπάλληλοι, οἱ διοικηταὶ ἢ οἱ πρόεδροι διοικη-<br>τικῶν συμβουλίων νομικῶν προσώπων δημοσίου<br>δικαίου ..... | 330 |
| στστ'. Οἱ διοικηταὶ ἢ πρόεδροι τῶν διοικητικῶν συμ-<br>βουλίων τῶν δημοσίων ἢ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων .....           | 340 |
| ζζ'. Οἱ συμβολαιογράφοι καὶ οἱ φύλακες μεταγρα-<br>φῶν καὶ ὑποθηκῶν .....                                            | 341 |

β) Σχετικά κωλύματα ἐκλογιμότητος μὴ αἰρόμενα διὰ  
 παραιτήσεως ἢ καθ' οἷονδῆποτε ἄλλον τρόπον ..... 349

III. Ἡ ἔλλειψις τῶν προσόντων ὡς λόγος ἀ-  
 κυρώσεως τῆς ἐκλογῆς ..... 369

§ 14.—Ἡ ἀκύρωσις τῆς ἐκλογῆς διὰ παράβασιν τῶν συνταγματικῶν ἐκλογι-  
 κῶν ἀρχῶν.

I. Αἱ συνταγματικαὶ ἐκλογικαὶ ἀρχαὶ ἐν γέ-  
 νει ..... 370

1.—Αἱ ἀρχαὶ τῆς καθολικότητος, τῆς ἀμεσότητος καὶ τῆς μυ-  
 στικότητος τῆς ψηφοφορίας ..... 370

2.—Ἡ ἀρχὴ τῆς ὑποχρεωτικότητος τῆς ψηφοφορίας ..... 373

3.—Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς γνησιότητος τῆς ψηφοφο-  
 ρίας ..... 374

4.—Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τῆς ψήφου ..... 376

5.—Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀτομικότητος τῆς ψηφοφορίας ..... 380

6.—Ἡ ἀρχὴ τῆς προσωπικῆς ψηφοφορίας ..... 382

7.—Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν ὑποψηφίων καὶ τῶν  
 πολιτικῶν κομμάτων ..... 383

II. Ἡ ἐννοία τῶν συνταγματικῶν ἐκλογικῶν  
 ἀρχῶν ..... 387

1.—Ἐν Γερμανίᾳ ..... 387

2.—Παρ' ἡμῖν ..... 394

III. Τὸ ζήτημα τῆς συνταγματικότητος τῶν  
 μικτῶν ἐκλογικῶν συστημάτων καὶ ἰδίως  
 τῆς ἐνισχυμένης ἀναλογικῆς ..... 405

IV. Ὁ καθορισμὸς τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν  
 καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν  
 αὐτῶν ..... 421

1.—Ὁ καθορισμὸς τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν ..... 421

2.—Ὁ καθορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν τῶν ἐκ-  
 λογικῶν περιφερειῶν ..... 422



|                                                                 |                                                                                                                                 |     |
|-----------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| V.                                                              | Ὁ θεσμός τῶν βουλευτῶν τῆς Ἐπικρατείας                                                                                          | 430 |
| 1.-                                                             | Τὸ κύρος τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 68 § 3 τοῦ προῖσχύσαντος Συντάγματος                                                           | 430 |
| 2.-                                                             | Τὸ κύρος τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 3 § 5 τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώδικος                                                                    | 440 |
| VI.                                                             | Ἡ παράβασις τῶν συνταγματικῶν ἐκλογικῶν ἀρχῶν ὡς λόγος ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς                                                    | 448 |
| § 15.—Ἡ ἀκύρωσις τῆς ἐκλογῆς διὰ παράβασιν τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου. |                                                                                                                                 |     |
| I.                                                              | Αἱ ἀρχαὶ περὶ τοῦ μὴ ἀποκλειστικοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐκλογικῶν διατυπώσεων καὶ προθεσμιῶν                                          | 453 |
| II.                                                             | Ἐκλογικαὶ παραβάσεις κατὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἐκλογῆς                                                                         | 454 |
| III.                                                            | Ἐκλογικαὶ παραβάσεις κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ψηφοφορίας                                                                         | 459 |
| 1.-                                                             | Ἡ σύνθεσις τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς                                                                                            | 460 |
| 2.-                                                             | Ἡ διάρκεια τῆς ψηφοφορίας                                                                                                       | 467 |
| 3.-                                                             | Ἡ σύνταξις τῶν πράξεων τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς                                                                                | 469 |
| 4.-                                                             | Ἡ ἄσκησις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος                                                                                             | 471 |
| 5.-                                                             | Τὸ κύρος τῶν ψηφοδελτίων                                                                                                        | 475 |
| α)                                                              | Ἡ ἀκυρότης τῶν ψηφοδελτίων λόγῳ διακριτικῶν γνωρισμάτων παραβιαζόντων τὸ ἀπόρρητον τῆς ψηφοφορίας                               | 475 |
| β)                                                              | Τὸ κύρος τῶν ψηφοδελτίων εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς μὴ ἀκριβοῦς ἀναγραφῆς τοῦ ὀνοματεπωνύμου τοῦ ἀνακηρυχθέντος ὑποψηφίου           | 483 |
| γ)                                                              | Ἡ ἀκυρότης τῶν ψηφοδελτίων διὰ λόγους ἀναφερομένους εἰς τὸν χάρτην καὶ τὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα                                  | 484 |
| δ)                                                              | Τὸ κύρος τῶν ψηφοδελτίων καὶ τῶν σταυρῶν προτιμήσεως εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς μὴ μονογραφῆς αὐτῶν ὑπὸ τοῦ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου | 486 |

|                                                                                                                                                            |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| IV. Ὁ ἀθέμιτος ἐπηρσεασμός τῶν ἐκλογέων ...                                                                                                                | 488 |
| V. Ἡ δευτέρα κατανομή τῶν ἐδρῶν .....                                                                                                                      | 479 |
| αα) Ἡ ἔννοια τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 89 § 7 ἐδ. γ' τοῦ Ἐκ-<br>λογικοῦ Κώδικος .....                                                                        | 497 |
| ββ) Ἡ ἔννοια τοῦ ἀχρησιμοποίητου ὑπολοίπου (ἄρθρ. 89 § 7<br>ἐδ. γ' Ἐκλ. Κ.) .....                                                                          | 503 |
| γγ) Αἱ κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ ἄρθρ. 89 § 7 τοῦ Ἐκλογι-<br>κοῦ Κώδικος κατανεμόμεναι ἔδραι .....                                                          | 505 |
| δδ) Ἡ ἐφαρμογή τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 89 § 7 ἐδ. γ' τοῦ<br>Ἐκλογικοῦ Κώδικος καὶ ἐπὶ τῆς κατανομῆς τῶν ἐδρῶν τῶν<br>διεδρικῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν ..... | 505 |
| εε) Ἡ συνταγματικότης τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 89 § 8 τοῦ<br>Ἐκλογικοῦ Κώδικος .....                                                                        | 506 |
| VI. Ἐκλογικαὶ παραβάσεις κατὰ τὴν ἀνακρί-<br>ρυσιν τῶν ἐκλεγέντων .....                                                                                    | 506 |
| VII. Ἡ παράβασις τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου ὡς λό-<br>γος ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς .....                                                                             | 508 |
| Εὐρετήριον παρατιθεμένων ἄρθρων τοῦ Συντάγματος, τοῦ Κώδικος<br>περὶ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου καὶ τοῦ Ἐκλογικοῦ Κώ-<br>δικος .....                     | 515 |
| Ἀλφαβητικὸν εὐρετήριον καθ' ὕλην .....                                                                                                                     | 517 |
| Βραχυγραφίαι .....                                                                                                                                         | 533 |

## ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

|      |         |         |    |             |                                                                  |
|------|---------|---------|----|-------------|------------------------------------------------------------------|
| Σελ. | 7 στιχ. | 15      |    |             | διάβαζε νομοθετήματα                                             |
| »    | 15 »    | 14      |    |             | διάβαζε constituant                                              |
| »    | 16 σημ. | 4 στιχ. | 3  |             | Νά διαγραφῇ τὸ κόμμα πρὸ «τῆς 5-2-1817».                         |
| »    | 20 »    | 18 »    | 13 |             | διάβαζε Länder                                                   |
| »    | 20 »    | 18 »    | 10 | ἐκ τῶν κάτω | διάβαζε Nawiaskey                                                |
| »    | 22 »    | 22 »    | 1  |             | διάβαζε Oesterreichischen                                        |
| »    | 23      |         | 9  |             | Νά διαγραφῇ τὸ κόμμα μετὰ τὴν λέξιν «προσφυγὴ»                   |
| »    | 24 »    | 27 »    | 1  |             | διάβαζε Nawiaskey                                                |
| »    | 24 »    | 28 »    | 3  |             | διάβαζε Nawiaskey                                                |
| »    | 32 »    | 15 »    | 2  |             | Νά διαγραφοῦν τὰ εἰσαγωγικά μετὰ τὴν λέξιν αὐτῆς πρὸ τῆς τελείας |
| »    | 33      |         | 15 |             | νά τεθῇ τελεία εἰς τὸ τέλος τοῦ στίχου                           |
| »    | 35      |         | 2  |             | Νά διαγραφοῦν τὰ εἰσαγωγικά μετὰ τὴν λέξιν Συντάγματος           |
| »    | 37 »    | 29α »   | 1  |             | Νά γραφῇ κόμμα μετὰ τὸν ἀριθμὸν 2                                |
| »    | 42 »    | 39      |    |             | Νά γραφῇ ἡ λέξις «εἰς » πρὸ τῆς φράσεως «ΤοΣ»                    |
| »    | 50 »    | 17 »    | 4  |             | Νά τεθῇ τελεία εἰς τὸ τέλος τοῦ στίχου ἀντὶ τοῦ κόμματος         |
| »    | 54      |         | 11 |             | διάβαζε ἐπηλήθευσαν                                              |
| »    | 67 »    | 13 »    | 1  |             | Νά γραφῇ τὸ ἄρθρον Ὁ πρὸ τοῦ Ἑ λ. Βενιζέλος                      |
| »    | 72      |         | 1  |             | νά διαγραφῇ τὸ κόμμα                                             |
| »    | 80 »    | 5 »     | 1  |             | νά τεθῇ πρὸ τοῦ ἀριθμοῦ 85 τελεία ἀντὶ τοῦ κόμματος              |
| »    | 81 »    | 5 »     | 8  |             | διάβαζε «Wahlprüfung»                                            |
| »    | 82      |         | 5  |             | νά τεθῇ βαρεῖα εἰς τὴν λέξιν αὕτη                                |
| »    | 82 »    | 8 »     | 1  |             | διάβαζε ἀρμοδιότητα                                              |
| »    | 88      |         | 16 |             | διάβαζε ὁ ὁποῖος                                                 |

|      |     |   |     |             |               |                                                        |
|------|-----|---|-----|-------------|---------------|--------------------------------------------------------|
| Σελ. | 89  | » | 29  | »           | 2             | νὰ τεθῇ πρὸ τοῦ ἀριθμοῦ 72 τελεία ἀντὶ τοῦ κόμματος    |
| »    | 93  | » | 37  | »           | 2 ἐκ τῶν κάτω | διάβαζε ἐλέγχον                                        |
| »    | 94  | » | 39  | »           | τελευταῖος    | διάβαζε ἀριθμ. 2                                       |
| »    | 110 | » | 13  |             |               | νὰ διαγραφῇ τὸ κόμμα μετὰ τὴν λέξιν ἐν ᾗ               |
| »    | 112 | » | 6   | ἐκ τῶν κάτω |               | διάβαζε ἄρθρον 100 τοῦ Συντ. 1975                      |
| »    | 115 | » | 3   | »           | 3             | νὰ τεθῇ βαρεῖα εἰς τὴν λέξιν περιπτωσιν                |
| »    | 115 | » |     | »           | 9             | διάβαζε μὴ μονίμου                                     |
| »    | 119 | » | 78  | »           | 4             | διάβαζε κανονιστικά                                    |
| »    | 120 | » |     | »           | 7             | νὰ γραφῇ μετὰ τὴν λέξιν μας κόμμα ἀντὶ τῆς τελείας     |
| »    | 120 | » | 81  | »           | 8             | διάβαζε op.                                            |
| »    | 120 | » | 81  | »           | 11            | διάβαζε Herzog                                         |
| »    | 134 | » | 113 | »           | 4             | γράφε μετὰ τὸν ἀριθμὸν 27 § 2 τὰς λέξεις ἐκλ. ν.       |
| »    | 135 | » | 114 | »           | 2             | γράφε μετὰ τοὺς ἀριθμοὺς 46-47 τὰς λέξεις ἐκλ. ν.      |
| »    | 152 | » | 3   | »           | 5             | διάβαζε ἀποδεικτικοῦ                                   |
| »    | 152 | » | 4   | »           | 2             | διάβαζε Deut.                                          |
| »    | 156 | » | 17  | »           | 2             | διάβαζε Bundesrepublik                                 |
| »    | 157 | » |     | »           | 9 ἐκ τῶν κάτω | νὰ διαγραφῇ τὸ κόμμα πρὸ τῆς παρενθέσεως               |
| »    | 157 | » |     | »           | 3 ἐκ κάτω     | διάβαζε ἐνστάσεως                                      |
| »    | 163 | » | 8   | »           | 2 ἐκ τῶν κάτω | διάβαζε καθιέρωσεν                                     |
| »    | 169 | » | 1   | »           | 1             | νὰ γραφοῦν εἰσαγωγικά πρὸ τῆς λέξεως παραδεκτοῦ        |
| »    | 171 | » |     | »           | 1             | νὰ διαγραφῇ ἡ ἄνω στιγμὴ πρὸ τῆς λέξεως τὸ Δικαστήριον |
| »    | 171 | » |     | »           | 15            | νὰ γραφῇ κόμμα μετὰ τὴν λέξιν δίκαιον                  |
| »    | 171 | » |     | »           | 5 ἐκ τῶν κάτω | διάβαζε παραλείψεις                                    |
| »    | 175 | » |     | »           | 3             | νὰ γραφῇ ὀρθῶς τὸ ε εἰς τὴν λέξιν Πρωτοδικείου         |

|      |     |       |                |                                                |
|------|-----|-------|----------------|------------------------------------------------|
| Σελ. | 184 | »     | 5              | διάβαζε οίονδῆποτε                             |
| »    | 186 | »     | 19 » 1         | διάβαζε ἡ ἀπόφ.                                |
| »    | 188 | »     | 7 ἐκ τῶν κάτω  | νὰ γραφῇ ἡ λέξις ἐνστασις μετὰ τὸ ἄρθρον ἢ     |
| »    | 188 | »     | 4 ἐκ τῶν κάτω  | νὰ γραφῇ ἡ λέξις ἐνστασις μετὰ τὸ ἄρθρον ἢ     |
| »    | 189 | »     | 1              | νὰ γραφῇ ἡ λέξις ἐνστασις μετὰ τὸ ἄρθρον ἢ     |
| »    | 221 | σημ.  | 119 στιχ. 9    | διάβαζε 117 § 6 Ἑκλ. Κ.                        |
| »    | 272 | στιχ. | 11 ἐκ τῶν κάτω | νὰ τεθῇ δασεῖα εἰς τὴν λέξιν ἀρμόδιον          |
| »    | 275 | »     | 14 ἐκ τῶν κάτω | νὰ τεθῇ περισπωμένη εἰς τὴν λέξιν Εἵναι        |
| »    | 277 | »     | 5 ἐκ τῶν κάτω  | νὰ τεθῇ ψιλὴ εἰς τὴν λέξιν ἡτιολογημέναι       |
| »    | 313 | σημ.  | 23 στιχ. 2     | διάβαζε μὴ ἐκλογιμότης                         |
| »    | 337 | στιχ. | 5              | νὰ διαγραφῇ τὸ κόμμα μετὰ τὴν λέξιν προέδρους  |
| »    | 399 | »     | 10             | διάβαζε ἐκ τοῦ συνόλου                         |
| »    | 459 | »     | 17             | νὰ γραφῇ μὲ κεφαλαῖον ἡ λέξις προέδρου         |
| »    | 462 | »     | 17             | διάβαζε δικαστικούς                            |
| »    | 463 | »     | 11 ἐκ τῶν κάτω | νὰ τεθῇ παῦλα εἰς τὸ τέλος τοῦ στίχου          |
| »    | 464 | »     | 6 ἐκ τῶν κάτω  | μετὰ τὴν τελείαν νὰ γραφῇ ἡ ἀκόλουθος φράσις : |

«Τὸ ζήτημα τοῦ κύρους τῆς ἄνευ τῆς παρουσίας δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου διεξαγομένης ἐκλογῆς ἐλύθη ρητῶς ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 50 τοῦ Ν. 180/1975 ὑπὸ ἐννοίαν ἀντιθέτον ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἐδέχθη ἡ νομολογία τοῦ Ἑκλογοδικείου τοῦ 1975. Πράγματι, κατὰ τὰς διατάξεις αὐτὰς εἰς τὴν περίπτωσιν ἀπουσίας δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου δι' οἶονδῆποτε λόγον «ἡ ἐκλογὴ ἐνεργεῖται ἐγκύρως ἐνώπιον τριῶν τοῦλάχιστον μελῶν τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐξ αὐτῶν πρεσβυτέρου».

|      |     |   |                |                                                          |
|------|-----|---|----------------|----------------------------------------------------------|
| Σελ. | 465 | » | 4              | διάβαζε διο-                                             |
| »    | 465 | » | 5 ἐκ τῶν κάτω  | νά τεθῇ τελεία εἰς τὸ τέλος τοῦ στίχου                   |
| »    | 466 | » | 8              | νά τεθῇ τελεία εἰς τὸ τέλος τοῦ στίχου ἀντὶ τοῦ κόμματος |
| »    | 487 | » | 9 ἐκ τῶν κάτω  | διάβαζε κατὰ τὴν ὁποίαν                                  |
| »    | 489 | » | 12 ἐκ τῶν κάτω | νά τεθῇ βαρεῖα εἰς τὴν λέξιν τόπου ἀντὶ τῆς ψιλῆς        |
| »    | 493 | » | τελευταῖος     | διάβαζε διεξήχθη                                         |
| »    | 498 | » | 12             | διάβαζε ἀφαιροῦνται                                      |
| »    | 503 | » | 2              | διάβαζε παραχώρησιν                                      |
| »    | 503 | » | 14             | διάβαζε περιφέρειας                                      |
| »    | 508 | » | 14             | νά διαγραφῇ τὸ ε εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ στίχου                |
| »    | 508 | » | 2 ἐκ τῶν κάτω  | διάβηζε προκειμένῳ                                       |
| »    | 512 | » | 4              | διάβαζε νά ὑποβάλουν.                                    |